

FUZÛLÎ DÎVÂNÎ

FUZÛLÎ

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 194

<i>Edebiyat ve Sanat Serisi</i>	: 43
<i>Kitabın Adı</i>	: FUZÛLÎ DÎVÂNÎ
<i>Müellifi</i>	: Fuzûlî (ö. 963/1556)
<i>Özgün Dili</i>	: Osmanlı Türkçesi
<i>Hazırlayan</i>	: Dr. Abdülhakim Kılınc
<i>Proje Editörü</i>	: Dr. İsmet İpek
<i>Son Okuma</i>	: Dr. Uğur Öztürk, Yavuz Kılıç
<i>Arşiv Kayıt</i>	: Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Esad Efendi Nr. 2681, Yazma Bağışlar Nr. 5162 Konya Müzesi Ktp., Nr. 406 Milli Kütüphane 06 Mil. Yz A 140, 06 Hk 101, 06 Mil. Yz. A. 2318/1, 60 Mü 68 Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Revan Nr. 748, Nr. 749
<i>Kapak Görseli</i>	: Âşık Çelebi'nin <i>Meşâirü'ş-Şuarâ</i> adlı eserinde yer alan Fuzûlî tasviri, Millet Yazma Eser Ktp., Ali Emiri Tarih, Nr. 772, vr. 532 ^a
<i>Yapım</i>	: Yüksel Yücel
<i>Baskı</i>	: Matsis Matbaa A.Ş. Tevfikbey Mh. Dr. Ali Demir Cd. No: 51 Sefaköy-İstanbul Tel: 0 (212) 624 21 11 - Sertifika No: 75309
<i>Baskı Yeri ve Yılı</i>	: İstanbul, Haziran 2025
<i>Baskı Miktarı</i>	: 2. Baskı, 1000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Fuzûlî

Fuzûlî Divânı

1. Edebiyat, 2. Türk Edebiyatı, 3. Divan Edebiyatı, 4. Osmanlı Şiiri, 5. Fuzûlî

ISBN: 978-975-17-5085-3

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.

Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayımlanamaz ve çoğaltılamaz.

T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sk. No: 5 34116 Fatih / İstanbul

Tel.: +90 (212) 511 36 37

Faks: +90 (212) 511 37 00

tuyek@ktb.gov.tr

www.yek.gov.tr

FUZÛLÎ DÎVÂNÎ

(İNCELEME – TENKİTLİ METİN)

FUZÛLÎ
(ö. 1556)

Hazırlayan
Abdülhakim Kılınç



TÜRKİYE
YAZARLAR
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim, sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve iş birliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşâ edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gök kubbe altında gelişen her değer, haki-katin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslâm ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı ön planda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine’de, Kahire’de, Şam’da, Bağdat’ta, Buhara’da, Semerkant’ta, Horasan’da, Konya’da, Bursa’da, İstanbul’da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu örecek değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanlarının geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşâ edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	4
KISALTMALAR	9
ÖNSÖZ	11
İNCELEME	13
FUZÛLÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ	13
Doğum Tarihi	13
Doğum Yeri	15
Künyesi	19
Fuzûlî'nin Soyü	20
Tahsili	21
Fuzûlî'nin Ailesi	23
Bağdat ve Civarında Hâkim Olan Güçler ve Fuzûlî ile İlişkileri	23
Fuzûlî'nin Ölüümü	33
Şahsiyeti	35
Etkilendiğı Şairler	40
Fuzûlî'nin Etkisi	46
Eserleri	48
TÜRKÇE <i>DİVÂN</i> IN ÖNCEKİ KARŞILAŞTIRMALI NEŞİRLERİ	58
METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN USÛL	68
Nüsha Seçimi	71
Farkların Değerlendirilmesi	73
Nüshaların Tavsifi	75
Türkçe <i>Divân</i> Nüshaları	142
İmla	160
<i>Fuzûlî Divânı</i> 'nda Kullanılan Aruz Kalıpları	162

TENKİTLİ METİN	165
DÎBÂCE	167
KASÎDELER	190
GAZELLER	357
MUSAMMATLAR	675
MUKATTA'LAR	713
RUBÂ'İLER	745
KAYNAKÇA	785
EKLER	795
EK 1: TÜRKÇE <i>DÎVÂN</i> 'DA BULUNMASI ŞÜPHELİ ŞİİRLER	797
EK 2: FUZÛLÎ VE <i>DÎVÂN</i> 'INA DÂİR GÖRSELLER	813

KISALTMALAR

AE1	Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Manzum 1664
AE2	Millet Kütüphanesi, Ali Emirî Manzum 1665
age	adı geçen eser
agm	adı geçen makale
agt	adı geçen tez
AÖ	Milli Kütüphane, Adnan Ötüken 186
BL	British Library, Or. 1163
BN1	Bibliothèque Nationale, Turc 334
BN2	Bibliothèque Nationale, Turc 366
BN3	Bibliothèque Nationale, Supplément turc 391
BoL	Bodleian Kütüphanesi, Or. 51
c.	cilt
DTCF	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Müteferrik 180
Ens.	Enstitü/Enstitüsü
FB	Milli Kütüphane, FB 347
G	Gazel
HM	Harvard Arts Museum, 1985.212
İÜ	İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 800
K	Kaside
MK	Milli Kütüphane, A 5675
MMK	Mısır Milli Kütüphanesi, Edeb-i Türkî Talat 118
OR	Avusturya Milli Kütüphanesi, Cod. Mixt. 1308
s.	sayfa
SK	Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ayasofya 3901/2
SP	Rusya İlimler Akademisi-St. Petersburg Şarkiyat Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, B 276
ŞH	Berlin Devlet Kütüphanesi, Hs. or. 8168

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (آ)	a, ā, e	ش	ş
ء	’	ص	ş
ب	b, p	ض	ḍ, z
پ	p	ط	ṭ
ت	t	ظ	ẓ
ث	ṯ	ع	‘
ج	c, ç	غ	ġ
چ	ç	ف	f
ح	ḥ	ق	ḳ
خ	ḫ	ك	k, g, ḡ
د	d	ل	l
ذ	ẓ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, o, ö, u, ü, ū
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی	y, ı, i, ī

ÖNSÖZ

Fuzûlî, divan şiirinin hakkında en çok araştırma yapılan şahsiyetlerinden biridir. Şairin birçok eseri defalarca basılmış, eserlerinin farklı neşirleri hazırlanmıştır. Türkçe *Divân* da Türkiye, Azerbaycan, İran, Özbekistan gibi Türklerin yaşadığı coğrafyalarda farklı araştırmacılar tarafından yayımlanmıştır. *Divân*'ın Türkiye'de üç önemli neşri bulunmaktadır. Bu çalışmalar yayın tarihlerine göre şöyle sıralanabilir: Abdalbaki Gölpınarlı (1948), Ali Nihat Tarlan (1950), Komisyon [Kenan Akyüz, Süheyl Beken, Sedit Yüksel, Müjgan Cunbur] (1958). Bu üç çalışmayı karşılaştırarak Fuzûlî'nin üslup ve dil özelliklerinden hareketle doğru varyantları tespit etmeye çalışan Cem Dilçin, Türkçe *Divân*'ın metnine önemli katkılarda bulunmuştur.

Daha önceki çalışmalar, farklı yüzyıllardan nüshaların değerlendirilmesi ile oluşturulmuştur. Biz, *Divân*'ın en eski nüshalarına dayanan metnini hazırlamanın sonraki yıllarda istinsah edilmiş nüshaların değerlendirilmesinde önemli bir işlev göreceğini düşündük. Bu amaçla 16. yüzyıl yazmalarından oluşan bir nüsha grubu oluşturduk. Belirlenen nüshalardan 15 tanesi üzerinde çalışılmıştır. Bu on beş nüshaya Gölpınarlı [G], Tarlan [T], Komisyon [TD] ve Dilçin [D] tarafından yapılan çalışmalar da dâhil edilmiştir. Onlarla çalışmamız arasındaki farklar dipnotta gösterilmiştir. Gereklî görülen yerlerde farkın tercihi ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Daha önceki neşirler ve 16. yüzyıl nüshaları dışında daha sonraki asırlarda istinsah edilmiş ve şiir sayıları bakımından eksikliği bulunmayan veya sınırlı sayıda şiirin eksik olduğu nüshalardan bir kontrol grubu oluşturulmuştur. Çalışmaya dâhil ettiğimiz nüshaların çoğunluğunun birlikte hareket ettiği ancak bizde tereddüt oluşturan durumlarda, kontrol grubu nüshalar farkın sonraki yüzyıllardaki durumu hakkında bilgi sağlaması bakımından değerlendirilmiştir. Kontrol grubu nüshaların 16. yüzyıl yazmaları ile birlikte hareket ettikleri durumlarda nüshaların sağladıkları ile yetinilmiştir. Farklılık durumunda farklardan hangisinin doğru olabileceği hususu daha ayrıntılı çalışılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkma sürecinde birçok yardım aldım. Bu yardımlar ve destekler için minnetimi ifade etmem gereken çok fazla isim ve kurum var. Bu çerçevede Arapça ibare ve ifadelerin doğru okunmasında yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Mehmet Yavuz'a; elindeki İran yazmalarını bizimle paylaşma nezaketinde bulunan Prof. Dr. Ömer Zülfe'ye, metni gözden geçirip önemli uyarılarda bulunan Prof. Dr. Mustafa S. Kaçalin'e, tarihsiz nüshaların tarihlendirmesi ile ilgili yardımcı olan Nil Baydar'a, kataloglarında bulunan nüshalara ulaşmamızda kolaylık gösteren Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesine, Konya Yazma Eser Bölge Müdürlüğüne, Mevlana Müzesi Müdürlüğüne, Millet Yazma Eser Kütüphanesine, Millî Kütüphaneye, Manisa Yazma Eser Kütüphanesine, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesine ve nüshaları dijital ortamda ulaşılabilir hâle getiren Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığına; araştırmacılara nezih bir çalışma ortamı sunan İsam Kütüphanesine, bu eserin yayımını gerçekleştiren Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı Prof. Dr. Muhittin Macit'e, Çeviri ve Yayım Dairesi Başkanı Doç. Dr. Ferruh Özpilavcı'ya, eserin yayım sürecindeki emekleri, katkıları ve nüsha yardımları için İsmet İpek ile Uğur Öztürk'e gönülden teşekkür ediyorum.

Son olarak Fuzûlî'nin Türkçe *Divân*'ı üzerine çalışma yapmak için bizi yönlendiren, teşvik eden ve metni okuyup kıymetli ikazlarda bulunan Prof. Dr. Kemal Yavuz'a ve çalışmanın her aşamasında değerli katkıları ile yanımızda olan Prof. Dr. A. Azmi Bilgin'e şükranlarımı sunuyorum.

Abdülhakim Kılınç
İstanbul 2021

İNCELEME

FUZÛLÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

Fuzûlî, Türk dünyasının üzerinde en çok durulan ve hakkında en çok söz söylenen şairlerinden biridir. Hayatı, eserleri, şahsiyeti ve sanat dehası ile ilgili çok sayıda makale ve kitap yazılmasına rağmen hayatının, eserlerinin, şahsiyetinin ve sanatçı kişiliğinin birçok yönü müphemiyet perdesinin arkasına saklanmıştı. Aşk anlayışı, mezhebi, tasavvufi ilişkisi, dili, doğum yeri, doğum tarihi, iktidarlarla ilişkisi, eserlerinin sayısı gibi hususlar bunca araştırmaya rağmen herkesi tatmin edecek bir açıklamaya kavuşturulabilmiş değildir. Bu konularda yazılan metinlerin çoğu ikinci el kanıtlara ve kestirimlere dayanmaktadır. Maalesef doğrudan bu meselelerde açıklayıcı olabilecek tarihî ve biyografik veriler elde bulunmamaktadır.

Doğum Tarihi

Fuzûlî'nin doğum tarihi ile ilgili birçok tahminde bulunulmuştur. Ebüzziya Tevfik 1504,¹ Süleyman Nazif 1494² veya öncesi, Hamid Araslı 1498³ tarihlerinin Fuzûlî'nin doğum tarihi olabileceğini belirtmişlerdir. Ancak bu tarihlerin yanlışlığı Fuad Köprülü, Abdülkadir Karahan ve Hasibe Mazıoğlu'nun çalışmalarıyla ortaya konmuştur.

Fuad Köprülü, Ebüzziya Tevfik'in yukarıda işaret edilen 1504 tarihinin hiçbir vesikaya dayanılmadan ortaya atıldığını belirtmiş ve muhtelif karinelere dayanılarak bu tarihin on-on beş sene daha evveline götürülmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴

Abdülkadir Karahan, *Beng ü Bâde*'nin Şâh İsmail'e Şeybânî Han'ın ölümü üzerine sunulduğunu hatırlatmış ve bu mesnevinin 1510-1514 yılları arasında yazılmış olduğunu söylemiştir.⁵ Bu mesnevi yazıldığında şairin 18-20 yaşlarında olması gerektiğini ifade etmiş ve bunların sonucunda doğum tarihinin 1495'ten önce olması gerektiğine işaret etmiştir. Aynı çalışmanın

1 Ebüzziya Tevfik, *Numûne-i Edebiyat-ı Osmâniyye* (İstanbul: 1329), 25-26.

2 Süleyman Nazif, *Fuzûlî* (İstanbul: 1343), 21.

3 Hamid Araslı, *Leylâ ile Mecnûn* (Bakü: 1958), 5.

4 Fuad Köprülü, "Fuzûlî", *İslâm Ansiklopedisi*, c. 4 (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1947), 687.

5 Abdülkadir Karahan, *Fuzûlî Muhibî Hayatı ve Şahsiyeti* (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995) 72.

dipnot ile “Notlar ve Açıklamalar” kısmında Elvend Bey’e yazılan Farsça kasideden hareketle Fuzûlî’nin doğum tarihinin 1480 olması gerektiği belirtilmiştir.

Fuzûlî’nin doğum tarihi ile ilgili olarak Hasibe Mazioğlu’nun, Akkoynlu hükümdarlarından Elvend Bey için yazılan bir kasideden hareketle tespit ettiği 1480 tarihinin Fuzûlî’nin doğum tarihi olduğu genel kabul görmüştür. Mazioğlu, Elvend Bey’in 1504 yılında öldüğünü, Fuzûlî’nin bu Farsça kasideyi bu tarihten önce sunmuş olması gerektiğini ortaya koymuş ve bu kasidenin üslubundan ve dönemin protokol kurallarından hareketle Fuzûlî’nin bu kasideyi sunduğunda kasideyi sunabilecek bir yaşta (20-25) olması gerektiğini belirtmiş, böylece Fuzûlî’nin doğum tarihinin 1480 civarı olması gerektiğini söylemiştir.¹ Ancak bu kasidenin ne zaman sunulduğu ile ilgili bir bilgiye sahip olmadığımız için varsayım Elvend Bey’in ölüm tarihi üzerinden ilerlemektedir. Bilmediğimiz bir diğer konu da Fuzûlî’nin bu kasideyi yazdığında kaç yaşında olduğudur. Bu iki husustaki bilgi eksikliğine rağmen bu varsayım doğum tarihi konusunda bize isabetli bir aralık vermektedir.

İbrahim Dakukî, Türkçe *Divân*’ın dibacesinde yer alan “menşe ve mevlidim Irak” ifadesinin ebced hesabıyla 888(1483) tarihini verdiğini ve bu tarihin hem Mazioğlu’nun varsayımı ile hem de tarihî gerçeklerle uyum gösterdiğini belirtmiştir.² Aynı makalede şairin “Irak-ı Arab” terkiibini bozmasının sebebi, hem şairin doğum tarihi düşürmeyi hedeflemesi hem de Arap olmadığını belirtmeye çalışması olarak açıklanmıştır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi elimizde kesin veriler olmadığı için sayın Dakukî’nin verdiği tarih de mümkün aralıkta yer almaktadır. Bununla birlikte Türkçe *Divân*’ın dibacesinde bu terkip ayrılmamıştır. Bizim ele aldığımız nüshalardan sadece P nüshasında “Arab” kelimesi yoktur. Diğer nüshalarda ibare “Irak-ı Arab” şeklinde terkipli olarak yer almaktadır. Makalede bu terkipsiz ifadenin hangi kaynaktan alındığı belirtilmemiştir.

1 Hasibe Mazioğlu, “Fuzûlî’nin Doğum Tarihi Meselesi”, *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 429.

2 İbrahim Dakukî, “Fuzûlî’nin Hayatı Hakkında Bazı Yeni Tesbitler ve Arapça Divanı Üzerine Düşünceler”, *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 63-65.

Özetle Fuzûlî'nin 1480 civarında doğmuş olduğu bugün genel kabul görmüştür denebilir.

Doğum Yeri

Doğum tarihi gibi Fuzûlî'nin doğum yerini de tam olarak bilmiyoruz. Kendisinin Türkçe *Divân*'daki beyanından “Irak-ı Arab” da doğduğunu ve yine burada yaşadığını öğreniyoruz. Fakat bu oldukça geniş bir coğrafyaya tekabül ediyor. Irak-ı Arab'da yer alan hangi şehirde doğduğu konusu yine kestirimler yoluyla sonuca bağlanmaya çalışılmıştır. Sam Mirza ve Gelibolulu Âlî, Bağdatlı olduğunu söylemişlerdir. Latîfî, Âşık Çelebi,¹ Ahdî ve Beyânî'nin ondan “Bağdâdî” olarak bahsetmeleri doğum yerinden çok yaşadığı bölgeye nispettendir. Hasan Çelebi, Hille'de doğduğunu, Riyâzî de Kerbelâlı olduğunu belirtmiştir. Türkçe *Divân*'ın ön sözünde, Kerbelâ toprağının diğer memleketlerin iksirinden şerefli olduğunun herkesçe bildiğini ve şiirinin derecesini yükseltenin gerçekte bu anlayış olduğunu belirtmiştir. Yine Farsça *Divân*'ın ön sözünde şiirlerinin Necef ve Kerbelâ toprağında yetiştiğini, Bağdat'ın suyu ve havası ile beslenip geliştiğini belirtir. Maalesef şairin bu sözleri de bize doğum yeri ile ilgili net bir bilgi vermez. Çünkü burada bahse konu olan şairden çok şiiridir. Şair, şiirinin hangi iklimde ve hangi hava içerisinde oluştuğunu bize söyleyerek aslında metaforik olarak şiirinin alt yapısına göndermede bulunmaktadır. Bu sebeple *Divân* ön sözlerinden bir sonuca varmak mümkün değildir.

Muallim Naci,² Faik Reşad,³ Şemsettin Sami,⁴ Gibb⁵ ve Süleyman Nazîf⁶ Fuzûlî'nin Hilleli olduğunu kaynak belirtmeden söylemişlerdir.

Köprülü, Berthels tarafından yayımlanan Fuzûlî'nin Arapça şiirleri arasında rastlanan “*kaannâka hülliyyun ve arzuka bâbilu*” mısrasına, Sâdıkî'nin “Hille'de mutavattın bolurlar.”⁷ ifadesine ve belirtmediği “diğer

1 Âşık Çelebi, *Meşâirü's-Suarâ*, haz. Filiz Kılıç, (İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2010), 1198.

2 Muallim Naci, *Esâmi* (İstanbul: 1308), 248.

3 Faik Reşad, *Tarih-i Edebiyat-ı Osmanî* (İstanbul: 1308), 338.

4 Şemseddin Sami, *Kamusu'l-Alam*, c. 5 (İstanbul, 1314), 3416.

5 E. J. Wilkinson Gibb, *A History Of Ottoman Poetry*, c. 3 (London: 1904), 71.

6 Nazîf, *Fuzûlî*, 16.

7 M. Oğuzhan Kuşoğlu “Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri”, (Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2012), 246.

kaynakların” şehadetlerine dayanarak Fuzûlî’nin Hille’de doğduğuna ve ömrünün büyük bir kısmını orada geçirdiğine hükmetmiştir.¹ Ancak ne Sâdıkî’nin ifadesinden ne de Arapça mısradan kesin olarak bu sonuca varabilmek mümkündür. Bu ifadelerin ikisi de şairin yerleştiği, yaşadığı yer anlamında kullanılmış olabilir. Buradan doğum yerinin Hille olduğu sonucuna ulaşmak çok zordur.

Ali Nihad Tarlan,² Abdülbaki Gölpınarlı³ ve Abdülkadir Karahan⁴ şairin Kerbelâ’da doğduğu fikrindedirler.

Abdülkadir Karahan, Sâdıkî-i Kitâbdâr’ın “İbrâhîm Hân hizmetide Bağdadga barup...”⁵ ifadesinden hareketle Bağdat’ın Fuzûlî için “diyâr-ı gurbet” olduğunu söylemiş ve böylece Bağdat’ı elemiştir. Fuzûlî’nin doğum yerinin Bağdat olmadığı hususunda görüş birliği olduğu ifade edilebilir.

Karahan, Hilleli olduğu ile ilgili iddiaları da değerlendirir ve tenkit eder. Fuzûlî’nin Hilleli olduğunu söyleyenlerin esaslı bir vesikaya dayanmadıklarını belirtir. Fuzûlî’nin Hilleli olduğunu ispat için ortaya konan Hilleli bir şaire ait “Şimdi Hille’de iki şair vardır: Fazlî oğul, Fuzûlî baba” mısralarının Fuzûlî’nin Hille’de doğduğunu değil orada mukim olduğunu gösterdiğini söyler. Bu hususta ortaya konan bir diğer delil de Fuzûlî’nin babasının Hille müftüsü olduğu yönündeki rivayetlerdir. Karahan, bu rivayetin eski kaynaklarda bulunmadığını, Ebüzzîya Tevfik’in bu rivayeti neye dayanarak ortaya attığının da bilinmediğini söyler. Fuzûlî’nin Hilleli olduğunu söyleyenlerin dayandıkları, Sâdıkî’nin “Hille’de mutavattın bolurlar.”⁶ ifadesinin de doğumdan çok ikamete işaret olduğunu vurgular. Karahan, böylece Hilleli olduğu hakkındaki görüşü de çürütmeye çalışır.

Karahan, Fuzûlî’nin Kerbelâ’da doğduğu ile ilgili iddialarını onun eserlerine dayandırır. İlk dayanağı Fuzûlî’nin Türkçe *Divân*’ıdır. Türkçe *Divân*’ın dibacesindeki “İ’llâhî’l-hamd ve’l-minne hâk-i Kerbelâ sâyir

1 Köprülü, “Fuzûlî”, 4: 687.

2 Ali Nihad Tarlan’ın da Kerbelâ fikrine sıcak baktığına Karahan’ın çalışmasında işaret ettikleri bir konferanstan anlıyoruz: Karahan, *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 69.

3 Fuzûlî, *Fuzûlî Divânı*, haz. Abdülbaki Gölpınarlı, (İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1948), VI-VIII.

4 Karahan, *Fuzûlî Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, 72.

5 Kuşoğlu, “Sâdıkî-i Kitâbdâr’ın Mecma’ü’l-Havâs Adlı Eseri”, 245.

6 Kuşoğlu, “Sâdıkî-i Kitâbdâr’ın Mecma’ü’l-Havâs Adlı Eseri”, 246.

memâlik cevâhîrinden eşref olduğu ma'lûmdur ve rütbe-yi şî'rûmî her yerde bülend eden hâkîkatde bu mefhûmdur" ifadesinde araya karışan manzum ve mensur küçük parçalar hazfedildiğinde "menşe ve mevlidim" tabirine "hak-i Kerbelâ"nın tekabül ettiği görülmektedir, der. Ancak yazarın birbirine bağladığı bu iki ifade birbirinden farklı iki parçada ve farklı bağlamlarda kullanılmıştır. "Menşe ve mevlidim" ifadesi kendi kökeninden bahsettiği kısımda geçmektedir. "Hak-i Kerbelâ" ise şiirinden bahsedilen bölümde yer alır. Fuzûlî, nesirde bağlam veya paragraf değişimlerini genellikle araya bir nazım parçası atarak yapmıştır. Bu sebeple bağlamı birbirinden farklı bu iki ifade arasındaki kısımları "zaid" ifadeler görüp atmak biraz önce yazar tarafından eleştirisi yapılan iddialardan daha zayıf bir iddia ortaya çıkarmaktadır. İkinci olarak yazar, Farsça *Divân*'ın dibacesinde yer alan ve şairin bulunduğu yeri tasvir eden bir parçadan hareketle burada tasvir edilen yerin ancak Kerbelâ olabileceğini söylemiştir. Ancak bu da oldukça zayıftır. Çünkü burada psikolojik yaklaşım vardır ve şair bu ruh durumu ile çok güzel bir mekânı da dert ve acı mekânı olarak görebilir. Yazar, Farsça *Divân*'da yer alan "Şiirlerim Kerbelâ sahasında Necf toprağında doğup Bağdat havasında yetişmişlerdir." ifadesinden hareketle iddiasını güçlendirmeye çalışır. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi burada da söz konusu olan "şiir"dir. Farsça dibacenin sonunda yer alan aynı doğrultudaki "Kerbelâ toprağı makamım olduğu için Fuzûlî, nazmım nereye varırsa ona hürmet yerinde olur; bu kölenin şiiri toprak, fakat Kerbelâ toprağıdır." nazım parçasını da delil olarak gösterir. Yazar, Türkçe *Divân*'ın bir yazmasında geçen bir kıtayı da Fuzûlî'nin Kerbelâ ile ilişkisini göstermesi bakımından çalışmasında zikreder. Kerbelâ'nın tarihî, toplumsal, psikolojik, dinî arka planı göz ardı edilerek sadece Fuzûlî'nin doğumu bakımından meseleye yaklaşmak oldukça hatalıdır. Şairin kendisini değil şiirini Kerbelâ'ya nispet etmek için bu kadar çok göndermede bulunması ancak bu arka plan sayesinde anlaşılabilir. Bu sebeple Karahan tarafından ortaya konan ve onun Kerbelâ'da doğduğuna işaret sayılan deliller açık ve doğrudan böyle bir işaretle bulunmamaktadır.

Abdûlbaki Gölpinarlı da hazırladığı Türkçe *Divân*'ın girişinde aynı delillerden hareketle Fuzûlî'nin Kerbelâ'da doğduğunu söylemiştir.

Kerküklü yazarlar, bir başka iddiayı gündeme taşımışlar ve Fuzûlî'nin Kerküklü olduğunu söylemişlerdir. Dakukî, Fuzûlî'nin etnik kökeninden ve dilinden hareketle onun Kerkük veya dolaylarından olduğunu iddia etmiştir.¹ Bu iddiasını kuvvetlendirmek için Hıdır Lütfî, Molla Sâbir, Reşit Âkif Hürmüzlü, Hâkim Mustafa Rejioğlu, Atâ Terzibaşı gibi Kerküklü yazarlara da atıfta bulunmuştur. Ancak bu iddia “var” olan delillerden çok “yok” olanlar üzerine inşa edilmiştir. Yazar, Fuzûlî'nin Bayat aşiretinden olmasından hareket etmiş ve Bayat aşireti mensuplarının toplu olarak yaşadıkları bölgenin Kerkük ve civarı olduğunu belirtmiş; yine Basra civarında da Bayatların bulunduğu dair tarihî bilgilerin bulunduğunu fakat Kerbelâ, Hille, Necef ve Bağdat'ta Bayat kabilesinin yerleştiğine dair bir bilgi olmadığını söylemiş ve buna dayanarak şairin Kerküklü olması gerektiğini ifade etmiştir. Ancak burada bazı sorunlar dikkat çekmektedir. Öncelikle böyle bir sonuca ulaşabilmek için tarihî kayıtların Bayatların yerleştiği yerlerin tam bir kaydını tuttuklarının kesin olması gerekir. İkinci olarak hiçbir Bayat aşireti mensubunun aşiretten uzak bir yerleşim birimine yerleşmediğinin kesin olması gerekir. Üçüncüsü hiçbir Bayat aşireti mensubunun devlet işlerinde görev almadıklarının tespiti ve bu görevle başka şehirlere atamalarının yapılmadığının bilgisi olmalıdır. Fuzûlî'nin en az dört şehir gezdiğini, bazılarında ikamet ettiğini biliyoruz. Peki bunu neden Fuzûlî'nin dedesi veya babası yapmamış olsun? Fuzûlî'nin atalarından birinin gidilen bu şehre yerleşmesi neden garip olsun?

Yazarın iddiasını ispat için ortaya koyduğu ikinci delil daha zayıf görünmektedir. Yazar, Fuzûlî'nin Farsça *Divân*'ındaki bir kıtada yer alan “Ben zavallı, anadan doğduğum günden beri yampiri gidişli felekten, gam ve gussadan gayrı bir şey görmedim. Hikmet çobanı beni bu zayıf vücudumla kaba ve densiz Araplar'ın arasına attı.”² ifadesinden hareketle Fuzûlî'nin Türkmenler arasında doğduğunu Arapların arasına daha sonradan geldiğini iddia etmektedir. Ancak bu kıta Fuzûlî'nin Araplar arasında doğduğunu ispat için de kullanılabilir. Çünkü şair, “doğduğum günden beri” diyerek buna işaret etmiş olabilir.

1 Dakukî, “Fuzûlî'nin Hayatı Hakkında Bazı Yeni Tesbitler ve Arapça Divanı Üzerine Düşünceler”, 55.

2 İbrahim Dakukî'den naklen Hasan Âli Yücel: op. cit. s.2.

Dakukî, bunlara benzer başkaca deliller de sıralamaktadır fakat yazarın ortaya koyduğu delillerin hiçbirisi şairin memleketi konusunda ikna edici değildir.

Bu tartışmalardan Fuzûlî'nin doğum yeri olarak Nəcəf ve Bağdat'ın pek zikredilmediğini, araştırmacıların bu iki şehir üzerinde pek durmadıklarını anlıyoruz. Geriye kalan Hille, Kerbelâ ve Kerkük şehirlerinden Kerkük'ün ne şairin eserlerinde ne de eski kaynaklarda anıldığını görüyoruz. Böylece elimizde Hille ve Kerbelâ kalmaktadır ki bu ikisinden hangisinin Fuzûlî'nin doğum yeri olduğunu söylemek, eldeki bilgilerle imkânsızdır. Çünkü her iki şehir için de ortaya konan deliller ikincil niteliktedir ve hepsi bir başka şekilde de yorumlanabilir keyfiyettedir.

Künyesi

Kâtip Çelebi dışındaki eski kaynaklarda şairimizin adı genellikle “Fuzûlî-i Bağdadî” veya “Mevlânâ Fuzûlî” olarak geçer. Kâtip Çelebi, *Keşfü’z-Zunûn*’da¹ “Mehmed b. Süleyman” notunu düşerek onun asıl adının “Mehmed”, babasının adının da “Süleyman” olduğunu söylemiş olur. Kâtip Çelebi’den sonra yazılan kaynaklarda da şair, “Mehmed b. Süleyman” olarak anılır. Kaynaklarda bunun hilafına başkaca bir kayıt olmadığı için Fuzûlî'nin adı ve babasının ismi hususunda bir görüş birliği olduğu söylenebilir. Fuzûlî'nin babasının Hille müftüsü olduğu yolundaki rivayetler hiçbir kaynağa dayanmamaktadır.²

“Fuzûlî” şairimizin mahlasıdır. Malum olduğu üzere eski şiirimizde her şairin bir mahlas edinmesi gelenektendir. Bu, şiir yazan kişinin şair kimliği ve ismidir. Mahlaslardaki en büyük sorun seçilen ismin başkaları tarafından da kullanılması ve bunun yol açtığı karışıklığın şairlerin doğru değerlendirilmelerine engel olmasıdır. Mehmed b. Süleyman'ın niçin kendisine “Fuzûlî” mahlasını seçtiği hususu bu sorunla bağlantılıdır. Şair, Farsça *Dîvân*'ın dibacesinde mahlas seçme sürecini şöyle anlatır:

1 Kâtip Çelebi, *Keşfü’z-Zunûn*, haz. Şerefeddin Yaltkaya-Kilisli Rifat Bilge, (İstanbul, 1941), c. 1, s. 198, 225, 645, 805, 914; c. 2, s. 1075, 1571, 1719, 1742.

2 Karahan, *Fuzûlî Mubiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, 73.

“Doğru söylemek icabederse işte bu çekinme şimdiki mahlâsımı almama sebep oldu. Zira şî’ire başladığım zamanlar her gün bir mahlâsı beğeniyor, bir müddet sonra aynı mahlâsı kullanan bir şa’ire rastlayıp aldığım mahlâsı değiştiriyordum. Nihayet anlaşıldı ki benden evvel gelen şa’ir dostlarım ibarelerden ziyade mahlâsları kapışmışlar. Düşündüm, eğer şî’irde başkaları ile müşterek bir mahlâs alırsam muvaffak olamadığım takdirde bana yazık olur. Muvaffak olursam mahlâs ortağıma zulüm etmiş olurum. Bu benzerliği ortadan kaldırmak için (Fuzûlî) mahlâsını aldım ve ortaklarımın bana zulüm edip beni muztarib etmelerinden kurtulmak için mahlâsımın himayesine sığındım. Bu lâkab kimsenin hoşuna gitmeyeceği için bir başkasının bana ortak çıkarak beni rahatsız etmeyeceğine karar verdim. Hakikaten de bu lâkabı almakla ortaklıktan bana gelebilecek üzüntülerin kapısını kapadım ve şî’irlerin karışması endişesinden kurtuldum.

...

İkincisi: ben bütün ulûm ve fûnunu nefsimde toplamış bir insan olmak için çalışıyordum. Bunu ifade eden bir mahlâs bulmuştum. Zira “Fuzûlî” lûgatte ulûm ve fûnun gibi fazlın cem’idir. “Fuzûlî”nin halk arasında öteki mânası edebe muhâlif harekettir. Bundan daha edebe muhâlif ne hareket olabilir ki kadri yüksek âlimlerle pek az beraber bulunduğum, merhametli sultanlar tarafından yetiştirilmediğim, seyahatten nefret ettiğim hâlde daima akli bahislerde hakîmlerin muhtelif hükümlerine i’tiraz eder; naklî mes’elelerde fakihlerin mücadelelerine karışır; edebiyatın muhtelif şubelerinde her şubenin üstadı ile ibarelerin güzelliği, edanın letafeti hususlarında münakaşaya kalkışırım. Her ne kadar bu hareket, Fuzûlî’nin kemaline alâmettir, amma Fuzûlîliğin (fodulluğun) da son derecesine işarettir.”¹

Fuzûlî’nin Soy

Fuzûlî’nin aslen Türk olduğu ve Oğuzların Bayat boyuna mensup olduğu bugün için araştırmacıların üzerinde anlaştıkları bir husustur. Ancak 20. yüzyılın başında bu konuda da bazı farklı görüşler olduğu dikkat çekmektedir. Rıza Tevfik, onun Fars asıllı olduğunu; A. E. Krımskiy, C. Huart ve Minorsky ise onun aslen Kürt olduğunu iddia etmişlerdir.² Arap olduğunu

1 Fuzûlî, *Fuzûlî’nin Farsça Divânı*, haz. Ali Nihad Tarlan, (İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1950), 6-7.

2 Bu husustaki tartışmalar için bk. Karahan, *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 113-121; Köprülü, “Fuzûlî”, 4: 687; Hasibe Mazıoğlu, “Fuzûlî”, *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 396.

söyleyen yoktur ki eserlerinin dil özellikleri dikkate alındığında şairin en başarısız örnekleri Arapça ile verdiği görülür. Sanırız bu münasebetle de Araplığını iddia eden olmamıştır. Buna karşın en başarılı olduğu dil Türkçedir. Hem Farsça hem Türkçe *Divân*ların dibaceleri hem de *Hadikatü's-Sü-edâ*'nın sebeb-i telif bölümü okunacak olursa onun Türk olduğundan şüphe edilmez. Sâdıkî, Fuzûlî'den bahsederken “Mevlânâ Fuzûlî Bayatdur.”¹ diyerek onun aslına işaret etmiştir. Bayat aşiretinin bir Türk aşireti olduğu açık bir şekilde ortadadır. Fuzûlî'ye farklı köken arayanların ortaya ciddi bir delil koyamadıkları da görülür.

Tahsili

Ahdî, Fuzûlî'nin tefsir, hadis, hikmet, hendese ve heyette bilgi sahibi olduğunu ifade eder. Fuzûlî de Türkçe *Divân*'ın dibacesinde

“Rište-yi silk-i şî'rüm cevâhir-i 'ilmden 'arî gerden-bend-i 'âlem ola zîrâ ki 'ilmsüz şî'r esâssuz dîvâr olur ve esâssuz dîvâr gayetde bî-î-tibâr olur pâyeyi şî'rümi hilye-yi 'ilmden mu'arrâ mücib-i ihânet bilüp ve 'ilmsüz şî'rden kâleb-i bî-rûh gibi teneffür kılup bir müddet nakd-i hayâtum şarf-ı iktisâb-ı fûnûn-ı 'ulûm-ı 'aklı ve naklî ve hâşıl-ı 'ömrüm bezl-i iktinâ'-ı fevâid-i hîkemî vü hendesi kılmağın mürûr ile le'âlî-yi aşnâf-ı hünerden şâhid-i nazmuma pîrâyeler müretteb kıldum ve tederîc ile tettebbu'-ı tefâsîr ü ehadîs edüp fazîlet-i şî're mezzemmet isnâdî töhmet olduğun hakîkatın bildüm.”

diyerek aklî ve naklî ilimleri tahsil ettiğini, hikmet, hendese, tefsir ve hadis ilimlerini öğrenmeye gayret ettiğini belirtmiştir. Fuzûlî; Türkçe, Farsça ve Arapçayı öğrenmiş, her üç dilde de eserler vücuda getirmiştir. Şairin eserlerinde devrin ilim dallarına ait birçok kavram, terim ve göndermeye rastlanır. Bu durum Fuzûlî'nin eğitilmiş bir insan olduğu hususunda şüpheye yer bırakmamaktadır. Ancak nasıl bir eğitim aldığı muammadır. Düzenli bir eğitim almış mıdır yoksa kendisini mi yetiştirmiştir? Türkçe *Divân*'ın dibacesi bu soruya net bir cevap vermemekle beraber şairin kendisini yetiştirmiş olmasının daha muhtemel olduğunu düşündürmektedir. Fuzûlî'nin düzenli bir eğitim aldığı ile ilgili rivayetler de vardır. Şairin edebî ilimleri Habîbî'den, Arapçayı Rahmetullah'tan öğrendiği ve Rahmetullah'ın kızına

1 Kuşoğlu, “Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri”, 245.

âşık olup onun için bir murabba yazdığı hiçbir şekilde doğrulanamayan rivayetlerdir. Aynı şekilde onun Danişmentliği dolayısıyla “molla” ünvanını aldığı da kaynağı bilinmeyen rivayetlerdendir.¹

Fuzûlî’nin eğitim hayatı ile ilgili Türkçe *Dîvân*’ın dibacesinde yer alan

“çün zevrağ-ı vücûdum bâdbân-ı tabî’at birle deryâ-yı ıfûlîyyetden
sâhil-i idrâk u ihsâsa yêtdi ve taḥrîk-i hevâ vü heves birle âteş-i şabvet
işti’âl bulup ḥarâreti cân u cânâna te’şîr êtdi râyîz-i iktizâ-yı kemâl-i
ma’nevî ‘inân-ı tevsen-i iḳbâlümü cânib-i iktisâb-ı âdâba mün’atıf
kılıp ve âftâb-ı ḥikmet cevher-i ṭab’uma eser-i taḥşîl-i ma’ârif şalup
rağbet-i kesb-i edeb kıldukda ve gül-i baḥtüm kesb-i hüner hevâsıyla
açıldukda ma’den-i cevâhir-i iktisâb-ı kemâlüm bir debistân-ı cen-
net-nişân idi ki şaḥn-ı laṭîfi şufûf-ı ḡilmânla ḥuld-ı berinden ḥaber vè-
rürdi ve maṭla’-ı aḥter-i ḥuşûl-i iḳbâlüm bir mekteb-i mühezzeb idi ki
fezâ-yı şerifi serv-ḳad şanemler birle câna cinân müjdesin yêtürürdi.”

paragrafı bize oldukça sanatlı bir şekilde onun öğrenim gördüğü okul hakkında bilgi verir. Hem Mazıoğlu² hem de Karahan³ bu paragraftaki okul tasvirinin *Leylâ ve Mecnûn*’daki okul tasviriyle benzerliğine dikkat çekerler ve Fuzûlî’nin *Leylâ ve Mecnûn*’da kendi gittiği okulu tasvir ettiğini söylerler.

Köprülü, Sâdîkî’ye dayanarak Fuzûlî’nin İbrahim Han maiyetinde Bağdat’a geldiğini ve onun Kanûnî ordusu karşısında mağlup olarak Irak’a dönüşünde, Hille’de kalıp zahirî ilimleri tahsile çalıştığını ve az zamanda kemale erdiğini belirtir.⁴

Fuzûlî’nin ilme verdiği önem onun eserlerine bakıldığında rahatça anlaşılabılır. Türkçe ve Farsça *Dîvân*larında ilmin önemi ve kendisinin ilimle ilişkisi hakkında dönemin ilim anlayışıyla uyumlu kısımlar yer alır. Farsça *Dîvân*’ında yer alan bir kıtada malın, makamın önemsizliğinden bahsettikten sonra “Sürekli baki kalacak bir fazilet istiyorsan ilme çalış, ilim tahsiline ar etme.”⁵ der. Bir diğer Farsça şiirinde “Ululuğun ve şerefın mayası ilim ve edeptir.”⁶ der.

1 bk. Mazıoğlu, “Fuzûlî”, 396; Karahan, *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 76; Köprülü, “Fuzûlî”, 4: 687.

2 Mazıoğlu, “Fuzûlî”, 435.

3 Karahan, *Fuzûlî Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, 77.

4 Köprülü, “Fuzûlî”, 4: 687.

5 Fuzûlî, *Fuzûlî’nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 192-193.

6 Fuzûlî, *Fuzûlî’nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 227.

Fuzûlî'nin Ailesi

Fuzûlî'nin Fazlî¹ adında bir oğlu olduğu kaynaklarda belirtilmiştir. Ahdî, Fazlî'nin zahirî ilimlerle meşgul olduğunu; Türkçe, Farsça, Arapça eserler yazdığını, muamma ve tarih düşürmede kuvvetli olduğunu belirtir.² Şairi bilinmeyen Farsça bir kıtada şöyle geçer: “Şimdi Hille’de iki şair vardır. Fuzûlî baba, Fazlî de oğludur. Dünyanın bütün işleri tersinedir. Fazlî baba, Fuzûlî oğul olmalıydı.” Fazlî'nin babası kadar değerli bir şair olmadığı ifade edilmiştir. Kaynakların Fazlî'den çok fazla bahsetmemesi de onun babası ayarında bir şair olmadığını göstermektedir. Köprülü,

“988’de Irak’ta Hristiyanların siyah ve Yahudilerin kızıl külâh giymeleri hakkındaki resmî emir dolayısıyla Fazlî'nin bir kıt’a yazarak Kızılbaşları Yahudiler ile bir tutması üzerine, Safevî tabiiyetindeki Türk şâirlerinden Tekelû kabilesine mensup Şânî'nin, galiz bir kıt’a ile ona cevap verdiğini biliyoruz. (Muhammed Ali Terbiyet, Dânişmendân-ı Azerbaycan, Tahran, 1314, s. 299) ki bu kayıt Fazlî'nin bu tarihte henüz hayatta olduğunu anlatıyor.”³

diyerek Fazlî'nin 988’den (1580) sonra öldüğünün muhakkak olduğunu belirtir. Ayrıca burada anlatılan olayın Fuzûlî'nin mezhebinin tespiti ile ilgili kullanılıp kullanılamayacağı da ayrı bir tartışma konusudur.

Bağdat ve Civarında Hâkim Olan Güçler ve Fuzûlî ile İlişkileri

Fuzûlî'nin hayatı hakkında pek fazla bilgimiz olmasa da onun yazdığı kasidelerden ve tarihî kayıtlarda bölgeye hâkim olduğu görülen yapılardan hareketle nasıl bir ortamda yaşadığı ile ilgili bazı çıkarımlarda bulunulmuştur. Bunlardan en dikkat çekici olanı hiç kuşkusuz “Muşa‘şa‘lar”dır.⁴

1 Fazlî hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ahdî, *Gülşen-i Şuara*, haz. Süleyman Solmaz, (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005), 476; Bağdadlı Ruhi, *Divan*, 1287, 58, 155; Nazmî-zâde, *Gülşen-i Hülefa*, haz. İbrahim Müteferrika, (İstanbul, 1143), 64-65; İsmail Hikmet Ertaylan, *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*, c. II (Bakü: Azer Neşriyat, 1967), 146-153.

2 Ahdî, *Gülşen-i Şuara*, 476.

3 Köprülü, “Fuzûlî”, 4: 689.

4 Muşa‘şa‘lar hakkında maalesef çok az bilgiye sahibiz. Osman Gazi Özgüdenli'nin İslam Ansiklopedisi'ne yazdığı “Muşa‘şa‘lar” maddesi konuyla ilgili genel bilgileri içermektedir. Bu maddeden özetleyecek olursak: Muşa‘şa‘ların kurucusu Seyyid Muhammed b. Felâh, Vâsî'ta doğdu. Hille’de Şii âlim Cemâleddin ibn Fehd'in yanında eğitim gördü. Dinî düşünceleri üvey babası olan Şeyh Ahmed'in yanında şekillendi. İmam Musa Kazım'ın soyundan geldiğini söyleyen Seyyid Muhammed, Hz. Muhammed

İbrahim Dakukî; Necef, Kerbelâ, Hille ve Bağdat'ın Muşâ'sa'î akımının etkisi altında kaldığını belirttikten sonra onların inanç sistemleri hakkında da bilgi vermiştir.¹ “Maddeyi vücudun asıl illeti sayan, toprakları halk arasında âdil bir şekilde dağıtarak sınıf ayrımını ortadan kaldırmakla sosyal değişimi amaçlayan” bir tarikattır. Dakukî'nin verdiği bilgilere göre Muşâ'sa'lar ilginç bir fikir karışımının ürünüdür. Dakukî, onların hem Hurufî hem “Aliyullahî” hem Mu'tezilî hem İhvanu's-Safa hem Batınî hem de Safevî düşüncelerinin etkisi altında kaldıklarını söylemektedir.

Fuzûlî'nin hayatı, inancı ve şahsiyeti bakımından Muşâ'sa'lar'ın önemi Hille, Necef, Kerbelâ gibi şehirleri ele geçirdikleri 1456 tarihinden sonra artmaktadır. 1480 tarihi civarında doğduğunu kabul ettiğimiz Fuzûlî'den 24 sene önce Muşâ'sa'lar Fuzûlî'nin doğduğu, büyüdüğü ve eğitim gördüğü bölgeyi ele geçirmişlerdi. İbrahim Dakukî, şairin Berthels tarafından yayımlanan Arapça kasidelerinin Ali b. Muhsin b. Muhammed b. Felah'a sunulduğunu, bu kasidelerde bahsi geçen “Ali”nin “Ali b. Ebû Tâlib” değil, Muşâ'sa'lar'ın hükümdarı “Ali b. Muhsin b. Muhammed b. Felah” olduğunu söylemektedir. Bu iddiasını da bu kasidelerde tekrar eden kavramların Müşâ'sa'î kavramlar olmalarına dayandırmaktadır. Kasideleri bu varsayım ile gözden geçiren Dakukî şiirlerde birçok Muşâ'sa'î unsur ve telmih bulmuştur. Safeviler döneminde yazılmış olması muhtemel olan Farsça bir kasideden Fuzûlî'nin bir dönem Müşâ'sa'larla ilişkisinin olduğu ancak bağıni

ve Hz. Ali'nin yerde ve gökte devreden bir sır, Hz. Muhammed'in bir peygamber olarak hakikatin bir perdesi, kendisinin de diğer peygamberler gibi bir peygamber ve mehdi olduğunu iddia etti. Görüşlerini önce Vâsıt (844/1440), Düb gibi şehirlerde yaymaya çalıştı. Bir yıl sonra Timurlular'ın hâkimiyeti altındaki Haviza'ya yerleşmeyi başardı (845/1442). Basra ve Vâsıt'a girmeye çalıştı fakat başarılı olamadı (858/1454). Daha sonra oğlu Seyyid Mevlâ Ali Vâsıt; Hille, Necef ve Kerbelâ'ya ele geçirdi, Ba'kûbâ ve Selmân Fârisî'yi yağmaladı (860/1456). Karakoyunlu Hükümdarı Cihan Şah'ın müdahalesi üzerine geri çekildi. Mevlâ Ali, Karakoyunlular'dan Pir Budak'ın hâkimiyetindeki Lûristan'da bulunan Kuhgilûye'de faaliyetlerini yaymaya çalışırken öldürüldü (861/1457). Mevlâ Ali'nin, Hz. Ali'nin uluhiyyetin ta kendisi olduğunu ve onun kendisine geçtiğini iddia ettiği ifade edilmiştir. Seyyid Muhammed'in oğlu ve halefi Sultan Muhsin, Karakoyunlular ve Akkoyunlular arasındaki mücadelelerin yarattığı boşluktan yararlanarak Bağdat civarını, Basra Körfezi'ni ve Lur Dağlarını ele geçirmiştir. Sultan Muhsin'in vefatından (905/1500) sonra hanedan içinde karışıklıklar çıkmıştır. Muşâ'sa'ları zındıklıkla itham eden Şâh İsmail hanedan üyelerini ya öldürttü ya da kendisine bağladı (914/1508). Şâh İsmail'in ayrılmasının ardından Sultan Muhsin'in oğlu Felâh Haviza'yı yeniden idaresi altına aldı. Safevîler'in Çaldıran'da büyük bir darbe almalarından sonra Muşâ'sa'lar Hûzistan'ı yeniden ele geçirdiler. Safevîler'in kısa sürede toparlanmaları üzerine onlara bağlılıklarını sunmak durumunda kaldılar. Muşâ'sa'lar Safevîler'e tâbi valiler olarak varlıklarını sürdürdüler. Özgüdenli Osman Gazi, “Müşâ'sa'lar”, *DİA*, c. 32, (Ankara: TDV Yayınları, 2006), 155-156.

- 1 İbrahim Dakukî, “Fuzûlî'nin Hayatı Hakkında Bazı Yeni Tesbitler ve Arapça Divanı Üzerine Düşünceler”, 53-54.

kopardığı hatta onların karşısına geçtiği anlaşılmaktadır. Şair, korkudan onların yanında yer aldığını, yalandan onları sevdiğini söylemek durumunda kaldığını, şimdi korku geçtiği için onlara lanet okuduğunu belirtmektedir. “Ah ile Hazret-i Han’a geldim ki onun şefkatiyle belki bu askerler derimi yüzmez. Eğer günahım düşmanla birlikte olmaksızın o günahı yüzlerce özürle istiğfar ettim. Bu sürünün itleri ile ilişki kestim, keçiye benzeyen Araplardan bıkıp usandım. Her ne kadar onlara sevgi duyduğumu söylemiş olsam da korku geçtiği için bugün bu sözü inkâr ediyorum. Mansur, Hafız ve Rabî’-a-yı Gaddar’a binlerce lanet olsun. Kafir Müşâ’sa’ ehline binlerce lanet olsun ki onların fetvasıyla Rabî’ kâfirlerden olmuştur.¹ Fuzûlî, Osmanlı Dönemi’nde de Ayas Paşa’ya sunduğu bir kasidede, Paşa’yı Müşâ’sa’ mülkü olarak tanımladığı Cezayir ve Basra’da şer ve fitne kaynağı olan Âl-i Kaş’am idaresine son verdiği için övmektedir.² Bütün bunlar Fuzûlî’nin bir dönem Müşâ’sa’larla ilişki içinde olduğunu, daha sonra onlardan yüz çevirdiğini göstermektedir.

Fuzûlî’nin yaşadığı dönemde Bağdat ve civarında hâkimiyet kuran devletlerden biri de Akkoyunlulardır. Akkoyunlular, Uzun Hasan döneminde Bağdat’ı hâkimiyetleri altına almışlardır (1470). Uzun Hasan’ın 1473’te Otlukbeli’de mağlup olması üzerine Akkoyunluların hâkimiyetinde zaaf ortaya çıkmıştır. 1478’de Uzun Hasan’ın ölümüyle Akkoyunlularda iktidar mücadeleleri başladı. Bu taht kavgaları, 1500’de Âmid, Azerbaycan ve Arrân’ın Elvend Bey’e; Irakayn, Kirman ve Fars’ın Murad’a kaldığı bir anlaşma neticesinde devletin bölünmesiyle sonuçlandı. Bu bölünmeden faydalanan Şâh İsmail, Elvend Bey’i yenerek (1501) Tebriz’i ele geçirdi. Elvend Bey, Şâh İsmail’in karşısında daha fazla tutunamayarak Âmid’e çekildi ve ölümüne kadar burada yaşadı (1504/1505). Murad da 1503’te Şâh İsmail ile yapılan savaşta yenildi. Önce Bağdat’a kaçtı. Burada 1509’a kadar yaşadı. Şâh İsmail’in Bağdat üzerine yürümesi ile burada tutunamayarak Dulkadırlılar’a sığındı. Çaldıran Savaşı’ndan sonra Yavuz Sultan Selim tarafından Güneydoğu Anadolu’nun fethine memur edilen Murad bir savaşta mağlup olup hayatını kaybetti (1514). Böylece

1 Fuzûlî, *Farsça Divân: Edisyon Kritik*, Haz. Hasibe Maziöglü, (Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1962), 69.

2 Hasibe Maziöglü, “Fuzûlî Kimleri Övmüştür”, *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 55.

Akkoyunlu Devleti'nin varlığı son bulmuş oldu.¹ Akkoyunlu Devleti ile Fuzûlî arasındaki ilişkiler hakkında bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Elimizde, onun Elvend Bey'e sunduğu Farsça bir kasideden başka bu ilişkiyi gösteren bir vesika bulunmamaktadır.

Adını Erdebil merkezli Safeviyye tarikatının kurucusu Şeyh Safiyyüddin'den alan Safevîler İran'da yaklaşık iki buçuk asır hüküm sürmüşlerdir. Şâh İsmail'in 1501 tarihinde Akkoyunlu hükümdarı Elvend Bey'i mağlup edip Tebriz'de tahta oturması ile tarikat devlete dönüşmüştür. 1503'te de Irak-ı Arab hâkimi Murad Bey Hamedan yakınlarında yenilgiye uğratılmış, böylece Irak'ın kapıları Şâh İsmail'e açılmıştır. 1508 tarihinde de Bağdat ele geçirilmiştir. 1510'da Özbekleri ağır bir yenilgiye uğratarak Merv ve Herat'ı hâkimiyet altına almıştır. Şâh İsmail, Şeybânî Han'ın başını kestirerek Osmanlı Sultanı II. Bayezid'e göndermiştir. Fuzûlî bu galibiyet üzerine *Beng ü Bâde* mesnevisini yazıp Şâh İsmail'e sunmuştur. II. Bayezid'in Şâh İsmail taraftarlarına karşı etkili tedbirler alamaması, onların Anadolu'da etkili olmalarına ve yer yer huzursuzluklar çıkarmalarına sebep olmuştur. II. Bayezid'in hal'inden sonra Yavuz Sultan Selim, Şâh İsmail taraftarlarına karşı sert tedbirler almıştır. Safevîler'i Osmanlı için tehdit olmaktan çıkarmak isteyen Sultan Selim, Safevîler'in üzerine yürümüş 1514 tarihinde Çaldıran'da yapılan büyük bir savaşta zafer kazanmıştır. Tebriz'e giren Sultan Selim orada bulunan sanatçıları İstanbul'a göndermiş, burada bir hafta kaldıktan sonra geri dönmüştür. Bu yenilgiden sonra Şâh İsmail, ölümüne (1524) kadar sakin bir hayat sürmüştür. Onun yerine küçük yaşta tahta geçen I. Tahmasb, hem iç karışıklıklarla hem de komşu ülkelerin taarruzları ile karşı karşıya kalmıştır. Safevîleri büyük bir tehdit olarak gören Kanûnî Sultan Süleyman; Irakeyn Seferi'ne çıkmış, Makbul İbrahim Paşa Tebriz'i ele geçirmiş (1534), Sultan Süleyman da aynı yıl hiçbir direnişle karşılaşmadan Bağdat'a girmiştir. Fuzûlî de Sultan Süleyman'ın gelişini kendisine sunduğu Bağdat Kasidesi olarak ünlenen

Münşî-yi kudret ki çekmiş hâme-yi hikmet-nigâr
Şafha-yı eyyâma kılmış sebt-i vaşf-ı her diyâr

K10/1

1 Sümer Fatih, "Akkoyunlular", *DİA*, c. 2, (Ankara: TDV Yayınları, 1989), 270-274.

matla'lı kaside ile karşılaşmıştır. Ancak Şâh Tahmasb, Tebriz'i yeniden ele geçirmiştir. Bağdat ve civarı 1624'te Safevî Hükümdarı I. Abbas tarafından alınana kadar Osmanlılar'ın elinde kalmıştır. 1638 tarihinde IV. Murad Bağdat'ı tekrar Osmanlı topraklarına katmıştır.¹

Özetleyecek olursak Fuzûlî'nin yaşadığı bölge, 1456 yılında Muşa'sa'lar'ın kontrolüne geçmiştir. Onların ardından Akkoyunlular 1470-1508; Safevîler 1508-1534, 1624-1638; Osmanlılar ise 1534-1624, 1638-1917 tarihleri arasında Bağdat'ı ellerinde tutmuşlardır. Bu tarihleri Fuzûlî'nin yaşadığı dönemle karşılaştırsak, 1480 yılında doğan Fuzûlî, ömrünün ilk 28 yılını Akkoyunlular döneminde, orta yaşlarına denk gelen 26 yılını Safevîler döneminde, olgunluk çağlarına denk gelen 22 yılını ise Osmanlılar döneminde geçirmiştir. Ancak Bağdat'ı ellerinde tutan devletler zayıfladıklarında, bölgede yerel güçler lokal hâkimiyetler kurmuştur. Bu münasebetle verilen bu tarihlerin tamamında ilgili devletlerin tam anlamıyla bir hâkimiyet kurduklarını söylemek güçtür.

Fuzûlî'nin eserlerini takdim ettiği, kendilerine kasideler sunduğu şahıslar daha çok Safevî ve Osmanlı devlet adamlarıdır. Şair, Bağdat Safevîler'in hâkimiyeti altına girdikten sonra devlet ricalinden Şâh İsmail'e; İbrahim Han Musullu ve Muhammed Han Tekelü gibi Safevîler'in Bağdat valilerine kasideler ve eserler sunmuştur. Özellikle İbrahim Han Musullu, Fuzûlî'ye ilgi göstermiş, onu Bağdat'a davet etmiştir. Fuzûlî de bu davete icabet etmiş ve İbrahim Han'ın hizmetinde bulunmuştur.² İbrahim Han'ın 1527 yılında Bağdat'ı ele geçirmek isteyen yeğeni Zülfıkar tarafından öldürülmesinden sonra Fuzûlî de Hille'ye dönmüştür. Fuzûlî'nin İbrahim Han'a içten bir bağlılık gösterdiği Türkçe *Divân*'ında bulunan iki kaside ve bir terci-bend'in içeriğinden anlaşılabılır. Bu eserlerden şairin, İbrahim Han'dan himaye gördüğü de anlaşılmaktadır. Fuzûlî'nin Şâh İsmail'den ve Muhammed Han Tekelü'den ilgi görüp görmediği ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. İbrahim Han'ın ölümünden sonra Fuzûlî'nin Hille'ye çekilmesi Safevîler'den arzu ettiği ilgiyi göremediğini göstermektedir. 1527 ila 1534 yılları

1 Gündüz Tufan, "Safevîler", *DİA*, c. 35, (Ankara: TDV Yayınları, 2008), 451-457.

2 "İbrahim Han hizmetinde Bağdadga barub": Kuşoğlu, "Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri", 245.

arasında Fuzûlî'nin neler yaptığı hakkında pek bilgimiz bulunmamaktadır. Sâdıkî'nin ifadesine göre Fuzûlî Osmanlılar Bağdat'a girdiklerinde Hille'de zahirî ilimler ile uğraşmaktadır.

Fuzûlî için en üretken dönem, Bağdat'ın Osmanlı hâkimiyeti altında olduğu yıllardır diyebiliriz. Bağdat'ın fethini müteakip Osmanlı ordusu ve bu ordu ile beraber Bağdat'a gelen devlet ricali kışı Bağdat'ta geçirmişler, burada 4 ay kalmışlardır. Fuzûlî de bunu değerlendirmiş ve devlet ricaline kasideler sunmuştur. Fuzûlî'nin bir hami arayışında olduğu bu kasidelerden ve eserlerinden anlaşılmaktadır. Kasidelerini daha çok Osmanlı'nın Bağdat ve civarından sorumlu devlet adamlarına sunduğu görülmektedir. Fuzûlî, Türkçe *Divân*'da Kanûnî Sultan Süleyman'a 4, Makbul İbrahim Paşa'ya 1, Ayas Paşa'ya 7, Rüstem Paşa'ya 1, Lala Cafer Paşa'ya 4, Mehmed Paşa'ya 1, Bağdat Kadısı Seyyid Mehmed Gazi'ye 1, Kazasker Kadir Çelebi'ye 1, Celâl-zâde Mustafa Çelebi'ye 1 ve Veysi Paşa'ya 3 kaside sunmuştur. *Leylâ ve Mecnûn* mesnevisini Bağdat valisi Veysi Paşa'ya, *Hadikatüs-Süedâ*'yı yine Bağdat valilerinden Mehmed Paşa'ya sunmuştur.

Fuzûlî'nin yazdığı kasideler karşılığında caizeler aldığını *Künhül-Ahbâr* müellifinden öğreniyoruz:

“Vaktâ ki sâhib-kırân-ı cihân Sultân Süleymân Han Bağdâd fütühâtı ile kâm-rân oldu. Monlâ Fuzûlî rikâb-ı hümayûna ve sadr-ı a'zam İbrâhîm Paşa-yı şevket-nümûna ve Kadî-asker Kadri Efendi cenâbîna ve muvakkî'-ı sultânî Celâl-zâde Mustafa Çelebi'nün savb-ı müstetâbına kasîdeler virüp cevâiz-i seniyyelerini aldı.”¹

Ayrıca Celâl-zâde Mustafa Çelebi'ye yazdığı “Şikâyetname” adıyla meşhur olan mektubundan kendisine Bağdat vilâyeti evkaf gelirinin artan kısmından günde dokuz akçe ayrılması yönünde berat-ı hümayun çıktığını ancak bu paranın da evkaf memurlarının ilgisizliği yüzünden bir türlü ödenemediğini öğreniyoruz.² Karahan, Fuzûlî'nin mektubundan sonra bu maaşın kendisine ödendiğini Farsça *Divân*'daki 14 beyitlik bir kıtadan hareketle iddia etmektedir.³ Karahan, Fuzûlî'ye tayin edilen dokuz akçenin

1 Âlî, *Künhül-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, haz. Mustafa İsen, (Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1994), 255.

2 Mazioğlu, “Fuzûlî”, 15.

3 Karahan, *Fuzûlî Mubiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 98-99.

“Atebat-ı Âliye” evkafının gelirinden olduğunu ifade etmiş, Farsça kıtada da “Atebat-ı Âliye”de hizmet gördüğünü ve oradan maaş aldığını belirttiğini söyledikten sonra buradan da şairin kendisine bağlanan tahsisatı bilahare almağa muvaffak olduğu ve muntazam maaş alanlar arasına girdiği sonucuna varmıştır. Biraz aşağıda da “Fuzûlî”ye tahsis edilen maaşın, Şikâyetname’sini yazdıktan bir müddet sonra verilmeğe başlandığı ve onun Kerbelâ veya Necef’te Meşhed-i Hüseyin veya Meşhed-i Ali’de hizmet gördüğü hayli kuvvetle açıklanıyor sanırız.” diyerek bizce tefriki gereken iki hususu cemi etmiştir. Şairin bir yerde hizmet ettiği için aldığı maaş başka, sunduğu eserler dolayısı ile kendisine bağlanan maaş başkadır. Sanırız bu münasebetle Farsça kıta da bu mevzuda yanlış yorumlanmıştı.

Aynı kıtayı Hasibe Mazioğlu, Fuzûlî’nin Hz. Ali türbesindeki hizmetleri dolayısı ile maaş aldığına işaret olarak görmüş, bu hizmetin Safevîler dönemine kadar gittiğini ifade etmiştir.¹ Ayrıca metne bakıldığında bu maaşın, sunduğu kasidelerin karşılığında bağlandığına dair en ufak bir ima görülmez. Bu kıtayı bağlanan maaş ile irtibatlandırırsak Fuzûlî’nin küstahlık ettiğini söylemek gerekir. Bu, lütuflara teşekkürlerle karşılık veren Fuzûlî’ye pek yakışacak bir davranış gibi görünmemektedir. Karahan, daha sonra “Birçok kimse, Fuzûlî’yi fakîr, hayatında huzur yüzü görmemiş, dünya nimetlerinden yoksun bir şair sanmıştır. Oysa eserleri; kendilerine kaside yazdığı, mektup yolladığı kişilerin üst düzey şahsiyetler oluşu; onun iki ayrı yerden maaş aldığının anlaşılması, öyle pek fakir olmadığını gösterir.”² diyerek iki geliri birbirinden ayırmıştır. Ancak bu bildirisinde de önce alamadığı dokuz akçalık evkaf tahsisatının kendisine bağlandığını söylemektedir ki buna dayanak olacak elimizde bir şey yoktur. Yazar, Fuzûlî’nin şikâyetlerinin kesilmiş olmasını bu hususa delil göstermektedir ki bu iyi niyetli bir tahminden öte geçmemektedir. Ayrıca kıtanın tamamen mecazi bir dille yazılmış olması da muhtemeldir: “Biz cihanın iyi ve kötüsünü aksettiren aynayı elimizde tutanlarız. Eğer bilmiyorsan aç gözünü, bak./Bizim

1 Mazioğlu, “Fuzûlî”, 41.

2 Abdulkadir Karahan, “Fuzûlî’nin Psikolojisi Üzerine”, *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 195-196.

huzurumuzda dünya yerlere kadar eğilir. Dünya baştanbaşa şöhretimizle dolmuştur./Biz Âl-i Resûl kapısından maaş alanlarız. Uzun senelerden beri bu maaş bize tahsis edilmiştir./Bu maaşa lâıyk olduğumuz için o kapı bize kapanmamıştır./Bizim kanaatimizi bütün dünya takdir eder ve beğenir. Biz bahtiyar (civanbaht) ihtiyar ve zengin fakirleriz.”¹

Fuzûlî’nin Kanûnî’ye sunduğu kasidelerde yüksek bir lirizm ve coşku dikkat çeker. Şairin Osmanlılar’ı büyük bir sevinçle karşıladığını söylemek sanırız yanlış olmaz. Bununla birlikte sarayın şaire yaklaşımı beklenen düzeyde olmamıştır. Bunda neyin etkili olduğu hususu üzerinde bazı akıl yürütmeler yapılabilirse de bunların doğruluğunu ispatlamak mümkün değildir. Fuzûlî’nin Bağdat valilerinden geçici bazı ihsanlar aldığı kasidelerinden anlaşılmaktadır. Özellikle Ayas Paşa ve Cafer Çelebi onun için önemli hamilerdir. Fuzûlî, İstanbul’a pek kaside yazıp göndermemiştir. Bu durum, ordu Bağdat’ta iken sunduğu kasidelere beklediği ilgiyi görememesinden de kaynaklanabilir. Bir diğer sebebi de yakın olanı uzak olana yeğlemesi olabilir. Hem Safevîler döneminde hem de Osmanlılar döneminde kasidelerini daha çok Bağdat valilerine sunan Fuzûlî; onlardan lutuf beklemiş, onlara yakın olmak istemiştir.

Hasibe Mazıoğlu’nun yayımladığı Fuzûlî ile Şehzade Bayezid arasındaki dostluğu ve yakınlığı gösteren mektup, şairin Osmanlı ricali ile kaside ve eser sunma dışında da ilişkiler geliştirdiğini göstermektedir.² Mektubun dostça üslubu dikkat çeker. Fuzûlî, bu mektubunda şehzadenin hizmetine girmek istediğini fakat maddi zorluklar münasebeti ile bunu gerçekleştiremediğini ifade eder ve şehzadeden yardım ister. Bu yardımın gerçekleşip gerçekleşmediğini bilmediğimiz gibi şehzade ile Fuzûlî arasındaki yakınlığın nasıl oluştuğunu ve birbirlerine gösterdikleri bu muhabbetin kaynağını da tam bilmiyoruz.

Fuzûlî’nin seferde ordu ile beraber Bağdat’a gelmiş olan şairler ile görüştüğü *Leylâ ve Mecnûn* mesnevisinde

1 Fuzûlî, *Fuzûlî’nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 190.

2 Hasibe Mazıoğlu, “Fuzûlî’nin Bir Mektubu”, *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 559-571.

Bir nice zarîf-i hıttâ-i Rûm
Rûmî ki didük kazıyye ma'lûm

Leylâ ve Mecnûn 413

beytinin devamındaki övgülerinden anlaşılmaktadır. Ancak burada bahsi geçen şairlerin kimler olduğu tam net değildir. Araştırmacılar, Hayâlî ve Taşlıcalı Yahya'nın bu seferde orduya refakat etmelerinden dolayı, Fuzûlî'nin görüştüğü şairler arasında bu iki şairin de bulunmuş olmasının muhtemel olduğunu belirtmişlerdir. Fuzûlî'nin orduya refakat etmiş olan Osmanlı şairleri ile görüştüğü kendi ifadesine göre kesindir. Gelibolulu Âlî de Fuzûlî'den bahsederken “ve merhum Hayâlî Begle ülfet ve sohbet edüp nice günler mu'aşeret kıldı.”¹ diyerek Fuzûlî'nin Hayâlî Bey ile görüştüğünü belirtmiştir. Âlî'nin bu bilgiyi nereden aldığı belli değildir. Köprülü, “Fuzûlî'nin, Bağdat fethi esnasında, orduda bulunan şâir Hayâlî ve Taşlıcalı Yahya ile tanışıp dostâne münasebetlerde bulunduğu o devir kaynaklarında kayıtlıdır.”² der fakat bu kaynakların neler olduğunu belirtmez. Faik Reşad, rivayeti ayrıntılandırarak Hayâlî'nin Bağdat'ta Fuzûlî ve oğlu Fazlî ile görüştüğünü belirtir. Hatta “su” redifli gazelleri Fuzûlî'nin “Su Kaside”sine nazire olarak yazdığını belirtir. Tahir Olgun aynı rivayetten hareketle Hayâlî'ye Taşlıcalı Yahya'yı da ekler ve her ikisinin de “su” redifli gazellerini Fuzûlî'ye nazire olarak yazdıklarını söyler. Köprülü, bunlara Fuzûlî'nin

Nêce yıllardur ser-i küy-ı melâmet beklerüz
Leşker-i sulţân-ı ʿirfânuz velâyet beklerüz

G 114/1

matlâi ile başlayan gazeli ile Hayâlî'nin aynı vezin ve kafiye de iki, Muhibbî'nin de bir gazelini ekler. Ancak kimin kime nazire yazdığını tayin etmenin çok müşkil olduğunu da belirtir.³ Rivayet ile nazireler arasında kurulan bu doğrudan ilişkinin çok anlaşılır olmadığı kanaatindeyiz. Zira nazire yazılan şairin tanındığı gibi bir algı ne nazire geleneği ile ne de nazire

1 Âlî, *Künhü'l-Abbâr'ın Tezkire Kısım*, haz. Mustafa İsen, 255.

2 Köprülü, “Fuzûlî”, 4: 688.

3 Köprülü, “Fuzûlî”, 4: 688.

yazma usulü ile bağdaşmaktadır. Ayrıca bu rivayetlerin kaynağının belirsiz olması “muhtemel”in, “kesin”e tevdi edildiğini göstermektedir. Onun için Fuzûlî’nin görüştüğü şairlerin kimler olduğu ile ilgili kayıtları ihtiyatla karşılamak gerekir. Fuzûlî’nin Hayâlî ve Taşlıcalı Yahya ile görüşmüş olması muhtemeldir ama kesin değildir.

Fuzûlî, Rum şairlerine özenmiş ve onların ayrıcalıklara sahip olduklarını düşünmüştür:

“Ey Rum diyarının zarif şairleri, şükrediniz; Allah sizin muradınızı vermiştir.
Biz size benzemeyiz. Sizin mevkiiniz bizden yüksektir.
Çünkü biz ay yüzlü güzellerin kölesiyiz. Hâlbuki o ay yüzlü güzeller sizin
kölelerinizdir.”¹

Şair, hem yukarıda sözünü ettiğimiz şehzadeye yazdığı mektupta hem de *Dîvân*’ındaki bazı gazellerin makta beytinde Anadolu’ya gitmek istediğini açıkça ifade etmiştir:

Fuzûlî ister iseñ izdiyâd-ı rütbe-yi fazl
Diyâr-ı Rûmı gözet terk-i hâk-i Bağdâd et

G 38/7

Fuzûlî eyledi âheng-i ‘ıyş-ḥâne-yi Rûm
Esîr-i miḥnet-i Bağdâd gördüğün gönlüm

G 197/7

Muhtemelen Fuzûlî, Bağdat’ta değerinin yeterince bilinmediği kanaatindedir. Anadolu’ya gitmesi durumunda hem değerinin bilineceğini hem de bir hami bulacağını düşünmektedir.

Fuzûlî’nin ömrünün son yıllarını nasıl geçirdiğini tam bilmiyoruz. Fuzûlî’nin, ömrünün sonlarında Bağdat valisi olarak atanan Solak Ferhat Paşa, Temerrüd Ali Paşa, Behram Paşa gibi devlet adamlarına kaside sunduğuna dair bir kayıt görünmemektedir.² Fuzûlî, muhtemelen ömrünün son yıllarını Seyyid Mehmed Gazi’ye yazdığı kasidenin ilk beyitlerinde belirttiği gibi uzlet köşesinde geçirmiştir:

1 Fuzûlî, *Fuzûlî’nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 25.

2 Karahan, *Fuzûlî Mubiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 14.

Men kimem bir fakîr ü bî-ser ü pâ
Kemterin bende vü kemîne gedâ

Sâyir-i kârgâh-ı şabr u sükûn
Sâlik-i şâh-râh-ı fakr u fenâ

Nê mizâcumda irtikâb-ı ğurûr
Nê fi'âlümde ihtimâl-i riya

Künc-i 'uzletde fakr u fâka ile
Olmuşam eyle maḥv kim meşelâ

Merkez-i ḥâki êtse zîr ü zeber
Bulımaz gerdümi nesîm-i şabâ

K 38/1-5

Fuzûlî'nin Ölümü

Fuzûlî'nin ölüm tarihi ve sebebi üzerinde hemen hemen görüş birliği vardır. Hem eski kaynaklarda hem sonradan Fuzûlî üzerine yazılan eserlerde Fuzûlî'nin ölümünün 963/1556 yılında taundan gerçekleştiği belirtilir. Ahdî, “ve sene selase ve sittîn ve tı'sa miede maraz-ı tâ'ûnla mat'ûn olup diger-gûn olmuştur.”¹ kaydı ile bu hükmün oluşmasına öncülük etmiştir. Ahdî, Fuzûlî'nin ölümüne “geçdi Fuzûlî” tarihini düşürmüş ve bu daha sonrakı tezkireciler tarafından da tekrarlanmıştır. Riyâzî, Fâizî gibi tezkireciler de 963/1556 tarihini tekrar ederler. Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*'da 963 ve 970 tarihlerini Fuzûlî'nin ölüm tarihi olarak zikreder. Hasan Çelebi de ölüm tarihini 970 olarak vermiştir.² 970 tarihi büyük ihtimalle Fuzûlî'nin ölüm tarihi için düşürülen tarihte “vav”sız yazılan “geçdi” yerine “vav”lı “göçdi” yazılmasından kaynaklanmıştır. Bu yanlışın Ebüzziya Tevfik, Muallim Naci, Şemseddin Sami ve Bursalı Mehmed Tahir'e de Hasan Çelebi'nin tezkiresinden geçmiş olması muhtemeldir.

Fuzûlî'nin doğum tarihi kesin olarak bilinemediği için kaç yaşında öldüğü de meçhuldür. Ancak Ahdî'nin “ol pîr-i nikû-hisâl”³ tabirinden onun uzun bir ömür sürdüğü araştırmacılar tarafından tahmin edilmektedir. Mazıoğlu, Fuzûlî'nin “75 yıl kadar bir ömür sürmüş olduğu muhakkaktır.”⁴ der.

1 Ahdî, *Gülşen-i Şuara*, 460-461.

2 Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, haz. İbrahim Kutluk, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014), 760.

3 Ahdî, *Gülşen-i Şuara*, 460.

4 Mazıoğlu, “Fuzûlî”, 42.

Fuzûlî'nin öldüğü yer de tartışma konusudur. Eski kaynaklarda Fuzûlî'nin nerede öldüğüyle ilgili bir kayıt yoktur. Mazıoğlu,¹ Köprülü'de² yer alan bilgiyi aynen tekrar eder:

“Bu konuda en eski bilgi Süleyman Faik Efendi mecmuasında olup Fuzûlî'nin mezarının Kerbelâ'da İmam Hüseyin türbesinin yakınında olduğu, önce mezarın üzerinde bir kubbe varken ‘Mezârum üzre koyman mîl eger kûyında can versem-Koyun bir sâye düşsün kabrûme ol serv-kâmetden’ beytini vasiyet telâkki eden Bağdat valilerinden biri, İmam Hüseyin türbesinin gölgesinin şairin mezarına düşebilmesi için bu kubbeyi yıktırmıştır.”

Mazıoğlu ve Köprülü, Ali Suad'ın³ Kerbelâ'yı ve Fuzûlî'nin türbesini ziyareti sonrasında kitabında aktardığı “türbenin bulunduğu tekkeyi Fuzûlî'nin şeyhi olan Abdülmümin Dede adındaki Bektaşî şeyhi kurmuş, Fuzûlî tekkede ‘çerâğ-sûz’ imiş, yani tekkenin mumlarını, kandillerini yakmakla görevli imiş ve ölünce şeyhi Abdülmümin Dede'nin yanına gömül-müş” yolundaki sözlü rivayetin hiçbir kaynağa dayanmadığını, bu rivayetin Bektaşîler tarafından uydurulduğunu söylemişlerdir. Bu sebeple Köprülü, Kerbelâ'daki türbenin gerçek bir mezar addedilemeyeceğini ifade eder ve Fuzûlî'nin nerede öldüğü ve mezarının nerede bulunduğu hakkında kesin bir şey söylemenin imkânı olmadığını belirtir.

Karahan, Fuzûlî'nin kesin olarak Kerbelâ'da öldüğünü söylemenin mümkün olmadığını ancak onun Kerbelâ'da gömülü olduğunu ifade eder.⁴ Bu hükmü “eskiden beri devam edegelen gelenek ve rivayetler”e dayandırır. Karahan'ın bahsettiği bu rivayetler yukarıda Köprülü ve Mazıoğlunun uydurulmuş dediği Ali Suad tarafından aktarılan rivayetlerdir. Karahan, bir ihtiyat kaydı düşerek Fuzûlî'nin başka bir şehirde ölüp Kerbelâ'ya defnedilmiş olabileceğini de belirtir ve bunun gelenekler bakımından mümkün olduğunu vurgular.

Bu bahisteki tartışmaları özetleyecek olursak Fuzûlî'nin ölüm tarihi ve ölüm sebebinin net olduğunu ancak öldüğü yerin ve mezarının nerede bulunduğu bilinmediğini söyleyebiliriz.

1 Mazıoğlu, “Fuzûlî”, 43.

2 Köprülü, “Fuzûlî”, 4: 689.

3 Ali Suad, *Seyahatlerim* (İstanbul, 1912), 105-107, 111-112.

4 Karahan, *Fuzûlî Mubiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 110.

Şahsiyeti

Fuzûlî'nin hayata bakışı ile ilgili ilk dikkatimizi çeken husus onun aşkı merkeze yerleştirmiş olmasıdır. Onun *Divân*'ındaki her tür, bu bakış açısının etkisi altındadır. Kasidelerinde ve rubailerinde dahi bu bakış açısının etkisi görülür. Kasidelerde bu bakışın bu kadar etkili olması şairin tabiatına hâkim olamadığını düşündürmektedir. Şair, şiirine dâhil ettiği her unsuru aşk anlayışının bir parçası kılar. İzdırıp, ayrılık, kavuşma, kıskançlık, bela, dert, elem, keder, gözyaşı, yalnızlık, neşe, talih, talihsizlik gibi kavramlar bu duyguya eşlik eden veya onu coşturan, artıran kavramlardır. Bu bakımdan Fuzûlî'nin şahsiyetinin şairlikten sonraki yönü Mecnûn'la ve büyük âşıklarla rekabet hâlindeki “âşık” kimliğidir. Bu “âşık” kimliği, şair yönünün bir parçası olmakla birlikte bir açıdan da ondan farklıdır. Bazen büyük bir tutku ile maşuka kavuşmak isteyen âşık, bazen kasti olarak ondan ayrı kalmak ister. Bazen ızdırabın son bulması için yalvarırken bazen bu ızdırabın artması için dualar eder. Bu paradoksal durum “âşık” için hiç de çelişik değildir. Çünkü onun asıl amacı aşk hâlinin devamını sağlamak, aşk içinde olmaktır. Kavuşma ümidi olmayan aşk ile kavuşma ile neticelenen aşk onun için yok olmuş demektir. Kavuşma ümidi olmayan aşk, âşık için hedefin yok olmasını doğurur. Bu da yaşadığı duyguyu hiçleştirir. Kavuşma ise aşkın hedefine ulaşması ile son bulmasını getirir. Şair için asıl olan bu arada olmaktır: sürekli maşukun çekiminde olma ancak ona kavuşamama. Fuzûlî'nin aşk anlayışında şehvete yer yoktur. Çünkü o, aşkı maddileştirmeyi doğru bulmaz. O, maddi olmayan bir aşk anlayışına sahiptir. Şair, bu anlayışını da Farsça bir kıtasında açıkça belirtir:

“Ben sâf tabiatlı, temiz yürekli bir âşıkım. Allahın celâl ve cemal sıfatlarının tecellisine hayran olan bir âşıkım.

Aşkda, güzellerin güzelliklerinin yazısını (hatlarını) meşk ederek ke-male ermeğe çalışıyorum.

Nefsani zevklerle alâkam yoktur. Hattâ onu tahayyül bile etmem.

Lâkin bulunduğum şehrin güzellerinden alâkayı kesmek de benim için muhaldir.

Ben ay yüzlü güzellerin peşine düşmüş bir gölgeye benzerim.

O perilere benzeyen dilberler pek fena bir hâle düşen benden kaç-
tıkça

Sabrım, kararım elimden gider; arkalarından koşmağa başlarım. Hiç
onlara mülâzemet etmekte kusur etmem.

Arzularımı yerine getirmek için bana doğru geldikleri zaman da on-
lardan kaçırım.

Onların sohbetinden kaçırım, kendimi zelil etmek istemem.

Koruyucu yüksek Tanrıya yemin ederim ki bütün ömrüm böyle geç-
miştir, âdetim budur.”¹

Fuzûlî’nin şiirinde, gerek bu aşk anlayışıyla bağlantılı olsun gerekse onun tabiatının eğilimi dolayısıyla olsun, “içine kapanma, uzletnişinlik, şikâyetçilik, his inceliği, aşırı hislilik ve hüznün”² gibi ruh hâlleri en çok kar-şılaştığımız psikolojik unsurlardandır. Bu psikolojik unsurların sembolleşt-iği kahraman ise “Mecnûn”dur. Mecnûn’u biz sadece şairin *Leylâ ve Mecnûn* isimli eserinde görmeyiz. “Mecnûn”un ruh hâli neredeyse bütün gazellere, hatta zaman zaman diğer türlere de dağılmıştır. “Mecnûn” Fuzûlî’nin hem rakibi hem yansıması gibidir. O, hem aşk hususunda hem acıya dayanma hususunda hem de bunda şöhret kazanma konusunda Mecnûn’la rekabet hâlinindedir. O, hem bir şair hem de bir âşık olarak ebedîleşmek arzusunda-dır. Şair olarak “Fuzûlî” adının büyük şairler arasına yazılmasını ve çağlar boyunca anılmasını, âşık olarak efsane âşıkların önüne geçmeyi, böylece de ölümsüzleşmeyi ister. Bu iki hususta da kendisine güvenmektedir. Şair olarak hem şiirine inanmakta hem de onu eleştirenleri şiirden anlamayan cahiller olarak görmektedir. Bundaki en büyük etken de onun orijinallik tutkusudur. Farsça *Divân*’ın dibacesinde bir mazmun bulmak için nelere katlandığını ve ne sıkıntılar çektiğini anlatır. Âşık olarak da kendine gü-venmektedir ki efsane aşk kahramanlarını aşk hususunda yetersiz bulur. Ana rakibi Mecnûn, vefasız ve acıya dayanamayan bir karakterdir. *Leylâ ve Mecnûn*’da Mecnûn’un şairlik ve âşıklık vasıflarını kendinde birleştiren bir kahraman oluşu ve ikisinde de şöhrete kavuşması onu şair için geçilmesi

1 Fuzûlî, *Fuzûlî’nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 203-24.

2 Karahan, *Fuzûlî Mubiti Hayatı ve Şahsiyeti*, 182-183.

gerek bir rakibe dönüştürmüştür. Bu sebeple hedefine Mecnûn'u yerleştirmiştir. *Leylâ ve Mecnûn*'da özellikle Mecnûn dilinden yazılan gazellerde eleştiriler Fuzûlî'ye yönelir.

Fuzûlî'de dikkatimizi çeken bir başka husus ilme gösterdiği saygı ve verdiği önemdir. Onun eserlerine bakıldığında ilmin önemi hakkında yazdıkları hemen göze çarpar. İlim elde etmek için gösterdiği çaba da bunun kanıtıdır. Mehmed b. Süleyman'ın üçüncü kimliği de “âlim”liğidir:

“Soy ve sopun şerefi insana bir fazilet vermez. Ey sefil, başkasının fazileti ile öğünme.

Sultanlara intisab etmek, emirlere hizmet etmek... Bunlar zeval bulan şeylerdir, bunlara güvenilmez.

Elin sağlamlığına dayanan sanata bağlanma, ondan bir şey umma.

Gelip geçici olan mülke, mala da güvenme,

Daima baki kalacak bir fazilet istiyorsan, ilme çalış, ilim tahsilinden ar etme!”¹

Daha önce şairin eğitiminden bahsederken Türkçe *Divân*'ın dibacesinden alıntıladığımız bölümde belirtildiği gibi Fuzûlî'nin ilimden anladığı, bir mevzu hakkında sadece teknik bilgiye sahip olmak değildir. O, aşktan uzak bir ilmi bir oyalanma gibi görür. İnsanın kendi içinde derinleşmesini sağlamayan; varlığa, kendisine, topluma ve hayata daha derin bir bakış doğurmayan ilim onun için o onu demiş bu bunu demişten ibarettir:

‘İlm kesbiyle rütbe-yi rıf’at
Ârzû-yı muhâl imiş ancak
‘Işık imiş her nê var ‘âlemde
‘İlm bir kıl ü kâl imiş ancak

MK 12

Hatta kötü insanların ilim öğrenmesini zararlı görür. Ahlaktan, aşktan, fazilettten uzak bir ilim kötüler için fitne, hile ve kötülük aracıdır. Asıl zararlı olan hile de eğitilmiş insanların hilesidir. Çünkü cahilin hilesi iyi düşünülmediği için kalıcı ve etkili değildir:

1 Fuzûlî, *Fuzûlî'nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 192-193.

Ey mu'allim âlet-i tezvîrdür eşrâre 'ilm
 Kılma ehl-i mekre ta'lîm-i ma'ârif zinhâr
 Hîle için 'ilm ta'lîmin kılan müfsidlere
 Katl-i 'âm için vîrür cellâda tiğ-i âb-dâr
 Her nê tezvîr êtse ehl-i cehl aña olmaz şebât
 Mekk-i ehl-i 'ilmdür aşl-ı fesâd-ı rûzgâr

MK 7

Onun ilme verdiği önem cehaletten ve cahillerden uzaklaşmasını ve onları tenkit etmesini de beraberinde getirmiştir:

Ey Fuzûlî taleb-i rûtbe-yi 'îrfân eyle
 Cehl ile hâşıl-ı evkât-ı şerîf êtme telef

G 143/7

Cahillere fazl ve hüner göstermenin zulüm olduğunu çünkü onların bunu alabilecek durumda olmadıklarını, onların bir çocuk gibi kabul edilmeleri gerektiğini veciz bir şekilde ifade eder:

Eyleyüp nâdâna 'arz-ı fazl u izhâr-ı hüner
 Şerm-sâr êtmek 'atâ ummak nêdür zulm-ı şarîh
 Sen bilürsen mücmelen andan nê alursan velî
 Bilmez ol kim alduğı senden hasendür yâ kabîh
 Zâhiren şatmak hüner almak 'atâ bir bey'dür
 Tıfıldur nâdân buyurmaz şer' anuñ bey'in şaḥîḥ

MK 23

Cahillerin kemal hakkında bir bilgileri yoktur. Onlar faziletten de anlamazlar. Bu sebeple onların kâmil ve fazıl insanların değerini bilmemelerine şaşılmalı ve onlar bu münasebetle eleştirilmemelidirler:

Ehl-i kemâle câhil eger qadr kılmasa
 Ma'zûrdur melâmetin êtmek revâ degül
 Câhil ṭabî'atında mezâk-ı kemâl yoh
 Her nefse iktidâ-yı ṭabî'at ḥaṭâ degül
 Ülfet hemîşe fer'i olur âşnâlıguñ
 Câhil fazîlet ehli ile âşnâ degül

MK 3

Fuzûlî'nin “şair”, “âşık”, “âlim” kimliklerine “arif” kişiliğini de eklemek gerekmektedir. Çünkü Fuzûlî, dünya malına ve makama karşı her zaman mesafeli yaklaşmış, maddi zevkleri aşağılamıştır. Onun yer yer tasavvufî bir görünüm kazanan şiirleri, *Leylâ ve Mecnûn* mesnevisinin gösterdiği macera, onun bu arifane yönüne işaret etmektedir. *Rind ü Zâhid*'de ortaya koyduğu karşılıklı argümanlar, şairin kişiliğinde rind ile zâhidin birleştiğini ve “arif”i meydana getirdiğini düşündürmektedir. Çünkü şair, kaba ve içi boş, şekilci bir din anlayışından uzaktır. Bu yönü ile rinddir. Ama o aynı zamanda dinin emir ve yasaklarını önemser. Ruhi derinlik kazanmış bu dinî anlayış ancak zâhid ve rindin birleşiminden oluşan “arif”likte ortaya çıkar.

Fuzûlî, çağının ahlak ilkelerini övmüş, toplumda ve insanlarda bu ahlak ilkeleri aleyhinde gördüğü davranış, eğilim ve hareketleri de yermiştir. Doğruluk, iffet, sabır, insanların ayıplarını ortaya dökmek, alçak gönüllülük, adil olma, kanaat, fakr öne çıkardığı ahlaki ilkelerdir.

Riyakârlık, çıkarıcılık, ikiyüzlülük, kibir, gurur, hased, rüşvet, zulüm, açgözlülük, mala ve dünyaya rağbet en çok eleştirdiği hususlardır.

Fuzûlî, yalnızlıktan çok yakınmaktadır. Kimsesizlik, *Divân*'ında en çok karşılaştığımız temalardan biridir. Ancak Karahan'ın¹ da işaret ettiği üzere Fuzûlî o kadar da kimsesiz değildir. Öncelikle ailesi ve çocukları vardır. Hem Safevîler zamanında hem de Osmanlılar zamanında bölgenin ileri gelenleri ile münasebeti olduğunu, sunduğu kasidelerden ve yazdığı mektuplardan anlıyoruz. Bununla birlikte onun kimsesizlik, fakirlik, acı ve ızdırap dolu şiirleri bizim gözümüzde bir “mazlum” portresi çizmektedir. Şair, ezilen ve bunun karşısında elinden bir şey gelmeyen bir insanın hâlet-i ruhiyesine sahip gibidir. Bu hususa dikkat çeken Karahan, onun Hz. Hüseyin'i mazlumların bir sembolü gibi gördüğünü belirtir.² Fuzûlî, Hz. Hüseyin'in acısını kalbinde hissetmiş, kendini onunla özdeşleştirmiştir. Bu yönüyle Fuzûlî'nin şahsiyetine bu “mazlumiyet” algısını da eklemek gerekecektir.

Nükte, mizah ve hiciv de Fuzûlî'nin şahsiyetinin bir parçasıdır. Birçok gazelinde, özellikle makta beyitlerinde “tecrit” sanatını kullandığında

1 Karahan, “Fuzûlî'nin Psikolojisi Üzerine”, 197.

2 Karahan, *Fuzûlî Mubiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, 174.

bu sanata nükte ve mizah da eşlik etmektedir. Buralarda şair, kendisiyle ilgili mizahi taşlamalar yapmaktadır.

Şairin eserlerine baktığımızda yukarıdan konuşan bir dile sahip olmadığı görülür. Kibirli bir edası yoktur. Bütün bu acı, ızdırap, aşk, yalnızlık duyguları arasında şiirleri, okuyana “sempatik” gelir. Bunda şairin kendisine güvenen fakat yukarıdan bakmayan tavrı etkilidir. Hicivlerinde bile “öfke”den çok, uyarı tonu egemendir. Çok sert hicivleri vardır ancak bize geçen duygu öfke değil uyarı ve dikkat çekmedir. Şairimiz bağırmanın ama uyarısını yeterli etkililikte yapan bir hiciv zekâsına sahiptir. Zaman zaman hicvettiği durumu veya kişiyi karikatürize eder. Vaize yaptığı budur. Onu önce bir karikatüre dönüştürür. Sonra ironi, tariz, tezat gibi unsurları kullanarak mizahi bir atmosfer oluşturur. Bu üslup içinde söylenen her eleştirel söz, ağırlığını korumakla birlikte, öfkeden uzaklaşmaktadır.

Etkilendiği Şairler

Fuzûlî’nin Ali Şir Nevâî, Lütî, Sekkâkî, Hâtibî, Necâtî, Hayâlî, Taşlıcalı Yahyâ Bey, Ahmedî, Şeyhî, Halîlî, Nizâmî gibi birçok şairden etkilendiği ileri sürülmüştür.

Rıza Tevfik, Fuzûlî’nin Arap ve Osmanlı şairlerinden hemen hemen hiçbir şekilde etkilenmediğini, büyük ölçüde bir kısım İranlı şairlerin etkisi altında kaldığını belirtir. Rıza Tevfik, bu tesirin onlardan ilham almak veya onların şiirlerine nazireler yazmak şeklinde kendini gösterdiğini ifade eder. İddiasını kuvvetlendirmek bakımından “Gül Kasidesi”nin İran şairi Kâtibî’ye, “Eyle sermestem ki idrâk etmezem dünya nedir?” mısrasıyla başlayan gazelin Ni’metullah-i Kûhistânî’ye nazire olduğunu; *Sâkînâme*’nin ise tamamıyla Hâfız-ı Şirâzî’den mülhem olarak yazıldığını iddia etmiştir. Fuzûlî’nin *Leylâ ve Mecnûn* mesnevisinin sebep-i nazm-ı kitab bölümünde Nizâmî’nin beyitlerini intihaben zikretmesine atıfta bulunur.¹

Köprülü de Rıza Tevfik ile aynı kanaattedir. O da Fuzûlî üzerinde Arap ve Türk şairlerden ziyade İran şairlerinin müessir olduğunu ifade etmiştir.²

1 Abdullah Uçman, “Rıza Tevfik’in Kaleminden Fuzûlî ve “Leylâ ile Mecnûn””, *Bu Âlâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı*, haz. Hanife Koncu-Müjgân Çakır, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2011), 30-31.

2 Köprülü, “Fuzûlî”, 4: 691.

Onun Şeyhî, Ahmed Paşa, Ahmedî, Nevâî gibi şairlerden çok Nesîmî ve Habîbî'den etkilendiğini söyler. Köprülü, Fuzûlî'nin Bağdat'ın fethinden sonra Osmanlı şairlerini tanıdığını, onun yetişme döneminde asıl etkili olan şairlerin Nizâmî, Câmî, Hâtîfî, Selmân Sâvecî, Attâr ve Mevlânâ olduğunu vurgular. Fuzûlî ile diğer şairler arasında yapılan yüzeysel karşılaştırmalarla varılan kanaatlerin ne kadar yanıltıcı olabileceği ile ilgili Köprülü'nün dikkat çektiği bir hususu burada tekrarlamak istiyoruz. Köprülü, “Bir şiirinde Bursalı Ahmed Paşa'nın ‘Zihî tasavvur-ı bâtil zihî hayâl-i muhâl’ mısrasını tazmin ettiği için onda Ahmed Paşa tesiri bulunduğu zannına düşen Süleyman Nazif, bu mısranın Şeyhî divânında ve daha evvel de İran şâirlerinde mevcut olduğunu bilse idi, böyle bir iddiaya kalkmazdı.” diyerek üç edebiyatı da kapsayacak araştırmalar yapmadan benzerliklerden hareket etmenin bizi doğru sonuçlara ulaştırmayacağına işaret etmiştir.

Fuzûlî'nin *Enisü'l-Kalb*'i Hâkânî, Dehlevî ve Câmî'ye nazire olarak yazılmıştır. Ali Şir Nevâî'nin de tanzir ettiği esere Fuzûlî'den sonra da pek çok nazire yazılmıştır; fakat Fuzûlî Nevâî'den bahsetmemiştir.¹

Karahan, “Fuzûlî'nin Hâkânî, Nizâmî, Mevlânâ, Sâdî, Husrev, Hâfız, Câmî, Hâtîfî ve Hüseyin Vâiz'den mülhem olduğuna eserleri şahittir” der ancak bu hususta ayrıntı vermez.²

Ahmet Kartal, Fuzûlî'nin üzerinde Kadı Burhâneddin, Nesîmî, Habîbî, Lütîfî, Emîrî, Şeyhî, Ahmet Paşa etkisinden bahsetmiş ancak Ali Şir Nevâî ve Necâtî Beğ'in sürekli tesirleri bakımından önemli olduğunu belirtmiştir.³

Taşlıcalı Yahyâ Bey ve Hayâlî'den etkilendiği hususu genellikle Kanûnî'nin Irak Seferi'nde tanışmış olmaları ile ilgili rivayetlerle beraber ele alınır. Çavuşoğlu, Fuzûlî'nin Yahyâ Bey ve Hayâlî Bey'le tanıştığı meselesine ihtiyatla yaklaşır ancak onun Anadolu şairlerini okuduğunu, onlardan faydalandığını Hayâlî Bey ve Necâtî Bey'den verdiği örnek beyitlerle ifade eder. Çavuşoğlu, “su” redifinin önce Zâtî ve Hayretî tarafından kullanıldığını Yahyâ Bey ve Hayâlî Bey'in bu iki şaire nazire yazdıklarını ve “Su

1 Mehmet Kalpaklı, “Nazîre Geleneği Çerçevesinde Fuzûlî'nin Enisü'l-Kalb'i”, *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı*, haz. Hanife Koncu-Müjgân Çakır, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2011), 246, 249.

2 Karahan, *Fuzûlî Muhibi Hayatı ve Şahsiyeti*, 60.

3 Ahmet Kartal, “Türk'ün Fuzûlî Muhabbeti”, *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı*, haz. Hanife Koncu-Müjgân Çakır, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2011), 55.

Kasidesi”nin de Yahyâ ve Hayâlî beylere nazire olduğunu söyler.¹ Çavuşoğlu, bununla da yetinmeyerek dile hâkimiyet ve yeni mazmun bulmak bakımından Fuzûlî’nin Anadolu şairleri ile kıyaslanamayacağını, Fuzûlî’nin Nevâî’den ziyade Anadolu şairlerine çok şey borçlu olduğunu ifade eder ve bunu da o dönemde Âzerî Türkçesinin işlenmiş bir edebî dile sahip olmayışı ile açıklar. O devir şairlerinin Fuzûlî’nin gazellerini tahmis etmemiş olmaları da onun yaşadığı dönemde büyük şair olarak kabul edilmediğine delil sayılmıştır.² Bu görüşlere katılmak zordur. Öncelikle ne mazmunların ne de rediflerin tarihçesi ile ilgili elimizde bir çalışma bulunmaktadır. Klasik şiirin doğası gereği birçok mazmun, ifade, ibare ve hayal şairler tarafından kullanılmıştır. Ancak bunları ilk defa kimin kullandığını anlamak için üç dilde (Arapça, Farsça, Türkçe) mazmunların art-zamanlı olarak incelenmesi gerekmektedir. Gazellerinin tahmis edilmemiş olması meselesi ise her büyük şairin gazellerinin çağdaşları tarafından tahmis edildiği önermesi üzerine inşa edilmiştir ki edebiyat tarihi bunu doğrulamamaktadır. Ayrıca Fuzûlî de hiçbir Anadolu şairinin gazelini tahmis etmemiştir. Bunu Fuzûlî’nin Osmanlı şairlerinden etkilenmediğine bir delil olarak görmek ne kadar mümkündür?

Fuzûlî; Anadolu şairlerini, özellikle Necâtî’yi okumuş, onlardan faydalanmış olabilir. Ancak bu faydalanma hiçbir durumda irtihal olarak adlandırılabileceğimiz bir şekilde olmamıştır. Burada şairler arasında bir orijinallik tartışmasına girmeyeceğiz fakat Fuzûlî’nin orijinal mazmunlar bulma hususundaki hassasiyetine değinmekle yetineceğiz.

Ahmedî, Şeyhî, Halîlî ve Nizâmî ise *Leylâ ve Mecnûn*’un sebep-i telif bölümünde, Rum zariflerinin sohbetlerinde bahis konusu yaptıkları isimler olarak zikredilir.³ Buradan hareket eden bazı araştırmacılar, Fuzûlî’nin bu

1 Mehmed Çavuşoğlu, “Fuzûlî ve Anadolu Şairleri”, *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı*, haz. Hanife Koncu-Müjgân Çakır, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2011), 235.

2 Mehmed Çavuşoğlu, “Fuzûlî ve Anadolu Şairleri”, 235, 243-244.

3 Olmuşdı refîk u hem-zebânım
Ayîne-yi tûti-yi revânım
Bir niçe zarîf-i hıttâ-yı Rûm
Rûmî ki didük kazıyye ma’lûm
Ya’nî ki kamu dekâyık ehli
Her mes’elede hakâyık ehli
Hem ilm feninde nûkte-dânlar
Hem söz revîşinde dür-feşânlar

şairleri tanıdığını ve onlardan etkilendiğini ifade etmişlerdir.

“Osmanlı ve Fars şâirlerinin Dîvânlarında gördüğümüz benzerlikler de bunların birer taklit olmasından değil, aynı ruh ve ortak bir dünya görüşü içinde yazılmış olmalarındandır.”¹ Bunu Fuzûlî ile diğer şairler arasındaki benzerlikler için de söylemek mümkündür.

Onun en çok beğendiği ve tesirinde kaldığı Türk şairi’nin Nevâî olduğu birçok araştırmacı tarafından ileri sürülmüştür.² Cem Dilçin, söz tekrarlarının Fuzûlî’nin önemli bir üslup özelliği olduğunu ayrıntıları ile ortaya koymuştur. Fuzûlî’de bulunan söz tekrarlarının pek çok türüne Ali Şir Nevâî’de de rastlandığını belirtmiş ve şairin otuzdan fazla gazeline nazire söylediği Ali Şir Nevâî’nin bu özelliğinden etkilendiğini ifade etmiştir.³

Su redifli şiirlerle ilgili yazdığı makalesinde Nevâî’nin su redifli şiirleri ile Fuzûlî’nin “Su Kaside”sini karşılaştıran Tahir Üzgör, bunlar arasında bazı benzerlikler olduğunu söyler.⁴ Bu etkinin *Dîvân* dibacelerini ve *Dîvân* ter-tibini de kapsadığını belirten Üzgör, Fuzûlî’nin *Dîvân*’ında Nevâî’ye nazire olarak yazılmış pek çok gazel olduğunu vurgulamıştır.⁵ Yazdığı makalede bu etkiyi örnek şiir karşılaştırmaları ile göstermiştir.

Fuzûlî’nin, Lutfî’nin bir gazelini tahmis etmesinden (Cândadur şubh-ı ezelden mihr-i ruhsârûn senûn) hareket eden bazı araştırmacılar onun Lutfî’den etkilendiğini belirtmişlerdir.⁶ Ayrıca Fuzûlî’nin “Ëy harîr içre tenûn muṭlaḳ bilür içre gül-âb” mısrası ile başlayan muhammesinin Lutfî’nin “Âh kim bagrum firâk otı üze boldı kebâb” mısrası ile başlayan muhammesine

Kim eyler idi dekâyık-ı râz
Şeyhiden ü Ahmediden âğâz
Kim söyler idi öğüp kelâmı
Evsâf-ı Halîlî vü Nizâmî

- 1 Kalpaklı, “Nazîre Geleneği Çerçevesinde Fuzûlî’nin Enîsü’l Kalb’i”, 252-253.
- 2 Hasibe Mazıoğlu, “Fuzûlî’nin Şiirlerinde Türkçenin Zenginliği ve Güzelliği”, *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 456; Hasibe Mazıoğlu, “Fuzûlî ve Türk Dünyası”, *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 523.
- 3 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Şiirlerinde Söz Tekrarlarına Dayanan Bir Anlatım Özelliği”, *Fuzûlî’nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2007), 99.
- 4 Tahir Üzgör, “Su Redifli Şiirler ve Fuzûlî’nin Su Kasidesi’nin Kompozisyonuna Dâir”, *Yûnus’tan Fuzûlî’ye* (İstanbul: MVT Yayıncılık, 2011), 124-125-126.
- 5 Tahir Üzgör, “Ali Şir Nevâî’ye ve Fuzûlî Arasında Bazı Benzerlikler”, *Yûnus’tan Fuzûlî’ye* (İstanbul: MVT Yayıncılık, 2011).
- 6 Mazıoğlu, “Fuzûlî’nin Şiirlerinde Türkçenin Zenginliği ve Güzelliği”, 456-457.

nazire olduğu ifade edilmiştir.¹ Mazıoğlu, Fuzûlî'nin hammamiyesinin Lüt-fî'den etkilendiğini söylemiş ve Lütî'nin şiirleri ile Fuzûlî'nin şiirlerinin karşılaştırılması durumunda benzer örneklerin artacağını vurgulamıştır.²

Fuzûlî, Habîbî'nin bir gazelini tahmis etmiş (Tâ cünûn rahtın geyüp dutdum fenâ milkin vağan), bir müseddisini de Habîbî'ye nazire olarak yazmıştır (Dün sâye şaldı başuma bir serv-i ser-bülend). Bundan hareket eden araştırmacılar Habîbî'nin Fuzûlî üzerinde etkisi olduğunu söylemişlerdir.³

Fuzûlî'nin Anadolu şairlerinden en çok Necâtî'den etkilendiği, aynı redi-fe sahip gazellerden hareketle söylenmiştir.⁴ Tunca Kortantamer, Fuzûlî'nin "Gül Kasidesi"nde ilhamını Necâtî'den aldığını ancak onun hikâye, tipler, mekân, düşünce ve duygu alanında oluşturduğu entelektüel câzibe, derinlik ve kompozisyon bakımından üstün olduğunu ifade eder ve Fuzûlî'nin orijinalitesini iki kaside arasında yaptığı karşılaştırmalarla ortaya koyar.⁵ "Gayrı" redifli gazelinin Necâtî'ye nazire olarak yazıldığı genel kabul görmüştür.

Dilçin, Fuzûlî'nin Necâtî'nin ondan fazla gazeline nazire yazdığını ve söz tekrarları bakımından ondan etkilendiğini ifade etmiştir.⁶ Dilçin, başka makalelerinde de Necâtî etkisinden bahsetmiştir.⁷

Fuzûlî'nin, Hayâlî'nin gazellerine nazireleri olduğu belirtilmişse⁸ de Hayâlî'nin *Divân*'ı ölümünden sonra toplandığı için Fuzûlî'nin, şairin bütün şiirlerini görmüş olması pek muhtemel değildir. Ayrıca aynı dönemde yaşamış bu iki şairden hangisinin hangisine nazire yazdığını tespit etmek oldukça güçtür.

Fuzûlî, Muhibbî'nin şiirine de nazire yazmıştır. Ancak bunu etkilenmeden çok himaye arayışının bir başka yolu olarak görmek daha doğrudur.

1 Mazıoğlu, "Fuzûlî ve Türk Dünyası", 525-526.

2 Mazıoğlu, "Fuzûlî ve Türk Dünyası", 527.

3 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 691; Mazıoğlu, "Fuzûlî ve Türk Dünyası", 530-531.

4 Mazıoğlu, "Fuzûlî'nin Şiirlerinde Türkçenin Zenginliği ve Güzelliği", 456-457; Çavuşoğlu, "Fuzûlî ve Anadolu Şâirleri", 233-244.

5 Tunca Kortantamer, "Gül Kasidesi", *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı*, haz. Hanife Koncu-Müjgân Çakır, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2011), 469.

6 Dilçin, "Fuzûlî'nin Şiirlerinde Söz Tekrarlarına Dayanan Bir Anlatım Özelliği", 99.

7 bk. Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I", *Fuzûlî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler* (İstanbul: Kbalcı Yayınevi, 2007), 300.

8 Mazıoğlu, "Fuzûlî ve Türk Dünyası", 534-535; Çavuşoğlu, "Fuzûlî ve Anadolu Şâirleri", 233-244.

İhtiyâr-ı fakr eden dergâh ü evvân istemez
Zâd-ı gamdan özge hergiz kendüye nân istemez

Muhibbî

Teşne-yi cām-ı vişâlûn âb-ı hayvân istemez
Mâyil-i mûr-ı haţuñ milk-i Süleymân istemez

Fuzûlî

Hasibe Mazıoğlu “Fuzûlî *Divân*’ındaki ilk gazelin matlâının da Hâfız’ın gibi mülemmâ olması ve Arapça bir mısra ile başlatılması dikkat çekicidir.”¹ diyerek daha *Divân*’ın başlangıcında iki şair arasında bazı benzerlikler olduğunu belirtmiştir. Ancak bu benzerlik Ali Şir Nevâî’nin *Garâibü’s-Sıgar*’ıyla da kurulabilir. Aynı makalede her iki şairde de rindane bir hayat görüşü olduğu; her ikisinin de hem hakiki hem mecazi aşk şiirleri yazdıkları; her ikisinin de doğuştan âşık olmaları, aşkın güçlüklerine tahammül göstermeleri ve aşk yolunda aklın acizliği gibi konularda aynı fikirde olmalarından hareket ederek Hâfız ile Fuzûlî arasındaki yakınlıklara dikkat çekmiştir. Hâfız’dan verdiği 20 beyit ile Fuzûlî’nin Hâfız’dan değişik düzeylerde etkilendiğini ifade eden Mazıoğlu, daha çok mazmunlardan ve bu mazmunların kullanımlarından yola çıkmıştır.

Dilçin, Fuzûlî’nin Farsça şiirlerindeki ikilemeleri incelediği makalesinde Fuzûlî ile Hâfız arasında bazı ikilemeleri kullanma bakımından paralellikler olduğunu verdiği örneklerle belirtmiştir.²

Bütün bu değerlendirmelerin ışığında Fuzûlî’nin İran sahası ve Çağatay sahası şairlerinden daha çok etkilendiği söylenebilir. Ancak kimin kimden etkilendiğini söylemek çok da kolay değildir. Çünkü aynı redif veya mazmun hem İranlı hem de Türk şairler tarafından kullanılabilirdiğinden şairin o redifi veya mazmunu hangi şairden gördüğünü tespit etmek oldukça güç bir iştir. Bununla beraber şairin genel yöneliminden ve eserlerine yansıyan dil ve üslup özelliklerinden hareket edilerek İran, Çağatay ve Âzerî sahasının büyük şairlerinin Osmanlı sahasındaki şairlere göre Fuzûlî üzerinde daha etkili olduğu ifade edilebilir.

1 Hasibe Mazıoğlu, “Fuzûlî’de Hâfız-ı Şirâzî’nin Etkisi”, *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 543.

2 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Farsça Şiirlerinde İkileme”, *Fuzûlî’nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, (İstanbul: Kabaalcı Yayınevi, 2007), 183.

Fuzûlî'nin Etkisi

Fuzûlî, Türk dünyası tarafından çok sevilmiş ve sahiplenilmiş şairlerden biridir. Her ne kadar Osmanlı edebî muhiti, onu farklı dil ve üslubundan hareketle kendi muhiti dışında değerlendirse de halk onu bir Osmanlı şairi gibi benimsemiştir. Azerbaycan'da Âzerî, Kerkük'te Türkmen, Özbekistan'da Özbek bir şair olarak kabul edilmiştir. Onun eserlerinin istinsah yerlerine şöyle bir göz gezdirilince yayılma sahası da ortaya çıkar: Bağdat, Kerbelâ, Necef, Basra, Tebriz, İsfahan, Meraga, Kerkük, Diyarbakır, İstanbul, Edirne, Yenipazar, Budin vb.¹ Fuzûlî'nin Türkçe *Divân*'ı Tebriz'de 12, Bulak'da 2, İstanbul'da 23, Hive'de 1, Taşkent'de 45, Bakü'de 5 kez basılmıştır.² Hiçbir divan şairi bu kadar geniş bir coğrafyada sevilip benimsenmemiştir. Hiçbirinin şöhreti bu kadar geniş bir alana yayılmamıştır.

Kokan Hanı, Ömer Han, Gâzi, Ma'deli Han, Cânî, Hâzık, Âgâhî, Mirî, Hamza gibi birçok Özbek şairi Fuzûlî'nin şiirlerine ya nazireler yazmışlar ya da gazellerini tahmis etmişlerdir. Harezmlî şair Munis de Fuzûlî'ye nazire yazanlardandır.³

Orhan Okay, Fuzûlî'nin pek çok şiirinin tanzir edilmiş olduğunu belirttikten sonra bu nazirelerin bir Fuzûlî mektebinden bahsettirecek kadar çok olduğunu söyler.⁴ Fuzûlî'nin “bekleriz” redifli gazeline Hayâlî 2, Muhibbî 3 nazire yazmıştır.⁵

Orhan Okay, yakın devir edebiyatımızda yaptığı incelemede yüz küsur şiir kitabında Leylâ-Mecnûn motifinin kullanıldığını gördüğünü ifade

1 Müjgan Cınbur, *Fuzûlî Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi* (Ankara, 1958), 5-44.

2 Burada zikredilen rakamlar sayın İsen tarafından bildirisinde belirtilmiştir. Bildiri tarihi olan 1996'dan sonra hem Türkiye'de hem de bahsedilen şehirlerde *Divan*'ın başka baskıları da yapılmıştır. Ancak bizim bu rakamları vermekteki amacımız şairin şöhretinin ve etkisinin yayıldığı sahaları göstermek olduğu için bu tarihten sonraki rakamlar üzerinde durulmamıştır. bk. Mustafa İsen, “Türk Dünyasında Bir Köprü İsim: Fuzûlî”, *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 43.

3 Maruf Celil, “Fuzûlî ve Özbek Şairleri”, *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 50-51.

4 Orhan Okay, “Yaşayan Fuzûlî”, *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 276.

5 İskender Pala, “Fuzûlî'nin Kafiye Örgüsü”, *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 123-124.

eder.¹ Haşim, Sezai Karakoç, Tevfik Fikret bunlardan bazılarıdır. Cumhuriyet Dönemi'nde² Fuzûlî *Dîvân*'ına nazire olarak yazılmış iki dîvân bulunmaktadır.³

Fuzûlî'nin beste formunda yirminin üzerinde, semâî formunda onun üzerinde, şarkı formunda otuz kadar, gazel formunda yirmi kadar, tevşih formunda bir, durak formunda bir, ilahi formunda bir, muharremiyye formunda bir, nefes formunda iki eseri bestelenmiştir. Bazı eserlerinin birden fazla bestesi vardır. Hepsî dâhil edildiğinde Fuzûlî'nin bestelenmiş eserlerinin sayısı yüze yaklaşmaktadır. Fuzûlî'nin eserlerini 40 farklı bestekâr güfte olarak kullanmıştır: İtrî, Vardakosta Ahmet Ağa, İsmail Dede Efendi, Hacı Ârif Bey, Sâdettin Arel, Sâdettin Kaynak, Refik Fersan, Münir Nurettin Selçuk, Bekir Sıtkı Sezgin, Cinuçen Tanrıkorur bu bestekârlardan bazılarıdır.⁴ Azerbaycan'da "Meni candan usandırdı cefadan yar usanmaz mı?" mısrası ile başlayan ünlü gazeli Cihangir Cihangirov tarafından "Fuzûlî Kantatası" adıyla, *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi ise Üzeyir Hacıbayov tarafından opera olarak bestelenmiştir.

Fuzûlî, elit bir şair olarak bilinmemiş, halkın kalbine ve zihnine de girmiştir. Fuzûlî'nin gazelleri hem klasik fasıllarda hem de mahallî icrâlarda en çok okunan gazeller olmuştur.⁵ Sıra gecelerinde onun gazelleri söylenmiş insanların duygularına bir istikamet vermiştir. Urfa, "Elazığ, Diyarbakır, Malatya, Mardin, Erzincan, Bitlis gibi Selçuklu ve Osmanlı döneminin önemli kültür merkezleri olan şehirlerimizde Fuzûlî başta olmak üzere bizim diyebileceğimiz edebiyatımızın tümü canlı bir biçimde, hayatın içinde yaşamaktadır."⁶

1 Okay, "Yaşayan Fuzûlî", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*, 276.

2 Cemâl Kurnaz, "Cumhuriyet Döneminde Fuzûlî Divanı'na Bir Nazire: Âli Divanı", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 283.

3 Şahin Uçar, "XX. Yüzyılda Fuzûlî Divanı'na Bir Nazire: Şeyda Divanı", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 283.

4 Mustafa Uzun, "Fuzûlî'nin Bestelenmiş Şiirleri", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996).

5 Uzun, "Fuzûlî'nin Bestelenmiş Şiirleri", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*, 331.

6 Cumali Ünalı Hasanbeioğlu, "Çağdaş Bir Şiir Kitabı Olarak Fuzûlî Divanı", *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996), 317.

Eserleri

Türkçe Eserleri

Türkçe Dîvân

Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ında 1 dibace, 42 kaside, 294 gazel, 2 terci-bend, 2 müseddes, 2 tahmis, 3 muhammes, 3 murabba, 42 mukatta, 76 rubai bulunmaktadır. Şiir sayıları farklı neşirlerde değişmektedir. Sâdıkî, müellifin kendi hattı ile olan *Dîvân*'ı gördüğünü ifade etmiş,¹ ondan başka kimse de bu nüshayı gördüğüne dair bir şهادette bulunmamıştır. Bu münasebetle müellif hattının kayıp olduğunu söyleyebiliriz.

Yaptığımız araştırmalarda Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ına ait “yazmalar.gov.tr” adresinde kayıtlı 157 nüsha olduğunu gördük. Yurt içi ve yurt dışında bulunan kütüphanelerdeki birçok nüsha siteye kaydedilmemiştir. Örneğin İstanbul kütüphanelerindeki (mesela Süleymaniye Kütüphanesi) *Dîvân* el yazmalarının hepsi sitede bulunmamaktadır. Özel kütüphanelerdeki (mesela Koyunoğlu Kütüphanesi 3 yazma) yazmalar da sitede yer almamaktadır. Ayrıca Rusya kütüphanelerindeki (mesela Saint-Petersburg İlimler Akademisi Kütüphanesi 11 yazma) yazmalara da sitede rastlamadık. Türk cumhuriyetlerindeki nüshaların çoğu da sitede yer almamaktadır. Bazı özel kütüphaneler ile yurt dışında yer alan kütüphanelerde yaptığımız araştırmalardan ve araştırmacıların yazdığı makalelerden tespit edebildiğimiz kadarıyla Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ına ait 200'den fazla el yazması olduğunu söylemek mümkündür.

Türkçe *Dîvân*'a ait en eski yazmalar tespit edebildiğimiz kadarı ile Millî Kütüphane [06 Mil Yz A 140 (İ. 1546)], Şehid Murtaza Ali Medresesi Kütüphanesi (Sipehsalar Kütüp.) [307] İran, (Sipehsalar Kütüp.) İran [308], İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi [TY 5465 (İ. 1571)], Azerbaycan Cumhuriyeti İlimler Akademisi Azerbaycan [4062 (İ. 1572)], Millî Kütüphane [06 Hk 101 (İ. 1575)], Millî Kütüphane [06 Mil Yz A 2318/1 (İ. 1575)], Konya Müze Kütüphanesi [464 (İ. 1576)], Ali Emiri

1 Kuşoğlu, “Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri”, 246.

Manzum Eserler Millet Kütüphanesi [342 (İ. 1582)], Âsitân-ı Kuds-ı Razavi Kütüphanesi [9659 (İ. 1583)], Mısır Millî Kütüphanesi [Talat 53 (İ. 1584)], Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe El Yazmaları [R 749 (İ. 1586)], Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [C 1924 (İ. 1588/89)], Almanya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları [Ms.or.oct.3651 (İ. 1590)], Süleymaniye Kütüphanesi [Laleli 1912 (İ. 1590)], Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları [R 748 (İ. 1591)], Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi [2681 (İ. 1593)], Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmaları [Vat.Turco 47 (İ. 1595)], Millî Kütüphane [60 Mü 68 (İ. 1595)], Süleymaniye Kütüphanesi [Yazma Bağışlar 5162 (İ. 1597)], Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [B 3973 (İ. 16. yy)], Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [B 296 (İ. 1599)] nüshalarıdır. Bir Taşkent nüshasından da bahsedilmiştir ancak bu nüsha ile ilgili ayrıntılı bilgi edinilememiştir.

Leylâ vü Mecnûn

Fuzûlî'nin şâheseri olan bu mesnevi, Türk dünyasında yazılan “Leylâ ve Mecnûn”ların en başarılısıdır. 3096 beyit ve bir mensur dibaceden ibarettir. Latîfî “bu tarz üzre hamseye cevâbı ve memdûh u makbûl beş pâre kitâbı vardır. Bu birkaç ebyât-ı pür-füsûn anun kitâb-ı *Leylî vü Mecnûn*’ındandır.”¹ diyerek Fuzûlî'nin hamsesi olduğunu ifade etmiştir. Ancak burada hamseye cevabının Ali Şîr Nevâî'ye mi yoksa Nizâmî'ye mi olduğu tam anlaşılamamıştır. Hasan Çelebi “Zebân-ı Türkıde hamsesi vardır. Lâkin cümleden *Leylî vü Mecnûn*’u iştihâr bulmuşdur.”² diyerek en bilinen mesnevisinin *Leylâ vü Mecnûn* olduğunu belirtmiştir. Beyânî, Hasan Çelebi’deki cümleyi tekrarlar.³ Riyâzî de hamsesi olduğunu söyler ancak elimizde Fuzûlî'nin hamsesi bulunmamaktadır.

1 Latîfî, *Tezkiretü’ş-Şuarâ ve Tabsıratü’n-Nuzamâ*, haz. Rıdvan Canım, (Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2000), 436.

2 Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-Şuarâ*, haz. İbrahim Kutluk, 759.

3 Beyânî, *Tezkiretü’ş-Şuarâ*, haz. İbrahim Kutluk, (Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997), 29.

Mesnevi 1535-1536'da tamamlanarak Osmanlıların Bağdat valilerinden Veysi Paşa'ya sunulmuştur.

Fuzûlî'den önce hikâye Araplar arasında anlatılmış, Farslar ve Türklerden "Leylâ ve Mecnûn" mesnevileri yazanlar olmuştur. Fuzûlî'ye kadar bu alandaki en başarılı örnekler Fars edebiyatından çıkmıştır. Nizâmî, Hüsrev-i Dehlevî, Camî, Mektebî, Kâtibî, Derviş Eşref-i Meragî, Hatifî Fars edebiyatında Fuzûlî'den önce Leylâ ve Mecnûn mesnevisi yazan şairlerdir. Türklerden Çağatay sahasında Ali Şîr Nevâî, Osmanlı sahasında da Edirneli Şâhidî, Hamdullah Hamdi, Bihiştî, Ahmed Rıdvan, Celilî, Sevdayî ve Hakirî gibi şairler Fuzûlî'den önce Leylâ ve Mecnûn mesnevisi yazmışlardır. Hem Osmanlı sahasında hem de Çağatay sahasında Fuzûlî'den önce Leylâ ve Mecnûn mesnevisi yazıldığı hâlde Fuzûlî'nin, eserin telif sebebini açıkladığı bölümde Türkler arasında bu mesnevinin bulunmadığını söylemesi farklı yorumlara sebep olmuştur. Fuzûlî büyük ihtimalle Osmanlı sahasındakilerden haberdar olmamış Çağatay sahasındakini de lehçe farklılığından dolayı Türkçe saymamıştır. Bununla birlikte Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisinin Ali Şîr Nevâî yerine Nizâmî daha çok da Hatifî¹ izinde yürümesi, Nevâî'nin eserinin şair tarafından görülmemiş olduğunu da düşündürmektedir. Fuzûlî; Hamdullah Hamdi, Celilî, Sevdayî ve Hakirî'nin kullandığı bazı motifleri kendi mesnevisinde kullanmıştır. Bundan hareket eden bazı araştırmacılar şairin kendisinden önceki bu mesnevileri gördüğünü düşünmüşlerdir. Ancak Leylâ ve Mecnûn hikâyesinin rivayetleri ve motifleri hem Arap hem de Fars edebiyatında daha önce çeşitlenmiştir. Fuzûlî'nin bu motifleri daha önceki rivayetlerden alması da muhtemeldir.²

Leylâ vü Mecnûn mesnevisinin yurt içinde ve yurt dışındaki kütüphanelerde ellinin üzerinde nüshası vardır. Bu nüshalardan en eski tarihli olanlar Fransa Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları [Decourdemanche. (1578)], Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları [R.852 (1579)], İngiltere Millî Kütüphanesi

1 Leylâ vü Mecnûn hikâyesi ve bu hikâyeyi yazanlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Agah Sırrı Levend, *Arap Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi* (Ankara: İş Bankası Yayınları, 1959).

2 Bu rivayetler için bk. Kemal Yavuz, "Leylâ ile Mecnûn Hikâyesinin Edebiyattaki Yeri", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 2, sy. 4 (2005): 57-69.

Türkçe Yazmaları [Or. 7103 (1580)], Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [C 1924 (1588/89)], Fransa Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları [Gaulmin/Regius, 1454. (1588)], Fransa Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları [Vansleb/Regius, 1453 (1589)], Süleymaniye Kütüphanesi [Laleli 1912 (1590)] nüshalarıdır.

Beng ü Bâde

Şâh İsmail'in Özbek Hanı Şeybânî Han'ı savaşta mağlup etmesinden sonra Fuzûlî 445 beyitlik bu Türkçe mesneviyi yazarak Şâh İsmail'e sunmuştur (1510-1514 arasında). Nüshalar arasında beyit sayılarında farklılıklar görülebilmektedir. Eser Beng (esrar) ile Bâde (şarap) arasında geçen bir münazara şeklindedir. Münazarayı Bâde kazanır. Mesnevide fâ'ilâtün mefâ'ilün fâ'ilün vezni kullanılmıştır.

Tahir Olgun, bâdenin Şâh İsmail'i, bengin de II. Bayezid'i sembolize ettiğini ifade eder.¹ Eserin sonunda bâde kazanır böylece şair memduhunu zafere kavuşturur. Eser münacat, tevhit, naat, Hz. Ali'nin övgüsü, Şâh İsmail'in övgüsü ve beng ile bâde'nin münazaralarının bulunduğu bölümlerden oluşur.

Köprülü, şair Gâzî Giray'ın bu esere nazîre olarak *Kahve ve Bâde* isimli küçük bir mesnevî yazdığını Peçevî'den naklen belirtir.²

Eserin yurt içinde ve yurt dışındaki kütüphanelerde yirminin üzerinde yazması mevcuttur. Millî Kütüphane [06 Mil Yz A 2318/1 (1575)], Almanya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları [Ms.or.quart.1423 (1582)], Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [C 1924 (1588/89)], Süleymaniye Kütüphanesi [Laleli 1912 (1590)] eserin nüshalarından bazılarıdır.

Hadîs-i Erba'ın Tercümesi

Manzum kırk hadis tercümesidir. Bu eserde Fuzûlî kendisi kırk hadis seçkisi oluşturmamış; Molla Câmi'nin, Nevâî tarafından da Çağataycaya tercüme edilen, kırk hadisini tercüme etmiştir. Eserde kısa bir mensur giriş

1 Tahir Olgun, *Fuzûlî'ye Dâir* (İstanbul, Selamet Basımevi, 1936), 4-13.

2 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 695.

bulunmaktadır. Şair, önce hadislerin Arapçalarını vermiş daha sonra dört mısralık kıtalarla tercüme etmiştir. Dört mısralık bir de hatime bulunmaktadır.

Kırk Hadis Tercümesi'nin en eski nüshası Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi'nde [C 1924 (1588/89)] bulunmaktadır. Görebildiğimiz kadarı ile eserin on civarında nüshası vardır.

Hadîkatü's-Süedâ

Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'la beraber en çok yazma nüshası bulunan eseridir. Eser tercüme-telif diyebileceğimiz bir yapıdadır. Şair, Hüseyin Vâiz'in *Ravzatü's-Şühedâ*'sını tercüme etmek için yola çıkmış, anlatım ve üslup bakımından önemli bir başarı göstermiştir. Yer yer esere eklemelerde bulunmuştur. Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da katlini anlatan bu eser konu itibarıyla maktel-i Hüseyin türüne girmektedir. İlk peygamber Hz. Adem'den başlayarak büyük acılarla yüz yüze gelen İslam tarihinin önemli kahramanlarını yaşadıkları acılarla birlikte anlatır. İlk insan, önceki peygamberler, Hz. Muhammed, Ehl-i Beyt ve Hz. Hüseyin sırasıyla ızdırapları ile resmedilirler. ızdırabın derecesi her kademede artar ve Hz. Hüseyin'in katledilmesi ile en üst düzeye ulaşır. Eserde Şia'nın bakış açısı hissedilmez. Eserde asıl vurgulanan Hz. Hüseyin'in yasını tutmanın çok önemli olduğudur. Her bölüm sonunda okur, Hz. Hüseyin'in yasını tutmaya teşvik edilir.

Eserin 229 yazma nüshası tespit edilmiştir.¹

Türkçe Mektuplar

Fuzûlî'nin beş adet mektubu olduğu kaynaklarda ifade edilmektedir. Bunlar Nişancı Celâlzâde Mustafa Çelebi'ye, Musul Mirlivası Ahmed Beg'e, Bağdat Valisi Ayas Paşa'ya, Kadı Alâüddin'e, Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Bayezid'e gönderilen mektuplardır.

Nişancı Celâlzâde Mustafa Çelebi'ye gönderilen mektup "Şikâyetname" olarak da bilinmektedir. Bu mektup şairin hiciv ve mizah kabiliyetini gözler önüne sermektedir. Musul Mirlivası Ahmed Beg'e yazılan mektup mirlivadan

1 Fuzûlî, *Hadîkatü's-Süedâ*, haz. Şeyma Güngör, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987), LV-LVI.

gelen mektuba cevap mahiyetindedir. Ayas Paşa'ya yazılan mektup çocuğunun doğumu üzerine kaleme alınmış ve şairin tebrikini içermektedir. Şehzade Bayezid'e yazılan mektup şehzadenin yazdığı mektuba cevap niteliğindedir.¹

Farsça Eserleri

Farsça Dîvân

Fuzûlî'nin Farsça *Dîvân*'ında 1 dibace, 49 kaside, 410 gazel, 1 terakib-bend, 1 müsebbâ, 1 müseddes, 46 mukatta, 105 rubai bulunmaktadır.

Dîvân'ın başında bulunan mensur mukaddime şairin şiire bakışı, şiirle ilişkisi, niçin Fuzûlî mahlasını seçtiği gibi konularda önemli bilgiler içermektedir. Farsça *Dîvân*'daki kasidelerin çoğu Hz. Ali, Ehl-i Beyt ve imâmların methi ile ilgilidir. Gazeller; mana, ifade ve mazmun bakımından Türkçe gazelleri andırır.

Manisa Muradiye Kütüphanesi [2668 (İ. 1552)], Millet Kütüphanesi [Carullah Efendi 1670 (İ. 1589)], Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [C 1924 (İ. 1588/89)] Farsça *Dîvân*'ın en eski nüshalarıdır.²

Heft Câm (Sâkî-nâme)

Farsça 327 beyitlik küçük bir mesnevidir. Fuzûlî'nin Farsça *Dîvân*'ının sonunda yer almaktadır. "Feûlün feûlün feûlün feûl" vezniyle yazılmıştır. Şairin, Fars edebiyatındaki sâkî-nâme yazma geleneğine uyarak meydana getirdiği bu eseri kime sunduğu belli değildir. Eser, giriş ve hatime hariç yedi bölümden oluşmaktadır. *Sâkî-nâme*'nin başında şair pîr-i munganla arasında geçen sohbeti anlatır. Bu yedi bölümde sâkîye seslenişleri sırası ile ney, def, çeng, ud, setar (tanbur), kanun ve mutrip ile münazaralar takip eder.³

Mesnevi, Harezm musikîşinaslarından Muhammed Resûl Mirzâ tarafından mesnevi tarzında Çağatayca'ya tercüme edilmiştir.⁴

Enîsü'l-Kalb

Fuzûlî'nin Sultan Süleyman'ın methinde Hakanî (Bahru'l-Ebrâr), Husrev (Mir'âtü's-Sefâ) ve Molla Camî'ye (Cilâu'r-Rûh) nazire olarak yazdığı

1 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 696-697; Mazıoğlu, "Fuzûlî", 424-425.

2 Hasibe Mazıoğlu, "Fuzûlî", 412-413.

3 Fuzûlî, *Fuzûlî'nin Farsça Divanı*, haz. Ali Nihad Tarlan, 206-221.

4 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 695.

134 beyitlik eseri, kaside bölümü bulunan Farsça *Divân* nüshalarında kasideler bölümünün başında yer alır. Eser, tamamlandıktan sonra sultana takdim edilmek üzere İstanbul'a gönderilmiştir.

Rind ü Zâhid

Fuzûlî'nin, içinde 75 rubai, 54 kıta, 18 beyit mesnevi, beyit ve mısra türünde manzum parçalar ihtiva eden Farsça mensur eseridir. Eser, o günün toplumsal ve entelektüel hayatının iki önemli tipinin tartışmaları şeklinde düzenlenmiştir. Hikâyenin kahramanlarından Zâhid baba, Rind ise oğuldur. Eser üzerinde fikir beyan eden araştırmacılar Zâhid'in Fuzûlî'nin aklı, Rind'in de gönlü olduğu hususunda birleşmişlerdir. Zâhid bir baba olarak oğlunun dindar bir insan olmasını ister ve bu çerçevede öğütlerde bulunur. Rind ise babasının her söylediğine ters bir cevap verir. Zâhid, İslâmî ilimleri tahsil etmiş bir âlim karakteri çizerken Rind bir mutasavvıf gibi hareket eder. Zâhid'de zühd, ibadet, ilim tahsili gibi hususlar öne çıkar, Rind'de en önemli unsur aşktır. Eserin sonunda tartışma nihayete ulaşır, Rind ve Zâhid vahdette birleşirler.¹ Bu eser Fuzûlî'nin din ve hayat görüşü ile ilgili önemli ipuçları vermektedir. Fuzûlî'nin diğer eserlerinde de Rind ve Zâhid'in elinden çıkmış parçalar vardır. Bunlardan sadece birine odaklanıp Fuzûlî'yi o zannetmek oldukça yanıltıcı olabilmektedir.

Eserin en eski nüshaları Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [C 1924 (1588/89)] ile Süleymaniye Kütüphanesi [Laleli 1912 (1590)] yazmalarıdır. Bunun dışında eserin on kadar nüshası daha bilinmektedir. Eser, Fuzûlî külliyyatları içinde yer aldığı için bazılarının kataloglara ayrı bir eser olarak girmemiş olması da muhtemeldir. Eser, Salim Efendi tarafından *Muhavere-i Rind ü Zâhid* adı ile Türkçeye tercüme edilmiştir.²

Sıhhat u Maraz

Fuzûlî'nin, devrin tıp bilgisi üzerine inşa edilen, bakışını aşktan, felsefesini tasavvuftan alan Farsça mensur eseridir. Eser; *Hüsn ü Aşk*, *Ruhnâme*, *Kitâb-ı Rûh ve Aşk* isimleri ile de anılmaktadır.

1 Fuzûlî, *Rind ile Zâhid*, haz. Ayan Hüseyin, (İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2012).

2 Fuzûlî, *Muhavere-i Rind ü Zâhid*, haz. Salim Efendi, (İstanbul: *Tasvîr-i Efkâr Matbaası*, 1285); Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 289

Eserde beden ülkeye benzetilmiş vücudun diğer unsurları da kişileştirilerek hikâyede kendilerine düşen rolleri oynamıştır. Hikâye, bedeni hasta eden unsurlarla onun sıhhati için çalışan kahramanların mücadelesi şeklinde geçer. Sonunda beden sıhhate kavuşur ve zararlı unsurlar defedilir.

Eserin en eski nüshası Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi'nde [C 1924 (1588/89)] bulunmaktadır. Eser, Lebib Efendi tarafından Türkçeye çevrilmiştir (1857).

Muammâ Risâlesi

Şair, bu eserinde muamma türü hakkında bilgi vermiş, ayrıca 190 adet Farsça, 40 adet de Türkçe muamma ve çözümlerine yer vermiştir.¹

Eserin en eski nüshası Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi'ndedir [C 1924 (1588/89)].

Arapça Eserleri

Arapça Dîvân

Kaynaklarda Fuzûlî'nin Arapça *Dîvân*'ından da bahsedilmiştir. Sâdıķî, "Arabîce dîvân, gazel ve kasâ'id bitüpdür. Tahmînâ otuz min beyt eş'arı bar kim bu hakîr öz hattı birle mütâla'a kıldum."² derken; Âlî "Fârsî ve Türkî mükemmel dîvânı ve 'Arabî ve Derî ve Rûmî elsinede kasâ'id-i belâgat-nişânı müdevven oldukdan..."³ demiştir. Bursalı Tahir, Fuzûlî'nin otuz bin beyitlik Arapça *Dîvân*'ını Lebib Efendi'nin gördüğünü ifade etmiştir.⁴ Muhtemelen Lebib Efendi Sâdıķî'nin ifadesini olduğu gibi aktarmıştır. Sâdıķî, Fuzûlî'nin toplam otuz bin beyitlik şiiri olduğunu ve müellif hattını kendisinin gördüğünü söylemektedir. Sâdıķî'nin tüm manzum eserlerle ilgili verdiği rakam burada sadece Arapça *Dîvân* için söyleniyormuş gibi anlaşılmıştır. Sâdıķî'nin bahsettiği Arapça gazeller henüz bulunamamıştır. Uzunca bir süre ilim âleminde gizli kalan Arapça kasideleri ise Rusya'daki külliyyatın içinden çıkmıştır. Bu nüshada 11 kaside ve 1 kıta mevcuttur. Kasidelerin yedisinde Hz. Peygamber, üçünde Hz. Ali methedilmektedir.

1 Kemal Edib Kürkcüoğlu, "Fuzûlî'nin Mu'ammâ Risâlesi", *DTCFD* VII, 1 (1949), 61-19.

2 Kuşoğlu, "Sâdıķî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri", 246.

3 Âlî, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, haz. Mustafa İsen, 255.

4 Bursalı Mehmed Tâhir Bey, *Osmanlı Müellifleri*, haz. A. Fikri Yavuz ve İsmail Özen, c. 2 (İstanbul: Meral Yayınevi, 1972), 18.

Diğer ikisinin kimin için yazıldığı bilinmemektedir. Âlî'nin de Arapça gazelleri görmediği, sadece kasideleri gördüğü ifadesinden anlaşılmaktadır.

Arapça şiirlerini ihtiva eden tek nüsha Eduardoviç Berthels¹ tarafından haber verilen Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi [C 1924 (1588/89)] nüshasıdır.

Matla'û'l-İ'tikâd fî Ma'rifeti'l-Mebde' ve'l-Me'âd

Fuzûlî'nin Arapça, kelama dair eseridir. Eser dört rükünden oluşmaktadır: ilim ve marifet, kâinatın ahvalı, vâcibü'l-vucûd, nübüvvet-risalet ve meâd. Konular açıklanırken yer yer Yunan ve İslâm filozoflarının görüşlerine yer verilmiştir. Bu eserin Fuzûlî'nin mezhebi ile ilgili tartışmaları bitirmesi beklenmiş fakat eser ortaya çıktıktan sonra bu tartışmaları bitirmesinin mümkün olmadığı görülmüştür. Fuzûlî, mezhepler arasında görüş ayrılığı oluşturan hiçbir konuya değinmemiştir. Eserde tasavvufi yaklaşımın yer yer hâkim olduğu dikkatten kaçmamaktadır.

Eserin tek nüshası Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesinde [C 1924 (1588/89)] bulunmaktadır.

Fuzûlî'ye Aidiyeti Şüpheli Eserler

Şâh ü Gedâ

Sâdıkî “Şâh ü Gedâ ve Leylî vu Mecnûn ve Münâzara-yı Beng ü Bâde ve Ravza itmâmga yitkürübdür.”² diyerek bu eserden haber vermiştir. Ancak bu eser henüz bulunmamıştır.

Sohbetü'l-Esmâr

Bu eserin Fuzûlî'ye aidiyetini ilk olarak iddia eden Emin Âbid olmuştur.³ Ancak eserin Fuzûlî'ye ait olmadığını hem Fuad Köprülü⁴ hem de Sedit Yüksel⁵ kesin ifadelerle belirtmişlerdir.

1 Fuad Köprülü aracılığı ile bkz. Köprülü, “Fuzûlî”, 4: 693. (E. Berthels, Bulletin de l'Academie des Sciences de l'URSS, classe des Humanites, 1930, nr 5, 297-36./E. Berthels, Memoires du Comite des Orientalistes, Moskow, 1930, V, 39-71.)

2 Kuşoğlu, “Sâdıkî-i Kitâbdâr'ın Mecma'ü'l-Havâs Adlı Eseri”, 246.

3 Emin Âbid, *Hayat I* (İstanbul, 1927), sy. 16, s. 314.

4 Köprülü, “Fuzûlî”, 4: 697.

5 Sedit Yüksel, “Sohbetü'l-Esmâr Fuzûlî'nin Değildir”, *Türkoloji Dergisi* IV, sy. 1 (1972): 115-136.

Cümcümenâme

Fuad Köprülü, Olearius'un seyahatnamesinde Fuzûlî'ye atfen *Cümcümenâme* isimli bir eserden bahsettiğini ancak bu eserin Fuzûlî'ye ait olamayacağını belirtir.¹ Başka kaynaklarda mevzu edilmeyen bu eserin Fuzûlî'ye ait olmadığı üzerinde bir tür görüş birliği vardır.

1 Köprülü, "Fuzûlî", 4: 697.

TÜRKÇE *DÎVÂN*'IN ÖNCEKİ KARŞILAŞTIRMALI NEŞİRLERİ

Türkçe *Dîvân*'ın Türkiye'de üç önemli karşılaştırmalı neşri yapılmıştır. *Türkçe Dîvân*'ın farklı nüshalarını karşılaştırmak sureti ile hazırlanan ilk metin Abdülbaki Gölpınarlı tarafından 1948 yılında meydana getirilmiştir. Fuzûlî'nin hayatı, eserleri ve sanatı üzerine uzun bir girişi ihtiva eden çalışma dibace, gazeller, terkipler, kıtalar, rubailer ve şüpheli şiirlerden oluşmaktadır. 163 sayfalık girişi metin takip etmektedir. Gölpınarlı tarafından hazırlanan *Dîvân*'ın ilk baskısı 1 Dibace, 299 gazel, 2 terci-bend, 2 müseddes, 3 muhammes, 2 tahmis, 5 murabba, 47 kıta, 2 beyit, 81 rubai ihtiva etmektedir. Şüpheliler bölümünde Farsça bir naat ile yedi de kıta bulunmaktadır. Kasideler yoktur. *Leylâ ve Mecnûn*'daki bazı manzumeler de sahip oldukları kafiye veya redife göre *Dîvân*'da yerini almıştır.

Gölpınarlı, *Dîvân*'ı hazırlarken 7 nüshadan faydalandığını ifade etmektedir. Bunlardan birincisi ve aynı zamanda *Dîvân*'da esas alınan nüsha, Gölpınarlı'nın "bizim nüsha" olarak isimlendirdiği "1079'da Necef'te Muhammet Bakır tarafından yazılmış" nüshadır. Gölpınarlı'nın bu nüsha ile ilgili değerlendirmesi şöyledir: "Fuzûlî'nin ölümünden 113 yıl sonra Necef'te H. Ali Meşhedi hadimlerinden Muhammed Bâkır tarafından yazılan ve imlâsında Azeri lehçesinin bütün hususiyetleri muhafaza edilen bu nüsha, Konya nüshasından daha tamdır ve gördüğümüz yazmaların en mükemmeli-dir."¹ Bu değerlendirme Gölpınarlı'nın bu nüshayı neden esas aldığını da ifade etmektedir. Ancak bu kısa paragrafta geçen "tam" ve "en mükemmel" kavramları izaha muhtaçtır. Anladığımız kadarı ile "tam" tabiri nüshanın ihtiva ettiği şiir sayısının fazlalığına, "mükemmel" tabiri ise Âzerî hususiyetlerini taşımasına göndermede bulunmaktadır. 6 nüsha da karşılaştırma nüshası olarak kullanılmıştır.

Gölpınarlı, çalışmada kullandığı nüshaları hangi esaslara göre belirlediğini tam olarak ifade etmemiştir. Çalışmada ikisi doğrudan, iki tanesi dolaylı dört el yazması; iki basma bir de karşılaştırmalı metin kullanılmıştır. Onlarca yazma arasından bu nüshaların hangi özellikleri ile öne çıktığı net

1 Fuzûlî, *Fuzûlî Divânı*, haz. Abdülbaki Gölpınarlı, CLVI.

değildir. Yazarın kullandığı nüshaların olumlu özelliklerini sıralarken ifade ettiği hususlar sanırız nüsha seçiminde etkili olmuştur. Bunlar “tamlık”, “mükemmellik”, “Âzerî dil özellikleri taşıması” ve “müstensihin yeterince bilgili olması” olarak sıralanabilir. Bu kıstasların kaç nüshaya tatbik edildiği tam belli değildir. Yazar, Millet Yazma Eser Kütüphanesindeki nüshanın Konya nüshasından sonra en eski nüsha olduğunu fakat hem eksik hem de müstensihinin bazı basit kelimeleri bile yanlış yazabilecek kadar yetersiz olduğunu ifade ederek bu nüshayı elemiştir. Bunun dışında görülen veya elenen bir nüshadan bahsedilmemektedir. Bu da nüsha seçiminin çok sınırlı bir kümeden yapıldığını göstermektedir.

Bir başka sorun da dolaylı olarak kullanılan iki nüshanın araştırmacı tarafından hiç görülmemiş olmasıdır. Çünkü önceki çalışmada varyantların doğru değerlendirilip değerlendirilmediği, yanlış okumaların olup olmadığı, işçilik ve basımdan kaynaklanan bazı hataların meydana gelip gelmediği tam olarak bilinemez.

Gölpınarlı’nın çalışması ilk olması bakımından önemlidir. Dönemin şartlarından kaynaklanabilecek bazı yoksunluklar (katalogların oluşmamış olması, eserlerin tasnif edilmemiş olması, ulaşım ve iletişim imkânlarının yetersizliği vb.) daha iyi bir çalışmanın oluşmasını engellemiş olabilir. Bugün için bu çalışmanın tam anlamıyla bilimsel bir çalışma olarak değerlendirilmesi güçtür ki Gölpınarlı’nın da böyle bir iddiası yoktur. Gölpınarlı’nın eski edebiyat, zihniyet ve yazı hakkındaki birikimi birçok yerde değerlendirmelerinin isabet gücünü artırmıştır. Ancak metni kurarken izlediği yöntem, hazırlanan *Divân*’ın sıhhatini menfi yönde etkilemiştir.

Ali Nihad Tarlan, Gölpınarlı’dan iki yıl sonra 1950’de kendi çalışmasını yayımlamıştır. *Fuzûlî Divânı Gazel, Musammat, Mukatta’ ve Ruba’î Kısmı* (Edisyon kritik ve Transkripsiyon) ismiyle çıkan eser, *Fuzûlî Divânı*’nın Türkiye’de yayımlanan ilk tenkitli metnidir. Çalışma 293 gazel, 2 terci-bend, 2 müseddes, 2 tahmis, 3 muhammes, 3 murabba, 42 mukatta’, 76 rubaiden meydana gelmektedir. Çalışmada dibace ve kasideler yoktur.

Tarlan, çalışmasında 6 yazma 1 basma toplam 7 nüshayı karşılaştırmıştır. Bu yedi nüshanın dışında birçok nüshaya başvurduğunu ifade eden

araştırmacı onlardan Millet Yazma Eser Kütüphanesi ve Amasya-Bayazıt Kütüphanesi'nde bulunan nüshaları birkaç yerde zikretmekle yetindiğini belirtmiştir.

Tarlan, nüshaların seçimi ile ilgili olarak ön sözde şunları ifade etmektedir:

“Şimdiye kadar gözden geçirdiğimiz Fuzûlî Divânları içinde bir tane doğruya rastlamadığımızı itiraf etmek mecburiyetindeyiz. Bunların içinde tarihen eski olduğu gibi nisbeten derli toplu yazılmış olan altı nüshayı karşılaştırarak bu edisyon kritiki vücuda getirdik. Bunun haricinde birçok nüshalarla da karşılaştırmalar yaptık; lâkin onların ancak ikisini (Millet kütüphanesi ile Amasya-Bayazıt kütüphanesi nüshaları) birkaç yerde zikretmekle iktifa ettik. Bay Ali Canip Yöntem nüshası, maalesef biraz geç elimize geçtiğinden beşinci formadan sonra onu edisyon kritike idhâl ettik. Ondan evvelki metinlerde bulunan esaslı farkları da eserin sonuna ilâve etmek mecburiyetinde kaldık.”¹

Alıntıdan da anlaşılacağı üzere araştırmacı nüshaların tespitinde iki kıstası esas almıştır: zaman bakımından eskilik ve derli toplu olmaları. Bu kıstaslar nüshalara nasıl uygulanmıştır ve bunlarla tam olarak ne anlatılmak istenmektedir bu hususlarda bir açıklama bulunmamaktadır. Örneğin bu iki kıstasa sahip nüshalar mı seçilmiştir yoksa nüshaların bunlardan birine sahip olmaları seçilmeleri için yetmiş midir? Seçilen nüshalar dikkate alındığında nüshaların eskiliğine öncelik verildiği seçilenlerden beşinin 16. yüzyılda istinsah edilmiş olmalarından anlaşılabilir.

Nüsha farklarının tespitinde izlenen yolu ise şöyle dile getirmiştir:

“Nüsha farklarını da iki esas dâhilinde tesbit ettik: 1- Doğru olması ihtimal dâhilinde olan farklar 2- Nüshalar hakkında karie bir fikir verebilecek bazı sarih yanlışlar. Bunların da ancak muayyen bir kısmını gösterdik. İ nüshasını ancak manzumelerin sırası bakımından esas ittihaz ettik. Gayemiz bütün bu nüshalar içinden doğruyu bulup çıkarmaktı. Çünkü her nüsha bir tane doğruya mukabil bazan on tane yanlış ihtiva ediyordu. Bunların içinde bazan tek nüshadaki doğruyu aldık. Bazan da kendimizce doğru olması muhtemel olanlarını aşağıya kaydettik.

1 Fuzûlî, *Fuzûlî Divânı*, haz. Ali Nihad Tarlan, (İstanbul: Üçler Basımevi, 1950), III.

Kanaatimizce edisyon kritik; muhtelif nüshaları karşılaştırıp mihaniki olarak farklarını tesbit etmek değil bir sanatkârın eserini zaman ve muhitin üzerine yığıldığı yanlışlardan kurtarıp onu aslı siması ile yeniden meydana getirmeye çalışmaktır. Bunun için de ne derece hazırlıklı bulunmak lâzım geldiğini ancak bu telâkki çerçevesi içinde böyle bir eser vücuda getirenler takdir ederler. Bu hususta ufak bir fikir verebilmek için, sanatkârın, değil doğrularını, hattâ gramer, sentaks ve kelimelerin o devirdeki manaları bakımından bugün yanlış telâkki edilen hususiyetlerini benimseyecek derecede onun ruhuna nüfuz etmenin lüzumunu zikr ile iktifa edeceğiz. Biz, şahsan böyle bir iddiada bulunmaktan çok uzağız. Ancak uzun seneler Fuzûlî ile meşguliyetimizin bizde hasıl ettiği bir salâhiyyet vahîmesi ile bu cidden tehlikeli işe girişip dört senelik emek neticesinde bu eseri meydana getirdik.”¹

Tarlan’ın *Divân*’ı hazırlarken nasıl bir yöntem takip ettiğini anlamak için bu uzun alıntıya mecbur kaldık. Alıntıdan hareketle Tarlan’ın usulünü anlamaya çalışalım:

Tarlan’ın penceresinden edisyon kritik, nüshaların karşılaştırılarak farklarını tespit etmekten ibaret değildir; edisyon kritiğin amacı eseri yanlışlardan arındırarak eserin asıl hâlini ortaya çıkarmaktır. Bu yargının ilk kısmı doğru olmakla beraber ikinci kısmının izaha ihtiyacı vardır. Açıklanması gereken ilk husus “eserin aslı siması” ile neyin kastedildiği, metnin asıl hâlinin nasıl tanınacağı, neyin doğru neyin yanlış olduğuna hangi kıstaslarla karar verileceğidir. Muhtemelen her okuyanın bu ifadeden ilk çıkarımı müstensih nüshasının işaret edildiği olacaktır. Burada “orijinal metin”² kavramı ile

1 Fuzûlî, *Fuzûlî Divânı*, haz. Ali Nihad Tarlan, III-IV.

2 “Orijinal” kavramı hayli tartışmalıdır. Metin tenkidi alanında çalışanlar uzun yıllar bu yöntemin amacını “müellif nüshasını yeniden meydana getirmek, orijinal metne ulaşmak” olarak ifade ettiler. Ancak “orijinal” kavramı etrafında yapılan tartışmalar neyin orijinal olduğu ile ilgili ciddi şüpheler doğurmuştur. Bu şüpheleri dağıtmak isteyenler “yazarın son niyeti” kavramını “orijinal metin” öbeğini somutlaştırmak için devreye sokmuşlardır. Bunu Fuzûlî’nin *Divân*’ı üzerinden açıklayacak olursak: Dibacede ifade edildiği kadarı ile Fuzûlî Türkçe *Divân*’ını oluşturmada önce Türkçe şiirler yazmış ve isteyenlere bu şiirleri vermiştir. Daha sonra *Divân* oluşturmaya karar verdiğinde “iltimas ile alanlardan iltimas ile alup” *Divân*’ını oluşturmıştır. Burada metnin hangi hâli “orijinal” kavramını hak etmektedir: metnin Fuzûlî’nin elinden çıktığı ilk hâli, okuyucudan dönen hâli ve *Divân*’a dâhil edilen hâli. Şiirin oluşum sürecinde herhangi bir müdahale olup olmadığını da bilmiyoruz. Bu müdahale aile çevresinden, arkadaşlara, edebî muhitten, önemli devlet ve ilim adamlarına kadar genişleyen bir muhitte cereyan edebilir. Yazarın niyetinin bunların hepsinde teşekkül etme ihtimali de bulunmaktadır. Bu durumda her üç metin de yazarın niyetini yansıtmaktadır. Şairin birden fazla *Divân* üretip üretmediğini bilmediğimiz

ilgili tartışmalara girmeden araştırmacının bu amaca nasıl ulaşacağı ile ilgili söylediklerine yoğunlaşmak istiyoruz. Tarlan, bunun için ciddi bir hazırlık gerektiğini ifade ettikten sonra bu hazırlığa örnek olması bakımından şairin ruhuna nüfuz edilmesinin önemine vurgu yapmaktadır. Tarlan, aynı cümle içinde gramer, sentaks ve kelimelerin şairin yaşadığı çağdaki durumuna da değinmektedir. Bunlardan hareketle Tarlan'ın “doğru”yu tespit etmekte izlediği yöntemin iki ayağı olduğunu söyleyebiliriz. İlk olarak dilin eserin meydana getirildiği dönemdeki ve mekândaki şekillerini, kullanımlarını; kelimelerin o dönemdeki anlamlarını “doğru” ile “yanlış”ı ayırt etmede bir kıstas olarak ortaya koyuyor. İkinci olarak şairi tanımak, anlamak hatta ruhuna nüfuz etmek gerektiğini ifade ederek müellifi tanımayı diğer bir kıstas olarak belirlemiş oluyor. Şairin ruhuna nüfuzdan kastın şairin hayatı, eserleri, üslubu, yaşadığı bölge ve zamanı vb. ile ilgili bilgilere sahip olmaktır, diyebiliriz. Ortaya konan her iki kıstas da önemli ve tenkitli metin hazırlayanlar için zorunludur ancak yeterli değildir. Örneğin genel hatlarını bilsek de Fuzûlî'nin dili meselesi oldukça tartışmalı bir husustur. Bir yazarın ve şairin özelde bir metin içinde genelde de bütün eserleri arasında bir tutarlılığın bulunacağından hareketle bazı ifadelerin ona ait olamayacağı anlaşılabilir. Üslubunun ve meselelere yaklaşımının analizi bazı hususların o şair tarafından nasıl ifade edileceğinin anahtarını verir, böylece bazı metin parçalarının ona ait olup olmadığı anlaşılabilir. Ancak bir metnin “asli siması” yalnız bu araçlarla ortaya çıkarılamaz.

Nüshaların tahlili yapılmadan, nüshalar arasındaki ilişkiler gösterilmeden oluşturduğumuz nüsha kümesinin aynı geleneğin farklı kolları olup olmadığından emin olamayız. Bu durumda eserin “asli siması”nı ortaya çıkardığımızı düşünürken yaptığımız, o nüshalar silsilesinin kaynağındaki kopyayı yeniden oluşturmak olabilir. Araştırmacı, nüshaların kendisine sunduğu varyantlar arasında tercihte bulunduğu, aynı geleneğe ait nüshalar aynı kaynak kopyadan çeşitlendikleri için diğer gelenekteki okumayı hiç sunmayabilir.

gibi eserlerine son hâlini kendi el yazısı ile verip vermediğini de bilmiyoruz. Bütün bunlar “orijinal” ve “üst metin” nitelemelerini biraz geçersiz kılmaktadırlar. Bu konu ile ilgili tartışmaları görmek için bk. Jerome J. McGann, *A Critique of Modern Textual Criticism*, Virginia, The University Press of Virginia, 1992.; Gary D. Martin, *Multiple Originals New Approaches To Hebrew Bible Textual Criticism*, Atlanta, Society of Biblical Literature, 2010.

Bu durumda yapılan tercih yanlışlar arasında bir tercih olabilir. Nüshalarda bulaşma olup olmadığının tespiti de önem arz etmektedir. Maalesef Tarlan, nüshalarla ilgili böylesi bir çalışma yapmamıştır.

Tarlan, herhangi bir nüshayı esas almamış, sadece şiirlerin sıraları bakımından İzmir nüshasını esas almıştır. Neden diğerlerinin bu hususta esas alınmadığı izah edilmemiştir.

Tarlan'ın çalışmasında tercih edilen ve edilmeyen okumaların hangi değerlendirmeler sonucunda şekillendiği belirtilmemiştir. Açık hataların olduğu yerlerde izaha ihtiyaç yoktur. Ancak araştırmacı tarafından belirtilen kıstasları karşılayan iki farklı okuma arasında tercih yapılırken nelerin etkili olduğunun açıklanması önem arz etmektedir. Bununla birlikte Tarlan'ın Osmanlı şiiri, Fuzûlî'nin üslubu ve edebiyat ve dil tarihine vukufiyeti çalışmayı önemli kılmaktadır.

1958 yılında Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsü tarafından Fuzûlî'nin ölümünün 400. yılı münasebetiyle hazırlanan çalışma, hem daha önceki neşirlerde olmayan kasideleri içermesi hem de en fazla nüshadan faydalanması bakımından öne çıkmaktadır.

Ön sözde hazırlanan *Divân*'ın daha öncekilerden farkları şu şekilde sıralanmıştır:

1. Baskı sadece Türkiye'de yer alan 68 nüshanın karşılaştırılması suretiyle meydana gelmiştir. Önceki baskılardan faydalanılmamıştır. Bu 68 yazmadan metnin kurulması bakımından faydasız görülenlere ait nüsha farkları gösterilmemiş, bu tür nüshalar şüphede kalan noktalarda ve metinlerin sayılarının tespitinde kullanılmıştır. Metnin kurulmasında faydalanan yazmalar arasında herhangi bir fark gözetilmemiştir. Çünkü çalışmayı hazırlayanlar tarihî eskiliğin ve şairin yaşadığı yere yakınlığın nüshaya herhangi bir hususiyet kazandırmadığını bilakis bu kıstasların aldatıcı olacağını düşünmüşlerdir: “Müstensih dikkatli, bilgili ve metne sadık olmadıkça tarih eskiliğinin ve mekân yakınlığının nüshanın sıhhati üzerinde hiçbir müsbet tesire sahip bulunamayacağı aşîkardır.”¹

1 Fuzûlî, *Fuzûlî Divânı*, haz. Kenan Akyüz, Süheyl Beken, Sedit Yüksel, Müjgân Cunbur (Ankara: İşbankası Yayınları, 1958) VIII.

Bu paragrafta ifade edilenleri anlamaya çalışalım. Metin 68 nüshanın karşılaştırılması sureti ile oluşturulmuştur. Ancak bu 68 nüshanın analizi yapılmamış, nüshalar arası ilişkiler gösterilmemiş, bu nüshalardan herhangi birinin bir diğerinden kopya olup olmadığı değerlendirilmemiştir. Bu 68 nüshanın da 68 ayrı koldan gelmeleri imkânsız olduğuna göre bu küme içinde aynı gelenekten gelen bir hayli nüsha olmalıdır. Bu nüshaların hangi tarafta yoğunlaştıklarını anlamak, baskın olan geleneği görmek ve varyantları değerlendirmek bakımından çok önemlidir.

Hazırlayıcılar tarafından ifade edildiği gibi tarihî eskilik ve mekân yakınlığı tek başına bir değer ifade etmez. Ancak bu durum, kendilerinin de belirttiği gibi, müstensihin dikkati, bilgisi ve metne sadakati ile birleşince nüshanın değerini oldukça artırır. Zaman ve mekân yakınlığından çok “müstensihin, dikkatli, bilgili ve metne sadık olması”nı önemseyen araştırmacılar bununla ilgili bir çalışma yapmamışlardır. Belirtilen 68 nüshadan hangilerinin müstensihleri belirtilen bu kıstaslara sahiptir maalesef bunu bilmiyoruz. Ayrıca müstensihin dikkatinin, bilgisinin ve metne sadakatının nasıl ölçülebileceği de belirtilmemiştir. İlk söylenildiğinde aşîkâr gibi görünen kavramlar uygulama aşamasında müphemiyet sergilemektedir. Öncelikle müstensihle ilgili bir şeyler söyleyebilmek için “hata”ların tasnifi ve tavsifi gerekmektedir. Hangi tür hataların ne gibi saiklerden kaynaklandığı ortaya konmalıdır. Bunun için “hata”ların tespitine ihtiyaç vardır. Bütün bu tespit, tasnif ve tavsif aşamalarından ve mümkünse kopyaladığı başka eserlerde aynı işlemin uygulanmasından sonra müstensihin yaptığı hata türleri ve bu hataların kaynakları hakkında kesin şeyler söylenebilir. Müstensihin durumunu, nüshanın zaman ve mekân bakımından şaire yakınlığıyla kıyaslamak, ikincisinin hilafına bir neticeye ulaşmak, gereği yerine getirilmediği için eleştiriye açık bir durum yaratmaktadır.

2. Türkçe *Divân*, hazırlayanların ifadesi ile *Divân*’ın bütün bölümlerini ihtiva ettiği gibi bazı fazlalıklar da taşımaktadır. 1 kaside, 5 gazel, 1 müstezat ve 2 rubai bu çalışmada bulunan fazla manzumelerdir. Kaside, çalışmayı hazırlayanların belirttiği üzere, daha önce Kemal Edib Kürkçüoğlu tarafından yayımlanmıştır.

Diğer bir paragrafta yazmaların yalnız birinde veya birkaçında görülen ve bu baskıya alınmış olan metinlerin şaire aidiyetleri, şüphesiz ki, kesin olarak söylenemez denmektedir. Devamında kesin olarak reddedilmelerine imkân bulunmadığı için bu metin parçalarının alınmasında bir sakınca görülmediği belirtilmektedir.

Burada karşımıza çıkan sorun nüsha geleneklerinin ortaya çıkarılmasından kaynaklanmaktadır. Bu gelenekler tespit edilmiş olsa idi bu şiir parçalarının hangi silsile ile ulaştıklarına dair fikir yürütmek mümkün olurdu. Böylece diğer geleneklerde bulunmayan metinlerin başka bakımlardan incelenmesi zarureti doğardı. Örneğin tek koldan gelen bir metin parçası şüpheyi icap eder. Bu metnin Fuzûlî'ye aidiyeti ile ilgili bir kanaate ulaşabilmek için üslup ve dil incelemeleri yapılabilir ancak bütün bunlar yapıldığı hâlde bir karar verilemiyorsa metin parçası metne dâhil edilir ve o metin parçasının nüshalardaki durumu hakkında bilgi de verilir. Maalesef bu çalışmalar yapılmadığı için üslup bakımından Fuzûlî'ye ait olamayacağı ilk bakışta anlaşılabilen metin parçaları dahi *Divân*'a dâhil edilmiştir.

3. Manzumelerin sıralanışında da metne müdahalede bulunulmuştur. *Divân*'ı hazırlayanların ifadesi ile gazeliyat bölümündeki alfabetik sıralamaya riayet edilmiş fakat aynı redifi haiz çeşitli gazeller de yine kendi aralarında bir sıralamaya tabi tutulmuştur. Kasideler bölümü hariç diğer bölümlerde alfabetik sıralamaya uyulmuştur. Kasideler kronolojik sıralamaya tabi tutulmak istenmiş fakat yazılış tarihleri tam tespit edilemediği için bunun yerine memduhların ehemmiyet derecelerine göre bir sıralama yapılmıştır.

Oysa Fuzûlî, *Divân*'da belirli bir sıralama takip etmiştir. Şair, gazeller bölümünün harf başlarından bazılarını münacat-tevhit ile başlatmış daha sonra naata geçmiş ve diğer konuları ihtiva eden gazeller ile harf içi sıralama devam etmiştir. Burada yapılan ve aynı redifi ihtiva eden gazellerin bir arada toplanmasına dönük müdahale bu sıralamayı bozmuştur. Aynı durum kasideler bölümü için de geçerlidir. Kasideler bölümünün sıralamasında herhangi bir hususiyet dikkatimizi çekmemiş olsa da bu belirlediğimiz esaslara göre manzumeleri sıralama yetkimiz olduğu sonucunu doğurmaz. Bunun yerine nüshalar, manzumelerin sıraları bakımından da karşılaştırılmalı ve sıraları tespit edilmeliydi.

4. Çalışmayı hazırlayanlar Türkçe *Divân*'ın yalnız Türkçe metinlerden teşekkülünü tabii görerek tamamıyla Arapça veya Farsça olan metinleri çalışma dışı bırakmışlardır. Yazdığı esere hangi metin parçalarını alıp hangilerini almayacağı müellifin tasarrufunda olan bir husustur. Çalışmayı hazırlayanlar metin dışında bıraktıkları Arapça ve Farsça metinlerle ilgili çalışma yapsalar ve bunların Türkçe *Divân*'da bulunmadıklarını, sonradan müdahale ile eklendiğini ortaya koymuş olsalardı söylenecek söz olmazdı. Ancak şairin Türkçe *Divân*'ına aldığı bir metni Türkçe olmadığı gerekçesi ile eser dışına çıkarmak doğru bir yaklaşım değildir.

5. Çalışmayı hazırlayanlar ancak doğru bir metin oluştuktan sonra açıklamalı baskıların yapılabileceğini ifade etmişler, kasideler bölümünde memduhlara ve musammatlar bölümünde de nazirelerin hangi şairlere yazıldıklarına ait kısa notlardan başka metne dair hiçbir açıklama yapılmadığını vurgulamışlardır. Bu bir tercih konusudur. Ancak özellikle bazı kritik varyantlarda neden birinin diğerine tercih edildiğinin açıklanması daha faydalı olurdu. Böylece metin kuruluşunun arkasındaki bakış açısını daha net görmemiz mümkün olurdu.

6. Burada değinmek istediğimiz bir diğer husus da *Divân*'da kullanılan şive ile ilgili araştırmacıların ortaya koydukları yaklaşımdır. Şive bahsinde ortalama bir yol tutturduklarını ifade ettikten sonra bununla neyin kastedildiğini ve neden böyle bir tercihte bulunulduğunu şöyle izah etmişlerdir:

“Önce, eski metinlerin bugün seslendirilmesinde karşılaşılan güçlükler söz konusu edilmek lâzım gelir. Fuzûlî'nin şiirleri bu bakımdan dikkate değer bir örnek teşkil ederler. Bunlar, şimdiye kadar, umumiyetle Azerî lehçesi mahsulleri arasında zikredilmiş ve seslendirilmelerinde daha çok Azerî şivesi esas tutulmuştur. Fakat, sonradan Türkçenin birer kolunu teşkil eden Osmanlı ve Azerî lehçeleri şairin yaşadığı devirde birbirinden henüz kesin bir şekilde ayrılmış bulunmuyorlardı. Bu itibarla, o devirde her iki lehçede müşterek olan birçok söylenişlere rastlamak mümkündür. Eski yazı her iki lehçenin seslerini birbirinden ayırma imkânını çok kere vermediğinden, Osmanlı ve Azerî şairlerinde müşterek kelimelerin söylenişçe birbirinden ne dereceye kadar ayrıldıklarını da kesin olarak tespit etmek güçtür ve daima münakaşa edilebilecek

bir konudur. Azerî lehçesinin tarihî gelişmesi hakkında şimdiye kadar yapılmış ilmî çalışmaların yetersizliği ve şairin Osmanlı kültürüne asla yabancı bulunmadığı da dikkate alınarak, metinlerin bugünkü harflerle seslendirilişinde her iki lehçenin fonetik özellikleri de aksettirilmiştir.”¹

Fuzûlî’nin dili meselesinin böyle bir çalışma tarafından incelenip vuzuha kavuşturulmasını beklemek çalışmayı hazırlayanlara fazlaca yük yüklemek anlamına gelecektir. Ancak sorun nüshalardaki okunuşların ne kadar hazırlanan esere yansıtıldığı sorunudur. Yukarıda da beyan ettikleri üzere eski yazı birçok söyleniş farkını anlamamıza imkân vermemektedir. Fakat yukarıdaki genel izah, yapılan özel tercihlerin her birini açıklamamaktadır. Nüshaların imlaları ayrıntılı verilmediği için nüshalardan kaçının hangi yönde tercihte bulunduğunu anlayamıyoruz. Ayrıca yukarıda sadece Osmanlı ve Âzerî Türkçelerinden bahsedilmektedir. Fuzûlî’nin dili ile ilgili çalışanların veya şiirlerini okuyanların dikkatini çekecek bir diğer yön onun şiirlerindeki Doğu Türkçesi tesiridir. Tercih edilen aktarım ile farklı yazımlar yok sayılmıştır. Bizce nüshalar sadece varyantlar bakımından değil imla bakımından da karşılaştırılmalı ve hangisinin kaynak nüshada olabileceğine dair varsayımlarda bulunulmalıdır. Bunlara rağmen yapılan çalışma Türkçe *Divân* üzerine yapılan çalışmalar silsilesinin çok kıymetli bir halkasını oluşturmaktadır.

1 Fuzûlî, *Fuzûlî Divânı*, haz. Kenan Akyüz, Süheyl Beken, Sedit Yüksel, Müjgân Cunbur, X.

METİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN USÛL

Nüshalara ve *Divân*'ın hazırlanma yöntemine geçilmeden önce birkaç noktanın açıklanmasına ihtiyaç vardır.

a. Fuzûlî'nin dili üzerine yapılan araştırmalar şairin eserlerinin neşirlerine dayanılarak ortaya konmuştur. Yapılan neşirler de şairin Âzerî Türkçesini kullandığı ön kabulünden hareket etmiştir. Fuzûlî, Irak-ı Arap'ta doğmuş, büyümüş ve son nefesini de yine bu topraklarda vermiştir. Şairin dili hakkında bir kanaat oluşturabilmek için Irak Türkmencesinin 16. yy.daki görünümünü bilmek gerekmektedir. Bunu bilmek için de Irak bölgesinde ortaya çıkan metinlerin nüshalar üzerinden incelenmesi icap eder. Maalesef elimizde nüshalara dayalı böyle bir çalışma mevcut değildir. Çalışmanın sınırları düşünüldüğünde bizim bu konuya girmemiz de mümkün olmamıştır. Irak Türkmencesinin 16. yy.daki görünümü ile ilgili kapsamlı bir çalışma ortaya çıkana kadar Fuzûlî'nin dili hakkındaki ilk yargının değişmesini beklemek de gerçekçi değildir. Bu sebeple biz de çalışmada daha önceki neşirlerin yolundan ilerledik ve Âzerî Türkçesinin hususiyetlerini göz önünde bulundurduk.

b. Fuzûlî'nin Türkçe *Divân*'ı büyük bir ihtimalle sadece gazellerden oluşmaktadır. Hamid Araslı [1958], Petersburg nüshasında, kasidelerin ayrı bir dibace ile farklı bir kitap gibi düzenlenmesinden hareketle bu hususa ilk değinen araştırmacı olmuştur. Çalışmamız sırasında Araslı'nın bu kanaatini destekleyen iki husus daha dikkatimizi çekmiştir. Öncelikle kasideler 16. yy. nüshalarının çoğunda bulunmamaktadır. Kasidelerin yer aldığı nüshalar da külliyyat soylu nüshalardır. S₁ nüshasında *Divân*'ın dibacesi kasidelerden sonra gelmektedir.

Dibacenin esas vurgusu gazel üzerinedir. Fuzûlî, gazelin bir şair için önemine ve değerine özellikle vurgu yapar. *Divân*'ın dibacesi, tertip edilen metnin gazel *Divân*'ı olduğunu da açıkça belirtmektedir.

Şairi *Divân* tertip etmesi için teşvik edenler, onu şu cümlelerle harekete geçirmek isterler:

“Ehālî-yi ‘âlemden ba‘zı le‘âlî-yi münşe‘ât u mu‘ammâyâtundan behre-yi feyz almışlar ve ba‘zı meşnevî ve kaşâyidünden temettu‘ bulmuşlar ve ba‘zı Fârsî gazellerün nağş-ı zâmîr etmişler ve ba‘zı ‘Arabî recezlerün

zevğine yetmişler. Hâşâ ki Türk-zâde maḥbûblar feyz-i nazmuñdan
behremend olmayalar ve ṭâyife-yi etrâk şâhib-i mezâkları bûstân-ı
kelâmuñda şükûfe-yi **divân-ı gâzelin** bulmayalar”

Metinde şairin muammalarının, mesnevilerinin, kasidelerinin, Arapça ve Farsça şiirlerinin insanlar tarafından beğenildiği belirtilmekte ve gazel Dîvânından insanların mahrum bırakılmaması istenmektedir. Şair de bunun üzerine “müteferriḳ olan **gâzellerden bir muḥtaşar dîvân** cem‘ etmek şalâhın gördüm” diyerek gençliğinde yazdığı gâzellerden kısa bir dîvân meydana getirmeye karar verir.

c. Fuzûlî’nin Türkçe *Dîvân*’ı büyük bir ihtimalle şairin olgunluk çağlarında tertip edilmiştir. Yukarıdaki alıntılardan da anlaşılacağı üzere *Dîvân*, muamma, kaside, mesnevi gibi türler ile Arapça ve Farsça şiirlerinden sonra tertip edilmiştir. Arapça ve Farsça şiirlerin bir *Dîvân* içinde toplanmamış olması mümkünse de diğer türlerin bir kitap hâline getirildiği yukarıdaki alıntıdan anlaşılabılır.

Şair, kendisine Türkçe gazel dîvânı tertip etmesi yönünde nasihat verenleri dinlemiş ancak gâzellerini bir araya getirmek için vakit bulamamıştır.

“İḳtizâ-yı zamân kemâl-i istiğnâya ruḥşat vërmedi ki şarrâf-ı ḥired
naḳd-i evḳâtı şarf-ı teşânif-i mu‘teber etmekde iken bu cüz’iyyâ-
ta zâyî‘ êde ve şeh-bâz-ı ṭabî‘at mu‘azzam şaydlar gözedürken bir
muḥtaşar şikâr ardınca gède. Nâ-çâr maḥmil-i i‘tibârumda bu ‘ilâve
lâzımdur déyü zamân-ı ṭufûliyyetümde şâdir olup müteferriḳ olan
gâzellerden bir muḥtaşar dîvân cem‘ etmek şalâhın gördüm”

Dîvân’ın son gâzeli de metnin, şairin olgunluk döneminde ortaya çıktığını düşündürmektedir.

- 1 Göñül yètdi ecel zevḳ-ı ruḥ-ı dil-dâr yètmez mi
Ağardı müy-ı ser sevdâ-yı zülḫ-i yâr yètmez mi
- 2 Yètürdi başuñı gerdün ayağa bâr-ı miḥnetden
Ḥayâl-i ḥalka-yı gîsü-yı ‘anber-bâr yètmez mi

- 3 Saña yétđi ecel peymānesin nūş étmege nevbet
Hevā-yı çeşm-i mest ü ğamze-yi hūn-h'ār yétmez mi
- 4 Yeter oldu kulağa bang-ı rıhlet dehr bağından
Né durmıssan temāşā-yı gül-i ruhsār yétmez mi
- 5 Yeter cem' eyle bār-ı ma'siyet tağyir-i eṭvār ét
Ḥayā kıl yoḥ mıdur inşāfu' ol kim var yétmez mi
- 6 Hidāyet menziline yétđiler sa'y ile aḳrānu' ol
Ḍalālet içre sen ḳaldu' saña ol 'ār yétmez mi
- 7 Fuzûlî dēme yétmek menzil-i maḳşûda müşkildür
Dutan dāmān-ı şer'-i Aḥmed-i Muḥtār yétmez mi

d. Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvân*'ı geç tertip edildiği için şairin elinden çıkmış ancak *Dîvân*'a girmemiş şiirler de bulunabilir. Şair, gazellerinden bir dîvân oluşturmaya karar verince gençliğinde yazdığı gazelleri bir araya getirmek istemiştir. Dağınık hâldeki bu gazellerin hepsi kendi elinde bulunmamaktadır. Daha önce kendisinden gazelleri isteyip alanlardan rica etmiş ve dağıttığı gazelleri toplamaya çalışmıştır. Bu toplama girişimi sırasında ulaşamadığı gazellerin de bulunması mümkündür. Ayrıca şair, *Dîvân*'ın “muhtasar” olduğunu açıkça söylemektedir. Bu da *Dîvân*'da yer almayan gazeller bulunduğunu göstermektedir.

“Zamān-ı ṭufûliyyetümde şadır olup müteferriḳ olan ğazellerden bir muḥtaşar dîvān cem' étmek şalāḥın gördüm ve ol vaḳtde menden iltimās ile alanlardan iltimās ile alup şüret-i cem' iyyetin ihtişār üzere itmāma yétürdüm”

e. Türkçe *Dîvân*'da gazellerin sıralamasına müdahale etmek doğru görülmemiştir. Fuzûlî, *Dîvân*'ın gazeller bölümünde, bazı harflerin ilk gazelerini münacat-tevhit diyebileceğimiz bir içeriğe ayırmıştır. “Elif” harfinde *Dîvân*'ın ilk gazeli aşk bahsindedir. Bu harfin ilk gazelerini takip eden 2, 3 ve 4. gazeller münacat-tevhittir. “Be” harfindeki 24. gazeli ile “ye” harfindeki 251. gazeli de bu bahse ayrılmıştır. Benzer şekilde 5, 6, 37, 47, 132 ve 252. gazeller de naattır. Görüldüğü üzere şair bazı harflerin içindeki gazelleri münacat ve naat olarak sıralamış daha sonra diğer gazeller gelmiştir. Harfler içerisinde aynı redifi taşıyan gazellerin bir araya getirilmesi durumunda şair

tarafından tertip edilen bu düzen bozulmaktadır. Gazellerin sırası nüshalarda farklılık gösterebilmektedir. Metinde, nüshaların çoğunluğunun gösterdiği doğrultuda bir sıralamaya gidilmiştir.

Nüsha Seçimi

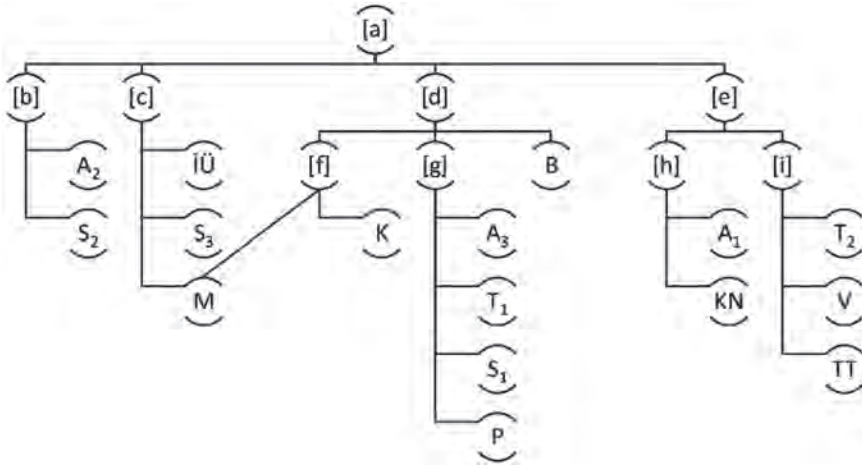
Birçok el yazması bulunan eserler üzerinde çalışılırken yapılması gereken önemli işlerden biri de mevcut el yazmalarından hangilerinin çalışmaya dâhil edileceğine karar vermektir. Bu, yapılacak işin hedefine ulaşması bakımından son derece önemlidir. Bazı özel kütüphaneler ile yurt dışında yer alan kütüphanelerde yaptığımız araştırmalardan ve çeşitli makalelerden tespit edebildiğimiz kadarıyla Fuzûlî'nin Türkçe *Divân*'ına ait 200'den fazla el yazması olduğunu söylemek mümkündür.

Bu kadar yazma içinden hangilerinin bu çalışmada kullanılması gerektiği önemli bir sorun teşkil etmekteydi. Biz öncelikle tarihli ve tarihsiz nüshaları birbirinden ayırdık. Tarihli nüshalardan da şairin yaşadığı 16. yüzyıla ait nüshaları incelemeye çalıştık. 16. yüzyıla ait 20'nin üzerinde *Divân* el yazması olduğunu gördük. Saint-Petersburg İlimler Akademisi'nde bulunan yazmaların kopyaları farklı gerekçelerle tarafımıza verilmedi. Ancak çalışmamızda P ile gösterdiğimiz bu nüshanın "Kaside" bölümünü kısıtlı zaman içinde yerinde inceleme fırsatımız oldu. Bu nüshanın "Gazel" bölümü sadece sorunlu görülen yerler bakımından incelenebilmiştir.

Çalışmamızda Fuzûlî'nin Türkçe *Divân*'ını 16. yüzyıl nüshaları üzerine kurmayı tercih ettik. Böyle bir metnin ortaya çıkmasının daha sonraki yıllarda istinsah edilmiş metinler ile tarihsiz metinlerin değerlendirilmesinde mihenk taşı rolü oynayacağını düşündük. Daha sonraki yüzyılda istinsah edilmiş bir metin çalışmamızdaki nüshalardan biriyle uyuyorsa bu onun kaynağını verecektir, uyuyuyorsa bu nüsha elde olmayan eski yazmalardan birinden istinsah edilmiş demektir ki bu da onu değerli kılacaktır. Bu amaçla nüshalarda gördüğümüz farklı yazımları olabildiğince (okunamayan, açık imla hatası olan, harfleri silinenler vb. hariç) dipnotta göstermeye gayret ettik.

Tespit ettiğimiz 16. yüzyıl nüshalarından ulaşabildiklerimiz hem fizikî özellikleri hem de muhtevaları bakımından incelenmiştir. Bu aşamada, daha sonra farkların değerlendirilmesinde yardımcı olacak, nüshalar arası ilişkileri ortaya koyan nüsha şeceresinin belirlenmesi için çalışılmıştır.

Önce nüshaların ortak hataları nüsha adları ve sayfa numaraları ile birlikte fişlenmiştir. Daha sonra bu fişler ikili, üçlü, dördü vb. paylaşılan hatalar olarak gruplandırılmıştır. Burada ilk tespitimiz, hiçbir nüshanın bir öbüründen doğrudan istinsah edilmediği olmuştur. Bu tespit ulaşılabildiğimiz nüshaların tamamının çalışmada yer alması gerektiği anlamına gelmektedir. Daha sonra bu hata grupları incelenmiş ve bazı nüshaların birbirleriyle daha fazla hata paylaştıkları görülmüştür. Bu nüshalar gruplanmıştır.



Farkların Değerlendirilmesi

Nüshaların sunduğu farklı okumalar aşağıdaki ölçütlere göre değerlendirilmiş, doğru olduğu düşünülenler metne dâhil edilirken elenenler dipnotta verilmiştir. Farkların değerlendirilmesinde şu ölçütlerden faydalanılmıştır:

a. Vezin, kafiye, redif gibi teknik unsurlar dikkate alınmış, bunlardan birinde sorunlu görülen fark elenmiştir.

b. Beytin veya mısranın sentaks yapısı ile uyumlu olmayan, dil bilgisi kuralları bakımından sorun doğuran farklar dipnotta verilmiştir.

c. Beytin, mısranın veya metnin anlam bütünlüğünü bozan, beyitteki öbür kelimelerle anlam bakımından uyumsuzluk oluşturan kelimeler dipnotta verilmiştir.

ç. Metnin bütünlüğü göz önünde bulundurulmuş; metnin tutarlılığını bozan farklar dipnotta gösterilmiştir.

d. Fuzûlî'nin üslup özelliklerinden kelime tekrarları, simetrik yapı gibi Cem Dilçin ve başka araştırmacılar tarafından ortaya konan hususiyetler dikkate alınmış, üslup özellikleri ile uyumlu fark tercih edilmiştir.

e. Dönemin ve şairin söz varlığı ve kelimeleri kullanım şekli dikkate alınmış, dönemle ve şairin kelime hazinesi ile uyumlu kullanımlar metne taşınmıştır.

f. Yukarıdaki ölçütleri taşıyan farklardan azınlıkta kalanlar dipnotta gösterilmiştir. Nüshaların çoğunda bulunan fark metne taşınmıştır.

g. Nüshalardaki yaygınlığı birbirine denk veya yakın olan farklardan;

1. Yukarıdaki ölçütlere uymayanlar dipnotta alınmıştır.

2. Geriye kalanlar nüshaların oluşturduğu ailelere göre incelenmiş, farklı aile gruplarında çoğunluk sağlayan fark seçilmiştir.

3. Daha sonraki asırlarda istinsah edilmiş ve şiir sayıları bakımından eksik bulunmayan veya sınırlı sayıda şiirin eksik olduğu nüshalardan bir kontrol grubu oluşturulmuştur. Çalışmaya dâhil ettiğimiz nüshaların

sağladığı veriler ikna edici olmadığına kontrol grubu nüshalar farkın sonraki yüzyıllardaki durumu hakkında bilgi sağlaması bakımından değerlendirilmiştir. Kontrol grubu nüshaların 16. yüzyıl yazmaları ile birlikte hareket ettikleri durumlarda nüshaların sağladıkları ile yetinilmiştir.

4. Bunun da ikna edici bir netice doğurmaması durumunda daha önceki çalışmalara başvurulmuştur.

Tarlan, Gölpınarlı ve Komisyonun hazırladığı *Divân*'lardan her üçünün de ittifak ettiği farklarda yukarıdaki ölçütlerden birine aykırı olmadıkça ve onların okumalarına karşı çıkacak ikna edici bir delil bulunmadıkça bu üç çalışma ile beraber hareket edilmiştir. Bu üç çalışmanın farklılaştığı durumlarda Cem Dilçin'in *Fuzûlî Divân'ı Üzerine Notlar* isimli eserine başvurulmuştur. Yazarın açıklamalarının yeterince ikna edici bulunmadığı durumlarda, varyantların yaygınlıkları arasındaki fark az olsa da çoğunluğa göre hareket edilmiştir.

h. Dil, üslup ve muhteva bakımından Fuzûlî'ye aidiyetinden şüphe duyduğumuz manzumeleri metnin sonunda verdik. Emin olamadığımız bir manzume (282. Gazel) bütün şüphelerimize rağmen üç nüshada (B, A3, TT) yer aldığı için metin içinde verilmiştir. Önceki neşirlerde yer alan ancak değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan veya Fuzûlî'nin diğer eserlerinden aktarılan manzumeler de farkın görünmesi için metin sonunda Türkçe *Divân*'da bulunması şüpheli manzumelerle birlikte verilmiştir.

Nüshaların Tavsifi

Metin Tesisinde Esas Alınan Nüshalar

1. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu Nr. 06 Mil. Yz A 140 (A₁)

İstinsah Tarihi: h. 1 Şaban 954 (m. 16 Eylül 1547).

Boyut: 208x128-155x77 mm.

Yaprak: 85.

Satır: 16.

Yazı Türü: Nestalik.

Kâğıt Türü: Esmer samanlı.

Temmet Kaydı: “Temmetü’l-kitâb bi-‘avni’l-meliki’l-vehhâb târihu gurreti şa‘bânü’l-mu‘azzam sene 954”

İçindekiler: Dibace 1^b-6^b, Gazeller 6^b-77^b, Musammatlar 77^b-82^a, Kitalar 82^a-82^a, Rubailer 82^b-82^b.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1^a’da bir, 50^a’da iki mühür bulunmaktadır.

Katalogdaki Açıklama: “Yaldız zencirekli, kahverengi meşin cilt içindedir. İçinde 1 mukaddime, 289 gazel, 2 terci-bend, 4 muhammes, 7 kıta, 6 müfred vardır. Arka yaprakta 4 macun terkibi, Nevayî (84^b), İsmet-i Buharayî (85^a), Revnakı (85^b)den şiirler ve beyitler kaydedilmiştir. Temellük kayıt ve mühürleri silinmiştir.”

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Nüshada serlevha ve cedvel bulunmamaktadır.

Baş: Hâmd-i bî-ḥad ol mütekellim-i luṭf-âferîne ki sefine-yi ümmîd-i sükkân-ı...

Son: Ëy zâtuña mümkinât burhân-ı vücûb
Şâbit saña imtinâ’-ı imkân-ı ‘uyûb

Der-kenar: 19^a’da sayfa kenarında “Olsa ḥâşıl fakırdan ḥüzn ü ğınâdan ibtihâc” mısrasının karşısına “olman” yazılmıştır ancak bunun hangi kelimeye alternatif olarak yazıldığı tam belli değildir. Nüshada “ḥüzn ü” olması gereken kelime tam okunamadığı için “olman” bu kelimenin yeniden

yazımı olabilir ya da mısra başındaki “olsa” kelimesine alternatif olarak yazılmış olabilir. Ancak her iki durumda da “olman” kelimesi mısra ile uyum göstermemektedir.

64^b'de “Mihri yoḥ mâhlara âh eşer êtmez yâ Rab” mısrasının bulunduğu gazelin oldukça üstünde bu mısra “Âh eşer êtmez yâ Rab mihri yoḥ mâhlara” şeklinde yazılmıştır. Bu mısranın bir başkası tarafından yazıldığı kanaatindeyiz.

Düzeltilmeler: 2^b'de “Şî'r bir ma'şûḡdur ḥüsn-i 'ibâret zîveri” mısrasında “ma'şûḡdur” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında “ma'şûḡ” olarak eklenmiştir.

10^b'de “Bâğa seyr êt bu ruḥ u la'l ile kim ḡonce vü ḡül” mısrasında “kim” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

20^a'da “Dil oldu tiḡ-ı firâḡuñla şerḡa şerḡa veli” mısrasında “tiḡ” kelimesi önce atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

25^a'da “Serîr-i salṡanat zevḡından efzûndur maña ol söz” mısrasında “efzûndur” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

27^b'de “Zâhid gibi ki bâdeni êlden nihân içer” mısrasında “bâdeni” kelimesi “bâde” olarak yazılmış daha sonra satır üzerine farklı bir kalemle “-ni” eklenmiş böylece kelime “bâdeni” şeklinde düzeltilmiştir.

28^a'da “Âşîḡ-ı şâdîḡ menem Mecnûnuñ ancak adı var” mısrasında “şâdîḡ” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

30^a'da “Nergisüñ görmüş gözin maḡmûr şanmış ḡ'âbı var” mısrasında “maḡmûr” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

33^b'de “Göñülde biñ ḡamum vardur ki pinhân eylemek olmaz” mısrasında “ḡamum” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında “ḡamuñ” olarak eklenmiştir. Aynı sayfada “Saḡın göñlüm yıḡarsan pendden dem urma êy nâşîḡ” mısrasında “urma” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

37^a'da “Aḡzuñı dërlerdi yoḥ dedüklerince var imiş” mısrasında önce “dërler” yazılmış daha sonra satır arasında “-di” eki yazılarak “dërlerdi” şeklinde düzeltilmiştir.

38^a'da “Kim bu rüsvâ perdemi çâk êtdi sırrum kıldı fâş” mısrasında “êtdi” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir. Aynı sayfada “Saña zamānede naķş-ı şaḥîfe-yi ihlâş” mısrasında “zamānede” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

38^b'de “N'ola ger dil kılsa her dem derd-i 'ışķuñ cāna 'arz” mısrasında “kılsa” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

40^a'da “Ëy Fuzûlî şevķden yaķduñ tenüñ rûz-ı vişâl” mısrasında “yaķduñ” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

41^a'da “Ferric allāhümme hemmî neccinî mimmâ eḥâf” mısrasında “hemmî neccinî” yerine önce “Rabbü'l-Ḥaķ” yazılmış daha sonra “el-Ḥaķ” kelimesinin üzeri çizilmiş ve satır arasında “neccinî” olarak düzeltilmiştir. Aynı sayfada “Ëy Fuzûlî zâhid er da'vâ-yı 'aķl eyler ne sūd” mısrasında “zâhid” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında eklenmiştir.

42^b'de “Ḥaṭıñuñ âfet-i cān olduĝını bildürdün” mısrasında “âfet” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

47^a'da “Ḥālümü gördükçe men'ı ehl-i 'ışķ eyler faķîh” mısrasında “ışķ” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

51^b'de “Ëy hoş ol şâm ki bî-ḥod gidem ol kūya vü şubḥ” mısrasında “ki bî-ḥod” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

53^a'da “Bilmişem bulman vişâlin lîk bir ümmîd ile” mısrasında “lîk” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

53^b'de “Şem'ı şâm-ı firķatem şubḥ-ı vişâli n'eylerem” mısrasının “şem'ı şâm-ı firķatem” kısmı yazılmış daha sonra bu gazelin daha önce yazıldığı fark edilerek sonrası yazılmamıştır.

63^a'da “Kim ola vara vara cem'ıyyetüm ziyâde” mısrasında “ola vara vara” ifadesi “ola pâre pâre” şeklinde yazılmış daha sonra üzeri çizilerek “ola vara vara” olarak düzeltilmiştir.

63^b'de “Ḥırâm êt bir ķadem biñ ḥâksârı ser-firâz eyle” mısrasında “ḥâksârı” ifadesinin “ḥâk” kısmı atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

64^b'de “Çılgımasa hasret ile cân-ı figârum bu gâce” mısrasında “hasret” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

66^a'da “Şem'-i ruhsâruñ odı kıldı meni âteş-perest” mısrasında “kıldı” kelimesinin “y” harfi ile mısradaki bulunmayan “şol” kelimesi satır arasında yazılmıştır.

69^a'da “Ëy dâyen Mūsâ ‘aşâsı kaç'-ı deryâ etmedi” mısrasında “‘aşâsı” yerine önce “hayât” yazılmış daha sonra üzeri çizilerek satır arasında “‘aşâsı” olarak düzeltilmiştir.

73^a'da “Her taraf yüz ğam helâküm kaçdın etmiş Tañrı-çün” mısrasında “ğam” yerine önce “қан” yazılmış daha sonra üzeri çizilerek satır arasında “ğam” olarak düzeltilmiştir.

74^b'de “Yêtürdi âhumı gerdûna ol büt gör nê kâfirdür” mısrasında “gerdûna” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

81^a'da “Al saç bāguñda müşgîn saç perîşân-hâliyem” mısrasında “müşgîn saç” ifadesinde “saç” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir. Aynı sayfada “Şanma hâl-hâlün gibi mihrûnden ey meh hâliyem” mısrasında “gibi” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında “kimi” olarak eklenmiştir.

2. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 5465 (İÜ)

İstinsah Tarihi: h. 28 Safer 979 Pazar (m. 22 Temmuz 1571).

Boyut (dış): 260x186 mm.

Yaprak: 96.

Satır: 13.

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt: Abadi.

Temmet Kaydı: “Temmetü'l-kitâb bi-‘avni’llâhi ve hüsni tevfiķi fi târiķi yevmi'l-eħad bîst u heştüm-i şehr-i şafer hutime bi'l-hayr ve luţf sene 979”

İçindekiler: Dibace 1^b-6^b, Gazeller 7^a-76^b, Musammatlar 76^b-86^b, Kitahlar 86^b-90^b, Rubailer 90^b-96^b.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1^a'da 4 mühür, 2 temellük kaydı bulunmaktadır.

Katalogdaki Açıklama: Katalogda nüsha ile ilgili özel bir açıklama göremedik. Ancak Sabri Kalkandelen tarafından hazırlanan *Divân Kataloğu*'nda (İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T9865 v. 300-301.) nüsha hakkında bazı bilgiler mevcuttur: “Yazma nefis ta'lik, 989 tarihinde elvan-ı muhtelifede abadi kâğıda yazılı ve cedveller biri laciverd, biri tirşe ve öbürü yaldızla çizilidir. Serlevha İran-kari müzehheb ve cildi kahverengi meşinden ma'mul ve üzeri yeşil kumaş kaplıdır.”

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Nüsha tamir görmüştür. Nüsha tamirinde kullanılan materyallerden bazılarının harflerin üzerini kapattığı görülmektedir. Muhtemelen tamirat sırasında nüshanın sayfaları yeniden sıralanmıştır. Özellikle dibace bölümünde sayfalar doğru yerleştirilmemiştir. Dibace bölümünün doğru sıralaması 1^b, 6^a, 6^b, eksik yaprak, 3^a, 3^b, 4^a, 4^b, 5^a, 5^b, 2^a, 2^b şeklinde olmalıdır.

15^b'de fazladan yazılan harflerin üzeri kazınmıştır. Nüshanın farklı sayfalarında yer yer kazıntı ve silintilerin meydana geldiği gözlenmiştir. 43^b'de “Kıldı mâh-ı rûze ol hûrşîdi gün günden za'îf” mısrasının altı kazınmıştır. Yazı müstensihe ait gibi görünmektedir.

Nüşhada bazı yerlerde yazının okunmasını engellemeyecek şekilde mürekkep lekeleri görülmektedir. Bu lekeler büyük ihtimalle mürekkebin tam kurumamasından kaynaklanmıştır.

Nüshanın birçok yerinde nem ve çevre şartlarından kaynaklanan lekeler rastlanmaktadır. Kâğıdı muhtelif renklere sahiptir. Büyük ihtimalle fiziki şartların etkisi ile kâğıtta renk değişimleri olmuştur. Bu renk değişimleri zaman zaman yazının da farklı bir elden çıktığı izlenimi vermektedir. Ancak görebildiğimiz kadarı ile bütün nüshada tek yazı kullanılmıştır.

Baş: Hâmd-i bî-hâd ol mütekellim-i nuṭṭ-âferine ki sefîne-yi sükkân-ı...

Son: Gördüm seni elden ihtiyârüm gétدی
Bağdum kadüñe şabr u qarârum gétدی
Hâk oldum u her yaña ğubârum gétدی
el-Ḳışşa kapuñda i'tibârum gétدی

Der-kenar: 29^b'de “olmaz” redifli gazelin “Târîķ-ı fakır dutsam tab‘
tābi‘ nef̄s rām olmaz/Ginā kılsam taleb esbāb-ı cem‘iyyet tamām
olmaz” beyti farklı bir yazı ile kenarda yazılmıştır.

Düzeltilmeler: 11^b'de “Aradan ēy şem‘ çıķ bir gūşe dut kim bu gēce/
Bezm bir hūşīd-tāl‘atdan mūnevverdūr maña” beytinin birinci mısrasında
metin içinde “āhdan” yazılmış daha sonra sayfa kenarında farklı bir yazı ile
“aradan” olarak düzeltilmiştir.

16^b'de “Maẖzar-ı āşār-ı ķudretdür vūcūd-ı kāmīlūn/Feyz-i fīṭratdan ġa-
raẖ sensen ṭufeylūn kāyināt” beytinin ikinci mısrasında metin içinde “fīṭ-
ratdan” şeklinde yazılmış olan kelime cetvelin üzerinde farklı bir yazı ile
“ķudretten” olarak kaydedilmiştir ki Gölpinarlı'da da aynı farkı görüyoruz.
Değerlendirdiğimiz nüshalarda bu farka rastlamadık. Sayfa kenarındaki bu
iki düzeltme aynı kişinin elinden çıktığı intibahı vermektedir.

8^a'da “Kār-ger düşmez ḥadeng-i ṭa‘ne-yi düşmen maña” mısrasında “ṭa‘-
ne” yerine “nāvek” yazılmış daha sonra kelimenin altına farklı bir yazı ile
“ṭa‘ne” eklenmiştir.

12^b'de “Çıķharmak itseler tenden çeküp peykānın ol servūn” mısrasında
“peykānın ol servūn” ifadesi önce “peykān-ı dil-sūzın” olarak yazılmış daha
sonra iki mısranın arasına müstensihin yazısıyla “peykānın ol servūn” yazı-
larak düzeltilmiştir.

75^b'de “Görmemiş mehd-i zemīn bir ṭıfl sen tek tā felek” mısrasında
“zemīn” yerine önce “felek” yazılmış daha sonra satır arasında “zemīn” ola-
rak düzeltilmiştir.

78^a'da “Zülfini ‘āşıķlaruñ boynına zencīr étmese” mısrası yerine bir alt-
taki beytin ikinci mısrası yazılmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

85^b'de “Dēyerler cennet içre āteş olmaz bu ‘acebdür kim” mısrasında
“içre” kelimesinin yerine “ile” yazılmış daha sonra satır arasında düzeltil-
miştir.

Boşluklar: 17^a ve 17^b'de ilk satır, 24^a'da son satır boş bırakılmıştır.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
6b-7a	Dibacede “Şahn-ı laîf ü der ve’y hûbân neşeste şaf şaf” mısrasıyla başlayan kıtanın ilk iki beytinden sonrası eksiktir.	“Yâ Rab hemîşe lûtfuñî êt reh-nümâ maña” mısrasıyla başlayan gazelin son üç beytinden öncesi eksiktir.
9b-10a	“Riştüdür cismüm ki devr-i çarh vemiş tâb aña” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	“Ğamdan öldüm dëmedüm hâl-i dil-i zâr saña” mısrasıyla başlayan gazelin dördüncü beytinden öncesi eksiktir.
15b-16a	“Vaşluñ maña hayât vërür fırkatüñ memât” mısrasıyla başlayan gazelin ilk iki beytinden sonrası eksiktir.	“Ëy esîr-i dâm-ı ğam bir güşe-yi mey-hâne dut” mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.
19b-20a	“Kansı mâhuñ bilmezem mihriyle olmış zâr şubh” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	“N’ola ger koça miyânuñ kemer-i zer güstâh” mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.
21b-22a	“Yanan ışk âteşine âteş-i düzağdan eymindür” mısrasıyla başlayan gazelin ilk iki mısrasından sonrası eksiktir.	“Şabûh için maña dürd-i mey-i şebâne yêter” mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
28b-29a	“Her kitâba kim leb-i la’lün hadişin yazeler” mısrasıyla başlayan gazelin ilk üç beytinden sonrası eksiktir.	“N’ola ger reşk-i ruhsârufıla bağı hûblaruñ kândur” mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
35b-36a	“Cismümi yandurma rahm êt yaşuma êy bağı taş” mısrasıyla başlayan gazelin ilk beş beytinden sonrası eksiktir.	“Halka hûblardan vişâl-i râhat-efzâdur ğaraž” mısrasıyla başlayan gazelin ikinci beytinden öncesi eksiktir.
37b-38a	“Yâr vaşlın isteyen kesmek gerek cândan çama” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	“Ëy hadeng-i ğamuña sine-yi ahhâb hedef” mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.
41b-42a	“Şabâ lûf êtdüñ ehl-i derde dermândan haber vërdüñ” mısrasıyla başlayan gazelin ilk beytinden sonrası eksiktir.	“Gelür ol serv-i sehî êy gül ü lâle açılun” mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.
47b-48a	“Penbe-yi merhem-i dağ içre nihândur bedenüm” mısrasıyla başlayan gazelin ilk beytinden sonrası eksiktir.	“Her habâb-ı eşküme bir ‘aks şalmış peykerüm” mısrasıyla başlayan gazelin dördüncü beytinden öncesi eksiktir.
51b-52a	“Kaçan kim kâmetüñden ayru seyr-i büstân êtdüm” mısrasıyla başlayan gazelin beşinci beytinden sonrası eksiktir.	“Ëy kemân-ebür şehîd-i nâvek-i müjğânuñam” mısrasıyla başlayan gazelin beşinci beytinden öncesi eksiktir.
53b-54a	“N’ola zâhid bilse küfr-i zülfün imân olduñ” mısrasıyla başlayan gazelin ilk üç beytinden sonrası eksiktir.	“Çirâğ köydüricek âteş-i nihânımdan” mısrasıyla başlayan gazelin üçüncü beytinden öncesi eksiktir.
57b-58a	“Tâ sirişk-i dide-yi Ferhâdı gördi lâle-gün” mısrasıyla başlayan gazelin üçüncü beytinden sonrası eksiktir.	“Bâr-ı mihnetden nihâl-i kâmetüñ ham olmasun” mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.

63b-64a	“Su vërür her şubh-dem gözyaşı tığ-ı âhuma” mısrasıyla başlayan gazelin ilk üç beytinden sonrası eksiktir.	“Gönül seccâdeye başma ayak tesbiha el urma” mısrasıyla başlayan gazelin son üç beytinden öncesi eksiktir.
87b-88a	“Perde çek ‘aybına zulmet gibi halkuñ dâyim” mısrasıyla başlayan kıtanın ilk beytinden sonrası eksiktir.	“Gelün ey ehl-i haqîkat çıhalum ‘âlemden” mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.
91b-92a	“Ëy mihr-i ruhuñ kadım ü ‘âlem hâdiş” mısrasıyla başlayan rubaiden sonrası eksiktir.	“Ëy şehd-i lebün sözi şekervâr lezîz” mısrasıyla başlayan rubaiden öncesi eksiktir.

3. Azerbaycan İlimler Akademisi Kütüphanesi, Azerbaycan İlimler Akademisi Cumhuriyet El Yazmaları Fondu Nr. 4062 (B)¹

İstinsah Tarihi: h. Muharrem 977-Receb 980 (m. Haziran 1569-Aralık 1572).

Müstensih: Mahmud b. Davud.

Boyut: 26,2x15 cm.

Yaprak: 76.

Satır: 20.

Yazı Türü: Nestalik.

Kâğıt Türü: Kalın sarı.

Baş: hamd-i bî-had ol mütekellim-i nuṭṭ-âferîne ki sefîne-yi ümmîd-i sükkân-ı...

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gétدی
Bağdum yüzüne şabr u qarârum gétدی
Hâk oldum u her yaña ğubârum gétدی
el-Ḳışşa kapuñda i’tibârum gétدی

Dibace Ketebe Kaydı: “Tamâm şod dîbâce-yi Dîvân-ı Fuzûlî fî yev-mi’ş-şelâşe şehrü muḥarremü’l-ḥarâm min şuhûri sene seb’a ve seb’îne ve tis’a mie”

Dîvân Ketebe Kaydı: “Temmet hazâ kitâb bi-’avni ‘inâyeti’l-melikî’l-vehhâb ‘alâ yedi Maḥmûd bin Dâvud-ı Uluniyeviyü’ş-şehîr bi’ş-şâ’idî ğafera’llâhu lehu ve li-vâlideyne ve aḥsenü’l-bahâ ve ileyhi fî evâḫiri recebi’l-müreccib sene şemânin ve tis’a mie 980”

¹ B nüshası hakkında tıpkıbasımını gerçekleştiren Hamid Araslı, yeterli bilgi verdiği için burada ayrıntıya girilmemiştir. Hamid Araslı (Redaktör), *Fuzûlî Divânı*, Bakü, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası Neşriyatı, 1958, s. 6-7.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
‘İşk dâmına giriftâr olalı zâr olubem	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

4. Millî Kütüphane, Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu Nr. 06 Hk 101 (A₂)

İstinsah Tarihi: h. Muharrem 984 (m. Mart 1576).

Boyut (dış): 120x80-207x140 mm.

Yaprak: 100+1.

Satır: 13.

Yazı Türü: Nestalik.

Kâğıt Türü: Daire içi terazi ve çiçek filigranlı.

Ketebe Kaydı: “Temmetü’l-kitâb bi-‘avni’llâhi’l-meliki’l-vehhâb ‘alâ yedi az‘afi’l-ibâd ilâ’llâhi’l-‘aliyyi’l-‘abdi’l-faķîr Kerbelâ şehri muḥarremi’l-ḥarâm min şuhûri sene 984”

İçindekiler: Dibace 1^b-7, Gazeller 8^a-77^b, Musammatlar 78^a-88^a, Kitahlar 88^b-95^b, Rubailer 96^a-100.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1^a’da 5 adet mühür ile temellük kayıtları vardır. 25^a ve 50^a’da birer, 100^a’da da üç adet mühür ile temellük kayıtları bulunmaktadır. 100^b’de 4 mühür ile temellük kayıtları vardır.

Katalogdaki Açıklama: “Söz başları kırmızı, sırtı onarılmış kahverengi meşin, kabartma şemseli, vişne çürüğü meşin kaplı mukavva cilt. Ketebe kaydı okunamadı. 1^a’da Lali-zâde Mehmed Masum’un temellük kaydı ve mührü, ayrıca Mehmet Tahir’e ait 1216 tarihli temellük kaydı ve mührü ve Mehmet Hanif’in mührü ve temellük kaydı vardır. Millî Eğitim Bakanlığı Ankara Genel Kitaplık kaşesi basılıdır.”

Nüsha ile İlgili Gözlemler: 1^b ve 2^a’da kırmızı mürekkeple cedvel yapılmıştır. Nüshanın öbür sayfalarında cedvel yoktur. Nüşhada serlevha da bulunmamaktadır. 76^b, 77^b gibi bazı sayfalarda silintiler oluşmuştur.

Baş: Hamd-i bi-ḥad ol mütekellim-i nuṭḡ-âferine ki sefine-yi sükkân-ı...

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gètdi
Baḡdum ḡadüñe şabr u ḡarârûm gètdi
Ḥâk oldum u her yaña ḡubârûm gètdi
el-Ḳışşa ḡapuñda i'tibârûm gètdi

Der-kenar: 1^b ile 4^a arasında kenarda Farsça *Divân*'ın mukaddimesi bulunmaktadır. 4^a'nın sonundan 14^b'nin sonuna kadar Farsça *Divân*'daki gazellerin bir kısmı yer almaktadır. Muhtemelen müstensih ortada Türkçe, kenarda Farsça *Divân*'ı istinsah etmek arzusuyla yola çıkmış fakat bir sebepten bunu gerçekleştirmemiştir. 15^a'da “bah tabiri bak lafzından mürekkebdır”, 21^a'da “ben tek lafzı ben gibi demekdür bu *Divân*'da tek lafzı pek çokdur”, 25^b'de “zülf yani perçem”, 39^a'da “dünya tek dünya gibi demekdür”, “tek lafzı edat-ı teşbihdür” gibi açıklamalar yapılmıştır. 16^b, 22^a, 25^b, 26^a, 28^b, 36^b, 40^a, 40^b, 41^a, 42^b, 52^b, 56^b, 60^b, 67^b, 69^b, 75^b'de beyitlerle ilgili değerlendirme notları düşülmüştür. Ayrıca sayfa kenarında müstensih hataları da düzeltilmiştir. 56^b'de bu notları düşen kişinin “Hanif” isimli birisi olduğu 1220 tarihini attığı bir değerlendirme notundan anlaşılmaktadır. Nüshanın yeniden ciltlenmesi sırasında bazı metin parçaları kesilmiştir. 100^b'de bir ölüm kaydı bulunmaktadır. Son sayfada Farsça bir şiir vardır.

34^a'da metin içerisinde atlanan “Çekme zaḡmet çek elüñ tedbîr-i derdümünden ṭabîb/Kim degül sen bildügüñ men çekdügüm bîmarlıḡ” beyti sayfa kenarına yazılmıştır.

Düzeltilmeler: 1^b'de “şua'ṛâ-yı İslâmı şaḡîḡ ü sâlim” ifadesinde “sâlim” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

3^b'de “Mecnûn gibi istimâ'ı şî'r için başuma üşüp” ifadesinde “istimâ'ı şî'r için” bölümü atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

19^a'da “Ḳansı gülşen gül-büni serv-i ḡırâmānuñca var/Ḳansı gül-bün üzre ḡonce la'l-i ḡandānuñca var” matlalı gazelde “ḡansı” kelimeleri “ḡankı” olarak düzeltilmiştir. Bu düzeltmenin bir başkası tarafından yapıldığını düşünüyüz.

24^b'de "Cünün feyziyle âzâd olmuşam kayd-ı 'alâyıkdan" mısrasında "cünün feyziyle" kelimeleri sayfa kenarında daha açık olarak farklı bir yazı ile tekrar yazılmıştır. Aynı sayfada "Alâmet âh-ı serd ü rû-yı zerd ü eşk-i alümdür" mısrası kenarda farklı bir yazı ile "ü" bağlaçları olmadan tekrar yazılmıştır.

27^a'da "Tarîk-ı fakr dutsam tab' tâbî' nefis râm olmaz" mısrasında "fakr" yerine önce "tab'" yazılmış daha sonra üzeri çizilerek satır arasında "fakr" olarak düzeltilmiştir.

31^a'da "Bilmez idüm bilmek ağzuñ sırrını düşvâr imiş" mısrasında "ağzuñ" kelimesi satır arasında farklı bir yazı ile daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

34^b'de mısraların eşleşmesinde yanlışlık yapılmış daha sonra noktalı çizgi ile bu yanlışlık giderilmiştir.

36^b'de "Cür'a cür'a mey içüp zîb-i cemâl arturduñ" mısrasında "arturduñ" kelimesi farklı bir yazı ile sayfa kenarında tekrar yazılmıştır. Aynı sayfada "Tîz çekmezsen cefâ tîğın meni öldürmege" mısrasında "tîz çekmezsen" ifadesi metin içinde "tîz çekmesen" olarak yazılmış daha sonra sayfa kenarında farklı bir yazı ile "tîz çekmezsen" olarak düzeltilmiştir.

39^b'de "Gelür ol serv-i sehî ey gül ü lâle açılıñ" mısrasında "açılıñ" kelimesi sayfa kenarında farklı bir yazı ile daha açık yazılmıştır. Aynı sayfada "Vahtidür çıhmağa dünyâ kapusından egilün" mısrası sayfa altında farklı bir yazı ile tekrar yazılmıştır.

50^a'da "Gül görüp yâduñ ile çâk-i girîbân êtdüm" mısrasında önce "yâduñ ilen" yazılmış daha sonra sayfa kenarında farklı bir yazı ile "yâduñ ile" olarak değiştirilmiştir.

53^a'da "Esîr-i gurbetüz biz senden özge âşnâmuz yolı" mısrasında "özge" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

54^b'de "Düst bî-pervâ felek bî-raḥm devrân bî-sükûn" mısrasında "bî-sükûn" kelimesi farklı bir yazı ile sayfa kenarında daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

57^b'de “Murād-ı hâtırıñ ger müşkil olmağdur işüm olsun” mısrasında “işüm olsun” kelimesi; “Bilürdüm sende hem var ol hevâ kim mende var ey ney” mısrasında “mende var ey ney” ifadesi; “Harîş eyler meni pendüñ mezâk-ı işka ey nâşih” mısrasında “harîş eyler” ifadesi farklı bir yazı ile sayfa kenarında daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

60^b'de “Nihâl-i derddür Mecnûn yêr êtmîş sâyesin âhû” mısrasında “yêr êtmîş” ifadesi; “Kaşuñ yayı firâkıñdan hadengüñ gibi inceldüm” mısrasında “inceldüm” kelimesi farklı bir yazı ile sayfa kenarında daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

61^a'da “Henûz ol mâh şormaz kim nê feryâd u figândur bu” mısrası kenarda farklı bir yazı ile yazılmıştır. Bu mısranın olması gereken yerde bir önceki gazelin son mısrası olan “Nice gün içmeye mey zühd ile nâ-geh duta hû” bulunmaktadır. Kenara doğru mısra, farklı el yazısı ile yazılmış ve yanlış mısranın üzeri çizilmiştir.

74^a'da “Dâmenüñ doldursa gerdün dürr ilen tök ebr tek” mısrasında “ebr tek” ifadesi metinde doğru kaydedilmiş iken düzelten kişi tarafından anlaşılmadığı için sayfa kenarında farklı bir yazı ile “bir etek” olarak yeniden yazılmıştır.

76^a'da “Yeñi aydan felek sahtında biñ kâleb düzüp bozmış” mısrasında “yeñi aydan” ifadesi farklı bir yazı ile kenarda yeniden yazılmıştır.

82^b'de “Nê devr-i gerdiş-i gerdün menüm murâdum ile” mısrasında metinde “murâdum ilen” olan ifade sayfa kenarında farklı bir yazı ile “murâdum ile”; “Nê gâyet-i emelüm hüsni-i i'tikâdum ile” mısrasında metinde “i'tikâdum ilen” olan ifade sayfa kenarında farklı bir yazı ile “i'tikâdum ile” olarak yazılmıştır. Aynı sayfada “Hemîşe yahşıya yahşı virür yamana yaman” mısrası sayfa kenarında farklı bir yazı ile tekrar yazılmıştır.

92^a'da “Dehr bir bâzardur her kim metâ'ın ‘arz eder” mısrasında “‘arz eder” ifadesi sayfa kenarında farklı bir yazı ile daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

Boşluklar: 17^b'de “Harîf-i bezm-i gamem hûn-ı dil şarâbum olup/ Terâne-yi tarabum âh-ı ‘aşıkâne yêter” beytinin ikinci mısrası silinmiştir.

78^a'da “el-Amân hicrân belâ vü miḥnetinden el-amân” mısrasında “belâ vü miḥnetinden” ifadesinin bulunması gereken yer boş bırakılmıştır. Gerçi bu mısranın da içinde yer aldığı beyit her bendin sonunda tekrar edildiği için müstensih yazma gereği de duymamış olabilir. Bu durum öbür bendlerin sonunda da tekrarlanmaktadır.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım
9b-10a	“Ġam diyârında ecel peyki gûzâr étmez maña” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.
14b-15a	“Kılsa vaşluñ şâmumu şubḥa berâber yoḥ ‘aceb” mısrasıyla başlayan gazelin ilk dört beytinden sonrası eksiktir.
17b-18a	“Şabûḥ için maña dürd-i mey-i şebâne yéter” mısrasıyla başlayan gazelin altıncı beytinden sonrası eksiktir.
30b-31a	“Ëy gönül ol ḥançer-i müjgâna eylersen heves” mısrasıyla başlayan gazelin dördüncü beytinden sonrası eksiktir.
75b-76a	“Meger ḥ ‘âb içre gördüñ Ëy gönül ol çeşm-i şehlâyı” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.
77b-78a	“Dün gönül dil-bere şerḥ-i ğam-ı pinhân etti” mısrasıyla başlayan gazelin altıncı beytinden sonrası eksiktir.

5. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu Nr. 06 Mil. Yz. A. 2318/1 (A3)

İstinsah Tarihi: h. 984 (m. 1575).

Müstensih: Derviş Ahmed İstanbulî.

Boyut: 195x110-150x77 mm.

Yaprak: 112.

Satır: 15.

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt Türü: Kahverengi yerli.

Temmet Kaydı: “Temmet tamâm şod *Divân*-ı Fuzûlî-yi Bağdâdî rahmetu’llâhi ‘aleyhi ketebehü’l-faķırü’l-vâcibi’t-taĥķır dervîş Aĥmed-i Sitan-bûlî bende-yi Şeyĥ ‘Alî bin sulţân ‘ayâlî bin sulţân Gülşenî ĥuddise sırruhu temm sene 984”

İçindekiler: Dibace 1^b-8^b, Gazeller 9^b-88^a, Musammatlar 88^a-97^b, Kıtalar 97^b-104^b, Rubailer 104^b-111^b.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 20^a’da 1, 91^a’da 1 mühür vardır.

Katalogdaki Açıklama: “1^b-9^b serlevhalar nefis laciverdi müzehhep cetveller ve söz başları yaldızlıdır. Zencirekli kahverengi meşin ciltlidir. İçinde 1 dibace, 299 gazel, 2 terci-bend, 2 müsedddes, 2 muhammes, 2 tahmis, 4 murabba, 43 kıta, 74 rubai ve sonunda Fuzûlî’nin *Beng ü Bâde*’siyle Nişancı Paşa’ya mektubu yazılıdır. 1^a’da Trabzonlu Hacı Hamzaoğlu Nazif Baba’nın 1271 (1855), Kayıkçı-zâde Ali Ulvî’nin 1303 (1887) tarihli temellük kayıtları vardır. Memduh Şevket Esendal’ın bağışıdır.”

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Dibace ve *Divân* başlangıcında serlevha bulunmaktadır. Gazel başlangıçlarında zaman zaman çiçek motifli bezemeler yapılmıştır. Nüsha’nın bazı sayfalarında yıpranmalar olduğu için yer yer tamir gördüğü anlaşılmaktadır (67^b, 68^a, 68^b, 69^a vb.).

Baş: Ĥamd-i bî-ĥad ol mütekellim-i nuţķ-âferine ki sefine-yi ümmîd-i sükkân-ı...

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gêtđi
Baķdum ĥadüñe şabr u ĥarârum gêtđi
Ĥâķ oldum u her yaña ĥubârum gêtđi
el-Ĥıřşı ĥapuñda i’tibârum gêtđi

Der-kenar: Göz ĥaţuñdan merdümin maĥv étmedin bulmaz murâd
Zâyî eyler ĥüsnüñi ĥaţtuñ sevâd üzre sevâd

Matlalı gazelin, matla beyti aşğıdaki şekilde kaydedilmiştir. Yukarıdaki matla beyti ise 26^a’da kenarda farklı bir yazı ile not edilmiştir.

Merdümin maĥv étmedin olmaz ĥaţuñdan dîde şâd
Bulmaĥ olmaz zevķ ĥaţlardan açılmağın sevâd

Düzeltilmeler: 1^b'de “şua'râ-yı İslâmı şahîh ü sâlim” ifadesinde metin içerisinde “şu'râ” kelimesi silintiden dolayı tam okunamadığı için kenarda farklı bir yazı ile tekrar yazılmıştır.

2^a'da “Nüsebbiḥu men ehde'n-nufüse ile'l-münâ” mısrasında “ehde'n-nufüse” tamlaması silintiden dolayı tam okunamadığı için sayfa kenarında farklı bir yazı ile tekrar yazılmıştır.

2^b'de “Bi-şenâ'ihî rufî'at medâricu ḳadrinâ” mısrasında “bi-şenâ'ihî” ifadesi silinmiştir. Bu ifade farklı bir yazı ile sayfa kenarında tekrar yazılmıştır.

3^a'da “Ḥurşîd-levḥ çün meh her yek nihâde der pîş” mısrasında “ḥurşîd-levḥ” ifadesinde “levḥ” önce atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

6^b'de “ḡayra maḳdûr olmamak” ifadesinde “olmamak” kelimesi “olmak” olarak yazılmış daha sonra sayfa kenarında farklı bir yazı ile “olmamak” şeklinde düzeltilmiştir.

9^b'de “İşḳ kilki çekdi ḥaṭ ḥarf-i vücûd-ı 'âşîḳa” mısrasında “ḥaṭ” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

10^b'de “Dem-â-dem 'aks alur mir'ât-ı 'âlem ḳahr u lüṭfuṇdan” mısrasında “âlem” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

17^a'da “Kim alur başlardaki sevdâ cemâlinde niḳâb” mısrasında “niḳâb” yerine “ḥicâb” yazılmış daha sonra sayfa kenarında “niḳâb” da kaydedilmiştir. Sayfa kenarındaki yazının bir başkasına ait olduğunu ihtiyat payı bırakarak ifade edebiliriz.

23^b'de “Fuzûlini yaşur ey za'f meh-veşler cefâsından” mısrasında “za'f” kelimesi net okunamadığı için altına tekrar yazılmıştır.

24^b'de “İşḳın Fuzûlî-yi zâr terk etmek oldu düşvâr” mısrasında “oldı” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

25^b'de “Ḥalkı medhûş eylemiş ḥ'âb-ı şeb-i tûl-i emel” mısrasında “eylemiş” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

26^b'de “Şoḥbetümden hem vuḥûş etmiş teneffür hem tıyûr” mısrasında “etmiş” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

29^a'da "Gözüm kim bağrumuñ kanın töker pergâle pergâle" mısrasında "kanın" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

32^b'de "Lebüñ devrinde kim insân olan cân dêr aña muṭlaḳ" mısrasında "olan" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

33^b'de "Ġâlibâ kim aña maḳṣûd dîşüñ gibi güherdür" mısrasında "aña" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

41^b'de "Saña ey şûḫ-ı sengîn-dil dêmen büt neşe kim büt hem" mısrasında "dil" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

44^a'da "Âdem evvel ser-i küyuñ vêrüp almış cennet" mısrasında "evvel" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

44^b'de "Senüñle êtdügiyçün da'vâ-yı taḳdîm ḥüsn içre" mısrasında "êtdügiyçün" ifadesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

45^b'de "Ârif ol sevdâ-yı 'ışḳ inkârın êtme ey ḥakîm" mısrasında "ol" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

47^a'da "Maña zûlm-i şariḥ ol kāfir eyler kimse men' êtmez" mısrasında "kāfir" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

50^a'da "Barça âfâḳ ehliden çekmiş ta'alluḳ dâmenin" mısrasında "barça" kelimesinin altında "bilüñ" şeklinde okuyabileceğimiz bir kelime yazılmıştır. Elimizdeki nüshaların hiç birinde buna benzer bir varyanta rastlamadık. Bu düzeltme satır arası düzeltmelerin bir başkası tarafından yapıldığını gösteren önemli bir göstergedir.

57^b'de "Terk-i 'ışḳ eyle dedüñ terk-i dil ü cân êtdüm" mısrasında "eyle" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

60^a'da "Men ḥarâb-ı bâde-yi şâf u 'izâr-ı sâdeem" mısrasında "bâde" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

61^b'de "Ey Fuzûlî kıl kemâl-i 'aḳl kesbin yoḥsa men" mısrasında "kıl" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

66^b'de "Fuzûlî her cefâ kim gelse ḥoşdur cânâ cânândan" mısrasında "gelse" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

68^a'da silintiler olduğu için bu sayfada bulunan gazellerin bir kısmı sonradan bir başkası tarafından yazılmıştır.

72^a'da “Zikri ile hoş geçür hemîşe zamânun” mısrasında “geçür” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

78^b'de “Tâ ki servüm başa başum üzre gâhî bir kıdem” mısrasında “üzre” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

79^b'de “Aldı gülzâr içre şu ‘aks-i ‘izâr-ı alüfî” mısrasında “şu” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

88^a'da “Zemîne keyfe yuhyî'l-arz yazmış hâme-yi sebze” mısrasında “yuhyî” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

99^a'da “Hırmî-i elâfuñ eṭrâfında olan hûşe-çîn” mısrasında “eṭrâfında” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

Boşluklar: 66^a'da “Ki bağrum kıanına yer kıalmadı sînemde peykândan” mısrasının son iki kelimesi kısmen silinmiştir.

67^b'de “İşkıñı âsân görüp oldum esîri tıfl ıken” mısrasının ilk üç kelimesi; “Ëy Fuzûlî hûblar vaşlına eylersen heves” mısrasının ilk iki kelimesi; “Yere düşmez her nè ok kim atsa ol ebrû kemân” mısrasının ilk kelimesi kısmen silinmiştir.

69^a'da “Terk-i edeb êtdüñ n'ola düşseñ nazarumdan” mısrasında “n'ola” kelimesi silinmiş burada boşluk oluşmuştur.

69^b'de “Tâ sirişk-i dîde-yi Ferhâdı gördi lâle-gün” mısrasında “Ferhâdı” kelimesi kısmen silinmiştir. Aynı sayfada “Tâbî' olsun cümle-yi ‘âlem senüñ fermânuña” mısrasında “cümle-yi ‘âlem” tamlaması kısmen silinmiştir.

Notlar: Aşağıdaki şiir, şairin diğerk eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğerk Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğı Eser
Eyle ser-mestem ki idrâk êtmezem dünyâ nedür	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
Biz cihân ma'müresin ma'nâda vîrân bilmişüz	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
Vefâ her kimseden kim umdum andan yüz cefâ gördüm	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
Ėayr ile her dem nedür seyr-i gülîstân êttigün	Murabba	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirlerin Türkçe *Divân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Mihri gönlümde nihân olduğın ol mâh bilür	Gazel
Ëy cihân-dîde gözüüm bunca ki çok yaşuñ var	Gazel
Segridür cilveye ol serv semendin yeñemez	Gazel
Ûâmetüñ serv [ü] yüzüñ gül-berg-i ra'nâsan gülüm	Gazel

6. Konya Müze Kütüphanesi, Nr. 464 (KN)

İstinsah Tarihi: h. Rebiülahir 984 (m. Haziran-Temmuz 1576).

Müstensih: Hüseyin bin Gülşenî Muallim Kâşî.

Boyut: 202x123, 150x78 mm.

Yaprak: 89.

Satır: 14.

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt Türü: Aharlı samanî.

Temmet Kaydı: "Temmetü'l-kitâb bi-'avni'l-meliki'l-vehhâb taḥrîren fi-târîḥi şehri rebî'u'l-âḥir sene 984

هر كه خواند دعا طمع دارم
زانكه من بنده كنه كارم

el-faḫîrî'l-ḥaḫîr dâ'î Hüseyin bin Gülşenî mu'allim kâşî

İçindekiler: Gazeller 2^a-82^b, Musammatlar 83^a-88^b, Kıtalar 88^b, Rubailer 89^a.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 2^a'da 2, 89^a'da 1 mühür bulunmaktadır.

Baş: قد انار العشق للعشاق منهاج الهدا
Sâlik-i râh-ı ḥaḫîkat 'ışḫa eyler iktidâ

Son: Ëy zâtuña mümkinât burhân-ı vücüb
Şâbit saña imtinâ'-ı imkân-ı 'uyüb
Şâyeste-yi ni'met-i ḥayât-ı ebedî
Ervâḥ-ı ma'ârifüñle ebdân-ı ḫulüb

Der-kenar: 2^b'de 3. gazelin 6. beyti; 3^b'de 6. gazelin 4. beyti; 8^b'de 23. gazelin 7. beyti; 9^b'de 27. gazelin 3. beyti; 11^b'de 33. gazelin 5. beyti; 12^a'da 35. gazelin 5. beyti; 13^a'da 39. gazelin 4. beyti; 20^a'da 64. gazelin 4 ve 6. beyti; 22^a'da 71. gazelin 6. beyti; 23^b'de 78. gazelin 3. beyti; 27^a'da 90. gazelin 4 ve 6. beyti; 33^a'da 114. gazelin 7. beyti; 35^b'de 123. gazelin 3. beyti; 51^b'de 181. gazelin 6. beyti; 62^b'de 218. gazelin 4. beyti; 66^b'de 233. gazelin 3. beyti; 67^a'da 244. gazelin 3 ve 4. beyti; 67^b'de 245. gazelin 3. beyti; 75^b'de 264. gazelin 4. beyti; 79^a'da 279. gazelin 4. beyti; 79^b'de 283. gazelin 4 ve 5. beyti; 82^a'da 292. gazelin 6. beyti; 82^b'de 294. gazelin 6. beyti farklı bir yazı ile sayfa kenarına yazılmıştır.

Eksik Varak: Aldı gülzâr içre şu ‘aks-i ‘izâr-ı alüñi

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
75 ^b -76 ^a	“Aldı gülzâr içre şu ‘aks-i ‘izâr-ı alüñi” mısrasıyla başlayan gazelin ilk beytinden sonrası eksiktir.	“Her gören ‘ayb êtdi âb-ı dîde-yi giryânumı” mısrasıyla başlayan gazelin ilk dört beyti eksiktir.

7. Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum Nr. 342 (M)

İstinsah Tarihi: h. 13 Zilhicce 990 (m. 8 Ocak 1583).

Müstensih: Hüseyin.

Boyut (dış): 179x120 mm.

Yaprak: 106.

Satır: 13.

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt Türü: Aharlı sarı.

Temmet Kaydı: “Tamâm şod *Dîvân-ı* merhûm mevlâna Fuzûlî bi-tes-vîdî'l-‘abdi'l-fakîr hüseyn şâgird-i mevlânâ-yı mezkûr taħalluş târihi 13 şehri zilhicce'l-ħarâm min şuhûri sene 990 der belde-yi maħrûse-yi Baş-ra.....”

İçindekiler: Dibace 1^b-8^b, Gazeller 8^b-87^a, Musammatlar 87^b-97^b, Kitalar 97^b-100^b, Rubailer 101^a-105^b.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1^a'da 3, 1^b'de 1, 68^b'de 1, 105^b'de 2, 106^a'da 2 mühür bulunmaktadır.

Katalogdaki Açıklama: “Kahverengi meşin bir cilt içerisinde.”

Nüsha ile İlgili Gözlemler: 1^a'da tarihler, bir beyt ile kitabın yazarını ve adını belirten bir yazı bulunmaktadır. 1^b'de dibace başlamaktadır. Serlevha yoktur. Dibacenin üstünde besmele yer almaktadır.

Nüsha neme maruz kaldığı için kâğıtta renk değiştirmeler ve yıpranmalar görünmektedir. Cedvel kullanılmamıştır. Nüshada iki farklı yazı olduğu düşünülmektedir. Kanaatimiz bu yönde olmasına rağmen yazıdaki farklılığın kalemin açılmasından kaynaklanabileceğini de ihtiyaten belirtelim. 40^a'ya kadar birinci yazı, 40^a ile 45^b arasında ikinci yazı, 46^a ile 46^b arasında birinci yazı, 47^a ile 53^b arasında ikinci yazı, 54^a'dan nüshanın sonuna kadar birinci yazı kullanılmıştır.

Baş: Hamd-i bî-ḥad ol mütekellim-i nuṭṭ-âferine ki sefine-yi ümmîd-i sükkân-ı...

Son:
Gördüm seni elden ihtiyârum gétđi
Bağdum ḳadûne şabr u ḳarârum gétđi
Ḥâk oldum u her yaña ğubârum gétđi
el-Ḳıṣṣa ḳapuñda i'tibârum gétđi

Düzeltilmeler: 14^a'da “Aradan ey şem‘ çıḥ bir ğüşe dut kim bu ğece” mısrasında “ey şem‘ çıḥ” yerine “çıḥ ey şem‘” yazılmış daha sonra “çıḥ” üzerine “ḥ” (muahhar) harfi “ey şem‘” üzerine “m” (mukaddem) harfi konulmak sureti ile bu ikisinin yer değiştirmesi gerektiği gösterilmiş ve yanlış sıralama düzeltilmiştir.

18^a'da “ġâfil” kelimesi kenarda daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

65^b'de “gezicek” kelimesi kenarda daha açık olarak tekrar yazılmıştır.

84^b'de “Hicrân ğecesin görgeç düzaḥ elemin bildüm” mısrasında önce “cem‘ êtmışken ğaflet” yazılmış daha sonra satır arasında “düzaḥ elemin gördüm” olarak düzeltilmiştir.

86^b'de “Bağma her gonçe-leb ü gül-ruḥa âh étme daḥı” “gonçe-leb” atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım
48b-49a	“Kıldı zülfün tek perişan ḥalümi ḥalün senün” mısrasıyla başlayan gazelin ikinci beytinden sonrası eksiktir. “Kıymaduñ sâkin-i küyuñ olana peykânun” mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.

8. Mısır/Kahire Millî Kütüphane, Türkçe Yazmalar Talat 53 (K)

İstinsah Tarihi: h. 992 (m. 1584).

Boyut (dış): 185x100 mm.

Yaprak: 99.

Satır: 12-13.

Yazı Türü: Talik.

Temmet Kaydı: “Temmetü'l-kitâb bi-'avni'l-meliki'l-vehhâb fî yevmi'l-cum'a şehri rebî'üş-şâni sene işnâ ve tıs'în ve tıs'amie”

İçindekiler: 1^b-7^a arasında Dibace, 7^a-74^a arasında Gazeller, 74^a-84^b arasında Musammatlar, 84^b-91^a arasında Kıtalar, 91^a-97^b arasında Rubailer bulunmaktadır.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1^a'da 2, 1^b'de 3, 97^a'da 3, 98^b'de 1 mühür bulunmaktadır. 98^a'da bir temellük kaydı ile beraber 1019 tarihi yazılmıştır.

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Nüshanın bilgisayar kopyası fotokopiden hazırlandığı için maalesef 1^a'da yer alan yazılar tam olarak okunamamaktadır. Kopya renksiz olduğu için serlevhanın ve cedvellerin renkleri hakkında bir şey söylemek mümkün değildir. Ancak serlevha bulunduğunu ve nüshanın muntazam cedveli olduğunu söyleyebiliriz.

Baş: Ḥamd-i bî-ḥad ol mütekellim-i nuṭḡ-âferine ki sefine-yi ümmîd-i sükkân-ı...

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gétđi
Bağdum qadüñe şabr u qarârum gétđi
Hâk oldum u her yaña ğubârum gétđi
el-Qıışsa kapuñda i'tibârum gétđi,

Der-kenar: Sayfa kenarlarında bazı düzeltmeler yapılmıştır (ör. 18^a subh temden: şöhetümden vb.). 20^a'da kenarda “Fuzûlî” dışında harfleri tam okunamayan bir iki kelime vardır. Muhtemelen fotokopi sırasında nüshanın kenarları kesilmiştir. 22^a'nın sayfa kenarında fotokopide sonları kesilmiş üç beyit yer almaktadır. 61^b'de sayfa kenarında tam tespit edilemeyen birkaç kelime vardır. 86^a'nın kenarında beş beyitlik bir manzume vardır. 97^a'da mühürlerin altında dört beyitlik bir manzume vardır. 98^a, ejder redifli üç beyitlik bir manzume ile başlamaktadır. Bu manzumenin altında 1015 tarihi bulunmaktadır. Aynı sayfada muhtelif şiir parçaları yer almaktadır. 98^b'de muhtelif beyit ve kıtalar bulunmaktadır. 99^a'da bir beyt ve okunamayan bazı karalamalar vardır.

Düzeltilmeler: 46^b'de “Gerd-i na'l-i bād-pâyün örte cismüm üzre hâk” mısrasında önce “gerd-i na'lün bād-pây” yazılmış daha sonra “gerd-i na'l-i bād-pâyün” olarak satır arasında düzeltilmiştir.

68^a'da “Bizi çün çeng tek mu'tād kılduñ nâle-yi zâre” mısrasında “zâre” kelimesi atlanmış daha sonra sayfa kenarında düzeltilmiştir.

79^b'de “Kim batâr cismine tende her tüg olmuş bir tiken” mısrası “Kim batâr cismine her bir nâvek olmuş bir diken” şeklinde satır arasında tekrar yazılmıştır.

Boşluklar: 1^b'de “emmâ ba'd râķım-ı tesvîdât-ı” ilk üç kelimenin olması gereken yerde boşluk vardır.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
45b-46a	“Ëy meh menümle düstlarum düşmen eyledüñ” mısrasıyla başlayan gazelin ilk üç beytinden sonrası eksiktir.	“Gelür ol serv-i sehî ëy gül ü lâle açılüñ” mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiir, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Ġayr ile her dem nêdür seyr-i gülîstân êttigün	Murabba	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

9. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Nr. 749 (T₁)

İstinsah Tarihi: h. 1 Rebiülahir 995 (m. 11 Mart 1587).

Boyut: 195x130 mm.

Yaprak: 192.

Satır: 13.

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt Türü: Aharlı sarı.

Temmet Kaydı: “Temmetü’l-kitâb el-melikü’l-vehhâb fî târihi ġurreti şehrü rebî’ü’l-âhir sene 995”

İçindekiler: Dibace 1^b-7^b, Kasideler 8^b-74^a, Gazeller 75^b-165^a, Musammatlar 165^b-166^a, Kıtalar 166^b-184^a, Rubailer 184^a-192^b.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1^a’da biri silinmiş, biri bozulmuş ikisi sağlam toplam dört adet mühür ile “hümayun” başlıklı bir temellük kaydı vardır.

Katalogdaki Açıklama: “Cetveller kırmızı. Miklepli kahverengi deri cilt.”

Nüsha ile İlgili Gözlemler: 1^b’de ve 75^b’de serlevha için yer bırakılmış fakat serlevha yapılmamıştır. Nüshada bölüm başlangıçları müzehheb, gerisi kırmızı cedvellidir. Söz başları kırmızı mürekkeble yazılmıştır. 8^b’de kaside başlangıcında mavi, kırmızı, sarı serlevha vardır. 75^b’de gazeller başlamaktadır. İlk gazel farklı bir yazı ile yazılmıştır. Nüshanın birçok yerinde satır sonları sıkışık yazılmıştır.

Baş: Ĥamd-i bî-ĥad o mütekellim-i nuṭṭ-âferîne ki sefine-yi sükkân-ı...

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gêtđ
Bağdum boyuña şabr u qarârum gêtđ
Ĥâk oldum u her yaña ġubârum gêtđ
el-Ĥışşa kapuında i’tibârum gêtđ

Der-kenar: 7^a’da “A‘ra‘l-ķazāyā ‘anî‘l-intāci manţıķuhū” mısrasında “manţıķuhū” kelimesi cedvel içine sığmadığı için cedvel dışına yazılmıştır.

22^a’da “Beyzasın ķoynında hıfz ėtmiş olup ģam-h‘ār ģül” mısrasında “ģam-h‘ār” kelimesi cedvel dışına yazılmıştır. Redif olan “ģül” ise atlanmıştır.

28^a’da “Umardum nūr-ı raķmet rūzi oldı ŗem‘-i ruķsārun” mısrasında “ruķsārun” kelimesi cedvel dışına yazılmıştır.

60^a’da “Fesād u iķtilāfı devr merfū‘ ėtdi erkāndan” mısrasında “erkāndan” kelimesinin bir kısmı cedvel dışına yazılmıştır.

72^a’da “Cihān bir cism anuñ ģükm-i revānı fi‘l-meşel-i cāndur” mısrasında “cāndur” kelimesinin bir kısmı cedvel dışına yazılmıştır.

111^b’de “Göz yıģup ŗalmış ģabāb-ı ģūn bināsıyķūn esās” mısrasında “esās” kelimesi cedvel dışına yazılmıştır.

116^a’da “Girmedin tiģuñ senūñ ortaya ķaķ‘ olmaz nizā” mısrasında “nizā” kelimesi cedvel dışına yazılmıştır.

159^a’da “Ki dem düşdüķķe açdurmaz maña göz eşķ tuģyānı” mısrasında “tuģyānı” kelimesi cedvel dışına yazılmıştır. Aynı sayfada “Raķam ėtdüģiy-ķūn ėl oķıyup bilūr oldı rāz-ı nihānumı” mısrasında “nihānumı” kelimesi cedvel dışına yazılmıştır.

Düzeltilmeler: 25^a’da “Dutdı dest-i nāle-yi mażlūm devrān dāmenin” mısrasında “nāle” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

55^b’de “Sipihr-i nā-muvāfiķ devri cevri-i bī-şumār eyler” mısrasında “devri” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

Boşluklar: 43^b’de “Olur mihr-i ģāzır ŗeb-i zāc-ı mużlem” mısrasında “olur” kelimesinin olması gereken yerde boşluk vardır.

44^a’da “Ġāh Zekeryā gibi çekmiş cefālar bıķķıdan” mısrasında “gibi çekmiş” kelimeleri, üzerlerindeki leke münasebeti ile net okunamamaktadırlar.

141^a’da “Men ģarīb-i milk rāh-ı vaşl pūr-teşvīş ü mekr” mısrasında “milk rāh-ı” kelimelerinin olması gereken yerde boşluk vardır.

149^b’de “Ķarardur āftābı sāye çekseñ perde ruķsāre” mısrasında “çekseñ” kelimesinin olması gereken yerde boşluk vardır.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Âferîn ey şâni'-i ten perver-i cân âferîn	Kaside	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
Yâ menba'â'l-mekârim ü yâ ma'dene'l-vefâ	Kaside	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
Zihî kâmil ki 'aql-ı nüktedân derkinde hayrândur	Kaside	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirlerin Türkçe *Divân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Çâmetûn serv [ü] yüzün gül-berg-i ra'nâsan gülüm	Gazel

10. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar C 1924 (P)

İstinsah Tarihi: h. Cemaziyelahir 997 (m. Mayıs 1589).

Boyut: 28x18,5-17x10.

Yaprak: 377+?.

Satır: 13.

Yazı Türü: Nesih-Talikh.

Ketebe Kaydı: “Tamâm şod kitâb-ı Leylî vü Mecnûn-ı Fuzûlî be-târîh-i cemâziyye'l-âhîr sene 997”

İçindekiler: 2^a-10^a Kırk Hadîs, 10^b-51^b *Matla'ül-İ'tikâd*, 51^b-56^b Nişancı Paşaya Mektup, 1^b-89^b *Leylâ vü Mecnûn*, 90^b-103^a Muammalar, 103^a-104^a Muammayat-ı Türki, 105^b-112^b *Sıhhat u Maraz*, 113^b-131^a *Rind ü Zâhid*, 132^a-141^b *Beng ü Bâde*, 142^a-144^a Kaside Dibacesi, 144^a-188^b Farsça Kasideler, 190^a-199^a Arapça Kasideler, 200^b-233^a Türkçe Kasideler, 234^a-237^b Türkçe *Divân* Dibacesi, 238^b-292^a Türkçe *Divân*, 293^a-297^b Farsça *Divân* Dibacesi, 298^a-377^a Farsça *Divân*.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 188^b'de ve 234^a'da farklı iki temellük kaydı vardır.

Nüsha ile İlgili Gözlemler: 1^b'de ortada başlayıp 57^a'ya kadar kenarda devam eden *Leylâ vü Mecnûn* 57^a'dan itibaren hem ortada hem de kenarlarda devam etmiş ve 89^b'de tamamlanmıştır. *Leylâ vü Mecnûn*'un sonunda (89^b) tamamlanma tarihi vardır: 997.

Farsça kasideler 144^a'nın kenarında başlamaktadır. Dibace Farsçadır. Farsça, Arapça ve Türkçe kasideler arasında birer sayfa boşluk bırakılmıştır.

292^a'dan sonra sayfa numaralarında bir karışıklık olmuştur. Sol sayfanın ortasındaki numaralama yanlıştır. Bu sebeple sol üst köşedeki numaralara dikkat edilmesi gerekir.

Külliyatın başından sonuna kadar metin hem ortaya hem de kenarlara yazılmıştır. *Leylâ vü Mecnûn* dışındaki metinlerin sonunda tarih bulunmamaktadır. Nüsha yer yer tamir görmüştür. Mecmuada Arapça metinler nesh ile Farsça ve Türkçe metinler ise talik ile yazılmıştır.

Her sayfada ortada 13 satır vardır. Kenarlarda genellikle 12 beyit bazı sayfalarda ise 11 beyit bulunmaktadır.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
250b-251a	“Âh eyledüğüm serv-i hırâmânûn içündür” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	“Ham kad ile ağlaram ol turre-yi tarrârsuz” mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.

11. Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli Nr. 1912 (S₁)

İstinsah Tarihi: h. 999 (m. 1590).

Boyut: 230x140-210x100 mm.

Yaprak: 219.

Satır: 17 (değişik)

Yazı Türü: Talik.

Temmet Kaydı: “Tamâm şod *Dîvân-ı Türkî-i efşahu'l-fuşahâ* mevlânâ Fuzûlî sene 999”

İçindekiler: *Leylâ vü Mecnûn* 1^b-96^a, Türkçe Kasideler 97^b-136^b, Dibace 137^b-142^a, Gazeller 143^a-201^a, Musammatlar 201^a-208^a, Kıtalar 208^a-213^b, Rubailer 213^b-219^b.

Beng ü Bâde 1^b-14^a (der-kenar), Nişancı Paşaya Mektup 14^b-18^a (der-kenar), Farsça Kasideler 18^a-80^b (der-kenar), *Rind ü Zâhid* 81^a-101^a (der-kenar)

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1^a'da ikisi yıpranmış 4 mühür vardır.

Nüsha ile İlgili Gözlemler: 137^b'de serlevha için yer bırakılmış fakat serlevha yapılmamıştır. Cedveller müzehhebdır.

Baş: Hevâ 'arāyis-i gülzâre oldı çihre-güşâ
Bahâr gülşene geydürdi hulle-yi hağrâ

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gétđi
Bağdum kadüñe şabr u qarârum gétđi
Hâk oldum her yaña ğubârum gétđi
el-Ğışşa kapuñda i'tibârum gétđi

Der-kenar: 117^b'de “Yine deşt ser-sebzdür faşl-ı hurrem/Cihân bî-te-kellüf tekellüfde ‘alem” matlalı kasideden önce “Ëy rehber-i ṯalibân-ı der-gâh-ı ‘Alî” mısrası ile başlayan Farsça bir dörtlük bulunmaktadır.

Düzeltilmeler: 104^b'de “Fezâ-yı bâr-gâh-ı ‘adlinüñ â‘yân-ı mağbüli” mısrası silinmiş daha sonra yeniden yazılmıştır. Bu yazının farklı bir elden çıkmış olduğu kanaatindeyiz.

141^b'de “mecâlis ü mehâfilde istid‘â-yı isti‘dâd” ifadesindeki “istid‘â” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

143^a'da “Nişâr-ı şefkatüñdür kim olur izhâr-ı hamdüñ-çün” mısrasında “nişâr” kelimesi yerine önce “nişân” yazılmış daha sonra üzeri çizilerek “nişâr” olarak düzeltilmiştir.

143^b'de “Hîn-i da‘vâ-yı nübüvvet müdde‘i ilzâmına” mısrasında “nübüvvet” yerine önce “mahabbet” yazılmış daha sonra üzeri çizilmeden “nübüvvet” olarak düzeltilmiştir. Bu düzeltmenin bir başkası tarafından yapılmış olması muhtemeldir. Aynı beytin ikinci mısrası “Câhil iken el kemâl-i ‘ilm bes burhân saña” şeklinde yazılmış daha sonra “kemâl-i ‘ilm bes burhân saña” kısmının üzeri çizilerek “senüñ ‘ilmüñ yeter burhân saña” şeklinde düzeltilmiştir. Bu düzeltmenin de bir başkası tarafından yapıldığını düşünüyoruz.

Aynı sayfada “Bâķî-yi mu‘ciz nê hâcet dîn-i Hâķ işbâtına” mısrasında “dîn” kelimesi yerine “emr” yazılmış daha sonra üzeri çizilmeden “dîn” olarak satır arasında düzeltilmiştir.

Aynı sayfada “Sensen ol hâtim ki ref‘ etmiş cemî‘-i hâķimi” mısrasında “cemî‘-i” kelimesi yerine önce “tamam-i” yazılmış daha sonra kırmızı kalemle üzeri çizilerek “t” notuyla birlikte satır arasında “cemî‘-i” olarak düzeltilmiştir.

Aynı sayfada “Mâh-ı nevdür yoĥsa sen kılduĥda seyr-i âsmân” mısrasında “kılduĥda” yerine “êtdükde” yazılmış daha sonra üzeri çizilerek “kılduĥda” olarak düzeltilmiştir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi bu sayfadaki düzeltmelerin bir başkası tarafından farklı bir nüsha kullanılarak yapıldığı kanaatindeyiz.

155^b’de “Nê beñzer ol maña derdi anun taķrîre ķābildür” mısrasında “taķrîre” kelimesi yerine önce “dermāna” yazılmış daha sonra üzeri çizilerek “taķrîre” şeklinde düzeltilmiştir. Bu düzeltme farklı bir yazı ile yapılmıştır.

160^b’de “Sâķin-i künc-i ģamuñ seyr-i ģulistān istemez” mısrasında “künc” yerine “hâķ” yazılmış daha sonra üzeri çizilmeden “sahl” notuyla birlikte “künc” olarak düzeltilmiştir.

162^b’de yanlış eşleştirilen mısraların noktalı çizgi ile doğru eşleşmeleri yapılmıştır.

183^b’de “Saña mı ķaldı çekmek her zamān bir yār hicrânın” “zamān” yerine önce “ķaraf” yazılmış daha sonra üzeri çizilmeden “zamān” olarak düzeltilmiştir.

193^a’da metin içerisinde atlanan “Ġāyet-i zühd ü vera‘ zāhid vişāl-i hūr ise/Vechi yoĥ men‘ êtmegüñ hūrî-liķālardan meni” mısrası cedvele bitişik cep yapılarak içine yazılmıştır.

201^b’de mısralar yanlış eşleştirilmiş daha sonra noktalı çizgi ile düzeltilmiştir.

210^b’de “Nuķķı insān olur ammā özi insān olmaz” mısrasında “nuķķı” kelimesinin altına “sözi” yazılmıştır.

Boşluklar: 126^a'da “Sürür ehline zencîr-i ta'alluk hey'et-i cisri” mısrasında “cisri” kelimesinin olması gereken yerde boşluk vardır.

134^b'de “Devr tavr-ı dil-küşâ kilkinden etmiş iktisâb” mısrasında “tavr-ı dil-küşâ” kelimelerinin olması gereken yerde boşluk vardır.

166^b'de “Dêr meh-i bedrdür engüşt-i nübüvvetden şak” mısrasında “nübüvvetden” kelimesinin olması gereken yerde boşluk vardır.

177^b'de “Özine şohbetümi 'âr bilüpdür bilübem” mısrasında “bilübem” kelimesinin olması gereken yerde boşluk vardır. Ancak bu kelime redif olduğu için eksikliği bir sorun yaratmamaktadır.

184^b'de “Ki Hâk neçün şalupdur cennete meyhâne evbâşın” mısrasında “şalupdur” kelimesinin “sad” harfinin olması gereken yerde boşluk vardır.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
101 ^b -102 ^a	“Saçma ey göz eşkden gönlümdeki odlare şu” mısrasıyla başlayan kasidenin yirmi ikinci beytinden sonrası eksiktir.	“Münşî-yi kudret ki çekmiş hâme-yi hikmet-nigâr” mısrasıyla başlayan kasidenin on üçüncü beytinden öncesi eksiktir.
142 ^b -143 ^a	Dibaceden sonra boş bir yaprak vardır.	“Zihî zâtuñ nihân u ol nihândan mâsivâ peydâ” mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
143 ^b -144 ^a	“Ey melek-simâ ki senden özge hayrândur saña” mısrasıyla başlayan gazelin ilk beytinden sonrası eksiktir.	“Bağr-i ışka düşdün ey dil lezzet-i cânı unut” mısrasıyla başlayan gazelin dördüncü beytinden öncesi eksiktir.

12. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Nr. 748 (T₂)

İstinsah Tarihi: h. 1 Rebiülevvel 1000 (m. 17 Aralık 1591).

Müstensih: Mahmud b. Şâh Muhammed-i Erdebilî.

Boyut: 220x135 mm.

Yaprak: 17.

Satır: 14

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt Türü: Aharlı.

Temmet Kaydı: “Temmet bi-‘avni’llâhi ve hüsnî tevfiķihi ‘alâ yedi ‘ab-di’l-fakîr Maḥmūd ibn Şâh Muḥammed-i Erdebîlî ğafara’llâhu lehu veli vâlidihümâ fî ğurreti şehrü rebî‘u’l-evvel sene elf”

İçindekiler: Dibace 1^b-5^b, Gazeller 6^b-87^a, Musammatlar 87^b-96^b, Kitalar 96^b-102^b, Rubailer 102^b-107^a sayfaları arasında bulunmaktadır.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1^a’da 1, 44^b’de 1, 50^a’da 1 mühür bulunmaktadır.

Minyatürler: 1^a, 6^a, 27^a, 41^a, 63^a, 69^a, 72^b sayfalarında yer almaktadır.

Katalogdaki Açıklama: “Serlevha müzehhep, cetveller yaldızlı. İçinde 7 minyatür vardır. Kitabın kenarlarını kurt yemiştir.”

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Vişne çürüğü bir cild içindedir. Kapağın içi ebruludur. Dibace başlangıcında ve gazellerin başlangıcında iki ayrı serlevha vardır.

1^a’da kitabın ismi yer almaktadır. Sayfa numaralarında bir hata oluşmuştur. 89. yapraktan 91. yaprağa atlanmıştır. Bu yanlışlığa rağmen, karışıklığa sebebiyet vermemek için, nüshadaki numaralara tabi olunmuştur.

Baş: Ḥamd-i bî-ḥad ol mütekellim-i siḥr-âferîne ki sefine-yi sükkân-ı...

Son: Ruḥsârûna ‘ayb étme nigâh étdüğümü
Gözyaşı töküp nâle vü âh étdüğümü
Ëy pâdişeh-i hüsn teraḥḥum çağıdur
‘Afv eyle ki bilmişem günâh étdüğümü

Der-kenar: 9^a’da sayfa kenarında “Cemaleh” başlığı ile Arapça bir cümle yazılmıştır. 19^b’de sayfanın kenarında Arapça bir ibare yazılıdır. 22^a’da sayfa kenarında tam okunamayan bir ibare vardır.

20^a’da redif kelimesi; 21^a, 55^a, 75^a, 100^a’da kafiye kelimesi; 23^a, 83^a’da kefiye ve redif kelimeleri cedvel içine sığmadığı için cedvel dışına yazılmıştır. 56^a’da “ḥakîm” redifli gazelin 6 beyti cedvel içine, bir beyti ise kenara yazılmıştır. 64^a’da “şakın” redifli gazelin bir beyti atlanmıştır. Kenarda bu gazelle aynı redifli ancak başka nüshalarda rastlamadığımız: “Ëy ki bir

dem meni cevriñle étme pây-mâl/Ëy habîb-i nûr-ı ‘aynum âh u zârumdan şağın” beytine yer verilmiştir.

72^b’de minyatürün altında farklı bir yazı ile Arapça dört satırlık bir ibare yazılıdır.

107^b’de Arapça muhtelif manzum parçalar vardır.

108^b’de Farsça bir beyit vardır.

Düzeltilmeler: 15^a’da “Sen nè nûr-ı pâksen ëy mazhar-ı şun‘-ı İlâh” mısrasında “şun” yerine “nûr” yazılmış satır arasında “şun” kelimesi de kaydedilmiştir.

19^a’da “Në münâsib ki kılam bir nice nâdân ile bağş” mısrasında “kılam” kelimesi satır arasında bir daha yazılmıştır.

21^b’de “Şarf éder her laḫḫa biñ biñ lü’lü’-i şehvâr şubḫ” mısrasında “biñ biñ” ikilemesinde kelimelerden biri atlanmış daha sonra satır arasında “yüz” kelimesi eklenmiş böylece ikileme “yüz biñ” olarak değişmiştir.

29^b’de “Başa dem düşdükçe taḫşir eylemez eyler meded” mısrasında ilk üç kelime kusurlu yazılmış daha sonra satır arasında “başuma düşdükçe” olarak yine hatalı düzeltilmiştir. Aynı sayfada “Ki dâyim ğarḫa-yı gird-âb-ı eşk-i çeşm-i pür-hündur” mısrasında “çeşm” kelimesi satır arasında yazılmıştır.

40^b’de “Temennâ-yı bihişt ü meyl-i gülzâr-ı İrem kılmaz” mısrasında “gülzâr” kelimesi hatalı yazılmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

41^b’de “Hıştlar tek bir biri üzre ciger pergâlesin” mısrasında “pergâlesin” kelimesi “pergâlesi” yazılmış daha sonra sayfa kenarında düzeltilmiştir.

47^b’de “Gelür olsañ kıluram ferş-i rehûn perde-yi çeşmüm” mısrasında “çeşmüm” kelimesi önce “çeşm” yazılmış daha sonra sayfa kenarında düzeltilmiştir.

63^b’de “Çäre umdum la‘l-i şîrînünden eşk-i telḫüme” mısrasında “umdum” kelimesi metin içerisinde “buldum” yazılmış daha sonra sayfa kenarında “umdum” olarak düzeltilmiştir.

68^a’da “Şifâ luḫf ét dil-i bîmâra la‘l-i nûş-ḫandünden/İyen hem olma ëy bî-derd ğâfil derd-mendünden” matlalı gazelin makta beyti kenarda yer almaktadır.

70^a'da “Tâ göründi şafha-yı hüsnuñde haṭṭuñ reşkden” mısrasında “haṭṭuñ” kelimesi atlanmış daha sonra sayfa kenarında düzeltilmiştir.

71^a'da “Ëy Fuzûlî zevk-ı derd-i ıṣṣa nokṣân hayfdur” mısrasında “hayfdur” kelimesi yerine “olmasun” yazılmış daha sonra “hayfdur” olarak sayfa kenarında düzeltilmiştir.

80^a'da “Pây-bend-i luṭf olup bir yêrde sākin bulmadum/Deṣṭ-i ḥayretde tereddüdden yorulmuş göñlümi” beytinin yanında “görmedüm” yazılmıştır. Bu kelimenin neyin alternatifi olarak yazıldığı nüshada açık değildir. Fakat ilk mısranın sonunda yer alan “bulmadum” kelimesi yerine TD'de “görmedüm” farkı kayıtlıdır. Dilçin de “görmedüm” farkının daha doğru olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeple kenarda yer alan bu düzeltmenin “bulmadum” kelimesinin alternatifi olduğu söylenebilir. Ancak metin içerisindeki “bulmadum” kelimesi de silinmemiştir. Bu durumda birkaç varsayımda bulunabiliriz. Bu düzeltme ya başkası tarafından yapılmıştır ya müstensih örnek nüshasında yer alan iki farkı korumuştur ya da müstensih, istinsah ettiği metni başka bir nüsha ile karşılaştırmış ve bu farkı oradan aktarmıştır. Düzeltme yazısı müstensihin yazısından pek farklılık göstermemektedir. Bu durumda ilk seçenek elenmektedir. Öbür iki seçenekten hangisinin geçerli olduğunu söylemek hayli zordur. Burada bir hususa daha dikkat etmek gerekmektedir. Bu beyitten önceki beyit “görmedüm” kelimesini içermektedir: “Ḥançer-i bî-dād ile her dem urar zaḥm üze zaḥm/Hiç bir dem görmedüm oñmış oñulmuş göñlümi”. “görmedüm” kelimesinin fizikî yakınlığı, müstensihin bu kelimeyi yanlış beyit karşısına yazdığını da düşündürmektedir.

81^b'de “Dêrler ki var Vâmıḳ u Mecnûn ‘aceb degül” mısrasında “Vâmıḳ” yerine “âṣıḳ” yazılmış daha sonra satır arasında “Vâmıḳ” olarak düzeltilmiştir. Aynı sayfada “Çekersen ëy muṣavvir şüretin ol meh-veṣûñ ammâ” mısrasında fazladan “nâ-geh” yazılmış daha sonra üzeri çizilmek sureti ile düzeltilmiştir.

87^b'de mısralar yazılış eşleştirilmiş daha sonra noktalı çizgi ile düzeltilmiştir. Aynı sayfada “Yâr ḥod kılmaz ḥarîm-i vaṣlına maḥrem meni” mısrasında “vasluña” yazılmış sayfa kenarında “vaṣlına” olarak düzeltilmiştir.

89^a'da “Zemîn sebz ü hevâ cân-bağş u gülşen rāḥat-efzâdur” mısrasında “cân-bağş” yerine “hürrem” yazılmış daha sonda mısra üzerinde düzeltilmiştir.

99^b'de “İstemen nādān maña ger virse genc-i sîm ü zer” mısrasında “ger virse nādān maña” şeklinde yazılmış daha sonra “mukaddem” ve “muahhar” sembolleri kullanılarak “nādān maña ger virse” olarak düzeltilmiştir.

104^a'da “Tedrîc ile vaşluñ aña dermān eyler” mısrasında “tedrîc” yerine “tecrîd” yazılmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

105^a'da rubainin ilk mısrası olarak kaydedilen ve yanlışlığı açık “Kılup hürşid-i hırman matla'ı ümmîd gerdünın” mısrası kenarda “Zâhid mey-i nâbdandur ikrâh ğalaṭ” olarak düzeltilmiştir.

Boşluklar: 4^a'da “Bî-hûde ta'arruzdan ne biter li'llâhi'l-ḥamd” ifadesinde “li'llâhi'l-ḥamd” kelimeleri kısmen silinmiştir.

12^b'de “Zâhidâ sen kıl teveccüh gûşe-yi miḥrâba kim” mısrasında “sen” kelimesinin üzerinde mürekkep lekesi olduğu için kısmen okunabilmektedir.

33^a'da “Sevgendler bu bâbda pîr-i muġān içer” mısranda “sevgendler” kelimesinin ilk hecesinin üzerinde leke vardır.

93^b'de “Hem Fuzûlî 'ışk u 'aşıklığı meşhûr olmadın” mısrasında “ü 'aşıklığı” kelimelerinin bulunması gereken yerde boşluk vardır. Aynı sayfada “Çâre kıl kim boldı cānum asru efgāruñ senün” mısrasında “asru efgāruñ senün” kelimelerinin olması gereken yerde boşluk vardır.

97^b'de “Āriyetden özüñe kılma kamer tek zînet” mısrasında “āriyetden” kelimesinin “nun” harfi dışındaki harfleri silinmiş ve burada bir boşluk oluşmuştur.

99^b'de “Kim 'ıvâzsız mâla nādāndan taşarrufdur vebâl” mısrasında “nādāndan taşarrufdur vebâl” kelimelerinin olması gereken yerde boşluk vardır.

100'da “Mazmunı zevk-bahş u serî'ü'l-ğuşûl ola” mısrasında “ü serî'ü'l-ğuşûl ola” kelimelerinin olması gereken yerde boşluk vardır.

101^b'de “Nūr-ı feyzinden hilāl-i ẓadrūn eẓūn olmadın” mısrasında “nūr-ı feyzinden” kelimelerinin olması gereken yerde boşluk vardır.

102'da “Felek-i sifle kıılır miḥnet ü ğam pā-mālī” mısrasında “-mālī” ifadesi kısmen silinmiştir.

104^b'de “Terk-i edebin zevâlden eyle kıyâs” mısrasında “zevâlden” kelimesinin olması gereken yerde boşluk vardır.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
46b-47a	“Sâkiyâ mey şun ki dâm-ı gam-durur huş-yârlıg” mısrasıyla başlayan gazelin beşinci beytinden sonrası eksiktir.	“Miñnet-i ‘ışk ey dil âsândur dëyu çoñ urma lâf” mısrasıyla başlayan gazelin üçüncü beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Cân vërme ğam-ı ‘ışķa ki ‘ışķ âfet-i cåndur	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
Eyle ser-mestem ki idrâk êtmezem dünyâ nedür	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

13. Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Nr. 2681 (S₂)

İstinsah Tarihi: h. 1002 (m. 1593).

Boyut: 230x180 mm.

Yaprak: 76.

Satır: 16.

Yazı Türü: Talik.

Kâğıt Türü: Aharlı sarı.

Temmet Kaydı: “Temmet *Divān*-ı efşahu’l-fuṣaḥā ve emlaḥu’ş-şu’arā hazreti mevlānā Fuzūlī-yi Bağdādī kaddesa’llāhu sırrahu’l-‘azīz sene 1002”

İçindekiler: Dibace 1^b-6^a, Gazeller 6^b-64^a, Musammatlar 64^a-66^b, Kitahlar 66^b-70^a, Rubailer 70^a-72^b sayfaları arasında bulunmaktadır.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1^a'da 2 mühür, 1 temellük kaydı bulunmaktadır.

Katalogdaki Açıklama: “Kahverengi meşin bir cilt içerisinde.”

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Zahriyenin a yüzünde kitabın ismi ile bir beyit ve bir kıta bulunmaktadır:

Eger yârüm benümle yâr olursa
Né ğam baña cihân ağyâr olursa

Bu mektûbüm kebûter-veş açup per
Uçup seyr eylesün bir demde çarhı

Êrişdür menzil-i maḳṣûda yâ Rabb
Bi-ḥaḳḳı ḥazreti ma'rûf-ı kerḥi raḥmetu'llâhi 'aleyh

Zahriyenin b yüzünde Türkçe bir kıta vardır:

Ëy efendi çok görme bir kitâb ṭâlibe
Gül varâğın şaḳınurken êrer bülbül firḳate

Bâd-ı şarşar esdi yüzdi çün gülistân zînetin
Baḥş kılmaz bağbânuñ 'ömr êrdi la'nete

Bende-yi Hasan

1^a'da “kebîkeç” yazısı, bir kıta ile bir beyit vardır. 1^b'de dibace vardır ve serlevhalıdır. Sadece 1^b ve 2^a'da cedvel kullanılmıştır. *Divân*'ın geri kalanı cedvelsizdir. Ayetler ve söz başları kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Baş: ḥamd-i bî-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-âferîne ki sefine-yi ümmîd-i sükkân-ı...

Son: Ëy feyz-i vücûd şâhid-i cûd saña
Ve'y şâhid-i cûd her nè mevcûd saña
Ümmîd-i ḳabûl i'timâd-ı keremün
Merdûduñı êtmiş yine merdûd saña

Der-kenar: 73^b'de Farsça mensur bir metin vardır.

Düzeltilmeler: 1^b'de “sefine-yi ümmîd” tamlamasında “ümmîd” kelimesi satır arasına yazılmıştır. Aynı sayfada “fünûn-ı şî'ri mazmûn” ifadesinde “mazmûn” kelimesi satır arasına yazılmıştır.

2^b'de “rûz-ı ezelden kill-i kaçâ” ifadesinde “kaçâ” kelimesi satır arasına yazılmıştır.

3^b'de “cem' olup muḳteẓâ zuhûr-ı âşâr” ifadesinde “olup” kelimesi satır arasına yazılmıştır. Aynı sayfada “'ey sebze-yi nev-bahâr-ı ḥüsn-ibâret” ifadesinde “nev-bahâr” kelimesi satır arasına yazılmıştır.

4^a'da “ve bu vâsiṭadan bünye-yi isti'dâd-ı kemâlûn raḥne bula” ifadesi metin içerisinde atlanmış daha sonra sayfa kenarına yazılmış ve altına “sahl” notu düşülmüştür.

6^a'da “Tüseddidü minhâce'l-vüṣûli ile'l-'ulâ” mısrasında “vüṣûli ile'l-'ulâ” kelimeleri sayfa kenarına yazılmıştır. Aynı sayfada “Ayb bâşed heme cā maṭraḥ-ı medd-i nazareş / Gerded ez gerd-i ḥased dîde-yi inşâfeş ḳûr” beyti; “şayḳal-i iḥsânla” ifadesi ve “ḡubârın götüre va'llâhu'l-mü'in” ibareleri sayfa kenarına yazılmıştır. Düzeltilmelerin yapıldığı yerlerde ve düzeltmenin başında Arap rakamları kullanılmıştır.

11^b'de “Gelse 'âlî-ḳadrler faḳr ehli durmaḳdur edeb” mısrasında “ehli” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

12^a'da “Aks-i rûyuñ şuya şalmış sāye zülfûn topraḡa” mısrasında “şuya” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir. Aynı sayfada “Kill-i ḳudret levḥ-i sinemde seni ḳılmış raḳam/Eyleyüp maḥbûblar mec-mû'asından intihâb” beyti metin içinde atlanmış daha sonra sayfa kenarına yazılmıştır.

15^b'de “Yorılır eylese ol serv-i ḥırāmân ile baḡş” mısrasında “serv” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

16^b'de “Dut ki Çîn milkini dutduñ Hindden alduñ ḥarâc” mısrasında “milkini” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

18^b'de “La’l ü gevher çok lebûn tek la’l-i gevher-bâr yoh” mısrasında “tek” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

21^a'nın sayfa kenarında “Şabûh için maña dürd-i mey-i şebâne yêter/ Eşer ki var harâb olmağa bahâne yêter” matlalı gazelle aynı redif ve kafiyede bir beyit yer almaktadır. Ancak bu beyit S2 ile beraber sadece TT'nin sayfa kenarında farklı bir yazı ile yer almaktadır: “Îrâde-yi hâtır-ı cânânı gözle-rem yohsa/Fenâ-yı düşmene bir âh-ı ‘âşıkâne yêter”

21^b'de “Ten-i zârumba derd-i ‘ışk gün günden füzûn olmak” mısrasında “gün” kelimesi; “Gözüm kim bağrumuñ kanın töker pergâle pergâle” mısrasında “töker” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

23^b'de “Zâhid-i bî-hod ne bilsin zevkını ‘ışk ehlinün” mısrasında “bî-hod” kelimesi önce “hod” yazılmış daha sonra satır arasında “bîn” eklenmek sureti ile “hod-bîn” şekline dönüştürülmüştür.

25^b'de “Sirişküm gör meni ey ebr özüñden kem hayâl etme” mısrasında “ey” ünlemi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

28^b'de “Gitse başum şem‘ tek mümkün degül ifşâ-yı râz” mısrasında “de-gül” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

30^b'de “Kıyâs et şem‘den vehm eyle çerhuñ inķılâbından” mısrasında “eyle” kelimesi; “Kim ol baş almağa kaşd etmeyince tâc-ı zer vèrmez” mısrasında “almağa” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir. “Bu rüşendür ki nem âyîneden zengâr kem kılmaz” mısrasında “nem” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında “âb” şeklinde eklenmiştir.

31^a'da “Hâk-i reh etti ‘âşık-ı miskîni ol heves” mısrasında “etti” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

31^b'de “Ol gamzeden gönül eger isterseñ iltifât” mısrasında “eger” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

34^b'de “Yétmek olmaz lafz-ı cân-bahşuñla ağzuñ sırrına” mısrasında “cân” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

51^b'de “Ki ma’lûm ola derd ehline kabrüm ol ‘âlâmetden” mısrasında “kabrüm” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

53^b'de "Bildî kim hâk-i reh oldum etegin dutmak için" mısrasında "etegin" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

55^b'de "Dem-be-dem cânımı ey derd ü belâ incitmeñ" mısrasında "ey derd ü belâ cânımı" yazılmış sonra "m" ve "h" harfleri kullanılarak kelimelerin sıralaması düzeltilmiştir.

56^a'da "Serv ü gül nezzâresin n'eyler saña hayrân olan" mısrasında "n'eyler" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

58^b'de "Ruhsâre nokta olmak resm-i haţ olmasaydı" mısrasında "nokta" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında "nokta" yerine "üzre" yazılmıştır. "Müşâk-ı tāk-ı ebrûñ eksük bakâr hilâle" mısrasında "tāk" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

59^b'de "Oyunda şâh berâber degül piyâde ile" mısrasında "degül berâber" yazılmış daha sonra mukaddem-muahhar harfleri kullanılarak sıralama düzeltilmiştir.

61^a'nın sayfa kenarında yazan kelime kesildiği için okunamamaktadır. Ancak başındaki işareten bir düzeltme olduğu anlaşılmaktadır.

61^b'de "Ġamum pinhân dutardum men dēdiler yâre kıl rûşen" mısrasında "dēdiler" kelimesi; "Ġey olan sâkin-i mescid nē bulupsan bilmen" mısrasında "mescid" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

62^a'da "Sipihr-i pür-kevâkıbdan degül derde deva mümkün" mısrasında "degül" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir. "Perde çek çihreme hicrân günü ey kanlı sirişk" mısrasında önce "çihreme hicrân günü" yazılmış daha sonra satır arasında "hicr günü çeşmüme" olarak düzeltme yapılmıştır.

63^a'da "Râh-ı ışık içre maña ancak fenâ maķşûd idi" mısrasında "ancak" kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
7 ^b -8 ^a	“Ëy olup mi‘râc burhân-ı ‘ulüvv-i şân saña” mısrasıyla başlayan gazelin sekizinci beytinden sonrası eksiktir.	“Ġam diyârında eccl peyki güzâr etmez maña” mısrasıyla başlayan gazelin son beytinden öncesi eksiktir.
26 ^b -27 ^a	“Sülûk-i fakr eţvârum mezâk-ı ‘ışk hâlümdür” mısrasıyla başlayan gazelin ilk iki beytinden sonrası eksiktir.	“Girüp mey-hâneye muğ meşrebiyle kim ki hû eyler” mısrasıyla başlayan gazelin üçüncü beytinden öncesi eksiktir.

14. Vatikan Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Koleksiyonu Vat. Turco 47 (V)**İstinsah Tarihi:** h. Cemaziyelahir 1004 (m. Şubat 1596).**Boyut:** 205x140mm.**Yaprak:** 91.**Satır:** 14-15.**Yazı Türü:** Nesih.

Temmet Kaydı: “Temmet *Divân-ı* Fuzûlî rahmetu’llâhî ‘aleyh fî evâhîri şehri cumâziyye’l-âhîr ‘alâ yedi ez‘afî’n-naĥîf Aşlan bin Nâzar Dâdiyânî fî sâkinü Dâdiyân meşhûrun be-nezd-i ħal‘a-yı ‘âmine sene erba‘a ve elf”

İçindekiler: Gazeller 1^b-76^b, Musammatlar 76^b-84^a, Kıtalar 84^a-88^b, Rubailer 88^b-90^a.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1^a’da 1, 90^a’da 14, 90^b’de 4, 91^a’da 1 adet mühür bulunmaktadır. 90^a’da temmet kaydının altında üç adet temellük kaydı vardır.

1^a’da muhtelif yazılar vardır. Nüshada dibace yoktur. Serlevha ve cedvel de bulunmamaktadır.

Baş: قد انار العشق للعشاق منهاج الهدا
Sâlik-i râh-ı ĥaĥîĥat ‘ışka eyler iĥtidâ

Son: Feryâd ki ‘ışk bî-ĥarâr êtdi meni
Derd ü ġamla zâr u nizâr êtdi meni
Ĥâk-i ser-i kūyuında ġubâr êtdi meni
Ser-geşte vü ĥâr u ĥâksâr êtdi meni

Der-kenar: 90^b'de Şems-i Tebrizi'ye ait bir gazel vardır. Aynı sayfada muhtelif yazılar bulunmaktadır. 91^a'da tütünle ilgili bir dörtlük onun altında da şarab başlıklı bir dörtlük bulunmaktadır. 91^b'de mensur bir metin bulunmaktadır.

Düzeltilmeler: 2^b'de “Hükemā fırka-yı dün felsefe cem‘-i süfehā” mısrasındaki “felsefe” yerine “kılmağa” yazılmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir. Kelimenin üzeri çizilmediği ve yazı farklı olduğu için düzeltmenin bir başkası tarafından yapıldığını söyleyebiliriz. Düzelten kişi muhtemelen “sin” harfini “mim” okuduğu için “fe”yi “kaf”, ikinci “fe”yi de “gayn” harfine dönüştürmüştür.

14^a'da “Arz-ı ruhşār ēt bugün ēy meh güm olsun gökde gün” mısrasında “olsun” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

14^b'de “Nuṭṭum dutulur ḡonce-yi ḡandānuñı gör geṇ” mısrasında “ḡonce” kelimesi yerine başka bir kelime yazılmış daha sonra üzeri çizilerek “ḡonce” kelimesi kaydedilmiştir. Aynı sayfada “Çok ‘ışka heves ēdeni gördüm ki hevāsın” mısrasında “ışka” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasına yazılmıştır.

19^a'da “Eşer ki var ḡarāb olmağa bahāne yēter” mısrasında “var” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

23^a'da “Ve’y serv nē ḡoş cān alıcı ‘işvelerūñ var” mısrasında “ḡoş” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

25^a'da önce “N’ola ger şāḡib-i keşf bir ‘ömrdür ḡalvet çeker” şeklinde yazılan mısra “ger” kelimesinin üzeri çizilmiş ve satır arasına “ise” eklenerek mısra “N’ola şāḡib-i keşf ise bir ‘ömrdür ḡalvet çeker” şeklinde düzeltilmiştir.

26^a'da “Maña düşvārdur ol ger saña āsān görünür” mısrasında “ger” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

29^b'de “Fiḡān kim baḡrımuñ ol lāle ruh ḡan olduğın bilmez/Ciger perḡalesinde dāḡ-ı pinhān olduğın bilmez” mısralı gazelin satır arasına Farsça bir mısra yazılmıştır.

30^a'da “Fenâ milkine çok ‘azm étme ey dil çekme zahmet kim” mısrasında “çekme” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

33^a'da “Bu nê dindür Allâh Allâh bûte secde vâcib olmuş” mısrası önce “Bu sözde bûte secde vâcib olmuş” şeklinde yazılmış daha sonra “Bu sözde Allâh Allâh bûte secde vâcib olmuş” olarak satır arasında değiştirilmiştir.

34^a'da “İhtiyât ét yanmasun nâ-geh kuru yanında yaş” mısrasında “nâ-geh” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

42^b “Ki başumdan gidüpdür sâye-yi serv-i hırâmânun” mısrasında “sâye” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

43^a'da “Kılma gözden çihre vü hâlûn nihân kim kılmaya” mısrasında “kılma” kelimesi atlanmış daha sonra mısranın başına eklenmiştir.

44^b'de mısralar yanlış eşleştirilmiş daha sonra noktalı çizgi ile doğru eşleşme gösterilmiştir.

45^a'da “Kim bu dergehde muḳarrerdür ‘azîz olmak zelîl” mısrasında “muḳarrerdür” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

56^b'de “Ḥarîş eyler meni pendûn mezâḳ-ı ‘ışḳa ey nâṣih” mısrasında “ışḳa” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

61^b'de “Ḳanda olsañ taleb-i devlet-i dîdâr eyle” mısrasında “taleb” kelimesi “ṭamaḡ” şeklinde yazılmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

64^a'da “Su vêrür her şubḥ-dem göz yaşı tîḡ-ı âhuma” mısrasında “şubḥ”-kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

82^a'da “Cândadur şubḥ-ı ezelden mihr-i ruḥsâruñ senûn” mısrasında “mih-r-i ezelden” yazılmış daha sonra “mihr”in üzeri çizilerek “şubḥ” yazılmıştır.

Notlar: Aşağıdaki şiirler şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Eyle ser-mestem ki idrâk étmezem dünyâ nedür	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
Yandı cânım hecr ile vaşl-ı ruḥ-ı yâr isterem	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

15. Millî Kütüphane, Tokat Müzesi Koleksiyonu 60 Mü 68 (TT)**İstinsah Tarihi:** h. 1 Muharrem 1004 (m. 6 Eylül 1595).**Müstensih:** Abbas b. İmankulu.**İstinsah Yeri:** Şemahî (Dağıstan)**Boyut:** 225x133-176x85.**Yaprak:** 89.**Satır:** 19.**Yazı Türü:** Talik.**Kâğıt Türü:** Samanlı kâğıt.

Ketebe Kaydı: “Temmetü’l-kitâbi emlaḥu’s-şu‘arâ ve efşahu’l-büleğâ ve efzâli’l-füzelâ ve evzaḥu’l-‘urefâ ve ekmelü’z-zurefâ a’nî mevlânâ-yı fâzıl monlâ Fuzûlî-yi Bağdâdî yevmü’l-erba‘â min evveli muḥarremi’l-ḥarâm sene erba‘a ve elf fi beldeti’s-Şemâhi ḥumiyet ‘anî’l-âfâtî ve’t-terâḥî ‘alâ yedi ez‘afî ‘ibâdu’llâhî’l-muḥtâc ilâ raḥmeti’llâhî’l-meliki’l-ğanî ‘Abbâs bin İmâmḫulî ‘ufiye ‘anhümâ”

İçindekiler: Kasideler 1^b-11^a, Dibace 11^b-15^b, Gazeller 15^b-74^a, Musammatlar 74^b-81^b, Kıtalar 82^a-85^b, Rubailer 85^b-89^a.

15^b-17^a (der-kenar) *Beng ü Bâde*.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 1^a’da 1, 23^b’de 1, 67^b’de 1 adet Millî Kütüphane mührü bulunmaktadır. 1^a’da 1 temellük kaydı vardır.

Katalogdaki Açıklama: “Serlevha ve mihrabiye laciverdi müzehhep ve mülevven cetveller yaldızlı. Yıpranmış vişne rengi meşin cilt.”

Nüsha ile İlgili Gözlemler: 1^a’da “sabit” başlıklı bir beyit ve “fiyatı 40 guruş” yazısı bulunmaktadır. Kaside ve dibace başlangıcı serlevhalıdır.

Baş: Hevâ ‘arāyis-i gülzâre oldı çihre-güşâ
Bahâr gülşene geydürdi ḥulle-yi ḥaḍrâ

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gétđi
Baḥdum ḡadüñe şabr u ḡarârum gétđi

Ḥâk oldum u her yaña ḡubârum gétđi
el-Ḳışşa ḡapuñda i’tibârum gétđi

Der-kenar: 19^a'da metin içerisinde atlanan

Ëy kemân-ebrû raķîbe vërme ğamzeñden naşîb
Oķ atarsañ ıaşa peykânıñ gerekmez mi saña

beyti sayfa kenarına yazılmıştır.

20^a'da

Şubħ şalup mihr-i ruħuñdan niķāb
Çıı ki temāşāya çııa āftāb

matlalı gazel farklı bir el yazısı ile tahminimizce farklı bir örnek nüsha kullanılarak kenara yazılmıştır. Nüşhada “Şeb ki miftāħ-ı meh-i nev ola gencî-ne-ġüşā” mısrası ile başlayan gazelin ilk iki beyti bulunurken “Kılsa vaşluñ şāmumı şubħa berāber yoħ ‘aceb” mısrası ile başlayan gazelin de ilk iki beyti bulunmamaktadır. Yukarıda matla beytini verdiğimiz gazel ise sıralamada bu iki gazelin arasında bulunan 8 gazelden biridir. Öbür 7 gazel bu nüshada bulunmadığı için eksik yaprak olduğunu söyleyebiliriz. Muhtemelen nüshayı okuyan birisi bu gazeli müstensihin atladığını düşünerek kenara yazmıştır. Bu gazeli kenara yazan kişi ile 21^a'da kenarda “Nābî”ye ait

Bir zamān biz daıı hem-şoħbet-i cānāne idük
Güline bülbül idük şem‘ine pervāne idük

matlalı gazeli yazan kişi aynı kişidir.

28^a'da

Şabūħ için maña dürd-i mey-i şebāne yeter
Eşer ki var ħarāb olmaġa bahāne yeter

matlalı gazelle aynı redif ve kafiye de bir beyit vardır. Ancak bu beyit S2 ile beraber sadece TT'nin sayfa kenarında farklı bir yazı ile yer almaktadır:

İrāde-yi ħatır-ı cānānı gözlerem yoħsa
Fenā-yı düşmene bir āh-ı ‘aşıķāne yeter

Muhtemelen sayfa kenarına öbür eklemeleri yapan kişi bu beyti de farklı bir nüshadan buraya aktarmıştır.

54b'de

Ëy kemân-ebrû şehîd-i nāvek-i müjġānuñam
Bulmuşam feyz-i nazar senden senüñ ķurbānuñam

matlalı gazelin yanında kenarda farklı bir yazı ile Gölpınarlı'da da bulunan bir beyit yazılmıştır:

İlda bir kırbân keserler halk-ı ‘âlem ‘ıyd için
Dem-be-dem sâ‘at-be-sâ‘at ben senin kırbânıuñam

Bu beytin farklı bir el yazmasından buraya aktarıldığı kanaatindeyiz.

74^a’da sayfa kenarında farklı bir yazı ile dört mısra kaydedilmiştir. Mısra sonları kesildiği için bu yazı tam olarak okunamamıştır.

77^a’da sayfa kenarında farklı bir yazı ile

Dün sâye şaldı başuma bir serv-i ser-bülend
Kim kıaddi dil-rubâ idi reftârı dil-pesend

Güftâre geldi nâ-geh açup la‘l-i nûş-ıand
Bir piste gördüm anda töker rîze rîze kıand

Şordum meger bu dürc-i dehendür dedüm dedü
Yoh yoh devâ-yı derd-i nihânuñ-durur senüñ

bendiyle başlayan müseddes nazire olduğunu varsaydığımız bir manzume vardır. Son bendini okuyamadığımız için kime ait olduğunu söylemek oldukça güçtür.

77^b’de sayfa kenarında farklı bir yazı ile aynı müseddesin bir bendine yer verilmiştir.

86^a’da sayfa kenarında “Mey şevkı olupdur maña ‘âdet ey şeyh” ve “Bir âb u hevâdur eşk-i germ ü dem-i serd” mısraları ile başlayan iki rubai vardır.

87^a’da sayfa kenarında “Küyuñda senüñ ne kıaşa kim urdum baş” mısrası ile başlayan bir rubai bulunmaktadır.

88^a’da sayfa kenarında “Hem-dem gör ahan sirişk-i alümnü benüm” mısrası ile başlayan bir rubai bulunmaktadır.

89^a’da sayfanın üstünde “Hüsrev” başlığı ile iki adet dörtlük yer almaktadır. Sayfanın sağ kenarında “Li-Mevlânâ Fuzûlî Gazel-i Fârsî” başlığı altında Fuzûlî’nin Farsça “çerâ” redifli gazeline yer verilmiştir. Bu gazelden sonra “velehu” denerek geçiş yapılmış fakat altındaki gazele bağlanma imkânı olmayan bir beyit verilmiştir. Bu beytin altında Fuzûlî’nin bir başka Farsça gazeli vardır. Bu gazelden sonra “Rubâî-yi Fuzûlî” başlığı atılmış ve burada Farsça bir rubai ile bir beyit yazılmıştır.

89^b'de Saib ve Nabi'ye ait beyitlerle kime ait olduğunu bilmediğimiz bazı beyitler bulunmaktadır.

90^a'da kitabın sahibi torununun doğum tarihini kayda geçirmiştir.

Düzeltilmeler: 4^a'da “Devām-ı hüsn-i kabûl u şebât-ı resm-i vefâ” mısrası önce “Devām-ı tavr-ı tecellî şebât-ı resm-i vefâ” şeklinde kaydedilmiş daha sonra satır arasında “tecellî” kelimesinin üzerine “sahh” notuyla beraber “te-cemmül” yazılmıştır.

4^b'de “İste peykânın gönül hecrinde şevkum sâkin êt” mısrasında “peykânın” kelimesinin sonu önce “kef” ile yazılmış daha sonra üzeri çizilerek satır arasında “nun” olarak düzeltilmiştir.

6^a'da önce mısraların sıralaması yanlış yapılmış daha sonra noktalı çizgilerle hangi mısraların birlikte olmaları gerektiği gösterilmiştir. Aynı sayfada “Nê şek ki ahdı bevâdide barmağından su” mısrasında önce “ahdı” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

9^b'de “Hüküm için şimdi Süleymâna virildi hâtem” mısrası “Hüküm-i Süleymâna şimdi virildi hâtem” olarak kaydedilmiş, bir bozukluk olduğu düşünülmüş olacak ki kenarda “Hükümle şimdi Süleymâna virildi hâtem” şeklinde düzeltilmeye çalışılmıştır.

25^a'da “Ol müşğ-bû gâzâle ihlâşum eyle vâzih” mısrasında “ihlâş” yazılmış daha sonra satır arasında “sahh” notuyla birlikte “ihlâşum” olarak düzeltilmiştir.

32^a'da “‘Âşıq-ı şâdık menem Mecnûnuñ ancak adı var” mısrasında “adı” kelimesi tam okunamadığı için kenara tekrar yazılmıştır.

38^a'da

Kûh-kenden görünür kûhda âşâr henûz
Ol nê beñzer maña anuñ eşeri var henûz

beytinde birinci mısradaki “henûz ” ve ikinci mısradaki “ol” kelimeleri silinmiş sonra bir başkası tarafından tekrar yazılmıştır.

41^b'de “Cân u dil bir ‘ömrdür tîguñ-çün eylerler cedel” mısrası “Cân u dil bir ‘ömrdür tîguñ-çün eyler şitâb cedel” şeklinde yazılmış daha sonra “şitâb” kelimesinin üzeri çizilmiştir.

45^a'da önce mısraların sıralaması yanlış yapılmış daha sonra noktalı çizgilerle hangi mısraların birlikte olmaları gerektiği gösterilmiştir.

59^a'da “Ġam uğurlar ‘ışķ bāzārında naķd-i ‘ömrümi” mısrasında “bāzārında” kelimesi yerine önce “yolunda” yazılmış daha sonra satır arasında “bāzārında” olarak düzeltilmiştir.

62^a'da “Doķunur şa‘ne oķı ķaşıñ ucından yaya” mısrasında “şa‘ne” kelimesi yerine önce “gamze” yazılmış daha sonra satır arasında “bedel” notuyla birlikte “şa‘ne” olarak düzeltilmiştir.

75^a'da “Çıhardı sebze vü gül hākdan çok la‘l ü firûze” mısrası “Çıhardı hākdan sebzeler çok la‘l ü firûze” şeklinde kaydedilmiş daha sonra “sebzeler” kelimesinin üzerine “ķün” yazılmıştır.

76^b'de “Nē devr-i gerdiş-i gerdün menüm murādum ile” mısrası önce “Nē gerdiş-i gerdün-ı dün benüm murādum ile” şeklinde kaydedilmiş daha sonra “gerdün” kelimesinin üzeri çizilerek altına “felek” yazılmıştır.

Boşluklar: 1^b'de “Bu zevķ şaldı Züleyhā-yı lāleye bir řevķ” mısrasında “bu zevķ” kelimeleri kısmen silinmiş burada boşluk oluşmuştur.

2^a'da “Yazıldı muhmel ü mu‘cem aña ģurûf-ı hecā” mısrasında “mu‘cem aña ģurûf-ı hecā” kelimeleri silinti sebebi ile tam okunamamaktadır.

2^b'de “ģayāl-i maģz şanup kāyinātu nergis-i mest” mısrasında “şanup” kelimesi kısmen silinmiştir.

3^a'da “Henüz perdeye a‘yānı ķekmedin esmā” mısrasında “ķekmedin” kelimesi kısmen silinmiştir.

23^b'de “Size yoģ cihān içre imkān-ı řāliř” mısrasında “řāliř” kelimesi silinmiştir.

24^a'da “Nāle-yi zārum Fuzûli ģoř gelür ol gül-ruģa” mısrasında “nāle” kelimesi silinmiştir.

29^b'de “Maña ol rişteyi ejder ķılan bilmen nē efsündür” mısrasında “efsündür” kelimesi silinmiştir.

31^b'de “Mey içmedin açılmaz imiş bāb-ı maģfiret” mısrasında “mey” kelimesi silinmiştir.

34^b'de “Anuñ tek âbnûs oğ lâıyıkı fülâd peykândur”, “Senüñ ‘aksüñ alan fülâd gözgüler firâvândur”, “Perîler tâ‘atıyçün hâtem-i hûkm-i Süleymân-dur” mısralarının sonu kazıntı veya silinti sebebi ile okunamamaktadır.

55^b'de “Mey içüp ağıyâr ile seyr-i gülistân eyleyen” mısrasında “gülistân” kelimesi silinmiştir.

56^a'da “Felek ‘ışkuñda ol gâyetde ey meh muztarib olmış” mısrasının ilk dört kelimesi kısmen silinmiştir.

63^b'de “Hoş kâmil-i zamânsen ahsent bu kemâle” mısrasında “hoş” kelimesi kısmen silinmiştir.

76^a'da “Dutaram bir yâr men hem ‘ömr taqşîr êtmese” mısrasında “bir yâr men” kelimeleri silinmiştir.

87^b'de “Düşvârdur olmazsa refîkuñ tevfiğ” mısrasında “tevfiğ” kelimesi silinmiştir.

88^a'da

Efgândur işüm serv-i hırâmânuñ içün
 andur cigerüm once-yi andânuñ içün

ilk mısradaki “içün”, ikinci mısradaki “andânuñ” kelimeleri kısmen silinmiştir.

88^b'de “Öz anımı eylerem özümle da‘vâ” mısrasında “anımı eyle-rem” kelimeleri leke altında kaldığı için kısmen okunabilmektedir.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
19b-20a	“Şeb ki miftâh-ı meh-i nev ola gencîne-ğüşâ” mısrasıyla başlayan gazelin ilk beytinden sonrası eksiktir.	“ılsa vaşluñ şâmumu şubha berâber yoh ‘aceb” mısrasıyla başlayan gazelin üçüncü beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Âh kim bir dem felek re‘yümle devrân etmedi	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

16. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Nr. 5162 (S3)**İstinsah Tarihi:** h. 1006 (m. 1598).**Müstensih:** İbni Emir Fakîhü'l-Hemedânî.**Boyut:** 200x135,140x80 mm.**Yaprak:** 16.**Satır:** 13.**Yazı Türü:** Talik.

Ketebe Kaydı: “Temmetü'l-kitâb bi-‘avnu'llâhi Te‘âlâ ve hüsni tevfiķ ‘alâ yedi kâtibi ‘abdi'l-müznib ilâ muhtâcî raḥmeti'llâhi ‘alâ ibni Emîr Faķîḥü'l- Hemedânî ğafera zünûbehu ve setera ‘uyûbehu fî-târîḥi sene sitte ba‘de'l-elf mine'l-hicriyye'n-nübuṣvetiyye fî-medînetü's-Şâmi şerîf 1006”

İçindekiler: Gazeller 1^b-84^b, Musammatlar 84^b-94^b, Kıtalar 94^b-99^b, Rubailer 99^b-106^b.

Mühürler ve Temellük Kayıtları: 51^b'de bir adet mühür bulunmaktadır.

Nüsha ile İlgili Gözlemler: Nüsha suya ve neme maruz kaldığı için kâğıt renginde değişiklikler meydana gelmiştir. Nüsha, muhtemelen, dağıldığı için tamir görmüş ve tekrar toplanmıştır. Sayfa numaraları bu tamirden sonra verildiği için sayfalar yerinde görölse de gazeller birbirini takip etmemektedir. Nüşhada dibace yoktur. Gazel başlangıcında serlevha bulunmaktadır. Nüsha muntazam cedvellidir.

Baş: قد انار العشق للعشاق منهاج الهدا
Sâlik-i rāh-ı ḥaķîķat 'ışķa eyler iķtidā

Son: Gördüm seni elden ihtiyārum gétđi
Baķdum ķadüñe şabr u ķarārūm gétđi
Ḥāk oldum u her yaña ğubārūm gétđi
el-Ķışşa ķapuñda i'tibārūm gétđi

Der-kenar: Ön kapağın iç kısmında üzerinde tarih bulunan bir eşya listesi vardır.

106^b'de temmet kaydının yanındaki boşluğa Arapça bir dua yazılmıştır.

Düzeltilmeler: 36^a'nın kenarında, metinde “Kim vërse cān yoluñda bulur hāk olup maḳām” şeklinde yer alan mısra “Kim vërse cān yoluñda bulur hāk-i maḳdemün” şeklinde düzeltilmiştir. TD ve G de bu ikinci şekli tercih etmişlerdir. Yazı farklı olduğu için bu düzeltmenin daha sonra başkası tarafından, bir başka nüsha ile karşılaştırma yapılarak meydana getirildiğini söylemek mümkündür.

37^b'de “Kār-ger düşmez ḥadeng-i ṭa'ne-yi düşmen maña” mısrasındaki “ṭa'ne” kelimesi yerine “nāvek” yazılmış daha sonra bu kelimenin üzeri çizilerek kenara “ṭa'ne” yazılmış ve hata düzeltilmiştir. Hem mevcut kelimenin üzeri çizilerek yapıldığı için hem de aynı yazı kullanıldığı için bu düzeltmenin müstensih tarafından yapıldığı söylenebilir.

38^a'da “‘Āşıḳa şevḳuñla cān vèrmek igen müşkil degül” mısrasındaki “vèrmek igen” S3'te “vèrmegin” yazılmış daha sonra kenarda “vèrmekligin” olarak düzeltilmiştir. Bu ikisi de doğru değildir. Muhtemelen “igen” kelimesindeki “elif” harfi “vèrmek” kelimesindeki “kef” ile çok yakın yazıldığı için müstensih bunları birleşik görmüş ve öyle de yazmıştır. Ancak bu durumun vezinde hata doğurduğunu anlayan birisi bu kusuru kelimenin nüshadaki anlamını koruyarak gidermeye çalışmıştır.

55^a'da “Her kimün devr-i ḳamerde ṭālî'î firûz olur” mısrasında “firûz” kelimesi önce “mevzün” yazılmış daha sonra üzeri çizilmeden satır arasında “firûz” olarak düzeltilmiştir.

72^a'da “Sâdedür ḥaṭṭuñ ḥayālinden zamîrüm defteri” mısrasında “ḥaṭṭuñ” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında onun yerine “ḥâl” yazılmıştır.

95^b'de “Feyz-i cūduñ ḳıldı eşḳ-i ḥ'arumı dürr-i şemîn” mısrasında “ḳıldı” kelimesi atlanmış daha sonra satır arasında düzeltilmiştir.

Boşluklar: 10^b'de

Esîr-i ğurbetüz biz senden özge âşnāmuz yolḥ
Ayaġuñ kesme başuñ-çün bizüm miḥnet-serâlardan

beyti çizgi hâlinde kısmen silinmiştir.

84^b'de “Nemlû eşkümden zemîn memlû ünümden âsmân” mısrasında “nemlû” kelimesi üzerindeki lekeden dolayı net okunamamaktadır.

Zaman Zaman Müracaat Edilen Nüşalar

Metin tesisinde esas alınan nüshaların tereddütlerimizi tam gideremediği durumlarda başvurduğumuz bu nüsha grubu ağırlıklı olarak tarihsiz yazmalardan oluşmaktadır. Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanı Nil Baydar'ın 16. yüzyılda istinsah edilmelerini mümkün gördüğü bu nüshalardan (S4 ve sonrasındaki S kodlu tarihsiz nüshalar) esas nüsha grubunun tam çoğunluk sağlayamadığı, diğer neşirlerle farklı okumalar sunduğu veya sağlanan okumalardan emin olamadığımız hâllerde yararlandık. 16. yy.daki kasideli nüsha sayısı sınırlı olduğundan, aynı hâllerde KS kodlu nüshaların kaside kısmına başvurduk. Bu grup nüshaların okuma farkları esas nüsha grubuyla birlikte müracaat edilen yerler bakımından dipnotta gösterilmiştir.

1. Staatsbibliothek Zu Berlin Preuss. Kulturbesitz Orientabteilung, Ms. or. oct. 3651 (BN)

Baş: قد انار العشق للعشاق منهاج الهدا
Sâlik-i rāh-ı ḥaḳīḳat ‘ışka eyler iḳtidā

Son: من از اقلیم عرب حیرتی از ملک عجم
هر دو کردیم به اظهار هنر کام طلب
یافتیم از دو کرم پیشه مراد دل خویش
او زر از شاه عجم من نظر از شاه عرب

İçindekiler: 2b-70b Gazeller, 70b-75a, 76a-76b Musammatlar, 75a-75b Mukatta'lar, 75b Rubailer, 77a Farsça *Divân*'dan bir rubai ve bir kıta.

Varak: 77.

Satır: 14.

Yazı: Talik.

İstinsah Tarihi: h. 12 Rebiülevvel 999 (m. 8 Ocak 1591).

Müstensih: Abdülvehhâb el-Hicâzî.

Boyut: 241x161, 154x84 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım
33b-34a	“Râz-ı ‘ışkuñ şahlaram elden nihân ey serv-i nâz” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir. “Çarh her ay başına şalmış kaşuñdan bir hayâl” mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Cân vërme ğam-ı ‘ışka ki ‘ışk âfet-i cāndur	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
آسوده کربلا بهر حال که پست	Rubai	Farsça <i>Divân</i>
من از اقلیم عرب حیرتی از ملک عجم	Kıta	Farsça <i>Divân</i>

2. Tahran Sipehsalar Kütüphanesi, Nr. 307 (TN)

Baş: ħamd-i bî-ħad ol mütekellim-i nuṭq-âferine ki sefine-yi ümmîd-i sükkân-ı...

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gëtdi
Bağdum yüzüne şabr u qarârum gëtdi
Hâk oldum u her yaña ğubârum gëtdi
el-Ḳıssa kapuñda i’tibârum gëtdi

İçindekiler: 1b-9a Dibace, 9b-107a Gazeller, 107b-119a Musammatlar, 119b-127b Mukatta‘lar, 127b-135a Rubailer, 135b-152b *Beng ü Bâde*.

Varak: 135.

Satır: 12.

Yazı: Talik.

Notlar: Aşağıdaki şiir, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Biz cihân ma’müresin ma’nâda virân bilmişüz	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirlerin Türkçe *Divân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Mihri gönlümde nihân olduğın ol mâh bilür	Gazel
Ëy cihân-dide gözüm bunca ki çok yaşuñ var	Gazel
Segridür cilveye ol serv semendin yeñemez	Gazel
Dehr bir menzil hâlâyık kârbânı pîş imes	Gazel

3. Tebriz Millî Kütüphanesi, Nr. 1337 (TZ)

Baş: hâmd-i bî-hâd ol mütekellim-i nuṭṭ-âferîne ki sefîne-yi ümmîd-i sükkân-ı...

Son: Gördüm seni elden ihtiyârüm gèdti
Baḡdum yüzüñe şabr u ḡarârüm gèdti
Hâk oldum u her yaña ḡubârüm gèdti
el-Ḳışsa ḡapuñda i'tibârüm gèdti

İçindekiler: 1b-8b Dibace, 9a-88b Gazeller, 88b-99a Musammatlar, 99a-105a Mukatta'lar, 105a-114a Rubailer, 114b-129b *Beng ü Bâde*.

Varak: 114.

Satır: 12.

Yazı: Talik.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım
8b-9a	Dibacede yer alan “ماثم حصاد الكلام” mısrasından sonrası eksiktir. “اشرقت من فلك البهجت شمس و بها” mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
36b-37a	“Sâkiyâ câm dut ol 'aşıka kim ḡayḡuludur” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir. “Zevḡ şevḡıyla cihân ḡaydın çeken zaḡmet çeker” mısrasıyla başlayan gazelin son dört beytinden öncesi eksiktir.

59b-60a	“Milk-i hüsnüñ böyle zâlim pâdişâhı olmağıl” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	“Ëy ruhuñ kıble-yi cân hâk-i derüñ Ka‘be-yi dil” mısrasıyla başlayan gazelin son beytinden öncesi eksiktir.
64b-65a	“Her habâb-ı eşküme bir ‘aks şalmış peykerüm” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	“Şem‘-i şâm-ı fırkatem şubh-ı vişâli n’eylerem” mısrasıyla başlayan gazelin son üç beytinden öncesi eksiktir.
68b-69a	“Ëy gëyüp gül-gün dem-â-dem ‘azm-i cevân eyleyen” mısrasıyla başlayan gazelin ilk altı beytinden sonrası eksiktir.	“Düst bî-pervâ felek bî-rağm devrân bî-sükûn” mısrasıyla başlayan gazelin son altı beytinden öncesi eksiktir.
75b-76a	“Ramazân oldı çeküp şahid-i mey perdeye rû” mısrasıyla başlayan gazelin ilk dört beytinden sonrası eksiktir.	“Meni cândan uşandurdu cefâdan yâr uşanmaz mı” mısrasıyla başlayan gazelin son beş beytinden öncesi eksiktir.
104b-105a	“Ëy ki ‘âlemde mağabbet adını mezmûm édüp” mısrasıyla başlayan kıtanın ilk iki beytinden sonrası eksiktir.	“Doğruluğ ile iste ‘ulüvv-i makâm kim” mısrasıyla başlayan kıtanın son beytinden öncesi eksiktir.

4. Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Nr. 3944 (S4)

Baş: hamd-i bî-had ol mütekellim-i nuṭṭ-âferîne ki sefine-yi ümmîd-i sükkân-ı...

Son: Ëy feyz-i vücûd şahid-i cûd saña
 Ve’y şahid-i cûd her nê mevcûd saña
 Ümmîd-i kabûl i’timâd-ı keremüñ
 Merdüduñı etmiş yine merdûd saña

İçindekiler: 1b-9a Dibace, 9b-110b Gazeller, 110b-115a Musammatlar, 115aMukatta’lar, 115a Rubailer.

Varak: 115.

Satır: 11.

Yazı: Talik.

Boyut: 234x140, 120x70 mm.

Notlar: Aşağıdaki şiir, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Eyle ser-mestem ki idrâk etmezem dünyâ nedür	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

5. Süleymaniye Kütüphanesi, Darülmecnevi Nr. 408 (S5)

Baş: Cāna cinān müjdesin yetürdi...

Son: Ey Fuzûlî kadümüz kıldı felek ham ya'ni
Vaktidür çıhmağa dünyâ kapusından egilün

İçindekiler: 1b-6a Dibace, 6b-78b Gazeller, 78b-83a Musammatlar, 83a-83b Mukatta'lar, 83b-84a Rubailer.

Varak: 84.

Satır: 12-14.

Yazı: Talik.

Boyut: 240x147, 185x90 mm.

Eksik Varak:

Varak	Eksik Kısım
1b	Baş tarafta eksik varak yok gibi görünmesine rağmen dibacedeki "cāna cinān müjdesin yetürürdi" ifadelerinden öncesi nüshada eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
من از اقلیم عرب حیرتی از ملک عجم	Kıta	Farsça <i>Divân</i>
آسوده کربلا بهر حال که پست	Rubai	Farsça <i>Divân</i>

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirin Türkçe *Divân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
از سبقت صوری خلافت مقصود	Rubai

6. Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Nr. 236 (S6)

Baş: hâmd-i bî-hâd ol mütekellim-i nuṭṭ-âferîne ki sefîne-yi ümmîd-i sükân-ı...

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gétدی
Bağdum yüzüne şabr u qarârum gétدی

Hâk oldum u her yaña ğubârum gétدی
el-Ḳışsa kapuñda i'tibârum gétدی

İçindekiler: 1b-6a Dibace, 6b-73a Gazeller, 73a-82b Musammatlar, 82b-89a Mukatta'lar, 89a-95a Rubailer.

Varak: 95.

Satır: 14.

Yazı: Talik.

Boyut: 174x110, 129x73 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
64b-65a	“Tâ sirişk-i dîde-yi Ferhâdı gördi lâle-ğün” mısrasıyla başlayan gazelin ilk beş beytinden sonrası eksiktir.	“Gör sirişküm şeb-i hicrân dème kim ıandur bu” mısrasıyla başlayan gazelin son dört beytinden öncesi eksiktir.
70b-71a	“Ëy vücûd-ı kâmilün esrâr-ı hikmet maşdarı” mısrasıyla başlayan gazelin ilk beş beytinden sonrası eksiktir.	“Âyîne sever cândan ruhsâre-yi cânânı” mısrasıyla başlayan gazelin beşinci beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Eyle ser-mestem ki idrâk etmezem dünyâ nedür	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
Giribân oldu rüsvâlg elinden çâk dâmen hem	Murabba	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirin Türkçe *Divân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Nevâ vü sâz ile mey nûş edenler dil-rübâlardur	Gazel

7. Süleymaniye Kütüphanesi, Nuri Arlasez Nr. 45 (S7)

Baş: hâmd-i bî-hâd ol mütekellim-i nuṭṭ-âferîne ki sefine-yi ümmîd-i sükkân-ı...

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gétدی
Bağdum yüzüne şabr u qarârum gétدی

Hâk oldum u her yaña ğubârum gétدی
el-Ḳışsa kapuñda i'tibârum gétدی

İçindekiler: 1b-7a Dibace, 7b-80b Gazeller, 80b-90a Musammatlar, 90a-96a Mukatta'lar, 96a-103a Rubailer.

Varak: 13.

Satır: 14.

Yazı: Talik.

Boyut: 132x88, 103x70 mm.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Biz cihân ma'mûresin ma'nâda vîrân bilmişüz	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
İşk derdi ey mu'âlic kâbil-i dermân degül	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirlerin Türkçe *Divân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Mihri gönümde nihân olduğın ol mâh bilür	Gazel
Ëy cihân-dide gözüm bunca ki çok yaşuñ var	Gazel
Ḳâmetün serv [ü] yüzün gül-berg-i ra'nâsan gülüm	Gazel
Deyem cenâb-ı hâzrete yevmü'ş-su'al eger	Kıta

8. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Nr. 4407 (S8)

Baş: hâmd-i bî-hâd ol mütekellim-i nuṭṭ-âferîne ki sefine-yi ümmîd-i sükkân-ı...

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gétđi
Bağdum yüzüne şabr u qarârum gétđi

Hâk oldum u her yaña ğubârum gétđi
el-Ğışsa kapuında i'tibârum gétđi

İçindekiler: 1b-4a Dibace, 4b-70b Gazeller, 71a-76b Musammatlar, 78a-79b Mukatta'lar, 77a-77b, 80a-82aRubailer.

Varak: 85.

Satır: 17.

Yazı: Talik.

İstinsah Tarihi: h. Şevval 1242 (m. Mayıs 1827).

Boyut: 140x80, 226x140 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
3b-4a	Dibacedeki “şüret-i cem'iyetin cem' édüp rişte-yi redife” ifadesinden sonrası eksiktir.	Dibacedeki “ <i>Buride bād zebāni ki der-fazā-yı sūhan</i> ” mısrasıyla başlayan kıtanın son iki mısrasından öncesi eksiktir
76b-77a	“Perişān-hālūn oldum şormaduñ hāl-i perişānum” mısrasıyla başlayan murabbanın ilk üç bendinden sonrası eksiktir.	Eksik varaktan sonrası “Hayl-i ğamuñ étđi nağd-i ‘ömrüm tārāc” rubaisi ile başlamaktadır.
77b-78a	“Ëy şehd-i lebün sözi şekervār leziz” mısrasıyla başlayan rubaiden sonrası eksiktir.	“Hamd-i bî-had dem-be-dem ol mübdi'-i eşyāya kim” mısrasıyla başlayan kıtanın ilk beyti eksiktir.

9. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Nr. 4741 (S9)

Baş: ğamd-i bî-had ol mütekellim-i nuṭḡ-āferine ki sefine-yi ümmîd-i sükkân-ı...

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gétđi
Bağdum yüzüne şabr u qarârum gétđi

Hâk oldum u her yaña ğubârum gétđi
el-Ğışsa kapuında i'tibârum gétđi

İçindekiler: 2a-8b Dibace, 9b-91a Gazeller, 91a-100b Musammatlar, 100b-107b Mukatta'lar, 107b-115a Rubailer.

Varak: 124.

Satır: 14.

Yazı: Talik.

Boyut: 186x115, 142x75 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
9b-10a	“يا من احاط علمك الاشياء كلها” mısrasıyla başlayan gazelin ilk iki beytinden sonrası eksiktir.	“اشرقت من فلک البهجة شمس و بها” mısrasıyla başlayan gazelin son beytinden öncesi eksiktir.
49b-50a	“Olmaz oldu görüp ahvâlümü el hûblara ‘aşık” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	“Cân vērür râyiha-yıtürbet-i pâkûn ey pâk” mısrasıyla başlayan gazelin son üç beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiir, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
‘İşk derdi ey mu‘âlic kâbil-i dermân degül	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirlerin Türkçe *Divân*’da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Mihri gönlümde nihân olduğın ol mâh bilür	Gazel
‘Ey cihân-dide gözüm bunca ki çok yaşuñ var	Gazel

10. Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Nr. 7117 (S10)

Baş: hâmd-i bî-hâd ol mütekellim-i nuṭṭ-âferine ki sefine-yi ümmid-i sükkân-ı...

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gëdti
Bağdum yüzüne şabr u qarârum gëdti

Hâk oldum u her yaña ğubârum gëdti
el-Ḳıṣṣa kapuñda i‘tibârum gëdti

İçindekiler: 1b-7a Dibace, 8b-89a Gazeller, 89a-94b Musammatlar, 94b-102a Mukatta'lar, 102a-106b Rubailer.

Varak: 16.

Satır: 12.

Yazı: Rika ve Talik.

Boyut: 166x106, 130x75 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
59b-60a	“Muḥālîf devrden gül-gün şarâbı ḵana deġşürdüm” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	“Hicrân ile yanar geceler rişte-yi cânım” mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.
72b-73a	“Hoşdur ey gün ṭâlî'ün kim düşdün ol ḥâk-i dere” mısrasıyla başlayan gazelin ilk beytinden sonrası eksiktir.	“Ey vücûd-ı kâmilün esrâr-ı ḥikmet maşdarı” mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Eyle ser-mestem ki idrâk etmezem dünyâ nedür	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
Cân vërme ġam-ı ‘ışḵa ki ‘ışḵa âfet-i cândur	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirin Türkçe *Divân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Ġoncesin gül bülbülün ḵatline peykân eylemiş	Gazel

11. Süleymaniye Kütüphanesi, Pertev Paşa Nr. 414 (S11)

Baş: ḥamd-i bî-ḥad ol mütekellim-i nuṭḵ-âferîne ki sefîne-yi ümmîd-i
sükkân-ı...

Son: چون خاک کربلاست فضولی مقام من
نظمم به هر کجا که رسد حرمتش رواست
زر نیست و سیم نیست و گهر نیست و لعل نیست
خاک است شعر بنده ولی خاک کربلاست

İçindekiler: 1b-8a Dibace, 8b-102a Gazeller, 102a-114a Musammatlar, 114a-122a Mukatta'lar, 122a-131b Rubailer.

Varak: 140.

Satır: 12.

Yazı: Talik.

Boyut: 225x140, 160x80 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
54b-55a	“Gel ey rāḥat ṣanan esbāb cem‘in kılma nādānlıġ” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	“Ayš için bir ırfa menzildür bahār eyyāmı bağ” mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir. Burada sayfa eksiki olmayabilir. Sadece “Sāḫiyā mey şun ki dām-ıġam-durur huş-yārlıġ” mısrasıyla başlayan gazel eksik görünmektedir. Müstensih reddade olarak “Sāḫiyā” yazıp dalgınlık eseri, bu gazeli atlamış olabilir.
56b-57a	“Olmaz oldu görüp aḥvālümü el ḥūblara ‘aşıġ” mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	“Gelür ol serv-i sehī ey gül ü lāle açılın” mısrasıyla başlayan gazelin son dört beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Eyle ser-mestem ki idrāk etmezem dünyā nedür	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
من از اقلیم عرب حیرتی از ملک عجم	Kıta	Farsça <i>Divân</i>
آسوده کربلا بهر حال که پست	Rubai	Farsça <i>Divân</i>
چون خاک کربلاست فضولی مقام من	Kıta	Farsça <i>Divân</i> /Dibace

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirin Türkçe *Divân*'da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Nevâ vü sâz ile mey nûş edenler dil-rübâlardur	Gazel

12. Ankara Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu Nr. 06 Mil Yz A 3401 (KS₁)

Baş: Hevâ ‘arāyis-i gülzâre oldu çihre-güşâ
Bahâr gülşene gëydürdi hulle-yi haðrâ

Son: Pervâneye zulm-i bî-ħisâb eyler şem‘
Zulm odına baðrını kebâb eyler şem‘

Güyâ ki bilür zulm ser-encâmı nêdür
Bî-hûde degül ki ıztırâb eyler şem‘

İçindekiler: 1b-50b Kasideler, 51b-57a Dibace, 57b-131a Gazeller, 131a-139b Musammatlar, 139b-145b Mukatta‘lar, 145b-149b Rubailer.

Varak: 150.

Satır: 16.

Yazı: Talik.

Boyut: 130x90-112x70 mm.

Eksik Varak:

Varak	Eksik Kısım
101-102	“Nê hoşdur elde gül-gün cām başda ‘ışk sevdası” mısrasıyla başlayan kasidenin yedinci bendinin ilk beytinden sonrası eksiktir.
185	“Pervâneye zulm-i bî-ħisâb eyler şem” mısrasıyla başlayan rubaiden sonrası eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiir, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
‘İşk derdi ey mu‘âlic kâbil-i dermân degül	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirlerin Türkçe *Divân*’da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü
Mihri gönlümde nihân olduğın ol mâh bilür	Gazel
Ëy cihân-dide gözüm bunca ki çok yaşuñ var	Gazel

13. Ankara Millî Kütüphanesi, Yazmalar Koleksiyonu Nr. 06 Mil Yz A 8496 (KS₂)

Baş: Hevâ ‘arâyis-i gülzâre oldu çihre-güşâ
Bahâr gülşene geydürdi hülle-yi hâdrâ

Son: Êtmiş iken efḍal-i halk-ı cihân iḳbâl ile
Erzel-i ehl-i cehennem eyleye Sübhân seni

İçindekiler: 1^b-48^a Kasideler, 48^b-54^a Dibase, 54^a-123^a Gazeller, 123^a-132^a Musammatlar, 132^a-135^b Mukatta‘lar, 136^b-242^b Farsça *Divân*.

Varak: 136.

Satır: 15.

Yazı: Talik.

Boyut: 260x155-210x130 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
2b-3a	“Hevâ ‘arâyis-i gülzâre oldu çihre-güşâ” mısrasıyla başlayan kasidenin kırkuncı beyti ve sonrası eksiktir.	“Nê kim şahîfe-yi tedbîre ‘aql êder masṡûr” mısrasıyla başlayan kasidenin yedinci beytinden öncesi eksiktir.
6b-7a	“Âb levhî üzre çekmiş mevcden mışter şabâ” mısrasıyla başlayan kasideden sonrası eksiktir.	“ <i>Ebbidallâhümme fi’l-âfâki emni’l-müslimîn</i> ” mısrasıyla başlayan kasidenin son altı beytinden öncesi eksiktir.
63b-64a	“Ġayra eyler bî-sebeb biñ iltifât ol nüş-leb” mısrasıyla başlayan gazelin beşinci beytinden sonrası eksiktir.	“Ëy esîr-i dâm-ı ğam bir güşe-yi mey-hâne dut” mısrasıyla başlayan gazelin dördüncü beytinden öncesi eksiktir.
69b-70a	“Göz haṡuñdan merdûmin maḥv êtmedin bulmaz murâd” mısrasıyla başlayan gazelin yedinci beytinden sonrası eksiktir.	“Çeşm-i şûret-bâzuma müjġân şafî hengâmedür” mısrasıyla başlayan gazelin son üç beytinden öncesi eksiktir.
70b-71a	“Hoşem kim dem-be-dem giryân gözüm ol hâk-i pādandur” mısrasıyla başlayan gazelin ilk dört beytinden sonrası eksiktir.	“Menüm kim bir leb-i ḥandân içün giryânlıġum vardır” mısrasıyla başlayan gazelin son iki beytinden öncesi eksiktir.

127 ^b -128 ^a	“Dün sâye şaldı başuma bir serv-i ser-bülend” mısrasıyla başlayan müseddesin ilk üç bendinden sonrası eksiktir.	“Ten bozıldı eşk-i çeşm-i hün-feşânumdan menüm” mısrasıyla başlayan muhammesten öncesi eksiktir.
133 ^b -134 ^a	“Baḥîl kılmasa cem‘ êtdüгідirem şarfin” mısrasıyla başlayan kıtanın ilk beytinden sonrası eksiktir.	“Hemişe düstüm oldur dêrem ki mâl vêrüp” mısrasıyla başlayan kıtanın son iki beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Âferin êy şâni‘-i ten perver-i cân âferin	Kaside	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
Zihî kâmil ki ‘aql-ı nüktedân derkinde ḥayrândur	Kaside	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

14. Manisa İl Halk Kütüphanesi, Nr. 45 Hk 6417 (KS₃)

Baş: Hevâ ‘arâyis-i gülzâre oldı çihre-güşâ
Bahâr gülşene geydürdi ḥulle-yi ḥaḍrâ

Son: Ger kûyuña eşküm güzer eyler güstâḥ
Ve’r ḳaddüñe çeşmüm nazar eyler güstâḥ

‘Ayb eyleme reng-i çihre-yi zerdüm gör
Kim çoḥları ‘âlemde zer eyler güstâḥ

İçindekiler: 1b-51^a Kasideler, 58^b-135^a Gazeller, 51^b-57^b Musammatlar, 135^a-138^a Mukatta‘lar, 138^a-139^b Rubailer.

Varak: 139.

Satır: 15.

Yazı: Nesih.

Boyut: 205x130-115x69 mm.

15. Süleymaniye Kütüphanesi, Carullah Nr. 1660 (KS₄)

Baş: Şeḥâb-ı feyz emel gülşenin kılpup sırâb
Gül-i murâd açılup ola müstecâb du‘â

Son: Gördüm seni elden ihtiyârım gétđi
Bağdum yüzüne şabr u qarârım gétđi

Hâk oldum u her yaña ğubârım gétđi
el-Ğışsa kapuında i'tibârım gétđi

İçindekiler: 1a-30b, 33a-38b Kasideler, 31b-32b, 39a-43a Dibace, 44b-126a Gazeller, 126a-133b Musammatlar, 134a-140b Mukatta'lar, 140b-148a Rubailer.

Varak: 151.

Satır: Değişik.

Yazı: Talik.

İstinsah Tarihi: h. Şevval 1069 (m. Temmuz 1659)

Müstensih: Mustafa b. Hüseyin el-Ladikî.

Boyut: 177x105, 150x80 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
1a	Nüshanın baş tarafında eksik vardır.	"Hevâ 'arâyis-i gülzâre oldu çihre-ğüşâ" mısrasıyla başlayan kasidenin son dört beytinden öncesin eksiktir.
8b-9a	"Çıhđı yaşıł perdeden 'arz eyledi ruhsâr gül" mısrasıyla başlayan kasideden sonrası eksiktir.	"Êrişđi vağt ki gül başa büstâna kâdem" mısrasıyla başlayan kasidenin son altı beytinden öncesi eksiktir.
10b-11a	"Bu bağr-i nil-gün biñ mevc her sâ'at 'iyân eyler" mısrasıyla başlayan kasideden sonrası eksiktir.	"Yine açıldı gül ü kıldı cihânı ħurrem" mısrasıyla başlayan kasideden öncesi eksiktir.
69b-70a	"Âşiyân-ı murğ-ı dil zülf-i perişânuñdadur" mısrasıyla başlayan gazelden sonrası eksiktir.	"Zevğ şevkıyla cihân kaydın çeken zağmet çeker" mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
129b-130a	"Getür sâķi kadeğ kim nev-bahâr-ı âlem-ârâdur" mısrasıyla başlayan terci-bendin dördüncü bendinin ilk mısrasından sonrası eksiktir.	"Tâ cünün rağtın geyüp dutdum fenâ milkin vağtan" mısrasıyla başlayan tahmisin son mısrasından öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler, şairin diğeri eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Âferîn êy şâni'-i ten perver-i cân âferîn	Kaside	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
Yâ menba'â'l-mekârim ü yâ ma'dene'l-vefâ	Kaside	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
Zihî kâmil ki 'aql-ı nüktedân derkinde hayrândur	Kaside	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

16. Süleymaniye Kütüphanesi, Halet Efendi Nr. 684 (KS5)

Baş: hamd-i bî-ḥad ol mütekellim-i nuṭḳ-âferîne ki sefine-yi ümmîd-i sükkân-ı...

Son: اذنی سمعت بجانب الحی خطاب
قد اسکرنی و ملت من غیر شراب

یا من یرید الوصل الینا یأتی
لا تحسب بیننا اذا جئت هجاب

İçindekiler: 1b-6b Dibace, 7b-49b Kasideler, 55b-125a Gazeller, 125a-133b Musammatlar, 133b-139b Mukatta'lar, 139b-147a Rubailer.

Varak: 146.

Satır: 15.

Yazı: Talik.

İstinsah Tarihi: h. 3 Muharrem 1102 (m. 7 Ekim 1690).

Müstensih: Muhammed b. Hasan b. Ahmed el-Alâî.

Boyut: 204x139, 150x92 mm.

Eksik Varak:

Sayfa Aralığı	Eksik Kısım	
5b-6a	Dibacedeki "Eger 'ömr-hâ merdüm-i bed-sirişî" mısrasıyla başlayan kıtadan sonrası eksiktir.	Dibacedeki "naẓmdan neşri seçilmeye ve edâ-yı süstî ile şâhid-i ma'nâ cemâlinde niķâb açılmaya" ifadelerinden öncesi eksiktir.

57b-58a	“Câm içre mey ki dâyre şalmış habâb aña” mısrasıyla başlayan gazelin ilk dört beytinden sonrası eksiktir.	“Ġamzesin sevdün gönül cânuñ gerekmez mi saña” mısrasıyla başlayan gazelden öncesi eksiktir.
133b-134a	“Ĥamd-i bî-ĥad dem-be-dem ol mübdi’-i eşyâya kim” mısrasıyla başlayan kıtanın ilk beytinden sonrası eksiktir.	“Ëy vücûd-ı kâmilün âyine-dâr-ı feyz-i Ĥaĥ” mısrasıyla başlayan kıtanın son beytinden öncesi eksiktir.

Notlar: Aşağıdaki şiirler şairin diğer eserlerinden nüshaya girmiştir.

Şairin Diğer Eserlerinden Nüshaya Giren Şiirler		
Şiir	Türü	Bulunduğu Eser
Âferîn ey şâni’-i ten perver-i cân âferîn	Kaside	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>
’İşk derdi ey mu’âlic kâbil-i dermân degül	Gazel	<i>Leylâ vü Mecnûn</i>

Nüshada yer alan aşağıdaki şiirler ya Türkçe *Divân*’da bulunması şüpheli ya da başka şairlere ait olduğu bilinen şiirlerdir.

Şiir	Türü	Şairi
el-Kasidetü’t-Tantarâniyye	Kaside	Şair: Ebû Nasr Muinüddîn Ahmed b. Abdirrezzâk et-Tantarânî Mütercim: Şemseddin Ahmed Kemalpaşazâde
Dêsem cenâb-ı ‘izzete yevmü’ş-şavâb eger	Kıta	-
قَدْ ذَابَ مِنَ الْفِرَاقِ لَحْمِي وَ دَمِي	Rubai	-
اذنى سمعت بجانب الحى خطاب	Rubai	-

17. Biblioteca Apostolica Vaticana, Nr. Borg. Turc. 13 (KS₆)

Baş: Hevâ ‘arāyis-i gülzâre oldu çihre-güşâ
Bahâr gülşene gëydürdi hulle-yi hâdrâ

Son: Gördüm seni elden ihtiyârum gëtdi
Bağdum yüzüne şabr u qarârum gëtdi

Hâk oldum u her yaña ğubârum gëtdi
el-Kışsa kapuında i‘tibârum gëtdi

İçindekiler: 1b-33b Kasideler, 34b-39a Dibace, 39b-109a Gazeller, 109a-117b Musammatlar, 117b-123a Mukatta‘lar, 123a-129a Rubailer.

Varak: 135.

Satır: 17.

Yazı: Talik.

İstinsah Tarihi: h. Şaban 1032 (m. Haziran 1623).

Müstensih: Muhammed ibn Muhammed.

Boyut: 210x130, 150x90 mm.

Notlar: Aşağıdaki şiirin Türkçe *Divân*’da bulunması şüphelidir.

Şiir	Türü	Şairi
Dehr bir menzil hâlâyık kârbânı pîş imes	Gazel	-

Türkçe *Divân* Nüshaları¹

1. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 140; 954 (1547) tarihli.
2. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 2318/1; 984 (1575) tarihli.
3. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 101; 984 (1576) tarihli.
4. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 3347; 1081 (1669) tarihli.
5. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz FB 321/7; 1084 (1672) tarihli.
6. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 779; 1094 (1682) tarihli.
7. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 8187; 1106 (1693) tarihli.
8. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 4724/1; 1123 (1710) tarihli.
9. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 5086/8; 1160 (1746) tarihli.
10. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3321; 1229 (1813) tarihli.
11. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3952; 1247 (1830) tarihli.
12. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 5086/7; 1260 (1844) tarihli.
13. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 1762; 1262 (1845) tarihli.
14. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3397; 1287 (1869) tarihli.
15. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz FB 267; tarihsiz.

1 Fuzûlî'nin Türkçe Divânının nüshalarını burada verilenlerle sınırlamak mümkün değildir. Henüz kataloglara girmemiş birçok nüsha bulunabileceği gibi özel kütüphanelerde yer alan nüshalar da araştırmacıların istifadesine sunulmamış olabilir.

Listedeki nüshalardan bazıları çeşitli nedenlerle görülememiştir. Bu nüshalarla ilgili bilgiler kataloglardan ve Fuzûlî hakkında yapılan bilimsel çalışmalardan elde edilmiştir.

16. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3401; tarihsiz.
17. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3654; tarihsiz.
18. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3750/1; tarihsiz.
19. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 3972/2; tarihsiz.
20. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 5377; tarihsiz.
21. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 7658; tarihsiz.
22. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 5974; tarihsiz.
23. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 8496; tarihsiz.
24. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 8524; tarihsiz.
25. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 2318/3; tarihsiz.
26. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 911; tarihsiz.
27. Millî Kütüphane, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. 06 Mil Yz A 8949/4; tarihsiz.
28. Millî Kütüphane, Adana İl Halk Kütüphanesi, Nr. 01 Hk 1088; tarihsiz.
29. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 446; tarihsiz.
30. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 1280; tarihsiz.
31. Millî Kütüphane, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Nr. 06 Hk 276/1; tarihsiz.
32. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Nr. Yz. A 539; 1130 (1718) tarihli.
33. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Nr. Yz. A 228; 1262 (1846) tarihli.

34. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Nr. Yz. A 396; tarihsiz.
35. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Nr. Yz. A 540; tarihsiz.
36. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Nr. Yz. A 230; tarihsiz.
37. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Nr. Yz. A 229; tarihsiz.
38. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Üniversite A, Nr. 336; tarihsiz.
39. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, Mustafa Con A, Nr. 38/II; tarihsiz.
40. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Laleli, Nr. 1912; 999 (1590) tarihli.
41. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Esad Efendi, Nr. 2681; 1002 (1593) tarihli.
42. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 5162; 1006 (1598) tarihli.
43. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Beyazıt Ktp., Nr. 5762; 1033 (1623) tarihli.
44. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 6391; 1034 (1625) tarihli.
45. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Carullah, Nr. 1660; 1069 (1659) tarihli.
46. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İzmir, Nr. 518; 1077 (1666) tarihli.
47. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Reisülküttâb, Nr. 975; 1083 (1672) tarihli.
48. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İbn Mirza, Nr. 2; 1099 (1687) tarihli.
49. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala İsmail, Nr. 472; 1101 (1690) tarihli.
50. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Halet Efendi, Nr. 684; 1102 (1690) tarihli.
51. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mihrişah Sultan, Nr. 364; 1107 (1695) tarihli.
52. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihad Tarlan, Nr. 30; 1117 (1704) tarihli.

53. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fatih, Nr. 3851; 1227 (1812) tarihli.
54. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Düğümlü Baba, Nr. 420; 1235 (1819) tarihli.
55. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 4407; 1242 (1827) tarihli.
56. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hasib Efendi, Nr. 343; 1244 (1828) tarihli.
57. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İbrahim Efendi, Nr. 584; 1254 (1838) tarihli.
58. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihad Tarlan, Nr. 49; 1255 (1839) tarihli.
59. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hüsrev Paşa, Nr. 555; 1254 (1838) tarihli.
60. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihad Tarlan, Nr. 429; 1260 (1844) tarihli.
61. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Uşşaki Tekkesi, Nr. 98; 1268 (1851) tarihli.
62. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi, Nr. 235; 1281 (1864) tarihli.
63. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İhsan Mahvi, Nr. 102; 1284 (1867) tarihli.
64. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Serez, Nr. 2691; 1284 (1867) tarihli.
65. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İbrahim Efendi, Nr. 600; 1286 (1869) tarihli.
66. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Uşşaki Tekkesi, Nr. 97; 1286 (1869) tarihli.
67. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hafız İbrahim Gürpınar, Nr. 1547; 1286 (1869) tarihli.
68. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Düğümlü Baba, Nr. 405; 1288 (1871) tarihli.
69. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hafız İbrahim Gürpınar, Nr. 1455; 1289 (1872) tarihli.

70. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hüseyin Kazım, Nr. 167; 1291 (1874) tarihli.
71. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Antalya Tekelioğlu, Nr. 1280; 1291 (1874) tarihli.
72. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hacı Selim Ağa Ktp. Hüdayi Efendi, Nr. 1253; 1291 (1874) tarihli.
73. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Zühdü Bey, Nr. 206; 1296 (1878) tarihli.
74. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, A. Erip Gürtay, Nr. 85; 1296 (1878) tarihli.
75. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Sami Benli, Nr. 254; 1296 (1878) tarihli.
76. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, Nr. 3457; 1296 (1878) tarihli.
77. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Zeki Pakalın, Nr. 4291; 1296 (1878) tarihli.
78. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Zühdü Bey, Nr. 194; 1308 (1890) tarihli.
79. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Sefayihî, Nr. 457; 1308 (1890) tarihli.
80. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Sami Benli, Nr. 260; 1308 (1890) tarihli.
81. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fethi Sezai Türkmen, Nr. 452; 1308 (1890) tarihli.
82. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İzmirli İsmail Hakkı, Nr. 3416; 1315 (1897) tarihli.
83. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Şerif Muhiddin Targan, Nr. 148; 1315 (1897) tarihli.
84. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Sami Benli, Nr. 251; 1328 (1910) tarihli.
85. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Zeki Pakalın, Nr. 4289; 1328 (1910) tarihli.
86. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Sevil Akay, Nr. 326; 1342 (1923) tarihli.

87. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Nihad Tarlan, Nr. 28/1; tarihsiz.
88. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ayasofya, Nr. 3944; tarihsiz.
89. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Darülmecnevi, Nr. 408; tarihsiz.
90. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Fatih, Nr. 3852; tarihsiz.
91. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Halet Efendi, Nr. 37; tarihsiz.
92. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, M. Arif-M. Murad, Nr. 80; tarihsiz.
93. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nafiz Paşa, Nr. 1516; tarihsiz.
94. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Pertev Paşa, Nr. 414; tarihsiz.
95. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuri Arlasez, Nr. 45; tarihsiz.
96. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Reşid Efendi, Nr. 774; tarihsiz.
97. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 2378; tarihsiz.
98. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 2452; tarihsiz.
99. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 4741; tarihsiz.
100. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 5807; tarihsiz.
101. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 7117; tarihsiz.
102. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Nr. 5148; tarihsiz.
103. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi, Nr. 236; tarihsiz.
104. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İbni Mirza, Nr. 172; tarihsiz.
105. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Köprülü 3, Nr. 719; tarihsiz.
106. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Özel, Nr. 284; tarihsiz.
107. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Antalya Tekelioğlu, Nr. 1344; tarihsiz.
108. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Nr. 386; tarihsiz.

109. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, Nr. 4966/8; tarihsiz.
110. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, Nr. 4966/16; tarihsiz.
111. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, Nr. 4966/25; tarihsiz.
112. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, Nr. 4967/10; tarihsiz.
113. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, Nr. 4959/8; tarihsiz.
114. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, Nr. 4959/39; tarihsiz.
115. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye, Nr. 4959/93; tarihsiz.
116. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 342; 990 (1583) tarihli.
117. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 341; 1018 (1609) tarihli.
118. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 344; 1094 (1683) tarihli.
119. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 340; 1222 (1807) tarihli.
120. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 339; 1256 (1840) tarihli.
121. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 338; 1257 (1841) tarihli.
122. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 343; tarihsiz.
123. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserleri, Nr. 345; tarihsiz.
124. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 989/2; tarihsiz.
125. İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler, Nr. 990; tarihsiz.

126. Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, Nr. Y. 897; 982 (1574) tarihli.
127. Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, Nr. R. 749; 995 (1587) tarihli.
128. Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, Nr. R. 748; 1000 (1591) tarihli.
129. Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi, Nr. H. 896; 1062 (1652) tarihli.
130. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 5465; 979 (1571) tarihli.
131. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 5719; tarihsiz.
132. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 3599; tarihsiz.
133. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 2859; tarihsiz.
134. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 2851; tarihsiz.
135. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 592; tarihsiz.
136. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 2850; tarihsiz.
137. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 1532; tarihsiz.
138. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. TY 813; tarihsiz.
139. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. 3944; tarihsiz.
140. Koç Üniversitesi, Yazmalar Koleksiyonu, Nr. MS 371; tarihsiz.
141. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Nr. M. Cevdet K. 81; tarihsiz.
142. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi, Nr. 05 Ba 624; 1048 (1637) tarihli.
143. Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi, Nr. 05 Ba 1684; 1244 (1827) tarihli.
144. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, Nr. 19 Hk 2160/1; 1155 (1741) tarihli.
145. Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi, Nr. 21 Hk 1609; tarihsiz.
146. Diyarbakır İl Halk Kütüphanesi, Nr. 21 Hk 621; tarihsiz.
147. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, Nr. 22 Sel 4783; tarihsiz.
148. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, Nr. 22 Sel 2439; tarihsiz.
149. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, Nr. 22 Sel 4224; tarihsiz.
150. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, Nr. 22 Sel 5409; tarihsiz.
151. Edirne Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, Nr. 22 Sel 6032; tarihsiz.
152. Kayseri Raşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesi, Raşid Efendi, Nr. 1304; 1071 (1660) tarihli.
153. Konya Müze Kütüphanesi, Nr. 464; 984 (1576) tarihli.

154. Konya Müze Kütüphanesi, Nr. 6; 1070 (1660) tarihli.
155. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Antalya Elmalı İlçe Halk Kütüphanesi, Nr. 07 El 3022/1; 1118 (1705) tarihli.
156. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Gaziantep İl Halk Kütüphanesi, Nr. 27 Hk 127; tarihsiz.
157. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Antalya Elmalı İlçe Halk Kütüphanesi, Nr. 07 El 3011; tarihsiz.
158. Konya Bölge Yazma Eser Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi, Nr. 42 Kon 2662; tarihsiz.
159. Konya Bölge Yazma Eser Kütüphanesi, Konya İl Halk Kütüphanesi, Nr. 42 Kon 3190; tarihsiz.
160. Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi, Nr. 13793; tarihsiz.
161. Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi, Nr. 13834; tarihsiz.
162. Konya Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kütüphanesi, Nr. 14504; tarihsiz.
163. Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, Nr. 43 Va 1356; tarihsiz.
164. Manisa İl Halk Kütüphanesi, Nr. 45 Hk 2669; tarihsiz.
165. Manisa İl Halk Kütüphanesi, Nr. 45 Hk 6417; tarihsiz.
166. Sivas Gürün İlçe Halk Kütüphanesi, Nr. 58 Gürün 85; 1249 (1833) tarihli.
167. Tokat Müzesi, Nr. 60 Mü 68; 1004 (1595) tarihli.
168. Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Nr. 61 Hk 196; tarihsiz.
169. Kuzey Kıbrıs Sultan II. Mahmud Kütüphanesi, Nr. 314; tarihsiz.
170. Kuzey Kıbrıs Selimiye Camii, Nr. 20/3; tarihsiz.
171. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. M-236; tarihsiz.
172. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. M-19; 1243 (1828) tarihli.
173. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-2598; 1272 (1856) tarihli.
174. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. 5791; 1281 (1864) tarihli.
175. Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. M-216; tarihsiz.

176. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-1810; 1260 (1844) tarixli.
177. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-3844; tarixsiz.
178. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-3039; 1254 (1838) tarixli.
179. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. C-175; tarixsiz.
180. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-6614; 1218 (1803) tarixli.
181. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-3028; 1258 (1842) tarixli.
182. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-4299; 1264 (1874) tarixli.
183. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-5108; 1263 (1846) tarixli.
184. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-4366; tarixsiz.
185. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-7025; 1264 (1847) tarixli.
186. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. A-611; tarixsiz.
187. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-2343; tarixsiz.
188. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-2241; tarixsiz.
189. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-3675; 1100 (1683) tarixli.
190. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-1316; tarixsiz.
191. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-120; tarixsiz.
192. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-245; 1247 (1831) tarixli.

193. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-2953; (1602) tarixli.
194. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. C-192; 1085 (1674) tarixli.
195. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. M-205; tarixsiz.
196. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-1715; 1245 (1829) tarixli.
197. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-1721; tarixsiz.
198. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-1336; tarixsiz.
199. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-2704; tarixsiz.
200. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-2753; tarixsiz.
201. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. C-257; tarixsiz.
202. Azərbaycan Millî İlimlər Akademisi Mehemed Fuzuli Adına El-yazmalar Enstitüsü, Nr. B-1434; tarixsiz.
203. Azərbaycan CCP İlimlər Akademiyası Respublika Elyazmaları Fondu; Nr. 4062; 980 (1572) tarixli.
204. Kazan Devlet Üniversitesi Fennî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. T 2168; 1263 (1846) tarixli.
205. Kazan Devlet Üniversitesi Fennî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. T 1730; 1231 (1815) tarixli.
206. Bosna Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 2506; tarixsiz.
207. Bosna Hersek Gazi Hüsrev Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 5734; 1243 (1827) tarixli.
208. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 2135; 1041 (1632) tarixli.
209. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 16878; 1081 (1670) tarixli.
210. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 16927; 1087 (1676) tarixli.

211. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 18974; 1131 (1718) tarihli.
212. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 1494; 1251 (1835) tarihli.
213. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 2629; 1253 (1837) tarihli.
214. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 15692; 1263 (1846) tarihli.
215. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 15681; 1264 (1847) tarihli.
216. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 762/6; tarihsiz.
217. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 2294; tarihsiz.
218. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 2703; tarihsiz.
219. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 25723; tarihsiz.
220. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 18670; tarihsiz.
221. Tahran Millî Kütüphanesi, Nr. 20632; tarihsiz.
222. Tahran Sipehsalar Kütüphanesi, Nr. 305; 1069 (1658) tarihli.
223. Tahran Sipehsalar Kütüphanesi, Nr. 306; tarihsiz.
224. Tahran Sipehsalar Kütüphanesi, Nr. 307; tarihsiz.
225. Tahran Sipehsalar Kütüphanesi, Nr. 308; tarihsiz.
226. Tahran Kitabhane-i Meclis-i Şura-yı İslami, Nr. 4987; 1223 (1808) tarihli.
227. Tahran Kitabhane-i Meclis-i Şura-yı İslami, Nr. 4798/2; 1287 (1870) tarihli.
228. Tahran Kitabhane-i Meclis-i Şura-yı İslami, Nr. 291/46-firuz; tarihsiz.
229. Tahran Kitabhane-i Meclis-i Şura-yı İslami, Nr. 13463/9; tarihsiz.
230. Tahran Danişgah Kütüphanesi, Nr. 5160/2; 1260 (1844) tarihli.
231. Tahran Danişgah Kütüphanesi, Nr. 4307/1; tarihsiz.
232. Tahran Danişgah Kütüphanesi, Nr. 5091; tarihsiz.
233. Tahran Danişgah Kütüphanesi, Nr. 6568; tarihsiz.
234. Tahran Danişgah Kütüphanesi, Nr. 6569; tarihsiz.
235. Tahran Danişgah Kütüphanesi, Nr. 6570; tarihsiz.
236. Tahran Hüseyin Miftah Kütüphanesi, nr 1442; tarihsiz.
237. Tahran Hüseyin Miftah Kütüphanesi, Nr. 1212; tarihsiz.
238. Tahran Hüseyin Miftah Kütüphanesi, Nr. 888; 1120 (1708) tarihli.
239. Tahran Melik Kütüphanesi, Nr. 2135; 1041 (1631) tarihli.
240. Tahran Melik Kütüphanesi, Nr. 4583; 1259 (1843) tarihli.
241. Tahran Melik Kütüphanesi, Nr. 5032/2; 1261 (1845) tarihli.

242. Tahran Asgar Mehdevî Kütüphanesi, Nr. 483; tarihsiz.
243. Tahran Asgar Mehdevî Kütüphanesi, Nr. 284/1; tarihsiz.
244. Tahran Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Nr. 19/1; 1068 (1658) tarihli.
245. Tahran Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Nr. C-228; tarihsiz.
246. Tahran Dânişserây-ı Ali-Mirza Abdülazim Han Gurgânî Kütüphanesi., Nr. 197; tarihsiz.
247. Tahran Dairetü'l-Maarif Kütüphanesi, Nr. 427/2; tarihsiz.
248. Tahran Doktor Mehdi Beyani, Nr. 56/9; 995 (1586) tarihli.
249. Meşhed Kitabhane-i Asitan-ı Kuds-ı Rezavi, Nr. 9659; 991 (1583) tarihli.
250. Meşhed Kitabhane-i Asitan-ı Kuds-ı Rezavi, Nr. 15105; 993 (1585) tarihli.
251. Meşhed Kitabhane-i Asitan-ı Kuds-ı Rezavi, Nr. 12547; 1279 (1862) tarihli.
252. Meşhed Kitabhane-i Asitan-ı Kuds-ı Rezavi, Nr. 15945; 1144 (1731) tarihli.
253. Meşhed Gevherşad Kütüphanesi, Nr. 444; tarihsiz.
254. Meşhed Gevherşad Kütüphanesi, Nr. 928; tarihsiz.
255. Meşhed Medrese-i Ayetullah Hoyi Kütüphanesi, Nr. 148; 1228 (1813) tarihli.
256. Meşhed Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Nr. 19 ferh; tarihsiz.
257. Tebriz Millî Kütüphanesi Nr. 2859; 1007 (1598) tarihli.
258. Tebriz Millî Kütüphanesi, Nr. 2627; 1234 (1818) tarihli.
259. Tebriz Millî Kütüphanesi, Nr. 2653; 1299 (1881) tarihli.
260. Tebriz Millî Kütüphanesi, Nr. 1337; tarihsiz.
261. Kum-Gulpâyegânî Kütüphanesi, Nr. 57/186-8516; 1010 (1602) tarihli.
262. Kum-Gulpâyegânî Kütüphanesi, Nr. 8/110-1400; 1026 (1617) tarihli.
263. Kum Gulpâyegânî Kütüphanesi., Nr. 39/205-7825/1; tarihsiz.
264. Kum-Gulpâyegânî Kütüphanesi, Nr. 59/78-8858; tarihsiz.
265. Kum Mescid-i Azam Kütüphanesi, Nr. 2110/1; tarihsiz.

266. Kum Merkez-i İhyai Kütüphanesi, Nr. 1531; 1228 (1813) tarihli.
267. İsfahan Kitabhane-i Umumi, Nr. 551/2; tarihsiz.
268. Meraga MeragaUmumi Kütüphanesi., Nr. 27; 1091 (1680) tarihli.
269. Yezd Seryezdî Kütüphanesi, Nr. 273; tarihsiz.
270. Damgan Kemberbenî Haşim Kütüphanesi, Nr. 76; tarihsiz.
271. Şiraz Bünyad-ı Farsşinasi Kütüphanesi, Nr. 70; tarihsiz.
272. Kaşan Medrese-i Sultani Kütüphanesi, Nr. 207; 1205 (1790) tarihli
273. Musul Mektebetü'l-Evkâfi'l-Amme, Türkçe Yazmalar, Nr. Medre-
setü'l-Emniye fî Câmî'i'l-Başâ 22/13; tarihsiz.
274. Musul Mektebetü'l-Evkâfi'l-Amme, Türkçe Yazmalar, Nr. Medre-
setü'l-Muhammediye 21/16; tarihsiz.
275. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Talat 53; 992
(1584) tarihli.
276. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Talat 16; 1074
(1663) tarihli.
277. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 28; 1074 (1663)
tarihli.
278. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 183; 1254 (1838)
tarihli.
279. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 174; tarihsiz.
280. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 314; tarihsiz.
281. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Talat 123; tarihsiz.
282. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 52; tarihsiz.
283. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Talat 121; tarihsiz.
284. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. ez-Zekiye 62; tarihsiz.
285. Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 313; tarihsiz.
286. Mısır Hidiv Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. 5688; tarihsiz.
287. Mısır Hidiv Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. 8687/1; tarihsiz.
288. Mısır Hidiv Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. 8687/2; tarihsiz.
289. Medine Arif Hikmet Kütüphanesi, Nr. 811/77; 993 (1585) tarihli.
290. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Ens-
titüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. C 1924;
997 (1589) tarihli.

291. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. B 296; 1009 (1600) tarihli.
292. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. C 1550; 1099 (1688) tarihli.
293. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. E 12; 1199 (1785) tarihli.
294. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. C 153; 1239 (1823) tarihli.
295. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. C 2474; 1240 (1825) tarihli.
296. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. B 3973; tarihsiz.
297. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. A 110; tarihsiz.
298. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. A 1571; tarihsiz.
299. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. B 4261; tarihsiz.
300. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. C 754; tarihsiz.
301. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. B 3958; tarihsiz.

302. Saint-Petersburg Rusya Bilimler Akademisi Doğu Yazmaları Enstitüsü Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, Nr. C 1774; tarihsiz.
303. Staatsbibliothek zu Berlin, Türkçe Yazmalar, Nr. Ms. or. oct. 3651; 999 (1591) tarihli.
304. Staatsbibliothek zu Berlin, Türkçe Yazmalar, Nr. Diez A quart. 74; 1102 (1691) tarihli.
305. Staatsbibliothek zu Berlin, Türkçe Yazmalar, Nr. Ms. or. oct. 315; 112? tarihli.
306. Staatsbibliothek zu Berlin, Türkçe Yazmalar, Nr. Hs. or. 960; tarihsiz.
307. Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. Cod. Turc. 028; 1000? (1592) tarihli.
308. Bayerische Staatsbibliothek Münchshen, Nr. A. Or. 6910 u; 1254 (1838) tarihli.
309. Bayerische Staatsbibliothek Münchshen, Nr. A. Or. 7878; 1266 (1859) tarihli.
310. Bayerische Staatsbibliothek Münchshen, Nr. A. Or. 6910; 1286 (1869) tarihli.
311. Bayerische Staatsbibliothek Münchshen, Nr. 4 A. Or. 3340; 1312 (1894) tarihli.
312. Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Vat. Turco 47; 1004 (1596) tarihli.
313. Vatikan Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Borg Turco 13; 1032 (1623) tarihli.
314. Fransa Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. Supplement turc 1370; 1082 (1671) tarihli.
315. Fransa Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. Supplement turc 1457; 1247 (1832) tarihli.
316. Fransa Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. Bibliotheque Mazarine; 1254 (1838) tarihli.
317. Fransa Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. Supplement turc 1475; tarihsiz.
318. Fransa Millî Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, Nr. Supplement turc 1264; tarihsiz.

319. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Add MS 19445; 1041 (1632) tarihli.
320. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Or 7102; 1061 (1651) tarihli.
321. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Or 406; tarihsiz.
322. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Or 9822; tarihsiz.
323. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Add MS 7916; tarihsiz.
324. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Add MS 7917; tarihsiz.
325. British Library, Oriental Manuscripts, Nr. Or 7101; tarihsiz.
326. İngiltere Bodleian Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. MS. Turk. e. 44; tarihsiz.
327. Dublin The Chester Beatty Library, T.M. Miniatures, Nr. 440; tarihsiz.
328. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. K19/I; 1068 (1657) tarihli.
329. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. L50; 1252 (1836) tarihli.
330. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. AC45; 1254 (1838) tarihli.
331. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. AC44; 1273 (1856) tarihli.
332. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. L22/I; tarihsiz.
333. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. AC17/I; tarihsiz.
334. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. L50; tarihsiz.
335. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. K31; tarihsiz.
336. Gürcistan Bilimler Akademisi Türkçe Yazmalar, Nr. P AC 326/II; tarihsiz.
337. Avusturya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. Mxt. 430; tarihsiz.
338. Avusturya Dükalık Kütüphanesi, Gotha Koleksiyonu, Nr. pt. 185/Seetzen: Haleb Nr. 504; tarihsiz.
339. Dallas Museum of Art, The Keir Collection of Islamic Art, Nr. K.1.2014.1386; tarihsiz.

340. Princeton Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 1663; 1094 (1683) tarihli.
341. Princeton Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 394; 1236 (1821) tarihli.
342. Princeton Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 1281; tarihsiz.
343. Princeton Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 338; tarihsiz.
344. Princeton Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, Nr. 1023; tarihsiz.
345. Uppsala University Library, O Nov. 73/Zettersteen Katalog Nr. 497; tarihsiz.

İmla

A₁, T₂ ve V nüshalarında nanzal “n”lerin yazımında ağırlıklı olarak “nun kef” harfleri kullanılmıştır. Öbür nüshalarda çoğunlukla “kef” harfi tercih edilmiştir. Ancak öbür nüshalarda da istinsah edildiği yerden bağımsız olarak zaman zaman “nun kef”li kullanıma rastlanmaktadır. Bu durum, esas olanın “nun kef”li kullanım olduğunu, öbürünün sadeleşme veya uyarlama ile geliştiğini düşündürmektedir. Bununla birlikte yayında kullanılan yazı tipi karşılamadığı için “nun kef”li kullanım metinde gösterilememiştir.

A₁ nüshasında birinci kişi zamiri “men” olarak kaydedilmiştir. T₂ nüshasında A₁’den az ama öbür nüshalardan daha fazla “men” tercihinine rastlıyoruz. B, A₂, A₃, K, T₁, S₁, S₂, V ve TT nüshalarında “ben” kullanımı ağırlıkta iken “men”li kullanımlara da rastlıyoruz. M ve S₃ nüshalarında ise “men” tercihi çok seyrek görünmektedir. Bütün bunlar değerlendirildiğinde aslolanın “men” olduğunu, “ben” kullanımının uyarlama sonucu geliştiğini söyleyebiliriz.

A₁ ve V nüshalarında daha fazla, öbür nüshalarda ise çok seyrek olarak “yıl || yılan” gibi kelimelerin başındaki “y” sesinin kullanılmadığı, kelimelerin “ıl || ılan” şeklinde yazıldığı görülmektedir.

Benzetme edatı A₁’de ağırlıklı olarak “kimi” öbür nüshalarda ise “gibi” olarak yazılmıştır. T₂ ve V nüshalarında “gibi” kullanımına daha çok yer verilse de A₁ dışındaki nüshalarla karşılaştırıldığında “kimi” kullanımı bu nüshalarda daha fazladır.

A₁, T₁, S₁ ve S₃ nüshalarında bazen öbür nüshalarda ise seyrek olarak “ev, sev-” gibi bazı Türkçe kelimelerin ilk hecesindeki ünlünün dar ünlü ile yazıldığı (iv, siv-) gözlenmiştir. Bu nedenle bu kelimeler de kapalı e ile gösterilmiştir.

“Bak, yok, çok, ok” gibi kelimelerin son seslerinin yazımında “ķ || ħ” harflerinin birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir. “ķ || ħ” değişimine bütün nüshalarda rastlanmaktadır. Ancak A₁ nüshasında ağırlıklı olarak “ħ” harfi tercih edilmiştir. T₂ ve V nüshalarında “ķ” harfi tercih edilmese rağmen öbür nüshalardan daha fazla “ħ” kullanımına denk geliyoruz. Geriye kalan nüshalarda seyrek olarak “ħ” kullanımına rastlansa da daha

çok “k” tercih edilmiştir. Bu durumda A₁ dışındaki nüshaların “k” tercihi yaptıklarını söyleyebiliriz. Ancak “yok, bak” gibi kelimelerin redif oldukları gazeller, “h” sıralamasında yazılmışlardır. Ayrıca bu gazellerde kelimeler “h”lı yazılmıştır. Bu durumda esas olanın “h”lı yazım olduğunu söylemek mümkündür.

Nüshalarda “k || k || g” değişimine de rastlıyoruz. Özellikle, son hecesi kalın ünlülü kelimelerin mastarının yazımında, bu üç harfin, bütün nüshalarda birbirinin yerine kullanıldığını gözledik. Ancak bütün nüshalarda ağırlıklı olarak “k” harfi tercih edilmiştir. Öbürlerinin oranı “k” harfine göre daha düşüktür.

Değerlendirdiğimiz nüshalarda “c || ç” harflerinin kullanımında bir standart oluşmadığı gözlenmiştir. “nice || niçe”, “gonce || gonçe” gibi kelimeler her iki harfle de yazılmıştır. Maalesef “nice” ve “niçe”nin -beyitteki anlamlarını göz önünde bulundurduğumuzda- “nasıl” ve “birçok” anlamlarının yazım ile ortaya konduğunu görmedik. Bu sebeple bu yazımın metinde bir anlam farklılaşması yarattığı kanaatinde değiliz. Bu, henüz bu harflerle ilgili uygulamanın netleşmemesinin sonucu olabilir. Aynı durum “b || p” harflerinin kullanımlarında da gözlenmektedir. Bu harflerin nüshalarda birbiri yerine kullanıldığı görülmektedir.

“Jeng || zeng” kelimesinin yazımında değerlendirdiğimiz nüshaların çoğunda “zeng” kelimesi tercih edilmiştir. A₃ ve S₂ nüshalarında “jeng” kullanımına, S₁ ve V nüshalarında ise karışık kullanıma rastlıyoruz. Bu durum, muhtemelen, “jeng || zeng” kelimesinin imlasının oturmamış olmasından kaynaklanmaktadır.

Nüshalarda “d || t || t̃” harflerinin Türkçe kelimelerde birbirinin yerine kullanıldığı gözlenmektedir. Genellikle kalın ünlülü kelimelerde her üçü arasında değişim görülürken ince ünlülü kelimelerde “t || d” arasında değişimler olduğunu görüyoruz. Örneğin “dut” kelimesi genellikle “d” harfi ile yazılmış fakat zaman zaman “t || t̃” harfleri de kullanılmıştır; “dikmiş” kelimesi ise “tikmiş” olarak da yazılmaktadır. “daş” kelimesinin her üç harfle de yazılmış örnekleri vardır. Bununla birlikte “toprak” kelimesi “t || t̃” harflerinden biriyle yazılmıştır. “toprak” kelimesinin yazımında V nüshasında Çağatay sahasına özgü “tofrak” imlasının tercih edildiği dikkat çekmektedir.

“Su, Sor-, bas-” gibi kalın ünlülü kelimelerin yazımında “ş || s” değişimi gözlenmektedir. “su” kelimesi A₁, B, A₂, M, T₂ ve V nüshalarında genellikle “s” harfi ile yazılmıştır. “Sor, bas” kelimeleri genellikle “ş” harfiyle yazılmış fakat zaman zaman bu kelimelerin “sin” harfiyle yazılmış şekillerine de rastlanmaktadır.

“Hangi” kelimesiyle ilgili nüshalarda beş farklı yazım karşımıza çıkmaktadır: “Hansı || Kansı || Hankı || Kankı || Kangı”. A₁’de “hankı” ve “hansı” kullanımlarına rastlıyoruz. B’de ağırlıklı olarak “kansı” kullanılmış fakat seyrek olarak “hansı” ve “kankı” şekillerinin de kullanıldığını görüyoruz. A₂, K ve S₁ nüshalarında ağırlıklı olarak “kansı” kullanılmış olmakla birlikte “kankı” şekline de yer verilmiştir. A₃, M, T₁, S₂ ve S₃’te “kansı” tercih edilmiştir. Ancak A₃’te “kangı”, M ve S₂’de “kankı” şekillerine de seyrek olarak yer verilmiştir. T₂ ve TT’de “hansı” tercih edilmiştir. Ancak T₂’de “kansı”, TT’de “kansı” ve “hankı” şekillerine seyrek olarak rastlanmaktadır. V nüshasında “hansı” daha çok kullanılmakla beraber “kankı” şekline de yer yer rastlanmaktadır. Basitleştirecek olursak B, A₃, M, T₁, S₂ ve S₃ nüshalarında “kansı”; T₂ ve TT nüshalarında “hansı”; A₂, K ve S₁ nüshalarında “kansı” ve “kankı” karışık; A₁’de “hankı” ve “hansı” karışık; V’de “hansı” ve “kankı” karışık kullanıldığını söyleyebiliriz.

Fuzûlî Divânı’nda Kullanılan Aruz Kalıpları

176 *Remel-i müsemmen-i mahzûf*: Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

80 *Hezec-i müsemmen-i sâlim*: Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

68 *Remel-i müsemmen-i mahbûn-ı mahdûf-ı aşlem-i darb*: Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

27 *Muzâri‘-i müsemmen-i ahreb-i mekfûf-i mahzûf*: Mef‘ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

22 *Müctess-i müsemmen-i mahbûn-ı mahzûf*: Mefâ‘ilün Fe‘ilâtün Mefâ‘i-lün Fe‘ilün

7 *Hezec-i müsemmen-i ahreb-i mekfûf-i mahzûf*: Mef‘ülü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ülün

6 *Muzâri‘-i müsemmen-i ahreb*: Mef‘ülü Fâ‘ilâtün Mef‘ülü Fâ‘ilâtün

5 *Ḥafîf-i müseddes-i maḥbûn-ı maḥzûf*: Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

3 *Ḥafîf-i [müseddes-i] maḥbûn, sâlim-i şadr, [maḳtû‘-ı ‘arûz u ḍarb]*:
Fâ‘ilâtün Mefâ‘ilün Fa‘lün (Bir yukarıdaki kalıpla bu kalıp, Türk edebiyatında ilk ve son tef‘ilesi değişmeli olarak kullanılmış aynı kalıp olarak kabul edilmektedir. Ancak üç manzumede ilk ve son tef‘ileler değişmesiz kullanıldığından ayrıca listelenmesi lüzumlu görülmüştür.)

2 *Basî‘-i müsemmen-i sâlim*: Müstef‘ilün Fâ‘ilün Müstef‘ilün Fâ‘ilün

2 *Müteḳârib-i müsemmen-i maḳşûr*: Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ül

2 *Müteḳârib-i müsemmen-i sâlim*: Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ülün

2 *Remel-i müsemmen-i maḥbûn*: Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün

2 *Ṭavîl-i müsemmen-i sâlim*: Fe‘ülü Mefâ‘ilün Fe‘ülü Mefâ‘ilün

1 *Hezec-i müseddes-i maḥzûf*: Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ülün

1 *Hezec-i müsemmen-i aḥreb*: Mef‘ülü Mefâ‘ilün Mef‘ülü Mefâ‘ilün

1 *Kâmil-i müseddes-i sâlim*: Mütefâ‘ilün Mütefâ‘ilün Mütefâ‘ilün

1 *Kâmil-i müsemmen-i sâlim*: Mütefâ‘ilün Mütefâ‘ilün Mütefâ‘ilün Mütefâ‘ilün

1 *Münserih-i müsemmen-i maṭvî-yi menḥûr*: Müfte‘ilün Fâ‘ilâtü Müfte‘ilün Fa‘

1 *Münserih-i müsemmen-i maṭvî-yi meḳşûf*: Müfte‘ilün Fâ‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün

1 *Recez-i müsemmen-i sâlim*: Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün

1 *Remel-i müseddes-i maḥbûn-ı maḥzûf*: Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1 *Remel-i müsemmen-i meşkül*: Fe‘ilâtü Fâ‘ilâtün Fe‘ilâtü Fâ‘ilâtün

1 *Serî‘-i müseddes-i maṭvî-yi meḳşûf*: Müfte‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün

(Yukarıda dibacede geçen 24 manzume ile 42 kaside, 294 gazel, 12 muşammât, 42 mukattanın veznine yer verilmiştir. Rubailerin vezni listede yer almamaktadır.)

TENKİTLİ METİN

FUZÛLÎ DİVÂNİ

DÎBÂCE

Ḥamd-i¹ bî-ḥad ol mütekellim-i nuṭḡ-āferine² ki sefine-yi ümmid-i sükkân-ı³ biḥâr-ı⁴ buḥûr-ı nazmı temevvüc-i istiğrâḡ-ı⁵ ﴿وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ﴾⁶ müstağrâḡ-ı⁷ gird-âb-ı ḥırmân⁸ etmiş⁹ iken silsile-yi istiğnâ-yı¹⁰ ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾¹¹ biraḥup¹² şu‘arâ-yı İslâmı¹³ şahîḥ ü sâlim sâhil-i necâta çekmiş ve sipâs-ı¹⁴ bî-kıyâs ol nâzım-ı¹⁵ âsmân u zemîne ki besmele-yi¹⁶ nazmın efser-i farḡ-ı furḡân edüp mezra‘a-yı kulûb-ı¹⁷ ehl-i ‘irfâna¹⁸ nihâl-i¹⁹ meveddet-i kelâm-ı²⁰ mevzûn²¹ tikmiş.²²

Kıt‘a: Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 23 Zihî şâni‘ ki levḥ-i câna kil-k-i ḥüsn-i tevfiḡı
Ezelden iktizâ-yı nazm-ı cân-perver raḡam kılmış
24 Kemâl-i şî‘r kesbi mümkün olmaz olmadın andan
25 Aña minnet ki ṭab‘-ı nazm luṭf etmiş kerem kılmış

- 1 ḥamd-i bî-ḥad: ḥamd-i bî-ḥad ve şenâ-yı bî-‘add [TD].
TD’de tercih edilen “ḥamd-i bî-ḥadd ve şenâ-yı bî-‘add” kalıbı devamında gelen “sipâs-ı bî-kıyâs” kalıbıyla paralellik arz etmemektedir. Oysa nüshaların çoğunluğunun da gösterdiği “ḥamd-i bî-ḥadd” ve “sipâs-ı bî-kıyâs” arasında paralellik vardır.
2 nuṭḡ-āferine: sihr-āferine T₂, S₄, S₆, TZ lutf-āferine A₁.
3 sefine-yi ümmid-i sükkân-ı: sükkân-ı sefine-yi ümmid S₁ sefine-yi sükkân-ı T₁, A₂, T₂, İÜ, S₄, TZ.
4 biḥâr-ı: biḥâr ü [TD] - S₄.
5 istiğrâḡ-ı: istiğrâc-ı T₁.
6 ve’s-şu‘arâ’u yettebi’uhumül-ğâvun: ve’s-şu‘arâ’u yettebi’uhumül-ğâvun ile A₂ - M, İÜ, TZ.
Şairlere gelince, onlara da sapkınlar uyar. *Kur’an*: 26. Şuara 224.
7 müstağrâḡ: - B.
8 ḥırmân: ḥırmâne A₃.
9 etmiş: yétmiş A₃.
10 istiğnâ-yı: - T₁.
11 ille’llezîne âmenû: - K, M, İÜ, TZ. Ancak inananlar müstesna. *Kur’an*: 26. Şuara 227.
12 biraḥup: biraḡup S₁, S₂.
13 İslâmı: - S₁.
14 ve sipâs-ı: sipâs-ı A₁.
15 nâzım-ı: nâzım-ı nazm-ı [TD] nazm-ı S₄.
16 besmele-yi: bismi’llâh-ı A₁.
17 kulûb: - S₆.
18 ‘irfâna: ‘irfân ü idrâke [TD].
19 nihâl: nihân M.
20 kelâm: kemâl T₂, S₄.
21 mevzûn: mevzüniyyet S₁.
22 tikmiş: dikmiş S₁, B tikmiş ve maḡzen-i esrâr kılmış [TD].
23 levḥ: evc M.
24 olmadın andan: bî-meded andan [TD] olmadın giryân [G].
25 aña: oña A₁ || nazm: nazmı M, S₂, K, P.
İÜ’de hem eksik varak vardır hem de sayfalar tekrar toplanmış ve sıralamada hatalar yapılmıştır. Sayfalar birbirini takip etmemektedir. Örneğin 1^b bu kıta ile bitmekte 2^a “mecâlis ü meḡâfilde istid‘â-yı isti‘dâd kılpup” ifadeleri ile başlamaktadır. Bu durum nüshanın birçok yerinde tekrarlanmaktadır.

Fârsî: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 مبدعی کز خامه ی توفیق او دارد رقم
2 صفحه ی ادراک ارباب سخن نقش خیال
3 طبع موزون از علامت های لطف خاص اوست
نیست چون علم دگر مقدور کسب این کمال

'Arabî: Fe'ülû Mefâ'ilün Fe'ülû Mefâ'ilün

- نسیج من اهدی النفوس الی المنی
4 و قدر اشکال الامور و حلها
5 نقدر من لولا اعانة فضله
6 لما علم الاسماء آدم کلها

Ve durûd-ı⁷ nâ-ma'dûd ol muhâtab-ı kelâm-ı mu'ciz-nizâma⁸ ki fûnûn-ı şî'ri mazmûn-ı⁹ ¹⁰ «وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ» merdûd-ı tabâyi¹¹ kılmış¹² iken lisân-ı hikmet¹³-beyânı¹⁴ ¹⁵ «إِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حِكْمَةً» taqrîr-i dil-peziiriyle maqbûl-i kulûb-ı ehl-i hâl etmiş ve şenâ-yı bî-riyâ¹⁶ ol kâfiye-yi¹⁷ nazm-ı enbiyâya ki 'adem-i

1 mebd'î: mübdîi [G].

2 nakş: hüsn A₂.

3 hâş: havâş A₁.

O, öyle bir yaratıcıdır ki söz erbabının idrak sayfasında hayaller onun tevfik kalemıyla nakş edilir. Ahenkli söz söyleme mizacı, onun hususi lutfunun alametlerindendir. Bu kemali diğer ilimler gibi elde etmek mümkün olmaz.

4 kaddera: kadderal'- T₁.

5 men: mev A₁.

6 lemâ: illâ T₁ lâ A₁ || esmâ'e âdeme: âdeme'l-esmâ'i A₁, T₂, S₄, S₆, S₁₀, T_Z.

İnsanları dileğine kavuşturanı, güç işleri yaradanı ve onların çözümünü takdir edenı tespih ederiz. Öyle bir ilahı mukaddes sayıyoruz ki o, yardımının fazlı olmasa Âdem'e bütün isimleri öğretmezdi.

Atıf: *Kur'an*: 2. Bakara 31.

7 ve durûd: durûd İÜ.

8 nizâma: nizâm T₂.

9 mazmûn-ı: - S₁₀, [G].

10 ve mâ 'allemnâhuş-şî'ra ve mâ 'allemnâhuş-şî'ra ve mâ yenbağî lehu A₁, T₂, S₁, S₄, S₆, S₁₀, S₁₁, [TD, G] - M, İÜ. Biz o peygambere şiir öğretmedik. *Kur'an*: 36. Yasin 69.

11 tabâyi': tab' T₂, S₄.

12 kılmış: etmiş S₁.

13 hikmet: kelime A₁.

14 beyânı: beyân A₁, T₂ beyân-ı [G].

15 inne mineş-şî'ri hikmetün: - M, İÜ inne mineş-şî'ri li-hikmetün P, S₄, S₁₀ inne mine'l-beyâni li-hikmetün S₆. Şiirden bir kısmı şüphesiz hikmettir. Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, *Sabîh-i Buhârî ve Tercemesi*, Çev. Mehmed Sofuoğlu, Ötügen Neşriyat: İstanbul, 1987, C. 13, s. 6109, (Edeb 90).

16 bî-riyâ: bî-pâyân ü bî-riyâ [TD] bî-müntehâ S₄.

17 kâfiye-yi: kâfiye-yi şeyh A₂ kâfiye-yi senc İÜ kâfiye-yi sühân M, kâfile-yi S₄.

iltifâtlarıyla¹ rütbe-yi şî'r² pāye-yi³ ihānetde kalmış iken sa'âdet-intisâb-ı⁴ şerîfleriyle fî'l-cümle derece-yi i'tibâra yetmiş.

Türkî: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Ol dūr-i dūr-c-i *ene eḫṣaḫ*⁵ ki ḫikmet dāyesi
⁶ Şî'r şehdiyle leb-i cān-perverin ter kılmamış
⁷ Şî'r bir zīverdūr ammā biz gibi nāḫışlara
 Ol ki kāmildūr anı muḫtāc-ı zīver kılmamış

Fârsî: Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

احمد مرسل آن که در عالم
⁸ هر چه باشد طفیل خلقت اوست
⁹ رتبه ی شعر هم ازوست بلند
¹⁰ محک جوهر نبوت اوست

'Arabî: Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün

اثنی علی خیر الانام محمد
¹¹ کشف الدجا بضیاء بدر جماله
¹² بشنائہ رفعت مدارج قدرنا
 خصت تحیتنا علیه و آله

1 iltifâtlarıyla: iltifât ile M iltifatıyla S₁₀.

2 rütbe-yi şî'r: şî'r A₁, S₆.

3 pāye: - S₄.

4 sa'âdet-intisâb-ı: silsile-yi sa'âdet-intisâb-ı A₃, K, [TD] sa'âdet-i intisâb-ı [G].

5 Ben Arab'ın en fasihiyim. Muhammed Bâkır el-Meclisî, *Bihârü'l-Envârî'l-Câmi'atü li-Düreri Ahbârî'l-E'immeti'l-Eḫṫâr*, Kum: Ahyâü'l-Kütübî'l-İslâmiye, 1968, C. 17, s. 157; Ebû's-Seâdât Mecdüddîn el-Mübârek b. Esîrüddîn Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî (İbnü'l-Esir), *en-Nihâye Fi Garibi'l-Hadis vel-Eser*, Tahk. Tâhir Ahmed ez-Zâvî ve Mahmûd Muhammed et-Tanâhî, Beyrut: Dâru'l-İhyâi et-Türâsî'l-Arabî, C. 1, s. 171.

6 kılmamış: kılmış A₁.

7 biz: ben A₂, İÜ || gibi: tegi T₂ kimi S₆, [TD]. Son iki beyit A₁'de yoktur.

8 ḫılkat: ḫudret S₄.

9 hem: ḫam B.

10 maḫak-ı: mihak-ı [G] || cevher: gevher M, K.

O, elçi olarak gönderilen Ahmed ki âlemde her ne varsa o yaratıldığı için var olmuştur. Şiirin rütbesinin yüceliği ondandır. Nübüvvet cevherinin mihengi odur. Atuf: Sen olmayaydın kainatı yaratmazdım. Ebû'l-Fidâ İsmâil b. Muhammed b. Abdilhâdî el-Cerrâhî el-Aclûnî, *Keḫṫü'l-Hafa ve Müzili'l-İlbâs 'Ammeṣṫehere Min'el-Eḫâdis 'Alâ Elsineti'n-Nâs*, Nşr. Yusuf b. Mahmûd el-Hâc Ahmed, Mektebetü'l-İlmî'l-Hadis, C. 2, s. 191, (No. 2123); Muhammed Bâkır el-Meclisî, *Bihârü'l-Envârî'l-Câmi'atü li-Düreri Ahbârî'l-E'immeti'l-Eḫṫâr*, Kum: Ahyâü'l-Kütübî'l-İslâmiye, 1968, C. 16, s. 47.

11 bi-zîyâi: bi-zîyâi ve A₃ || bedri: nûrî A₂, TT, M - T₂.

12 ḫadrinâ: ḫadrihâ A₁.

İnsanların en hayırlısı olan Hz. Muhammed'i överim. Onun güzellik ayının ışığı ile gecenin karanlığı dağıldı. Onu övmekle kıymetimizin mertebesi arttı. Ona ve âline selâm olsun.

Emmâ ba'd¹ rākım-ı tesvîdât-ı² şahâyif-i 'işyân Fuzûlî-yi nâtüvân bu tarz³ ile beyân-ı hâl⁴ ve bu⁵ nehcle şerh-i⁶ mâ-fi'l-bâl eder ki çün zevrak-ı vücûdum bâdbân-ı tabî'at birle⁷ deryâ-yı tufûliyyetden⁸ sâhil-i idrâk ü ihsâsa yét-di ve tahrik-i⁹ hevâ vü heves birle âteş-i şabvet¹⁰ işti'âl bulup harâreti cân u cânâna¹¹ te'sîr ét-di, râyiz-i¹² iktizâ-yı kemâl-i¹³ ma'nevî 'inân-ı¹⁴ tevsen-i iqbâlümü¹⁵ cânib-i iktisâb-ı âdâba¹⁶ mün'atıf kı-lup ve âftâb-ı hikmet cevher-i tab'uma¹⁷ eşer-i taşşîl-i ma'ârif¹⁸ şalup ragbet-i kesb-i edeb kılduk-da¹⁹ ve gül-i bahtum kesb-i hüner²⁰ hevâsıyla açıldukda²¹ ma'den-i cevâhir-i iktisâb-ı kemâlüm²² bir debistân-ı²³ cennet-nişân idi ki şahın-ı laţîfi şufûf-ı gılmânla²⁴ huld-ı berînden haber vèrürdi²⁵ ve maţla'-ı²⁶ ahter-i huşûl-i iqbâlüm²⁷ bir mekteb-i mühezzeb²⁸ idi ki fezâ-yı şerîfi serv-şad şanemler birle²⁹ cânâ³⁰ cinân³¹ müjdesin yétürürdi.³²

1 emmâ ba'd: - M, İÜ, K, T₂ ve lehü S₄.

2 tesvîdât-ı: tesvîdât-nâme TT.

3 bu tarz: her tarz İÜ.

4 hâl: - S₁.

5 bu: - S₁.

6 şerh: beyân A₁.

7 S₇'de bu kelimeden sonrası "âteş-i şabvet" ile başlayan kısma kadar yok.

8 tufûliyyetden: gâflet-i tufûliyyetden A₃, T₁, S₂, TN, [TD] - B, [T₂'de bu kelimeden sonrası "el-hakık bu kelimât-ı dil-peşîri" kısmına kadar yok.].

9 tahrik-i: tahrik ü T₁.

10 şabvet: şabâvet S₂ cünûn A₁, S₄, S₆, S₁₁, TZ, [TD, G] hayât M.

11 cân u cânâna: cânâ u cânâna T₁ cânâ vü cinâne B, A₃, K, M cân u cinâne İÜ, S₁₀ cân u cihâna TT, S₄, S₇ cânâ vü cihâna A₁, S₆, TZ.

12 râyiz-i iktizâ-yı: râyiz-i A₁, B, A₂, TT, K, M, İÜ, S₄, S₆, S₈, S₁₀, S₁₁, TZ ve râyiz-i iktizâ-yı [TD, G].

13 kemâl-i: cemâl-i A₁, S₄, S₆.

14 'inân: - K, S₄.

15 iqbâlümü: iqbâl A₁.

16 iktisâb-ı âdâba: iktisâb-ı edâya S₁, S₇, S₁₀ edâya A₁, S₆, âdâba S₄.

17 tab'uma: tab'a A₁, S₄, S₆.

18 ma'ârif: ma'ârifet T₁.

19 kıldukda: kıldukça S₄, S₆.

20 kesb-i hüner: hüner İÜ, S₁, TT.

21 açıldukda: açıldukça A₁, S₄, S₆.

22 cevâhir-i iktisâb-ı kemâlüm: cevâhir-i iktisâb birle S₁ cevâhirü'l-kitâb-ı kemâlüm T₁, A₁ cevher-i iktisâb-ı kemâlüm S₁₀.

23 bir debistân-ı: bir büstân-ı A₂, TT, İÜ büstân-ı kemâl-i S₁.

24 gılmânla: gılmana A₁, TT, S₄, S₆, S₁₀, TZ.

25 vèrürdi: vèrdi T₁, A₃, S₆, S₁₀, TZ.

26 maţla': meţâlî' [TD, G].

27 ahter-i huşûl-i: huşûl-i ahter-i İÜ.

28 mühezzeb: mühezzib [TD] mühezzeb-i te'dib A₂ te'dib İÜ.

29 şanemler birle: şanemlere TT semenberler ile A₁, S₆, S₁₀ şim-berler S₄.

30 cânâ: - TT.

31 cinân: cihan S₄.

32 yétürürdi: yétürdi A₃, A₁, T₁, İÜ, S₄, S₁₀, TZ.

Fârsî: Mef'ûlû Fâ'ilâtün Mef'ûlû Fâ'ilâtün

- 1 صحن لطیف و در وی خوبان نشسته صف صف
دیدارشان مبارک همچون سطور مصحف
2 خورشید لوح چون مه هر یک نهاده در پیش
3 برگ کتاب چون گل هر یک گرفته بر کف

Emmā henūz ol⁴ nev-reslere⁵ nezāket-i ṭab⁶dan tāb-ı⁶ iktisāb-ı⁷ deḡā-yık-ı 'ulūm ve ṭāḡat-ı meṣāḡḡat-ı ta'lim-i ḡaḡāyık-ı ḡudūd u⁸ rūsūm olma-maḡın⁹ maḡfil-i bihiṣṭ-āsālarında¹⁰ hemīṣe eṣ'ār-ı 'aṣıḡāneden ḡayrı¹¹ nesne oḡınmazdı ve müṭāla'a eṭdükleri evrāḡda ciger-sūz ḡazellerden¹² ḡayrı¹³ bir ḡaṭṭ¹⁴ bulunmazdı.

Türkî: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 15 Şî'r bir ma'şûḡdur ḡüsn-i 'ibāret zīveri
16 Cān u dilden nāzenin maḡbūblar 'aṣıḡları

Ol ṭā'ife-yi girāmī müdāvet-i ṣanāyî'-i¹⁷ eṣ'ār ile ve¹⁸ muvāzabet-i leṭāyif-i¹⁹ ḡüṭār ile hem ḡüsn ḡālātından vuḡūf bulmuşlardı ve²⁰ hem ıṣḡ kemālātından ḡaber-dār olmuşlardı.²¹

1 laṭif ü: laṭif A₁, A₃, T₁, S₁ || der ve'y ḡübān: ḡübān der v'ey S₄, S₆, S₁₀, TZ, [G, TD].

2 ḡurṣid-levh: ḡurṣid-i levh [G] || çün meh her yek: her yek çün meh A₁, S₄, S₆ çün zer her yek TT.

3 ber: der T₁.

Bir yer ki orada ḡüzeller saf saf oturuyordu. Onların ḡörünüṣü Kur'an satırları gibi mübarekti. Her biri, ay gibi ḡüneṣ levhasını önüne koymuştu. Her biri ḡül gibi kitap sayfasını elinde tutuyordu.

4 ol: - A₁, S₄, S₅.

5 nev-reslere: nev-reslerde [G].

6 tāb-ı: bāb-ı S₂.

7 iktisāb-ı: ikrisāb ü S₄.

8 ḡudūd u: ḡudūd A₂.

9 olmamaḡın: olmaḡın A₁, S₅, S₁₀.

10 bihiṣṭ-āsālarında: bihiṣṭ-āṣārlarında A₂, A₃, B, M, K, T₁, S₁, S₂, TT, P, TN, S₅, S₇, S₈, S₉, TZ.

11 ḡayrı: ḡayr TT, S₄, S₅, S₁₀ - A₁.

12 ḡazellerden: ḡazellerinden A₃, T₁.

13 ḡayrı: ḡayr S₄, S₅, S₁₀.

14 bir ḡaṭṭ: - S₁, A₃.

15 ma'şûḡdur: ma'şûḡdur K, S₁, TT, S₄, S₅, TZ, [G] ma'şûḡ A₁ || ḡüsn-i: ḡüsn ü TT, S₁₀ ḡüsndür A₁ || 'ibāret: - A₁.

16 maḡbūblar: ma'şûḡlar A₁.

17 ṣanāyî': ṣaḡāyif S₂.

18 eṣ'ār ile ve: eṣ'ār ile S₁₁ eṣ'ār ve [TD].

19 leṭāyif: laṭif S₄.

20 ve: - S₅.

21 olmuşlardı: oḡlardı T₁.

Türkî: Fa‘îlâtün Fa‘îlâtün Fa‘îlâtün Fa‘îlün

- ¹ Êy hoş ol kim tab‘-ı mevzûniyla bahş-i şî‘r édüp
 Hüb-rûlar vâkıf-ı maзмûn-ı eş‘âr olalar
 Demedin fehm édeler keyfiyyet-i esrâr-ı ışk
 ‘Âşık-ı bî-çâre hâlınden haber-dâr olalar

Men ki² şahîfe-yi³ cibilletümde⁴ rûz-ı ezelden⁵ killk-i kazâ harf-i⁶ mağab-
 bet-i nazm raqam kılmışdı⁷ ve hadîka-yı hilkatümde bidâyet-i⁸ fıtratdan⁹
 tohm-ı meveddet-i¹⁰ mevzûniyyet ekilmişdi,¹¹ ol¹² mecma‘uñ şehâb-ı¹³ im-
 tizâcından nihâl-i tabî‘atüm¹⁴ nem çeküp izhâr-ı ezhâr-ı¹⁵ isti‘dâd-ı¹⁶ nazm
 êtdi ve ol¹⁷ mağfilün¹⁸ hevâ-yı ihtilâfından ser-sebz olup¹⁹ mezra‘a-yı mizâ-
 cumda gül-i mezâk-ı²⁰ şî‘r bitdi.²¹

Türkî: Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlün

- ²² Şâhid-i nazm serâ-perde-yi kuvvetde iken
²³ Kıldı ol bezmi görüp fi‘l fezâsına hıram
²⁴ Gunceler gönlini açmağa leğâyif birle
²⁵ Bülbüle vârdi şabâ ruhşat-ı taqrîr-i kelâm

¹ édüp: eder [G].

² men ki: – A₁ ben S₅ çün TZ.

³ şahîfe-yi: şafha-yı A₂, A₃, B, M, K, T₁, S₁, TN, S₄, S₅, S₇, S₈, S₉, S₁₁, TZ, [G] – A₁.

⁴ cibilletümde: rahlümde S₅.

⁵ rûz-ı ezelden: bidâyet-i rûz-ı ezelden [TD].

⁶ kazâ harf-i: kazâdan B.

⁷ kılmışdı: kılmışlardı T₁.

⁸ bidâyet: hidâyet S₅.

⁹ fıtratdan: fıtratından A₃.

¹⁰ meveddet: mağabbet K - [G].

¹¹ ekilmişdi: ekilmiş T₁.

¹² ol: ve ol S₂.

¹³ şehâb-ı imtizâcından nihâl-i tabî‘atüm nem çeküp izhâr-ı ezhâr-ı: - M.

¹⁴ tabî‘atüm: tab‘um A₁, S₄.

¹⁵ ezhâr: enhâr S₁ - T₁, [G].

¹⁶ isti‘dâd-ı nazm êtdi ve ol mağfilün: - M.

¹⁷ ve ol: ol A₂.

¹⁸ mağfilün: mahfelin [G].

¹⁹ ser-sebz olup: sebz olup S₁ gül-bün-i cibilletüm ser-sebz olup [TD, G].

²⁰ mezâk: fırâk T₁ yaprak A₁.

²¹ bitdi: yêtdi T₁, A₁.

²² kuvvetde: kudretde A₁, TT.

²³ bezmi: nazmı A₃ nazm T₁ || fi‘l: faıl M.

²⁴ gunceler: gönçenün A₁, S₆, S₁₁ gönçe-veş [TD] || gönlini: gül-bünü A₂ || açmağa: almağa A₁ || leğâyif birle: leğâfet A₁, leğâfet birle S₄.

²⁵ taqrîr: tağdir S₁.

Lâ-cerem ‘andelîb-i şeydâ gibi¹ ser-mest² oldum ve ol³ güllere karşı terennüm etmege⁴ isti‘dâd-ı fıtratdan⁵ ruḥşat buldum.⁶ Ufk-ı ṭab‘umda⁷ hilâl-i mevzûniyyet ṭulû‘ edüp ol⁸ hurşîd-veşlerden ıktibâs-ı nûr-ı şevk etmegin⁹ gün günden¹⁰ bir gâyetde¹¹ mütezâid¹² oldu ki az müddetde eşi‘a-yı¹³ envâr-ı nazmumla¹⁴ çoḡ¹⁵ şehirler¹⁶ doldı.

Türkî: Mef‘ûlû Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

¹⁷ Şıyt-ı feşâḫatıyla sözümlü dutdı ‘âlemi
Men mehd-i i‘tibârda tıfl-ı zebûn henüz
Büy-ı hoşumla oldu mu‘aṭṭar dimâḡlar
Men nâfe-yi vücûdda bir kaṭre ḡün henüz

Zamân zamân¹⁸ sevdâ-yı¹⁹ şî‘r sâyîr ef‘âlûme²⁰ gâlib düşüp ve gürûḡ gürûḡ²¹ Leylî-veşler Mecnûn gibi²² istimâ‘-ı şî‘r içün başuma üşüp²³ şâ‘irliğüm muḡarrer oldu ve âvâze-yi nazmumla²⁴ ‘âlemler doldı.²⁵

1 gibi: kimi A₁, S₄, [TD].

2 ser-mest: mest S₄.

3 ve ol: ol [G].

4 etmege: etmegi M.

5 fıtratdan: fıtriden T₁, A₃, S₂, P ruḥşat: - S₁.

6 buldum: buldum ve S₂ - S₁.

7 ṭab‘umda: ṭab‘umdan A₁, S₁₁ ṭab‘uma K, M, S₈, [G, TD], ṭab‘atümde TN, S₄, S₆, S₁₀, TZ.

8 ol: ve ol M, S₄, S₅, TZ.

9 etmegin: etdüğün A₁ etmegüm [TD].

10 gün günden bir: gün günden ziyâde bir M günden beter S₁.

11 gâyetde: gâyet S₂, S₄.

12 mütezâid: mezîd S₄.

13 eşi‘a: isti‘dâd A₂.

14 nazmumla: nazmla A₃, S₁.

15 çoḡ: - S₄.

16 şehirler: şehirler ve vilâyetler [G, TD].

17 dutdı: tıtdı M, S₂.

18 zamân: - S₁.

19 sevdâ: sevâd S₁ - A₁, A₂, TT, S₅.

20 ef‘âlûme: ef‘âlümüz A₁.

21 gürûḡ gürûḡ: gürûḡ-ı A₃, [G] gürûḡ ve gürûḡ S₅.

22 gibi: kimi A₁, [TD].

23 üşüp: çuḡuşup [G].

24 nazmumla: nazmla S₁, A₃.

25 âvâze-yi nazmumla ‘âlemler doldı: âvâze-yi nazmumla çok şehirler doldı TT, S₇ âvâze-yi nazmum ile ‘âlemler doldı ve şöhret-i tâm buldı [TD] şöhret-i tam buldu [G].

Şî'r: Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

¹ Ṭabī'at şöhre-yi şehir olmağa meyl-i tamām etdi

² Nê pinhân eyleyem sevdâ meni rüsvâ-yi 'âm etdi

Bu³ hâle muķārin meşşāṭa-yı himmet⁴ revâ görmedi ki muḥaddere-yi ḥüsn-i nazmum⁵ pīrāye-yi⁶ ma'ārifden ḥālī⁷ mināşsa-yı⁸ dehrde cilde kıla ve⁹ şarrāf-ı¹⁰ isti'dād-i 'ulūv-i rif'at¹¹ rızā vērmedi ki rişte-yi silk-i şî'rüm cevā-hir-i 'ilmden 'ārī¹² gerden-bend-i 'ālem ola.¹³ Zīrā ki¹⁴ 'ilmsüz şî'r esāssuz¹⁵ dīvār olur¹⁶ ve¹⁷ esāssuz¹⁸ dīvār ḡayetde bī-i'tibār olur. Pāye-yi şî'rūmi¹⁹ ḥil-ye-yi²⁰ 'ilmden mu'arrā²¹ mūcib-i ihānet bilüp ve²² 'ilmsüz şî'rden²³ ḳāleb-i bī-rūḥ²⁴ gibi²⁵ teneffür ḳılıp bir müddet naḳd-i ḥayātum²⁶ şarf-ı iktisāb-ı fūnūn-ı 'ulūm-i²⁷ 'aḳlī vü naḳlī²⁸ ve ḥāşıl-ı 'ömrüm bezl-i iḳtinā²⁹-ı²⁹ fevā-yid-i ḥikemī vü hendesī ḳılmağın³⁰ mūrūr ile³¹ le'ālī-yi aşnāf-ı hūnerden³²

1 ṭabī'at: maḥabbet S₁, M.

2 eyleyem: eyleyin A₂, M edeyüm A₁ || sevdā: 'ışḳuñ M.

3 bu: ve bu S₅.

4 himmet: himmetüm [G, TD].

5 nazmum: nazm A₂, TT, A₁, S₅.

6 pīrāye: birle A₁.

7 ḥālī: 'ārī ve ḥālī S₂.

8 mināşsa-yı: manşibe-yi S₁, TT, A₃, A₁ manassa-yı [G].

9 kıla ve: kıla A₁.

10 şarrāf: şarf M.

11 rif'at: rif'atüm M, K, S₁, A₃, S₇, S₈, S₉, [TD, G].

12 'ārī: mu'arrā M.

13 ola: ile T₁.

14 zīrā ki: zīrā T₁.

15 esāssuz: üstādsuz A₁, S₄, S₆, S₈, S₁₀, S₁₁, TZ esāsi yoḥ [G, TD].

16 dīvār olur: dīvārdur S₁, A₂, S₈ dīvār ve İÜ dīvār gibi olur S₂, [G, TD].

17 ve: - A₁, K.

18 esāssuz: üstādsuz A₁, S₄, S₅.

19 şî'rūmi: şî'ri A₂, İÜ şî'rimin [G].

20 ḥil-ye: - A₁.

21 mu'arrā: mu'arrā olmağ [TD] olmağın [G] - S₄.

22 bilüp ve: bilüp M.

23 şî'rden: şî'rden fāyidesüz M.

24 bī-rūḥ: rūḥ M.

25 gibi: kimi A₁, [TD].

26 naḳd-i ḥayātum: naḳd-i cānum ve ḥayātum A₁.

27 'ulūm: 'ilm T₁, A₃, TT, TN, S₇, S₉, [TD] - A₁.

28 'aḳlī vü naḳlī: naḳlī vü 'aḳlī S₅.

29 iḳtinā': iḳtibās K, [G, TD] iḳtizā T₁, TN - TT, ihtitām S₄ ifşā S₈.

30 ḳılmağın: ḳılıp TT ḳıldum S₁ ḳılmağın S₄, S₅.

31 mūrūr ile: tedric ile TT mūrūr-ı dūhūr ile S₅.

32 hūnerden: şî'rden A₂, İÜ.

şâhid-i¹ nazmuma² pîrâyeler³ müretteb kıldum ve⁴ tedric⁵ ile tettebbu⁶-ı⁶
tefâsîr ü eḥâdis⁷ edüp fazîlet-i şî'ere mezzemmet⁸ isnâd⁹ töhmet¹⁰ olduḡuñ¹¹
ḥaḳîḳatın bildüm.

Türkî: Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

¹² Şî'r zevkından olmayan vâkıf
¹³ Ehl-i nazmı mezzemmet eylesün
Kendü cehline i'tirâf etsün
Her kerâmâta sihr söylemesün

el-Kıssa esbâb-ı ihtirâ⁶-ı fûn-ı nazm cem¹⁴ olup muḳtezâ¹⁵ zuhûr-ı
âşâr¹⁶ olduḡı zamânlarda ki her¹⁷ dem dest-i ḳudretüm¹⁸ muḥterî'ât-ı
maşnû'adan gerden-i kāyinâta bir ḥamâyıl aşardı¹⁹ ve her sâ'at seyyâḥ-ı ta-
bî'atüm²⁰ ḥadâyık-ı²¹ mü'ellefât-ı bedî'adan bir gülistâna ḳadem²² başardı.²³
Bir gün bir nigâr-ı müşgîn-ḥaṭṭ ki²⁴ dâne-yi ḥâline²⁵ müşg-i Çîn²⁶ demek
ḥaṭâyıdı ve zülfi reşkinden nâfe-yi Tataruñ rûzgârı ḳara idi, serv-i nâz²⁷ gibi²⁸

- 1 şâhid: meşşâta S₄, S₅.
- 2 nazmuma: nazma TT, A₂ nazmına S₅.
- 3 pîrâyeler: pîrâye A₁, T₁, S₂.
- 4 kıldum ve: edüp ve M edüp A₃ etdüm ve A₂.
- 5 tedric: mürür TT.
- 6 tettebbu⁶: belîḡ S₄.
- 7 tefâsîr ü eḥâdis: ehadis ü tefâsîr [G].
- 8 şî'ere mezzemmet: - A₁, S₄ mezzemmet S₅.
- 9 isnâd: isnâd ki T₁ isnâdın A₂, İÜ isnâdını M isnâd-ı K üstadı A₁, S₄.
- 10 töhmet: naḳş-ı himmet [G, TD] - A₁, S₄, S₅, S₁₁, TZ.
- 11 olduḡuñ: olduḡı TT olduḡın S₁, S₄, TN olduḡuñuñ S₆, S₈, S₁₀, TZ, [G, TD] || ḥaḳîḳatın: ḥaḳîḳatını M, K, P.
- 12 vâkıf: âgâh [G, TD].
- 13 ehl-i nazmı: ehl-i şî'ri TT nazm ehlin A₁.
- 14 ihtirâ⁶-ı fûn-ı nazm cem¹⁴: ihtirâḳ-ı fûn-ı nazm A₁ ihtirâ⁶-ı fûn-ı cem⁶ S₂ ihtirâ⁶-ı nazm cem⁶ TT, ihtirâ⁶-ı fûn-ı nazm S₄.
- 15 muḳtezâ: muktazî-yi [G].
- 16 zuhûr-ı âşâr: âşâr zuhûr S₁.
- 17 ki her: her K, [G, TD].
- 18 dest-i ḳudretüm: ḳudretüm desti TT.
- 19 aşardı: aşdı K.
- 20 tabî'atüm: tab'um A₁, S₄.
- 21 ḥadâyık: ḥalâyık A₃.
- 22 ḳadem: - S₅.
- 23 başardı: başdı K.
- 24 ḥaṭṭ ki: ḥaṭṭ A₃ ḥad ki S₂.
- 25 ḥâline: ḥâl-i siyâhına A₂, İÜ.
- 26 çîn: ḥoten A₃, [G, TD].
- 27 nâz: revân [G, TD].
- 28 gibi: kimi A₁, [TD].

hıramân hıramân¹ men² üftâdesine³ sâye-yi merhamet şaldı⁴ ve şîrîn şîrîn⁵ kelimâtla⁶ hâtırum⁷ şorup⁸ gönlüm aldı. Eşnâ-yı muhâveret⁹ ve hîn-i¹⁰ muşâhabetde¹¹ dedi¹² ki ey¹³ şukûfe-yi bûstân-ı feşâhat¹⁴ ve ey¹⁵ sebze-yi nev-bahâr-ı hüsni-ibâret!¹⁶ Li'llâhi'l-hamd¹⁷ irâde-yi tevfiğ-ı Subhânî ve meşîyyet-i te'yîd-i Rabbânî memâlik-i¹⁸ fûnûn-ı nazm u neşr teşhîrin saña müyesser etmişdür ve nevbet-i¹⁹ ri'yâset-i ekâlîm-i suhan²⁰ tedricle saña yetmişdür. Egerçi 'Arabda ve 'Acemde ve Türkde yegâne²¹ kâmiller çoğdur ammâ sen²² gibi²³ cemî'-i lisâne kâdir²⁴ câmi'-i cemî'-i²⁵ fûnûn-ı nazm u neşr²⁶ yoğdur,²⁷ hâlâ ki²⁸ miftâh-ı zebânun rûy-ı rûzgâra ebvâb-ı feyz açmağdadur²⁹ ve gavvâş-ı tab'uñ hâşş u 'âma³⁰ deryâ-yı feşâhatden cevâhir³¹ çıkarup saçmağdadur.³² Ehâlî-yi³³ 'âlemden³⁴ ba'zı le'âlî-yi münşe'ât u

1 hıramân hıramân: hıramânî hıramânî A₃ hıramân A₁ – TT.

2 men: - İÜ.

3 üftâdesine: gedâsına S₁.

4 şaldı: şalup S₁.

5 şîrîn şîrîn: şîrîn S₂.

6 kelimâtla: kelimâtlarla B.

7 hâtırum: hâlüm S₁.

8 şorup: sorup TT, A₁, S₅.

9 muhâveret: muhâveretde S₁ muşâhabet A₁ mağâret A₃.

10 hîn: 'în A₁, İÜ.

11 muşâhabetde: mücâvirinde A₁.

12 dedi: eyitdi [G, TD].

13 ki ey: k'ey İÜ.

14 feşâhat: belâgat A₃, T₁.

15 ey: ve'y S₂, İÜ.

16 hüsni-ibâret: 'ibârât A₃.

17 li'llâhi'l-hamd: el-hamdü li'llâh A₁.

18 memâlik: - İÜ.

19 ve nevbet-i: nevbet-i [G].

20 ekâlîm-i suhan: iklim-i suhan S₁, M, A₁ suhan-ı ekâlîm B.

21 yegâne: yegâne yegâne A₁, M, S₂, TT, İÜ, TN, S₄, S₆, S₁₀, S₁₁ ve yegâne yegâne S₅.

22 sen: senûn S₂.

23 gibi: kimi A₁, [TD].

24 kâdir: kâdir ü A₃.

25 câmi'-i cemî'-i: cemî'-i A₃, S₄, [G, TD] câmi'-i S₁₁.

26 u neşr: neşrde mâhir A₃, u neşre mâhir S₄.

27 yoğdur: yoğdur ammâ A₁ yoğdur ki S₁.

28 hâlâ ki: hâlâ S₁.

29 açmağdadur: açmakta [G].

30 hâşş u 'âma: u 'âma S₅ havâşş u 'avâma S₆, S₁₀, [G, TD].

31 cevâhir çıkarup: cevâhir-i belâgat çıkarup [G, TD] cevâhir-i ma'nâ S₈.

32 saçmağdadur: saçmağdadur S₂, K.

33 ehâlî: ammâ ehâlî A₂, S₁ ve gavvâş-ı T₁.

34 'âlemden: 'âlemde K, M, P, TN, S₈, S₁₀ fikret T₁ 'âlem [TD].

mu‘ammâyâtundan¹ behre-yi feyz² almışlar³ ve ba‘zı meşnevî vü⁴ kaçâyîdünden⁵ temettu‘ bulmuşlar ve ba‘zı Fârsî gazellerün⁶ nakş-ı⁷ zâmir etmişler ve ba‘zı⁸ ‘Arabî⁹ recezlerün¹⁰ zevkine yétmişler.¹¹ Hâşâ ki¹² Türk-zâde¹³ maḥbûblar¹⁴ feyz-i nazmuñdan behremend olmayalar¹⁵ ve ṭâyife-yi Etrâk şâhib-i mezâkları¹⁶ büstân-ı kelâmuñda¹⁷ şükûfe-yi dîvân-ı gazelin¹⁸ bulmayalar,¹⁹ bu sebebdan ṭarḥ-ı binâ-yı²⁰ ṭabî‘atün²¹ kâbil-i kuşûr²² ola ve bu vâsıtadan²³ bünye-yi²⁴ isti‘dâd-ı²⁵ kemâlün rahne bula.

Şîr: Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûl

- 26 Ğazeldür şafâ-baḥş-ı ehl-i nazâr
27 Ğazeldür gül-i büstân-ı hüner

 Ğazâl-i ğazel şaydı âsân degül
28 Ğazel münkiri ehl-i ‘îrfân degül

1 mu‘ammâyâtundan: mu‘ammâyâtunda T₁.

2 behre-yi feyz: feyz [G].

3 almışlar: almışlardur S₂.

4 meşnevî vü: meşnevî A₃, T₁, S₅.

5 kaçâyîdünden: kaçâyîdün A₁.

6 gazellerün: gazelleründen S₁.

7 nakş-ı: nakış-ı A₂ nakşın nakş-ı İÜ zevk bulmuşlar S₁ zevkına yétmişler M, K, B.

8 meşnevî ve kaçâyîdünden temettu‘ bulmuşlar ve ba‘zı fârsî gazellerün nakş-ı zâmir etmişler ve ba‘zı: - [G].

9 ‘arabî: ğazeli S₅.

10 recezlerün: zecerlerün A₁ zecellerün İÜ, S₅ ricâlaruñ A₃, gazellerün S₄.

11 zâmir etmişler ve ba‘zı ‘arabî recezlerün zevkine yétmişler: ve ba‘zı ‘arabî recezlerün nakş-ı zâmir etmişler K zâmir etmişlerdür S₂ – M, B, S₁.

12 hâşâ ki: kim A₂ hâşâ kim İÜ.

13 türk-zâde: zâde-yi T₁.

14 maḥbûblar: maḥbûbları TT, S₄.

15 behremend olmayalar: behre bulmayalar S₁.

16 mezâkları: mezâklara T₁, A₃, M mezâklar İÜ.

17 büstân-ı kelâmuñda: büstânuñda TT büstân-ı kelâmuñdan M.

18 gazelin: ğazel A₂, B, M, K, S₁, S₂, TT, İÜ, S₄, S₈, S₉, S₁₁, TZ - A₁, S₆, S₁₀ ğazelün [TD].

19 bulmayalar: bulmayalar ve A₃, T₁.

20 bina: - A₁, S₄, S₅.

21 ṭabî‘atün: cem‘ün B câmi‘iyyetün A₃, T₁, M, K, TZ.

22 kuşûr: taşavvur A₂, İÜ.

23 vâsıtadan: vâsıta ile TT.

24 bünye: binâ S₁, TT âyine A₁, S₄.

25 isti‘dâd: istid‘â’ B, M, K, A₁, A₂, A₃, T₁, S₁, S₂, TT, P, İÜ, TN, S₄, S₅, S₇, S₈, S₉, S₁₁, TZ.

(Kelime, değerlendirdiğimiz nüshaların çoğunda “istid‘â” olarak yazılmıştır. Anlama daha uygun düşüğü düşünülerek değerlendirdiğimiz nüshalarda yaygın olmamasına rağmen “isti‘dâd” yazımı tercih edilmiştir.)

26 nazâr: hüner TT.

27 gül-i büstân-ı: gülîstân-ı ehl-i M.

28 münkiri: münkir TT.

- 1 Ğazel bildürür şâ'irün ğudretin
 2 Ğazel arturur nâzımuñ şöretin
 3 Göñül gerçi eş'ara çoĝ resm var
 4 Ğazel resmin ét cümleden ihtiyâr
 Ki her maħfilün zînetidür ğazel
 Hıredmendler şan'atıdur ğazel
 5 Ğazel de ki meşhûr-ı devrân ola
 6 Oĝımağda yazmağda âsân ola

el-Haĝķ⁷ bu kelimât-ı dil-pezîri ki⁸ ol bî-naẓîrden eşitdüm, maẓmûn-ı kelâmın⁹ maĝz-ı naşîhat görüp îcâb-ı¹⁰ iltimâsına¹¹ iĝdâm etdüm ammâ iĝtizâ-yı zamân¹² kemâl-i istiĝnâya¹³ ruĝşat vèrmedi ki şarrâf-ı ħıred¹⁴ naĝd-i evĝâtı¹⁵ şarf-ı teşânîf-i¹⁶ mu'teber¹⁷ êtmekde iken bu cüz'ıyyâta zâyî'êde ve şeh-bâz-ı¹⁸ tabî'at¹⁹ mu'azzam şaydlar²⁰ gözedürken²¹ bir²² muhtaşar şikâr²³ ardınca ĝede. Nâ-ĉâr maħmil-i i'tibârumda²⁴ bu²⁵ 'ilâve

- 1 şâ'irün: sāĝaruñ İÜ.
 2 nâzımuñ: şâ'irün A₂, İÜ.
 3 eş'ara: eş'arda S₂ || resm: resmi S₁, S₅ meyli A₁.
 4 ğazel resmin: ğazelinesi sen A₁.
 5 ğazel di: ğazeldür A₁.
 6 oĝımağda: oĝımağda T₁ || yazmağda: yazmağda T₁.
 7 el-ĥaĝķ: el-ĥaĝķ ki A₁.
 8 dil-pezîri ki: dil-pezîri T₁.
 9 kelâmın: kelâm K.
 10 îcâb-ı: îcâb u S₂.
 11 iltimâsına: iltimasa İÜ.
 12 zamân: zamân ve S₂ zamândın A₁, S₄.
 13 istiĝnâya: istiĝnâ S₁, M, S₂, B, A₁, A₃, TT, T₂, P, İÜ, S₄, S₅, S₆, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ istiĝfâra T₁ istiĝfâr TN istiĝnâda K, S₇.
 14 şarrâf-ı ħıred: şarrâf-ı ħurde-dân-ı ħıred TT.
 15 evĝâtı: evĝâtımı P.
 16 şarf-ı teşânîf: teşânîf-i şarf T₂.
 17 mu'teber: mu'tebere S₂, P [G, TD].
 18 şeh-bâz: şâh-bâz T₂.
 19 tabî'at: tabî'atüm TT, İÜ.
 20 şaydlar: şaydları B, T₂, S₄ şaydları İÜ şayd M.
 21 gözedürken: gezerken İÜ.
 22 bir: bu S₁, K, T₂, S₂, B, M, TT, A₂, A₁, S₄, S₅, S₆, S₇, S₈, S₁₁, TZ.
 23 şikâr: - S₁.
 24 i'tibârumda: i'tibârda M.
 25 bu: bir M.

lâzımdur¹ dëyü² zamân-ı ıfûliyyetümde³ şâdır olup⁴ müteferriķ olan ğa-
zellerden⁵ bir⁶ muhtaşar dīvân⁷ cem⁸ etmek şalâhın gördüm ve ol vaktde⁸
menden iltimâs ile alanlardan⁹ iltimâs ile alup¹⁰ şüret-i cem'iyetin¹¹ ihtîşâr¹²
üzere¹³ itmâma yetürdüm.¹⁴ Ümmîd¹⁵ ki erbâb-ı feşâhat¹⁶ ve aşhâb-ı belâgat¹⁷
müşâhede ve mu'tâlâ'a kıldukda¹⁸ menşe¹⁹ ü mevlidüm²⁰ 'Irâķ-ı 'Arab²¹
olup tamâmî-yi 'ömrde²² ğayrı²³ memleketlere seyâhat kılmađuğumdan²⁴
vâķıf olduķda²⁵ bu 'illeti²⁶ mûcib-i²⁷ suķût-ı i'tibâr bilmeyeler ve²⁸ maħall
u²⁹ maķâmuma³⁰ göre rûtbe-yi isti'dâduma³¹ hâķâretle³² nażar kılmaya-
lar. Zîrâ³³ i'tibâr-ı vaţan isti'dâd-ı zâtâ te'sîr etmez ve toprağda³⁴ yatmağla³⁵

- 1 'ilâve lâzımdur: 'ilâvede lâzımdur M ğalıyyede lâzımdur A₁ 'ilâve lâzım S₁, S₄ 'ilâvelerindür T₂.
- 2 dëyü: dëyu ve A₂.
- 3 ıfûliyyetümde: ıfûliyyetde S₂.
- 4 olup: olan TT.
- 5 ğazellerden: ğazellerümnden A₂, İÜ.
- 6 bir: bu S₄.
- 7 dīvân: dīvânı S₄.
- 8 vaktde: vakt TT.
- 9 iltimâs ile alanlardan: iltimâs alanlardan A₃ alanlardan P iltimâs ile aħz edenlerden [G, TD] - S₄.
- 10 iltimâs ile alup: istid'â ile alup T₂ alup S₁, M iltimâs ile aldum ve [G, TD]
- 11 cem'iyetin: cem'iyetini A₃, S₉ cem'iyeti T₁, B, TN cem'iyet ihtiyâr êtdüm ve S₂ - S₇ cem'in [G, TD].
- 12 ihtîşâr: ihtîşâra TT, TZ.
- 13 üzere: ile S₄.
- 14 itmâma yetürdüm: bitürdüm [G].
- 15 ümmîd: ümmiddür S₂, [G, TD].
- 16 erbâb-ı feşâhat: aşhâb-ı feşâhat [G, TD].
- 17 aşhâb-ı belâgat: erbâb-ı belâgat [G, TD].
- 18 kıldukda: kılduklarında TT.
- 19 menşe' ü: menşe'-i A₁, İÜ, A₂, A₃, M, K, T₁, TT, TN, S₅, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ.
- 20 mevlidüm: mevlüdüm A₁, İÜ, A₂, A₃, T₁, T₂, TT, TN, S₄, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ.
- 21 'irâķ-ı 'arab: 'irâķ P 'irâķ ü 'arab S₅.
- 22 'ömrde: 'ömrümde S₂, TZ, [G, TD].
- 23 ğayrı: ğayr T₁, T₂, A₁, S₅ ve ğayr S₄.
- 24 kılmağuğumdan: kılmağuğumda T₁, K, S₇ kılmağuğum M kılmağuğın S₅ kılđuğumdan S₆, S₁₀ kılmağuğuma [G, TD].
- 25 olduķda: olduķlarında TT.
- 26 'illeti: 'illet A₃, T₁.
- 27 mûcib-i: mûcib-i ihânet A₂.
- 28 bilmeyeler ve: bilmeyeler A₂, M.
- 29 maħall u: maħall T₂, A₂, P, S₄.
- 30 maķâmuma: ef'âlûme A₂ fi'âlûme İÜ.
- 31 rûtbe-yi isti'dâduma: isti'dâda T₂.
- 32 hâķâretle: hâķâretlere A₁.
- 33 zîrâ: zîrâ ki S₅.
- 34 toprağda: toprağda A₂, S₂, M toprağda A₁, T₁ toprağda B, K, P, İÜ.
- 35 yatmağla: yatmağla B, S₁, M, P yatmağ ilen K, S₄.

tılâdan cilâ gêtmez, nê¹ ehl-i bilâd olmağla nâdân şâhib-ķabûl² olur ve nê³ beyâbnarlarda durmağla⁴ dâna ķabûl-i vaķşet⁵ ķılır.⁶

Fârsî: Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûl

- 7 اگر عمرها مردم بد سرشت
بود همدم حوریان در بهشت
- 8 در آن محفل پر صفا روز و شب
9 ز جبریل خواند فنون ادب
- 10 بر آن اعتقاد که انجام کار
11 نگرده از او جز بدی آشکار
- 12 و گر سا لها گوهر تابناک
فتد خوار و بی قدر بر روی خاک
- بر آنم که کمتر نشیند غبار
ز خاکش بر آینه ی اعتبار
- چو از خاک خیزد همان گوهر است
13 شهان را برازنده ی افسر است

Tevaķķu^c budur¹⁴ ‘umûmen ehâlî-yi ‘izz ü¹⁵ i‘tibârdan ħuşûşan bü-
leğâ-yı Rûm u füşâĥâ-yı¹⁶ Tatardan ki eger¹⁷ şâhid-i ħüsn-i ‘ibâretümde¹⁸ ol

- 1 nê: ve nê M, TT, K.
2 şâhib-ķabûl: şâhib-i ķabûle S₁.
3 ve nê: nê T₂, P.
4 durmağla: - [G].
5 ķabûl-i vaķşet: ķabûl-i cehl A₁, TT, T₂, S₄, S₅, S₆, S₁₀, S₁₁ ehl-i ķabûl A₂, İÜ ķabûl-i ħamâķat S₂ ķâbil-i vaķşet [G].
6 ķılır: olur A₂, İÜ, [G] ķalır T₂.
7 der-biĥişt: biĥişt A₁, A₂, M, İÜ, S₅.
8 der ân: be ân S₁ der on [G] || maĥfîl: menzil TT mahfel [G] || pür-şafâ: pür-belâ S₁, [G].
9 ĥ‘âned: honed [G].
10 ber ân: der ân S₁ || ki: ser A₃.
11 negerded: negerdedi A₁.
12 ĥ‘âru: ĥ‘âr A₃, B, İÜ, [G] zâr TT || bî-ķadr: bî-bâķ S₁.
13 berâzende: ber-endâze T₁.
Kötü yaratılışlı bir insan, bütün ömrünü cennette hurilerin arkadaşı olarak geçirse; o safalı yerde gece gündüz Cebrail’den edep dersi öğrense; şuna inanıyorum ki işin sonunda ondan kötülükten başka bir şey gelmez. Eğer parlak bir inci, kıymetsiz ve hor görülüp yıllarca toprakta kalsa; inanıyorum ki onun itibar aynasına topraktan toz bulaşır fakat topraktan kaldırıldığında yine şahların tacına layık bir mücevher olur.
14 budur: budur ki S₂, İÜ, [G].
15 ‘izz ü: ‘izz T₂.
16 füşâĥâ: - TT.
17 eger: egerçi S₂.
18 ‘ibâretümde: ‘ibâretde İÜ ‘ibâretümde S₅.

diyâruñ elfâz u¹ ‘ibâretlerinden² zîver olmasa³ ve muḥaddere-yi nazmum ol⁴
 milkler⁵ leṭâyif ü⁶ ḍarbü’l⁷-meşellerinden zînet⁸ bulmasa⁹ ma‘zûr buyuralar.
 Zîrâ¹⁰ her milkün¹¹ ehline ‘ariyetden¹² ‘âr gelür¹³ ve her ṭâyifede¹⁴ her kim¹⁵
 var ise tettebbu‘-ı aḡyârı mücib-i¹⁶ ḡayret bilür.¹⁷ Bu diyâruñ¹⁸ işṭılâḡatı ḡay-
 ra¹⁹ maḡdûr²⁰ olmamaḡ²¹ ‘özü-ḡ‘âhumuz yéter²² bî-hûde ta‘arruzdan nê
 biter.²³ Li’llâhi’l-ḡamd²⁴ ve’l-minne²⁵ ḡâk-i Kerbelâ sāyir memâlik²⁶ cevâhi-
 rinden²⁷ eşref olduḡı ma‘lûmdur²⁸ ve rütbe-yi şî‘rûmi²⁹ her yêrde³⁰ bülend³¹
 êden ḡaḡîḡatde³² bu mefhûmdur.³³ İlâhî³⁴ bu maḡabbet-nâme-yi nāmî ve
 bu ferzend-i dil-pesend-i³⁵ girâmî ki zâde-yi ṭab‘-ı füsûn-sâz³⁶ ve netîce-yi

1 elfâz u: elfâz A₁, S₅.

2 ‘ibâretlerinden: ‘ibâretlerden A₁ ‘ibâratlarından S₁ ‘ibâretinden S₄ ‘ibâretlerin S₅.

3 olmasa: bolmasa A₃ olmaya A₁.

4 nazmum ol: nazm ol S₁, B, T₂, T_Z nazm A₁, S₅.

5 milkler: memleketler TT, S₁₁ milkün S₉ milklerün [G, TD].

6 leṭâyif ü: leṭâyif T₂.

7 ḍarbü’l: ḍarb-ı A₂, M – K.

8 zînet: yol S₄ zîb [G, TD].

9 bulmasa: tapmasa S₄ bulmasa bu dâ‘iyi [G, TD].

10 zîrâ: zîrâ ki T₂, S₂, M, K, A₁, P, S₄, T_Z.

11 her milkün: milkün M her memleketin [G].

12 ‘ariyetden: - S₄.

13 gelür: olur A₂, İÜ.

14 ṭâyifede: ṭâyifeden B, P.

15 kim: ne kim [G, TD].

16 mücib-i: mücib-i sükûṭ-ı M.

17 bilür: bolur A₁ bilüp [TD, G].

18 bu diyâruñ: ve bu diyâruñ A₃, K bir diyâruñ S₁.

19 ḡayra: ḡayr-ı T₁, A₃.

20 maḡdûr: maḡdûr T₂.

21 olmamaḡ: olmaḡ T₁, A₃.

22 yéter: yéter ve S₁.

23 nê biter: nê yéter A₁.

24 li’llâhi’l-ḡamd: el-ḡamdü li’llâh M, S₄.

25 ve’l-minne: ve’l-minne ki A₃, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₁₀, S₁₁, [G, TD].

26 memâlik: memâlikün A₁, T₂, S₄.

27 cevâhirinden: iksirinden [G, TD].

28 ma‘lûmdur: ma‘lûm A₃.

29 şî‘rûmi: şî‘ri M, İÜ, S₅.

30 her yêrde: ser-perde-yi T₁.

31 bülend: maḡbûl A₃.

32 ḡaḡîḡatde: ḡaḡîḡat A₁, S₅ – TT, ḡaḡîḡati S₄.

33 mefhûmdur: mefhumdur münâcât S₂ güher-i manzûmdur A₂, İÜ.

34 ilâhî: - A₁.

35 dil-pesend: - T₁ dil-bend S₅, [G].

36 füsûn-sâz: fûnûn-sâz A₁ sūḡan-sâz S₅.

idrâk-i siẖr-pervâzumdur,¹ emti‘a-yı ‘acz u niyâz² ve bedreka-yı³ sūz u gü-
dâz birle⁴ ‘azîmet-i ğurbet⁵ êtdi⁶ ve cevâhir-i ma‘nâ vērüp⁷ akmîşe-yi taḥsîn
almağa fezâ-yı ‘âleme⁸ maḥmil-i⁹ ticâret yürütdi. Nêtekim¹⁰ tevfiķ-ı ‘inâyet¹¹
hem-râh êdüp¹² maẓîķ-ı¹³ ‘ademden¹⁴ nûzhetgâh-ı vüçûda getürdüñ¹⁵ ve
te‘yîd-i¹⁶ merḥamet¹⁷ mu‘âvin¹⁸ êdüp vâdî-yi ğaybdan¹⁹ bâdiye-yi²⁰ şühûda
yêtürdüñ. Nê diyâre yêtse²¹ ve nê vilâyete gêtse²² maḥdem-i şerîfin²³ mü-
bârek ü²⁴ meymûn ve müşâhede-yi²⁵ laṭîfin²⁶ ḥuceste vü²⁷ hümâyûn éde-
sen. İlâhî bu maḥbûb-ı zîbâyı²⁸ ve bu şâhid-i ra‘nâyı²⁹ ki meşşâta-yı luṭfuñ³⁰
ruḥsârına³¹ zînet vêrmişdür ve ḥilye-yi tevfiķuñ pîrâye-yi³² ḥüsnin³³ rüt-
be-yi³⁴ kemâle yêtürmişdür, ‘umûmen cemî‘-i ehl-i fesâddan³⁵ ḥuşûşan üç³⁶

1 sihr-pervâzumdur: sihr-pervâzdur M, A₂, İÜ sihr-pervâzında T₂.

2 u niyâz: - S₁.

3 sihr-pervâzumdur emti‘a-yı ‘acz u niyâz ve bedreka-yı: - [G].

4 birle: ile M her ki T₁.

5 ğurbet: diyâr-ı ğurbet TT – A₃.

6 êtdi: êdüp S₁ cezm êtdi A₂, İÜ.

7 vērüp: dēyü S₂.

8 ‘âleme: ‘âlemde A₁.

9 maḥmil: maḥfil TT – S₄.

10 nêtekim: nêşe kim A₁

11 ‘inâyet: ‘inâyeti S₂ ‘inâyet-i rabbânî S₁ ‘ibâret S₄.

12 êdüp: olup A₂, İÜ.

13 maẓîķ: taẓyîķ A₁.

14 ‘ademden: ‘ademde P.

15 getürdüñ: getür S₅.

16 ve te‘yîd-i: - [G].

17 merḥamet: merḥameti S₂ merḥamet-i sübhânî S₁.

18 mu‘âvin: mu‘âvenet S₁, [G, TD].

19 ğaybdan: gaybetten [G].

20 bâdiye-yi: bâdiyeden A₁.

21 diyâre yêtse: diyâre gêtse B, A₃, T₁, S₂, TT, TN, S₇, S₉, S₁₁, [G, TD].

22 vilâyete gêtse: vilâyete yêtse B, A₃, T₁, S₂, TT, TN, S₇, S₉, S₁₁, [G, TD].

23 şerîfin: şerîf A₁.

24 mübarek ü: - TT.

25 müşâhede: muṭâla‘a M, P, TZ maṭla‘ K, [G] meṭâlî‘ [TD].

26 laṭîfin: laṭîfî T₂.

27 ḥuceste vü: ḥuceste S₁, P, S₅ – A₁.

28 zîbâyı: zîbâ TT, S₆, S₁₀, S₁₁ cihân-peymâyı [G, TD].

29 ra‘nâyı: ra‘nâ TT.

30 luṭfuñ: zülfüñ A₁.

31 ruḥsârına: ruḥsâre nê S₅.

32 pîrâye-yi: pîrâyesin T₂.

33 ḥüsnin: ḥüsn TT, S₄ – T₂.

34 rütbe: - S₄.

35 cemî‘-i ehl-i fesâddan: cemî‘-i ehl-i fesâd İÜ ehl-i fesâddan TT, S₁₀, [G, TD], cemî‘-i ehl-i fesâddan ve S₄, S₆.

36 üç: ol S₄.

ṭāyife-yi bed-nihâddan ḥıṣn-ı¹ ḥimāyetünde² maḥrûs u maşûn³ édesen.
Biri⁴ ol kâtib-i nâ-ḳâbil ü⁵ mümlî-yi⁶ câhil⁷ ki ḥāme-yi⁸ muḥâlif-taḥrîrî⁹ tî-
şe-yi bünyân-ı¹⁰ ma'ârifdûr¹¹ ve kill-k-i küdüret¹²-te'sîri mi'mâr-ı binâ-yı zehâ-
rifdûr.¹³ Gâh bir noḳtayla¹⁴ maḥabbeti miḥnet¹⁵ gösterür ve gâh bir ḥarf ile¹⁶
ni'meti niḳmet¹⁷ oḥıdur.¹⁸

‘Arabî: Müstef’ilün Fâ’ilün Müstef’ilün Fâ’ilün

- 16 تبت يدا كاتب لولاه ما خربت
20 معمورة اسست بالعلم و الادب
21 اردى من الخمر فى الافساد نسخته
22 تستظهر العيب طائراً من العنب

Türkî: Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- Ḳalem olsun eli ol kâtib-i bed-taḥrîrûn
23 Ki fesâd-ı raḳamı sûrumuzı şûr eyler
24 Gâh bir ḥarf süḳûṭıyla kıılır nâşırı nâr
25 Gâh bir noḳta ḳuşûrıyla gözi kür eyler

1 ḥıṣn-ı: ḥıṣn u S₂.

2 ḥimāyetünde: ḥimāyetünden S₅.

3 maḥrûs u maşûn: maḥrûs u maẓmûn A₁, TN maşûn u maḥrûs S₆, S₁₀, [G, TD].

4 biri: - İÜ.

5 nâ-ḳâbil ü: nâ-ḳâbil T₂, S₅.

6 mümlî: mühmlî T₂ ḥamli T₁ - S₅.

7 câhil: - S₅.

8 ḥāme: - S₄.

9 muḥâlif-taḥrîri: taḥrîri K muḥâlif-ṭab'ı S₄.

10 bünyân: bünyâd A₁.

11 ma'ârifdûr ve: ma'ârifdûr TT.

12 küdüret: küdüreti S₂.

13 zehârifdûr: zehârifdûr A₁ || ve kill-k-i küdüret-te'sîri mi'mâr-ı binâ-yı zehârifdûr: - [G].

14 noḳtayla: lafz ile M, K, B, S₂, TT, P, S₅.

15 maḥabbeti miḥnet: miḥneti maḥabbet B, T₁, S₁, TZ.

16 bir ḥarf ile: bir noḳtayla A₁, B, T₁ - S₁ bir ḥarf-i taḡayyür ile S₄.

17 niḳmet: la'net T₁ niḡmet A₁, T₂, TZ.

18 oḥıdur: kıılır S₂.

16 kâtibin: - T₂ || levlâhu: levlâ T₂ || ḥaribet: ḥazib A₁.

20 bi'l-ilm: bi'l-ḳalem B, S₂, S₄ || edeb: edib A₁.

21 mine'l-ḥamri fi'l-ifsâdi: mine'l-ḥayri fi'l-ifsâdi İÜ, S₄ mine'l-ḥarfi fi'l-ifsâdi S₂ mine'l-ḥamri fi'l-izdâdi M mine'l-ḥamri fi'l-fesâdi A₃ mine'l-ḥamri fi'l-fesâd ve T₁ mine'l-ḥamri fi'l-ifsâdi T₂ || nüshetihî: nüshıyyehu A₁.

22 'aybe: ḡaybe S₁, T₁, T₂, S₄, TZ || 'ineb: ḡaybi S₂ 'aybi S₄.

Kurusun elleri o kâtibin ki o olmasa ilim ve edeple kurulmuş olan mamure yıkılmazdı. Yazdığı metnin nüshasını bozmak bakımından şaraptan da kötüdür. İneb (üzüm) kelimesini bozup ayb (ayıp) hâline getirir.

23 fesâd: sevâd A₁, T₂, S₄ || sûrumuzı: sözimüzi S₄, S₅.

24 ḥarf: lafz S₁ || nâşırı: nâşır T₂ nâzırı S₁₁ nâdiri S₁₀, [G, TD].

25 gözi: gözin B.

Fârsî: Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlün

- 1 باد سرگشته بسان قلم آن بی سر و پا
2 که بود تیشه ی بنیاد معارف قلمش
3 زینت صورت لفظ است خطش لیک چه سود
پرده ی شاهد معناست سواد رقمش

Biri⁴ ol nâkış-ı bed-sevâd ki ṭab‘-ı nâ-mevzûniyla⁵ mecâlis⁶ ü meḥâfilde istid‘â-yı⁷ isti‘dâd⁸ kılup şî‘r oḥıduḳça⁹ nazmdan neşri¹⁰ seçilmeye ve edâ-yı süsti¹¹ ile¹² şâhid-i ma‘nâ cemâlinden niḳâb açılmaya.¹³

‘Arabî: Müstefilün Fâ‘ilün Müstefilün Fâ‘ilün

- 14 کم من لسان سقیم من تصرفه
15 صارت لألی عقود النظم منشوراً
16 اعری القضايا عن الانتاج منطقہ
17 تصريفه قلب المضموم مكسوراً

1 bād-ı: bād [G] || ân: ol A₁ on [G].

2 bünyâd: bünyân M, TT, S₅, S₉, S₁₀, [G, TD] || ḳâlemeş: raḳameş A₁, M.

3 raḳameş: ḳâlemeş A₁.

O perişan adamın başı dönsün ki kalemi, marifetlerin binasını yıkan bir kazmadır. Hattı, sözün dış görünüşünün süsüdür fakat ne fayda ki mana güzelinein perdesidir yazısının karası.

4 biri: ve biri A₁, M, S₄ - İÜ || nâ-mevzûniyla: nâ-mevzûnla A₃, İÜ, K, S₂ nâ-mevzûn ile B nâ-mevzûn T₁.

5 “ile” edatının yazımında nüshalar arasında bir birlik bulunmamaktadır. A₁, A₂, M, S₁, T₂, TT nüshalarında kelime ناموزونله şeklinde yazılmıştır ki burada kelime “nâ-mevzûniyla” veya “nâ-mevzûn-ıla” şeklinde okunabilir. A₃, İÜ, K, S₂ nüshalarında kelime ناموزونله şeklinde yazılmıştır bu da “nâ-mevzûnla” olarak okunur. B nüshasında ise ناموزون ايله “nâ-mevzûn ile” imlası kullanılmıştır. T₁’de “ile” edatı bulunmamaktadır. Aşağıda “süstiyle” kelimesi bazı nüshalarda “süsti ile” yazıldığı için iyelik ekli okunuş tercih edilmiştir.

6 mecâlis: meclis T₁.

7 istid‘â-yı: - S₁, S₇ da‘vî-yi S₁₀, [G, TD].

8 isti‘dâd: isti‘dâd-ı fehîm K isti‘dâd-ı mevzûniyyet TT – A₁.

9 oḥıduḳça: oḳıduḡunca S₂, İÜ oḳıduḡda S₁₀, [G, TD]

10 nazmdan neşri: nazmı neşrden S₁₀ nazmı neşrinden [G, TD]

11 süsti ile: süstiyle T₁, S₁, S₂ süstile İÜ süst ile A₁, T₂, S₄, S₅ süstle A₂, A₃, B.

12 Yukarıda da değinildiği üzere “ile” edatının yazımında farklılıklar bulunmaktadır. M, K, TT, P nüshalarında سستى “süsti ile” imlası kullanılmıştır. T₁, S₁, S₂ nüshalarında kelime سستيله “süstiyle” veya “süst-ile” şeklinde okunabilecek bir imla ile yazılmıştır. A₂, A₃, B nüshalarında سستله “süstle” imlası kullanılmıştır. A₁, T₂ nüshalarında kelime سست ايله “süst ile” şeklinde yazılmıştır. İÜ’de ise kelime سستيله “süstile” şeklinde harekeli yazılmıştır. Bazı nüshalarda iyelik ekinin açık olarak yazılmasından dolayı iyelik ekli okunuş tercih edilmiştir.

13 niḳâb açılmaya: perde açmaya A₂, İÜ.

14 taşarrufuḥi: taşarrufu A₁, T₂, S₅.

15 şâret: ve şâret B ḥisâret T₁ || menşürâ: menşûran S₄ ‘aşûrâ T₁.

16 a‘râl: ağriyyü’l- T₁, S₁₀ a‘ral [G] || ‘anî’l: mine’l- A₁, T₂, S₄ || intâci: etbâhi A₂, M, K, T₁, S₁ eşbâhi B.

17 taşrifuhu: taşrifü’l- A₃ tasrifihî [G] || maẓmûme: maẓlûmî A₁ maẓmûne M.

Konuşmayı beceremeyen insanlardan dolayı nazım gerdanlığının incileri dağılır. Onun mantığı, önermeleri sonuçsuz bırakır; sözdeki tasarrufu ötreyi esre yapar.

Fârsî: Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 بریده باد زبانی که در فضای سخن
2 ازو مبانی افکار منهدم گردد
3 ز انقلاب تصاریف لهجه ی بد او
4 وجود حسن عبارات منعدم گردد

Türkî: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- Bî-naşib olsun na'im-i huld-den ol zîşt kim
Nâ-mülâyim lehcesi mehzûnî nâ-mevzûn eder
5 Tîşe-yi lafzı binâ-yı nazmı vîrân eyleyüp
Süst güftârı feşâhat ehlini mağbûn eder

Biri⁶ ol hâsid-i haţâ-pîşe ve⁷ mu'ânid-i⁸ cefâ-endîşe⁹ ki tab^c-ı nâ-mev-zûniyla¹⁰ da'vâ-yı şî'r ede¹¹ ammâ deķâyık-ı eş'âra¹² şâhib-şu'ûr¹³ olma-ya ve¹⁴ idrâk-i rekikiyle¹⁵ lâf-ı nazm¹⁶ ura ammâ haķâyık-ı güftâre râh-ı¹⁷ taşarruf¹⁸ bulmaya, lâ-cerem hâsed¹⁹ dîde-yi inşâfın²⁰ kûr édüp idrâķine²¹

1 zebânî: zebân A₂.

2 mebânî: me'ânî S₂, T₁ || efkâr: eş'âr T₁ || münhedim: münhezim T₁ münhezim A₁.

3 inķilâb-ı: inķilâb u A₁, A₂, B, S₁, TT, İÜ, S₄ || teşârif-i: teşârif ü A₂, S₁, S₄, S₅, TZ.

4 mün'adim: münhezim T₁.

Dil kesilsin o kişi ki onun yüzünden söz fezasında düşüncenin binası yıkılır. Kötü lehçesinin değişik tasarrufla ibaret güzelinin varlığı mahvolur.

5 lafzı: nazmı [G]. Son iki mısra T₂'de yoktur.

6 biri: ve biri M, S₄, S₆, S₈, S₁₀, S₁₁, [TD, G] - İÜ.

7 haţâ-pîşe ve: haţâ-pîşe ve ol A₁ haţâ-pîşe S₅ cefâ-pîşe ve S₁₀, S₁₁, TZ, [G, TD].

8 mu'ânid: - S₅.

9 cefâ-endîşe: - S₅ haţâ-endîşe S₁₀, S₁₁, TZ, [G, TD].

10 nâ-mevzûniyla: nâ-mevzûn ile TT, TN, S₅, S₁₁ nâ-mevzûnla A₃, K, T₁, S₂, S₇, S₈, S₁₀ nâ-mevzûn ile [G, TD].

11 ede: eder A₂, İÜ.

12 eş'âra: şî're A₂, İÜ.

13 şu'ûr: vuķûf S₁.

14 olmaya ve: olmaya T₂.

15 rekikiyle: rekik ile İÜ, K, S₂ rekikle TT, T₂, A₃ rekik B - S₁ rekiki ile [G, TD].

16 nazm: - A₃.

17 râh: - S₅.

18 olmaya ve idrâk-i rekikiyle lâf-ı nazm ura ammâ haķâyık-ı güftâre râh-ı taşarruf: - T₁.

19 hâsed: - İÜ, A₂.

20 inşâfın: inşâfı S₁.

21 idrâķine: i'tikâde TT idrâķ-ı rekik ile lâf-ı nazm üzere A₁.

i'timād eden¹ cāhiller huzûrında bî-hûde bî-hûde² ta'arrużlar êde ve³ herze herze dahller eyleye⁴ tâ⁵ şî'rden zevk-ı istimâ' gède.

‘Arabî: Fe‘ûlû Mefâ‘ilün Fe‘ûlû Mefâ‘ilün

- 6 مأثم حساد الكلام عظيمة
7 بصيرتهم محض الضلالة في الملا
8 تضع مراعات الصنائع بينهم
9 تسدد منهاج الوصال الى العلى

Fârsî: Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlün

- 10 آه از آن بادیه پیمای بیابان حسد
11 که ندارد دل ظلمانی اش از عرفان نور
12 چون عناکب به دو بیتی که به هم می بافد
13 خویش را دیده به از بانی ی بیت المعمور
عیب باشد همه جا مطرح مد نظرش
گردد از گرد حسد دیده ی انصافش کور

Türkî: Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Fe‘ûlün

- Hazândur gülşen-i ‘irfâna hâsid
14 İlâhî hâsidi h‘âr eyle dâyim
İşidür ma‘rifet ehline âzâr
15 İlâhî hâsidi zâr eyle dâyim

1 eden: ede ve [G].

2 bî-hûde bî-hûde: bî-hûde A₁, T₁, S₁, [G].

3 ta'arrużlar êde ve: ta'arrużlar ve S₂ ta'arrużlardan A₁ ta'arrużlardan ve S₁₁ lâflar urub [TD] lâflar urup ve S₁₀, [G].

4 dahller eyleye: dahlleri ile İÜ, S₄ dahller ile A₂, T₂, S₅.

5 tâ: tâ iki A₃, T₁, TN, S₇, S₉ - S₂, TT, İÜ, A₂, T₂, S₄, S₅, S₆ tâ kim S₁₀, [TD, G].

6 meâşimu: mâtemi T₁, A₁, B, S₂, S₅.

7 çelâleti fî'l-melâ: çelâleti'l-belâ T₂ || melâ: belâ A₁, B, A₂, A₃, M, K, T₁, S₁, T₂.

8 beynehüm: minhüm İÜ.

9 tuseddidü: tuseddedü [G] || vüşüli: uşüli TT. Bu mısra A₁'de yoktur.

Güzel söze haset edenlerin günahı çok büyüktür. Onların basireti, insanlar arasında delaletin ta kendisidir. İnsanların arasında sanatları riayet etmeyerek yüceliğe ulaşma yolunu kapatır.

10 ân: on [G]. Bu mısra A₁'de yoktur.

11 nedâred: nedâr İÜ.

12 çün: çü A₂, B, M, T₂, S₄.

13 bâni: bânü A₁, TT, T₂, S₅.

Ah o haset çölünde gezen kişinin elinden ki kara gönlünün irfan nurundan nasibi yoktur. O, örümcek gibi iki beyti birbirine dokuduğunda kendini Beytül-Ma'mûr'un mimarından üstün görür. Onun nazarı her nereye baksa kusur görür. Haset tozu onun insaf gözünü kör etmiştir.

14 h‘âr: kör T₁.

15 zâr: kör TT.

Rahmet-i¹ İzid² ol helâl-zâde-yi pâk-i'tikâde ki³ bu⁴ nev-res şâhidlere⁵ müşâhede⁶ kılduğça⁷ a'lâsınıñ⁸ hilye-yi taḥsînle cemâl-i kemâline⁹ zînet yêtüre ve ednâsınıñ¹⁰ şâne-yi¹¹ mürüvvet birle zülf-i ḥaṭâsından 'uḳad-ı 'uyûbın çıkarup¹² âyîne-yi ḳudretten¹³ şayḳal-i iḥsânıyla¹⁴ noḳşân ğubârın götüre.¹⁵ Va'llâhu'l-mu'în.¹⁶

Temmet.

-
- 1 rahmet: ve rahmet S₁₀, [G, TD].
2 izid: ḥudâ S₁, izid-i müte'al S₄, izidi S₅.
3 pâk-i'tikâde ki: pâk-i'tikâde kim K, P pâk-i'tikaada kim [G] nîk-nihâd u pâk-i'tikâde kim [TD].
4 bu: bir S₁₀, [G, TD] - T₂.
5 şâhidlere: şâhide A₁, TT, T₂, S₄, S₅, S₁₁ şâhid S₁₀, [TD, G].
6 müşâhede: naẓar A₁, S₁, T₂, S₄, S₅ naẓar u müşâhede TT.
7 kılduğça: kılduğunca S₂ kılduğda P.
8 a'lâsınıñ: a'lâsın TT, S₄.
9 cemâl-i kemâline: kemâl-i cemâline S₅.
10 ednâsınıñ: ednâsın TT, S₄ inâsuñ S₅.
11 şâne: şâhid S₂ || 'uḳad: 'ıḳd [G].
12 çıkarup: arıdup S₄.
13 ḳudretten: ḳadrinden P.
14 iḥsânıyla: iḥsânla A₃, İÜ, M, K, S₁, S₂ iḥsân TT iḥsânı ile [TD].
15 götüre: götür S₁.
16 va'llâhu'l-mu'în: va'llâhu'l-müste'ân ve bihi nesta'in T₁ va'llâhu'l-mu'în bi'l-ḥayr A₁ hüve'l-müveffıḳu ve'l-mu'în A₃ va'llâhu a'lem bi'sevâb ve ileyhi'l-mercî'u ve'l-me'âb TT va'llâhu'l-müste'ân tamâm şod dibâce-yi divân-ı Fuzûlî fi yevmi's-şâliḡ şehri muḥarremi'l-ḥarâm min şuhûr-i sene seb'a ve seb'ine ve tıs'a mie B va'llâhu müeyyidü ve minhû't-tevfıḳ İÜ va'llâhu'l-mu'înü'l-müste'ân S₄ va'llâhul müste'ân ve aleyhit tekelân, bi mennihî ve keremih [G, TD].

KASÎDELER

1.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Hevâ 'arāyis-i gülzâre oldu çihre-güşâ
Bahâr gülşene geydürdi hulle-yi haḍrâ
2. Çemen eyâletine oldu naşb⁴ husrev gül
Hevâya ebr şıfat hükmin etmege icrâ
3. Yazıldı sebze-yi nev-hîzden haṭ-ı ahkâm
Çekildi sâye-yi maṭbû'-ı servden tuğrâ
4. Şarîr-i âb-ı revân u şafir-i murğ-ı çemen
Nükât-ı tehniye-yi maḥdem êtdiler inşâ
5. Zebân-ı süsen-i âzâd u sebze-yi nev-hîz
Şenâ-yı rıf'at u iclâle oldılar güyâ
6. Şaḳâyık alnı zemîn-büsdan olup mecrûḥ
Benefşe kâmeti oldu tevâzu' ile dü-tâ
7. Müretteb eyledi bir bezm gülşen içre bahâr
Ki vêrdi zevk-ı temâşası neş'e-yi şahbâ
8. 'Anâdil êtdi beyân-ı merâtib-i nağamât
Kamârî oldu terâne-keş ü sürûd-serâ
9. Şadâ-yı murğ bıraḥdı büzürg ü kûçege şevk
Sürûd-ı nâyla 'uşşâka ḥâşıl oldu nevâ
10. Bilindi göncede gül bergi zâhir olmağla
Ki gönce başına yağıdurdı jâle seng-i cefâ

1 || Bu kaside "Tevhît" tir.

1 || T₁ 8^b, P 200^b, S₁ 97^b, TT 1^b, KS₁ 1^b, KS₂ 1^b, KS₃ 1^b, KS₅ 7^b, KS₆ 1^b.

1 || 2^b ebr: âb TT.

4 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "oldı nasb" biçiminin Fuzûlî'nin üslubu dikkate alındığında hatalı olduğunu bunun "nasb olındı" şeklinde düzeltilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak değerlendirdiğimiz nüshalarda bunu destekleyecek bir kanıt rastlamış değiliz. Cem Dilçin, bu düzeltmenin kanıtını Ziya Paşa'nın *Harabat*'ında bulmuştur. Biz değerlendirdiğimiz nüshaların tanıklığı ile yetindik.

1 || 4^b nükât-ı: nekâset T₁ gëtdiler TT.

1 || 5a âzâd u: âzâd S₁, TT, P, KS₁.

1 || 5^b rıf'at u: rıf'at S₁, P || iclâle: iḳbâle TT.

1 || 7^b temâşası: temâşâ-yı TT || neş'e-yi: teşne'-i T₁.

1 || 8^b kamârî: kamâr TT, S₁ kumârî [TD] || keş ü: keş TT.

1 || 9a büzürg ü: büzürg S₁, TT.

1 || 9^b nâyla: âbla P, T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₆.

11. Cerâhat olmasa a'zâda zâhir olmaz kan
Tereşsuḥ eylemez elbette sınımadın mînâ
- 12.² Hümây-veş varak-ı yâsemîn ü berg-i semen
Uçup hevâya gülistâna düşdi zıll-ı hümâ
13. Bahâr tâciri mısr-ı çemen ğanîlerine
Bıraḥdı Yûsuf-ı gül 'arz eyleyüp ğavġâ
14. Bu zevk şaldı Züleyhâ-yı lâleye bir şevk
Ki la'l ü müşğ töküp vêrdi ağırınca bahâ
15. Ḥadiķa taḥta-yı ta'lîm olup reyâhînden
Yazıldı mühmel ü mu'cem aña ḥurûf-ı hecâ
16. Müzeyyen eyledi evrâk-ı lâleyi şebnem
Ḥurûf-ı lâlede olmaz egerçi nokṭa revâ
17. Götürdi şebnemi ezhârdan ḥarâret-i mihr
Şükûfe nokṭaların gerçi ḥükm êder imlâ
18. Debîr-i bād vêrüp tıfl-ı 'andelîbe sebak
Götürdi çihre-yi ezhârdan niķâb-ı ḥafâ
19. Kâmu dıraḥt bulup ref'-i istiķâmet-i ḥâl
Şükûfe ḥamli ile kesr buldılar illâ
20. Nihâl-i bî-bedel-i serv kim kâlup manşûb
Şebât-ı ḥâl ile anlardan oldı müsteşnâ
21. Şadâ-yı seyl çeker medd-i muttaşıl ya'ni
Ki medd-i muttaşıl ile olur kıra'at-ı mâ
22. Görindi hey'et-i âb-ı revânda şekl-i ḥabâb
Şübûta yêtdi şebât-ı nücûm u seyr-i semâ
23. Ḥuṭṭ-ı muḥtelif ü müstaķîmi enhâruñ
Çemende şaldı zevâyâ-yı güne güne binâ

1 || 11b sınımadın: şınmadın TT.

2 Bu beyit T₁'de yoktur.

1 || 18b ezhârdan: her râzdan P, T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅ – S₁.

1 || 19a istiķâmet-i ḥâl: istiķâmete yol [TD].

1 || 21a çeker: çeküp T₁.

1 || 21b mâ: mâ' [TD].

1 || 23^a muḥtelif ü: muḥtelif T₁, S₁, P, KS₁, KS₃ || müstaķîmi: müstaķîm TT.

24. Ri'âyet-i ʔuruk-ı müstakîmden neçe kim
Olur ʔuşul-i maḳâmât-ı cennetü'l-me'vâ
25. Hevâ-yı bağdan êtdüm bu ʔikmeti ma'lûm
Ki i'tidâldedür şihhat-i³ ʔavâss u ʔuvâ
26. Bahâr⁵ gülşeni ezhârla görüp memlû
Yaḳînüm oldu ki mümkün degül vücûd-ı ḫalâ
27. Nazarda olmağ ile şubḫ u şâm ḡonce vü gül
Bedîhî oldu kemâl ehline ʔuşul-i şafâ
28. Netice sâlibe olmağ ḫilâf-ı 'âdetdür
Olinca mücib-i şuḡrâya müttefik kübrâ
29. Żamîr-i gül-büne gül rengi şaldı âteş-i bîm
Ki ḫumre ḳana olur nefis êvinde râh-nümâ
30. Gül âteş üzre ḳılır 'ıḳd-ı zühre-yi şebnem
Tedârik-i ḳamer ü şems êder şabâḫ u mesâ
31. Bu kîmiyâ sebebinden 'aceb midür olsa
Elinde dâne-yi erzen meşâbesinde tılâ
32. Şükûfe sîmine farz eyledi ḫurûc-ı zekât
Medâr-ı ḫavl u bülûğ ü¹⁰ nişâb ü¹¹ istinmâ

1 || 24^a neçe: nête TT.

1 || 25^b şihhat: hüccet [TD].

3 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "hüccet" kelimesinin yanlış olduğunu "i'tidâl" ile ilişkisi münasebetiyle bu kelimenin "sıhhat" olması gerektiğini dönemin tıp ilmiyle ilgili terminolojisine başvurarak ifade etmiştir. Değerlendirdiğimiz nüshaların delaleti de bu yöndedir.

1 || 26^a bahâr: bisât TT || gülşeni: gülşen-i S₁ || görüp: olup T₁, S₁ êdüp KS₂, KS₅, KS₆ ḳılop [TD].

5 P'de bu kelime üzerinde oynandığı için aslını okumak oldukça güçtür. Anlaşıldığı kadarı ile sonradan düzeltme yapılmaya çalışılmış, bu da kelimeyi bozmuştur. Muhtemelen "bahar" olan kelime "feza" şekline sokulmuştur. Düzeltme sonradan yapıldığı için dipnotta göstermedik.

1 || 29^b ḳana: ḳanım T₁.

1 || 30^a ḳılır: ḳılop TT.

1 || 30^b êder: olur T₁.

1 || 31^b elinde: elimde P.

1 || 32^b ḫavl u: ḫavl-i T₁, KS₂, KS₃, KS₅ || bülûğ ü: bülûğ-i S₁, P, KS₃, [TD] || nişâb ü: nişâb-ı KS₂, KS₆, [TD].

10 Bu mısradaki zekâtın şartları sıralandığı için bu kelimenin tamlamasız okunuşu tercih edilmiştir.

11 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "nisab-ı" okunuşunun yanlış olduğunu, "nisab" ve "istinma" kelimelerinin yakın anlamlı olmaları sebebi ile atıf terkibi biçiminde yazılmalarının daha doğru olduğunu belirtmiştir. Değerlendirdiğimiz nüshaların şahadeti de bu yöndedir.

33. Hukûk def'i içün aġniyâ-yı eşcâra
Şahâyif-i çemen oldu eyâdi-yi fuġarâ
34. Bahârdan ten-i gül-bünde eyleyüp heyecân
Harâret-i demevî kıldı ġuddeler peydâ
35. Boyandı kanı ile şafha-yı çemen gül gül
Meger ki faşdına hüküm eylemiş tabîb-i hevâ
36. Hibâl-i sihre dönüp cünbiş-i cedâvil-i âb
Kelîm-i serv aña 'aksdin biraġdı 'aşâ
37. Olup terennüm-i bülbül 'azâyim-i teşhîr
Çemen perîlerine lâzım oldu 'arz-ı likâ
38. Bisât-ı gülşene dün eyledüm güzêr ki demi
Kılam nezâre-yi âşâr-ı kudret-i mevlâ
39. 'Aceb nizâ' ile gördüm çemen zarîflerin
Ta'aşşub ile kâmu sâlik-i tarîk-ı hatâ
40. Kâmu gümân⁹ ile müsted'î-yi tarîk-ı necât
Velî kâmusına bâtıl delîl-i istid'â
41. Şanup şükûfe mebâdî şunûf-ı eşcârı
Kılurdu bahş ki câ'iz ta'addüd-i kudemâ
42. Vêrüp teselsüle kuvvet tabî'at-ı kec-i âb
Olurdu nâfi-yi işbât-ı 'illet-i ûlâ
43. Hayâl-i maġz şanup kâyinâtı nergis-i mest
Kılurdu cehl ile nefy-i ġakâyık-ı eşyâ

1 || 33^a def'i: vakf TT.

1 || 34^a bahârdan: rebî'den TT || heyecân: sübhân S₁.

1 || 34^b ġuddeler: 'uġdeler KS₅, [TD].

1 || 35^b hüküm: kaşd TT.

1 || 36^a hibâl: hayâl TT.

1 || 37^b likâ: beġâ T₁.

1 || 38^b kudret: şan'at [TD].

1 || 39^a nizâ'la: nizâ'da KS₂, KS₅, [TD].

1 || 39^b ta'aşşub: ta'accüb [TD].

1 || 40^a gümân: kemâl [TD].

9 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "kemal" farkı yerine "güman" şeklini önermektedir. "güman" okunuşunun 41 ve 43. beyitlerle tutarlılık gösterdiğini ifade etmektedir. Bizim değerlendirdiğimiz nüshaların şahadetleri de bu yöndedir.

1 || 41^a şanup: şalup S₁, P, KS₁, KS₃ || şunûf-ı: şunûfa P.

- 44.¹ Êderdi bülbül-i kâfir-nihâd secde-yi gül
Ta‘abbüd-i şanem ile dutup necâta recâ
45. Nesīm vâkıf olup ol fesâda men‘ êtdi
Ki êy gürûh-ı perîşân dutuñ ıarık-ı hüda
46. Bu kâr-hâne bir üstâddan degül hâlî
Gerek bu kıdrete elbette kâdir-i dâna
47. Kılur delâlet-i ‘illet vücûd-ı her mevcûd
Velî ne sûd ki şâhib-nazar degül a‘mâ
48. Mükevvenâta hudûş ol kâdimdendür kim
Kemâl-i zâtına mümkün degül kabûl-i fenâ
49. Kâdir ü Muhtedir ü Kâdir ü Muḳaddir ü Ḥayy
‘Alīm ü ‘Ālīm ü ‘Allām ü A‘lem ü A‘lâ
50. Zihî mükevvin-i kâmil ki kıdretindendür
Perî-liḳâlara luṭf-ı tenâsüb-i a‘zâ
51. Melâḫat-i leb-i mey-gün u lehce-yi şîrîn
Nezâket-i kâd-i mevzûn u çihre-yi zibâ
52. Şafâ-yı cism-i laṭîf ü kabûl-i cevher-i pāk
Leṭâfet-i ḫaṭ-ı müşḡîn ü zülf-i ‘anber-sâ
53. Kemâl-i kıdret ü ‘ilminedür şevâhid-i ‘adl
‘Uḳûd-ı silsile-yi kâr-hâne-yi dünyâ
54. Besâ‘ite¹¹ şeref-i maḫremiyyet-i vaḫdet
Mürekkabâta kabûl-i terekkeb-i eczâ

1 S₁ ve P’de aşağıdaki beyitle yer değiştirmiştir.

1 || 44^a nihâd: nihâda S₁ || secde-yi: secde vü S₁.

1 || 44^b necâta recâ: necat-ı recâ P, T₁, KS₁.

1 || 45^a ol: bu [TD] || fesâda: fesâdı TT, KS₃, [TD].

1 || 46^b kâdir-i: kâdir [TD].

1 || 48^a mükevvenâta: mükevvenât T₁.

1 || 49^a muhtedir ü: muhtedir S₁, P || kâdir ü: kâdir T₁.

1 || 49^b ‘allām u: ‘allām S₁.

1 || 50^b a‘zâ: aṭâ T₁.

1 || 51^b mevzûn u: mevzûn S₁.

1 || 52^a şafâ: şıfat TT.

1 || 53^a kıdret ü: kıdret-i TT, P.

1 || 54^a besâ‘ite: besâ‘it-i TT, KS₆, [TD].

11 P’de “besâ‘ite” olarak yazılan kelimenin sonu T₁ ve S₁’de açık değildir. Bu sebeple hem “besâ‘ite” hem de “besâ‘it-i” şeklinde okunabilir. Cem Dilçin’in, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I” isimli makalesinde ortaya koyduğu gerekçeler doğrultusunda metindeki şekil tercih edilmiştir.

55. Hevâ-yı mekrümetinden kabûl-i feyz kılup
Mürebbi-yi çemen olmuş² bahâr-ı rûh-fezâ
56. Nesîm-i merhametinden alup ifâde-yi cûd
Cihânı reşk-i cinân eylemiş nesîm-i şabâ
57. Şafâ-yı lutf-ı ‘amîmi nüfûz édüp kılmış
Mizâc-ı nâmiye’i müsta‘idd-i neşv ü nemâ
58. Fezâ-yı gülşen-i lutfi merâtî‘-i aḥbâb
Mezâyık-ı reh-i kahrı mehâlik-i a‘dâ
59. Sühâya lutfi eger kılsa zerre-perverlik
Yeter maḳâm-ı müsâvât-ı âftâba Sühâ
60. Ve’r⁷ olsa kahrına mazhar ‘anâşır u eflâk
Nikâḥ ‘aḳdın üzer ümmehâtdan âbâ
61. Ḥisâb-ı rızkını etmiş tamâmî-yi beşerüñ
Henüz Âdeme peyvend kılmadın Havvâ
62. Beyân-ı hâline yétmiş cemî‘-i maḥlûkuñ
Henüz perdeye a‘yânı çekmedin esmâ
63. Kemâl-i terbiyeti nevk-i ḥâre vèrmış renk
Laṭîf édüp laḳabın eylemiş gül-i ra‘nâ

1 || 55^a kılup: bulup TT.

1 || 55^b rûh-fezâ: rûh-efzâ T₁, P, KS₁, KS₃, KS₅, KS₆, [TD].

2 P’de “olmuş” kelimesi silinmiş ve yerine “olmadı” yazılmıştır. Kalem farklı olduğu için bu düzeltmenin müstensih dışında biri tarafından yapıldığını düşündüğümüzden dipnotta göstermedik.

1 || 56^a ifâde-yi: ifâza-yi [TD].

1 || 58^a merâtî‘: مرايع P – S₁.

1 || 58^b mezâyık: ḥâḳâyık T₁, P, KS₁, KS₃ || a‘dâ: a‘dâ [TD].

1 || 59^a sühâya: sühâ-yı TT.

1 || 60^a ve’r: ger [TD] || ‘anâşır u: ‘anâşır-ı TT.

7 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I” isimli makalesinde metindeki şeklin doğru olduğunu ifade etmektedir.

1 || 61^a etmiş: kılmış [TD].

1 || 61^b kılmadın: kılmadı S₁.

1 || 62^a hâline: ḥâlika S₁, T₁ || cemî‘-i: bu cümle TT.

1 || 62^b perdeye: perde-yi P perde’e TT.

1 || 63^a nevk: berg TT.

64. Gül âteşin bir avuç hâk-i reh-güzâre şalup
Kül eyleyüp² kırmış adını bülbül-i şeydâ
65. Tûrâb-ı dergehine ittişâl şevki ile
Kef-i tazarru‘-ı deryâda dâmen-i şahrâ
66. Ziyâret-i haremîn kılmamak cezâsı için
Havâle hançer-i seyl-âba sîne-yi deryâ
67. Cemî‘-i vâkıf şifâ-hâne-yi ‘atâsından
Cemî‘-i hâlkâ müyesser cemî‘-i derde devâ
68. Rumûz-ı hikmetin eyler beyân merâtib ile
Cemî‘-i hâl-i beşer h‘âh fakr u h‘âh ğinâ
69. Marîz-i ‘arîza-yı nakşdur nüfûs-ı⁸ tamâm
Kimine fâyide perhîz eder kimine ğidâ
70. Şerîf zâtlara evc-i imtihânından
Vesîle-yi şeref-i kurb olur nüzûl-i belâ
71. Hâsîs nefslere genc-i iltifâtından
Mezîd-i ‘illet-i idbâr olur vüfûr-ı ‘atâ
72. Delîl-i zillet-i ‘işyân-durur ta‘arruz-ı hâl
Târîk-ı hüsni rızâsı cemî‘-i hâle rızâ
73. Zihî kerem ki nâzar kılmayup ‘adâvetine
Müyesser eylemiş İblîse i‘tibâr-ı bekâ

1 || 64^b şeydâ: güya T₁.

2 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I” isimli makalesinde söz dizimi açısından iki ulacın bir arada bulunmasının gereksizliğine vurgu yaparak “eyleyüp” yerine “eylemiş” farkını önermiştir. P’de “eyleyüp” olan kelimenin üzerinde düzeltme yapılmış ve “eylemiş”e dönüştürülmüştür. Farklı kalemle yapıldığı için dipnota almadık. P’nin de düzeltmeden önceki hâlini dikkate aldığımızda nüshaların şahadetleri doğrultusunda kelime “eyleyüp” olarak kaydedilmiştir.

1 || 65^a tûrâb: şevâb S₁.

1 || 66^a kılmamak: kılmamağ T₁, TT.

1 || 66^b seyl-âba: seyl-âb T₁.

1 || 67^a ‘atâsından: şifasından T₁.

1 || 68^a ile: ilen TT.

1 || 68^b fakr: şâh TT || ğinâ: gedâ TT.

1 || 69^a nüfûs-ı: nüfûs [D].

8 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I” isimli makalesinde bu kelimenin tamlamasız okunması gerektiğini söylemiştir.

1 || 70^b kurb: - T₁.

1 || 72^a zillet: ‘illet TT || ‘işyân-durur: ‘işyândur T₁, S₁, KS₃, KS₅, [TD] ‘işyândur u P.

1 || 72^b rızâsı: rızâ-yı S₁.

74. Zihî kerîm ki ifrâṭ-ı lutf u ihsânı
Mesîhî eyledi mihrâb-ı secde-yi tersâ
75. Faḳîr-i dergehine lezzet-i rızâsı ile
Ta'allukât-ı ṭarîḳ-ı fenâdan istiğnâ
- 76.² Esîr-i miḥnet-i 'ışkına zevḳ-ı şevkı ile³
Ḥilâf-ı kâ'ide meyl-i ṭabîb ü zîkr-i şifâ
77. Zihî ḥaḳîḳat-ı zâtuñda lâf 'aḳl u cünûn
Ḳapuñ maḳâm-ı müsâvât-ı pâdişâh u gedâ
78. Na'im-i lem yezelî anda kim saña vâşıl
Mu'azzzeb-i ebedî ol ki senden ola cüdâ
79. Ṭavâf-ı Ka'be-yi vaşluñ taḥassüriyle müdâm
Sürûd-ı seyle şafîr ü ḥurûş-ı ra'de şadâ
80. Müheyminâ Şamedâ bende-yi siyeh-rüyam
Şaḥîfe-yi 'amelûm ma'şiyet ḥatırıyla ḳara
81. Terahḥhum êt ki meni ḳâmet-i şikeste ile
Benefşe-yi çemen-i derd ḳıldı bâr-ı 'anâ
82. Nihâl-i gülşen-i derdem ki şu yêrine vêrür
Maña hemîşe ciger ḳanı bâḡbân-ı ḳazâ
83. Dirîḡ ü derd ki encâma yêtdi 'ömr ü henûz
Ḥarâb-ı bâde-yi zerḳam esîr-i dâm-ı hevâ
84. 'Azâb-ı rûz-ı cezâ vehmi ile şâm u seḥer
Bir ıztırâb u 'azâb içreem men-i rûsvâ

1 || 75^a rızâsı: ricâsı TT.

1 || 75^b ta'allukât-ı ṭarîḳ-ı fenâdan istiğnâ: ḥilâf-ı kâ'ide meyl-i ṭabîb ü zîkr-i şifâ S₁.

2 Bu beyit S₁'de yoktur.

3 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "zevk-i şevki ile" farkının daha doğru olduğunu, bir önceki beyitte bulunan "lezzet-i rızası ile" okunuşuyla paralellik taşıdığını söylemiştir.

1 || 76^a zevḳ-ı şevkı ile: zevḳ ü şevkı ile P, KS₁, KS₃, [TD].

1 || 76^b ṭabîb ü: ṭabîb P.

1 || 77^a 'aḳl u: 'aḳl T₁, TT, P, KS₁, KS₃, KS₅, KS₆.

1 || 77^b pâdişâh u: pâdişâh-ı S₁.

1 || 79^a vaşluñ taḥassüriyle müdâm: vaşluñ ile müdâm S₁ naḥr ile müdâm T₁ küyuñ edâ-yı lebbeyki TT.

1 || 79^b ra'de: ra'd u TT.

1 || 81^b benefşe-yi: benefşe vü S₁ || bâr: - TT.

1 || 82^a gülşen-i: gülşene S₁ || şu: su S₁.

1 || 83^a 'ömr ü: 'ömr KS₃, KS₅, [TD].

1 || 83^b hevâ: belâ S₁, TT riyâ KS₅, [TD].

85. Kim ol ‘azâbı meger iktizâ-yı ‘adl vère
‘Azâb-ı rûz-ı cezâ münkirine rûz-ı cezâ
86. Egerçi ğuşşa dutar rûz u şeb giribânum
Elümden eylemen ümmîd dâmenini rehâ
87. Muķîm-i hücre-yi şevķam fezâ-yı ķurbuńda
Hemîşe şem‘-i ümîdümde iştîyâķ-ı şadâ
88. Ki êy faķîr ĥarîm-i vişâle bismi’llâh
Ta‘allül étme ki demdür emânet ola edâ
89. Seķâb-ı feyz emel gülşenin ķılup sîrâb
Gül-i murâd açılup³ ola müstecâb du‘â
90. Ümîd var ki âyîne-yi zamîrümünden
Hemîşe şayķal-ı iķsânuń ola jeng-zedâ
91. Ümîd var ki luţfuńdan olmaya nevmîd
Dil-i Fuzûlî-yi âşüfte-ĥâl u bî-ser ü pâ
92. Müyesser ola ańa şâh-râh-ı ‘ıķķuńda
Devâm-ı ĥüsn-i ķabûl ü şebât-ı resm-i vefâ

1 || 87^a fezâ: kaçâ T₁ || ķurbuńda: ķurbuńdan TT, P.

1 || 89^a gülşenin: gülşen T₁.

1 || 89^b murâd: murâduń [TD] || açılup: açup [TD].

3 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I” isimli makalesinde TD’de “muradun açup” şeklinde geçen farkın yanlış olduğunu, doğrusunun “murad açılup” olması gerektiğini belirtir. Değerlendirdiğimiz nüshaların şahadetleri de bu yöndedir.

1 || 91^b dil-i: dili TT, KS₁ || ĥâl u: ĥâl-i T₁, TT, P, KS₅, KS₆ ĥâli KS₁.

1 || 92^b ĥüsn-i ķabûl u: tavr-ı tecemmül TT.

2.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1.³ Nè kim şahîfe-yi tedbîre 'aql éder maştûr
Şağınmañ anı olur olmaz olmayan mağdûr

2 || Bu kaside "Naat" tır.

2 || T₁ 12a, P 202^b, S₁ 100a, TT 5a, KS₁ 7^b, KS₂ 3a, KS₃ 4^b, KS₄ 1a, KS₅ 10a, KS₆ 7a.

3 Kasidenin 1 ve 2. beyitleri arasında değerlendirdiğimiz nüshalardan sadece TT'de bulunan 22 beyit yer almaktadır. Yaygınlık dikkate alındığında bu beyitlerin kasidenin parçası olarak görülmesi güçtür.

Fezâ-yı şun'da her şürete nazar kılsañ
Ne bilesen nedür andan kusûre-yi manzûr
Ne iştlâhladur kim bilür medâr-ı felek
Ne i'tibâr iledür kim bilür mürûr-ı duhûr
Müderri-i felek olmağ nedür müzevvir-i hüsn ?
Şerâr-ı nâre nedür muttaşıl tetebbu'-ı nûr
Gehî muhâfaza-yı 'ışka güvâh 'aciz olup
Vücûd-i kâbil-i insâna ol olur mağdûr
Gehî müşâhede-yi hüsne durmayup insân
Kâbûl-i feyz ile kâbil düşer tecelliye Tûr
Nazar nezâre-yi mağbûbdan tapup pertev
Dimâğ-ı 'aşîka bir şevk şala nâle-yi sür
Gubâr-ı meyte deryâ-yı şûr mevcinden
Hâlel yetüp bedeni kılsa rûhdan mehcûr
Ne dersiz ola mı ol şevk cism ile fânî
Veyâ refîk ola mı rûh-ı pâk tâ dem-i şûr
Felek zükûr ü inâşî édende bir bir hâk
Édende resmini ol hâkden sebât-ı zuhûr
Kuvâ-yı neşv ü nemâ ol nebâtî sârf éde mi
Bir özge bünyede terkib eylegec ma'mûr
Ne dersiz ola mı her cinse 'âid öz 'tab'ı
Veyâ zükûr inâşî ola mı inâş zükûr
Yâkîn ki her işi her kim gümân édüp her nev' ?
Beyân-ı vâkı' olan kıldı 'ağldan mestûr
Öyle baş ayağûñ kim bu yolda hâk oluban
Nişân-ı pây-ı gedâ tâc-ı ser kıılır Fağfûr
Sürûr-ı sîne tapar câhil olsa şadr-nişîn
Meger şudûra şudûr eylemez şudûr-ı şudûr
'Ulûvv-i kâdr bilür kâsır-ı rıfatın men'üm
Zamîr-i kâşîra yetmez meger kuşûr-ı kuşûr
Tena'um ile Süleymânî sâhilin devrân
Tereddûd ile müheyyâ kıılır zaîre-yi mûr
Binâ-yı haşmet-i devrân-ı دور غزن 'âlem
Mürûr-ı dehr ile bağlar esâs-ı خانیه kûr
Binâ-yı bid'ata mi'mârdur şeh-i zâlim
Me'âş cezbîne a'yân-ı devletimizdûr ?
Mezîd-i haft-ı bedendür muqavvâ-yı eşrâr
Harîş-i şân-ı 'aseldür mürebbî-yi zenbûr
Kılan kifâfa kânâ'at-şikest gam görmez
İzâfe cezm kıılır dâhil olduğın meksûr
Hevâ-yı nef' ü tama' çekdürür cefâ ya'nî
Ki harf-i cer olur esmâda 'âmil mecrûr
Kilid-i mahzen-i mağşûddur musîbet-i 'ışk
Tapar kâbûl-i inâyet olan inâyâ şabûr

2 || 1^b şağınmañ: şağınmañ TT.

2. Hevâ-yı dâr-ı belâ umma her hevâyiden
Kim ol maḳâmdadur ser-bülend olan Mañşûr
3. Hârîf-i erre-yi ğam şanma her ḳuru ağacı
Ki yazılır Zekerîyyâ adına ol menşûr
4. Dil-i pür-âteş-i ‘âşîḳdur âh-ı serdle hoş
Olur bürûdete mâyl ṭabâyi‘-i maḥrûr
5. Füsürde zâhid eger ‘âşîḳ-ı ciger-sûza
Refâḳat êtse yüz ıl zulmetine düşmez nûr
6. Şaĝınma bir arada ihtilâṭ ḳılmaĝ ilen
Dutar mizâc-ı ḳaranfil ṭabî‘at-ı kâfûr
7. Hoşem ki ‘ışḳla rüsvâ-yı hâş u ‘âmem men
Felek bu şîve ilen eylemiş meni meşhûr
8. Müdâm naḳd-i hevâ hâṭırumdadur meknûn
Hemîşe zıkr-i maḥabbet dilimdedür mezkûr
9. Nêçûk hevâ nê maḥabbet meveddet-i şâhî
Ki ḥalḳadur sebeb-i feyz-i Kirdigâr-ı ğafûr
10. Meh-i sipîhr-i nübüvvet Muḥammed-i Ḳureşî
Çirâĝ-ı şâm-ı ebed âftâb-ı şubḥ-ı nüşûr
11. Şehenşehî ki Süleymân-ı milk-i ma‘nâ olup
Muṭî‘ oldı aña cinn ü ins ü vahş u tıyûr

2 || 2^a belâ: vefâ [TD] || umma: olma S₁.

2 || 2^b maḳâmdadur: maḳâma-durur TT.

2 || 4^b maḥrûr: mecrûr S₁.

2 || 6^b dutar: bulur T₁ tapar TT.

2 || 7^a hâş u: hâş -ı TT.

2 || 7^b ilen: ile TT, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅, KS₆, [TD].

2 || 8^b zıkr: fıkr [TD] || mezkûr: meşhûr S₁.

2 || 9^a nêçûk hevâ nê: nêçûn hevâ-yı TT nêçûk hevâyâ KS₁ nêçûn hevâyâ KS₆ nêçûn hevâ nê KS₅ niçûn ki ḥân-ı [TD].

2 || 10^a nübüvvet: meveddet S₁.

2 || 11^b cinn ü ins: ins ü cinn KS₄, [TD] || ins ü: ins TT.

- 12.¹ Cihânı açmağ için tapşurıldı hazretine
Kilid-i maḥzen-i maḥrûse-yi vuḳûf u şu‘ûr
- 13.³ Yetürdi silsile târ-ı hisâb-ı hicretine
Üzûlmesün dèyûben rişte-yi sinîn ü şuhûr
14. Şikest nuḳre-yi ḥâliş-‘ıyâruma koydı
‘İyâr-ı nuḳre-yi zâtında ihtimâl-i küsür
15. Ruḥ u ḳadidür olan⁷ ḥalvet-i cinân içre
Çirâğ-ı meclis-i ğilmân u şem‘-i maḥfil-i ḥûr
16. Nè şek ki aḥdı berârîde⁹ barmağından su
Bu şerḥadur mutazammın ḥuṭûṭ-ı mevc-i buḥûr
17. Muḥâlîf emrinedür bâde kim ayağa düşer
Naḳîzdür aña kim gûş-mâl yér ṭanbûr
18. Eyâ şehî ki gürûh-ı peyember-i mürsel
Bihişte başmaz ayağ senden almadın destür
19. Egerçi ḥâmeye el urmaduñ elûnde idi
Ḥaṭ-ı beṭâlet-i İncil ü ḥarf-i nesh-i Zebûr¹³
20. Nè söz ki anda senüñ yoḥ rızâ-yı ḥüddâmuñ
Ḳalur serây-ı ṭabî‘atda tâ ebed maḥşûr

1 T₁’de bu beytin 2. mısrası yerine 13. beytin 2. mısrası yazılmıştır. Göz kayması sebebiyle 13. beyit atlanmıştır.

2 || 12^a açmağ: açmak TT.

2 || 12^b vuḳûf u: vuḳûf TT.

3 Bu beyit T₁’de yoktur.

2 || 13^b sinîn ü: sinîn TT.

2 || 14^a ‘ıyâruma: ‘ıyârına TT.

2 || 14^b nuḳre: ṭalkım TT.

2 || 15^a ruḥ: ruḥı TT || ḳadidür: ḳaddi TT.

2 || 15^b ğilmân u: ğilmân S₁ || ḥûr: nûr P.

7 P’de “olan” düzeltilmiş “atan” yazılmıştır. Farklı kalem olduğu için dipnota eklenmemiştir.

2 || 16^a ki: ger P || aḥdı: açdı S₁ || berârîde: bevâdide [TD] || su: şu TT.

9 Bu kelime T₁, S₁, TT ve P’de açık olarak “berârîde” şeklinde yazılmıştır. Arapça sözlüklerde “sahra” anlamına gelen bu kelime yerine TD’de hiçbir nüsha farkı gösterilmeksizin “bevâdide” okunuşu tercih edilmiştir.

2 || 17^b gûş-mâl: gûş-mâli TT || yér: olur KS₅ alur [TD].

2 || 18^b başmaz: basmaz S₁ || ayağ: ayak S₁.

2 || 19^a el: el T₁.

2 || 19^b ḥarf-i nesh-i: nesh-i ḥarf-i T₁, KS₄, KS₆, [TD].

13 Aynı mısradaki yer alan tamlamalar arasındaki anlam simetrisi gözetilerek metindeki tercih yapılmıştır. “ḥat-ı betalet-i İncil” tamlaması ile “ḥarf-i nesh-i Zebur” tamlaması arasında hem şekil hem de mana itibarıyla paralellik söz konusudur. Tamlamanın “nesh-i ḥarf-i Zebur” şeklinde kurulması durumunda bu paralellik yok olmaktadır.

21. Bıraḥ ḥicāb niḳābın güzel cemālünden
Ki tā göre seni ortada görmeyen nêce kūr
22. Bu mesned içre nêce mest-i ḥ'āb-ı nāz olasan
Êrişdi şubḥ gel aç imdi nergis-i maḥmūr
- 23.² Fesād ehl-i cihāna bıraḥdı yüz feterāt
Kıyāmet oldu nê yatmağ mecālîdür örü dur
24. Zamāne muntazır-ı iḳtidā-yı emründür
Sözün nê ise yürüt buyruğuñ nê ise buyur
- 25.⁴ *Fetaḥtū 'ayne recā'i bi-seyfiḳe'l-ḳāhîr*
Ḳad iste'antü bihî min 'aduvvike'l-maḳḥûr
- 26.⁶ *Recevtü enneke taḳzi'l-umûra fi-yevmin*
Bi-emri Rabbike ḳad turcé'ü ileyke umûr
- 27.⁷ *Lezimtü zeyleke ercû rızāke fi'd-dāreyn*
Kefā vüşûḳu recā'i bi-lutfike'l-mevfûr
28. Şehā Fuzûlî-yi dil-ḥasteem bi-ḥamdi'llāh
Reh-i şerī'atüne tâbī' emrüne me'mūr
29. Olup-durur sözümün nazm u neşri na'tünde
Hemîşe gevher-i manẓûm u lü'lü'-i menşûr

2 || 21^a niḳābın: niḳābını S₁ niḳābı TT.

2 || 21^b seni ortada: nêcesin irta (?) TT.

2 Bu beyit TT'de yoktur.

2 || 23^a bıraḥdı yüz: bıraḥdılar [TD].

2 || 23^b yatmağ: yanmağ T₁ || örü dur: dur otur S₁, P, KS₄, KS₆ otur KS₁, KS₂, KS₃ devr olur T₁ uru dur [TD].

4 Senin kahreden kılıcınla ümit gözümü açtım. Kahredilmiş düşmanına karşı kılıcından yardım istedim.

*TD'de 25. beyitten sonra fazla beyit:

يَك الْمَلَاذُ وَ أَنْتَ الْمَعَاذُ فِي الدَّارَيْنِ

عَلَى الصَّرَاطِ إِذَا حَانَ لِلْأَنَامِ عُبُورُ

6 Bütün işleri bir günde halledeceğimi ümit ederim. Rabbinin emriyle bazı işlerin yapılması senden umulur.

7 İki dünyada da rızanı isteyerek eteğine yapıştım. Lutfuna olan ümidimin sağlamlığı bana yeter.

30. Feşâhat ehli arasında i'tibârum var
Nê i'tibâr ger oldıysa hey'etüm maḥḥûr
31. Özüüm ḥaḳîr be-ğâyet sözüüm müfid besî
Nêçük ki ḥükm mişâlinde *saṭrû beyne suṭûr*
32. Ümîd var ki dutduḡca milk-i rūḥ nîzâm⁴
Ümîd var ki tapduḡca 'ahd-i 'ömr mürûr
33. Mürûr-ı 'ömrî şenâ-yı Resûl ilen geçürem
Ölende anı edem armağân-ı ehl-i ḳubûr

2 || 30^a var: yok TT.

2 || 31^a besî: velî T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅, [TD].

2 || 31^b nêçük: cinân TT.

2 || 32^a milk-i rūḥ nîzâm: mülk râḥ-ı nîzâm [TD].

2 || 32^b tapduḡca: tapduḡça TT.

4 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "milk rah-ı nîzâm" şekli yerine "mülk-i ruh nîzâm" farkını önermektedir. Değerlendirdiğimiz nüshaların şahadeti de bu yöndedir.

2 || 33^a 'ömrî: 'ömr T₁ || ilen: ile KS₅, [TD].

2 || 33^b anı edem: edem anı KS₁, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆, [TD].

3.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1.³ Saçma ey göz eşkden gönlümdeki odlare şu
Kim bu deñlü tutuşan odlare kılmaz çäre şu
- 2.⁵ Âb-gündür günbed-i devvâr rengi bilmezem
Yâ muhîṭ olmuş gözümde günbed-i devvâre şu
3. Zevk-ı tîḡuñdan 'aceb yoh olsa gögsüm⁷ çāk çāk
Kim mürür ilen biraḡur raḡneler dīvâre şu
4. Vehm ilen söyler dil-i mecrûḡ peykânüñ sözün
İḡtiyâṭ ilen içer her kimde olsa yâre şu

3 || Su Kasidesi. Bu kaside "Naat"tır.

3 || T₁ 13^a, P 203^a, S₁ 101^a, TT4^a, KS₁ 8^b, KS₂ 3^b, KS₄ 2^a, KS₅ 11^a, KS₆ 32^b.

3 Tahir Üzgör "Su Kasidesi'nin Metni ve Okunuşuna Dair", Cem Dilçin de "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalelerinde Türkçe kelimelerin ünlü uyumuna aykırı olacak şekilde yazılmasına karşı çıkmışlardır. Özellikle sonda bulunan "su" kelimesinden önceki kelimelerin kafiye ve redif ihtiva eden kısımlarında (yönelme durumu) vokalin yeni yazıyla okunuşundaki a/e farklılığı iki araştırmacı tarafından tartışılmıştır. Her iki araştırmacı da "a"nın "e" okunmasının doğru olmadığını belirtmiştir. Örneğin "yare" sözcüğünün "yara" olarak yazılması gerektiğini öbür kelimelerde de ünlü uyumuna dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Biz kafiye öncelikle "yare" yazımını tercih ettik.

(Tahir Üzgör, "Su Kasidesi'nin Metni ve Okunuşuna Dair", *Yunus'tan Fuzûlî'ye*, İstanbul, MVT Yayıncılık, 2011, s. 133-142.)

3 || 1^a şu: su S₁ kasidesinin bütün redifleri için geçerli.

3 || 1^b tutuşan: tutuşan T₁.

5 Bu beyit TT'de yoktur.

3 || 3^a gögsüm: gönlüm TT, KS₂, KS₄, KS₅, [TD].

3 || 3^b ilen: ile T₁, TT.

7 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Şiirlerinde İkilemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni" isimli makalesinde bu beyti örnekler arasında zikretmiş ve TD'deki "gönlüm" şeklini kullanmıştır. Bu durumda yazarın TD'deki farkı doğru kabul ettiğini düşünebiliriz. Ancak yazar adı geçen makalede:

Cism-i zârüm tîḡ-ı bî-dâduñdan oldı çāk çāk
Tünd sudan raḡneler peydâ kılan dīvâr tek (G. 161/5)

Zevk-ı tîḡuñdan 'aceb yoh olsa gögsüm çāk çāk
Kim mürür ilen biraḡur raḡneler dīvâre su

beyitlerinin aynı mazmununa dayandığını ifade etmiştir. Yazar bu iki beytin ortak mazmununu "suyun duvarda çatlaqlar meydana getirmesi gibi, sevgilinin kılıç gibi bakışlarının aşğın vücudunu parçalaması" olarak açıklamaktadır. Bu tespitten hareket ettiğimizde "göğüs" farkı daha tercih edilebilir görünmektedir. Çünkü "göğüs-cism-ten-vücut" bağlantısı "gönül" ile öbür üç kavram arasındaki bağlantıya oranla daha kuvvetlidir.

3 || 4^a vehm ilen: merhem ilen T₁.

3 || 4^b içer her kimde olsa yâre: biraḡur raḡneler dīvâre S₁.

5. Şuya vërsün bâğbân gülzârı zaḥmet çekmesün
Bir gül açılmaz yüzün tek vërse bîn gülzâre şu
6. Ohşadabilmez ğubârını muḥarrir ḥaṭṭuña
Ḥâme tek³ baḥmağdan inse gözlerine kıare şu⁴
7. ‘Ârizuñ yâdıyla nemnâk olsa müjgânum n’ola
Žâyî olmaz gül temennâsıyla vërmek ḥâre şu
8. Ğam günü êtme dil-i bîmârdan tîġuñ dirîġ
Ḥayrdur vërmek kıaranġu ġecede bîmâre şu
9. Men lebün müstâkıyam zühhâd Kevşer tâlîbi
Nêşe kim meste mey içmek ḥoş gelür ḥuş-yâre şu
10. İste peykânın ġoñül hecrinde şevķum sâkin êt
Şusuzam bir kez⁸ bu şahrâda menüm-çün are şu
11. Ravza-yı kûyına her dem durmayup eyler ġüzâr
‘Âşık olmuş ġâlîbâ ol serv-i ḥoş-reftâre şu
12. Şu yolın ol kûydan toprak olup dutsam gerek
Çün raķîbümdür daḡı ol kûya kıoyman vare şu

3 || 5^a şuya: suya S₁.

3 || 6^b baḥmağdan: baḥmağdan S₁.

3 Fatih Köksal, “Bazı Beyitlerinden Hareketle Su Kasidesi’ne Yeni Bakışlar” isimli makalesinde bazı nüshalarda “hame tek” yerine “hamenün” okunuşu bulunduğunu, bu okunuşla beytin sanat bakımından daha güçlü olacağını ifade etmiştir. Bu okunuş tercih edildiğinde “muḥarrir” kelimesi de “muḥarrer” okunmaktadır. Bu durumda beyit şöyle olmaktadır:

Ohşadabilmez ġubârını muḥarrir ḥaṭṭuña
Ḥâmenün baḥmağdan inse gözlerine kıara su

Değerlendirdiğimiz nüshalarda bu okunuşu destekleyen bir imla bulunmadığı için nüshaların şahadiyle yetinilmiştir.

4 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I” isimli makalesinde “kara su” grubunun bir göz hastalığının Türkçe karşılığı olması münasebetiyle terim olduğunu, bu sebeple “karasu” şeklinde bitişik yazılması gerektiğini söylemiştir. Biz, bu şekilde yazılması durumunda beytin ve kelimenin anlamında bir daralma meydana geleceği düşüncesi ile ayrı yazmayı tercih ettik.

3 || 8^a günü: dünü TT.

3 || 8^b kıaranġu: kıarañu KS₄, KS₆, [TD] || ġecede: kimsede T₁.

3 || 9^b nêşe kim: nitekim KS₁, KS₅, [TD].

3 || 10^a hecrinde: hicrânda TT.

3 || 10^b şusuzam: susuzam S₁ || kez: göz T₁.

8 Bu kelime “gez” olarak da okunabilir.

3 || 12^a şu: su S₁ || toprak: toprak S₁ topraġ T₁ || dutsam: tutsam TT dutsan S₁.

3 || 12^b kıoyman: ġetmen S₁.

13. Dest-bûsî² ârzûsından ger ölsem düstlar
Kûze eyleñ toprağum şunuñ anuñlan yâre şu
14. Serv sergeşlik kıılır kıumrî niyâzından meger
Dâmenin duta ayağına düşe yalvare şu
15. İçmek ister bülbülün kanın meger bu⁵ reng ile
Gül budagınıñ mizâcına gire kıurtare şu
16. Tıynet-i pâkini rûşen kıılmış ehl-i ‘âleme
İktidâ kıılmış tarîk-ı Aḥmed-i Muḥtâre şu
17. Seyyid-i nev‘-i beşer deryâ-yı dürr-i ıstıfâ
Kim sepüpdür mu‘cizâtı âteş-i eşrâre şu
18. Kıılmağ için tâze gülzâr-ı nübüvvet revnaķın
Mu‘cizinden eylemiş izhâr seng-i ḥâre şu
19. Mu‘cizi bir baḥr-i bî-pâyân imiş ‘âlemde kim
Yêtmiş andan biñ biñ âteş-ḥâne-yi küffâre şu
20. Ḥayret ilen barmağın dişler kim étse istimâ‘
Barmağından vërdüğün¹⁰ şiddet günü enşâre şu
21. Düstı ger zehr-i mâr içse olur âb-ı ḥayât
Ḥaşmı şu içse döner elbette zehr-i mâre şu

3 || 13^a dest-bûsî: dest-bûsî [TD] || ârzûsından: ârzûsiyle KS₆, [TD] || ger: - TT.

3 || 13^b eyleñ: êdüp TT || toprağum: toprağum S₁ || anuñlan: anuñla [TD].

2 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I” isimli makalesinde “-i” ekinin Farsça “yâ-yı masdarı” eki olduğunu belirtmiş bu sebeple uzun yazılması gerektiğini ifade etmiştir. Biz de bu doğrultuda hareket ettik.

3 || 14^b duta: tuta TT.

3 || 15^a bu: bir TT, P, [TD].

3 || 15^b kıurtare: yalvare TT.

5 Tahir Üzgör “Su Kasidesi’nin Metni ve Okunuşuna Dair” isimli makalesinde “bu” farkının tercih edilmesi gerektiğini sebepleriyle açıklamıştır.

3 || 16^b aḥmed-i: aḥmede T₁.

3 || 17^b sepüpdür: sönüpdür S₁.

3 || 18^a kıılmağ: kıılmağ TT.

3 || 18^b mu‘cizinden: mu‘cizinde TT.

3 || 20^b vërdüğün: vërdüğü T₁, KS₂, KS₄, KS₅, KS₆, [TD]

10 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I” isimli makalesinde “virdüğün” varyatının sözdizimi açısından daha doğru olduğunu söylemiştir. Tahir Üzgör “Su Kasidesi’nin Metni ve Okunuşuna Dair” isimli makalesinde aynı görüştedir.

3 || 21^a içse: - S₁.

3 || 21^b şu: su S₁ || döner: dutar S₁.

22. Eylemiş her kaçreden biñ baħr-i raħmet mevc-ħız
El şunup urgaç vuzû' için gül-i ruħsâre şu
- 23.² Ĥāk-i pâyine yetem dēr 'ömrlerdür muttaşıl
Başını taşdan taş a urup gezer âvâre şu
24. Zerre zerre ĥāk-i dergâhına ister şala yüz⁴
Dönmez ol dergâhdan ger olsa pâre pâre şu
25. Zıkr-i na'tin⁶ virdini dermân bilür ehl-i ĥaṭā
Eyle kim def'-i ĥumâr için iç er mey-ħ'âre şu
26. Yâ Ĥabîba'llâh yâ Ĥayra'l-beşer müştâķuñam
Eyle kim leb-teşneler yanup diler hemvâre şu
27. Sensen ol baħr-i kerâmet⁸ kim şeb-i mi'râcda
Şebnem-i feyzüñ yetürmüş şâbit ü seyyâre şu

3 || 22^a raħmet: ĥayret TT.

3 || 22^b el: el S₁, T₁.

2 Bu beyit TT'de yoktur. S₁'de eksik varak bulunduğundan kasidenin bu beyti ve sonrası yoktur.

3 || 24^a şala yüz: şala nûr P, [TD] şalınur KS₁, KS₅, [D] şala yol KS₄.

3 || 24^b dönmez: dutmaz T₁.

4 16. yüzyıl yazmaları içerisinde şairin kasidelerini içeren nüshalar oldukça sınırlıdır. Sonraki yüzyıllara da bakıldığında birçok nüshada kasidelerin bulunmadığı görülür. Bu sebeple kasidelerdeki karşılaştırmalar gazelerde olduğu kadar çeşitlilik taşımamaktadır. "sala yüz" değerlendirdiğimiz nüshalardan dördünde (T₁, TT, KS₂, KS₆) bulunmaktadır. "sala yüz", "sala nur", "salınur" okunuşları, birincisini doğru kabul ettiğimizde, sıraladığımız şekilde bir bazulmaya uğramış olabilir. Fakat elimizdeki nüshalar bu hususta ikna edici bir delil sunmamaktadır. "sala nur" okunuşu Cem Dilçin'in "Su Kasidesi'nin Bir Beytindeki Yaygın Yanlış Üzerine" isimli makalesinde sıraladığı sebepler münasebeti ile uygun görülmemektedir. Dilçin'in alternatif olarak zikrettiği "salınur" okunuşu da "ister"le birlikte düşünüldüğünde sentaksta bir uyumsuzluk yaratmaktadır. Çünkü "salınmak" söz konusu olduğunda "istemek" fiili gereksiz olmaktadır. İstemekten sonra nesne ihtiyacı hissedilmektedir. Fatih Köksal "Bazı Beyitlerinden Hareketle Su Kasidesi'ne Yeni Bakışlar" isimli makalesinde, "sala yol" farkının göz ardı edilmemesi gerektiğini belirttikten sonra eldeki karinelerin "sala nur" okunuşunun doğruluğunu güçlendirdiğini ifade eder. Elimizdeki nüshalarda bulunan "sala yüz" okunuşu hem "sala nur" okunuşunun sakıncalarını ortadan kaldırdığı, hem de sentaks gereklerini karşıladığı için daha doğru görünmektedir. "sala yüz" okunuşu tercih edildiğinde sihr-i helal sanatı da ortaya çıkmaktadır. "yüz" kelimesi hem "yüz salmak" hem "yüz dönmek" anlamlarını içerecek bir genişliğe ulaşmaktadır.

3 || 25^a na'tin: na'tûñ [TD] || virdini: vird eder KS₁, KS₂, KS₄, KS₅ derdine T₁, P, KS₆.

6 Tahir Üzgör, "Su Kasidesi'nin Metni ve Okunuşuna Dair" isimli makalesinde, "na'tin" farkının doğruluğunu sebepleriyle açıklamıştır.

3 || 26^b teşneler: teşne TT || diler: isteye TT.

8 Tahir Üzgör, "Su Kasidesi'nin Metni ve Okunuşuna Dair" isimli makalesinde, İÜ 592 numaralı nüshada "kerâmet" kelimesinin yerinde "mahabbet" farkının bulunduğunu, en umulmadık nüshaların doğru farkları verebileceklerini belirtir ancak temayüle uyarak "kerâmet" şeklini kullandıklarını söyler. Bizce "kerâmet" şeklinin tartışılması için elimizde yeterli kanıt bulunmamaktadır. Ayrıca beytin genel çerçevesi mucize/keramet üzerine kuruludur. "mahabbet" farkı bu anlam çerçevesine tam oturmamaktadır.

28. Çeşme-yi hürşidden her dem zülâl-i feyz iner
Hâcet olsa merķadûn tecdîd eden mi'mâre şu
29. Bîm-i dûzaḥ nâr-ı ğam şalmış dil-i sūzânuma
Var ümîdüm ebr-i iḥsânuñ sepe ol nâre şu
30. Yümn-i na'tûnden güher olmuş Fuzûlî sözleri
Ebr-i nisândan dönen tek lü'lü'-i şehvâre şu
- 31.³ H'âb-ı ğafletden olup⁴ bîdâr olanda rûz-ı ḥaşr
Eşk-i ḥasretten tökende dîde-yi bîdâre şu
32. Umduğum oldur ki maḥrûm olmayam dîdârdan⁷
Çeşme-yi vaşluñ vère bu teşne-yi dîdâre şu

3 || 28^b eden: eder P.

3 || 29^b sepe: şepe TT.

3 Bu beyit TT'de yoktur.

4 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "ğafletten olan" biçiminin yerine "ğafletten olup" farkını önermektedir. 31 ve 32. beyitlerin anlam yönünden birbirine bağli olduklarını bu sebeple de "olup" farkının iki beytin sözdizimi ve anlamına daha uygun olduğunu söylemiştir. Tahir Üzgör de "Su Kasidesi'nin Metni ve Okunuşuna Dair" isimli makalesinde İstanbul'daki nüshaların biri dışında (İ.Ü. 592) hepsinde "olup" farkının bulunduğunu belirtmiş ve bu farkın tercih edilmesi gerektiğini söylemiştir. Ancak sayın Üzgör'ün bir nüsha dışında İstanbul'daki bütün nüshalarda "olup" farkı bulunduğu yönündeki tespiti hatalıdır. Bununla birlikte değerlendirdiğimiz nüshaların bu beyitle ilgili şahadetlerinin yetersizliği bizi Dilçin ile Üzgör'ün tercihleri doğrultusunda hareket etmeye itmiştir.

3 || 31^a h'âb-ı ğafletten olup: h'âb-ı ğafletde ölüben T₁ h'âb-ı ğafletten olan P, KS₆, [TD] h'âb-ı ğafletde olan KS₁, KS₂, KS₄.

3 || 31^b tökende: dolanda T₁, P.

3 || 32^a maḥrûm olmayam dîdârdan: rûz-ı ḥaşr maḥrûm olmayam [TD].

3 || 32^b çeşme-yi: şebnem-i TT || bu: men [TD].

7 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "rûz-ı ḥaşr maḥrûm olmayam" şeklinin yanlış olduğunu, "maḥrûm olmayam dîdârdan" farkının tercih edilmesi gerektiğini belirtir. Tahir Üzgör de "Su Kasidesi'nin Metni ve Okunuşuna Dair" isimli makalesinde "maḥrûm olmayam dîdârdan" farkını tercih etmiştir. Her iki araştırmacı da "rûz-ı ḥaşr" tamlamasının bir önceki beyitte bulunması sebebiyle bu beyitte de bulunması durumunda kesret-i tekrar olacağını ifade etmişlerdir. Ayrıca Tahir Üzgör, nüshaların durumunun da bu farkı desteklediğini söylemiştir.

4.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Çeker bî-raḥmler yanında her sâ'at zebân ḥançer
Günâhum şâbit eyler ölmegüm ḥâṭır-nişân ḥançer
2. Zülâl-i vaşlına leb-teşneem bir Türk-i bed-ḥüyuñ
Kim andan қаtre-yi âb istesem dartar revân ḥançer
3. Vêrür pervâne öz cânın saña çün ihtiyâr ile
Nê ḥâcet şu'leden êy şem' çekmek her zamân ḥançer
4. Hazer kıl gezme çoḡ pervâsuz êy bûlbûl ki katlûñ-çün
Tikenden dâmeni altında kılmış gül nihân ḥançer
5. Müjeñ kanum tóküp ğamzeñ alur cânım 'aceb şanma
İşidür tókse kan oḡ 'âdetidür alsa cân ḥançer
6. Kaşuñla gözleründür her taraf ya bir nizâ' üzre
Çeküpdür birbirine êki ser-ḥoş Türkmân ḥançer
7. Ḥayâl-i ğamzeñ ile bes ki râḥat ğetdi cismümünden
Şanasan⁷ pehlü-yi çäkümdedür⁸ her üstüḥ'ân ḥançer
8. İletsem ḥançerüñ şevkını kabre her bahâr olğaç
Olur sebze yerine ḥâk-i kabrümünden 'iyân ḥançer
9. Kocar zerrîn kemerle belüñi veh bu nê ṭâlî'dür
Ki altun kuvvetiyle beyle olmuş kâm-rân ḥançer
10. Ḥayâli gözdedür kirpüklerüñ depretme êy merdüm
Edeb şartı degül mihmâna çekmek mîzbân ḥançer
11. Göz açup bûstâna ḥaṭṭ-ı sebzüñsüz nazar kılsam
Görinür gözlerüme sebze-yi her bûstân ḥançer

4 || Hançer Kasidesi. Bu kaside "Naat" tır.

4 || T₁ 14b, P 203b, KS₁ 9b, KS₂ 5a, KS₃ 5b, KS₄ 3a, KS₅ 12a, KS₆ 8a.

4 || 2^b istesem: êtsem T₁.

4 || 5^b tókse: dökse T₁.

4 || 6^a gözleründür: gözleründen P || ya bir: yatur KS₁, [TD].

4 || 7^b şanasan: şanarsan KS₅, [TD] || çäkümdedür: cânumdudur [TD].

7 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "şanarsan" farkının yaygın olmadığı için yanlış olduğunu ifade etmiştir.

8 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "canumdudur" farkının beytin mazmunu göz önüne alındığında yanlış olduğunu belirtmiştir.

12. Dehānuñ yoh̄ dēmişler söyle bu güftār kıandandur
Bêlûn peydâ degüldi kıanda dutmışdur mekân hançer
13. Muḥāl-i ‘aḳldur kim ola müjgānuñ gibi hūnî
Eger üstād elinden şu yêrine içse kıan hançer
14. Ruḥ-ı zerdüm şalupdur hançerüñ gözgüsine ‘aksin
Veyâ sîmin elünde³ dutduğıındur zer-nişân hançer
15. Zebân-ı tîz ile ortaya girmiş muttaşıl güyâ
Olam dēr mādîḥ-i Peyğamber-i âḫir zamân hançer
16. Şehinşāhî ki tîğ-ı âb-dârı zâhir olduḳda
Elinden şaldı Hüsrev nîze vü Nüşîrevân hançer
17. Yemenden baş çekende mehçe-yi râyât-ı iḳbālî
Bıraḫdı tîre toprağa şeh-i Hindüstân hançer
18. Şaf-ārâ-yı meşâf-ı Bedrdür izhâr-ı mu‘cizde
Şikâf-ı perniyân-ı bedr için kıılmış nişân hançer
19. ‘Adû-yı cāhınuñ kaç-ı hayâtı-çün çeker her ay
Ġılâf-ı lâciverdiden hilâl-i âsmân hançer
20. Seḫer feyzî ki dün tek tîre kıılmazdı dil-i şâfin
Güneş tek kaçdına çekseydi bîñ nâ-mihrbân hançer
- 21.⁵ Saḫî-ṭab‘î ki ruḥsârı siper tek çîn bıraḫmazdı
Eger kaçdına çekseydi kıamu ehl-i zamân hançer
22. Olurdı dîde-yi bed-bîne izhâr-ı nübüvvetde
Anuñ gönderdügi her nâme-yi mu‘ciz-beyân hançer
23. Ġazâlarda du‘â-yı cevşenine çâre kıılmazdı
Özin her neçe kılsa tecrübe tîr imtiḫân hançer

4 || 13^a gibi: kimi [TD].

4 || 14^b elünde: bilünde KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆ [D] bilekde [TD].

3 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I” isimli makalesinde TD’deki “bilekde” ve bizim metinde tercih ettiğimiz “elünde” farklarının yanlış olduğunu söylemiştir. “Bel-hançer” ilişkisi münasebetiyle doğru farkın “bilünde” olması gerektiğini belirtmiştir. P’de bu kelime oldukça ilginç yazılmıştır: الكفین alında da üç nokta vardır. Bu durumda müstensihin tereddüt ettiğini hem “elünde” için elifi hem de “belünde” için üç noktayı karine olarak metinde bıraktığını söyleyebiliriz.

4 || 20^b bîñ: kıamu T₁ || nâ-mihrbân: ehl-i zebân T₁.

5 Bu beyit T₁’de yoktur.

4 || 21^a ruḥsârı: ruḥsâra P.

4 || 21^b zamân: cihân [TD].

4 || 22^b anuñ: aluñ T₁ || gönderdügi: gönderdi T₁.

24. Eyâ şâhî ki baḥsam ḥaṇçer-i şer'ûn nîzâm için
Çeküpdür biñ şehenşeh tîğ u biñ şâhib-kırân ḥaṇçer
25. Eger nâmûs-ı şer'ûn olmasaydı ḥalka müstevli
Nê bir pür-dil çekerdi tîğ u nê bir pehlivân ḥaṇçer
26. Naķîz-i ḥükümünün kaṭ'-ı fesâdiyçün eliflerden
Kelâmu'llâh bî-ḥad tîğ çekmiş bî-kerân ḥaṇçer
27. Münâfık edebilmez şer'üne medḥal ki çevreñde
Per ü bâl-i melâyik görse eylerdi gümân ḥaṇçer
28. Bî-ḥamdi'llâh ki ḥâlâ dîde-yi bed-ḥ'âha na'tünden
Fuzûlî naẓmınıñ her satırıdur bir cânsitân ḥaṇçer
29. Zebân-ı ḥâmesi işbât-ı i'câzuñda küffâre
Gehî dil-düz nâvek gösterür geh ḥün-feşân ḥaṇçer
30. Şefi'ü'l-müznibînâ maḥşer eyyâmı ki düzaḥdan
Çeker her laḥza mücrim kaşdına bir bî-emân ḥaṇçer
31. Budur ümmîd kim maḥfûz olam ḥısn-ı penâhuñda
Gılâf içre nêçük kim şaḥlanur görmez ziyân ḥaṇçer

4 || 24^a baḥsam: dâ'im KS₅, [TD].

4 || 27^b per ü bâl-i melâyik: per ü bâlin melâyik KS₁, KS₃, KS₄ melâyik perr ü bâlin KS₂, KS₅, [TD] ||
eylerdi: div eyler T₁, P, KS₁, KS₂, KS₄, KS₆.

4 || 28^a na'tünden: na'tünde P.

4 || 29^a zebân-ı: zebân u T₁ || ḥâmesi: ḥâmesini T₁.

4 || 30^b şu'le: laḥza T₁, P, KS₁, KS₂, KS₄, KS₅.

4 || 31^b nêçük kim: nitekim [TD].

5.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Âb levhî üzre çekmiş mevcden mışter⁴ şabâ
Sebzeden naql etmekge vaşf-ı haţ-ı dil-ber şabâ
2. Almağ için kıymetiyle sebzeden şebnem dürin
Yâsemenden sîm dökmiş yâ semenden zer şabâ
3. Ağzuñ esrârın diler fâş êde açup gonceni
Gör nè reng ile kıılır izhâr-ı her muzmer şabâ
- 4.⁶ Encümenler seyr êdüp nesrîn beyâzın gezdürür
Hûsn-i hulkuñda dürüst etmek diler mağzer şabâ
5. İnfi'âl etmiş meger sür'atde rahşuñdan senüñ
Kim gezer mağfî görünmez kimseye micher şabâ
6. Ahtarup bulmağ diler vaşf-ı ruhuñ kim muttaşıl
Nüşa-yı gül-berg evrâkın kıılır ebter şabâ
7. Âb-gün tîguñca olmaz bunca dâ'im kim vërür
Tîg-ı âb-ı cüybâre mevcden cevher şabâ
8. Ayağuş toprağını yêrden alur ta'zîmle
Ġâlibâ düzmek diler başına bir efser şabâ
9. Êşidüpdür ġâlibâ kıaddüñle şem'ün bahşini
Her kaçan gördiyse eyler şem'e kaçd-ı ser şabâ
10. Âsitânuñda muķîm olmağ bulsaydı kıabül
Haķ bilür olmazdı ser-gerdân-ı baħr ü ber şabâ

5 || Saba Kasidesi. Bu kaside "Naat"tır.

5 || T₁ 16^a, P 204^b, TT^{4a}, KS₁ 13, KS₂ 6^a, KS₃ 6^b, KS₄ 4^a, KS₅ 13^a, KS₆ 4^a.

5 || 1^a mışter: manzar TT.

5 || 1^b vaşf-ı: ister TT.

4 Kelimenin aslı "mıstar" şeklinde kalın okunuyorsa da kafiye gereği "mıster" olarak kaydedilmiştir.

5 || 2^a almağ: almak TT.

6 Bu beyit TT'de yoktur.

5 || 5^b micher: micmer TT.

5 || 6^a bulmağ: bulmak TT.

5 || 6^b ebter: ezber [TD].

5 || 7^a bunca: munca TT || dâ'im kim: kim dâyim [TD].

5 || 8^b ġâlibâ: başına TT.

11. Āsmāne qādr ile çıḡsa nē ḡāşıl çün degül
Aña qābil kim ola qapuṇda² ḡāk-i der şabā
- 12.³ Āteş-i bî-dāde köymişdür olupdur dād-ḡ'āh
Gördüğü yerde şaçar başına ḡākister şabā
13. Āb-ı deryā üzre geh İlyās-veş seyrān éder
Gāh eyler mesken İbrāhīm tek āzer şabā
14. Oddan āfet görmez ü şudan zarar gūyā kıılır
Qanda olsa iktidā-yı şer'-i Peyğamber şabā
15. Aḡmed-i Mürsel ki fermān-ber Süleymāndur aña
Eyle kim gördi Süleymān oldı fermān-ber şabā
16. Ol şehenşeh kim rızasıyla gezer her qanda var
Ger şimāl ü ger cenüb ü ger debūr u ger şabā
17. Ēy gül-i bağ-ı rusül bir tāze gülşendür qapuṇ
Kim dem-i Cibrīle ol gülşende ta'n eyler şabā
18. İsteyüp bulmaz qapuṇ feyz almağ için muttaşıl
Qanķı gülşen seyrine girse çıḡar muzṡter şabā
19. İledür ḡāk-i derüñi zerre zerre gülşene
Qılmağ için tütüyā-yı dīde-yi 'abher şabā
20. Āteş-i bî-dād ile 'ālem yanar ger kıılmasa
'Adlünü şāyi' gezüp her dem yēdi kişver şabā
21. Olduğıyçün zerre tek pinhān girür gülşenlere
Bî-sebebe raḡt-ı gül ü nesrini ġāretger şabā
22. Öz günāhına şefā'at isteyüp feryād édüp
Çizginür ḡāk-i mezāruñ üzre tā maḡşer şabā

5 || 11^b qapuṇda: tapuṇda [TD].

2 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde TD'deki "tapunda" biçiminin yanlış olduğunu doğrusunun "kapunda" olması gerektiğini gerekçeleri ile ifade etmiştir.

3 TT'de bu beyit ve sonrası mahlas beytine kadar yoktur. Mahlas beyti bu nüshada son beyittir, ondan sonraki beyitler de bu nüshada bulunmamaktadır.

5 || 14^b iktidā: iktizā P.

5 || 16^a rızasıyla: rızasıylan P.

5 || 16^b cenüb u ger debūr: debūr u ger cenüb T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆.

5 || 18^a qapuṇ: ruḡuñ T₁ || feyz: feyzin P, KS₆ feyzi KS₁, KS₄ vaşfin T₁ || almağ için: anuñ-çün P, T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₆ etmek-çün KS₅.

5 || 21^a girür: girüp T₁.

5 || 21^b nesrini: nesrine P.

23. Êtmezem terk-i temennâ-yı tavâfuñ çıhsa cân
Hâk hem olsam ğubârumnı saña êlter şabâ
24. Açmış ümmîd-i reh-i vaşluñ dil-i pür-ĥûnumı
Eyle kim faşl-ı bahâr açar gül-i aḥmer şabâ
- 25.² Ola na‘tünden Fuzûlînün kelâmı dil-pezîr
Eyle kim gülden bulur enfâs-ı cân-perver şabâ
26. Eyle inceldüm za‘îf oldum ki ĥâk-i kūyuña
Kâbilem ĥâşâk tek olsa maña rehber şabâ
27. İltimâsum baḥtdan oldur ki ĥükmün ‘âleme
Ola cârî tâ çemen milkindedür server şabâ

5 || 23^b olsam ğubârumnı: olsa ğubârumnı T₁ olsam ğubârumı KS₄, KS₅, [TD].

2 Bu beyit T₁ ve P’de son beyittir.

5 || 26^b kâbilem: kâyilem P.

5 || 27^a ĥükmün ‘âleme: cârî ĥükm ile T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅, KS₆ cârî ĥükm ola KS₄.

5 || 27^b ola cârî tâ: tâ reyâḥîne T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆.

6.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Êrişdi vaqt ki faşl-ı hâzân-ı nâ-hemvâr
Kıla hunuk harekâtın müzâhîm-i eşcâr
2. Sipâh-ı behmen ü dey lâle vü gül esbâbın
Hücûm eyleyüben gâret eyleye nê ki var
3. Çemen zarîflerin rence-ğâtır eylemege
Nesîmden ola zâhir sülûk-i nâ-hemvâr
4. Hevâ muhâlefetinden tapılmaya muṭlaḡ
Mizâc-ı nâmiyede i'tidâlden âşâr
5. Şabâ leṭâfet ilen gülşen içre sâyir iken
Bula zamâne şabâ⁷ tek tağayyür-i eṭvâr
6. Açup ta'arruz elin zemherîr gülzâra
Nê berg kıla bu gâretde büstânda nê bâr
7. Hoş ol ki duta bu mevsimde güşe-yi 'uzlet
Tereddüd êtmeye muṭlaḡ qarâra vêre qarâr
8. Huzûr ilen gire bir künce ibtidâ-yı hâzân
Sürûr ilen çıḡa bir bâğa ibtidâ-yı⁹ bahâr
9. Arada bilmeye bârân u berḡ u bād nêdür
Yêtürmeye eşer-i devr ḡâtırına ḡubâr

6 || Bu kaside Hz. Ali'nin methindedir.

6 || T₁ 17^a, P 205^a, KS₁ 16, KS₃ 7^b, KS₄ 4^b, KS₅ 14^a, KS₆ 9^a.

6 || 1^b kıla: felek KS₁, KS₃ || hunuk: şu tek [TD].

6 || 3^a rence: rencide T₁.

6 || 4^b nâmiyede: câmiyede T₁.

6 || 5^a ilen: ile KS₃, KS₄, [TD].

7 P'de kelime "sıba" olarak harekelenmiştir.

6 || 6^a gülzâra: gülşende KS₃ eşcâra [TD].

9 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "ibtida-yı" şekli yerine metin tamiri yapılarak "intihâ-yı" biçiminin getirilmesi gerektiğini gerekçeleri ile birlikte ifade etmektedir. Biz nüshaların şahadetiyle yetindik.

6 || 9^a bilmeye: bilmese T₁ bulmaya KS₄ || berḡ: berf KS₁, KS₃, KS₄, KS₆, [TD] || nedür: neden KS₁, KS₃, KS₄, KS₅.

10. Aña refîk hemân bir kitâb ola bir sâz
Aña nedîm hemîn bir kıadeh ola bir yâr
11. Menem bunuñ gibi eyyâmda serâsîme
Esîr-i dâm-ı belâ vü sitem ğarîb-i diyâr
12. Nê seyr kıılmağa pergâr tek tenümde tûvân
Nê noқта tek bir arada oturmağa zinhâr²
13. Hezâr ğam müteveccih maña bu hem bir ğam
Ki yoğ-durur ğam-ı dil zâhir etmege ğam-ı ħâr
14. Nê bir refîk ki hem-derd olam men-i miskîn
Nê bir şabîb ki derd-i dil eyleyem izhâr
15. Hâzân içinde kalan gül budağıyam ki hevâ
Maña şikest vêrüp qalmışam bürehne⁴ vü ħâr
16. Kimi ki düst dedüm çıldı düşmen-i cânım
Kimi ki yâr dedüm oldu ‘âkıbet ağıyâr
17. Bu faqr ilen ki menüm râhatum-durur müşkil
Bu hâl ilen ki menüm dirliğüm-dürür düşvâr
18. Meger meded kıla ol pâdişâh-ı kışver-i ‘ilm
Ki ‘ilmidür qamu eşyâya vâkıf-ı esrâr
19. Şeh-i serîr-i Nefes âftâb-ı evc-i şeref
‘Aliyy-i ‘âlî-yi a’lâ kıasîm-ı cennet ü nâr
20. Ümîd var ki bir şemme-yi ‘inâyet ilen
Müceddeden vêre luğfî tesellî-yi men-i zâr
21. Rî‘âyetümi rucu‘ êde pâk nuşfesine
Yegâne seyyid-i ‘arş-âsitân u küh-veķâr

6 || 12^b zinhâr: pergâr T₁, P yêr var [TD].

2 Bu kaside değêrlendirdiğimiz nüshalardan T₁ ve P’de vardır. Her ikisinde de “pergar” farkı bulunmaktadır ve bu okunuşla beyte anlam verilememektedir. Muahhar nüshalardaki “zinhar” kelimesinin “emniyet, sığınak, himaye” gibi anlamları düşünülerek bu okunuş tercih edilmiştir.

6 || 15^b bürehne: şikeste T₁, P, KS₁, KS₃, KS₄, KS₅.

4 Bu kasidenin bulunduğıu T₁ ve P nüshalarında kelime “şikeste” olarak kaydedilmiştir. Bu kelime ile misranın baş tarafındaki “şikest” arasında bedii olmayan bir tekrar vardır. Bu nedenle KS₆’daki “bürehne” okunuşu tercih edilmiştir.

6 || 19^b ‘âlî: ‘alî P.

6 || 21^b ‘arş-âsitân u: ‘arş-âsitân P, T₁, KS₁, KS₄, KS₅.

22. Muḥammed-i Necefiyy ü yegâne-yi şānī²
Ki şüret-i Ḥaḳadur zāt-ı pāki āyine-dār
23. Bülend-mertebeî kim ‘ulüvv-i ḳadrinden
Ḥarîm-i dergehine Cebre’îl bulmaz bār
24. Eyâ bülend-naẓar mâh-ı âftâb-eşer
Ki re’y-i pākûn ilendür mürûr-ı dehre medār
25. Şafâ-yı meşrebûne i’timâd eyleyûben
Bir êki nûkte beyân eyleyem men-i efgâr
26. Teneffür eyleme kim bî-kesem men ü bî-kes
Özidür öz sözini ‘arza eyleyen nâ-çâr
27. Şehâ men ister idüm bir zevâlsüz sâye
Kim anda olmaya muṭlaḳ meẓarrat-ı eşrâr
28. Saña yetürdi meni hâdi-yi reh-i taḥḳîḳ
Dêdi budur ki dilerseñ yitürmegil zinhâr
29. Bugün ümîdle bir ‘omrdür ki dergehûne
Bıraḥmışam ser-i iḥlâş u şıdḳ leyl ü nehâr
30. Ümîd var ki ümmîdüm olmaya hırmân
Ümîd var ki iḳbâlüm olmaya idbâr
31. Cemî‘-i ehl-i cihâna bu nûkte rüşendür
Ki müslim ehl-i sa‘âdet-dürür şaḳî ḳüffâr
32. Tamâm-ı zümre-yi İslâma hem muḳarrerdür
Ki cümleden yeg olur âl-i Aḥmed-i Muḥtâr
33. Bu hem muḥaḳḳaḳ olupdur cemî‘-i sādâta
Ki sensen Aḥmed-i Muḥtâr nesline ser-dâr

6 || 22^a muḥammed-i necefiyy ü yegâne-yi şānī: meh-i sipîhr-i siyâdet meknûne-yi şānī P muḥammed-i necefiyy ü meknûne-yi şānī T₁ muḥammed-i necefîdür ki kevn-e-yi şānī KS₁, KS₄, KS₆ muḥammed-i necefiyy ki kevn-e-yi şānī KS₃ muḥammed-i necefiyy kûmûne-yi şānī KS₅.

2 Bu kasidenin yer aldığı T₁ ve P nüshalarında kelime “meknune-yi şānī” şeklinde kaydedilmesine rağmen, bu fark aruza uymadığı için, TD’deki “ü yegane-yi şānī” okunuşu tercih edilmiştir.

6 || 26^b özidür: özümdür P || sözini: söziylen T₁, KS₁, KS₃, KS₄, KS₆ sözümi P.

6 || 28^b yitürmegil: itürmegil P.

6 || 29^b iḥlâş u: iḥlâş P, T₁, KS₁, KS₃, KS₄.

6 || 31^b sa‘âdet-dürür: sa‘âdetdür ü P, KS₁, KS₄, KS₅, KS₆ sa‘âdet olur [TD].

34. Delîl-i vâzîh ilen vâzîh oldı kim sensen
Güzîn-i ehl-i cihân melce³-i şığâr u kibâr
35. Gerek ki sen olasan cümle-yi cihâna penâh
Gerek ki sen olasan ehl-i fakra istizhâr
36. Eger tarîk-ı mürüvvet saña hem olmasa resm
Hâkikatüñde vefâdan tapılmaya âşâr
37. ‘Aceb yoĥ eylesem ikrâh ehl-i imândan
Cemî‘-i zümre-yi İslâmdan olup bî-zâr
38. Necefde bağlamayam el hıdmetine kemer
Gêdüp Firenk diyârına bağlayam zünnâr
39. Belâlaruñ çeküben dönmeyüp tarîküñden
Dutup tarîk-ı sülûk-i muhâcir ü enşâr
40. Meni tarîküñe ihlâş-ı pâk ü şıdķ-ı dürüst
Çeküp-dürür ki saña cândan êtmişem iķrâr
41. Eger günâh ise ihlâşum eyleyem tövbe
Ve ger haķâ ise şıdķum kılayum istiġfâr
42. Eger kabûl u ger nâ-kabûl hıdmetüñe
Özümnî men şanuram bir kemîne hıdmetkâr
43. Eger tarîķa-yı hıdmetde kılmışam takşîr
Ve ger kapuñda tapup behre êtmişem inkâr
44. Maña harâm ola râĥat ki tapmışam senden
Ve ger ne haşma müvekkel Müheymin-i Cabbâr
45. Şehâ Fuzûlî-yi üftâde hâk-i râhuñdur
Hemîşe naķd-i ĥayâtı senüñ yoluñda nişâr

6 || 38^a bağlamayam: bağlamazam KS₁, KS₃, KS₄, KS₅ bağlamasam KS₆ || el: haķ [TD], âl P, KS₆ ĥalk KS₅.

6 || 38^b gêdüp: girüp P, T₁, KS₁, KS₄, KS₅, KS₆.

6 || 39^a çeküben: çekübem P, T₁, KS₄, KS₆ çekerim KS₅.

6 || 43^a hıdmetde: hıdmete T₁.

6 || 45^b yoluñda: yolġında P.

46. Dême ki milke heves êde yoḥsa māla ṭama⁶
Nê milk ü māla baḥar dide-yi ulü'l-ebṣār
47. Esîr-i dām-ı belâdur ve ger ne zîver içün
Teveccüh etse degül aña dâr-ı dünyâ dâr
48. Müdām tâ felek-i tîz-gerd dâ'irdür
Hemîşe tâ ki ṭapar emr-i 'âlem istimrâr
49. Seni ki cümle-yi 'âlemde ferd-i kâmil sen
Penâh-ı emn ü emânında şaḥlasun Settâr

6 || 46^a milke...māla: māla..... milke P.

6 || 48^a dâ'irdür: dâ'yiredür T₁.

6 || 48^b ṭapar: ṭapa KS₅, [TD].

6 || 49^b şaḥlasun: şaḥlaya P.

7.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Gönce bağı dehr bî-dâdıyla evvel kan olur
Soñra yüz luṭf ile gönli açılır ḥandân olur
2. Kaṭre-yi bârân ki bir müddet şadef ḥabsin çeker
Yoh iken ḳadri ṭapar³ kıymet dūr-i ḡaltân olur
3. Dâne toprağ içre şiddet çekdügiyçün nece gün
Baş çeküp ḥırmenlenür ârâyiş-i bustân olur
4. Ḳahrdan ikrâh edenler luṭfa olmaz müsteḥaḳ
Müste'idd-i derd olanlar ḳâbil-i dermân olur
5. Miḥnete şabr eyleyen râḥat ṭapar çün Yüsufa
Salṭanat taḥtınıñ evvel pâyesî zindân olur
6. Ger rızâ olsa ḳazâya müşkil olmaz hiç ḥâl
'Ârife şabr ile her müşkil ki var âsân olur
7. Fi'ldür aşl-ı rızâ-yı Ḥaḳ nè kim aşl u neseb
Ḥâk-i fermân-ber beşer 'âşî melek şeyṭân olur
8. Sâyir-i maḥlûḳdan bir kimse olsa pâk-dil
Ehl-i beytün fırḳasından şayılır Selmân olur
9. Ḥ'âh seyyid ḥ'âh 'âmî kâm bulmaz bî-edeb
Fi'li müstaḥsen olan müstevcib-i iḥsân olur
10. Yüz meşakḳat çekse kâm-i dil ṭapar encâm-ı kâr
Her kimüñ 'âlemde mevlâsı Şeh-i Merdân olur
- 11.⁶ Tâbî'-i fermân eder ḥükmine cümle 'âlemi
Murtażâ ḥükmine her kim tâbî'-i fermân olur

7 || Bu kaside Hz. Ali'nin methindedir.

7 || T₁ 19^a, P 206^a, KS₁ 18, KS₃ 9^a, KS₄ 6^a, KS₅ 15^b, KS₆ 10^b.

3 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I" isimli makalesinde "ṭapar" şekli yerine "tapup" biçimini önermektedir. Beytin anlamı ve sözdizimi dikkate alındığında aynı kelimenin ulaç ekli hâlinin daha doğru olduğunu söylemektedir.

7 || 5^a çün: kim T₁.

7 || 9^a bulmaz: tapmaz P, KS₁, KS₃, KS₆.

6 P'de altındaki beyitle yer değiştirmiştir.

12. Tîre olmaz râst-rev ger çekse bend-i âhenin
Râst-rev tîr-i hadengün zîveri peykân olur
13. Ol şehenşeh kim eger bir mûra kılsa iltifât
Mûr hüküm eyler Süleymân üstine sultân olur
14. Ol imâm-ı dîn ü dünyâ kim anuñ düşmenliği
Müşrikün dînine vü dünyâsına noķşân olur
15. Taş olur aslan eger kahr ile kılsa bir nazar
Hüküm kılsa düşmeni kaçdına daş aslan olur
16. Zerreî mihr-i ruhuñdan tapısa pertev âsmân
Âsmân üzre tamâm encüm meh-i tâbân olur
17. Feyz-i luţfiylan eger insânı étse terbiyet
Kâdr ile insân melek-nisbet ‘azîmü’ş-şân olur
18. Ve’r melek hem tapısa ‘ayn-ı iltifâtından nazar
‘Aql-ı kâmil kesb édüp elbette bir insân olur
19. Luţf u kahrından tapar muķbil ‘atâ müdbir cezâ
Kaţ‘ u faşl-ı haşr için ol lahza kim dîvân olur
20. Kevşer ü cennet anuñ hükmindedür ol vech ile
Munca neslinden hemîn Âdem aña mihmân olur
21. Nûh şandukına keştî tek aparmışdur penâh
İhtiyât eyler ki nâ-geh bir dahı tûfân olur
22. Gerçi İsmâ‘île kurbân gökden inmiş kâdr için
Haķ bilür kâdr için⁸ İsmâ‘il aña kurbân olur
23. Mu‘cizi bir gülşen-i pākizedür kim istese
‘Andelîb ol gülşene Dâvûd-ı hoş-elhân olur

7 || 12^a çekse: çekmese T₁.

7 || 15^a nazar: nazardur T₁.

7 || 16^a zerreî: zerre’i P, KS₁, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆ zerre T₁.

7 || 17^a insân: insâna [TD] || étse: kılsa KS₃, KS₅, [TD].

7 || 20^a kevşer ü: kevşer [TD] || ol: bu KS₅, [TD].

7 || 21^a nûh: nûh anuñ P || keştî: keşî T₁ || aparmışdur: aparmış P.

7 || 22^b için: ile P.

8 P’de silinip “ile” yazılmıştır.

24. Her kim ihlâş ile hâk-i merķadinden zerreī
Alsa anuñla tebābet eylese Loķmān olur
25. Dūstı ger ma'şıyet kılsa olur ğufrān-pezīr
Düşmeni biñ tã'at etse mūcib-i 'ișyān olur
26. Sāye-yi luṭf u kerem ger şalsa hâk-i tūreye
Cirm-i hâk-i tūre reşk-i ravza-yı Rıdīvān olur
27. 'Aql kim ğavvāş-ı deryā-yı kemāl-i 'ilmdür
Cevher-i zātın taşavvur eylese ḥayrān olur
28. Fehm kim seyyāḥ-ı şahrā-yı diyār-ı derkdür
Vādī-yi idrākini seyr etse ser-gerdān olur
29. Devri anuñ āl u aşḥābından almaz rūzgār
Devr anuñdur devr ilen her nēçe kim devrān olur
30. Kaşr-ı vaşfinuñ bināsın kılsa mi'mār-ı ḥıred
'İzz ü cāh ü devlet ü iķbāl çār erkān olur
31. Ol sipihr-i devlet ü iķbālden yüz dönderür
Devlet ü iķbāl her kimden ki rū-gerdān olur
32. Var ümīdüm feyz-i luṭfindan Fuzūlî kim mūdām
Tā dilümde kuvvet-i nuṭṭ u tenümde cān olur
33. Dem uram evşāf-ı evlād-ı 'Aliden nitekim
Medḥ-i evlād-ı 'Alī müstevcib-i ğufrān olur

7 || 24^a zerreī: zerre'i P, T₁, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆, zerre KS₁.

7 || 28^a şahrā KS₆: deryā P, T₁, KS₁, KS₃, KS₄, KS₅ iklim [TD].

7 || 30^b çār: dörd P.

7 || 32^a luṭfindan: devletden P.

7 || 33^a nitekim: nişe kim KS₆ kim mūdām [TD].

7 || 33^b medḥ-i evlād-ı: mādih-i āl-i [TD].

8.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Çıhdı yaşıl perdeden 'arz eyledi ruhşâr gül
Sildi³ mir'ât-ı zamîr-i pâkden zengâr gül
2. Câm dut sâķi ki gül-bünler gül izhâr êtdiler
Sen dahı bir gül-bün-i ra'nâsan êt izhâr gül
3. Geldi ol dem kim ola izhâr-ı hikmet kıлмаğa
İnşirâh-ı şadr ile şadr-ı şaf-ı ezhâr gül
4. Yêtdi ol mevsim ki açmağa gönüller milkini
Ola gülşende reyâhîn hayline ser-dâr gül
5. Âdem iseñ bağ seyrin eyle bu mevsimde kim
Bağı reng ü büy ile kıldı bihişt-âşâr gül
6. Çârsü-yı bağ seyrânı bugün merğûbdur
Kim şükûfe anda şarrâf oldu vü 'atţâr gül
7. Çıhmış iken bezm-i gülşenden yine 'avdet êdüp
Câm-ı mey aındurdı ehl-i tevbeye tekrâr gül
- 8.⁶ Hâbsden Yûsuf çıhup sultân-ı Mısr olmuş kimi
Oldı açup goncesin ârâyış-i gülzâr gül

8 || Gül Kasidesi. Bu kaside Kanûnî Sultan Süleyman'ın methindedir.

8 || T₁ 20^a, P 206^b, KS₁ 20, KS₃ 10^b, KS₄ 7^a, KS₅ 16^b, KS₆ 26^a.

3 Tahir Üzgör, "Fuzûlî'yi Anlamak" isimli makalesinde "sildi" kelimesinin "saldı" okunması gerektiğini 7 yazma ve 11 basma nüshadan 5 yazma ve 11 basma nüshaya dayanarak; ayrıca Tarama Sözlüğü'nde "sildi" kelimesinin bulunmamasını delil göstererek ortaya koymuştur. Beyti farklı anlam boyutlarıyla açıklayan Üzgör, "saldı" okunuşunun beyte anlam bakımından da uyduğunu belirtmiştir. Yazma ve basma nüshaların şahadeti, bu nüshaların analizi tam olarak yapılmadığı için kuşkuyla açıktır. Ancak Tarama Sözlüğü'nde "sildi" kelimesinin bulunmaması, Fuzûlî'nin farklı beyitlerde de "saldı" kelimesini "kaldırmak" ve "ref etmek" anlamlarında kullanması Tahir Üzgör'ün iddiasını kuvvetlendirmektedir. Bununla beraber "sil" kelimesinin Fuzûlî'nin Türkçe Divanı'nda, kelimenin bu dönemde var olduğunu gösterecek kadar kullanıldığını ifade edelim. Bu münasebetle Tarama Sözlüğü'nde kelimenin bulunmaması bu dönemde bu kelimenin olmadığı anlamına gelmemektedir. Kaldı ki P'de de kelime yazılırken "sin" harfinin altına "esre" konmuştur. (Tahir Üzgör, "Fuzûlî'yi Anlamak", *Yûnus'tan Fuzûlî'ye*, İstanbul, MVT Yayıncılık, 2011, s. 107-119.)

8 || 5^b bağ: ya'ni T₁.

8 || 7^a yine 'avdet êdüp: i'âdet eyleyüp T₁.

8 || 7^b aındurdı: suındurdı [TD].

6 Bu beyit T₁'de yoktur.

9. Şan Züleyhâ hâlvetidür gonçe-yi der-beste kim
Çıhdı andan dâmen-i çâk ile Yûsufvâr gül
10. Çâk olup bulmuş şafâ bâd-ı seherden şanasan
Bâddur Cibrîl ü kalb-i Aḥmed-i Muḥtâr gül
11. Şebnem-i gülzâr-ı ruḥsâr-ı Resûlu'llâhdur
Neşr-i 'ıtr ile kıılır her dem anı iş'âr gül
12. Dürr-i şebnem saçdı rengin berglerden her taraf
La'l-i ḥandân êtdi hûblar gibi gevher-bâr gül
13. Şüret-i hâline ḥayrân eyledi 'âkılleri
Açdı 'ırfân ehline gencine-yi esrâr gül
14. Sebze üzre gezdürür bâd-ı şabâ gül bergini
Şanki sebze âsmândur kevkeb-i seyyâr gül
15. Kıldı pinhân goncenün lu'b ile gözden hoşkasın
Bulmak olmaz hîç reng ile zihi 'ayyâr gül
16. Yüz çevirmiş ḥardan ayrılmak ister bî-sebeb
Mün'am-ı nâkes gibi aşıından eyler 'âr gül
17. Ḥâr-ı ḡayret n'ola ger şancılşa gül-bün bağına
Ayrı olup andan olur hem-şoḥbet-i aḡyâr gül
18. Yêridür odlara yansa ḥasret ile ḥâr kim
Andan alur zib ü zînet ḡayra olur yâr gül
19. Bî-vefâlık 'âdetin dutmuş anuñ-çündür bu kim
'Ömrden olmaz cihân bağında berḥordâr gül
20. Kanḡı bülbül kanı dutmuş bilmezem kim muttaşıl
Geh esîr-i ḥâr olur geh mübtelâ-yı nâr gül
21. Seyr-i bağ êtdüm seher gördüm açup mecmû'asın
Hıfz êdüp bu maṭla'ı eylerdi istiḥzâr gül
22. 'Âşıḡ olmuş ḥüsnüñe ey serv-i hoş-reftâr gül
Çâk çâk êtmiş senüñ-çün sîne-yi efgâr gül

8 || 11^b anı: aña T₁, P, KS₁, KS₃, KS₄, KS₆.

8 || 12^b gibi: kimi [TD].

8 || 13^a âkılleri: ḡâfilleri KS₁, KS₄, KS₅, KS₆ bülbülleri KS₃ 'arıfleri [TD].

8 || 16^b gibi: kimi [TD].

8 || 18^b alur: olur P.

23. Gül nê nisbetdür saña senden aña yüz fark var
Sen büt-i perde-nişînsen şâhid-i bâzâr gül
24. Eyle pinhân eylemiş göğsinde sırr-ı ‘ışkuñı
Kim ayağından aşarlar eylemez ıkrâr gül
25. Tütiyâ-yı çeşm için her şubh-dem yollar dutup
Hâk-i dergâhuñ şabâdan eyler istifsâr gül
26. Seyr-i gülzâr êtdüğün peyk-i şabâdan fehîm êdüp
Genc-i zer kılmış müheyyâ kıılmağa işâr gül
27. Berg-i gül şanma ki⁴ rengin hıştlar cem‘ eylemiş
Çekmege ol genc-i zer hıfzına bir dîvâr gül
28. Tâ serîr-i sebzei depretmeye tahrik-i bād
Sâyesinden urdı her levhine⁶ bir mismâr gül
29. Her seher gülzâr levhinde çeker yüz dâyre
Gâlibâ minķâr-ı bülbülden alur pergâr gül
30. ‘Aş için gülşen şebistânın münevver kıılmağa
Her ağacdan aşdı bir kandîl-i pür-envâr gül
31. Bunca kandîli fûrûzân eyledi ammâ nê sûd
Dûd-ı dilden kıldı bülbül rûzgârın târ gül
32. Dâr-ı dünyâyı fezâ-yı cennete dönderdi lîk
Gönce gibi bülbüle dünyâyı kıldı dar gül

8 || 24^b ıkrâr: ızhâr KS₁, KS₄, KS₅, [TD].

8 || 26^a peyk-i: biñ kez P.

8 || 27^a berg-i gül şanma ki: berg-i güller şanma [TD] berg-i güller şanma kim KS₁, KS₃ bergler şanma ki KS₆ || rengin: ki KS₁ – KS₃ || hıştlar: hışt KS₁.

4 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I” isimli makalesinde TD’deki “berg-i güller şanma” şeklinin de anlama uyduğunu ancak cümlede anlamı belirleyicilik ve düzenleyicilik işlevi sebebi ile “ki” bağlacına ihtiyaç duyulduğunu belirterek “berg-i gül şanma ki” farkının yeğlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

8 || 28^b levhine: dürcine [TD].

6 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar I” isimli makalesinde TD’deki “dürcine” veya başka çalışmalarda “dercine” olarak okunan farkın yanlış olduğunu, doğrusunun “levhine” olması gerektiğini belirtmiştir.

8 || 29^a levhinde: levhine KS₅, [TD].

8 || 32^b gibi: kimi [TD].

33. Bir zebân-ı hâldür her yaprağı fehm etseler
Perde-dâr-ı hâk olanlardan vèrür aḥbâr gül
34. Bülbül-i zâr êtdüğü feryâdlar te'sîridür
Bî-sebeb ḥ'âb-ı 'ademden olmamış bîdâr gül
35. Bağbân sulṭân-ı 'âdil devridür tenbîh kııl
Urmasun gülzâre âteş zulm êdüp zinhâr gül
36. Cevr eliyle ḡonce tek pîrâhenin çâk êtmesün
Cünbiş-i nâ-mu'tedilden kılsun istiḡfâr gül
37. Yoḡsa nâ-geh şûret-i ḡâlî olur sulṭâna 'arz
Ḳahra uğrar müḡtezâ-yı vaz'-ı nâ-hemvâr gül
38. Ol gül-i bağ-ı ḡilâfet kim bahâr-ı devleti
'Âlem-efrûz olalı görmez cefâ-yı ḡâr gül
39. Oldı devrinde hevâ maḡbûs-ı zindân-ı ḡabâb
Ġâlibâ görmüş hevâdan şemme-yi âzâr gül
40. Berg-i gül gezdürmez oldı maḡmil-i bād-ı şabâ
Ḥaddi yoḡ kim çekdüre bād-ı şabâya bâr gül
41. Şarşar-ı ḡahr-ı cihân-süzından âḡâḡ olalı
Açmaz oldı bûstân-ı fitne-yi eşrâr gül
42. Ḥalvet-i luṭfınadur nûr-ı dil-i mü'min çirâḡ
Gülşen-i ḡahrınadur dâḡ-ı dil-i küffâr gül
43. Şâḡ-ı dîn Sulṭân Süleymân-ı sa'âdetmend kim
Kesb êder ḡulḡ-ı ḡoşından nüzhet-i eṡvâr gül
44. Başa şalmış mihrini rûz-ı ezelden çarḡ-ı pîr
Eyle kim gül-ruḡlar eyler zînet-i destâr gül

8 || 34^a bülbül-i zâr: bülbülün zâr KS₁, KS₃, KS₄, [TD].

8 || 36^a ḡonce tek: ḡoncenün P.

8 || 38^a ḡilâfet: leṡâfet T₁.

8 || 42^a mü'min: düşmen T₁.

45. İnķılâb-ı devrden bulmazdı hergiz ihtilâl
Alsa andan hükmine fermân-ı istimrâr gül
46. Zevķ bāzârında bulmazdı bu reng ile revâc
Ëtmeseydi naķş-ı mihrin sikke-yi dînâr gül
47. Olmağ içün muķrib-i bezmi dutup bir dāyire
Öğrenür her şubķ bülbülden fen-i edvâr gül
48. Maķbaķ-ı cūdına kim dūdına sünbüldür ğulām
Ħâr-keşlik şan'atın dutmuş degül bî-kâr gül
49. Kırtılır feth êtdüğü kişver belâ-yı fitneden
Kim açılduķda dikenden ayrılır nâ-ķâr gül
50. Şerh êdüp süsenlere evşâf-ı hulkın gezdürür
Gonceden her şubķ açup ğülşende yüz tûmâr gül
51. Kaķre-yi şebnem midür yâ el açup sâyil gibi
Ħâzin-i luķfından almış lü'lü'-i şehvâr gül
52. Kıoymayup devrinde vîrân kârgâh-ı gül-büni
Bir ayağ üzre durup olmuş aña mi'mâr gül
53. 'Adli eyyâmında şebnem şanmañuz kim bülbülün
Beyzasın koylında hıfz êtmış olup ğam-ķ'âr gül
54. Dâmen-i pâkiyle ol behcet-fezâ-yı milkdür
Ger cihân bâğında cennet güllerinden var gül
55. Vâz'-ı 'âlemden felek maķşûdı oldur kim olur
Beslemekden Ħârı manzûr-ı ülü'l-ebşâr gül
56. Kıadrine vërmez halel dünyâya kıılmağ iltifât
Zîb ü zînet vërdügiyçün Ħâre olmaz Ħâr gül

8 || 46^b sikke-yi: sikke vü P, KS₁, KS₃.

8 || 50^a süsenlere: süsenleri T₁, KS₁, KS₄, KS₆.

8 || 50^b yüz: bir [TD].

8 || 53^b beyzasın: aķçasın KS₁, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆, [TD].

8 || 55^a oldur: oldı P, KS₄, KS₅, KS₆ oldı vü KS₁ ol dëyi T₁.

8 || 56^a kıadrine: ferrine [TD] || dünyâya: Ħâr ile [TD].

8 || 56^b Ħâr: bâr T₁.

57. Mîve ol sulţân-ı ‘âdildür nihâl-i devlete
Sâbıkâ gelmiş selâtin-i felek-miğdâr gül
58. N’ola ger sâbıklar oldıysa fenâ oldur ğaraż
Mîve gösterdükde dökmek resmdür eşcâr gül
59. Kıl Fuzûlî medhîn ol şāhuñ ki bāğ-ı medhînüñ
Bülbülü olurdı bulsa kuvvet-i güftâr gül
60. Gerçi yoğdur i’tibāruñ medhîn et izhâr kim
‘Âdet-i devr-i zamāndur hâre vèrmek bār gül
61. Var ümîdüm nêce kim resm-i medâr-ı dehrdür
Yılda bir kez ‘āleme ‘arz eylemek dîdâr gül
62. Fetḥ bāğında aña her dem ḥilāf-ı bāğ-ı dehr
Tāze tāze açā luṭf-ı İzîd-i Cebbār gül

8 || 59^b kuvvet: kudret P, KS₁, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆.

8 || 60^b hâre vèrmek bār: hâre olmak yâr [TD].

9.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1.³ *Ebbeda'llāhümme fi'l-âfâki emni'l-müslimîn*
Bâ devām-ı devlet-i pâyende-yi sultân-ı dîn
- 2.⁴ *Nevvera'llāhümme fi'l-İslâmi mişbâhü'l-bekâ*
Bâ şebât-ı haşmet-i şâhenşeh-i rüy-ı zemîn
- 3.⁵ *Halleda'llāhümme sultānen bihi bâhe'z-zamân*
Şod zi-feyz-i û fezâ-yı milk firdevs-i berîn
4. Ol kerem deryâsı ihsân u mürüvvet kânı kim
 Yoḡ aña beñzer felek dürcinde bir dürr-i şemîn
5. İktidâsı i'tilâ-yı şer'a istidlâl-i şıdk
 Nuşreti haķıķat-i İslâma burhân-ı yakîn
- 6.⁸ *Bârgâh-ı kadr-i û-râ çarḡ ḡâk-i âsitân*
Sâ'id-i iķbâl-i û-râ 'adl tarz-ı âsitîn
- 7.⁹ *Ân ki şadr-ı saltanat ûrâ-est ez rûz-ı nuḡust*
Ân ki 'aķd-i memleket bâ-ust tâ rûz-ı pesîn
- 8.¹⁰ *Ekberül-enşâri li'd-dîni'l-ķavîmi'l-müstakîm*
A'zamül-a'vânî li'ş-şer'i'l-mu'alliyyül-metîn

9 || Bu kaside Kanûnî Sultan Süleyman'ın methindedir.

9 || T₁ 22^b, P 208^a, TT 8^a, KS₁ 24, KS₂ 7^a, KS₃ 12^b, KS₅ 18^b, KS₆ 27^b.

3 Allah'ım, din sultanının bâki devleti var oldukça Müslümanların emniyetini her yerde ebedi kıl.

4 Allah'ım, İslâm'da bekâ kânilini yeryüzü şahlar şahının haşmetinin sebatıyla ışıktandır.

5 Allah'ım, zamanının övüncü olan sultana ebedi yaşam ver. Onun feyzi ile ülkenin fezası cennete döndü.

9 || 4^a ihsân ü: ihsân TT || kânı: kanı TT.

9 || 5^a iktidâsı: iktidâ-yı TT || istidlâl: istidlâ TT.

9 || 5^b nuşreti: nuşret-i P, T₁, KS₁, KS₃, KS₆ ruf'at TT || haķıķat-i: haķıķati TT cem'iyeti KS₅ cem'iyet-i [TD].

8 Onun kadr sarayının yanında felek eşik toprağıdır. Adalet, onun ikbal bileğinin süsüdür.

9 Saltanatın liderliği ta ezelden onundur. Memleketin düzeni son güne kadar onunla sağlanacaktır.

10 O, doğru ve sağlam dinin en büyük yardımcısıdır. Yüce ve sağlam şeriatın en büyük destekçisidir.

- 9.¹ *Mebde'ül-ihsâni min ânin bedâ fî-küllî ân*
Menşe'ül-işfâki min hînin neşâ fî-küllî hîn
10. Ol ki 'adlin eyleyüp i'lâm hıfz-ı şer' için
 Müjdeler vèrmiş Resûlu'llâha Cibril-i Emîn
11. Dergeh-i kıdrine biñ Dârâ vü İskender gedâ
 Hırmen-i lutfına biñ Fağfûr u Hâkân hûşe-çîn
- 12.⁴ *Nûr-ı 'adleş kerde müstağnî zi-behr-i rûşenî*
Rub'-i meskûn-râ zi-bezm-ârâ-yı çarh-i çârümîn
- 13.⁵ *Hüsrevân-ı 'aşr-râ der-âsitân-ı devleteş*
Vârişân-i milk ez-behr-i harâc-ı û rehîn
- 14.⁶ *Pâdişâhân-ı kadimül-'ahd-râ der-milkhâ*
Genc genc ez-bahr-i mâ yühtâc-i dergâheş defin
- 15.⁷ *Bezl der-hüsn-i mizâceş 'ıtr der-tab'-ı gül-âb*
'Adl der-tab'eş halâvet der-mizâc-ı engübîn
16. Oldı hükminden revân-perver fezâ-yı baħr u berr
Ķad efâdâr-rûha cismen kâne min mâ'in ve tîn⁹
17. Farzdur ol mâlik-i milkûñ şenâ-yı rıfatı
İnnehû hayrûn lenâ zikrûn ve Ķur'ânün Mübîn¹¹
18. Server-i Cemşid-şân Dârâ-yı İskender-nişân
 Hüsrev-i şâhib-kırân Keyhusrev-i nuşret-ķarîn

1 O, doğduğu andan beri ihsanın kaynağı ve şefkatin menşeidir.

9 || 10^a i'lâm: i'lân T₁.

9 || 11^b hâkân: kayser TT.

4 Onun adaletinin nuru, yeryüzünü aydınlattı; insanların yaşadığı dört kıtayı feleğin dördüncü katındaki meclis süsüne (güneş) muhtaç olmaktan kurtardı.

5 Asrın padişahları onun devletinin eşiğindedir. Ülkelerin varisleri ona verilecek haraç için rehindir.

6 Onun hiç bir şeye ihtiyaç duymayan dergahında sarf olunmak üzere eski zamanların padişahları ülkelerinde birçok hazineler gömmüştür.

7 Gül suyunun tabiatında nasıl güzel koku varsa onun mizacında da cömertlik vardır. Balın mizacında tatlılık olduğu gibi onun tabiatında da adalet vardır.

9 || 16^a baħr u berr: berr ü baħr [TD].

9 Onun zikri bizim için Kur'an gibi hayırlıdır.

9 || 17^a mâlik: vâriş TT.

11 Onun zikri bizim için Kur'an gibi hayırlıdır.

- 19.¹ *Pâdişâh-ı baħr u berr Sultân Süleymân ân ki hest*
Der-hilâfet câ-nişân-ı Nebî-râ çârümîn
20. Her zarardan sâye-yi ‘adlindedür âsüde hâlk
İnnehüm aşhâbü kehfîn innehü hışnün haşîn³
21. Mehd-i milki me’men-i ehl-i zamândur fitneden
Aḥsenü’l-aḥvâli fi’l-erḥâmi aḥvâlü’l-cenîn⁴
- 22.⁵ ‘Azm-i ü râ hest peyk-i fetḥ dâ’im der-rikâb
Cezm-i ü râ hest raḥş-ı ‘adl dâ’im zîr-i zîn
- 23.⁶ *Her kücâ rûy âvered hestend zîr-i râyetes*
Fevz ü râhet der-yesâr u fetḥ ü nuşret der-yemîn
- 24.⁷ Her yaña ‘azm êtse ğâlibdür şavâb-ı re’y ile
‘Azmuḥu ‘azmun‘azîmun re’yuhu re’yun rezîn⁸
- 25.⁹ *Küllü ‘azmîn fihi maḥrûnun bi-tevfîkı’ş-şavâb*
Küllü re’yin fihi tevfiḳun minallâhi’l-mu’in
26. Leşkeri noḳşân eger görürse a‘dâdan n’ola
Hest baħr-i nuşreteş fevc-i melâ’ik der-kemîn¹²
- 27.¹³ *Âsitânına cebin sürse felekler yoḥ ‘aceb*
Hest vaż’-ı âsitân-ı ü ‘alâ vaż’i’l-cebîn¹⁴

1 Denizlerin ve karaların padişahı Sultan Süleyman, hilafette Peygamber’in makamına oturanların makamında oturmaktadır.

9 || 19^b çârümîn: cânîşîn TT.

3 Onlar Ashab-ı Kehf’tir, o da sağlam bir kale.

4 Hâllerin en güzeli rahimdeki bir ceninin hâlidir.

5 Onun azmi, üzenişinin yanında duran fetih habercisidir. Onun kararı/niyeti, daima eğerinin altındaki adalet atıdır.

6 T₁’de yoktur. O, hangi tarafa yönelse zafer ve kolaylık solunda, fetih ve yardım sağında bayrağı altındadır.

7 T₁’de yoktur.

8 Onun azmi büyük, görüşü ölçülüdür.

9 Onun her azmi, başarıyla sonuçlanır. Her görüşü, yardım eden Allah’ten gelen bir başarıdır.

9 || 25^b mu’in: metin TT.

9 || 26^a eger görürse: görürse ceş-i [TD].

12 Bölük bölük melekler ona yardım etmek için pusudadır.

13 T₁’de yoktur.

14 Onun kapısının eşigi alın konulmak içindir.

- 28.¹ *Küngüre-eyvân-ı kadreş râst dâ'im ber-zebân*
Hâzihi cennâtü 'adnin fedhulühâ hâlidîn
- 29.² *Der-behişt ü duzahand ez-lutfu kahreş nîk ü bed*
Qahrubu milhun ücâcün lutfuhu mâun ma'in
30. Mağşadı feth-i memâlikden revâc-ı dîn hemân
 Kimseye yoĥ maĥz-ı milk ü mâl içün gönlinde kin
31. Her perî-peyker ki kâfirden müselmân eylemiş
 Olacakdur cennet içre hıdmeti'çün ĥür-ı 'în
- 32.⁴ *Ey zi-ber-destân-ı 'âlem zîr-i dest-i himmetet*
Devr-i çarĥ engüş-i fermân-ı tu-râ engüşterîn
- 33.⁵ *Nîst dūr ez-nisbeti ger ĥâtem-i fermân-ı tû*
'Arşa-yi milk-i Süleymân-râ koned zîr-i nigîn
34. Vaĥtidür kim ĥâme-yi taĥdîrden taşvîr alup
 Şüret-i dîvâr-ı dîvânun ola ĥâĥân-ı Çîn
35. Vaĥtidür k'ola sevâd-ı Hind ü şahrâ-yı Ĥabeş
 Şâhid-i milkün zenaĥdânında ĥâl-i 'anberîn
- 36.⁸ *Kerden-i devrân dü-tâ geşte zi-tavĥ-ı ĥükm-i tû*
Her ki bîned devr-i ü-râ nîst 'akl-ı dūr-bîn

1 Onun kadir köşkünün kulesi, dile gelerek daima şöyle der: İşte Adn cennetleri! Ebedi kalmak üzere girin.

2 Lütuf cennetinde ve kahrı cehenneminde iyi ve kötünün karşılığı olarak kahrı yakıcı tuz, lütfü akan su gibidir.

9 || 30^a mağşadı: mağşad TT || memâlikden: cemâlünden TT.

9 || 30^b kimseye: kimseden P, KS₁, KS₃, KS₆ kesden T₁, TT kimse KS₅.

4 Ey dünya halkı himmetinin elinin altında bulunan! Feleğin çemberi senin ferman parmağının yüzüğüdür.

5 Eğer senin ferman yüzüğün (mührün), Süleyman peygamberin ülkesini hükmü altına alsın buna şaşılmaz.

9 || 34^a taşvîr: taşvîb [TD] || alup: aĥup T₁.

9 || 34^b dîvânun: eyvânın TT.

9 || 35^a k'ola: ola T₁, TT, KS₁, KS₂, KS₃, KS₆ kim ola KS₅ || hind ü: hind TT, P, KS₁, KS₃.

8 Devranın boynu, senin hükmünün boyunduruğu altında iki büklüm olmuştur. Her kim onu dönerken görürse uzak görüşlü akıl sahibi değildir.

- 37.¹ *Âferineş der-penâh-ı ‘adl-i milk-ârây-ı tust*
Âferin ey pâdişâh-ı milk-perver âferin
- 38.² *Nîst hadd-i herkesî tecdid-i na’ti ni‘metet*
Belki nenmâyed Fuzûlî hem fuzûlî bîş-ezîn
39. Var ümîdüm kim hemîşe irtifâ^c-ı kıadr ile
 Ola ihsânun neşât-engîz-i her zâr u hazîn
40. Göstere sûd-ı beķâ pîrâye-yi ihsân saña
 Muķtezâ-yı lâ yuzî‘ u’llâhu ecra’l-muhsinîn⁵

1 Bütün dünya senin ülkeni süsleyen adaletine sığınmıştır. Aferin ey vatanperver padişah aferin!

2 Senin nimetlerinin övgüsünü yenilemek kimsenin haddi değildir; belki bundan fazlasını söylemek Fuzûlî olur hem de haddini bilmezliktir.

9 || 39^b zâr u: zâr-ı T₁, KS₃ râz-ı KS₁ ħalb-i [TD].

9 || 40^a göstere: göster T₁ gösterür KS₁, KS₃, KS₆ || pîrâye: sermâye T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₆ || saña: baña TT.

5 Atıf: Kur’an: 9. Tevbe 120. Allah güzel davrananların ecrini zayı etmez.

10.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Münşî-yi kudret ki çekmiş hâme-yi hikmet-nigâr
Şafha-yı eyyâma kılmış şebt-i vaşf-ı her diyâr
2. Bük'a-yı Bağdâduñ etmiş vaşfını dârü's-selâm
Kim aña teslim ü taḥsîn êde her kişver ki var
3. Evliyâ burcı demiş zîrâ ki ḥâk-i eşrefi
Bük'a bük'a evliyâ'ullâha olmuştur mezâr
4. Ḥabbezâ Bağdâd-ı ḥayr-encâm cem'iyet-eşer
Kim olupdur mazhar-ı âşâr-ı feyz-i Kirdigâr
5. Hem hilâfet ḥükmünü hem saltanat fermânını
Bundan etmiş 'âleme cârî mürûr-ı rûzgâr
- 6.⁸ Bundadur bâkî nişân-ı mu'ciz-i Ḥayrül-Beşer
Ṭâḳ-ı Kisrâ nüshâ-yı milk-i mülûk-i kâm-kâr
7. Bunda olmuş ḥüccet-i ḥükm-i hilâfet münṭavî
Bundadur ḥâk-i hilâfet-ḥîz-i ḥatm-i çâr-yâr
8. Bunda bağlanmış ğazâ şemşîrini sulṭân-ı Rûm
Bunda şalmış sâye-yi iḳbâl Şâh-ı Zülfikâr
- 9.¹⁰ Bunda kılmış sırr-ı Ḥâḳ zâhir Şehîd-i Kerbelâ
Bundadur taḥḳîḳ-ı şıdḳ u kızb için dârü'l-'iyâr

10 || Bağdat Kasidesi. Bu kaside Kanûnî Sultan Süleyman'ın methindedir.

10 || T₁ 24^a, P 208^b, S₁ 102^a, TT 6^b, KS₁ 27, KS₂ 7^a, KS₃ 14^a, KS₅ 19^b, KS₆ 11^b.

10 || 1^a kudret: hikmet T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅, KS₆.

10 || 1^b vaşf-ı her diyâr: her vaşf-ı diyâr TT.

10 || 2^a bağdâduñ: bağdâdı TT || vaşfını: kentin ? TT.

10 || 2^b teslim ü taḥsîn: taḥsîn ü teslim TT || ki var: ü yâr TT.

10 || 3^a zîrâ ki: vaşfin ki TT vaşfuña P.

10 || 4^a ḥayr-encâm: ḥayr-encâm u [TD].

10 || 4^b feyz-i: luṭf-ı [TD].

10 || 5^b cârî: cây-ı TT.

8 Bu beyit TT'de yoktur.

10 || 8^a ğazâ: kaçâ TT.

10 Bu beyit T₁ ve S₁'de yoktur.

10 || 9^b 'iyâr: qarâr TT.

10. Bunda olmuş münteşir feyzî İmâm-ı A'zamun
Bunda olmuş behre-yi 'ilm-i şerî'at intişâr
11. Bundadur Ma'rûfa ser-menzil Cüneyde cilvegâh
Bundadur Behlûle zencîr-i cünûn Manşûra dâr
12. Deştin étmiş seyr bin Hâtem gibi şahrâ-nişin
Şehrin étmiş taht bin Nüşîrevân tek şehriyâr
- 13.³ Bundan olmuş şıyt-ı ihsân u kerem âfâk-gîr
Bundan olmuş ma'celet resmi şiyâ' u iştihâr
14. Şahn-ı şahrâsında bin Leylî vü Mecnûn cilveger
Kûhsârı üzre bin Şîrin ü Hüsrev bâde-h'âr
- 15.⁶ Her ğarîbe nâzenîn şehr ü vilâyâtı vaţan
Her mizâca mu'tedil âb u hevâsı sâzgâr
- 16.⁸ Tûrbet-i maġbûli birr ü fâcire te'sîr-baġş
Ĥâk-i pâki şûret-i her niyyete âyîne-dâr
17. Bu mücerredür ki bulmaz zulm bunda imtidâd
Bu muġarrerdür ki olmaz bunda zâlim pây-dâr
18. Gerçi birkaç gün felek ĥayl-i belâ ta'yîn édüp
Ĥılmaġ isterdi bu milkûn raġt-ı 'ayşın târumâr
19. Küfr müstevlî olup ĥılımsıdı İslâmı zebûn
Cehl istilâ bulup étmişdi 'ilm ehlini ĥâr

10 || 10^a feyzî: feyz T₁.

10 || 10^b olmuş: bolmuş TT.

10 || 12^a étmiş seyr: étmiş T₁ étmiş sebz TT || gibi: kimi [TD].

3 Bu beytin üzerindeki beyitler S₁'de yoktur.

10 || 13^a bundan: bunda T₁, P, KS₁, KS₂, KS₅, KS₆, [TD] || ihsân u: ihsân-ı S₁.

10 || 13^b bundan: bunda KS₁, KS₂, KS₅, [TD] || olmuş: almış T₁, KS₁, KS₅ bulmuş [TD] || resmi şiyâ' ü: resmi şiyâ' T₁ resm-i şiyâ' P, KS₁, KS₃, KS₅, KS₆ resm-i şiyâ' ü KS₂ resm-i şecâ'at TT.

10 || 14^b şîrin ü hüsrev: şîrin hüsrev S₁ ferhâd ü şîrin [TD].

6 Bu beyit TT'de yoktur.

10 || 15^a vilâyâtı: vilâyetdür P, T₁, KS₁, KS₃, KS₆.

8 Bu beyit TT'de yoktur.

10 || 16^a maġbûli: maġbûl P.

10 || 17^b olmaz bunda zâlim: olmaz bunda zulmi TT zâlim bunda olmaz KS₃, KS₅, [TD].

10 || 18^a ĥayl-i: ĥayli TT.

10 || 18^b ĥılmaġ: kılmaġ TT || raġt-ı: milk-i S₁, TT, KS₁, KS₂, KS₃.

10 || 19^b istilâ bulup étmişdi 'ilm ehlini: istilâ bulup étmişdi ehl-i 'ilmi P, KS₂ istilâ bulup ĥılımsıdı 'ilm ehlini T₁, KS₆ tuġyân eyleyüp olmuşdi ehl-i 'ilm S₁, TT.

20. Dutdı dest-i nâle-yi mazlûm devrân dâmenin
Şaldı düd-ı âh-ı dil âyîne-yi çarha gubâr
21. Çarh fi'l-hâl oldu ol re'y-i gâlaṭdan münfa'il
Devr fi'l-fevr oldu ol fikr-i ḥaṭâdan şerm-sâr
22. Luṭf-ı İzid şâmil-i ahvâl-i ehl-i fakr olup
Kıldı feyz-i 'adl ile tedbîr-i 'acz ü inkisâr
23. Bayır olmuş milke ta'yîn etdi mi'mâr-ı ḥired
Şuşamış güzlâra irsâl etdi ebr-i nev-bahâr
24. Bâd-pây-ı 'azm-i kişver-gîr-i 'âlem-gerd ile
Kuhl-ı a'yân-ı 'Acem kılduḡda gerd-i reh-güzâr
25. Kıldı meşhûr-ı 'Arab feth-i 'Acem târihini
Geldi burc-ı evliyâya pâdişâh-ı nâm-dâr⁴
26. Rûşen etdi 'adlden her buḡ'asında biñ çirâḡ
Cârî etdi feyzden her milkine biñ cûybâr
- 27.⁶ *Ḥalleda'llâhümme sulṭānen saḡā arṣa'l-'Irāk*
Ḥîne mǎẓṭarret bi-irsāli's-seḡābî ke'l-biḡār
- 28.⁷ *Muḡtedin levlāhu mǎ sirnā ilā ṣaḡni's-sürür*
*Muhtedin levlāhu mǎ nimnā 'alā mehdi'l-ḡarār*⁸
- 29.⁹ *'Adluḡü 'an nā'ibāti'd-dehri keḡfün li'l-enām*
Mālehüm illā bihi't-teskînu 'inde'l-izṭırār

10 || 22^b tedbîr-i: tedbîr ü S₁.

10 || 23^b şuşamış: susamış S₁.

10 || 24^b gerd-i: ḡāk-i KS₂, [TD].

4 Kasidenin bu mısrasıyla Sultan Süleyman'ın Bağdad'ı fethine tarih düşülmüştür (941).

10 || 26^a buḡ'asında: buḡ'asına TT buḡ'asından KS₂ güşesinde KS₅, [TD] || biñ: bir TT.

10 || 26^b biñ: bir TT.

6 Allah'im! Susuz kaldığı bir zamanda denizler gibi bulutlar gönderip Irak toprağını sulayan Sultan'ı ebedî kıl.

7 Ona tabi olmasaydık mutluluk meydanına giremezdik. O yol göstermeseydi huzur beşiginde yatamazdık.

8 T₁'de "karar" kelimesinin yazımı tek noktalı "fırar" şeklindedir.

9 Onun adaleti, zamanın felaketlerinden korunmak için bir sığınaktır. İnsanlar zorda kaldıklarından ancak onunla sükun bulurlar.

- 30.¹ *Seyfuhû min hâdişâti'd-devri hışnun li'l-'udâ*
Mâlehüm illâ qarârun fîhi min hevli'l-firâr
- 31.² *Şıytuhû bi'l-'adli li'l-İslâmi aşlû'l-intizâm*
Zikrühû bi'l-mecdi li'l-eslâfi vechû'l-iftihâr
- 32.³ *Ân bulend-ahter ki fazl-ı evvelîn ü âhirîn*
Yâfte der-cevher-i zât-ı şerîfeş inhîşâr
- 33.⁴ *Nûr-ı milk-ârây-ı mâh ez-şem'-i cûdeş müstefâd*
Tîğ-ı 'âlem-gîr-i mihr ez-dest-i fetheş müste'âr
- 34.⁵ *'Arşa-yı dîvân-ı hükmeş nüsha-yı şahrâ-yı haşr*
Kâfir anca muştâr u maḳhûr müsîm dest-kâr
- 35.⁷ *Kârgâh-ı lutf u ḳahreş mazhar-ı nâr u na'im*
Mü'min âncâ ḥurrem ü hoş-vâḳet münkir ḥ'âr u zâr
- 36.⁹ *Dergeheş 'arş-îst der-rîfat ki ez-çarḥ-ı berîn*
Mî-nümâyed devr bâ-sükkân-ı ân ḳurb u civâr
- 37.¹⁰ *Haşmeteş baḥr-îst ez-vüs'at ki hest ez-vey muḫîṭ*
Ḳatre'i efgende taḫrîk-i talâṭum ber-kenâr

1 Bu beyit TT'de yoktur. T₁'de ikinci mısranın hatalı olma ihtimali vardır. Çünkü daha birkaç beyit önce “karar” kelimesi kafiye olarak kullanılmıştır. S₁'de bu kaside olmadığı için TD'nin okunuşu tercih edilmiştir. Onun kılıcı, devrin hadiselerine karşı düşman için bir kaledir. Onlar, firar korkusundan ancak bu kalede eman bulurlar.

2 Onun adaletle şöhret bulması İslam için düzenin ta kendisidir. Onun şan ve şerefle anılması öncekiler için bir iftihar vesilesidir.

3 Öyle talihlidir ki öncekilerin ve sonrakilerin fazlı, onun şerefli zatının cevherinde toplanmıştır.

4 Ülkeyi süsleyen ayın nuru, onun cömertlik mumundan beslenir. Dünyayı zapteden güneşin kılıcı, onun fetih elinden ödünç alınmıştır.

5 Onun hüküm divanının arsası, mahşer meydanının kopyasıdır. Kafir orada çaresiz ve mahvolmuş, Müslüman ise dileğine ulaşmıştır.

10 || 34^b maḳhûr: maḳhûr-end ü T₁.

7 Kahrının atölyesi ateşin, lütfunun atölyesi nimetlerin ortaya çıktığı yerdir. Mümin ora neşeli ve mutlu, münkir hor ve zelildir.

10 || 35^a ḳahreş: ḳadreş T₁.

9 Onun dergâhı yücelikte adeta arş-ı a'lâ gibidir. (Öyle ki) çarḥ-ı berînden (yüce feleklerden) arşın sakinlerinin onun etrafında devr ettiği görülür.

10 Bu beyit TT'de yoktur. Haşmeti genişlik bakımından öyle bir denizdir ki okyanuslar, onun kıyıya vuran dalgalarından bir damladır.

- 38.¹ *Ger küned ez-şad hezâr efzûnter evşâfeş raqam*
Nîst mümkin dâden-i şerh-i yekî ez-şad hezâr
39. Ol şehinşâh-ı felek-ţâbî‘ ki vërmiş devleti
 Baħr u ber hûkmünde ħurşîde livâ-yı zer-nigâr
40. Ĥadd-i zâtı mâverâ-yı iktidâr-ı resm-i ‘aql
 Resm-i feyz-i fıtratı mâ-fevķ-ı ĥadd-i iktidâr
41. Fevz gülzârında bir ser-sebz naħl-i bārver
 Feyz deryâsında bir pākîze dürr-i şâhvâr
42. Her nè kim ‘âlem aña muhtâc andan ol ġanî
 Her nè anuñla tefâħur ĥalka andan aña ‘âr
43. Milk-i istiġnâda feyz-i ni‘metinden lâ-yezâl
 Ĥâzin-i gerdüna ĥükm-i sedd-i bâb-ı iftiķâr
44. Cilvegâh-ı evc-i isti‘lâda vehminden müdâm
 Bâd-pây-ı hoş-ĥırâm-ı çarĥa bîm-i i‘tibâr
45. Pâdişâh-ı baħr u ber Sulţân Süleymân-ı velî
 Server-i şâhib-nażar şâhinşeh-i şefķat-şî‘âr
46. Ol nihâl-i gülşen-i devlet ki şâĥ-ı gül gibi
 Luţf u ħahrından vërür aĥbâba gül a‘dâya ĥâr
47. Her cihetden zât-ı pâki nokĥa-yı pergâr-ı milk
 Ĥâsıl andan her taraf yümn-i yemîn yüsr-i yesâr
48. Bânî-yi ĥikmet ki erkân-ı ‘anâşîrdan müdâm
 Çâr dîvâr-ı serây-ı şan‘at eyler üstüvâr
49. Şalmadın küh-ı şukûhından anuñ seng-i esâs
 Her binâ zımnında istiĥkâma kılmaz i‘tibâr

1 Yüz binlerce vasfını yazmak mümkünse de o yüz binden birini bile şerh etmek mümkün değildir.

10 || 39^a şehinşâh-ı: şehinşâhı TT.

10 || 39^b ĥurşîde: ĥurşîd S₁.

10 || 40^a mâverâ-yı iktidâr: iktidâr-ı mâverâ T₁, P, KS₂, KS₃, KS₆ || resm-i: resm ü KS₂ vehm-i KS₅ vehm ü [TD].

10 || 42^a andan ol: ol andan TT, [TD].

10 || 43^a istiġnâda: istiġfâre S₁ || ni‘metinden: ni‘metünden T₁.

10 || 43^b gerdüna: gerdün T₁ || ĥükm: lazım P.

10 || 44^b i‘tibâr: i‘tiķâr T₁ i‘tişâr S₁.

10 || 46^a gibi: kimi [TD].

10 || 47^a pergâr-ı milk: pergâr tek S₁, [TD].

50. Yêdi ahter kim kazâ emrin ser-encâm etmege
Nâka tek kudret beyâbânında çekmişler kaṭâr
51. Kaṭ'-ı râh-ı Ka'be-yi maḳşûd êderlerse n'ola
Ol kazâ-hükm ü kader-fermâna vêrmışler mehâr
52. Munḳaṭı'dur dehrden 'aşrında tedbîr-i umûr
Mürtefi'dür çarḫdan devrinde teklif-i medâr
53. Fâş söylerler ki biz ma'zûlüz emr ü nehyden
Ḥâkim oldur andadur fermân anuñdur ihtiyâr
54. İstese gerdûn gezüp rûy-ı zemîni şark u ğarb
Nuşret-i İslâm içün bulmaz anuñ tek şehriyâr
55. Şer' hıfzında etemm-i mu'cizât-ı Muşṭafâ
Din zuhûrında şerik-i ecr-i aşḫâb-ı kibâr
56. Olmasa mümkün fezâ-yı 'arşa-yı 'adlinde seyr
Zulm êderdi dâr-ı dünyâ ehline dünyâyı dar
57. Ḥaḳ êki 'adil Süleymân ḥâkim etmiş 'aleme
Evvel ü âḫir kılop sırr-ı 'adâlet âşkâr
58. Ol Süleymânuñ şükûhı dîve şalmış rûsta-hîz
Bu Süleymân şavleti küffârı etmiş ḥâksâr
59. Ol Süleymâna mecâl-i 'azmde maḥmil hevâ
Bu Süleymâna zamân-ı rezmde maḥkûm nâr
60. 'Âlemüñ vaşfin Süleymân milki dêrlerse n'ola
Çün Süleymândan Süleymâna ḳalupdur yâdigâr
61. Almağa kıymet vêrüp yêrden ğubâr-ı dergehin
Çarḫ tedbîr-i ticâret eylemiş leyl ü nehâr

10 || 50^a yêdi: heft [TD].

10 || 51^b kazâ-hükm ü: kazâ-hükm TT, P, S₁, T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅.

10 || 52^b çarḫdan: çarḫda T₁.

10 || 53^a biz ma'zûlüz: ma'zûlüz biz TT.

10 || 54^a zemîni şark u ğarb: zemîni şark ğarb S₁ cihânı ser-te-ser KS₅, [TD].

10 || 54^b bulmaz: tapmaz TT.

10 || 55^a şer': şerḫ S₁ şehri TT || etemm-i: mütimm-i [TD].

10 || 56^a 'adlinde: devletde T₁.

10 || 56^b êderdi: êder T₁.

10 || 58^a şalmış: salmış S₁.

10 || 59^a mecal-i: meḥall-i TT.

10 || 59^b zamân: - T₁.

10 || 61^a dergehin: dergehün S₁.

62. Ay u günden keyl édüp halkı dutup şahid² vërür
Nûrını peymâne peymâne alur andan gubâr³
63. Bi'llâh ey devlet ki dergâhında mahremsen anuñ
Düşse fırsat hâlüm ol dergâha 'arz ét zinhâr
64. Kılmışam tertib-i şahın-ı şıdka biñ dürr-i senâ
Bulmazam ruḥşat ki dergâha kılam bir bir nişâr
65. Menden ol ğâyib aña men rûz u şeb ehl-i du'â
Menden ol fâriğ aña men muttaşıl ümmîd var
66. Yâ Rab olmaz mı ola âḫir bu derd-i iştîyâk
Yâ Rab olmaz mı ola zâyil bu renc-i intizâr
67. Buldı 'âlem feyz-i 'âmından 'ilâc-ı derd-i dil
Hâşa li'llâh kim kıla ancak Fuzûlî dil-figâr
68. Var ümîdüm kim aña hem ola şâmil merḥamet
'Âm olur elbette feyz-i sâye-yi Perverdigâr
69. Tâ medâr-ı gerdiş-i gerdün bulup imkân-ı devr
Defter-i devrân êde hıfz-ı ḥisâb-ı heft ü çâr
70. Heft aḫter êde emr-i pâdişâha inkıyâd
Çâr 'unşur ola ṭab'-ı pâdişâha sâzgâr

10 || 62^a halkı dutup şahid vërür: halkı dutup şahidlere S₁, KS₁, KS₃ şahid dutup halka vërür [TD].

10 || 62^b gubâr: 'iyâr T₁, TT, P, [TD].

2 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde TD'deki "şahid dutup halka" şeklinin yanlış olduğunu, doğrusunun "halkı dutup şahid" olması gerektiğini belirtmiştir.

3 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde "'iyâr" farkının yanlış olduğunu, metnin anlamına ve şairin üslubuna uygun olmadığını belirtmiş ve "gubâr" okunuşunun tercih edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. S₁'de kelime "gubâr" şeklinde yazılmıştır. TT'de bu kelimenin noktaları kullanılmamıştır. Altındaki kelimenin noktalarının müşterek kullanıldığını kabul etmemiz durumunda TT'de bu kelimeyi "'iyâr" olarak okuyabiliriz. Ancak bu hâliyle bu nüshada ikisi de mümkünmüş gibi görünmektedir. Bunların dışındaki iki nüshada da kelime "'iyâr" olarak kaydedilmiştir. Biz, Cem Dilçin'in açıklamaları doğrultusunda hareket edip S₁'deki okunuşu tercih ettik.

10 || 65^a ğâyib: ğâfil [TD] || aña men: ben âna T₁ baña ben P.

10 || 66^a mı ola: ola mı P.

10 || 66^b renc-i: renc ü T₁.

10 || 68^a aña hem ola şâmil merḥamet: oña hem ola şâmil merḥamet P, S₁ aña merḥamet şâmil ola T₁ ola hem aña şâmil merḥamet TT ola hem şâmil aña merḥamet [TD].

10 || 69^b heft ü: heft S₁.

11.

Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılünI³

1. Nè hoşdur elde⁴ gül-gün cām başda 'ışk sevdâsı
Gönülde vaşl zevkî cānda cānânlar temennâsı
2. Gönül birkaç zamân endüh-ı hicrân ile zâr etmek
Yine ümmîd ile âheng-i bezm-i vaşl-ı yâr etmek

II

1. Nè hoşdur ol müsâfır kim sefer 'azmini cezm eyler
Dutup rāh-ı tevekkül menzil-i maşşûda 'azm eyler
2. Bulup sūdın seferden kesb édüp sermāye-yi 'ışret
Dönüp milkinge her menzilde bir tedbîr-i bezm eyler
3. Ferahnāk eyle kim her nāzenîn şeh-bāz-ı şayd-efgen
Alur şaydın olur hoş vaqt u hurrem māyil-i mesken

III

1. Nè hoşdur âşiyāndan dem-be-dem şeh-bāz pervāzı
Şikār üzre hevā dutmağda olmağ çarh hem-rāzı

11 || Bu kaside Kanûnî Sultan Süleyman ve Veysi Paşa'nın methindedir.

11 || T₁ 27^a, P 210^b, S₁ 103^a, KS₁ 100, KS₂ 9^b, KS₃ 16^a.

3 Bu terkiib-bendin nüshalardaki düzenleniş arasında farklılıklar vardır. T₁'de I. bent 5 beyit, II. bent 4 beyit, III. bent 5 beyit, IV. bent 6 beyit, V. bent 7 beyit, VI. bent 8 beyit, VII. bent 9 beyittir. Ancak bu düzende I. bendin kafiye düzeni hatalı olmaktadır. S₁ ve P'de I. bent 2 beyit, II. bent 3 beyit, III. bent 4 beyit, IV. bent 5 beyit, V. bent 6 beyit, VI. bent 7 beyit, VII. bent 8 beyit, VIII. bent 9 beyittir. S₁'deki düzenleme hem kafiye sorununun ortadan kaldırmakta hem de metnin şemasını doğru oluşturmaktadır. Yukarıda da görüleceği gibi ilk bentten itibaren her bendin beyit sayısı birer artarak devam etmiştir. T₁'deki düzen buna da aykırıdır. Cem Dilçin de "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde TD'nin T₁ ile aynı olan düzeninin hatalı olduğunu göstermiştir.

4 T₁'de bu kelime اولدو şeklinde yazılmıştır. Kelime bu hâliyle okunamadığı için dipnota alınmamıştır.

11 || I || 2^a temennâsı: temâşası T₁.

11 || I || 2^b ümmîd ile: ümmîd T₁ âheng ile [TD].

11 || II || 1^a 'azmini: 'azmine T₁.

11 || II || 1^b maşşûda: maşşûdı T₁.

11 || II || 3^a her: bir P.

11 || II || 3^b u: - T₁.

2. Urup minķâr açup çengāl tökmek şaydlar kanın
Yêtürmek kebk ü dürrâc ü tezerve şeh-per âvâzı
3. Alandan şofıra şaydın şâd meyl-i âşiyân etmek
Nêçük kim feth edüp milk-i Firengi server-i ğâzi
4. Şafâ vü zevķ ile meyl-i nigāristān-ı Rûm etmiş
Hilâfet tahtını müstaķdim-i feyz-i kudûm etmiş

IV

1. Zihî sultān-ı rüşen-rây⁵ milk-ārâ-yı deryâ-dil
Ki tevfiķ-ı zafer iķbâle kılmış cevherin kâbil
2. Binâ-yı ihtimāmından dem-â-dem olmasa muhķem
Tılsım-ı dîn-i Hâķ tuġyân-ı küfr ile olur bâtıl
3. ‘Ulüvv-i iktidārından pey-â-pey bulmasa revnaķ
Olur naķş-ı sa‘âdet şafġa-yı eyyâmdan zâyil
4. Şeh-i dünyâ vü dîn Sultān Süleymân şâh-ı ‘âdil-dil
Rızasın şaġlayan hem dîn ü hem dünyâ kıılır hâşıl
5. Havâdiş def’ine ‘âlemde kâdir pâdişâh oldur
Penâh isterse ‘âlem hüsrev-i ‘âlem-penâh oldur

V

1. Hârim-i Hâķ çirâġı salţanat şem‘-i şebistānı
Riyâz-ı ‘adl servi evc-i raġmet mâh-ı tâbânı
2. Hilâfetde velâyet ehlinüñ himmetlü ser-dârı
Velâyetde hilâfet tahtınıñ devletlü sultānı

11 || III || 2^a tökmek: dökmeķ T₁.

11 || III || 2^b kebk ü: kebk S₁, KS₁, KS₃ || dürrâc u: dürrâca S₁, T₁, KS₁ || tezerve: tezerv T₁, KS₁.

11 || III || 3^b nêçük kim: nece kim [TD] nêçün kim KS₂ || server-i: hüsrev-i T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃.

11 || III || 4^b müstaķdim: müstes’id T₁.

11 || IV || 1^a deryâ: rüşen S₁.

11 || IV || 1^b kâbil: kâyil T₁.

5 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II” isimli makalesinde “-rây” hecesinde medd yapılmasının Fuzûlî’nin aruzu kullanma üslubuna uymadığını belirtmiş ve doğrusunun “rüşen-rây ü” olması gerektiğini ifade etmiştir.

11 || IV || 4^a ‘âdil-dil: ‘âdil kim S₁.

11 || IV || 4^b şaġlayan: şaklayan T₁, P || dünyâ: imân T₁.

11 || IV || 5^b hüsrev-i: hüsrev ü S₁.

11 || V || 1^a çirâġı: çirâġ T₁.

3. Sikender tahtının ikbâl ile maqbûl Dârâsı
Süleymân milkinün işbât ile vâriş Süleymânı
4. Melâz-ı memleket memdûh-ı millet mazhar-ı rahmet
Her âfet ref'i her ğam çâresi her derd dermânı
5. Şerî'at zîveri dîn revnaķı İslâm âyîni
Mürüvvet menba'ı inşâf deryâsı kerem kânı
6. Ki her kim her dil ile her nê vaşfın kılsa efzündür
Aña beñzer shehşeh görmemiş tâ devr-i gerdündür

VI

1. Şehinşâhî ki gerdün dergeh-i ĩadrine çâkerdür
Cemî'-i müdde'âsı feyz-i devletden müyesserdür
2. Nê fermân kim kılsa Hâķ rızâsına muṭâbıķdur
Nê yan kim 'azm kılsa bahtına tevṫîķ rehberdür
3. Fezâ-yı bârgâh-ı 'adlinün a'yân-ı maqbûli
Ser-â-ser her biri 'adline bir pâķize mazherdür
4. Muķaddem cümleden ol server-i şâhib-sa'âdetdür
Ezelden ṫîneti inşâf u 'adl ile muhammerdür
5. Nizâmü'l-'izzü ve'l-iķbâl Sulṫân Veys-i rüşen-dil
Ki dârü'l-milk-i Rûm envâr-ı 'adliyle münevverdür
6. Gönül vaķt oldu ol kuṫb-ı zamân devrinde izhâr ét
Nê maķşad kim zamânlar bâṫın-ı pâķünde muzmerdür
7. 'Adâlet hıļķınınuñ ṫarzını ol pâķize-tenden sor
Nübüvvet hırķasınuñ zevķını Veysü'l-Ķarenden sor

11 || V || 4^b ref'i: def'i P, T₁, KS₁, KS₂, KS₃.

11 || V || 5^b inşâf: elṫâf P.

11 || V || 6^a her nê: her S₁.

11 || VI || 2^a rızâsına: rızâsıyla S₁, T₁.

11 || VI || 2^b bahtına: tahtına T₁.

11 || VI || 3^a 'adlinün: ĩadlinün T₁, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃.

11 || VI || 3^b bir: hem T₁ || mazherdür: gevherdür P.

11 || VI || 4^a şâhib-sa'âdetdür: şâhib-sa'âdet kim P şâhib-sa'âdet S₁.

11 || VI || 4^b inşâf u: inşâf-ı T₁, S₁.

11 || VI || 6^a devrinde: sözünde T₁ || ét: - T₁.

11 || VI || 7^a hıļķınınuñ: ṫıynetinün [TD] || pâķize-tenden:pâķ-tenden [TD] || sor: şor T₁.

11 || VI || 7^b sor: şor T₁.

VII

1. Şehâ cennet dilerdüm Hâk müyesser kıldı didârûn
Umardum nûr-ı rahmet rûzi oldu şem'î ruhşârun
2. Murâdum Ka'be idi tavf-ı dergâhuñ naşib oldu
Çekerdüm la'l için hasret erişdi sem'e güftârûn
3. Kılurdum ârzû Hâkdan kilid-i mahzen-i maşşûd
Görindi dide-yi ümmîdüme dest-i güher-bârûn
4. Şafâ-yı tal'atuñ mahv etdi gön'lümden elem nakşın
Mu'âlic oldu hâzır kalmadı teşvîşi bîmârûn
5. Târîk-ı 'izz ü ikbâli itürmişdüm olup gâfil
Meni gâflet yuhusından uyatdı baht-ı bîdârûn
6. Nê tâ'at ecridür yâ nê du'â te'sîridür yâ Rab
Ki ma'clübü müyesser oldu miñnetsüz talebkârûn
7. Fuzûlî hüsn-i eçvâr ile olmuş kurbuña mâyl
Budur te'sîri 'âlemde hemîşe hüsn-i eçvârûn
8. Şafâ-yı niyyet ile yoh du'â kılmağda takşîri
Du'â olsa riyâsuz beyledür elbette te'sîri

VIII

1. Binâ-yı rif'atûñ tâ devr-i gerdün var var olsun
Medâr êtdükçe 'âlem devletûñ 'âlem-medâr olsun
- 2.⁷ Serây-ı himmetûñ kim halka şalmış sâye-yi rahmet
Esâs-ı nuşret ü feth ile dâyim üstüvâr olsun
3. Metâ'-ı irtifâ'-ı kadrüñe bîm-i havâdişden
Hemîşe devlet-i tevfiğ-ı Hâk hışn-ı hışâr olsun

11 || VII || 3^b ümmîdüme: ümmîd T₁.

11 || VII || 4^b mu'âlic: mu'âlec [TD] meşâlih T₁, KS₂, KS₃ || hâzır: hâzır [TD] || kalmadı: kıldı T₁.

11 || VII || 5^a itürmişdüm: yitürmişdüm T₁.

11 || VII || 5^b gâflet: - T₁ || uyatdı: uyardı [TD].

11 || VII || 6^a ecridür: kurbıdur T₁.

11 || VII || 7^a mâyl: kâbil S₁.

11 || VII || 7^b te'sîri: te'sîr S₁.

11 || VIII || 1^a rif'atûñ: devletûñ [TD].

11 || VIII || 2^b üstüvâr: ber-çarâr T₁.

7 P'de aşağıdaki beyitle yer değiştirmiştir.

4. Tamâmî-yi umûruñ her cihetden mûcib-i tañsîn
Cemî'-i hîdmetüñ manzûr-ı 'ayn-ı i'tibâr olsun
5. Sen olğıl ercümend-i milk düşmen kayd-ı ğam çeksün
Sen olğıl ser-bülend-i dehr düşmen hâksâr olsun
6. Fezâ-yı buķ'a-yı Bağdâd 'adlûñden olup rûşen
Mizâc-ı pākûñe âb u hevâsı sâzgâr olsun
7. Serîr-i hûkm-i burc-ı evliyâ senden bulup zîver
Şafâdan her günü nev-rûz u her faşlı bahâr olsun
8. Senüñ vaşfuñla gün günden tapup revnaķ menüm nazmum
Menüm nazmumla vaşfuñ vird-i ehl-i rûzgâr olsun
9. Zebân oldukça bir dem ğetmesün zikrûñ zebânumdan
Hayâl-i hîdmetüñ mañv êtmesün Hâķ levh-i cânumdan

11 || VIII || 5^b düşmen hâksâr: düşmen hâr zâr KS₂ hâsid hâr ü zâr [TD].

11 || VIII || 6^a olup: alup S₁ || rûşen: revnaķ S₁.

11 || VIII || 6^b pākûñe: bālûñe T₁ || âb u: luţf-ı S₁, T₁, P, KS₂, KS₃.

11 || VIII || 8^a vaşfuñla: vaşfuñ ki T₁ || tapup revnaķ menüm nazmum: bulupdur revnaķın nazmum [TD].

12.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Geldi ol 'İsâ kim andandur hayât-ı ehl-i hâl
Yohdur ansuz halk cisminde hayâta ihtimâl
2. Geldi ol Hızır-ı mübârek-pey kim ansuz bî-delîl
Muhtarib kalmışdı ehl-i fazl u erbâb-ı kemâl
3. Geldi ol Mehdî ki salmışdı zamân-ı gaybeti
'İkd-ı nazm-ı kişver-i İslâma bîm-i inhilâl
4. Geldi ol Âşaf ki kondurmuşdı bu'd-ı şevketi
Dâmen-i milk-i Süleymâna gubâr-ı ihtilâl
5. Ser-firâz-ı⁸ rast-ı ahd u nîk-re'y ü hûb-rûy
Server-i pâkîze-eṭvâr u pesendide hîşâl
6. Cevher-i kâbil Ayâs-ı 'âkıbet-Maḥmûd kim
Halka göstermiş anı İzid felekden bir mişâl
7. Merḥabâ ey revnaḡ-efzâ-yı serîr-i 'izz ü câh
Merḥabâ ey zîb-baḡş-ı mesned-i câh u celâl
8. Serverâ ḡaḡḡâ ki ḡurşîd-i cemâlûnden cüdâ
Aḡter-i iḡbâline yêtmişdi Bağdâduñ zevâl
9. Olmuş iken eşk seyl-âbıyla a'mâ şûkr kim
Buldı çeşm-i milk ḡâk-i maḡdemûnden iktihâl

12 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.

12 || T₁ 29^a, P 211^a, S₁ 105^a, KS₁ 31, KS₂ 11^a, KS₃ 18^a, KS₅ 21^b, KS₆ 29^a.

12 || 1^b yohdur: yok-durur T₁ || cisminde: cemende S₁ || hayâta: hayât T₁ || ihtimâl: pâymâl S₁.

12 || 2^a bî-delîl: bî-bedel T₁.

12 || 3^a salmışdı: şalmışdur T₁ || zamân: zebân S₁.

12 || 4^a bu'd-ı: na'l-i KS₆ bağda KS₅ cünd-i [TD].

12 || 5^a ser-firâz-ı: ser-firâz ü [TD] || rast-ı ahd u: rast-ı ahd S₁, P nîk-ı ahd ü KS₅, [TD] || re'y ü: re'y S₁, P, KS₂ || hûb-rûy: nîk-hû KS₅, [TD].

12 || 5^b pâkîze-eṭvâr u: pâkîze-eṭvâr T₁, S₁, KS₂.

8 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde TD'deki "Ser-firâz ü" farkının yanlış olduğunu doğrusunun "Ser-firâz-ı" olması gerektiğini gerekçeleri ile açıklamıştır.

12 || 6^b felekden: melekden P.

12 || 7^b mesned-i: mesned ü S₁.

12 || 8^b zevâl: vebâl T₁, S₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₆.

10. Kalmamışdı feyz gūyā kim saña imdād için
Evliyā kılmışdı burc-ı evliyādan irtihāl
11. Eyy hoş ol kim hırmen-i a‘dāyı ber-bād étmege
Cānib-i deryāya kılduñ seyr mānend-i şimāl
12. Hāşm milkinge hırāmān eyleduñ ḥadrā ‘alem
Şerr-i şeyṭān def‘ine açduñ melek-veş perr ü bāl
13. Girduñ ol iklīme kim baḥr ile berrinde anuñ
Yoh saña bir mūnis ü ğam-h‘ār ğayrı Zū‘l-Celāl
14. Kılmaduñ emvāc-ı deryā-yı ‘adāvetden ḥazer
Çekmeduñ aḥvāl-i āṣār-ı ḥavādişden melāl
15. Kesduñ evvel fitne başın intizām-ı milk için
İbtidā-yı kār-ı ḥayr étduñ mübārek oldı fāl
16. Fetḥ kılduñ ol yeri kim devr-i Ādemden berü
Kılmamışdı şāhibinden ğayre hergiz intikāl
17. Alduñ ol iklīmi kim ‘ālemde yüz biñ pādişāh
Ḥasretiyle vērđi cān fetḥin bilüp emr-i muḥāl
18. Açduñ ol milki ki yüz biñ saltanat lāfin uran
Oldı ‘aciz ile anuñ da‘vā-yı teşḥirinde lāl
19. Şāhid-i Başra perişān-ḥāl iken vērduñ aña
Ḥaṭṭ u ḥāl-i leşker-i İslāmdan zib-i cemāl
20. Minberin zikr-i hümayūn ile étduñ ser-bülend
K’ol maḳāmı ḥayfdur kılmak erāzil pāy-māl

12 || 12^b perr: bir perr T₁.

12 || 13^a baḥr ile berrinde: berr ile baḥrinde S₁.

12 || 14^b aḥvāl-i: aḥvāl u P.

12 || 15^a başın: başını T₁.

12 || 16^b ğayre: özge T₁.

12 || 17^b ḥasretiyle: ḥasretiyle [TD].

12 || 19^a perişān-ḥāl iken: perişān-ḥāl-ilen T₁.

12 || 19^b zib-i: zib ü KS₂, KS₃, [TD].

12 || 20^a minberin: mu‘cizin S₁, T₁, KS₅, KS₆ mu‘cizüñ KS₁, KS₃ mu‘ciz-i KS₂.

12 || 20^b k’ol: ol T₁ || kılmak: kılmış [TD].

21. Sikkesine pâdişâh ismiyle vërdüñ zîb ü fer
Hayfdur kim ola ol ra'nâ siyeh-rû lâ-yezâl
22. Kesdüñ ol iklimden ehl-i Firengüñ rağbetin
Açabilmez oldu küffâr ol yaña çeşm-i hayâl
23. Halka î'lâm etmege dîn-i Muḥammed tâ'atin
Eyledüñ ol Mescid-i Akşâya ta'yîn-i Bilâl
24. Ser-ḥad-i Hindüstân açduñ saña yüz âferîn
Rûm ruḥsârına hayli zînet arturdu bu ḥâl
25. Ger saña düşmen muḳâbil durmadıysa vechi var
Ol-durur ḥuffâş sensen âftâb-ı bî-zevâl
26. Feth yüz urmuş saña her ḥanda kim 'azm eyleseñ
Hiç kimden şürete gelmez ḥilâf-ı imtişâl
27. Leşkerüñ 'azm etse bir sâ'atde eyler târumâr
Her ne tedbîr ü te'emmül kılsa ḥaşmuñ mâh u sâl
28. Meyl kılsañ himmetüñ şarfına döymez bir nazar
Kılsa a'dâ cümle 'ömrin şarf-ı zabt-ı milk ü mâl
29. 'Arşa-yı ceng ü cidâlün katlden ḥâlî kılup
Muttaşıl re'yünle tîḡuñdur kılan ceng ü cidâl
30. Tîḡuñ ister rezm édüp kanlar töke başlar kese
Re'yün etmez düşmenüñ fethini muḥtâc-ı kıtâl
31. Beyle kim tevfiḳ-ı Hâḳ nuşret naşib etmiş saña
İktisâb-ı rif'at ü iḳbâle düşmişdür mecâl

12 || 21^a vërdüñ: urduñ T₁ || zîb ü: zîb S₁.

12 || 21^b hayfdur kim ola ol ra'nâ siyeh-rû lâ-yezâl: hayf idi kim râm ola âğyâre ol ra'nâ ḡazâl [TD].

12 || 23^b mescid-i: ma'bed-i T₁.

12 || 24^b bu: o S₁.

12 || 25^b ḥuffâş: ḥuffâş u P.

12 || 26^a urmuş: vermiş P dutmuş [TD] || ḥanda: ḡanda P.

12 || 26^b kimden: kimse KS₆ kesden [TD] || imtişâl: ibtişâl T₁.

12 || 28^a meyl: seyl KS₅ seyr [TD].

12 || 29^a kılup: ḡalup P, KS₂ degül KS₅, [TD].

12 || 30^a édüp: éde KS₅, [TD] || kanlar töke başlar kese: başlar kese kanlar töke KS₅, [TD].

12 || 30^b fethini: fethine T₁.

12 || 31^b rif'at ü: rif'at-i S₁.

32. Dut cihân ma'müresin ser-asker-i İslâm olup
Nev-cevânlar zûr-ı bâzûsına döymez pîr Zâl
33. Cevher-i zâtuñda çün nâmûs-ı nazm-ı milk var
Luţfi şâhenşâh-ı İslâmuñ saña olsun helâl
34. Oldı rûşen kim saña âğâz-ı rif'atdûr bu feth
Pertev-i hırşiddeden bedr olacağdur bu hilâl
35. Var ümîdüm kim muhâlifler arasında müdâm
Âsmân kılduğça nîrân-ı 'adâvet işti'âl
36. Muttaşıl feth ola rûzî cânib-i Hâkdan saña
Feyz-i medhûñle Fuzûlî hasteye hüsn-i mekâl

12 || 32^b pîr: pîre P.

12 || 33^a nâmûs-ı: tedbîr-i KS₅, [TD].

12 || 34^a rif'atdûr: rahmetdûr T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅, KS₆.

12 || 35^b işti'âl: iştiğâl T₁, S₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅, KS₆.

13.

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Çihre vü haţtuñ hayâli çeşmümi kılmış maķâm
Açmağa Baħreyni cem‘ olmış sipâh-ı Rûm u Şâm
2. Cilvegâh etmiş ğubâr-ı dergehüñ müjġānumı
Sâhil-i deryâyı dutmış ‘asker-i dârü’s-selâm
3. Râh-ı ‘ışkuñda sirişküñ gösterür her yan ħabâb
‘Azmi-i râh êtdükde leşker resmdür naşb-ı ħiyâm
4. Ceng éderler birbiriyle tıġuñ içün ħüblar
Resmdür leşkerde şular üzre kılmak izdiĥâm
5. Serv lâf-ı ħüsn éder göster kıyâmuñ men‘ kıł
Baş çeken ser-keşlerüñ def‘ine vâcibdür kıyâm
6. Kıyoma zülfüñ düşmege mâh-ı ruĥ-ı raĥşānuña
Kıl Müşa‘şa‘ milkinüñ sâhirlere seyrin ħarâm
7. Göñlümi gör dîdeden geh kıan töker geh kıan içer
Med ü cezrini temâşâ kıł bu deryānuñ müdām
8. Dil évine revzen aç sînem delüp tıġuñla kim
Muntazırdur fetĥ-i râh-ı Ka‘be içün ħaş u ‘âm
9. Êy gönül devrân çeküp gerdüna Keyvân maĥmilin
Şemsten Merriĥe vèrmış tevsen-i zerrîn-ligâm
10. Çarĥ kıalĥānını zerrîn kıubbe etmiş mihirden
Mâh-ı nev tıġın şafaķdan eylemiş gül-gün niyâm
11. Fetĥ esbābını yükletmiş kıatâr-ı hefteye
İĥtiyât üzre olup görmış sefer kıaydın tamâm

13 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.

13 || T₁ 30^a, P 212^a, S₁ 106^a, KS₁ 33, KS₂ 12^b, KS₃ 19^a, KS₅ 22^b.

13 || 3^a her yan: yer yer T₁ her dem KS₁, KS₂, KS₃, KS₅, [TD].

13 || 4^a éderler: éder S₁, [TD].

13 || 4^b şular: sular S₁ || kılmak: kılmış T₁.

13 || 6^b seyrin: yerin T₁.

13 || 7^a töker: döker T₁.

13 || 8^a delüp: dolup S₁ || tıġuñla: tîrûñle T₁.

12. Ğalibâ sulţân-ı divân-ı kazâ hükm eylemiş
Kim vère dârûs-selâma düşmen-i ser-keş selâm
13. Hâkim-i takdirden devrâna olmuş emr kim
Êde milk-i Başrayı maħrûsa-yı Bağdâda râm
14. Bağlamış himmet bu fermânı ser-encâm etmege
Hâzret-i pâşâ-yı Keyvân-ğadr u gerdûn-ihtîşâm
15. Ser-firâz-ı ‘âkıbet Maħmûd-ı³ kûtb-ı râst-rev
A‘del-i akrân Ayâs-ı nîk-rây u nîk-nâm
16. Ol Mesîhâ-dem ki emvât-ı elem ihyâsına
Hâk-i dergâhındadur keyfiyyet-i *yuhyi’l-‘izâm*
- 17.⁴ *Halleda’llâhümme tekrîmen lenâ iğbâlehu*
Ahsena’llâhümme fi eyyâmihî hâle’l-enâm
18. Êy ğubâr-ı dergehüñden ğadr-i gerdûn ‘âriyet
Ve’y fûrûğ-ı mihr-i rûyuñdan şafâ-yı şubh vâm
19. Devrden hâşıl saña⁷ dâym neşât-ı müstezâd
Bahtdan rûzî saña peyveste câh-ı müstedâm
20. Câm-ı bezm-i rezmüñ içmekde⁹ dil-i düşmen kebâb
Def-i nâr-ı ğahruñ etmekde hayâl-i ğaşm hâm

13 || 14^b pâşâ: pâdişâh T₁ || keyvân-ğadr u: keyvân-ğadr P, T₁, S₁, KS₁, KS₂ gerdûn-ğadr KS₅.

13 || 15^a ‘âkıbet maħmûd-ı: ‘âkıbet-maħmûd u P, KS₁, [TD].

3 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II” isimli makalesinde “‘âkıbet Maħmûd-ı” farkının tercih edilmesi gerektiğini belirtmiş, TD’de bulunan “‘âkıbet-Maħmûd u” şeklinin yanlış olduğunu gerekçeleri ile ortaya koymuştur.

4 Allahım! Bize ihsan edip onun ikbalini ebedî kıl. Allahım! Onun devrinde halkın hâlini güzelleştir.

13 || 18^b şubh vâm: şubh u şâm S₁.

13 || 19^a hâşıl... dâym: dâym.....hâşıl P || saña: baña T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅, [TD].

7 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II” isimli makalesinde TD’deki “maña” biçimiyle beytin anlamsız olduğunu gerekçeleri ile ortaya koymuştur.

13 || 20^a içmekde: içmekden [TD].

9 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II” isimli makalesinde TD’de bulunan “içmekden” farkının yanlış olduğunu gerekçeleri ile açıklamıştır.

21. Her şu‘â‘-ı hañçerüñ berķ-ı fenâdan bir şerer
Her şadâ-yı nâveküñ milk-i ‘ademden bir peyâm
22. ‘Ömrlerdür ķatl-i a‘dâdan ecel çekmiş elin
Anı divân-ı kazâdan tîġuñ etmiş iltizâm
23. Hâķ Te‘âlâdan saña feth-i dem-â-dem luţf-ı hâş
Senden ehl-i ‘âleme luţf-ı pey-â-pey feyz-i ‘âm
24. Rezmġâhuñda mizâc-ı tîġ u şab‘-ı rumġuñı
Muġtelif kılmış řarîķ-ı iftirâķ u iltiyâm
25. Çalışup her bir ‘adûñı tîġuñ êtdükçe êki
Her êki bir olmaġa rumġuñ kıılır iķdâm-ı tâm
26. Kaşd-ı feth-i milk kılmışsan mübârekdür bu re’y
‘Azm-i def‘-i düşmen etmişsen müyesserdür bu kâm
27. Çoġ zamânlardur ki şayd-ı merdüm-i tüccâr iķin
Reh-güzâr-ı Hinde ķurmuşdur ħişâr-ı Başra dâm
28. Anda ķanlar yuddurupdurlar tereddüd ehline
Geldi ol dem kim çeke tîġuñ olardan intikâm
29. Teprenen ‘asker midür yâ Dicedür Bağdâddan
Eyleyüp řuġyân Cezâyirden yaña kılmış ħurâm
30. Dutmaġ olmaz beyle seyl-âbuñ öñin hâşâķ ile
Ķılmasunlar men‘ine ehl-i Cezâyir ihtimâm
31. Yêl bıraġdı Hind deryâsına ‘azmüñden ħaber
Titredi deryâ meġâbet Hind şubġın kıldı şâm
32. Kıldı Ķuţbü’l-Mülki taġrîķüñ yêrinden münġarif
Ġerdi ħavfuñla Nizâmü’l-Mülk milkinden nizâm

13 || 24^a rezmġâhuñda: rezmġâh T₁ || tîġ ü: tîġ S₁.

13 || 25^a ‘adûñı: ‘adûyı S₁.

13 || 26^a re’y: feth T₁.

13 || 29^a teprenen: deprenen T₁ || ‘asker: leşker P || dicedür: dicle T₁.

13 || 31^b titredi: ditredi T₁.

33. Vehm-i tîguñ eyledi ehl-i Firengi zerd-reng
 ẖıldı gerd-i leşkerüñ şahrâ-yı Hindi müşg-fâm
34. Müşg söylersem sipâhuñ gerdine ẖılman haṭâ
 Çün Fuzûlî ḥasteye andan mu'aṭṭardur meşâm
35. Tâ şeb ü rûz ihtilâfiyle muḳarrerdür medâr
 Tâ meh ü ḥurşîd devrânında mümkindür devâm
36. Var ümîdüm ḥ'âb-ı ğaffletden ḥasûduñ durmayup
 Baḥtuñı bidâr êde tevfiḳ-ı Ḥayy-ı lâ-yenâm

13 || 34^a gerdine: gerdin T₁.

13 || 35^b tâ meh ü: nâme-yi T₁.

13 || 36^a ḥasûduñ: ḥasûd S₁.

14.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

I

1. Şükr kim çarḥ istiḳāmet üzre devrân eyledi
Cem'-i ehl-i devlet a'dâyı perîşân eyledi
2. Dehr ḥalk-ı Başra vü ehl-i Cezâyir fitnesin
Çoh zamânlar gerçi ḳanlar yutdı pinhân eyledi
3. 'Āḳıbet bīm-i zarardan pâdişâh-ı 'âlemi
Bi'z-zarûre vâḳıf-ı âşâr-ı 'işyân eyledi
4. Ğayret-i ḥükm-i hilâfet ol diyâruñ fetḥini
Bir mücâhid bende-yi maḳbûle fermân eyledi
5. Maẓhar-ı raḥmet Ayâs-ı merḥamet-endîşe kim
Anı evc-i 'adle Ḥaḳ ḥurşid-i raḥşân eyledi
6. Sâye-veş toprağa şaldı düşmen-i bed-ḥ'âhını
Her yere kim râyet-i 'azmin ḥırâmân eyledi
7. Başra teshîri Cezâyir fetḥi müşkil emr iken
Eshel-i vech ile⁹ bu düşvârı âsân eyledi
8. Hîç şek yoh kim bu nuşret nuşret-i İslâmdur
Pâdişahuñ milkine işbât-ı istiḥkâmdur

14 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.

14 || T₁ 31^b, P 231^a, S₁ 107^a, KS₁ 36, KS₂ 13^b, KS₃ 20^b, KS₆ 13^b.

14 || I || 1^b a'dâyı: a'dâsın [TD].

14 || I || 2^a dehr: dehre [TD] || fitnesin: fitnesi [TD].

14 || I || 2^b ḳanlar: ḳan [TD] || yutdı: yuddı T₁ yutdurdı [TD].

14 || I || 3^a bīm-i: bīm ü P.

14 || I || 3^b bi'z-zarûre: bi'z-zarûret P, S₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₆.

14 || I || 5^b anı: onı S₁.

14 || I || 6^a toprağa: toprağı S₁ || şaldı: saldı S₁.

14 || I || 7^b vech ile: emr ile P.

9 P'de bu kelimenin olduğu yerde silinti vardır. Dipnottaki kelime sonradan eklenmiş olabilir.

II

1. Kıldı Bağdâd üzre feth için müretteb bir sipâh
Kim ‘alemden bâd tahrikiyle mesdûd oldu râh
2. Keşret ol gâyetde kim encüm tökilse çarhıdan
Zinet için bir güher bulmazdı anda bir külâh
3. Ger şabâ nâ-geh araya düşse mânend-i habâb
Anlara eltürdi leşker izdiḥâmından penâh
- 4.⁴ Vaḥş ile ṭayr u melek yüz dutdı ğurbet ‘azmine
Kalmayup anlara leşkerden vaṭanda câygâh
5. Her yaña kıaldırdı râyet bir emîr-i nâm-dâr
Her yaña şaf bağladı bir server-i Cemşid-câh
6. Dutdı şaf şaf yér yüzün leşker sütür-ı haṭ gibi
Ol haṭuñ maẓmûnı istiḳlâl-i ḥükm-i pâdişâh
7. Êtmek olmaz beyle leşker cem‘ini tedbir ile
Yâr u yâver olmasa tevfiḳ u te’yid-i İlâh
8. Hiç şek yoḥ kim bu nuşret nuşret-i İslâmdur
Pâdişahuñ milkine işbât-ı istiḥkâmdur

III

1. Mâh-ı nevden Dicledede gösterdi zevrakler mişâl
Kim görüpdür kim ola bir âsmânda biñ hilâl
2. Her biri bir ṭâyir-i evc-i belâdur tîz-per
Şayd-ı murğ-ı ruh-ı ḥaşm eyler kılup tahrik-i bâl
3. Yoḥsa sâyildür dehânında kızıl bayrak zebân
Ḥâkim-i taḳdirden feth-i bilâd etmiş su’âl

14 || II || 1^b tahrikiyle: tahrikine T₁, P.

14 || II || 2^a tökilse: dökilse T₁.

14 || II || 3^b anlara: olara S₁, P evlere T₁ || leşker izdiḥâmından penâh: leşkerden vaṭanda câygâh T₁.

4 Bu beyit T₁’de yoktur.

14 || II || 4^a vaḥş ile: vaḥş u S₁, P || dutdı: dutmışdı S₁, P, KS₆.

14 || II || 5^b bir: bu P || cemşid: cemşide S₁.

14 || II || 6^a haṭ gibi: haṭṭuñ T₁, S₁, KS₁, KS₃ haṭṭumı KS₂ || gibi: kimi [TD].

14 || II || 6^b istiḳlâl: isti’lâl T₁, KS₆ isti’âl KS₁.

14 || II || 7^a beyle: böyle T₁.

14 || II || 7^b tevfiḳ ü te’yid-i: tevfiḳ-ı te’yid-i T₁, KS₁, KS₃, KS₆ te’yid-i tevfiḳ S₁.

14 || III || 1^a nevden dicledede: nev dicleden S₁ nevden dicleden P, KS₁ nev dicledede [TD].

14 || III || 3^b feth-i: ḥükm-i T₁.

4. Göñli açılmış meger bulmuş bu reng ile cevâb
Çarh-ı ahđardan ki mâni‘ yoğ teveccüh eyle al
5. Şuda zevrağdur mı yâhod ağzın açmış bir neheng
Bayrağ ol âteş ki bulmuşdur deminden işti‘âl
6. Server-i şâhib-zafer zevrağlara zînet vërüp
Kıldı düşmen milkine irsâl-i esbâb-ı kıtâl
7. Şaldı gavğâ-yı tûfeng mağzına a‘dânuñ ğıriv
Buldı vehminden mizâc-ı milk-i düşmen ihtilâl
8. Hiç şek yoğ kim bu nuşret nuşret-i İslâmdur
Pâdişahuñ milkine işbât-ı istiḥkâmdur

IV

1. Râyetin bir cânibinden eyleyüp gerdün hırâm
Gerd-i leşkerden ruḥın gerdünuñ êtdi müşg-fâm
2. Ruḥşat-ı ‘azm-i ğazâ Şâh-ı Necefden isteyüp
Geldi dergâhına gösterdi tarîk-ı ihtirâm
3. Buldı ol sulţân-ı ‘âdilden kemâl-i iltifât
Pir irşâdıyla hoşdur her ‘amelde ihtimâm
4. Buğ‘a buğ‘a kıldı tay ma‘mûre-yi maḥrûse’i
Aldı feyz-i fetḥ-i milk içün du‘â-yı ḥâş u ‘âm
5. Yêtdi ol ser-ḥadde kim âğâz-ı milk-i ḥaşmdur
Girdi ol meydâna kim ḥükm anda olmuşdur tamâm
6. Geldi ol menzilde ‘id-i rûze ḥâk-i pâyine
Fetḥden vêrdi beşâretler ki ola şâd-kâm
7. Yêddi aḥterden felek düzdi anuñ-çün bir қаtâr
Kim çeker şaḥrâda esbâb-ı sipâhın şubḥ u şâm
8. Hiç şek yoğ kim bu nuşret nuşret-i İslâmdur
Pâdişahuñ milkine işbât-ı istiḥkâmdur

14 || III || 5^a zevrağdur: zevrağ KS₁, KS₃ bir zevrağ [TD].

14 || III || 5^b işti‘âl: iştiğâl T₁.

14 || III || 7^a tûfeng: turmağun ? T₁ tûfengi [TD] || mağzına a‘dânuñ: mağz-ı a‘dâya [TD]

14 || IV || 1^a cânibinden: cânibden S₁.

14 || IV || 4^a maḥrûse’i: maḥrûsaya P.

14 || IV || 6^a ‘id-i rûze: ‘id-i rûz S₁, KS₂ rûz-ı ‘id [TD].

14 || IV || 6^b ki: kim [TD].

V

1. Şeyhî Âl-i Kaş'am'ıñ şerriyle bir şeytân idi
Memleket içre fesâdı şöhre-yi devrân idi
2. Gerçi şüretde itâ'at zâhir eylerdi velî
Şüret-i ahşâmı hâl-i çihre-yi 'işyân idi
3. Müktedâsı emr ü nehyinden hevâ-yı nefis olup
Şer' hükmi vâdi-yi re'yinde ser-gerdân idi
4. Hânsı hırmen-sühte zer'ine kılsa bir nazâr
Bezr için her nesne kim kıoysaydı bir ihsân idi
5. Baş çıharmağ istemezdi zer' vehminden anuñ
Gerçi fellâhuñ gözi yaşı aña bārân idi
6. Her eve bir gece mihmân olsa kıavminden biri
Adı mihmânlığ velî ma'nâda bir tālân idi
7. Kıldı pâşâ-yı sa'âdetmend ref' ol fitne'i
Şanmañuz kim def'i tedbîri anuñ âsân idi
8. Hiç şek yoğ kim bu nuşret nuşret-i İslâmdur
Pâdişahuñ milkinge işbât-ı istiḥkâmdur

VI

1. Ol kıazâdan kışver-i a'dâya teprendi 'alem
Düşdi bir şahrâya reh kim arturur zikri elem
2. Bir beyâbân kim yoğ anda nev'-i insândan eşer
Aña nisbet vâdi-yi merdüm-nişîn milk-i 'adem
3. Nakş-ı rîki ḥaṭṭ-ı âfet nevg-i ḥârı tiğ-ı kîn
Yer mizâcında belâ muzmer hevâ ṭab'ında sem

14 || V || 2^a gerçi şüretde itâ'at: şüretde gerçi tâ'at T₁ şüretâ gerçi itâ'at P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₆ || eylerdi: éderdi S₁, T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃.

14 || V || 3^a nehyinden: nehyinde S₁.

14 || V || 3^b şer': şer' ü S₁.

14 || V || 4^a hânsı: kıankı T₁, P.

14 || V || 5^a istemezdi: istemez S₁ || çıharmağ: çıkarmış P.

14 || V || 7^b def'i: def' KS₁, KS₂, KS₃, KS₆, [TD] || tedbîri: tedbîr P.

14 || VI || 1^a teprendi: deprettdi KS₃, KS₆, [TD].

14 || VI || 2^a yoğ: - T₁.

14 || VI || 3^a rîki: rengi P, S₁, KS₁, KS₂, KS₆.

14 || VI || 3^b sem: hem T₁.

4. Faşl hem bir faşl kim serd olmağın âb u hevâ
Halkdan kaç'-ı hayât eylerdi 'İsâ ursa dem
5. Eyle mühlik şiddet-i dey kim harâret bulmağa
Gördüğü yerde düşerdi odlara hürşid hem
6. Eyle kâfî' tîğ-ı sermâ kim lahîdden çıhmağa
Rûh eger emvâta 'avd étseydi eylerdi sitem
7. Beyle mevsim eyle şahrâyı delil-i hayr ile
Kaç' édüp leşker Cezâyir milkine başdı qadım
8. Hîç şek yoğ kim bu nuşret nuşret-i İslâmdur
Pâdişahuñ milkine işbât-ı istihkâmdur

VII

1. 'Arşa-yı milk-i Cezâyir oldı nâ-geh âşkâr
Himmete 'arz étدی gerdün bir nihâyetsüz diyâr
2. Keşret-i eşcârı ol gâyetde kim ol milkde
Bilmemiş âb u zemîn hergiz ki bir hürşid var
3. Şanasan her nahli bir jülîde-mû dîvânedür
Ki aña zencîr âb olmazsa dutmazdı qarâr
4. 'Arşa-yı şatınc tek şahnında şatlardı huñut
Kağ'alar hağ gibi şat üzre bî-hadd ü bî-şumâr
5. Gerçi anlar maqşad-ı aşlı degüldi leşkere
Olmağın ol fırça-yı nâ-pâk hâk-i reh-güzâr
6. Eshel-i emr ile çoğ ser-leşkери pâ-mâl édüp
Bî-nihâyet kağ'a-yı muhkem olındı târumâr

14 || VI || 4^a serd: bir P || âb u: tab'-ı S₁, T₁.

14 || VI || 5^a şiddet-i: şiddeti P.

14 || VI || 6^a çıhmağa: çıkmak T₁.

14 || VI || 7^a eyle: beyle P, KS₃, [TD] böyle KS₁, KS₂, KS₆.

14 || VI || 7^b başdı: basdı S₁.

14 || VII || 1^a oldı nâ-geh: nâ-geh oldı P.

14 || VII || 1^b himmete: himmet T₁ || bir nihâyetsüz: bî-nihâyet [TD] || diyâr: sebzâr [TD].

14 || VII || 3^b ki: kim T₁, KS₂ ger P, KS₁, KS₃, KS₆ || olmazsa: olmasa P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₆ olsa T₁.

14 || VII || 4^a şatlardı: şatlardan S₁ şatardı T₁ || huñut: huñut [TD].

14 || VII || 4^b hağ: ol hağ T₁, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₆ || gibi: kimi S₁, [TD] || bî-hadd u: bî-hadd T₁, P, KS₁, KS₃, KS₆ || bî-şumâr: şumâr KS₂.

14 || VII || 6^a ser-leşkери: ser-keşleri S₁ ser-keşler KS₃ ser-leşkere P || édüp: olup S₁, P, KS₁, KS₆ oldı KS₃.

14 || VII || 6^b târumâr: târ-mâr KS₂, KS₃, KS₆, [TD]

7. Ka'alar fethin kilid-i bâb-ı nuşretdür dëyü
Şafha-yı eyyâma taḥrîr êtdi kilik-i rûzgâr
8. Hiç şek yoḡ kim bu nuşret nuşret-i İslâmdur
Pâdişahuñ milkine işbât-ı istiḥkâmdur

VIII

1. Oldı andan şoñra peydâ Başra ehlinden nişân
Fitne odından şererler kıldı zâhir âsmân
2. Geldi istiḳbâle çoḡ sengîn-dil ü âhen-ḳabâ
Oldı 'âlem-süz seng ü âhen-i âteş-feşân
3. Her dil-âver nâdir-i milk-i Ḥorâsân u 'Irâḳ
Her mübâriz ser-ḡaṭ-ı mecmû'a-yı Hindûstân
4. Leşker-i İslâm ile âḡâz-ı ülfet eyleyüp
Âşnâlıḡ dem-be-dem efzûn olup ḳaynardı ḳan
5. Münhezim 'askerden ammâ bir elemsüz hem degül
Zehri ol ḳavmüñ zenebden saçılup zenbûr san
6. Ol fezâ-yı miḡnet-efzâdan yétince Başraya
Dehr bâḡ-ı fitneden bir gül açardı her zamân
7. Lık bir ferd olmayup zâyî' sipâh-ı Rûmdan
Rezm sevdâsında ol tüccâra düşmişdi ziyân
8. Hiç şek yoḡ kim bu nuşret nuşret-i İslâmdur
Pâdişahuñ milkine işbât-ı istiḥkâmdur

IX

1. Bir seḡer kim tiḡ-ı zerrîn çekdi şâh-ı bâḡter
Gök yüzinde ḳoymadı encüm sipâhından eşer
2. Başraya ḳarşu sipâh-ı Rûmdan 'arz oldu şaf
Baḡladı rûy-ı zemîn bed-ḡ'âḡ ḳatline kemer

14 || VIII || 2^a sengîn-dil ü: sengîn-dil T₁, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃.

14 || VIII || 2^b seng ü: seng S₁ sengîn KS₂ biñ P, KS₁, KS₃ yüz biñ KS₆.

14 || VIII || 4^a islâm ile: islâma T₁.

14 || VIII || 4^b âşnâlıḡ: âşnâlıḡum S₁ || efzûn olup: efzûn S₁.

14 || VIII || 5^a 'askerden: leşkerden P.

14 || VIII || 5^b saçılup: saçılup S₁ saçılır T₁.

14 || VIII || 7^a olmayup: olmadı [TD].

14 || VIII || 7^b rezm: sūd [TD]

3. Râyet-i hâdrâ açıldı ol hîşâruñ fethine
Yohsa ƙal'-ı ƙal'a-yı küffâra Cibrîl açdı per
4. Nehr-i 'Aşşârı 'ubûr-ı leşker içün doldurup
Mâr-ı Dâhḥâke Ferîdûn-ı zamân buldı zafer
5. Çeşm-i hûrşîdi sinân u rumḥ-ı hûn-h'âr êtdi kûr
Gûş-ı gerdûnı şadâ-yı nây-ı rûyın ƙıldı ker
6. Geldi düşmenden muḳâbil bir sipâh-ı bî-kerân
Kim sevâd-ı keşretin ḥaşr édebilmezdi nazâr
7. Leşker-i İslâma nuşret vêrdi luṭf-ı Kirdigâr
Şâm olunca ƙalmadı ol şu'lelerde bir şerer
8. Hîç şek yoh kim bu nuşret nuşret-i İslâmdur
Pâdişahuñ milkinge işbât-ı istiḥkâmdur

X⁶

1. Şâm kim ruḥsâre çekdi husrev-i encüm niḳâb
Ƙıldı şeyḥ-i Başra baḥtı salṭanat taḥtında h'âb
2. Vêrdi 'aql u re'yine daḥl-i mehâbet inḥirâf
Şaldı cism ü cânına emr-i şalâbet ıztırâb
3. Ƙaçdı ol dün-ı siyeh-rû devlet ü iḳbâlden
Eyle kim şeh-bâz vehminden firâr eyler gurâb
4. Sâyesin toprağa şaldı her taraḑdan ol hîşâr
Şalıcaḳ bir cânibinden şu'le-yi hûrşîd tâb
5. Şubḥ-dem pâşâ-yı 'âdilden münevver oldı milk
Oldı zâyil zulmet-i şeb şaldı pertev âftâb

14 || IX || 3^a: açıldı: çekildi [TD].

14 || IX || 4^a 'aşşârı: a'sâr-ı [TD] || leşker: 'asker T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₆.

14 || IX || 5^a hûrşîdi: hûrşîd S₁ || sinân u: sinân-ı P.

14 || IX || 5^b gerdûnı: gerdûn S₁ || rûyın: rûy S₁ rûbın P, KS₂ || ƙıldı ker: itdi ker KS₂, [TD] ƙıldı P.

14 || IX || 6^b sevâd: sevdâ S₁.

14 || IX || 7^b şu'lelerde: şu'lelerden T₁.

6 P'de 10. bendin ilk üç beyti 232b'de kenarda da yazılmıştır.

14 || X || 3^a devlet ü: devlet-i S₁.

14 || X || 4^a toprağa: toprağa T₁.

14 || X || 4^b cânibinden: cânibden T₁.

14 || X || 5^a şubḥ-dem: şubḥdan S₁.

6. Vêrdi milk ü māl ü cism ü cānına halkuñ emān
Kıldı cennet ol yeri cennetde hod olmaz ‘azāb²
7. Yêtmedi ‘âcizlere ğavgâ-yı leşkerden zarar
Bî-tekellûf hoş kerâmetdür zararsuz inķılâb
8. Hîç şek yoĥ kim bu nuşret nuşret-i İslâmdur
Pâdişahuñ milkine işbât-ı istiĥkâmdur

XI

1. Serverâ bed-ĥ’âh ĥâk-i reh-güzâr olsun saña
Ĥanda kim ‘azm eyleseñ tevfiķ yâr olsun saña
2. Olmasun başuñdan eksük pâdişahuñ sâyesi
Ĥırz-ı devlet sâye-yi Perverdigâr olsun saña
3. Kılmasun luţfin nihân re’y-i münîrûñden felek
Her nihânî luţf kim var âşkâr olsun saña
4. Çekmesün şemşîrden minnet şalâĥ-ı devletûñ
Muşliĥ-i aĥvâl devr-i rûzgâr olsun saña
5. Fetĥ için her ĥanda kim teprense ‘azmûñ râyeti
Düşmen-i bed-ĥ’âh ĥâk-i reh-güzâr olsun saña
6. Olmasun ĥâmûş bağ-ı medĥinûñ bûlbülleri
Dâ’î-yi devlet Fuzûlî tek hezâr olsun saña
7. Evvel-i ‘azmûñde fetĥ-i milke nuşret bulduĥuñ
Mücib-i tekmîl-i ‘izz ü i’tibâr olsun saña
8. Hîç şek yoĥ kim bu nuşret nuşret-i İslâmdur
Pâdişahuñ milkine işbât-ı istiĥkâmdur

14 || X || 6^a māl ü: māl T₁, S₁, P, KS₁, KS₂.

14 || X || 6^b cennetde: - T₁.

2 P’de “yiri cennetde” kelimelerinin yerinde boşluk vardır.

14 || X || 7^a yêtmedi: yêtmedin P.

14 || XI || 1^b ĥanda: ĥanda T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₆.

14 || XI || 3^a luţfin: luţfi T₁, P, KS₁, KS₂, KS₆.

14 || XI || 3^b nihânî: nihân u S₁.

14 || XI || 5^a ĥanda: ĥanda T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₆ || teprense: deprene T₁.

14 || XI || 5^b ĥâk-i reh-güzâr: ĥâr ü ĥâksâr [TD] ĥâk-i ĥâr u ĥâksâr T₁.

15.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Êrişdi vaqt ki gül başa büstâna kâdem
Cihânı eyleye lûtf-ı bahâr reşk-i İrem
2. Vêre benefşe ile berg-i erğuvân çemene
Şafâ-yı zînet-i peyvend-i âbnûs u beķem
3. Hevâdan eyleye eşcârı ebr gevher-bâr
Şahîfe-yi çemen üzre le'âli-yi şebnem
4. Güneşden ola sipihr-i kevâkib-i seyyâr
Çenâr sâyesi altında sebze-yi hurrem
5. Şahîfe-yi çemen üzre tereddüd êde nesîm
Mesîh cilvegehi ola dâmen-i Meryem
6. 'Uķûd-ı şebnem ile rûz u şeb harâret-i mihr
Hıttû-ı sebze'i geh mühmel êde geh mu'cem
7. Musâvi ola le'âfetde âsmân u zemîn
Berâber ola yügürmekde eşheb ü edhem
8. Çemende oĥına hük-m-i eyâlet-i nev-rûz
Mişâl-i hükme nişâr eyleye şükûfe direm
9. Revâc-baĥş ola gülzâre i'tidâl-i hevâ
Nêçûk ki hıttâ-yı Bağdâda server-i a'zem
10. Gül-i bahâr-ı 'adâlet nihâl-i gülşen-i cûd
Şükûfe-yi çemen-i lûtf u serv-i bâĥ-ı kerem

15 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.

15 || T₁ 35^b, P 212^b, S₁ 110^a, KS₁ 42, KS₂ 17^a, KS₃ 23^b, KS₅ 23^b.

15 || 1^a başa: basa S₁.

15 || 3^b üzre: üstinde T₁, P, KS₁, KS₃ || le'âli: lâle S₁, T₁, KS₁, KS₃.

15 || 4^a kevâkib-i: kevâkib ü KS₂, KS₅, [TD].

15 || 4^b çenâr: çenâre T₁.

15 || 5^a çemen: semen S₁.

15 || 6^b sebze'i: sebzeni S₁.

15 || 7^a ola: oldu T₁.

15 || 7^b ola: oldu T₁.

15 || 9^b nêçûk ki: nêçün ki KS₅ nite ki [TD].

15 || 10^a nihâl: bahar S₁ || cûd: dîn P.

11. Meh-i sipihr-i eyâlet Ayâs Pâşâ kim
Esâs-ı milkdür endîşesiyle mustahkem
12. Bülend-ıqadr cenâbî ki re'y-i rüşenine
Degül dekâyık-ı âdâb-ı salţanat mübhem
13. Müşerref eylememiş bir anuñ gibi kâmil
Serîr-i salţanatı andan esbağ u aqdem
14. Vücüd-ı kâmiline yoğ nazîr 'âlemde
Nê ihtiyâc ki men söyleyem bilür 'âlem
15. Eyâ bülend-nazar âftâb-ı evc-i şeref
Ki halk rızkınadur dest-i himmetüñ maqsem
16. Faķîr-i sofra-yı in'âmıñ ağniyâ-yı zamân
Garîķ-ı nî'met-i ihsânuñ evliyâ-yı nî'am
17. Hârîm-i dergehüñe 'azm eden faķîrlere
Nişâb-ı nî'met ile farz olur tavâf-ı Harem
18. Taķarrübüñ senüñ ol rütbe-yi sa'âdetdür
Kim anda lâzım olur ķurb-ı Hâķ Te'âlâ hem
19. Ümîd ile dutalı dâmen-i 'adâletüñi
Ërişmez oldu girîbân-ı milke dest-i sitem
20. Kâzâ yazanda senüñ ismüñe beķâ milkin
Kılur 'adûlaruñı nevk-i tîğüñ ile ķalem
21. Bu olmasaydı ġaraż şafha-yı vücûda kâzâ
Senüñ 'adûlaruñ ismini eylemezdi raķem

15 || 13^a gibi: kimi [TD].15 || 16^b ġarîķ: tarîķ T₁.15 || 18^a rütbe: türbe S₁.15 || 20^a yazanda: yaza T₁.

22. Fesâd-ı ʿaʿnesin insāna eyleyen melegi
Ger etmeseydi senüñ hüsni sîretüñ mülzem
23. ʿTahâret ü veraʿ u zühd ü taḫvâ ile müdâm
Binâ-yı hüsni sülüküñdür ol kadar muḫkem
24. Fesâda ḳâyil olup infiʿâlden başın
Yuḳaru ḳaldurabilmezdi bir benî âdem
25. Ki baḫr-i hîle-yi İblis aña ger olsa muḫîṭ
Taşavvur eylemek olmaz kim ol binâ çeke nem
26. Gelüp ḫuzûruña görseydi pāk meşrebüñi
Çalardı ḫaclet ile cāmı tevbe daşına Cem
27. Girüp sipāhuña olsaydı vâḳıf-ı rezmün
Tefāḫur etmez idi ḳarb-ı tiḡ ile Rüstem
28. Bu nevʿ ile ki zamānuñda cism-i milk müdâm
Bulur ḫayât-ı mücedded zamân zamân dem dem
29. Vücüd ḫıfzını ʿadlün eger edinse murâd
Binâ-yı feyz ile mesdûd olurdu rāh-ı ʿadem
30. Muḳarrer eyledi gerdün ki dehr durduḳça
Nihâl-i ḳâmetüñi bâr-ı ḡamdan etmeye hem
31. Zamâne üzre gören sāye-yi ʿadâletüñi
Revâ mıdır ki êde sāye-yi ʿadâleti kem

15 || 22^b sîretüñ: şûretüñ T₁.

15 || 23^a zühd ü: zühd S₁.

15 || 24^a fesâda: fesâd T₁ || ḳâyil: ḳâbil KS₁, KS₃, KS₅, [TD] || başın: başı S₁.

15 || 25^b ol binâ: bina P.

15 || 26^a gelüp: gelür T₁, P, KS₁.

15 || 26^b daşına: ṭaşına T₁.

15 || 27^a girüp:görüp T₁, [TD] || sipāhuña: sipāhuñı [TD].

15 || 28^a müdâm: medâr S₁.

15 || 29^a ḫıfzını: ḫıfzuñı T₁ || ilmini KS₃ || ʿadlün: lutfuñ KS₃, [TD].

15 || 31^a gören: görür S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅.

15 || 31^b ki: kim S₁.

32. Şehâ Fuzûlî-yi zârem ki çarh-ı bî-hûde-gerd
Şalupdur âyine-yi tab‘uma ğubâr-ı elem
33. Tenümde zaḥm-ı ḥadeng-i belâ velî şâdem
Ki luṭfuñ olsa bulur cümle zaḥmlar merhem
34. Ümîd var ki teshîr-i milk-i ‘âlem içün
Fezâ-yı çarḥda çekdükçe âftâb ‘alem
35. Zamân zamân yüzüne baĝlu kapular açıla
Nefes nefes olup efzûn kapuñda ḥayl u ḥaşem
36. Müyesser ola ki tevfiḳ-ı feth ile tîĝuñ
Ola ‘Irâḳ-ı ‘Arabda kilîd-i şulḥ-ı ‘Acem

15 || 33^b cümle: barça S₁.

15 || 35^a açıla: açılur S₁.

15 || 36^a feth ile: feyz ile T₁.

15 || 36^b şulḥ-ı: şubḥ-ı S₁ feth-i T₁, P, KS₁, KS₃ şulḥ ü KS₂.

16.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey muşaffâ şîşe-yi cevlanî-yi firûze-fâm
Ma'den-i yâķût-ı şahbâ gül-bün-i gül-berg-i cām
2. Ğonce-yi gülzâr-ı hikmet hoķķa-yı şehd-i şifâ
Dürc-i dürr-i ma'rifet mi'yâr-ı idrâk-i tamām
3. Perde-dâr-ı duķter-i rez dāye-yi bintü'l-'ineb
Maķrem-i sulţân-ı mey maţbû'-ı ebnâ-yı kirām
4. El dutup düşmişleri bir bir ayaķa durģuzan
Şarf eden varın gönüller açmaķa her şubķ u şām
5. Nāzenin dil-ber gibi aķbāba ķanlar yudduran
Derd ilen 'aşık gibi ķanlar töken gözden müdām
6. Veh ne cevhersen ki bilmez hîç kim hāşiyetüñ
'Acz evşāfuñdadur takşire ķāyil 'aķl-ı tām
7. Geh gülüp ķahķah⁸ ter eylersen dimāģın meclisüñ
Geh egilüp halka 'özü ile ķılursan ihtirām
8. Ne du'adur bilmezem ķulķul dēyüp zıkr etdüģüñ
K'ol du'ānuñ hürmetin vācib bilüpdür hāş u 'ām
9. 'Aķl alursan cân baģışlarsan kemāl-i siħrle
Dīvi şalup şîşeye odı ķılursan şuya rām

16 || Bu kaside Bağdat ve Halep Beylerbeyi Veysi Paşa'nın methindedir.

16 || T₁ 37^a, P 213^a, S₁ 111^a, KS₁ 44, KS₂ 18^a, KS₃ 24^b, KS₄ 9^a, KS₅ 24^b.

16 || 1^a muşaffâ: şafâ-yı [TD].

16 || 2^a şifâ: 'anâ KS₅ ğınâ [TD].

16 || 4^a düşmişleri: düşmişlerdi S₁ || durģuzan: turgurur KS₁ turguran KS₂, KS₃ durduran KS₅ durģurup [TD].

16 || 5^a gibi: kimi S₁, [TD].

16 || 5^b gibi: kimi [TD] || töken: dōken T₁.

16 || 6^b ķāyil: kabil KS₃, KS₅, [TD].

8 T₁'de "ķahķah" kelimesi "ķısa ķısa" gibi yazılmıştır.

16 || 9^b dīvi şalup: dīvi şalup S₁ div şalursan KS₅, [TD] || şuya: suya T₁.

10. Gâh durmak geh egilmek geh ayağa düşmegün
Zâhir eyler geh sücûd u geh rükû' u geh kıyâm
11. Bir riyâyî zâhide beñzer sülükün kim ola
Daşrası takvâ ilen zîbâ içi dolu harâm
12. Yoh yoh eṭvâruñ münezzehdür riyâdan şübhesüz
Sende mużmerdür ḥavaşş-ı şerbet-i *yuhyi'l-izâm*
13. Kılmasunlar ta'ne ger mey-hâneler seyr eyleseñ
Şüfi-yi şâfi-derûnsan zâyir-i Beytül-Harâm
14. el-Emânet ey çirâğ-ı ehl-i kâdr ü i'tibâr
el-Mürüvvet ey nizâm-ı ehl-i 'izz ü ihtîşâm
15. Çün şafâ-yı niyyetün tevfiğ-ı ḥüsn-i sîretün
Kıldı kırb ilen seni bég ḥıdmetinde şâd-kâm
16. Umduğun ser-menzil-i maḳşûduña başduñ ḳadem
Kimse maḥrûm olmayan dergâhda dutduñ maḳâm
17. Hâṭıruñdan çıḥmasun maḥrûm olan üftâdeler
Tañrı-çün yâduñda dut ger düşse takrîb-i kelâm
18. 'Arza kıl menden du'a ol ma'den-i inşâfa kim
Feyz-i 'adliyle perîşân milk tapmışdur nizâm
19. Hâris-i ma'mûre-yi Bağdâd kuṭb-ı ehl-i Rûm
Hâmî-yi milk-i Hamâ müstaḥfiğ-i ser-ḥadd-i Şâm
20. Veys Bég ḥazretleri ḥurşid-i evc-i iktidâr
Şehriyâr-ı nik-rây u nik-baḥt u nik-nâm

16 || 10^a geh egilmek: gâh egilmek P.

16 || 10^b sücûd u geh rükû': rükû' ü geh sücûd KS₂, KS₅, [TD] || geh kıyâm: ne kıyâm T₁.

16 || 11^a sülükün: birünün KS₅, [TD].

16 || 12^b sende mużmerdür: sendedür mażmûn-ı S₁, P, KS₁, KS₃.

16 || 14^b 'izz ü: 'izzet-i T₁.

16 || 15^a sîretün: şüretün T₁.

16 || 15^b ilen: ile KS₅, [TD] || şâd-kâm: ehl-i kâm S₁, P, KS₁, KS₃, KS₄.

16 || 16^a başduñ: basduñ S₁ || ḳadem: ayağ S₁.

16 || 16^b maḥrûm: maḥrem S₁, P.

16 || 17^b tañrı-çün: ḥaḳḳ için KS₅, [TD].

16 || 18^a 'arza: 'arz T₁.

16 || 18^b milk tapmışdur: milki bulmuşdur T₁.

16 || 20^b şehriyâr-ı: şehriyâr u S₁ || nik-baḥt u: nik-baḥt S₁.

21. Emr-i ikbâlin müretteb kılmâğa olmuş aña
Şâm bir Hindî kenîzek şubh bir Rûmî gulâm
22. Ol biri tezyîn-i hâlvatgâhına ikdâm edüp
Bu biri tertîb-i evvânına eyler ihtimâm
23. Câma kılmış Cem sifârişler ki yêtgeç bezmine
Öp elin ihlâşımı ‘arz et yêtür menden peyâm
24. Bâdeye Cemşîd emânet yüklemiş kim Tañrı-çün
Görgeç anı düş ayağına yêtür menden selâm
25. Êy hırâmân serv kim tâ devre gelmişdür kıadeh
Görmeyüpdür sen gibi bir tırfa serv-i hoş-hırâm
26. Sağar-ı hulkûn nesîminden muşaffâdur dimâğ
Bâde-yi luţfuñ şemîminden mu‘aţţardur meşâm
27. Hânda kim girdiyse düşmen kâm çıhdı câm-ı mey
Şükr li’llâh kim senüñ bezmünde oldu düst kâm
28. Özgeler devrinde çoğ kan yuddurupdur sağara
Devr-i zâlim vérmeyüp tertîb olan bezme devâm
29. Devlet-i câvîd imdâdıyla fırsatdur bugün
Sağar isti‘câl edüp devrândan alsa intikâm
30. Serverâ fâriğ degül senden Fuzûlî bir zamân
*İnnehû müsted‘î istibkâ’eküm beyne’l-enâm*⁸
- 31.⁹ *Eşrakat minküm ‘alêz-zalmâ’i envârül-hüdâ*
Halledet âşâra envârin bihâ zâlêz-zalâm

16 || 23^b peyâm: selâm KS₁, KS₃, KS₅, [TD].

16 || 24^a bâdeye: bâde T₁.

16 || 24^b görgeç anı: göricek KS₅, [TD] || ayağına: ayağına vü [TD] || selâm: peyâm KS₁, KS₃, KS₅, [TD].

16 || 25^b gibi: tegi T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄ kimi [TD].

16 || 26^a sağar-ı: sağara S₁.

16 || 26^b bâde-yi: bâdeye T₁, S₁, KS₃, KS₅.

16 || 27^a hânda: kıanda T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅.

16 || 28^a yuddurupdur: yutdurup miñ KS₅, [TD].

16 || 28^b tertîb: terğîb [TD].

16 || 29^a câvîd: câvîdüñ S₁.

8 Halk içinde kalmanız istenir.

9 Sizden karanlıklara hidayet nuru saçıldı. Karanlıkları yok eden ışıkların eseri daim olsun.

17.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Bu bahır-i nîl-gün biñ mevc her sâ'at 'ıyân eyler
Ulu'l-ebşâra bir bir keşf-i esrâr-ı nihân eyler
2. Nişân-ı keşret-i eşyâ dem-â-dem ehl-i taklîde
Rumûz-ı nükte-yi tevhîd-i Hâk hâtır-nişân eyler
3. Beyân-ı mâ-cerâ-yı mâ-selef hâl ehline bir bir
Zebân-ı hâl ilen keyfiyyet-i kudret beyân eyler
4. Tena'umda ğurûr u fakırda hırmân şî'âr etme
Ki hikmet bu eki hâletde halkı imtihân eyler
5. Vêrür fakır içre şükr ehline kadr-i Mûsa-yı 'İmrân
Tena'um içre terk ehlin Süleymân-ı zamân eyler
6. Hoşâ ol kim bilüp fakrın tena'um milk-i dünyânun
Yohın eyler taşavvur var varın yoh gümân eyler
7. Ziyân u sūdını dehrün fenâ fehmi eyleyen 'ârif
Hayâtın sūd sevdâsıyla şarf etse ziyân eyler
8. Yamanlıĝ yaĝşılıĝ keyfiyyetin ma'lûm eden 'âkil
Yamanlıĝ edene yaĝşılıĝ etmezse yaman eyler
9. Felek güyâ degül ehl-i firâset kim vefâ ehli
Cefâsından anuñ peyveste feryâd u figân eyler
10. Men andan isterem ta'zîm ü tekrîm ü tûvânâliĝ
Meni gün günden ol zâr u za'îf ü nâ-tûvân eyler
11. Tenümde za'fdan bir üstüh'ân kalmış-durur gerdün
Müdâm ol üstüh'ânı ĝam hadengine nişân eyler

17 || Bu kaside Bağdat ve Halep Beylerbeyi Veysi Paşa'nın methindedir.

17 || T₁ 38^a, P 214^a, S₁ 112^a, KS₁ 46, KS₂ 19^a, KS₃ 26^a, KS₄ 10^a, KS₅ 25^b, KS₆ 16^b.

17 || 1^a 'ıyân: beyân T₁, S₁, KS₄.

17 || 4^a fakırda: fakra S₁.

17 || 6^a bilüp: bulup T₁ || fakrın: fakrı S₁, P, KS₁, KS₆ fakır KS₂ fakrını KS₄, KS₅.

17 || 6^b yohın: yokın T₁, P || varın: devrân T₁ || yoh: yok S₁, T₁, P.

17 || 9^a vefâ: fenâ T₁.

17 || 10^a ta'zîm ü: ta'zîm S₁.

- 12.¹ Nêçün kim hâkdân-ı ‘âlem-i süflide ‘adettür
Kemân-dâr oğ atan sâ‘at nişânın üstüh‘ân eyler
13. Êrişmez kimseden ahvâlüme feyz-i nazar bes kim
Meni za‘f-ı beden dâyim nazarlardan nihân eyler
14. Göñül vîrânesin ma‘mûr kıлмаğ kaçdına çeşmüm
‘İzârum üstine cedvel çeküp şular revân eyler
15. Bi-‘aynih eyle kim cedvel çeküp şu eyleyüp cârî⁵
Emîr-i kâm-rân vîrâne yerler âbdân eyler
- 16.⁶ Ser-efrâz-ı zamâne mîr Veys-i ma‘delet-pîşe
Ki ‘adli her zamân rûh-ı Resûli şâd-mân eyler
17. Zihî şâlih ki dâyim iktidâ-yı emr-i ma‘rûfî
İtâ‘at ehlini âsîb-i düzağdan zamân eyler
18. Aña kılsun itâ‘at buyruğ ilen eylesün tâ‘at
Kıyâmet vaqti her kim meyl-i gülzâr-ı cinân eyler
19. Vêrür Qur‘ân yerine şîhhat-i tâ‘at eger zâhid
Namâz içre du‘â-yı devleti vird-i zebân eyler
20. Eger ta‘lîm vêrse şüret-i divâra ehl-i dil
Kılup kâmil kamu ma‘nâda anı nükte-dân eyler
21. Eyâ pâkîze-ağlâk u felek-ğadr ü melek-sîret
Ki her nâ-kâma yêtse iltifâtun kâm-rân eyler

1 Bu beyit S₁'de yoktur.

17 || 12^a süflide: sefilde T₁.

17 || 14^b cedvel: cedveller S₁ || şular: sular S₁.

17 || 15^a şu eyleyüp: şular kılup P || şu: su S₁.

5 P'de mısralar yer değiştirmiştir.

6 Bu beyit T₁'de yoktur. Bu beytin ikinci mısrası bir önceki beytin ikinci mısrası olarak kaydedilmiştir. Göz kayması hatalarından biridir.

17 || 16^a ser-efrâz-ı zamâne mîr veys-i ma‘delet-pîşe: meh-i evc-i şehâ elvend beg ol ma‘delet-pîşe P.

17 || 17^a ma‘rûfî: ma‘rûfuñ S₁, P, KS₁, KS₃, KS₄, KS₆.

17 || 17^b zamân: emân KS₅ rehân [TD].

17 || 18^a tâ‘at: hıdmet T₁.

17 || 19^b devleti: devletin KS₂, KS₄, KS₆, [TD].

17 || 20^a ehl-i dil: kirmânı [TD].

17 || 20^b ma‘nâda: ma‘nâdan T₁, P, KS₂, KS₄, KS₆.

17 || 21^a pâkîze-ağlâk u: pâkîze-ağlâk P, S₁, KS₂ || felek-ğadr u: felek-ğadrî S₁ felek-ğadr P, KS₅ || melek-sîret: melek-şüret KS₁.

22. Bahâr eyyâmına ger feyz-i ahlâkuñ eşer şalsa
Hevâsını kıılır cân-bağş u ebrin dūr-feşân eyler
23. Hâzân faşlını ger tab^c-ı laţîfün terbiyet kılsa
Töker altun varaklar adını berg-i hâzân eyler
24. Kemâl-i himmetün çün milk ta^cmîrinedür sâ^ci
Kamu şahrâları elbette bâğ u bûstân eyler
25. Bugünden sonra kıalmaz hiç vîrân milk hayrânem
Ki cağd âbâd yerden kaçsa hânda âşîyân eyler
26. Bugünden sonra şahrâlar olur merdüm-nişin yâ Rab
Eger vahşî gelüp râm olmasa hânda mekân eyler
27. Vêrür ta^cmîr milk-i bayıra bārân-ı ihsânun
Nêçük kim âb-ı Hızır emvâtı hayy-i câvidân eyler
28. Saña tâ^cat yêter ancak bu kim dâyim havâdisden
Halâyık hıfzuñı maḥrûse-yi emn ü emân eyler
29. Hüdâvendâ saña mensûbdur aḥkâm-ı şer^ciyye
Nêçün gerdün maña devründe cevri bi-kerân eyler
30. Nê hayf êtdüm aña kim döne döne hayf alur menden
Nêsin öldürmişem kim laḥza laḥza kaçd-ı cân eyler
31. Günahsuz bağrumı kan eyledi cā^ciz midür beyle
Rızâ-yı Hâḥḳ için bir şor ki nâ-ḥaḳ nişe kan eyler
32. Fuzûliden götürme sâye-yi elţâf u ihsânun
Kemâl-i ‘adlünî zıkr ile meşhûr-ı cihân eyler
33. Ümîdüm var kim tâ âsmândur devr ilen dâyir
Senün râyuñca olsun devrler kim âsmân eyler

17 || 22^a şalsa: salsa S₁ kılsa KS₃, [TD].

17 || 22^b cân-bağş ü: cân-bağş S₁, KS₅, [TD].

17 || 23^b töker: döker T₁.

17 || 25^b kaçsa: kaç T₁ || hânda: kânda T₁.

17 || 26^b hânda: kânda T₁, P.

17 || 27^b nêçük: nêçün T₁ || hayy-i: hayy ü [TD].

17 || 29^b nêçün: nêçük P.

17 || 31^b neşe: nice [TD].

17 || 32^a elţâf u: elţâf S₁.

17 || 33^a ümîdüm: ümîd T₁.

18.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Bir gün ki dey 'alâmetin etmişdi âşkâr
Dutmuşdı yüz füsürdelige tab'-ı rûzgâr
2. Bâd-ı hazân yétüp harekât-ı şenî' ile
Her yan dıraht rahtını etmişdi târumâr
3. Şarşar hücum-ı gâret-i büstâna 'azm édüp
Aşliyle kıymamışdı ağaçlarda berg ü bâr
4. Bergini şâh-ı gül yele vèrmişdi ser-be-ser
Ya'nî tecemmüline cihânuñ nè i'tibâr
5. Tay kılmış idi sebze bisâtinı büstân
Ya'nî ki mu'teber degül esbâb-ı müste'âr
6. Êl beyle faşllarda temennâ-yı künc éder
Men eyledüm şabâ gibi gülşen yaña güzâr
7. Bir bâğa düşdi reh-güzerüm gördüm anda cem'
Tertîb-i 'ayş kıлмаğa esbâb her nè var
8. Dolmuş kadeh şarâb ile gelmiş araya kim
Ger lâle gètdi ise menem şem'-i lâlezâr
9. Mînâ-yı sebz lutf ile durmuş ayağa kim
Ger gönce fâni oldı maña 'ömr-i pâ-y-dâr
10. Gelmiş kebâb devre vü söyler ki ey kadeh
Hergiz dutar mı hîdmet-i yârân éden qarâr

18 || Kaside-yi Şitaiye/Kış Kasidesi

18 || T₁ 65^b, P 214^b, S₁ 113^a, KS₁ 48, KS₂ 20^a, KS₃ 28^a, KS₄ 30^b-37^a, KS₅ 26^b, KS₆ 17^b.18 || 1^a dey: dîn S₁.18 || 2^b dıraht: dıraht-i [TD] || târumâr: târ-mâr S₁, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆. [TD]18 || 3^a hücum: hücumı P.18 || 4^a ser-be-ser: ser-te-ser [TD].18 || 6^a beyle: böyle T₁.18 || 6^b gibi: kimi [TD].18 || 8^a araya: ayaga [TD].18 || 8^b gètdi: bitdi [TD].18 || 9^b maña: menem [TD] || pâ-y-dâr: lâlezâr T₁.18 || 10^a devre vü: devreye S₁.18 || 10^b dutar mı: döner mi T₁.

11. Her ırfâ nahl berg-i hâzân ile bağlamış
Meyl-i 'imâret eyleyüben ıfâk-ı zer-nigâr
12. Yıgmış fezâ-yı bâğa hâzân bergi hıştlar
Güyâ hevâ hücûmına dutmak diler hışâr
13. el-Ğışsa ol bisâtıda men germ-i şevk olup
Aldum meta^c-ı zevk vèrüp naqd-i ihtiyâr
14. Oldum tamâm ğarkâ-yı deryâ-yı şevk ü zevk
Dutdum ıarık-ı râbıta-yı 'aqlıden kenâr
15. Her dem bir iltifâta fidâ eyledüm hıred
Her lahzâ bir hevesde nişâr eyledüm vakâr
- 16.³ Her kim ayağ şundı maña men ayağına
Cins-i havâss u naqd-i hıred eyledüm nişâr
17. Ervâh-ı kıds bezmi imiş anı bilmedüm
Men mest-i bî-hod oldum olar kaldı hüş-yâr
18. Bî-hüş düşmüşem müteğayyir mizâc ile
Ğâfil ki leyldür mi geçen devr yâ nehâr
19. Olmuş hücûm-ı hâdişeden hüş münhezim
Kılmış şafâ-yı 'aql mey-i tîreden kenâr⁷
20. Bir lahzadan ki şaykal-ı idrâk-i müstaķim
Nâ-geh götüirdi âyine-yi tab^c-dan ğubâr
21. Açdum gözümi görmedüm ol bezmden eşer
Hakķâ budur tabı^c-at-ı dünyâ-yı bî-medâr
22. Kılmaz kamu każiyyede emrini müstedâm
Olmaz cemı^c-i emrde bünyâdı üstüvâr

18 || 12^b dutmak: dutmağ S₁.

18 || 15^b veķâr: nişâr S₁.

3 Bu beyit S₁'de yoktur.

18 || 16^b cins-i: cins ü T₁.

18 || 17^a kıds: kıdsi T₁.

18 || 17^b mest-i: mest ü T₁.

18 || 19^b mey-i: dil-i [TD] || kenâr: firâr P.

7 P'de de bu kelimenin "kenar" olması ihtimali vardır. "firar" kelimesinin altında silinti hâlinde "kef" harfinin izi görünmektedir. Ya silindiği için başkası tarafından eklenmiş ya da birisi düzeltme maksadı ile "kenar" yerine "firar" yazmıştır.

18 || 20^a lahzadan: lahzâi [TD].

23. Gördüm yêrüm fezâ-yı bisât-ı sürûr iken¹
Olmış mazîk-ı mezbele-yi ‘aciz u inkisâr
24. Hem-şoḡbetüm cemâ‘at-i ehl-i ḡabûl iken
Olmış nedîm ü hem-nefesüm nêce mûr u mâr
25. Cismüm cefâ-yı şiddet-i berd ile nâ-tüvân
Başum belâ-yı ḡâdişe daşıyla sengsâr
26. Ehl-i cefâ tenümde olan kisvetüm alup
Ḳoymuş meni bürehne vü lerzân u ḡâr u zâr
- 27.⁴ Nê bir refîk kim ola ol demde dest-gîr
Nê bir enîs kim ola ol ḡamda ḡam-güsâr
28. ‘Îzid yüzüme bağlamış ebvâb-ı rahmetin
Ya‘nî budur nihâyet-i ‘işyân-ı bâde-ḡ‘âr
29. Çoḡ bâde bezm-i devrde nûş étmişem velî
Men hîç meyde görmemişem bu şîfat ḡumâr
30. Hem zillet ile dergeh-i Ḥâlîḡda münfa‘îl
Hem ḡayret ile ḡalḡ arasında şerm-sâr
31. Devrâna eyledüm bu muşîbetde i‘tirâz
K‘êy çarḡ-ı bî-mürüvvet ü bed-‘ahd-i nâ-be-kâr
32. Bir ‘ömrdür ki mecma‘-ı ehl-i kemâlde
‘Ayş u neşât ile içerem câm-ı ḡoş-güvâr
33. Hergiz özümni görmemişem beyle bî-şu‘ûr
Hergiz özümni görmemişem beyle ḡâksâr

1 P’de 23. beytin ilk mısrası ile 24. beytin ikinci mısrası birleştirilmiş öbür mısralar düşürülmüştür. Ancak daha sonra satır arasına bu iki mısra eklenmiş ve düzeltilmiştir. Düzeltmenin kimin tarafından yapıldığından emin değiliz buna rağmen farkları dipnotta gösterdik.

18 || 24^a hem-şoḡbetüm: hem-demlerüm P.

18 || 24^b nedîm ü: nedîm S₁ || nêce: nêçe T₁, S₁.

18 || 25^b daşıyla: şaşıyla T₁.

4 Bu beyit T₁’de yoktur.

18 || 27^b enîs: şefik [TD].

18 || 28^a rahmetin: rahmeti T₁.

18 || 31^b bî-mürüvvet ü: nâ-mürüvvet ü S₁, KS₆ bî-mürüvvet T₁, P, KS₁, KS₂ || bed-‘ahd-i: bed-‘ahd ü S₁, KS₅, KS₆.

18 || 33^a özümni: özümü KS₅, [TD] || beyle: böyle T₁.

18 || 33^b özümni: özümü KS₁, KS₅, [TD] || beyle: böyle T₁.

34. Mey-ḥ⁴âreler mücâlesetinden alup sürür
Mey ṭab⁵uma olurdu feraḥ-baḥş u sâzgâr
35. Hâlâ nè vâḳi⁶ oldu ki vèrdün bugün maña
Noḳşân-ı ‘arz-ı hâl ü şikest-i ten-i figâr
36. Devrân cevâb vèrdi men-i bî-nevâya kim
Ëy ḥaste bu muşibete şabr eylegil şî‘âr
37. ‘Îzâ-yı cân u cism⁴ naşîḥat-durur saña
İdrâk ehlisen bu naşîḥatdan êtme ‘âr
38. Aldanma mey neşâtına vü dème dem-be-dem
Kim neşe beyle anı ḥarâm êtdi Kirdigâr
39. Her emr ü nehye ‘ibret ilen i‘tibâr kııl
Her işde i‘tibârı şî‘âr eyle zînhâr
40. Ref⁷ oldu ol muşibet ü andan ‘iyân olan
Taḥḳîḳ-ı sırr-ı ḥikmet-i Ḥaḳ ḳaldı pây-dâr
41. Ve‘r gètdi raḥt hem ḡam ilen ḳılma ıztırâb⁹
Şabr êt kim ol küdürete hem yoḥdur i‘tibâr
42. Bir resmdür bürehne olup ḳışda her dıraḥt
Tecdid-i kisvet eylemek eyyâm-ı nev-bahâr

18 || 35^a vèrdün: itdün [TD] || maña: beni S₁, [TD].

18 || 35^b noḳşân-ı ‘arz-ı hâl ü: noḳşân-ı ‘arz-ı hâl S₁, KS₅ noḳşân-ı ‘arz ü hâl ü KS₁ noḳşân-ı ‘arz ü hâl KS₆ beyle zebün ü zâr ü [TD] || şikest-i ten-i figâr: şikest-i ten-i nigâr S₁ şikeste-veş figâr KS₅ şikest ü ten-i figâr KS₆ şikest-ten ü figâr [TD].

18 || 36^a men-i bî-nevâya: bu nâ-tüvâna [TD].

18 || 37^a naşîḥat-durur: bu naşîḥat-durur T₁.

4 Kelime grubu, değerlendirdiğimiz nüshalarda ve TD’de “cism ü cân” şeklinde kaydedilmiş olmasına rağmen aruz gereği “cân ü cism” yazımı tercih edilmiştir.

18 || 38^b neşe beyle anı: neşe böyle anı S₁, KS₄, KS₆ neşe anı böyle KS₂ kim neşe beyle KS₃ anı neşe böyle KS₅ anı beyle ile [TD].

18 || 39^a ‘ibret: ḥayret T₁.

18 || 39^b i‘tibârı: i‘tibâr P, T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆.

18 || 40^a ref: def P.

18 || 40^b pây-dâr: âşkâr KS₅, [TD].

18 || 41^a raḥt: vaḳt [TD] || hem ḡam ilen ḳılma: kıla zara⁶ êtme T₁.

9 P’de “hem ḡam ilen” kelimelerinin üzeri çizilmiş ve üzerine “naḥl gibi” yazılmıştır. Yazı farklı olduğu için bu düzeltmenin sonradan yapıldığını düşünüyoruz.

18 || 42^a bir: bu KS₅, [TD] || olup: olur T₁.

43. Sen hem nihâl-i nev-res-i gülzâr-ı ʿışksan
Ger gêtî berg hâtîruña yêtmesün ğubâr
44. Kesme bahâr-ı luţf u keremden ümîdüñi
Tecdîd-i raht-ı tâzeve olġıl ümîdvâr
45. Cüzʿî hasâret ile melûl olma şükr kııl
Bêg³ hâk-i dergehine fidâ beyle şad hezâr

18 || 44^b olġıl: olgil S₁, P.

18 || 45^a kııl: kim S₁, T₁, KS₁, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆.

18 || 45^b bêg: yêg KS₂, [TD] || beyle: böyle T₁.

3 Bu kelime T₁ ve S₁'de بـ şeklinde yazılmıştır. P'de ise ilk harf biraz silinmiş, altında bir nokta ile silinmiş nokta izi görünmektedir. İkinci harf olarak da “kef” harfi açıktır. Bu yazım “bêg, biñ” olarak okunabilir. Tek noktanın ب olarak değerlendirilmesi durumunda “pek, bêg, biñ” okunuşları öne çıkmaktadır; ع olarak değerlendirilmesi durumunda ise “yêg” okunuşu ortaya çıkmaktadır. KS₁, KS₃, KS₄ ve KS₆'da kelime بيك şeklinde yazılmıştır. Bu yazım kelimenin “bêg” veya “biñ” şeklinde okunmasını mümkün kılmaktadır. KS₂'de kelime بك şeklinde yazılmıştır. Bu yazımı “yêg” okumak mümkündür. Bin, sad ve hezar ile olan sayı ilişkisi bakımından; bêg, “hak-i dergeh”in tamlayanı olması bakımından; yêg ise birinci mısradaki hasaretin alternatifini ileri sürmesi bakımından çağrışıma dâhil olmuş olabilir. Beytin sonundaki “sad hezar” bin okunuşunu elemektedir. Geriye “yêg” ve “bêg” kalmaktadır. Elimizdeki nüshaların çoğunun şehadeti “bêg”den yanadır.

19.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Yine açıldı gül ü kıldı cihânı hurrem
Çemen-ârâ-yı vücûd oldu gül-i bâğ-ı ‘adem
2. Müjde-yi lâle vü gül vèrdi meger bād-ı bahâr
Ki nişâr etti şükûfe aña dînâr u direm
3. Lâle bir reng ile keşf eyledi esrâr-ı derûn
Ki dil-i hâkde kalmadı rumûz-ı mübhem
4. Şem‘-i gül vèrdi çemen bezmine bir nûr-ı sürûr
Ki çirâğ ile bulunmaz eşer-i zulmet-i ğam
5. Bâddan goncelere hâmile oldu gül-bün
Eyle kim ‘İsâya Cibrîl deminden Meryem
6. Dem-i cân-bağşını gûyâ yele vèrmiş ‘İsâ
Ki bulur cân ten-i eşcâr deminden her dem
- 7.⁶ Dem bu demdür bu demi hoş göregör ey ‘arîf
Añma ‘İsâ demini urma geçen demden dem
8. Sebze-ğîz oldu hevâdan ölüler toprağı
Sebze her levh-i mezâra bu haatı kıldı raķem
- 9.⁹ Ki neçün ğâflet ile fevt ola bir mevsim kim
Ola andan diriler tek ölüler hem hurrem
10. Hâk-i Cem üzre çıhup lâle dutup cāmını dèr
Ki kimûn var ise bir cāmı bugün oldur Cem
11. Âdemî istese toprağda elbette bulur
Bugün ol feyzi ki toprağı edüpdür Âdem

19 || Bu kaside Vezir-i Azam Rüstem Paşa'nın methindedir.

19 || T₁ 39^b, P 215^b, S₁ 114^b, TT 9^a, KS₁ 51, KS₂ 21^b, KS₃ 30^a, KS₄ 11^a, KS₅ 28^a.

19 || 4^a şem‘-i: şem‘ ü S₁, TT, KS₃ şâh-ı KS₅, [TD].

19 || 4^b zulmet-i: zulmet ü KS₂, [TD].

19 || 5^a hâmile: hâmil T₁.

19 || 6^b cân: cân ü [TD] || ten-i: ten [TD] || her: bir S₁, KS₃ neye TT.

6 TD’de 7 ve 8. beyitler yer değiştirmiştir.

19 || 7^a göregör: görür TT.

19 || 7^b aña: aña P.

19 || 8^a toprağı: toprağı S₁, T₁.

9 TD’de 9 ve 10. beyitler yer değiştirmiştir.

19 || 11^b feyzi: feyzdür TT feyz P || edüpdür: kılubdur [TD].

12. Sebzeden zeng ‘iyân eyledi âyîne-yi bâğ
Bes ki çekdi dün ü gün şebnem ü bârândan nem
13. Tırfa kim sebze ile revnağ-ı bâğ oldu ziyâd
Gerçi her âyineden zeng şafâ eyler kem
14. Bülbüle minnet édüp dün dér idi bād-ı bahâr
Ki menem vâsıta-yı revnağ-ı milk-i ‘âlem
15. Dêdi bülbül aña ey ehl-i hilâf eyleme lâf
Bir hayâ kıl bu sözi söyleme epsem epsem
16. Sen eger bilmez iseñ cümle-yi âfâk bilür
Ki kimüñdür bu mübârek eşer-i feyz-i kıdem
17. Tâze gülzâr-ı vezâretde açılmış bir gül
Vermiş âfâka nesim-i eşeri lutf-ı İrem
18. Kılmış andan bu şafâ kesbini gülzâr-ı vücûd
Olmış anuñla bu bünyâd-ı leţâfet muhkem
19. Ol ser-efrâz kim anuñ gibi bir ferruh-ruh
Pâye-yi kıadre kıadem başmadı andan akıdem
20. Andan aldı ‘azamet emr-i vezâret güyâ
Hüküm için şimdi Süleymâna vâridi hâtem
- 21.⁷ Aña hatm oldu reh ü resm-i hükûmet güyâ
Şimdi naşb oldu bu dergâha vezir-i a‘zem
22. Hüsni-i re’yiyle bugün hükme girür div ü perî
Darb-ı tigiyle bugün fetğ olur iklîm-i ‘Acem
23. Ki Süleymân-ı zamân Âşafı etdi nâyib
Oldı ser-‘asker-i Keyhusrev-i devrân Rüstem

19 || 12^a zeng: reng T₁, S₁, KS₁, KS₂ jeng TT, KS₃, KS₄.

19 || 12^b çekdi: geçdi [TD] || şebnem ü: şebnem-i TT, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅ || nem: - TT.

19 || 13^b her: kim T₁ || zeng: jeng TT.

19 || 14^a bād-ı: ebr-i TT.

19 || 17^b lutf-ı: feyz-i TT.

19 || 19^a gibi: kimi [TD] || bir: bir bu T₁ || ferruh-ruh: ferruh-pey TT.

19 || 19^b kıadre: kıadr T₁ || başmadı: basmadı S₁.

19 || 20^b için şimdi süleymâna: süleymâna şimdi TT.

7 Bu beyit TT’de yoktur.

19 || 22^a girür: vürür TT gire P.

19 || 22^b iklîm-i: milk-i TT.

24. Ol cevân-baht ki icrâ-yı ‘adâletde müdâm
Nesağ-ı şer’ledür emr-i şerîfi tev’em
25. Pertev-i rahmet-i Hâk hazret-i Rüstem Pâşâ
Ser-i erbâb-ı şehâ server-i pâkîze-şiyem
26. Ger şabâdan haber-i ‘adlin eşitse edemez
Şem‘ pervâneye muṭlak diri olduğça sitem
27. Milk nazmında eger hükmine olsa vâkıf
Zülf-i maḥbûbı hevâ eyleyebilmez derhem
28. İ’tidâl istese erkân-ı mizâca ‘adli
Êrişür şıḥḥat-i ‘âm ile eṭıbbâya elem
29. Feyz-i nuşret bulur elbette cihân-gırlıge
Himmeti her kime ḥurşîd-şıfat vërse ‘alem
30. Şafḥa-yı nâme gibi cezm dutar her yere kim
Kilk-veş çekse süṭûr-ı sipeh-i ḥayl u ḥaşem
31. Rif‘at-i ḳadrini ḥurşîde su’âl êtdi zemîn
Hâk-i dergâhına yâd eyledi ḥurşîd ḳasem
32. Kim anuñ bulmayup aḥvâline bir zerre vuḳûf
Ḳalmışam dâ’ire-yi ḥayret içinde men hem
33. Tâ‘at-ı Hâlikadur ḥüsn-i rızâsı dâ‘î
Rızḳ-ı maḥlûḳa kefi baḥr-i nevâli maḳsem
34. Baḥr u kân eyleseler da‘vâ-yı iḥsân u şehâ
Kerem ü cûdını gördükde olurlar mülzem

19 || 25^a rahmet-i hâk: merḥamet KS5 merḥamet ol [TD] || rüstem: aḥmed TT.

19 || 26^a haber: eşer TT.

19 || 28^a ‘adli: ‘adl S₁.

19 || 30^a nâme: nâmî P, T₁ || gibi: kimi [TD].

19 || 30^b sipeh-i: sipehi P sipihr-i T₁.

19 || 31^a ḥurşîde: ḥurşîd S₁.

19 || 32^b ḥayret: ḥasret TT.

19 || 33^a tâ‘at: tâḳat T₁.

19 || 33^b kefi: kefi TT || nevâli: nevâl TT.

19 || 34^a iḥsân u şehâ: iḥsân ya’nî KS5 iḥsân ammâ [TD].

19 || 34^b ü: - T₁ || cûdını: cûdına T₁.

35. Ḳanı ol rütbe ki cûdıyla anuñ baḥş éde baḥr
 Ḳanı ol ḥavşala kim kân-ı keremden² ura dem
36. Her nè tedric ile biñ yılda olur behre-yi kân⁴
 Her nè yüz yılda mürûr ile olur ḥâşıl-ı yem
37. Bezî bir demde éder meclisine ḥâzin-i cûd
 Şarf bir günde kıılır bezmine ḳassâm-ı kerem
38. Bi'llâh er görmiş olaydı kerem-i bî-bedeli
 Anı mu'ciz şanup îmana gelürdi ḥâtem
39. Serverâ cümle-yi âfâḳa yétürmiş 'adlûñ
 Vüs'at üzre eşer-i râbıṭa-yı ḥ'ân-ı ni'am
40. N'ola ger dâr-ı şifâ-yı keremüñden yétse
 Bu Fuzûlî-yi dil-efgârına hem bir merhem
41. Var ümîdüm ki cihân olmaya ḥâlî senden
 Néce kim var nücûm u felek ü levḥ ü ḳalem
42. Şuḡl-i 'âlem ola tedbîrûñ ile râst müdâm
 Ḳadd-i gerdûn ola pâ-bûsuñ içün dâyim ḥam

19 || 35^a anuñ: aña TT || éde baḥr: édeler TT.

19 || 35^b keremden: kereminden S₁, T₁, P, KS₁, KS₄ || ura: üze T₁.

2 P'de bu kelimenin yazımı çok açık değildir. "Keremden" kelimesinde yukarıda bir nokta vardır ama bu noktanın yanlışlıkla mı konulduğu yoksa "nun" harfinin noktası mı olduğu tam belli değildir.

19 || 36^a biñ: - KS₅ || olur behre-yi kân: vèreler behre-yi KS₅ vère baḥr ile kân [TD].

19 || 36^b ile: ilen TT || olur: kııla KS₅ kıılır [TD].

4 İncelediğimiz nüshalarda "olur behre-yi kân" şeklinde kaydedilmiş olan kısım TD'de "vire baḥr ile kân" olarak karşımıza çıkar. Cem Dilçin, "Stilistik Açından 'Öncelemeler' ve Fuzûlî'nin Şiirlerinde 'Yüklem Öncelemesi'" isimli makalesinin dipnotunda TD'deki farkın yanlış olduğunu delilleriyle ortaya koymaktadır.

19 || 37^a bir: her S₁ || cûd: ḥûr S₁.

19 || 38^a bi'llâh: va'llâh TT.

19 || 40^b dil-efgârına: dil-fiğârına KS₁, KS₃ dil-efgârına [TD].

19 || 41^a ḥâlî senden: senden ḥâlî P.

19 || 41^b levḥ ü: levḥ TT.

19 || 42^b pâ-bûsuñ: pâ-bûs TT.

20.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. *Bi-hamdi'llāhi ve'l-minne* ki tevfiķāt-ı Rabbānī
Yëtürdi menzil-i maķşûda İbrāhîm Sultānı
2. Tārîķ-ı Kerbelâ rāh-ı Necef bir rehber isterdi
Bu yolda gördi Hāķ Hızır olmağa sultāna erzānī
3. Velāyet dürlerinüñ ma'denidür evliyā burcı
Emîn-i Hāķ görüp sultāna tapşurdı felek anı
4. Eyā sultān-ı 'ālî-himmet ü ser-dār-ı 'ādil-dil
Ki sensen gevher-i inşāf u dürr-i ma'delet kânı
5. Müşerref eyledi zāt-ı şerîfün hāk-i Bağdādı
'İmāret kıldı re'y-i genc-baķşuñ milk-i virānı
6. Şafā tapdı vüşül-i maķdemüñden yeñle cân bağı
Esās aldı binā-yı himmetüñden 'adl evyānı
7. Kādem başduñ diyār-ı eşref-i Bağdāda bir bir sen
Mezārāt u buķā'ül-hayr senden oldu nūrānī
8. Ziyāretler ki kıldıñ āsitānlar kim tavāf êtdüñ
Kābul olsun ki tapduñ her birinden feyz-i pinhānī⁷
9. Maķām-ı Kānber ü evlād-ı Fazl u ba'z-ı ehl-i beyt
Tavāf êtdüñ cevān-merdāne kıldıñ 'arz ihsānı
10. 'Alinüñ pençesin kıldıñ ziyāret kim muķarrerdür
Yeñi gördükde maķdümün el öpmek bende fermānı

20 || Bu kaside Safevîler'in Bağdat Valisi İbrahim Han Musullu'nun methindedir.

20 || T₁ 41^a, P 216^b, S₁ 115^b, KS₁ 54, KS₂ 23^a, KS₃ 31^a, KS₄ 12^a, KS₅ 29^a.

20 || 2^b sultāna: sultān KS₂ sultānı [TD].

20 || 5^a hāk-i: milk-i KS₂, [TD].

20 || 5^b genc-baķşuñ: genc baķtuñ S₁ || milk-i: hāk-i [TD].

20 || 7^a bir bir sen: u yer yer S₁ yer yer KS₂ u bir bir P bir bir hep KS₁ yer yer hep KS₃ yer yer sen KS₄ sen bir bir KS₅ sen yer yer [TD].

20 || 8^a ziyāretler ki: ziyāret her ki S₁.

20 || 8^b pinhānī: rabbānī P, KS₃ sübhānī KS₄ ihsānī KS₅ rühānī [TD].

7 P'de bu kelimenin yazımı açık değildir. "pinhani" olmak için noktaları eksiktir ve fazladan bir "ra" harfi vardır. "ruhani" olmak için de "vav" ve "ha" harfleri eksiktir. Bu sebeple "dad" harfinin noktasını ortak kabul edip "rabbani" okuduk.

20 || 9^b 'arz ihsānı: çoķ zer-efşānī KS₅, [TD].

20 || 10^b maķdümün: maķdümü S₁ || el: el T₁, S₁ || fermānı: - S₁ dāmānı KS₅, [TD].

11. Ziyâ-yı² rifâtünden sâye buldı seyr vaktinde
Gehî Behlül-i Dîvâne gehî Mañşûr-ı Hâkânî
12. Hemîşe haşmuñı Şâh-ı Velâyet daşa döndersün
Neçük kim gördün etmiş mu'ciz ilen daş aşlanı
13. Maķâm-ı mınṭaķa ṭavfın kılup olduñ kemer-beste
Öpüp 'avn u mu'in dergâhın etdün tâze imânı
14. Cevâd u Kâzımuñ 'aṭṭâr-ı Bağdâd olduğın bildün
Yüz urduñ tapduñ ol 'aṭṭârdan her derde dermânı
15. Naķıyy⁶ ü 'Askeriyy ü Mehdiye enşâr gönderdün
Ki âlâyişlü kâfir leşkerinden şahlaya anı
16. Fırât-ı pāk tek Bâbil diyârına ḳadem başduñ
Bir evc-i Zühre oldı senden ol Hârût zindânı
17. Mişâl-i Meşhed-i şems⁹ ü mezâr-ı Cümcüme yêr yêr
Temâşâsıyla gördün mu'cizât-ı Şâh-ı Merdânı
18. 'Uḳayl İbni Ebî Ṭâlibden istimdâd êdüp himmet
Ṭarîķ-ı Kerbelâya başladuñ aķrân u a'yânı

20 || 11^a ziyâ: zâl S₁ kemâl P.

2 P'de bu kelime silinmiş ve yerine farklı bir yazı ile "kemal" yazılmıştır.

20 || 12^b neçük: neçün T₁, KS₄, KS₅ nice [TD].

20 || 13^a mınṭaķa: mınṭaķa P.

20 || 15^a naķıyy: taķıyy S₁, T₁, P, KS₁, KS₂, KS₄.

6 Bu kelimenin "Nakiyy" olması gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü üstteki beyitle beraber bu iki beyitte on iki imamdan beş tanesinin ismi zikredilmektedir. 15. beyitte yer alan "Takiyy" 14. beyitte yer alan "Cevad"ın lakabıdır. Bu durumda şair, aynı imamı iki defa zikrederken "Nakiyy"e yer vermemiş olmaktadır. Ayrıca 14. beyitte bahsedilen Cevad ve Kazım'ın kabirleri Bağdad'da aynı türbe içinde bulunurken Naki ve Askeri'nin mezarları Samarra'da aynı türbenin içinde yer almaktadır. Mehdi, ise Askeri'nin oğludur ve Samarra'da doğmuştur. İbrahim Han Musullu'nun medhinde yazılan bu kasidenin bu beyitlerinde memduhun ziyaret ettiği ve imar ettiği şehirler oralarla özdeşleşen imamlar üzerinden anlatılmıştır. Ancak değerlendirmeye dâhil ettiğimiz yazmaların çok azında (KS₃, KS₅) bu görüşümüzü destekleyecek yazıma rastladık.

20 || 16^a tek: - T₁.

20 || 16^b bir evc-i zühre: burûc-ı zühre KS₂, KS₅ burûc-ı zühresinde [TD] || senden ol: ol [TD].

20 || 17^a yêr yêr: bir bir P.

20 || 17^b temâşâsıyla: temâşâyla T₁, S₁, KS₁, KS₄, KS₅.

9 TD'de "şems" kelimesi büyük harfle başlamıştır ki bu da onun özel bir isim olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca bazı tez çalışmalarında "şems" kelimesinin "Şems-i Tebrizi" olarak anlaşıldığı da görülmüştür. Bu beyitte şairin mevzu ettiği kişi İmam Rıza'dır. İmam Ali Rıza, bu şehirde vefat ettiği için "şehadet yeri" anlamında şehir, Meşhed olarak adlandırılmıştır. İmam Rıza'nın kabri de Meşhed'dedir.

20 || 18^a himmet: merdüm T₁.

19. Çü deşt-i Kerbelāya leşker-i İslāmı cem‘ êtdün
Yağın oldu ki Şâh-ı Kerbelānuñ istenür kanı
20. Edā-yı t̄ā‘at u ‘arz-ı niyāz êtdün bi-ḥamdi’llāh
Ki maḳbūl oldu Beytu’llāha İbrāhīm ḳurbānı
21. Yêtürdün niyyet-i pāk ile bir bir cedd ü ābāya
Selām-ı ravza-yı pākize-yi Şâh-ı Ḥorāsānı
22. Bugün ser-menzil-i maḳşūda yêtürdün rāh-ı vaḥdetde
Refîḳ oldu saña tevfiḳ tapduñ vaşl-ı cānānı
23. Nê cānān cān-ı muṭlaḳ belki cāndan efḍal ü eşref
Ki dergāhında eyler cān nişārın insī vü cānnī
24. Ḥudānuñ *innemā*³ ḳavlinde ḥalḳ içre velī‘ahdi
Resūlūñ *laḥmūke laḥmī*⁴ ser-i ḥ‘ānında miḥmānı
25. Gehī muḥtāca vêrmiş Ḳanberi tuḡyān êdüp luṭfı
Gehī aşlardan almış muṣṭarib ḥāletde Selmānı
26. Ṭufeyli gevher-i zāt-ı şerīfī ādem ü ‘ālem
Fidā-yı cevher-i cism-i laṭīfī baḥri vü kānı
27. Emīrū’l-Mü’minīn Ḥayder ‘Alī İbni Ebī Ṭalīb
Ki Cibrīl-i Emīndür ḥalvet-i vaḥdetde derbānı
28. Nêdür dünyā vü ‘uḳbā bī-rızā-yı Murtażā bi’llāh
Nê ol bāḳī gerek şıdḳ ehline muṭlaḳ nê bu fānı

20 || 22^a vaḥdetde: vaḥdetden S₁.

20 || 23^a cānān cān-ı: cān cānān-ı T₁, S₁, KS₁, KS₃, KS₄.

20 || 23^b nişārın: nişārī [TD].

3 Atıf: *Kur‘an*: 5. Maide 55. Sizin veliniz ancak Allah’tır, peygamberidir, bir de Allah’ın emrine boyun eğerek namazı dosdoğru kılan, zekatı veren müminlerdir.

4 Etin etim, kanın kanımdır. Muhammed Bâkır el-Meclisî, *Bihârü’l-Envârî’l-Câmi‘ atü li-Düreri Abbâri’l-E‘immeti’l-Ethâr*, Kum: Ahyaü’l-Kütübi’l-İslâmiye, 1968, C. 39, s. 19.

20 || 25^b ḥāletde: ḥālinde KS₁, KS₂, KS₃, [TD].

Bu beyitten sonra TD’de değerlendirdiğimiz nüshalarda olmayan bir beyit vardır:

. Gehī vêrmiş Resūl’e ‘arşda arslan ile mührin

Gehī ‘arz êtmiş elde ḥātem-i ḥükm-i Süleymānı

20 || 26^b fidā-yı cevher-i cism-i laṭīfī: fidāy u cevher ü cism-i laṭīf S₁.

20 || 27^b vaḥdetde: vaḥdete T₁, S₁.

29. Müdām ol kim bu dergāhuñ kâmu sādât u hūddāmın
Ser-â-ser cem'-i hâtır kılduñ ol cem'-i perişânı
30. Men-i ġāfilden āġāh ol ki bir kemter senâ-h'ânem
Gerek sen tek ser-efrāzuñ menüm tek bir senâ-h'ânı
31. Fuzûlî bu harem içre şeb ü rûz u geh ü bî-geh
Du'â-yı hayr kııl sulţāna terk êt resm-i nisyânı
32. Nê evrād u du'â kim kııldı sulţān āsitānlarda
Qabûl êt kim budur dil-şād eden yüz bîñ müselmânı

20 || 29^a sādât u: sādât S₁, T₁, KS₄, KS₅ || hūddāmın: hūddāmı S₁.

20 || 31^b resm-i nisyânı: resm-i bustānı KS₅ seyr-i bu-stānı [TD].

Bu beyitten sonra TD'de değerdendirdiğimiz nüshalarda olmayan bir beyit vardır:

. İllāhî tâ binâ-yı dehr bâkîdür muḥalled kııl

Bu sulţān-ı cevan-baḥtî bu serdār-ı cihan-bānı

20 || 32^a evrād u: evrād T₁, S₁, KS₁ || āsitānlarda: āşnālarda T₁.

20 || 32^b êt kim: olsun [TD].

21.

Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün

1. Yine deşt ser-sebzdür faşl-ı hurrem
Cihân bî-tekellûf tekellûfde ‘âlem
2. Nebâtât emvâtına vèrmiş ihyâ
Hevâ-yı Hızır-ğaşlet ü ‘İsevî-dem
3. Mesîh-i şükûfe zuhûrına muṭlaḡ
Şabâ ‘aṭse-yi Âdem ü şâḡ Meryem
4. Bisât-ı besâtîn ü baş-ı reyâḡhîn
Biri fâricü’l-hem biri kâşifü’l-ḡam
5. Gül evrâkı eşcârda eyle muzmer
Ki ma‘nâ-yı nâdir ‘ibâretde mübhem
6. Gül-i surḡ-ı sūrî ‘arûs-ı muḡanna‘
Dıraḡt-ı şükûfe nigâr-ı mu‘ammem
7. ‘Anâdil ḡaṭbine gül-bün menâbir
Şükûfe sipâhına gülzâr muḡayyem
8. Bugün zülf-i ehl-i melâḡatden özge
Degül hîç kim muṡtarib-ḡâl ü derhem
9. Bugün ebr ü bād-ı bahârîden özge
Degül kimse ser-geşte vü dîde pür-nem
10. Bahârûndur âyâ bu te’sîr bilmen
Veyâ devlet-i feyz-i ḡâḡân-ı a’zem

21 || Bu kaside Safevîler’in Bağdat Valisi İbrahim Han Musullu’nun methindedir.

21 || T₁ 42^b, P 217^a, S₁ 116^b, KS₁ 56, KS₂ 24^a, KS₃ 32^b, KS₄ 13^a, KS₅ 30^a.

21 || 1^a ser-sebzdür: ser-sebzdür faşl S₁ ser-sebzdür KS₁ her sebzedür KS₅ her sebzedden [TD].

21 || 1^b cihân: cinân S₁.

21 || 2^b hızır-ğaşlet ü: hızır-ğaşlet T₁, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄.

21 || 4^b fâricü’l: fâriḡu’l T₁.

21 || 5^a evrâkı: evrâḡ-ı S₁ || eyle: oldı [TD].

21 || 5^b mübhem: mudḡam P.

21 || 8^b kim: kes [TD] || muṡtarib-ḡâl u: muṡtarib-ḡâl S₁.

21 || 9^a bahârîden: baharından S₁.

21 || 10^b devlet-i feyz-i ḡâḡân-ı: pertev-i devlet-i ḡân-ı S₁.

11. Felek-mertebe kûtb-ı hürşîd-seyrî
Ki nev-rûz-ı ‘adliyledür milk hürrem
12. Mişâl-i aşâletde ismiyle cārî
Ezel tâ ebed hük-m-i tuğrâ vü hâtem
13. Hîsâb-ı sahâvetde emriyle mecra
Gedâ adına hâşıl-ı ma‘den ü yem
14. Egerçi zamânında mümkindür etmek
Gedâ genc-i dînâr u dirhem ferâhem
15. Bulınmaz bu ma‘mûrede bir harâbe
Defin olmağa genc-i dînâr u dirhem
16. Nazar feyz-i rûhı⁵ şıfâtında ‘aciz
Hîred cevher-i cismi derkinde mülzem
17. Kemâlât kesbine ‘aql-ı mücerred
Nê cism-i muşavver nê rûh-ı mücessem
18. Ruh-ı meh-veşi âyet-i naşr-râyet
Kad-i dil-keşi râyet-i feth-perçem
19. ‘Înân-ber-‘inân feth ü nuşret refîkî
Nê şarı ki kılsa ‘azîmet muşammem
20. Semiy-y-i Halîl-ahter-i burc-ı hikmet
Ki rahşınadur gâşiye-keş yüz Edhem
21. Kuzâtuñ zamîrine izhâr-ı dâyim
Hem ef‘âl-i mutkan hem a‘mâl-i mübrem

21 || 11^a hürşîd-seyrî: hürşîd-sîret [TD].

21 || 12^b tuğrâ vü: tuğrâ T₁.

21 || 13^b adına: bulsa ger P || ma‘den ü: ma‘den S₁.

21 || 16^a rûhı: rûh KS₅, [TD].

21 || 16^b cevher-i cismi: cevheri cism T₁, P, KS₁.

5 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II” isimli makalesinde TD’de bulunan “rûh” farkının yerine “rûhı” biçimini önermektedir. TD’nin herhangi bir nüsha farkı göstermeden kaydettiği kelime P, T₁ ve S₁’de “rûhı” şeklindedir.

21 || 18^a ruh-ı meh-veşi âyet-i naşr-râyet: kad-i dil-keşi râyet-i nusret-âyet [TD].

21 || 18^b kad-i dil-keşi râyet-i feth-perçem: ruh-ı meh-veşi râyet-i feth-perçem [TD].

21 || 19^b şarı: sarı P || muşammem: muzammem T₁.

21 || 21^b mutkan hem: müsterhem [TD].

22. Kader tek vuḵūfına inṣā hemīše
Hem eşkāl-i muḡlaḵ hem esrār-ı mübhem
23. Hükümet-şi‘ārā vilāyet-penāhā
Ki cāh u hükümet sañadur müsellem
24. Eger māha mihr-i ruḡuñ şalsa pertev
Meh olmaz daḡı mihrden zerrece kem
25. Eger yetse pervāneye hükümün ėy şem‘
Olur⁵ mihr-i ḡāzır şeb-i dāc-ı muzlem
26. Şarāb-ı mezāḡuñda keyfiyyet-i şehd
Mizāc-ı sinānuñda ḡāşıyyet-i sem
27. Senüñ pāy-büsuñ temennāsı birle
Ḳadüm tek ḡad-i āsmān muttaşıl hem
28. Zemīn pāy-büsuñla bir ḡadr bulmış
Kim ol ḡadre ḡādir degül āsmān hem
29. Şehā sensen ol gevher-i dürc-i ḡikmet
Ki sendendür elbette her derde bir em
30. Nē dil-rīş kim zaḡm tek açdı aḡzın
Saña ‘arz-ı ḡāl ėtmeḡe tapdı merhem

21 || 22^a inṣā: ifṣā T₁, P, KS₁, KS₂, KS₄.

21 || 23^b cāh u: cāh-ı KS₅, [TD].

21 || 24^a şalsa: salsa S₁.

21 || 25^b olur: kıılır P – T₁ || şeb-i dāc-ı: şeb ü evc-i S₁ şeb-i zāc-ı KS₁ aña tāt-ı KS₅ aña zāc-i [TD].

5 P’de bu kelimeye müdahale edilmiş gibi görünmektedir. Muhtemelen dipnottaki şekle dönüştürülmüştür.

21 || 26^b sinānuñda: sinānında T₁.

21 || 29^b elbette: er tapsa S₁.

22.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Veh nêdür ol t̃âyir-i ferhunde-bâl u t̃iz-per
Kim olur bir t̃urfâ âyîn ile her dem cilveger
2. Ağzı açuk çılmaz âvâzı ayağı yoh yürür
Cân iledür seyri ammâ demek olmaz cânever
3. Bir demürden daşlu dîvâr ile mustahkem hîşâr
Bir esâsı kıyr ilen kıyım binâ-yı mu'teber
4. Yeñi aydur hey'eti ammâ yeñi aylar gibi
Bedr olmaz nece kim gök üzre ser-gerdân gezer
5. 'Âdeti uçmağda özge kuşlaruñ 'aksi müdâm
Uçabilmez muttaşıl bâl u perî olmasa ter
6. Gâh Zekeryâ gibi çekmiş cefâlar bıçkıdan
Geh büt-i Âzer gibi olmış giriftâr-ı teber
7. Boynı bağılu bir kıara kıuldur hevâsı kaçmağa
Bulduğun alup kaçır şahlamasan şâm u şehir
8. Bir mubaşşırdur ki dâyim dîde-yi hayret açup
Âsmân tahkîk-ı ahvâline şalmışdur nazar
9. Şayılur pehlûlârınuñ üstüh'ânı za'fdan
Beyle za'f ilen ağır yükler çeker eyler hüner
10. Yêrde gezmez vahş tek ammâ yürür andan revân
Gökde uçmaz t̃ayr tek ammâ uçar andan beter

22 || Bu kaside Bağdat ve Halep Beylerbeyi Veysi Paşa'nın methindedir.

22 || T₁ 43^b, P 217^b, S₁ 117^b, KS₁ 58, KS₂ 25^a, KS₃ 33^a, KS₄ 14^a, KS₅ 31^a, KS₆ 18^b.

22 || 1^a ferhunde-bâl ü: ferhunde-bâl T₁, S₁, KS₁, KS₂, KS₅.

22 || 1^b ile: içre [TD].

22 || 2^b iledür: ilendür T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₆.

22 || 3^a daşlu: daşlar T₁.

22 || 4^a gibi: kimi [TD].

22 || 5^a uçmağda özge: uçmağda özge T₁ uçmağda dâyim KS₂ uçmağdur ammâ [TD].

22 || 6^a gâh: geh KS₄, [TD] || gibi: kimi [TD] || cefâlar: çoğ cefâlar [TD].

22 || 6^b gibi: kimi [TD].

22 || 7^b şahlamasan: şahlamasan T₁, P.

22 || 8^b tahkîk-ı: tahkîki KS₃, [TD] || şalmışdur: salmışdur S₁.

22 || 9^b beyle: böyle T₁ || ilen: ile [TD].

22 || 10^b gökde: gökden T₁.

11. Ger бүkilmişdür qadı ‘ayb eylemeñ bir pirdür
Nūh devrinden vērür bir bir su’āl étseñ haber
12. Baş açup yağmurlara şuya baturmış kisvetin
Yaş uşağdur levhî sâde hîç bilmez hayr u şer
13. Cānı yoñ lîkin rızâ-yı halk hâsıl kılmağa
Geh aşğa geh yukaru yügürüp cânlar çeker
14. Dîve beñzer gezdürür başda Süleymân tahtını
Yoñsa kândur şaħlanur göğsinde kıymetli güher
15. Yoñsa zevrakdur anı kılmuş müretteb seyr için
Veys Bêg hâzretleri ol şehriyâr-ı nāmver
16. Êy beķâ-yı ‘izz ü cāhuñ mûcib-i temkîn-i milk
Ve’y şenâ-yı luṭf u ķahruñ menşe’-i nef ü zarar
17. Hāk-i pāyuñdan eger bir zerre tapsaydı şadef
Beslemezdi irtifā’-ı ķadr için muṭlak güher
18. Eyle emniyyetdür eyyāmuñda kim mün’imlerün
‘İşret aşrāfindan özge mālîne yoñdur haṭer
19. Tîşe-yi bennāya dērdi erre-yi neccār-ı dūn
Zūlmümüzden hem hācer āsūde oldı hem şecer
20. Eyle kim ‘adlūñ zarar resmin götürdi milkden
İhtiyāṭ için gerekmez kimseye dîvār u der
21. Düşmenūñ mağlūb olup dāyim zafer bilmez nēdür
Sen kaçan kim ‘afv ķılsañ ol şanur anı zafer
22. Yol aparsaydı senūñ ihsānuña bir zerrece
Āftābuñ minnetin çekmezdi nūr için ķamer

22 || 12^a şuya: suya S₁.

22 || 13^b yügürüp: yürüyüp KS₅ segridüb [TD].

22 || 16^a temkîn: teskîn P.

22 || 17^b beslemezdi: bilmezdi T₁ || güher: dürer [TD].

22 || 18^b aşrāfindan: eṭrāfindan S₁, KS₁, KS₆ ifrāfindan P isrāfindan KS₅, [TD].

22 || 19^a dūn: devr T₁.

22 || 20^a zarar: hāzer S₁, T₁, KS₆.

22 || 20^b ihtiyāṭ: ihtiyāc S₁.

22 || 22^a zerrece: zerre meh T₁.

23. Zevk için şevkuñ tapup ser-mest olan ‘arîflere
Hâcet olmaz câm-ı mey içmek senüñ şevkuñ yêter
24. Şâm-ı bezmüñ eyle rûşendür ki her kim şem‘ tek
Tapsa anuñ zevkını kılmaz temennâ-yı seher
25. Vaşf-ı zâtuñ hâdden efzündür şehâ ma‘zûr dut
Kim kılur ibrâm havfindan Fuzûlî muhtaşer
26. Var ümîdüm tâ bu deryâ üzre keştî-yi hilâl
Gâh geşt-i hâver eyler gâh seyr-i bâhter
27. Bâhterden hâvere olsun şalâ-yı şavletüñ
Şöhretüñden olmasun hâlî fezâ-yı baħr u ber

22 || 23^a olan: olur S₁ || ‘arîflere: gâfillere P ‘âkıllere T₁, KS₄.

22 || 26^a üzre: üse T₁.

22 || 26^b geşt-i hâver: seyr-i hâver KS₂, [TD] || seyr-i bâhter: geşt-i bâhter KS₂, [TD].

23.¹**Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün**

1. Bu şürâhî meşelâ bir şanem-i ra‘nâdur
Ki dem-â-dem ıtarab-engîz ü neşâf-efzâdur
2. Serv tek kâmet-i dil-cûy ile ‘uşşâk-firîb
Şem‘ tek pertev-i ruhsâr ile bezm-ârâdur
3. Gül-bün-i bâğ-ı ıtarab gonce-yi gülzâr-ı ferağ
Gül kim andan açılır câm-ı mey-i şahbâdur
4. Reng-i zerd ü mey-i surhın gören eyler hayret
Ki hazân içre ‘aceb bu nè gül-i hamrâdur
5. Gâh hem-silsile-yi ‘aşık-ı hünîn cigeri⁵
Boynı zencîr-i cünûn kaydı çeken şeydâdur
6. Gâh yüz ‘aşık-ı şeydâyı kı lup mest ü harâb
Eylemez hîç terahhüm işi istignâdur
7. Bezm için her tarafın ıturfe igitler dutmuş
Şanasan hil‘at-ı zer-beft ile bir mirzâdur
8. Bâtin-ı şâf-ıla bir şüfiye beñzer ki müdâm
Secdesinde eşer-i sıdık u şafâ peydâdur
9. Kehrübâyî don ilen bir büt-i ser-keşdür kim
Cilve-yi nâz ile şeh meclisine zibâdur

1 Bu kasidenin İbrahim Han Musullu için yazılmış olma ihtimali vardır. Hem kasidede “Han” ünvanının kullanılması hem de şaraptan bahsedilmesi bizde bu kanaatin oluşmasına sebep olmuştur. Musammatlar bölümünde yer alan ikinci Terci-Bend sakınamedir ve İbrahim Han Musullu için yazılmıştır.

23 || T₁ 69^b, P 218^a, S₁ 118^b, KS₁ 60, KS₂ 26^a, KS₃ 34^a, KS₄ 34^b, KS₅ 32^a.

23 || 4^a zerd ü mey-i: zerdüm ile KS₂, KS₅, [TD] || surhın: surhuñ T₁ || gören: görüp KS₃, [TD] || hayret: hasret P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅.

23 || 5^a cigeri: dil olup P.

5 P’de burada bir silinti vardır. Dipnota aldığımız şeklin düzeltilmiş hâli mi yoksa orijinali mi olduğu tam belli değildir.

23 || 6^a şeydâyı: şeydânı [TD].

23 || 7^a tarafın: tarafı S₁ || ıturfe: - S₁.

23 || 9^a ilen: ile T₁.

23 || 9^b şeh: şeb S₁.

10. Ol şehinşâh ki feyzinden umar kâm müdâm
Bezm-i vahdetde eger Hızır u eger 'Îsâdur
11. Çâker-i çâkeri Fağfûr ile Hâkân oluban
Bende-yi bendesi İskender ile Dârâdur
12. Cem ü Cemşîd degül bezmde hem-tâsı anuñ
Server-i bî-bedel ü hüsrev-i bî-hem-tâdur
13. Hân-ı 'âdil hem anuñ pertev-i iğbâlınden
Bir eşer tapdı ki şâhib-nazar u bînâdur
14. Neş'e-yi zevk bulan câm-ı rızâsından anuñ
Bezm-i ışığında kamu 'ömr kadeh-peymâdur
15. Eyy Fuzûlî dün ü gün eyle du'â şıdık ile kim
Ola bu devlet ü iğbâl ile tâ dünyâdur

23 || 10^b hızır u: hızır S₁ || eger: ger T₁, P, KS₂, KS₄, KS₅.

23 || 11^a çâker-i: çâkeri S₁, T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅.

23 || 11^b bende-yi: bendesi T₁, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅.

23 || 12^b server-i: serveri T₁, S₁ || hüsrev-i: hüsrevi S₁.

23 || 14^a anuñ: kâm S₁, T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅.

23 || 15^b devlet ü: devlet-i S₁.

24.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Meger kıılır raşam-ı vaşf-ı haşt-ı yâr kalem
Ki haşt-ı yâr gibi oldu müşg-bâr kalem
2. Meger diler şıfat-ı la'l-i yâr éde tahtır
Ki la'l-i yâr gibidür güher-nişâr kalem
3. Eger cefâ çeke şüret-nigârdan⁶ yüz il
Demeñ çeke şıfat-ı şüret-i nigâr kalem
4. Yazanda mîm ü elif ol kad ü dehâna şebîh
Kemâl-i sihrine⁸ çoğ kıldı iftihâr kalem
- 5.⁹ Velî hırâm u tekellüm vërür de 'âciz olup
Haşına çekdi haş u oldu şerm-sâr kalem
6. Nê yêrde kim yügürür nâfe nâfe müşg töker
Dutup-durur revîş-i âhu-yı Tatâr kalem
7. Huceste Hızrdur âb-ı hayât içmek için
Zamân zamân zulümâta kıılır güzâr kalem
8. Nê içdi miñbereden bilmezem ki vâlih olup
Özine eyledi ser-geştelik şî'âr kalem

24 || Kaside-yi Kalemiye/Kalem Kasidesi. Bu kaside Reisü'l-Küttâb Celâl-zâde Mustafa Çelebi'nin methindedir.

24 || T₁ 63^a, P 218^b, S₁ 119^a, TT 10^b, KS₁ 61, KS₂ 26^b, KS₃ 34^b, KS₄ 28^b, KS₅ 32^b, KS₆ 31^b.

24 || 1^b gibi: kimi [TD].

24 || 2^b gibidür: kimidür [TD].

24 || 3^a il: yıl P.

6 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde, metinde kullanılan "suret nigardan" şekli yerine ressam, nakkaş anlamındaki "suret-nigardan" farkını önermektedir. Biz de Cem Dilçin'in görüşü doğrultusunda hareket ettik.

24 || 4^b kemâl-i: kemâl ü [TD].

8 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde "kemâl-i sihrine" farkının doğru olduğunu ifade etmiştir.

9 Bu beyit TT'de yoktur.

24 || 5^b haş u: haş S₁.

24 || 8^a miñbereden: micmereden S₁, KS₆ baht-ı keremden TT miñberede [TD] || bilmezem ki: ki böyle TT.

9. Ḵara başın g t r p d yim elden ele² gezer
Dutarlar ise dağı eylemez ḵar r ḵalem
- 10.³ Bir  z başına ulalmıř⁴ ḵar rı yoh del d r
Çıhınca dutmasalar  lemi yağar ḵalem
11. Siy h-bağtlığı yazmış alnına tağd r
N'ola ge urse ḵara g nde r zg r ḵalem
12. Diliyle muttaşıl  z başına bel  get r r
Ki  alk a gizl  s zi eyler  şk r ḵalem
13. Tic ret ehline be zer m s feret yolına
 u  t satrlarından  eker  a  r ḵalem
14. Ḵara-durur y zi ol vechden kim eyler f ş
 ziyle y ri arasında her n  var ḵalem
15. şikeste n meleri ya'ni ehl-i   sne şatar
Met 'ı memleket-i Hind   Zengib r ḵalem
16.  per şa ıfe y zin veh g r n bu t li'i kim
Bulur viş l-i nig r-ı semen- iz r ḵalem
- 17.¹⁰ Mid d-ı t rrasına y z s rer zih  devlet
Dutar hem şe ser-i z lf-i t b-d r ḵalem
18. Anu -  n elden ele gezd r r ek bir kim
Tapupdur  şaf-ı devr ndan i'tib r ḵalem
19. G l-i  adıka-yı ik b l Muş f   elebi
Kim oldu devlet-i k rbiyle k m-k r ḵalem

24 || 9^a elden ele:  lden  le S₁, KS₁, KS₃, [TD]  lden ele P.

2 Cem Dil in, "Fuz l 'nin Kasideleri  zerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde "ilden ile" farkının yanlış olduğunu, beyitte s z konusu olanın "elden ele gezmek" deyimini olduğu i in "elden ele"nin tercih edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

3 Bu beyit TT'de yoktur.

4 Cem Dil in, "Fuz l 'nin Kasideleri  zerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde TD'de yer alan " g almış" şekli ile beyte aşık şe ik bir anlam verilemediğini belirtmiş, s zl klerde de " g almak" gibi bir s z veya deyme rastlamadığını ifade etmiştir. Değerlendirdiğimiz n shalarda bulunan "ulalmış" farkının daha doğru olduğunu vurgulamıştır.

24 || 10^a ulalmış:  g almış [TD].

24 || 12^a muttaşıl  z başına:  z başına muttaşıl TT, KS₂, [TD].

24 || 14^a ḵara-durur: ḵaradur T₁.

24 || 15^a n meleri: n melere S₁, TT ||   sne:  ased S₁  ile TT || şatar: satar S₁.

24 || 16^a y zin veh: y zin-ver TT.

24 || 16^b bulur: tapar T₁, TT, KS₄.

10 Bu beyit T₁'de yoktur.

- 20.¹ Semiyî-i Aḥmed-i Mürsel ki kıldı aña ṭufeyl
Demî ki levḥ ile yaratdı Kirdigâr ḳalem
21. Nesîm-i ḥulḳının evṣâfın etmege taḥrîr
Çemen eline vērür sebze her bahâr ḳalem
22. Eyâ bülend-cenâbî ki midḥatüñde olur
Hemîşe mu‘terif-i ‘acַz u inkisâr ḳalem
23. Riyâz-ı ḳadrde fazluñ nihâl-i re‘fetdür
Nihâl-i fazluña bir ṭurfa şâḥ-sâr ḳalem
24. Nihâl-i devlete ḳadrüñ riyâz-ı ḥikmetdür⁴
Riyâz-ı ḳadrüñe bir ṭurfa cüybâr ḳalem
25. Eline almaz imiş Muṣṭafâ ḳalem dërler
Bu zillet ile besî olmuş idi ḥ‘âr ḳalem
26. Saña yêtürdi özin nisbet ile tapmak içün
Zamânede senüñ aduñla i‘tibâr ḳalem
27. Kelîm-i Ṭûr-ı vefâsan ki ehl-i ḥayr u şere
Elüñde gâḥ ‘aşâ oldu gâḥ mâr ḳalem
28. Bıraḥdı cânını dârü’ş-şifâ-yı dergehüñe
Hücûm-ı ḥâdişeden ḥaste vü nizâr ḳalem
29. Elüñden içdügi şehd-i şifâ-yı ḥikmetden
Mizâc-ı nâzüğine oldu sâzgâr ḳalem
30. Besî ‘azîzlerüñ ḥidmetine bağladı bel
Ḳamunı terk seni kıldı ihtiyâr ḳalem
31. Şebât-ı ‘ahdüñi eyyâmdan kılup ma‘lûm
Senüñle eyledi ‘ahdini üstüvâr ḳalem
32. Arayup ehl-i hüner varını yétince saña
Cihân içinde besî çekdi intizâr ḳalem

1 Bu beyit TT’de yoktur.

24 || 21^b sebze her: sebzeden [TD].

24 || 24^a devlete: devlet TT.

4 Bu beyit P’de yoktur.

24 || 26^a tapmak: tapmağ S₁, P.

24 || 29^a elüñden: elüñde TT, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅ || şehd-i: şehd ü P || ḥikmetden: ḥikmetde TT, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅.

24 || 29^b oldu: tapdı S₁, TT, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅, KS₆.

24 || 30^b ḳamunı: ḳamuyı T₁ || terk: terk ü KS₁, KS₂, KS₅, [TD].

33. Vêrüp nîzâm-ı cihân Âşaf u Nîzâmü'l-Mülk
Gêdüp cihânda saña qaldı yâdgâr qalem
34. Senüñ muṭî'ün eger olmasaydı olmaz idi
Sevâd-ı a'zam-ı ḥaṭṭ içre şehriyâr qalem
35. Alınmış aqçañ ilen bir quluñ-durur maqbûl
Başın eger keseler eylemez firâr qalem
36. Sözüñ yürütmege başdan ayağ êdüp yügürür
Kemâl-i şefkatüñedür ümidvâr qalem
- 37.⁴ Sipîhr-menziletâ ol Fuzûlî-yi zârem
Ki ḥâl-i zârumı yazınca oldu zâr qalem
38. Senâ-yı zâtuña çoḥdur sözüñ velî nè dèyem
Ki süstlik kıluban vèrdi ihtîşâr qalem
- 39.⁵ Dèdi şaḥın sözi çoḥ étme şaḥla şart-ı edeb
Ki çoḥ sözinden olupdur siyâh-kâr qalem
40. Ümîd var ki nazm-ı nîzâm-ı âlem içün
Felekde tâ ola levḥ ile pâ-y-dâr qalem
41. Sen olasan qaleme i'tibâr içün ḥâmî
Saña ḥükümet içün ola dest-yâr qalem

24 || 33^a âşaf u: âşaf T₁, TT.

24 || 35^a aqçañ: aḥça KS₅, [TD] || ilen: ile T₁, [TD] || quluñ-durur: quluñdur T₁.

24 || 36^a ayağ: ayak S₁, P || yügürür: her dem T₁.

24 || 36^b şefkatüñedür: şefkatüñdedür TT.

4 Bu beyit TT'de yoktur.

5 Bu beyit TT'de yoktur.

24 || 39^a şaḥın: şaḥın T₁, P || şaḥla: şakla T₁, P.

24 || 41^a qaleme: qalem T₁ || ḥâmî: câmî S₁.

25.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Bağ levhîni hâzân bergi zer-efşân eyler
Âb ol levhde meşķ-ı haţ-ı reyhân eyler
2. Êy gönül geldi bahâr eyle çemen seyrânın
Gör ki hâlâ nè ‘amel ‘âmil-i devrân eyler
3. Yine pîr-i felek eţfâl-i reyâhîni yığup
Feyz-i ta‘lîm ile bûstânı debistân eyler
4. Şu ayağını kesüp bî-hûde gezmeklerden
Sebzeye hem-sebaķ-ı ders-i gülistân eyler
5. Ğonce’i metn-i meţâlî‘de êdüp ‘uķde-güşây
Lâle’i şerh-i tevâlî‘de sebaķ-h‘ân eyler
6. Sünbülü ‘ilm-i İlâhîde kı lup mûy-şikâf
Süseni baķş-i riyâzîde suhan-dân eyler
7. Ders-i mantıķ oħır iken dil ilen murğ-ı seher
Dutulup oħıduğı gülleri handân eyler
8. Bülbülü her nêce kim hâfız-ı hoş-lehce-yi âb
Öğredüp hüsn-i edâ kâri‘-i Kır‘ân eyler
9. Gör nezâket ki gelüp şubh şaħaf-h‘ânı aña
‘Ayb-ı takrîr kı lup ta‘ne-yi elhân eyler

25 || Bu kaside Anadolu Kazaskeri Kadir Çelebi’nin methindedir.

25 || T₁ 61^a, P 219^a, S₁ 120^a, KS₁ 64, KS₂ 28^a, KS₃ 36^a, KS₄ 27^a, KS₅ 33^b.

25 || 2^a seyrânın: seyrânı [TD].

25 || 3^a yığup: yıķup S₁, T₁.

25 || 3^b ta‘lîm ile: ta‘limine S₁.

25 || 4^a şu: su S₁.

25 || 4^b sebzeye: sebzeyi [TD].

25 || 5^a gonce’i: gonceni S₁.

25 || 5^b lâle’i: lâlani S₁.

25 || 9^a gelüp: gülüp P, T₁, KS₄ gelür KS₅.

25 || 9^b takrîr: taķrîr T₁, P || kı lup: kı lur T₁, S₁ || ta‘ne: tuğrâ T₁.

10. Faşl-ı² keyfiyyet-i kânûn-ı tıb étmiş hâşıl
Bahş-i teşhîş-i marâz da'vâ-yı dermân eyler
11. Şerbet-i bâde ilen çoğ şınadum hastelere
Eyler anı ki ne Bukrât u ne Loqmân eyler
- 12.⁴ Bilmezem sihr mi mu'ciz mi nesîmün işi kim
Harekâtı hîred-i hîreyi⁵ hayrân eyler
- 13.⁶ Her mizâca ki diler eyle kıılır medhâl kim
Anı idrâk ne ervâh ne ebdân eyler
14. Hâbbezâ dehr ki peyveste şehâb-ı feyzin
Bâ'îş-i terbiyet-i bâğ u beyâbân eyler
15. Ğoncenün görse açar rişte-yi tab'ında girih
Bülbülün bilse işin müşkilin âsân eyler
16. İntizâr ile daşı la'l kıılıp reng vërür
Rûzgâr ile şuyı lü'lü'-i ğaltân eyler
17. Kaṭre'i müddet ilen muttaşıl-ı baḥr kıılır
Zerre'i vâşıl-ı ḥurşîd-i dirahşân eyler
18. Lîk ğâyetde ta'accüb kıılıram kim ne içün
Men-i maḥrûmı hemîn haste-yi ḥırmân eyler

25 || 10^a faşl: faşl S₁.

2 Bu kelime tamlamalı ve tamlamasız okunabilir. Tamlamasız okunduğunda “faşl” özne olmaktadır. Bu sebeple tercih olunabilir. Ancak emin olunamadığı için “TD”nin tercihi doğrultusunda hareket edilmiştir.

25 || 11^a ilen: ile T₁, KS₄, [TD] || hastelere: hasteleri T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅.

4 13. beyit S₁'de yoktur. S₁'de 13. beytin 2. mısrası göz kayması sonucu 12. beytin 2. mısrası olarak kaydedilmiştir.

5 Cem Dilçin, “Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II” isimli makalesinde metinde “hîred-i hîreyi” şeklinde yer alan kelime grubunun semantik açıdan “hîredi hîre vü” olması gerektiğini belirtmiştir.

6 Bu beyit S₁'de yoktur.

25 || 14^a feyzin: feyzi P.

25 || 15^a ğoncenün: ğonce tek S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃.

25 || 15^b işin: işi S₁, P, KS₁, KS₃, KS₄.

25 || 16^a kıılıp: kıılır S₁.

25 || 16^b şuyı: suyu S₁.

25 || 17^a kaṭre'i: kaṭreni S₁.

25 || 17^b zerre'i: zerreni S₁.

19. Ğayra ihsânı çoĥ u luĥfı yüküş lik maña
Sitemi vâfir ü bî-dâdı firâvân eyler
20. Kâş baĥrumı kızâ şu êde gözyaşı için
Çeşme tek durmayuban çün meni giryân eyler
21. Kâş cismümi felek daş êde bî-dâde dözem
Ma'den-i la'l gibi çün cigerüm kıan eyler
22. Yer yüzinden götürilmekde gümânum daĥı yolĥ
Beyle kim ten çürüyüp gözyaşı tuĥyân eyler
23. Bî-ĥaberler bilemez eşk-i revânum eşerin
Gerçi tenbîhine dil nâle vü eĥĥân eyler
24. Ehl-i tuĥyâna eşer eyleyemez girye-yi Nûĥ
Gerçi her dem oları vâkıf-ı tûfân eyler
25. Êy felek bu nê revâdur ki sipâĥ-ı sitemün
Dil-i ma'mûrumı yağma ile vîrân eyler
26. Bir dêmezsen mi ki nâ-geĥ sitemümden bu fakîr
Kâdı-yı 'askere şerĥ-i ĥam-ı pinhân eyler
27. Ol kızâ-ĥükm ki çarĥ êtse ĥilâf-ı reh-i şer'
Kılduĥından aña zecr ile peşimân eyler
28. Ol kıader-nâme ki mûr-ı ĥatınuñ maзмünü
Nêye kim zâĥir olur ĥükm-i Süleymân eyler
29. 'Arş-temkîn ü felek-mertebe Kâdir Çelebi
Ki felek tâbi'idür her nêye fermân eyler
30. Çarĥ bir tiĥ çeküpdür yeñi aydan ki müdâm
Kimi gördiyse muĥâlîf aña kıurbân eyler

25 || 19^a çoĥ u: çoĥ S₁ || yüküş: öküş KS₄, [TD].

25 || 20^a şu: su S₁.

25 || 20^b meni: ben-i S₁.

25 || 21^a cismümi: cismüni P.

25 || 21^b gibi: kimi [TD].

25 || 22^b beyle: böyle T₁ || ten: ben S₁.

25 || 23^a eşerin: ne için [TD]

25 || 27^b aña: aña [TD].

25 || 29^a 'arş-temkîn ü: 'arş-temkîn S₁, KS₅, [TD].

25 || 29^b felek: kıader T₁, S₁, KS₄.

25 || 30^b kıurbân: fermân S₁.

31. Bîñ yılıñ berhemenin mev'ize-yi ma'rifeti
 Qâbil-i dîn kıılır u kıâyil-i imân eyler
32. 'Arz-ı imân büte ger kılsa dem-i cân-bahşı
 Cân verüp mu'ciz ilen anı müselmân eyler
33. Lafz-ı cân-perver ilen reşha-yı kilik-i hünerin
 Nê dem-i 'İsâ vü nê çeşme-yi hayvân eyler
34. Êy vera'-pîşe ki dâyim kadem-i şâbitüñi
 Resm-i İslâma kazâ kıâyim-i erkân eyler
35. Râyiz-i tünd-rev-i tab'-ı laţifüñ dün ü gün
 Tevsen-i fikret ilen çarhda cevân eyler
36. Meyl êder hıdmetüñe devlet-i tevfiķ tapup
 Kim ki Hâķdan taleb-i rütbe-yi 'irfân eyler
- 37.⁵ Sen maķâm êtmedüğüñ ma'bede 'âbidlerden
 Kim ki me'vâ-yı melâik dese bühtân eyler
38. Şalmasa sübhâ özin dâ'ire-yi meclisüñe
 Rişte-yi 'aķdın üzüp çarh perişân eyler
39. Saña ger durmasa bir lahza muķâbil mihrâb
 Başını daşa urup çâķ-i giribân eyler
40. Senden ayrılma muşallâyı ayaklara şalup
 Za'f-ı tâlî' ķara topraķ ile yeksân eyler
41. Her siyeh-dil ki ķomaz baş haţuña hâme-şifat
 Kıara câhildür eger da'vâ-yı irfân eyler

25 || 31^b kıabil: kıâyil S₁, KS₂, KS₃ || kıılır u: kıılır S₁, P, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅ || kıâyil: kıâbil T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅ mâ'il [TD].

25 || 33^a lafz: naķd P || hünerin: hüneri T₁ ķalemi P.

25 || 33^b 'isâ vü: 'isâ S₁.

25 || 35^b çarhda: 'arşda T₁, S₁, KS₄.

25 || 36^a tapup: bulup T₁.

5 Bu beyit T₁'de yoktur.

25 || 37^a ma'bede: ma'bed S₁, P.

25 || 37^b bühtân: 'işyân S₁.

25 || 38^a şalmasa: şalma S₁.

25 || 39^b başını daşa urup: daşlara başın urup [TD].

42. Gerçi sulţānadur İslām kıyāmı mensüb
Saña mensûbdur ol sa'y ki sulţān eyler
43. Serverā bende Fuzûlîni kemān-ķad gerdūn
Muttaşıl derd ü belā oĥına ķalĥan eyler
44. Êşidüp ta'ne-yi dem-serdleri her dem kim
Şem' tek şerĥ-i ġam-ı külbeyi aĥzān eyler
45. Eyle kim fehmi edübem ĥāl-i dilin sensen ü bes
Sen eger ķılmaz iseñ aña kim iĥsān eyler

25 || 43^a Fuzûlîni: Fuzûlîyi KS₃ Fuzûlî'i KS₁ || kemān-ķad: kemān-ı KS₂, KS₄, [TD].

25 || 43^b oĥına: oķına P, T₁ || ķalĥan: ķurbān ķalĥan P ķalfān T₁.

25 || 44^a eşidüp: eşidür S₁.

25 || 45^a fehmi edübem ĥāl-i dilin: fehmi edüben ĥāl-i dilin KS₁ fehmi edübem ĥāl-i dilüm KS₂ fehmi edüben ĥāl-i dili KS₃ ĥāl-i dilin fehmi edüben KS₅ cân ü dilin fehmi ķılan [TD].

25 || 45^b ķılmaz: bilmez T₁ || aña kim: kim aña [TD].

26.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Nè müşkil olsa kıılır çarḥ rûzgâr ile ḥal
Mürûr ile açılır tâb-ı târ-ı tûl-ı emel
- 2.³ Göñül murâdını tedric ile bulur ṭalib
Taḥammül olsa yêter dâmen-i meṭâlibe el
- 3.⁵ Nizâm-ı âlem için eksük olmaz ehl-i şalâḥ
Ḳomaz umûrını âlem mu'aṭṭal u muḥtel
4. Firâset ehli kim olmaz şalâḥ-ı millet için
Bu nazm silsilesi eylemez ḳabûl-i ḥalel
5. Cihânı çarḥ müdebbirden eylemez ḥâli
Degül meşâliḥ-i müsta'mel-i cihân mühmel
- 6.⁹ Nişân-ı revnaḳ-ı Bağdâddur bu kim kılmış
Zuhûr-ı luṭf-ı mücedded Ḥudâ-yı 'azze ve cel
7. Nè luṭfdur yine kim ḥıṭṭa-yı 'Irâḳ-ı 'Arab
Kemâl-i merḥamet-i Kirdigâra oldı maḥal
8. Muşavver eyledi naḳş-ı sa'âdet-i ebedi
Bisât-ı buḳ'a-yı Bağdâda naḳş-bend-i ezel
9. Münevver eyledi 'adliyle evliyâ burcın
Hümâ-yı evc-i hüner ḳuṭb-ı a'del ü ekmel
10. Mu'in-i şer'-i şerîf-i Nebî Meḥammed Bêg
Ki zikridür sebeb-i zikr-i Aḥmed-i Mürsel

26 || Bu kaside Safevîler'in Bağdat Valisi Mehmed Han Tekelî'nün methindedir.

26 || T₁ 44^b, P 220^a, S₁ 121^b, KS₁ 66, KS₂ 29^b, KS₃ 37^b, KS₄ 14^b, KS₅ 35^a, KS₆ 30^a.

3 S₁'de 3. beytin ikinci mısrası bu beytin ikinci mısrası olarak kaydedilmiştir.

26 || 2^a ṭalib: ḥâşıl T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆.

5 Bu beyit S₁'de yoktur.

26 || 3^b muḥtel: mümeşşel T₁.

26 || 4^b silsilesi: silsilesini T₁.

26 || 5^b müsta'mel: müsta'cel KS₄, [TD].

9 TD'de 6 ve 7. beyit yer değiştirmiştir.

26 || 7^a 'irâḳ-ı: 'irâḳ u S₁, P, KS₂.

26 || 7^b merḥamet: ma'rifet P, [TD] rahmet KS₄.

26 || 10^a mu'in: mübîn T₁.

11. Zihî bülend-mağâmî ki pâye-yi qadri
‘Ulüvv-i t̄arem-i a‘lâyı gösterür esfel
12. Semend-i qadri eger şalsa mıh-ı rîze-yi na‘l
Olur cevâhir-i iklîl-i Müşterî vü Zuhal
13. Nê milke kim eşer-i iltifâtı şalsa şeref
Olur hazânı bahâra gamı neşâta bedel
14. Vücûd-ı bî-bedeli âftâbdur ammâ
Bir âftâb ki dâyim medârı ola Hamel
- 15.⁵ Bülend-qadr şehâ sensen ol sa‘âdetmend
Ki şân-ı qadrünedür âyet-i vefâ münzel
16. Tefahhüş eyleseler hüsni ‘âkıbet ehlin
Cemî‘-i hâtıra sensen huşûr eden evvel
17. Müyesser olsa tarîk-ı içâ‘atüñ halka
Memâlik içre olur ref‘-i ihtilâl-i milel
18. İhâta kılsa cemî‘-i umûra tedbîrüñ
Hudûd-ı milkde merfû‘ olur rüsûm-ı cedel
19. Muvâfıka şeref-i tal‘atuñ mümidd-i hayât
Muhalife eşer-i maqdemüñ huşûr-ı ecel
20. Degül zamânede mahfî debîr-i re‘yüñden
Hisâb-ı defter-i dâniş mufaşşal u mücmel
21. Hâkîm-i ma‘rifetüñ milke mültefit olalı
Bozıldı ma‘reke-yi fitne vü bisât-ı hiyel

26 || 11^b a‘lâyı: a‘lânı S₁.

26 || 12^a mıh: mih [TD] || rîze: zerrîn [TD].

26 || 12^b iklîl-i: iklîl ü S₁.

26 || 13^a iltifâtı şalsa: iltifât u şala T₁.

26 || 14^a bî-bedeli: bî-bedel T₁, S₁, KS₁.

5 Bu beyit T₁’de yoktur.

26 || 16^a ‘âkıbet: ‘âfiyet T₁.

26 || 17^b ihtilâl: ihtilâf T₁.

26 || 19^b huşûr: huşûl [TD].

26 || 20^b defter-i: defter ü S₁.

26 || 21^a milke: şulha [TD].

26 || 21^b bozıldı: pozıldı S₁ || fitne vü: fitne-yi S₁.

22. Şaraldı şehd-i kelâmuñdan ehl-i mekr yüzi
Mezîd-i ‘illet-i şafrâ olur şifâ-yı ‘asel
23. Gèderdi hiddet-i ahruñ fesâd tuyânın
ılur mazarrat-ı balam izâlesin anzel
24. Şehâ Fuzûlî-yi bî-dil du‘â-yı devletüñi
Bilüpdür asen-i a‘mâl-i ayr u üsn-i ‘amel
25. Hemîşe câh u celâletde⁵ müstedâm ol kim
Medâr-ı emn ü emânsan nizâm-ı dîn ü düvel

26 || 22^a şaraldı: şarardı KS₃, KS₆, [TD] || mekr: dil KS₁, KS₃, KS₄ derd KS₂, [TD].

26 || 23^a hiddet: teli [TD].

26 || 24^b a‘mâl: avâl [TD] || ayr u: ayr-i KS₅, KS₆, [TD].

26 || 25^a câh u celâletde: câ vü celâl ile S₁, P.

5 P’de yukarıdaki noktalar silinmiş alta eklenmiştir. “celalet” “celal ile” olmuştur.

27.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Nê luṭfdur yine kim buldı sebzeden gülzâr
Nê feyzdür yine kim şaldı bâğa bād-ı bahâr
2. Müzeyyen oldu ḥaṭ-ı sebze ile rüy-ı zemîn
Leṭâfet-i ḥaṭ-ı sebz ile eyle kim ruḥ-ı yâr
3. Ḥicâb-ı ğaybda her feyz-i Ḥaḳ ki maḥfi idi
Cihâna eyledi luṭf-ı nesîm gül izhâr
4. Şafâ-yı 'âlem içün şâhid-i 'inâyet-i Ḥaḳ
Riyâz-ı dehrde 'arz eyledi gül-i ruḥsâr
5. Şaḥîfe-yi çemene yazdı ḥâme-yi sebze
Ḥaṭ-ı delâ'il-i işbât-ı İzîd-i Cebbâr
6. Mezâhir-i eşer-i rahmet êtdi her ṭarafı
Kemâl-i kudret-i Ḥaḳ *f'enzurû ulu'l-ebşâr*
7. Görinse ḥalk rızâsı zamânedi nê 'aceb
Zamâne şüret-i ikbâle oldu âyine-dâr
8. Sipihr-i minneti altında olsa dehr n'ola
Götürdi âyine-yi dehrden sipihr ğubâr
9. Çirâğ-ı berḳ kı lup şem'-i lâle'i rûşen
Şadâ-yı ra'd kı lup çeşm-i nergisi bîdâr
10. Tutuşdı ḥayret ile sîne-yi zevî'l-efhâm
Açıldı 'ibret ile dîde-yi ulu'l-ebşâr
11. Dimâğ-ı êtdi mu'aṭṭar hevâ-yı ğâliye-bû
Hevâyı êtdi mu'anber seḥâb-ı gevher-bâr
12. Zâmîre zevḳ vērüp müjde-yi teveccüh-i gül
Cihâna şaldı şafâ maḳdem-i nesîm-i bahâr

27 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.

27 || T₁ 45^b, P 220^b, S₁ 122^a, KS₁ 68, KS₂ 30^b, KS₃ 38^b, KS₄ 15^b, KS₅ 35^b, KS₆ 19^b.

27 || 3^a her: be-her T₁.

27 || 5^b ḥaṭ-ı delâ'il-i: ḥaṭ-ı delâiyil S₁ ḥaṭdan el T₁.

27 || 6^b ulu'l-ebşâr: ile'l-âşâr T₁.

27 || 7^a ḥalk rızâsı: ḥalka rızâ-yı T₁.

27 || 11^b êtdi: kıldı [TD] || seḥâb: semâ T₁.

13. Anuñ gibi ki bu iklîme yümn-i maḳdem ile
Bıraḫdı zevḳ ü şafâ server-i sipihr-veḳâr
14. Gül-i ḥadıḳa-yı iḳbâl u serv-i bâḡ-ı hüner
Meh-i sipihr-i edeb şehriyâr-ı na‘t-şî‘âr³
15. Muḫîṭ-i merkez-i devlet Ayâs Pâşâ kim
Medâr-ı milkedür iḳbâli noḳṭa-yı pergâr
16. Sipihr-menzileti kim bıraḫsa ḥâke nazar
Ḳılur ḥavâş ile ḥâki zer-i tamâm-‘iyâr
17. Muḫîṭ-ḥavşalai kim ger étse ḳaṭreye meyl
Teveccüh ile ḳılur ḳaṭre’i dür-i şehvâr
18. Şadâḳatinde sebât-ı sa‘âdet ü iḳbâl
Siyâsetinde şevâb-ı muḥâcir ü enşâr
19. Şalâḥ ehline ḥilmiyle vâli-yi müşfik
Fesâd def‘ine ‘adliyle ḥâkim-i ḳahhâr
20. Vücüd-ı kâmiline pâdişâh-ı ‘âlemden
Sirâyet eylemiş âşâr-ı salṭanat ne ki var
21. Cihân-firûzı gören ol meh-i tamâmı bilür
Ki âftâb-ı cihân-tâbdandur ol envâr
22. Eyâ bülend-nazar âftâb-ı evc-i hüner
Ki resmdür saña ḥüsn-i ḥaşâ’il-i eṭvâr
23. Kemâl-i ma‘deletüñ vèrdi istiḳâmet-i milk
Ṭabîb-i ḥâzîḳa şan kim êrişdi bir bîmâr
24. Münevver eyledi iḳbâlün evliyâ burcın
Livâ-yı ‘adlün olup evliyâyâ şem‘-i mezâr
25. Revâc-baḫş-ı ṭarîḳ-ı İmâm-ı A‘zam olup
Binâ-yı şer‘ ile vèrdün umûr-ı milke ḳarâr

27 || 13^a gibi: kimi [TD].

27 || 14^a iḳbâl u: iḳbâl S₁.

27 || 14^b na‘t: luṭf T₁.

3 P’de “naat” kelimesinin yerinde bulunan kelime okunamamıştır. Harfler üzerine çizgiler çekildiği için harfleri tanımak mümkün olmamıştır.

27 || 21^a cihân-firûzı: cihân-firûz T₁, S₁, KS₂, KS₅, KS₆.

26. Çirâğ-ı ʔalʕat ile Kerbelâya ʔalduñ nûr
Ol âsitânedede ʔılduñ dūr-i niyâz niʕâr
27. Tamâmi-yi ümerâdan saña müsellemdür
Riʕâyet-i neseb ü ʕerʕ-i Aḥmed-i Muḥtâr
28. Yeter bu ecr saña ol zamân ki ʕarz olunur
Cezâ için Ḥaḩa bir bir ʕibâdet-i ebrâr
29. Ḥilâf-ı ğayr naʕîb oldu ḩîn-i hükm saña
Ziyâret-i ḩarem-i pâk-i Ḥayder-i Kerrâr
30. Kim ol ḩalîfe-yi râbîʕdür ü münâsibdür
Saña ki ḩâkim-i râbîʕsen aña ʔurb-ı civâr
31. Şehâ saʕâdet ü iḩbâlüñedür ehl-i duʕâ
Cemîʕ-i ehl-i cihân kemterîn Fuzûlî-yi zâr

27 || 27^b neseb ü: neseb P.

27 || 28^b ʕibâdet: saʕâdet T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅.

27 || 31^a saʕâdet ü: saʕâdet S₁, P || iḩbâlüñedür ehl-i duʕâ: iḩbâlüne duʕâ-güdür [TD].

28.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Yine kıldı şabâ gülzâre da'vet bülbül-i zârı
Yine kumrî maķâm etdi fezâ-yı şaĥn-ı gülzârı
2. Yine düşdi hevâdan sebzâre kaķre-yi şebnem
Yine gülzâre şaldı zıll-ı raĥmet ebr-i âzârı
3. Yine dîvâne-yi 'ışķ eyledi dârü's-şifâ meylin
Yine gülzâre çıĥdı küşe-yi miĥnet giriftârı
4. Yêrinden depreden men mübtelâyı şevķ-i ġâlibdür
Hevâdur gezdüren yêrden yêre ebr-i girân-bârı
5. Bu 'işretġahuñ itmâmında bir daş olmasa eksük
Meni yêrden yêre naķl eylemezdi dehr mi'mârı
6. Kağ-i ĥam birle taĥrîküm yêrümnden maĥz-ı ĥikmetdür
Każâ şûretgeri bî-hûde gezdürmez bu pergârı
7. Mekân taġyîri şîĥĥat mücibidür n'ola naķl êtse
Tabîb-i ĥikmet-i Ĥaķ milkden milke bu bîmârı
8. Maña men olduġum menzilde râĥat raĥm édüp gelmez
Düşüp zaĥmetlere nâ-ĉâr men oldum talebkârı
9. Hevâ-yı seyr kıldum irtifâ'-ı kağr içün zîrâ
Yêrinde her metâ'uñ pest olur elbette miķdârı
10. Revâc-ı 'ışķ vêrmek kaşdına çıĥdum diyârumdan
Hüner zâyî'dür ol kişverde kim yohdur ĥarîdârı
11. Maĥabbet kılmaġa izĥâr-ı ġurbet ihtiyâr êtdüm
Nê ĉare yoh bu cinsün olduġum yêrlerde bâzârı

28 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.

28 || T₁ 47^a, P 221^b, S₁ 123^a, KS₁ 70, KS₂ 31^b, KS₃ 26^b, KS₄ 16^b, KS₅ 36^b.

28 || 3^a meylin: meyli [TD].

28 || 5^a itmâmında: itmâmına T₁, P itmâmından KS₁.

28 || 6^a yêrümnden: yêrinden P || maĥz: 'ayn [TD].

28 || 7^a êtse: olsa S₁.

28 || 8^a maña: saña S₁, KS₁, KS₂, KS₅ || raĥm: meyl KS₂, KS₅, [TD].

28 || 9^a hevâ-yı: hevâya KS₅.

12. Mübârekdür sevâd-ı dūd-ı âhum kıanda ‘azm êtsem
Yaman olmaz şehâbuñ gezdügi yerlerde âşârı
13. Mükerreremdür sirişküm kıanda yer dutsam bu yüzden kim
Bahâr-engîz olur her kıanda kim seyl-âb olur cârî
14. Yine êy bülbül-i bî-çâre eyyâm-ı bahâr oldı
Êrişdi vaqt kim baht ola ehl-i derd ğam-ı ħ‘ârı
15. Güle gül açıla nergis leţâfet büstânında
Kıopa seyl-âb-ı zevk ile elem³ ħâşâkı ğam ħârı
16. Saña ola müyesser ħalvet-i vahdetde gül vaşlı
Naşib ola maña pâşâ-yı gül-ruĥsâr dîdârı
17. Zihî pâşâ-yı milk-ârâ-yı devletmend ü rüşen-dil
Ki maqbûl-i cemî‘-i ħalkđur mecmû‘-ı eţvârı
18. Sülûk-i dil-keşi tayy-ı tarîk-ı istiķâmetde
Muĥâlîf devrden kıılmış peşimân çarĥ-ı ğaddârı
19. Ħaķîķatde İlâhuñ ekber-i âyât-ı taķdîri
Şerî‘atda Resûlün a‘zam-ı a‘vân u enşârı
20. Zamânında zamâne zulmi yolĥ inşâfı var êtmiş
Aña mensûbdur zulm ile inşâfuñ yoĥı varı
21. Ferâĥat ħ‘âbgâhın bekleyüp bîm-i ħavâdişden
Olupdur pâsbân-ı milk ü millet baht-ı bîdârı
22. Bahâr-ı gülşen-i devlet Ayâs-ı pâk-dâmen kim
Vücûdî her ĥalelden pâkdür her ‘aybdan ‘ârî
23. Zihî şem‘-i şebistân-ı şehâ vü lutf kim olmış
Kıamu aĥbâba vü a‘dâya rüşen nûrî vü nârı

28 || 12^a kıanda: ĥanda S₁.

28 || 15^b elem: sitem S₁, P.

3 S₁’de “سم” şeklinde yazılan kelime büyük ihtimalle noktaları unutulmuş bir “t” de içermektedir. Çünkü kelime bu hâliyle hem vezin hem de anlam bakımından sorunludur. Bu sebeple kelimeyi “sitem” olarak dipnota kaydettik.

28 || 16^a ola: olsa KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅, [TD] || vahdetde gül: - T₁.

28 || 17^a devletmend ü: devletmend S₁, T₁, P, KS₁, KS₂, KS₄, KS₅.

28 || 19^a ilâhuñ: ĥudânuñ [TD] || âyât: âyâta P.

28 || 19^b a‘vân u: a‘vân-ı S₁.

28 || 20^b yoĥı: yoĥı T₁.

28 || 21^b milk ü: milk S₁.

28 || 22^a pâk-dâmen: pâk-ţînet T₁.

24. Şehā şefkat-şif'arâ sensen ol pākîze-sîret kim
Saña hâcet degül ihsân için derd-i dil izhârı
25. Vücüd-ı bî-mişâlün devlet-i İslâma nuşretdür
Mücerred şıyt-ı rezmün eylemiş mağlûb küffârı
26. Ferîd-i 'aşrsan ammâ gezer her kalbde mihrün
Güneş birdür velî maşûmdur her yerde envârı
27. Felekdür eyle maḥkûmuñ ki ḥurşîdi kıılır ḥâzır
Eger yarım geçe bezmünde lâzım olsa iḥzârı
28. Revândur eyle fermānuñ ki ger seyl-âba³ ḥükm étse
Ḥilâf-ı ṭab' esfelden olur a'lâya refṭârı
29. Eger kılsañ i'ânet ve'r ihânet ihtiyâr étseñ
Kıılır tebdîle ḳâbil luṭf u ḳahruñ mûrı vü mâri⁵
30. Zamānuñ cümle-yi evḳâtını şubḥ eylemiş gûyâ
Çirâğ ile bulunmaz zulm devrinün şeb-i târı
31. Kemâl-i ḥüsn-i aḥlâḳuñ beyân eyler açılduḳça
Semen mecmû'ası nesrin kitâbı ḡonce ṭumârı
32. Şafâ-yı ṭab'uña mümkün olurdı eylemek nisbet
Bahâr âyînesinde olmasaydı sebze zengârı
33. Taşavvur eylemek olmaz saña mânend bir kâmil
Hemânâ sende ḥatm olmuş kemâl-i ḳudret-i bârî
34. Şabâ vaşf-ı ruḥuñ kılduḳda gül vaşfını söylerken
Dutıldı ḡonce nuṭṭı bûlbûlün ḥaşr oldu ḡüṭârı
35. Şebât-ı 'adl için revnaḳ bıraḥduñ milk-i Bağdâda
Beḳâ-yı genc için ey Ḥızır yapduñ eski dîvârı

28 || 27^a ḥâzır: ḥâtır T₁ 'âciz S₁.

28 || 27^b yarım: yarı [TD].

28 || 28^a seyl-âba: ḥurşîde T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, [TD].

28 || 28^b esfelden: esfelde P.

3 || P'de "seyl-âba" yazan yer kazanmış sonra "seyl-âba" yazılmıştır.

28 || 29^b mûrı vü mâri: nûrı vü nârı P.

5 || P'de metin üzerinde oynanarak dipnottaki şekle dönüştürülmüştür.

28 || 30^a gûyâ: milkün S₁.

28 || 33^a bir: her T₁, S₁, KS₁, KS₂, KS₃.

28 || 34^a söylerken: söylersen S₁.

28 || 35^b eski: köhne KS₃, [TD].

36. Bugün Bağdâdda bir kimse yoḡ kim aña re'fet yoḡ
Cemî'-i merdüm-i Bağdâda olmış re'fetüñ sârî
37. Dutılmışdı dilüm miḡnet görüp ḡüsn-i tekellümden
Getürdi yāduma zevk-ı şîfâtuñ şevk-ı eş'ârî
38. Meni endîşe-yi ḡırmân tarîk-ı küfre şalmışdı
Ümîd-i luṭf u iḡsânuñ belümden açdı zünnârî
39. Memâlik-perverâ yoḡ senden özge bir müdebbir kim
Dem-â-dem maṭraḡ-ı luṭf êde 'uṣṣâk-ı dil-efḡârî
40. Fuzûlî bülbul-i ḡülzâr-ı ḡüsn-i iltifâtuñdur
Bahâr oldu yine ḡüftâra taḡrîk êtdi minḡârî
41. Diler tafşîl ile ḡâl-i dilin şerḡ eyleye ammâ
Nê şerḡ êtsün saña ma'lûmdur mecmû'-ı eṭvârî
42. Êtüpdür ḡüşe-yi 'uzletde şormaz hîç kim ḡâlin
Nê ola bir faḡîrûñ ḡâlî kim olmaya bir yârî
43. Cefâsın hîç bir dil çekmez andan ḡayrı aḡyâruñ
Anuñ-çün ḡâlibâ ḡalk eylemişdür Tañrı aḡyârî
44. Ümîdüm var kim resm-i muḡarrer üzre olduḡça
Müzeyyen şâm zülfiyle 'arûs-ı şubḡ ruḡsârî
45. Saña mensûb ola ḡalvet-serây-ı dehr tezyîni
Senüñle çizgine 'işretḡeh-i iḡbâl pergârî

28 || 37^b zevk: şevk T₁, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄ || şevk: feyz T₁ defter S₁, KS₁, KS₃, KS₄ ḡüsn P zevk KS₂.

28 || 38^b ümîd-i: ümîd ü S₁.

28 || 42^a êtüpdür: yatupdur KS₃ ḡalupdur [TD].

28 || 42^b bir: bu P.

28 || 43^a bir dil: bî-dil P.

28 || 44^b müzeyyen: ḡarîn-i KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, [TD].

29.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Zülmet-i hayretde zikründür maña vird-i zebân
Tûtiyem güyâ yemüm şeker yerüm Hindüstân
2. İltilât-ı halkdan çekdüm ta'alluk dâmenin
Kâf-ı 'uzletde maña simurg-nisbet âşiyân
3. Cife-yi dünyâya çoḡ meyl etmezem kerkes gibi
Bir hümâ-ṭab'am ğidâ besdür maña bir üstüh'ân
4. Yüz feşâḥat tûṭî-yi ṭab'umda muzmerdür velî
Kim dutar âyîne kim izhâr edem râz-ı nihân
5. Sâkinem bir yerde kim yoḡ i'tibârum zerrece
Rûşenî re'yem hümâ-yı himmetüm hürşîd san
6. Kaşr-ı kâdr ü rişte-yi derküm refî' olmak né sūd
Çün musâvidür bu kavme âsmân u rîsmân
7. Şâh-bâz-ı himmetüm her şayda kılmaz iltifât
Şehriyâr-ı rifâtüm her mesnedi kılmaz mekân
8. 'Âlem-i şüretde ger yoḡdur şükûh u şevketüm
'Âlem-i ma'nâda yoḡ bir men gibi şâhib-kırân
9. Mesned-ârâ-yı serîr-i devlet-i bâkî menem
Kim sözüm zımnında her iklîme hükümüdür revan
10. Devlet-i dünyâ için çekmen selâṭîn minnetin
Faqr sultânı menem kim devletümdür câvidân
11. Bî-tereddüd dutmışam baḥr-i ta'allukdan kenâr
Bî-tekellûf bulmışam bî-hûde ğavġâdan emân

29 || Bu kaside Bağdat ve Şam Beylerbeyi Lala Cafer Paşa'nın methindedir.

29 || T₁ 48^b, P 222^a, S₁ 124^b, KS₁ 73, KS₂ 33^a, KS₃ 39^b, KS₄ 17^b, KS₅ 37^a.

29 || 2^b 'uzletde: 'uzletdür T₁, S₁, KS₃, KS₄.

29 || 3^a etmezem: etmedüm [TD] || gibi: kimi [TD].

29 || 5^b rûşenî re'yem hümâ-yı: ger rûşen-re'y-i vişâli S₁ rûşen-re'y-i vişâli P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅ rûşenî dâ'im hümâ-yı [TD].

29 || 8^a şükûh u: şükûh T₁, P, KS₂, KS₃, KS₄.

29 || 8^b gibi: kimi [TD].

12. Ser-bülendem ser-keşem erbâb-ı ‘ucb u kibre lik
Ma‘rifet ehline gerd-i rāh u hāk-i āsitān
13. Bendeem ol māh-ı evc-i rif‘at ü iḳbāle kim
Görmemişdür bir aña mānend devr-i āsmān
14. Muḳtedā-yı ehl-i dāniş ḥāmī-yi erbâb-ı fażl
Kār-fermāy-ı zamīr-i pāk ü ṭab‘-ı ḥurde-dān
15. Naẓm-baḥş-ı milk Ca‘fer Bēg-i rūşen-rāy kim
Feyz-i fītridür aña cāh u celāl ü ‘izz ü şān
16. Ṭab‘-ı gerdün ṭav‘-ı fermānına  tmiş iftiḥār
Raḥş-ı devrān rāyiz-i rāyına tapşurmuş ‘inān
17. Diḳḳat-i efkārı ol ḡāyetde kim fīkr eylese
Ḥikmet-i eşyāda dutmaz dāmen-i ‘ilmin g m n
18. M drik-i evşaf  re’y-i ş ’ib⁸   ṭab‘-ı sel m
T bi‘-i ferm n  ‘ ql-ı p r   baḥt-ı nev-cev n
19. Şafvet-i iḥl ş  ol miḳd r kim ḳahr eylese
Ḥ t r-ı bed-ḥ  ha ḳahrından ḥu  r  tmez ziy n
20.  y ş k  h-ı rif t  n p r ye-yi g lz r-ı dehr
Ve’y ni  m-ı re’fet  n  r yiş-i milk-i cih n
21. B m-i ḳahru  ḥ n m n-ı ḥ şma ber -ı ḥ ne-s z
Lu f-ı ṭab  n l lez r-ı milke ebr-i d r-feş n

29 || 12^a ser-b lendem: ser-b lend-i P || ‘ucb u: ‘ucb S₁ || kibre: kibr   S₁ kibr P, KS₁, KS₄, KS₅.

29 || 12^b r h u: r h S₁, P, KS₁, KS₄, KS₅.

29 || 13^a rif t u: rif t S₁.

29 || 14^b p k  : p k KS₁, KS₄, [TD].

29 || 15^a b g: beg ki [TD] || kim: ile [TD].

29 || 16^b r yına: - S₁.

29 || 17^a eylese:  y ne S₁.

29 || 18^a re’y-i ş ’ib: r y-ş ḥ b [TD].

29 || 18^b nev-cev n: n -cev n S₁.

8 Cem Dil in, “Fuz l ’nin Kasideleri  zerine Kısa Notlar II” isimli makalesinde TD’de ge en “r y-s ḥ b” şeklinin hem vezin hem de paralel s yleyiş bakımından hatalı oldu unu s ylemektedir.

29 || 19^a iḥl ş : aḥl   S₁.

29 || 19^b ziy n: zam n S₁.

29 || 21^a ḥ num n: c n   m l [TD].

22. Serverâ sen çeşme-yi ihsân u baħr-i luṭfsan
Teşne-yi şehd-i vişâlüñdür Fuzûlî nâ-tüvân
23. Ol zamândan kim meni ahlâķuñ etmiş mu‘teķid
Ḥaķ bilür virdüm du‘â-yı devletüñdür her zamân
24. Var ümîdüm tâ medâr-ı ‘adldür ‘âlem-penâh
Var ümîdüm tâ livâ-yı fethdür kişversitân
25. Olasan iķbâl ü ‘izz ü rif‘at ü iclâl ile
Kâm-gîr ü kâm-yâb u kâm-kâr u kâm-rân

29 || 22^b şehd-i: şehd ü S₁.

29 || 25^a iķbâl ü: iķbâl S₁.

30.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Şafha-yı çihre-yi al üzre sevâd-ı haţ-ı yâr
Dil-i pür-hûnumuñ âyînesine şaldı ğubâr
2. Êy 'îzâr u haţuña 'anber ü kâfûr ğulâm
Dem-be-dem şafha-yı kâfûra haţuñ 'anber-bâr
3. Haţ-ı sebz ile füzûn oldı leţâfet ruhuña
Kim görüpdür vère âyîneye revnaķ zengâr
4. Şaf-ı 'uşşâķ hücum êtdi meger kim hûsnûñ
La'l gencînesine ğâliyeden çekdi hîşâr
5. Bîñ belâ oĥına şancıldı ruhuñ 'aksinden
Olalı sâde gönül 'arîzuña âyine-dâr
6. Açdı gönlüm çiçeğin zevķ-ı haţ-ı ruhsârûñ
Dün ü gün oldı berâber nè 'aceb olsa bahâr
7. Haţ u gül zâhir olan âhû-yı Çîndür çeşmûñ
Her taraf cünbişe geldükçe kıılır müşğ nişâr
8. Êy büt-i seng-dil ü sim-ten ü müşğîn-ĥâl
Ve'y meh-i serv-ķad ü sebz-haţ u lâle-'îzâr
9. Gönlüm alduñ ki bahâsın vèresen naķd-i vefâ
Êtmedûñ 'ahde vefâ kuluña kılduñ inkâr
10. Nè revâ olmaya âşâr-ı mürüvvet sende
Sen tegâfûl kılasan men olam âşüfte vü zâr
11. Tıtalum kim saña sulţân maña çâker dërler
İttişâl eyle menümle vü ger eylersen 'âr

30 || P'de bu kasidenin başlığı olarak "fî medh-i Fazîl Efendi" yazmaktadır.

30 || T₁ 49^b, P 222^b, S₁ 125^a, KS₁ 75, KS₂ 34^a, KS₃ 40^a, KS₄ 18^b, KS₅ 38^a, KS₆ 20^b.

30 || 3^b âyîneye: âyîne T₁.

30 || 4^a 'uşşâķ: 'uşşâķa S₁ || hûsnûñ: haţtuñ S₁.

30 || 5^a ruĥun: haţun S₁.

30 || 7^b cünbişe: cennete T₁.

30 || 8^a seng-dil ü: seng-dil T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃ || sim-ten ü: sim-ten T₁, P, KS₁, KS₂, KS₄, KS₅.

30 || 8^b serv-ķad ü: serv ķaddi T₁, KS₅ serv-ķadd P, KS₁, KS₂ || sebz-haţ ü: sebz-haţ T₁, P, KS₁, KS₂.

30 || 11^a saña sulţân maña çâker: baña çâker saña sulţân S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅, KS₆.

30 || 11^b ger: eger P.

12. Kerem ét gönülümü vér ğayr ile bâzâr éderem
Sen saña men maña âzâr ile olmaz bâzâr
13. Bi'llâh incitme meni yoĥsa şikâyet kıluram
Nêce bir şabr édeyüm ħalmadı cânımda ħarâr
14. Li'llâhi'l-ĥamd degül milk tehi ĥâkimden
Şer' icrâsına Bağdâdda bir ĥâkim var
15. Vâzi'-ı ma'delet ü re'fet ü inşâf u edeb
Şâhib-i merĥamet ü şefkat u temkîn ü vaĥâr
16. Ol zekî-ṭab' ki taḥkîk-ı şıfâtında anuñ
Ṭaleb-i ma'rifet efkârı édüpdür efgâr
17. Zâtı gevher şadef-i ĥikmete likin yektâ
Ṭab'ı kevkeb felek-i diĥkate ammâ seyyâr
18. Derkine ħısm-ı bedîhîde taşavvur maḥşûr
'İlmine ĥâcib-i esrâr vuĥû'-ı izhâr
19. Bezmi erbâb-ı temennâya maḥâm-ı maḥşad
Ķilki ehl-i Ḥaḥa miftâḥ-ı künûz-ı esrâr
20. 'İlm minhâcına eṭvârı uşûl-i tavzîḥ
Feyz mişbâḥına âşârı sülûk-i envâr
21. Fuḥahâ fırķasına şüret-i fi'li fetvâ
Cümleden cümleye ol şadr-ı şer'at muḥtâr
22. Êy vücûduñ sebep-i taḥviyet-i şer'-i şerîf
Bünye-yi millet-i Zehrâya sedâduñ mi'mâr
23. Ḥıdmetüñ olmasa maḥşûd nè mümkün ki vère
Nazm-ı eşnâf-ı şelâse eşer-i heft ü çihâr
24. Noḡṭa-yı dâ'ire ger olmasa zâtuñ nè 'aceb
Olsa nüh dâ'ire-yi çarḥ mu'aṭṭal pergâr

30 || 12^a éderem: édeyüm S₁.

30 || 13^b bir: ben P.

30 || 15^a re'fet ü: re'fet T₁.

30 || 15^b temkîn ü: temkîn S₁.

30 || 17^a ĥikmete: ĥükmine T₁.

30 || 18^b ĥâcib: ĥâcet T₁.

30 || 20^b âşârı: âşâr S₁, P, KS₁, KS₄, KS₆.

30 || 22^b millet: ħillet KS₄ illet [TD].

30 || 24^b çarḥ: çarḥa T₁, P, KS₁, KS₃, KS₄, KS₆.

25. Hıdmet-i bezmüne me'mûr melâyik şaf şaf
Zâhiren şüret-i insâna girüp leyl ü nehâr
26. Mâh-simâlar ile 'arşa-yı bezmün gerdün
Serv-bâlâlar ile hâk-i harîmün gülzâr
27. Serverâ ecr-i 'amel 'âcil ü âcil Hâkdan
Cennet olmuş saña bu ma'ni-yi şâhid-âşâr
28. N'ola gördükçe seni olsa Fuzûlî gūyâ
Sen bir âyînesen ol tûti-yi şîrîn-güftâr
29. Var ümîdüm nece kim kârgah-i hikmetden
Hâk ü eflâke muḳadder ola meḳs ile medâr
30. Seyr-i eflâk ola hâk üzre senün re'yünle
Kemer-i hıdmetüni éde devâyir açtâr

30 || 26^a simâlar: simâlu T₁ || bezmün: rezmün S₁, P, KS₁.

30 || 26^b serv-bâlâlar: serv-i bâlâlar [TD].

30 || 27^a ecr: cerr T₁.

30 || 27^b bu: bir T₁ || ma'ni-yi: ma'niye T₁.

31.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Sevâd-ı buķ'a-yı Bağdâd çeşm-i heft kişverdür
Çirâğ-ı merdümi nûr-ı 'adâletden münevverdür
2. Kâmu eṭrâfına âb-ı hayât-ı 'adldür cārî
Cemî'-i ehline tevfiķ-ı cem'iyet müyesserdür
3. Sürûrî muttaşıl zevķı dem-â-dem ni'meti bî-had
Fezâsı 'âfiyet-efzâ hevâsı rûḥ-perverdür
4. Sürûr ehline zencîr-i ta'alluķ hey'et-i cisri
Ser-i âfâķa bârû-yı ḥiṣâr-ı ḥiṣnı efserdür
5. Binâ-yı buķ'a-yı maķbûli ehl-i hayra menzilgeh
Basîṭ-i ḥâk-i pâki evliyâ'ullâha bisterdür
6. Revâdur evliyâ burcî dêmek ol buķ'a-yı pâke
Ki her 'allâmeye menzilgeh ü her 'ilme mazherdür
7. Efâzıl buķ'a buķ'a ḥâk-i pâkin menzil etmişler
Nazar kıl şafḥa şafḥa levḥine gör kim nê defterdür
8. Sevâd-ı âferîniş nüṣḥasından bir varaķdur kim
Kavânîn-i 'adâlet anda merķûm u muḥarrerdür
9. N'ola Ferhâd-veş 'uşşâķı olsa cümle Husrevler
Mübârek şafḥasında şûret-i Şîrîn muşavverdür
10. Kitâb-ı kâyinâta şarşar-ı fitne güzër kılmış
Hemân bu şafḥa kalmış bâķi-yi evrâķı ebterdür
11. Mekârihden hâzer iķbâle rağbet kılmağa dâyim
Melekdür her ṭarafdan ķâşıdı şanmañ kebûterdür
12. Zülâl-i ma'delet ser-çeşmesi olsa 'aceb olmaz
Ḥarîm-i bârgâḥ-ı rif'ati sâķî-yi Kevşerdür

31 || Bu kaside Ayas Paşa'nın methindedir. Ayas Paşa, 1545-1547 tarihleri arasında Bağdat Beylerbeyliği yapmıştır.

31 || T₁ 51^a, P 223^b, S₁ 126^a, KS₁ 76, KS₂ 35^a, KS₃ 41^b, KS₄ 19^b, KS₅ 38^b, KS₆ 21^a.

31 || 4^a cisri: cezâsı T₁ eczası P, KS₁, KS₃, KS₄, KS₆ – S₁.

31 || 4^b ḥiṣâr-ı: ḥiṣârı KS₄, [TD] ḥiṣâr ü KS₆ || ḥiṣnı: tâc ü [TD]

31 || 8^a sevâd: hevâ P.

31 || 9^b şafḥasında: şafḥasından S₁.

31 || 12^b rif'ati: rif'at S₁, T₁, KS₁, KS₂, KS₃ rifate KS₅.

13. Bu milküñ şahid-i tevfiķ-ı iķbālî budur hālā
Ki pāşā-yı sa‘ādetmend ehl-i milke serverdür
14. Zihî ser-dâr-ı şā’ib-re’y şāhib-‘adl² deryā-dil
Ki şān u şevketi a‘dāya manşūr u muẓafferdür
15. Degül hadd-i beşer hüsni ‘afāf u luţf-ı ef‘ālî
Melā’ik fırkasından bir ‘aceb zāt-ı muţahherdür
16. Münezzehdür ğubār-ı zulmden mir‘āt-ı idrākî
Te‘ālā’llāh nè hoş pākîze-ţab‘ u pāk-cevherdür
17. Zāmîr-i bî-melālî aşveb-i efkäre cevlangēh
Vücüd-ı bî-mişālî aḥsen-i ef‘āle maşdardur
18. Şebāt-ı milkinge burhān yēter keyfiyyet-i ‘adlî
‘Adālet ḥanda olsa müstedām olmaķ muķarrerdür
19. Emîr-i a‘del ü ekrem Ayās-ı pāk-ţînet kim
Zülāl-i ‘adl birle ţînet-i pākî muḥammerdür
20. Şehā sen mesned-ārāy-ı serîr-i ‘izz ü rif‘atsan
Tırāz-ı i‘tibāruñ şafḥa-yı devrāna ziverdür
21. Cemāl-i enverüñdür āsmān-ı ma‘delet māhı
Veyā ol māh kim ḥurşîd-i raḥşāna berāberdür
22. Penāh-ı milk ü milletsen sedād-ı hüsni tedbîrūñ
‘Adū ye’cücünüñ def‘ine bir sedd-i Sikenderdür
23. Saña tâbî‘ olan çekmez melāl ü miḥnet-i ‘ālem
Nē ğam zulmāt vehminden aña kim Hızr rehberdür

31 || 14^b şān u: şān T₁, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄ || şevketi: şevket S₁.

2 Cem Dilçin, “Fuzûlî’nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II” isimli makalesinde “sā’ib-re’y sāhib-‘adl” yerine “sā’ib-re’y ü sāhib-‘adl ü” şeklini önermektedir. Yazar “sā’ib-re’y sāhib-‘adl” biçiminde, “-re’y” ve “-‘adl” hecelerinde medd yapıldığını bunun da Fuzûlî’nin aruzu kullanma üslubuna aykırı olduğunu ifade etmiştir.

31 || 15^a luţf-ı ef‘ālî: luţf u iķbālî P.

31 || 16^a idrākî: iķbālî [TD].

31 || 17^a cevlangēh: cevlangēr P.

31 || 17^b bî-mişālî: bî-mişālūñ T₁ || maşdardur: maḥherdür [TD].

31 || 18^b ḥanda: ḳanda T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆.

31 || 19^a a‘del ü: a‘deli T₁, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₄ || pāk-ţînet: pāk-sîret P.

31 || 20^a sen: bes P.

31 || 21^a enverüñdür: enverüñden P.

31 || 21^b veyā: velî S₁.

31 || 23^a melāl ü: melāl-i T₁, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅.

31 || 23^b vehminden: def‘inden [TD].

24. Vêür cân tîğ-ı hûn-rîzûn hayâliyle ‘adû gûyâ
Hayâl-i tîğ-ı hûn-rîzûn eccl murğına şeh-perdûr
25. Peyâm-ı şevketûn yêtdükçe a‘dâyı zebûn eyler
‘Azâ’im-h’âna dîv elbette maḥkûm u musahḥherdûr
26. Senûn tîğûndan ister bir cilâ kesb eyleye hâlâ
Cihân âyînesi kim gerd-i miḥnetden mükedderdûr
27. Senûn taḥrîk-i raḥş-ı iḳtidârûndan umar teskîn
Bugünler dehr kim teşvîşden gâyetde muzṭerdûr
28. Muḥâlif zulmet-i hayretde qalmış ‘azm-i cezm êt kim
Bu zulmet def’i muḥtâc-ı şu‘â’-ı tîğ u ḥançerdûr
29. Cezâyir ehli tuğyân üzredür ‘azm êt ki şemşîrûn
Fesâd-ı hûn-ı fâsid def’ine hûn-rîz neşterdûr
30. ‘Azîmet kıl ki devrân muntazırdur fetḥ zevkine
Revân ol kim zamâne tâbi‘ ü düşmen muḥaḳḳerdûr
31. Cezâyir milkini kıl Başra iḳlîmine mülḥaḳ kim
Pey-â-pey fetḥ ü nuşret nî‘met-i ḡayr-i mükerrerdûr
32. Ser-efrâzâ Fuzûlî ḡayrdan kaç’-ı nazar kılmış
Senûn dergâhuña bir şadıḳu’l-iḥlâş çâkerdûr
33. Yeter luṭfuñ aña dâyim degül ḥâcet taleb kılmâḳ
Tereddüdsüz olur ḥâşıl nè kim Ḥaḳdan muḳadderdûr
34. Ümîdüm var kim re’yünce ola seyri devrânûn
Fezâ-yı âsmân tâ cilvegâh-ı seyr-i aḥterdûr

31 || 27^b kim: ol T₁.

31 || 28^a cezm: rezm [TD] || êt kim: êtgil P, [TD].

31 || 28^b muḥtâc-ı şu‘â’-ı tîğ ü ḥançerdûr: kim teşvîşden gâyetde muzṭerdûr S₁.

31 || 31^b fetḥ ü: fetḥ S₁.

31 || 33^a kılmâḳ: kılmâḡ S₁.

31 || 33^b muḳadderdûr: muḳarrerdûr S₁.

32.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Nè mevcûd olmasa esbâb-ı dünyâdan degül müşkil
Bu müşkildür ki mevcûd olmaya bir hâkim-i 'âdil
2. Nè derd-i dil ki yüz gösterse devrândan degül miḥnet
Budur miḥnet ki şerḥin kıılmağa olmaya ehl-i dil
- 3.⁴ Marîzûn olsa biñ derdi bu derd anlardan efzûndur
Ki teşḥîşine olmaya ṭabîb-i ḥâzîk ü kâmil
4. Belâdur kim dil-i 'âşık gibi vîrân ola kişver
Ola ol ḥâlden hâkim olan maḥbûb-veş gâfil
5. Hevâ-yı nefse tâbi' ola ehl-i milkden fâriğ
Kılıp 'uşşâkınuñ terkin raķîbine ola mâyil
6. Binâ-yı ḥâne-yi râḥat mürûr ile ola vîrân
T'ılism-ı nazm-ı cem'iyet ola tedric ile bâtil
7. Nè hoşdur ehl-i 'âlem rağbetiycün ola hâkimde
Ruḥ-ı raḥşân leb-i ḥandân dil-i dâna kef-i bâzil
8. Müdârâ-yı kulûb-ı münḳabiz bir derddür mülhik
Mülâķât-ı mülûk-i tünd-ḥû bir zehrdür ķatil
9. Nè ümmîd ile şüret bağlasun izhâr-ı şerḥ-i ğam
Cevâb-ı telḥden yegrek bilür ḥırmânını sâyil

32 || Bu kaside Bağdat ve Şam Beylerbeyi Lala Cafer Paşa'nın methindedir.

32 || T₁ 52^b, P 224^a, S₁ 127^a, KS₁ 79, KS₂ 36^a, KS₃ 42^b, KS₄ 21^b, KS₅ 39^b, KS₆ 30^b.

32 || 2^a yüz: - T₁ || devrândan degül miḥnet: derdi bu derd anlardan efzûndur T₁.

32 || 2^b budur miḥnet ki şerḥin kıılmağa olmaya ehl-i dil: ki teşḥîşine olmaya ṭabîb-i ḥâzîk-ı kâmil T₁.

4 Bu beyit T₁'de yoktur.

32 || 3^b ḥâzîk ü: ḥâzîk S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅.

32 || 4^a gibi: kimi [TD].

32 || 6^a râḥat: raḥmet T₁ || ola: olup S₁, T₁, P, KS₁, KS₆ olur KS₃, KS₄, KS₅.

32 || 8^a müdârâ: müdâvâ [TD].

32 || 8^b mülâķât: mükâfât [TD].

32 || 9^b ḥırmânını: ḥırmânı S₁.

10. Nişân-ı hüsn-i tâlî' bu yêter Bağdâda kim hergiz
Aña râhat mülâkâtında yoh bir mâni' ü hâyil
11. Bi-hamdi'llâh şalâh-ı devlet için mesned-i rif'at
Bugün bir kûtb-ı şâhib-'adl u şâ'ib-re'yedür menzil
12. Sipîhr-i devlet ü ikbâl Ca'fer Bêg-i milk-ârâ
Ki yeksândur anuñ 'adline hükmi-i 'âlî vü sâfil
13. Zihî 'adil ki devrânında dihkân tîre toprağa
Bırahsa dâne-yi cev hûşe-yi pervîn kıılır hâşıl
14. Felek te'sîr-i ikbâlinde ister kuvvet-i tâlî'
Kim olmuş baħr maḥşûline kân edvârına 'âmil
15. Umûr-ı hayr u iḥsân buldı eyyâmında biñ revnağ
'Adâlet mültezemdür ol umûra merḥamet kâfil
16. Hîsâb-ı mücmel-i evşâfidur bir pâk defter kim
Cihât-ı hayr maḥşûli anuñ cem'inedür dâhil
17. Zamânında zamân ehline hergiz çekmemiş kâtib
Hîsâb olduḡda ġayr-i 'izz ü rif'at bâkî vü fâzıl
18. Ser-efrâz-ı nevâl-i ni'met ü idrâr-ı iḥsânuñ
Cemî'-i milkedür cârî cemî'-i ḡalḡadur şâmil
19. Teveccüh kııl melâlet çekme ikrâh étme kim Ḥaḡdan
Bir âyetdür niẓâm-ı milk ü millet şânuña nâzil

32 || 10^b mâni' ü: mâni' S₁.

32 || 11^b 'adl u: 'adl S₁, T₁, KS₁, KS₂, KS₄, KS₅ || şâ'ib: - S₁.

32 || 12^a devlet ü: devlet S₁ || ca'fer bēg-i milk-ārā: milk-ārāy ca'fer beg [TD] ca'fer bēg-i felek-ārā S₁.

32 || 12^b 'âlî vü: 'âlî S₁.

32 || 14^a ister: almış [TD].

32 || 15^a umûr-ı: umûr u S₁.

32 || 15^b kâfil: kâmil T₁.

32 || 16^b cihât-ı: cihânuñ [TD] || ġayr: ġayr-ı [TD].

32 || 17^a zamân: zamân T₁.

32 || 17^b bâkî vü: bâkî S₁.

32 || 18^a nevâl: envâl S₁, T₁, P, KS₂, KS₃, KS₄, KS₆ || idrâr-ı: idrâr u S₁.

20. Eger hüküm etse hüsn-i t̤ālî'ün bārān olup lû'lü'
Saña minnetsüz eyler ebr ü deryâ h̤aşılin vâşıl
21. Saña nisbet bu rütbe rütbe-yi mezmûmdur ammâ
Nê çâre zînet-i eyyâma sensen cevher-i kâbil
22. 'Adâlet sende k̤onmuşdur saña muhtâcdur kişver
Güher ümmîdi birle dâmen-i deryâ dutar sâhil
23. Şehâ ger olmasaydı luṭf u idrâkûn teḳâzâsı
Fuzûlinûn k̤alurdı kârgâh-ı şan'atı bâṭıl
24. Şenâ-yi 'izz ü iḳbâlûn diler elbette bir mâdiḥ
Zuhûr-ı luṭf u iḥsânuñ diler elbette bir sâyil
25. Ümîdüm var kim tâ nûr u zulmet ola 'âlemde
Cihândan sâye-yi câh u celâlûn olmaya zâyil

32 || 20^a olup: olur KS₁, KS₆, [TD].

32 || 20^b ebr ü: ebr T₁, S₁, P, KS₁, KS₃, KS₅, KS₆ || h̤aşılin: h̤aşıl u T₁, KS₁, KS₄ [TD] h̤aşıl KS₂, KS₃, KS₅.

32 || 22^a k̤onmuşdur: bulmuşdur P.

32 || 24^a şenâ: binâ T₁, S₁, KS₁, KS₃, KS₄, KS₆.

32 || 24^b luṭf u: luṭf-i [TD] || iḥsânuñ: iḥsâna S₁ || diler: gerek S₁, T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₆.

32 || 25^a nûr u: nûr S₁ || ola: var S₁.

33.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Şabr her derde mürûr ile müdâvâ eyler
Şâhib-i şabr bulur her nê temennâ eyler
2. Devrden dehrde her maqşada bir mev‘id var
Vaqtsüz gerçi aña şab‘ teğâzâ eyler
3. Yêtmedin vaqt murâdına teğâzâ kılmaz
Her muhaqqıq ki habîrüm dèyü da‘vâ eyler
4. Resm-i devrân-ı felekdür bu ki ehl-i talebi
Nêce gün hayret-i hırmân ile izâ eyler
5. Şüret-i şâhid-i iqbâli kabûl etmek için
Gâlibâ âyine-yi şab‘ı mücellâ eyler
6. Tâlibün devr-i sipihr ile muhâlif revîşi
‘İkdar rişte-yi ahvâline peydâ eyler
7. Zâyi‘ olmaz erişür maqşadına şabr kılup
Kim ki dehr ile medârında müdârâ eyler
8. Devr bî-hüde degül her nê muqadder olsa
Aña tedric ile esbâb müheyyâ eyler
9. Hiç mahlûkda yoğ kudret-i icâd-ı umûr
Her nê eyler eşer-i kudret-i mevlâ eyler
10. Kılmasa lutf-ı Hâk u devlet-i tevfiğ meded
Zehri zenbûr kaçan şehd-i muşaffâ eyler
11. Men gibi zâre nê nisbet şeref-i neyl-i murâd
Lutf-ı Hâkdur ki meni maqşada ihdâ eyler
12. Eyy gönül kesme taleb bâdiyesinden qademün
Ki taleb rütbe-yi iqbâli mu‘allâ eyler

33 || T₁ 67^b, P 224^b, S₁ 128^a, KS₁ 70, KS₂ 37^a, KS₃ 43^b, KS₄ 33^a, KS₅ 40^b, KS₆ 22^b.

33 || 3^a murâdına: murâdını [TD].

33 || 4^b hayret-i: hayret ü T₁.

33 || 5^a iqbâli: iqbâl S₁, T₁, P, KS₁, KS₃, KS₄, KS₆.

33 || 6^b ‘İkdar: ‘uqdeler KS₂, KS₄, KS₅, [TD] || peydâ: bî-dâd T₁.

33 || 11^a gibi: kimi [TD].

13. Lik hâl ehline izhâr edegör derd-i derûn
Haste aḥvâlini ma'lûm eṭibbâ eyler
14. Ekmel-i ḥalḳdan iste şeref ü rif'at kim
Ḳurb-ı ednâ hevesi rütbe-yi ednâ eyler
15. Gerçi şüretde şerîk-i beşerîyyet çoḡ olur
Derk-i esrâr-ı ḥaḳîḳat dil-i dâna eyler
16. Az olur ḳâbil-i idrâk-i rümûz-ı ma'ḳûl
Şanma her ḥâki ḳazâ 'âlem-i esmâ eyler
17. Müsta'idd-i şeref-i rif'at olan nâdir olur
Şanma her âbı hevâ lü'lü'-i lâlâ eyler
18. Çoḡ olur gerçi me'âdinde cevâhir şımfı
Pâdişeh zîver-i efser dür-i yektâ eyler
19. Sâ'id-i 'adldedür ḳuvvet-i icâd-ı nîzâm
'Arz-ı i'câz-ı nübüvvet yed-i beyzâ eyler
20. Pençe-yi 'azmdedür⁷ ḳudret-i ıslâḥ-ı fesâd
Siḥr def'in meded-i mu'ciz-i Mûsâ eyler
21. Nazm-ı dünyâ sebeb-i salṭanat-ı 'uḳbâdur
A'del-i ḥulḳını Ḥaḳ nâzım-ı dünyâ eyler
22. Arturup şüret-i ḥâline kemâl-i ma'nâ
Şüret ü ma'nâ ile cümleden a'lâ eyler
23. Mücmelâ ḥazret-i pâşâ-yı felek-ḳadr gibi
'Âlem-efrûz ḳılır memleket-ârâ eyler

33 || 13^a derd: râz S₁ zâr T₁.

33 || 14^a iste: ister P || şeref ü: şeref-i T₁, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆.

33 || 14^b rütbe-yi ednâ: rütbe-yi dâna T₁, S₁, KS₁, KS₃, KS₄.

33 || 15^a şüretde: şürete P.

33 || 16^a rümûz: umûr S₁.

33 || 19^a sâ'id: sāye T₁.

33 || 20^a 'azmdedür: ḥarfdedür T₁, S₁, KS₃, KS₄, KS₆ ḥaremdedür (ḥazmdadur) P şarfdadur KS₁ || ıslâḥ-ı: ıslâḥ u T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₅.

33 || 20^b def'in: def'ine T₁.

7 Değerlendirdiğimiz nüshalar, bu kelime hususunda sağlıklı bir görünüm arz etmedikleri için TD'nin tercihi doğrultusunda hareket edilmiştir.

33 || 21^a sebeb-i: sebebi [TD] || 'uḳbâdur: 'adildür [TD].

33 || 21^b dünyâ: eşyâ [TD].

33 || 23^a gibi: kimi [TD].

24. Ol zekî-ṭab‘ ki dīvân-ı hilâfet hûkmin
Rub‘-ı meskûna anuñ diğḳati icrâ eyler
25. Ol seḥâ-pîşe ki bir demde kıılır şarf-ı gedâ
Her nè yüz yılda ‘iyân ma‘den ü deryâ eyler
26. Sâye-yi râyet-i iğbâli yeten yerlerde
Rûzgârını ‘adûnuñ şeb-i yeldâ eyler
27. ‘Arşa-yı rezmd e her dem ki kıılıp meyl-i ğazâ
Cümlesin ‘uğde-güşâ-yı şaf-ı heycâ eyler
28. Dağıdur tiğ ile terkîb-i ‘adû eczâsın
Lik her cüz’in anuñ lâ-yetecezzâ eyler
29. Şeb-i heycâda ki seyyâre-yi peykânı ile
Ser-i ḥaşmını kâzâ evc-i Şüreyyâ eyler
30. Zahm-ı tend e açuban rûḥ-ı muḥâlif revzen
Çıḥup ol evc-i Şüreyyâya temâşâ eyler
31. Meded-i re‘y-i münîriyle gelür fi‘le müdâm
Levḥ-i kudretde kâzâ her nè ki inşâ eyler
32. Lafz-ı pâkinden eder ḥüsn-i ‘ibâret kesbin
Felek aḥkâm-ı kaderden nè ki imlâ eyler
33. ‘Âlemi eylese bir zât-ı müşahḥaş tağdır
Ḥâk-i pâyini anuñ dîde-yi bînâ eyler
34. Şöhret-i ismi yeter şâhid-i ḥüsn-i ‘ameli
Ehl-i Ḥaḳ ismd e idrâk-i müsemmâ eyler
35. Êy ki ehl-i nazara nâşiye-yi iğbâlün
Salṭanat nûrını her laḥza hüveydâ eyler
36. Sende mevdü‘dur esrâr-ı hilâfet genci
Ehl-i idrâki şuver vâkıf-ı ma‘nâ eyler

33 || 25^a gedâ: güz e T₁, S₁, KS₁, KS₄.

33 || 26^a iğbâli: iğbâl S₁.

33 || 27^b şaf: şıfat T₁.

33 || 29^b ḥaşmını: ḥaşmı S₁.

33 || 31^a meded: mürür T₁ || münîriyle: münîrünüle T₁, KS₃, KS₄ zamîriyle [TD].

33 || 31^b kudretde: kuvvetde S₁.

33 || 32^b ki: kim S₁, [TD].

33 || 35^a nâşiye: nâhiye T₁ nâmiye P.

33 || 36^a sende mevdü‘dur: sendedür sende çu KS₁, KS₃, [TD].

37. Mümkün olmaz ki ola nazm-ı cihân re'yüñsüz
Şûret-i kevn kaçan terk-i heyûlâ eyler
38. Ravza-yı hâk-i derûn bâğ-ı gül-i cennetdür
Kim ki cennet diler ol ravzada me'vâ eyler
39. Muttaşıl gerçi niyâz ile dutup dâmânuñ
Tiğ senden taleb-i keşret-i a'dâ eyler
40. Cilvegâh-ı 'alemüñ mesned-i emniyyetdür
Eşer-i re'fetüñ a'dâyı ehibbâ eyler
41. Mârı tehdîd-i 'azâb-ı ğazabuñ mûr kıılır
Peşşe'i terbiyetüñ 'izz ile 'anķâ eyler
42. Evliyâ burcına yêtdi ķademüñ şek yoh kim
Hâk-i pâküñdeki emvâtını ihyâ eyler
43. Êy hoş ol maķbere kim bulmağa emvâtı hayât
Anı tevfiķ güzergâh-ı Mesihâ eyler
44. Serverâ şâmit iken lezzet-i medhûñ zevķı
Tûtî-yi nuķķ-ı Fuzûlîni şeker-hâ eyler
45. Eyle kim faşl-ı hazân bülbülü lâl êtmiş iken
Şevķ-ı nezzâre-yi gül zevķ ile ğüyâ eyler
46. Cân-ı mehcûrına râhat yêtürür didâruñ
Çemen-i sebz bahârı feraķ-efzâ eyler
47. Zib-i medhûñden alur lehce-yi nâ-hemvârum
Hârı mergûb-ı cemâl-i gül-i ra'nâ eyler
48. Gerçi şahlardı nihân nazmumı baķt-ı siyehüm
Saña yêtdükde ne kim var ise ifşâ eyler

33 || 37^a nazm: resm S₁.

33 || 37^b kevn: kevn ki [TD].

33 || 39^a dutup: dutar [TD].

33 || 40^a 'alemüñ: 'amelüñ P, [TD].

33 || 42^b pâküñdeki: pâkindeki P.

33 || 45^b gül: güli T₁, S₁, KS₁, KS₄.

33 || 46^b çemen-i: çemeni P || bahârı: bahâr T₁, S₁, KS₁.

33 || 47^a alur: êder T₁, KS₄ alup [TD] || nâ-hemvârum: nâ-hemvârı [TD].

33 || 48^a şahlardı: şaklıardı T₁, P || nazmumı: nazmını T₁, S₁, KS₁, KS₃, KS₅, KS₆ || siyehüm: mübhem T₁.

49. Dutalum server-i a'yâna hicâb-ı zülemât
Hızrdan âb-ı hayâtı nece ihfâ eyler
50. Dâverâ beyle zamânlarda ki 'adlün eşeri
Çâre-yi def'-i ğam-ı her dil-i şeydâ eyler
51. Ehl-i 'irfâna kemâl-i keremün her sâ'at
Luṭflar zâhir édüp meyl-i muḥâbâ eyler
52. Nê revâdur bu ki peyveste sipâh-ı ğam u derd
Gönlümün milkini bî-vâsıta yağma eyler
53. Men nihân-ḥâne-yi 'uzletde iken faḳr menüm
Keşf-i esrârum édüp 'âleme rüsvâ eyler
54. Her zamân ḥalk maña kıılmağa iṭlâḳ-ı cünün
Meni endüh serâsime-yi sevdâ eyler
55. Bu belâda kime izhâr-ı şikâyet kıılayum
Her kime zulm geçüpdür saña şekvâ eyler
56. Vâḳıf-ı sırr-ı süḥan kimsene yoḫ senden ğayr
Sen eger eylemeseñ kim maña pervâ eyler
57. Var ümîdüm nece kim mübdî'-i âşâr-ı vücûd
Şarf-ı taḳdîr kıılup ḥılḳat-ı eşyâ eyler
58. Ola bâḳî eşer-i ma'deletün kim dâyim
Eşer-i zulmden âfâḳı müberrâ eyler

33 || 50^a zamânlarda: zebânlarda T₁.

33 || 51^b meyl-i: meyl ü S₁, P, KS₂, KS₅.

33 || 53^a menüm: bizüm S₁, KS₁ yêrüm T₁, KS₄, KS₆.

33 || 54^b sevda: a'dâ P.

33 || 55^a belâda: beladan KS₁, [TD] belalarda KS₆ || kime: nê ki T₁, KS₁, KS₂, KS₄, KS₅ nece KS₃ nê KS₆
saña [TD] || kıılayum: kııldum T₁, KS₄ kıılsam KS₅.

33 || 56^a kimsene: kimse S₁ sırrına T₁, P, KS₁, KS₃, KS₄ kimseye KS₂.

33 || 56^b eylemeseñ: bilmez isen P || maña: aña T₁.

33 || 57^b şarf: 'arz P 'örf T₁, KS₃, KS₄, KS₆ ğarḳ KS₁, KS₅.

34.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey saña ikbâl-i rûz-efzûn 'atâ-yı Kirdigâr
Muttaşıl ta'zîmüne me'mûr devr-i rûzgâr
2. Âftâb-ı âsmân-ı 'adlsan olmaz 'aceb
Kılsa ikbâlün teğâzâ-yı 'ulüvv-i iktidâr
3. Kurb-ı dergâh-ı hilâfet şevkı câzibdür saña
Eyler iseñ n'ola tağyîr-i mekân bî-ihtiyâr
4. 'Adl bir maqbûl tâ'atdûr ki kalmaz ecrsüz
'Âdilün elbette kadrin arturur Perverdigâr
5. Gerçi tahrikûn senün hikmet teğâzâsıyladur
Handa 'azm etseñ olur senden münevver ol diyar
6. Pertev-i ikbâl ile şem'-i cihân-efrûzsan
Zevk-ı didârûndadur hâşiyet-i feyz-i bahâr
7. Hânsı hâr-ı huşke luţfuñ yêtse eyler bârver
Hânsı şahrâya güzâr etseñ kılursan lâlezâr
8. Ebr-i nîsânsan degül bî-hûde tahrikûn senün
Bir gül eyler kesb senden bahır dürr-i şâhvâr⁷
9. Handa olsañ olduĝuñ kişverde olmaz inķılâb
Hânsı ĝam ehline kim yêtseñ olursan ĝam-güsâr
10. Lîk senden ayrılan hâlķuñ işi düşvârdur
Bir şebistânüñ çirâĝın alsalar olmaz mı târ

34 || T₁ 53^b, P 225^b, S₁ 129^b, KS₁ 84, KS₂ 39^a, KS₃ 45^a, KS₄ 20^b, KS₅ 42^a, KS₆ 24^a.

34 || 3^b eyler iseñ: eyler olsañ S₁.

34 || 5^b handa: kanda T₁, P.

34 || 6^a ikbâl ile: ikbâlüne T₁.

34 || 6^b feyz: bād [TD].

34 || 7^a hânsı: kankı T₁, P.

34 || 7^b hânsı: kankı T₁, P.

34 || 8^b bir: bu T₁, KS₄ her [TD] || gül: gün [TD].

7 TD'deki varyantlar beytin anlamına daha uygun görünüyor. Bununla birlikte değerlendirdiğimiz nüshalarda bu varyantlarla ilgili bir şhadete rastlamadık.

34 || 9^a handa: kanda T₁, P || olduĝuñ: olduĝuñ P.

34 || 9^b hânsı: kankı T₁, P || kim: - T₁ || yêtseñ: yêtseñ sen T₁.

34 || 10^b alsalar: ańsalar T₁.

11. Tîre olmaz mı cihân pinhân olıcağ âftâb
Gêdicek gül devri bâğûñ gül-büni olmaz mı hâr
12. Haste kesmez mi hayâtından tama' gêtse şabîb
Gêtse cân olmaz mı cism-i derd-perver hâksâr
- 13.² Êy felek bi'llâh nêdûr mûcib ki bu milk ehline
Cevri bî-had êtdûñ ü bî-dâdı kılduñ bî-şumâr
14. Nêşe kılduñ 'âfiyet milkini vîrân zûlm ile
Nêşe şalduñ zevk mir'âtına miñnetden ğubâr
15. Sen bilürsen kim bu milk ehline olmuşdur şefîķ
Hâzret-i pâşâ-yı şâhib-rif'at ü gerdûn-vekâr
16. Ol şalupdur bunda âşâr-ı kerem âvâzesin
Ol kılupdur bunda cem'iyet esâsın üstüvâr
17. Nêşe alduñ başumuzdan sâye-yi iķbâlini
Nêşe êtdûñ ehl-i idrâke bu zûlmi âşkâr
18. Êtmedûñ mi vehm andan kim kılam bir âh ile
Heft řāk u nüh revâķuñ raķt u baķtın târumâr
19. 'Özr ile gerdûn dönüp vêrdi cevâbum k'êy faķîr
Bî-tekellûf olmuşam men hem bu işden şerm-sâr
20. Lîk ma'lûm eyle kim bu mâ-cerâ menden degûl
Sen kıılurduñ iltimâsın bu işüñ leyl ü nehâr
21. Eyleyüp 'acz u niyâz ile du'â-yı bî-riyâ
Ol ser-efrâza sen isterdûñ 'ulüvv-i i'tibâr
22. Lâ-cerem olmaz tezâ'uf mesnedi tağyîrsüz
Yêtmeyince menzile bulmaz şaleb ehli ķarâr

34 || 12^a gêtse: kesse S₁.

34 || 12^b gêtse: çıkısa S₁.

2 Bu beyit T₁, S₁ ve P'de yoktur. Metnin akışı göz önüne alınarak önceki neşirden aktarılmıştır.

34 || 14^a nêşe: nice [TD] nêçe KS₅.

34 || 14^b nêşe: nice [TD] nite KS₅.

34 || 15^b şâhib-rif'at u: şâhib-rif'at T₁, S₁, P, KS₅.

34 || 16^b esâsın: esâs T₁, S₁.

34 || 18^a kılam: kıılır T₁.

34 || 18^b řāk u: řāk S₁ || raķt u: raķt S₁.

34 || 19^a cevâbum: cevâbın [TD].

34 || 21^b i'tibâr: iķtidâr T₁.

23. Nêce kılsuñ ârzü-yı ihtilâtin ehl-i kırb
Nêce çeksün ehl-i rıf'at maqdemine intizâr
24. N'ola ger hırşîd-veş devr êtse ol şâhib-naẓar
Ger yırakdur ger yakun ihsânına ümmîdvâr
25. Handa olsa görmesün tâb-ı havâdişden zarar
Zât-ı pâkin şaḥlasun her fitneden Perverdigâr
26. Êy ki hicrânun dil-i efgâra şalmış iztırâb
Fırkatün te'sîri etmiş cânı maḥzûn cismi zâr
27. İsterem dâyim görem didâruñ ammâ n'eyleyem
İhtiyârum yoḥ menüm re'yümce çarḥ etmez medâr
28. Var ümîdüm anda olsañ devlet ü iḳbâl ile
Ola baḥtuñ kâm-yâb u kâm-rân u kâm-kâr
29. Ola vâsıl anda olsañ devlet ü iḳbâlüne
Her du'â kim şıdk ile eyler Fuzûlî ḥâksâr

34 || 23^b ehl: evc S₁, T₁, P, KS₁, KS₃, KS₄, KS₆.

34 || 24^a devr êtse: dūr olsa S₁ devr olsa P dūr ise KS₃.

34 || 24^b yırakdur: ırakdur P.

34 || 25^a anda: ḳanda T₁, P.

34 || 25^b şaḥlasun: şaḳlasun T₁, P.

34 || 28^a anda: ḳanda T₁, P || devlet ü: devlet S₁, P.

34 || 29^a anda: ḳanda T₁, P || devlet ü: devlet S₁.

35.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Felek her devrde bir feyz-i hikmet âşkâr eyler
Tekâlib-i zamân izhâr-ı şun'-ı Kirdigâr eyler
2. Qaradan ağı fark etmez bu remzin bilmeyen dehrün
Ki neçün geh nehârı leyl ü geh leyli nehâr eyler
3. Beyâz üzre sevâd-ı nüşha-yı esrâr-ı hikmetdür
Hired her harfini manzûr-ı 'ayn-ı i'tibâr eyler
4. Esîr-i derd olanlar rûzgâruñ inqilâbından
Eger şabr etseler dermânların hem rûzgâr eyler
5. Felek devrânınıñ aḥvâline vâkıf olan 'arif
Tarîk-ı şabr u teslîm ü tevekkül ihtiyâr eyler
6. Muḳârin olsa âşâr-ı sa'âdet tîre toprağa
Nesîm-i nev-bahâr ol tîre toprağa güzâr eyler
7. Mücellâ eyleyüp âyîne-yi tab'ın küdüretten
Kılup ḥurrem vîrüp luṭf-ı tabî'at lâlezâr eyler
8. Vîrür her ḥasteye elbette devrân-ı felek dermân
Velî birkaç zamân bîmâr-ı derd-i intizâr eyler
9. Kılur her nâ-murâdı 'âkıbet maḳşûdına vâşıl
Velî bir nece müddet zûll-i ḥırmân ile zâr eyler
10. Zamâne her diyâra istese âşâr-ı emniyyet
Aña şâḥib-livâ bir server-i re'fet-şî'âr eyler
11. Qazâ her kışverün ehline cem'iyet murâd etse
Aña elbette bir dâna-yı kâmil şehriyâr eyler

35 || Bu kaside Safevîler'in Bağdat Valisi Mehmed Han Tekelü'nün methindedir.

35 || T₁ 54^b, P 226^b, S₁ 130^b, KS₁ 86, KS₂ 40^a, KS₃ 46^a, KS₄ 22^a, KS₅ 43^a, KS₆ 25^a.

35 || 1^a devrde: derde T₁.

35 || 2^b leyl ü: leyl S₁ || leyli: leyl S₁.

35 || 3^a nüşha-yı: nüşha kim [TD].

35 || 5^a devrânınıñ: devr etmegi [TD].

35 || 9^a kılur: kılup [TD].

35 || 10^b re'fet: âfet S₁.

12. Bi-ḥamdi'llāh bugün bu milke şalmış sāye bir 'adil
Kim anuñ nisbetiyle 'izz ü rif'at iftiḥār eyler
13. Ser-efrāzî ki feyz-i ḥāk-būs-ı āsitānından
İnüp her dem güneş kesb-i 'ulüvv-i iktidār eyler
14. Şafā-yı zikr-i ḥāk-i pâyıdur ol şayḳal-ı rahmet
Ki mir'āt-ı dil-i aḥbābdan ref'-i ḡubār eyler
15. Felek meşşātası vèrdükde zīb-i şāhid-i devlet
Anuñ mäh-ı livā-yı rif'atin āyīne-dār eyler
16. Zamāne inḳılābından ferāḡat isteyen 'arif
Anuñ ma'müre-yi iḳbālını ḥışn-ı ḥiṣār eyler
17. Semiyy-i Aḥmed-i Mürsel Meḥemmed Bēg o deryā-dil
Ki 'adli ḥallḳa 'arz-ı rahmet-i Perverdigār eyler
18. Eyā ser-dār-ı rūşen-rāy milk-ārāy⁴ ferruḥ-ruḥ
Ki her mañşıbdā ismüñ iḳtizā-yı iştihār eyler
19. Kemāl-i mā'rifet her ḥanda vü her devrde olsa
Seni ser-defter-i erbāb-ı temkīn ü veḳār eyler
20. Bu milke sāye-yi devlet biraḥmışsan bi-ḥamdi'llāh
Yèridür ger saña milk ehli cān naḳdīn nişār eyler
21. Nèçün kim zāt-ı pākūñ maḗhar-ı feyz-i 'adāletdür
Bu milkūñ her günin nev-rüz u her faşlın bahār eyler

35 || 12^a şalmış: salmış S₁.

35 || 16^a inḳılābından: inḳılābında T₁.

35 || 17^a o deryā-dil: deryā-dil T₁, S₁, KS₁, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆.

4 Cem Dilçin, "Fuzûlî'nin Kasideleri Üzerine Kısa Notlar II" isimli makalesinde "ruşen-rāy milk-ārāy" yerine "ruşen-rāy u milk-ārāy u" şeklini önermektedir. Yazar "ruşen-rāy milk-ārāy" biçiminde, "-rāy" ve "-ārāy" hecelerinde medd yapıldığını bunun da Fuzûlî'nin aruzu kullanma üslubuna aykırı olduğunu ifade etmiştir.

35 || 19^a ḥanda: ḳanda T₁, P.

35 || 20^a devlet: re'fet S₁ || bi-ḥamdi'llāh: zihī himmet P.

35 || 20^b yèridür ger saña milk ehli cān naḳdīn nişār eyler: esās-ı devletün bî-şek bu himmet üstüvār eyler P.

35 || 21^b nev-rüz u: nev-rüz S₁.

22. Meşâhid revnaķına ‘azm kılmışsan zihî himmet
Esâs-ı baħtuñı bî-şek bu himmet üstüvâr eyler
23. Şehîd-i Kerbelâya su getürmek kaçdın etmişsen
Seni elbette ‘âlemde bu niyyet pâ-y-dâr eyler
24. Ser-efrâzâ Fuzûlî ħasteye bu milk-i ħurbetde
Sipîhr-i nâ-muvâfîķ devri cevri bî-şumâr eyler
25. Egerçi bî-karâr etmişdür ol bîmâre’i miĥnet
Bulup temkîn senüñ zevķ-ı viŝâlünle karâr eyler
26. Cemî’-i ħalkdan kaç’ eylemiş ser-rîşte-yi ülfet
Eger sen hem teraĥĥum kılmasañ terk-i diyâr eyler
27. Sen ol pâkîze-ťal’at âftâb-ı ‘âlem-ârâsan
Ki luťfuñ göñlümi yüz maķŝada ümmîdvâr eyler
28. Vêrür medĥ-i⁵ şerîfün cevher-i ğüftâruma revnaķ
Şadefdür kaçtre-yi bârânı dürr-i ŝâĥvâr eyler
29. Kıılır şem’-i cemâlün nûrî şab’-ı tîremi rüşen
Ġüneŝdür seng-i bî-miķdârı la’l-i âb-dâr eyler
30. Ümîdüm var kim var olasan ‘âlemde kaçdr ile
Kaķâ her nêce kim yoĥdan cihân ehlini var eyler

35 || 22^b esâs-ı baħtuñı bî-şek bu himmet üstüvâr eyler: bu himmetle seni ĥallâķ-ı ‘âlem kâm-kâr eyler [TD]
esâs-ı himmetün bî-şek bu himmet üstüvâr eyler T₁, P esâsın himmetün bî-şek bu himmet üstüvâr eyler
KS₁ esâs-ı himmetün bî-şek bu sünneti üstüvâr eyler KS₂ esâs-ı devletün bî-ĥad bu himmet üstüvâr
eyler KS₃ esâs-ı himmetün bî-şek bu mühimmi üstüvâr eyler KS₄ esâs-ı himmetün bî-şek bu semti
üstüvâr eyler KS₅.

35 || 25^a bîmâre’i: bî-ĥareyi KS₂, KS₅, KS₆, [TD] peymâne’i KS₁, KS₃, KS₄.

35 || 26^a ĥalkdan: ĥalkda T₁.

35 || 28^a medĥ: şer’ T₁, P, KS₁, KS₂, KS₄, KS₅ şem’ S₁ sem’ KS₆.

5 Beytin anlamı göz önünde bulundurularak TD’den aktarılmıştır.

36.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Cihânı eyledi feyz-i bahâr reşk-i cinân
Bırâhdı ferş-i leţâfet zemîne luţf-ı zamân
2. Hevâ şunûf-ı reyâhîne vêrdi zîb-i zühûr
Tırâz-ı hulle-yi hâk oldu hilye-yi elvân
3. Tiküp şükûfe vü gönçe çemende çetr ü otağ
Maķâm-ı bezm-i sürûr oldu 'arşa-yı bûstân
4. Degül 'âlâmet-i faşl-ı rebî' kıavs-ı kıuzah
Edâ-yı hıdmet içün bağladı sipihr miyân
5. Mükemmel olmağa esbâb-ı 'ayş bî-tenķiz
Müyesser olmağa âlât-ı bezm bî-nokşân
6. Şehâb u seyl ile irsâl olındı gülzâre
Kamu zahîre-yi bahr ü kamu defîne-yi kân
7. Tamâmi-yi berekâtın zemîn kılup mebzûl
Cemî'-i luţf-ı nihânın zamâne kıldı 'iyan
8. Bisât-ı sebzeyle gül-bün yaşıl serîr tiküp
Yahup çirâğların her taraf gül-i handân
9. Yıgıldı nesteren ü süsen ü gül ü lâle
Dêrildi nergis ü nesrîn ü sünbül ü reyhan
10. Nefiresiyle hem-âvâzdur neķâre-yi ra'ed
Kılup nişâr-ı muķarrer cevâhirin bârân

36 || Bu kaside Bağdat ve Şam Beylerbeyi Lala Cafer Paşa'nın methindedir.

36 || T₁ 55^b, P 227^a, S₁ 131^b, KS₁ 88, KS₂ 41^a, KS₃ 47^a, KS₄ 23^a KS₅ 44^a.

36 || 1^b ferş: feyz [TD].

36 || 3^a tiküp: diküp T₁ || çetr ü: çetr T₁, S₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄ || otağ: otak T₁, P.

36 || 4^a rebî': bahâr T₁, KS₁, KS₃ bahâr ü KS₄ rebî' ü [TD] || kıavs-ı: kıavs u S₁.

36 || 5^b âlât: âyât T₁.

36 || 6^a şehâb u: şehâb T₁, S₁, P, KS₁, KS₃, KS₄, KS₅ || seyl ile: seylüne T₁.

36 || 6^b bahr: la'l T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅.

36 || 8^a tiküp: diküp T₁.

36 || 8^b çirâğların: çirâğ gözün T₁.

36 || 9^a süsen ü: süsen S₁.

36 || 9^b dêrildi: dizildi KS₂, [TD].

36 || 10^a hem-âvâzdur: hem-âhenk olup S₁ hem-âvâz olup P.

36 || 10^b kılup: kılur KS₂, KS₅, [TD] || nişâr-ı: nişâra S₁ || muķarrer: mükerrer [TD].

11. Çemende eylediler tıfl-ı gönceyi sünnet
Şaçıldı gülşene gül gül cerâhatından kan
12. Yêtürdi eyle şafâ devr-i rûzgâra bu sûr
Ki sûr-ı hıtne-yi nağd-i yegâne-yi devrân
13. Gül-i bahâr-ı emâret cenâb-ı Ca'fer Bêg
Ki tavk-ı re'yinedür çarh bende-yi fermân
14. Nizâm-ı salţanat u milke eşref-i esbâb
Binâ-yı millet ü İslâma a'zam-ı erkân
15. Bahâr-ı rif'at u ikbâle elţaf-ı ezhâr
Nihâl-i şevket ü iclâle a'del-i ağşân
16. Sipihr-menziletâ sensen ol mekân-ı hayâ
Ki yoğ şıfâtıña hadd-i ihâta-yı imkân
17. Mübârek ola bu sûr u sürûr-ı bezm-i huzûr
Kim oldu cümle-yi halk-ı cihâna feyz-resân
18. Neşât-ı 'ayşınıñ evşafı dutdı âfâkı
Şafâ vü zevkınıñ âvâzesiyle doldı cihân
19. Sipihr kıldı bu bezm-i neşâta bezl-i şafâ
Melâyik oldu bu sûr u sürûra fâtiha-h'an
20. Ki aşl-ı kâ'ide-yi hıfz-ı şer'dür bu 'amel
Budur muğaddem-i eşnâf-ı t'at-ı Rahmân
21. Şehâ Fuzûlî-yi zârem ki devr-i 'adlünde
Buğâ'-ı emn ü emândur maña mağâm u mekân
22. Nişâr-ı bezmün için ger bulursa hüsn-i kabûl
Getürmişem güher-i i'tikâd u cevher-i cân
23. Ümîd var ki olduça rûzgâra vücûd
Müyesser ola saña irtifâ'-ı şevket ü şân

36 || 11^a gönceyi: gönce T₁, S₁ || sünnet: maşsûn S₁ maştûn [TD].

36 || 11^b saçıldı: saçıldı T₁, S₁.

36 || 12^b sûr-ı hıtne: şadr-ı fitne T₁.

36 || 13^b tavk: tav' [TD] || re'yinedür: re'yine-dürür T₁.

36 || 14^a salţanat u: salţanat P.

36 || 14^b binâ: bekâ T₁ || millet ü: millet-i S₁, KS₃, KS₄, KS₅, [TD].

36 || 15^a ikbâle: ikbâl u T₁.

36 || 17^a sûr u: sûr S₁, P, KS₁, KS₂, KS₃ sürür T₁.

36 || 17^b cihâna: cihânı T₁.

36 || 19^b sûr u: sûr S₁, P seyr T₁, KS₁, KS₂, KS₄ bezm KS₂.

36 || 23^a ki: kim S₁.

37.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey hilâl-i 'îd gâlibdür saña ebrû-yı yâr
Hüsn-i şüret sende bir var ise anda êki var
2. Yâr ebrûsına beñzetmen seni ey mâh-ı nev
Sen güneş birle görünmezsen saña nè i'tibâr
3. Kaşlaruñdandır hacil güyâ hilâl-i 'îd kim
Gece eksük görünür gündüz çoğ olmaz âşkâr
4. Cilve eyler mâh-ı nev el karşusunda şâm-ı 'îd
Sen girüp ortaya kaşuñ göster ol dutsun kenâr
5. Nâ-tüvân gördüm hilâl-i 'îdi dün yârum gibi
Ol dahı güyâ ki za'f-ı rûzedden olmuş nizâr
6. Yeñi ayı kaşlaruñ sevdâsı rüsvâ eylemiş
Gösterürler birbirine anı ehl-i rûzgâr
7. Mâh-ı nevdür bilmezem tâbân şafağdan yohsa kim
Kana batmış nevk-i şemşîr-i emîr-i nâm-dâr
8. Ol ser-efrâz-ı felek-rıf'at ki re'y-i rüşeni
Eylemişdür ref' mir'ât-ı haqâyıqdan ğubâr
9. Cevher-i pâkîze-yi zât-ı şerîf-i kâmilî
'Âleme lutf u mürüvvet ma'deninden yâdgâr
10. Şefkat ü kahr iledür bir sâye-güster nahl kim
Tâkdür aşlı vèrür hem ğüre hem engür bâr
11. Kahrı ol reng ile kim deryâ mizâcın huşk eder
Çalsa ger Mûsâ-şîfat deryâya tîğ-ı âb-dâr
12. Şefkati ol resme kim âteş tabî'atdan çıhar
Şalsa İbrâhîm-veş od üzre lutf ile güzâr

37 || T₁ 56^b, P 227^b, S₁ 132^a, KS₁ 90, KS₂ 41^b, KS₃ 48^a, KS₄ 23^b, KS₅ 44^b.37 || 2^a beñzetmen: beñzetmiş T₁.37 || 5^a gibi: kimi [TD].37 || 6^a ayı kaşlaruñ sevdâsı rüsvâ eylemiş: aydur hey'eti ammâ yeñi aylar gibi T₁.37 || 8^b haqâyıqdan: haqîkatden S₁ || ğubâr: kenâr S₁.37 || 9^b lutf u: lutf S₁.37 || 12^b şalsa: salsa S₁.

13. Hem ʔarîḳ-ı maʕdelet reʕyinden anuñ müstaḳîm
Hem esâs-ı ʕâfiyet ʕadlinden anuñ üstüvâr
14. Êy şafâ-yı meşrebüñ milk-i ezel tek bî-kerân
Veʕy biḫâr-ı himmetüñ baḫr-i ebed tek bî-kenâr
15. Ger sen olsayduñ emîr-i şevket-i İskenderî
Vâdî-yi hıḳmetde bulmazdı Aristô iştihâr
16. Veʕr sen étseydüñ ḳabûl-i minnet-i Nüşîrevân
Eylemezdi hîç kim Büzürcmihre iʕtibâr
17. Maḫz-ı şerʕ olmış ʕafâkaʕllâh vücûd-ı kâmilüñ
Feyz-i tefsîr ü ḫadîs ü fiḳhdan leyl ü nehâr
18. Şafḫa-yı mihr-i ruḫuñdur mevziʕ-i nûr-ı Nebî
Çâr ṭabʕ-ı kâmilüñ meʕvâ-yı mihr-i çâr-yâr

37 || 13^a reʕyinden: reʕyinde P || anuñ: reʕyüñ T₁.

37 || 13^b anuñ: bâbuñ T₁.

37 || 14^b biḫâr: muḫîṭ [TD].

37 || 15^a emîr: emîn S₁.

38.

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

1. Men kimem bir fakîr ü bî-ser ü pâ
Kemterîn bende vü kemîne gedâ
2. Sâyir-i kârgâh-ı şabr u sükûn
Sâlik-i şâh-râh-ı fakr u fenâ
3. Nê mizâcumda irtikâb-ı gurûr
Nê fi‘âlümde ihtimâl-i riyâ
4. Künc-i ‘uzletde fakr u fâka ile
Olmışam eyle maḥv kim meşelâ
5. Merkez-i ḥâki êtse zîr ü zeber
Bulımaz gerdümi nesîm-i şabâ
6. ‘Azl kılmış meni ‘amellerden
‘Âmil-i kâr-ḥâne-yi dünyâ
7. Kılmazam kâr u bâr-ı ‘âleme meyl
Çekmezem ‘azl u naşb içün ğavġâ
8. Maña vèrmış cihân kamu fakrın
N’ola ursam cihâna istignâ
9. ‘Âlem-i ‘uzletün yegânesiyem
Kâfdan kâfa yolḡ maña hem-tâ
10. Şüretüm fakr u sîretüm mün‘im
Hey’etüm mûr u himmetüm ‘anķâ
11. Rif’at-i kâdrüm iltifât êtmez
Ger Süleymân kılursa ‘arz-ı ‘aṭâ
12. Fâni-yi muṭlaķam kabûl êtmen
Minnet-i Hızr ile zülâl-i beķâ

38 || Bu kaside Bağdat Kadısı Seyyid Gazi Mehmed’in methindedir.

38 || T₁ 57^b, P 227^b, S₁ 132^b, KS₁ 96, KS₂ 42^b, KS₄ 24^b, KS₅ 45^a, KS₆ 5^a.

38 || 1^a fakîr ü: fakîr T₁, P, KS₂, KS₆.

38 || 2^a sâyir: sâye T₁.

38 || 8^b ursam: itsem KS₂, [TD].

38 || 10^a fakr u: fakr S₁.

13. Demezem vahşiyem tabî'at ile
Tâlib-i zevk-ı şoḡbetem ammâ
14. Bir diyâr içreem ki ḥalkından
Eylemez hîç kim maña pervâ
15. Kimse yoḡ derdüm eyleyem ızhâr
Eyleyem andan iltimâs-ı devâ
16. La'l-veş daş içindedür vaṭanum
Gül kimi ḥârı kılmışam me'vâ
17. Dün bu ḥâl ile maḥv-ı ḥayret iken
Geldi bir kıâşid u getürdi maña
18. Bir 'aceb nâme-yi feraḥ-te'sîr
Maḥz-ı ḥüsn-i 'ibâret ü imlâ
19. Zâhiri dil-peżîr ü feyz-resân
Bâtını zevk-baḡş u rûḥ-fezâ
20. Nakş-ı ḥaṭṭında elṭaf-ı şüret
T'arz-ı lafzında eşref-i ma'nâ
21. Cilvegâh-ı nazarda her lafzı
Bir perî-peyker ü melek-simâ
22. 'İşve vü şîve vü kirişme ile
Dil eder şayd u 'aql eder yaḡma
23. Fehm kıldukda ḥüsn-i maẓmûnının
Kıldum anda sürûrlar peydâ
24. Bendeyi luṭf birle yâd étmiş
Ḥazret-i seyyid-i ḥuceste-likâ

38 || 15^a eyleyem: eylesem [TD].

38 || 16^b kimi: gibi T₁ || ḥârı: ḥâr P, T₁, S₁, KS₁, KS₂.

38 || 17^a ile: içre [TD].

38 || 18^b ḥüsn-i: ḥüsn ü T₁, S₁, P, KS₁, KS₄, KS₅.

38 || 19^a dil-peżîr ü: dil-peżîr S₁.

38 || 19^b zevk: feyz T₁ || baḡş u: baḡş S₁ || rûḥ-fezâ: rûḥ-efzâ P.

38 || 21^b perî-peyker ü: perî-peyker S₁, T₁, P, KS₂, KS₅.

38 || 22^a 'işve vü: 'işve S₁.

38 || 22^b şayd u: şayd S₁.

38 || 23^b anda: andan T₁.

25. Ol felek-ıqadr kim aña vèrmış
Hıkm̃et-i H̃aḡ kemāl-i şıdk̃ u şafā
26. Zāt-ı pāki cemī‘-i ‘ālemden
Şeref-i rütbe ile müsteşnā
27. Feyz-i³ ‘ilm-i ifāde-yi beşeri
Aña ervāḡ-ı ḡudsd̃en ilḡā
- 28.⁴ Aşlıdur nūr-ı pāk-i Muşṡafavī
H̃ükm̃idür revnaḡ-ı serīr-i ḡazā
- 29.⁵ ‘İlm̃idür bā‘iş-i refāhet-i ḡalk̃
Fi‘l̃idür m̃ucib-i rızā-yı H̃udā
30. Az olur bir arada cem‘ olmaḡ
H̃ükm̃ ü ‘ilm̃ ü siyādet ü taḡvā
31. Mīr Seyyid Meḡemmed-i ḡādī
Menba‘-ı ‘ilm̃ ü ḡilm̃ ü cūd u seḡā
- 32.⁸ ‘Aḡḡema’llāhu ḡadrahū’l-‘ālī
Refē’a’llāhu şānehū’l-a’lā
- 33.⁹ Zeyyeda’llāhu ‘izze ve rifātehu
Neffeḡa’llāhu ḡükm̃eḡu ebedā
34. Ėy ḡazā-ḡükm̃ kim müyesserdür
Zātuña iḡtidār-ı ‘izz ü ‘alā
35. Gül-i gülzār-ı ‘ıttet-i nebevī
Çemen-ārā-yı millet-i zehrā
36. Nūr-ı çeşm-i tamāmi-yi sādāt
Muḡtedā-yı cemī‘-i ehl-i zekā

38 || 25^b hikmet: ḡazret KS₂, KS₅, [TD].

38 || 27^a feyz: ḡayr T₁, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₄, KS₅, KS₆ || ‘ilm-i: ‘ilmi P.

38 || 27^b ilḡā: ibḡā T₁, S₁, KS₁, KS₂, KS₄, KS₅.

3 Beytin anlamı göz önünde bulundurularak TD’den aktarılmıştır.

4 T₁’de bu beytin ikinci mısrası yerine 29. beytin ikinci mısrası yazılmıştır.

5 Bu beyit T₁’de yoktur.

38 || 30^a olmaḡ: olmaḡ S₁.

38 || 31^a ḡādī: ḡāzī [TD].

8 Allah onun yüksek kadrini yüceltsin. Allah onun yüksek şanını yüceltsin.

9 Allah onun şan ve şerefini artırsın. Allah onun hükmünü ebedi kılsın.

37. Maña taqşır hûkmin etmişsen
Demek olmaz bu hûkme hûkm-i haṭā
- 38.¹ Lîk bir bende-yi haḳîrem men
‘Amelüm ehl-i ḥayra ḥayr du‘ā
39. Şāḥib-i ‘usretem maña né düşer
Kim olam hem-nişîn-i ehl-i ğınā
40. Maḥz-ı cehlem maña né nisbetdür
Ki kılam meyl-i şoḥbet-i fuṣalā
41. Gerçi eflāke raġbet eyler ḥāk
Yètmez a‘lāya rûtbe-yi ednā
42. Luṭf senden maña münāsib iken
Menden olmaḳ muṭālebet né reva
43. Êy Fuzûlî bu nev‘-i da‘vāda
Maşlaḥatdur dutam ṭarîḳ-ı rızā
44. Hāl müşkildür anda kim bir ola
Şāḥib-i hûkm ü şāḥib-i da‘vā
45. Var ümîdüm ki tā me‘āşir ile
Şābit ü sāyir ola arz u semā
46. Ola hûkm-i ḳazā ile bâḳî
Ḳāḍı-yı ğāzî-yi ḥuceste-liḳā

1 Bu beyit T₁’de yoktur.

38 || 42^b olmaḳ: etmek [TD].

38 || 44^b hûkm ü: hûkm T₁.

38 || 45^a me‘āşir: mü‘eşşir [TD] || ile: ola KS₄, [TD] olup KS₆.

38 || 45^b ola: ile [TD].

39.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kıldı def-i ğam dil-i 'uşşâğdan zevk-ı bahâr
Âh kim gösterdi 'ışk ehline devrân hecr-i yâr
2. Sâkin-i hum-hâne peydâ kıldı şevk-ı seyr-i bağ
Geldi ol dem kim kıla bî-çâreler terk-i diyâr
3. Şaldı göz gird-âbına nezzâre-yi gül mevc-i hûn
Kıldı dil âyînesin pür-zeng zevk-ı sebzezâr
4. Gönce tek çâk oldu ceyb-i sırr-ı erbâb-ı 'afâf
Aldı meyl-i seyr-i gülzâr ehl-i temkînden veķâr
5. Dutdı câm-ı lâle-gün erbâb-ı 'ışret gül görüp
Kân içürdi halka nîreng ile çarh-ı hilekâr
6. Düstlar eyyâm-ı gül olsaydı hengâm-ı sürür
Ra'd-ı nâlân dem-be-dem kılmazdı ebri eşk-bâr
7. Faşl-ı gül tab'ında emniyetden olsaydı eşer
Ėark-ı hûn-ı lâlezâr olmazdı tîğ-ı kühsâr
8. Sîne-yi şahrâya tîğ-ı seylden düşmezdi çâk
Nev-'arûs-ı goncenüñ dâmânını dutmazdı hâr
9. Jâle taşından gögermezdi teni gül-bünlerüñ
Gülşeni zencîre kılmazdı muķayyed cüybâr
10. Bu 'âlâmetlerden âgâh olmayandır bî-haber
Bî-haberdür ol ki 'ayş eyler bu mevsim ihtiyâr
11. N'ola ger hayret kılup süsen zebânı olsa lâl
N'ola ger hasret çeküp ağlarsa bülbül zâr zâr
12. Êy dil-i Ėâfil degül bî-hûde teşrîf-i rebî'
Andadur muzmer kemâl-i kudret-i Perverdigâr

39 || Bu kaside Bağdat ve Şam Beylerbeyi Lala Cafer Paşa'nın methindedir.

39 || T₁ 64^b, P 228^b, S₁ 134^a, KS₁ 91, KS₂ 44^a, KS₃ 48^b, KS₄ 29^b, KS₅ 46^b.

39 || 2^a hum-hâne: Ėam-hâne S₁.

39 || 3^b zeng: reng S₁, KS₁, KS₄, KS₅ jeng KS₃, [TD] || zevk: 'aksi P.

39 || 4^a gönce tek: gonceden T₁, S₁, P, KS₁, KS₂, KS₄.

39 || 6^a hengâm: eyyâm [TD].

39 || 9^b gülşeni: gülşen T₁, S₁, KS₁ || kılmazdı: etmezdi KS₂, KS₃, KS₅, [TD] çekmezdi T₁, S₁, KS₁, KS₄.

39 || 12^b muzmer: mażmûn T₁, S₁, P, KS₁, KS₃.

13. Ğalibâ taqđirden sükkân-ı halvetgâh-ı hâk
Ruhşat almışlar kim édüp sırr-ı hikmet aşkâr
14. Cümle-yi ezhâr halvetde geyüp rengin libâs
Eyleyüp her yılda bu dünyâya bir nevbet güzâr
15. Êdeler ğafillere tekmîl-i esbâb-ı ğurûr
Olalar ‘acizlere manzûr-ı ‘ayn-ı i‘tibâr
16. Dutalar bir dem qarâr ammâ yine dil-gîr olup
Êdeler ser-menzil-i ma‘hûda dünyâdan firâr
17. Dâr-ı dünyâ eyle ser-menzil degüldür kim ola
Nâzeninler tab‘ına âb u hevâsı sâzgâr
18. Teng-nâ-yı ‘âlem-i fânî degüldür ol maķâm
Kim ola bünyâdı müstaḥkem esâsı üstüvâr
19. Êy kazâ ger ârzûmend-i şebât-ı dehr iseñ
Emrin êt teslîm-i hüddâm-ı emîr-i nâm-dâr
20. Ol felek-rif‘at ki râyındandur istiḥkâm-ı milk
Ol melek-sîret kim andandur revâc-ı rûzgâr
21. Çeşme-yi luṭfindan êtmiş baḥr taḥşîl-i şehâ
Na‘ib-i kâdrinden almış çarḥ ref‘-i iḳtidâr
22. Devr ṭavr-ı dil-küşâ kilkinden êtmiş iktisâb
Çarḥ kâdr-i mürtefi‘ baḥtından êtmiş müste‘âr
23. Nakş-ı levḥ-i i‘tibârî ser-ḥaṭ-ı aḥkâm-ı ‘adl
Şûret-i aḥkâmı sırr-ı hikmete âyîne-dâr
24. Kâr-ı sâz-ı milk Ca‘fer Bêg-i rûşen-rây kim
Nüşha-yı hükminedür maẓmûn rızâ-yı Kirdigâr

39 || 13^b almışlar: êtmişler T₁, S₁, KS₁, KS₃, KS₄ || kim édüp: édüp bu T₁.

39 || 14^a halvetde: halvetden S₁.

39 || 15^b ‘acizlere: ‘arîflere [TD]

39 || 19^b emrin: emrûñ KS₂, KS₅, [TD].

39 || 20^b kim: ki S₁.

39 || 21^b kâdrinden: kudretten KS₃, KS₅, [TD].

39 || 22^a ṭavr-ı dil-küşâ: ṭavr-ı dilûñ T₁ - S₁.

39 || 22^b kâdr-i mürtefi‘ baḥtından: mihr-i bî-riyâ ḥulḳından KS₄, [TD].

39 || 23^b hikmete: hikmet T₁.

39 || 24^a rûşen-rây: o rûşen-rây KS₂, [TD].

25. Ehl-i hükme tâ ebed ef'âli düstürü'l-'amel
Naẓm-ı milke vaẓ'-ı kânûnı esâs-ı pâ-y-dâr
26. Êy ezelden mesned-i re'fetde zât-ı kâmilüñ
Kâm-baḥş u kâm-rân u kâm-bîn ü kâm-kâr
27. Nev-bahâr-ı zevk-ı vaşluñdan cüdâ gülzâr-ı milk
Ḥârzâr-ı derddür zindân-ı züñl ü inkisâr
- 28.⁴ Haḫ bilür kim gülşen-i vaşluñdan ayru murğ-ı dil
Pây-bend-i rişte-yi teşvişdür leyl ü nehâr
29. Olmazam bir lahza bî-ra'd-ı fiğân u berḫ-ı âh
Ḳanda kim seyr eylesem giryân u süzân ebrvâr
30. 'Âḳıbet gülzâr-ı şevkuñda nihâl-i miḥnetüm
Âb-ı çeşm ü dâğ-ı dilden ḫıldı zâhir berg ü bâr
31. Müjde-yi teşrîf-i vaşluñ geldi çoḫ ammâ ne sūd
Süz-ı hicrânı ziyâd eylerdi dâğ-ı intizâr
32. Serverâ gül-berg-i ruḥsâr-ı laṭîfün görmege
Muntazırdur zâr u ser-gerdân Fuzûlî tek hezâr
33. Nêce müştâḫ olmasunlar devlet-i dîdâruña
Muğtenemdür bî-tekellüf ḫâkim-i re'fet-şî'âr
34. Var ümîdüm kim bahâr olduḫça bezm-ârâ-yı milk
Görmeye âyîne-yi ṭab'ıñ ḫavâdişden ğubâr

39 || 25^a hükme: hikmet P.

39 || 26^a ezelden: ezelde S₁.

39 || 27^a cüdâ gülzâr-ı milk: ayru mürğ-i dil T₁.

39 || 27^b derddür: devrdür S₁.

4 T₁'de bu beyit yoktur. Bu beytin ikinci mısrası bir önceki beytin ikinci mısrası olarak yazılmıştır. Bu da müstensihînin gözünün kaydığını ve iki beyti birleştirdiğini göstermektedir.

39 || 28^b teşvişdür: teşdiddür S₁, P, T₁, KS₁, KS₄ tehdiddür KS₃.

39 || 29^a bir: her P || bî-ra'd-ı: bî-ra'd u T₁, P || fiğân u: fiğân-ı P.

39 || 30^a 'âḳıbet: 'âfiyet S₁ || şevkuñda: şevkuñdan KS₁, [TD] medḫüñde KS₃.

39 || 30^b dâğ-ı: dâğ u S₁ || berg ü: berg T₁ || bâr: nâr T₁.

39 || 31^a çoḫ: çün [TD].

39 || 31^b hicrânı: hicrâna T₁, S₁, P, KS₁, KS₃, KS₄.

40.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Şun^ç-ı Hâk kim yoğ iken 'âlemi etmiş peydâ
Andan almış eşer-i nazm niẓâmın eşyâ
2. İktizâ-yı nesağ-ı milk ü niẓâm-ı millet
Hâş u 'âmuñ kimin ednâ kimin etmiş a'lâ
3. Tâ zarar yêtmeye ednâlara a'lâlardan
Eylemiş 'âleme fermân-ı hilâfet icrâ
4. Enbiyâ birle selâtinî müfevvaẓ kılmış
Olmağa niyyet-i 'adl ile memâlik-ârâ
5. Hükmdür hüküm ki dünyâya vêrür zîb-i niẓâm
Hükmdür hüküm ki dîn resmini eyler ihyâ
- 6.⁷ Hüküm ger olmasa dünyâya şalur zulm fesâd
Hüküm ger olmasa bulmaz nesağ-ı milk beğâ
7. Hâkim oldur ki muvâfık ola hükmine kader
Hâkim oldur ki muṭâbık ola emrine қаzâ
8. Hâkim oldur ki anuñ olmaya zâtında ṭama^ç
Hâkim oldur ki anuñ olmaya fi'linde riya
9. Şem^çden görse ki pervâneye bir zulm yeter
Kese başın dêmeye zâyî^ç olur nef^ç-i ziyâ
10. Bulmayan devlet-i tevfiğ ü 'inâyet Hâkdan
Nê revâ kim kıla icrâ-yı hükümet da'vâ

40 || Bu kaside Bağdat Valisi Baltacı Mehmed Paşa'nın methindedir.

40 || T₁ 59^a, P 229^b, S₁ 135^a, KS₁ 93, KS₂ 45^a, KS₃ 49^b, KS₄ 25^b, KS₅ 46^b, KS₆ 6^a.

40 || 2^a milk ü: milk P.

40 || 2^b ednâ: a'lâ [TD] || a'lâ: ednâ [TD].

40 || 3^a tâ zarar yêtmeye: kaçır-ı rütbe P.

40 || 4^b olmağa: olalar [TD].

40 || 5^a vêrür zîb-i niẓâm: şalur zulm fesâd T₁.

7 Bu beyit T₁'de yoktur. Müstensihin gözü kaymış bir önceki beyit ile bu beyti birleştirmiştir.

40 || 6^a ger: eger KS₅, KS₆, [TD].

40 || 6^b ger: eger KS₅, KS₆, [TD].

40 || 8^b ki: kim S₁.

40 || 10^a devlet-i: devlet ü KS₂, [TD] || tevfiğ ü: tevfiğ-ı P, T₁, S₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅, KS₆.

11. Reviş-i ‘adldedür mertebe-yi kurb u kabûl
‘Adlsüz hâkime da‘vâ-yı hükümet nè revâ
12. Bir vera‘ ehli eger kılsa ‘ibâdet yüz yıl
Sâ‘at-i ‘adlce vèrmez eşer-i kurb-ı Hudâ
13. Hükmdür vâsi‘ta-yı mevt ü hayâtı halkuñ
Vây ol hâkime kim eyleye hükminde ha‘tâ
14. Kıla mazlûmları merhâmetinden mahrûm
Vère zâlimlere öz nef‘i için istilâ
15. Rahmet ol hâkime kim olmaya êlden gâfil
Na‘d-i evkâtı ola bezl-i³ niyâz-ı fu‘karâ
16. Nêtekim hıttâ-yı Bağdâdı müşerref kılmış
Ma‘zhar-ı merhâmet ü ‘adl Me‘hemmed Pâşâ
17. Ol ser-efrâz ki yümn-i kâdem-i muhteremi
Evliyâ burcına olmuş sebeb-i def‘i belâ
18. Niyyeti hayr olup a‘mâli şalâh olmağ ile
Hiç kes yo‘u kim aña eylemeye hayr du‘â
19. Beyle hâkim eşer-i rahmetidür Yezdânun
Kansı iklîme kâdem başsa vèrür zevk ü şafâ
20. Var ümîdüm kim anı kılmaya şermende-‘amel
Ol zamân kim kûrılır ma‘hkeme-yi rûz-ı cezâ
21. Var ümîdüm ki bula feyz-i icâbet Hâkdan
Her du‘â kim kıla şıdk ile Fuzûlî-yi gedâ

40 || 11^a kurb u: kurb-ı T₁.

40 || 15^b evkâtı: evkâtın [TD] || ola: êde [TD] || bezl: nûr P, T₁, S₁, KS₁, KS₆ şarf KS₂, KS₅ na‘t KS₃.

3 Beytin anlamı göz önünde bulundurularak TD’den aktarılmıştır.

40 || 16^b merhâmet ü: merhâmet-i S₁.

40 || 17^b olmuş: êtmış T₁, S₁, KS₁, KS₃, KS₄, KS₆.

40 || 18^a a‘mâli: ef‘âli [TD].

40 || 18^b kes: kim T₁, S₁, KS₂, KS₄ || kim: ki T₁.

40 || 19^a beyle: böyle T₁.

40 || 19^b kansı: kanğı T₁, P, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄, KS₅ || zevk ü: zevk-i T₁, S₁, KS₂.

40 || 21^b kim: ki S₁.

41.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Götürdi bād burka' çihre-yi gül-berg-i handāndan
Getürdi 'ālemi murğ-ı çemen efgāna efgāndan
2. Nédür yā Rab çemende 'andelibūn rişte-yi dāmi
Meger açdı girih sūnbül ser-i zūlf-i perişāndan
3. Eger kavş-ı kuzahdan tır-i bārān étmedi gerdūn
Nédür āyā sebep kim doldı gül-būn cismi peykāndan
4. Ve ger bir dāğ-ı pinhān ile bağrın yaḥmadı devrān
Nédür maḥşūdı her dem lālenūn çāk-i giribāndan
5. Bahār eyyāmıdır kırtıldı 'ālem her küdürētden
Kılup kesb-i şafā cüll-āb-ı feyz-i ebr-i nīsāndan
6. Hevā faşşadı çekdi hārdan neşter meger bildi
Ki düşmişdür girih gül-bünlerūn a'zāsına kıandan
7. Göz açdı 'ıkd-ı şebnemden tarāvet kesb édüp nergis
'Araḫ kırtardı tadrıc ile ol bīmārı hicrāndan
8. Şafā kesb étđi ḥüsn-i istikāmet eyledi ḥaşıl
Mizāc-ı milk-i 'ālem i'tidāl-i tab'-ı devrāndan
9. Şalāḥ-ı i'tidālî dehr mensūb étđi ezdāda
Fesād-ı iḥtilāfı devr merfū' étđi erkāndan
10. Çemen bezmine revnaḫ vërmege gül ḡonceden çıḡdı
Müzeyyen kılamak içün Mısrı Yūsuf çıḡdı zindāndan

41 || Bu kaside Vezir-i Azam ve Serasker İbrahim Paşa'nın methindedir.

41 || T₁ 60^a, P 230^a, S₁ 136^a, KS₁ 94, KS₂ 46^a, KS₃ 50^b, KS₄ 26^b, KS₅ 47^a.

41 || 1^b efgāna: feryāda [TD].

41 || 3^a kavş-ı: kavş u T₁, S₁.

41 || 4^a devrān: gerdūn P.

41 || 4^b her: bir S₁.

41 || 6^b gül-bünlerūn: gül-būn reg-i S₁.

41 || 7^a édüp: éder S₁, KS₁, [TD].

41 || 8^b i'tidāl-i tab'-ı: iktidā-yı 'aḡd-i T₁, P, KS₁, KS₃, KS₄ iktidā-yı 'aḡd-i KS₂, KS₅ i'tidāl-i 'aḡd-i [TD].

41 || 9^a şalāḥ-ı: şalāḥ u [TD] || dehr: dehre T₁ || ezdāda: ezdādı T₁.

41 || 9^b fesād-ı: fesād u [TD]

41 || 10^b kılamak: kılmāḡ T₁.

11. N'ola çeşm-i ter ile çıhşa habs-i hâkden nergis
N'ola ger çıhşa Ya'küb-ı belâ-keş beytü'l-ağzândan
12. Bırahdı zeng mir'ât-ı serâba sebze-yi şahrâ
Nem-i hâk êtdi rahş-ı gird-bâdı men' cevîlândan
13. Ser-â-ser kıldı eczâ-yı zemîn emvâtını ihyâ
Meger bir cür'a âb-ı Hıızr idi her kaçre bârândan
14. Mu'alic şihhat-i bîmâr için çoğ çekmesün zahmet
Bugün kim kesb olur ol müdde'â seyr-i gülîstândan
15. Fazilet ol degül kim şafha-yı gülzârı doldurdu
Bahâr-ı 'âlem-ârâ sünbül ü nesrîn ü reyhândan
16. Budur kim ravza-yı dârü's-selâmı eyledi memlû
Ser-efrâz-ı sa'âdetmend luğf u 'adl u ihşândan
17. Nizâm-ı milk İbrâhîm Bêg ol pâk-sîret kim
Tekâzâ-yı tefevvuk eylemiş efrâd-ı insândan
18. Ser-efrâzî ki idrâki felek-rây⁷ u melek-sîret
Münezzehdür kemâl-i nisbeti emşâl ü akrândan
19. Kemâl-i fazl-ı zâtı Âşaf evşâfında hatm olmuş
Götürmüş zeng-i nağş âyîne-yi milk-i Süleymândan
20. Dil-i pür-nûrına kılmaz güzâr efkâr-ı nâ-şâ'ib
Kim ol kândil memlûdur leb-â-leb nûr-ı 'îrfândan
21. Gönül ger meyl-i gülzâr êtse faşl-ı gül anuñ-çündür
Ki ta'lim ala medhîn lehce-yi murğ-ı hoş-elhândan

41 || 11^a ter ile: terümle T₁ || çıhşa: çıkâr T₁.

41 || 12^a zeng: jeng KS₁, [TD].

41 || 13^b bir: her [TD] || cür'a: kaçre KS₃, [TD] || her: bir [TD].

41 || 16^b luğf u: luğf-ı T₁ || 'adl u: 'adl S₁.

41 || 17^a ol pâk-sîret: pâk-sîret S₁.

41 || 18^a ki idraki: zekî-ıab'ı P || felek-rây u: melek-rây u T₁ melek-rây S₁, P, KS₂, KS₃, KS₄ || melek-sîret: felek-sîret T₁, KS₁, KS₂, KS₃, KS₄ felek-seyrî S₁.

41 || 18^b emşâl ü: emşâl S₁.

7 Beytin anlamı göz önünde bulundurularak TD'den aktarılmıştır.

41 || 19^a zâtı: zât T₁, S₁, P, KS₁, KS₃, KS₄, KS₅.

41 || 19^b zeng: jeng KS₁, KS₃, [TD] reng KS₅.

22. Ve ger göz merdûmi büstân temâşâsına meyl etse
Anuñ-çündür ki ıarh-ı bezm éde idrâk büstândan
23. Ser-efrâzâ bi-ğamdi'llâh bahâr-ı pertev-i 'adlûñ
Der-i feyz açdı gülzâr-ı 'Irâka bâğ-ı Rıdvândan
24. 'Aceb yoğ sebze-veş ger hâkden baş çekse emvâtı
'Aceb yoğ olsa biñ genc-i nihân zâhir bu vîrândan
25. Fuzûlî hâme-veş ser-geşte-yi şahrâ-yı vaşfuñdur
Çadem ser-menzil-i tağşîre başmaz ol beyâbândan
26. Yeter cânına medhûñden dem-â-dem zevkler güyâ
Ki târ-ı gevher-i medhûñ kılupdur rişte-yi cândan
27. İlâhî tâ nesîm-i şun' tağrikiyle 'âlemde
Olur dâmân-ı gülşen pür-güher ebr-i dür-efşândan
28. Riyâz-ı kadrûñe gün günden efzûn ola cem'iyet
Ümîdûñ gülşeni mağrûs ola seyl-âb-ı hırmândan

41 || 22^b bezm: bezmîn S₁, [TD] || éde idrâk: idrâk éde S₁ ala seyr-i [TD].

41 || 23^a pertev-i: re'fet-i [TD].

41 || 26^a yeter: beher T₁.

41 || 26^b ki: kim S₁.

41 || 28^a günden: dünden S₁.

42.

Müstefilün Müstefilün Müstefilün Müstefilün

1. *el-Ḥamdü li'llāhi'llezī ḥalaka's-semāvāti'l-'ulā*³
K'andan tapar ḥāk-i zemīn feyz-i bahār-ı dil-güşā
2. Burhān-ı Ḥaḫdur ēy gönül her nesteren nisbetlū gül
Şānī' olan mümkün degül maşnū'dan olmaḫ cüdā
3. Tā ḥatm-i aḥvāl-i derūn 'arz ētdi 'aql-ı zū-fünūn
Ma'būda boldı reh-nümūn tapdı ṭarīḫ-ı ihtidā
4. Şābit Ḥaḫı gül-nār ēder ḥalkı ki yoḫdan var ēder
Bir dāneden izḥār ēder bīn ṭurfe la'l-i ḥoş-nümā
5. Cem'ī perişān kim iter rehberleri sūnbül yeter
Kim tīre ṭopraḫdan biter eyler gönüller mübtelā
- 6.⁷ Ḥaḫ mazharıdur her çiçek ger dutsaḥ ēy naḫḫāş şek
Bir nārven şeklini çek vērgil aña neşv ü nemā
7. Ḥaṭ vērdi reyḥān kim yaḫīn bir Tañrı var ēy ehl-i dīn
'*Üzū bi-Rabbi'l-'ālemīn iste'izū mimmā neḥā*⁹
8. Dutmuş Ḥaḫa nergis yüzün açmış ḥaḫīḫat-bīn gözin
Ḳılmış naḫar görmüş özin sırr-ı Ḥaḫ ilen āşnā
9. Zāt-ı münezzeh pertevi ḫaddāḫı ētmüş Ḥaḫ evi¹¹
Hem şūrī vü hem ma'nevī gör anda esrār-ı Ḥudā

42 || Elifname. Bu kaside Hz. Ali ve On İki İmam'ın methindedir.

42 || T₁ 73^a, P 231^b, KS₄ 38^a.

3 Yüksek gökleri yaratan Allah'a hamd olsun.

42 || 3^b boldı: oldı [TD].

42 || 4^a halkı: ḥalka T₁.

42 || 4^b dāneden: kāndan [TD].

42 || 5^b tīre: tīr T₁.

7 T₁'de 6 ve 7. beyit karışmıştır. T₁ 6b'de, 7b'deki mısra bulunmaktadır.

42 || 6^a ḥaḫ mazharıdur her çiçek ger dutsaḥ ēy naḫḫāş şek: ḥaḫḫ mazharıdur reyḥān kim yaḫīn bir tañrı var ēy ehl-i dīl T₁.

9 Âlemlerin Rabbine sığınım, onun yasakladıklarından sakınım.

42 || 8^b ilen: ile [TD].

11 TD'de bu beyit: "Bū-stānda gör nīlüferi dutmuş ṭarīḫ-ı ber-teri
Ezhāruḥ olmuş reh-beri gör anda esrār-ı Ḥudā"

şeklinde yazılmıştır. Değerlendirdiğimiz nüshada bu beyit yoktur. Ayrıca kaside bir elifname olduğu için bu beytin doğru olması mümkün değildir. (Bu elifname ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Nihat Öztoprak, "Elifname Yazma Geleneğine Göre Fuzûlî'nin Elifnamesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Bu Alamet ile Bulur Soran Beni Fuzûlî Kitabı*, İstanbul, Kesit Yayınları, 2011, s. 319-333.)

10. Râh-ı talebdür bî-‘aded ma‘bûda ey ehl-i hîred
Ger isteseñ kurb-ı Şamed şad-berg olur rehber saña
11. Zinhâr mahv ol hîkmete baḡgil kemâl-i kudrete
Nîlûfer-i hoş-şûrete gör kim vîrür âb u hevâ
12. Sen² olmasañ medhûş tek baḡsañ bir ehl-i hûş tek
Ḥaḡḡâ ki merzengûş tek tesbîḡ-ḡ‘ândur her giyâ
13. Şâḡ oldı minber yeksere çıḡdı şükûfe minbere
Şalvât êder Peyḡambere şallû ‘alâ ḡayrû’l-verâ
14. Şaḡn-ı çemende erḡuvân her bergi êtmîş bir zebân
Tekrâr eyler her zamân medḡ-i ‘Aliyyü’l-Murtażâ
15. Żâyi‘ geḡürmez yâsemîn ‘ömr-i laṡîf ü nâzenîn
İḡlâş ilen eyler özin ḡâk-i reh-i Ḥayrû’n-Nisâ
16. Ṭurfa reyâḡîn ser-be-ser kesb êtdi ‘ıṭr-ı müşḡter
Ḥulḡ-ı Ḥasenden bir eşer gülzâre göstergeç şabâ
17. Żâhir kıılır ḡünîn kefen lâle kıılır yüz pâre ten
Dutar dönüp ṡarf-ı çemen Şâḡ-ı Şehîd içün ‘azâ
18. ‘Âbid-şıfat çekmekde ḡam olmış benefşe ḡaddi ḡam
Ḡüyâ kıılır ol pâk hem Zeyne’l-‘İbâda iḡtidâ
19. Ḡam def-i içün her ṡaraf gülşende çekmiş sebze şaf
Bâḡır şenâsından şeḡaf tapmış kıılır vird ü şenâ
20. Feyz-i Ḥaḡ êtmîş ârzû çıḡmış şeḡâyık sürḡ-rû
Ḳılmış bi-emr-i Ḥaḡ ḡulû Şâdıḡı bilmiş pîşvâ
21. Ḳahr ile çarḡ-ı lâciverd ger yâsemîni ḡılsa zerd
Nê ḡam çü görgeç ehl-i derd eyler aña Kâzım devâ

42 || 12^a sen: ger P, [TD].

42 || 12^b merzengûş: berzengûş KS₄, [TD] || giyâ: gedâ T₁.

2 Nihat Öztoprak, “ger” kelimesinin elifname geleneḡi göz önünde bulundurulduğunda “sen” okunması gerektiḡini belirtmiştir. “ger” okunması durumunda, elifnamenin harf sırası bozulmaktadır. T₁ ve KS₄’te “sen” varyantı kullanılmıştır. (Nihat Öztoprak, Elifname Yazma Geleneḡine Göre Fuzûlî’nin Elifnamesi Üzerine Bazı Deḡerlendirmeler, Bu Alamet ile Bulur Soran Beni Fuzûlî Kitabı, Kesit Yayınları, İstanbul, 2011, s. 319-333.)

42 || 14^a bergi: bergini [TD].

42 || 15^a laṡîf ü: laṡîf-i T₁, KS₄.

42 || 15^b ilen: ile [TD].

42 || 17^b dönüp: ṡutup T₁, KS₄.

42 || 19^b şenâsından: şenâsında [TD] || tapmış: bulmuş [TD] || vird ü: vird-i KS₄, [TD].

42 || 20^b şadıḡı: şadıḡını T₁, KS₄ || bilmiş: ḡılmış KS₄, [TD].

22. Keşf étmege esrâr-ı Hâk açmış semen sîmîn varağ
Vèrmiş aña gûyâ sebağ ‘ilm içre Şâh-ı Dîn Rızâ
23. Lu‘bet-şîfat gör zanbağı gülzâre vèrmiş revnağ
Olmış hevâ-ḥ‘âh-ı Taḳî kesb eylemiş andan şafâ
24. Meddâḥ tek süsen dili olmuş medâyiḥ nâḳili
Medḥinüñ olmuş ḳâbili Sulṭân Naḳıyy-i baḥr-‘aṭâ
25. Nesrînüñ açuğ defteri olmuş ḥaḳâyıḳ mazḥarî
Andan şîfât-ı ‘Askerî fehîm étmiş erbâb-ı zekâ
26. Vaḳt oldı ḡonce açıla gül ḥurdesin zâhir ḳıla
Mehdî zuhûrını bile fâş éde her sırrın ḳazâ
27. Her yèrde tâ nev-rûz ola gül büstân-efrûz ola
Nev-rûz tek firûz ola eyyâm-ı Şâh-ı Evliyâ
28. Ya‘nî gül-i gülzâr-ı cân Ḥayder İmâm-ı Mü‘minân
Ol kim aḡadur bî-gümân miskîn Fuzûlî bir gedâ

42 || 22^b şâh-ı dîn: sulṭân T₁, KS₄.

44 || 24^b ḳâbili: ḳâ‘ili [TD].

42 || 26^b mehdî: mehdîni T₁ || her sırrın: sırrını [TD].

42 || 27^a yèrde: yèle T₁ yèlde KS₄ || ola: o T₁.

42 || 27^b evliyâ: mehlîkâ T₁, KS₄.

GAZELLER

1.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. *Ḳad enāra'l-ışku li'l-uşşāki minhāce'l-hüda*
Sâlik-i rāh-ı ḥaḳīḳat 'ışka eyler iḳtidā
2. 'Işkdur ol neş'e-yi kâmil ki andandur müdām
Meyde teşvîr-i ḥarâret neyde te'sîr-i şadā
3. Vādî-yi vahdet ḥaḳīḳatde maḳām-ı 'ışkdur
Kim müşahḥaş olmaz ol vādide sulṭāndan gedā
4. Eylemez ḥalvet-serây-ı sırr-ı vahdet maḥremi
'Âşıkı ma'sûḳdan ma'sûḳı 'âşıkdan cüdā
5. Êy ki ehl-i 'ışka söylersen melâmet terkin êt
Söyle kim mümkün midür tağyîr-i taḳdîr-i Hudā
6. 'Işk kilki çekdi ḥaṭ ḥarf-i vücûd-ı 'âşıkā
Kim ola şâbit Ḥaḳ işbâtında nefy-i mâ'adā
7. Êy Fuzûlî intihâsuz zevḳ bulduñ 'ışkdan
Beyledür her iş ki Ḥaḳ adıyla kılsañ ibtidā

1 A₁ 6^b, B 13, A₂ 8^a, A₃ 9^b, KN 2^a, M 8^b, K 7^a, T₁ 75^b, P 238^b, T₂ 6^b, S₂ 6^b, V 1^b, TT 15^b, S₃ 1^b, BN 2^b, TN 9^b, S₄ 9^b, S₅ 6^b, S₆ 6^b, S₇ 7^b, S₈ 4^b, S₉ 9^b, S₁₀ 8^b, S₁₁ 8^b.

2 Aşk, âşıklar için hidayet yolunu aydınlattı.

1 || 1^b 'ışka: ḥaḳḳa S₄.

1 || 2^a neş'e: neşve T₁ nişân S₃ || ki: kim T₁, P, B, A₂, KN, TT, S₂, M, A₁, S₄, S₅, S₈, [T, TD] || andandur: ondandur A₁.

1 || 2^b teşvîr: taşvîr S₅.

1 || 3^b sulṭāndan: sulṭāndın A₁, KN, T₂, S₂, V.

1 || 4^a ḥalvet: vahdet A₁, S₃, V, TT.

1 || 5^a terkin: terk A₂.

1 || 5^b kim: ki [G] || mümkün: mümkindür A₁ || hüda: ḳazā B.

1 || 6^a 'ışk: 'ışkı S₃ || ḥarf: levḥ T₁, [TD] naḳş T₂ ḥarfin A₃.

1 || 7^b beyledür: böyledür B, A₂, A₃, M, T₁, V, S₃, S₈, [T] || adıyla: yâdıyla TT || kılsañ: kılsan V êtseñ A₂.

2.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. *Yâ men eḫāṭa 'ilmüke'l-eşyâ'e küllehâ³*
Nê ibtidâ saña mutaşavver nê intiha
2. Kim vërse cân yolunda bulur ḫâk-i maḫdemün⁵
Güyâ ki ḫâk-i râhuñadur naḫd-i cân behâ
3. Sensen kılan meẓâhir-i ümmîd ü bîm êdüp
Müsânı 'ilm genci 'aşâsını ejdehâ
4. Senden bulupdur Aḫmed-i Mürsel maḫâm-ı ḫurb⁸
Taḫsîn-i yâ vü sîn ile teşrîf-i fâ vü hâ
5. Ya'ḫûbda nişâne-yi şevḫuñ ğam u elem
Yüsufda neş'e-yi nazaruñ behcet ü bahâ
6. Bulmazdı ḫahruñ açmasa ḫ'ân-ı siyâsetin
Hel min mezîd¹¹ loḫmasına dūzah iştiḫâ
7. Yâ Rab belâ-yı ḫayda Fuzûlî esîrdür
Ol bî-dili bu dâm-ı küdüretten êt rehâ

2 A₁ 6^b, B 13, A₂ 8^a, A₃ 9^b, KN 2^a, M 9^a, K 7^b, T₁ 76^a, P 238^b, T₂ 6^b, S₂ 6^b, V 1^b, TT 16^a, S₃ 36^a, BN 2^b, TN 10^a, S₄ 10^a, S₅ 6^b, S₆ 6^b, S₇ 7^b, S₈ 4^b, S₉ 9^b, S₁₀ 8^b, S₁₁ 9^a.

2 || 1^b nê: tâ T₁.

3 Ey, ilmi bütün şeyleri tamamıyla kuşatan!

2 || 2^a yoluñda: yolında A₁, S₄ || ḫâk-i maḫdemün: ḫâk olup maḫâm B, A₂, A₃, KN, M, T₁, P, S₂, S₃, TN, S₇, S₉ ḫâk-i maḫdemün maḫâm TT ḫâk olup müdâm K, BN ḫâk olup ḫadem A₁, T₂, V, S₅ ḫâk ol ḫadem S₆, S₁₁.

2 || 2^b behâ: fidâ K, V.

5 Değerlendirdiğimiz nüshalarda yaygın olmamasına rağmen beytin anlamı göz önünde bulundurularak "ḫâk-i makdemün" okunuşu tercih edilmiştir.

2 || 3^a meẓâhir-i: meẓâhire S₂ || ümmîd ü: ümmîd-i M, K, [TD].

2 || 3^b müsânı: müsâya M müsâyı S₈ || 'ilm genci: 'ilm ü genci V genc-i 'ilm A₃

2 || 4^a bulupdur: buluptur B || maḫâm: ḫitâb V || ḫurb: lik V.

8 S₃ ve A₂'de maktadan önce gelmektedir. T, TD ve D'de de maktadan önce gelmektedir.

2 || 5^a ğam u: ğam-ı V.

2 || 5^b neş'e-yi: teşne-yi T₁ nişâne-yi S₈.

2 || 6^a ḫahruñ: ḫahrın KN ḫaddün T₁ || ḫ'ân: ḫün V, K || siyâsetin: siyâseti M.

11 O gün cehenneme "Doldun mu?" diyeceğiz; "Daha yok mu?" diye cevap verecek. *Kur'an*: 50. Kaf 30.

2 || 7^a ḫayda: ḫayda A₃.

2 || 7^b bî-dili bu: mübelâyı A₁, KN || dâm: ḫayd A₁, KN dem o V dâm o S₅.

3.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Yâ Rab hemîşe lûţfuñı èt reh-nümâ maña
Gösterme ol ıarıķı ki gètmez saña maña
2. Kâţ' eyle âşnâlıgum andan ki ğayrdur
Ancak öz âşnâlarıñ èt âşnâ maña
- 3.³ Bir yolda şâbit èt kâdem-i i'tibârımı
Kim rehber-i şerî'at ola muķtedâ maña
4. Yoĥ mende bir 'amel saña şâyeste âh eger
A'mâlûme göre vère 'adlün cezâ maña
- 5.⁵ Ħavf u ĥaţâda muţtaribem var ümîd kim
Luţfuñ vère beşâret-i 'afv u 'aţâ maña
- 6.⁷ Men bilmezem maña gereĝin sen ĥakîmsen
Men' eyle vërme her nè gerekmez maña maña
7. Oldur maña murâd ki oldur saña murâd
Ħâşâ ki senden özge ola müdde'â maña
8. Ħabs-i hevâda kıyma Fuzûlî-şıfat esîr
Yâ Rab hidâyet eyle ıarıķ-ı fenâ maña

3 A₁ 7a, İÜ 7a, B 13, A₂ 8b, A₃ 10a, KN 2b, M 9a, K 7b, T₁ 76a, P 239a, T₂ 7a, S₂ 7a, V 2a, TT 16a, S₃ 36a, BN 3a, TN 10a, S₄ 10a, S₅ 7a, S₆ 7a, S₇ 8a, S₈ 5a, S₁₀ 9a, S₁₁ 9a.

3 || 1a èt: kııl A₃, [TD].

3 || 1b ıarıķı: ıarıķ V || gètmez: varmaz A₃ yètmez S₁₀, [G, TD].

3 Bu beyit S₂'de yoktur. İÜ'de varak eksiktir. Gazelin sadece son üç beyti bulunmaktadır.

3 || 3a bir: bu TT her KN || yolda: yërde A₁, KN, V, S₄, S₅, S₁₀, [TD, G] || èt: - V.

3 || 3b muķtedâ: rehnümâ TT.

5 Bu beyit B'de yoktur.

3 || 5a ĥavf u ĥaţâda: ĥavf u ĥaţâda A₁, KN, V, S₄, [G] ĥavf-ı ĥaţâda S₁₀ ĥavf-ı ĥaţâda S₈, S₁₁, [T, D] ĥavf u recâda S₆.

3 || 5b afv ü: afv-i T₁, A₁, KN, K, T₂, S₈, [TD, T, D] || 'aţâ: ĥaţâ A₁, [TD, T, D].

7 Bu beyit A₁'de yoktur.

3 || 6a bilmezem: bilmez A₃ || gereĝin: ne gerek S₄ || sen: - P sen bil V.

3 || 6b maña maña: saña maña B, KN, K, T₁, P, S₂, TT, T₂, V, BN, S₄, S₅, S₇, S₈, S₁₀, S₁₁, [G].

3 || 7a ki: kim TT.

3 || 8a ĥabs-i hevâda: ĥabs ü hevâda TT ĥabs-i bedende S₄ || kıyma: kıoma M || şıfat esîr: esîr şıfat S₂.

4.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Zihî zâtuñ nihân u ol nihândan mâsivâ peydâ
Biḥâr-ı şun'uña emvâc peydâ ḳa'r nâ-peydâ
2. Bülend ü pest-i 'âlem şâhid-i feyz-i vücûduñdur
Degül bî-hûde olmaḳ yoḫ iken arz u semâ peydâ
3. Kemâl-i ḥikmetüñ izhâr-ı ḳudret ḳılmaḡa étmiş
Ġubâr-ı tîreden âyîne-yi ġitî-nümâ peydâ
4. Dem-â-dem 'aks alur mir'ât-ı 'âlem ḳahr u luṭfuñdan
Anuñ-çün geh küdüret zâhir eyler geh şafâ peydâ
5. Gehî topraḡa eyler ḥikmetüñ biñ meh-liḳâ pinhân
Gehî şun'uñ ḳılır topraḡdan biñ meh-liḳâ peydâ
- 6.⁷ Cihân ehline tâ esrâr-ı 'ilmüñ ḳalmaya maḥfi⁸
Ḳılupdur ḥikmetüñ küffâr içinde enbiyâ peydâ
7. Nişâr-ı şefḳatüñdür kim olur izhâr-ı ḥamdüñ-çün
Fuzûlî tîre ṭab'ından kelâm-ı cân-fezâ peydâ

4 A₁ 7^a, İÜ 7^a, B 14, A₂ 11^a, A₃ 10^b, KN 2^b, M 9^b, T₁ 76^b, P 239^a, S₁ 143^a, T₂ 7^b, S₂ 7^a, V 2^a, TT 16^b, S₃ 36^b, BN 3^b, TN 10^b, S₄ 10^b, S₅ 7^b, S₆ 7^a, S₇ 8^a, S₈ 5^a, S₁₀ 9^a, S₁₁ 9^b.

4 || 1^a mâsivâ: ḳamu A₁.

4 || 2^b yoḫ: yoḡ A₂, A₃, M.

4 || 3^a ḥikmetüñ: ḳudretüñ B, S₁ ḳudret ü A₃ || ḳudret: ḥikmet B, S₁, A₃.

4 || 4^a alur: olur T₁, TT || 'âlem: ḥüsnüñ V, T₂ ḥüsnüñ ü S₅ || u: - V, T₁, A₁.

4 || 4^b anuñ: onuñ A₁.

4 || 5^a topraḡa: topraḡa A₃, TT, S₂ topraḡa V topraḡda M || biñ: miñ A₁, KN, || meh-liḳâ: lâle-ruḡ S₃, A₂, İÜ.

4 || 5^b şun'uñ ḳılır topraḡdan: şun'uñ ḳılır topraḡdan A₂, TT, M şun'uñ ḳılır topraḡdan A₁, KN, T₂, İÜ, S₄, S₅ şun'uñ ḳılır topraḡdan V topraḡdan şun'uñ ḳılır A₃ || biñ: miñ A₁, KN, || meh-liḳâ: lâle-ruḡ S₂.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

4 || 6^a 'ilmüñ: 'âlem M ḥikmet A₁ || ḳalmaya: olmaya V, M.

4 || 7^a nişâr: nişân B, T₁, S₃, T₂, P, BN, S₆, S₈, S₁₀, [TD, D] niyâz S₇ || olur: ḳılır T₁ ola V, A₁, KN, S₄, S₅, [G].

4 || 7^b ṭab'ından: ṭab'uñdan T₂ || kelâm: nişân T₁.

5.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

- 1.² *Eşraḳat min feleki'l-behceti şemsün ve bihâ
Mele'el-'âlemü nûran ve sürûran ve behâ*
2. Çıhdı bir gün ki ziyasında tamâmî-yi rusûl
Oldı maḥv eyle ki ḥurşid şu'â'ında Sühâ
3. Oldı bâzâr-ı cihân revnaḳı bir dürr-i yetîm
Ki degül eki cihân ḥaşılı ol durre bahâ
4. Rütbe-yi ḥikmet-i mî'râc-ı kemâline göre
Ḥükemâ fırḳa-yı dñn felsefe cem'-i süfehâ
5. Münhî-yi ma'rifeti ḥâl diliyle dâ'im
Kılur ehl-i Ḥaḳa esrâr-ı ḥaḳîḳat inhâ
6. Nêce taḳrîr edeyüm vaşfını bir şâhuñ kim
Aña vaşşâf ola Yâsîn ü mu'arrif Tâhâ
7. Êy Fuzûlî reh-i şer'ini dut ol râhberüñ
Bu tarîḳ ile ḍalâletden özün eyle rehâ

5 A₁ 7^b, İÜ 7^a, B 14, A₃ 11^a, KN 3^a, M 9^b, T₁ 76^b, P 239^a, S₁ 143^a, T₂ 7^b, S₂ 7^b, V 2^b, TT 16^b, S₃ 36^b, BN 8^b, TN 11^a, S₄ 11^a, S₅ 7^b, S₆ 7^b, S₇ 8^b, S₈ 5^b, S₁₀ 9^b, S₁₁ 10^a, TZ 9^a.

2 Güzellik göğünden bir güneş doğdu; bütün âlem onun sayesinde ışık, sevinç ve güzellikle doldu.

5 || 1^a şemsün: şem'en İÜ.

5 || 2^b oldı: eyle V || eyle: oldı V öyle P [T] || şu'â'ında: ziyasında M, S₅ || sühâ: bahâ A₃, T₁.

5 || 4^a ḥikmet-i: ḥikmet ü A₃.

5 || 4^b fırḳa-yı: fırḳası [G] || cem'-i: cem'i M, T₂, P, TT, S₄, S₅, S₈, [G].

5 || 5^a münhî: menba' T₁ müntehî A₁, KN, S₄ || ma'rifeti: ma'rifet A₃, S₈ || dâ'im: müdâm S₄.

5 || 5^b inhâ: icrâ A₃ inşâ S₃.

5 || 6^a edeyüm: edüben A₁ edeyin B, M, T₁, S₁, S₂ edesen T₂ || bir: ol A₁, KN, TT, [D, TD].

5 || 6^b aña: oña A₁ || vaşşâf: evşâf A₁, A₃, KN, V, S₂, T₂, S₅, TZ || yâsîn ü: yâsîn A₁, M, T₁, S₁, V.

5 || 7^a dut: tüt A₃, B, S₂, M || ol: olgil T₁ || râhberüñ: rehber T₁.

5 || 7^b bu: bir T₁.

6.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey olup mi'râc burhân-ı 'ulüvv-i şân saña
Yere inmiş gökden istikbâl edüp Furkân saña
2. Hîn-i da'vâ-yı nübüvvet müdde'î ilzâmına
Câhil iken el senün 'ilmün yeter burhân saña
3. Kilk-i hükmün çekdi harf-i sâ'ir-i edyâna haç
Hükm işbât etdi nefy-i sâ'ir-i edyân saña
- 4.⁵ Bâkî-yi mu'ciz ne hâcet dîn-i Hâk işbâtına
'Âlem içre mu'ciz-i bâkî yeter Kır'ân saña
- 5.⁷ Vaşf-ı Cibrîl-i Emîn etmiş kabûl-i hıdmetün
Sırr-ı Hâk keşfine anuñla yetüp fermân saña
- 6.⁹ Sensen ol hâtim ki ref' etmiş cemî'-i hâkimi
Hâtem-i hükm-i risâlet tapşurup devrân saña

6 A₁ 7^b, İÜ 7^b, B 15, A₂ 11^a, A₃ 10^a, KN 3^b, M 10^a, K 8^a, T₁ 77^a, P 239^a, S₁ 143^a, T₂ 8^a, S₂ 7^b, V 2^b, TT 16^b, S₃ 37^a, BN 4^b, TN 11^a, S₄ 11^b, S₅ 8^a, S₆ 7^b, S₇ 9^a, S₈ 5^b, S₉ 10^a, S₁₀ 10^a, S₁₁ 10^a, TZ 9^a.

6 || 1^a burhân-i: burhânı M, T₂.

6 || 1^b inmiş: yetmiş A₁, İÜ, KN, S₄ yinmiş S₅ || edüp: içün M, TZ, [TD, G] || furkân: kır'ân A₃, K, M, S₈, [G].

6 || 2^a hîn: 'ayn T₁ || nübüvvet: mağabbet B.

6 || 2^b senün 'ilmün yeter burhân saña: kemâl-i 'ilm bes burhân saña B, M, K, T₁, T₂, P, TZ, [T].

6 || 3^a kil: külli T₁ || hükmün: hikmet A₃ || harf-i: harfi V || edyâna: edyâya V.

6 || 3^b hükm: hükm-i [T, G] || 2. mısra: kim ola şâbit haç işbâtında nefy-i mâ'adâ V.

5 Bu beyit A₁'de yoktur.

6 || 4^a dîn: emr B.

6 || 4^b kır'ân: furkân KN, T₁, TT, S₄, S₅, [G] fermân V.

7 Bu beyit B, A₃ ve S₁'de yoktur.

6 || 5^a emîn: - T₁ || kabûl: tamâm T₂ || hıdmetün: hikmetün TT hâkimi T₂.

6 || 5^b haç: - TT || anuñla: onuñla A₁ || yetüp: yetürüp TT.

9 Bu beyit T₂'de yoktur.

6 || 6^a hâtim: hâkim A₂, M, S₂, S₃, İÜ, S₄, TZ hâtem [G] || ref': def' A₂, S₃, İÜ || cemî': tamâm B, T₁, A₃, S₈, TZ || hâkimi: 'âlemi A₃ hâtemi [G].

6 || 6^b risâlet: hilâfet A₃ || tapşurup: dapşurup V, K.

7. Ol kadar zevk-ı şefâ'at cevher-i zâtuñdadur
Kim gelür 'arz-ı hâfâ ma'nâda bir ihsân saña
- 8.² Mâh-ı nevdür yoḥsa sen kılduḡda seyr-i âsmân
Ḳaldurup barmaḡ getürmiş âsmân imân saña
- 9.⁴ Yâ Nebî luṭfuñ Fuzûliden kem étme ol zamân
Kim olur teslîm miftâḡ-ı der-i ġufrân saña

6 || 7^a cevher-i: cevheri [T, TD, D] || zâtuñdadur: zâtuñda var A₁, KN, M, S₂, V, BN, TN, S₆, S₈, S₁₀, S₁₁, TZ, [G, T, TD] luṭfuñda var TT.

6 || 7^b gelür: gör T₁ || ma'nâda: müfside S₅ || bir: yüz [G] || ihsân: âsân V, S₅.

2 Bu beyit T₂'de yoktur.

6 || 8^a nevdür yoḥsa: nevdür yoḥsa A₃, A₁ nev şanma ki S₂ || sen: ben T₁ || kılduḡda: kılduḡça A₁, KN, TZ étdükde T₁, B, K, M, P.

4 Bu beyit S₂'de yoktur.

6 || 9^a nebî luṭfuñ: nebîyu'llâh T₁ || étme: étse T₁.

6 || 9^b miftâḡ: burhân A₃.

7.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kârger düşmez hadeng-i ʔa'ne-yi düşmen maña
Keşret-i peykānuñ etmişdür demürden ten maña
2. Eyminem seng-i melâmetden kim alup çevremi
Oldı zencîr-i cünün bir ʔal'a-yı âhen maña
3. Andanam rüsvâ ki seyl-âb-ı sirişküm çâk êder
Zahm-ı tîguñ ʔanı gëydürdükçe pîrâhen maña
4. Dem-be-dem şem'i cemâlünden münevver olmasa
Ëy gözüm nûrı gerekmez dîde-yi rüşen maña
5. Hiç meskende ʔarârüm yoĥ-durur ol zevĥden
Kim ʔaçan ĥâk-i ser-i küyuñ ola mesken maña
6. Başda bir serv-i semenber vaşlınuñ sevdâsı var
Süd kılmaz bâĥbân nezzâre-yi gülşen maña
7. Ëy Fuzûlî odlara yansun bisât-ı salţanat
Yëgdür andan Ĥaĥ bilür bir güşe-yi küllĥan maña

7 A₁ 8^a, İÜ 8^a, B 15, A₂ 11^b, A₃ 11^a, KN 3^b, M 10^b, K 8^b, T₁ 77^b, P 239^b, S₁ 143^b, T₂ 8^a, V 3^a, TT 17^a, S₃ 37^b, BN 5^a, TN 11^b, S₄ 12^a, S₅ 8^a, S₆ 8^a, S₇ 9^a, S₈ 6^a, S₉ 10^a, S₁₀ 10^a, S₁₁ 10^b, TZ 9^b.

7 || 1^a ʔa'ne: nâvek A₂, M, İÜ - S₃ || düşmen: düşmendür T₁.

7 || 1^b demürden: ʔemürden M devrden T₁ demür S₅.

7 || 2^a eyminem: imenem [T] ol menem [G] ëy benem S₈ || kim: ki A₃, B, T₁, T₂, S₁ || alup: alur KN || çevremi: çok yeri T₁.

7 || 3^a êder: êdüp K, S₅, S₈, [G].

7 || 3^b ʔanı: ʔan A₁ - T₂.

7 || 4^a cemâlünden: cemâinden S₁, T₂ || olmasa: olmaya S₃, İÜ.

7 || 5^a ʔarârüm: ʔarâr A₃ ʔarâr hiç T₁ || yoĥ-durur: yoĥdur TT || ol zevĥden: ol demden berü TT.

7 || 5^b ʔaçan: ĥaçan A₁, KN, S₄, S₅ || mesken: medfen S₈.

7 || 6^a sevdâsı var: sevdâsıdır A₂, İÜ sevdâsı bar A₁.

7 || 7^b andan: ondan T₂ || küllĥan: gül-ĥan [TD].

8.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1.² Êy melek-sîmâ ki senden özge hayrândur saña
Hâk bilür insân demez her kim ki insândur saña
2. Vêrmeyen cânın saña bulmaz hayât-ı câvidân
Zinde-yi câvid aña dërler ki kurbândur saña
3. 'Âlemi pervâne-yi şem'-i cemâlün kıldı 'ışk
Cân-ı 'âlemsen fidâ her laḫza biñ cândur saña
4. 'Âşıka şevkuñla cân vermek igen müşkil degül
Çün Mesîḫ-i vaḫtsan cân vermek âsândur saña
5. Çıḫma yârüm geceler aḡyâr ta'nından şaḫın
Sen meh-i evc-i melâḫatsan bu nokşândur saña
6. Pâdişâhum zûlm édüp 'âşık seni zâlim demiş
Hûb olanlardan yaman gelmez bu bühtândur saña
7. Êy Fuzûlî hûb rûlardan teḡâfüldür yaman
Ger cefâ hem gelse anlardan bir iḫsândur saña

8 A₁ 8^a, İÜ 8^a, B 15, A₂ 12^b, A₃ 11^b, KN 4^a, T₁ 77^b, P 239^b, S₁ 143^b, T₂ 8^b, V 3^b, TT 17^a, S₃ 37^b, BN 5^a, TN 12^a, S₄ 12^a, S₅ 8^b, S₆ 8^b, S₇ 9^b, S₈ 6^a, S₉ 10^b, S₁₀ 10^b, S₁₁ 11^a.

2 S₁'de varak eksiktir. Gazelin sadece ilk beyti vardır.

8 || 1^a sîmâ: sîret A₂, S₃, İÜ || özge: ḡayrı A₂.

8 || 2^b aña: oña A₁ || kurbândur: kurbân V.

8 || 3^a pervâne-yi: perverde-yi A₂, S₃, İÜ pervâne tek T₁.

8 || 3^b biñ: miñ A₁, KN, yüz TT, S₅, S₈.

8 || 4^a şevkuñla: şevkınla T₂ || vermek igen: vermek iyen A₂, KN, V, TT, T₂, P, İÜ, S₄, S₅, S₈ vermegin S₃ vermek iñen [T] vermek bilün A₁ || müşkil degül: âsan degil [G].

8 || 4^b çün: sen S₈.

8 || 5^a ta'nından: cevrenden T₂ || şaḫın: şaḫın A₂, KN, V, S₃, S₅.

8 || 5^b evc: burc V || melâḫatsan: sa'âdetsen A₂, S₄.

8 || 6^a pâdişâhum: pâşâhum A₃, T₁ || seni: saña T₁, S₅.

8 || 6^b olanlardan: rûlardan B, A₃ [G] rûlardan hiç T₁.

8 || 7^a rûlardan: olanlardan A₁, V, T₂, BN, S₄, S₅, [D, T].

8 || 7^b hem gelse: gelse hem A₁, [G] || anlardan: onlardan A₁, T₁ || bir: bu A₂ ki B, T₁, P, [G].

9.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

1. Câm içre mey ki dâyre şalmış habâb aña
Âyinedür ki 'aks şalur âftâb aña
2. Zâhid su'al êderse ki meyden nêdür murâd
Bizde şafâdur anda küdüret cevâb aña
3. Kân yaş töküp yanında gezer âteşün kebâb
Ma'sûka beñzer âteş ü 'âşık kebâb aña
4. Eyler gönülde eşk haţuñ şevkını füzûn
Oddan çıhar buhâr saçıldukça âb aña
5. Çeşmün marîzi oldu gönül la'lden em êt
Renc-i humâra düşdi devâdur şarâb aña
- 6.⁷ Teklif-i cennet eyleme küyuñda gönlüme
Çün cennet ehlidür nê vêürsen 'azâb aña
7. Mesdüddur Fuzûliye mey-hâneler yolu
Yâ Rab hidâyet eyle tarîk-ı şavâb aña

9 A₁ 8^b, İÜ 8^b, B 16, A₂ 12^a, A₃ 11^b, KN 4^a, M 10^b, T₁ 78^a, P 239^b, T₂ 8^b, V 3^b, TT 17^b, S₃ 38^a, BN 3^b, TN 12^a, S₄ 12^b, S₅ 8^b, S₆ 8^b, S₇ 9^b, S₈ 6^b, S₉ 10^b, S₁₀ 10^b, S₁₁ 11^a.

9 || 1^a şalmış: salmış V || aña: oña A₁.

9 || 1^b şalur: salur V şalupdur S₈ || aña: oña A₁.

9 || 2^b bizde: bizden B, A₃, T₁, V, TT || aña: oña A₁.

9 || 3^a töküp: döküp T₁, S₈ töker A₂, M || gezer: döner [T, G, TD].

9 || 3^b âteş ü: âteş T₁ || aña: oña A₁.

9 || 4^a gönülde eşk: gönülde nakş V füzün gönülde A₁ || haţuñ: haţı T₁ || şevkını füzün: zevkını füzün TT, S₄ eşk şevkını A₁.

9 || 4^b oddan: otdan A₃, B, M, T₁ || saçıldukça: şaşıldukça S₃ || aña: oña A₁ || 2. mısra: oddur buhâr zâhir êder merdüm âb aña TT.

9 || 5^a la'lden: la'lüne A₂, KN, S₃, İÜ, A₁, V, BN, S₄, S₆, S₈, S₁₀, S₁₁, [T, G] la'lün TT || em êt: yêtür A₁, V, A₂, S₃, İÜ, BN, S₄, S₅, S₆, S₈, S₁₀, S₁₁, [T, G] em bilür TT.

9 || 5^b aña: oña A₁.

7 Bu beyit M'de yoktur.

9 || 6^b cennet ehlidür: ehlidür şehâ T₁ || aña: oña A₁, A₂.

9 || 7^a mey-hâneler yolu: mey-hâne yolları A₃.

9 || 7^b şavâb: şevâb A₁, M, V || aña: oña A₁.

10.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Düstüm 'âlem senün-çün ger olur düşmen maña
Ġam degül zirâ yetersen düst ancak sen maña
2. 'Işka şaldum men meni pend almayup bir düstdan
Hiç düşmen eylemez anı ki êtdüm men maña
3. Cân u ten olduçça menden derd ü dâğ eksük degül
Çıhsa cân hâk olsa ten nè cân gerek nè ten maña
4. Vaşl kâdrin bilmedüm fırkat belâsın çekmedin
Zulmet-i hecr êtdi çoġ mübhem işi rüşen maña
5. Dûd u ahkerdür maña serv ile gül êy bağbân
N'eylemem men gülşeni gülşen saña küllhan maña
6. Ġamze tîġın çekdi ol mâh olma ġâfil êy gönül
Kim muğarrerdür bugün ölmek saña şiven maña
7. Êy Fuzûlî çıhsa cân çıhman tarîk-ı 'ışkdan
Reh-güzâr-ı ehl-i 'ışk üzre kıluñ medfen maña

10 A₁ 8^b, İÜ 9^a, B 16, A₂ 9^a-12^b, A₃ 12^a, KN 4^b, M 11^a, T₁ 78^b, P 240^a, T₂ 9^a, V 4^a, TT 17^b, S₃ 38^b, BN 4^a, TN 12^b, S₄ 13^a, S₅ 9^a, S₆ 9^a, S₇ 10^a, S₈ 6^b, S₉ 11^a, S₁₀ 11^a, S₁₁ 11^b, TZ 10^a.

10 || 1^b degül zirâ: degül zirâ ki A₁ yemezin kim A₂, S₃, İÜ.

10 || 2^a şaldum: şalduñ S₄ || men: sen S₄ || meni: baña TT teni A₁ - S₄ || pend: bend A₃, T₁, T₂ pendini S₄ || almayup: eyleyüp B, A₂, T₁, A₃, T₂ almadum M || bir: ey T₂ her A₁, KN, V, TT, S₄, S₈ || düstdan: düstlar T₂.

10 || 2^b ki: kim A₂, M, S₃ || êtdüm: êtdüñ S₄, S₅ || men: sen S₄, S₅.

10 || 3^a cân ü: cân S₄ || olduçça: olduġca S₃ || menden: tenden V, M bende T₁, TT.

10 || 3^b nè cân gerek nè ten: nè ten gerek nè cân S₈.

10 || 4^a bilmedüm: bilmedin [G] || fırkat: hicrân B, A₃, M, T₁, T₂, P, BN, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ, [G] || belâsın: cefâsın A₂, S₃, İÜ.

10 || 4^b çoġ: çün A₃, [G] || mübhem: târik [TD, T, D].

10 || 5^a dûd u: dûd-ı A₁, A₂, M, T₁, T₂, V, TN, S₄, S₇, S₈, S₉, S₁₁, TZ verd-i TT || maña: saña S₄ || serv ile: seyrân u TT || gül êy: êy gül B.

10 || 5^b küllhan: gül-han [TD].

10 || 6^a ol mâh: ol meh A₁, TT, S₅, S₈ ola T₁ || olma ġâfil: ġâfil olma TT, S₅, S₈ ola ġâfil T₁ || ġâfil ey: ey ġâfil S₄.

10 || 7^a çıhsa: çıkdı M, T₂ || çıhman: çıkmam T₁, S₈ çıkmâñ V.

10 || 7^b üzre: içre A₃, A₂, V, S₃, İÜ, BN, TN, S₅, S₇, S₉, TZ, [T] - S₈.

11.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Kemâl-i hüsn vèrüpdür şarâb-ı nâb saña
Saña helâldür ey muğbeçe şarâb saña
2. Seni melek görelî yazmaz oldı 'ışkı günâh
Velî yazıldı bu yüzden besî şevâb saña
3. Lebûn su'âline vèrmez cevâb 'uşşâkuñ
Su'al olursa bu senden nêdür cevâb saña
4. Cezâ güninde şorılmaz haţâlar eyledüğün
Yeter fiğân ile men vèrdüğüm 'azâb saña
5. Meni qarârüm ile koymaz olduñ ey gerdün
Yèridür âhum ile vèrsem inķilâb saña
6. Şafâ-yı cevher-i tîğından umma kâm ey dil
Şağınma su vère ey teşne ol serâb saña
7. Fuzûlî başuña ol serv sâye şaldı bugün
'Ulûvv-i rıf'at ile yètmez âftâb saña

11 A₁ 9^a, İÜ 9^a, B 16, A₂ 12^a, A₃ 12^a, M 11^b, K 8^b, T₁ 78^b, P 240^a, T₂ 9^b, V 4^a, TT 18^a, S₃ 38^b, BN 4^a, TN 13^a, S₄ 13^a, S₅ 9^a, S₆ 9^a, S₇ 10^a, S₈ 7^a, S₉ 11^b, S₁₀ 11^b, S₁₁ 12^a, TZ 10^a.

11 || 2^a 'ışkı: 'ışka V, A₂, S₃, İÜ, S₇, [T] 'ışk T₁, T₂, S₈, S₉, S₁₁ || yazmaz oldı 'ışkı: 'ışkı yazmaz oldu [G].

11 || 2^b şevâb: şavâb KN, T₂ günâh A₂.

11 || 3^a vèrmez: yazmaz A₂.

11 || 4^a şorılmaz: sorılmaz A₁, KN, A₃, T₁, TT, V, S₅ || haţâlar: 'aţâlar A₂ haţâlaruñ A₁ cevâb S₄ || eyledüğün: cürmi A₁ 'uşşâkuñ S₄.

11 || 5^a qarârüm: qarâr KN, T₁, V, S₄ || ile: ilen T₂ || olduñ: elünden S₄.

11 || 5^b vèrsem: vèrürsem ki T₁.

11 || 6^a şafâ: şu'â B, A₃, M, K, T₁, P, T₂, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀ şarâb S₁₁ || kâm: raḥm B, A₃, M, K, T₁, P, T₂, S₇, S₈, S₉, S₁₁ || dil: gönül T₁, P.

11 || 6^b şağınma: şağınma A₁, KN, V || su: şu S₃, TT, K || vère: vèrür A₁, KN || ol: bu A₃, KN, [G] || serâb: şarâb T₁.

11 || 7^a başuña: saña A₂ || şaldı: saldı KN, V, S₅.

12.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Riştedür cismüm ki devr-i çarḥ vemiş tâb aña
Merdüm-i çeşmüm düzer her dem dür-i sirâb aña
2. Sâye-yi zülfün şebistânındadır şem'î ruḥuñ
Néce yêtsün qadr ile ḥurşîd-i 'âlem-tâb aña
- 3.⁴ Derddür dërler şafâ-baḥş-ı ḥarîf-i bezm-i 'ışḳ
Şaḳiyâ çoḡ étme teklîf-i şarâb-ı nâb aña
- 4.⁶ Dürd-i mey tek ğarḳa-yı ḥûn-âb gördüm gön'lümü
Gör né geldi başına n'etdi şarâb-ı nâb aña
5. Kâmet-i ḥam birle bir ehl-i kerâmetdür ḳaşuñ
Taş olupdur güyyâ baş egmemiş miḥrâb aña
- 6.⁹ Çeşmüñi ehl-i nazar ḳaşdına ta'yîn eyleyen
Nâz-ı ğamzeñden müheyyâ eylemiş esbâb aña

12 A₁ 9a, İÜ 9b, B 17, A₂ 9a, A₃ 12b, KN 5a, T₁ 79a, P 240a, T₂ 9b, V 4b, TT 18a, S₃ 39a, BN 5b, TN 13a, S₄ 13b-15a, S₅ 9b, S₆ 9b, S₇ 10b, S₈ 7a, S₉ 11b, S₁₀ 11b, S₁₁ 12a, TZ 10b.

12 || 1^a riştedür: riştedür ki T₁ || aña: oña A₁.

12 || 1^b düzer: -durur virür T₁ -durur TT, A₃ || dem dür-i: dem-be-dem V || aña: oña A₁.

12 || 2^a zülfün: zülf-i T₁.

12 || 2^b yêtsün: batsun T₁ || aña: oña A₁.

4 Bu beyit B, T₁, P, S₇, S₁₀ ve S₁₁'de yoktur.

12 || 3^a derddür dërler: derd düridür V, TT, S₆, [TD, D] dürd-ü derdidür [T] dürd derdidür [G] dürd devridür A₁, T₂, S₄, S₅, S₈ dürd devride KN || şafâ: şifâ V.

12 || 3^b aña: oña A₁.

6 Bu beyit TT, T₂, S₃, V, A₁, KN, A₂, BN, S₄, S₅ ve S₆ nüshalarında yoktur. Kendisinden önceki beyitle aynı kafiye kelimesine sahip olması nedeniyle sonradan eklenmiş olması muhtemeldir. Cem Dilçin de *Notlar*'da beytin Fuzûlî'ye ait olma ihtimalinin düşük olduğunu ifade etmektedir. [Dilçin 2001, s. 15]

12 || 4^a ḥûn-âb: ḥünâbe [G].

12 || 5^a bir: bil V || kerâmetdür: kerâmetdür ü T₁.

12 || 5^b taş: daş A₁, KN, T₂, TT, S₄, S₅ || olupdur: olur B, T₁, P || güyyâ: görgilen A₁, KN, [T] elbette B, T₁, P güyyâ [TD, D] || egmemiş: egmese T₁, B, P || aña: oña A₁.

9 Bu beyit V'de yoktur.

12 || 6^a ta'yîn: ta'ayyün A₁, İÜ, B, A₂, A₃, T₁, T₂, TT, S₃, TN, TZ || eyleyen: ilen A₂, İÜ, T₁, T₂, S₃ eyleyip [G].

12 || 6^b nâz-ı: nâz u A₃, KN, TT, T₂, BN, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ, [G, T] ür-i [TD, D] || ğamzeñden: ğamzeñdür S₄ || aña: oña A₁.

7. Terlemiş ruhsâr ile hûblar açarlar gönlümi
Gör ne gülşendür ki âteşden vërürler âb aña
8. Silk-i ehl-i hâle çekmiş zâhidi eşk-i riyâ
Mis gibi kim sîm kıadrin bildürür sîm-âb aña
9. Êy Fuzûlî kıalmamış ğavġâ-yı Mecnûndan eşer
Ġâlibâ efsâne-yi Leylî getürmiş h'âb aña

12 || 7^a hûblar: her dem V || açarlar: açar ger A₃ açalar KN.

12 || 7^b vërürler: vërüpdür A₂, S₃, İÜ || aña: oña A₁.

12 || 8^a eşk: ehl A₃, A₂, S₃, İÜ.

12 || 8^b mis: ben A₂, A₃, İÜ sen KN || gibi: kimi A₂, S₃, A₁, İÜ, KN, [T, G, TD] || bildürür: buldurur B, KN, bildür A₁, T₂ || sîm-âb: sîr-âb KN || aña: oña A₁.

12 || 9^b leyli: 'ışkum İÜ, B, A₂, A₃, T₁, P, V, TT, S₃, TN, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₀ 'ışkuñ S₁₁ || aña: oña A₁.

13.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. 'Işķ eṭvârın müselleme eyledi gerdün maña
Bunca kim yeldi yügürdi yétmedi Mecnûn maña
2. Kıldı menden ref teklîf-i namâzı mestlik
Şaldı Hâķ bir neş'e-yi cām-ı mey-i gül-gün maña
3. Bağbân ger meyl kılman servüñe ma'zûr dut
Servden yêgrek gelür ol kâmet-i mevzûn maña
4. Düstlar ķan yaşı töküp kıldı meni rüsvâ-yı hâlķ
Veh ki düşmen çıhđı âhir dîde-yi pür-hûn maña
- 5.⁶ Olmazam her ķanda kim olsam giriftâr olmadın
Bir belâdur göz bir âfetdür dil-i maḥzûn maña
6. Êy Fuzûlî nâvek-i âhumla aldum intikâm
Döne döne gerçi bî-dâd êtdi ķarḥ-ı dün maña

13 A₁ 9^b, B 17, A₂ 9^a, A₃ 12^b, KN 5^b K 9^a, T₁ 79^b, P 240^b, T₂ 10^a, V4^b, TT 18^b, S₃ 39^b, BN 5^b, TN 13^b, S₄ 15^a, S₅ 9^b, S₆ 9^b, S₇ 11^a, S₈ 7^b, S₉ 12^a, S₁₀ 12^a, S₁₁ 12^b, TZ 11^a.

13 || 1^a eṭvârın: eṭvârı T₂ || eyledi: eylemiş S₄.

13 || 1^b bunca: munca A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅, [T, TD, G] nice BN || yeldi: yolda A₁ yeldi [T, G] yel tek [G].

13 || 2^a ref: men' A₂, A₃, S₃ || namâzı: namâz V.

13 || 2^b şaldı: saldı A₁, KN, B, V, S₅ || hâķ bir: bir hâķ A₂, A₃, T₂, V, S₃, S₄, S₅, TZ bir çok T₁ ancak [G].

13 || 3^a meyl: seyl T₁ || kılman: kılmañ V kılman A₂, T₁, S₃ || dut: tut B.

13 || 4^a düstlar: eşk ile A₂, A₃, S₃ || ķan yaşı: ķanlar T₁ || töküp: döküp T₁, B || hâlķ: 'ışķ V, T₂, A₁, A₂, A₃, S₃, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁, TZ, [G].

13 || 4^b pür-hûn: giryân T₂ mecnûn A₁.

6 Bu beyit V'de yoktur.

13 || 5^a ķanda: ģanda KN, T₂, S₅.

13 || 5^b maḥzûn: pür-hûn A₁ KN,.

13 || 6^b bî-dâd: peydâ V.

14.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ğam diyârında ecel peyki güzâr étmez maña
Yoh şanup varum meger kim i'tibâr étmez maña
2. Yâr cevri étmez maña ağıyâr ta'lim étmedin
Bi'llâh ağıyâr eyleyen ihsânı yâr étmez maña
- 3.⁴ Dağıdır her lahza raht-ı 'ayşumı âhum yeli
Kansı nâ-hağ zulmdür kim rûzgâr étmez maña
4. 'Işk zevkıyle hoşem terk-i naşihat kıl refik
Men ki tiryâkî-mizâcem zehr kâr étmez maña
5. Çarh'dan aşurmadın yâduñla âh-ı âteşin
Kâdr edüp gerdün şererden zer nişâr étmez maña
6. Nakd-i cân târâc-ı ğamdan sahlamağ düşvârdur
'Işk tâ seng-i melâmetden hişâr étmez maña
- 7.⁹ Yâd-ı la'lüñle Fuzûlî gözleyüp râh-ı 'adem
Var bir tedbiri ammâ âşkâr étmez maña

14 A₁ 9^b, B 18, A₂ 9^b, A₃ 13^a, KN 5^b, M 11^b, K 9^a, T₁ 79^b, P 240^b, T₂ 10^a, V 5^a, TT 18^b, S₃ 39^b, BN 6^a, TN 14^a, S₄ 15^b, S₅ 10^a, S₆ 10^a, S₇ 11^a, S₈ 7^b, S₉ 12^a, S₁₀ 12^a, S₁₁ 13^a, TZ 11^a.

14 || 1^b şanup: şanur S₅, [T, TD] || kim: ki M.

14 || 2^b eyleyen: etdüğü [T].

4 Bu beyit M'de yoktur.

14 || 3^a dağıdır: tağıdır T₁ || 'ayşumı: 'ayşuma S₃ || raht-ı: berg-i [TD].

14 || 3^b kansı: hınsı A₁, KN, TT, B, V, T₂, S₄, S₅.

14 || 4^a terk-i naşihat kıl refik: el çek 'ilâcumdan şabib V.

14 || 5^a aşurmadın: yaşurmadın V || yâduñla: yaşumla TT.

14 || 5^b kâdr: özü K ğâdr [G] || şererden zer: şerârından V.

14 || 6^a düşvârdur: âsân olur V düşvâr olur [G].

9 S₂'de bu gazelin önceki beyitleri yoktur. Sadece son beyti vardır.

14 || 7^a yâd: râh V ağız T₂ || la'lüñle: fikriyle T₂.

14 || 7^b tedbiri: tedbîr KN, S₃, T₂, [G].

15.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Cānumuñ cevheri ol la'l-i güher-bâre fidâ
'Ömrümün hâşılı ol şîve-yi reftâre fidâ
2. Derd çekmiş başum ol hâl-i siyeh kurbânı
Tâb görmüş tenüm ol turre-yi tarrâre fidâ
3. Gözlerümden tökilen kaçre-yi eşküm güheri
Lebleründen saçılan lü'lü'-i şehvâre fidâ
4. Çâk sinemde olan kanlu ciger pâreleri
Mest çeşmünde olan gamze-yi hûn-h'âre fidâ
5. Pâre pâre dil-i mecrûh-ı perîşânımdan
Ser-i küyuñda olan her ite bir pâre fidâ
6. Cân u dil kaydını çekmekden özüm kurtardum
Cânı cânâneye êtdüm dili dil-dâre fidâ
7. Êy Fuzûlî n'ola ger sahlar isem cânı 'azîz
Vakt ola kim ola bir şûh-ı sitemkâre fidâ

15 A₁ 10^a, B 18, A₃ 13^a, KN 6^a, M 12^a, K 9^b, T₁ 80^a, P 240^b, T₂ 10^b, S₂ 8^a, V 5^a, TT 18^b, S₃ 40^a, BN 6^a, TN 14^a, S₄ 15^b, S₅ 10^a, S₆ 10^a, S₇ 11^b, S₈ 8^a, S₉ 12^b, S₁₀ 12^b, S₁₁ 13^a, TZ 11^b.

15 || 2^a derd çekmiş: kara günlü T₂.

15 || 3^a tökilen: saçılan M, K, S₈, [G] saçılan T₁, B, P, S₁₀.

15 || 3^b saçılan: saçılan S₂ dökilen M, K, T₁, B, P, S₈, [G] görünen A₁, KN.

15 || 4^a çâk: çâk-i [T, TD, G].

15 || 4^b mest: mest-i [T].

15 || 5^a mecrûh-ı: mecrûh u A₃.

15 || 5^b olan: gezen A₁, V, T₂, TT, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, [TD, T, D] || ite: âyine T₁.

15 || 6^a çekmekden: çekmegünden A₁.

15 || 6^b cânı: cân T₁ || dili: dil T₁, A₁, KN, K, M.

15 || 7^a sahlar: şaklar S₂ şaklar T₁ || cânı: cân-ı T₁, V, S₂, TZ, [TD].

15 || 7^b bir: ol B || şûh: yâr TT.

* V'de fazla beyit:

İç mey-i nâb ki bağından éder cümle kebâb

Âteş-i 'ışkla 'uşşak-ı ciger-h'âre fidâ

16.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1.² Ğamdan öldüm dëmedüm hâl-i dil-i zâr saña
 Êy gül-i tâze revâ görmedüm âzâr saña
2. İç mey-i nâb ki bağından éder cümle kebâb
 Âteş-i ‘ışk ile ‘uşşâk-ı ciger-h‘âr saña
3. Mey-i gül-gûnda degül nergis-i mestün ‘aksi
 Kadeh olmuş göz açup ‘âşık-ı didâr saña
4. ‘Arızuñ gül gül édüpdür mey-i gül-gün tâbı
 Veh ki bir gülden açılmış néce gülzâr saña
5. Bâğa seyr ét bu ruh u la‘l ile kim ğonce vü gül
 Göstere hûn-ı dil ü dide-yi hûn-bâr saña
- 6.⁷ Dër idüm kâmetüne serv veli özge imiş
 Harekât-ı revîş ü şive-yi refîâr saña
- 7.⁹ Egilüp taraf-ı bünâğüşuña¹⁰ derd-i dilümi
 Ya uğağñ dëye ya turre-yi destâr saña

16 A₁ 10^a, İÜ 10^a, B 18, A₃ 13^b, KN 6^a, M 12^a, K 9^b, T₁ 80^a, P 241^a, T₂ 10^b, S₂ 8^a, V 5^b, TT 19^a, S₃ 40^a, BN 6^b, TN 14^b, S₄ 16^a, S₅ 10^b, S₆ 10^b, S₇ 11^b, S₈ 8^a, S₉ 12^b, S₁₀ 12^b, S₁₁ 13^b, TZ 12^a.

2 İÜ’de eksik varaktan dolayı gazelin ilk üç beyti yoktur.

16 || 2^a nâb: nâbı S₂ || bağından: bağrumdan M, S₃, S₂, TZ bağıruñdan T₂.

16 || 3^a nergis-i: nergisün V.

16 || 3^b olmuş: olmuş kâdüñg T₂ || didâr: dil-dâr B.

16 || 4^a édüpdür: açupdur A₁, İÜ, A₃, KN, T₂, S₂, V, TT, S₃, BN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₉, S₁₁, [G, T] olupdur M || mey-i: mey ü T₁ || tâbı: sâfı S₅.

16 || 4^b veh ki: veh T₂, TT âh ki TT.

16 || 5^a bâğa: bâğı S₂ || ruh u: ruh-ı M, K, T₁, V, T₂, [G].

16 || 5^b göstere: gösterür V || dil ü: dil K.

7 Bu beyit T₂’de yok. S₄’te bir önceki beytin ikinci mısrası buraya da yazılmıştır.

16 || 6^b harekât-ı: harekât u KN, S₃, TT, S₂, M, P, İÜ, TZ, [T, G] || revîş ü: revîş-i TT, B, V || şive-yi: şive vü S₂, B.

9 Bu beyit V’de yoktur.

10 Steingas sözlüğündeki yazım tercih edilmiştir.

16 || 7^b uğağñ: otakın [G] || dëye: dëse B, K, T₁, P, TZ || destâr: tarrâr K, S₅.

8. Tâ giriftâruñam âzâd olabilmen ğamdan
Hîç kim olmasun ey serv giriftâr saña
- 9.² La^l-i nâbuñ hevesi bağrumı kıan eyledügin
Âh kim kıanlı yaşum kılmadı ızhâr saña
10. Ey Fuzûlî felegüñ var senüñle nazarı
Kim ğam u miñnetini vèrdi nè kim var saña

16 || 8^a tâ: ben A₃, T₁, B, M, K men P || giriftâruñam: giriftâruñam ü B, M, K || âzâd: fitneden T₁, B, M,

K || olabilmen: olabilmem TT olmam T₁, M olman B, K || ğamdan: âzâd T₁, B, M, K, P.

16 || 8^b serv: şüh B, A₃, M, K, T₁, P, TN, S₅, S₇, S₈, TZ.

2 Bu beyit A₁'de yoktur.

16 || 9^a hevesi: hevesin T₁ || eyledügin: eyledügi V, TT, S₃, M, İÜ.

16 || 9^b yaşum: yaşın T₁ || kılmadı: etmedi A₃, T₂, S₄, S₅, S₁₀, [G] kılmadum T₁ eyledi M, [TD].

16 || 10^a var senüñle: varsa ola S₃, İÜ.

16 || 10^b kim: ki V, S₃, T₂, İÜ, S₄ || nè kim: nitekim T₁.

17.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ğamzesin sévdün gönül cânuñ gerekmez mi saña
Tiğa urduñ cism-i 'üryānuñ gerekmez mi saña
2. Āteşin āhumla eylersen maña teklîf-i bağ
Bāgbān gül-berg-i ḥandānuñ gerekmez mi saña
3. Yēle vērme dağıdup her yan ayaklardan götür
Ėy perî zülfi-i perîşānuñ gerekmez mi saña
4. Ėy kemān-ebrū rakībe vērme ğamzeñden naşīb
Oḡ atarsan taşā peykānuñ gerekmez mi saña
- 5.⁶ Yandurup cānum cihān-süz étme berķ-ı āhumı
Āsmān ḥurşīd-i raḡşānuñ gerekmez mi saña
6. Küfr-i zülfinden meni men' eylemek lāyık mıdur
Şüfî inşāf eyle imānuñ gerekmez mi saña
7. Dutalum kim eşk seyl-ābına yoḡdur i'tibār
Ėy Fuzûlî çeşm-i giryānuñ gerekmez mi saña

17 A₁ 10^b, İÜ 10^b, B 19, A₃ 14^a, KN 6^b, M 12^b, K 10^a, T₁ 80^b, P 241^a, T₂ 11^a, S₂ 8^b, V 6^a, TT 19^a,
S₃ 41^a, BN 7^a, TN 15^a, S₄ 16^b, S₅ 11^a, S₆ 11^a, S₇ 12^a, S₈ 8^b, S₉ 13^a, S₁₀ 13^a, S₁₁ 14^a, TZ 12^a.

17 || 1^a cânuñ: cânın A₁.

17 || 1^b urduñ: vërdüñ M.

17 || 2^a āhumla: āh ile V || eylersen: edersen T₁ || maña: beni S₃, İÜ.

17 || 3^a her yan: her dem V, T₂, S₅, TZ, [G] || ayaklardan: ayaklardan A₁, KN, TT, S₄ ayahlardan V.

17 || 4^a ğamzeñden: ğamzenden V || naşīb: fırib V.

17 || 4^b atarsan: atarsañ T₁, TT || taşā: daşa T₂, K, A₁, KN, V, S₄ taşā S₅ || peykānuñ: peygānın [G].

6 Bu beyit TT'de yoktur.

17 || 5^b āsmān: āsumān [T] || raḡşānuñ: raḡşān S₂.

17 || 6^a zülfinden: zülfünden A₁, KN, S₂, S₃, İÜ, V, T₂, S₅ || lāyık mıdur: lāyık degül A₁, S₃, TT, T₂, İÜ,
S₄, S₅, S₆, S₁₀, S₁₁, [T, TD].

17 || 6^b inşāf eyle: inşāfla V || imānuñ: imān V.

17 || 7^a dutalum: tūtalum B, M dutayum A₁, KN, || kim: ki T₂.

18.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Gerçi ey dil yâr içün yüz vèrdi yüz miḥnet saña
Zerre'î kaç'-ı maḥabbet étmedüñ raḥmet saña
2. Saḥlama naḳd-i ğam-ı 'ışkını ey cān zāhir ét
Kim vèrem ḥabs-i bedenden çıḥmağa ruḥşat saña
3. Çāre-yi bih-būdumı şordum mu'ālicden dèdi
Derd derd-i 'ışk ise mümkün degül şıḥḥat saña
4. Dutaram yarın kıyāmetde ḥabībüm dāmenüñ
Mestsen ğaflet şarābından bugün mūhlet saña
5. 'Işk ehlin āteş-i hicrāna eylersen kebāb
Döne döne imtiḥān⁷ étdüm budur 'ādet saña
6. İncidür nālem seni veh n'ola ger bir tiğ ile
Çeşm-i cellāduñ éde iḥsān maña minnet saña
7. Sende dün gördüm Fuzûlî meyl-i miḥrāb-ı namāz
Terk-i 'ışk étmek mi istersen nédür niyyet saña

18 A₁ 11^a, İÜ 10^b, B 19, A₃ 14^a, M 13^a, K 10^a, T₁ 81^a, P 241^a, T₂ 11^b, S₂ 8^b, V 6^a, TT 19^b, S₃ 41^a, BN 7^a, TN 15^b, S₄ 17^a, S₅ 11^a, S₆ 11^a, S₇ 12^a, S₈ 10^a, S₉ 13^b, S₁₀ 13^b, S₁₁ 14^b, TZ 14^b.

18 || 1^a gerçi ey dil yâr içün: gerçi mihrinde dilâ T₂.

18 || 1^b zerre'î: zerrece İÜ, S₈, [G, T, TD] || étmedüñ: kılmaduñ A₁, KN, T₂.

18 || 2^a sahlama: şaklama M, S₂ saklama T₁ || cān: dil TT.

18 || 2^b kim: tâ T₂, S₄, S₅ || vèrem: vèren S₃ verem [T] verip [G] || çıḥmağa: çıkmağa V, S₃, T₂, S₅.

18 || 3^a bih-būdumı: bî-hüdemo B, K, S₅ || şordum: sordum KN, TT, S₅.

18 || 3^b 'ışk ise: 'ışkıdır B, K, T₁, TZ, [G] || mümkün degül: müşkildür M.

18 || 4^a dutaram: tütaram B || dāmenüñ: dāmenin A₁, V.

18 || 4^b şarābından: şarābında K.

18 || 5^a 'ışk ehlin: ehl-i 'ışkı T₂, S₄, S₅.

18 || 5^b étdüm: étdüñ T₂, S₃, İÜ, S₄, S₅, [T, TD, D] ettim [G].

7 Kelimenin tecrübe etme, deneme anlamı göz önünde bulundurulmuştur.

18 || 6^a veh: - A₁, KN, T₂, S₄, S₅, [G] || ger: eger A₁, KN, T₂, S₄, S₅, [G] || bir: bu A₃.

18 || 7^a sende dün: sendedür V || meyl: - S₅ || miḥrāb-ı: miḥrāb u B, TT, K, S₃, T₂, İÜ, TZ, [G].

18 || 7^b istersen: eylersen V || niyyet: minnet V.

19.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

1. Êy bî-vefâ ki 'âdet olupdur cefâ saña
Bi'llâh cefâdur olma dêmek bî-vefâ saña
2. Geh nâz u geh kirişme vü geh 'işvedür işüñ
Cânın sêvenler olmasa yêg âşnâ saña
3. Biñ cân olaydı kâş men-i dil-şikestede
Tâ her biriyle bir kez olaydum fidâ saña
4. 'İşkuñda mübtelâlıgımı 'ayb êden şanur
Kim olmak ihtiyâr iledür mübtelâ saña
5. Êy dil ki hecre döymeyüp istersen ol mehi
Şükr êt bu hâle yoḥsa gelür bir belâ saña
6. Êy gül ğamuñda eşk ruh-ı zerdüm êtdi al
Bildürdi ola şûret-i hâlüm şabâ saña
7. Düşmez çü şâh kırbı Fuzûlî gedâlara
Ol şehden iltifât nê nisbet maña saña

19 A₁ 11^a, İÜ 10^a, B 19, A₃ 14^b, KN 7^a, M 13^a, K 10^b, T₁ 81^a, P 241^b, T₂ 11^b, S₂ 9^a, V 6^b, TT 19^b, S₃ 40^b, BN 7^b, TN 15^b, S₄ 17^a, S₅ 11^b, S₆ 11^b, S₇ 12^b, S₈ 8^b, S₉ 13^b, S₁₀ 14^a, S₁₁ 14^b, TZ 12^b.

19 || 2^a 'işvedür: şivedür T₁, M, K, S₃ ğamzedür [G] || kirişme vü: kirişme S₅.

19 || 2^b olmasa: olmaya V, T₂.

19 || 3^a biñ: min A₁, KN, bin S₅ || dil-şikestede: dil-şikesteye KN, V, A₃, S₂, TT, B, İÜ, T₁, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ, [T] dil-şikeste A₁, M, S₃.

19 || 3^b bir: biñ S₂ [G].

19 || 4^a êden: olan A₁.

19 || 4^b iledür: ile S₂.

19 || 5^a döymeyüp: dözmeyüp V, K, [TD] doymayup [G].

19 || 5^b şükr: şükr ile A₁ || yoḥsa: - A₁ || bir: yüz [G].

19 || 6^a êy gül: ol kim TT || êtdi: êtdüm V oldu K.

19 || 6^b bildürdi ola: bildürmedi mi K.

19 || 7^b şehden: şâhdan T₁, V || nisbet: lâzım V || maña: saña TT, İÜ || saña: baña TT, İÜ.

20.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1.² Şeb ki miftâh-ı meh-i nev ola gencîne-güşâ
Kıla peymâne-yi gerdünü cevâhir-peymâ
2. Gizleyüp çeşme-yi hûrşîd şuyın küze-yi çarh
Kaatre kaatre kıla encüm reşehâtın peydâ
3. Lâle-reng ola şafağdan felek-i mînâ-fâm
Taşra şalmış gibi ‘aks-i mey-i gül-gün mînâ
4. Meh-i nev cāmını devre getüre sâķi-yi dehr
Encüm-i çarha şala neş’e-yi te’sîr-i hevâ
5. Men hem ol rûh-fezâ râhı tökem sâğara kim
Nahl-i himmet reşehâtından ala neşv ü nemâ
6. Dutar olsam né ‘aceb mey etegin dürd-şıfat
Eyleyüpdür néce toprağı bu ikşîr tılâ
7. Câm devrinde Fuzûlî oğıram mey vaşfın
Âteş-i hırmen-i ğam âb-ı hayât-ı hûkemâ

20 A₁ 11^b, İÜ 11^a, B 20, A₃ 14^b, KN 7^b, M 13^b, K 10^b, T₁ 81^b, P 241^b, T₂ 12^a, S₂ 9^a, V 6^b, TT 19^b, S₃ 41^b, BN 7^b, TN 16^a, S₄ 17^b, S₅ 11^b, S₆ 11^b, S₇ 13^a, S₈ 9^a, S₉ 14^a, S₁₀ 14^a, S₁₁ 15^a, TZ 13^a.

2 TT’de bu gazelin sadece ilk beyti vardır.

20 || 1^a ki: çü A₁.

20 || 1^b kıla: kıldı M kılma S₄.

20 || 2^a şuyın: suyn A₁, KN, T₂, B, V, M || küze-yi: küzeye [G].

20 || 3^a ola: oldı V, S₄ || mînâ-fâm: mînâ-renk V, M.

20 || 3^b taşra: daşra A₁, KN, S₃, V, K, İÜ dışra T₂, S₄, S₅ || gibi: kimi A₁, V, [G, TD].

20 || 4^a meh: mey S₅ || getüre: getürür S₄ || dehr: çarh T₂.

20 || 4^b encüm-i: encümi T₂, S₅, [G] || şala: sala A₁, V.

20 || 5^a hem: - V || râhı: râhatı A₁ || tökem: dökem B kim A₁.

20 || 5^b nahl-i: gül-i A₁, KN, || himmet: ğayret T₂ ‘ışret [TD] || reşehâtından: reşahâtında T₁, T₂ || ala: ola T₁, V alır S₄ || neşv ü: bir neşv KN neşv A₃.

20 || 6^a dutar: tutar B, M || mey etegin dürd-şıfat: dürd-şıfat mey etegin T₂.

20 || 6^b toprağı: toprağı B, KN, K, T₂ tofrağı V.

20 || 7^a oğıram: oğıdum M, K, T₁, P, T₂, S₂, V, TN, S₅, S₁₁ oğıduñ BN, S₆.

21.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Faḳr milki taḥt 'âlem terki efserdür maña
Şükr li'llâh devlet-i bâķī müyesserdür maña
2. Zülf ü ruḥsârı ḥayâliyle nêdür ḥâlün dêmeñ
Eyleyem kim gece vü gündüz berâberdür maña
- 3.⁴ Ḥür u ṭübâ vaşfın ey vâ'iz bugün az eyle kim
Hem-dem ol ṭübâ-kıyâm u ḥür-peykerdür maña
4. Aradan⁷ ey şem' çılı bir güşe dut kim bu gece
Bezm bir ḥurşid-ṭal'atdan münevverdür maña
5. Vêrde bād-ı şubḥ bir ḥurşid-ṭal'at müjdesin
Şem'-veş veh kim bu dem ölmek muḳarrerdür maña
6. Zâhidâ sen kııl teveccüh güşe-yi miḥrâba kim
Ḳible-yi ṭa'at ḥam-ı ebrû-yı dil-berdür maña
7. Êy Fuzûlî cem' olur peyveste el nezzâreme
'Arşa-yı deşt-i cünün şahrâ-yı maḥşerdür maña

21 A₁ 11^b, İÜ 11^b, B 20, A₂ 10^a, A₃ 15^a, KN 7^b, M 14^a, K 11^a, T₁ 82^a, P 241^b, T₂ 12^a, S₂ 9^b, V 7^a, S₃ 42^a, BN 8^a, TN 16^b, S₄ 18^a, S₅ 12^a, S₆ 12^a, S₇ 13^a, S₈ 9^a, S₉ 14^b, S₁₀ 14^b, S₁₁ 15^b, TZ 13^a.

21 || 1^a taḥt: taḥt u B, KN, T₂, P, İÜ, S₆, [TD, T, D] || terki: terk A₁, B, A₂, KN, K, S₂, V, T₁, BN, TN, S₄, S₅, S₇, S₈, TZ.

21 || 2^a zülf ü: zülf K, T₁, S₄ || ruḥsârı: ruḥsârıyla T₁ ruḥsârûñ V || ḥayâliyle: ḥâliyle A₁, T₂, A₂, S₂, S₃, M, S₄, TZ - T₁ || dêmeñ: dême V.

21 || 2^b eyleyem: n'eyleyem T₁, A₃, B, S₂, S₃, İÜ n'eyleyin A₂ eyle T₂, S₅ öyleyem [T] || gece vü gündüz: rüz ü şeb cümle T₂, S₅.

4 Bu beyit A₁'de yoktur.

21 || 3^a ṭübâ: ḡlman T₂ || vaşfın: vaşlın A₂ || vâ'iz: zâhid V, A₃, K, M.

21 || 3^b ṭübâ-kıyâm u: ṭübâ-ḥurâm u [T, TD, D] ṭübâ-kıyâm KN, T₁, B, S₄, S₆, S₁₀ ṭübâ-ḥurâm S₅ || ḥür-peykerdür: ḥürî-peykerdür V.

21 || 4^a aradan: arada V âhdan A₂, A₃, S₂, İÜ || dut: tüt B, M.

21 || 4^b ṭal'atdan: ṭal'atdın A₁, KN ḥil'atdan M ḥilḳâtdan K.

7 İÜ'de önce âhdan yazılmış, sonra sayfa kenarında, farklı bir yazı ile "aradan" olarak düzeltilmiştir.

21 || 5^a şubḥ bir: şubḥ-dem A₁, KN, [G] || ḥurşid-ṭal'at: ḥurşid-i raḥşân [G] ḥurşid-i tâbân A₁, KN, || müjdesin: müjdesi K.

21 || 5^b veh kim: güyâ A₂ || bu dem: bugün V, T₂.

21 || 6^b ṭa'at: ḥâcet A₁ || 2. mısra: ḳible ile ol ḥam-ı ebrû berâberdür banga V.

21 || 7^a olur: olup A₃, S₃, İÜ || peyveste el: el da'imâ S₅.

22.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Şerbet-i la'lün ki dërler çeşme-yi hayvân aña
Ol vërür cân dem-be-dem 'uşşâka vü men cân aña
2. Oñlaruñdan kim tiken tek şancılupdur her taraf
Gül-bün-i ğamdur qadüm her gonce bir peykân aña
3. Hâl u haţdur bilmen ol âyîne-yi ruhsâr üze
Yâ gözümden 'aks şalmış merdüm ü müjgân aña
4. Dutma ey kan dem-be-dem tuğyân édüp ten çakini
Qoy bu manzardan demî nezze kıl sun cân aña
5. Bahre lü'lü' dişlerün vaşfın meger söyler şabâ
Kim kulağ dutmuş şadef içre dür-i ğaltân aña
6. Gönlüme şalmış haţuñ zevkın felek kan yutdurup
Tıfl tek kim oñıdurlar zecr ile Qur'an aña
7. Ey Fuzûlî ol şanem efgânuna rahm eylemez
Taşa beñzer bağı te'sir eylemez efgân aña

22 A₁ 11^b, İÜ 11^b, B 21, A₂ 10^a, A₃ 15^a, KN 8^a, M 14^a, K 11^a, T₁ 82^a, P 241^b, T₂ 12^b, S₂ 9^b, V 7^a, S₃ 42^a, BN 8^a, TN 16^b, S₄ 18^a, S₅ 12^a, S₆ 12^a, S₇ 13^b, S₈ 9^b, S₉ 14^b, S₁₀ 14^b, S₁₁ 15^b, TZ 13^b.

22 || 1^a aña: oña A₁.

22 || 1^b aña: oña A₁.

22 || 2^a oñlaruñdan: oñlaruñdur [G, D].

22 || 2^b gül-bün-i: gül-bünidür B, A₂, A₃, M, K, T₁, P, S₂, S₃, S₇, S₉, S₁₀, TZ || ğamdur: ğam İÜ, B, A₂, A₃, M, K, T₁, P, S₂, S₇, S₉, S₁₀, TZ cändur T₂ ğam S₃ || qadüm: tenüm S₅ || bir: bîñ T₂, S₅ || aña: oña A₁.

22 || 3^a bilmen: bilmem T₁ || âyîne-yi: âyine [G] || ruhsâr üze: ruhsârda A₁, KN, ruhsâruna V.

22 || 3^b 'aks: eşk M, K || şalmış: salmış V || merdüm ü müjgân: merdüm-i müjgân A₁, V, A₃, A₂, S₂, K, M, P, İÜ, BN, TN, S₄, S₅, S₆, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, [G] merdüm-i peykân T₁, S₇ || aña: oña A₁.

22 || 4^a dutma: tutma A₃, S₃, M, B || kan: cân V || ten: ben T₁, V göz [G].

22 || 4^b manzardan: manzarda S₅ || kıl sun: kıl sun A₁ || aña: oña A₁.

22 || 5^a dişlerün: dişlerin T₁ || 1. misra: dişlerüng vaşfın meger lü'lü'lere söyler şabâ A₁, KN.

22 || 5^b kulağ: kulağ V, T₂ || dutmuş: tutmuş B, S₅ tutmuş M || aña: oña A₁ || kulağ dutmuş şadef içre: şadef içre kulağ dutmuş S₄.

22 || 6^a şalmış: salmış V, S₅ || haţuñ zevkın: meger haţuñ A₂ || kan: cân A₂ || yutdurup: yuddurup T₁, M, V, S₅ || 1. misra: şaldı haţuñ zevkını dil cânâ kanlar yutdurup B, T₁, M, K, P, S₈, S₁₀, TZ, [D].

22 || 6^b ile: ilen T₂ || aña: oña A₁.

22 || 7^a efgânuna: aĥvâlüne V.

22 || 7^b taşa: daşa A₁, KN, T₂, S₄, S₅ || bağı: gönlü [G] || eylemez: étmez T₁, A₂, M étmemiş V || aña: oña A₁.

23.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Her zamân manzûr bir şüh-ı sitemgerdür maña
Kanda olsam bir belâ Hâkdan muqarrerdür maña
2. Ol ham-ı ebrûya kılsam secde her sâ'at n'ola
Kıble ile ol ham-ı ebrû berâberdür maña
3. Ğam degül cismümde ger seng-i melâmet zaḥmı var
Şaḥne-yi bâzâr-ı sevdâyem bu ziverdür maña
- 4.⁵ Gözde ḥûn-âlûd peykânun ḥayâliyle hoşem
Her biri güyâ ki bir berg-i gül-i terdür maña
- 5.⁷ Zaḥmlardan biñ ağız açdum edâ-yı şükr için
Her oḥun bir ni'met-i ğayr-ı mükerrerdür maña
- 6.⁹ 'Aql irşâdıyla bulmak kâm mümkindür velî
Dâm-ı râh ol ḥalka-yı zülf-i mu'anberdür maña
- 7.¹⁰ Aḥter-i baḥtum vebâlin gör ki ol mehden gelen
Mihrlerdür özgeye cevır ü cefâlardur maña
8. Ėy Fuzûlî menzil-i maḥşûda yêtsem nê 'aceb
Hıdmet-i pîr-i muġân irşâdı rehberdür maña

23 A₁ 12^a, İÜ 12^a, B 21, A₂ 10^b, A₃ 15^b, KN 8^b, M 14^b, K 11^b, T₁ 82^b, P 242^a, T₂ 13^a, S₂ 10^a, V 7^b, S₃ 42^b, BN 8^b, TN 17^a, S₄ 18^b, S₅ 12^b, S₆ 12^b, S₇ 13^b, S₈ 9^b, S₉ 15^a, S₁₀ 15^a, S₁₁ 16^a, TZ 14^a.

23 || 1^a manzûr: manzûrî T₁ manzûra V || bir: her A₁.

23 || 1^b kanda: ḥanda A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅ || ḥaḥdan: çoḥdan T₁.

23 || 2^a her: bir S₃.

23 || 2^b ol: her A₁.

23 || 3^a cismümde: cismüñde V || zaḥmı: dâġı V.

23 || 3^b şaḥne: şıḥne [TD].

5 Bu beyit S₃'te yoktur.

23 || 4^a ḥûn-âlûd: ḥûn-âlûde B, BN, TN, S₈, [T, TD].

7 Bu beyit V'de yoktur.

23 || 5^a biñ: miñ A₁, KN, || açdum: açmış T₁ açdı B, M, K, T₂, S₃, P, TZ || şükr için: şükre kim A₁, B, K, M, S₆, S₉ şükr kim KN, T₁, P, BN, TN, S₄, S₅, S₁₁, TZ şükr hem A₃.

23 || 5^b oḥun: oḥın T₁.

9 Bu beyit V'de yoktur.

10 Bu beyit A₁'de yoktur.

23 || 7^a ki: kim P, BN, S₁₀, [G, T, TD] || gelen: gelür A₃, V.

* 21. Gazelin ikinci beyti P ve T₁'de 23. gazelde yeniden yazılmıştır:

Zülf-i ruḥsârûn ḥayâliyle nêdür ḥâlûn dêmeñ

Eyleyem kim ġeçe hem gündüz berâberdür baña

23 || 8^a yêtsem: yêtmek V || nê: mi V yok [G].

23 || 8^b irşâdı: irşâd u S₂ irşâd T₂.

24.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Menüm tek hîç kim zâr u perîşân olmasun yâ Rab
Esîr-i derd-i 'ışk u dâğ-ı hicrân olmasun yâ Rab
2. Dem-â-dem cevrlerdür çekdüğüm bî-rahm bütlerden
Bu kâfirler esîri bir müselmân olmasun yâ Rab
3. Görüp endîşe-yi kıtlümde ol mâhı budur derdüm
Ki bu endîşeden ol meh peşimân olmasun yâ Rab
4. Çıharmak etseler tenden çeküp peykânın ol servüñ⁵
Çıhan olsun dil-i mecrûh peykân olmasun yâ Rab
5. Cefâ vü cevri ile mu'tâdem anlarsuz n'olur hâlüm
Cefâsına had ü cevrine pâyân olmasun yâ Rab
6. Demeñ kim 'adli yoğ yâ zulmı çoğ her hâl ile olsa
Gönül tahtına andan ğayrı sultân olmasun yâ Rab
7. Fuzûlî buldı genc-i 'âfiyet mey-hâne küncinde
Mübârek milkdür ol milk vîrân olmasun yâ Rab

24 A₁ 12^a, İÜ 12^b, B 21, A₂ 10^b-13^a, A₃ 16^a, KN 8^b, M 15^a, K 12^a, T₁ 83^a, P 242^a, T₂ 13^a, S₂ 10^a, V 7^b, S₃ 43^a, BN 9^a, TN 17^b, S₄ 19^a, S₅ 13^a, S₆ 12^b, S₇ 14^a, S₈ 10^a, S₉ 15^a, S₁₀ 15^a, S₁₁ 16^b, TZ 14^b.

24 || 2^b esîri: esîr KN, V || bir: hîç KN.

24 || 3^a kıtlümde: kıtlümden V || ol mâhı: olmadı [G] || derdüm: kaçdum T₁.

24 || 3^b bu: ol [G] || peşimân: perişan KN.

24 || 4^a etseler: atalar A₁ || servüñ: mâhuñ T₁ || 1. mısra: çıkarmak etseler peykânın ol servüñ çeküp tenden M.

24 || 4^b mecrûh: mecrûh u T₁ sūzân u T₂, S₅ pür hün-u [G].

5 İÜ'de "peykânın ol servüñ" ifadesi önce "peykân-ı dil-süzün" olarak yazılmış daha sonra metindeki şekilde düzeltilmiştir.

24 || 5^a ile: ilen A₂, S₃, İÜ || anlarsuz: eylersiz A₁ || n'olur: n'ola T₁ nêdür S₃, İÜ.

24 || 6^b ğayrı: ğayr A₁, KN, V, T₂, S₃, S₄, S₅.

24 || 7^a küncinde: küncinden İÜ, KN.

25.

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ûlûn

1. Êy nâvek-i şevķuñ siperi sine-yi aħbâb
Zülfün ħamı erbâb-ı vefâ şaydına ķullâb
2. Miħrâbda şekl-i ħam-ı ebrû-yı laţifün
Vâcib bu cihetden ķamuya secde-yi miħrâb
3. Sûzum dër idüm şem' saña eyleye rûşen
Nezzâre-yi ruĥsârûña yoĥ şem'de hem tâb
4. Ĥurşid-i cemâlinde ol ay şaldı niķâbın
Şubĥ oldı dur êy baĥt nêdür bunca şeker ĥ'âb
5. Dün şubĥ yêtürdüm felege mevc-i sirişķüm
Ġarķ êtdi felek üzre olan encümi gird-âb
6. Sâķi meger ol la'l sözün dër mey-i nâba
Kim düşdi ayağına elin öpdı mey-i nâb
7. Cem'iyet-i esbâba gönül vërme Fuzûlî
Kim tefriķadur ĥâtıra cem'iyet-i esbâb

25 A₁ 12^b, İÜ 12^a, B 22, A₂ 13^a, A₃ 16^a, KN 9^a, M 15^a, K 12^a, T₁ 83^a, P 242^a, T₂ 13^b, S₂ 10^b, V 8^a, S₃ 42^b, BN 9^b, TN 18^b, S₄ 19^b, S₅ 13^a, S₆ 13^a, S₇ 14^b, S₈ 10^b, S₉ 15^b, S₁₀ 15^b, S₁₁ 16^b, TZ 15^a.

25 || 1^a şevķuñ: şevķın T₁ ġamzeñ A₃, S₂, TN || siperi: siper-i T₁, V.

25 || 1^b ħamı: ħam T₁, V || şaydına: ķaşdına A₂.

25 || 3^a şem': şem'e T₂ || eyleye: eylese A₁, KN, [T] eyledi S₅.

25 || 4^a ĥurşid-i: ĥurşid [G] || cemâlinde: cemâlinde V || şaldı: saldı V aldı A₁.

25 || 4^b dur: ģur A₃ || baĥt: şem' M, K || bunca: munca A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅, TZ.

25 || 5^b êtdi: oldı A₁, S₅, [G] || encümi: encüm-i [G].

25 || 6^a la'l: la'li S₂ || dër: dêrdi A₃.

25 || 7^a esbâbâ: esbâb A₁ || vërme: verdi [G].

25 || 7^b ĥâtıra: ĥâtır-ı A₂, B, A₃, KN, K, T₁, T₂, V, TZ.

26.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Şubh çekmiş³ çarha çalmış taşta tığın âftâb
Zâhir etmiş ol meh-i dellâke 'ayn-ı intisâb
2. Dem-be-dem tahrik-i tığından bulur başlar şafâ
Eyle kim şu mevc urup zâhir kılur her dem habâb
3. Her ser-i müyumda bir baş olsa müy-ı ser gibi
Kesse varın tığ-ı hûn-rizinden etmen ictinâb
4. Keşf-i esrâr-ı melâhat cevher-i tığındadır
Kim alur başlardaki sevdâ cemâinden niķâb
5. Ğuşşasından başumuñ kıl gibi incelmış tenüm
Kim tenümle tığı ortasında başumdur hiçâb
6. Tığ-ı çâbü-k-seyrine âhû-yı Çîn dërsem n'ola
Seyr kıldukça töker şahrâ-yı Çîne müşg-i nâb
7. Müy-ı jülidemle tığından ümîdüm kesmezem
Ey Fuzûlî hâlî olmaz berķ-ı lâmi'den şehâb

26 A₁ 12^b, B 22, A₂ 13^b, A₃ 17^a, KN 9^a, M 15^b, K 12^b, T₁ 83^b, P 242^b, T₂ 13^b, S₂ 10^b, V 8^a, BN 10^a, TN 18^b, S₄ 19^b, S₅ 13^b, S₆ 13^a, S₇ 15^a, S₈ 10^b, S₉ 16^b, S₁₀ 15^b, S₁₁ 17^a, TZ 15^b.

26 || 1^a çalmış: şalmış A₂ || taşta: daşa A₁, KN, V, T₂, S₅.

26 || 1^b etmiş: olmuş A₁ || dellâke: dellâk A₁ || intisâb: iktisâb [G].

3 Hazırladığı Fuzûlî Divanı'nda kelimeyi "çekmiş" olarak okuyan Tarlan, Fuzûlî Divanı Şerhi'nde "çıkmiş" okunuşunu tercih etmiş ve beyti buna göre açıklamıştır.

26 || 2^a tahrik: tahrir KN tecrid T₁ || tığından: tığuñdan A₁ || şafâ: cefâ K.

26 || 2^b eyle kim şu: öyle şu kim T₁ || zâhir: peydâ [G].

26 || 3^a gibi: kimi KN, V, [T, TD].

26 || 3^b hûn-rizinden: hûn-rizüñden V || etmen: etmem T₁, [G] etmeñ V.

26 || 4^a esbâb: erbâb S₅ || tığındadır: tığuñdadur V.

26 || 4^b alur: olur T₁, K || başlardaki: başlardağı S₂ başlar u T₁ || sevdâ: hem T₁ || niķâb: hiçâb A₃.

26 || 5^a kıl gibi: kıl kimi A₁, KN, [T, TD] müy tek [G].

26 || 5^b tenümle: benümle T₂, S₅ || tığı: tığ T₁ || ortasında: ortasındadır T₂ || başumdur: başum T₂.

26 || 6^b töker: döker T₁, B, K || müşg: dürr M.

26 || 7^a tığından: tığuñdan A₁, KN,.

26 || 7^b berķ: ħarf A₃ || lâmi'den: âhumdan V.

27.¹**Müfte'îlün Müfte'îlün Fâ'îlün**

1. Şubḥ şalup mihr-i ruḥuñdan niḳāb
Çıḥ ki temāşāya çıḥa āftāb
2. Rişte-yi cānum yêter êt pür-girih
Şalma ser-i zülf-i semen-sāya tāb
3. Mest çıḥup şalma nazar her yaña
Görme revā kim ola 'ālem ḥarāb
4. Kesme nazar cānib-i 'uşşākdan
Nāle-yi dil-süzdan êt ictināb
5. Şāmlar encüm şayaram şubḥa dek⁷
Ëy şeb-i hecrün maña rüz-ı ḥisāb
6. Dūzaḥa girmez sitemüñden yanan
Qābil-i cennet degül ehl-i 'azāb
- 7.⁹ Şaldı ayaḳdan ğam-ı 'ālem meni
Vêr maña ğam defîne sākī şarāb

1 Bu gazel TT'de sayfa kenarında farklı bir yazı ile kaydedilmiştir. Farklı bir nüshadan aktarıldığı kanaatindeyiz. Dipnotta TT'ye ait okumalarda bu göz önünde bulundurulmalıdır.

27 A₁ 13^a, İÜ 13^a, B 22, A₂ 13^b, A₃ 17^a, M 15^b, K 12^b, T₁ 84^a, P 242^b, T₂ 14^a, S₂ 11^a, V 8^b, TT 20^a, S₃ 43^b, BN 10^a, TN 19^a, S₄ 20^a, S₅ 13^b, S₆ 13^b, S₇ 15^b, S₈ 11^a, S₉ 16^b, S₁₀ 16^a, S₁₁ 17^b, TZ 15^b.

27 || 1^a mihr: mäh T₁, A₃, B, S₂, M, K, P, TT, TN, S₄, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ, [G] meh A₁.

27 || 1^b çıḥa: çıḥar V, A₁.

27 || 2^b şalma: salma V, S₅.

27 || 3^a şalma: salma V || yaña: kula V.

27 || 5^a şāmlar: geceler T₂, TT, BN, S₄, S₅, S₆, S₇, [TD, T, D] || şayaram: sayaram T₂, S₅ || şubḥa: şubḥ A₁.

27 || 5^b rüz-ı ḥisāb: rüz-ı 'azāb T₂ yevmül-ḥisāb TT, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ, [TD, G, D].

7 Şair, ilk mısradan şam-subḥ ve şeb-ruz kelimelerini kullanarak hem tezat hem de tenasüp yapmıştır. Akşamın karşıtı sabah, gecenin karşıtı gündüzdür. Bu sebeple “gice” yerine “şam” daha uygundur. Ayrıca “ruz” kelimesinin hem gündüz hem de gün anlamı vardır. “Yevm”in ise gün anlamı daha belirgindir. Bu durumda gece ile karşıtlık ilişkisi “ruz” kadar açık olmamaktadır. Bu sebeple “ruz” kelimesinin daha uygun olduğunu düşünüyoruz.

27 || 6^a girmez: girem T₂, gétmez S₅.

9 Bu beyit V'de yoktur.

27 || 7^a ayaḳdan: ayaḳdan A₁, KN, T₂, S₄ || 'ālem: devrān TT.

8. Raḥm kı l üftâdelerün ḥâline
Hîç gerekmez mi saña bir şevâb
9. Yâr su'âl etse ki ḥâlün nêdür
Ḥasta Fuzûlî nê vërürsen cevâb

27 || 9^a etse: etdi A₁, İÜ, B, A₂, A₃, KN, M, P, S₂, S₃, S₁₀.

27 || 9^b vërürsen: dërsen T₂.

*TD'de fazla beyit:

Nüş edeli bâde-yi la'l-i lebün
Nerkis-i mestün kimi ḥâlüm ḥarâb

28.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ġālibā bir ehl-i dil toprağıdur dūrd-i şarāb
Kim kı lup hūmet binālar dutmış üstinde ḥabāb
2. Berķ u bārān şanma kim gördükçe āh u eşkümi
Bilmezem nemdür menüm aġlar maña yanar seḥāb
3. Ėy şoran ḥālüm bu istiġnā su'ālinden nè sūd
Ḥālüm eylersen su'āl ammā eşitmezsen cevāb
4. Deşt-i ġamda ḥāk-i kabrüm üzre serv-i gird-bād
Çekse baş ol servden su kesme Ėy seyl-i serāb
5. Yētmeyüp vaşlına sen Leylī-veşūn bir 'ömrdür
Men gibi Mecnūn olup şahrāya düşmiş āftāb
6. Ol büt ebrūsın koyup miḥrāba döndürmen yüzüm
Koy meni zāhid maña çoḡ vērme Tañrı'yçıñ 'azāb
7. Naķd-i 'ömrün bir şanem 'ışķında şarf ētdün tamām
Ėy Fuzūlī āh eger senden şorılsa bu ḥisāb

28 A₁ 13^b, İÜ 13^a, B 23, A₂ 14^a, A₃ 17^b, KN 9^b, M 16^a, K 13^a, T₁ 84^a, P 242^b, T₂ 14^b, S₂ 11^b, V 8^b, S₃ 43^b, BN 10^b, TN 19^b, S₄ 20^b, S₅ 14^a, S₆ 13^b, S₇ 15^b, S₈ 11^a, S₉ 17^a, S₁₀ 16^b, S₁₁ 18^a, TZ 16^a.

28 || 1^a toprağıdur: toprağıdur A₂, A₃, S₂, S₃, M tofrağıdur V || dūrd: cām A₃, S₇, [TD] nuķl V.

28 || 1^b kı lup: kı lır P, T₁, S₈ || hūmet: ḥayret V || dutmış: tutmuş B yapıdı M.

28 || 2^a berķ u: berķ-ı M, T₂, [G] || āh u eşkümi: āh-ı eşkümi M, T₂, [G] eşķ ü āhumı K.

28 || 2^b menüm: meni B, A₂, KN, S₂, K, M, S₃, İÜ, S₅, S₇, S₉, TZ, [T] ki ebr S₄ [G] ki berķ TN || maña: beni S₅ || seḥāb: kebāb M || bilmezem nemdür menüm: ḥālūmi beyile görüp T₂, BN.

28 || 4^a serv-i gird-bād: serv-ü gird-bād [G].

28 || 4^b su: şu A₃, K, T₁, S₂, S₃ || serāb: şarāb S₃, M, İÜ.

28 || 5^b gibi: kimi A₁, KN, tegi V || düşmiş: düşmen T₁.

28 || 6^a koyup: görüp T₁, B || döndürmen: döndürmem T₁, [G] döndürmiş B döndürmez M döndürsin S₅ || yüzüm: yüzün M.

28 || 6^b koy: ķo T₁, B.

28 || 7^a 'ömrün: 'ömrüm A₁, KN, P || 'ışķında: 'ışķına T₁ uğrunda [T] || ētdün: ētdüm A₁.

28 || 7^b eger senden: senden ger A₃ || şorılsa: sorılsa A₁, KN,.

29.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1.² Kılisa vaşluñ şamumı şubha berâber yoñ 'aceb
Resmdür faşl-ı bahâr olmak berâber rûz u şeb
- 2.⁴ Gün ki sâyeñ düşdügi yêrden durur bir vechi var
Gelse 'âlî-kâdrler faqr ehli durmağdur edeb
3. Olmadın mey-hâne-yi ışkuñda mest-i cām-ı zevk
Düzmedi bezm-i felekde Zühre kânûn-ı tarab
4. Nûr-ı ruhsâruñdur ol maqşad ki imân ehline
Kılisa Hâk rûzî cehennem âteşi oldur sebeb
- 5.⁸ Gâlibâ maqşad vişâlüñdür ki dün gün durmayup
Çarh ser-gerdân gezer bilmez nêdûr renc ü ta'ab
- 6.¹⁰ Beste-yi zencîr-i şevküñdür nesîm-i ter-mizâc¹¹
Teşne-yi cām-ı vişâlüñdür muhîf-i huşk-leb
- 7.¹³ Kılma feyz-i ni'met-i vaşluñ Fuzûliden dirîg
Yoğdur özge maqşadı senden seni eyler taleb

29 A₁ 13^b, İÜ 14^a, B 23, A₂ 14^b, A₃ 18^b, KN 10^a, M 16^b, K 13^a, T₁ 84^b, P 243^a, T₂ 14^b, S₂ 11^b, V 9^a, TT 20^a, S₃ 44^b, BN 10^b, TN 21^a, S₄ 21^a, S₅ 14^a, S₆ 14^a, S₇ 17^a, S₈ 11^b, S₉ 18^b, S₁₀ 16^b, S₁₁ 18^a, TZ 16^b.

2 Bu beyit TT'de yoktur.

29 || 1^a vaşluñ: dün tek A₂, A₃, S₃, İÜ, TN || yoñ: né T₂.

4 Bu beyit TT'de yoktur.

29 || 2^a yêrden: yêrde A₂ || durur: ırur A₃ düşer S₃, İÜ düşerse A₂ durar [T].

29 || 2^b faqr ehli: ehline S₄ dervîş S₅ || durmağdur: durmağdur T₂ ırmağdur A₃.

29 || 3^a olmadın: olmadı A₃, TZ || zevk: ışk T₁, A₂, S₂, S₃, İÜ, S₈, S₁₁, TZ şevk V, TT.

29 || 3^b düzmedi: düzmedin T₁, A₂, A₃, V, S₃, İÜ, TN, S₄, S₅ || zühre: zühre vü M.

29 || 4^a nûr-ı ruhsâruñdur: nûr-ı ruhsâruñda S₃, S₂ nûr-ı ruhsâruñ A₂ cennet-i vaşluñdur T₁, A₃, B, M, K, P, T₂, BN, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ.

29 || 4^b kılisa hâk: kıla hâk TT olmasa T₂ || rûzî: rûz-ı TT || âteşi oldur: âteşi olur A₃ âteşidür ol T₁ âteşin oldur [G].

8 Bu beyit A₂'de yoktur.

29 || 5^a durmayup: görmeyüp A₁, S₄.

10 Bu beyit A₂'de yoktur.

11 Şevk ve visal kavramlarının ikisi de soyuttur. Şair, birinci mısırda zülfü ikinci mısırda da dudağı mazmun olarak kullanmıştır. Her ikisini de açıkça anmamıştır. Şevk yerine zülfü tercih etmemiz durumunda mazmun aleniyet kazanacak ve mısranın derinliği yok olacaktır.

29 || 6^a şevküñdür: zülfüñdür A₁, V, [TD, D].

13 Bu beyit A₂'de yoktur.

29 || 7^a feyz: fazl T₁ || vaşluñ: fazl V.

30.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Sen yüzünden 'alemi rûşen kı lup şalduñ niķāb
Yazıya şalsun bugünden böyle nûrın âftāb
2. Sen nè nûr-ı pāk san ēy mazhar-ı şun'-ı İlāh
Kim alur şem'-i ruḥuñdan âftāb u māh tāb
3. 'Aks rûyuñ şuya şalmış sâye zülfüñ toprağa
'Anber etmiş toprağın adın şuyuñ ismin şarāb
4. Yelde bulmuş büy-ı zülfüñ şuda 'aks-i 'arizuñ
Kim yeli bağına başup şuya göz tikmiş ḥabāb
5. La'l-gün meydür elünde sāğar-ı sīmīn ile
Yā nigīn-i la'ldür reşk-i lebünden oldu āb
6. Kilk-i kudret levḥ-i sīnemde seni kılmış raķam
Eyleyüp maḥbūblar mecmū'asından intiḥāb
7. Ėy Fuzûlî her 'amel kılsañ ḥaṭādur ġayr-ı 'ışķ
Bu-durur men bildüğüm *vā'llāhu a'lem bi's-şavāb*

30 A1 14^a, İÜ 13^b, B 24, A2 14^b, A3 18^a, KN 10^b, K 13^b, T1 85^a, P 243^a, T2 15^a, S2 12^a, V 9^a, TT 20^a, S3 44^a, BN 11^a, TN 20^a, S4 21^b, S5 14^b, S6 14^a, S7 16^a, S8 11^b, S9 17^b, S10 17^a, S11 18^b, TZ 16^b.

30 || 1^a sen: pes V || şalduñ: salduñ V.

30 || 1^b şalsun: salsun V || böyle: beyle T2, V, BN, S11, TZ, [TD] soñra A1, A2, A3, KN, TT, S3, İÜ, TN, S5, S6, S7, S10, [T, G].

30 || 2^a nûr-ı pāk san: pāk nûrsan K || şun': nûr A2, S2, T2 luṭf V, S4.

30 || 2^b kim: nûr A1, KN, [G] || alur: olur T1 || şem'-i: nûr-ı A3, S3, İÜ nûrī S2, [T] || ruḥuñdan: ruḥından S3 || âftāb ü: âftāb S5 || māh tāb: māhitāb [T] māhtāb [G].

30 || 3^a 'aks: 'aks-i [G, TD] || rûyuñ: la'lüñ TT || şuya: suya T2, A1, A2, B, KN, V, S5 || toprağa: toprağa A2, S3, TT, S2 tofrağa V.

30 || 3^b toprağın: toprağın A2, S3 toprağın TT tofrağın V || şuyuñ: şuyın TT şuyuñ A2, B, K, A1, V, T2, S3, S5 || ismin: adın A3 ismi S5 || şarāb: gül-āb A3, K, T2, BN, TN, S7, S8, S9, TZ, [TD, T, D].

30 || 4^a şuda: şuda V, T2, B, A2, A1, KN, S3, İÜ, S5.

30 || 4^b başup: basup S3 basmış V || şuya: suya A1, A2, T2, S3, B, V, S5 || tikmiş: dikmiş T1, A3, B.

30 || 5^a elünde: elinde V || sāğar: sāid [G] || sīmīn: müşğīn T2 || ile: bile S5.

30 || 5^b oldu: aldı T2 olmuş [G] || āb: nāb S3.

30 || 6^a kılmış raķam: etmiş raķam V çekmiş raķam A1, KN, kıldı raķam TT naķş eylemiş [G].

30 || 7^a kılsañ: kılsan V.

31.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kûh-ken Şîrine öz naqşın çeküp vèrmiş firib
Gör nè câhildür yonar taşdan öziyçün bir raqîb
2. Kaşlaruñ yayı bir oğ luṭf eylemiş her 'aşığa
Men hem andan eylerem bir oğ temennâ yâ naşib
3. Tütüyâ-yı hâk-i pâyün feyzine yol bulmasam
Nûr-ı çeşmüm 'ayb kılma kûr olur dèrler garîb
4. Muṣṭaribdür çâre-yi derdümde veh kim bilmeyüp
Bir devâsuz derde uğratmış özin miskin ṭabîb
5. Berḳ-ı âhumdan evüm her kûşe bulmuş raḥneler
Gel gör ey gül kim giriftâr-ı kafesdür 'andelîb
- 6.⁸ Ey maña şabr et dèyen hâl-i dilümden bî-ḥaber
'Işḳ olan yèrde n'èder ârâm yâ n'eyler şekîb
7. Ey Fuzûlî incime senden teğâfûl kılsa yâr
Resmdür kim göstere aḥbâba istîgnâ ḥabîb

31 A₁ 14^a, B 24, A₃ 16^b, KN 10^b, M 16^b, K 13^b, T₁ 85^a, P 243^a, T₂ 15^a, S₂ 12^a, V 9^b, TT 20^a, BN 11^b, TN 18^a, S₄ 21^b, S₅ 14^b, S₆ 14^b, S₇ 14^a, S₈ 12^a, S₉ 15^b, S₁₀ 17^a, S₁₁ 19^a, TZ 17^a.

31 || 1^a naqşın: naqşı S₅ || vèrmiş: vèrdi S₅.

31 || 1^b taşdan: daşdan A₁, KN, V, TT, T₂, S₄, S₅ || öziyçün: özine A₃.

31 || 2^a bir oğ luṭf eylemiş: naşib ètmiş bir oğ T₂ || her: bir B.

31 || 2^b andan: ondan A₁, KN, T₁ || bir oğ: senden T₂.

31 || 3^a bulmasam: bulmuşam A₁, KN, M, K, T₁, V, TT, S₄, S₅, S₇, S₁₀, S₁₁, TZ, [G].

31 || 3^b kûr: kör [TD, T].

31 || 4^a derdümde: derdüme A₁ derd-i dilümden S₄ || bilmeyüp: bulmayup A₁ || veh kim bilmeyüp: bî-ḥaber S₄.

31 || 4^b bir: bu A₁, KN.

31 || 5^a evüm: düdüm A₁ odum V || bulmuş: olmuş T₂ bolmuş [G].

8 Bu beyit A₃'te yoktur.

31 || 6^a hâl: derd V || hâl-i dilümden bî-ḥaber: bilmez ki hâlüm nicedür S₄.

31 || 6^b yâ: veyâ T₂, K.

31 || 7^a incime senden teğâfûl kılsa yâr: ger teğâfûl kılsa yâr incime sen TT.

31 || 7^b resmdür: resmidür T₁, V || göstere: gösterür M.

32.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ol ki her sâ'at gülerdi çeşm-i giryānum görüp
Ağlar oldu hālūme bî-raḥm cānānum görüp
2. Eyleyen ta'yīn-i eczā-yı müdāvā derdüme
Terk édüp cem' etmedi hāl-i perîşānum görüp
3. Lâle-ruḥlar göğsümün çâkine kılmazlar nazar
Hiç bir raḥm eylemezler dâğ-ı hicrānum görüp
4. Dut gözün ey dūd-ı dil çarḥuñ ki devrin terk édüp
Kalmasun ḥayretde çeşm-i gevher-efşānum görüp
5. Pertev-i ḥurşīd şanmañ yerde kim devr-i felek
Yere urmuş âftābın māh-ı tābānum görüp
6. Şuda 'aks-i serv şanmañ kim kıparup bağbān
Şuya şalmış servini serv-i hırāmānum görüp
7. Ey Fuzûlî bil ki ol gül-'arız görmiş degül
Kim ki ṭa'n eyler menüm çâk-i giribānum görüp

32 A1 14^b, İÜ 14^a, B 24, A3 16^b, KN 11^a, M 17^a, K 14^a, T1 85^b, P 243^b, T2 15^b, S2 12^a, V 9^b, TT 20^b, S3 44^b, BN 11^b, TN 17^b, S4 22^a, S5 15^a, S6 15^a, S7 15^a, S8 12^a, S9 16^a, S10 17^b, S11 19^a, TZ 17^b.

32 || 2^a eyleyen: eylemeñ V.

32 || 2^b perîşānum: perîşānuñ V.

32 || 3^a çâkine: dâğına V, A3 || kılmazlar: kılmadılar TT || nazar: ḥaṭā V.

32 || 3^b eylemezler: eylemez T1 || dâğ: çâk T1 || hicrānum: nihāñum B, M, T2 pinhānum KN, K, TT, S2 giribānum T1.

32 || 4^a dut: ṭut B || çarḥuñ: bi'llāh M.

32 || 4^b efşānum: efşānın [G].

32 || 5^a şanmañ: şanma S3.

32 || 6^b şuya: suya A1, KN, T2, B, V, S3, M, S5 || şalmış: salmış V, K.

32 || 7^a bil ki: bilmek V || 'arız: 'arızın KN, V, A3, S2, S3, İÜ, S4 || görmüş: mümkün V.

32 || 7^b kim ki: ol ki A1, KN, T2, BN, S4, S5 kim S7 || ṭa'n: 'ayb A1, KN, T2, S2, S3, İÜ, BN, S4, S5, S6, [T, G, TD] || eyler: eder S2, S3, V, İÜ.

33.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Rûzgârüm buldı devrân-ı felekden inķılâb
Ėan içer oldum ayağın çekdi bezmümden şarâb
2. Şu'le-yi âh ile yandurdum dil-i ser-geşte'i
Bir od oldum çizginen çevremde olmaz mı kebâb
3. La'lûn ile bâde bağş tmiş zihî güm-râhlık
Oldı vâcib eylemek ol bî-edebden ictinâb
- 4.⁵ Vêrmez oldı el vişâl-i pî-i zülfün âh kim
Rište-yi tedbirden devrân-ı kec-rev açdı tâb
5. Olmadı ol mâha rûşen yandugum hicrân günü
Yandugın şeb tâ şehir şem'ün né bilsün âftâb
6. Göz ki peykânun Ėayâliyle saçar her yan sirîşk
Bir şadefdür atre-yi bârânı eyler dürr-i nâb
- 7.⁹ Oldı ebr-i düd-ı âhum perde-yi ruğsâr-ı mâh
Âh kim almaz cemâinden henüz ol meh niķâb
8. Kesmedi menden ser-i küyında âzârın raķîb
Ëy Fuzûlî neşe cennet ire yoğ dërler 'azâb

33 A₁ 14^b, İÜ 14^b, B 25, A₃ 19^a, KN 11^a, M 17^b, K 14^a, T₁ 85^b, P 243^b, T₂ 16^a, S₂ 12^b, V 10^a, TT 20^b, S₃ 45^a, BN 12^a, TN 21^b, S₄ 22^b, S₅ 15^a, S₆ 15^a, S₇ 17^b, S₈ 12^b, S₉ 18^b, S₁₀ 18^a, S₁₁ 19^b, TZ 17^b.

33 || 1^a buldı: oldı T₂.

33 || 1^b ier: yudar TT || ekdi: kesdi T₂, S₄, S₅.

33 || 2^a yandurdum: yandurduñ V || ser-geşte'i: ser-geşteni A₁, TT, İÜ, S₄, S₅, S₆, S₁₀, [T, G, TD] ser-geşte den BN er-geşte mi KN.

33 || 2^b çevremde: yanumda T₂, S₂, S₃, İÜ, BN, [G].

33 || 3^a la'lûn ile: la'line KN || tmiş: tdi M || güm-râhlık: güm-râhlık A₁, KN, S₅.

33 || 3^b vâcib: lâzım M.

5 Bu beyit V'de yoktur.

33 || 4^a el vişâl-i: el vişâle M, TT, K, S₁₀, [G] yol vişâle [TD, D].

33 || 4^b tâb: bâb T₁.

33 || 5^a ol mâha: ol mâh T₁ mâhuma V || günü: odı K.

33 || 6^a göz: gün A₃ || Ėayâliyle: apup gökden T₁, B apup gözden M, K || saçar: saçar K, S₂ || yan sirîşk: dem sirîşk M su sirîşk S₂ yana eşk [G].

33 || 6^b bârânı: bârân V, TT.

9 Bu beyit A₁ ve S₂'de yoktur.

33 || 7^a ebr-i: ebrü V.

33 || 7^b almaz: olmaz KN, V anlar S₃.

33 || 8^a menden: bendin V || küyında: küyuñda A₁, V, T₂ || âzârın: âzârı A₃ âvâzın A₁.

33 || 8^b neşe cennet ire yoğ dërler: neşe dërler cennet ire yoğ A₃ neşe cennet ire yoğdur bu S₃, İÜ cennet ire neşe yoğ dërler B neşe cennet ire dërler yoğ S₄.

34.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Derd-i 'ışkum def'ine zahmet çeker dâyim tabîb
Şükr kim olmuş aña zahmet maña rāhat naşîb
2. Bir zebândur şerh-i ğam taķrîrine her berg-i gül
Eylemez bî-hûde gül gördükde eġġān 'andelîb
3. Bilse zevķum vaşldan fırķatde efzûn olduġın
Vaşldan men'üm revā görmezdi reşkinden raķîb
4. T'a'n-ı ġafletdür perî-tal'atlara izhâr-ı hâl
Şanma kim aķbâb hâlınden olur ġâfil habîb
5. Âh bilmen n'eyleyem ķurtılmaķ olmaz ķayddan
Men ġarîf-i sâde-dil hûblar cemâli dil-firîb
6. Şem' ķurbiyla tefâķur ķılma ey pervâne kim
Hırmen-i 'ömrün köyer berķ-ı fenâdan 'an ķarîb
7. N'ola aġlarsa Fuzûlî ravza-yı kūyuñ añup
Lâ cerem giryân olur ķılġaç vaķan yâdın ġarîb

34 A1 15^a, İÜ 15^a, B 25, A3 18^b, KN 11^b, M 17^b, K 14^b, T1 86^a, P 243^b, T2 16^a, S2 12^b, V 10^b, TT 21^a, S3 45^a, BN 12^a, TN 21^a, S4 23^a, S5 15^b, S6 15^b, S7 17^a, S8 12^b, S9 18^a, S10 18^a, S11 20^a, TZ 18^a.

34 || 1^a dâyim: her dem T2, S2, S3, İÜ.

34 || 1^b aña: oña A1.

34 || 2^a ġam taķrîrine: 'ışkum étmege TT.

34 || 2^b gördükde: görmekte TT.

34 || 3^a vaşldan: vaşlın A1 vaşldın TT || fırķatde efzûn olduġın: bu ķadar nêtekim hecr ile S2, S3 yokdur nêtekim hecr ile İÜ.

34 || 3^b vaşldan: vaşldın S2, TT || reşkinden: reşkindin A1, TT.

34 || 4^a ta'n: 'ayn TT.

34 || 5^a bilmen: bilmem T1, A3, K || n'eyleyem: n'eyleyin M || ķurtılmaķ: ķurtılmaġ S2 || ķayddan: 'ışķdan T1.

34 || 6^a ķurbiyla: vaşlıyla A3.

34 || 6^b 'ömrün: mihrün T1 || köyer: yanar B yaķar S2 küyer [T] || berķ: bād T2.

34 || 7^a añup: görüp A1, A3, B, KN, M, K, T1, S2, S3, P, İÜ, TN, S4, S5, S6, S7, S9, S10, S11, TZ, [T, G].

34 || 7^b ķılġaç: ķılķac A1 ķılġeç KN ķılmaġ K hâlet T1 || yâdın: yâdı T1, T2 || ġarîb: ķarîb TT.

35.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Pây-bend oldum ser-i zülf-i perîşânun görüp
Nuḡḡdan düşdüm leb-i la'l-i dūr-efşânun görüp
2. Oda yaḡdum şem'-veş cānum baḡup ruḡsāruña
Çarḡa çekdüm dūd-ı dil serv-i ḡırāmanun görüp
- 3.⁴ Gezdürür her yan gözüm eşk üzre baḡrum pâresin
Ḥil'at-ı gül-gün ile raḡş üzre cevlanun görüp
4. Bir zamān geçmez ki dil tıḡuñdan olmaz çāk çāk
Açılır her dem dutılmış göñlüm iḡsānun görüp
5. Göñlümi tenhālîḡ eylerdi perîşān sinede
Olmasaydı cem' her yanında peykānun görüp
6. Bend ü zindān-ı ḡam u miḡnetden olmışdum ḡalāş
Āḡ kim düşdüm yine zülf ü zenaḡdānun görüp
7. Ėy Fuzûlî bunca kim dutduñ nihān ḡāl-i dilün
'Āḡıbet fehmi ėtdi ėl çāk-i ḡiribānun görüp

35 A₁ 15^a, İÜ 15^a, B 25, A₃ 18^a, KN 11^b, M 18^a, K 15^a, T₁ 86^b, P 244^a, T₂ 16^b, S₂ 13^a, V 10^b, TT 21^a,
S₃ 45^b, BN 12^b, TN 20^b, S₄ 23^a, S₅ 15^b, S₆ 15^b, S₇ 16^b, S₈ 13^a, S₉ 18^a, S₁₀ 18^b, S₁₁ 20^a, TZ 18^b.

35 || 1^a ser-i: perî M, K.

35 || 1^b dūr-efşânun: devā-baḡşun T₁.

35 || 2^a ruḡsāruña: didāruña T₂.

4 Bu beyit S₃'te yoktur.

35 || 3^a gezdürür: gözdürür T₁ yaḡdurur A₃ || yan: su S₂ || gözüm eşk: göz TT || üzre: içre T₁, B.

35 || 3^b cevlanun: peykānun T₂.

35 || 4^a geçmez ki: olmaz ki T₁, TZ, [G].

35 || 4^b dutılmış: tutılmış B, S₂, M || iḡsānun: iḡsānın V.

35 || 5^a tenhālîḡ: tenhālîḡ S₃, TT, S₂, İÜ.

35 || 5^b yanında: yanda A₁.

35 || 6^a bend ü: bend-i A₃, S₄, S₈, S₉ || zindān-ı: zindān u T₁, A₁, S₂, V, TT, T₂, BN, S₅, S₆, S₇, S₁₁, TZ
zindāndan A₃ || ḡam u: ḡam B, A₁, S₂, K, A₃.

35 || 6^b zülf ü: zülf-i T₁, S₅ çāḡ-ı V, A₃ || zenaḡdānun: perîşānun S₅.

35 || 7^a bunca: munca A₁, TT, V, T₂, S₅, TZ || dutduñ: tutduñ B, A₃, S₂ dutdı S₄ || ḡāl: derd A₁, KN,
TT rāz V.

35 || 7^b fehmi: çāk A₁ || ėl: ol T₁ || çāk: fehmi A₁ || ḡiribānun: ḡiribānum T₂, S₃, İÜ.

36.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ğayra eyler bî-sebeeb biñ iltifât ol nûş-leb
İltifât etmez maña muṭlaḳ nêdür bilmen sebeb
2. Cevr olur 'âdet ğaḏab vaḳti nè 'âdetdür bu kim
Cevrin az eyler maña ol mâh çün eyler ğaḏab
3. N'ola ğamzeñ fikri düşdiyse dil-i sūzānuma
Zâlimün ger olsa âteş menzili olmaz 'aceb
4. Dem-be-dem ger dürr-i eşküm düşse gözden vechi var
Yaş uşaklardur yetim anlarda yoḥ resm-i edeb
5. Cevr göñlümdür çeken gözdür gören ruḥsāruñı
Allāh Allāh kām alan kimdür çeken kimdür ta'ab
6. Yâr bî-dād eylemez 'uşşâḳ feryād etmedin
Her nêce rûzî muḳadder olsa vâcibdür taleb
- 7.⁷ Muṭrıb aĝlatma sürüduñla Fuzûlî ḥasteni
Seyl-i eşkinden şaḳın ḳopmaya bünyād-ı tarab

36 A₁ 15^b, İÜ 15^b, B 26, A₃ 17^b, M 18^b, K 15^a, T₁ 86^b, P 244^a, T₂ 16^b, S₂ 13^a, V 11^a, TT 21^a, S₃ 46^a, BN 12^b-14^a, TN 20^a, S₄ 23^b, S₅ 16^a, S₆ 16^a, S₇ 16^a, S₈ 13^a, S₉ 17^a, S₁₀ 18^b, S₁₁ 20^b, TZ 18^b.

36 || 1^a biñ: miñ A₁.

36 || 1^b muṭlaḳ: bilmem T₁ || bilmen: muṭlaḳ T₁ bilmem A₃, [G].

36 || 2^b cevri: cevri T₁ cevri S₄ || mâh çün eyler: tünd-ḥü ḳılğaç T₁, A₃, K, M, B, P, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ.

36 || 4^a dürr-i eşküm düşse gözden: düşse gözden dürr-i eşküm T₁, A₃, K, M, B, P, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ gözden düşse dürr-i eşküm S₆.

36 || 4^b yaş uşaklardur yetim: yaş uşaklardur yetim A₃, KN, S₃, İÜ yaş uşaklardur yetim V tıflardur güyiyâ S₂ yaş uşaklardur velî TT || anlarda: onlarda A₁ || resm-i: resm ü T₁.

36 || 5^a cevri: cevri A₃, S₂, S₈, [T, TD, G].

36 || 6^a yâr: yâd V || bî-dād: pervâ K bir dād S₂ feryād V || 'uşşâḳ: 'uşşâḳa A₁, İÜ, A₃, M, K, S₂, V, TT, S₃, BN, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ, [T] || feryād: bî-dād V.

36 || 6^b nêce: nêçüḳ TT, BN, S₄, S₅ || muḳadder: muḳarrer KN.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

36 || 7^a sürüduñla: sürüd ilen S₂ sürüduñlan KN, S₃ || ḥasteni: ḥaste'i M, S₂.

36 || 7^b şaḳın: şaḳın A₁, KN, K, S₃, İÜ, S₅.

37.

Mefûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Vaşluñ maña hayât vërür firkatün memât
*Subhâne hâlikin hâlâka'l-mevte ve'l-hayât*³
2. Hicrânüña taḥammül eden vaşluñı bulur
*Tübâ limen yusâ'iduhu's-şabru ve's-sebât*⁵
- 3.⁶ Mihrüñdür iktinâ-yı mekâşid vesilesi
*Mâ şâ'e men erâde bihi'l-fevze ve'n-necât*⁸
- 4.⁹ Tökmiş riyâz-ı ṭab'uma bârân-ı şevkuñı
*Men enzele'l-miyâhe ve ahyâ bihe'n-nebât*¹¹
5. Hâḫ âferinîşe sebeb êtdi vücûduñı
*Evebte bi'z-zuhûri zuhûre'l-mükevvenât*¹³
6. İzid serîr-i ḥüsne seni kıldı pâdişâh
*A'lâ kemâle zâtike fi aḥseni's-şifât*¹⁴
7. Kılduñ edâ-yı na't Fuzûlî tamâm kıl
*Kemmilhu bi's-selâmi ve temmimhu bi's-salât*¹⁶

37 A₁ 15^b, İÜ 15^b, B 26, A₃ 19^b, KN 12^a, M 18^b, K 15^b, T₁ 87^a, P 244^a, T₂ 17^a, S₂ 13^b, V 11^a, TT 21^b, S₃ 46^a, BN 14^a, TN 22^a, S₄ 24^a, S₅ 16^b, S₆ 16^a, S₇ 17^b, S₈ 13^b, S₉ 19^a, S₁₀ 19^a, S₁₁ 21^a, TZ 19^a.

37 || 1^b hâlikın: hâlikî A₃, TT, K, B, P, [G] kâdiren V || mevti: mevt-i [G].

3 Ölümlü ve hayatı yaratan Allah'ı tenzih ederim.

37 || 2^b yusâ'iduhu: yusâ'idü V, A₃ müsaadet [G].

5 Sabır ve sebatın yardım ettiği kimse ne mutludur!

6 Bu beyit V'de yoktur. İÜ'de varak eksik olduğundan bu gazelin sadece ilk iki beyti bulunmaktadır.

37 || 3^a mihrüñdür: ḫahruñdur T₁, A₃, TZ luṭfuñdur [T] || iktinâ-yı: iktizâ-yı S₃, S₂, S₄ ifşâ-yı A₃, M iğtinâ-yı S₅.

37 || 3^b erâde: ecâde [G].

8 Kişi neye niyetlenirse ve neyi isterse kurtuluş ve zafer onun vasıtasıdır.

9 Bu beyit V'de yoktur.

37 || 4^a tökmîş: dökmiş T₁, B || ṭab'uma: ṭab'uña T₁ tab'ına [G] || şevkuñı: eşkümi TT.

37 || 4^b men: mâ T₂.

11 Yağmuru yağdırıp, bitkileri diriltten.

37 || 5^a êtdi: êtmiş T₂.

13 Zuhurunla varlığın zuhuru sebeb oldun. Atf: Sen olmayaydın kainatı yaratmazdım. Ebül-Fidâ İsmâil b. Muhammed b. Abdilhâdî el-Cerrâhî el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Müzîlül-İlbâs 'Ammeştehere Mine'l-Ehâdis 'Alâ Elsineti'n-Nâs*, Nşr. Yusuf b. Mahmûd el-Hâc Ahmed, Mektebetü'l-İlmi'l-Hadîs, C. 2, s. 191, (No. 2123); Muhammed Bâkır el-Meclisî, *Bihârü'l-Envârî'l-Câmi'atü li-Düreri Abbâri'l-E'immeti'l-Erbâ*, Kum: Ahvâül-Kütübî'l-İslâmiye, 1968, C. 16, s. 47.

14 Zatinın üstünlüğünün en güzel sıfatlarla yüceltti.

37 || 7^a na't: na'tı S₂ || kıl: êt S₅.

37 || 7^b kemmilhu: kelimhu A₁, B, A₃, M, T₁, T₂, V, TT, BN, S₃, S₄ kemmilte K kellemt S₅, [G] || selâmi ve: selâmi S₂ || temmimhi: temmimte K, S₄, S₅.

16 Selam ile onu tamamlamla, salat ile onu bitir. Atf: *Kur'an*: 33. Ahzab 56.

38.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Yüri yêter maña êy sîm-eşk bî-dâd êt
Ger aqçeñ ile alınmış kûl isem âzâd êt
- 2.³ İtürme itleri âvâzınıñ gönül zevkîn
Yêter kâra géceler herze herze feryâd êt
3. Hârâb olan gönül êy bût senüñ maķâmuñdur
Teğâfûl eyleme birkaç taş ile âbâd êt
4. Êşidmedüñ mi gönül 'ışk müşkil olduğunu
Saña bu müşkil işi kim dedit ki bünyâd êt
5. Hîlâf-ı 'âdete çoğ olma êy perî mâyl
Yêter füsün ile teşhîr-i âdemî-zâd êt
6. Şabâ esîrleri kaçdın eylemiş ol gül
Bizi hem anda eger düşse furşatun yâd êt
7. Fuzûlî ister iseñ izdiyâd-ı rûtbe-yi fazl
Diyâr-ı Rûmı gözet terk-i hâk-i Bağdâd êt

38 A₁ 16^a, B 27, A₃ 19^b, KN 12^b, M 19^a, K 15^b, T₁ 87^b, P 244^b, T₂ 17^a, V 11^a, TT 21^b, S₃ 46^b, BN 14^a, TN 22^a, S₄ 24^a, S₅ 16^b, S₆ 16^b, S₇ 18^a, S₈ 13^b, S₉ 19^a, S₁₀ 19^b, S₁₁ 21^a, TZ 19^b.

38 || 1^a sîm-eşk: eşk terk-i A₁ sîm-i eşk [G, TD, T].

38 || 1^b aqçeñ: ağçe S₅ || kûl isem: kuluñsam A₃.

3 Bu beyit TT ve S₅'te yoktur.

38 || 2^a âvâzınıñ: âvâz ile T₁ âvâzını M.

38 || 2^b feryâd: efgân M.

38 || 3^a olan gönül: gönül olan A₁ || bût senüñ: seng-dil T₂.

38 || 3^b eyleme: etme vü [G] || taş: daş A₁, V, TT, KN, T₂, S₄, S₅.

38 || 6^a eylemiş: etmiş T₁, A₁ || gül: gül-büy T₁.

38 || 6^b anda: onda A₁.

38 || 7^a iseñ: isen V || fazl: 'ışk T₂, TT, BN, S₄ 'aql [G].

38 || 7^b rûmı: rûm A₃, K, B, S₃, M, P, TZ.

39.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. ‘Aks-i ruḥsâruñ ile oldı müzeyyen mir’ât
Beden-i mürdeye feyz-i nâzaruñ vêrdi ḥayât
2. Beñzedürdüm ḳad-i mevzûnuña fi’l-cümle eger
Cân içinde elif êtseydi ḳabûl-i ḥarekât
3. Hıṭ bu maẓmûn iledür ṭarf-ı zenaḥdânuñda
Ki bu zindânuñ esîrine yoḥ ümmîd-i necât
4. Kâkülün ḳıldı muḳarrer maña ser-geşteligi
Dêmesün kimse ki yoḥ gerdiş-i devrâna şebât
5. Ğamze peykânın êder ‘âşıkça çeşmüñ şadaḳa
Eyle kim merdüm-i mün‘im vêre muḥtâca zekât
6. Âferîn cevher-i maḳbûlüñe kim ‘âlemde
Mümkin olmaz bu şıfât ile ki sensen bir zât
7. Êy Fuzûlî vera‘ u zühd ile mu‘tâd olduñ
Bilmedün ḥâlünüñ bî-hûde geçürdün evḳât

39 A₁ 16^a, B 27, A₃ 20^a, KN 13^a, M 19^a, K 16^a, T₁ 87^b, P 244^b, T₂ 17^b, S₂ 13^b, V 11^b, TT 22^a, S₃ 46^b, BN 14^b, TN 22^b, S₄ 24^b, S₅ 17^a, S₆ 16^b, S₇ 18^b, S₈ 14^a, S₉ 19^b, S₁₀ 19^b, S₁₁ 21^b, TZ 19^b.

39 || 1^b mürdeye: mürdemi V.

39 || 3^a bu maẓmûn: mevzûn S₄.

39 || 3^b esîrine: esîrinde S₃.

39 || 4^a kâkülün: kâküli TT || ser-geşteligi: âşüfteligi S₄.

39 || 4^b yoḥ: var A₃, TZ || devrâna: devrânda T₁, B, P gerdüna M, S₇, [TD, T, D].

39 || 5^b muḥtâca: muḥtâc A₁.

39 || 7^b ḥâlünüñ: ḥâlini T₂, S₅.

40.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1.² Êy esîr-i dâm-ı ğam bir gûşe-yi mey-ḥâne dut
Dutma zühhâduñ muḥâlîf pendini peymâne dut
2. Dışledümse la'lün êy kıanum töken kıahr eyleme
Dut ki kıan êtdüm 'adâlet eyle kıanı kıana dut
3. Çizginürken başuña şem' -i ruḥuñdan cânımı
Men' kıılma anı hem ol şem'e bir pervâne dut
4. Ger saña efgânımı bî-hûde dërse müdde'î
Ol söze dutma kıulaķ men çekdügüm efgâna dut
5. Dutmazam zencîr-i zülfi terkin êy nâşih meni
Ḥ'âh bir 'âķil ḥayâl êt ḥ'âh bir dîvâne dut
- 6.⁸ Êy olup sulṭân dëyen dünyâda menden ğayrı yoḥ
Sen seni bir cuĝd bil dünyânı bir vîrâne dut
7. Êy Fuzûlî dehr zâlinüñ firîbinden şaķın
Olma ğâfil er gibi depren işüñ merdâne dut

40 A₁ 16^b, İÜ 16^a, B 27, A₃ 20^a, KN 13^a, M 19^b, K 16^a, T₁ 88^a, P 244^b, T₂ 18^a, S₂ 14^a, V 12^a, TT 22^a, S₃ 47^a, BN 13^a, TN 23^a, S₄ 25^b, S₅ 17^a, S₆ 17^a, S₇ 18^b, S₈ 14^a, S₉ 20^a, S₁₁ 22^a, TZ 20^a.

2 İÜ'de eksik varaktan dolayı ilk beş beyit yoktur.

40 || 1^a dut: ıtut A₃, M tut B.

40 || 1^b dutma: ıtutma A₃, B, S₂ || zühhâduñ: zühhâd T₂ || dut: ıtut A₃ tut B.

40 || 2^a dışledümse: dışlemedümse T₁, V || töken: döken T₁, B || kıahr: men' T₂ 'ayb M.

40 || 2^b dut: ıtut A₃ tut B || dut: ıtut A₃ tut B.

40 || 3^a ruḥuñdan: ruḥumdan [G] || cânımı: ḥâlümi T₁, K göñlümi A₃ || başuña şem' -i ruḥuñdan cânımı: düstlar kâminca fermânunıñda çarḥ V.

40 || 3^b kıılma: êtme V || anı: onı K || dut: ıtut A₃ tut B.

40 || 4^b dutma: ıtutma A₃, M, S₂ tutma B || kıulaķ: kıulaĝ T₂, V, A₁ || çekdügüm: kılduĝum V êtdügüm TT || dut: ıtut A₃, M tut B.

40 || 5^a dutmazam: êtmezem T₁, A₃, S₂, TT, P, TN, S₇, S₈, S₉ kıılmazam A₁, KN, [G, TD] || zülfi: zülfin S₄, S₅.

40 || 5^b 'âķil: ğâfil T₁ || dut: ıtut A₃ tut B.

8 Bu beyit TZ ve S₅'te yoktur.

40 || 6^a olup: dëyen TT || dëyen: olup TT || dünyâda: 'âlemde T₂ || menden: senden T₁ || ğayrı: özge V, T₂ ğayr A₁, KN, S₄.

40 || 6^b seni: beni S₄ || bil: ıtut M || dünyânı: dünyâyı T₁, A₃, M, S₂, TT, K, S₆, S₈ || dut: ıtut A₃ tut B.

40 || 7^a firîbinden: firîbinde V.

40 || 7^b olma: ola T₁ || gibi: kimi A₁, KN, [T, TD] || depren: tepren A₁, KN, V, T₂, S₄, [T] || işüñ: özüñ TT sözüñ T₂.

41.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1.² Bahr-i 'ışka düşdün ey dil lezzet-i cânı unut
Bâliğ olduñ gel rahimden içdüğüñ kanı unut
- 2.⁴ Vêrdi rihletden haber müy-ı sefid ü rüy-ı zerd
Çihre-yi handanı vü zülf-i perişanı unut
3. Çek nedâmetden göge dūd-ı dil ü tōk kanlu yaş
Serv-i nâzı terk kıl gül-berg-i handanı unut
4. Gör ğanîmet faqr milkinde gedâliğ şivesin
İ'tibâr-ı manşıb u dergâh-ı sulţanı unut
5. Çekme 'âlem kaydını ey ser-bülend-i faqr olan
Salţanat tahtına êrdün bend ü zindanı unut
6. Levh-i hâtır şüret-i cânâna kıl âyine-dâr
Anı yâd êt her nê kim yâduñda var anı unut
7. Êy Fuzûlî çek melâmet reh-güzârından kâdem
Laħza laħza çekdüğüñ bî-hüde efgâni unut

41 A₁ 16^b, B 28, A₃ 20^b, KN 13^b, M 20^a, K 16^b, T₁ 88^a, P 245^a, S₁ 144^a, T₂ 18^b, S₂ 14^a, V 12^a, TT 22^a, BN 13^b, TN 23^a, S₄ 25^a, S₆ 17^a, S₇ 19^a, S₈ 14^b, S₉ 20^a, S₁₁ 22^a, TZ 20^b.

2 Bu beyit S₁'de yoktur.

41 || 1^a lezzet: zevk S₂, T₁, T₂, B, A₃, TT, P, BN, TN, S₈ la'l A₁, KN, S₄, [G] terk TZ || cânı: dünyanı B, A₃, P, BN, TN dünyayı S₂, T₁, T₂, TT, S₈, TZ cânanı A₁, KN, S₄, [G].

4 Bu beyit S₁'de yoktur.

41 || 2^b handanı vü: gül-gün ile T₂.

41 || 3^a nedâmetden göge: nedâmet göge dek TT || dūd-ı dil ü: ey dūd-ı dil V dūd-ı dili A₁, S₈, [TD, D] dūd-ı dil KN dūd-ı dilüm S₄ dūd-ı dilin [G] || tōk: dök B, M tek S₄.

41 || 3^b terk: terkin T₂ || kıl: dut T₁, K tut B tut M êt T₂ || kıl gül-berg-i: kılğıl berk-i [G].

*A₃, S₇ ve S₉'da fazla beyit:

Êy ħarâb-ı bâde zevk-ı la'l-i cânanı unut

Zehr nûş êtdün bisât-ı lezzet-i cânı unut

* A₃, TN, S₉, ve TD'de fazla beyit:

Ma'siyet dersin yéter tekrâr kıl döndür varak

Özge ħarfün meşkın êt evvelki 'unvânı unut

41 || 4^a milkinde: milkinden M || gedâliğ: gedâlık V, T₂, M gedâlık S₂.

41 || 4^b i'tibâr-ı: i'tibâr ü [T] || manşıb ü: manşıb-ı T₁, S₁, B, K, S₂, P, BN, TN, S₈, S₁₁, TZ, [T].

41 || 5^a olan: iken A₁ çün T₂.

41 || 5^b êrdün: vêrdün M yêrdün T₂ || bend ü: bend-i T₁, A₃.

41 || 6^a cânâna: cânanı K || âyine-dâr: âyine-vâr TZ, [T, G].

41 || 6^b anı: onı A₁ || yâduñda var: yâduñdadur T₁, S₁, B, S₂, P, S₈, S₁₁ yâduñ-durur T₂, BN || anı: onı A₁.

41 || 7^a melâmet: nedâmet A₃ || kâdem: etek T₂.

42.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Tılsım-ı genc için biñ ism-i a'zam yâd dutduñ dut
Tılsımı sındurup genci töküp ismi unutulduñ dut
2. Töküp mey cām-ı mey dutmağ temennâsın çıhar başdan
Yüküş kanlar töküp 'âlemde çoğ hûn-âbe yutulduñ dut
3. Şarâb-ı nâb zevkından nè hâşıl çün degül bâkî
Riyâz-ı 'ömre biñ kez şu vèrüp âhir kırıtduñ dut
4. Çü nè Cemşid bulmuşdur beğâ keyfiyyetin nè Cem
Bu bezm içre Cem ü Cemşid elinden cām dutduñ dut
5. Fuzûlî kıl kıyâs-ı hâlün ehl-i dehr hâlinde
Kumâr u mekr ü tezvîri hîyel ehlinden utduñ dut

42 A₁ 17^a, İÜ 16^a, B 28, A₃ 20^b, KN 13^b, M 20^a, T₁ 88^b, P 245^a, S₁ 144^a, T₂ 18^a, S₂ 14^b, V 12^b, TT 22^b, S₃ 47^b, BN 13^a, TN 23^b, S₄ 25^b, S₅ 17^b, S₆ 17^b, S₇ 19^a, S₈ 14^b, S₉ 20^b, S₁₁ 22^b, TZ 20^b.

42 || 1^a biñ: miñ A₁, KN bir S₃, İÜ || dutduñ: tutduñ A₃, S₂ tutduñ B dutmağ S₃ || dut: tut A₃ tut S₂, B.

42 || 1^b sındurup: şındurup S₂, TT || töküp: döküp A₃, B, T₁, S₁, P, TZ bulup S₃, M, İÜ, [TD, D] || dut: tut A₃, M tut S₂, B.

42 || 2^a töküp: döküp B, T₁, S₁ || cām-ı: cāma T₁ cāmını V || mey: cem A₃, [G] - V || dutmağ: tutmağ A₃ tutmağ B tutmağ TT.

42 || 2^b yüküş: üküş A₃, S₂ || töküp: döküp B, T₁, S₁ || çoğ: yüz V || yutulduñ: dutduñ S₃, İÜ, A₁, V utduñ T₂ || dut: tut A₃, S₂ tut B.

42 || 3^b riyâz-ı: nihâl-i S₁₁, [TD] || biñ: miñ A₁, KN || şu: su M, A₁, B, V, T₂ || dut: tut A₃ tut B, S₂.

42 || 4^a çü: çi [G] || bulmuşdur: almuşdur V tatmışdur S₃, İÜ tapmışdur TT bilmişdür A₁, KN, S₄, S₅, [G].

42 || 4^b içre: içinde V || cem ü: cem T₁, V || dutduñ: tutduñ A₃, B, S₂ || dut: tut A₃, M tut B.

42 || 5^a kıyâs: libâs S₄ || hâlün: hâlünü S₂ || dehr: derd TT, V, A₁ fakır S₄ nerd [G] || hâlinde: derdinden S₃ derdden İÜ.

42 || 5^b kumâr u: kumâr B, S₆, S₇, S₉, S₁₁ kumârı S₃, İÜ, TN, [TD, D] || mekr ü: mekr-i TT || tezvîri: tezvîr ü S₃, İÜ, [TD, D] tezvîrin S₄ || utduñ: unutulduñ A₁ || dut: tut A₃, S₂ tut B.

43.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Mürde cismüm iltifâtından bulur her dem hayât
Ölürem ger kılmasañ her dem maña bir iltifât
2. Yazabilmez leblerün vaşfın tamâm-ı 'ömrde
Âb-ı hayvân vërse kil-k-i Hızra⁴ zulmetden devât
3. Men fakîrem sen ğanî vërgil zekât-ı hüsñ kim
Şer' içinde hem mañadur hem saña vâcib zekât
4. Görmeyince 'ışķuñ⁷ imâna gelmez 'aşıķuñ
Yüz peyember cem' olup göstêrseler biñ mu'cizât
5. Mażhar-ı âşâr-ı kıdretdür vücûd-ı kâmilün
Feyz-i fıtratdan ğaraż sensen tufeylün kâyinât
6. Cevher-i zâtından mecmû'-ı evşâf-ı kemâl
Bu şıfât ile ki sensen kıandadır bir pâk zât
7. 'Işķa tâ düşdüñ Fuzûlî çekmedüñ dünyâ ğamın
Bil ki kıayd-ı 'ışķ imiş dâm-ı ta'alluķdan necât

43 A₁ 17^a, İÜ 16^a, B 28, A₃ 21^a, KN 14^a, M 20^a, K 16^b, T₁ 88^b, P 245^a, S₁ 144^a, T₂ 18^b, S₂ 14^b, V 12^b, TT 22^b, S₃ 47^b, BN 13^b-15^a, TN 23^b, S₄ 26^a, S₅ 17^b, S₆ 17^b, S₇ 19^b, S₈ 14^b, S₉ 20^b, S₁₀ 20^a, S₁₁ 22^b, TZ 21^a.

43 || 1^a bulur: tapar S₃, İÜ olur T₁.

43 || 1^b bir: yüz [G].

43 || 2^b kil-k-i hızra: hızra kil-k-i V, A₁, KN, TT, S₂, S₃, İÜ, S₄, S₅, S₈, S₁₀, S₁₁, [G] hızra kilke K hızr-ı kilke S₁, B, M, P, TZ hızr u kil-k ü T₂ hızra kil-k ü BN, S₆ || zulmetden: zulmetde İÜ hikmetden A₃.

4 Metindeki şekil A₃, T₁, TN, S₇, S₉ nüshalarında yer almaktadır. TD, T ve D de metindeki şekli kullanmışlardır. Dilçin'in açıklamaları doğrultusunda bu varyant tercih edilmiştir.

43 || 3^a hüsñ: hüsñ-i kâmil T₁.

43 || 3^b mañadur hem saña: baña vü hem saña S₃, M sañadur hem baña A₃, TT, A₁.

43 || 4^a 'ışķuñ: hüsñüñi [TD, D] yüzüñü [T].

43 || 4^b göstêrseler: getürseler T₁ || biñ: miñ A₁, KN.

7 "Hüsñüñü" farkı daha doğru görünmektedir ancak değêrlendirdiğimiz nüshalarda bulunmamaktadır.

43 || 5^a âşâr: izhâr A₁.

43 || 5^b fıtratdan: kıdretten [G] || tufeylün: tufeyl V.

43 || 6^b ile: ilen A₃, S₂ || kıandadır: kıanda var T₁, S₂, [G] kıandadır V, A₁, KN, T₂, S₄.

43 || 7^a 'ışķa tâ: 'ışķa TT || düşdüñ: düşdüm T₁, S₁, B, A₃, M, K, P, TZ düşelden TT || çekmedüñ: çekdüñüñ A₁ çekmedüm T₁, S₁, B, A₃, M, K, P, TZ.

43 || 7^b kıayd: dâm S₁ kıablen T₁ || 'ışķ imiş: 'ışķdur S₃, İÜ || dâm: kıayd S₁.

44.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Şabâ ağyardan pinhân gamum dil-dâre izhâr et
Hâbersüz yârümi hâl-i harâbumdan haber-dâr et
- 2.³ Getür yâdum anuñ yanında ger görseñ ki kahr eyler
Hamûş olma yine düşünâm taķrîbiyle tekrâr et
3. Gönül gam dünlerin tenhâ geçürme iste bir hem-dem
Ecel h'âbindan efgânlar çeküp Mecnûnı bîdâr et
- 4.⁶ Çü yoħ ışķ âteşi bir şu'le çekse tākātün ey ney
Baş ağırtma dem-i ışķ urma ancaķ nâle-yi zâr⁸ et

44 A₁ 17^a, İÜ 16^b, B 29, A₃ 21^a, KN 14^a, M 20^b, K 17^a, T₁ 89^a, P 245^a, S₁ 144^b, T₂ 19^a, S₂ 15^a, V 12^b, TT 23^a, S₃ 48^a, BN 15^a, TN 24^a, S₄ 26^b, S₅ 17^b, S₆ 18^a, S₇ 19^b, S₈ 15^a, S₉ 21^a, S₁₀ 20^a, S₁₁ 23^a, TZ 21^b.

44 || 1^a pinhân: tenhâ A₃ || gamum: gamı S₂.

3 Bu beyit S₅'te yoktur.

44 || 2^a ger: ve'r S₁, A₃, B, K, TT, TN, S₇, TZ her M || görseñ ki: görsen ki KN, V, S₄ gördükçe M.

44 || 3^a dünlerin: dünleri S₁ tünleri T₂ günlerin A₁, V, B, [G].

44 || 3^b mecnûnı: mecnûn V.

6 Bu beyit A₁ ve S₃'te yoktur.

44 || 4^a âteşi: âteşine T₁ || bir şu'le çekse: - T₁ her şu'le çekse S₄ || tākātün: âteşün K.

44 || 4^b urma: üzre T₁ || nâle-yi: nâle vü A₃, [TD, D].

8 Cem Dilçin, “nâle” ve “zâr” yakın anlamlı kelimeler olduğu için “nâle vü zâr” farkının doğru olduğunu belirtmektedir (Dilçin s. 48, 53). Ancak divanın geneline bakıldığında, nüshalarda her iki şekle yer verilmekle beraber, “nâle-yi zâr” farkının daha yaygın olduğu görülmektedir. Fuzûlî'nin bir gazelini tahmis ettiği Lutfî *Divânı*’nda da “nâle-yi zâr” farkının kullanıldığı görülmektedir.

1. 133 gazel 4. beyit

çün hayâlî mezhebinde yoķ-turur resm-i vefâ
ay kônül nè yerge yetsün nâle-yi zârın seniñ

2. 140. gazel 3. beyit

ol seniñ taş köñlüne bilmen nêdin kâr eylemes
kim felekni küydürür bu nâle-yi zârım meniñ

3. 283. Gazel 7. beyit

bolmağıl nevmîd cândın lütfi köp hicrân tûni
vaslığa bir kün tigürgey nâle-yi zârım mini

- 5.¹ Meni reşk odına pervâne tek ey şem^c yandırma
Yeter hırşîd-i ruhsârûn çirâğ-ı bezm-i ağıyârêt
6. Giriftâr-ı ğam-ı ışk olalı âzâde-yi dehrem
Ġam-ı ışka meni bundan beter yâ Rab giriftârêt
7. Fuzûlî baḥmaḳ olur ol güneş yâdıyla hırşîde
Nê vech ilen kim olsa gün geçer fikr-i şeb-i târêt

1 Bu beyit S₅'te yoktur.

44 || 5^a reşk: eşk M || reşk odına pervâne tek: pervâne tek reşk odına V || şem^c: 'ışk [G].

44 || 5^b hırşîd-i: hırşîd ü T₁.

44 || 6^a dehrem: derdem [G].

44 || 6^b yâ rab: derde B, T₁ || bundan beter yâ rab: yâ rab beter mundan A₁.

44 || 7^a baḥmaḳ: baḳmağ: A₃, B, S₁, S₂ baḳmağ A₁, KN, TT, T₂ || olur: olmaz B, A₃, TT.

44 || 7^b ilen: ile M, S₂, T₂, S₃, İÜ, S₄ || kim: ki S₃ || olsa: olsun S₁, S₄.

45.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Hıta-ı ruhsârûn eder luṭfda reyḥân ile baḥş
Hüsn-i şüretde cemâlün gül-i ḥandân ile baḥş
2. Cenneti küyüña zühd ehli münāsib dëseler
Në münāsib ki kılam bir nèce nādân ile baḥş
- 3.⁴ Yüzüne durmasun âyine urup lâf-ı şafâ
Në revâ meh kıla ḥurşid-i dirahşân ile baḥş
- 4.⁶ Gerçi şimşâdda çoḥ lâf-ı leṭâfet vardur
Yorılır eylese ol serv-i ḥırâmân ile baḥş
5. Kılsa cân la‘li ile feyz yetürmek baḥşın
Cânib-i la‘lini dut êy gönül ét cân ile baḥş
6. Düşer od şem‘ diline bu sebebden ki kıılır
Dil uzadup géceler ol meh-i tâbân ile baḥş
7. Şıfat-ı hüsnün eder ḥaste Fuzûlî në ‘aceb
Hüsn-i güftârda ger eylese Ḥassân ile baḥş

45 A₁ 17^b, İÜ 16^b, B 29, A₃ 21^b, KN 14^b, M 21^a, K 17^a, T₁ 89^b, P 245^b, S₁ 144^b, T₂ 19^a, S₂ 15^a, V 13^a, TT 23^a, S₃ 48^a, BN 15^a, TN 24^b, S₄ 26^b, S₅ 18^a, S₆ 18^a, S₇ 20^a, S₈ 15^b, S₉ 21^a, S₁₀ 20^b, S₁₁ 23^b, TZ 21^b.

45 || 1^a luṭfda: luṭffa S₂.

45 || 2^a cenneti: cennet S₃, İÜ, KN, cennet-i [T] || küyüña: küyuma T₁ || zühd: zâhid T₁ || dëseler: dëdiler K, M.

4 Bu beyit S₃’te yoktur.

45 || 3^a durmasun: ṭurmasun A₃ || urup: kılıp T₂ || lâf-ı: ehl-i A₁ || şafâ: şabâ S₅.

45 || 3^b revâ meh: revâdur S₁, M || ḥurşid-i dirahşân ile: ol serv-i ḥırâmânla T₁.

6 Bu beyit T₁ ve S₁’de yoktur.

45 || 4^b eylese: êtmeye A₁ || yorılır eylese ol: pozulur eylese ol TN, S₅, S₆ yëridür eylese ol S₇ yüz bulur eylese ol S₁₁ ḥaddi yoḥdur ki ura [TD, D] бүкілүр eylese ol S₁₀, [G].

45 || 5^a la‘li: la‘lün S₁, T₂, S₄, S₅ || ile: ilen S₃, K, M, İÜ, KN, S₅ || feyz: feyz ki T₁.

45 || 5^b dut: ṭut A₃, B, M.

45 || 6^a düşer od: od düşer V || şem‘ diline: şem‘-i leṭâfet T₁.

45 || 6^b uzadup: uzadur A₃ || géceler: ki kıılır V.

45 || 7^b güftârda: güftârla A₃, S₂, V, S₃, İÜ || ḥassân ile: iḥsân ile A₁, T₁, S₄, S₅, TZ.

46.

Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün Fe‘ûlün

1. Cihân içre her fitne kim olsa hâdiş
Aña serv-i kıddüñdür elbette bâ‘iş
2. Medârisde tahkîk-ı müy-ı miyānuñ
Deķâyıķdan ortaya şalmış mebâhiş
3. Muvahhıdler kılma inkâr zâhid
Mey-i vahdeti şanma ümmü’l-ḥabâyış
- 4.⁵ Êki dîdesiz ‘âleme Yûsuf u sen
Size yoḥ cihân içre imkân-ı şâliş
- 5.⁷ Maña cem‘ olur kıanda kim var bir ğam
Menem milk-i ‘ışķ içre Mecnûna vâriş
6. Töküp eşk küyuñda vaşluñ diler dil
Şaçar nef‘çün dâne toprağa ḥâriş
7. ‘Îzâr u lebûñ vaşfın eyler Fuzûlî
Aña hem müfessir dêrem hem muḥaddiş

46 A₁ 17^b, İÜ 17^a, B 29, A₃ 21^b, KN 14^b, M 21^b, K 17^b, T₁ 89^b, P 245^b, S₁ 145^a, T₂ 19^b, S₂ 15^b, V 13^b, TT 23^a, S₃ 48^b, BN 15^b, TN 24^b, S₄ 27^b, S₅ 18^a, S₆ 18^b, S₇ 20^a, S₈ 15^b, S₉ 21^b, S₁₀ 20^b, S₁₁ 23^b, TZ 22^a.

46 || 1^a fitne: nêçe K || olsa: ola TT, M, T₂, S₄, S₅.

46 || 1^b aña: oña A₁, S₅ || kıaddüñdür: kıaddimdir [G] || elbette: elbetde V.

46 || 2^b deķâyıķdan: zevk-ı ayaķda T₁ deķâyıķda KN, S₄, [G] || şalmış: salmış V, S₅.

46 || 3^a muvahhıdler: muvahhıdler S₂ || kılma: kılsa A₁, T₂ kılsam KN.

5 Bu beyit S₂’de yoktur.

46 || 4^a yûsuf u: yûsuf V.

7 Bu beyit S₂’de yoktur.

46 || 5^a kıanda: ḥanda A₁, KN, T₂, TT, S₅.

46 || 5^b ‘ışķ: ğam T₁, S₁, M, K, P, TZ eşk [G].

46 || 6^a töküp: döküp B, K, S₁ || eşk: eşki S₂ || küyuñda: küyında S₃ || vaşluñ: vaşfın V vaşfuñ S₄.

46 || 6^b şaçar: saçar B, KN, V, T₂, S₅ || toprağa: toprağa T₂, K, S₅ tofrağa B.

46 || 7^a ‘îzâr u: ‘îzâr A₁, T₁, S₁, V, S₂.

47.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Ėy ġubâr-ı kâdemüñ ‘arş-ı berîn başına tâc
Şeref-i zâtuña ednâ-yı merâtib mi‘râc
2. Müntehî şer‘üñe edyân-ı tamâmî-yi rûsûl
Bahrsan sâ‘ir-i erbâb-ı risâlet emvâc
3. Hâzin-i genc-i şefâ‘at seni kılmış İzid
Hiç kim yoġ ki saña olmaya âhîr muhtâc
4. Sünnetüñ maġfiret esbâbına minhâc-ı ġuşûl
Tâ‘atüñ ma‘şiyet emrâzına tedbîr-i ‘ilâc⁶
5. Halka taklîd-i sülûküñ sebep-i ġüsn-i me‘âş
Milke taġyîr-i tarîķuñ eşer-i sû‘-i mizâc
6. Kâyim olmazdı niżâm u nesak-ı aşl-ı vücûd
Vermeseydüñ eşer-i ‘adl ile dünyâya revâc
7. Şükr li’llâh ki Fuzûlîni êdüp dâġil-i feyz
Raġbetüñ da‘ire-yi ġavfdan êtmiş iġrâc

47 A₁ 18^a, İÜ 17^b, B 30, A₃ 22^a, KN 15^a, M 21^b, K 18^a, T₁ 90^a, P 245^b, S₁ 145^a, T₂ 19^b, S₂ 15^b, V 13^b, TT 23^b, S₃ 48^b, BN 16^a, TN 25^a, S₄ 27^b, S₅ 18^b, S₆ 18^b, S₇ 20^b, S₈ 16^a, S₉ 22^a, S₁₀ 21^a, S₁₁ 24^a, TZ 22^a.

47 || 1^a ‘arş: ehl M, K.

47 || 1^b mi‘râc: muhtâc M, K.

47 || 2^a şer‘üñe: ‘arşuña T₁ zâtuña TT || tamâmî-yi: tamâmî ki T₁ || müntehî şer‘üñe: müftî-yi şer‘ ki [G].

47 || 3^a şefâ‘at: risâlet S₅ || kılmış: êtmış S₃, İÜ.

47 || 3^b hiç kim: kimsene V || yoġ ki: yoġ T₁ || olmaya: olmasa K.

47 || 4^a sünnetüñ: sen teġi A₁, V, S₄ sen tek K || esbâbına: emvâcına TT.

47 || 4^b emrâzına: emzâcına V.

6 A₁, A₃, İÜ, KN, S₃, S₄ ve S₅’te 4 ve 5. beyitlerin ikinci mısraları yer deġiştirmiştir. S₅’te 5. beyit yoktur.

47 || 5^a sebep-i: sebebi [G].

47 || 5^b sû‘-i: sû vü A₁, S₁.

47 || 6^a niżâm u: niżâm-ı V, A₁, KN, TT, T₂, BN, TN, S₃, S₄, S₈. [G] niżâmı S₆ || nesak-ı: nesak u M, K || aşl: ehl KN, S₃, İÜ, TZ.

47 || 7^a êdüp dâġil-i feyz: edipsin dâhil [G].

47 || 7^b ġavfdan êtmış: ġavf-u recâdan [G].

48.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Cân çıhar tenden gönül zıkr-i leb-i yâr eylegeç
Ten bulur cân yenleden ol lafzı tekrâr eylegeç
2. Kılma ey efgân gözin bîdâr mest-i h'âb iken
Olmaya bir fitne bîdâr ola bîdâr eylegeç
3. Şoĥbetümden 'âr edüp ey gül meni terk etme kim
Gül olur efsürde terk-i şoĥbet-i ĥâr eylegeç
4. Varumı fıkr-i dehânuñla yoĥ etdüm kim kaçâ
Böyle emr etmiş maña yoĥdan meni var eylegeç
- 5.⁶ 'Arz-ı ruĥsâr et bugün ey meh güm olsun gökde gün
Eyle kim encüm olur gün 'arz-ı ruĥsâr eylegeç
- 6.⁸ Her zebân bir tîĝdur güyâ Züleyhâ katline
Yüsufi almaĥda ehl-i 'ışķ bâzâr eylegeç
7. Nâle-yi zârum Fuzûlî ĥoş gelür ol gül-ruĥa
Açılır gül gönli bülbül nâle-yi zâr eylegeç

48 A₁ 18^a, İÜ 17^b, B 30, A₃ 22^a, KN 15^a, M 22^a, K 18^a, T₁ 90^a, P 246^a, S₁ 145^a, T₂ 20^a, S₂ 16^a, V 14^a, TT 23^b, S₃ 49^a, BN 16^a, TN 25^b, S₄ 28^a, S₅ 18^b, S₆ 19^a, S₇ 21^a, S₈ 16^a, S₉ 22^a, S₁₀ 21^b, S₁₁ 24^b, TZ 22^b.

48 || 1^b yenleden: yeniden TT, V || tekrâr: izhâr V.

48 || 2^b bîdâr: peydâ V, [TD] || bîdâr eylegeç: bîdâd eylegeç V.

48 || 3^a şoĥbetümden: şoĥbetinden [G] || gül: büt T₁ || terk: men' T₂, TT, S₄.

48 || 3^b gül: kim V || efsürde: fersûde T₂ || terk: berg S₁.

48 || 4^a yoĥ: yoĝ A₃, S₂ || kim kaçâ: ki kaçâ M, K varumı A₁.

48 || 4^b böyle: beyle KN, T₂, S₅, TZ, [TD] || maña: saña S₁, T₂.

6 Bu beyit S₃ ve TZ'de yoktur.

48 || 5^a güm olsun: kim ölsün T₂, A₁, B, KN, K [TD] ki ölsün A₃, T₁, S₂, İÜ kim olsun [G].

48 || 5^b eyle: öyle S₁, B || olur: ölürl [TD, G].

8 Bu beyit S₅'te yoktur.

48 || 6^a zebân: zamân A₁, KN, K, T₁, S₁, S₂, S₃, V, S₇, S₉, S₁₁, TZ || güyâ: yâ rab S₁.

48 || 6^b yüsufi: yüsuf T₁ || almaĥda: almaĝda A₁.

48 || 7^a nâle-yi: nâle vü [TD, D] || zârum: zâruñ TT, [TD, T, G].

48 || 7^b nâle-yi: nâle vü V, A₃, [TD, D] - S₅.

49.

Fâ‘ilâtün Mefâ‘ilün Fa‘lün

1. Ëy gönül yârı iste cândan geç
Ser-i kûyın gözet cihândan geç
2. Yâ çama‘ kes hayât zevkından
Yâ leb-i la‘l-i dilsitândan geç
3. Milk-i tecrîddür ferâgat evi
Terk-i māl eyle hânümândan geç
4. Lâ mekân seyrinün ‘azîmetin ét
Bu harâb olıcağ mekândan geç
5. İ‘tibâr étme milk-i dünyâya
İ‘tibâr-ı ‘ulüvv-i şândan geç
6. Ehl-i dünyānuñ olmaz âhireti
Ger bunu ister iseñ andan geç
7. Meskenün bezmgâh-ı vahdetdür
Ëy Fuzûlî bu hâkdândan geç

49 A₁ 18^b, İÜ 18^a, B 30, A₃ 22^b, KN 15^b, M 22^a, K 18^b, T₁ 90^b, P 246^a, S₁ 145^b, T₂ 20^b, S₂ 16^a, V 14^a, TT 24^a, S₃ 49^a, BN 16^b, TN 25^b, S₄ 28^b, S₅ 19^a, S₆ 19^b, S₇ 21^a, S₈ 16^b, S₉ 22^b, S₁₀ 21^b, S₁₁ 24^b, TZ 23^a.

49 || 1^a yârı: yâr V, TT.

49 || 2^a hayât: cihân TT || zevkından: ‘ömründen S₃, S₂, İÜ.

49 || 3^a ferâgat evi: beğâ ezeli S₃, S₂, İÜ.

49 || 3^b hânümândan: hân-mândan T₁, B.

49 || 4^b olıcağ: olacak A₁, KN, S₂, K, S₅ || mekândan: cihândan V.

49 || 6^b bunu: muni A₁, KN, S₅ || iseñ: isen A₁, V, S₅.

49 || 7^a bezmgâh: bir mekân V.

50.

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ûlûn

1. Gönlüm açılır zülf-i perîşānuñı görgeç
Nuṭṭum dutılır ḡonce-yi ḡandānuñı görgeç
2. Baḡdukça saña ḡan saçılır didelerümden
Baḡrum delinür nāvek-i müjḡānuñı görgeç
3. Ra'nālîḡ ile ḡāmet-i şimşādı kılan yād
Olmaz mı ḡacil serv-i ḡırāmānuñı görgeç
4. Çoḡ 'ışḡa heves ēdeni gördüm ki hevāsın
Terk ētdi senüñ 'aşîḡ-ı nālānuñı görgeç
- 5.⁶ Kāfir ki degül mu'terif-i nār-ı cehennem
İmāna gelür āteş-i hicrānuñı görgeç
- 6.⁷ Nāzüklik ile ḡonce-yi ḡandānı ēden zıkr
Ėtmez mi ḡayā la'l-i dūr-efşānuñı görgeç
7. Sen ḡāl-i dilüñ söylemeseñ n'ola Fuzûlî
Ėl fehmi ḡılır ḡāk-i ḡiribānuñı görgeç

50 A₁ 18^b, İÜ 18^b, B 31, A₃ 23^a, KN 16^a, M 22^b, K 18^b, T₁ 91^a, P 246^a, S₁ 145^b, T₂ 20^b, S₂ 16^b, V 14^b, TT 24^a, S₃ 49^b, BN 16^b, TN 26^a, S₄ 28^b, S₅ 19^a, S₆ 19^b, S₇ 21^b, S₈ 16^b, S₉ 22^b, S₁₀ 22^a, S₁₁ 25^a, TZ 23^a.

50 || 1^b dutılır: ṭutılır A₃, S₃, İÜ tutılır B.

50 || 2^a saçılır: saçılır K, TT, S₂ tökilür T₁.

50 || 3^a ra'nālîḡ: ra'nālîḡ A₁, V, M, T₂, S₄ || şimşādı: şimşād A₁, KN, V, T₂ || kılan yād: eden zıkr [G].

50 || 4^a çoḡ: çün S₃ || ēdeni: eyleyen A₁.

6 Bu beyit KN'de yoktur.

7 Bu beyit S₃'te yoktur.

50 || 6^a nāzüklik: nāzükliḡ B || ḡandānı: ḡandānuñ M, K ḡandān T₁ || ēden: kılan T₁, T₂, S₂, İÜ || zıkr: yād B, T₁, V, A₃, T₂, S₂, [G].

50 || 6^b ētmez mi ḡayā: ētmez ḡayā S₁ olmaz mı ḡacil T₁.

50 || 7^a söylemeseñ: söylemesün A₁ söylemedün T₂, S₅.

50 || 7^b ḡāk-i ḡiribānuñı: nāvek-i müjḡānuñı TT.

51.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Münharifdür sâkiyâ endüh-ı dünyâdan mizâc
Bâde dut kim 'illet-i endüha ğaffletdür 'ilâc
2. Fakr milkin dut ger istiğnâda istersen kemâl
Salâtanatdan geç ki ol vâdide çoğdur ihtiyâc
3. Çekme taht u tâc kaydın bî-ser ü pâlık gözet
Kim ayağa benddür taht u belâdur başa tâc
- 4.⁵ Bir perî zülfin dutup hâlinden alsañ kâm-ı dil
Dut ki Çîn milkini dutduñ Hindden alduñ hârâc
5. Terk-i tecrîd ihtiyâr et kim diyâr-ı 'ışkda
Fakr bâzârına esbâb-ı fenâdandur revâc
6. Nakş-ı zâyildür umûr-ı dehre kılma i'tibâr
Olsa hâşıl fakrdan hüzn ü ğinâdan ibtihâc
7. Êy Fuzûlî men melâmet milkinüñ sulţânıyam
Berķ-ı âhum tâc-ı zer sîm-i sirişküm taht-ı 'âc

51 A₁ 19^a, İÜ 18^b, B 31, A₃ 23^a, KN 16^a, M 23^a, K 19^a, T₁ 91^a, P 246^b, S₁ 146^a, T₂ 21^a, S₂ 16^b, V 14^b, TT 24^a, S₃ 49^b, BN 17^a, TN 26^b, S₄ 29^a, S₅ 19^b, S₆ 20^a, S₇ 21^b, S₈ 17^a, S₉ 23^a, S₁₀ 22^a, S₁₁ 25^b, TZ 23^b.

51 || 1^a dünyâdan: ğaffletden V miñnetden M.

51 || 1^b dut: tut A₃ tut B || 'illet: kıllet S₃, İÜ || endüha: endüh S₃, V, TT, S₂, İÜ.

51 || 2^a dut: tut A₃ tut B || istiğnâda istersen kemâl: istiğnâda isterseñ kemâl T₁, S₂, A₃, S₄ isterseñ kemâl-i salâtanat [TD].

51 || 2^b ki: kim A₁, KN, TT, S₂, T₂, S₃, İÜ, S₄, S₅, [G, TD] || vâdide çoğdur: vâdidedür çok V.

51 || 3^a taht u tâc: tâc u taht A₁, K, S₆, S₁₁, [T] || pâlık: pâlig A₃, TT.

51 || 3^b taht u belâdur: taht-ı belâdur V.

51 Bu beyit S₅'te yoktur.

51 || 5^a terk-i tecrîd: terk ü tecrîd KN, S₃, TT, P, İÜ, T₂, BN, TN, S₅, S₆, S₈, S₁₁, [T, TD].

51 || 5^b fakr: 'ışk S₁, A₃, K || bâzârına: bâzârında S₅ || esbâb: erbâb [G].

51 || 6^a kılma: kılmañ V.

51 || 6^b olsa: kim ola S₂ ola S₃, V, T₂, İÜ || fakrdan: dehrden TT || hüzn ü: hüzn T₁, S₁, V, T₂, A₁, P, TZ h'ân TT || ğinâdan: fenâdan S₃, İÜ 'anâdan A₃, KN, K, M, V, T₂ || ibtihâc: intihâc KN, T₁, A₃, K, T₂, V, S₃, TN, S₉.

51 || 7^b tâc-ı: tâc u S₁ || sîm-i: sîm ü A₁.

52.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Olur kıaddüm dü-tâ 'ışkuñ yolında her belâ görgeç
Tariķ ehline 'âdetdür tevâzu' âšnâ görgeç
2. Nihân 'ışkıñı ma'lûm êtse 'âlem düd-ı âhumdan
'Aceb yoĥ kim gümân-ı genc êder ĥalk ejdehâ görgeç
3. Füzün olduķça 'ışkuñ germ olur eşküm bu gözümde
Egerçi şu bürüdet kesbini eyler hevâ görgeç
4. Gözüñ her laĥza kim cānum deler gönülüm kıılır efgān
Bi-'aynih eyle kim feryād êder itler gedâ görgeç
5. Revâc-ı naķd naķş-ı sikkedendür n'ola kıadr êtse
Maña el cism-i 'uryānumda naķş-ı būriyâ görgeç
- 6.⁸ Men-i dervîşe el hem cevır êder sen cevır kııldıķça
Kim eyler zulm men'in pâdişāhum sen revâ görgeç
- 7.¹⁰ Fuzûlîni yaşıur ey za'f meh-veşler cefâsından
Ki meh-veşler kıılurlar biñ cefâ bir mübtelâ görgeç

52 A₁ 19a, İÜ 19a, B 31, A₃ 23b, KN 16b, M 23a, K 19a, T₁ 91b, P 246b, S₁ 146a, T₂ 21a, S₂ 17a, V 15a, TT 24b, S₃ 50a, BN 17a, TN 26b, S₄ 29b, S₅ 19b, S₆ 20a, S₇ 22a, S₈ 17a, S₉ 23a, S₁₀ 22b, S₁₁ 25b, TZ 24a.

52 || 1a yolında: yolundan [T] || her: bir V, TT, S₆, S₈, S₁₀, S₁₁, [G, TD, D].

52 || 1b 'âdetdür: vâcibdür S₄.

52 || 2a nihân 'ışkıñı ma'lûm êtse: nihânî 'ışkıñı ger bilse V, S₆, [G] || 'ışkıñı: 'ışkıñı B, S₈, S₁₁, [TD, T, D] 'ışkıñı TN, S₁₀.

52 || 3a 'ışkuñ: 'ışkıñ B, S₅ || bu gözümde: bu gözümde TT bu gözgüde A₁ bu çeşmüde S₂ gözüm içre B budur ĥurfe T₂, BN budur vechi S₇ yügürmekde V, S₆, [TD, T, D] bu yüzlerde S₄ bu görmekte KN, S₁₁ töker gerdun [G].

52 || 3b egerçi: eger ki A₁ || şu: su A₁, KN, B, V, T₂, M, İÜ, S₅ || kesbini eyler: kesbini edüp A₁ kesbi eyler çün T₂.

52 || 4a gözüñ: ģamuñ A₃, S₃, TT, S₂, İÜ, V, A₁, KN, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁ oĥuñ [TD, D] || cānum: baĝrum A₃, TN, S₇, S₉, [T, G, TD] || deler: diler M, K, S₂, V, TZ alur T₂ || gönülüm: cānum M.

52 || 4b feryād êder: eyler fiĝān T₁, S₁, A₃ efgān êder S₅.

52 || 5a naķd naķş-ı: naķş-ı tünd T₁ naķd-i 'ışkıñ K || n'ola kıadr êtse: n'ola ger kıadr olsa TT || naķd: naķd-i [G] || kıadr êtse: ģadretse [G].

8 Bu beyit TT'de yoktur.

52 || 6a men-i: bu ben M, K dil-i S₃, İÜ.

52 || 6b pâdişāhum: pâdişāhum hem A₁.

10 Bu beyit İÜ ve S₃'te yoktur.

52 || 7a za'f: şem' T₁, S₁ eşk T₂ || cefâsından: ĥaĥâsından S₄.

52 || 7b kıılurlar: kıılır S₂ || biñ: miñ A₁, KN, || cefâ bir: cefâlar [G] || mübtelâ: âšnâ V.

53.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ger degül bir mâh mihriylen menüm tek zâr şubḥ
Başın açup neşe her gün yaḥasın yırtar şubḥ
2. Gün degül her gün bir ay mihriyle gögsin çāk édüp
Tâze tâze dâğlardur kim kıılır izhâr şubḥ
3. Tiğ-ı ḥurşid ile ref olsa yèridür kim müdâm
Yandurup pervâne'i şem'e vèrür âzâr şubḥ
- 4.⁵ Şubḥı şâm u şâmı şubḥ olmuş menem 'âlemde kim
Şâm şem'-i bezm olup ayrıldı menden yâr şubḥ
5. Gör nè 'âşıkdur ki bir ḥurşid vaşlın bulmağa
Şarf eder her laḥza biñ biñ lü'lü'-i şehvâr şubḥ
- 6.⁹ 'Işkda şādıklıḡ izhâr etdi dâğın gösterüp
Gâlibâ dèrlerdi kâzib kıldı andan 'âr şubḥ
7. Hecr şâmında ğam etmişdi Fuzûlî kaçd-ı cân
Olmasaydı merḥametden dem urup ğam-ḥ'âr şubḥ

53 A₁ 19^b, İÜ 19^a, B 32, A₃ 23^b, M 23^b, KN 16^b, T₁ 92^a, P 246^b, S₁ 146^b, T₂ 21^b, S₂ 17^a, V 15^a, TT 24^b, S₃ 50^b, BN 17^b, TN 27^a, S₄ 30^a, S₅ 20^a, S₆ 20^b, S₇ 22^a, S₈ 17^b, S₉ 23^b, S₁₀ 22^b, S₁₁ 26^a, TZ 24^a.

53 || 1^a mihriylen: mihriyle V, S₃, İÜ, [T, G, TD].

53 || 1^b başın: baş TT.

53 || 2^a bir ay: perî T₁ || édüp: eder V.

53 || 2^b dâğlardur: dâğlar S₁ || kıılır: şalur T₁.

53 || 3^a olsa: olmaḡ V.

53 || 3^b yandurup: yandurur A₃, S₄ yanduran S₅ || pervâne'i: pervâneni S₆, [T, TD] pervâneyi S₁₁.

5 Bu beyit TT'de yoktur.

53 || 4^a şubḥı: şubḥ S₄, S₅ || şâmı: şâm S₄, S₅ || menem: baña S₄.

53 || 4^b şâm şem'-i bezm: şâm u bezm-i şem' V || ayrıldı: ayırdı A₁ || yâr: zâr A₁.

53 || 5^a bir: her T₁ - S₄ || vaşlın: vaşfın M vişâlin S₄ || bulmağa: tapmağa S₂.

53 || 5^b eder: - T₁ || biñ biñ: miñ miñ A₁, KN, yüz biñ S₂ yüz miñ T₂.

9 Bu beyit V'de yoktur.

53 || 6^a 'ışkda: 'ışkdan A₃, TT, S₂, S₃, İÜ 'âşık-ı T₁ 'ışk-ı T₂ || şādıklıḡ: şādıklıḡ A₁, TT, S₃, M, İÜ şādıkdur T₁ şādıklıḡda T₂ || dâğın: her dem TT.

53 || 7^a hecr şâmında: 'ışk şâmından TT hecr şâmına [G] || kaçd-ı cân: kaçdına M, T₂.

53 || 7^b ğam-ḥ'âr: izhâr M.

54.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Eger murâd ise vèrmek şafâ-yı cevher-i rûh
Felek mişâl yürüt sâğar-ı şarâb-ı şabûh
2. Buyurma tövbe maña ol şarâbdan nâşih
Ki görse anı dutar cezm-i terk-i tevbe Naşûh
3. Hücûm-ı ğamda maña anı ètdi zevrağ-ı mey
Kim ètmedi anı tûfân olanda keştî-yi Nûh
4. Müdâm çeşmüme kan doldurur hadeng-i ğamuñ
Yuva başumda dutan kuşları èdüp mecrûh
- 5.⁶ Dil oldu tîğ-ı firâğuñla şerha şerha velî
Nè sūd çün saña olmadı hâl-i dil meşrûh
- 6.⁸ Tenümde sancılı nâveklerüñle şâdem kim
Der-i belâ bu kilid iledür maña meftûh
- 7.¹⁰ Fuzûlî oldu belûñ fikri ile müy-mişâl
Henüz bulmadı ol sırta ihtimâl-i vuzûh

54 A₁ 19^b, B 32, A₃ 24^a, KN 17^a, M 23^b, K 19^b, T₁ 92^a, P 247^a, S₁ 146^b, T₂ 21^b, S₂ 17^b, V 15^b, TT 25^a, S₃ 51^a, BN 17^b, TN 27^b, S₄ 30^a, S₅ 20^a, S₆ 20^b, S₇ 22^b, S₈ 17^b, S₉ 23^b, S₁₀ 23^a, S₁₁ 26^b, TZ 24^b.

54 || 1^b mişâl: mişâli S₃, TT || yürüt: vèrüp S₄.

54 || 2^a ol: o A₃.

54 || 2^b ki görse: görürse T₁ || anı: onı T₂ || cezm-i terk-i: terk-i cezm-i T₁, A₃.

54 || 3^a ğamda: ğamdan K.

54 || 3^b ètmedi anı: anı ètmedi TT ètmedi aña V.

54 || 4^a doldurur: taldurur B, A₃, TT.

54 || 4^b başumda: başumdan V başında [G] || dutan: tutan B dutar M || èdüp: èden V.

6 Bu beyit S₁'de yoktur.

54 || 5^a tîğ-ı: derd ü V || firâğuñla: firâğla V cefâğla K vişâlüñle TT.

54 || 5^b saña: - V || olmadı hâl-i dil: hâl-i dil olmadı T₁, A₃, TN, S₇, S₈, S₉, [G, D].

8 Bu beyit V'de yoktur.

54 || 6^a sancılı: şancılı M, TT, S₂.

10 Bu beyit M'de yoktur.

54 || 7^a oldu belûñ fikri ile: derd ü ğam belûñ oldu S₃.

54 || 7^b ol sırta: ol sır u S₃ ol sende [G] || vuzûh: fütûh V.

55.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ḵansı m̱ahuñ bilmezem mihriyle olmış zār şuḇh
Her gün eyler ẖalka bir ḏağ-ı niẖan ızẖar şuḇh
2. Batdı encüm çıẖdı gün yā bir es̱ir-i 'ışḵdur
Tökdi dürr-i eşk çekdi āh-ı āteş-bār şuḇh
3. N'ola ger emvāta iẖyā v̱erse şuḇhuñ demleri
Ẕikr-i la'lüñdür kim eyler dem-be-dem tekrār şuḇh
4. Bir muşavvirdür ki zerṟin kiḻk ile her gün çeker
Şaf̱ha-yı gerdüna naķş-ı 'arız-ı dil-dār şuḇh
5. Müjde bir ẖurşidḏen v̱ermiş meger bād-ı şabā⁸
Kim nişār eyler aña yüz biñ ḏür-i şehvār şuḇh
- 6.⁹ 'Āşık-ı şādıḵdur ızẖar-ı ğam eyler her seher
Āh ile ẖalkı yuẖusından kılur bīdār şuḇh
- 7.¹¹ Ėy Fuẕulī şām-ı ğam encāmına yoẖdur ümīd
Bir teselliḏür saña ol söz ki ḏerler var şuḇh

55 A₁ 20^a, İÜ 19^b, B 33, A₃ 24^a, KN 17^a, M 24^a, K 20^a, T₁ 92^b, P 247^a, S₁ 147^a, T₂ 22^a, S₂ 17^b, V 15^b, TT 25^a, S₃ 50^b, BN 18^a, TN 27^b, S₄ 30^b, S₅ 20^b, S₆ 21^a, S₇ 23^a, S₈ 18^a, S₉ 24^a, S₁₀ 23^b, S₁₁ 26^b, TZ 25^a.

55 || 1^a ḵansı: ẖansı A₁, KN, V, TT, S₄, S₅, [T] || m̱ahuñ: m̱ahum KN ayuñ A₃.

55 || 2^a bir: her S₄.

55 || 2^b çekdi: saçdı S₄.

55 || 3^b la'lüñdür: la'lüñden T₁, A₃, K, M, S₁, B, P, T₂, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ.

55 || 4^a zerṟin kiḻk: rengin kiḻk S₃, İÜ, [T] kiḻk-i zer TT || gün: gün kim TT.

55 || 4^b gerdüna: gerdün V.

55 || 5^a müjde bir: müjde A₁, KN, S₃, S₂, S₄ müjdei bir [G] || v̱ermiş: almış S₃, S₂, İÜ || şabā: seher İÜ, B, KN, M, K, T₁, P, S₁, T₂, S₂, S₃, BN, TN, S₄, S₅, S₆, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, [T].

55 || 5^b eyler: ėder T₁, A₃ || aña: oña A₁ seher [G] || biñ: miñ A₁, KN, T₂.

8 Bir sonraki beytin ilk mısrasının sonunda yer alan "seher" kelimesinin bu mısrayı etkilediği ve bu yüzden "seher" kelimesinin değerlendirdiğimiz nüshalarda yaygınlık kazandığı düşünülmektedir. Bu nedenle A₁, A₃, TT, S₇ ve TZ nüshalarında bulunan "saba" okunuşu tercih edilmiştir.

9 Bu beyit B'de yoktur.

55 || 6^a şādıḵdur: şādıklık V || her: tā A₁.

55 || 6^b kılur: kılup S₂, [G].

11 Bu beyit V'de yoktur.

55 || 7^b saña: baña KN.

56.

Mef'ûlû Fâ'ilâtün Mef'ûlû Fâ'ilâtün¹

1. Ol müşg-bû ğazâle ihlâşum eyle vâzıh
*Bellig şabâ selâmen miskiyyete'r-revâyıh*³
2. Olğaç ħabibe vâşıl bizden hem olma ğâfil
*Lâ takṭâ'i'r-resâ'il lâ tektemi'ş-şerâyıh*⁵
3. Yüzde sirişk kanı söyler ğam-ı nihânı
*Ḳad tezherü'l-me'ânî bi'l-ḥattî fi'l-levâyıh*⁷
4. Men mübtelâ-yı hicrân menden ırak cânân
*Ve'l-ömrü keyfe mâ kân mişle'r-riyâḫi râyıh*⁹
5. 'Işkın Fuzûlî-yi zâr terk etmek oldu düşvâr
*Yâ 'arifen bimâ şâr lâ tukşiri'n-neşâyıh*¹¹

56 A₁ 20^a, B 33, A₃ 24^b, KN 17^b, M 24^b, K 20^a, T₁ 92^b, P 247^a, S₁ 147^a, T₂ 22^b, S₂ 18^a, V 15^b, TT 25^a, S₃ 51^a, BN 18^b, TN 28^a, S₅ 20^b, S₆ 21^a, S₇ 23^a, S₈ 18^a, S₉ 24^b, S₁₁ 27^a, TZ 25^a.

56 || 1^a eyle: oldu [G].

3 Ey seher yeli! Ona benden misk kokulu selamlar götür.

56 || 2^a olğaç: olmağ V.

56 || 2^b şerâyıh: neşâyıh V sevâyıh S₅.

5 Mektupları kesme, açık şeyleri gizleme.

56 || 3^b tezherü'l: mazherü'l- T₁, TT, K, A₃ nazherü'l- S₂ || bi'l: fi'l- T₂ || fi'l: ve'l- V.

7 Manalar, levha üzerinde hat ile ortaya çıkar.

56 || 4^a ırak: ırak A₁, KN, B, A₃, S₂, S₃, S₅ yırak S₁.

56 || 4^b riyâḫi: riyâḫü'r A₃, T₁, T₂.

9 Ömür, öyle ya da böyle rüzgâr gibi geçip gider.

56 || 5^a etmek: étmez T₁ étdi T₂, S₅ || oldi: eyle V, T₂, S₅.

56 || 5^b bimâ: bilâ V.

11 Ey yaşananları bilen! Çok nasihat eyleme.

57.

Müfte'ılün Fâ'ilün Müfte'ılün Fâ'ilün/fâ'ilât

1. Kimsede ruh'sâruña tâkât-ı nezzâre yoḥ
'Âşıkı öldürdi şevk bir nazara çâre yoḥ
2. Bağrı bütünler maña ta'ne ederler müdâm
Hâlümi şerh etmekge bir cigeri pâre yoḥ
3. Yıgıdı menüm başuma dehr gamın n'eyesün
Bâdiye-yi 'ışkda men gibi âvâre yoḥ
- 4.⁵ Dehrde hem-tâ saña var perî yoḥ dësem
Var güzel çoḥ velî sen gibi hûn-h'âre yoḥ
- 5.⁷ Gözde gezer çizginüp kıatre-yi eşküm müdâm
Kıatre-yi eşküm gibi çarḥda seyyâre yoḥ
6. Çâk görüp göğsümi kılma 'ilâcum tabîb
Zâyî' olur merhemün mende biter yâre yoḥ
7. Zârlıgum 'ışkdan var Fuzûlî velî
Ol meh-i bed-mihrden raḥm men-i zâre yoḥ

57 A₁ 20^b, B 33, A₃ 24^b, KN 17^b, M 24^b, K 20^b, T₁ 93^a, P 247^a, S₁ 147^b, T₂ 22^b, V 16^a, TT 25^b, S₃ 51^b, BN 18^b, TN 28^b, S₄ 31^a, S₅ 21^a, S₆ 21^a, S₇ 23^b, S₈ 18^a, S₉ 24^b, S₁₀ 23^b, S₁₁ 27^a, TZ 25^b.

57 || 1^a nezzâre: nezzâr A₃ || yoḥ: yoḥ V.

57 || 1^b şevk: - V || yoḥ: yoḥ V.

57 || 2^a bütünler: yavaşılar K || ta'ne: ta'n TT.

57 || 2^b cigeri: ciger A₁, K || yoḥ: yoḥ V.

57 || 3^b men: biz V || gibi: kimi A₁, KN, S₅, [TD] || yoḥ: yoḥ V.

5 Bu beyit T₁'de yoktur.

57 || 4^a var perî yoḥ dësem: var perî yoḥ dësem M, K var imiş yokdur velî V var perî yoḥ demen [T, TD] vâḥ perî yok dëmem TN, S₈, [G].

57 || 4^b güzel: güzeli V perî TT || gibi: kimi A₁, KN, [T, TD] || hûn-h'âre: âvâre V || yoḥ: yoḥ V.

7 Bu beyit M'de yoktur.

57 || 5^a gezer: gezüp T₁, A₃, B, K, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ || çizginüp: çizginür V, TT, T₁, T₂, A₃, B, K, P, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ || müdâm: velî [T].

57 || 5^b gibi: kimi A₁, KN, [T, TD] || seyyâre: sitâre V || yoḥ: yoḥ V.

57 || 6^a göğsümi: sinemi A₃.

57 || 6^b yoḥ: yoḥ V.

57 || 7^a 'ışkdan: 'ışkda V, T₂, [G].

57 || 7^b bed-mihrden: bi-mihrden A₁, KN, V, B, S₃, P, S₆, S₈, S₁₀, S₁₁, [G, T] nâ-mihrden M nâ-mihrbân K bi-raḥmden TT || men: ten S₃ || yoḥ: yoḥ V.

58.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1.² N’ola ger çoçsa miyânun kemer-i zer güstâh
Getürüp çoğları ortaya zer eyler güstâh
2. Hâk-i sāgar Cem ü Cemşiddür ey pîr-i muğân
Haber êt sâkiye kim dutmaya sāgar güstâh
3. Reşk odıyla yağılır rişte-yi cānum ki neçün
Deger ol ‘arıza gîsû-yı mu‘anber güstâh
4. Revzenünden koma kim gün düşe hâlvetgehüñe
Harem-i şâha nê lâyıķ gire çâker güstâh
5. Sağla ey eşk edeb gêtme ser-i kūyına çoğ
Ki düşer gözden ü yüzden sürilür her güstâh
6. Hevesüm bâde-yi gül-gûna bu ümmîd iledür
Kim olam mest dutam dâmen-i dil-ber güstâh
7. Beñzedürsen özüñi itlerine her sâ‘at
Ey Fuzûlî olabilmez saña beñzer güstâh

58 A₁ 20^b, İÜ 20^a, B 33, A₃ 25^a, KN 18^a, M 25^a, K 20^b, T₁ 93^a, P 247^b, S₁ 147^b, T₂ 23^a, S₂ 18^a, V 16^a, TT 25^b, S₃ 51^b, BN 19^a, TN 28^b, S₄ 31^a, S₅ 21^a, S₆ 21^b, S₇ 23^b, S₈ 18^b, S₉ 25^a, S₁₀ 24^a, S₁₁ 27^b, TZ 26^a.

2 İÜ’de eksik varak olduğu için gazelin ilk beş beyti yoktur.

58 || 1^b çoğları ortaya: ortaya çokları T₂.

58 || 2^a cem ü: gül ü T₂ cem V, A₁, TT, T₂, S₃, M, TZ gil-i [G].

58 || 2^b haber: yeter A₃ || êt: tâ T₂ || sâkiye: satmaya A₁ || dutmaya: tutmaya A₃, B.

58 || 4^a revzenünden: ravzañdan A₁ || koma: kıyma A₁, KN,.

58 || 4^b şâha: şâh KN, V || gire: ki yere S₁.

58 || 5^a sağla: şakla S₂, TT.

58 || 5^b ki: kim T₁ || gözden ü yüzden: yüzden ü gözden T₂, [G] gözden yüzden KN.

58 || 6^a hevesüm: mevsim A₃, T₁, TT.

58 || 6^b kim: ki TT || mest: mest ü [T] || dutam: tutam A₃ tutam KN.

58 || 7^b olabilmez: olabilmen S₁.

59.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Reng-i rüyuından dem urmuş sāgar-ı şahbāya baḡ
Âftâb ilen kılur da'vâ dutılmış aya baḡ
2. Şem' başından çıḡarmış düd-ı şevk-ı kâkülün
Beyle kûteh 'ömr ile başındaki sevdāya baḡ
3. Êy selâmet ehli ol ruḡsâre baḡma zinhâr
İhtirâz eyle melâmetden men-i rüsvāya baḡ
4. Bildi 'ışkıında nemed-püş olduḡum âyîne tek
Raḡm édüp bir kez maña baḡmaz bu istiḡnāya baḡ
5. Sînemi çâk eyle gör dil ıztırâbın 'ışkıdan
Revzen aç her dem hevâdan mevc uran deryāya baḡ
6. Êy dēyen kim şâm-ı iḡbâlün nè yüzden tîredür
Sāye şalmış aya ol gīsü-yı 'anber-sāya baḡ
7. Êy Fuzûlî her nēce men' eylese nāşih seni
Baḡma anuñ ḡavline bir çihre-yi zibāya baḡ

59 A₁ 21^a, İÜ 20^a, B 34, A₂ 15^a, A₃ 25^a, KN 18^b, M 25^a, K 21^a, T₁ 93^b, P 247^b, S₁ 147^b, T₂ 23^a, S₂ 18^b, V 16^b, TT 26^a, S₃ 52^b, BN 19^a, TN 29^a, S₄ 31^b, S₅ 21^b, S₆ 22^a, S₇ 24^a, S₈ 18^b, S₉ 25^a, S₁₀ 24^a, S₁₁ 28^a, TZ 26^a.

59 || 1^a reng-i: reng ü A₁, İÜ, A₂, M, S₁, S₃, S₅ || rüyuından: rüyından V, M || sāgar-ı: sāgar u M, K.

59 || 1^b ilen: ile B, S₂, K, M, T₂, P, TZ || dutılmış: tutilmiş A₃, M.

59 || 2^a şevk: şem' V, A₁, KN, T₂, S₅ müşkîn S₄, [G].

59 || 2^b beyle: böyle A₃, B, M, T₁, S₁, S₂, TT || 'ömr ile: 'ömlü KN || ile: ilen S₄, S₅ || başındaki: başındaḡı S₂.

59 || 3^a selâmet: melâmet V || ehli: ehl K || baḡma: baḡmañ V.

59 || 3^b eyle: étme A₁.

59 || 4^a: 'ışkıında: 'ışkıından M, P, S₁₀, TZ 'ışkıda T₁, A₂ 'ışkıuında A₁ 'ışkıumdan V || âyîne tek: âyîne-veş S₂, TT, A₁, KN, T₂, V, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₁, [TD, G, D].

59 || 4^b bir kez: hergiz T₁, S₃, İÜ, S₄.

59 || 5^a 'ışkıdan: 'ışkıda [G].

59 || 5^b mevc uran: mevc urur KN mevc-zen S₄.

59 || 6^a iḡbâlün: hicrânuñ M || tîredür: ḡaradur TT.

59 || 7^b anuñ: onuñ A₁ || çihre: sûret S₁, T₁, B, V, M, K, S₂, P, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ.

60.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1.² Leblerün tek la'l lafzuñ tek dür-i şehvâr yoḥ
La'l ü gevher çoḥ lebün tek la'l-i gevher-bâr yoḥ
- 2.⁴ Senden êtmen dâd cevruñ var luṭfuñ yoḥ dëyüp
Mest-i zevk-ı şevkuñam birdür yanumda var yoḥ
- 3.⁶ Kime izhâr eyleyem bilmen bu pinhân derdi kim
Var yüz biñ derd-i pinhân kudret-i izhâr yoḥ
- 4.⁸ Devr ser-mest-i şarâb-ı ğaffet êtmiş 'âlemi
Munca ser-mestün temâşasına bir huş-yâr yoḥ
- 5.¹⁰ Halkı medhûş eylemiş h'âb-ı şeb-i tûl-ı emel
Şubḥ taḥkîk-ı 'âlâmâtına bir bîdâr yoḥ
- 6.¹² Şûreti zîbâ şanemler yoḥ dëmen büt-hânedede
Var çoḥ ammâ saña beñzer büt-i hûn-h'âr yoḥ
- 7.¹⁴ Êy Fuzûlî sehldür her ğam ki ğam-h'ârı ola
Ğam budur kim mende biñ ğam var bir ğam-h'âr yoḥ

60 A₁ 21^a, İÜ 20^a, B 34, A₂ 15^a, A₃ 25^b, KN 18^b, M 25^b, T₁ 94^a, P 247^b, S₁ 148^a, T₂ 23^b, S₂ 18^b, V 16^b, TT 26^a, S₃ 52^a, BN 19^b, TN 29^b, S₄ 31^b, S₅ 21^b, S₆ 22^a, S₇ 24^a, S₈ 19^a, S₉ 25^b, S₁₀ 24^b, S₁₁ 28^a, TZ 26^b.

2 Bu beyit A₂'de yoktur.

60 || 1^a la'l: la'l ü S₁, B, P, S₄, S₅, S₆, S₇, S₁₁, [T, G, TD] || şehvâr: şehvâre V.

60 || 1^b la'l ü: la'l M, T₁, A₁, V || tek: - T₁ || la'l-i: la'l ü S₄ || gevher-bâr: gevher-bâre V.

4 Bu beyit A₂'de yoktur.

60 || 2^a senden: benden V || êtmen: êtmeñ V êtsem TT || cevruñ: cevrin V || var: var u S₃, M, İÜ, [T] || dëyüp: dëyü M, A₃ dutup T₁.

60 || 2^b zevk-ı şevkuñam: zevk ü şevkuñam A₃, S₃ zevk-ı şevk kim KN şevk-ı zevkuñam S₂.

6 Bu beyit A₂'de yoktur.

60 || 3^a eyleyem: eyleyin S₃, M, İÜ || derdi: derd T₁.

60 || 3^b biñ: miñ A₁, KN || kudret: kuvvet A₁, V, TT, [G] tākāt S₃, İÜ || izhâr: tekrâr [G] güftâr [T].

8 Bu beyit A₂'de yoktur.

60 || 4^b munca: bunca B, TT, S₂, S₃, M, P, İÜ || temâşasına: temâşasında S₃, İÜ || huş-yâr: huş-yâre V.

10 Bu beyit A₂'de yoktur.

60 || 5^b şubḥ: hiç A₁ || taḥkîk-ı: taḥkîküñ T₂, TT taḥkîki S₄, [G, TD] || bîdâr: huş-yâr M.

12 Bu beyit S₂'de yoktur.

60 || 6^a şûreti: şûret-i M, T₁, S₃, İÜ, S₄, S₅ || dëmen: dëmeñ V dëyen S₁, M dëme TT denen [G].

60 || 6^b saña: bir saña [TD] || hûn-h'âr: hûn-h'âre V ayyâr [G].

14 Bu beyit İÜ ve S₃'te yoktur.

60 || 7^b kim mende biñ: kim mende miñ KN kim mende miñ KN ki bende biñ TT mende kim miñ A₁ ki biñ V kim bende yüz S₄ ki bende min [G] || var: var ü A₃ [T].

61.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Germdür şâm u seher mihrüñle çarh-ı láciverd
Geh sirişk-i al eder izhâr geh ruhsâr-ı zerd
2. Şubha yarar 'aşık-ı şadık demeñ 'âlemde kim
Bir nefes geçmez ki çekmez süz-ı dilden âh-ı serd
3. Yağış şanma ey gönül ehl-i hıred eṭvârını
Olma ğâfil 'ışk derdinden yaman olmaz bu derd
- 4.⁵ Mümkün olduğça felek manşübesinden kıl hâzer
Neşe kim hâlî degül bî-dâd naḳşından bu nerd
5. Zülmet-i ğam ıztırâbın çekmez ol âzâde kim
Her ta'alluḳdan ola hurşid-veş 'âlemde ferd
6. Ey Fuzûlî kesme ol meh-veş vişâlinde ümîd
Şabr kıl kim devr devrânı degül bî-hûde gerd

61 A₁ 21^b, İÜ 20^b, B 34, A₂ 15^a, A₃ 25^b, KN 19^a, M 25^b, K 21^a, T₁ 94^a, P 248^a, S₁ 148^a, T₂ 23^b, S₂ 18^b, V 17^a, TT 26^a, S₃ 52^b, BN 19^b, TN 29^b, S₄ 32^a, S₅ 22^a, S₆ 22^b, S₇ 24^b, S₈ 19^a, S₉ 25^b, S₁₀ 24^b, S₁₁ 28^b, TZ 27^a.

61 || 1^a mihrüñle: mihrinle T₂ mihrüñde K.

61 || 1^b izhâr: izhâr ü B, K, S₅ [T]

61 || 2^a yarar: beñzer A₃, K, P, S₁, M, B, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ, [T, G, TD] || 'aşık-ı: 'aşık T₁.

61 || 2^b çekmez: çeker A₁.

61 || 3^b olmaz: olur T₂, S₄, S₅.

5 Bu beyit V'de yoktur.

61 || 4^b naḳşından: derdinden TT.

61 || 5^a zülmet-i: zülmet ü V || âzâde: âzâd V âvâre TT, S₅.

61 || 5^b -veş: tek A₃, B, M, K, T₁, S₁, P, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ.

61 || 6^a meh-veş vişâlinde: meh-veş cemâlinde KN, T₂, BN, S₄, S₅, [T, G, TD] meh-veş fi'âlinde A₂, S₃, İÜ meh-veşlerinden sen A₁ || ümîd: naẓar T₂.

61 || 6^b kim: ki V - S₂.

62.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Nâledendür ney gibi âvâze-yi 'ışķum bülend
Nâle terkin kılmazam muṭlaķ³ kesilsem bend bend
2. Kıl meded êy baḥt yoḥsa kām-ı dil mümkün degül
Böyle kim ol dil-rübâ bî-derddür men derdmend
- 3.⁵ Dâğlardur odlu gönlümde kıarası kıopmamış
Yâ sebât-ı 'ışķ için od üzre bir nêce sipend
4. Açılır gönlüm gehî kim girye-yi telḥum görüp
Açar ol gül-ruḥ tebessüm birle la'l-i nûş-ḥand
5. Ḥâk-i râhuñdan meni kıaldurabilmez sâye tek
Kılsa gerdün âftâbuñ her şu'â'ın bir kemend
6. Câm dut dër sâķî-yi gül-çihre zâhid terk-i câm
Êy gönül fıkır eyle gör kim kıansıdur dutmalu pend
7. Êy Fuzûlî şüret-i faķruñ kıabül-i düstdur
Hiç dervişı senün tek görmedüm sulṭân-pesend

62 A₁ 21^b, İÜ 20^b, B 35, A₂ 16^a, A₃ 26^a, KN 19^a, M 26^a, K 21^b, T₁ 94^b, P 248^a, S₁ 148^b, T₂ 24^a, S₂ 19^a, V 17^a, TT 26^b, S₃ 53^a, BN 20^a, TN 30^a, S₄ 32^b, S₅ 22^a, S₆ 22^b, S₇ 24^b, S₈ 19^b, S₉ 26^a, S₁₀ 25^a, S₁₁ 29^a, TZ 27^a.

62 || 1^a gibi: kimi KN, [T, TD].

62 || 1^b kılmazam: urmazam A₃ || muṭlaķ: her dem T₁, S₁, S₂, T₂, V, S₄, S₅, S₁₀, S₁₁, [G] bir dem A₁, BN, S₆ ney tek [T, TD, D].

3 Cem Dilçin, hem "Fuzûlî Divanı Üzerine Notlar" isimli çalışmasında hem de "Fuzûlî'nin Şiirlerinde İkillemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni" isimli makalesinde doğru farkın "ney tek" olması gerektiğini Fuzûlî'nin üslubunu nazar-ı dikkate alarak ifade eder. Ancak değerlendirdiğimiz nüshalarda "ney tek" okunuşu bulunmamaktadır.

62 || 2^a meded: hû T₁, K, A₃, M, TZ || yoḥsa: ve'r-ne T₁, K, A₃, M, B, S₂, P, TN, S₇, S₉, TZ.

62 || 2^b böyle: beyle A₁, KN, TT, T₂, A₂, S₃, S₄, S₅, TZ, [T, G, TD] || bî-derddür men: bî-derd ü ben A₃.

5 Bu beyit S₃'te yoktur.

62 || 3^a odlu: odlar T₁ || gönlümde: sînemde TT göğsümde S₂, TZ, [T, G, TD] || kıopmamış: kıoyulmuş KN.

62 || 3^b sebât: şerâr A₁ || od: ot A₂, KN, T₁, S₁, İÜ.

62 || 4^a girye-yi telḥum: nâle-yi zârum TT.

62 || 5^a kıaldurabilmez: kıaldurabilmen S₁ || tek: -veş S₂.

62 || 5^b âftâbuñ her: âftâbın her V, TT âftâbından S₁ || şu'â'ın: şu'â'uñ A₁ || bir: her A₁ || kılsa gerdün âftâbuñ: âftâbın kılsa gerdün [G].

62 || 6^a dut: tüt A₃, M tut B.

62 || 6^b kıansıdur: kıansıdur A₁, KN, V, TT, T₂, S₄, S₅ || dutmalu: tütmalu A₃ tutmalu B.

62 || 7^b sulṭân: müşkil T₁.

63.

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1.² Göz haıuından merdümin maıv  tmedin bulmaz mur d
Z yi  eyler h snu ni haııtu ı sev d  zre sev d
2. Olabilmez  ın-i z lf unden c d  g z merd mi
C ri olmuşdur bu  adet  urrazuz olmaz mid d
3. G nl n  humdan teraıııum ş retin g sterdi lik
Mevcden su naışına  oıı  tmek olmaz i tim d
4. Eşk    hum nefreti  at   tdi  lden  lfet m
 izginen  evremde y  gird- bdur y  gird-b d
5. Ge di tenden oıııııu  tenh   alup dil dem-be-dem
N leler eyler ge en hem-demlerin  td k e y d
6.   k-i s nemden g n l  ııııı     d olsam n ola
 yle  fetden y ııas n  urtaran olmaz mı ş d

⁶³ A₁ 22^a, IÜ 21^a, B 35, A₂ 15^b, A₃ 26^a, KN 19^b, M 26^b, K 21^b, T₁ 94^b, P 248^a, S₁ 148^b, T₂ 24^a, S₂ 19^a, V 17^b, TT 26^b, S₃ 53^a, BN 20^a, TN 30^a, S₄ 32^b, S₅ 22^b, S₆ 23^a, S₇ 25^a, S₈ 19^b, S₉ 26^a, S₁₀ 25^b, S₁₁ 29^a, TZ 27^b.

2 Bu gazelin matla beyti, A₃'te metin içerisinde dipnottaki şekilde, kenarda ise metindeki şekilde kaydedilmiştir. Kenardaki yazı farklı olduğu için bunun sonradan eklendiği söylenebilir.

63 || 1^a merdümün: merdüni S5 || mahv: terk TT || étmedin: étmedi A1 olmadın V || bulmaz: tapmaz A2 ||
1. mısra: merdümün mahv étmedin olmaz haıuından dıde şād A3, TN, S9.

63 || 1^b hüs-nüñi haṭṭuñ: hüs-n-i haṭuñ hem V || 2. mısra: bulmağ olmaz zevk haṭlardan açılmañ seväd
A3, TN, S9.

63 || 2^a olabilmez çin: olabilmen S₁.

63 || 2^b тұrrasuz: kilksüz T₂.

63 || 3^a gönlün âhumdan: gönlî âhumdan S₄ âhdan gönlî S₅ gönlüm âhumdan [G] || şüretin: şüreti S₃ || gösterdi: götürdi M gönlüm [G].

63 || 3^b su: şu A₃, TT, S₂ || çok etmek: göstermek V || i'timād: i'tikād T₁, S₁, S₃, B, M, TZ.

63 || 4^a eşk ü: reşk V eşk KN, M, K, T₁, TZ, [G] || nefreti: nefret T₁.

63 || 4^b çizginen: çevrülen V || gird-âbdur: gerdündür V.

63 || 5^a 1. mısra: geçdi okuñ neyleri tenden dil etmedi dem-be-dem T₂.

63 || 5^b nâleler: nâle V, S₄ || eyler: eylerler V kıılır TT eyler dil S₄ || hem-demlerin: hem-demleri A₃, T₁ ||
 êtdükçe: kıldıkça [G].

63 || 6^a çāk-i: çāh-i [T] || sīnemden: sīnemde S₁, V, T₇, S₅ || göñül: okuñ S₄ || şād: yād S₃.

63 || 6^b öyle: eyle A₁, KN, TT, T₂, A₂, V, S₃, S₄, S₅, TZ, [T, G] beyle [TD] || olmaz: olmaya M.

- 7.¹ Şive-yi şimşād-ı kıaddün görse eyler bağbān
İ'tidāl-i servden elbette selb-i i'tikād
8. Kıoyma nākış ehl-i derd içre Fuzûlîni tabīb
Eyle bir dermān ki derdin êde gün günden ziyād

1 Bu beyit V'de yoktur.

63 || 7^a şive: şîşe B || kıaddün: kıadrin T₁.

63 || 7^b i'tidāl: i'tikādı T₁, i'tikālî S₁ i'tikād M.

63 || 8^a kıoyma: dēme A₂, S₃, S₂ || derd: derde S₁ || Fuzûlîni: Fuzûliden İÜ || 1. mısra: dēme nākış derd içre bu Fuzûlîni tabīb V.

63 || 8^b derdin êde gün günden: ola derdi gün günden T₁, S₁ gün günden êde derdin T₂.

64.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ėy mezâķ-ı cāna cevruñ şehd ü şekker tek lezîz
Dem-be-dem zehr-i ġamuñ ķand-i mükerrer tek lezîz
2. Āteş-i berķ-ı firâķuñ nār-ı düzaķ tek elîm
Cür'a-yı cām-ı vişālûñ āb-ı Kevşer tek lezîz
- 3.⁴ Şerķ-i aķvālüm saña meste naşîķat gibi telķ
Telķ ġüftāruñ maña maķmûra sâġar tek lezîz
- 4.⁶ Dāġ-ı 'işķuñ derdi zevķ-ı salţanat tek dil-pezîr
Ĥāk-i kūyuñ seyri feth-i heft-ķişver tek lezîz
5. N'ola bulsam zevķ köydürdükķe ġöġsüm üzre dāġ
Ehl-i derde dāġ olur bî-derde zîver tek lezîz
- 6.⁹ Tāze tāze dāġ-ı derdüñdür dil-i sūzānuma
Fi'l-meşel hırş ehline cem'iyet-i zer tek lezîz
- 7.¹¹ Ėy Fuzûlî 'ālemüñ ġördüm ķamu ni'metlerin
Hiç ni'met ġörmedüm didār-ı dil-ber tek lezîz

64 A₁ 22a, İÜ 21b, B 36, A₂ 16a, A₃ 26b, M 26b, K 22a, T₁ 95a, P 248b, S₁ 149a, T₂ 24b, S₂ 19b, V 17b, TT 27a, S₃ 53b, BN 20b, TN 30b, S₄ 33a, S₅ 22b, S₆ 23a, S₇ 25b, S₈ 20a, S₉ 26b, S₁₀ 25b, S₁₁ 29b, TZ 28a.

64 || 1^a cāna: cānāne S₅ || cevruñ: şevķüñ A₁ || şehd ü: şehd A₂, V şehdi [G] || şekker tek: şekkerden A₂.

64 || 1^b ġamuñ: lebûñ A₁.

64 || 2^a firâķuñ: mezâķuñ V || nār: nāle T₁.

4 Bu beyit T₂ ve S₅'te yoktur.

64 || 3^a şerķ-i: şerķ [D] || meste: mest A₂, V kılsa T₁ || gibi: kimi B, A₁, KN, [TD].

6 Bu beyit A₁'de yoktur.

64 || 4^a dāġ: derd S₅ || 'işķuñ: şevķuñ S₅ || derdi: derd-i T₁, M, V, S₅.

64 || 4^b seyri: yeri A₃.

64 || 5^a köydürdükķe ġöġsüm üzre: yandurdukķa ġöġsüm üzre S₂ ġördükķe ġöġsüm üzre V köydürdükķe sînem üzre T₁, S₁, B, M, A₃, K, P, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ ġöġsüm üzre köydürünķe A₁.

64 || 5^b derde: derd ü A₁.

9 Bu beyit A₁'de yoktur.

64 || 6^a tāze tāze: tā nihāl-i V || derdüñdür: derdüñden T₁, S₁, A₃, K, M, T₂, TZ derdüñ-dürür V.

11 Bu beyit V'de yoktur.

65.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Cilve-yi 'aks-i ruḥuñ âyinede ey reşk-i ḥūr
Rūšen etmiş anı kim ḥurşiddendür aya nūr
2. Berķ-ı âhum gök yüzün dutmuş sirişküm yer yüzün
Şoḥbetümden hem vuḥûş etmiş teneffür hem tıyūr
3. 'Işķ resmi ger budur müşkil yeter dermāna derd
Derd ehli bî-zebān bî-derdler mest-i ğurūr
4. Dāġ-ı dil-süzün firāķuñ kıldı gün günden füzün
Nūr-ı māh efzün olur ḥurşidden olduķça dūr
5. Va'de-yi luṭfuñ çoḥ ammā baḥt yār olmaz nè sūd
Gül getirmez āb-ı şîrîn vèrmek ile ḥāk-i şūr
6. Tār-ı zülfüñdür mi ruḥsāruñda cânlar meskeni
Yā biraḥmıṣ bir reh-i pür-piç ü ḥam gülzāre mūr
7. Ol ser-i kūy itleri içre Fuzûlî yoḥ yèrüm
Bes maña mātem-serā men ḵandan u bezm-i sūrūr

65 A₁ 22^a, B 36, A₂ 16^b, A₃ 26^b, KN 20^a, M 27^a, K 22^b, T₁ 95^b, P 248^b, S₁ 149^a, T₂ 25^a, S₂ 19^b, V 18^a, TT 27^a, S₃ 54^b, BN 21^a, TN 31^a, S₄ 33^b, S₅ 23^a, S₆ 23^b, S₇ 25^b, S₈ 20^b, S₉ 27^a, S₁₀ 26^a, S₁₁ 30^a, TZ 28^a.

65 || 1^a 'aks-i ruḥuñ âyinede: ḥüsn-i ruḥuñ âyinede TT âyinede 'aks-i ruḥuñ V.

65 || 1^b ḥurşiddendür aya nūr: ḥurşiddendür 'ayn-ı nūr A₁ ḥurşiddendür âyine dūr A₃.

65 || 2^a dutmuş: tıtmış A₃, M.

65 || 2^b etmiş: eyler [G].

65 || 3^a resmi: derdi T₂, TT.

65 || 3^b bî-derdler: bî-derd M || mest-i: ser-mest-i M.

65 || 4^a dil-süzün: dil-süzün V dil-süz S₂, P, TN, S₅, S₈ dil-süzüm TT dil-süzünüñ S₁₀ dil-süzü [T, G, TD] || gün günden: gün-be-gün S₁ || füzün: ziyād TT.

65 || 4^b olduķça dūr: aldūķça nūr A₃, A₁, T₂, S₄, S₅, S₈, S₁₀.

65 || 5^a luṭfuñ: vaṣluñ T₁, S₁, B, A₃, M, K, P, V, T₂, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ luṭfi S₄ || çoḥ: çoġ A₃, S₂ || baḥt yār: yār baḥt T₁, S₁.

65 || 5^b getirmez: götürmez T₁, A₁, TZ bitürmez [T, TD] || vèrmek ile: vèrmeyince M || ḥāk: āb V cāy TT.

65 || 6^a tār: yār A₃ taze T₁ tīb [T] || zülfüñdür: la'lüñdür A₃ || cânlar: dutmuş V || meskeni: çekmege T₂.

65 || 6^b bir: bu S₁ || reh-i: yere A₃, T₁, V || pür-piç ü: pür-piç M, K || ḥam: ḥam u S₁.

65 || 7^a kūy: kû A₁, A₃, V || itleri içre: içre itleri A₁ èlleri içre [G].

65 || 7^b baña: saña S₂ || mātem-serā men: mātem-serāy T₁, A₂, A₃, B, V, S₇, S₉ mātem-serā sen S₂ mātem-serāyın M, TZ || ḵandan: ḥandan S₁, V, TT, S₆, [T] ḵandadır S₂ ḵanda S₅, S₁₀ ḵanda S₁₁ || bezm-i: ḵandan T₂, BN, S₄, [G] ḥandan V, [TD, D] ḵanda S₅.

66.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1.² Yanan 'ışk âteşine âteş-i dūzaḥdan eymindür
Nè kim bir kez yanar yandırmaḡ anı ḡayr-ı mümkündür
2. Bıraḥdum zevraḡ-ı dil eşk baḥrine saḡın ey mäh
Temevvüc vèrmesün teşvîş aña kim anda sâkindür
3. Dehânuñ dürcini ḥâl-i lebün gözden nihân etmiş
Emânet gör ki Hindü maḡzen-i lü'lüye ḥâzindür
4. Ğamuñ kim tökdi ḡanum dilde sâkin olduḡın bildüm
Ki ḥalvet çekmegüñ te'sîri keşf-i sırr-ı bâḡındur
5. Ciger dâḡına merhem oldu peykânuñ bi-ḡamdi'llâh
Sa'âdet kevkebine aḡter-i baḡtum muḡârendür
6. Ruḡuñdan nür uğurlar şem' başın kesseler câ'iz
Budur bir ḡul ser-encâmı ki sulṡânına ḡâyindür
7. Fuzûlî ḡâlî olmaz şüret-i dil düst fikrinden
Bu ma'nâdan ki Beytu'llâh dèrler ḡalb-i mü'mindür

66 A₁ 22^b, İÜ 21^b, B 36, A₂ 16^b, A₃ 27^a, KN 20^a, M 27^b, K 22^b, T₁ 95^b, P 248^b, S₁ 149^b, T₂ 25^a, S₂ 20^a, V 18^a, TT 27^b, S₃ 54^a, BN 21^a, TN 31^b, S₄ 34^a, S₅ 23^a, S₆ 23^b, S₇ 26^a, S₈ 20^b, S₉ 27^a, S₁₀ 26^a, S₁₁ 30^a, TZ 28^b.

2 İÜ'de eksik varaktan dolayı sadece ilk iki beyit vardır.

66 || 1^a eymindür: iymindür [TD] imendür [T] eymendür [G].

66 || 1^b yanar: yana M, S₄, [G] || yandırmaḡ: yandırmaḡ A₃, S₂.

66 || 2^a dil: - S₂ || saḡın: saḡın S₃, S₂, M || mäh: âh M, T₁, A₂ eşk S₁ dil [G].

66 || 2^b aña: oña A₁ || anda: onda A₁.

66 || 3^a dehânuñ: dehân V || dürcini: dürci V şevḡını TT dercini [G].

66 || 3^b emânet: 'imâret A₁ || ki: - S₁ || hindü maḡzen-i lü'lüye: lü'lü' maḡzen-i hindüya M, K hindü maḡzeni lü'lüye S₄, S₅, [G].

66 || 4^a ḡamuñ kim: ḡamuñ ger V || tökdi: dökdi A₃, B, M, K, T₁, S₁ || sâkin: pinhân [TD, G, D].

66 || 4^b çekmegüñ: çekmenüñ V, S₂, [G] çekdüḡüñ M || keşf-i sırr-ı: sırr-ı keşf-i B, A₂, S₂, K, S₃, M, P, TZ.

66 || 6^a uğurlar: alur çün T₁ || kesseler: kesse bir T₁.

66 || 6^b sulṡânına: sulṡân ile V sulṡânıyla S₅.

66 || 7^a olmaz şüret-i dil: olma şüret-i dil A₃ étme gönlüñi şol T₁.

66 || 7^b ma'nâdan: ma'nâda T₁, S₅.

67.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Çeşm-i şüret-bâzuma müjgân şafî hengâmedür
Kana batmış her müjem bir şüh-ı gül-gün câmedür
2. Tâ haţuñ üzre ham-ı ebrûlaruñ ser-germiyem
Her sözüm derd-i dil imlâsına bir ser-nâmedür
3. Gösterür her dem 'alâmetler kıyâmetden kadüñ
Kâyim etmiş haşır burhânın 'aceb 'allâmedür
4. Yüzde naķş-ı hûn-ı dil râz-ı nihânum fâş êder
Şerh-i gam taķrîrine her kirpügüm bir hâmedür
5. Derdüm oldur kim müselmân olmuş ol tersâ-beçe
Küfre olan zulmler ta'nı bugün İslâmadur
- 6.⁷ Êy şabâ rahm et kim ol bî-derd kılmış terk-i cevri
Çâre-yi derd-i dilüm mevķûf bir i'lâmadur
7. Êy Fuzûlî bulmadum reng-i riyâdan bir şafâ
N'ola ger meylüm bu reng ile mey-i gül-fâmadur

67 A₁ 22^b, B 37, A₂ 17^a, A₃ 27^a, KN 20^b, K 23^a, T₁ 96^a, P 248^b, S₁ 149^b, T₂ 27^b, S₂ 20^a, V 18^b, TT 27^b, S₃ 54^a, BN 23^a, TN 31^b, S₄ 36^b, S₅ 25^a, S₆ 25^b, S₇ 26^a, S₈ 20^b, S₉ 27^b, S₁₀ 26^b, S₁₁ 31^a, TZ 28^b.

67 || 1^a şafî: saf-ı A₂, S₃, S₅, [T, TD, D] || hengâmedür: bigânedür T₂.

67 || 1^b kana: kanuma K.

67 || 2^a ebrûlaruñ ser-germiyem: ebrûda sırrın görmişem TT.

67 || 2^b derd-i: derd ü V derddür ü T₂.

67 || 3^a kadüñ: kaşuñ V.

67 || 4^a râz: zâr u S₁ naķş TT.

67 || 4^b taķrîrine: taķdırine V taķrîrine S₇, S₉, [T, TD, D] || kirpügüm: kprügüm V.

67 || 5^a olmuş: oldu TT.

67 || 5^b zulmler: zâlimlerüñ A₁, KN, || ta'nı: ya'ni [G] || islâmadur: hengâmedür A₁.

7 Bu beyit A₂'de yoktur.

67 || 6^a et kim: et ki A₃, TT, S₃, [G] eyle V || bî-derd: bî-dâd V || terk-i cevri: cevri terk V.

67 || 6^b derd-i: derd ü KN, V || mevķûf: mevķûfi A₃ || i'lâmadur: 'allâmedür V, S₂.

67 || 7^a riyâdan: deryâdan S₁.

68.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Şu'le-yi şem'-i ruhuñ ağıyâre bezm-efrûz olur
Âh kim yêtgeç maña bir berķ-ı 'âlem-sûz olur
2. Ğayr çeşmüñden bulur her dem nigâh-ı merhamet
Men nê kıldum kim naşibüm nâvek-i dil-dûz olur
3. Her gün açar göñlümi zevķ-ı vişâlün yeñleden
Gerçi güller açmağa her yılda bir nev-rûz olur
4. Hâle tek çılmaz evinden mäh-ţal'atlar müdâm
Her kimüñ devr-i kıamerde ٱ'ali'i firûz olur
5. Sâ'idüñ zevķiyle terk etmiş Fuzûlî 'âlemi
Meyl-i şahrâ eylemez her kıuş ki dest-âmûz olur

68 A₁ 23^a, B 37, A₂ 17^b, A₃ 27^b, KN 21^a, M 27^b, K 23^a, T₁ 96^b, P 249^a, S₁ 150^a, T₂ 27^b, S₂ 20^b, V 19^a, TT 27^b, S₃ 54^b, BN 23^b, TN 32^a, S₄ 37^a, S₅ 25^b, S₆ 26^a, S₇ 26^b, S₈ 21^a, S₉ 27^b, S₁₀ 27^a, S₁₁ 31^a, TZ 29^a.

68 || 1^b yêtgeç: yêtmez A₁.

68 || 2^a ğayr: ğayrı A₃, S₂ ğayra V, T₂.

68 || 2^b kim: ki V.

68 || 3^a açar: açılır A₁ || yeñleden: yeñiden V nev-be-nev S₂.

68 || 3^b yılda: ılda V, A₁.

68 || 4^a tek: dek T₂ dik KN, S₄ -veş A₂, S₂, V, S₃.

68 || 4^b kıamerde: felekde S₃.

68 || 5^b her: bir A₁, KN, S₂, M, S₁₀, S₁₁, [T, TD, D].

69.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Şabûh için maña dürd-i mey-i şebâne yeter
Eşer ki var harâb olmağa bahâne yeter
2. Cefâ oğın maña yağdurmañ ancağ ey eflâk
Demeñ ki yèddi kemân-dâra bir nişâne yeter
3. Beyâna yètmege derd ü ğamum fesâneleri
Zebânum âteş-i dilden çıhan zebâne yeter
4. Kopardı merdüm-i çeşmüm gönül binâsın kim
Habâb-ı eşk hevâ nağdine hızanê yeter
5. Lebün hayâli ile pâre pâre oldu ciger
Güvâh-ı hâl maña eşk-i dâne dâne yeter
6. Harîf-i bezm-i ğamem hün-ı dil şarâbum olup
Terâne-yi tarabum âh-ı 'âşıkâne yeter
- 7.⁸ Fuzûlî istemezem mesned-i Cem ü Cemşîd
Maña nişîmen-i devlet şarâb-hâne yeter

69 A₁ 23^a, İÜ 22^a, B 37, A₂ 17^b, A₃ 27^b, KN 21^a, M 28^a, K 23^b, T₁ 96^b, P 249^a, S₁ 150^a, T₂ 28^a, S₂ 20^b, V 19^a, TT 28^a, S₃ 55^a, BN 23^b, TN 32^a, S₄ 37^a, S₅ 25^b, S₆ 26^a, S₇ 26^b, S₈ 21^a, S₉ 28^a, S₁₀ 27^a, S₁₁ 31^b, TZ 29^b.

69 || 1^a dürd-i: dürdi V || mey: - S₂.

69 || 1^b ki var: var ki K çü var KN, [G].

69 || 2^a yağdurmañ: yağdurma A₁, T₂, TT, S₅, [G] yağdurmağ K yağdurma V, S₄.

69 || 2^b yèddi: yetdi A₃.

69 || 3^a yètmege: etmege [G] || derd ü: derd-i TT süz u T₂ || ğamum: ğam V, A₁.

69 || 3^b çıhan: çıkar S₃.

69 || 4^a kopardı: kopard S₁ || binâsın: binâsını A₃.

69 || 4^b hevâ: gönül A₁, M || nağdine: nağdüme S₃ || hızanê: bahâne A₁.

69 || 5^a lebün hayâli: hayâl-i tîğün T₂ || pâre pâre oldu: oldu pâre pâre S₄, [G] || ciger: gönül A₁, KN.

69 || 6^a ğamem: ğam M || şarâbum: şarâb V, T₁ || olup: olur S₁.

8 Bu beyit A₂'de yoktur.

69 || 7^a cem ü: cem V, S₂.

69 || 7^b şarâb-hâne: ol âsitâne TT.

69 || S₄, S₁₀, G'de maktadan önce iki beyit bulunmaktadır:

Raķib eğerse cefâ men velî yine şâdem
Ki yahşı yahşıya uğrar yaman yamane yeter
Sen ey raķib hâzer kıl şerâr-ı âhuma kim
Bu şu'leden seni yahmağa bir zebâne yeter

70.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

1. Geh gözde geh gönülde hadengün mekân dutar
Her kanda olsa kanlunu elbette kan dutar
2. Dil çekse n'ola cân u teni hâk-i kûyuña
Hâr u has eltür anda ki kuş âşiyân dutar
3. Zîkr-i lebünle zülfüne cân boldı dest-res
Anuñ gibi ki ohiyup efsün yılan dutar
4. Dil dutdı gonce ile berâber dehânuñı
Bu 'aql-ı nâkış ile özin hurde-dân dutar
5. Hürşîd hürmenine urar şu'le şu'le od
Âhum ki lahza lahza reh-i âsmân dutar
6. Cân eyledükçe meyl-i temâşâ-yı kâmetün
Göz revzenin sirişk-i revânum revân dutar
7. Dutmağ diler kapuñda Fuzûlî mağâm lîk
Bu sırrı kimseye açabilmez nihân dutar

70 A₁ 23^b, İÜ 22^a, B 38, A₃ 27^b, KN 21^b, M 28^a, K 23^b, T₁ 97^a, P 249^a, S₁ 150^a, T₂ 28^a, S₂ 21^a, V 19^a, TT 28^a, S₃ 55^a, BN 24^a, TN 32^b, S₄ 37^b, S₅ 26^a, S₆ 26^a, S₇ 27^a, S₈ 21^b, S₉ 28^a, S₁₀ 27^b, S₁₁ 31^b, TZ 29^b.

70 || 1^a hadengün: hadeng KN, T₁, K || dutar: tutar A₃, B.

70 || 1^b kanda: hânda A₁, KN, V, T₂, S₄ || kanlunu: kanlun T₁ kanlu A₁ kanluyı TT || dutar: tutar A₃, B.

70 || 2^a teni: dili TT.

70 || 2^b eltür: olur S₃, S₂, İÜ ister V ilter [T] || anda: onda A₁, K || dutar: tutar A₃, B.

70 || 3^a zîkr: fîkr V || zülfüne: zülfde T₁ || cân: dil [G] || boldı: oldu S₃, S₂, İÜ, [TD] buldı [T].

70 || 3^b anuñ: onuñ A₁ || gibi: kimi A₁, KN, [T, TD] || ki: kim T₂, [T, TD] || yılan: ılan V, S₃, A₁ || dutar: tutar A₃, B.

70 || 4^a dutdı: tutdı A₃, B tutdı S₁.

70 || 4^b özin: olan İÜ || hurde-dân: nükte-dân A₁ || dutar: tutar A₃, B.

70 || 5^a od: ot A₁, KN, A₃, B, M, K, T₁, S₁, S₂, S₃, P, İÜ.

70 || 5^b reh-i: rāh-ı S₂ || dutar: tutar A₃, B.

70 || 6^b revzenin: revzen T₁ || dutar: tutar A₃, B.

70 || 7^a dutmağ: tutmağ A₃, B || kapuñda Fuzûlî: Fuzûlî kapuñda S₃, TT, S₂, K, M, İÜ, S₈, S₁₀, [T, G, TD].

70 || 7^b kimseye: kimse V || dutar: tutar A₃, B.

71.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1.² Høšem kim dem-be-dem giryân gözüm ol hâk-i pâdandur
Ziyânı olmaz ol gözyaşınıñ kim tütüyâdandur
2. Dem-â-dem merdüm-i çeşmüm içer kıan zülf ü hâlünden
Belî ekşer me'âşî ehl-i deryânuñ karadandur
3. Deme Ferhâd kıanın tökmiş ancak 'ışk şemşîri
Menüm gör kıanlı yaşum kim bu hem ol mâ-cerâdandur
4. Mu'anber sünbülünden almadın bû olmadum rüsvâ
Bu rüsvâlık maña senden degül bâd-ı şabâdandur
5. Hâbâb-ı eşk içinde müy-ı jülîdemle hoş-hâlem
Başumda bu hümayûn sâye ol 'âlî binâdandur
6. Vefâ resmin unutmuşsan dëyu incimezem zîrâ
Bu kim menden cefâ kem eylemezsen hem vefâdandur
7. Kemâl-i hüsn-i meşreb 'ârî olmağdur ta'arruздan
Riyâ ehline hem çoğ i'tirâz etmek riyâdandur
8. Fuzûlî tökme çoğ yaş ihtiyât ét gétmesün nâ-geh
Gözünden sürme kim gerd-i reh-i ehl-i şafâdandur

71 A₁ 24^a, B 38, A₃ 28^b, KN 22^a, M 28^b, K 24^a, T₁ 97^b, P 249^b, S₁ 150^b, T₂ 29^a, S₂ 21^a, V 19^b, TT 28^b, BN 24^b, TN 33^a, S₄ 38^b, S₅ 26^a, S₆ 27^a, S₇ 27^b, S₈ 21^b, S₉ 28^b, S₁₀ 27^b, S₁₁ 32^a, TZ 30^a.

2 S₅'te bir sonraki gazelin ilk beyti bu gazelin matla beyti olarak yazıldığı için bu beyit yoktur.

71 || 1^b yaşınıñ: yaşının A₁.

71 || 3^a tökmiş: dökmiş B, K, S₁, S₂.

71 || 3^b gör: göz A₁ || mâ-cerâdandur: hâk-i pâdandur A₁.

71 || 4^a rüsvâ: sevdâ A₁.

71 || 4^b senden: benden S₁.

71 || 5^b bu: ol S₁, T₁ || ol: bu S₁, T₁ || binâdandur: hümadândır [G].

71 || 6^a resmin: resmi K || unutmuşsan: unutmuşsun [G] || zîrâ: senden T₂ ondan [G].

71 || 7^a 'ârî: 'âlî V, A₃, T₁, S₄, [G] hâlî S₁, TT.

71 || 8^a tökme: dökme A₃, B, M, K.

71 || 8^b gözünden: gözünde V gözümden KN, T₂ gözinde S₅ || gerd: hâk B.

72.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1.² Perîşân hâk-ı 'âlem âh u efgân êtdügümdendür
Perîşân olduğum hâk-ı perîşân êtdügümdendür
- 2.⁴ Ten-i zârumda derd-i 'ışk gün günden füzûn olmak
Yeten bî-derde tedbîr ile dermân êtdügümdendür
3. Gözüm kim bağrumuñ kanın töker pergâle pergâle
Dem-â-dem ârzü-yı la'l-i cânân êtdügümdendür
- 4.⁷ Degül bî-hüde ger yağsa felekden başuma taşlar
Binâsın tîşe-yi âhumla vîrân êtdügümdendür
- 5.⁹ Kaçan rüsvâ olurduñ kan yutup şabr edebilseydüm
Melâmet çekdügüm bî-hüde efgân êtdügümdendür
- 6.¹¹ Hañâ senden degül cismüm oñuñdan bî-naşib olsa
Hâbâb-ı eşk-i gül-gün içre pinhân êtdügümdendür
7. Fuzûlî ihtilâf-ı merdüm-i 'âlemden ikrâhum
Perî-veşler hayâlin münis-i cân êtdügümdendür

72 A₁ 23^b, İÜ 22^b, B 38, A₃ 29^a, KN 21^b, K 24^a, T₁ 98^a, P 249^b, S₁ 150^b, T₂ 28^b, S₂ 21^b, V 20^a, TT 28^b, S₃ 55^b, BN 24^a, TN 33^a, S₄ 38^a, S₅ 26^a, S₆ 26^b, S₈ 22^a, S₉ 29^a, S₁₀ 28^a, S₁₁ 32^b, TZ 30^b.

2 S₅'te bu gazelin matla beyti bir önceki gazelin ilk beyti olarak yazılmıştır. Bu nedenle S₅'te bu gazelin ilk beyti dışındaki beyitler bulunmamaktadır.

72 || 1^a efgân: figân T₁.

72 || 1^b hâk-ı: ğayrı TT.

4 Bu beyit A₃'te yoktur.

72 || 2^a günden: gündin V || olmak: étme S₄.

72 || 2^b bî-derde: bî-derd B, K bir derde A₁ bî-derdlere TT bî-derd-ile T₁, S₁ || tedbîr ile: tedbîr ilen V tedbîr-i S₁, T₁, TT.

72 || 3^a kim: ki V || bağrumuñ: bağrumın A₁ || töker: döker S₁, S₂, B, K.

7 Bu beyit KN ve A₁'de yoktur.

72 || 4^a felekden: felekkin V || taşlar: daşlar S₃, V, T₂, İÜ, S₄.

9 Bu beyit KN ve A₁'de yoktur.

72 || 5^a kaçan: hañan V, S₄ || rüsvâ: rüsvây T₁, A₃ || yutup: yutup V.

11 Bu beyit S₃'te yoktur.

72 || 6^a hañâ senden: hañâ menden V hañâsı andan [G] || oñuñdan: oñından V, A₁, T₂, TT || bî-naşib: muñtarib S₂, TT, İÜ || olsa: olmañ K, [TD, D].

72 || 7^b hayâlin: hayâli T₁.

73.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'âlû Fâ'ilün

1. Kâbrüm taşına kim ğam odından zebânedür
Ta'n ohın atma kim hatarı çoh nişânedür
2. Eyler kadeh zamâne ğamın def ğalibâ
Devr-i kadeh muhâlif-i devr-i zamânedür
3. Kaldurdu eşk-i dün meni ol âsitânenen
Kim maşşadum menüm dahı ol âsitânedür
4. Vâ'iz sözine dutma kulak ğâfil olma kim
Ġaflet yuhusunun sebebi ol fesânedür
- 5.⁵ Nezr etmişem firâkuña kim yoh nihâyeti
Nağd-i sirişkümü ki tükenmez hızanedür
6. Cân vermeyem mi ğurbete kim bîm-i ta'neden
Yad-ı vağan figânuma sensüz bahânedür
7. Ey dil hâzer kıl âteş-i âhuñla yanmasun
Cismüm ki derd kuşlarına âşiyânedür
8. Menden Fuzûlî isteme eş'âr-ı medh ü zem
Men 'âşıkam hemîşe sözüm 'âşıkânedür

73 A₁ 24^a, İÜ 23^a, B 39, A₃ 29^a, KN 22^a, M 29^a, K 24^b, T₁ 98^a, P 249^b, S₁ 151^a, T₂ 29^a, V 20^a, TT 28^b, S₃ 56^a, BN 25^a, TN 33^b, S₄ 38^b, S₅ 26^b, S₆ 27^a, S₇ 27^b, S₈ 22^a, S₉ 29^b, S₁₀ 28^a, S₁₁ 33^a, TZ 30^b.

73 || 1^a taşına kim: daşına kim A₁, KN, V, TT, S₄, S₅ ki taşına K || zebânedür: nişânedür S₁, A₁, B, M, V, K, P, S₉, S₁₀ || 1. mısra: levh-i mezâruma ki odumdan zebânedür T₂.

73 || 2^a ğamın: okun [G] || def: ref S₄.

73 || 3^a eşk-i dün: eşk dün [G, T] || âsitânenen: âsitândan [T].

73 || 3^b menüm dahı: dahı varın S₃.

5 Bu beyit V'de yoktur.

73 || 5^b tükenmez: dükenmez B, A₃, TT, K.

73 || 6^a vermeyem mi: verme gel K || bîm: ehl S₃, İÜ || ta'neden: ta'nedür A₁.

73 || 7^a âhuñla: âhınla T₂ âhumla TT, S₅.

73 || 8^a eş'âr-ı: eş'âr u A₁.

73 || 8^b sözüm: işüm S₄, [G].

74.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Cānı kim cānānı içün sêvse cānānın sêver
Cānı içün kim ki cānānın sêver cānın sêver
2. Her kimüñ 'ālemde mıkđārıncadur şab'ında meyl
Men leb-i cānānumı Hızır āb-ı řayvānın sêver
- 3.⁴ Başa dem düşdükçe takşır eylemez eyler meded
Ol sebebden muttaşıl çeşmüm ciger şanın sêver
4. Müşg-i Çin āvāre olmuşdur vaşandan men gibi
Řansı şūhuñ bilmezem zülf-i perişānın sêver
- 5.⁷ Şu ki ser-gerdān gezer başında vardur bir hevā
Ġālibā bir gül-ruhuñ serv-i hırāmānın sêver
6. 'Ākıbet rüsvā olup mey tek düşer ėl ağzına
Kim ki bir ser-mest sākī la'l-i řandānın sêver
7. N'olacařdur terk-i 'ışķ ėtme Fuzūlī vehm ėdüp
Ġāyeti dērler ola bir bende sultānın sêver

74 A₁ 24^b, İÜ 22^b, B 39, A₃ 29^b, KN 22^b, M 29^a, K 25^a, T₁ 98^b, P 250^a, S₁ 151^a, T₂ 29^b, S₂ 21^b, V 20^b, TT 29^a, S₃ 56^a, BN 25^a, TN 34^b, S₄ 39^a, S₅ 27^a, S₆ 27^b, S₇ 28^a, S₈ 22^b, S₉ 29^b, S₁₀ 28^b, S₁₁ 33^a, TZ 31^a.

74 || 1^a cānānı: cānān A₁, S₂ cānāna A₃, TT || cānānın: cānānı KN.

74 || 1^b cānı içün: cān içün her S₁ || 2. mısra: kim ki cānānın sêver cānı içün cānın sêver TT.

74 || 2^a kimüñ: kime A₁ || şab'ında: 'ālemde M, K.

4 Bu beyit A₁ ve S₅'te yoktur.

74 || 3^a dem: - S₄ || eyler: 'ışķuñ M - K || meded: müdām K.

74 || 3^b çeşmüm: çeşm K cismüm V, T₂ göñlüm S₁.

74 || 4^a men: ney V || gibi: kimi A₁, A₃, KN, [T, G, TD].

74 || 4^b şansı: şansı A₁, KN, TT, V, T₂, S₄, S₅, [T] || sêver: siver K.

7 Bu beyit TT ve S₅'te yoktur.

74 || 5^a şu: su A₁, KN, V, B, M, K, İÜ.

74 || 5^b hırāmānın: hırāmānuñ V || sêver: siver K.

74 || 6^a mey: ney V ben TT, [G] || ėl: şalk A₃, B, T₁, S₁, K, P, TN, S₇, S₈, S₉, TZ.

74 || 7^a 1. mısra: terk-i 'ışķ ėtme Fuzūlī n'olacařdur vehm ėdüp A₁, KN, S₄, S₅, [G].

75.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Müjem ser-çeşmeler menzil dutan âşüfte Mecnündür
Anuñ-çün beste-yi zencîr-i seyl-i eşk-i gül-gündür
2. Sevâd-ı noқта-yı gird-âba beñzer merdüm-i çeşmüm
Ki dâyim ğarķa-yı gird-âb-ı eşk-i çeşm-i pür-hündür
3. Hâmîde kâmetüm kim dâĝ-ı dilden ķana ğarķ olmış
İçinde noqtası gūyâ ki ķan altındaki nündür
4. İşit derd-i dilüm efsâne-yi Mecnûna meyl êtme
Kim ol efsânenen hem anlanan muţlak bu mazmündür
5. Feraħ-baħş-ı dil-i ma'sûķ olur řerħ-i ğam-ı âşık
Sürüd-ı bezm-i şirîn nâle-yi Ferhâd-ı maħzündür
6. Kemend-i çîn-i zülfün vehmi ğetmez zâr gönlümden
Maña ol rişteyi ejder kılan bilmen nè efsündür
7. Fuzûlî vërmedi ta'n oĝları gözyaşına teskîn
Öñin bend êtmek olmaz ĥâr u ĥâřâķ ile Ceyhündür

75 A₁ 24^b, İÜ 23^b, B 39, A₃ 30^a, KN 22^b, M 29^b, K 25^a, T₁ 99^a, P 250^a, S₁ 151^b, T₂ 29^b, S₂ 22^a, V 20^b, TT 29^a, S₃ 56^b, BN 25^b, TN 35^a, S₄ 41^a, S₅ 27^a, S₆ 27^b, S₇ 28^b, S₈ 22^b, S₉ 30^a, S₁₀ 29^a, S₁₁ 33^b, TZ 31^b.

75 || 1^a ser-çeşmeler: ser-çeşmesin V || dutan: kılan B, A₃, T₁, K, M, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ.

75 || 2^a çeşmüm: didem T₂.

75 || 2^b eşk-i çeşm-i: çeşm-i eşk-i T₁, A₃ seyl-i çeşm-i TT || pür-hündür: gül-gündür A₃.

75 || 3^b noqtası: noқта-yı A₁, KN || gūyâ: ĥâlün A₁, KN || ķan: kaş V nün S₁ ĥâl A₁ kaf S₁₁, [TD] || altındaki: altındaĝı S₂.

75 || 4^a derd-i dilüm: sözüm dilâ S₁.

75 || 4^b kim: ki S₃ || anlanan: anlayan S₃, S₅ || muţlak: ancak V, A₃, TT.

75 || 5^a dil: ğam S₁, T₁.

75 || 5^b bezm-i: bezm ü T₁ || ferhâd-ı: ferhâd u KN, V, S₄ || maħzündür: mecnündür V, S₄, [G].

75 || 6^a vehmi ğetmez zâr: vehmi ğetmez şâh V ki ğetmez zârı S₂.

75 || 6^b rişteyi: rişteni V rişte A₁, KN.

75 || 7^a oĝları: oĝların S₁.

75 || 7^b ĥâřâķ: ĥâřâķi V.

76.

Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün

1. Ğubâr-ı secde-yi râhuñ haţ-ı levh-i cebînümdür
Sücûd-ı dergehüñ sermâye-yi dünyâ vü dînümdür
2. Eger 'azm-i reh étsem şevk-ı vaşluñ hâdi-yi râhum
Ve ger ârâm hem dutsam hayâlün hem-nişinümdür
3. Hevâ-yı ravza-yı küyuñ bahâr-ı gülşen-i cânum
Nihâl-i kâmetün servüm 'izâruñ yâsemînümdür
4. Yakînümdür ki maşşûdum olur hâşıl saña yêtsem
Bi-hâmdi'llâh maña senden yaña rehber yakînümdür
5. Talebkâr-ı vişâlem müjde-yi vaşluñ dirîğ étme
Kim ol müjde ferağ-bağş-ı dil-i endühgînümdür
- 6.⁷ Götürdi zevk-ı vaşluñ hâtırımdan ravza pervâsın
Sözün Kevşer münevver meclisün huld-i berînümdür
- 7.⁹ Maña yüz gösterür her lağza yüz bin şâhid-i devlet
Çü mir'ât-ı ruhuñ manzûr-ı çeşm-i pâk-binümdür
- 8.¹¹ Serîr-i salţanat zevkından efzûndur maña ol söz
Ki luţf ilen demişsen bir ğulâm-ı kemterînümdür
- 9.¹³ Berî oldum Fuzûlî ğayrdan ol dil-rubâ ancağ
Enisüm münisüm yârum nigârüm nâzenînümdür

76 A₁ 25^a, İÜ 23^b, B 40, A₂ 18^a, A₃ 34^a, KN 23^a, M 29^b, K 25^b, T₁ 100^a, P 250^a, S₁ 151^b, T₂ 30^a, S₂ 22^a, TT 29^b, S₃ 56^b, BN 25^b, TN 39^b, S₄ 41^b, S₅ 27^a, S₆ 28^a, S₇ 32^a, S₈ 23^a, S₉ 34^a, S₁₀ 29^a, S₁₁ 34^a, TZ 31^b.

76 || 1^a râhuñ: zülfiñ A₂, S₃, İÜ.

76 || 2^a eger: eger ben A₃.

76 || 2^b ve ger: eger T₂ || hem dutsam: hem çutsam A₃, M dutsam hem TT.

76 || 3^a ravza: gülşen A₃ || gülşen: ravza A₃.

76 || 3^b 'izâruñ: 'izâr S₃, T₂.

76 || 4^b yaña: maña KN saña TT, S₅.

76 || 5^a dirîğ étme: ravza pervâsın T₁.

7 Bu beyit T₁'de yoktur.

76 || 6^a götürdi: çıkardı A₃, S₁, B, M, K, P, TN, S₇, S₈, S₉, TZ || zevk-ı vaşluñ hâtırımdan: zevk-ı şevk hâtırımdan A₁ hâtırımdan zevk-ı vaşluñ A₂, S₂, S₃, İÜ.

9 Bu beyit S₅'te yoktur.

76 || 7^a bin: miñ A₁, KN, K.

11 Bu beyit Gölpinarlı'da yoktur.

76 || 8^a salţanat zevkından: salţanatdan dağı A₃ || efzûndur: artuğdur T₂.

76 || 8^b ilen: edüp A₁ || bir: kim TT ben S₁.

13 Bu beyit S₅'te yoktur.

76 || 9^a oldum: oldu A₁ || ğayrdan: ğayrlardan S₂ || ol dil-rubâ: ol perî S₂.

76 || 9^b yârum: oldur K || nigârüm: nigâr-ı S₁, K, A₁, A₃, TZ.

77.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Dêmiş her gonceye 'âşıklıgum râzın şabâ dërler
Èl ağzın dutmağ olmaz korharam êy gül saña dërler
2. Esîr-i derd-i 'ışk u mest-i câm-ı hüsn çoğ ammâ
Bizüz meşhûr olan Leylî saña Mecnûn maña dërler
3. Senûn mihr ü vefâ gösterdügün ağyâra çoğ gördüm
Galaçdur kim seni bî-mihr oğurlar bî-vefâ dërler
- 4.⁵ Saña dërler büt-i Çîn zülfüne zünnâr söylerler
Zihî imânı yohlar küfr söylerler haçâ dërler
- 5.⁷ Maña dërlerdi evvel bir melekdür sevdüğün hâlâ
Görenler men fakîre gökden inmiş bir belâ dërler
6. Marîz-i 'ışk 'ıkd-ı zülfün eyler ârzü zîrâ
Mu'âlicler bu mühlik derde müşkildür devâ dërler
7. Fuzûlî 'âşıka anlar ki dërler terk-i 'ışk eyle
Demezler mi haçâ tağyîr kıl hükmi-i kaçâ dërler

77 A₁ 25^a, İÜ 24^a, B 40, A₂ 18^a, A₃ 34^b, KN 23^b, M 30^a, K 26^a, P 250^b, S₁ 152^a, T₂ 30^b, S₂ 22^b, V 21^b, TT 29^b, S₃ 57^a, BN 26^a, TN 40^b, S₄ 42^a, S₅ 27^b, S₆ 28^a, S₇ 33^a, S₈ 23^a, S₉ 35^b, S₁₀ 29^b, S₁₁ 35^a, TZ 32^a.

77 || 1^a 'âşıklıgum: 'âşıklıgum V, T₂, S₄, S₅ || râzın: râz-ı K bād-ı A₂, S₃, İÜ.

77 || 1^b dutmağ: tutmağ M tutmağ A₃, S₂ || gül: meh V.

77 || 2^a 'ışk u: 'ışk K, S₁ || mest-i: mest ü V || câm-ı: câm u V.

77 || 2^b bizüz: budur A₁, A₂, S₂, S₃, K, İÜ || olan: olan ancak TT.

77 || 3^a mihr ü: mihr-i TT, [G].

77 || 3^b kim: hem A₃.

5 Bu beyit S₅'te yoktur.

77 || 4^a çîn zülfüne zünnâr: zülfüne hem târ TT.

7 Bu beyit S₂ ve S₅'te yoktur.

77 || 5^a dërlerdi: dërlerdi ki A₂ || evvel: gehî ol T₂ el kim [G] || hâlâ: êy cân A₁ ammâ V, T₂.

77 || 5^b men: sen A₁, A₂, KN, TT, K, M, V, B, S₃, P, İÜ, S₆, S₁₁, [T] || fakîre: fakîri V, T₂, [TD].

77 || 6^a marîz-i 'ışk 'ıkd-ı: marîz-i derd-i 'ışk A₂ marîz-i derd-i 'ışkuñ A₁, A₃ marîz-i 'ışk 'ıkd-i [T] marîz-i derd 'ıkd-ı KN, [G] || zîrâ: êy cân A₁ ammâ V, T₂.

77 || 6^b mühlik: müşkil A₁, S₅.

77 || 7^a anlar ki dërler: dërler olar kim [TD].

77 || 7^b kaçâ: hudâ V, S₅.

*S₁'de fazla beyit:

Benî rûsvâ kılup bir bî-vefâya mübtelâ dërler

Nê pinhân eyleyem êy bî-vefâ senden saña dërler

78.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Şabâdan gül yüzünde sünbül-i pür-piç ü tâb oynar
Şanasan per açup gülşende bir müşğîn ğurâb oynar
2. Hâyâl-i 'arızuñ cevân eder bu çeşm-i pür-nemde
Nêçük kim mevclenmiş suda 'aks-i âftâb oynar
3. Ruĥuñ görgeç olur süz-ı derûn u dūd-ı dil hâşıl
Bahâr eyyâmı sıçrar berķ-ı rahşende şehâb oynar
4. İrak olsun yaman gözden né hoş sâ'atdur ol sâ'at
Ki 'uşşâķ ile ma'sûķ eyleyüp nâz u 'itâb oynar
5. Riyâyî zâhid-i ĥuşkuñ semâ'ından n'olur hâşıl
Hoş ol kim rind-i mey-ĥ'âre içüp câm-ı şarâb oynar
6. Kılur göz perdesin ĥûn-âb-ı ĥasret çâķ her dem kim
Ruĥuñda lezzet-i didâr zevķından niķâb oynar
- 7.⁸ Fuzûlî reşkden ditrer dil-i pür-ĥûnı 'uşşâķuñ
Bünâĝuşında yâruñ her zamân kim la'l-i nâb oynar

78 A₁ 25^b, İÜ 24^b, B 40, A₂ 18^b, A₃ 33^a, KN 23^b, M 30^b, K 26^a, T₁ 102^b, P 250^b, S₁ 152^b, T₂ 30^b, S₂ 22^b, V 22^a, TT 30^a, S₃ 57^b, BN 26^b, TN 38^b, S₄ 39^b, S₅ 27^b, S₆ 28^b, S₇ 31^a, S₈ 23^b, S₉ 33^a, S₁₀ 29^b, S₁₁ 35^a, TZ 32^b.

78 || 1^a gül: gün A₃ || yüzünde: yüzinde KN, T₂, S₄, S₅ yüzünden T₁, A₁, V || sünbül-i: sünbülün S₁, A₃, V || pür-piç ü: pür-piç K.

78 || 1^b şanasan: sanarsan T₂ şabâ sen T₁ || bir: - S₂.

78 || 2^a cevân: pervâz T₂ || bu: bir S₁.

78 || 2^b nêçük kim: nêçün kim A₃, S₈, S₁₁, [G] nêtekim S₂ nêce kim TT || mevclenmiş: mevce gelmiş A₂, S₂, S₃, İÜ, [T] mevc etmiş S₄ mevclenmiş [G] || suda: şuda A₃, TT.

78 || 3^a olur: olup A₂ || süz-ı: âh-ı V cânâ S₄ derd-i S₆ || derûn u dūd: derûn derd İÜ, B, A₂, M, T₁, P, T₂, TT, S₃, S₇, S₉, S₁₁ derûn derd A₃, A₁, S₂, K, S₈, S₁₀ derûn dūd KN, S₂, S₄ derûn u süz S₆ derûna derd [G] || dil: - M.

78 || 3^b sıçrar: şıçrar A₃, S₄ çıkar V || berķ: berķ ü T₂ || rahşende: rahşından V.

78 || 4^a irak: irak KN, T₁, A₃, B, S₃, T₂, S₂, İÜ, S₅ yıraĝ TT.

78 || 5^a riyâyî: riyâsî A₃ || zâhid-i: zâhîde S₄ || ĥuşkuñ: ĥüsnüñ S₄ || n'olur: bolur A₂ olur A₃.

78 || 5^b rind-i: rind ü S₃ || mey-ĥ'âre: mey-ĥ'âne V, [G].

78 || 6^a kılur: kılup A₂ || her dem kim: eder her dem V, T₁ edüp her dem A₃ her geh kim [G].

78 || 6^b ruĥuñda: ruĥuñdan V, T₁, M, K || zevķından: şevķından TT zevķında S₄.

8 Bu beyit K'da yoktur.

78 || 7^a ditrer: titrer A₁, KN, A₂, V, S₃, T₂, S₄, S₅ || ĥûnı: ĥûn A₁, M, V, S₅, TZ.

78 || 7^b la'l-i: la'l ü V.

*S₇, T, TD ve G'de fazla beyit:

Bu ğamlar kim menüm vardır ba'irün başına kıoysañ
Çıkar kâfir cehennemden güler ehl-i 'azâb oynar

*S₈'de fazla beyit:

Derûnumda olan derdi ba'irün şırtına kıoysam
Cehennemden çıkar kâfir güler ehl-i 'azâb oynar

79.

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ûlûn

1. Âh eyledüğüm serv-i hırâmânun içündür
Khan ağladuğum gonce-yi handânun içündür
2. Ser-geşteliğüm kâkül-i müşğînün ucından
Âşüfteliğüm zülf-i perîşânun içündür
3. Bîmâr tenüm nergis-i mestün eleminden
Hünîn cigerüm la'l-i dür-efşânun içündür
4. Yağdum tenümi vaşl günü şem' tek ammâ
Bil kim bu tedârik şeb-i hicrânun içündür
- 5.⁴ Kırtarmağa yağmâ-yı gamuñdan dil ü cânı
Sa'yum naẓar-ı nergis-i fettânun içündür
6. Cân vēr gönül ol gamzeye kim bunca zamânlar
Cân ile seni besledüğüm anuñ içündür
7. Vâ'iz bize dün düzaḥı vaşf etdi Fuzûlî
Ol vaşf senün külbe-yi aḥzânun içündür

79 A₁ 25^b, İÜ 24^b, B 41, A₂ 19^a, A₃ 33^a, KN 24^a, M 30^b, K 26^b, T₁ 102^b, P 250^b, S₁ 152^b, T₂ 31^a, S₂ 23^a, V 22^a, TT 30^a, S₃ 57^b, BN 26^b, TN 38^b, S₄ 40^a, S₅ 28^a, S₆ 29^a, S₇ 31^b, S₈ 23^b, S₉ 33^b, S₁₀ 30^a, S₁₁ 35^b, TZ 32^b.

79 || 2^a ucından: elinden S₁.

79 || 3^a mestün eleminden: mestânun elinden S₄.

4 Bu beyit S₁'de yoktur.

79 || 5^a yağma-yı: yağmadı V || gamuñdan dil: dilün'den gam A₁.

79 || 5^b sa'yum: tiğ T₂ sa'y S₄ || naẓar-ı: naẓarı İÜ, S₃ naẓarum S₄ || fettânun: mestânun TT, S₄.

79 || 6^a kim bunca: bir nece T₁ kim munca S₁, A₁, KN, T₂, S₅, TZ || zamânlar: zamândur A₃.

79 || 6^b ile: içre T₁, S₁, B, K, M, TN, S₇, S₈, S₉, TZ || anuñ: onuñ T₂.

79 || 7^a düzaḥı: düzaḥ V.

80.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kânsı gülşen gül-büni serv-i hıramānuñca var
Kânsı gül-bün üzre gonce la'l-i handānuñca var
2. Kânsı gülzâr içre bir gül açılır hüsnuñ gibi
Kânsı gül bergi leb-i la'l-i dür-efşānuñca var
3. Kânsı bâğuñ var bir naḥli ḳadūñ tek bārver
Kânsı naḥlūñ ḥāşılı sīb-i zenaḥdānuñca var
4. Kânsı ḥünî sen gibi cellāda olmuştur esîr
Kânsı cellāduñ kılıcı nevk-i müjgānuñca var
5. Kânsı bezm olmuş münevver bir ḳadūñ tek şem' den
Kânsı şem'ün şu'lesi ruḥsār-ı tābānuñca var
6. Kânsı yerde tapılır nisbet saña bir genc-i ḥüsn
Kânsı gencüñ ejderi zülf-i perişānuñca var
7. Kânsı gülşen bülbülin dërler Fuzûlî sen gibi
Kânsı bülbül nālesi feryād u efgānuñca var

80 A1 26^a, İÜ 25^a, B 41, A2 19^a, A3 33^b, KN 24^a, K 26^b, T1 103^a, S1 152^b, T2 31^a, S2 23^a, V 22^b, TT 30^a, S3 58^a, BN 27^a, TN 39^a, S4 40^a, S5 28^a, S6 29^a, S7 31^b, S8 24^a, S9 33^b, S10 30^b, S11 36^a, TZ 33^a.

80 || 1^a kânsı: ḥanḳı A1 ḳanḳı KN, V ḥansı T2, TT, S4, S5 || gül-büni: gül-bün S1.

80 || 1^b kânsı: ḥanḳı A1 ḳanḳı KN, V ḥansı T2, TT, S4, S5.

80 || 2^a kânsı: ḳanḳı KN, V ḥanḳı A1 ḥansı T2, TT, S4, S5 || gülzâr: bâğuñ A1 || ḥüsnuñ: rüyuñ A3 || gibi: kimi A1, [T, G, TD] tegi A2.

80 || 2^b kânsı: ḳanḳı KN, S1 ḥanḳı A1 ḥansı V, T2, TT, S4, S5 || gül bergi leb-i: gül bergüñ leb-i S3, İÜ gül bergüñ lebi S2 gül berg leb-i KN, V.

80 || 3^a kânsı: ḳanḳı KN, V ḥanḳı A1 ḥansı T2, TT, S4, S5 || bâğuñ: naḥlūñ T1, S1 || bir: her S4.

80 || 3^b kânsı: ḳanḳı KN, S1, K ḥansı V, TT, T2, S4, S5 ḥanḳı A1 || naḥlūñ: gülüñ A2, A1 şāḥun S2 || ḥāşılı: mīvesi A3.

80 || 4^a kânsı: ḳanḳı KN, V, K ḥanḳı A ḥansı T2, TT, S4, S5 || ḥünî: ḥünin S4, [G] || gibi: tegi A1, TT, S5 kimi KN, [T, G, TD].

80 || 4^b kânsı: ḳanḳı KN, S1, K ḥanḳı A1 ḥansı V, TT, T2, S4, S5 || nevk-i: tüg-i A3.

80 || 5^a kânsı: ḳanḳı KN, S1, K, V ḥanḳı A1 ḥansı T2, TT, S4, S5 || bir: bu V || ḳadūñ tek: ruḥuñ tek V ruḥuñ-veş [D].

80 || 5^b kânsı: ḳanḳı KN, S1, K ḥanḳı A1 ḥansı V, T2, TT, S4, S5 || ruḥsār: ḥurşid TT || tābānuñca: ruḥsāruñca TT.

80 || 6^a kânsı: ḳanḳı KN, S1, K, V ḥanḳı A1 ḥansı T2, TT, S4, S5 || yerde: yërden KN || tapılır: bulunur S1, T1, A3, B, K, TN, TZ.

80 || 6^b kânsı: ḳanḳı KN, K, A1 ḥansı V, T2, TT, S4, S5.

80 || 7^a kânsı: ḳanḳı KN, S1, K, V ḥanḳı A1 ḥansı T2, TT, S4, S5 || gülşen: küyuñ K gülüñ A3, S3, İÜ, S1, T1, B, A2, TN, S7, S9, TZ bülbül BN || bülbülin: bülbüli T1, A3, S3, A1, V, T2, TT, TN, S4, S5, S6, S7, S9, S10 gülşeni BN || dërler: söyler T2, TT, V, BN, S4, S5, S6, S10, [G] || gibi: kimi A1, KN, TN, [T, TD].

80 || 7^b kânsı: ḳanḳı KN, S1, K ḥanḳı A1 ḥansı V, TT, T2, S4, S5 || bülbül: bülbülüñ A3, K, B, S1, T1, TN, TZ || nālesi: sürüdi A3, K, B, S1, T1, TN, S7, S9, TZ || feryād u: āh u A3, K, B, TN, TZ āh S1, T1.

81.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün

1. Veh nè kâmet nè kıyâmet bu nè şâh-ı gül-i terdür
Nè belâdur nazar ehline nè hoş medd-i nazardur
2. Göz yolıdur ki gönül milkine hûblar girer andan
Dutma ey eşk anı bi'llâh ki 'aceb râh-güzerdür
- 3.³ Nè güher bulsa begenmez birağur yazıya derya
Ğalibâ kim aña maşşûd dişûn gibi güherdür
4. 'Işk 'aybını bilüpsen hüner ey zâhid-i ğâfil
Hünerün 'aybdur ammâ dedüğün 'ayb hünerdür
5. Sitemün gerçi yamandur anı terk eyleme bi'llâh
Ki teğâfûl sitemünden dağı elbette beterdür
6. Âhır olmaz nece kim gözyaşı ağırsa hemânâ
Ki dem-â-dem aña imdâd kılan hûn-ı cigerdür
7. Serserî başma kadem 'ışk tarîkine Fuzûlî
İhtiyât eyle ki ğâyetde haşarnâk seferdür

81 A₁ 26^a, İÜ 25^b, B 42, A₂ 19^b, A₃ 33^b, KN 24^b, M 31^a, K 27^a, T₁ 103^b, S₁ 153^a, T₂ 31^b, V 22^b, TT 30^b, S₃ 58^b, BN 27^a, TN 40^a, S₄ 40^b, S₅ 28^b, S₆ 29^b, S₇ 32^a, S₈ 24^a, S₉ 34^a, S₁₀ 30^b, S₁₁ 36^a, TZ 33^b.

81 || 2^a andan: ondan A₁.

81 || 2^b dutma: tütma A₃, M || bi'llâh ki: bi'llâh TT, [G] || râh-güzerdür: medd-i nazardur S₁.

3 Bu beyit S₅'te yoktur.

81 || 3^a bulsa: olsa [G] || birağur: birağur A₃.

81 || 3^b aña: oña A₁ || gibi: kimi A₁, KN, [T, TD].

81 || 4^a bilüpsen: bilürsen T₂, TT, A₁, TZ, [T] || ğâfil: hod-bîn A₂, S₃, İÜ.

81 || 4^b 'ayb: 'ayb u V.

81 || 5^b sitemünden: sitemünde V || dağı: senün S₄ || elbette: elbetde V || beterdür: yamandur A₂, T₂.

81 || 6^a gözyaşı: gözyaşını V || hemânâ: hemân TT.

81 || 6^b aña: oña A₁ saña S₁ || kılan: ilen KN.

81 || 7^a başma: basma A₁, KN, T₁, S₁, T₂, V.

82.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Hüsniñ olduqça füzün 'ışk ehli artuq zâr olur
Hüsniñ ne miqdâr olursa 'ışk ol miqdâr olur
2. Cennet için men' eden 'âşıqları didârdan
Bilmemiş kim cenneti 'âşıqlarun didâr olur
3. 'Işk derdinden olur 'âşık mizâcî müstakîm
'Âşıkuñ derdine dermân etseler bîmâr olur
4. Zâhid-i bî-hod ne bilsin zevkını 'ışk ehlinün
Bir 'aceb meydür maḥabbet kim içen huş-yâr olur
5. 'Işk sevdâsına şarf eyler Fuzûlî 'ömrini
Bilmezem bu ḥ'âb-ı ḡafletden kaçan bîdâr olur

82 A₁ 26^b, İÜ 25^b, B 42, A₂ 19^b, A₃ 34^a, KN 24^b, M 31^b, K 27^a, T₁ 103^b, S₁ 153^a, T₂ 32^a, S₂ 23^b, V 23^a, TT 30^b, S₃ 58^b, BN 27^b, TN 40^a, S₄ 42^b, S₅ 28^b, S₆ 30^a, S₇ 32^b, S₈ 24^b, S₉ 34^b, S₁₀ 31^a, S₁₁ 36^b, TZ 33^b.

82 || 1^a hüsniñ: 'ışkuñ V || olduqça: olduḡça TT || artuq: ḡâyet V.

82 || 1^b ne: her A₁, KN, V, TT, T₂, İÜ, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₀, TZ, [T, G] || olursa: olsa T₂ olur S₁.

82 || 2^a didârdan: didâr için A₁.

82 || 2^b 'âşıqlarun: 'âşıqları V.

82 || 3^b 'âşıkuñ: 'âşık B, K || dermân: tîmâr S₁, T₁, B, V || etseler: eylesen T₁.

82 || 4^a bî-hod: ḡod-bîn B, S₂ || bilsin: bülsün A₁ || zevkını: lezzetin A₂, S₂ lezzet S₃, İÜ defini A₁ kadrini M || 'ışk ehlinün: derd ehlinün A₁, KN, M 'âşıqların TT.

82 || 4^b bir: bu K.

82 || 5^b kaçan: ḡaçan A₁, T₂, S₄, S₅.

83.

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ûlûn

1. Êy gül nè 'aceb silsile-yi müşg-i terûn var
Ve'y serv nè hoş cân alıcı 'işvelerûn var
2. Acıtdı meni acı sözün tünd nigâhuñ
Êy naḥl-i melâḥat nè belâ telḥ berûn var
3. Peykânları ile doludur çeşm-i pür-âbum
Êy bahır şağınma senûn ancaḥ güherûn var
- 4.⁵ Ol seng-dile nâle-yi zâruñ eşer êtmiş
Êy dil saña bu zevḳ yeter tâ eşerûn var
5. 'Işḳ içre gönül deme ki men bî-ḥodem ancaḥ
Êy ğâfil özüñden senûn ancaḥ ḥaberûn var
- 6.⁸ Çoḥ baḥduġuñuñ ġamze ilen baġrın ezersen
Her kime ki baḥmazsan anuñla nazaruñ var
7. 'Işḳ ehline ol mâḥ Fuzûlî naḫar êtmiş
Sen hem özüñi göster eger bir hünerûn var

83 A₁ 26^b, İÜ 26^a, B 42, A₂ 20^a, A₃ 34^b, KN 25^a, M 31^b, K 27^b, T₁ 104^a, S₁ 153^b, T₂ 32^a, S₂ 23^b, V 23^a, TT 31^a, S₃ 59^a, BN 27^b, TN 40^b, S₄ 42^b, S₅ 29^a, S₆ 30^b, S₇ 32^b, S₈ 24^b, S₉ 35^a, S₁₀ 31^a, S₁₁ 37^a, TZ 34^a.

83 || 1^b ve'y: êy T₁, TT.

83 || 2^a acıtdı: incitdi T₁, A₃ || acı: telḥ TT, S₅ || nigâhuñ: firâḫuñ T₁.

83 || 2^b belâ: 'aceb [D, TD].

83 || 3^a peykânları: peykânlarıñ T₁, TT, S₅ peykânlar A₁, S₃, TZ dürdâneler A₃ peykânların [G] || doludur: ḫoludur A₃, M dolu-durur A₂, S₂, TZ.

83 || 3^b şağınma: şanusan A₁ şanursan KN, TT şanursan S₅ şanırsın [G].

5 Bu beyit S₃'te yoktur.

83 || 4^a nâle-yi: nâle vü V || zâruñ: zârın T₁ zârum V || êtmiş: êtmez A₂.

83 || 4^b dil: cân V - İÜ || bu: bir KN.

83 || 5^b ğâfil: yâr [G].

8 Bu beyit S₂'de yoktur.

83 || 6^a çoḥ: çün TT, A₁, KN, BN, S₄, S₅, S₇, S₁₁, [T, D] || baḥduġuñuñ: baġduġuñuñ İÜ baġduġuñ T₁, A₁, S₁₁ baġduġuña B, A₃, M, K, S₁, TT, T₂, TN, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₀, [G, TD] baġduġuña BN, S₅ || ġamze ilen: ġamze ile A₁, V, S₈, S₁₀, S₁₁, TZ, [T, G] ġamzesin K || ezersen: üzersen [TD].

83 || 6^b kime: kim V || baḥmazsan: baḥsan V baġmazsan S₅ || anuñla: anuñlan T₂ onuñla A₁ || nazaruñ: çoḥ nazaruñ V.

84.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Lahza lahza lebün añup edicek efgânlar
Kaatre kaatre saçılır dîdelerümden kanlar
2. Kaatre kaatre deme kandur ki çıhar çeşmümden
Dem-be-dem gönlüm odyıla eriyen peykânlar
3. Kaşlaruñ yayına meyl eyleyeli cân u gönül
Dün ü gün men bilürem kim nè çekerler anlar
4. Açma kâkül girihin başuñ içün görme revâ
Ki perişân olalar bir nece ser-gerdânlar
- 5.⁶ Yel deger zülfüne ya koymayup öz hâli ile
Gezdürürler anı elden ele her dem cânlar
6. Eyle ‘uşşâka cefâlar ki vefâlar göresen
Şanma kim zâyî‘ olur eyledüğün ihsânlar
7. Şorma zühhâda Fuzûlî reh ü resmin ‘ışkuñ
Nè bilürler revîş-i ehl-i hîred nâdânlar

84 A₁ 27^a, İÜ 26^a, B 42, A₂ 20^a, A₃ 35^a, KN 25^a, M 32^a, K 27^b, T₁ 104^a, S₁ 153^b, T₂ 32^b, S₂ 24^a, V 23^a, TT 31^a, S₃ 59^a, BN 28^a, TN 41^a, S₄ 43^a, S₅ 29^a, S₆ 30^a, S₇ 33^b, S₈ 24^b, S₉ 35^a, S₁₀ 31^b, S₁₁ 37^a, TZ 34^b.

84 || 1^b saçılır: saçılır S₂.

84 || 2^a çıhar: çıkan [G].

84 || 2^b eriyen: erinen A₁ erinür V, TT.

84 || 3^b dün ü: dün V, T₂.

84 || 4^a başuñ: başın V.

6 Bu beyit TT’de yoktur.

84 || 5^a deger: degüp V || yâ koymayup: yâ komayup M, B, K, S₅, TZ tâ koymayup S₃, İÜ bakılmayup V.

84 || 5^b anı: onı A₁.

84 || 6^b kim: ki V.

84 || 7^a şorma: sorma KN, V, TT || zühhâda: zühhâd S₁, S₅ || reh ü resmin: reh-i resmin V, TT, S₁, S₄, TZ || ‘ışkuñ: ‘ışkın A₁.

84 || 7^b revîş-i: revîş ü A₁.

85.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Tökdükçe kanumı oĥuñ ol âsitân içer
Bir yerdeem esîr ki topraĥı kan içer
2. Ehl-i zamâne kanına çoĥ teşnedür zemîn
Ėanın kimüñ tökerse felek ol revân içer
3. Mey içmedin açılmaz imiş bâb-ı maĥfîret
Sevgendler bu bâbda pîr-i muĥân içer
4. 'Uĥbâda Kevşer istemesün rind-i meygede
Dünyâda bes degül mi mey-i ergüvân içer
5. Ėamzeñ görünmeyüp göze kanlar içer müdâm
Zâhid gibi ki bâdeni êlden nihân içer
6. Meyden egerçi tevbe vêrür êl Fuzûliye
Ëy serv sen kadeĥ şunar olsañ revân içer

85 A₁ 27^a, IÜ 26^b, B 43, A₂ 20^b, A₃ 35^b, KN 25^b, M 32^a, K 28^a, T₁ 104^b, S₁ 154^a, T₂ 33^a, V 23^b, TT 31^a, S₃ 59^b, BN 28^b, TN 42^a, S₄ 43^b, S₅ 29^b, S₆ 30^b, S₇ 34^a, S₈ 25^a, S₉ 35^b, S₁₀ 31^b, S₁₁ 37^b, TZ 34^b.

85 || 1^a tökdükçe: dökdükçe A₃, B, K, M, S₁ || kanumı oĥuñ: kanumı oĥın V oĥı kanumı T₂, S₅, [T] kanumı yere TT kanumı oĥı S₄.

85 || 1^b topraĥı: topraĥı KN, K, S₅ tofraĥı V.

85 || 2^a çoĥ: çün T₁, S₄.

85 || 2^b kimüñ: kimin A₁ || tökerse: dökerse B, M, K, S₁ || revân: zamân M, K, TN, S₁₀, TZ, [TD, D] hemân [T].

85 || 4^a rind: pîr V, T₂, TT.

85 || 4^b dünyâda: deminde T₂, S₄.

85 || 5^a içer: töker V.

85 || 5^b gibi: kimi A₁, KN, [T, TD] || bâdeni: bâde'i A₂, M.

85 || 6^a vêrür: vère S₁, T₁, A₃.

85 || 6^b Ëy serv sen: ol ĥür-veş TT || olsañ: olsan V olsa TT.

*S₁'de fazla beyit:

Ėünî gözün delüp kara bağrumnı kan içer

Bir mest Türke beñzer içince yaman içer

86.

Mefā'īlūn Mefā'īlūn Mefā'īlūn Mefā'īlūn

- 1.² Girüp mey-hâneye muğ meşrebiyle kim ki hû eyler
Olup mü'min bihişte kâfirem ger ârzü eyler
- 2.⁴ Meger divânedür sevdâ-yı ebrûsiyla zâhid kim
Bahup mihrâba dâyim öz öziyle güft ü gü eyler
3. Dem-â-dem kaçre kaçre kan yaşumdur kim çıhar gözden
Veyâ peykânlaruñ kim âteş-i dil anı su eyler
4. Reh-i 'ışkuñda olman teng-dil sevdâ hücumından
Tarîk-ı salâtanat her kim dutar gavgâya hû eyler
5. Dêdüm kimdür perîşân eyleyen 'âşıklar ahvâlin
Şabâ gösterdi târ-ı sünbül-i zülfin ki bu eyler
6. Fuzûlî zülfüne bağlandı ammâ eyle inceldi
Ki güyâ za'f anı hem zülfüne bir târ-ı mü eyler

86 A₁ 27^b, iÜ 29^a, B 43, A₂ 25^b, A₃ 36^a, KN 25^b, K 28^a, T₁ 104^b, S₁ 154^a, T₂ 33^a, V 23^b, TT 31^b, S₃ 64^a, BN 28^b, TN 42^b, S₄ 43^b, S₅ 29^b, S₆ 31^a, S₇ 34^a, S₈ 25^a, S₉ 36^b, S₁₀ 32^a, S₁₁ 37^b, TZ 35^a.

2 Bu beyit S₂'de yoktur.

86 || 1^a mey-ḥāneye: büt-ḥāneye V || muğ: mey [G] || meşrebiyle: meşrebiylen A₁, A₂, KN, T₂, S₄, S₅, [G].

86 || 1^b olup: girüp A₁ görüp KN || bihişte: bihişti [D, T].

4 Bu beyit S₂'de yoktur.

86 || 2^b öziyle: öziylen KN, V, S₄, S₅ || güft ü: güft A₂, TT, K, T₂, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₈, S₁₀, S₁₁.

86 || 3a ҡан: - S₂.

86 || 3^b veyā: dème V || su: şu A₃, TT, S₂.

86 || 4^a 'olman: olmaz A₂, S₃, İÜ olmak V, S₄ || teng-dil: seng-dil S₄, [G].

86 || 4^b dutar: ʈutar A₃.

86 || 5^a dedüm: dedi A₂, S₃, İÜ.

86 || 5^b zülfin: zülfini ya'ni A₁ zülfün KN.

86 || 6^a ammā: tā S₂ || eyle: öyle B, K, T₁, S₁.

86 || 6^b bir: hem S₁ || zülfüne: - S₂ || tār-ı mū: täre mū T₂ tār mū [TD] tār S₁ || anı hem: anı [G].

87.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Saçuñ endişesi tahrîk-i zencîr-i cünûnumdur
Cünûnum def'ine zîkr-i leb-i la'lûñ füsûnumdur
2. Diyâr-ı derd ser-gerdâniyam her kim meni ister
Delîl-i râh kaçre kaçre eşk-i lâle-gûnumdur
3. Felekde berķ-ı âhumdan ser-â-ser yandı kevkebler
Çalan odlara yanmış kevkeb-i baht-ı zebûnumdur
4. Gelen nâveklerûñ bir bir yağup koymaz bulam zevķın
Meni hırmân odına yanduran sûz-ı derûnumdur
5. Ser-i küyuñda gön'lüm berķ-ı âhın şanma bî-hûde
Çaranğu gece 'azm-i küyuñ étsem reh-nümûnumdur
6. Lebi şîrinlerûñ şevķıyla Ferhâdı menem 'aşruñ
Yanumda cem' olan seng-i melâmet Bîsütûnumdur
7. Fuzûlî hâlî olmaķ cām-ı 'ayşum şâf-ı şahbâdan
Nişân-ı baht-ı nâ-fercâm u iķbâl-i nigûnumdur

87 A₁ 27^b, İÜ 26^b, B 43, A₂ 21^a, A₃ 36^b, KN 26^a, M 32^b, K 28^b, T₁ 105^a, S₁ 154^b, T₂ 33^b, S₂ 24^a, V 24^a, TT 31^b, S₃ 59^b, BN 29^a, TN 43^a, S₄ 44^a, S₅ 30^a, S₆ 31^b, S₇ 35^a, S₈ 25^b, S₉ 37^a, S₁₀ 32^a, S₁₁ 38^a, TZ 35^a.

87 || 1^b zîkr: fîkr A₃.

87 || 2^a 1. mısra: benem deşt-i belâ ser-geştesi her kim beni ister T₂.

87 || 2^b râh: râhı A₂, KN, TT, S₂, S₃, T₂, İÜ, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₁.

87 || 3^a felekde: felekden K || âhumdan: âhumda T₂.

87 || 3^b odlara: odlar T₂.

87 || 4^a nâveklerûñ: nâveklerin A₁, V peygânların [G] || bir bir: birin V yer yer A₂ || bulam: alam T₂ || zevķın: kâmin T₂.

87 || 4^b meni: seni T₁ || hırmân: hasret [G] || sûz-ı derûnumdur: baht-ı zebûnumdur T₂.

87 || 5^a küyuñda: küyında V, M, K || âhın: âhum A₁, V, [G].

87 || 5^b çaranğu: çaranķu K, S₁, V, S₃ çarañu A₃, S₂.

87 || 6^a lebi: leb-i TN, S₅, S₇, S₉ || şevķıyla: zevķıyla T₁, B, V, T₂, TZ, [G].

87 || 7^a olmaķ: olmaz V || şâf-ı: şâf u A₁ KN, sâf [G, TD].

87 || 7^b nişân: delîl T₂, BN || nâ-fercâm u: nâ-fercâm V || nigûnumdur: zebûnumdur T₂, K.

88.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Mende Mecnûndan füzûn 'âşıklık isti'adadı var
'Âşık-ı şâdık menem Mecnûnün ancak adı var
- 2.³ N'ola kan tökmekde mâhir olsa çeşmüm merdümü
Nuţfe-yi kâbil-durur ğamzeñ gibi üstâdı var
3. Kıl tefâhür kim senün hem var men tek 'âşıkun
Leylinün Mecnûnı Şîrinün eger Ferhâdı var
4. Ehl-i temkînem meni beñzetme ey gül bülbüle
Derde yoh şabrı anuñ her laħza biñ feryadı var
5. Eyle bed-ħâlem ki aħvâlüm görende şâd olur
Her kimün kim devr cevrenden dil-i nâ-şâdı var
6. Gezme ey gönlüm kuşu ğafil fezâ-yı 'ışkda
Kim bu şahrânuñ güzergehlerde çoh şayyadı var
7. Ey Fuzûlî 'ışk men'in kılma nâşihden kabûl
'Aql tedbîridür ol şanma ki bir bünyadı var

88 A₁ 28^a, B 44, A₂ 21^a, A₃ 31^a, KN 26^a, M 33^a, K 28^b, T₁ 100^b, S₁ 154^b, T₂ 33^b, S₂ 24^b, V 24^a, TT 32^a, BN 29^a, TN 36^b, S₄ 44^b, S₅ 30^a, S₆ 31^b, S₇ 29^b, S₈ 25^b, S₉ 31^a, S₁₀ 32^b, S₁₁ 38^b, TZ 35^b.

88 || 1^a 'âşıklık: 'âşıklıĝ A₃, KN, S₁, S₂.

88 || 1^b var: bar A₁.

3 Bu beyit V'de yoktur.

88 || 2^a tökmekde: tökmekle T₁, A₃ dökmekde B, K, S₁ || çeşmüm: çeşmün TT, S₄.

88 || 2^b nuţfe: nuţka A₃ || kâbil-durur: kâbildür T₁ kâbildür vürür A₃, S₉ kâbil'dür ü S₆, [TD] || gibi: kimi A₁, KN, [T, TD] || var: bar A₁.

88 || 3^a men: benüm A₃.

88 || 3^b mecnûnı: mecnûn T₁, V mecnûn u A₁ || şîrinün: şîrin anuñ A₁ ferhâdın T₁ || ferhâdı: şîrini T₁ || var: bar A₁.

88 || 4^a beñzetme: oħşatma V.

88 || 4^b anuñ: onuñ A₁ || biñ: miñ A₁, KN, yüz S₁, T₁, A₃, [G] || yoh şabrı: şabrı yoh S₈, [G, D] çoh şabrı S₇.

88 || 5^a eyle: öyle V, B.

88 || 5^b kim devr cevrenden: kim devr cevrinde A₁ gönlünde devrândan M kim cev devrinden S₅.

88 || 6^a gönlüm kuşu: murĝ-ı dilüm S₂ gönül kuşu [G] || 'ışkda: dehrde A₃, T₁, M.

88 || 6^b güzergehlerde: güzergâhında A₁, V, TT, TN, S₄, S₉, [G, D] || var: bar A₁.

88 || 7^b tedbîridür: tedbîri degül A₂, S₂ tedbîr yok S₄ || şanma: şanmañ V || ki bir: kim A₂, S₂ ki KN || var: bar A₁.

89.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Muḳavves ḳaşlaruñ kim vesme birle reng dutmışlar
Ḳılıçlardur ki ḳanlar tökmek ile jeng dutmışlar
2. Ḳılup tağyîr-i şüret vesmeden yağma ḳılurlar dil
Ḳarâmî ḳaşlaruñ resm ü reh-i nîreng dutmışlar
3. Göñül mir'âtını eyler mükedder 'aḳl teklîfi
Ḳoş ol bî-bâkler kim terk-i nâm u neng dutmışlar
4. Fezâ-yı⁶ 'ömrden güyâ degüller ḡonce tek vâḳıf
Olar kim özlerin dünyâ içün dil-teng dutmışlar
5. Meni kim sengsâr-ı miḡnetem bâzâr-ı 'ıṣṣı içre
Belâ dâğı çeken Ferhâd ile hem-seng dutmışlar
6. Lebûn devrinde zâhidler dutup mey-ḡâneler küncin
Ḳılup tesbîḡ târın terk zülf-i çeng dutmışlar
7. Seḡer bülbüller eḡḡanı degül bî-hûde ḡülşende
Fuzûlî nâle-yi dil-sûzına âheng dutmışlar

89 A₁ 28^a, İÜ 27^a, B 44, A₂ 21^b, A₃ 31^b, KN 26^b, M 33^a, K 29^a, T₁ 100^b, S₁ 154^b, T₂ 34^a, S₂ 24^b, V 24^b, TT 32^a, S₃ 60^a, BN 29^b, TN 37^a, S₄ 45^a, S₅ 30^b, S₆ 32^a, S₈ 26^a, S₉ 31^b, S₁₀ 32^b, S₁₁ 38^b, TZ 36^a.

89 || 1^b tökmek ile: dökme ile B, K, S₁, TT tökmeginden A₁, [G] || jeng: zeng A₁, A₂, KN, M, T₁, T₂, S₁, TT, S₃, S₄, S₅, TZ, [G] || dutmuşlar: tütmişler A₃.

89 || 2^b ḳaşlaruñ: gözleruñ B, T₂ || resm ü: resm-i A₃, T₁, TT, A₂, TN, S₄, S₆, S₈, S₁₀, [G] resmi S₉ reng ü S₁₁ || reh-i: reh ü A₂, V, S₆ || dutmuşlar: tütmişler A₃.

89 || 3^b nâm u neng: nâm-ı neng V neng ü nâm TT || dutmuşlar: tütmişler A₃.

89 || 4^a fezâ: fenâ T₁, A₃, TN, S₉, [T, TD, D] ḳazâ TT, S₈ || 'ömrden: 'ömrde KN, V, TT, T₂, BN, S₄, S₅, S₆, S₉, S₁₁ || degüller: degüldür S₁, M, K || ḡonce tek: ḡonceler A₂, S₂, S₃, İÜ.

89 || 4^b dutmuşlar: tütmişler A₃.

6 "fenâ" okunuşu beytin anlamıyla daha uyumlu görünmektedir. Biz, değerlendirdiğimiz nüshalarda yaygın olan varyantı tercih ettik.

89 || 5^a meni: benüm A₃, V, M, TZ menüm A₁ benem [G].

89 || 5^b dâğı: ṫağı S₂ dâğın A₁, V, S₈, S₁₀, S₁₁, [T, TD, D] || çeken: kazan [G] || dutmuşlar: tütmişler A₃.

89 || 6^a dutup: tütup A₃.

89 || 6^b terk: târ A₃ || zülf-i: zülf ü V, A₁, TZ yâr u T₂ || dutmuşlar: tütmişler A₃ || târın terk: tarı terk S₄ terkin târ-ı S₁₀, [TD].

89 || 7^b sûzına: sûzuña V || dutmuşlar: tütmişler A₃.

90.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Âşiyân-ı murğ-ı dil zülf-i perîşānuñdadur
Kanda olsam ey perî gön'lüm senüñ yanuñdadur
2. 'Işk derdiyle hoşem el çek 'ilacumdan tabîb
Kılma dermân kim helâküm zehri dermānuñdadur
3. Çekme dâmen nâz édüp üftâdelerden vehm kıl
Göklere açılmasun eller ki dāmānuñdadur
- 4.⁵ Gözlerüm yaşın görüp şûr étme nefret kim bu hem
Ol nemekdendür ki la'l-i şekker-efşānuñdadur
5. Mest-i h'âb-ı nâz olup cem' ét dil-i şad-pāremi
Kim anuñ her pāresi bir nevk-i müjgānuñdadur
- 6.⁸ Bes ki hicrānuñdadur hâşiyet-i kaç'-ı hayât
Ol hayât ehline hayranem ki hicrānuñdadur
7. Ey Fuzûlî şem'-veş muṭlaḳ açılmaz yanmadın
Tâblar kim sünbülinden rişte-yi cânūñdadur

90 A₁ 28^b, İÜ 27^b, B 44, A₂ 22^a, A₃ 31^b, KN 27^a, M 33^b, K 29^b, T₁ 101^a, S₁ 155^a, T₂ 34^a, S₂ 25^a, V 21^a, TT 32^a, S₃ 60^b, BN 29^b, TN 37^a, S₄ 45^b, S₅ 30^b, S₆ 32^a, S₇ 29^b, S₈ 26^a, S₉ 32^a, S₁₀ 33^a, S₁₁ 34^a, TZ 36^a.

90 || 1^b kanda: ḥanda A₁, KN, V, TT, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₁, [T, TD] || yanuñdadur: yanındadır A₁.

90 || 2^b dermân: derdüm S₅ || helâküm: 'ilacum TT, B || zehri: zehr M, K.

90 || 3^a üftâdelerden: üftâdeler T₁, S₅ || vehm: raḥm T₁ || kıl: édüp T₂.

5 Bu beyit A₁'de yoktur.

90 || 4^a yaşın: yaşı S₅ || şûr: - V || hem: vehm T₁ nem [G, D].

90 || 4^b ol: o A₃ || nemekdendür: nemekdândur S₅.

90 || 5^a h'âb-ı nâz olup: h'âb-ı nâz iken A₂, S₂, S₃, İÜ, [T] h'âb-ı nâzsan T₁, TN, S₇, S₉ h'âb-ı nâz édüp A₁, KN, S₅, S₆, S₉, [G] nâz-ı h'âbın A₃ nâz-ı h'âb édüp V cām-ı nâz édüp TT h'âb-ı nâz ile S₄ h'âb-ı nâz ile TZ h'âb-ı nâz ol [D, TD] || şad-pāremi: bīmārumı A₁ şad-pāre'i T₂ sad pāreni [G].

90 || 5^b anuñ: onuñ A₁ || bir: her V || nevk: tüg A₃.

8 Bu beyit A₁'de yoktur.

90 || 7^a şem'-veş: şem' tek A₃, B, S₁, T₁, M, K, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ || yanmadın: tâbdan TT.

90 || 7^b sünbülinden: sünbülüñden A₂, S₂, S₃, M, İÜ, V, A₁, S₅ || cânūñdadur: cânumdadır A₁ cânānuñdadur S₁ hālūñdedür M.

91.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Sâkıyâ cām dut ol 'aşıkā kim kıyğuludur
Kıyğū çekmek nē içün cām ile 'ālem doludur
2. Telḥ güftārsuz olmaz leb-i yār ēy 'aşık
Çoḥ heves eyleme ol şerbete kim ağuludur
- 3.⁴ Kıyalum başı ḥum-ı bâde ayağına gelün
Dutmamaḳ olmaz anuñ ḥürmetini bir uludur
4. Bunca kim kūh-şıfat başuma daşlar urılır
Dide-yi baḥtım uyanmaz nē ağır uyḥuludur
5. Dil-i pür-ḥünuma yağdurma belā peykânın
Ḥazer ét şışeye nā-geh zarar eyler doludur
6. Gönlümün zahmına peykānuñı etdüm merhem
Genc-i ğamdur n'ola ger böyle demür kıpuludur
7. Nergisün fikri Fuzûlî göz ü gönlümde gezer
Dutar āhū vaṭan ol yêrde ki otlu şuludur

91 A₁ 28^b, İÜ 27^b, B 45, A₂ 21^b, A₃ 32^a, KN 27^a, M 33^b, K 29^b, T₁ 101^b, S₁ 155^a, T₂ 34^b, V 21^a, TT 32^b, S₃ 60^b, BN 30^a, TN 37^b, S₄ 45^b, S₅ 31^a, S₆ 32^b, S₇ 30^a, S₈ 26^a, S₉ 32^a, S₁₀ 33^b, S₁₁ 34^b, TZ 36^b.

91 || 1^a dut: tüt A₃, S₃, İÜ.

91 || 1^b doludur: töludur A₂, A₃, B, M.

91 || 2^a 'aşık: sâkî A₁.

91 || 2^b ol: o S₁.

4 Bu beyit S₅'te yoktur.

91 || 3^a kıyalum: kıyalın T₂ kıya kim S₁ || başı: baş V || ḥum-ı: kıamu A₁, V, [G] kıamu S₄ || gelün: müdām [G].

91 || 3^b dutmamaḳ: dutmamaḳ K, T₁ dutmamaḳ S₁ tüt mamaḳ A₃ || olmaz: olmaz mı [G] || anuñ: onuñ A₁ || bir: kim TT.

91 || 4^a bunca: munca TT, A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅ || kūh: dürd A₁ gerd V küy T₂, S₄, S₅ || başuma: başına TT || daşlar: taşlar TT, A₂, A₃, M, S₃, İÜ.

91 || 4^b ağır: akır İÜ 'aceb K yavuz A₃, T₁ yaman A₁, [G].

91 || 5^b şışeye: şışesi T₂ şışe T₁, A₁, A₃, TZ şışe'e K, S₁ || doludur: töludur A₃.

91 || 6^a etdüm merhem: merhem eyle A₃ kıldum merhem [G].

91 || 6^b ğamdur: ğamda S₃ || böyle: beyle A₂, KN, TT, T₂, S₃, S₅, TZ, [G, TD] || demür: şemür M.

91 || 7^a göz ü: gözü vü T₁ gözi S₁ || gönlümde: gönlinde B, KN, K, M, S₁, A₃, T₂, BN, TN, S₆, S₁₁, [G, T] gönlünde S₈.

91 || 7^b dutar: tütar A₃ || āhū: ol āhū A₂ || ol yêrde: yêrde A₂ anda T₂ || otlu: odlu A₃, T₁, TZ || şuludur: suludur B, V, A₁, K, T₂, S₃, S₅.

92.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Meni zıkr etmek el efsâne-yi Mecnûna mâyıldür
Nê beñzer ol maña derdi añun taķrîre ķābildür
2. Beyābānlarda Mecnūndan ğam u derdüm suāl etmek
Nê bilsün baķr hālin ol ki menzilgāhı sāhıldür
3. Menüm tek olabilmez şöhre-yi şehir-i belā Mecnūn
Ķabul eyler mi bu rüsvālġı her kim ki 'ākıldür
4. Nê müşkil hāli olsa 'āşıķuñ ma'sūk eder çäre
Ger ol bî-derd bilmezse bu hāli hāl müşkildür
5. Firāk eyyāmı seyl-āb-ı sirişķümden haber dutmaz
Ķıyāmet mā-cerāsından gör ol zālīm nê ġāfildür
- 6.⁷ Faķīh-i medrese ma'zürdur inkār-ı 'ışķ etmek
Yoh özge 'ilmine inkārumuz bu 'ilme cāhıldür
7. Fuzūlî el seni Mecnūndan efüñ der melāmetde
Buña münkir degül Mecnūn daķı ma'ķüle ķa'ıldür

92 A₁ 29^a, İÜ 28^a, B 45, A₂ 22^b, A₃ 32^a, KN 27^b, M 34^a, K 30^a, T₁ 101^b, S₁ 155^b, T₂ 25^b, S₂ 25^a, V 21^b, TT 32^b, S₃ 61^a, BN 21^b, TN 38^a, S₄ 34^a, S₅ 23^b, S₆ 24^a, S₇ 30^b, S₈ 26^b, S₉ 32^b, S₁₀ 33^b, S₁₁ 30^b.

92 || 1^a mâyıldür: ķāildir [G].

92 || 1^b derdi: zıķrı T₂ || anuñ: onuñ A₁ || taķrîre: dermāna B, K, T₁, A₃.

92 || 2^a beyābānlarda: beyābān-gerd A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅, S₆, S₁₁, [T, TD, D] beyābān gird-i [G] || ğam u derdüm suāl etmek: ğam-ı derdüm suāl etmek V, T₁ suāl etmek ğam u derdüm K pür-şikem hālini şormayuñ T₂, ğam u derdüm suāl etmek S₄.

92 || 2^b baķr: ġarķa A₂, TT, S₂, S₃, İÜ || menzilgāhı: menzilgāh V.

92 || 3^b rüsvālġı: rüsvālġı T₂.

92 || 4^a hāli: hāl A₂, İÜ || ma'sūk eder çäre: te'sir eder yāre TT.

92 || 5^a dutmaz: vürmez A₃, S₃, İÜ, S₄, [G].

92 || 5^b zālīm: ġāfil A₂, S₂, S₃, İÜ.

7 Bu beyit KN ve A₁'de yoktur.

92 || 6^a faķīh-i: faķīh ü V || etmek: içre [G].

92 || 6^b yoh: yog S₂ || 'ilme: 'ilmde K.

92 || 7^a efüñ: artuķ S₁, A₃, V, T₁, TN, S₇, S₉, [G].

92 || 7^b buña: muña A₁, KN aña V, T₂, BN, S₄, S₅ bunu [G].

93.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ol perî-veş kim melâhat milkinün sulţânıdur
Hük m anuñ hükmi maña fermân anuñ fermânıdur
2. Sürdi Mecnûn nevbetin şimdi menem rüsvâ-yı 'ışk
Doğru dèrler her zamân bir 'âşıkun devrânıdur
3. Lahza lahza gönlüm odından şererlerdür çıhan
Kaatre kaatre göz töken şanmañ sirişküm kıanıdur
4. H'âr baħmañ ger gönül çāk olsa tiğ-ı 'ışkdan
Kim cünün gülzârınuñ bunlar gül-i ħandânıdur
5. Eyy Fuzûlî ola kim raħm êde yâr efgānuña
Ağlağıl zâr anca kim zâr ağlamak imkânıdur

93 A₁ 29^a, İÜ 28^a, B 46, A₂ 22^b, A₃ 32^b, KN 27^b, M 34^b, K 30^a, T₁ 102^a, S₁ 155^b, T₂ 25^b, S₂ 25^b, V 24^b, TT 33^a, S₃ 61^b, BN 21^b, TN 36^a, S₄ 34^b, S₅ 24^a, S₆ 24^a, S₇ 30^b, S₈ 26^b, S₉ 32^b, S₁₀ 34^a, S₁₁ 39^a.

93 || 1^b anuñ: onuñ A₁ || maña: durur A₁.

93 || 2^b doğru: doğru M.

93 || 3^a odından: ivinden [G] || çıhan: çıkar S₂, İÜ.

93 || 3^b göz töken: göz döken A₃, B, M, K, S₁ gözgü tek V gözdeki S₄ || şanmañ: şanma TT, S₄.

93 || 4^a h'âr baħmañ ger gönül çāk olsa tiğ-ı 'ışkdan: çākler cismümde tiğ-ı 'ışkdan 'ayb etmeñüz B, A₃, M, K, T₁, S₁, S₇, S₈, S₉, S₁₀, [TD, D].

93 || 4^b cünün: gönül A₂, S₃, İÜ || bunlar gül-i: bu gonçe-yi A₂, S₃, S₂, İÜ bir gonçe-yi V, TT, S₁₁ bu bir gül-i TN munlar gül-i S₆.

93 || 5^a ola: eyle A₂, S₃, İÜ || raħm êde yâr efgānuña: raħm êde efgānuña yâr M efgānuña raħm êde yâr K.

93 || 5^b ağlağıl: ağlağıl V, B, S₂, K, M, T₂, S₄, S₅ ağla gör A₁ ağla kim A₂, S₃, TT, İÜ || zâr anca kim: zârınca kim S₁, T₁, S₃ zârıncağıl A₃ zârıncağıl TT || ağlamak: ağlamağ T₂.

94.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Menüm kim bir leb-i handân içün giryânlıgum vardur
Perişân turrarlar devrinde ser-gerdânlıgum vardur
2. Yaşum taht-ı revândur tâc-ı zerrîn şu'le-yi âhum
Görün kim devlet-i ışk ile né sultânlıgum vardur
3. Yumılmaz eşk tuğyanından ansuz çeşm-i hûn-bârum
Hayâl-i şûret-i cânâna hoş hayrânlıgum vardur
4. Sirişküm gör meni ey ebr özüñden kem hayâl etme
Hevâ-yı ışk ile biñ sence eşk-efşânlıgum vardur
5. Fuzûlî câm-ı mey terkin kılup zühd ile takvâdan
Kamu dâniya rüşendür bu kim nâdânlıgum vardur

94 A₁ 29^a, İÜ 28^b, B 46, A₂ 23^a, A₃ 32^b, KN 27^b, M 34^b, K 30^b, T₁ 102^a, S₁ 156^a, T₂ 26^a, S₂ 25^b, V 25^a, TT 33^a, S₃ 61^b, BN 22^a, TN 38^a, S₄ 35^a, S₅ 24^a, S₆ 24^b, S₇ 31^a, S₈ 27^a, S₉ 33^a, S₁₀ 34^a, S₁₁ 39^b.

94 || 1^a kim: çün S₄.

94 || 2^a yaşum: başum S₃, B, İÜ, BN, S₄, S₁₀, [G] || âhum: âhumdur B.

94 || 2^b ile: içre V || né: bir A₂.

94 || 3^a yumılmaz: yuyulmaz S₃ bulunmaz T₂ || tuğyanından: tuğyanında A₁, A₂, S₃, İÜ, BN, S₅, S₆, S₁₀, [T, TD, G] || ansuz: muṭlaḳ [T] || çeşm-i hûn-bârum: çeşm-i h'ârûm S₃ çeşm-i giryânûm A₁, KN, merdüm-i çeşmüm A₃, T₁.

94 || 3^b cânâna: cânânla T₂ cânân ile S₄ || hoş: - V, S₄.

94 || 4^a gör meni: gördin V gözgüsün S₅ || ebr: eşk A₁ || özüñden: özinden S₄ özün tek [G] || kem: çok S₄ nem [G] - KN.

94 || 4^b hevâ: hayâl T₁ || biñ: miñ A₁, KN || eşk: 'ışk B müşk A₂, S₃, İÜ.

94 || 5^a câm-ı: câm u TT || takvâdan: dutduñ hû [T].

94 || 5^b rüşendür: zâhirdür S₅ || nâdânlıgum: dânâlıgum V.

*A₃, TN, S₇ ve S₉'da maktadan önce fazladan bir beyit bulunmaktadır:

Lebüñ devrinde kim insân olan cân dâr aña muṭlaḳ

Eger âb-ı hayât etsem taleb hayvânlıgum vardur

95.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Zevk şevkıyla cihân kaydın çeken zaḥmet çeker
Ehl-i zevk oldur kim andan dâmen-i himmet çeker
2. Gün çeker yerden göge her dem ğubâr-ı râhuñı
Tütiyâ için velî yerden göge minnet çeker
3. Ėy çeken ğayr ile pinhân bezm êdüp mey ğâh ğâh
Yâd kıl andan ki bezmün yâd êdüp ḥasret çeker
4. Hâli êtmiş ğayrdan zülfün ḥayâli gönîlümi
N'ola şâhib-keşf ise bir 'ömrdür ḥalvet çeker
- 5.⁶ Çek şabûhı şubḥ naḳḳâşına 'arz-ı 'arız êt
Böyle çeksün ger felek levhine bir şüret çeker
6. Serv-kâmetler semen-ruḥsâreler toprağıdur
Her semen kim açılır her serv kim kâmet çeker
- 7.⁹ Kaṭre-yi eşküm kaṭarı sîne çâkinden girüp
Ten evine daşradan bâr-ı ğam u miḥnet çeker
8. Ėy Fuzûlî baḥmayam tâ ğayra her ḥünin müje
Âteşin bir mîldür kim çeşmüme ğayret çeker

95 A₁ 29^b, B 46, A₂ 23^b, A₃ 37^a, KN 28^a, M 35^a, K 30^b, T₁ 105^b, S₁ 156^a, T₂ 26^a, S₂ 25^b, V 25^a, TT 33^a, S₃ 62^a, BN 22^a, TN 43^b, S₄ 35^a, S₅ 24^a, S₆ 24^b, S₇ 35^a, S₈ 27^a, S₉ 37^b, S₁₀ 34^b, S₁₁ 39^b, TZ 37^a.

95 || 1^a zevk: zevk ü A₃ şevk V || şevkıyle: zevkıyle V 'ışkıyla K || zaḥmet: miḥnet [G].

95 || 1^b kim: ki A₃, V || andan: ondan A₁.

95 || 2^a gün: cân KN || yerden göge her dem: gökden yere her dem S₁, T₁, S₃, S₉ her dem göge yerden T₂, TT, BN, TN, S₄, S₅, S₆ yirden göge servüm [T] her dem göze yerden [G] || râhuñ: râhuñ A₁.

95 || 2^b velî: belî B, BN, [T, TD, D] || yerden göge: gökden yere T₁, S₁, A₃, M, K, S₇, [T, TD, D].

95 || 3^a çeken: çeküp S₄, [G] || pinhân: ḥalvet V || mey ğâh ğâh: ğâh ğâh mey S₄.

95 || 3^b andan: ondan A₁, [G] anı [TD] || ḥasret: zaḥmet TT.

95 || 4^a ḥayâli: ḥayâl M, S₂ cefâsı TT.

95 || 4^b keşf ise: keşf ile S₁, B, V keşf ola A₃, K keşf êtse T₁ keşe A₁ || bir 'ömrdür ḥalvet: levhine bir şüret TT.

6 Bu beyit TT'de yoktur.

95 || 5^b böyle: beyle A₂, KN, V, S₃, T₂, S₄, S₅, TZ, [T, G, TD] || ger: kim B || levhine: evcine A₁.

95 || 6^a semen-ruḥsâreler: semen-ruḥsârlar A₃, KN, TT, T₂, M, BN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₈, S₁₀, S₁₁, TZ, [T, TD, D] peri-ruḥsâreler [G] || toprağıdur: toprağıdur A₂, KN, T₂, S₅.

9 Bu beyit S₃ ve S₅'te yoktur.

95 || 7^a kaṭarı: ḥayâli TT || sîne çâkinden: sîne çâkden V çâk-i sinemden A₂, T₂, BN, S₄, S₆, [G, D].

95 || 7^b daşradan: taşradan A₃, TT, S₂, M || bâr: yâr A₂ || ğam u: ğam-ı V, A₁, KN, S₂, K, M, S₄, [G] ḥam-ı A₂.

95 || 8^a baḥmayam: baḥmaya T₁, A₃ baḥmasam A₂ bakmasın [G] || ğayra: ğayr V, A₂.

95 || 8^b kim: ki M || çeşmüme: çeşme-yi A₂, KN, S₃.

96.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1.² Her kitâba kim leb-i la'lün hadîşin yazeler
Rište-yi cân birle zevk ehli anı şîrâzeler
2. Bu nê sırdur sırr-ı 'ışkuñ dëmedin bir kimseye
Şehre düşmiş men seni sévdüm dëyu âvâzeler
3. Şeyhler mey-hânenen yüz dönderürler mescide
Bî-ṭarîkatlar gerek kim doğru yoldan azeler
4. Çäkler gögsümde şanmañ kim açupdur tîğ-ı 'ışk
Gönlümün şehrine mihrün girmeye dervâzeler
- 5.⁷ Êy Fuzûlî yâr eger cevri etse andan incime
Yâr cevri 'aşîka her dem maḥabbet tâzeler

96 A₁ 29^b, İÜ 28^b, B 46, A₂ 23^a, A₃ 37^b, KN 28^b, M 35^a, K 31^a, T₁ 106^a, S₁ 156^b, T₂ 26^b, S₂ 26^a, V 25^b, TT 33^b, S₃ 61^b, BN 22^b, TN 44^a, S₄ 35^b, S₅ 24^b, S₆ 24^b, S₈ 27^b, S₉ 37^b, S₁₀ 35^a, S₁₁ 40^a, TZ 37^a.

2 İÜ'de eksik varak olmasından dolayı bu gazelin ilk üç beytinden sonrası bulunmamaktadır.

96 || 1^b cân: mercân T₁ || birle: bile A₁ || zevk ehli: 'ışk ehli A₁, KN, V, T₂, BN, S₄, S₅, S₆, S₈, [T, G, TD] zevk ehli TT ehl-i zevk M, K derd ehli S₁₀.

96 || 2^b sévdüm: bildüm A₁ || dëyü: dëyen T₂, S₅.

96 || 3^a dönderürler: dönderenler T₂.

96 || 3^b bî-ṭarîkatlar gerek kim: bî-ṭarîkatlarını gör kim V, [TD, D] bî-tarikatleri gör kim [G] bî-ṭarîkatlar gerekdür T₂, S₁₀, TZ bî-ṭarîkatlar görüñ kim TN, S₉ || doğru: toğru M, S₂.

96 || 4^a çäkler: çäk V || gögsümde: sinemde S₂ || şanmañ: şanma T₂, S₅.

7 Bu beyit A₁'de yoktur.

97.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Seyr kıl gör kim gülistānuñ nè āb u tābı var
Her taraf biñ serv-i ser-sebz ü gül-i sīrābı var
2. Pençe-yi berg-i çenār étmiş müheyyā şāneler
Anlamış güyā ki sünbül kākūlinün tābı var
3. Rāhat için ferş şalmış sebze-yi ter gülşene
Nergisün görmüş gözin maḥmūr şanmış ḥ'ābı var
4. Bulınur her derde istersen gülistānda devā
Hoḳḳasında goncenün şan kim şifā cüllābı var
5. Ğālib olmuş ḥalka zevḳ-ı seyr-i gülşen ğālibā
Çekmege ḥalkı benefşe zülfinün kullābı var
6. Güldi gül açıldı nergis lāle doldı jāleden
Ëy hoş ol kim 'ışret ü 'ayş etmege esbābı var
- 7.⁸ Ger Fuzûlî meyl-i gülzār étse faşl-ı gül n'ola
'Ayş için ḥün-ābe-yi dilden şarāb-ı nābı var

97 A₁ 30^a, B 47, A₂ 23^b, A₃ 37^b, KN 28^b, K 31^a, T₁ 106^a, S₁ 156^b, T₂ 26^b, S₂ 26^a, V 25^b, TT 33^b, S₃ 62^b, BN 22^b, TN 44^a, S₄ 35^b, S₅ 24^b, S₆ 25^a, S₇ 35^b, S₈ 27^b, S₉ 38^a, S₁₀ 35^a, S₁₁ 40^a, TZ 37^a.

97 || 1^b biñ: miñ A₁, KN, TZ bir A₂, S₂, S₃ || ser-sebz ü: her sebzün V sebz ü biñ TT ser-sebz S₅ || gül-i sīrābı: gül ü sīrābı V, S₄.

97 || 2^b kākūlinün: kākūlün V, T₂, K, B zülfinün pūr TT kākūlün tek A₁, S₄ || tābı: tārı A₂.

97 || 3^a rāhat için ferş: rāhat için nüş A₂, S₃ rāhuñ için ferş V || şalmış: salmış V || ter gülşene: bir gülşene A₂, S₃ gülşene saçın T₂.

97 || 3^b gözin: gözi A₁ gözün S₄ || şanmış: sanmış V.

97 || 4^a istersen: isterseñ A₃, B, KN, S₁, S₂.

97 || 4^b hoḳḳasında: hoḳḳasından KN, V || şan kim: şanmañ V güyā B.

97 || 5^a ğālibā: güyiyā B.

97 || 5^b zülfinün: zülfin TT.

97 || 6^a güldi gül açıldı: gül gül açıldı vü K || nergis: sünbül [G] || doldı: tıldı A₃.

97 || 6^b 'ışret ü: 'ışret-i K, S₁.

8 Bu beyit A₃'te yoktur.

97 || 7^b nābı: nāb V.

98.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Serv-i âzâd kâdûnle maña yeksân görünür
Nêye ser-geşte olan baħsa hırâmân görünür
2. Cân görünmez dêseler tende inanman nêşe kim
Luţfdan her nêce baħsam tenüñe cân görünür
3. Dêrem aḥvâlümi cânâna kılam ‘arz velî
Görebilmen özümü anda ki cânân görünür
4. Êy dèyen şabr kıl âh eyleme yâri göricek
Maña düşvârdur ol ger saña âsân görünür
5. Şordum aḥvâlümi ‘ışķında müneccimlerden
Baḥdılar tâlî‘ evine dèdiler kan görünür
6. Nè kemân-dârsan êy meh ki atup ğamze oḥın
Yıḥduġuñ şaydda nè zaḥm u nè peykân görünür
7. Bir şanem zülfine ġüyâ ki verüpdür gönlin
Ki Fuzûlinün iyen ḥâlî perîşân görünür

98 A₁ 30^a, B 47, A₂ 24^a, A₃ 37^a, KN 29^a, M 35^b, K 31^b, T₁ 106^b, S₁ 156^b, T₂ 27^a, S₂ 26^b, V 26^a, TT 33^b, S₃ 62^b, BN 23^a, TN 44^b, S₄ 36^a, S₅ 25^a, S₆ 25^b, S₇ 36^a, S₈ 27^b, S₉ 38^a, S₁₀ 35^b, S₁₁ 40^b, TZ 37^b.

98 || 1^a âzâd: âzâde K, S₂, TZ || kâdûnle: hadinle [G] || yeksân: âsân A₁.

98 || 1^b baħsa: nêce A₃ || hırâmân: perîşân V.

98 || 2^a tende: bende S₃ || inanman: inanmañ V görünmez A₂ inanmaz S₁, A₁ inanmam [G] inanmış S₅.

98 || 2^b baħsam: baħsañ V || tenüñe: baña V.

98 || 3^a dêrem: dèdüm A₂, [G] || ‘arz: şerḥ S₄.

98 || 3^b anda: onda A₁.

98 || 4^a kıl: ile [G].

98 || 4^b düşvârdur: düşvâr A₃.

98 || 5^a şordum: sordum V, S₅ || ‘ışķında: ‘ışķuñda T₂, S₄, S₅ ‘ışķ içre V.

98 || 6^a kemân-dârsan: kemân ebrûsan TT || ğamze: ğamzeñ A₃, T₁, V.

98 || 6^b yıḥduġuñ: yıḥduġuñ V urduġuñ A₁, S₂, A₂, S₃ || zaḥm u: zaḥm A₂, KN, S₃, A₃, TT, B, BN, TN, S₄, S₅, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁.

98 || 7^a zülfine: gönline A₁ || gönlin: gönlin V.

98 || 7^b Fuzûlinün: Fuzûlini S₅, TZ || iyen: igen A₃, TT, B, S₂ oña A₁ || ḥâlî: ḥâl S₃ yâri A₁.

99.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Sülûk-i fakr eṭvârum mezâk-ı 'ışk hâlümdür
Tecerrüd 'âlemi seyrinde 'âlem pây-mâlümdür
2. Ḥayâlümde budur kim bulmuşam 'âlemde bir ḥilkat
Né 'âlem kankı ḥilkat şandugum bâtıl ḥayâlümdür
- 3.⁴ Cünûn feyziyle âzâd olmuşam kayd-ı 'alâyıkdan
Kemâl ü fazl terki rütbe-yi fazl u kemâlümdür
4. Menem şem'-i vişâle yanduran pervâne-veş varın
Fenâ-yı muṭlaḳum cânân ile bezm-i vişâlümdür
- 5.⁷ Ṭabîbâ kılmışam teşhîş derd-i 'ışkdur derdüm
'Alâmet âh-ı serd ü rûy-ı zerd ü eşk-i alümdür
- 6.⁹ Hevâdan mevce gelmiş baḥr-i derdem şâhid-i hâlüm
Dil-i pür-ıztırâb u nâle-yi bî-i'tidâlümdür
7. Fuzûlî 'âlem-i fakr u fenâda mün'im-i vaktem
Diyâr-ı meskenet naḳd-i ḳanâ'at milk ü mâlümdür

99 A₁ 30^b, B 47, A₂ 24^b, A₃ 35^b, KN 29^a, M 35^b, K 31^b, S₁ 157^a, T₂ 34^b, S₂ 26^b, V 26^a, TT 34^a, S₃ 63^a, BN 30^a, TN 41^b, S₄ 46^a, S₅ 31^a, S₆ 32^b, S₇ 33^b, S₈ 28^a, S₉ 36^a, S₁₀ 35^b, S₁₁ 41^a, TZ 38^a.

99 || 1^a fakr: 'ışk S₁, A₁, A₃, TT, M, K, BN, TN, S₄, S₅, S₇, S₁₀, TZ, [G] || mezâk: tarîḳ A₂, S₂, S₃ || 'ışk: meşk TT.

99 || 2^a ḥilkat: ḥil'at [G].

99 || 2^b kankı: ḥankı A₁ ḳansı A₂, S₂, S₃ ḥansı KN, TT, V, S₄, S₅, [T] ḳaḅı A₃ || şandugum: sandugum V || né 'âlem kankı ḥilkat şandugum: né ḥilkat ḥansı 'âlem ol benüm T₂ || 'âlem...ḥilkat: ḥil'at...ḥil'at [G].

4 Bu beyit ve gazelin sonraki beyitleri S₂'de yoktur.

99 || 3^a feyziyle: fazl ile A₃ || 'alâyıkdan: 'alâyıhdan A₁.

99 || 3^b kemâl u: kemâl-i V, A₂, TT, B, S₃, TZ, [G] || fazl: feyz A₁ || terki: terkini V || fazl u: fazl S₁, A₁ - V.

99 || 4^a menem: beni V.

7 Bu beyit S₅'te yoktur.

99 || 5^a 'ışkdur: 'ışka S₃ 'ışk ile A₂ 'ışk imiş V.

99 || 5^b 'alâmet: melâmet A₃.

9 S₁ ve T₁'de yoktur.

99 || 6^a derdem: derd T₂ derdim [G] || şâhid: şâhum M.

99 || 6^b pür-ıztırâb u: pür-ıztırâbum A₁ ıztırâr u A₂.

99 || 7^a fenâda: fenâdan A₃, K ḡnâdan M.

99 || 7^b naḳd-i: naḳd u T₂, S₁₀, [TD] || milk ü: milk V, A₃.

100.

Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün

1. Şifâ-yı vaşl kâdrin hecr ile bîmâr olandan şor
Zülâl-i zevk şevkîn teşne-yi didâr olandan şor
2. Lebûn sırrın gelüp güftâre menden özgeden şorma
Bu pinhân nükteni bir vâkıf-ı esrâr olandan şor
- 3.⁴ Gözi yaşlularuñ hâlin ne bilsün merdüm-i gâfil
Kevâib seyrini şeb tâ seher bîdâr olandan şor
- 4.⁶ Hâbersüz olma fettân gözleruñ cevriñ çekenlerden
Hâbersüz mestler bî-dâdını huş-yâr olandan şor
5. Ğamuñdan şem' tek yandım şabâdan şorma aḥvâlüm
Bu aḥvâlî şeb-i hicrân menümle yâr olandan şor
6. Hârâb-ı câm-ı 'ışkâm nergis-i mestüñ bilür hâlüm
Hârâbât ehlinüñ aḥvâlini ḥammâr olandan şor
7. Maḥabbet lezzetinden bî-ḥaberdür zâhid-i gâfil
Fuzûlî 'ışk şevkîn zevk-ı 'ışkı var olandan şor

100 A₁ 30^b, B 48, A₂ 24^b, A₃ 36^a, KN 29^b, M 36^a, K 32^a, S₁ 157^a, T₂ 35^a, V 26^b, TT 34^a, S₃ 63^a, BN 30^b, TN 42^b, S₄ 46^b, S₅ 31^b, S₆ 33^a, S₇ 34^b, S₈ 28^a, S₉ 36^b, S₁₀ 36^a, S₁₁ 41^a, TZ 38^a.

100 || 1^a ile: ilen KN, S₃, TT.

100 || 1^b zülâl-i zevk şevkîn: zülâl-i şevk zevkîn A₁, KN, K, T₂, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₀, S₁₁, TZ, [TD, G, D] zülâl u şevk zevkîn V zülâl-i la'l şevkîn [T].

100 || 2^a sırrın: zevkîn T₂ şirin K sırrı KN, S₅ || menden: ey mey [G].

100 || 2^b nükteni: nüktemi S₁ nükte'i M, TT nükteyi A₂, [G].

4 Bu beyit B ve T₁'de yoktur.

100 || 3^a yaşlularuñ: yaşluların TT, [T].

6 Bu beyit TT ve T₁'de yoktur.

100 || 4^a cevriñ: cevri S₄.

100 || 4^b bî-dâdını: bî-dâdı A₁ bî-dâd bî-dâdını S₃ || huş-yâr: bî-dâd A₁.

100 || 5^a şabâdan: şabâdan u A₁ ziyâdan T₁.

100 || 5^b aḥvâlî: aḥvâl S₃ || şeb-i hicrân menümle yâr: benimle tâ seher bîdâr [G].

100 || 6^b aḥvâlini: hâlini bir A₃, T₁, S₁, B, M, K, TN, S₇, S₉, TZ hâlin yürü S₁₀, [G].

100 || 7^a bî-ḥaberdür: bî-ḥaberler A₂.

100 || 7^b zevkîn zevk-ı: zevkîni ki V || 'ışkı: 'ışkîn A₁.

101.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Hâm açılduğça zülfünden belâ vü miḥnetüm artar
Bi-ḥamdi'llâh ki 'ömrüm uzanur cem'iyetüm artar
- 2.³ Demeñ eksük meni tedric ile yâkût olan taşdan
Boyandukça ciger kınyyla qadr ü kıymetüm artar
3. Dutagör göz yolın ey eşk kim temkînüm eksükdür
Bu şüret-hânenün gördükçe naqşın ḥayretüm artar
- 4.⁶ Marîz-i derd-i 'ışkâm terk-i 'âlemdür murâdum kim
Bu nâ-ḥoş milkde eglendüğümce zaḥmetüm artar
5. Bükildi kâmetüm ḥasret yükinden veh ki 'âlemd
Ümîdüm eksilüp her laḥza yüz bîn ḥasretüm artar
6. Nê şerbetdür ğamuñ kim içdügümce eksilür şabrum
Nê sihr eyler ruḥuñ kim baḥduğumca raġbetüm artar
7. Çoḥ olduğça ğam u derdüm reh-i 'ışk içre ḥoş-ḥâlem
Fuzûlî şâd olup şükr êtmeyem mi ni'metüm artar

101 A₁ 31^a, B 48, A₂ 25^a, A₃ 28^b, M 36^b, K 32^a, T₁ 97^a, S₁ 157^b, T₂ 35^b, V 26^b, TT 34^b, S₃ 63^b, BN 30^b, TN 34^a, S₄ 47^a, S₅ 31^b, S₆ 33^a, S₇ 27^a, S₈ 28^b, S₉ 28^b, S₁₀ 36^b, S₁₁ 41^b, TZ 38^b.

101 || 1^b bi-ḥamdi'llâh ki: bi-ḥamdi'llâh [G] || uzanur: uzanup A₁, V.

3 Bu beyit S₅'te yoktur.

101 || 2^a demeñ: dëmen K || olan: ola V || taşdan: daşdan A₁, KN, T₂, TT, S₄.

101 || 3^a temkînüm: teskinüm S₃ || eksükdür: eksildür [G].

101 || 3^b naqşın: naqş KN, K.

6 Bu beyit S₃'te yoktur.

101 || 4^a 'âlemdür: 'âlemd A₁ || murâdum: 'ilâcum T₂.

101 || 4^b nâ-ḥoş milkde: nâ-ḥoşlıkde ben S₄ nâ-ḥoşlıkde S₅ || eglendüğümce: eglendikçe dâyim B diñlendükçe S₄ eglendüğüm için S₅ || zaḥmetüm: miḥnetüm K, [G].

101 || 5^a ḥasret: ḥayret S₁.

101 || 5^b bîn: mîñ A₁, KN || ḥasretüm: ḥayretüm S₁, A₃, M, T₁, S₅, S₈.

101 || 6^a şerbetdür: şîrîndür T₁, A₃.

101 || 7^a çoḥ: çoġ A₃ yok T₁ çün V || olduğça: olduġca T₂ || ğam u: ğam K || reh-i: ğam-ı A₃ || ḥoş-ḥâlem: bed-ḥâlem A₃.

101 || 7^b êtmeyem mi: êtmeyem S₁.

102.

Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün

1. N'ola ger reşk-i ruhsâruñla bağı hûblaruñ qandır
Taşı te'sir ile la'l eyleyen hurşid-i rahşandır
2. Müjeñ ger seng-diller gönlini alsa 'aceb olmaz
Anuñ tek âbnûs oğ layığı fülâd peykândur
- 3.⁴ Perî-veşler dil-i sahtına düşmiş mihr-i ruhsâruñ
Senüñ 'aksüñ alan fülâd gözgüler firâvândur
4. Dehânuñdür ci kim kaydın çekerler hür-peykerler
Periler tâ'atiyçün hâtem-i hükm-i Süleymândur
5. İtün yolında hûblar sürseler yüz n'ola emrûñle
Melek hayli sücûd-ı Âdem etmek naşs-ı Kır'ândur
- 6.⁸ Katı gönline bağı taşlaruñ düşmüş gam-ı 'ışkuñ
Bir oddur 'ışk-ı dil-sûzuñ ki taşlar içre pinhândur
7. Gezer küyünde her yan çoğ giribân-çak gül-ruhlar
Bu reng ile Fuzûlî ol ser-i kû bir gülistândur

102 A₁ 31^a, İÜ 29^a, B 48, A₂ 25^a, A₃ 30^b, KN 30^a, M 36^b, K 32^b, T₁ 98^b, S₁ 157^b, T₂ 35^b, V 27^a, TT 34^b, S₃ 64^a, BN 31^a, TN 34^b, S₄ 47^a, S₆ 33^b, S₇ 28^a, S₉ 30^a, S₁₀ 36^b, S₁₁ 42^a, TZ 39^a.

102 || 1^a ruhsâruñla: ruhsâriyle [G].

102 || 1^b taşı: daşı KN, T₁, TT, V, T₂, A₁, S₄ || te'sir ile la'l eyleyen: la'l eyleyen te'sir ile T₂.

102 || 2^a müjeñ: gamuñ V || alsa: dilse [G] || olmaz: şanma M, S₃, İÜ.

102 || 2^b anuñ: onuñ A₁ || layığı: layık T₂, S₄ || fülâd: pülâd KN, T₁, TT, A₃, T₂, A₁, BN, TN, S₁₁, TZ.

4 Bu beyit S₃'te yoktur.

102 || 3^a mihr-i ruhsâruñ: merdüm-i 'ışkuñ V.

102 || 3^b alan: olan V, T₂ || fülâd: pülâd KN, T₁, A₁, A₃, TT, T₂, TN, S₉, S₁₁, TZ - T₁.

102 || 4^a dehânuñ: dehânı TT || kim kaydın çekerler: kaydın kim çekerler [G] || hür-peykerler: hür u peykerler V.

102 || 4^b tâ'atiyçün: tâ'atına S₁ || hükm-i: milk-i A₁, B, S₃, İÜ.

102 || 5^a itün: anuñ T₁, A₃, V, S₉, S₁₀ atuñ S₁₁ senüñ TT, [TD] || yolında: yoluñda TT || sürseler: sürtseleler [G] || emrûñle: 'uşşâka T₁ tofrağa V.

102 || 5^b hayli: hayl A₂, K, İÜ || âdem: âdeme A₁ || naşs-ı: farz-ı A₃, T₁.

8 Bu beyit A₁ ve S₃'te yoktur.

102 || 6^a taşlaruñ: daşlaruñ KN, TT, T₁, K, V, T₂ || düşmüş: dutmuş T₁, K dolmuş İÜ girmiş S₁ || 'ışkuñ: şem'ün İÜ.

102 || 6^b dil-sûzuñ: süzânüñ KN || taşlar: daşlar KN, T₁, B, V, TT, S₄ odlar T₂.

102 || 7^a gezer: geze [G] || küyünde: küyuñda A₂, S₃, T₂, BN, S₆, S₁₀, TZ, [G, T, TD] || her yan çoğ: çok her yan K her yanüñ V.

102 || 7^b ol: an K.

103.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

1. Şabrum alup felek maña yüz biñ belâ vèrür
Az olsa bir metâ' aña èl çoḡ bahâ vèrür
2. Düşdüm belâ-yı 'ıŝķa hıredmend-i 'aşr iken
Èl şimdi menden alduḡı pendî maña vèrür
3. Ŗanmañ 'aceb ruṭab yèrine vèrse la'l-i ter
Naḥlî ki ḵan yaşum aña neşv ü nemâ vèrür
4. Hâk-i deründür ol ki dün ü gün şevâb içün
Hem aya sürme hem güneŝe tütüyâ vèrür
5. Kılmaz ḵabûl şüret-i iḵbâl bunca kim
Âyîne-yi vücûduma cevrûñ cilâ vèrür
6. Ney gibi cismüm oldu oḡuñdan delük delük
Dem urduḡumca yèrlü yèrinden şadâ vèrür
7. Her derdsüzden umma Fuzûlî devâ-yı derd
Ŗabr eyle kim ki derd vèrûpdür devâ vèrür

103 A1 31^a, İÜ 29^b, B 4^a, A2 26^a, A3 30^a, KN 30^a, M 37^a, K 33^a, T1 99^b, S1 158^a, T2 36^a, S2 27^a, V 27^a, TT 34^b, S3 64^b, BN 31^b, TN 35^b, S4 47^b, S5 32^a, S6 33^b, S7 29^a, S9 30^b, S10 37^a, S11 43^a, TZ 39^a.

103 || 1^a alup: alur S1, TN || biñ: miñ A1, T2 bin S4 || belâ: cefâ A1.

103 || 2^a belâ-yı: cünün-ı T2 || 'aşr: 'ıŝķ A1.

103 || 2^b şimdi: imdi A1 || menden: senden V şimdi A1 || alduḡı: alduḡı S3 || pendî: pendin S2.

103 || 3^a 'aceb ruṭab yèrine: ruṭab yèrine eger TT || la'l-i ter: la'l-i ter 'aceb TT || ruṭab: ruṭub [TD] ratâb [G].

103 || 3^b naḥlî ki ḵan: pür-la'l kim A1 bir naḥl kim A2, KN, TT, S2, V, T2, S3, İÜ, BN, S4, S5, S6, S11, [T, G] naḥlûñ ki ḵan A3 naḥl ki ḵan T1 || neşv ü: neşv T1.

103 || 4^a deründür: deründe T1 derün ki TT || ol ki dün ü gün: ol ki dün-i gün KN, T1, S1, V, TZ gece vü gündüz TT || şevâb: türâb V şavâb S4.

103 || 5^a kılmaz: kılma T1, A2, A3, S3, İÜ, S7 || ḵabûl: ḵabûl-i [G] || iḵbâl: iḵbâlî S2, [TD] iḵbâle S4, S5 || bunca: munca A1, KN, V, K, T2, S4, S5, TZ.

103 || 6^a gibi: kimi A1, KN, [T, TD] || cismüm oldu oḡuñdan: cismüm oldu oḡuñdañ A1, S4 cismüm oldu ḡamuñdan A2 oldu cismüm oḡından V oldu cismüm oḡuñdan T2, TZ.

103 || 6^b urduḡumca: urduḡunca T1, A3, S3 urduḡumca V, S4 || yèrinden: yèrümden V.

103 || 7^a devâ-yı derd: devâ vèrür T1.

103 || 7^b kim ki: ol ki V, TT, T2, BN, S4, S5, S6, S10, S11, [TD, D, G] || derd: derdi A3.

104.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Ezel kâtibleri 'uṣṣâk bahtın kâre yazmışlar
Bu mazmûn ile haṭ ol şafḥa-yı ruḥsâre yazmışlar
2. Ḥavâṣ-ı ḥâk-i pâyûn şerḥini taḥkîk êdüp her dem
Ġubâr ilen beyâz-ı dîde-yi bîdâre yazmışlar
3. Gülistân-ı ser-i kūyuñ şifâtın bâb bâb êy gül
Ḥaṭ-ı reyḥân ile cedvel çeküp gülzâre yazmışlar
4. Êki saṭr eyleyüp ol êki mey-gün la'ller vaşfın
Görenler her birin bir çeşm-i gevher-bâre yazmışlar
5. Girüp bût-ḥâneye kılsañ tekellüm cân bulur şeksüz
Muşavvirler nê şüret kim der ü divâre yazmışlar
6. Muḥarrirler yazanda her kime 'âlemde bir rûzî
Maña her gün dil-i şad-pâreden bir pâre yazmışlar
7. Yazanda Vâmîk u Ferhâd u Mecnûn vaşfın ehl-i derd
Fuzûlî adını gördüm hem ol tûmâre yazmışlar

104 A₁ 31^b, İÜ 29^b, B 49, A₂ 26^a, A₃ 31^a, KN 30^b, M 37^a, K 33^a, T₁ 99^b, S₁ 158^a, T₂ 36^b, S₂ 27^a, V 27^b, TT 35^a, S₃ 64^b, BN 32^a, TN 36^a, S₄ 48^a, S₅ 32^a, S₆ 34^a, S₇ 29^a, S₈ 28^b, S₉ 31^a, S₁₀ 37^a, S₁₁ 43^a, TZ 39^b.

104 || 1^b ruḥsâre: gülzâre S₁.

104 || 2^a ḥâk-i: - V || şerḥini: şerḥi K sırr-ı ḥaṭın T₁ || êdüp: êden V êder S₂, S₄ || her dem: merdüm A₁, KN, V, BN, [T, TD, D].

104 || 2^b ilen: ile S₁, M, K, B, T₂, TT, TZ || bîdâre: ḥün-bâre B, A₃, M, K, T₁, S₁, TT, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ, [G, TD].

104 || 3^a şifâtın: kitâbın B.

104 || 3^b ile: ilen KN, S₂, S₄, S₅ || gülzâre: - T₁.

104 || 4^a la'ller: la'li S₂ || mey-gün: - S₁.

104 || 5^a bût-ḥâneye: mey-ḥâneye T₁, S₂, T₂, A₃.

104 || 6^b her gün: kısmet [G].

104 || 7^a ferhâd u: ferhâd V || vaşfın ehl-i derd: derd ehli vaşfın S₂.

104 || 7^b Fuzûlî: Fuzûlîni V Fuzûlîniñ S₂ || adını: adın S₂ || gördüm hem ol: hem gördüm ol S₃, M, S₂, İÜ, S₁₁, TZ gördüm ser-i V, A₁, KN, TT, T₂, BN, TN, S₄, S₅, S₆, S₈, S₁₀, [T, G, TD].

*T'de fazla beyit vardır. Bu beyit TZ'de sayfa kenarında yer almaktadır.

Eṭibbâ nuşa-yı dermân yazanda ehl-i emrâza

Perî-veşler lebin em dib men-i bîmâra yazmışlar

105.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Gûşe-yi ebrûlaruñda çeşm-i cādûlar mıdur
Yohsa girmiş yaya tîr-endâz Hindûlar mıdur
2. 'İk'd-ı şebnemdür gül-i ter üzre yâhod her taraf
Kaatre kaatre terden ol ruhsâr üze sular mıdur
3. Êki ejderdür ki bir genc üste baş kıoymış yatur
Ya müselsel 'arızuñ devrinde gîsûlar mıdur
4. Eşk-i çeşmümdür ser-i zülfüñ hayâliyle müdâm
Ya düzilmiş rişte-yi müşgîne lü'lü'lar mıdur
5. Sen misen ancağ Fuzûlî beyle hûblar mâyili
Yohsa 'ışk ehli kamu sen tek belâ-cûlar mıdur

105 A₃ 36^b, T₂ 31^b, V 28^a, TN 43^a, S₄ 41^a, S₆ 29^a, S₇ 35^b, S₉ 37^a, S₁₀ 30^a, S₁₁ 42^a.

105 || 1^a ebrûlaruñda: ebrûlarından V.

105 || 2^b kaatre kaatre: kaatre S₄ || terden: inmiş [G] || ruhsâr: gül-ruhsâr S₄ || sular: bûlar A₃.

105 || 3^a ki bir: ki A₃ || üste: üstine A₃ üzre T₂, [T].

105 || 4^b müşgîne: mişg üzre [T] || lü'lü'lar: hindûlar T₂.

105 || 5^a sen misen: sen misen T₂ || beyle: böyle A₃.

105 || 5^b kamu: kamu A₃.

106.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1.² Buldı küyuñdan devâ derd-i dil-i bîmârumuz
Sen ağasan biz kıluz küyuñdadur tîmârumuz
2. Zâhidâ gör sîne çâki şu'lesin bizden şakın
Bir ocağuz biz ki süzândur der ü divârumuz
- 3.⁵ N'ola ger olduysa fânî Kûh-ken men bâkîyem
'İşka bizdendür beķā yoğdur yoğ olmaķ varumuz
4. Gülşen-i ğam naħliyüz perverde âb-ı dideden
Dağlar berg âh-ı âteş-bârumuzdur bârumuz
- 5.⁸ Ehl-i terkûn kılıyuz oldur bize cândan 'azîz
Yûsuf ise ħod-fürûş anuñla yoğ bâzârumuz
6. Eşkümüz gird-âbı 'âlî 'ömrümüz bünyâdı pest
Gör ne alçaķ dirlik ile çizginür pergârumuz
7. Êy Fuzûlî cevri-yâr ü ta'ne-yi aġyârdan
Var yüz biñ ğam bu hem bir ğam ki yoğ ğam-ħ'ârumuz

106 A₁ 31^b, İÜ 30^a, B 49, A₂ 26^b, A₃ 38^a, KN 31^a, M 37^b, K 33^b, T₁ 106^b, S₁ 158^b, T₂ 37^a, S₂ 27^b, V 28^a, TT 35^a-35^b, S₃ 65^a, BN 32^a, TN 44^b, S₄ 48^b, S₅ 32^b, S₆ 34^a, S₇ 36^a, S₈ 29^a, S₉ 38^b, S₁₀ 37^b, S₁₁ 43^b, TZ 40^a.

2 Bu beyit A₁'de yoktur. TT'de gazelin üçüncü mısrasından itibaren bir sonraki gazelle karıştırılmıştır. Bu sebeple gazel 35^b'de tekrarlanmıştır.

106 || 1^a küyuñdan: küyuñda A₃, TT, S₅, TZ, [T, G, TD] derdüñden V || devâ derd-i dil-i: devâ-yı derd-i dil [G].

106 || 1^b küyuñdadur: küyuñda var K.

106 || 2^a zâhidâ: zâhidüñ V || çâki: çâk V, S₃, İÜ çâkin S₅ || bizden: benden [G] || şakın: şakın KN, S₂, TT, B.

106 || 2^b biz: - V || der ü divârumuz: dil-i süzânumuz A₂.

5 Bu beyit M ve K'de yoktur.

106 || 3^a olduysa: öldiye [G].

106 || 3^b yoğ: yoğ A₃, S₂ || olmaķ: olmaķ S₃, S₄.

106 || 4^a naħliyüz: naħliüz A₁.

106 || 4^b berg âh-ı: hem berg V berg âh ü S₅.

8 Bu beyit V'de yoktur.

106 || 5^a terkûn: terkin TT derküñ M derdüñ S₁, K.

106 || 5^b yûsuf ise: yûsufuz biz A₁, T₂ yûsuf -ı 'azîz KN yûsuf olsa TT kavm-i dünyâ S₂.

106 || 6^a 'âlî: ħâlî S₃, İÜ - V || pest: süst S₁, K.

106 || 6^b alçaķ: ancak T₁ || dirlik: dirliküñ T₁, A₃.

106 || 7^a yâr u: yâr T₁.

106 || 7^b biñ: miñ A₁, KN || bir ğam: - S₁.

107.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Hâm kâd ile ağılaram ol turre-yi tarrârsuz
Gerçi dërler çengden çıhmaz terennüm târsuz
2. Sine-yi çâkûmden eksük étme tîr-i ğamzeñi
Ëy gül-i ra'nâ bilürsen kim gül olmaz hârsuz
3. Şaḥlamazdum nâvekûñ gözde belâsın çekmesem
Beslemezdüm şu vërüp ol nahli olsa bârsuz
- 4.⁵ Yol azarsan zûlmet-i hayretde Ëy dil vâkıf ol
Zînhâr ol kûya varma âh-ı âteş-bârsuz
5. Giryeyi zâr ile hoş-ḥâlem ki baḥr-i 'ışḫda
Eşksüz göz bir şâdefdür lü'lü'-i şehvârsuz
- 6.⁸ Câna âzâr-ı ḥadengün hoş gelür Ëy kaşı yay
Bir sifâriş kıl ki bizden ötmesün âzârsuz
7. Zühdden geçmez Fuzûlî eylemez terk-i riyâ
Pend çoḫ vërdüm eşitmez 'ârsuzdur 'ârsuz

107 A₁ 32^a, İÜ 30^b, B 50, A₂ 26^b, A₃ 38^a, KN 31^a, M 38^a, K 33^b, T₁ 107^a, P 251^a, S₁ 158^b, T₂ 37^a, S₂ 27^b, V 28^b, S₃ 65^a, BN 32^b, TN 45^a, S₄ 48^b, S₅ 33^a, S₆ 34^b, S₇ 36^b, S₈ 29^a, S₉ 39^a, S₁₀ 38^a, S₁₁ 44^a, TZ 40^a.

107 || 1^a ol: bu A₂.

107 || 1^b gerçi: ger A₁.

107 || 2^a çâkûmden: çâkûmde A₁, [G].

107 || 3^a şaḥlamazdum: şaḥlamazdum S₃ şaḥlamazdum A₁, KN, T₂, TT, TZ || nâvekûñ: nâvekim [G] || gözde: gözden KN, TT, A₂, S₃, İÜ dilde B, A₃, M, K, T₁, P, S₁, S₂, TN, S₇, S₈, S₉, TZ || çekmesem: çekmişem A₃ çekmedin V görmedin [G] || nâvekûñ gözde: gözde nâvekler V.

107 || 3^b beslemezdüm şu vërüp ol nahli: su vërüp ol nahli beslerdüm mi T₁, S₁, A₃, B, M, K, TN, S₇, S₉, [TD] bilmez idim su vërüp ol nahli A₂, S₃, [G] su vërüp besler midüm ol nahli TZ || olsa: ki olmaz S₄, S₅.

5 Bu beyit S₃'te yoktur.

107 || 4^a hayretde: ğâfletde A₁.

107 || 4^b varma: gétme A₃, K, B, T₁, S₁, TN, S₇, S₈, S₉, TZ || âh-ı: aḫter A₁.

107 || 5^a zâr ile: âh ile T₂ zârumla V || hoş-ḥâlem ki: hoşem kim bu K.

107 || 5^b eşksüz: eşkümüz İÜ || göz: ol K || bir şâdefdür: perdesinde A₂ perdesinden S₃, İÜ.

8 Bu beyit KN, A₁ ve S₅'te yoktur. P'de bu gazelin sadece son iki beyti vardır.

107 || 6^a ḥadengün: ḥadeng S₄ || Ëy kaşı yay: kaşı yay T₁ Ëy kaşı yâ S₂, B.

107 || 6^b sifâriş: sipâriş A₃ || ötmesün: geçmesün M, TZ olmasun A₃, K, S₁, T₁, S₂, T₂, P, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₁, [G] ütmesün [TD].

108.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Ṭarîḳ-ı fakır dutsam ṭab' ṭabî' nefis râm olmaz
Gînâ kılsam taleb esbâb-ı cem'iyet tamâm olmaz
2. Dehânuñdan eşer görmen miyânuñdan nişân veh kim
Men-i nâ-kâma 'ömründen müyesser hiç kâm olmaz
3. Muḳîm-i küy-ı derd eyler meni âh-ı ciger-sûzum
Bu âheng-i melâl-efzâya bundan yeg maḳâm olmaz
- 4.⁵ Mürîd-i sâḳiyem kim luṭfî ehl-i zevḳa dâ'imdür
Nê ḥâsıl ehl-i zühdüñ şefḳatinden kim müdâm olmaz
5. Dêdüm 'uşşâka cevır étme dâdi ol ḥüblar şâhı
Siyâset olmayınca 'ıṣḳ milkinde nîzâm olmaz
6. Lebûñden ḳaṭre ḳaṭre ḳan içér gön'lüm kerâhetsüz
Şekerden olıcaḳ mey ḳaṭresi gûyâ ḥarâm olmaz
7. Fuzûlîni melâmet eyleyen bî-derd bilmez mi
Ki bâzâr-ı cünûn rûsvâlarında neng ü nâm olmaz

108 A₁ 32^a, İÜ 30^b, B 50, A₂ 27^a, A₃ 38^b, KN 31^b, T₁ 107^b, P 251^b, S₁ 158^b, T₂ 37^b, S₂ 28^a, V 28^b, TT 35^b, S₃ 65^b, BN 32^b, TN 45^b, S₄ 49^a, S₅ 33^a, S₆ 35^a, S₇ 36^b, S₈ 29^b, S₉ 39^a, S₁₀ 38^a, S₁₁ 44^a, TZ 40^b.

108 || 1^a fakır: fakır S₂ ṭab' S₃, İÜ || dutsam: tutsam A₃ zevḳum S₄ || ṭabî': tābî' B || nefis: nefse T₁.

108 || 1^b gînâ: fenâ S₁ 'anâ T₁ || taleb: felek V.

108 || 2^a dehânuñdan: dehânuñda V || görmen: görmem S₃, [G] görmez S₁ || veh kim: tapman TT.

108 || 2^b men-i: benüm B || nâ-kâma: nâ-kâm V.

108 || 3^a küy-i: küñ-i T₁, A₃ || meni: - T₁ büti S₅.

108 || 3^b bu: bir S₃, İÜ, S₄ || melâl-efzâya: maḳâm-efzâya S₄, [G] || bundan: mundan A₁, V, S₄, S₅, TZ.

5 Bu beyit S₅'te yoktur.

108 || 4^a kim: ki S₁ || luṭfî: luṭf S₃, V, İÜ || ehl-i: ehli S₃, İÜ || zevḳa: derde T₂, S₄, [T, G] || dâ'imdür: ḳâyimdür S₄.

108 || 4^b zühdüñ: zevḳuñ V || şefḳatinden: şoḥbetden A₃, T₁.

108 || 5^a 'uşşâka cevır étme: cevır étme 'uşşâka T₁, A₃ || ḥüblar: ḥüblaruñ S₄.

108 || 6^b şekerden: şeker S₁ || olıcaḳ: olmayınca B.

108 || 7^a Fuzûlîni: Fuzûlî S₂ || bilmez mi: bilmezler mi A₁.

108 || 7^b rûsvâlarında: rûsvâlarından V sevdâlarında T₁.

109.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. 'Âlem oldu şâd senden men esîr-i ğam henüz
'Âlem êtdi terk-i ğam mende ğam-ı 'âlem henüz
2. Cân bağışlardı lebûn ızhâr-ı güftâr eyleyüp
Urmadın 'İsâ lebi cân-bağışlıktan dem henüz
3. Secdegâh êtmîşdi 'ışk ehli kaşuñ mihrâbını
Kılmadın hayl-i melâyik secde-yi Âdem henüz
4. Câna derdüñ cisme peykânun revân êtmîşdi hüküm
Cism ile cân irtibâtı olmadın muhkem henüz
- 5.⁵ Eşk şarf eyler felekden kâm hâşıl kılmağa
Bu güher kadrini bilmez dîde-yi pür-nem henüz
- 6.⁷ Perde-yi çeşmüm maķâm êtmîşdi bir tersâ-beçe
Olmadın mehd-i Mesihâ dâmen-i Meryem henüz
7. Êy Fuzûlî eyledi her derde dermân ol t̃abîb
Bir menüm zaķmumdur ancak bulmayan merhem henüz

109 A₁ 32^b, İÜ 31^a, B 50, A₂ 27^b, A₃ 38^b, KN 31^b, M 38^a, K 34^a, T₁ 107^b, P 251^a, S₁ 159^a, T₂ 37^b, S₂ 28^a, V 29^a, TT 36^a, S₃ 17^a, BN 33^a, TN 45^b, S₄ 49^b, S₅ 33^a, S₆ 35^a, S₇ 37^a, S₈ 29^b, S₉ 39^b, S₁₀ 38^b, S₁₁ 44^b, TZ 41^a.

109 || 1^a 'âlem oldu: oldu 'âlem A₁, KN, V, T₂, BN, TN, S₄, S₅, S₆, S₁₁ || senden: senden ü T₂.

109 || 1^b êtdi: oldu A₁.

109 || 2^b urmadın: urmadı A₂, S₃, İÜ, BN vermedin T₂, S₅ || lebi: leb-i A₂, S₃, V, S₂, T₂, İÜ, S₈, S₉, S₁₁, [G] gibi A₃, K, M, S₇ || bağışlıktan: bağışlıktan A₁, KN, T₁, K, T₂.

109 || 4^a derdüñ: urduñ A₁ || hüküm: - T₂.

109 || 4^b olmadın: olmadı T₁.

5 Bu beyit S₃ ve S₅'te yoktur.

109 || 5^a kılmağa: êtmege A₂.

7 Bu beyit V'de yoktur.

109 || 6^a bir: ol TT, S₄.

109 || 7^b zaķmumdur ancak: zaķmum-durur ancak B, S₁ zaķmumdan ancak S₃, İÜ derdümdür ancak [T] derd ü ğamumdur T₂, A₁, KN || bulmayan: bulmadı T₁, A₃ bulmamışdır A₂ kaldı TT bulmadum TZ || merhem: bi-merhem TT dermân A₁, İÜ em A₂.

110.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ğamze peykânın gözün men mübtelâdan şahlamaz
Şarf eder ehl-i nazar nağdin gedâdan şahlamaz
2. Dil n'eder yanumda çün kılmaz meni ğamdan hâlâş
Çekmen ol ta'vîz bârın kim belâdan şahlamaz
3. Câna cismüm ol hadeng-i ğamzeden olmaz penâh
Hiç cevşen kimseni tîr-i kâzâdan şahlamaz
4. 'Işkdan bir dem ten-i süzânı dūr étmez felek
Veh nece fânüsdür şem'i hevâdan şahlamaz
- 5.⁶ 'Âlemi şeydâ kıılır ger olsa hem gözden nihân
Her perî-veş kim ser-i zülfin şabâdan şahlamaz
- 6.⁸ Eylerem bî-hod figân gördükçe küyuñ itlerin
Âşnâ derd-i nihânın âşnâdan şahlamaz
7. Bî-sebebe şanmañ Fuzûlî'nün melâmet çekdügin
Bî-hâberdür meşrebin ehl-i riyâdan şahlamaz

110 A₁ 32^b, B 51, A₂ 27^b, A₃ 39^a, KN 32^a, M 38^b, K 34^a, T₁ 108^a, P 251^a, S₁ 159^a, T₂ 38^a, S₂ 28^b, V 29^a, TT 36^a, BN 33^a, TN 46^a, S₄ 50^a, S₅ 33^b, S₆ 35^b, S₇ 37^b, S₈ 30^a, S₉ 39^b, S₁₀ 38^b, S₁₁ 45^a, TZ 41^a.

110 || 1^a peykânın: peykânun T₁ || gözün: görün T₁ || şahlamaz: şahlamaz V, T₂, A₁, TT, S₅ şahlamaz K.

110 || 1^b şahlamaz: şahlamaz K şahlamaz A₁, KN, V, TT, T₂, S₅.

110 || 2^a yanumda: yanında [G] || çün: çok A₁, K, S₅ || kılmaz meni ğamdan: ğamdan beni kılmaz V, T₂ kılmaz meni senden A₁.

110 || 2^b kim: çün T₂ || çekmen ol: çekmeyin [G] || şahlamaz: şahlamaz K şahlamaz A₁, V, TT, T₂, S₅.

110 || 3^a câna: cânı A₃ || cismüm: cismün V.

110 || 3^b kimseni: kimse'i M, TT, S₂ || kâzâdan: belâdan KN, S₁, T₂, V || şahlamaz: şahlamaz K şahlamaz A₁, TT, V, T₂, S₅.

110 || 4^a 'ışkdan: 'ışkda K || bir: her T₁, A₂ || ten-i: men-i T₁, M, B, S₂, TN, S₉ meni A₃, TZ dil-i T₂, TT, [T] || süzânı: süzân A₃.

110 || 4^b şahlamaz: şahlamaz K şahlamaz A₁, KN, V, T₂, TT, S₅.

6 Bu beyit S₅'te yoktur.

110 || 5^a kıılır ger: kıılurdu TT kıılurlar S₄ || hem gözden: gözden hem A₃, B, S₁, T₁, K, TT, P, TN, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁, TZ.

110 || 5^b her: bir A₁, A₃, B, M, K, T₁, S₁, TN, S₇, S₉, TZ || zülfin: zülf V || şabâdan: hevâdan T₂ || şahlamaz: şahlamaz K şahlamaz A₁, KN, V, TT, T₂.

8 Bu beyit A₃ ve V'de yoktur.

110 || 6^a eylerem: eyledüm A₂ n'eylerem S₅ || figân: nihân T₁, S₁.

110 || 6^b derd-i: râz-ı B, T₁, S₁, M, K, P, TN, S₄, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ, [G] || şahlamaz: şahlamaz K şahlamaz A₁, KN, TT, T₂, S₅.

110 || 7^a şanmañ: sanmañ V || çekdügin: çekdüğün A₁ çekdin T₂.

110 || 7^b şahlamaz: şahlamaz K şahlamaz A₁, V, TT, T₂, S₅.

111.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Râz-ı 'ışķuñ şaḥlaram êlden nihân êy serv-i nâz
Gêtse başum şem' tek mümkün degül ifşâ-yı râz
2. Hûblar mihrâb-ı ebrûsına meyl êtmez faķih
Ölse kâfirdür müselmânlar aña kılmañ namâz
3. Kimse ol bed-hûya izhâr edebilmez ḥâlümi
Êy sürûd-ı nâle Tañrı'yçün sen olgil çâre-sâz
- 4.⁵ Kâlebüm görmiş tehî tökmek diler bir tâze rûḥ
Berķ-ı âhum kim gelen peykânuña vèrmiş güdâz
- 5.⁷ Men ḥod öldüm êy türâbumdan olan sâgar müdâm
Rindler bezmin gezüp bir bir yêtür menden niyâz
6. Hûb şüretlerden êy nâşih meni men' êtme kim
Pertev-i envâr-ı ḥurşîd-i ḥaķîķatdur mecâz
7. Êy Fuzûlî ḳalmışam ḥayretde bilmen n'eyleyem
Devr zâlim baḥt nâ-fermân ṭaleb çoḥ 'ömr az

111 A₁ 33^a, İÜ 31^a, B 51, A₂ 28^a, A₃ 39^b, KN 32^a, M 38^b, K 34^b, T₁ 108^a, P 251^b, S₁ 159^b, T₂ 38^b, S₂ 28^b, V 29^b, TT 36^a, S₃ 17^a, BN 33^b, TN 46^b, S₄ 50^b, S₅ 33^b, S₆ 35^b, S₇ 37^b, S₈ 30^a, S₉ 40^a, S₁₀ 39^a, S₁₁ 45^a, TZ 41^b.

111 || 1^a râz: râḥ K || şaḥlaram: saḥlaram A₁, KN, T₂, V, S₅ saḥlaram S₃, B, K, İÜ || êlden: dilde [G].

111 || 2^a êtmez: eyler T₁.

111 || 2^b aña: oña A₁ || kılmañ: kılmaz S₁, K.

111 || 3^a ḥâlümi: ḥâlini A₁, M, K, T₁, S₁, P, S₉ derdini S₇ derdümi TZ.

111 || 3^b olgil: olḡil A₂, KN, S₂, TT, S₃.

5 Bu beyit S₅'te yoktur.

111 || 4^a tehî: - S₄ || tökmek: dökme B, S₁, T₁, K, TT || tâze: pâre T₂.

111 || 4^b gelen: ḡülüb [G].

7 Bu beyit B, M, K, S₁ ve T₁'de yoktur.

111 || 5^a türâbumdan: şarâbumdan A₁, A₂, S₂ sarâyumdan S₃, İÜ || olan: dolan S₂ dutan S₃, İÜ.

111 || 5^b gezüp: görüp T₂, [G] || bir bir: yêr yêr A₂ || menden: yêrden V.

111 || 6^a ḥûb şüretlerden: şüret-i ḥûblardan TT ḥûb rûlardan KN || êtme kim: eyleme A₂, A₃, S₂, T₂, S₃, İÜ, TN, S₁₀ eyle kim TZ.

111 || 6^b envâr-ı ḥurşîd-i: ḥurşîd-i envâr-ı TT.

111 || 7^a bilmen: bilmem A₃, T₁ || n'eyleyem: n'eyleyin M.

111 || 7^b nâ-fermân: nâ-fercâm S₆, [TD] || ṭaleb: - S₁ || çoḥ: çoḡ T₁ || az: dirâz S₁.

112.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Fiğân kim bağrumuñ ol lāle-ruḥ ẓan olduḡın bilmez
Ciger pergālesinde dāḡ-ı pinhān olduḡın bilmez
2. Ḥabībüm gön̄lümü cem' eylemez ruḥsārı devrinde
Meger zülfi gibi ḥālüm perīṣān olduḡın bilmez
3. Kılur taḳṣīr édüp bir luṭf her dem gön̄lüm almaḡda
Vefā resmin ṣanur düṣvār āsān olduḡın bilmez
- 4.⁵ Güzeller devlet-i vaṣlın bulup maḡrūr olan 'aṣıḳ
Neṣāṭ-ı vaṣlda endüh-ı hicrān olduḡın bilmez
5. Dil-i ṣad-pāreden bī-dād kesmez ḡamze-yi mestün
Nē ḡāfil pādīṣehdür milk vīrān olduḡın bilmez
6. Ṣanur zāhid özin ḡālī ḡayālünden ḡalaṭdur bu
Bu ḡayrān olduḡındandır ki ḡayrān olduḡın bilmez
7. Fuzûlî ḡasteye düṣmen söziyle düst cev̄r eyler
Zihī sāde mu'arız ḡavli bühṭān olduḡın bilmez

112 A₁ 33^a, İÜ 32^a, B 51, A₂ 28^a, A₃ 39^b, KN 32^b, M 39^a, K 34^b, T₁ 108^b, P 251^b, S₁ 159^b, T₂ 38^b, S₂ 29^a, V 29^b, TT 36^b, S₃ 18^a, TN 46^b, S₄ 49^b, S₅ 34^a, S₆ 36^a, S₇ 38^a, S₈ 30^b, S₉ 40^a, S₁₀ 39^a, S₁₁ 45^b, TZ 41^b.

112 || 1^a kim bağrumuñ ol lāle-ruḥ: ol lāle-ruḥ kim bağrumuñ A₂, S₂, S₃, İÜ.

112 || 1^b pergālesinde: pergālesinden A₁, S₂, T₂, M, A₂, A₃, V, S₃, İÜ, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₈, S₁₁ || pinhān: hicrān S₃, V, T₁, S₂, İÜ, S₈.

112 || 2^a eylemez: eyleyüp K || ruḥsārı: ruḥsār V, A₃, K, T₂, S₅ ruḥsār-ı perī T₁.

112 || 2^b zülfi: kim K || gibi: kimi A₁, KN, [T, G, TD] zülfi K || ḥālüm: ü ḡāl K ḡālīn T₁ 'ālem A₁, T₂.

112 || 3^a kılur: kılup A₃ || almaḡda: almaḡda T₂, S₅ almaḡdan [T].

112 || 3^b ṣanur: sanur V.

5 Bu beyit A₂ ve S₃'te yoktur.

112 || 4^a güzeller: görenler V || bulup: bulan T₁, [G] tapup A₃ olup V || maḡrūr: ma'zūr V maḡdūr T₁ maḡdūr S₁.

112 || 4^b vaṣlda: vaṣldan A₁, KN, T₂, A₃, S₄, S₅, S₇, TZ, [T] vaṣldın S₂.

112 || 5^a bī-dād: bī-dādı S₁₁, [T, TD, D] || kesmez: gêtmez T₁.

112 || 5^b milk: milki A₃, S₉, [T, G, TD].

112 || 6^a ḡayālünden: cemālünden A₂ || ḡalaṭdur: ḡalaṭ bu kim S₅ ḡaṭādır [G].

112 || 6^b bu: bes S₂ || olduḡındandır: olduḡındur A₂, A₃, V, S₄.

112 || 7^a düst: yār V.

112 || 7^b ḡavli: ḡavl S₃, İÜ, TN, S₁₀ ḡavle S₂, A₂, A₃, B, M, K, T₁, S₁, S₇ sözi TZ.

113.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Gönülde biñ ğamum vardur ki pinhân eylemek olmaz
Bu hem bir ğam ki el ta'nından efgân eylemek olmaz
2. Nê müşkil derd olursa bulınur 'âlemde dermânı
Nê müşkil derd imiş 'ışkuñ ki dermân eylemek olmaz
3. Fenâ milkine çoĥ 'azm étme ey dil çekme zaĥmet kim
Bu tedbîr ile def-i derd-i ĥicrân eylemek olmaz
4. Saĥın gönülüm yıĥarsan pendden dem urma ey nâşih
Hevâ-yı nefis ile bir milki vîrân eylemek olmaz
5. Dehânuñ üzre la'lûñ istemiş dil def'i müşkildür
Görinmez hîç cürmi yoĥ yere ħan eylemek olmaz
6. Du'âlar eylerem menden yaña bir dem güzâr étmez
Nê çâre siĥr ile servi ĥırâmân eylemek olmaz
7. Fuzûlî 'âlem-i ħayd içre sen dem urma 'ışkıñdan
Kemâl-i cehl ile da'vâ-yı 'irfân eylemek olmaz

113 A₁ 33^b, İÜ 31^b, B 52, A₂ 28^b, A₃ 40^a, KN 32^b, M 39^b, K 35^a, T₁ 109^a, P 251^b, S₁ 160^a, T₂ 39^a, S₂ 29^a, V 30^a, TT 36^b, S₃ 17^b, TN 47^b, S₄ 51^a, S₅ 34^a, S₆ 36^a, S₇ 38^a, S₈ 30^b, S₉ 40^b, S₁₀ 39^b, S₁₁ 46^a, TZ 42^a.

113 || 1^a biñ: miñ A₁, KN || ğamum: ğamuñ A₁, KN.

113 || 1^b ta'nından: ta'nında S₁.

113 || 2^a müşkil derd: müşkil ĥâl A₃ || olursa: olsa T₂ || dermânı: bir dermân [G].

113 || 2^b dermân: pinhân T₁.

113 || 3^a dil: can S₄, [G].

113 || 3^b ile: bile KN || def-i derd-i: def-i dâğ-ı A₂, S₃, İÜ def-i V derd-i def-i K ref-i derd-i S₄.

113 || 4^a saĥın: saĥın S₂, TT || yıĥarsan: yakarsın [G] || nâşih: zâhid A₁.

113 || 4^b milki: milk KN, V, A₃, A₁.

113 || 5^a üzre: üstine TT || istemiş: söylemiş K diler TT || dil: ol V.

113 || 5^b cürmi: zulmi A₃, M, K, S₁, P.

113 || 6^a eylerem: eyledüm M, T₂ ederem TT || menden: bir dem TT || yaña: baña TT, S₅ || bir dem: her dem V, S₅ yandan TT.

113 || 6^b ile: ilen TT, S₄, S₅ || servi: serv A₁, KN, S₁.

113 || 7^a içre sen: içersen [T] || 'ışkıñdan: 'ışkuñdan A₁, KN, T₂, V 'ışkıdan TT.

113 || 7^b cehl: ħurb A₁ || ile: ilen TT || 'irfân: imkân A₁.

114.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Nêce yıllardur ser-i kûy-ı melâmet beklerüz
Leşker-i sulţân-ı 'irfânuz velâyet beklerüz
2. Sâkin-i hâk-i der-i mey-hâneüz şâm u seher
İrtifâ'-ı kâdr için bâb-ı sa'âdet beklerüz
3. Cife-yi dünyâ degül kerkes gibi maclûbumuz
Bir bölük 'anşâlaruz kâf-ı kanâ'at beklerüz
4. H'âb görmez çeşmümüz endîşe-yi ağıyardan
Pâsbânuz genc-i esrâr-ı maḥabbet beklerüz
- 5.⁶ Şüret-i divâr édüpdür hayret-i 'ışkuñ bizi
Ġayr seyr-i bâğ éder biz künc-i miḥnet beklerüz
- 6.⁸ Kârvân-ı râh-ı tecridüz ḥaṭar ḥavfın çeküp
Gâh Mecnûn gâh men devr ile nevbet beklerüz
7. Şanmañuz kim geceler bî-hüdedür efgânumuz
Milk-i 'ışk içre ḥişâr-ı istikâmet beklerüz
8. Yatdılar Ferhâd u Mecnûn mest-i câm-ı 'ışk olup
Ëy Fuzûlî biz olar yatduḡça şoḥbet beklerüz

114 A₁ 33^b, İÜ 32^a, B 52, A₂ 29^a, A₃ 40^a, KN 33^a, M 39^b, K 35^b, T₁ 109^a, P 251^b, S₁ 160^a, T₂ 39^a, S₂ 29^b, V 30^a, TT 37^a, S₃ 17^b, TN 47^b, S₄ 51^a, S₅ 34^b, S₆ 36^b, S₇ 38^b, S₈ 31^a, S₉ 40^b, S₁₀ 40^a, S₁₁ 46^a, TZ 42^b.

114 || 1^a yıllardur: ıllardur A₁, V.

114 || 2^a mey-hâneüz: mey-hâneüz A₁, TT, T₂ || sâkin-i hâk-i der-i mey-hâneüz şâm u seher: hâk-i dergâhın nazardan sürme ey seyl-âb-ı çeşm V.

114 || 3^a gibi: kimi A₁, KN, [TD].

114 || 4^b pâsbânuz: pâsbân-ı S₄, S₅, [G] || esrâr-ı: esrâruz TT, S₄, S₅, [G] || maḥabbet: melâmet V.

6 Bu beyit S₅'te yoktur.

114 || 5^a divâr: didâr V || hayret: hasret A₃ || bizi: beni S₃, A₂, İÜ.

114 || 5^b ḡayr: ḡayrı A₃, S₂ || seyr-i bâğ: bâğı seyr TT || éder: édüp A₁, KN, T₂, S₄ || miḥnet: ḡalvet V || uzlet S₃, A₂, S₂, İÜ maḥabbet T₂.

8 Bu beyit A₁'de yoktur.

114 || 6^a kârvân: kâr-bân S₇, S₈, [TD].

114 || 6^b men: biz V, S₂ || ile: içre A₃, B, K, T₁, S₁, S₂, P, TN, S₇, S₉, S₁₀, TZ, [G].

114 || 7^a şanmañuz: şanmaguñuz V şanmağın S₁ || efgânumuz: feryâdumuz A₃, B, T₁, S₁, TT, TN, S₄, S₅, S₆, S₁₁.

114 || 7^b milk-i 'ışk: milk V || içre: ile [T].

114 || 8^a 'ışk: şevk KN.

114 || 8^b ey: besi B || olar: olur S₁ || şoḥbet: nevbet S₃, A₂, M, İÜ.

115.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Teşne-yi cām-ı vişālün âb-ı hayvân istemez
Mâyil-i mûr-ı haţuñ milk-i Süleymân istemez
2. Zûlmet-i zülfün giriftârı dem urmaz nûrdan
Tâlib-i şem'-i ruḥuñ ḥurşîd-i raḥşân istemez
3. Eylemez meyl-i bihişt üftâde-yi ḥâk-i derûñ
Sâkin-i künc-i ğamuñ seyr-i gülîstân istemez
- 4.⁵ Cevrden âh étme ey 'âşık ki 'ayn-ı luţfdur
Düst esbâb-ı kemâl-i ḥüsne noḳşân istemez
- 5.⁷ 'Işkdan vehm étmesün 'âşık yıḥar göñlüm dëyi
Hiç sulţânem dëyen milkini vîrân istemez
- 6.⁹ 'Âşık iseñ rind ü rüsvâlıkdan ikrâh étme kim
'Işk sırrın iktizâ-yı devr pinhân istemez
7. Ey Fuzûlî muttaşıl devrân muḥâlifdür saña
Ġalibâ erbâb-ı isti'dâdı devrân istemez

115 A₁ 34^a, İÜ 32^b, B 53, A₂ 29^a, A₃ 40^b, KN 33^b, M 40^a, K 35^b, T₁ 109^b, P 252^a, S₁ 160^b, T₂ 39^b, S₂ 29^b, V 30^b, TT 37^a, S₃ 18^b, TN 48^a, S₄ 51^b, S₅ 34^b, S₆ 36^b, S₇ 38^b, S₈ 31^a, S₉ 41^a, S₁₀ 40^a, S₁₁ 46^b, TZ 42^b.

115 || 1^b mâyl-i: beste-yi TT.

115 || 2^a zülfün: zûlmün K || nûrdan: devrden S₁, K, T₁ 'ışkdan TT özgeden T₂, dâddan S₄.

115 || 2^b raḥşân: tâbân A₂, TT, S₄, S₅, S₆, S₇, S₁₁, TZ, [G].

115 || 3^b künc-i: ḥâk-i S₁, T₂ || ğamuñ: derûñ T₂.

5 Bu beyit S₅'te yoktur.

115 || 4^a âh étme: incime V.

7 Bu beyit P ve S₅'te yoktur.

115 || 5^a vehm: ḥavf T₂ âh K, S₈, S₉, S₁₀, TZ || yıḥar: yaḥar [T, G] || dëyi: dëyüp K, B, T₁, S₁, V, TN, S₆, S₉, S₁₀, [G] evin [D].

115 || 5^b sulţânem: sulţân A₁, K || dëyen: bîmden A₁.

9 Bu beyit M, T₂ ve S₃'te yoktur.

115 || 6^a iseñ: isen A₁ || ü rüsvâlıkdan: ü rüsvâlıkdan KN, K rüsvâlıkdan A₁, A₃, S₂ rüsvâlıkdan T₁ || étme kim: eyleme A₁, A₃ || 'âşık iseñ rind ü rüsvâlıkdan ikrâh étme kim: 'âşıkun rüsvâlıkdan eyleme ikrâh kim A₂, S₂.

115 || 6^b 'ışk: düst TT.

115 || 7^a muttaşıl: dâyimâ S₅ || saña: baña A₃, B, M, K, T₁, S₁, S₂, S₃, P, İÜ, TN, S₇, S₉, S₁₀, TZ.

115 || 7^b erbâb: esbâb KN.

116.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Halka ağzuñ sırrını her dem kılar ızhâr söz
Bu ne sırdur kim olur her laḫza yoḫdan var söz
- 2.³ Arturan söz ḳadrini şıdḳ ile ḳadrin arturur
Kim ne miḳdâr olsa ehlin eyler ol miḳdâr söz
3. Vêr söze iḫyâ ki dutduḳça seni ḥ'âb-ı ecel
Êde her sâ'at seni ol yuḫudan bîdâr söz
4. Bir nigâr-ı 'anberîn-ḫatḫdur gönüller almağa
Gösterür her dem niḳâb-ı ḡaybdan ruḫsâr söz
5. Ḥâzin-i gencîne-yi esrârdur her dem çeker
Rište-yi ızhâra biñ biñ gevher-i esrâr söz
- 6.⁸ Olmayan ḡavvâş-ı baḫr-i ma'rifet 'ârif degül
Kim şâdef terkîb-i tendür lû'lü'-i şehvâr söz
7. Ger çoḫ isterseñ Fuzûlî 'izzetüñ az êt sözi
Kim çoḫ olmaḳdan kılpudur çoḫ 'azîzi ḥ'âr söz

116 A₁ 34^a, İÜ 32^b, B 53, A₂ 29^b, A₃ 41^a, KN 33^b, M 40^a, K 36^a, T₁ 110^a, P 252^a, S₁ 160^b, T₂ 39^b, S₂ 30^a, V 31^a, TT 37^b, S₃ 18^b, TN 48^b, S₄ 52^a, S₅ 35^a, S₆ 37^a, S₇ 39^a, S₈ 31^b, S₉ 41^b, S₁₀ 40^b, S₁₁ 47^a, TZ 43^a.

116 || 1^a kılar: êder V.

116 || 1^b olur: kılar TT êder [G].

3 Bu beyit S₅'te yoktur.

116 || 2^a arturan: yaşuran A₂, S₂.

116 || 2^b ehlin eyler: eyler ehlin T₂.

116 || 3^a dutduḳça: dutduḳda S₄, [G].

116 || 3^b yuḫudan: ḥ'âbdan S₃, M, S₄, S₅.

116 || 4^a nigâr-ı: nigârın A₁, KN || 'anberîn: 'anber A₁ || gönüller: gönül S₄ || almağa: almağa kim S₄, S₅.

116 || 4^b ḡaybdan: çihreden A₂, S₂ || ruḫsâr: didâr S₃, M, İÜ.

116 || 5^b ızhâra: ızhâr V esrâra T₂ || biñ biñ: miñ miñ A₁, KN yüz biñ S₂ || gevher-i esrâr: lû'lü'-i şehvâr A₂, S₃, M, TT, İÜ.

8 Bu beyit A₂ ve V'de yoktur.

116 || 6^b terkîb-i: terkibi İÜ.

116 || 7^a ger çoḫ isterseñ: gerçi istersen A₁, KN, S₄ ger sen isterseñ S₅ çünkü istersin [G] || 'izzetüñ: ağzı tek A₃ || sözi: sözüñ A₂, T₂.

116 || 7^b kim çoḫ: ki çoḫ S₁ kim çoḫ A₃, S₂ || olmaḳdan: olmaḫdan A₁, S₅ || çoḫ: her S₃, M, İÜ.

117.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Maña bād-ı şabâ ol serv-i gül-ruḥdan ḥaber vèrmez
Açılmaz ḡonce-yi baḥtum ümîdüm naḥli ber vèrmez
2. Töküp gözyaşını sensüz helâküm isterem ammâ
Ecel peykine seyl-i eşk gird-âbı güzer vèrmez
- 3.⁴ Gözümdə mesken ét ḥâr-ı müjemden ihtirâz étme
Gül-i ḥandâna şordum ḥâra yâr olmak zarar vèrmez
- 4.⁶ Eger cân almaḡ istersen tenümden tiḡuñı kesme
Ki pejmürde nihâle vèrmeyince şu şemer vèrmez
- 5.⁸ Kıyâs ét şem' den vehm eyle çarḥuñ inḡılâbından
Kim ol baş almaḡa ḡaşd étmeyince tâc-ı zer vèrmez
6. Belâ zımnında râḥat olduḡın izḥâr éder ḥalkâ
Felek bî-hûde ḥâr-ı ḥuşkdan gül-berg-i ter vèrmez
7. Fuzûlî dehrden kâm almaḡ olmaz olmadın giryân
Şadef şu almayınca ebr-i nîsândan güher vèrmez

117 A₁ 34^b, İÜ 33^a, B 53, A₂ 29^b, A₃ 41^a, KN 34^a, M 40^b, K 36^a, T₁ 110^a, P 252^a, S₁ 161^a, T₂ 40^a, S₂ 30^a, V 31^a, TT 37^b, S₃ 19^a, TN 49^a, S₄ 52^b, S₅ 35^a, S₆ 37^a, S₇ 39^b, S₈ 31^b, S₉ 41^b, S₁₀ 40^b, S₁₁ 47^a, TZ 43^b.

117 || 1^a ol: sen T₂, S₅.

117 || 1^b ümîdüm: ümîd T₁ ümîdi S₁ || ber: ter T₁.

117 || 2^a töküp: döküp İÜ, B, M, K, S₁, S₃ || sensüz helâküm: helâküm sensüz A₃.

4 Bu beyit V'de yoktur.

117 || 3^a gözümdə: gözünde T₁, M, S₅ || müjemden: müjemde K.

117 || 3^b şordum: sordum T₁, S₂ her dem A₂, A₁, KN, TT, T₂, S₄, S₅, S₆, S₁₀, S₁₁, [T, TD, D] servim [G] || ḥâre: ḥâr A₂, TZ, [TD].

6 Bu beyit V'de yoktur.

117 || 4^a almaḡ: almaḡ A₃, TT, TZ || istersen: isterseñ A₃, S₃, M, İÜ || tenümden: tenümde T₂ || tiḡuñı: oḡuñı İÜ, B, A₃, M, K, T₁, P, S₁, S₃, TN, S₇, S₈, S₉.

117 || 4^b şu: su A₁, A₂, B, KN, K, T₂, S₅.

8 Bu beyit V'de yoktur.

117 || 5^b ol: - M, T₁, S₃.

117 || 6^a zımnında: zaḥmetde A₁.

117 || 6^b ḥâr-ı ḥuşkdan: ḥâr u ḥuşkdan V || vèrmez: olmaz A₂.

117 || 7^a kâm: kâm-ı dil A₂ || almaḡ: almaḡ S₂ || olmaz: umma A₂.

117 || 7^b şu: su A₁, B, KN, T₂, V, M, S₅ || nîsândan: lisândan V nîsân bir K || vèrmez: olmaz A₂.

118.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Nem-i eşküm mükedder hâtırımdan def-i ğam kılmaz
Bu rüşendür ki nem âyineden zengâr kem kılmaz
2. Hâm-ı ebrû-yı müşğînün görürse zâhid-i kec-bîn
Dağı kâmet sücûd-ı gûşe-yi mihrâba hâşm kılmaz
3. Saña ey şüh-ı sengîn-dil dâmen büt neşe kim büt hem
Egerçi seng-dildür böyle bî-dâd u sitem kılmaz
- 4.⁵ Cefâ vü cevri ile kân oldı bağrum yâ Rab ol bed-hû
Nêçün terk eylemez cevri ü cefâsın⁷ bir kerem kılmaz
5. Murâdum giryeden kesb-i ğubâr-ı reh-güzâruñdur
Gözüm yaşı dem-â-dem çihremi bî-hûde nem kılmaz
- 6.⁹ Hâtuñ devrinde eşk-i al ile derd ü ğamum şerhîn
Dem olmaz kim ruḥ-ı zerd üzre müjgânum raḥam kılmaz
7. Fuzûlî bî-nevâ¹² tâ ravza-yı küyüñda sâkindür
Temennâ-yı bihişt ü meyl-i gülzâr-ı İrem kılmaz

118 A₁ 34^b, İÜ 33^b, B 54, A₂ 30^a, A₃ 41^b, KN 34^a, M 41^a, K 36^b, T₁ 110^b, P 252^b, S₁ 161^a, T₂ 40^b, S₂ 30^b, V 31^a, TT 37^b, S₃ 19^a, TN 49^a, S₄ 52^b, S₅ 35^b, S₆ 37^b, S₇ 39^b, S₉ 42^a, S₁₀ 41^a, S₁₁ 47^b, TZ 43^b.

118 || 1^b nem: - T₁.

118 || 1^b nem: âb S₂ || zengâr: jengârı A₃, A₂, T₁, [TD, T, D] zengârı S₄.

118 || 2^a müşğînün görürse: müşğînün ki görse K, TZ müşğînünü görse A₂, B, S₁, S₂, S₃, P, İÜ, S₉, S₁₀ pür-çînün görürse T₂ || kec-bîn: ḥod-bîn S₃, İÜ, S₅.

118 || 2^b hâşm: kem T₂.

118 || 3^a dâmen: dâmem T₁, S₃, K, A₃, İÜ, TN, S₇, S₉ dâmem S₁ dâmezün S₂ düşmen M || büt: kim M eyit T₁ - S₂ || büt hem: her büt A₃ kim büt B kim ben S₁.

118 || 3^b seng-dildür: seng-diller TT sengendür T₁ sengdür A₃ || böyle: beyle V, A₂, KN, T₂, S₃, M, S₅, TZ, [T, G, TD] || bîdâd: âhen T₂ || ü sitem: sitem T₂.

5 Bu beyit S₃'te yoktur.

118 || 4^a ile: ilen A₂, TT, S₂, T₂.

118 || 4^b nêçün: nêçük T₂ nişe [G] || cevri ü cefâsın: bîdâd u cevriñ B, M, S₁, İÜ, TZ bîdâd-ı cevriñ A₃, K, T₁ || bir kerem: kerem K.

7 Göz kayması hatalarından biridir, bu sebeple de farklı geleneklerden ulaşan nüsha topluluklarında bir birinden bağımsız olarak aynı hata paylaşılmış olabilir. Bir üst beyitteki "bîdâd" kelimesi "cefa"nın yerine geçmiştir.

118 || 5^b çihremi: çihre A₃.

9 Bu beyit S₃'te yoktur.

118 || 6^a devrinde: yâdıyla A₂ || derd ü: derdüm T₁.

118 || 6^b kim: ki S₂ || zerd üzre: zerd ile A₁ zerdümde M, T₂, S₄, S₅, [G].

118 || 7^a bî-nevâ: ḥaste-dil A₁, A₂, KN, V, T₂, TT, S₂, S₄, S₅, S₆, S₁₁, [T, G, TD] || küyüñda: küyüñda T₁.

118 || 7^b bihişt ü: bihişt V, M || meyl-i: vaşl-ı M.

12 Tarlan'da metindeki şeklin doğru olabileceği belirtilmiştir.

119.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Kûh-kenden görinür kûhda âşâr henüz
Ol nè beñzer maña anuñ eşeri var henüz
2. Çekdi Mecnûn ayağın bâdiyeden lik vërür
Çanlu güller ayağından çekilen hâr henüz
3. Vâdi-yi ‘ışkda sevdâyla ser-geşte idüm
Gelmedin gerdişe bu günbed-i devvâr henüz
4. Noқта-yı hâline bağlanmış idi cân u gönül
Gezmedin dâyre-yi devrde pergâr henüz
5. Mâha çekdüm şeb-i hicrân ‘alem-i şu‘le-yi âh
Âh kim olmadı ol mâh haber-dâr henüz
6. Nâle-yi zârum ile hâlka hâram oldu yuğu
Çara bahtum yuğudan olmadı bîdâr henüz
7. Merhem-i vaşlı ile buldı kamu derde devâ
Bu Fuzûlî elem-i hecr ile bîmâr henüz

119 A₁ 35^a, İÜ 33^b, B 54, A₂ 30^b, A₃ 42^a, KN 34^b, M 41^a, K 36^b, T₁ 110^b, P 252^b, S₁ 161^b, T₂ 40^b, S₂ 30^b, V 31^b, TT 38^a, S₃ 19^b, TN 49^b, S₄ 53^a, S₅ 35^b, S₆ 37^b, S₇ 40^a, S₈ 31^b, S₉ 42^a, S₁₀ 41^b, S₁₁ 48^a, TZ 44^a.

119 || 1^a kûh-kenden: kûh-kendür A₃ kûh-kende S₅ || görinür: görinen A₃.

119 || 1^b anuñ: onuñ A₁, KN.

119 || 2^a vërür: durar A₁ durur A₂.

119 || 3^b gelmedin gerdişe bu günbed-i devvâr henüz: gezmedin dâyre-yi devrde pergâr henüz S₁, S₃, İÜ.

119 || 4^b devrde: dehrde A₃ || pergâr: devvâr T₂ || gezmedin dâyre-yi devrde pergâr henüz: gelmedin gerdişe bu günbed-i devvâr henüz S₁, S₃, İÜ.

119 || 5^a mâha: çarha A₃, T₁, S₁, S₃, İÜ, TN, S₇, S₉ || âh: ile A₁.

119 || 6^b yuğudan: bu yuğudan A₂ bu yuğudan A₁ || olmadı: ola A₁.

119 || 7^a merhem: harem A₂ || vaşlı: vaşluñ T₂ vaşl TT vaşlın [G] || buldı: oldu A₂, S₂ || kamu: gam ü S₄ || derde: dillerde TT derd A₃, T₁, K, S₃, P, İÜ, S₈, TZ.

119 || 7^b elem-i: elem ü V.

120.¹**Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlâtün Fā'îlün**

1. Ëy gönül ol hançer-i müjgâna eylersen heves
 Kaşd-ı cân êtdün beğâ-yı 'ömrden ümmîd kes
2. Çekme gurbet 'azmine ëy sârbân maḥmil şaḫın
 Kim bu yolda bîm-i gurbetdendür efgân-ı ceres
3. Hâl-i zârumdan seni feryâdum âgâh eyledi
 Şükr li'llâh oldu feryâdum maña feryâd-res
4. Birbirine sancılup her yan tenümde oḫlarıñ
 Murğ-ı rûḫum kaydına olmuş müretteb bir kâfes
- 5.⁸ Ṭa'ne-yi ehl-i melâmetden né noḫşân 'aşıkâ
 Berğ-ı lâmi' def'in eyler mi hücûm-ı hâr u ḫes
- 6.¹⁰ Sûz-ı 'ışkuñ tende nâ-geh bulmasun noḫşân dëyü
 Cân çıḫınca isterem çıḫmaya tenden bir nefes
- 7.¹² Ëy Fuzûlî men ḫanâ'at milkinün sulṭāniyam
 Salṭanat esbâbı egnümde palâs-ı faḫr bes

1 B, K, M, S₁, S₃, P, İÜ'de bu gazelin son iki beyti ile 123. gazelin son iki beyti (6 ve 7. beyitler) yer değiştirmiştir. 5, 6 ve 7. beyitler A₂'de yoktur. P'de son iki beyit bulunmamaktadır. T₁'de 123. gazelin 6. beyti de bu gazele dâhil edilerek gazelin beyit sayısı 8'e çıkarılmıştır. Elimizdeki nüsha geleneklerinden A₂ ve T₁ gruplarında gördüğümüz bu durum bu iki grubun ortak atasından kaynaklanmış olabilir. Son iki beytin ikincil örnekte sayfa kenarında veya satır arasında kaydedilmesi bu soruna sebep olmuş olabilir.

120 A₁ 35^a, İÜ 34^a, B 54, A₂ 30^b, A₃ 42^a, KN 34^b, M 41^b, K 37^a, T₁ 111^a, P 252^b, S₁ 161^b, T₂ 41^a, S₂ 31^a, V 31^b, TT 38^a, S₃ 19^b, TN 50^a, S₄ 53^b, S₅ 36^a, S₆ 38^a, S₇ 40^a, S₈ 32^a, S₉ 42^b, S₁₀ 41^b, S₁₁ 48^a, TZ 45^b.

120 || 1^b ümmîd: peyvend TT, S₄, S₅, S₆, S₈, S₁₁ peyvendi [T, TD, D] || 2. mısra: néce 'aşıkşan ki âhuñdan tutışmaz hâr u ḫes V.

120 || 2^a 'azmine: seyrine S₅ || sârbân: kârvân A₃, TT || şaḫın: saḫın KN, V, TT, K, T₂, S₅ bugün [G].

120 || 2^b yolda: yêrde A₁ || gurbetdendür: gurbetdür bil V.

120 || 3^a zârumdan: zârından [G] || feryâdum: efgânım A₁, B, S₃, İÜ.

120 || 3^b maña: saña S₄.

120 || 4^a birbirine: her yerine A₁ birbiriyle S₆ || sancılup her yan: bes ki sancıldı A₃, B, M, K, T₁, S₁, S₃, P, İÜ, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ sancılur her yan A₂ sancılur her dem T₂ sancılup her dem A₁.

120 || 4^b olmuş: oldu S₁, S₃, B, K, M, P, İÜ, S₈, S₉, S₁₀, TZ || bir: her S₄.

8 Bu beyit A₂'de yoktur.

120 || 5^b def'in: def'ini A₃ || eyler mi: eyler A₃.

10 Bu beyit S₅'te yoktur.

120 || 6^a nâ-geh: tâ ki A₃ || bulmasun: koymasun A₃ olmasun T₂.

120 || 6^b çıḫınca: çıkarsa T₂, S₄, [G].

12 Bu beyit A₂'de yoktur.

120 || 7^a ḫanâ'at: melâmet V, T₂, S₅.

120 || 7^b palâs-ı: libâs-ı A₃.

121.¹**Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün**

1. Hâk-i reh êtdi 'aşıq-ı miskîni ol heves
Kim pây-bûs-ı yâre kaçan bula dest-res
2. Râz-ı derûnı daşraya şalmağ revâ degül
Budur günâhı kim aşılr muttaşıl ceres
3. Dîdâr-ı düstdur êki 'âlem netîcesi
Yoh andan özge 'aşıka 'âlemde mültemes
- 4.⁶ Sînem hevâ-yı 'ışkuñ ile doldı ney gibi
Dem urduğumca âh u fiğândur çıhan nefes
5. Her kayd olursa mağz-ı belâdur ki bülbüle
Ger şâh-ı gülden olsa küdüret vërür kafes
6. Ol gamzeden gönül eger istersen iltifât
Tiğ-ı tecerrüd ile cihândan 'alâka kes
7. Olmaz vücüd-ı 'aşıka 'ışk içre i'tibâr
Döymeز Fuzûlî âteş-i süzâna hâr u hes

1 Bu gazel, B'de sayfanın üst kısmında bulunmaktadır.

121 A₁ 35^b, B 54, A₃ 42^b, KN 34^a, T₁ 111^b, T₂ 41^b, S₂ 31^a, V 32^a, TT 38^b, TN 50^b, S₄ 54^a, S₅ 36^a, S₆ 38^a, S₇ 40^b, S₈ 32^a, S₉ 43^a, S₁₀ 42^a, S₁₁ 48^b, TZ 44^b.

121 || 1^a miskîni: miskînin T₁.

121 || 1^b kaçan: kaçan A₁, KN, S₅, [T] || bula: ola V bulsa S₄.

121 || 2^a derûni: derûn T₂ || daşraya: taşraya S₂, TT.

121 || 3^b andan: ondan A₁, KN || 'aşıka: 'aşıqda A₁ 'aşıq T₁.

6 Bu beyit S₄'te yoktur.

121 || 4^a 'ışkuñ: 'ışk T₁ || doldı: tıldı A₃, B oldı V, T₂ || gibi: kimi [TD].

121 || 4^b urduğumca: urduğunca A₃.

121 || 5^a mağz-ı: 'ayn-ı TT || ki: o V.

121 || 5^b vërür: -durur KN.

121 || 6^a gamzeden: gamzede A₃ || gönül eger: eger gönül TT || istersen: isterseñ A₃, S₂, B || iltifât: 'âfiyet A₁.

121 || 6^b cihândan: cihânda A₁.

121 || 7^b döymeز: dözmez A₁, KN, V, T₂, S₄, [T, TD] durmaz S₇, [G] || süzâna: hicrâna V, T₂, [G].

122.¹**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

1. Gözyaşumdan süz-ı pinhânım kıılır 'arîf kıyās
Bi-haber te'şîr-i encümden degül ahter-şinās
2. Kān yēter kim dem-be-dem gözden inüp örter tenüm
Deşt-i ğam Mecnûniyam men kandan u kandan libās
- 3.⁵ Hııtlar tek bir biri üzre ciger pergālesin
Göz yığup şalmış ħabāb-ı ħûn bināsiyçün esās
4. Ėy şanan jülîde mû başında Mecnûnuñ saķın
Bî-tekellüf ğetme kim Leyli evidür ol palās
5. Lahza lahza ħam kādüm peykānuñ ister yā kıılır
Zerre zerre māh-ı nev ħurşidden nûr iktibās
6. Tîĝ-ı ğamzeñ eyle bürrāndur ki cellād-ı ecel
Tökse kân ta'cîl içün tîĝuñdan eyler iltimās
7. Ėy Fuzûlî zehr-i kahr ile doludur tās-ı çarĥ
Çekmez anuñ kahrını her kim çeker bir dolu tās

1 Bu gazel, B'de kenarda bulunmaktadır.

122 A₁ 35^b, B 55, A₃ 42^b, KN 35^b, T₁ 111^b, T₂ 41^b, S₂ 31^b, V 32^a, TT 38^b, TN 51^a, S₄ 54^a, S₅ 36^b, S₆ 38^b, S₇ 40^a, S₈ 32^b, S₉ 42^b, S₁₀ 42^b, S₁₁ 49^a, TZ 44^b.

122 || 1^a yaşumdan: yaşından TT || kıılır: kılıp A₁ eder B || 'arîf: 'arîf V.

122 || 2^a kân yēter: kân-durur B || inüp: iner A₃ yinüp A₁, KN, T₁, T₂, S₄.

122 || 2^b mecnûniyam: mecnûn kim T₁ || kandan ü kandan: ħandan ü ħandan V, T₂ kandan kandan KN, S₅ || libās: şarab S₄.

5 Bu beyit S₅'te yoktur.

122 || 3^a pergālesin: pergālesi A₁, T₂, V, S₄.

122 || 3^b yığup: yaķup A₁, KN, V, [T] yumup S₄ yıhup [G] || şalmış: salmış KN, V || esās: libās A₁ ħabāb V.

122 || 4^a şanan: şabā [T, TD, D] || jülîde mû: jülîde-mû [TD] || başında mecnûnuñ: mecnûn başındaki TT || saķın: şaķın S₂.

122 || 4^b ğetme: girme A₁, KN, S₁₀ gezme [T] || leyli: mecnûn TT, S₈, [G].

122 || 5^b nev: - V.

122 || 6^a tîĝ: tîr S₄ || ğamzeñ eyle bürrāndur: bürrān birle ğamzeñdür A₁ || eyle: öyle T₁.

122 || 6^b tökse: nevk V || tökse kân ta'cîl içün: tökerse ger kân ta'lîm içün B || tîĝuñdan: tîĝ andan A₃, B, S₂ tîĝuñdur V || eyler: eder V.

122 || 7^a ile: ilen TT || doludur: şoludur A₃, B, S₂.

122 || 7^b anuñ: onuñ T₂, A₁ || kahrını: mihrini T₁ || dolu: řolu B.

123.¹**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

1. Mesken ey bülbül saña geh şâh-ı güldür geh kafes
Nece 'aşıksan ki âhuñdan tutışmaz hâr u hes
2. Yâr küyında ger olsaydı müselmânlar yêrüm
Kâfirem ger ravza-yı Rıdvâna eylerdüm heves
- 3.⁵ Kûh feryâdı şadâsın vèrdi Ferhâduñ dèmeñ
Nağş-ı Şîrindür vèrür âvâz olup feryâd-res
4. Nâka Leylî maħmîlin çekmiş beyâbân seyrine
Eyle Mecnûnı bu hâletden haber-dâr ey ceres
5. Bir nefes qalmış hayâtumdan habîbüm şubh tek
N'ola ger bir mihr gösterseñ maña âhir nefes
6. Hâli êtdüm dil hevâ-yı ihtilâf-ı halkdan
Bezm-i gâmda ney gibi hem-dem maña feryâd bes
- 7.¹⁰ Ey Fuzûlî ger saña cem'iyet-i dildür murâd
Bağla bir dil-dâra gönülün ğayrdan peyvend kes

1 Bu gazel, B'de sayfanın üst kısmında bulunmaktadır. P'de gazelin sadece son iki beyti vardır.

123 A₁ 36^a, B 55, A₃ 43^a, KN 35^b, T₁ 112^a, P 253^a, T₂ 42^a, S₂ 31^b, V 32^b, TT 38^b, TN 51^a, S₄ 54^b, S₅ 36^b, S₆ 38^b, S₇ 41^a, S₁₀ 42^a, S₁₁ 49^a, TZ 45^a.

123 || 1^b 'aşıksan: 'aşıksañ TT 'aşıq S₂ || tutışmaz: dutışmaz T₂.

123 || 2^a küyında: yanında A₁ || ger olsaydı müselmânlar: müselmânlar ger olsaydı T₂, TT, S₆, TZ, [G, T, TD].

123 || 2^b eylerdüm: eylersem V, S₂.

5 Bu beyit A₁ ve S₄'te yoktur.

123 || 3^a şadâsın: şadâsı V || dèmeñ: dedi V.

123 || 3^b virür: vèrür [TD, D] || âvâz: âzâr A₃ || olup: olur S₁₀, [TD, D].

123 || 4^b mecnûnı: mecnûnın A₁ || hâletden: hâlinden A₁.

123 || 5^a nefes: ramak [G] || hayâtumdan: hayâtumda V || şubh tek: şubha din [G].

123 || 6^a halkdan: ğayrdan T₂, S₄ || hâli êtdüm dil hevâ-yı ihtilâf-ı halkdan: bes ki elden renceem kesdüm kâ mudan ülfetüm T₁.

123 || 6^b gâmda: ğamdan T₁ || gibi: kimi A₁, KN, S₄, [T, TD] || hem-dem: her dem [G] || feryâd bes: feryâd-res A₁, B, V, T₂, T₁, TN, S₇, S₁₁, TZ.

10 Bu beyit V'de yoktur.

123 || 7^b ğayrdan: ğayrıdan A₃ || peyvend: peyvendi B, [D] ümmid A₃, TT, S₇.

124.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Êy hoş ol mest ki bilmez ğam-ı ‘âlem nè imiş
Nè çeker ‘âlem içün ğam nè bilür ğam nè imiş
2. Bir perî silsile-yi ‘ışkına düşdüm nâ-geh
Şimdi bildüm sebab-i hilkat-i Âdem nè imiş
3. Vâ‘iz evşâf-ı cehennem oğır êy ehl-i vera‘
Var anuñ meclisine gör ki cehennem nè imiş
4. Ohı göğsümden ötüp kalmış imiş peykânı
Âh bildüm sebab-i âh-ı dem-â-dem nè imiş
5. Êy Fuzûlî meze-yi şâķī vü şahbâ bildün
Tövbe kıl tâ bilesen zerķ ü riyâ hem nè imiş

124 A₁ 36^a, İÜ 34^a, B 55, A₃ 43^a, KN 36^a, M 42^a, K 37^b, T₁ 112^b, P 253^a, S₁ 162^a, T₂ 42^a, S₂ 32^a, V 32^b, TT 39^a, S₃ 20^a, TN 51^b, S₄ 55^a, S₅ 37^a, S₆ 39^a, S₇ 41^b, S₈ 32^b, S₉ 43^b, S₁₀ 43^a, S₁₁ 49^b, TZ 45^b.

124 || 2^a silsile-yi: silsilesi V, S₅ silsilenün TT || ‘ışkına: zülfine T₁, A₃, K kaydına V, S₅ || düşdüm: düşdi T₁ || nâ-geh: gönülüm T₁.

124 || 2^b hilkat-i âdem: âh-ı dem-â-dem A₁.

124 || 3^a vâ‘iz: zâhid S₂ || oğır: kılur S₃, V, TT, M, İÜ, S₁₀, S₁₁ deyer A₃, B, K, T₁, S₁, S₂, P, S₇, S₉ vürür TN.

124 || 3^b var anuñ: varın A₁ || gör ki: bil ki B, M, K, S₁, V, S₂, S₃, P, İÜ, TN, S₅, S₇.

124 || 4^a göğsümden: gönülümünden TT göğsümde S₅ siynemden [G] || ötüp: kalup T₂, S₅ alup S₂ ütüp [TD, G] || kalmış imiş: ötmüş imiş T₂ ötmüş S₅ kalmış V kalmış onun [G].

124 || 5^a meze-yi: meze vü A₃ || şâķī vü: şâķī-yi K, V sāğar-ı T₁, A₃ bade-yi KN || bildün: bildüm S₂.

125.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Bugün tîğın çeküp çıhmışdur ol nâ-mihribân ser-hoş
Şakın êy rahm eden cânına kim bilmez emân ser-hoş
2. Aña huş-yâr iken derd-i dil isterdüm dëyem sâkî
Pey-â-pey şunma cām u kılma ol servi revân ser-hoş
3. Degül taķvādan êtsem bāde terkin vehmüm andandur
Ki izhār eyleyem hālk içre 'ışkın nā-gehān ser-hoş
4. Meger ķan içmek ile esrimişdür nergis-i mestün
Besī mey nūş edenler gördüm olmaz böyle ķan ser-hoş
- 5.⁶ Mey-i 'ışķuñla ser-mest olduğum êlden nihān ķalmaz
Muḥāl-i 'aķldur kim saḥlaya rāzın nihān ser-hoş
- 6.⁸ Göñül tā oldu bī-ḥod aldı ğamzeñ cānumı tenden
Vêrür yağmaya naķdin gencüñ olġaç pāsban ser-hoş
7. Fuzûlî ġayr ile ḥalvet meger bezm êtmiş ol gül-ruh
Raķīb-i kec-revi gördüm bugün bārī yaman ser-hoş

125 A₁ 36^b, İÜ 34^b, B 55, A₃ 43^b, KN 36^a, M 42^a, K 37^b, T₁ 112^b, P 253^a, S₁ 162^a, T₂ 44^a, S₂ 33^b, V 33^a, TT 39^a, S₃ 20^a, TN 52^a, S₅ 37^a, S₆ 39^a, S₇ 41^b, S₈ 33^a, S₉ 43^b, S₁₀ 43^a, S₁₁ 50^a, TZ 46^a.

125 || 1^a çıhmışdur: çıhmışdı A₁.

125 || 1^b şaķın: saķın T₁, A₁, B, KN, V, K, S₅.

125 || 2^a aña: oña A₁ || derd-i dil: derdümnî TT || isterdüm: istermen K, B, S₂, TZ demek TT || dëyem: isterem TT.

125 || 2^b cām u: cāmı A₃, B, K, S₁, P, S₁₀, [G] cām V sâkî T₂ || ol: êy S₁ || servi: serv A₁, KN, T₁, V.

125 || 3^a vehmüm: ķorḥum A₁ || andandur: ondandur A₁.

125 || 3^b 'ışķın: 'ışķı T₂ rāzın [G].

125 || 4^a meger: bu ġün [G] || esrimişdür: esrimiş K, B, M, S₃, S₁, P, S₉ esrimişlerüñ [T] || nergis-i mestün: nergislerüñ yoksa M, S₃, S₁, İÜ nergislerüñ ve'r-ne K, B, S₉ nergis yoḥsa [T].

125 || 4^b böyle: beyle KN, T₂, TT, K, S₅, TZ, [T, G, TD] eyle V, T₁.

6 Bu beyit A₁'de yoktur.

125 || 5^a 'ışķuñla: 'ışķınla T₂ || ķalmaz: kılma K olmaz S₂.

125 || 5^b 'aķldur: 'ışķıdur TT || rāzın: rāz KN, S₁ rāzı [G].

8 Bu beyit S₅'te yoktur.

125 || 6^a cānumı: cānını [G].

125 || 6^b gencüñ: ġeçe S₃, TT, M || olġaç: olcaġ V.

125 || 7^a ile: ilen A₁, KN, TT, S₂, T₂, S₅, TZ, [G] || ḥalvet: pinhān T₂ || êtmiş ol: êtmiş o S₃ eylemiş T₂.

125 || 7^b bārī: yārī A₁, A₃, P, S₁, S₂ ġeder TT || yaman: 'iyān M.

126.

Fe‘ilâtü Fâ‘ilâtün Fe‘ilâtü Fâ‘ilâtün

1. Büt-i nev-resüm namâza şeb ü rûz râğıb olmış
Bu nè dîndür Allâh Allâh büte secde vâcib olmış
2. Eşer-i kabûl-i ṯat aña vèrmiş eyle hâlet
Ki ḵulüb-ı ehl-i hâle harekâtı cāzib olmış
3. Feraḥum görüp cefâsın ḥasenâta dāḥil eyler
Nè melek kim ol perînüñ ‘ameline kâtib olmış
4. Nè ‘aceb ger olsa ğamdan dünüm ü günüm berâber
Nazarumdan ol yüzi gün nece gün ki ğâyib olmış
5. Ğam-ı hecrdür kim artar eşeriyle ‘ışk zevḵı
Ğalaṭ eylemiş Fuzûlî ki vişâle ṯalib olmış

126 A₁ 36^b, İÜ 34^b, B 55, A₃ 43^b, KN 36^b, M 42^b, K 38^a, T₁ 113^a, P 253^a, S₁ 162^a, T₂ 42^b, S₂ 33^a, V 33^a, TT 39^b, S₃ 20^b, TN 52^a, S₄ 55^a, S₅ 37^b, S₆ 39^b, S₇ 42^a, S₈ 33^a, S₉ 44^a, S₁₀ 43^a, S₁₁ 50^a, TZ 46^a.

126 || 1^b nè dîndür: sözde V || vâcib: râğıb A₁.

126 || 2^a aña: oña A₁ || eyle: öyle T₁.

126 || 2^b ḵulüb: kabûl A₁, TT || ehl: - S₄ || harekâtı: harekât T₂, S₄.

126 || 3^b kim: ki M, S₃, İÜ.

126 || 4^b yüzi gün: yüzi gül V, TT, [G].

126 || 5^a hecrdür: ‘ışkdur V || kim: ki A₁, TT, M, S₃, İÜ, [TD].

126 || S₄’te ikinci beyitten sonra fazladan bir beyit bulunmaktadır:

Besî sordum ağzı sırrın ḥired-ı girih-güşâdan

Dêdi zerrei êrür kim güneş içre ğâyib olmış

127.

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Bilmez idüm bilmek ağzuñ sırrını düşvâr imiş
Ağzuñı dërlerdi yoh dëdüklerince var imiş
2. ‘Âciz olmuş yıhmağa âhiyla kûhı Kûh-ken
N’eylesün miskîn anuñ ‘ışkı hem ol miqdâr imiş
- 3.³ Tâşa çekmiş halk için Ferhâd Şîrîn şüretin
‘Arz kılmış halka maḥbûbın ‘aceb bi-‘âr imiş
4. Ka‘be ihrâmına zâhid dëdiler bël bağladı
Eyledüm tahkîk anuñ bağlanduğı zünnâr imiş
5. ‘Ömrlerdür eylerem aḥvâl-i dünyâ imtiḥân
Naḫd-i ‘ömr ü ḥâşıl-ı dünyâ hemân bir yâr imiş
6. Zevk-ı didâriyla dil-dâruñ yoh ëtdüm varumı
Devlet-i bâkî ki dërler devlet-i didâr imiş
7. Dün Fuzûlî ‘arızuñ görgeç revân tapşurdı cân
Lâf ëdüp dërdi ki cânım var emânet-dâr⁹ imiş

127 A₁ 37^a, İÜ 35^b, B 56, A₂ 31^a, A₃ 43^b, KN 36^b, M 43^a, K 38^a, T₁ 113^a, P 253^a, S₁ 162^b, T₂ 42^b, S₂ 32^a, V 34^a, TT 39^b, S₃ 21^a, TN 52^b, S₄ 55^b, S₅ 37^b, S₆ 39^b, S₇ 42^a, S₈ 33^b, S₉ 44^a, S₁₀ 43^b, S₁₁ 50^b, TZ 46^b.

127 || 2^a olmuş: imiş [G] || yıhmağa âhiyla kûhı kûh-ken: kûh-ken yıgmağa âh ile kûhı A₁ yakmağa âhiyla kûhı kûh-ken S₄, S₇, S₁₀, [T].

127 || 2^b ‘ışkı hem: hem ‘ışkı T₂, S₅.

3 Bu beyit V’de yoktur.

127 || 3^a tâşa: daşa KN, T₂, TT, S₄, S₅ || ferhâd: ferhâd ü A₁, KN, K, P.

127 || 3^b ‘arz: ‘arza S₁₀, [T, G].

127 || 4^a zâhid dëdiler: zâhid dërler V gör kim zâhidi TT.

127 || 4^b anuñ: onuñ T₂ || bağlanduğı: bağlanduğın A₃, T₁ bağladuğı V belindeki A₁.

127 || 5^a ‘ömrlerdür: ‘ömrdür kim S₂.

127 || 5^b ‘ömr ü ḥâşıl-ı: ‘ömrüñ ḥâşılı A₃ || hemân: hemîn S₁, V, S₄, [G].

127 || 6^a yoh: yoğ A₃ || varumı: varunı KN.

127 || 7^a tapşurdı: tapşurdı A₃ dapşurdı K.

127 || 7^b ëdüp: urup S₁₁, TZ, [D] || emânet-dâr: emânet-vâr S₂, P, S₁₁, [D].

9 A₃, KN, M, T₁, S₁, T₂ nüshalarında “dal” ve “vav” harfleri arasındaki fark bariz değildir. Bu münasebetle kelime hem “-dar” hem de “-var”lı şekilde okunabilir.

128.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Dil ki ser-menzili ol zülf-i perîşân olmuş
N’ola cürmi ki aşılmasına fermân olmuş
2. Şâhsan milk-i melâhatde saña kullar çoğ
Biri oldur ki varup Mısrda sulţân olmuş
3. Raḥm édüp ‘âşıkunı ḥaşr günü yahmayalar
Ki bu dünyâda esîr-i ğam-ı hicrân olmuş
- 4.⁵ Dédiler ğam gèderür bâde çoğ içdüm sensüz
Ġam-ı hicrâne müfid olmadı ol kıan olmuş
- 5.⁷ Bağbân-ı çemen-i dehre ḥayâl-i dehenün
Sebeb-i terbiyet-i ğonce-yi ḥandân olmuş
6. Âdem evvel ser-i küyuñ vèrüp almış cennet
Êşidüp ta‘n-ı melek soñra peşimân olmuş
7. Êy Fuzûlî menüm aḥvâlüme bir vâkıf yoh
Böyle kim ‘âlem anuñ ḥüsnine ḥayrân olmuş

128 A₁ 37^a, İÜ 35^a, B 56, A₃ 44^a, KN 37^a, M 42^b, K 38^b, T₁ 113^b, P 253^b, S₁ 162^b, T₂ 43^a, S₂ 32^b, V 34^b, TT 39^b, S₃ 21^a, TN 52^b, S₄ 55^b, S₅ 38^a, S₆ 40^a, S₇ 42^b, S₈ 33^b, S₉ 44^b, S₁₀ 44^a, S₁₁ 50^b, TZ 47^a.

128 || 1^a dil: kıalb TT || menzili: menzil A₁, KN, K, V, S₅.

128 || 2^a milk-i: milk ü V || kullar: fermân V.

128 || 3^a raḥm: ḡulm A₃, K || ‘âşıkunı: ḥaşr günü T₂, K || ḥaşr günü: ‘âşıkunı T₂, K.

5 Bu beyit M ve S₃’te yoktur.

128 || 4^a çoğ: çoğ A₃ || içdüm: - T₁.

128 || 4^b ol: bu T₂.

7 Bu beyit TT’de yoktur.

128 || 6^a almış: étmiş T₁.

128 || 7^b böyle: beyle A₁, KN, V, TT, T₂, S₄, S₅, TZ, [T, TD] şöyle [G].

129.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Hâbâb-ı eşk-i hûnîn cismümi elden nihân etmiş
Gam-ı 'ışkuñ meni rüsvâ-yı bî-nâm u nişân etmiş
2. Götürmüş hâkden tuğyân-ı eşküm hâr u hâşâki
Başum üzre melâmet kuşlariyçün âşiyân etmiş
- 3.⁴ Büküp miḥnet yükünden kaddümi çılmış tenümden cân
Tavâf-ı küyuñ etmek kaşdına tayy-ı mekân etmiş
4. Senünle êdügüyçün da'vâ-yı taqdîm hüsni içre
Felek ta'zîr edüp Leylini rüsvâ-yı cihân etmiş
5. Meger terkîb-i 'îsâ gerd-i hâk-i dergehüñdendür
Ki durmuş hâkden kâdr ile 'azm-i âsmân etmiş
- 6.⁸ Gezen peykânlaruñdur tende yâ cân bâğına 'ışkuñ
Belâ ser-çeşmesinden her taraf sular revân etmiş
7. Fuzûliden mizâcın münḥarîf gördüm bugün yârûñ
Meger fırsat bulup bir şemme hâl-i dil beyân etmiş

129 A₁ 37^b, B 56, A₂ 31^a, A₃ 44^b, KN 37^a, M 43^b, K 38^b, T₁ 113^b, P 253^b, S₁ 163^a, T₂ 43^a, S₂ 32^b, V 33^b, TT 40^a, S₃ 21^b, TN 53^a, S₄ 56^a, S₅ 38^a, S₆ 40^a, S₇ 42^b, S₉ 44^b, S₁₀ 44^a, S₁₁ 51^a, TZ 47^a.

129 || 1^a hûnîn: gül-gün A₂, S₂.

129 || 1^b gam-ı: belâ-yı T₂, A₁, KN, S₄, S₅, [T, G] || 'ışkuñ: 'ışk A₁, KN, T₂, S₅, [T, G] || meni: men A₁, TT, T₂, S₄, S₅, S₆, S₉, [T, G] men-i [TD] || rüsvâ-yı: rüsvâyı A₁, A₂, KN, V, TT, [G] || bî-nâm u nişân: meşhûr-ı cihân A₁.

129 || 2^a eşküm: eşkin [G].

129 || 2^b kuşlariyçün: kuşlarına A₃, M, S₃.

4 Bu beyit M ve S₃'te yoktur.

129 || 3^a çılmış: bükmiş V || cân: ok V.

129 || 3^b kaşdına: kaşdudur S₂ || tayy-ı: hâl-i V.

129 || 4^a da'vâ-yı: da'viyi [G] || taqdîm: taqvîm S₆, TZ, [T] taqvîm-i [G].

129 || 4^b ta'zîr: takdîr S₅, [G] || leylini: leyli'i S₂ || rüsvâ-yı cihân: bî-nâm u nişân V.

129 || 5^a gerd-i hâk: hâk-i küy B hâk-i rāh TT || dergehüñdendür: dergehindendür V.

129 || 5^b durmuş: tırmış T₁, A₃ duymış V || kâdr ile: tuğyân V || 'azm-i: hâk-i M cāyın S₃.

8 Bu beyit V'de yoktur.

129 || 6^a peykânlaruñdur: peykânlaruñda S₁.

129 || 6^b ser-çeşmesinden: ser-çeşmesine T₂ || sular: şular T₁, S₃, S₂, M cûlar A₃, TT.

129 || 7^b hâl-i dil: hâlınden A₃, B, M, K, T₁, S₁, S₃, P, TN, S₇, S₉, S₁₀ hâlin T₂.

130.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Tâ ki tâk-ı zer-nigârın çarh vîrân eylemiş
Hışt-ı zerrinin şabâ ferş-i gülistân eylemiş
2. Kâtib-i takdîr haţt-ı sebz tahtîr etmege
Levh-i gülzârı hazân bergi zer-efşân eylemiş
3. Kaţ' édüp faşl-ı hazân âb-ı revân şîrâzesin
Nüşa-yı gülzârûn evrâkın perîşân eylemiş
- 4.⁵ Devr cevrin gör ki nüzhet-bağş-ı ehl-i zevk iken
Cübâr u gülşeni zencîr ü zindân eylemiş
- 5.⁷ Eylemiş tedbîr teşvîş-i hazân târâcına
Lâle rengîn rahtını dâğ içre pinhân eylemiş
6. Rûzgârın tîre bahtın kara nuţkın lâl édüp
Mâtem-i gül bülbülü zâğ ile yeksân eylemiş
7. Êy Fuzûlî dehr hâlin şâh-ı gülden kıl kıyâs
Kim vîrüp evvel tecemmül şoñra 'uryân eylemiş

130 A₁ 37^b, B 57, A₂ 31^b, A₃ 44^b, KN 37^b, M 43^b, K 39^a, T₁ 114^a, P 253^b, S₁ 163^a, T₂ 43^b, S₂ 33^a, V 33^b, TT 40^a, S₃ 22^a, TN 53^b, S₄ 56^b, S₅ 38^b, S₆ 40^b, S₇ 43^a, S₈ 34^a, S₉ 45^a, S₁₀ 44^a, S₁₁ 51^b, TZ 47^b.

130 || 1^a tâ ki: tâk [TD] || tâk-ı: çarh-ı A₁ || nigârın: nigârını T₁ nigârı TT.

130 || 1^b zerrinin: zerrini A₃, S₈, [G] zerrîn A₁, A₂, M, K, T₁, S₁, T₂, TT, TN, S₃, S₄, S₆, S₇, S₉.

130 || 2^a sebz: sebze A₁, B, A₂, M, T₁, P, S₁, S₂, V, TT, S₃, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₀, [T] sebzi A₃, K, S₁₁, TZ sebzde KN || tahtîr: tahtîr V.

130 || 2^b gülzârı: gülzâr TT gülzârın A₂ gülzârûn T₂, S₄ gülzâra [G] || bergi: bergin A₁, T₂, V berkin [G].

130 || 3^b gülzârûn: gül-berg A₂ gülzârı S₅.

5 Bu beyit A₃'te yoktur.

130 || 4^a nüzhet-bağş-ı: nüzhetgâh-ı bağş V nüzhet-gâh-ı S₅, S₁₀, [TD] || zevk iken: zevkdür T₂.

130 || 4^b cübâr u: cübâr-ı A₁, A₂, KN, M, T₂, S₁, S₂, S₃, V, TT, P, TN, S₄, S₅, S₇, S₈, S₉, S₁₀, [G] cübâra K || zencîr ü: zencîr-i V, S₂, P, S₆, S₈, S₉, S₁₀, [G] zencîre KN.

7 Bu beyit A₃'te yoktur.

130 || 5^a tedbîr: tedbîr ü S₂, A₂ tedbîr-i [T] || teşvîş-i: teşvîşin S₁, S₂, [T] teşvîşi V, [G] || hazân: hürâmân A₂ || târâcına: târâcınûn A₁, B, A₂, KN, M, K, T₁, P, S₁, S₂, V, TT, S₃, S₇, S₉, S₁₀, [T, G].

130 || 5^b rengîn: reng V || rahtını: nağşını A₁.

130 || 6^a rûzgârın: rûzgârûn TT rûzgâr S₄, S₅ || bahtın: bahtı TT, S₄ - A₂ || nuţkın: lafzın A₃ zülfin A₁, S₄, S₅ || lâl: dâl A₁ dâğ KN.

130 || 6^b bülbülü: bülbül V.

130 || 7^a kıl: êt A₃ || hâlin: hâli S₄.

130 || 7^b vîrüp: görüp A₂.

131.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Cismümi yandırma rahm êt yaşuma ey bağıri taş
İhtiyât êt yanmasun nâ-geh kuru yanında yaş
2. Hoş geçer nezzâre-yi hüsnüñle 'ömrüm var ümid
Kim êde maqbûl-i dergâhuñ meni hüsn-i ma'âş
- 3.⁴ Tavf-ı küyuñda ayağdan başa êrmiş bir meded
N'ola ger kıddüm büküp her dem ayağum olsa baş
- 4.⁶ Fitne yayın kırmağa âteş mi olmuş ihtiyâc
Kim urarsan 'aleme âteş çatup peyveste kaç
- 5.⁸ Ey habâb-ı eşk nâ-yâb êt ten-i 'üryanımı
Kim bu rüsvâ perdemi çâk êtdi sırrum kıldı fâş
6. Pâre pâre gönlümün süz-ı derûna tâbı yoh
Göz yolından kaçre kaçre kan olup çıhsaydı kâş
7. Ey Fuzûlî garq-ı hün-âb êtdi göz merdümlerin
Göreyüm kullâb-ı müjgâna urılsun kanlu yaş

131 A₁ 38^a, İÜ 35^b, B 57, A₂ 31^b, A₃ 44^b, KN 37^b, M 43^a, K 39^a, T₁ 114^b, P 254^a, S₁ 163^b, T₂ 44^a, S₂ 33^b, V 34^a, TT 40^b, S₃ 21^b, TN 53^b, S₄ 57^a, S₅ 38^b, S₆ 40^b, S₇ 43^a, S₈ 34^a, S₉ 45^a, S₁₀ 44^b, S₁₁ 51^b, TZ 48^a.

131 || 1^a rahm êt: rahmet [G] || taş: daş A₁, KN, TT, T₂, S₄, S₅.

131 || 1^b yanında: yanınca A₃, S₃, M odına S₁, K, İÜ.

131 || 2^a geçer: çeker A₂, S₂ || 'ömrüm: gönlüm S₃, M, İÜ.

131 || 2^b maqbûl-i dergâhuñ: maqbûl dergâha A₁, KN, V, B, T₂, S₄, S₅, S₆. [T, G].

4 Bu beyit T₂'de yoktur. İÜ'de bu gazelin sadece ilk beş beyti vardır.

131 || 3^a küyuñda: küyuñdan S₄ || meded: kıdem V.

6 Bu beyit M, T₂, ve S₃'te yoktur.

131 || 4^a olmuş: oldu A₂, A₃ || ihtiyâc: ihtiyât A₃, T₁.

131 || 4^b çatup: kaçup İÜ.

8 Bu beyit V'de yoktur.

131 || 5^a êt: - A₁ || 'üryanımı: vîrânımı S₅.

131 || 6^a gönlümün süz-ı derûna: gönlüme süz-ı derûnum A₂, KN, TT, S₂, M, S₃, T₂, S₄, S₅, S₆, [T] gönlümi süz-ı derûnum A₁ gönlümün süz-ı derûnı V.

131 || 6^b olup: töküp S₃, M.

131 || 7^a êtdi: - S₂ || merdümlerin: merdümli A₁.

131 || 7^b göreyüm: göreyin A₃, S₂ göreğim KN.

132.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Zihî cevâhir-i ihsân-ı 'âma ma'den-i hâş
Dür-i şefâ'at için baħr-i rahmete ğavvâş
2. Yêtüp huzûruña mi'râc vaḳti kılmışlar
Kamer huşûl-i me'âşir Süheyl kesb-i havâş
3. Felek hem ol gece bulmuş şafâ ki şûfî tek
Karâr dutmayup olmuş bu bezmde rakḳâş
4. Reh-i mütâba'atüñdür tarîḳ-ı fevz ü necât
Hevâ-yı merḥametüñdür ümîd-i ḥayr u ḥalâş
- 5.⁵ Tefâḥur eyle Fuzûlî ki andan özge degül
Saña zamânedede naḳş-ı şaḥîfe-yi ihlâş

132 A₁ 38^a, B 57, A₂ 32^a, A₃ 45^a, KN 38^a, M 44^a, K 39^b, T₁ 114^b, P 254^a, S₁ 163^b, T₂ 44^b, S₂ 34^a, V 34^b, TT 40^b, S₃ 22^a, TN 54^a, S₄ 57^a, S₅ 39^a, S₆ 41^a, S₇ 43^b, S₈ 34^a, S₉ 45^b, S₁₀ 44^b, S₁₁ 52^a, TZ 48^a.

132 || 2^a yêtüp: gelip [G].

132 || 3^a gece: - S₄ || şafâ ki: şafâ-yı T₁, S₄ || tek - S₂.

132 || 3^b dutmayup: ıutmayup A₃ bulmayup V, B || olmuş: eyler V || bu: ol B o K, S₁.

132 || 4^a fevz ü: fevz T₂ cüd V feyz ü S₄.

132 || 4^b hevâ: deva V || merḥametüñdür: merḥametüñden K, S₄ rahmetüñdür TT || ümîd-i: ümîd ü A₁ || ḥayr u: ḥayr-ı A₃, [G] hırz V.

5 Bu beyit M ve S₃'te yoktur.

132 || 5^a ki: kim A₃, B, K, S₁, P || andan: anda S₁ onda A₁.

132 || 5^b şaḥîfe-yi: şafḥa-yı T₁.

133.

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1.² Halka hüblardan vişâl-i râhat-efzâdur ğaraž
‘Âşıka ancak taşarrufsuz temâşâdur ğaraž
2. Zâhidâ terk étme şahidler vişâli râhatın
Ger ‘azâbuñdan hemîn ğilmân u havrâdur ğaraž
- 3.⁵ Hûr u Kevşerden ki dërler ravza-yı Rıdvânda var
Sâķi-yi gül-çihre vü câm-ı muşaffâdur ğaraž
4. Zevksüz lâzım çıhar dünyâdan ol dünyâ-perest
Kim aña dünyâdan ancak zevk-ı dünyâdur ğaraž
- 5.⁸ Râhat olsaydı ğaraž dünyâda fakr isterdi halk
Ġalibâ kim halka bir bî-hûde ğavġâdur ğaraž
6. ‘Ârif ol sevdâ-yı ‘ışk inkârın étme ey hâkîm
Kim vücûd-ı halkdan ancak bu sevdâdur ğaraž
7. Kıl Fuzûlî terk-i ibrâm-ı tekellüm kim yéter
Şûret-i hâlûñ ger izhâr-ı temennâdur ğaraž

133 A₁ 38^a, İÜ 36^a, B 58, A₂ 32^a, A₃ 45^a, KN 38^a, M 44^a, K 39^b, T₁ 115^a, P 254^a, S₁ 163^b, T₂ 44^b, S₂ 34^a, V 35^a, TT 40^b, S₃ 22^b, TN 54^b, S₄ 57^b, S₅ 39^a, S₆ 41^a, S₇ 43^b, S₈ 34^b, S₉ 45^b, S₁₀ 45^a, S₁₁ 52^b, TZ 48^b.

2 İÜ’de bu gazelin ilk beyti yoktur.

133 || 1^a halka hüblardan vişâl-i: halka vaşl-ı hüblardan V halka hüblardan neşât-ı T₂ hüblardan halka vaşl-ı S₂.

133 || 2^a zâhidâ: zâhid İÜ || râhatın: şûretin V.

133 || 2^b ger: kim A₁, A₂, S₂ göz S₄ gör KN, [G] || ‘azâbuñdan: ‘ibâdetden S₁₀, [TD] || hemîn: hemân A₁ hemen S₄ || ğilmân u: ğilmân KN, K.

5 Bu beyit V’de yoktur.

133 || 3^a hûr u: havz-ı [G] || kevşerden: kevşerde T₁ kevşerler M, S₃, İÜ, S₅ || rıdvânda var: rıdvândadır A₂, [G].

133 || 3^b gül-çihre vü: gül-çihre B.

133 || 4^a çıhar: çıha [TD] || dünyâdan: dünyâda V, S₁ || ol dünyâ-perest: fakr isterdi halk V.

133 || 4^b aña: oña A₁ || dünyâdan: dünyâda T₁, A₃, S₃, İÜ.

8 Bu beyit M, V ve S₃’te yoktur.

133 || 5^a ğaraž: isterdi İÜ.

133 || 5^b kim: ki T₂ || ğavġâdur: sevdâdur A₁.

133 || 6^a ‘ışk: ‘ışkuñ S₂ || inkârın: inkâr T₁ kârın S₂ || étme: eyle S₂ || hâkîm: fakîh V, S₄.

133 || 7^a kıl: ey A₂, S₂ || ibrâm-ı: ibrâm u M, K, T₁, S₁, T₂, V, S₃, P, İÜ, TN, S₈, S₉ || tekellüm: tekellûf M, S₃ || kim: kıl A₂, S₂.

134.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kıl şabâ gönlüm perişân olduğın cânâna 'arz
Şüret-i hâlin bu vîrân milkûn'êt sultâna 'arz
2. Derhem olmuş sünbülün güyâ ki kılmışdur aña
Mû-be-mû hâl-i dilüm diller uzadup şâne 'arz
3. Tende cānum bir perînüñdür emānet sahlaram
Ol zamāndan kim emānet kıldılar insāna 'arz
4. Halk küfr ehline imān 'arz eder men dem-be-dem
Küfr-i zülfüñ eylerem göğsümdeki imāna 'arz
5. Şüret-i bî-cân ile cennet dolar büt-hâne tek
Kılsalar cennetde taşvîrûñ çeküp ğılmāna 'arz
6. Mün'imün 'arz-ı tecemmüldür işi faqr ehline
N'ola ger dil kılsa her dem derd-i 'ışkuñ cāna 'arz
- 7.⁹ Eyy Fuzûlî böyle pinhân dutma eşk-i alüñi
Eyle her reng ile kim var ol gül-i handāna 'arz

134 A₁ 38^b, İÜ 36^a, B 58, A₂ 32^b, A₃ 45^b, KN 38^b, M 44^b, K 40^a, T₁ 115^a, P 254^b, S₁ 164^a, T₂ 45^a, S₂ 34^a, V 35^a, TT 41^a, S₃ 22^b, TN 54^b, S₄ 58^a, S₅ 39^b, S₆ 41^b, S₇ 44^a, S₈ 34^b, S₉ 46^a, S₁₀ 45^a, S₁₁ 52^b, TZ 48^b.

134 || 1^a gönlüm: hâlüm T₂ || cânâna: dil-dâre A₁, A₂.

134 || 1^b şüret-i: şüretin V || milkûn'êt: milkûn A₁ milkinün S₄, [G].

134 || 2^a olmuş: olmamış A₁ etmiş S₃, M, İÜ || aña: oña A₁.

134 || 3^a sahlaram: şaklaram M, K, S₂.

134 || 4^a küfr: men küfr A₁ || imān: - S₂ || men: men kim S₂.

134 || 4^b eylerem: ederem S₃, TT, T₂, M, İÜ, S₈ || göğsümdeki: gönlümdeki [G].

134 || 5^a bî-cân ile: büt-hâneler S₁, A₃, K || dolar: dola S₁, K, TZ || büt-hâne tek: mey-hâne tek A₂, M, S₃ büt-hänenin [G].

134 || 5^b çeküp: kılup S₄.

134 || 6^b dil: - S₄ || kılsa: kılsaydı S₄.

9 Bu beyit A₂'de yoktur.

134 || 7^a böyle: beyle KN, T₂, S₄, S₅, TZ, [T, G, TD] eyle V || dutma: ıtutma A₃ || böyle pinhân dutma eşk-i alüñi: isterem dil-dâr hâlüm şormaya A₁.

134 || 7^b her: bir S₂ bu [G] || kim:- S₂ || gül-i: meh-i V || eyle her reng ile kim var ol gül-i handāna 'arz: reşkden kim bulmaya vaş! leb-i dil-dâre 'arz A₁.

135.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kılmağıl muhkem gönül dünyāya 'aḳd-i irtibāt
Sen bir āvāre müsāfırsen bu bir vīrān ribāt
2. Bu çemende gonceler güller gören 'arîf bilür
Kim şebāt üstinde ıalmaz hîç kabz u inbisāt
3. Ehl-i 'ırfāndur cihān keyfiyyetin taḥkîk eden
Kim neşātından bulur yüz ğam ğamından yüz neşāt
- 4.⁵ 'Işk devrānı maña tapşurdu Mecnūn nevbetin
Hālî olmaz naḳş-ı erbāb-ı vefādan bu bisāt
5. Her gören meh-rūya şarf etme Fuzûlî 'ömrüñi
Bî-vefālardan hāzer kıl dut t̄arîk-ı ihtiyāt

135 A₁ 38^b, İÜ 36^b, B 58, A₂ 32^b, A₃ 45^b, KN 38^b, M 45^a, K 40^a, T₁ 115^b, P 254^b, S₁ 164^a, T₂ 45^a, S₂ 34^b, V 35^b, TT 41^a, S₃ 23^a, TN 55^a, S₄ 58^a, S₅ 39^b, S₈ 35^a, S₉ 46^a, S₁₀ 45^a, S₁₁ 53^a, TZ 49^a.

135 || 1^a kılmağıl: kılmağıl A₁, KN, K, S₁, T₂, S₄, S₅ || dünyāya: dünyāda KN, [G].

135 || 1^b bir: yēr S₁ dünyā V || vīrān: köhne S₃, M, [G] bir V.

135 || 2^a gonceler: gonce-yi [G] || bilür: degül V, A₃, S₂.

135 || 2^b şebāt: bisāt V, [G] || ıalmaz hîç: ıalmışdur A₂, S₂ || kabz u: feyz ü M feyz-i A₁, KN, A₃, T₁, K, S₁, P, S₄, TN, S₈, S₉, S₁₀, [G] fenādan A₂, S₂ ıalmaz V kabz-ı S₁₁, TZ.

135 || 3^a taḥkîk eden: 'arîf bilür V.

135 || 3^b bulur: olur A₂, B, M, K, T₁, S₁, S₂, S₃, İÜ, TN, S₉ alur A₃ || yüz: bir TT || neşātından ... ğamından: neşātında ... ğamında [G].

5 Bu beyit TT'de yoktur.

135 || 4^a devrānı: devrānın A₂ || tapşurdu: tapşurdu V dapşurdu K.

135 || 4^b bu: ol A₃.

135 || 5^a gören: yeten A₁, KN, T₁, S₄, S₅, S₁₀, [G, T, TD] || 'ömrüñi: naḳd-i 'ömr S₄.

135 || 5^b dut: tūt A₃ || ihtiyāt: inbisāt V, S₄.

136.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Dürçdür la'l-i revân-baḥşuñ dür-i şehvâr lafz
Dürçden dürler tökersen eyleseñ izhâr lafz
2. Eyle ağzuñ tengdür kim söyleşür sâ'at saña
Gerçi nâzükdür vërür elbette bir âzâr lafz
3. Yêtmek olmaz lafz-ı cân-baḥşuñla ağzuñ sırrına
Vaḥydür güyâ bu kim muṭlak ağız yoḥ var lafz
4. Nêse la'lün geç gelür güftâra güyâ kim bilür
Men gibi ol la'lden ayrılmağı düşvâr lafz
- 5.⁶ Ğonce la'lünle leṭâfetden dem urmuş bilmezem
N'eyler izhâr eylegeç ol la'l-i gevher-bâr lafz
6. Êy Fuzûlî isterem dil-dâr ḥâlüm şormaya
Reşkden kim bulmaya vaşl-ı leb-i dil-dâr lafz

136 A₁ 39a, İÜ 36^b, B 58, A₂ 33^b, A₃ 46a, KN 39a, M 45a, K 40^b, T₁ 115^b, P 254^b, S₁ 164^b, T₂ 45^b, S₂ 34^b, V 35^b, TT 41a, S₃ 23a, TN 55a, S₄ 58^b, S₅ 40a, S₈ 35a, S₉ 46^b, S₁₀ 45^b, S₁₁ 53a, TZ 49^b.

136 || 1^b eyleseñ: eylesen TT, V, T₂.

136 || 2^a eyle: öyle A₃, S₁, T₁, B, M, S₃, İÜ || saña: oña A₁ || eyle ağzuñ: ağzın eyle [G, D] || söyleşür: söyleşen [TD, D].

136 || 3^a yêtmek: êtmek V bilmek [G] || lafz -ı: la'l-i A₁, A₃, M, T₁, S₁, S₃, V, TT, İÜ, TN || sırrına: sırrını [G].

136 || 3^b bu kim: ki S₄ || muṭlak: dërler A₃ || ağız yoḥ: yok ağzuñ TT || muṭlak ağız yoḥ var: yoḥdur muṭlak ağzuñ bar S₄.

136 || 4^a nêse: néce V || bilür: görür A₁, KN, A₂, S₂, T₂, V, S₄, S₅, S₁₀, [T, G, TD] aña TT bulur S₉.

136 || 4^b men: sen A₂ || gibi: kimi A₁, KN, S₄, [T, G, TD] || ayrılmağı: ayrılmağa T₂ ayrılmağın S₄ || ol la'lden ayrılmağı: ayrılmağı ol la'lden [G].

6 Bu beyit A₁'de yoktur.

136 || 5^a la'lünle: gülşen S₂ la'lün S₄ la'lünlen KN, [TD] || leṭâfetden: leṭâfetde T₂.

136 || 6^a şormaya: şormağa A₂ sormaya KN, T₂, S₄, S₅.

136 || 6^b reşkden: vaşldan A₂ || bulmaya: bulmasun A₂, A₃, B, K, S₂, TT, V, S₁, P, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ, [G] || dil-dâr: didâr S₁.

137.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Âftâb-ı ʔal'atuñ dutduḡça evc-i irtifâʕ
Ḳatl-i ehl-i 'ışḡa tiḡ-ı ġamzedür andan şu'âʕ
2. Deşt dutmak 'âdetin ḡoymışdı Mecnûn 'ışḡda
Şöhre-yi şehr olmaḡuñ resmin men êtdüm iḡtirâʕ
3. Zerḡ deryâsında bir ḡâşâkdür kim çizginür
Şüfi-yi şeyyâd kim devrân dutup eyler semâʕ
- 4.⁵ Geçdüḡüm dünyâ vü 'uḡbâdan senüñ-çün oldı fâş
Doḡru dërler *küllî sırrın câvezül'-ışneyn şâʕ*
5. Ol büt-i ser-keş gelür şalmış cemâlinden niḡâb
Ëy selâmetül'-firâḡ Ëy 'aḡl u imânü'l'-vidâʕ
6. Cân u dil bir 'ömrdür tiḡuñ-çün eylerler cedel
Girmedin tiḡuñ senüñ ortaya ḡaṡʕ olmaz nizâʕ
7. Ëy Fuzûlî âḡiret milkinge lâzımdur sefer
Böyle fâriḡ gezme taḡvâdan müheyyâ ḡıl metâʕ

137 A₁ 39a, İÜ 37a, B 59, A₂ 33a, A₃ 46a, KN 39a, M 45b, K 40b, T₁ 116a, P 254b, S₁ 164b, T₂ 45b, S₂ 35a, V 35b, TT 41b, S₃ 23b, TN 55b, S₄ 58b, S₅ 40a, S₆ 41b, S₈ 35a, S₉ 46b, S₁₀ 45b, S₁₁ 53b, TZ 49b.

137 || 1^a ʔal'atuñ: devletün T₁, A₃, B, A₁ || dutduḡça: bulduḡça A₂, S₂.

137 || 1^b ḡatl-i ehl-i 'ışḡa tiḡ-i: ehl-i 'ışḡa ḡatl-i tiḡı V ḡatl-i ehl-i 'ışḡa T₁ || ġamzedür: ġamzeñ A₃ || andan: anda A₂, S₄ andandur A₃.

137 || 2^a dutmak: dutmaḡ A₃, KN, T₂ || ḡoymışdı: dutmışdı T₂ || 'ışḡda: 'ışḡdan T₂ dinde V.

137 || 2^b iḡtirâʕ: irtifâʕ A₁.

137 || 3^b şeyyâd: huş-yâr A₃ şeyyâda S₅ || dutup: tutup A₃.

5 Bu beyit A₁'de yoktur.

137 || 4^a dünyâ vü: dünyâ V || oldu: boldu S₄.

137 || 4^b doḡru: toḡru A₃, S₂, TT.

137 || 5^a şalmış: almış V.

137 || 6^a eylerler: eyler M, TT, S₅.

137 || 6^b girmedin: gelmedin A₁, S₄, [G] çekmedin T₂ ġetmedin S₅ || ḡaṡʕ: ref T₂ || olmaz: - M.

137 || 7^a âḡiret: âfiyet S₄.

137 || 7^b böyle: beyle A₂, KN, V, T₂, S₄, S₅, TZ, [G, TD] || fâriḡ: ġâfil S₁, T₂, [G] kâhil S₄.

138.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Yâr vaşlın isteyen kesmek gerek cāndan şama^ç
Her kişi kim vaşl-ı yâr ister kesün andan şama^ç
2. Ârzü-yı vaşl-ı cānān cāna âfetdür gönül
Yâ ta'alluk cāndan üz yâ vaşl-ı cānāndan şama^ç
3. Çün maña bir zerre yoḥ tâb-ı temāşā-yı cemāl
Men kimem vaşl etmek ol ḥurşid-i raḥşāndan şama^ç
- 4.⁵ 'Âşık oldur kim temennā-yı belā-yı hecr êde
Yoḥsa çoḥdur mihr êden ol māh-ı tâbāndan şama^ç
5. Rişte-yi tûl-ı emel dām-ı belādur n'eyleyem
Üzmek olmaz ol ser-i zûlf-i perişāndan şama^ç
- 6.⁸ 'Ârızın görmek ḥayātum tâze eyler veh nè 'ayb
Ger gedā vech-i ma'âşın kılsa sulṭāndan şama^ç
- 7.¹⁰ Muttaşıl ḥirmān kıılır ḥāşıl şama^çdan ehl-i ḥırş
Ṭurfa kim artar aña geldükçe ḥirmāndan şama^ç
8. İster olsañ ḥasret ü ḥirmāna her dem düşmemek
Kes Fuzûlî dehrden ümmid ü devrāndan şama^ç

138 A₁ 39^b, İÜ 37^b, B 59, A₃ 46^b, KN 39^b, K 41^a, T₁ 116^a, P 255^a, S₁ 164^b, T₂ 46^a, S₂ 35^a, V 36^a, TT 41^b, S₃ 24^a, TN 56^a, S₄ 59^a, S₅ 40^b, S₆ 42^a, S₈ 35^b, S₉ 47^a, S₁₀ 46^a, S₁₁ 54^a, TZ 50^a.

138 || 1^a isteyen: istemek A₁ isteyen V.

138 || 1^b kesün: keser T₁.

138 || 2^a gönül: velî S₃, İÜ.

138 || 3^b men: ney V || kimem: kim ü İÜ, B, A₃, K, T₁, P, S₁, S₃, TN, S₆, S₈, S₉, S₁₁, TZ, [T] gibi V || raḥşāndan: tâbāndan [G].

5 Bu beyit K'da yoktur.

138 || 4^a belā: vişāl T₁ melāl A₃ || hecr: vaşl A₃ 'ışk [G].

138 || 4^b çoḥdur: yoḥdur TT || êden: êder A₃, T₁.

138 || 5^a n'eyleyem: n'eyleyin S₁.

138 || 5^b üzmek: kesmek S₂.

8 Bu beyit A₃ ve S₃'te yoktur.

138 || 6^a 'arızın: 'arızuñ A₁, KN, T₂, V 'arız T₁.

10 Bu beyit A₁'de yoktur.

138 || 7^a ḥırş: zühhd V.

138 || 7^b ṭurfa: turfedür T₂ || aña: baña S₄ || ḥirmāndan: devrāndan V.

138 || 8^a ister olsañ: ister iseñ S₃, T₂, İÜ, V, S₅, S₆, S₁₀, S₁₁, [G] || ḥasret ü: ḥasret-i A₁, T₂, S₁₀, [G] ḥayret ü B, T₁, P, S₁, S₂, TT, TN ḥayret-i S₃, V, K, A₃, İÜ, S₈, S₉ || her: bir İÜ || düşmemek: düşmeseñ A₁.

138 || 8^b dehrden: devrden T₁ || ümmid ü: ümmid KN, V, TT, S₂, S₃, TZ, [G].

139.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Dil uzadur baḥş ile ol 'arız-ı ḥandâne şem'
Od çıḥar ağzından êtmez mi ḥazer kim yane şem'
2. N'ola ḡayret âteşi cānum eritse mūm tek
Bu nê sözdür kim dēmişler 'arız-ı cānâne şem'
3. 'Ārız-ı cānān ile baḥş-i kemāl-i ḥüsn êder
Dil ucındandır ki her sâ'at düşer noḡşâne şem'
4. Geh ayaḡı baḡlu geh boynı nēdendür bilmezem
Bir perî 'ışḡında olmuşdur meger dīvâne şem'
- 5.⁷ N'ola cānum ḡāmetüñ isterse göñlüm 'arızuñ
Resmdür 'ālemde bülbul gül sēver pervâne şem'
6. Kıl şebistānı müşerref kim nişāruñ kılmaḡa
Rişteden dürler çeküp cem' eylemiş dāmâne şem'
7. Ėy Fuzûlî şevḡden yaḡduñ tenüñ rûz-ı vişāl
N'êtdüñ ėy ḡāfil gerekmez mi şeb-i hicrâne şem'

139 A₁ 39^b, İÜ 37^a, B 60, A₂ 33^b, A₃ 46^b, KN 40^a, M 46^a, K 41^a, T₁ 116^b, P 255^a, S₁ 165^a, T₂ 46^a, S₂ 35^b, V 36^b, TT 42^a, S₃ 24^a, TN 56^a, S₅ 40^b, S₆ 42^b, S₇ 44^a, S₈ 35^b, S₉ 47^b, S₁₀ 46^a, S₁₁ 54^a, TZ 50^b.

139 || 1^a ḥandâne: cānâne A₁, KN,.

139 || 2^a cānum: baḡrum A₃, TT, S₃, B, İÜ, S₇, [T] || eritse: erite T₁.

139 || 3^a ḥüsn: şî'r S₅.

139 || 3^b sâ'at: demde K.

139 || 4^b dīvâne: pervâne S₃, İÜ.

7 Bu beyit İÜ, V ve S₃'te yoktur. İÜ'de 4. beyitteki "divane-pervane" değişmesi bu atlamadan kaynaklanmış olabilir.

139 || 5^a cānum ḡāmetüñ isterse göñlüm 'arızuñ: göñlüm 'arızuñ isterse cānum ḡāmetüñ T₂, S₅, S₆, S₁₀, [T, TD, D].

139 || 5^b bülbul gül: gül bülbul S₅ || sēver: diler M.

139 || 6^a şebistānı: şebistānın A₁ || müşerref: münevver T₂, B.

139 || 6^b dürler: diller A₁, KN, T₂, S₅, S₇, [G] || dāmâne: pervâne A₁, T₂, S₅, [G] dürdâne M dīvâne K, TZ.

139 || 7^a şevḡden: zevḡden A₂ || yaḡduñ: yaḡdın A₁ || tenüñ: tenin A₁ meger T₂.

139 || 7^b hicrâne: hicrân A₁ || şem': saña A₁.

140.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Gel ey rāḥat şanan esbāb cem'in kılma nādānlığ
Ṭarīḫ-ı faḫr dut kim faḫr imiş 'ālemde sulṭānlığ
2. Murād er salṭanatdan kām-ı dildür nefse tābî'sen
Nê ḥāşıl salṭanat adıyla kılmaḫ bende fermānlığ
3. Perişānlığdan ey ehl-i cihān siz cem' edün ḥāṭır
Ki men cem' eyledüm her ḫanda vardır bir perişānlığ
4. Nê ṭalî'dür bu kim 'ālemde āḡāz etmedüm bir iş
Kim ol işden ser-encām etmedüm ḥāşıl peşimānlığ
5. Maña zulm-i şarîḥ ol kāfir eyler kimse men' etmez
Fuzûlî küfr olur mı ger dësem yoḥdur müselmānlığ

140 A₁ 40^a, B 60, A₂ 34^a, A₃ 47^a, KN 40^a, K 41^b, T₁ 117^a, P 255^a, S₁ 165^a, T₂ 46^b, S₂ 35^b, V 36^b, TT 42^a, S₃ 24^b, TN 56^b, S₄ 59^b, S₅ 41^a, S₆ 42^b, S₇ 44^b, S₈ 36^a, S₉ 47^b, S₁₀ 47^a, S₁₁ 54^b, TZ 50^b.

140 || 1^a gel ey: ey gel A₁ || esbāb cem'in: esbāb-ı cem'in [TD] esbāb-ı dünyā [G].

140 || 1^b dut kim: tut kim A₃, S₂ tut kim B dutsam A₁ || 'ālemde: 'ışḡda A₁.

140 || 2^a murād er: murād üz A₃, S₁, TZ murāduñ S₂, A₁ || salṭanatdan: salṭanatdur S₁ || nefse: yoksa A₁.

140 || 2^b kılmaḫ: kılmaḡ A₃, V, T₂, S₅.

140 || 3^a perişānlığdan: perişānlığdan A₂, A₃, B, K, T₁, S₁, S₂, S₃, P, [TD] || ehl-i: ḫalk-ı A₃, B, K, T₁, S₁, S₃, TN, S₉, S₁₁, TZ, [G] || edün: edin A₁.

140 || 3^b ḫanda: ḫanda A₁, KN, TT, V, T₂, S₄, S₅ || vardır: kim vardır T₁ kim var S₃, A₃, TT.

140 || 4^b etmedüm: etmedin S₁, K || ḥāşıl: āḫir V, A₃, K || peşimānlığ: perişānlığ TT - S₁.

140 || 5^a men': raḥm A₁.

140 || 5^b olur mı: olur K ola mı [TD, D].

141.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Sâķiyâ mey şun ki dâm-ı ğam-durur huş-yârlıĝ
Mestlikdür kim kıılır ğam ehline ğam-h'ârlıĝ
2. Var fikrin yoh ğamın çekmek nêdür bir cām ilen
Bî-ħaber kııl kim maña bir ola yohlıĝ varlıĝ
3. Cân metâ'ınuñ bahâsıdur nê kim devrân vêrür
Turfâ bu kim şanuram şefķatdür ol ğaddârlıĝ
4. Menden âķir çün kıılır bî-zârlıĝ esbâb-ı dehr
Dehr esbâbından ol yêĝ kim kıılam bî-zârlıĝ
- 5.⁶ Ta'ne-yi aĝyâr çekmekdür işüm bir yâr içün
Kim olup aĝyâra yâr eyler maña aĝyârlıĝ
- 6.⁸ Çekme zaħmet çek elüñ tedbîr-i derdümden şabîb
Kim degül sen bildüĝüñ men çekdüĝüm bîmârlıĝ
- 7.¹⁰ Êy Fuzûlî eylerem ķaķ'-ı ta'alluķ barķadan
Bu řarîķ içre maña tevfiķ êderse yârlıĝ

141 A₁ 40^a, B 60, A₂ 34^a, A₃ 47^a, KN 40^b, M 46^a, K 41^b, T₁ 117^a, P 255^a, S₁ 165^b, T₂ 46^b, S₂ 36^a, V 36^b, TT 42^a, S₃ 25^a, TN 56^b, S₄ 60^a, S₅ 41^a, S₆ 42^b, S₇ 44^b, S₈ 36^a, S₉ 48^a, S₁₀ 47^a, TZ 51^a.

141 || 1^a şun: dut S₄ || ğam-durur: ğamdur T₁, S₃.

141 || 1^b mestlikdür: mestliĝdür T₂ bu meseldür TT || kıılır: êder S₅.

141 || 2^a var: kâr [G] || fikrin: fikri KN, S₃, S₅ fikrini S₄ || ğamın: ğamuñ T₁, A₁ ğamı S₃ || nêdür: nêden A₂ nêdendür V || bir: her S₄ || ilen: ile B, S₁, S₃, M, TT, TZ mey S₅.

141 || 2^b bî-ħaber: bir ħaber V || maña: saña S₄ || yohlıĝ: A₁ yoklıķ A₂, S₂, M yohlıķ V.

141 || 3^a nê: bu A₂ - V || vêrür: eder [G].

141 || 3^b bu: bir V - A₁, KN, T₂, S₄, S₅ || kim: kim ben A₁, T₂, S₄, S₅ || şefķatdür: şefķatden V şefķat-durur A₃, S₃ || ol: - S₃.

141 || 4^a çün: çoķ S₁ || bî-zârlıĝ: bî-zârlıķ V, S₂, A₁.

141 || 4^b kıılam: kıılır A₁, M, [G] || bî-zârlıĝ: aĝyârlıĝ A₁.

6 Bu beyit A₂'de yoktur.

141 || 5^a aĝyâr: aĝyârı S₃ || çekmekdür: çekmegüñdür A₁.

141 || 5^b olup: olur A₁, S₁, T₂, S₉, S₁₀, [G] olam A₃, S₇.

8 Bu beyit T₂'de yoktur.

141 || 6^a tedbîr: tîmâr S₃ || derdümden: derinden A₃.

10 Bu beyit T₂'de yoktur.

141 || 7^a eylerem: eyledüm TT isterem V || barķadan: cümleden S₃ ķamudan B yârdan A₁, [G].

141 || 7^b içre: ile [G] || maña: saña S₄ || êderse: olursa A₃.

142.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. 'Ayş için bir tırfa menzildür bahâr eyyâmı bâğ
Anda dutsun ğonce-veş her kim ki 'ayş ister otağ
2. Ğonceler açıldı seyr-i bâğ édün ey ehl-i dil
Kim görüp güller gönüller açılan çağdır bu çağ
3. Senden ey bülbül füzündür mende miñnet faşl-ı gül
Sensen ü biñ taze gül hâlâ men ü biñ taze dâğ
4. Bâğa servüm geldügin bilmiş şeherden şâh-ı gül
Rüşen etmiş reh-güzârı üzre her yan biñ çirâğ
5. Çekseler zencîr ile gülzâra gêtmen kim maña
Sünbül-i zülfün firâkından müşevveşdür dimâğ
6. Mevsim-i güldür velî gêtmen çemen seyrine kim
Ravza-yı küyuñ maña ol seyrden vemiş firâğ
7. Mañrem olmaz rindler bezmine mey nüş etmeyen
Ey Fuzûlî çek ayağ ol bezmden yâ çek ayağ

142 A₁ 40^b, B 60, A₂ 34^b, A₃ 47^b, KN 40^b, M 46^b, K 42^a, T₁ 117^b, P 255^b, S₁ 165^b, TT 42^b, S₃ 24^b,
TN 57^a, S₄ 60^a, S₅ 41^b, S₆ 43^a, S₇ 45^a, S₈ 36^b, S₉ 48^a, S₁₀ 46^a, S₁₁ 55^a, TZ 51^a.

142 || 1^b anda: onda A₁ || dutsun: tutsun A₃.

142 || 2^a seyr-i: sensüz A₁.

142 || 2^b görüp: gelüp S₄ || gönüller: - T₁.

142 || 3^b sensen ü: sen sen ü [G] || biñ: min A₁, KN, S₄ bir A₃ || men ü: men A₃ || biñ: miñ A₁, KN, S₄
|| dâğ: dil A₁.

142 || 4^b biñ: miñ A₁, KN,.

142 || 5^a gêtmen: gêtmem T₁.

142 || 5^b firâkından: dimâğından S₄.

142 || 6^a gêtmen: varmam M.

142 || 6^b maña: beni S₃ || seyrden: servden S₃ || firâğ: dimâğ A₁.

142 || 7^a bezmine: bezminde A₁, KN, S₅, [T, TD].

142 || 7^b bezmden: bezmde S₁.

143.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1.² Ëy hadeng-i gamuña sine-yi aḥbâb hedef
Muntazır ḥançer-i müjgānuña cānlar şaf şaf
2. Ḥāk-i dergāhuña her şubḥ sürer gün yüzini
Ġālibā andan aña ḥāşıl olupdur bu şeref
3. Ḥāşā li’llāh ki dīvāne-yi şevḳ-ı ḥaṭuña
Sebeb-i ḳayd ola zencir-i suṭūr-ı muşḥaf
4. Şaldı deryāya şabā ḥançer-i ḡamzeñ vehmin
Ki çıḥarmaya daḥı gevher-i nā-süfte şadef
5. Ëy gönül ‘āleme aldanma saña reng vērür
Ḥākdür kim anı geh la’l ḳılır gāḥ ḥazef
6. Bezm-i Cemşid fenā bulmağ ile bildüm kim
Devr cevrenden imiş nāle-yi ney nevḥa-yı def
7. Ëy Fuzûlî ṭaleb-i rütbe-yi ‘irfān eyle
Cehl ile ḥāşıl-ı evḳāt-ı şerif étme telef

143 A₁ 40^b, İÜ 38^a, B 61, A₂ 34^b, A₃ 47^b, KN 41^a, M 46^b, T₁ 117^b, P 255^b, S₁ 166^a, S₂ 36^a, V 37^a, TT 42^b, S₃ 25^a, TN 57^b, S₄ 60^b, S₅ 41^b, S₆ 43^b, S₇ 45^a, S₈ 36^b, S₉ 48^b, S₁₀ 46^b, S₁₁ 55^a, TZ 51^b.

2 İÜ’de gazelin ilk beş beyti yoktur.

143 || 1^b müjgānuña: ḥün-rizüñe A₁.

143 || 2^a sürer: sürür S₄ || gün: kân S₄ || yüzini: nūrını S₄.

143 || 2^b andan: ondan A₁ || aña ḥāşıl olupdur: oña ḥāşıl olupdur A₁ olupdur aña ḥāşıl V.

143 || 3^a ki: ki bu A₃, T₁, TT, [G, T, TD].

143 || 4^a ḡamzeñ: müjgān A₁, KN || vehmin: demini [G].

143 || 5^a reng vērür: vērür reng A₁.

143 || 5^b kim: gāḥ V || anı: onı A₁ anga S₁ || gāḥ: gāḥi S₂.

143 || 6^a cemşid: ḥurşid B, TT.

143 || 6^b nāle-yi ney nevḥa-yı def: nevḥa-yı ney nāle-yi def A₁, KN, A₃, B, M, T₁, S₁, S₂, S₃, P, İÜ, TN, S₄, S₆, S₉, [G].

144.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1.² Miḥnet-i 'ışķ ēy dil āsāndur dēyu çoḫ urma lāf
'Işķ bir yükdür ki ḥam olmış anuñ altında ḳāf
- 2.⁵ Olma ḥālī dūrd-keşler şoḫbetinden ēy gōñūl
Ger dilerseñ ēdesen āyīne-yi idrāki şāf
3. Şubḥ-dem zūlfūñ daḡıt yā şām 'arz-ı 'ārız ēt
Ḳoyma şubḥ u şām arasında ṭarīķ-ı iḥtilāf
4. Reşķ-i ruḥsāruñ dil-i ḥurşide şalmış ıztırāb
Ḡayret-i ḳaddūñ mizāc-ı şem'e vērmiş inḥirāf
5. Ḥāk-i kūyuñ Ka'be'ye nisbet ḳılan bilmez mi kim
Bunda her dem anda bir nevbet olur vācib ṭavāf
- 6.¹⁰ Vehmüm andandur ki mümkin olmaya ḡamdan necāt
*Ferric allāḥümme hemmī neccinī mimmā eḥāf*¹²
7. Ėy Fuzūlī zāhid er da'vā-yı 'aḳl eyler nē sūd
Nefy-i zevķ-ı 'ışķdur cehline 'ayn-ı i'tirāf

144 A₁ 41^a, İÜ 38^a, B 61, A₂ 35^a, A₃ 48^a, KN 41^a, M 47^a, K 42^b, T₁ 118^a, P 255^b, S₁ 166^a, T₂ 47^a, S₂ 36^b, V 37^a, TT 43^a, S₃ 25^b, TN 57^b, S₄ 61^a, S₅ 42^b, S₆ 43^b, S₇ 45^b, S₈ 37^a, S₉ 48^b, S₁₀ 46^b, S₁₁ 55^b, TZ 52^a.

2 Bu beyit T₂'de yoktur.

144 || 1a dēyu: dēyüp KN.

144 || 1^b olmuş: bolmuş V, A₂, A₁, KN, TZ, [G, D] bulmuş [T, TD].

5 Bu beyit T₂'de yoktur.

144 || 2^a ḥālī: ḡāfil A₁, V, S₅, S₆, S₁₀, [G, TD, D] || dūrd-keşler: dūrd-veşler A₂.

144 || 2^b dilerseñ: dilerseñ S₂, B.

144 || 3^a yā: tā A₁, S₅, [G] || şām: şāma S₂.

144 || 4^a şalmış: salmış KN, V.

144 || 4^b mizāc: ḥarāc V || şem'e: şemse KN.

144 || 5^b bunda: munda A₁, V, T₂, S₄, S₅, TZ.

10 Bu beyit M, S₃ ve S₅'te yoktur.

144 || 6^b hemmī: rabbū'l-ḥaḳ A₁ || neccinī: neccinā V, TT, S₂ || eḥāf: neḥāf V, TT, S₂, B, İÜ, TZ, [T].

12 Ey Allah'ım! Benim kederimi gider, korktuğum şeylerden beni kurtar.

144 || 7^a eyler: ēder TT || nē sūd: henüz A₃.

144 || 7^b 'ışķdur: cehldür S₄ || cehline: cehl-ile V.

145.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Olur ruhsârûna gün la'lüne gül-berg-i ter 'aşık
Saña eksük degül gökden iner yêrden biter 'aşık
2. Maña maqşûd terk-i 'ışk idi veh kim meni hüsni
Olup gün günden efzûn kıldı gün günden beter 'aşık
3. Temâşâ-yı cemâlünden nazâr ehlini men' étme
Nê sîd ol hûb yüzden kim aña kılmaz nazâr 'aşık
4. Çemende pâ-y-bûsuñdan olupdur sebzeler hürrem
Hemân bir sebzece olmağa 'âlemde yêter 'aşık
- 5.⁶ Kılursan bir ciger kıan her yaña baħduqça ey zâlim
Nê baħmağdur bu her dem kıandan alsun bir ciger 'aşık
6. Kırarsan ehl-i 'ışkı dutalum kimse elün dutmaz
Nê işdür bu gerekmez mi saña ey sîm-ber 'aşık
7. Nê pervâne döyer bir şu'leye nê şem' bir âha
Fuzûlî şanma kim beñzer saña 'âlemde her 'aşık

145 A₁ 41a, İÜ 39a, B 62, A₂ 35b, A₃ 48a, KN 41b, M 48a, K 42b, T₁ 118b, P 256a, S₁ 166b, T₂ 47a, S₂ 36b, V 37b, TT 43a, S₃ 26b, TN 58a, S₄ 61a, S₅ 42b, S₆ 44a, S₇ 45b, S₈ 37a, S₉ 49a, S₁₀ 47a, S₁₁ 56a, TZ 52a.

145 || 1^a olur: olup A₂.

145 || 1^b iner: yağar B yiner A₁, KN, S₄, S₅, TZ || biter: çıkar A₁, KN, S₂, A₃, S₄, S₆, TZ.

145 || 2^a meni: senün T₂ meh-i [G] || hüsni: 'ışkuñ A₂.

145 || 2^b olup: edüp T₂, S₂ || günden: gündin V || günden: gündin V.

145 || 3^b hûb yüzden: hûb rûdân A₂, TT, S₅ || aña: oña A₁ nazâr S₂ || nazâr: aña S₂.

145 || 4^b olmağa 'âlemde: 'âlemde olmağa V, S₃, TT, T₂, M, İÜ, S₅, S₆ || yêter: beter KN, S₄, S₅.

6 Bu beyit M, S₂ ve S₃'te yoktur.

145 || 5^a kılursan: kıyursan A₁ || bir: biñ T₁, A₃, K, TN, S₇, S₉, S₁₀, [G] yüz V || baħduqça: baħduqda A₂, TT, T₂, S₄, S₅, S₆ || ey: hey TT.

145 || 5^b baħmağdur: baħmağdur İÜ baħmadur T₁ baħmağdur A₁ || her dem: yâ rab T₂ || kıandan alsun: kıandan alsun T₂, A₁, KN, [T] kıanda olsun K, S₁ kıandan olsun İÜ.

145 || 6^a kırarsan: kıyarsan A₃, K || 'ışkı: 'ışka A₃ || dutalum: fıtalum A₃ || dutmaz: fıtmaz S₂, A₃.

145 || 7^a döyer: dözer A₁, KN, V, TT, T₂, S₄, TN, S₈, [T] durur S₆, [G].

145 || 7^b kim: ki S₄ || saña: baña A₁, KN, T₂, S₄, S₅ || her: bir A₁, T₂, A₃, A₂, TT, S₄, TZ.

146.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Tâb-ı hırşîd meh-i rûyuña vèrmiş revnağ
Tâ nè zibâ haṭ için ola bu tezhîb-i varağ
- 2.³ ‘Aks-i kıaddünle gören dâ’ire-yi âyine’i
Dêr meh-i bedrdür engüş-t-i nübüvvetden şağ
3. Saña gülşende nişâr etmek için her nergis
Götürüpdür başa altun dolu bir sîm ṭabağ
- 4.⁶ Her şanem muşḥaf-ı ḥüsn-i Ḥaḳa bir âyetdür
Mekteb-i ‘ışḳda her dil aña bir ṭıfl-ı sebağ
5. Saña ‘aşıklıgumuzdur bize burhân-ı cünün
Ḥüсне ‘aḳl ehli muḳayyed olabilmez muṭlağ
6. Resmdür ‘aşıḳa gelmek ḳaşı yaylardan oḡ
‘ışḳ peydâ olalı böyle ḳurılmış bu nesak
7. Şâhdur ḥüsn bisâṭında bugün ol gül-ruh
Ëy Fuzûlî men-i âvâre sürilmiş beydağ

146 A₁ 41^b, İÜ 38^a, B 62, A₂ 35^a, A₃ 48^b, KN 41^b, M 47^b, K 43^a, T₁ 118^b, P 256^a, S₁ 166^b, T₂ 47^b, S₂ 37^a, V 38^a, TT 43^a, S₃ 26^a, TN 58^b, S₄ 61^b, S₅ 43^a, S₆ 44^a, S₇ 46^a, S₈ 37^b, S₉ 49^a, S₁₀ 47^b, S₁₁ 56^a, TZ 52^b.

146 || 1^b tâ nè: tâ ki [G] || ola: oldı A₃, T₂ olsa K || bu: - S₁.

3 Bu beyit V’de yoktur.

146 || 2^a âyine’i: âyineye K, A₁ âyinede TT.

146 || 2^b nübüvvetden: nebidendür T₂ - S₁.

146 || 3^a etmek için: êtdügi-çün T₂.

146 || 3^b dolu: ṭolu A₃ ṭarîḳ V.

6 Bu beyit İÜ, M ve S₃’te yoktur.

146 || 4^a ḥüsn-i: ḥüsnî A₁, A₂, A₃, KN, T₁, T₂, S₂, [G] || bir: her T₁.

146 || 4^b aña: oña A₁.

146 || 5^a saña ‘aşıklıgumuzdur: ‘aşık olmak saña besdür B, K, S₁, T₁, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ ‘aşık olmak baña besdür A₃ ‘aşık olmak bize besdür S₃, M, İÜ || bize: saña S₃, M, İÜ - K || burhân-ı: ızhâr-ı A₂ || cünün: şüfî S₃, M, İÜ mecnûn V.

146 || 5^b ḥüсне: ḥüsnüñe T₂ şanma V || ‘aḳl: ‘ışḳ S₅ || ehli: ehl S₁ - T₂ || olabilmez: olmayabilmez V.

146 || 6^a yaylardan: yâlardan A₃, M, B, İÜ.

146 || 6^b peydâ olalı: bî-dâd ile S₄ || böyle: beyle A₁, KN, TT, T₂, A₂, V, S₄, S₅, TZ, [T, G, TD] || ḳurılmış: ḳoyulmuş M.

146 || 7^a şâhdur: şâhid-i A₁, A₂, KN, V, TT || ḥüsn: ‘ışḳ A₁ || ol: o A₁.

146 || 7^b men: dil A₁, KN, T₂, S₄, S₅, S₁₁, TZ benüm V || âvâre: âvâreye TT bî-çâre S₃, M, İÜ.

147.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün

1. Olmaz oldu görüp ahvâlümü el hûblara 'aşık
'ışk nehyinde bu rüsvâlîği gör şer'a muvâfık
2. Gelür olsañ kıluram ferş-i rehûn perde-yi çeşmüm
Dağı nem var 'azîzüm göze karşı saña lâyıık
- 3.⁴ Gülüp açılmağ umılmaz dehenüñden meger oldur
Cüz' kim lâ yetecezzâ dër aña ehl-i deķâyık
- 4.⁶ Bağrumuñ pärelerin gözlerüm aşmış müjelerden
Merdüm-i küşe-nişin kıandan u kıandan bu 'alâyık
5. Géceler şem' yanar eşk döker şubh gelince
Cân vërür şubh gelen demde zihî 'aşık-ı şâdıık
- 6.⁹ Sebkat étmişdi ciger kıanı gözüm yaşına bir dem
'ışk hükm étدی yine cârî ola 'âdet-i sâbık
7. Êy Fuzûlî özüñi güşe-nişin ét hum-ı mey tek
Ola nâ-geh olasan kâşif-i esrâr-ı haķâyık

147 A₁ 41^b, İÜ 38^b, B 62, A₂ 36^a, A₃ 49^a, KN 42^a, M 47^b, K 43^a, T₁ 119^a, P 256^a, S₁ 167^a, T₂ 47^b, V 38^a, S₃ 26^a, S₄ 62^a, S₅ 43^a, S₆ 44^b, S₇ 46^a, S₈ 37^b, S₉ 49^b, S₁₀ 47^b, S₁₁ 56^b, TZ 53^a.

147 || 1^a il: ehl S₁, M.

147 || 1^b rüsvâlîği: rüsvâlîğa A₁, İÜ, B, A₂, KN, M, K, S₁, T₂, S₃, S₄, S₅, S₇, S₉, TZ.

147 || 2^a olsañ: olsan V, T₂ || çeşmüm: çeşm V, T₂, K.

4 Bu beyit S₅'te yoktur.

147 || 3^a gülüp: güller V || dehenüñden: dehenimden [G] || oldur: ol dūr [T].

147 || 3^b yetecezzâ: - T₁ bî-haberî yoh S₄ || aña: oña A₁ || deķâyık: haķâyık S₄.

6 Bu beyit M ve S₃'te yoktur.

147 || 4^a bağrumuñ: bağrumuz [TD] || pärelerin: päreleri A₁ || gözlerüm: gözüm V gözlerün S₄ || aşmış: asmış T₁, T₂, S₅ étmiş V.

147 || 4^b kıandan u: kıandan u T₂ kıandan KN || kıandan: kıandan T₂.

147 || 5^a géceler: gece M || döker: töker A₁, A₃, KN, V, T₂ töküp A₂, S₄, S₅, S₆, S₁₁, [G] || eşk döker şubh gelince: şubha değin eşk revândur [D].

147 || 5^b demde: dide S₃, M.

9 Bu beyit M, S₃ ve S₄'te yoktur.

147 || 6^a étmişdi: étmiş V || kıanı: kıan A₁ || dem: vakt V, A₂, KN, S₆, S₁₁, [T, TD, D].

147 || 6^b yine: ki KN || ola: ola ol KN.

147 || 7^b nâ-geh: tâ kim V, [TD] || haķâyık: deķâyık S₁.

147 || 7^a hum-ı mey tek: çü hum-ı mey KN.

148.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Ëy firâķ-ı leb-i cânân cigerüm hûn êtdün
Çihre-yi zerdümi hûn-âb ile gül-gün êtdün
2. Cigerüm kıanını gözyaşına döküdün Ëy dil
Vara vara anı Kılzüm bunı Ceyhûn êtdün
3. Nêce hûsn ile seni Leyliye nisbet kılayum
Bilmeyüp kıadrümi terk-i men-i Mecnûn êtdün
- 4.⁵ Söyledün kim dutaram şād gönüllerde maķām
Şād iken bu söz ile gönlümi maķzûn êtdün
5. ‘Ahd kıılduñ ki cefâ kesmeyesen ‘aşıkdan
‘Āşıkı va‘de-yi ihsân ile memnûn êtdün
- 6.⁸ Cür‘a cür‘a mey içüp zîb-i cemâl arturduñ
Zerre zerre gözümün nûrını efzûn êtdün
7. Ëy Fuzûlî ahıdup seyl-i sirişk aķlayalı
‘Işķ ehline fiķān êtmegi ķānûn êtdün

148 A₁ 42^a, İÜ 39^a, B 63, A₂ 36^a, A₃ 49^a, KN 42^b, M 48^a, K 43^b, T₁ 119^b, P 256^b, S₁ 167^a, T₂ 48^a, S₂ 37^a, V 38^b, TT 43^b, S₃ 26^b, TN 58^b, S₄ 62^b, S₅ 43^b, S₆ 44^b, S₇ 46^b, S₈ 37^b, S₁₀ 47^b, TZ 53^a.

148 || 1^a êtdün: êtdügün A₁.

148 || 1^b hûn-âb: eşķ A₂, T₁, TT, S₂, A₃, V, T₂, TN, S₄, S₅, S₆, S₈ || gül-gün: diger-gün A₂, T₁, TT, S₂, A₃, V, TN, S₅, S₈ ciger-gün T₂, S₄, S₆.

148 || 2^a kıanını: kıanı T₂ || gözyaşına: gözyaşını A₃, S₅ || döküdün: tökdün A₂, KN, TT, S₂, A₁, T₂, V, S₄, S₅.

148 || 2^b anı: onı S₁ bunı TT, [G] || bunı: munı A₁, KN, S₄, S₅, TZ anı TT, [G].

148 || 3^a hûsn ile: leyliye A₁ || leyliye: hûsn ile A₁ || kılayum: kılsam V edeyin A₂, S₂.

148 || 3^b bilmeyüp: bilmedin [G] || terk-i: cânā S₂.

5 Bu beyit S₄’te yoktur.

148 || 4^a dutaram: tütaram A₃.

148 || 5^a cefā: vefā V.

148 || 5^b ‘āşıkı: ‘āşık TT || ihsân ile: ihsānlara S₂.

8 Bu beyit A₃’te yoktur.

148 || 6^b nûrunı: nûrı V.

148 || 7^a seyl: bım S₂ sım S₅.

149.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kıldı zülfün tek perîşân hâlûmi hâlün senün
Bir gün ey bî-derd şormazsan nêdür hâlün senün
2. Gêtdi başuñdan gönül ol serv kıddün sâyesi
Ağla kim idbâra tebdîl oldı iqbâlün senün
- 3.⁴ Zînet için cism dîvârında étmezdüm yêrün
Çekmeseydi 'ışk levh-i câna timşâlün senün
4. Tîz çekmezsens cefâ tîğın meni öldürmege
Öldürür âhîr meni bir gün bu ihmâlün senün
5. Ğarķ-ı hûn-âb-ı ciger kılmış gözüm merdümlemin
Ârzü-yı hâl-i müşğın ü ruh-ı alün senün
6. Dâmgâh-ı 'ışkıdan dut bir kenâr ey mürğ-ı dil
Sınmadın seng-i melâmetden per ü bâlün senün
7. Sâye-veş çoğdan Fuzûlî hâk-i küyuñ yaştanur
Ol ümîd ile ki bir gün ola pâ-mâlün senün

149 A₁ 42^a, İÜ 40^a, B 63, A₂ 36^b, A₃ 49^b, KN, M 48^b, K 43^b, T₁ 119^b, P 256^b, S₁ 167^b, T₂ 48^a, S₂ 37^b, V 38^b, TT 43^b, S₃ 27^b, TN 59^a, S₄ 62^b, S₅ 43^b, S₆ 45^a, S₇ 46^b, S₈ 38^a, S₁₀ 48^a, TZ 53^b.

149 || 1^b gün: kez T₁, A₃ || şormazsan: sormazsan KN, S₃, TT, M, V sormazsañ T₂.

149 || 2^a başuñdan: başumdan S₅ || ol: - S₄ || gönül: senün A₁.

4 Bu beyit ve bu gazelin sonraki beyitleri M'de yoktur.

149 || 3^a dîvârında: dîvânında S₂ || étmezdüm: étmişdür A₁ || yêrün: yêrüm A₃, TT.

149 || 3^b levh-i câna timşâlün: câna levh-i timşâlin [G].

149 || 4^b âhîr: bir gün A₂, TT, S₂, T₂, S₃, İÜ, S₄, S₅, S₆, S₁₀, [G] || bir gün: âhîr A₂, TT, S₂, T₂, S₃, İÜ, S₄, S₅, S₆, S₁₀, [G].

149 || 5^a kılmış: êtdi T₂ || merdümlemin: merdümlemin A₁.

149 || 5^b ü: - KN, V.

149 || 6^a 'ışkıdan: 'ışkıda T₁ || dut: tut A₃ tut B || dil: rûh S₁, A₁.

149 || 6^b seng-i: tîğ-ı A₂.

149 || 7^a küyuñ: pâyüñ S₄ || yaştanur: yastanur A₁, KN, T₂, K, S₄, S₅ yasdandur V yasdandur T₁, S₃, B, S₂, İÜ yaştanur A₂.

149 || 7^b ol ümîd ile: bu ümîd ile T₁, S₃, İÜ, TN, TZ budur ümîdi A₃, B, K budur ümîd S₁.

150.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Çeşmümi eşk ile genc-i dūr-i meknūn êtdūñ
Merdüm-i çeşmümi ihsân ile Qārūn êtdūñ
2. Mey-i gül-gūnı dēdūñ ‘aqla ziyāndur zāhid
Bu mıdur ‘aql ki terk-i mey-i gül-gūn êtdūñ
- 3.⁴ Cānum alduñ mey için sāķī içürdūñ maña qan
Dād elūñden ki meni āl ile mağbūn êtdūñ
4. Haṭıñuñ āfet-i cān olduğını bildürdūñ
Luṭf kılduñ ki meni vāķıf-ı maẓmūn êtdūñ
5. Dil dutar mār-ı ser-i zūlfūñi vehm eylemeyüp
Bilmezem kim aña ta’līm-i nē efsūn êtdūñ
6. Tanımaz oldu meni ṭa’ne eden ehl-i riyā
Şükr kim hālūmi ēy ‘ışķ diger-gūn êtdūñ
7. Ėy Fuzūlī nē murād oldu müyesser bilsem
Bunca kim ḥasret-i la’l ile ciger ḥūn êtdūñ

150 A₁ 42^b, İÜ 39^b, B 63, A₂ 36^b, A₃ 49^b, KN 43^a, K 44^a, T₁ 120^a, P 256^b, S₁ 167^b, T₂ 48^b, S₂ 37^b, V 39^a, TT 44^a, S₃ 27^a, TN 59^b, S₄ 63^a, S₅ 44^a, S₆ 45^a, S₇ 47^a, S₈ 38^a, S₁₀ 48^a, TZ 54^a.

150 || 1^a çeşmümi: cismümi T₂.

150 || 2^a gül-gūnı: gül-gūn V.

4 Bu beyit T₁’de yoktur.

150 || 3^a cānum: cām TT || alduñ: aluñ T₂ || qan: cām A₁.

150 || 3^b mağbūn: mecnūn V.

150 || 4^a haṭıñuñ: haṭıñı A₁, KN, V, T₂ haṭıñı [G].

150 || 5^a dutar: tutar A₃, B || mār: tār A₂, KN, V tā S₂ || zūlfūñi: zūlfūñe S₃, İÜ zūlfūñi ki S₂.

150 || 5^b kim: ki V - K || aña: ofña A₁ || kim aña ta’līm-i nē: kim aña ta’līm ne [TD] kim ona ta’līm ne [G].

150 || 6^a tanımaz: bilemez A₃, T₁, B, K, P, S₈, S₁₀ bilmez S₁, S₇ || meni: baña S₁, [G] || eden: eder S₂ uran T₂.

150 || 6^b hālūmi: ‘ālemi S₅, [G] || ēy ‘ışķ: eşk V ēy düst S₂ || êtdūñ: kılduñ T₂.

150 || 7^a oldu: olsa A₂, B, A₃, K, S₁, S₂, T₂, V, P, S₄, S₅, S₇, S₈, S₁₀ ola S₃, İÜ || bilsem: bilmem A₁, S₇, S₈, S₁₀, [G] bilmen TT saña kim A₃ kılsam V.

150 || 7^b bunca: munca A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅, TZ || ciger: dilūñ S₄.

151.

Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlün

1. Cân vērür rāyiḥa-yı türbet-i pākün ēy pāk
Nevvara’llāhu leke’l-arḡa saḡa’llāhu ṣerāk³
2. Hürmet êtdün meye ta‘zīm ile dutduñ sākī
‘Aẓẓama’llāhu leke’l-ecra ‘ala’llāhi cezāk⁵
3. Ser-i kūyuñda ġarībüz bize bir mūnis yoh
Ṭāle mā ānesenē’l-ḡalbe ca’alnāhu fidāk⁷
4. Şafḡa-yı dilde bulunmaz eṣer-i şüret-i ġayr
Hīne mā ḡalle nefal-ġayra ‘ani’l-ḡalbi hevāk⁹
5. Reh-i ‘ışkıñda götür ġayrdan ēy dil raġbet
Fe-izā ṣi’te refiḡan elemül-‘ışki keḡāk¹¹
- 6.¹² H‘āb-ı ġaḡletde gönül vaşldan olduñ maḡrūm
Fāze men nāle ilā vaşlihi mā ḡābe sivāk¹⁴
7. Ėy Fuzûlî nè bilür ehl-i vera‘ mey zevḡin
Enkera’l-ḡikmete men lâmeke cehlen ve nehāk¹⁶

151 A₁ 42^b, İÜ 39^b, B 64, A₂ 37^a, A₃ 50^a, KN 43^a, M 48^b, K 44^b, T₁ 120^a, P 257^a, S₁ 167^b, T₂ 48^b, S₂ 38^a, V 39^a, TT 44^a, S₃ 27^a, TN 59^b, S₄ 63^b, S₅ 44^b, S₆ 46^a, S₇ 47^a, S₈ 38^b, TZ 54^a.

151 || 1^a pāk: tāk KN, T₁, S₂, M, İÜ, S₆, [T].

3 Allah senin için yeri aydınlaştınsın ve toprağını sulasın.

151 || 2^a hürmet: hürmetiñ T₁ || êtdün: iddün A₂ êtdi T₁ || meye: baña V || dutduñ: tutduñ A₃.

151 || 2^b ‘aẓẓam: a’ẓam V || ecra: emra A₁ || ‘ala’llāhi: ālā cüzzi T₂ ‘alā ḡayri S₄.

5 Allah ecrini artırsın ve mükâfatını versin.

151 || 3^a kūyuñda: kūyında KN, T₂ || mūnis: hem-dem S₅.

7 Uzun müddet kalbimizi dost edindik, onu da sana feda ettik.

151 || 4^a ġayr: mihr S₁.

151 || 4^b ġayri: neyri [T] || ‘ani’: mine’l A₂ || hevāk: sivāk B, T₁, S₃.

9 Senin sevgin girince başkalarını gönülden uzaklaştırdı.

151 || 5^a ‘ışkıñda: ‘ışkıuñda S₁, T₁, M, S₃, V.

151 || 5^b refiḡan: raḡiben V || ‘ışki: hecri B.

11 Dost istediğinde aşk elemi sana yeter.

12 Bu beyit S₂’de yoktur.

151 || 6^a ġaḡletde: ġaḡletden T₁.

151 || 6^b nāle: māle T₁, A₂, T₂ ṭāle S₅ || ilā vaşlihi mā: ilā vaşlihi men S₃, M ile’l-vaşli femā A₃ ile’l-vaşli ve mā T₂, İÜ, S₄, S₅, [T, G] ile’l-aşli fe inne V şafıyyü’l-vaşli ve mā [TD] || ḡābe: ābı V.

14 Vuslata eren herkes amacına ulaştı, senden başka kimse bu konuda başarısız olmadı.

151 || 7^a zevḡin: ḡadrin A₁ virdin S₁ zevki S₄.

151 || 7^b lâmeke: lâbeke A₃, B, M, K, S₁, S₃, P, TZ.

16 Seni cehaletle kınayan ve ondan uzaklaştıran kimse, hikmeti inkar etmiş olur.

152.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Şem'-i rüyuñ âftâb-ı 'âlem-ârâdur senüñ
Nür-ı Hâk hırşid-i ruhsârûnda peydâdur senüñ
2. Sensen ol gevher ki dürc-i mümkinât içre bugün
Mümkin olan 'aybdan zâtuñ müberrâdur senüñ
- 3.⁴ Cân vërür la'lüñ temennâsında biñ âb-ı hayât
Feyzüñe leb-teşne yüz Hızr u Mesîhâdur senüñ
- 4.⁶ Serv ü gül nezzâresin n'eyler saña hayrân olan
Kim qadûñ serv ü ruhuñ gül-berg-i ra'nâdur senüñ
5. Râz-ı 'ışkuñ halkdan kılmak nihân mümkün degül
'Âşikuñ ol vechden 'âlemde rüsvâdur senüñ
- 6.⁹ Kıldı şevkuñ eşk ğavvâşî gözüm merdümlerin
Ëy dür-i ter menzilüñ güyâ bu deryâdur senüñ
7. Barça âfâk ehliden çekmiş ta'alluk dâmenin
Tâ Fuzûlî hasteye vaşluñ temennâdur senüñ

152 A₁ 43^a, İÜ 40^b, B 64, A₂ 37^b, A₃ 50^a, KN 43^b, K 44^b, T₁ 120^b, P 257^a, S₁ 168^a, T₂ 49^a, S₂ 38^a,
V 39^b, TT 44^b, S₃ 29^a, TN 60^a, S₄ 63^b, S₅ 44^a, S₆ 45^b, S₇ 47^b, S₈ 38^b, S₉ 50^a, S₁₀ 48^b, TZ 54^b.

152 || 1^b ruhsârûnda: ruhsârûnda T₂ || peydâdur: bidâduñdur V.

152 || 2^a gevher: cevher A₂, B, K, S₁, T₁, S₂, S₃, İÜ, TN, S₇, S₈ || mümkinât: kâyinât S₃, İÜ || içre: içün
V || bugün: senüñ A₁.

152 || 2^b mümkün: mümkinât S₄ || olan: ol A₁, S₄.

4 Bu beyit İÜ ve S₃'te yoktur.

152 || 3^a la'lüñ: zülfüñ A₂ vaşluñ A₁ || temennâsında: temâsından V temennâsında ol A₁ temennâsına [G]
|| biñ: miñ KN || hayât: revân A₃.

152 || 3^b feyzüñe: feyzine T₁ || yüz: biñ A₃, T₂ yüz miñ S₄.

6 Bu beyit A₁ ve A₃'te yoktur.

152 || 4^a serv ü: serv KN, K, V, S₂, TT, TZ.

152 || 4^b serv ü: serv KN, K, V, TT, S₁, S₅, TZ || ruhuñ: yüzün TT.

152 || 5^a kılmak: kılmak A₁.

152 || 5^b rüsvâdur: şeydâdur TT || vechden: vech ile [G].

9 Bu beyit A₃'te yoktur.

152 || 6^a kıldı: kıldıñ V || ğavvâşî: ğavvâs V, S₅ || merdümelerin: merdümeleri A₁, V.

152 || 6^b bu: ki K.

152 || 7^a barça: cümle S₁, B, K, S₃, P, İÜ, S₉, S₁₀, TZ, [G] || ehliden: ehlidin A₁, KN, S₃, S₂, TZ ahuñdan
T₁ || çekmiş: kesmiş A₃.

152 || 7^b tâ: bu TT.

153.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Eyle ra'nâdur gülüm serv-i hırâmânun senün
Kim gören bir kez olur elbette hayrânun senün
2. Kâkülün tek başuna çizginmek ister hâtırum
Ey men ü yüz men gibi ser-geşte kurbânun senün
3. 'Ârızun devrinde cem'iyetden olsun nâ-ümîd
Olmayan aşüfte-yi zülf-i perîşânun senün
- 4.⁵ Çün 'acebdür la'le güyalığ ne mu'cizdür bu kim
Eyler izhâr-ı suhan la'l-i dür-efşânun senün
5. Çarh yayından atıldı kaçduma tîr-i ecel
Lîk andan tîzrek deprendi müjgânun senün
6. Dâğ-ı hicrânun odın beñzetmek olmaz düzağa
Olmasun kâfir esîr-i dâğ-ı hicrânun senün
7. Ey Fuzûlî eyle kim bîmâr-ı derd-i 'ışksan
Yoh-durur ölmekden özge hiç dermânun senün

153 A₁ 43^a, İÜ 40^b, B 64, A₃ 50^b, KN 43^b, K 45^a, T₁ 121^a, P 257^a, S₁ 168^a, T₂ 49^b, S₂ 38^a, V 39^b, TT 44^b, S₃ 29^a, TN 60^b, S₄ 64^a, S₅ 44^b, S₆ 45^b, S₇ 48^a, S₈ 39^a, S₉ 50^a, S₁₀ 48^b, TZ 55^a.

153 || 1^a eyle: şöyle T₁, A₃, TN, S₈, S₁₀ öyle S₁, K, S₃, İÜ, S₇, S₉.

153 || 2^a başuna: başına A₁ başuma A₃, T₁ || hâtırum: hâtırın [G].

153 || 2^b gibi: tegi A₃, S₃ kimi KN, [T, TD].

153 || 3^b zülf-i: zülfün tek A₃, K, S₁, T₁, S₂, TN, TZ.

5 Bu beyit S₃'te yoktur.

153 || 4^a güyalığ: güyalık A₁, B, KN, S₂, S₅.

153 || 4^b eyler: eder TT || suhan: tekellüm A₃, K, T₁, S₁, S₂, TT, P, İÜ, TN, S₇, S₈, S₉, TZ || dür-efşânun: hândânun A₃, K, T₁, S₁, S₂, TT, İÜ, TN, S₇, S₈, S₉, TZ.

153 || 5^a kaçduma: cânuma A₃, B, K, T₁, S₁, S₃, P, İÜ, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀ sineme TZ.

153 || 5^b andan: ondan A₁ || deprendi: teprendi V, TT, S₂, T₂, S₄ tepretti A₁.

153 || 6^a odın: odı S₄, S₅ || beñzetmek: beñzetdüm S₂ beñzetmeğ T₁ beñzetme S₄.

153 || 7^a eyle: öyle S₃, B, K, İÜ beyle S₁ böyle T₁, A₃ || kim: - V.

153 || 7^b ölmekden: ölmekdin A₁, KN || özge: artuk T₁, S₃, İÜ || hiç: gayr A₁, KN,.

154.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Dâğ-ı hicrân ile yanmağdan ciger kıan olsa yeg
Milk-i dil ğam menzili olunca vîrân olsa yeg
2. Yârı ağıyâr ile görmek 'aşıkâ düşvâr olur
Böyle görmekten esir-i derd-i hicrân olsa yeg
3. Sîneme peykânunı gönder gönül def'ine kim
Sînde sūzân gönül olunca peykân olsa yeg
4. Sırrumı rüsvâlıgum fâş etmedin 'âlemlere
Zâr cismüm eşk gird-âbında pinhân olsa yeg
5. Dağıdursa n'ola 'ıkd-ı zülfünü her dem şabâ
Fitne ehli olanun cem'i perîşân olsa yeg
6. Dün Fuzûlî sehv edüp geçmiş mey ü maḥbûbdan
Töbe edüp bu yaman işden peşimân olsa yeg

154 A₁ 43^a, İÜ 41^a, B 65, A₃ 51^a, KN 44^a, K 45^a, T₁ 121^a, P 257^b, S₁ 168^b, T₂ 51^a, S₂ 38^b, V 40^a, TT 44^b, S₃ 29^b, TN 60^b, S₄ 64^b, S₅ 45^a, S₆ 46^a, S₇ 48^b, S₈ 39^a, S₉ 50^b, S₁₀ 48^b, TZ 55^a.

154 || 1^a yanmağdan: yanmağdan T₂, S₅.

154 || 1^b menzili: meskeni A₁ || olunca: oldukça S₄.

154 || 2^a yâr: yâr V || düşvâr olur: düşvârdur A₁, TT, T₂ düşvâr érür S₅.

154 || 2^b böyle: beyle A₁, KN, TT, V, T₂, S₄, S₅, TZ, [T, G, TD] || derd: dâğ S₃, A₁, TT, V, İÜ, S₅, S₆, S₁₀ dâm S₁ bende T₂ || hicrân: zindân T₂.

154 || 3^a sîneme: sîneye TT.

154 || 3^b sînde: sîneye S₄.

154 || 4^a sırrumı: râzumı T₁ râzum u A₃ || rüsvâlıgum: rüsvâlıkum T₂, S₄.

154 || 4^b zâr: râz [G] || cismüm: çeşmüm S₁, [G].

154 || 5^a 'ıkd: 'uqd [T] || zülfünü: zülfini A₁ || her dem: bād-ı A₃, B, K, S₁, T₁, S₂, T₂, P, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀.

154 || 5^b olanun: olmağun S₂.

154 || 6^a maḥbûbdan: ma'şûğdan V, T₂, S₄, S₅, TZ.

155.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Kıymaduñ säkin-i küyuñ olana peykānuñ
Bir içim şu ile ağırlamaduñ mihmānuñ
2. Nāvek-i ğamze dirîğ eyleme ‘aşıklardan
Kesme erbāb-ı vefādan nazar-ı ihsānuñ
3. İstegüñ cān idi hāk-i rehūñe tapşurdum
Yètdi ol hōd yèrine şimdi nèdür fermānuñ
- 4.⁵ Cāna yètdüm elem-i hecrüñ ile èy zālīm
Raḥm kıl cānuñ içün var ise bir dermānuñ
5. Dād-h‘āhem saña dāmen nè çekersen menden
Yoh mı vehmüñ ki dutam ḥaşr günü dāmānuñ
- 6.⁸ Zālīm olsañ nè ‘aceb yoh saña dūzaḥ vehmi
Saña hōd yètmeyecekdür senüñ öz hicrānuñ
7. Vaşl eyyāmı revān yāre fidā eylemedüñ
Èy Fuzûlî ğam-ı hicrān ile çıḥsun cānuñ

155 A₁ 43^b, İÜ 41^a, B 65, A₂ 38^a, A₃ 51^a, KN 44^a, M 49^a, K 45^b, T₁ 121^b, P 257^b, S₁ 168^b, T₂ 49^b, S₂ 38^b, V 40^a, TT 45^a, S₃ 29^b, TN 61^a, S₄ 64^b, S₅ 45^a, S₆ 46^b, S₇ 48^b, S₈ 39^b, S₉ 50^b, S₁₀ 49^a, TZ 55^b.

155 || 1^a olana: ola T₂.

155 || 1^b şu ile: su ile KN, V, TT suyla S₅.

155 || 2^b erbāb: esbāb K || vefādan: nazardan A₂.

155 || 3^a rehūñe: dergehe S₂ derine [G] || tapşurdum: dapşurdum V, K.

5 Bu beyit B ve V’de yoktur.

155 || 4^a yètdüm: yètdüñ A₃.

155 || 4^b var ise bir dermānuñ: èy dil ü cān ḳurbānuñ T₁, S₁, K.

155 || 5^b vehmüñ: vehmī [G] || dutam: tūtam A₃.

8 Bu beyit M ve S₃’te yoktur.

155 || 6^a olsañ: olsan T₂ olmuş KN.

155 || 6^b saña: seni V maña KN bana S₄ || öz: rāz u T₁ oña A₁ || hicrānuñ: efgānuñ A₂, A₃ ‘ışyānuñ İÜ || S₅’te 2. mısra: nè melekseñ ki yaḥsañ evini şeyḳānuñ.

155 || 7^a eyyāmı: eyyām V.

155 || 7^b ğam-ı: ğam u [G].

156.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'âlû Fâ'ilün

- 1.² Ëy meh menümle düstlarum düşmen eyledün
Düşmen hem eylemez bu işi kim sen eyledün
2. Peykânlaruñla doldı tenüm âferin saña
Bî-dâd çekmege tenümi âhen eyledün
3. Taḥsîn saña ki göñlüm evin tîre koymaduñ
Her zaḥm-ı nâvekün aña bir revzen eyledün
- 4.⁶ Olsun ziyâde rifatün ey âh-ı âteşin
Miḥnet-serâmuzı bu gece rüşen eyledün
5. Eksilmesün tarâvetün ey eşk-i lâle-gün
Gül gül damup maḳâmumızı gülşen eyledün
6. Cân çıḥsa menzil etmege ev dut ḥabâbdan
Ëy gözyaşı ki ḳaşd-ı binâ-yı ten eyledün
7. Mümkin degül Fuzûlî cihânda iḳâmetün
Bî-hûde sen bu merḥalede mesken eyledün

156 A₁ 43^b, İÜ 41^b, B 65, A₂ 37^b, A₃ 51^b, , KN 44^b, K 45^b, T₁ 121^b, P 257^b, S₁ 169^a, T₂ 50^a, S₂ 39^a,
V 40^a, TT 45^a, S₃ 30^a, TN 61^b, S₄ 65^a, S₅ 45^b, S₆ 46^b, S₇ 49^a, S₈ 39^b, S₉ 51^a, S₁₀ 49^a, TZ 56^a.

2 Bu beyit T₁'de yoktur.

156 || 1^a düstlarum: düstlaruñ A₁ düstları S₄, [G].

156 || 2^a doldı: ṭoldı T₁, A₃. || tenüm: - S₂.

156 || 3^a koymaduñ: ḳılmađuñ T₂ eyledün A₁.

156 || 3^b nâvekün: nâvekünle T₁ || aña: oña A₁, KN.

6 K'da bu beyit ve gazelin sonraki beyitleri yoktur.

156 || 4^a âh: mâh S₂ || âh-ı âteşin: eşk-i lâle-gün S₄.

156 || 4^b bu: - S₂.

156 || 5^a eksilmesün: eksilmesün A₁, KN || eşk-i lâle-gün: âh-ı âteşin S₄.

156 || 5^b damup: dëyüben A₃.

156 || 6^a cân: ḳan T₁ || menzil: tenden A₂ || dut: âb-ı TT.

156 || 7^a Fuzûlî cihânda: cihânda Fuzûlî A₁, A₃, KN, V, T₂, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₈, S₁₀, TZ, [T, TD].

156 || 7^b merḥalede: merḥale T₁ merḥaleyi KN, [T].

157.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Şabâ luṭf êtdüñ ehl-i derde dermāndan ḥaber vērdüñ
Ten-i maḥzûna cāndan cāna cānāndan ḥaber vērdüñ
2. Ḥazān-ı ğamda gördüñ ıztırābın bülbul-i zāruñ
Bahār eyyāmı tek gül-berg-i ḥandāndan ḥaber vērdüñ
3. Sözüñi vaḥy-i nāzil ger dēsem men hîç küfr olmaz
Cihānı dutmuş iken küfr imāndan ḥaber vērdüñ
- 4.⁵ Dédiler yār 'uṣṣākuñ gelür cem' etmege gönlin
Meger kim yāre 'uṣṣāk-ı perişāndan ḥaber vērdüñ
- 5.⁷ Süleymān mesnedinden dīv-i güm-reh raġbetin kesdüñ
Denizde ḥātem-i ḥükm-i Süleymāndan ḥaber vērdüñ
6. Fuzûlî rûzgārın tîre gördüñ şām-ı hicrāndan
Nesīm-i şubḥ tek ḥurşid-i raḥşāndan ḥaber vērdüñ

157 A₁ 44a, İÜ 41b, B 66, A₂ 38a, A₃ 51b, KN 45a, M 49a, T₁ 122a, P 257b, S₁ 169a, T₂ 50a, S₂ 39a, V 40b, TT 45b, S₃ 30a, TN 61b, S₄ 65b, S₅ 45b, S₆ 47a, S₇ 49a, S₈ 40a, S₉ 51b, S₁₀ 49a, TZ 56a.

157 || 1^b maḥzûna: mecrûḥa V, S₁₀, [T, TD, D] bi-cāna A₃, S₇, S₈.

157 || 2^a ıztırābın: ıztırāb S₄.

157 || 3^a sözüñi vaḥy-i nāzil: sözüñe vaḥy-i nāzil TT sırrı-ı zülfüñi nāzük S₁ sözüñi vü küfr-i nāzil T₁ sözünü vaḥy-i münzel S₅, [G] || dēsem men: dēsem A₂, T₁ dēr isem A₃, B, M, S₁, S₃, P dēdimse TZ || hîç: ya'nî ki A₁ ya'nî KN, T₂, S₄.

157 || 3^b dutmuş: tütmiş A₃ || küfr: küfre S₁ küfr ü A₁, A₃, S₅.

5 Bu beyit M'de yoktur. İÜ'de bu gazelin sadece ilk beyti vardır.

157 || 4^a dēdiler: dūdün kim TT.

157 || 4^b kim: ki V || yāre: yār V bād S₅.

7 Bu beyit A₃, T₂ ve S₄'te yoktur.

157 || 5^a kesdüñ: gördüñ M, S₃, A₂, S₂.

157 || 5^b denizde: diñizde S₁ || ḥükm: milk A₂, B.

157 || 6^a rûzgārın: rûzgārı T₁ rûzgārım A₁, KN, M, S₃, T₂, S₄, S₅, S₆, S₁₀, [G] || hicrāndan: hicrānuñ S₂, TT, V hicrānda S₅, S₆, TZ, [T, TD, D] hicrānı S₇.

157 || 6^b tek: ü TT || ḥurşid-i: ḥurşid ü TT gül-berg-i A₃ || raḥşāndan: ḥandāndan A₃.

158.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Beḳā milkin dilerseñ varuñı yoḥ eyle dünyā tek
Etek çek gördüğünden âftâb-ı 'âlem-ârâ tek
2. Ta'alluḳ zulmetin tecrîd hırşîdine kıl maṭla'
Eger 'âlemde bir gün görmek istersen Mesîḥâ tek
3. Göñül her şüret-i Şîrîne vërme iç mey-i ma'nâ
Ḥaẕer kıl ṭaşa ḳalma şîşeñi Ferhâd-ı şeydâ tek
4. Refîḳuñ olsa dilsüz cân-ver hem şaḥla râz andan
Şaḳın sırruñ düşürme dillere Mecnûn-ı rüsvâ tek
5. Yeter ṭâ'ûs tek 'ucb ile kıl ârâyiş-i şüret
Vücûduñdan geḳüp 'âlemde bir ad eyle 'anḳâ tek
6. Güher tek kılma taḡyîr-i ṭabî'at delseler baḡruñ
Ḳarâr êt her hevâdan olma şûr-engîz deryâ tek
7. Fuzûlî kâ'inât esbâbınuñ ḳıldum temâşasın
Nedâmetsüz tena'um yoḥ taşarrufsuz temâşâ tek

158 A₁ 44^a, B 66, A₂ 39^a, A₃ 52^a, KN 45^a, M 49^b, T₁ 122^b, P 258^a, S₁ 169^b, T₂ 50^b, S₂ 39^b, V 40^b, TT 45^b, S₃ 30^b, TN 62^a, S₄ 65^b, S₅ 46^a, S₆ 47^a, S₇ 49^b, S₈ 40^a, S₉ 51^b, S₁₀ 49^b, TZ 56^b.

158 || 1^a dilerseñ: dilerseñ A₁, B, A₂, KN, T₂, S₂, V, S₄, S₅, TZ || varuñı: özüñi T₂ fânî êt S₁, T₁, B, A₃, TZ || yoḥ eyle: A₁, T₂ vâruñı S₁, T₁, B, A₃, TZ.

158 || 1^b etek: elüñ M, S₃ ayak A₃.

158 || 2^a zulmetin: zulmeti V || tecrîd: teşhîr A₂ || maṭla': muṭlaḳ T₁.

158 || 2^b gün: ad T₂ dem S₄ || görmek: êtmek T₂ || istersen: isterseñ A₃, TT, S₂.

158 || 3^a her: bir S₂ || şüret-i: şüreti A₃, KN || vërme: vërgil S₂.

158 || 3^b kıl: kıl hâlûme A₂ || ṭaşa ḳalma: daşa ḳalma A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅ ḳalma ṭaşa S₂ ṭaşa A₂ || şîşeñi: tîşeñi P, [TD].

158 || 4^a hem: - S₁ || şaḥla: saḳla B saḥla A₁, V, A₃, TT, T₂ || andan: ondan A₁.

158 || 4^b şaḳın: saḳın KN, T₁, TT, B, A₁, V, T₂, S₅ || rüsvâ: şeydâ T₂, S₄.

158 || 5^a 'ucb ile kıl: eyleḡil S₄.

158 || 5^b vücûduñdan: vücûduñdan T₁ vücûdından V vücûduñdan A₁, T₂ || geḳüp: çeküp A₃ || ad: âh M, S₃ - T₁.

158 || 6^a delseler: delse ger M olsalar T₁.

158 || 6^b her: bu V || olma: êtme A₁.

158 || 7^a ḳıldum: gördüm V, T₂.

158 || 7^b nedâmetsüz: ki minnetsüz TT || tena'um yoḥ: temennâ yok S₃, M tena'umsız V.

159.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Dehenin derdüme dermân dediler cânânun
Bildiler derdümi yohdur dediler dermânun
2. Olsa maḥbûblarun ‘ışkı cehennem sebebi
Ḥûr u ğilmânı kalur kendüsine Rıdvânun
3. Geçdi mey-ḥânedan el mest-i mey-i ‘ışkun olup
Nê meleksen ki ḥarâb êtdün evin şeytânun
4. Urmazam şîḥat için merhem oḥun yarasına
İsterem çıḥmaya zevk-i elem-i peykânun
5. Nê bilür oḥumayan muşḥaf-ı ḥüsnün şerḥin
Yere gökden nê için indüğünü Kur’ânun
- 6.⁷ Yerden ey dil göge kavmışdı sirişkün melegi
Anda hem koymayacaḡdur oları efgânun
7. Ey Fuzûlî olubem ğarḡa-yı gird-âb-ı cünün
Gör nê ḡahrın çekerem döne döne devrânun

159 A₁ 44^b, B 66, A₂ 38^b, A₃ 50^b, KN 45^b, M 49^b, T₁ 123^a, P 258^a, S₁ 169^b, T₂ 50^b, S₂ 39^b, V 41^a, TT 45^b, S₃ 30^b, TN 62^b, S₄ 66^a, S₅ 46^a, S₆ 47^b, S₇ 48^a, S₈ 40^a, S₉ 52^a, S₁₀ 49^b, TZ 57^a.

159 || 1^a dehenin: deheni T₂.

159 || 2^a olsa: ola S₃, M || maḥbûblarun: maḥbûbların TT.

159 || 2^b ḥûr u: ḥûr KN ḥûra S₄ || ğilmânı: ğilmân A₁, KN, V, S₄, S₅, TZ || kalur: ḡalısar A₁ ḡalur ü S₄.

159 || 3^a il: ol A₃ ehl M || ‘ışkun: ‘ışk S₃, T₂, M || olup: kim T₁.

159 || 3^b nê: bir A₁.

159 || 4^a urmazam: urmazın S₃, M || yarasına: pâresine T₁.

159 || 5^a oḥumayan: oḡımayan T₁, V oḡımamış A₃ || şerḥin: vaşfin [G].

159 || 5^b Kur’ânun: Furḡânun TT.

7 A₃ ve S₂’de yoktur.

159 || 6^a sirişkün: sirişküml A₁, KN, T₂, S₄, [G, TD] sirişk S₅.

159 || 6^b anda: onda A₁ || koymayacaḡdur: koymayacaḡdur A₁.

159 || 7^a olubem: olalı V.

159 || 7^b ḡahrın: ḡahrın V cevvin A₂, S₂.

160.

Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlün

1. Gelür ol serv-i sehî ey gül ü lâle açılun
Ve’y meh ü mihr çıhuñ kudrete nezzâre kıluñ
2. ‘Azm-i bâğ eylemiş ol serv-i revân ey güller
Bir nişâr edegörün cem‘ yığıluñ dèrilün
3. Götürün oğların ey didelerüm toprağdan
Bu yarar nesnelerün qadrini yahşıca bilün
4. Eylemeñ ey dil ü cân hançer-i müjgânına meyl
Bilürem n’olduğın âhîr gelün andan kesilün
- 5.⁶ Gözyaşı tığuñuz içün dökilür ey hûblar
Sizi tâ etmeye rüsvâ görinen demde silün
6. Düşdi od cânuma ey tende olan peykânlar
Kızmadın ma‘reke bir yana erinmeñ çekilün
7. Ey Fuzûlî qadümüz kıldı felek ham ya‘ni
Vaqtidür çıhmağa dünyâ kapusından egilün

160 A₁ 45^a, İÜ 42^a, B 67, A₂ 39^b, A₃ 52^b, KN 46^a, M 50^a, K 46^a, T₁ 123^b, P 258^a, S₁ 169^b, T₂ 51^b, V 41^b, TT 46^a, S₃ 31^a, TN 62^b, S₄ 67^a, S₅ 84^a, S₆ 48^a, S₇ 50^a, S₈ 40^b, S₉ 52^a, S₁₀ 49^b, S₁₁ 57^a, TZ 57^a.

160 || 1^a gül ü: gül A₃.

160 || 1^b ve’y: ey [G] || meh ü: meh S₁ || çıhuñ: gelün T₂.

160 || 2^b bir: zer A₁, KN, T₂, S₄, S₁₀, [G, TD, D] || edegörün: edegelün [TD, D] || cem‘: cem‘i [G] cümle A₁, KN, T₂, S₄, [TD, D].

160 || 3^a oğların ey: oğların T₂ didelerim [G] oğlarını S₄ || didelerüm: didelerümden V oklarını [G] || toprağdan: toprağdan A₃, B, K, T₁, S₁ toprağdan A₂ toprağdan A₁, KN, S₅ toprağdan V.

160 || 4^b n’olduğın: n’olıser A₃, B, S₁, S₃, P, S₉, S₁₀ n’olasız T₁ n’olaysa K, M.

6 Bu beyir TT’de yoktur. İÜ’de bu gazelin ilk beş beyti bulunmamaktadır.

160 || 5^a tığuñuz: tığuñ T₁ || dökilür: tökilür A₁, A₂, A₃, KN, V, T₂, S₄, S₅.

160 || 5^b sizi: bizi V || etmeye: kılmaya S₃, M || görinen: gelün A₁ görülen [T, G] || demde: dide S₃, A₃, M, [G] andan A₁ yerde V || silün: kesilün A₁.

160 || 6^b yana: yanı A₂, A₃, B, KN, M, K, T₁, S₁, S₃, P, İÜ, S₈, S₉, TZ yaña T₂, S₁₀, [T, TD].

160 || 7^b vaqtidür: vaqtıtır [G] || çıhmağa: çımağa KN, V, T₂, S₅.

161.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ėy gönül çoĥ seyr kıľma günbed-i devvâr tek
Sâkin olmak seyrden yeg nokta-yı pergâr tek
2. Ün vërür cân riştesi ĥam ķâmetümden çeksem âĥ
Yel degüp çeng üzre bir âvâza gelmiş târ tek
3. Sînemi nây oĥlarıuñ deldi dem urduķça gönül
Ün vërür her bir deşükden nâle müsîķâr tek
4. ‘Ârizuñ üzre ĥam-ı zülfüñ ańup dün tâ seĥer
Dolanurdum her ĥaraf odlara düşmiş mâr tek
5. Cism-i zârüm tîĝ-ı bî-dâduñdan oldı çâķ çâķ
Tünd sudan raĥneler peydâ kıľan dîvâr tek
- 6.⁷ Bilmeyüp biĥ-büdümü cevruñden êtdüm ictinâb
Telĥ şerbetlerden ikrâĥ eyleyen bîmâr tek

161 A₁ 44b, İÜ 42a, B 67, A₂ 39a, A₃ 51b, KN 45b, K 46a, T₁ 123b, P 258b, S₁ 170a, T₂ 51a, S₂ 40a, V 41b, TT 46a, S₃ 31b, TN 63a, S₄ 66b, S₅ 46b, S₆ 47b, S₇ 49b, S₈ 40b, S₉ 52b, S₁₁ 57a, TZ 57b.

161 || 1^a gönül: felek A₂ || kıľma: êtme TT.

161 || 1^b olmak: olmaĝ S₁, A₃ || yeg: yok K.

161 || 2^a ün: an S₁ ol V od T₁.

161 || 2^b yel degüp: yel döĝüp T₁ dil degüp A₂ dil döĝüp S₂ || üzre bir: üzre her A₂, S₂ üstide B, A₃, S₁, P, TZ önünde T₁ || gelmiş: gelgen A₃.

161 || 3^a sinemi: sineme S₂ || nây: ney S₂, S₅ yay V, A₂, S₂, TZ || deldi: zaĥmı A₂, S₂ || 1. mısra: sînem êy yâr oĥlarıuñ gör deldi dem urduķça cân TT.

161 || 3^b her bir: her yâr S₁, K, TT yâr yâr A₂ bir S₅ || deşükden: delükden A₃, S₂, TZ, [TD, D] düşümden K, P dışından A₁, KN, T₂ dışıuñdan S₄ tenümden A₂, TT yandan V tişüñden S₅ neyinden [T] yerinden [G].

161 || 4^a ‘ârizuñ: ârizüm T₁ ‘ârız V || üzre: üzre ol V || ańup dün: görüp dün T₂, S₂ ańup şeb A₃, S₃, İÜ, TZ düşüpdür V ańupdur S₄ || tâ seĥer: gece âĥ TT.

161 || 4^b dolanurdum: ĥolanurdum A₃ || her ĥaraf: tâ seĥer TT her seĥer A₁ || düşmiş: yanmış T₂ || mâr: târ A₁, KN, A₃, T₂, S₂, V, TT, S₄, S₅, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁ nâr T₁, S₁.

161 || 5^a bî-dâduñdan: bî-dâdıñdan V bî-dâduñla S₃, TT, [G].

161 || 5^b tünd: tende A₃, S₁, K, V, T₂, P, S₄, S₇, S₉, [T] nête TT || kıľan: êden A₃.

7 Bu beyit T₂, S₂ ve S₄'de yoktur.

161 || 6^a bilmeyüp: bilmedüm A₂, V, [G] || biĥ-büdümü: bî-hüdemo A₁, KN, A₃, S₅ || cevruñden: cevrenden A₁, KN,.

161 || 6^b eyleyen: eyleyeñ V.

- 7.¹ Hâtıruñ şād eyledüñ ehl-i vefâ gönlin bozup
Bir ‘imâret yapmağa biñ év yıhan mi‘mâr tek
- 8.³ Bî-bekâdur neş’e-yi mey zevkın êtdüm imtiḥân
Hiç zevk-ı bâkî olmaz neş’e-yi didâr tek
9. Êy Fuzûlî ḥâtır-ı ehl-i şafâ âyinedür
Çarḥ cevrenden eşer âyinede zengâr tek

1 Bu beyit A₃, S₂ ve S₃’te yoktur.

161 || 7^a ḥâtıruñ: ḥâtırın V ḥâtır T₁, K || eyledüñ: eyledin A₁ eyleyüp A₂ || bozup: yüzüp V, [T] görüp T₂ yıhup [TD].

161 || 7^b yapmağa: kılmağa A₂ || biñ: miñ KN.

3 Bu beyit A₃, T₂ ve S₄’de yoktur.

161 || 8^b zevk-ı: zevkı KN, İÜ, TZ, [G] || olmaz: kalmaz TT || neş’e-yi: lezzet-i V.

161 || 9^a âyinedür: gönlinedür T₂ gönüldedür S₄ || 1. mısra: ğayrı naqşı maḥv kılmışdır Fuzûlî sineden A₁.

161 || 9^b çarḥ: devr S₃, İÜ || cevrenden: cevrinde S₂, A₃ devrinden A₁, T₂ başından V devrinde [G] || âyinede: âyine-yi V, S₁.

162.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Var ümîdüm kim görüp cevlanuñı olsam helâk
Gerd-i na'l-i bād-pâyün örte cismüm üzre hâk
- 2.³ Öldüğüm menzilde defnüm kıлмаğa şanmañ lahid
Yer görüp ğurbetde aḥvâlüm giribân êtdi çāk
3. Mest cān vërdüm mezārum üzre ta'zīm eyleyüp
Ḳubbe yapup dāne-yi engūr eyvān dutdı tāk
4. Çün cefā mu'tādiyām bilmen nêdür mihr ü vefā
Bilmese mihr ü vefā resmin cefākārum nê bāk
5. Her küdüretten meni pāk êtdi seyl-i ḥūn-ı dil
Şükr li'llāh âteş-i 'ışkuñ meni yandurdı pāk
6. Âḥ bilmen n'eyleyem cānumda rāḥat ḳalmadı
Gözlerüm nemnāk ü sīnem çāk ü göñlüm derdnāk
7. Ğayr naḳşın maḥv ḳılmıḣdur Fuzûlî sīneden
*Mā lehū fi'd-dehri maṭlūbun ve maḳşūdun sivāk*¹⁰

162 A₁ 45^b, B 67, A₂ 40^a, A₃ 52^b, KN 46^a, K 46^b, T₁ 124^a, P 258^b, S₁ 170^b, T₂ 51^b, S₂ 40^a, V 42^a, TT 46^b, TN 63^b, S₄ 67^a, S₅ 46^b, S₆ 48^a, S₇ 50^a, S₈ 41^a, S₉ 52^b, S₁₀ 50^a, S₁₁ 57^b, TZ 58^a.

162 || 1^a cevlanuñı: ruḥsāruñı A₃.

3 Bu beyit T₁'de yoktur.

162 || 2^a şanmañ: şanmañ ki S₂.

162 || 2^b yer görüp: yügürüp K yer yığıp A₁ || aḥvâlüm: efgānum V, [G] || êtdi: ḳıldı TT, S₅, [G].

162 || 3^a mest cān vërdüm: ölice dërdüm K.

162 || 3^b engūr: engūru A₃, S₂, [G] || dutdı: yaptı A₃, K, TZ ḳıldı TT.

162 || 4^a cefā: vefā S₂ || bilmen: bilmem A₃ || mihr ü: mihr S₁.

162 || 4^b mihr ü: mihr S₁ || resmin: resmi S₄.

162 || 5^b yandurdı: köydürdü T₁.

162 || 6^a bilmen: bilmem A₃ || n'eyleyem: n'eyleyin A₂.

162 || 6^b nemnāk ü: nemnāk B, K, T₂, V, S₇, S₈, S₉, S₁₀ || çāk ü: çāk B, K, T₂, V, A₂, S₈, S₉, S₁₀.

162 || 7^a ğayr: ğayrı A₃ || naḳşın: naḳş A₁, T₁, S₁ naḳşı KN || ḳılmıḣdur: ḳılmıḣdı S₁ || sīneden: sinede K, V.

162 || 7^b fi'd-dehri: fi'd-dār T₂ || maḳşūdun: maḥbūbūn S₄ || sivāk: hevāk T₂.

10 Onun dünyada senden başka dileği ve arzusu yoktur.

163.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Lebûn reşki mizâcın telh kıldı bâde-yi nâbuñ
Kaşuñ meyli yüzini kıbleden döndürdi mihrâbuñ
2. Girihler buldı cânım riştesi tesbîh târi tek
Maña gör n'etdi âhir ârzü-yi zülf-i pür-tâbuñ
3. Ayağuñ tozına yüz sürmege vërmez şabâ ruhşat
Yüzün yüz kerre şebnem yumadın gül-berg-i sirâbuñ
4. Şabâ ol zülf-i depredükçe teşvişüm ziyâd eyler
Şakın depretme kim bağrumdadur başı bu kullâbuñ
5. Der ü divârûña küstâh yüz sürmiş dëyu gerdün
Yüzini geceler sürter yere tâ şubh mehtâbuñ
- 6.⁷ Maḥabbet zâhir etmek cürmine kan tökmek istersen
Ḥabibüm bunca hem rağbet nêdür cürmine aḥbâbuñ
- 7.⁹ Fuzûlî ğamze-yi merdüm-keşûnden iltifât ister
Şanur kim iltifâtı rahm olur kurbâna kaşşâbuñ

163 A₁ 45^b, B 69, A₂ 40^a, A₃ 53^a, KN 46^b, K 46^b, T₁ 124^b, P 258^b, S₁ 170^b, T₂ 52^a, S₂ 40^b, V 42^a, TT 46^b, TN 63^b, S₄ 67^b, S₅ 47^a, S₆ 48^b, S₇ 50^b, S₉ 53^a, S₁₀ 50^a, S₁₁ 57^b, TZ 58^a.

163 || 1^a reşki: tengi V || mizâcın: mizâcı A₁ || kıldı: kılmış S₁ || bâde: ol mey S₅.

163 || 1^b kaşuñ: kâmetüñ T₁ || meyli: nakşı T₂.

163 || 2^a buldı: oldı B, K, T₁, S₁, T₂, P, TN, S₉, S₁₀ || riştesi: riste'i V.

163 || 3^b yüzün: yüzini T₂, S₄ || yüz kerre: göre T₂ göz göre S₄ || sirâbuñ: ḥandânüñ A₃ || yüz kerre şebnem: şebnemle yüz kez S₆, S₁₁, [TD, D].

163 || 4^a zülf-i: zülf A₂, KN, T₂, K, TT, B, P, S₄, S₅ || depredükçe: deprendükçe K, B, S₅ depreñdükçe A₁ tepreddükçe A₂ teprendükçe T₂ tepredükçe V.

163 || 4^b şakın: şakın A₁, KN, V, T₂, B, TT, S₅ || depretme: tepretme T₂ || başı: ucu T₂.

163 || 5^a divârûña: divârına A₂ || sürmiş: sürmişdür A₃ || yüz sürmiş: yürürmiş S₄ || dëyu: dëyüp KN.

163 || 5^b yüzini geceler: geceler yüzini T₂.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

163 || 6^a cürmine: kaşına A₃ || tökmek: dökmek B, K, T₁, S₁ yutmak A₂.

163 || 6^b bunca: munca A₁, KN, T₂, V, S₄, S₅, TZ || hem rağbet: rağbet hem A₃ rağbet kim V rağbetler A₂, S₂ || cürmine: zecrine A₂, B, KN, K, T₁, S₁, S₂, P, TN, S₉, S₁₁, TZ.

9 Bu beyit TT'de yoktur.

163 || 7^a merdüm-keşûnden: merdüm-keşinden T₂, S₄ merdüm-keşden A₁ || ister: eyler V.

163 || 7^b iltifât: iltifât T₁, V iltifâtıñ A₁.

164.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Nê hoşdur 'arızuñ devrinde zülf-i 'anber-efşānuñ
Bu devrānda nê hoş cem'iyeti var ol perişānuñ
2. Ruḥuñ devrinde bir dīvānedür sevdālu zülfuñ kim
Perişānlıkdan olmuş men gibi meşhūrı devrānuñ
3. Hevādan kākülündür deprenen yā rişte-yi cāndur
Ki her dem çizginüp başuña ister ola ḫurbānuñ
- 4.⁵ Müsel sel zülf-i müşgīnūñden arturmuş ruḥuñ revnaḫ
Zihī sūnbül ki olmuş zīveri gül-berg-i ḫandānuñ
5. Ḳararupdur tütün tek rūzgārū ol zamāndan kim
Tenüm ḫāşākine odlar urupdur berḫ-ı hicrānuñ
6. İşimdür sāye tek yērden yēre yüz urmaḫ ol günden
Ki başumdan gēdūpdür sāye-yi serv-i ḫırāmānuñ
7. Fuzūlini ayaḫdan şaldı bār-ı miḥnet-i 'ışḫuñ
Nēḫün dutmazsan ēy kāfir elini bir müselmānuñ

164 A₁ 46^a, İÜ 42^b, B 69, A₂ 40^b, A₃ 53^a, KN 47^a, M 50^a, K 47^a, T₁ 124^b, P 259^a, S₁ 170^b, T₂ 52^b, S₂ 40^b, V 42^b, TT 46^b, S₃ 31^b, TN 64^a, S₄ 68^a, S₅ 47^a, S₆ 48^b, S₇ 50^b, S₉ 53^b, S₁₀ 50^b, S₁₁ 58^a, TZ 58^b.

164 || 1^b devrānda nê: devrān ile [G].

164 || 2^a sevdālu: sevdā olur T₁ || kim: - T₁.

164 || 2^b perişānlıkdan: perişānlıḡdan A₁, S₅ || gibi: kimi A₁, KN, [T, TD] tegi A₃ || meşhūrı: meşhūr-ı A₁, İÜ, A₂, M, K, T₁, P, S₁, T₂, V, S₃, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, [G].

164 || 3^a kākülündür deprenen: kākülündür teprenen A₁, KN, T₂, S₄ kākülündür teprenen V deprenen ol kākülün A₂, S₂ deprenen kākül midür A₃.

164 || 3^b çizginüp başuña: çizginür başuña T₂, A₁, KN, S₄, S₁₀, [G] başuña çizginmek A₂.

5 Bu beyit M, V ve S₃'te yoktur.

164 || 4^a müşgīnūñden: müşgīnūñdür ki T₁ müşgīnūñde TT || arturmuş ruḥuñ: arturmuş-durur S₂ öğrenmiş ruḥuñ [G].

164 || 4^b ki: kim A₂, A₁, KN, TT, A₃, S₂, İÜ, S₄ || zīveri: zīver-i S₄.

164 || 5^a ḫararupdur: ḫaralupdur A₁ ḫarar etmez [G].

164 || 6^a sāye tek: sāye-veş A₂ || urmaḫ: urmaḡ A₁, KN, S₂, T₂, S₅ || günden: günde S₂ kim B.

164 || 6^b başumdan: başumdur T₁.

164 || 7^a Fuzūlini: Fuzūl'i TT || ayaḫdan: ayaḡdan A₁, KN, TT, T₂, S₄ || şaldı: saldı V, S₄, S₅.

164 || 7^b dutmazsan: ṭutmazsan A₃.

165.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ėy muşavvir yâr timşâline şûret vèrmedüñ
Zülf ü ruh çekdüñ velî tâb u ıarâvet vèrmedüñ
2. 'Işk sevdâsından Ėy nâşih meni men' eyledüñ
Yoh imiş 'akluñ maña yahşî nâşihat vèrmedüñ
3. Dün ki furşat düşdi hâk-i dergehüñden kâm alam
N'oldı Ėy gözyaşı göz açmağa furşat vèrmedüñ
4. Göz yumup 'âlemden isterdüm açam ruhsârûña
Cânım alduñ göz yumup açınca mühlet vèrmedüñ
- 5.⁷ Bu mıdur rahmüñ ki hâlün eyler iken kaçd-ı cân
Çıhdı haııtuñ kim anı men' Ėde ruhsat vèrmedüñ
6. Vèrme hüsn ehline yâ Rab kudret-i resm-i cefâ
Çün cefâ çekmekde 'ışk ehline tākāt vèrmedüñ
7. Ėy Fuzûlî öldüñ efgān Ėtmedüñ rahmet saña
Raħm kılduñ halka efgānuñla zaħmet vèrmedüñ

165 A₁ 46^a, İÜ 42^b, B 69, A₂ 40^b, A₃ 53^b, KN 47^a, M 50^b, K 47^b, T₁ 125^a, P 259^a, S₁ 171^a, T₂ 52^b, S₂ 41^a, V 42^b, TT 47^a, S₃ 32^a, TN 64^b, S₄ 68^b, S₅ 47^b, S₆ 49^a, S₇ 51^a, S₈ 41^a, S₉ 53^b, S₁₀ 50^b, S₁₁ 58^b, TZ 59^a.

165 || 1^b zülf ü: zülf V || tâb u: tâb-ı S₁, A₃, V, M, K, [G].

165 || 2^a sevdâsından: sevdâsında S₁, A₁ || eyledüñ: Ėtme kim A₁, S₅, [G] eyleme A₂.

165 || 2^b yoh: yog A₃, S₂ || maña: senün TT, V, T₂, S₄, S₅, [G].

165 || 3^a dergehüñden: dergehinden T₁, TT, B, K, T₂, P, S₁₁ dergehünde S₅.

165 || 3^b n'oldı: n'olduñ A₃ || açmağa: açmağda V || furşat: ruhsat A₂, TT, S₂, S₅ || vèrmedüñ: kalmadı T₂.

165 || 4^a 'âlemden: 'âlemda A₂, S₁.

165 || 4^b alduñ: alup S₄.

7 Bu beyit V'de yoktur.

165 || 5^a bu mıdur: bu mıydı S₅ || rahmüñ: luıfuñ S₃, M, İÜ || eyler: Ėder TT, S₅.

165 || 5^b kim anı: kim onı A₁ anı kim A₃ || ruhsat: furşat A₁.

165 || 6^a resm-i cefâ: resm ü cefâ A₁.

166.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Çarlı her ay başına şalmış kaşuñdan bir hayâl
Bu cihetdendür her ay başında olmak bir hilâl
2. Mâh-ı nev olmuş kaşuñ sevdâsınuñ ser-geştesi
Şhrden şehre gezer âvâreler tek mâh u sâl
3. Êtdügiyçün hüsnuñe karşı kemâl izhârî gün
Bir gün olmaz kim aña gerdün yetürmez bir zevâl
4. Şubh kılduñ cilve gün çekdi özin bir güşeye
Şâm 'arz êtdün ruhuñ şem'i eritdi infi'âl
5. Kılma gözden çihre vü hâlün nihân kim kılmaya
Dûd-ı âhum âftâbı⁷ çihre-yi gerdûna hâl
6. Olmayup maqbûl-i hâk-i dergehün mâh-ı tamâm
Za'f-ı tâlî⁶ verdi gün günden aña tağyîr-i hâl
7. Êy Fuzûlî mâh-nisbet maḥv kıl varuñ tamâm
Ger dilerse bulmaḥ ol ḥurşîd ile bir ittişâl

166 A₁ 46^b, İÜ 43^a, B 68, A₂ 41^b, A₃ 55^a, KN 47^b, M 51^a, K 47^b, T₁ 125^a, P 259^a, S₁ 171^a, T₂ 53^a, S₂ 41^a, V 43^a, TT 47^a, S₃ 32^a, BN 34^a, TN 64^b, S₄ 68^b, S₅ 48^a, S₆ 49^a, S₈ 41^b, S₉ 54^a, S₁₀ 51^a, S₁₁ 58^b, TZ 59^a.

166 || 1^a şalmış: salmış V || kaşuñdan: kaşından T₂.

166 || 1^b hilâl: zevâl T₁ || başında: başına [T].

166 || 2^a sevdâsınuñ: miḥrâbınuñ V, TT.

166 || 3^a hüsnuñe: hüsnuñe ki M || izhârî: izhâr V, A₃, A₂, A₁, S₄, S₅, S₈, S₉, S₁₀, [G] || êtdügiyçün: tuttuḡiyçün [G].

166 || 3^b aña: oña A₁ || zevâl: su'âl S₁.

166 || 4^a kılduñ: kıldı A₁.

166 || 4^b şâm: şama S₂.

166 || 5^a çihre vü: çihre A₂, S₂, A₃, T₂, V, S₅, S₈, S₁₀ || kim: tâ TT || kılmaya: kılmaya T₁, A₂, B, M, K, S₂, S₃, P, İÜ, S₉ kılmasa V olmaya S₈ salmaya [G].

166 || 5^b dûd-ı: dûd u T₁ || âftâbı: âftâb-ı A₁, A₃, B, M, K, T₁, T₂, S₁, S₃, V, TT, P, İÜ, TN, S₅, S₆, S₈, S₉, S₁₀, TZ, [G].

7 Yazmalarda "âftâb" şekli yaygınsa da Cem Dilçin'in değerlendirmeleri doğrultusunda "âftâbı" farkı tercih edilmiştir.

166 || 6^b aña: oña A₁ || tâlî: tab'ı [G].

166 || 7^a mâh: mâha S₂ mâverâsın TT || varuñ: varın K.

166 || 7^b dilerse: dilerseñ S₂, TT, S₃, M, İÜ || bulmaḥ ol: edesen V || ile bir: birle A₃, B, M, K, T₁, S₁, V, S₃, P, İÜ, TN, S₄, S₆, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁.

167.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Milk-i hüsnün böyle zâlim pâdişâhı olmağıl
Kim saña zâlim dese 'âdil güvâhı olmağıl
2. Ğamze tîğın çekme her sâ'at gönül yağmasına
Hükme tâbi' milke ğâretger sipâhî olmağıl
- 3.⁴ Âhını ey mâh 'uşşâkuñ yetürme göklere
Derd ehlinün nişân-ı tîr-i âhı olmağıl
- 4.⁶ Ger dilerseñ şem' tek ğayret odına yanmayam
Şamlar ağıyar şem'-i bezmgâhı olmağıl
- 5.⁸ 'Âdet etmek hoş degül bî-dâde rahm et Tañrı-çün
Gâh olsañ mâyl-i bî-dâd gâhî olmağıl
6. 'Âşık u rüsvâ görüp men' etme ey nâşih meni
Münkir-i âşâr-ı taqđır-i İlâhî olmağıl
7. Ey Fuzûlî eyle tã'ât-ı riyâyî terkini
Tövbe kıl min-ba'd meşğül-i menâhî olmağıl

167 A₁ 46^b, İÜ 43^a, B 68, A₂ 41^a, A₃ 55^a, KN 47^b, M 51^a, K 48^a, T₁ 125^b, P 259^b, S₁ 171^b, T₂ 53^a, S₂ 41^b, V 43^a, TT 47^b, S₃ 32^b, BN 34^a, TN 65^a, S₄ 69^a, S₅ 48^a, S₆ 49^b, S₇ 51^b, S₈ 41^b, S₉ 54^a, S₁₀ 51^a, S₁₁ 59^a, TZ 59^b.

167 || 1^a hüsnün: hüsnin TT || böyle: beyle A₁, A₂, KN, TT, T₂, S₄, S₅, TZ, [T, G, TD] || olmağıl: olmagil T₂, S₅.

167 || 1^b saña: kim S₅ || olmağıl: olmagil T₂, S₅ || dese: dese saña S₅.

167 || 2^a her sâ'at: ey zâlim A₂, S₂ || yağmasına: öldürmege TT.

167 || 2^b sipâhî: güvâhı S₅ || olmağıl: olmagil T₂, S₅.

4 Bu beyit V'de yoktur.

167 || 3^a mâh: âh T₁.

167 || 3^b olmağıl: olmagil T₂, S₅.

6 Bu beyit TT'de yoktur.

167 || 4^a dilerseñ: dilerseñ: A₃, S₃, B, İÜ, K || şem' tek: şem'-veş A₃ || ğayret: ğayretten T₂ || odına: oda T₂ || yanmayam: yanmaya S₃, M.

167 || 4^b ağıyar: ağıyara S₃, M || şem'-i bezmgâhı: bezmi şubhğâhı V || olmağıl: olmagil T₂, S₅.

8 Bu beyit A₁, İÜ, KN, M, S₃, S₄ ve S₅'te yoktur.

167 || 5^a bîdâde: bîdâd T₁, A₃.

167 || 5^b gâh: gâhî A₂, T₁, S₁, S₂, T₂, V, P, BN, TN, S₆, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ, [TD] || olmağıl: olmagil T₂, S₅.

167 || 6^a 'âşık ü: 'âşıkı A₁, A₂, [G] 'âşık T₁, A₃, V, S₂, BN, TN, S₇, S₈, S₁₀, TZ || görüp: edüp V || etme ey nâşih: etme ey zâhid A₁ ey zâhid TT.

167 || 6^b âşâr-ı taqđır-i ilâhî: taqđır-i âşâr-ı ilâhî A₃, S₃, M, İÜ, BN, S₅, S₆, S₇, S₁₁, [G] taqđır-i âşâr-ı menâhî V || olmağıl: olmagil T₂, S₅.

167 || 7^a riyâyî: riyânuñ A₃ || terkini: terk kıl V, A₂, S₂ terkin et K, TT || eyle tã'ât-ı riyâyî terkini: eyleme tã'ât riyâyî terkin et TZ, [G].

167 || 7^b menâhî: ilâhî S₁ || olmağıl: olmagil T₂, S₅.

168.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Bes ki za'f-ı rûzeden her gün tapar tağyîr-i hâl
Olacağdur 'id için mäh-ı tamâmum bir hilâl
2. Kıldı mäh-ı rûze ol hırşîdi gün günden za'f
Zerre zerre aya şan gün nûrî eyler intikâl
3. Bir hayâl etmiş mi za'f-ı rûze yâri bilmezem
Yohsa yâri görmeyüp men gördüğümdür bir hayâl
- 4.⁵ Dutabilseydüm su içmezdim kılurdum def'ini
Rûzenün kim göz göre hırşîdüme ister zevâl
5. Ay dutılsun rûze eyyâmında gün düşsün yere
Kim bu ay günden bulupdur mihr-bân mâhum melâl
6. K'anımı içmek diler ol la'l-i mey-gün bu gece
Rûze dutmuş gâlibâ iftâr için ister helâl
7. Yemek içmek fikrin ehl-i rûzeden kes ey güneş
Bir şevâb et şubhlar tâ şâm kıl 'arz-ı cemâl
8. Rûze teklîfin Fuzûlîden götür ey muhtesib
Nâtüvândur anda bu teklîfe yohdur ihtimâl

168 A₁ 46^b, İÜ 43^b, B 68, A₂ 41^b, A₃ 54^b, KN 48^a, M 51^b, K 48^a, T₁ 126^a, P 259^b, S₁ 171^b, T₂ 53^b, TT 47^b, S₃ 33^a, BN 34^b, TN 65^a, S₄ 69^b, S₅ 48^b, S₆ 49^b, S₇ 53^a, S₉ 54^b, S₈ 42^a, S₁₁ 59^b, S₁₀ 51^a.

168 || 1^a gün: dem TT, [G] || tapar: bulur S₁, A₃, B, K, T₁, P, TN, S₇, S₈, S₉, [G] olur S₁₀.

168 || 1^b tamâmum: tamâm M.

168 || 2^a mäh-ı rûze: za'f-ı mäh S₃, M, İÜ || ol hırşîdi: hırşîdümnî S₁, A₃, B, K, TN, S₇, S₈, [G] hırşîdümi T₁ hırşîdini P, S₉.

168 || 2^b şan: san S₃, M || nûrî: nûrun [G].

168 || 3^a etmiş mi: etmişdi [G].

168 || 3^b yâri: anı A₂ || gördüğümdür: gördüğümde M, S₃ görmekdür T₁.

5 Bu beyit A₃, M ve S₃'te yoktur.

168 || 4^a su: şu S₁, TT, K, İÜ || içmezdim: içerdüm [T].

168 || 4^b rûzenün: rûzeni [G] || hırşîdüme: hırşîde S₅ || ister: isterler S₅.

168 || 5^a rûze: rûzeler T₁ || eyyâmında: bâbında T₁.

168 || 5^b ay: ay u T₁ || günden: benden A₂ men tek TT || bulupdur: buluptur S₁ tapupdur A₂, A₃ olupdur T₂ boluptur [G] || mihr-bân mâhum: mihr-bânüm bir A₃ mäh-ı tâbânüm T₂ || melâl: hilâl A₁, A₂, A₃, K, T₁, T₂, TT, TN, S₆, S₁₀, S₁₁, [G].

168 || 6^a bu: her A₁, İÜ, B, A₂, A₃, M, K, T₁, S₁, T₂, TT, S₃, BN, TN, S₅, S₆, S₇, S₁₀, S₁₁, [G] bir KN, S₄, S₇, S₉.

168 || 6^b dutmuş: tütmiş A₃.

168 || 7^a fikrin: fikr K diler S₃, M || ehl-i rûzeden: ol la'l-i mey-gün S₃, M || ey: - TT || güneş: gönül K ü güneş S₁.

168 || 7^b şubhlar: şubhdan A₁ şubh-dem TT || tâ: yâ TT || kıl 'arz-ı: 'arz et bir A₂ et 'arz-ı S₄.

168 || 8^b anda: onda A₁.

169.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Eyle müsteşnâ güzelsen kim saña yoḥdur bedel
Senden ey cān münkaṭı' kılmaz meni illā ecel
2. Nêce şüret bağlasun gönlüm ḫalâş-ı 'ışkdan
'ışkdur bir ḫāl kim ol ḫāle gönlümdür maḫal
3. 'ışkuma noḫşān yètürmez görmemek ol 'arızı
Cevhere taḡyir-i âşār-ı 'araz vèrmez ḫalel
4. Eyledi rüsvā gönül çāk-i giribān-ı edeb
Gör nê ehl-i 'ilmdür âdāb ilen eyler cedel
5. Ḥālūmi gördükçe men'-i ehl-i 'ışk eyler faḫīḥ
Ḥüccet-i maḫṭū'ı yoḥ eyler kıyās ilen 'amel
6. Medrese içre müderris vèrdügi biñ dersden
Yêg-durur mey-ḫānede bir cām vèrmek bir güzël
7. Ey Fuzûlî men dem urmışdum şafā-yı 'ışkdan
Maṭla'-ı ḫurşid icād olmadın şubḫ-ı ezel

169 A₁ 47^a, İÜ 44^a, B 70, A₂ 42^a, A₃ 55^b, KN 48^a, M 51^b, T₁ 126^a, P 259^b, S₁ 172^a, T₂ 53^b, S₂ 41^b, V 43^b, TT 47^b, S₃ 33^a, BN 34^b, TN 65^b, S₄ 69^b, S₅ 49^a, S₆ 50^a, S₇ 52^a, S₈ 42^a, S₉ 55^a, S₁₁ 60^a, S₁₀ 51^b.

169 || 1^a eyle: öyle B, S₁, T₁ || müsteşnâ: müstağnî T₁, A₁, KN || kim saña: ḫüsnüfe S₃, M, İÜ.

169 || 1^b kılmaz: bilmez T₁ étmez S₄.

169 || 2^a ḫalâş-ı: ḫalâş İÜ, M, S₁, S₃, [G].

169 || 2^b ol ḫāle gönlümdür: gönlümdür ol ḫāle V.

169 || 3^a 'ışkuma: 'ışka T₁, A₃, V, TN, S₆, S₇ || noḫşān: noḫşānı T₁, A₃, TN, S₆, S₇ || yètürmez: getirmez T₁, B, S₁, T₂, P, TN, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, [G].

169 || 3^b cevhere: cevher V, S₄ || ḫalel: ḫayel T₁.

169 || 4^a edeb: eyleyüp V, TT.

169 || 4^b 'ilmdür: cehldür A₃ || âdāb ilen: âdāb ile A₃, KN, T₂, P, [T, G, TD] edeb ile A₁ || ehl-i 'ilmdür âdāb ilen: cāhildür ki ehl-i 'ilm ilen S₄.

169 || 5^a ḫālūmi: 'ālemi A₁, KN, T₂, S₅ || men'-i ehl-i 'ışk: 'ışk ehlini men' A₃.

169 || 5^b kıyās: 'inād S₄ || ilen: ile T₂, [T, G, TD] igen A₁ || 'amel: cedel A₁.

169 || 6^a biñ: miñ A₁, KN.

169 || 6^b mey-ḫānede: mey-ḫāne vü S₄ || vèrmek: vèrse A₂, S₂ dutmak V.

169 || 7^a şafā-yı: fezā-yı V.

169 || 7^b ḫurşid: ḫurşid-i [G].

170.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Êy ruhuñ kıble-yi cân hâk-i derüñ Ka'be-yi dil
Reh-i 'ışkuñda fenâ ser-ḥadi evvel menzil
2. Lâle-reng etdi gözüm kan ile hâk-i derüñi
Kîmiyâgerdür eder gördügi toprağı kızıl
3. Ol ki yâruñ şeb-i hecrine kıyâmet günü dër
Halk arasında kıyâmet günü olmaz mı hacil
4. Kâtı müşkildür işüm zülf-i girih-girüñden
Şabr bu müşkili dërler açar ammâ müşkil
- 5.⁶ Êtmek olmaz seni âgâh gönül hâlinen
Yazuğ ol kim vère gönlin saña senden gâfil
6. Sêverem zâhidi kim kûşe-yi mihrâbı sêver
Ham-ı ebrûña raķîbüm olup olmaz mâyil
7. Delü dërsem n'ola 'uşşâķına gül-çihrelerüñ
Özini göz göre odlara şalur mı 'âķil
- 8.¹⁰ Seni cânân şanuram çıh bedenümden êy cân
Men ü cânânım arasında çoğ olma hâyil
9. Êy Fuzûlî yanaram kim nê içün ol yüzi gül
Maña yanar od olur özgeye şem'-i maḥfil

170 A₁ 47^b, İÜ 44^b, B 70, A₂ 42^a, A₃ 55^b, KN 48^b, M 52^b, K 48^b, T₁ 126^b, P 260^a, S₁ 172^a, T₂ 54^a, S₂ 42^a, V 43^b, TT 48^a, S₃ 33^b, BN 35^a, TN 66^a, S₄ 70^b, S₅ 49^b, S₆ 50^b, S₇ 51^b, S₈ 42^b, S₉ 55^a, S₁₁ 60^a, S₁₀ 51^b.

170 || 1^b reh-i: âh T₁ || ser-ḥadi: ser-ḥadidür TT menzili A₂.

170 || 2^a kan ile: cân ile T₁ yaşıyla V || derüñi: derini V.

170 || 2^b kîmiyâgerdür: kîmiyâgerler TT || toprağı: toprağı A₁, B, KN, K, T₂, S₅ tofrağı V.

170 || 3^a şeb-i: ğam-ı A₂, S₂. şebi S₄.

170 || 4^a işüm: işin [G].

170 || 4^b açar: aç İÜ, M, S₃.

6 Bu beyit S₂'de yoktur.

170 || 5^a seni: beni T₁.

170 || 5^b yazuğ: yazuğ A₁, KN, A₂, T₂, V || vère gönlin saña: vère gönüm saña V saña gönlin vère A₃, TT, B, S₃, M, İÜ, BN, S₅, S₆, S₇, [G].

170 || 6^a sêverem: sêveyim ol A₁ || sêver: dutar S₂.

170 || 7^a çihrelerüñ: çihrelerin TT.

170 || 7^b özini: kend'özini S₂ || şalur: şalur V urar T₂.

10 Bu beyit M, S₂ ve S₃'te yoktur.

170 || 8^a şanuram: şanuram V || bedenümden: bedenden T₁.

170 || 8^b çoğ: çoğ A₃ || cânânım: cânânın [G].

170 || 9^b maña yanar od olur: baña yanar od olup A₁, KN, baña od olup olur T₂ || özgeye: özgüne V illere S₂.

171.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Hiç sünbül sünbül-i zülfün gibi müşgîn degül
Nâfe-yi Çini saçun tek dërler ammâ çin degül
2. Var gül berginde hem el-haḫ nezâket birle reng
Lîk cân-perver leb-i la'lün gibi şîrîn degül
3. Mihr-bân dërler seni ağyâre likin men aña
Bâver êtmen kim saña mihr eylemek âyin degül
4. Hûblar mihrâb-ı ebrûsına kılmazsan sücûd
Dînüni döndergil êy zâhid ki yahşî dîn degül
5. Tâ Fuzûlî kâmet ü ruḫsârûña vèrmiş göñül
Mâyil-i serv ü hevâ-h'âh-ı gül ü nesrîn degül

171 A₁ 47^b, İÜ 44^a, B 71, A₂ 42^b, A₃ 54^b, KN 48^b, M 52^a, K 49^a, T₁ 127^a, P 260^a, S₁ 172^b, T₂ 54^a, S₂ 42^a, V 44^a, TT 48^a, S₃ 33^b, BN 35^a, TN 66^a, S₄ 70^a, S₅ 49^b, S₆ 50^b, S₇ 53^b, S₈ 42^b, S₉ 55^b, S₁₀ 50^b, S₁₁ 60^b, TZ 60^a.

171 || 1^a gibi: kimi A₁, KN, TZ, [T, TD] tegi S₄ || müşgîn: müşkil V, A₁ pür-çin S₁, S₃, M, İÜ.

171 || 1^b çini: çin A₁.

171 || 2^a gül berginde: berg-i gülde TT || el-haḫ: ancak A₃, S₄ - S₂ || nezâket: şarâvet TT || nezâket birle reng: temâşâ-yı cemâl A₃.

171 || 2^b gibi: kimi A₁, KN, TZ, [T, TD] tegi S₄ || şîrîn: pür-çin S₃, M, İÜ güzin B.

171 || 3^a likin: bilmen V || aña: oña A₁ anı S₃, M, İÜ, S₄.

171 || 3^b êtmen: êtmeñ V || saña: aña V.

171 || 4^a kılmazsan: kıl ben tek S₅.

171 || 4^b dînüni: dînün T₁ || döndergil: dönder gel [T] döndür gel [G].

171 || 5^a ü ruḫsârûña: ruḫsârûña KN, V ü ruḫsâra T₁ || vèrmiş: vèrdi A₁.

171 || 5^b serv ü: serv A₁, KN, S₁, K, A₃, TT, TZ || hevâ-h'âh-ı: hevâ-h'âh u S₁ || gül ü: gül-i S₁, K, [G] || serv ü hevâ-h'âh-ı gül ü nesrîn degül: serv-i hîrâmân degül ü nesrîn degül V.

172.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Yüzünü gözüye gaybetde oğşadan gâfil
Doğınsa yüz yüze olmaz mı ara yerde hacil
2. Bırak niķâb ki bilsün kemâl-i şun' görüp
Ferişte hilķat-i Âdemde şühbesin bātıl
3. Hādīs-i vahy-veşün zāyi' etme ağıyāre
Revā mıdur edesen ķadriñ āyetün nāzil
- 4.⁵ Hārim-i ķūyuñı göster nümüne eyle sevāb
Kim ola cennet içün halk tātā māyil
5. Seni koyup büte eyler 'ibādetin kāfir
'Azāb-ı düzaķa ol vechden olur ķābil
6. Hākīme nefy-i kıyāmet haķāsını bildür
Kıyām göster aña i'tikādın et zā'il
- 7.⁹ Ğaraż Fuzūliye ancak elüñde ölmekdür
Velī muķāldür ol hem sen olıcaķ ķātil

172 A₁ 48^a, İÜ 44^b, B 71, A₂ 43^a, A₃ 54^a, KN 49^a, M 52^b, K 49^a, T₁ 127^a, P 260^a, S₁ 172^b, T₂ 55^a, V 44^a, TT 48^b, S₃ 34^a, BN 35^b, TN 66^b, S₄ 71^a, S₅ 50^a, S₆ 51^a, S₇ 52^b, S₉ 56^a, S₁₁ 61^a, TZ 60^a.

172 || 1^a yüzünü: gözüñi A₁ || oğşadan: oğşadan M, K, S₁, T₁, S₃, İÜ.

172 || 1^b doğınsa: toķınsa A₂, A₃, TT toķınsa V, T₂ dutunsa [G].

172 || 2^a bırak: yok K burak A₂ nikāb T₁ || niķāb ki bilsün: bırak ki bilsün T₁ niķābı ki bilsün A₁ nikābını yüzden [G] || şun': şun'ı TT, A₁ hüsn A₃, T₂, S₅.

172 || 2^b hilķat-i âdemde: âdemde hilķat A₁ hil'at-i âdemde S₄ [G] || şühbesin: sinesin S₄.

172 || 3^a vahy-veşün: vahy işün V vahyi dişin S₄, [G].

172 || 3^b ķadriñ: ķadriñi V, [G] ķudret S₄ || āyetün: anuñ V onun [G].

5 Bu beyit S₄'te yoktur.

172 || 4^a ķūyuñı: hūyunu [G].

172 || 5^b düzaķa: ravza T₁ || olur: ola T₁ || ķābil: kaail [G].

172 || 6^b aña: oña A₁ || i'tikādın: i'tikād T₁ || zā'il: nāzil T₁, M, S₃, İÜ.

9 Bu beyit TT'de yoktur.

172 || 7^a elüñde: elüñden S₁ ķapuñda A₃, A₂ önüñde K yoluñda S₄, [G].

173.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Câna başdum gonce-veş peykânunı  y t ze g l
D ymek i  n hecr  ne d z  m dem rden bir g   l
2. Veh n  s  hirs n ki oddan  u    hardu   udan od
Terled  p ru      n  g  l g  l k l nda t b-ı m  l
- 3.⁴ Yandurup ecz -yı terk b  m k    m v rse  y  le
Yoh  yolu ndan d  nmeg  m varum sen   nd r c   '   k  l
4. Merd  m-i       m y   ar n  vekler  n m  mk n      r
Ol a   lar birle dutma     k dery  s na p  l
5.   y g     l lev -i emel na   -ı be    dan s  ded  r
F  n   tme       n ol sevd  da kim b     deg  l
6.    ret-     olma ta     l-i kem  l-i m    n   t
Kim beh  yim nev  n  tmez        zer-beft    l

173 A₁ 48a, İ   45a, B 71, A₂ 43a, A₃ 54a, KN 49b, M 53a, K 49b, T₁ 127b, P 260b, S₁ 173a, T₂ 54b, S₂ 42b, V 44b, TT 48b, S₃ 34b, BN 36a, TN 67a, S₄ 71a, S₅ 50a, S₆ 51a, S₇ 53a, S₈ 43a, S₉ 56a, S₁₀ 52a, S₁₁ 61a, TZ 60b.

173 || 1^a başdum: basdum A₁, KN, TT, T₂, S₄, S₅.

173 || 1^b d  ymek: d  zmek A₁, KN, V, TN, S₄, S₈, [T, TD, D] d  zmek [G] dutma  S₁₀, S₁₁ || hecr   ne: cev    ne S₃, M, İ   || d  z  m: giyd  m [G] || dem rden: tem  r tek S₅.

173 || 2^a s   hirs n ki: s   hirs n A₂ s    ird  r ki M, S₃, İ   s    ird  r T₁ ||   : su B, KN, T₁, T₂, A₁, V, İ  , S₅ ||     hardu :        p A₂, S₂, TT, V, S₁₀        n A₁        r A₃, B, M, K, T₁, S₁, S₃, P, BN, TN, S₇, S₉ ||   dan: sudan KN, B, T₁, T₂, S₁, A₁, V, İ  , S₄, S₅.

173 || 2^b terled  p: terley  p A₁, KN, T₂, S₄ || ru       n : ru       n  TT.

4 Bu beyit V'de yoktur.

173 || 3^a y  le: g   e A₃.

173 || 3^b yolu    n : yolu     A₃.

173 || 4^a y    r: y     r V, S₅, [G] || n        n : peyk       n  S₁, K, TZ, [G] ||      r: sanur V deg  l S₃, A₂, K, M, P, İ  , S₉, S₁₀, TZ.

173 || 4^b dutma :         A₃, S₂.

173 || 5^a na   -ı: na    B.

173 || 5^b       n :      S₃, M, İ        S₁, TT         [T] || sevd  da: sevd  ya TT, T₂ sevd   A₁ s    [T] || deg  l:      V.

173 || 6^b nev  n : nev   S₁, S₅ nev   ne S₂ || 1. m    : kim ola cennet i            n  zer-beft     A₁.

- 7.¹ N'ola dërsem kıadr ile efzûn Mesîhâdan seni
Yêr ü gök mîzân olup farķ olmış ağırđan yûnûl
- 8.³ Āteş-i dil eyle sūzāndur ki başmaz hîç kim
Raḥm edüp nāveklerûñden ġayrı zaḥmum üzre kül
9. Hāşılun evvel ġam-ı cānāndur āḥir terk-i cān
Bu imiş kısmet Fuzûlî ḥ'āh aġla ḥ'āh gül

1 Bu beyit A₃'te yoktur.

173 || 7^a ile: ilen TT.

173 || 7^b olmış: etmiş TT - A₁ || ağırđan: aġırla TT.

3 Bu beyit A₃, S₂ ve S₅'te yoktur.

173 || 8^a eyle: öyle S₁ || başmaz: basmaz A₁, KN, T₂, S₄ yanmaz V durmaz TT bakmaz [G].

173 || 8^b ġayrı: ġayr V, S₁₁ özge A₁, KN, TT, T₂, BN, S₄, S₁₀, TZ, [T, TD, D] || zaḥmum: zaḥm T₂ || kül: gül [G].

173 || 9^a ḥāşılun: ḥāşılum A₂ || evvel: çün ol K oldur [G] || cānāndur āḥir: cāndur āḥir A₁ cānāndur andan V cānāndandur M cānānda āḥir [G].

174.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Reh-rev-i 'irfâne besdür sāgar u sāķī delil
Kim meh ü hırşıdden tapmış temennâsın Hâlil
2. Olsa isti'dād-ı 'arîf kıabil-i idrāk-i vahy
Emr-i Hâķ irsâline her zerredür bir Cebre'îl
3. Her kimün taķdirden maķşûdı öz kıadrincedür
Ehl-i 'ıřķ ister zülâl-i vaşl zâhid selsebîl
4. Cennete zâhid bilür cân vermedin yétmez velî
Câna kıymaz öz temennâsındadır miskîn baķîl
5. Êy kılan ızhâr-ı zillet müjde-yi 'izzet saña
Kim bu dergehde muķarrerdür 'azîz olmaķ zelîl
6. Va'de-yi vařluñ meni şalmış hayâl-i zülfüne
Kim diler tûl-ı emel sermâye-yi 'ömr-i tavîl
7. Êy Fuzûlî hûblar zıkr-i cemâliyle hoşem
Şükr kim kesb etmişem 'âlemde bir zıkr-i cemil

174 A₁ 48^b, İÜ 45^b, B 72, A₂ 43^b, A₃ 53^b, KN 49^b, M 53^b, T₁ 128^a, P 260^b, S₁ 173^a, T₂ 55^a, S₂ 42^b, V 44^b, TT 49^a, S₃ 34^a-2^a, BN 36^a, TN 67^a, S₄ 71^b, S₅ 50^b, S₆ 51^b, S₇ 52^b, S₈ 43^a, S₉ 56^b, S₁₀ 52^a, S₁₁ 61^b, TZ 61^a.

174 || 1^a sāgar ü: sāgar S₄ || sāķī: şahbâ A₂, V, S₂.

174 || 1^b meh ü: meh V mey A₂ || tapmış: bulmuş B, M, S₁, S₂, S₃, P, İÜ, TN, S₈, S₉, TZ, [G] etmiş V || temennâsın: temâşâsın V.

174 || 2^a olsa: ola T₂, S₅ || vahy: mey V.

174 || 2^b emr-i: sırr-ı A₂, S₂ || irsâline: ef'âline A₂, S₂.

174 || 3^b 'ıřķ ister: 'uřşâķa T₂ || zülâl-i: zülâl u V || vaşl: vaşl u KN, T₁, T₂, S₃, S₅.

174 || 4^a cennete: cenneti M, S₃, V, İÜ cânına T₁, A₃ || yétmez: bulmaz S₃, M, İÜ gétmez V.

174 || 4^b cânâ kıymaz: cennete girmek A₂, S₂ || temennâsındadır: temennâsında A₃ || baķîl: kelîl [G].

174 || 5^a Êy kılan: eylemiş S₃, M, İÜ || zillet: devlet T₂ zât V || saña: baña S₅ || zillet müjde-yi 'izzet saña: müjde 'izzet-i devlet bana [G].

174 || 5^b bu dergehde: mürür ile A₂, S₂.

174 || 6^a şalmış: salmış V.

174 || 6^b diler tûl-ı emel: diler tûl u emel A₁ şeb-i hicrânâdur A₂, S₂ || sermâye-yi: ser-rişte-yi [TD].

174 || 7^a cemâliyle: hayâliyle A₂, S₂ vişâliyle TT.

175.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Degülsen çoĥdan ey gerdün cihân seyrinde yoldaşum
N'ola ĥam olsa kıaddüm senden artuĥdur menüm yaşum
2. Terâzû-yı 'ıyâr-ı miĥnetem bâzâr-ı 'ışķ içre
Gözüm her dem dolup biñ taşā her sâ'at deĥer başum
3. Sirişķüm al bağrum pâre bir kûh-ı belâyem kim
Hemîşe lâle vü la'l ile rengîndür içüm daşum
4. Maña mânend bir divâne şüret bağlamaz güyâ
Ķalem sindurdı taşvîrüm kıılandan şoñra naķķaşum
5. Fuzûlî ĥâzin-i genc-i vefâyam ol sebebdendür
Güherler tökdüĥi isrâf ile çeşm-i güher-pâşum

175 A₁ 48b, İÜ 45b, B 72, A₂ 44a, A₃ 56b, KN 50a, M 53b, K 49b, T₁ 128b, P 260b, S₁ 173b, T₂ 55b, S₂ 43a, V 45a, TT 49a, S₃ 2a, BN 36b, TN 67b, S₅ 50b, S₆ 51b, S₇ 54a, S₈ 43b, S₉ 56b, S₁₀ 52b, S₁₁ 62a, TZ 61a.

175 || 1^a cihân: felek V cân [G].

175 || 1^b olsa: bolsa A₂ || kıaddüm: kıaddüñ A₃, KN, TT, B, S₂, K, P, A₁, T₂, BN, TN, S₅, S₉, S₁₁.

175 || 2^b dolup: döküp B, A₃, T₁ || biñ: miñ A₁, KN || taşā: daşā A₁, KN, T₂, V, S₅ || deĥer: deler T₁, M yarar A₃.

175 || 3^a al: al u S₃, T₂, [G] || kim: ben M, TT.

175 || 4^b sindurdı: şındurdı S₂, TT || kıılandan: çekenden A₃, A₂, B, S₁₀, TZ, [TD].

175 || 5^b tökdüĥi: tökdi T₁, T₂, V, S₈, TZ, [G] dökdi B, M, K, S₁, S₃, İÜ, S₇, S₉, S₁₀ || isrâf ile: isrâf ile bu T₁, T₂, B, M, K, S₁, S₃, P, İÜ, S₇, S₈, S₉, S₁₀, [G].

176.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Tenümde za'ım-ı tîğûn çeşm-i hûn-efşâna beñzetedüm
Ohuñ kim şaf şaf etrâfındadır müjgâna beñzetedüm
2. Bekâ-yı rûhumı bildüm hayâl-i la'l-i nâbuñdan
Hayâtumdur dedüm bağruma başdum kıana beñzetedüm
- 3.⁴ Sökilmiş gögsümi kim töludur gamzeñ hayâliyle
Harâmiler yatağı menzil-i virâne beñzetedüm
- 4.⁶ Tenümden incinüp çılmış revân cân gibi peykânun
Neçük incimesün yêtdükde zevkîn cânâ beñzetedüm
- 5.⁸ Gözümden beslenüp kıymet bulan peykânunı gördüm
Şadefde gevher olan kaçre-yi bârâne beñzetedüm
6. Fuzûlî öldürür her dem meni ehl-i nazar ta'nı
Ki neçün yâr la'lin çeşme-yi hayvâna beñzetedüm

176 A₁ 49^a, İÜ 46^a, B 72, A₂ 44^b, A₃ 58^a, KN 50^a, M 54^a, K 50^a, T₁ 130^a, P 261^a, S₁ 173^b, T₂ 55^b, S₂ 43^a, V 45^a, TT 49^a, S₃ 2^a, BN 36^b, TN 67^b, S₄ 72^a, S₅ 51^a, S₆ 52^b, S₇ 55^b, S₈ 43^b, S₉ 57^a, S₁₀ 52^b, S₁₁ 62^a, TZ 62^a.

176 || 1^b kim şaf şaf: şaf şaf kim B şaf şaf ki M, K.

176 || 2^a bekâ: behaa [G] || hayâl: zülâl [T, TD, D] || la'l-i: la'li [TD] || nâbuñdan: nâbuñdur A₃, M, K, T₁, P, S₁, S₇, S₈, S₉.

176 || 2^b başdum: basdum KN, V, TT, T₂, A₁, S₅.

4 Bu beyit K'da yoktur.

176 || 3^a sökilmiş: sünülmiş [TD] || töludur: doludur A₁, KN, V, T₁, TT, T₂, S₂ dolupdur A₂ || hayâliyle: hadengiyle [G].

6 Bu beyit S₃'te yoktur.

176 || 4^a cân gibi peykânun: cân kimi peykânun A₁, KN, TZ, [T, TD] peykânların güyâ V peykânunı gördüm TT.

176 || 4^b neçük: neçün A₁, KN, A₃, T₁, S₁, S₂, TN, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, [G] nece S₈ || incimesün: incinmesün A₃, B, S₁, V, T₁, S₂, P, T₂, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₀, [T, G] incitmesün TN, S₁₁ || yêtdükde: êtdükde T₁ atduğda A₃.

8 Bu beyit TT'de yoktur.

176 || 5^a gördüm: her dem M.

176 || 5^b şadefde: şadefden T₁.

176 || 6^b yâr la'lin: la'l-i yârî S₃.

177.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. 'İşkdan cânımda bir pinhân maraž var ey ḥakīm²
Halka pinhân derdüm izhâr etme zinhâr ey ḥakīm
2. Var bir derdüm ki çoḡ dermāndan artuḡdur maña
Ḳoy meni derdümle dermān eyleme var ey ḥakīm
- 3.⁴ Ger başup el nabżuma teşhîş kılsañ derdümi
el-Emānet kıılma her bî-derde izhâr ey ḥakīm
- 4.⁶ Gel menüm tedbir-i bih-büdümda sen bir sa'y kııl
Kim olam bu derde artuḡraḡ giriftâr ey ḥakīm
- 5.⁸ Gör ten-i 'üryân ile aḥvâlümi hicrân günü
Var imiş rûz-ı kıyâmet kıılma inkâr ey ḥakīm
- 6.⁹ Çekmeyince çâre-yi derdümde zaḥmet bilmedün
Kim olur dermān-ı derd-i 'işḡ düşvâr ey ḥakīm
7. Renc çekme şıḥḥat ümmîdin Fuzûlîden götür
Kim ḳabûl-i şıḥḥat etmez böyle bîmâr ey ḥakīm

177 A₁ 49^a, İÜ 46^a, B 73, A₂ 44^a, A₃ 56^a, KN 50^b, M 54^a, K 50^a, T₁ 128^a, P 261^a, S₁ 174^a, T₂ 56^a, S₂ 43^b, V 45^b, TT 49^b, S₃ 2^b, BN 37^a, TN 68^a, S₄ 72^a, S₅ 51^a, S₆ 51^b, S₇ 53^b, S₈ 44^a, S₉ 57^a, S₁₀ 53^b, S₁₁ 62^b, TZ 61^b.

177 || 1^a pinhân: mihmân KN.

177 || 2^a çoḡ: biñ S₂ yüz TT || maña: veli S₃, İÜ.

177 || 2^b ḳoy meni derdümle: ḳo beni derdümle S₃, S₂, İÜ bu devâsuz derde T₁.

4 Bu beyit V'de yoktur.

177 || 3^a başup: basup A₁, KN, T₂, S₄, S₅ || nabżuma: beñzüme A₁.

177 || 3^b emānet: emāne [G] || bî-derde: bî-dāda S₂.

6 Bu beyit A₁ ve TT'de yoktur.

177 || 4^a gel: ger T₁ gör A₂, KN, S₄ || tedbir-i bih-büdümda: tedbir-i bî-hüdemde S₁, B, S₄ tedbir-i bih-büdümla V bihüde tedbirimde [G] || sen bir sa'y: bir tedbir T₂.

177 || 4^b bu: bir T₂ || artuḡraḡ: artuḡraḡ S₁ artuḡ S₂.

8 Bu beyit S₂'de yoktur.

9 Bu beyit A₂ ve T₂'de yoktur.

177 || 6^a bilmedün: bilmedim [G].

177 || 7^a renc: rence [G] || şıḥḥat: zaḥmet A₁ || ümmîdin: ümmîdi S₁ için el [G].

177 || 7^b etmez: olmaz S₁ ırmez S₄ || böyle: beyle S₁, V, A₂, A₁, KN, TT, S₄, S₅, TZ, [T, G, TD] eyle T₂.

178.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Ğamuñdan başa dün ħasret eliyle ol kıadar urdum
Ki şubĥ olunca mürde cismümi toprağa tapşurdum
2. Bükildi kıaddüm âhum yétđi ĥurşide saķın êy mâĥ
Ki miĥnet oĥını peykānladum ġam yayını kıurdum
3. Demeñ Mecnûna 'âşık kim başında kıuş yuva dutmış
Menem 'âşık ki seyl-i eşkümi başumdan aşurdum
4. Kelâmuñdan müretteb eyledi burĥân-ı işbâtin
Nê şâĥib-keşfe kim dürc-i dehānuñ sırrını şordum
- 5.⁶ Tecerrüd seyrine sâyemden özge bulmadum hem-reĥ
Tarîķ-ı 'ışķ içinde çoĥlar ile durdum oturdum
6. Hevâ-yı 'ışķ ser-gerdānı olmış gird-bâdem kim
Şavurdum göklere topraġımı her yerde kim durdum
7. Fuzûlî 'ışķ mühlik dêrdüm ol meh-veş inanmazdı
Bi-ĥamdi'llâĥ ki cân vêrmek tarîķiyle inandurdum

178 A₁ 49a, İÜ 46b, B 73, A₂ 44b, A₃ 56b, KN 50b, K 50b, T₁ 130a, P 261a, S₁ 174a, T₂ 56a, S₂ 43b, V 45b, TT 49b, S₃ 2b, BN 37a, TN 68b, S₄ 72b, S₅ 51b, S₆ 52a, S₇ 54b, S₈ 44a, S₉ 57b, S₁₀ 54a, S₁₁ 62b, TZ 62a.

178 || 1^a urdum: vurdum T₁.

178 || 1^b cismümi: cismi T₁, V || toprağa: toprağa A₃, S₃, TT, S₂ tofrağa V || tapşurdum: tapşurdum A₃ dapşurdum V, K.

178 || 2^a yétđi: êtdi T₁ çıķdı V, T₂, S₃, İÜ, BN, S₅, S₈ || saķın: şaķın TT || mâĥ: dil A₃, B, KN, T₁, S₁, S₃, TT, K, P, İÜ, BN, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁ meh TZ, [G, TD].

178 || 3^a demeñ: dêmen A₁, KN, || mecnûna: mecnûnı V, S₄ || 'âşık kim: kim 'âşık V, fak kim [G] || dutmış: tutmuş A₃.

178 || 3^b eşkümi: çeşmümi K, B || seyl-i eşkümi: eşküm seylini S₄.

178 || 4^a kelâmuñdan: kelâmında V gümānuñdan A₁, KN, T₂, S₅, [G, TD, D] gümānından TT gümānında S₄ kemālünden A₂ kemālünde S₂ cemālünden T₁, S₇ || eyledi: eyledüm A₃, T₁, S₃, İÜ eylemiş V || burĥân-ı: burĥan u KN.

178 || 4^b keşfe: keşf T₂ sırı A₁ || sırrını: vaşfını A₁.

6 Bu beyit S₃'te yoktur.

178 || 5^b çoĥlar: nêceler İÜ hüblar A₁ || ile: ilen T₂ || durdum: kıurdum A₃, V.

178 || 6^a kim: ben A₂.

178 || 6^b göklere: güllere A₁ her yere [G] || topraġımı: topraġımı A₃, TT, S₃, S₂, İÜ topraġı S₁, A₁ tofraġını V || yerde: kıanda S₃, B, İÜ || durdum: gördüm A₁, V, TT, S₃, İÜ, S₄.

178 || 7^a 'ışķ: 'ışķı S₁, S₃, P, İÜ, S₈, S₁₀, [G, TD, D] || meh-veş: meh-veşin T₁ || inanmazdı: inanmaz mı S₂ inanmazdum A₁.

179.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Dehenün şevkını cân-süz gümân étmez idüm
Yohsa bir dem anı men münis-i cân étmez idüm
2. Vaşl-ı hâl-i lebüni bilse idüm nâ-mağdûr
Ârzüsında kıra bağrumı kıan étmez idüm
3. Hûblar ‘aşıkı meyl étmedügin bilse idüm
Özümi ‘ışık ile rüsvâ-yı cihân étmez idüm
- 4.⁵ Düşmeseydi gözümün yaşına feyz-i nazarun
Anı her serv ayağına revân étmez idüm
- 5.⁷ Şalmasaydum dil-i virâne ‘imâret tarhın
Anda genc-i güher-i ‘ışık nihân étmez idüm
6. Sitem-i ta‘ne-yi ağıvâre degüldüm vâkıf
Yohsa yârın ser-i küyında mekân étmez idüm
7. Êtmeseydi sitem-i yâr Fuzûlî meni zâr
Bunca feryâd çeküp âh u fiğan étmez idüm

179 A₁ 49^b, İÜ 47^a, B 73, A₂ 45^a, A₃ 56^b, KN 51^a, M 54^b, K 50^b, T₁ 128^b, P 261^a, S₁ 174^a, T₂ 56^b, S₂ 44^a, V 46^a, TT 49^b, S₃ 3^a, BN 37^b, TN 68^b, S₄ 73^a, S₅ 51^b, S₆ 52^b, S₇ 54^a, S₈ 44^b, S₉ 57^b, S₁₀ 54^a, S₁₁ 63^a, TZ 62^b.

179 || 1^a şevkını: fikrini A₃.

179 || 1^b anı men: ben anı A₂, S₁, S₂.

179 || 2^a hâl-i lebüni: hâl-i lebi T₁ hâlün lebüni V || nâ-mağdûr: yanmağdur T₁.

179 || 3^a étmedügin: eyledügin A₂.

179 || 3^b özümi: kendümi S₂.

5 Bu beyit S₃’te yoktur. Nüshaların çoğunda “nazarum” farkı bulunmaktadır. “nazarun” okuyuşu sadece A₁, KN, B ve S₂ nüshalarında vardır.

179 || 4^a yaşına: yaşını [G] || nazarun: nazarum A₂, İÜ, A₃, M, K, T₁, S₁, T₂, V, TT, BN, TN, S₅, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ.

179 || 4^b anı: onı A₁, S₄ || serv: servün B, S₂, TT, V, T₂, BN, S₅, S₆, S₁₀, [G, T, TD] || revân: nişâr İÜ.

7 Bu beyit T₁’de yoktur.

179 || 5^a şalmasaydum: şalmasaydı A₁ şalmasaydı KN, V, T₂, BN, TN, S₄, S₅, S₆, [G] || virâne: divâne TT, V, T₂, BN, S₅, S₆.

179 || 5^b anda: onda A₁, KN || ‘ışık: ‘ışkı S₄, S₁₀, TZ, [T, G, TD].

179 || 6^a ta‘ne-yi: ta‘n ile A₂.

179 || 6^b mekân: mağâm T₂.

179 || 7^a meni: ben K seni S₄.

179 || 7^b bunca: munca A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅, TZ || çeküp: édüp V || âh u: âh S₁, A₃.

180.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Bir kıl oğlını gönül milkine sultân êtdüm
Mısr idi pâdişehin Yûsuf-ı Ken'ân êtdüm
2. Dil ki bir dil-bere ser-menzil idi âhum ile
Yële vêrdüm adını taht-ı Süleymân êtdüm
3. 'İşk terki dil ü cândan görünürdi müşkil
Terk-i 'ışk eyle dëdüñ terk-i dil ü cân êtdüm
- 4.⁵ Cân ğamuñ çekmiş idi var idi boynumda hâkı
Bu anuñ ecridi idi kim saña kurbân êtdüm
5. Reh-i 'ışkuñ dutup êtdüm ğam u derdüm def'in
Gör nê cem'i bu tarîk ile perîşân êtdüm
- 6.⁷ Saña tapşurduğum oğlarını yaħduñ êy dil
Zâyî' êtdüñ nê kadar kim saña ihsân êtdüm
7. Sebze tek kıldı Fuzûlî çıharup eşk 'ıyân
Ten ğubârında oğın her nêce pinhân êtdüm

180 A₁ 49^b, İÜ 47^a, B 74, A₂ 45^a, A₃ 57^a, KN 51^b, M 55^a, K 41^a, T₁ 129^a, P 261^b, S₁ 174^b, T₂ 57^a, S₂ 44^a, V 46^a, TT 50^a, S₃ 3^b, BN 37^b, TN 69^a, S₄ 73^b, S₅ 52^a, S₆ 53^a, S₇ 54^b, S₈ 44^b, S₉ 58^a, S₁₀ 54^b, S₁₁ 63^b, TZ 62^b.

180 || 1^a oğlını: oğlını T₁, A₁ || milkine: şehrine A₁, KN, V, M, T₂, S₂, K, P, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₁, TZ, [T] tahtına TN, S₁₀, [G].

180 || 1^b pâdişehin: pâdişahi T₁ pâdişehi A₂, M pâdişeh S₅ || mısr idi: mısr-ı dil [TD, D].

180 || 2^a bir: her M || dil-bere: dil-ber S₃ || ile: ilen KN, S₄.

180 || 2^b taht-ı: milk-i A₂.

180 || 3^a terki: terk-i T₁, A₂, A₃, V, M, TZ, [D] || dil ü cândan görünürdi: görünürdi dil ü cândan TT görünürdi dil ü canda T₂.

180 || 3^b dëdüñ: dëdüm M dëdi K.

5 Bu beyit A₁'de yoktur.

180 || 5^a 'ışkuñ: 'ışk K || dutup: tütup A₃ dutdum u K || ğam u: ğam-ı M, S₁ || derdüm: derdin V derdüñ A₃, S₁ || def'in: tevfiğ A₃ terkin [G].

7 Bu beyit S₂'de yoktur.

180 || 6^a tapşurduğum: tapşurduğum A₃, T₂ dapşurduğum S₁, K, V.

180 || 6^b êtdüñ: êtdüm A₁.

180 || 7^a sebze tek: sebzeler T₁, A₃ sebzeden V || kıldı: çıkıdı S₃, K, M, İÜ || eşk: eşk-i [G].

180 || 7^b ğubârında: ğubârından S₁, V || oğın: olan S₂ tütun A₃ anı A₂.

181.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Nûrını mâh mihr-i ruhuñdan alur müdâm
İnkâr éderse şehr güvâhum-durur tamâm
2. Mihrâb imiş kaşuñ ki aña qarşu kirpügün
Şaf şaf gelür kıyâma kılup ğamzeñi imâm
3. Ol hûr va'desine bihişt-i vişâl için
Qur'anca i'tibâr édübem hâşıl-ı kelâm
- 4.⁵ 'Aks-i ruhuñ uğurladığüçün döne döne
Aşıldı gözgü şehrde elden sürildi câm
- 5.⁷ Deşt üzre gird-bâd mı yâ geldüğüm görüp
Mecnûn ğubârıdur ki durup eyler ihtirâm
- 6.⁹ Durğurma yolların yügürüp dutma ey sirişk
Ol serv édende nâz ile bizden yaña hıram
7. Hem-şoĥbet oldı dâne-yi engür zâhide
Aşlı budur ki oĥıdılar bâdeni ĥarâm
8. Mey-hânedür cihânda Fuzûlî maķâm-ı emn
Cehd êt bir év ĥabâb gibi anda dut maķâm

181 A₁ 50^a, İÜ 47^b, B 74, A₂ 46^a, A₃ 57^b, KN 51^b, M 55^a, K 51^a, T₁ 129^a, P 261^b, S₁ 174^b, T₂ 57^a, V 46^b, TT 50^a, S₃ 3^b, BN 38^a, TN 69^b, S₄ 73^b, S₅ 52^a, S₆ 53^a, S₇ 55^a, S₉ 58^b, S₁₀ 54^b, S₁₁ 63^b, TZ 63^a.

181 || 1^a mihr: - V bi-kes S₄.

181 || 1^b güvâhum: güvâhuñ S₄ || tamâm: müdâm A₁.

181 || 2^a aña: oña A₁, KN || kirpügün: kîrpügün KN, T₁, TT, TN, S₁₀, [T, TD, D].

181 || 2^b gelür: gelüp S₆ durur A₁, KN, [T, TD, D] kılur S₄ || kıyâma: kıyâm TT || kılup: kılur A₂.

181 || 3^b édübem: édeyüm KN, TT.

5 Bu beyit V'de yoktur.

181 || 4^a uğurladığüçün: uğurladığından TT.

181 || 4^b gözgü: göz göz A₁ || şehrde: şehre K || sürildi: şorıldı T₁ || elden: ilden [G].

7 Bu beyit TT ve S₅'te yoktur.

181 || 5^a üzre: içre A₁ || gird-bâd mı yâ: gird-bâd eyâ A₂.

181 || 5^b ğubârıdur: toprağıdur [TD] || durup: tırup A₃.

9 Bu beyit S₃'te yoktur.

181 || 6^a durğurma: turgurma A₃ || dutma: tıutma A₃ tutma B || durğurma yolların yügürüp dutma: dut 'azm yoları yöğüüp dönme [G].

181 || 6^b ol: ey K.

181 || 7^b ki: kim KN, K, [T] || bâdeni: bade'i V, TT, M.

181 || 8^a cihânda Fuzûlî: Fuzûlî cihânda V, [G].

181 || 8^b év: an TT || gibi: kimi A₁, KN, TZ, [T, TD] || anda: onda A₁ || dut: tıut A₃, M tut B || maķâm: müdâm B, S₃, S₁, K, M, İÜ devâm T₂, BN.

*S₁ ve S₇'de fazladan bir matla beyti vardır:

Her ay olur ğulâm saña bir meh-i tamâm
Sen şâh-ı ĥüsnsen saña eksük degül ğulâm

182.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

- 1.² Penbe-yi merhem-i dâğ içre nihândur bedenüm
Diri olduğça libâsum budur ölsem kefenüm
2. Cānı cānān dilemiş vèrmemek olmaz ēy dil
Nè nizā' eyleyelüm ol nè senüñdür nè menüm
3. Tāş deler āhum oḡı şehd-i lebüñ şevķından
N'ola zenbūr ēvine beñzese beytül'-hazanum
4. Tavķ-ı zencir-i cünün dāyire-yi devletdür
Nè revā kim meni andan çıḡara za'f-ı tenüm
5. 'Işķ ser-geştesiyem seyl-i sirişķ içre yèrüm
Bir ḡabābem ki hevādan doludur pîreñenüm
6. Bülbül-i ḡam-zedeem bāḡ u bahārum sensen
Dehen ü ḡadd u ruḡuñ ḡonce vü serv ü semenüm
7. Êdemen terk Fuzûlî ser-i kūyın yāruñ
Nè ḡadar ḡulm yèriyse maña ḡoşdur vaṡanum

182 A₁ 50^a, İÜ 47^b, B 74, A₂ 45^b, A₃ 58^a, KN 52^a, M 55^b, K 51^b, T₁ 129^b, P 261^b, S₁ 175^a, T₂ 57^b, S₂ 44^a, V 46^b, TT 50^b, S₃ 4^a, BN 38^b, TN 70^a, S₄ 74^a, S₅ 52^b, S₆ 53^b, S₇ 55^a, S₈ 44^b, S₉ 58^b, S₁₀ 55^a, S₁₁ 64^a, TZ 63^b.

2 İÜ'de bu gazelin sadece ilk beyti vardır.

182 || 1^a merhem-i dâḡ: dâḡ-ı cünün A₁, TT, V, T₂, BN, S₈, S₁₁ dâḡ-ı nihân S₅.

182 || 1^b libâsum budur: libâsumdur A₂ libâsumdur ü S₅ || ölsem: ölgeç B.

182 || 2^a cānı: cān S₁, V || vèrmemek olmaz: geç ten ü cāndan A₂.

182 || 2^b ol: ēy dil A₁ o KN,.

182 || 3^a taş deler: daşdur A₂ taş diler B daş deler A₁, KN, V, TT, S₄, S₅ || oḡı: odı A₂, [G] || şehd-i: şevķ-ı S₃ || şevķından: zevķından A₂, TT şehdinden S₃.

182 || 4^b revā kim: revādur T₁, TT, T₂ || andan: ondan A₁ || çıḡara: çıkarur S₁.

182 || 5^a ser-geştesiyem: ser-geştesiem S₁, T₂, K || sirişķ: sirişķüm S₁ || içre: oldı B.

182 || 5^b doludur: ṡoludur A₃, M.

182 || 6^a bāḡ u: bāḡ-ı A₂, M, K, V, S₈, [G].

182 || 6^b dehen ü: dehen V, K dehenün T₁ || ḡonce vü: ḡonce KN, K, V || serv ü: serv KN, K, A₃, S₁, V, S₅, TZ.

182 || 7^a êdemen: eylemen V || kūyın: kūyuñ KN, V, S₅.

182 || 7^b ḡulm: cürm V || nè ḡadar: nice kim [G] || yèriyse: yiri ise [TD] || nè ḡadar ḡulm yèriyse maña ḡoşdur vaṡanum: vaṡanumdur vaṡanumdur vaṡanumdur vaṡanum A₂, B, M, K, T₁, S₁, S₂, S₃, P, S₇, S₉.

183.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Fâş kılduñ ğamum ey dide-yi hûn-bâr menüm
Eyledüñ merdüme nem olduğın izhâr menüm
2. Dehenin isterem ey ışk yoğ et varlığum
Ki yoğ olmağda bugün bir ğarazum var menüm
- 3.⁴ Çıhmış ağıyâr ile seyr etmege ol merdüm-i çeşm
Bu ‘acebdür mi ki çıhmış gözüm ağılar menüm
- 4.⁶ Bu temennâda kim ol şem‘ ile hem-şoğbet olam
Düd-ı âh etdi dünüm tek günümi târ menüm
- 5.⁸ Mevc ile gönlümi ey eşk kıpar yanumdan
Nâle ile başum ağırtıdı bu bîmâr menüm
6. Çıhmış ol şüh bugün tökmege kanın görenün
Girme ey göz kerem et kanuma zinhâr menüm
7. Ey Fuzûlî der ü divâra ğamum yazmağdan
Şâhid-i hâl-i dilümdür der ü divâr menüm

183 A₁ 50^b, B 75, A₂ 45^a, A₃ 58^b, KN 52^a, M 56^a, K 52^a, T₁ 131^a, P 262^a, S₁ 175^a, T₂ 57^b, S₂ 44^b, V 47^a, TT 50^b, S₃ 4^a, BN 38^b, TN 70^a, S₄ 74^b, S₅ 53^a, S₆ 53^b, S₇ 55^b, S₈ 45^a, S₉ 59^a, S₁₀ 55^b, S₁₁ 64^b, TZ 64^a.

183 || 1^a dide-yi: nâle-yi TT.

183 || 1^b eyledüñ: eyledüğün A₁ || olduğın: var mı A₁ var ise A₂, M.

183 || 2^a yoğ: yoğ A₃.

183 || 2^b yoğ: yoğ A₃.

4 Bu beyit M’de yoktur.

183 || 3^b bu ‘acebdür mi ki: bu ‘aceb merdümi [T, TD, D] || ağılar: ağıyâr S₁.

6 Bu beyit S₂ ve S₃’te yoktur.

183 || 4^a kim: ki A₁, B, K, M, S₄, S₅, [G] || şem‘: şüh M.

183 || 4^b itdi: - S₁ || günümi: günü S₁ || târ: bâr S₁.

8 Bu beyit S₂’de yoktur.

183 || 6^a ol: ey V || şüh: mâh T₂, TT || tökmege: dökmege S₁, B, K, S₃ kim töke [G] || kanın: kanımı V, P, S₃, S₈ kanını K || görenün: gözümün A₃, T₁, TT, T₂, BN, S₅, S₆, S₇, S₉, S₁₁, [G] gözün V, K benüm S₃, S₈ görin P görün S₉ görinenün S₄.

183 || 7^a divâra: divâr T₁, B || ğamum: ğam S₁, S₃ || yazmağdan: yazmağdan T₁, T₂, TT, S₅.

183 || 7^b hâl-i: hâlüm TT || dilümdür: olupdur TT.

184.

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ûlûn

1. Ol mâh vişâliyle hoş êt bir gâce hâlûm
Ëy ahter-i tâli' koma boynuñda vebâlûm
2. Feryâd ki ber vërmedi bî-dâddan özge
Gözyaşı ile besledüğüm tûrfe nihâlûm
- 3.⁴ Şınmış müje tek halk gözinden ahıdur yaş
Nezzâre-yi za'f-ı beden-i müy-mişâlûm
4. Ol şem' hayâliyle hoşem ola ki dâyim
Bu şûret ile çizgine fânûs-ı hayâlûm
5. Sûzândur odumdan tenüme sancılan oğlar
Pervâneym eý şem' tutuşmuş per ü bâlûm
6. Sâkî gam-ı devrân ile gâyetde melûlem
Bir câm-ı feraḥ-baḥş ile def' eyle melâlûm
7. Luṭf eyle Fuzûlî menüm aḥvâlûmi 'arz êt
Ol serve ki söyleşmege kıymadı mecâlûm

184 A₁ 50^b, B 75, A₂ 46^b, A₃ 58^b, KN 52^b, M 56^a, K 52^a, T₁ 130^b, P 262^a, S₁ 175^b, T₂ 58^a, S₂ 44^b, V 47^b, TT 51^a, S₃ 4^b, BN 39^a, TN 70^b, S₄ 75^a, S₅ 53^a, S₆ 54^a, S₇ 56^a, S₈ 45^a, S₉ 59^a, S₁₀ 56^a, S₁₁ 65^a, TZ 64^a.

184 || 1^a ol: eý M, K, S₁, S₃, T₁, T₂, P, TN, S₇, S₉, S₁₁, TZ || hoş êt: hayâliyle T₁.

184 || 2^a feryâd ki: feryâduma V.

184 || 2^b gözyaşı ile: gözyaşum ilen A₁, KN, S₄, [T, TD] || tûrfe: tâze A₃, TT.

4 Bu beyit S₂'de yoktur.

184 || 3^a şınmış: batmış M sîmin [G] || halk: za'f A₁ || gözinden: gözümünden A₁, A₂ göziden KN || ahıdur: ağıdup A₂ || yaş: su [G].

184 || 3^b za'f-ı: za'f u K || beden-i: bedenüm A₁ beden ü S₁, T₁ || müy-mişâlûm: müy-miyânûm A₂.

184 || 4^a ol: eý A₂, A₃, B, M, K, T₁, S₂, TT, P, TN, S₇, S₈, S₉ || hayâliyle: hayâlinle S₁ || hoşem: ola ki K || ola ki: kim ola A₂ ki ola S₂ ola K.

184 || 4^b bu: bir A₂, A₃, S₁, S₄.

184 || 5^a sancılan: şancılan A₂, KN, TT, S₂, M sancılır S₄.

184 || 5^b pervâneym: pervâneem A₁, B, A₃, T₁, T₂, V, S₃, S₄, TZ || şem': şûḥ S₄ || tutuşmuş: dutuşmuş S₃, B, T₂.

184 || 6^a gâyetde: gâyet ile V.

184 || 6^b ile: iledür S₄ || def' eyle: kııl def' T₂, TT, S₅ def'-i S₄, TZ.

184 || 7^b serve ki: serv ile T₁, A₃ || söyleşmege: söyleşmege A₁ || kıymadı: kıymadı S₂ kılmadı A₃ kılmadı S₃, TT, M.

185.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Her ḥabâb-ı eşküme bir 'aks şalmış peykerüm
Şâh-ı milk-i miḥnetem dutmuş cihânı leşkerüm
2. Ehl-i ḳadrem yanalı 'ışḳ odına pervâne-veş
Sürme-yi çeşm eylemişler şem'ler ḥâkisterüm
- 3.⁴ Cismümi yaḥduñsa pâ-mâl étme göñlümden saḳın
Külḥanem eksük degül ḥâkisterümde aḥkerüm
4. 'Işḳ ser-gerdānıyam göğsümde biñ biñ dāğlar
Bir sipihr-i sâ'irem şâbit cemî'-i aḥterüm
5. Çeşm târ-ı cismüme düzmişdi eşküme gevherin
Âḥ kim çarḥ üzmiş ol târı dağılmış gevherüm
6. N'ola her sâ'at od üstinde durursam 'üd tek
'Üd-ı bezm-i 'ışḳam âteşdür bisât u bisterüm
7. Êy Fuzûlî çoḥ melâmetden meni men' étme kim
Men nihâl-i gülşen-i derdem melâmetdür berüm

185 A₁ 51^a, İÜ 48^a, B 75, A₂ 47^a, A₃ 59^a, KN 52^b, M 56^b, K 52^b, T₁ 130^b, P 262^a, S₁ 175^b, T₂ 58^a, S₂ 45^a, V 47^b, TT 51^a, S₃ 5^a, BN 39^a, TN 71^a, S₄ 75^a, S₅ 53^b, S₆ 54^a, S₇ 56^b, S₈ 45^b, S₉ 59^b, S₁₀ 56^b, S₁₁ 65^a, TZ 64^b.

185 || 1^a şalmış: salmış A₁, V, S₄.

185 || 1^b dutmuş: tütmiş A₃.

185 || 2^a pervâne-veş: pervâne tek [G].

185 || 2^b çeşm: şem' A₁, S₄ || eylemişler: eylemişdür TT || şem'ler: şem'le V, M, [G].

4 Bu beyit A₁'de yoktur. İÜ'de bu gazelin ilk üç beyti bulunmamaktadır.

185 || 3^a cismümi: cismi S₃ || göñlümden: külinde A₂, S₂ || saḳın: şaḳın S₂, TT.

185 || 3^b ḥâkisterümde: ḥâkisterümden V.

185 || 4^a göğsümde: göñlümden TT sinemde S₂ || biñ biñ: miñ miñ A₁, KN yer yer S₂.

185 || 4^b sipihr-i sâ'irem: sipihrim sâ'ir ü [G].

185 || 5^a târ-ı: târı A₁, A₂, KN, [G] tārını T₂ tâ kim B, M, K, S₁, S₃, P, İÜ, S₇, S₁₀ pāküm T₁, S₈ -nāküm S₉ || eşküme: eşk T₂ yaşum V.

185 || 5^b üzmiş: urmuş T₂ || târı: târ-ı [G] || dağılmış: tökmüş V.

185 || 6^a üstinde: üstinden A₂, B, S₂, K, P, İÜ, TN, S₉, S₁₀ || durursam: tıurursam A₃ durursan T₁ || 'üd: düd A₁, A₂, A₃, B, KN, M, K, T₁, S₁, S₃, TT, P, İÜ, TN, S₄, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, [G].

185 || 6^b 'ışḳam: 'ayşam A₁, KN, S₄ || bisât u: bisât V, S₄.

185 || 7^a men': 'ayb A₁.

185 || 7^b berüm: yêrüm KN, S₁, V, M, S₄.

186.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1.² 'Aql yâr olsaydı terk-i 'ışk-ı yâr étmez midüm
İhtiyâr olsaydı râhat ihtiyâr étmez midüm
2. Lahza lahza şüretin görseydüm ol şîrîn lebûn
Sen gibi ey Bisütün men hem qarâr étmez midüm
- 3.⁵ Nêşe mahrem eyledün şem'î meni mahrûm édüp
Men senün bezmünde cân naqđin nişâr étmez midüm
- 4.⁷ Derdümü 'âlemde pinhân dutduğum nâ-çardur
Uğrasaydum bir tabibe âşkâr étmez midüm
- 5.⁹ Yâr ile ağyârı hem-dem görmege olsaydı şabr
Terk-i ğurbet eyleyüp 'azm-i diyâr étmez midüm
6. Vâ'izün küfrin menüm rüsvâlıgumdan kıl kıyâs
Anda sıdık olsaydı men takvâ şî'âr étmez midüm
- 7.¹² Ol gül-i handânı görmek mümkün olsaydı maña
Sen tek ey bûlbûl gülistâna güzâr étmez midüm
8. Ey Fuzûlî dağ-ı hicrân ile yanmış gönlümü
Lâlezâr açsaydı seyr-i lâlezâr étmez midüm

186 A₁ 51^a, İÜ 48^a, B 76, A₂ 47^a, A₃ 59^a, KN 53^a, M 56^b, K 52^b, T₁ 131^b, P 262^b, S₁ 176^a, T₂ 58^b, S₂ 45^a, V 48^a, TT 51^a, S₃ 5^a, BN 39^b, TN 71^a, S₄ 75^b, S₅ 53^b, S₆ 54^b, S₇ 57^b, S₈ 45^b, S₉ 59^b, S₁₀ 57^a, S₁₁ 65^b.

2 Bu beyit TT'de yoktur.

186 || 1^a yâr: - T₁.

186 || 2^b gibi: tegi A₁ kimi KN, [TD].

5 Bu beyit S₃'te yoktur.

186 || 3^a nêşe: nête TT || mahrem: mahrûm V || şem'î: şem'e V || mahrûm: mahrem V.

186 || 3^b cân naqđin: naqđ-i cân A₂, S₂, T₂, S₆, S₁₀ cân naqđim [G].

7 Bu beyit S₃'te yoktur.

186 || 4^a dutduğum: tıtdüğüm A₃ êtdüğüm A₁, KN, S₄.

186 || 4^b tabibe: hakîme T₂, TT, BN, S₅, S₆, [T].

9 Bu beyit S₅'te yoktur.

186 || 5^a yâr ile ağyârı: yârı ağyâr ile A₁.

186 || 6^a küfrin: bezmîn A₃, B, M, K, T₁, S₁, S₃, P, İÜ, TN, S₉, S₁₀ bezmün S₈ kızbin V, T₂, BN, S₇ günü S₅ || kıl: ét A₃.

186 || 6^b anda: onda A₁.

12 Bu beyit S₄'te yoktur.

186 || 7^b gülistâna: gülistânda M, K, S₁, P.

186 || 8^b seyr: terk S₃, İÜ geşt S₅.

187.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Êşigün taşını kan ile yudı çeşm-i terüm
Bes ki pākem taşı la'l eyledi feyz-i nazarum
2. Cigerüm dāğına merhem bulımadum senden
Nêce âh eylemeyem âh yanupdur cigerüm
3. Dêdi ol yâr seher vaḳti gelem lîk nê sūd
Vaḳt ma'lûm degül şâm ile birdür seherüm
- 4.⁵ Êy hoş ol şâm ki bî-ḥod gèdem ol kūya vü şubḥ
N'eyledüm anda dèyu gayrdan alam ḥaberüm
- 5.⁷ Düşmezem gönlüne ya'nî olubem eyle za'îf
Derd-i 'ışkuñla ki gözgüde⁹ görünmez eşerüm
6. Nêce biñ 'aşıka ancak bir oḥ atduñ dèmedüñ
Ki düşer birbirine bir nêce üftâdelerüm
7. Êy Fuzûlî dura menden ala ta'lîm-i vefâ
Nâ-geh er merḳad-i Mecnûna düşerse güzerüm

187 A₁ 51^b, İÜ 48^b, B 76, A₂ 47^b, A₃ 59^b, KN 53^b, M 57^a, K 53^a, T₁ 132^a, P 262^b, S₁ 176^a, T₂ 59^a, S₂ 45^b, V 49^a, TT 51^b, S₃ 5^b, BN 39^b, TN 71^b, S₄ 76^a, S₅ 54^a, S₆ 54^b, S₇ 56^b, S₉ 60^a, S₁₀ 58^a, S₁₁ 66^a.

187 || 1^a taşını: taşını B daşını A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅ daşı TT.

187 || 1^b bes ki pākem: pāklikdan A₁, V, S₂ pāklikden T₂, TT, BN, S₅, S₁₁ pāklikdan T₁, A₂, A₃, KN, S₄, S₆, S₇ yâ gül-feşân TN gör nê pākem S₁₀ || taşı: daşı A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅.

187 || 2^a dāğına: ḫanına T₂ || bulımadum: bulamadı [G].

187 || 2^b eylemeyem: eyleyem S₂ || yanupdur: yandurupdur S₂.

187 || 3^a yâr: mâh M, TT, [G] serv TN || vaḳti gelem: vaḳt gelüp V || nê: çî [G].

5 Bu beyit S₂ ve V'de yoktur.

187 || 4^a şâm: vaḳt S₁, B, S₃, İÜ, S₁₀ || kūya vü: kūya A₁, A₂, K, S₃, T₂, P, S₉ || şubḥ: ben [G].

187 || 4^b n'eyledüm: n'eylerem [G] || anda: onda A₁.

7 Bu beyit S₂ ve S₃'te yoktur.

187 || 5^a gönlüne: gönle T₁, V || olubem: oluban A₁, KN || eyle: öyle K, B, T₁, P, İÜ şöyle A₂, M.

187 || 5^b 'ışkuñla: 'ışkuñda A₁, V, T₂, BN, S₄, S₆, S₁₁ 'ışkda S₅ || gözgüde: göz göze A₃.

9 "gözgüde" kelimesi İÜ'de farklı yazılmıştır. Ancak bu hâliyle beyte anlam vermek oldukça güçtür: كورلوره. "kef" harfinin çizgisinin unutulduğu düşünüldüğünde A₃'teki "göz göze" okunuşuyla yakınlık arz ettiği varsayılabilir. "göz göre" okunuşu da bir başka seçenektir. "kef" harfinin çizgisi unutulmuş olsa dahi bu yazım "gözgüde" okunuşuna yakın görünmemektedir zira "ra" harfi açıktır. Okunuştan emin olunamadığı için dipnota alınamamıştır.

187 || 6^a biñ: miñ A₁, KN bir A₃.

187 || 6^b düşer: düşe İÜ, M, T₁, S₃, TN, S₇.

187 || 7^a dura: ḫura A₃ n'ola A₁ || vefâ: cünün A₁, KN, S₄ cefâ V hevâ [G].

187 || 7^b er: ez V ol T₂ || düşerse: düşer bir S₃.

188.

Mef'ûlû Fâ'ilâtün Mef'ûlû Fâ'ilâtün

1. Zülfi gibi ayağın kıymaz öpem nigârum
Yohdur anuñ yanında bir kılcı i'tibârum
2. İnşâf hoşdur ey ışık ancağ meni zebûn et
Hâ böyle miñnet ile geçsün mi rûzgârum
3. Bildi tamâm-ı âlem kim derdmend-i ışkâm
Yâ Rab henûz hâlüm bilmez mi ola yârüm
4. Vaşluñdan ayru n'ola kanum tökilse gül gül
Men gül-bün-i belâyem bu faşldur bahârum
5. Taşvîr eden vücûdum yazmış elümde sağâr
Ref olmağa bu şüret yoh elde ihtiyârum
6. Dür istemen zamânî mey neş'esin başumdan
Toprak olanda yâ Rab dürd-i mey et ğubârum
7. Rûsvâlarından ol meh şaymaz meni Fuzûlî
Divâne olmayam mı dünyâda yoh mı 'arum

188 A₁ 51^b, İÜ 48^b, B 77, A₂ 47^b, A₃ 59^b, KN 53^b, M 57^b, K 53^a, T₁ 132^a, P 262^b, S₁ 176^b, T₂ 59^a, S₂ 45^b, V 49^a, TT 51^b, S₃ 5^b, BN 40^a, TN 72^a, S₄ 76^a, S₅ 54^a, S₆ 55^a, S₇ 57^a, S₈ 46^a, S₉ 60^b, S₁₀ 58^b, S₁₁ 66^a.

188 || 1^a gibi: kimi A₁, KN, [T, TD].

188 || 1^b anuñ: onuñ A₁, KN || yanında: yolunda [G].

188 || 2^a ışık: dil A₁, A₃, TT 'ışık-ı dil T₁ || ancağ: yeter TT.

188 || 2^b böyle: beyle A₁, KN, TT, T₂, A₂, V, S₄, S₅, [T, G, TD] || ile: ilen TT.

188 || 3^a tamâm-ı: tamâm [G] || derdmend-i: mübtelâ-yı M.

188 || 3^b hâlüm: 'âlem [G] - S₁.

188 || 4^a n'ola kanum: kanum n'ola T₁, A₃, İÜ || tökilse: dökilse S₁, B, K, S₃, İÜ || vaşluñdan ayru n'ola kanum tökilse: hecride kanlu yaşum n'ola tökilse T₂.

188 || 4^b men: bir TT || belâyem: hazânem A₁, S₅, S₆, [G] fırâkam T₂, BN, [TD] bahâram S₄, S₁₀ || bu faşldur: nev-faşldur KN bu nev'dür T₂.

188 || 5^a vücûdum: bu şüret T₂.

188 || 6^a dür: tûr A₃ || istemen: istemeñ V etmegil S₂ || neş'esin: sayesin A₂, İÜ, A₃, B, M, K, T₁, S₁, S₂, V, S₃, S₄, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁ || zamânî mey sayesin başumdan: başumdan mey neş'esin zamânî T₂.

188 || 6^b toprak: toprak TT toprağ A₃, A₂, S₂, S₃ toprağ A₁, KN, T₂, S₄, S₅ toprağ V || olanda: olupda T₁ edende A₃.

188 || 7^a rûsvâlarından: rûsvâlarumda S₁ || şaymaz: şanmaz TT, [G] yazmış A₃.

188 || 7^b dünyâda: 'âlemde A₃, T₁, S₃, İÜ, TN, S₇.

189.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Dürd-veş ser-geşte-yi cām u harāb-ı bâdeem
İ'tibārum yoh̄ ayak toprağı bir üftādeem
2. Hiç reng ilen maña âbādlık mümkün degül
Men harāb-ı bâde-yi şāf u 'izār-ı sādeem
3. Demezem degmez maña ğamzeñ hadengi yā deger
Degme kaydı çekmezem 'ālemde bir âzādeem
- 4.⁵ Âb-ı çeşmüm çizginür küyuñda ammā kâdri yoh̄
Demesün bu devrde kimse ki merdüm-zādeem
- 5.⁷ Zāhidā menden nē hāşıl kim oñırsan mescide
Mende tã'at yoh̄ hemān âlāyiş-i seccādeem
- 6.⁹ Çarlı devrinden nē hāşıl kim vērür tağyır-i zevk
Durmadın zevk arturur miskīn-i devr-i bâdeem
7. Zevk istersen Fuzûlî terk-i dünyā kıl ki men
Bulmadum bir zevk bundan ğayrı tā dünyādaem

189 A₁ 52^a, İÜ 49^a, B 77, A₂ 48^a, A₃ 60^a, KN 54^a, M 57^b, K 53^b, T₁ 132^b, P 263^a, S₁ 176^b, T₂ 59^b, S₂ 46^a, V 49^b, TT 52^a, S₃ 6^a, BN 40^b, TN 72^b, S₄ 76^b, S₅ 54^b, S₆ 55^a, S₇ 57^a, S₉ 60^b, S₁₀ 58^b, S₁₁ 66^b.

189 || 1^a dürd-veş: dürd-keş V, S₅, S₉ || cām u: cām T₁, A₁, KN, A₃, K, V, TN || harāb-ı: şarāb-ı T₁, V.

189 || 1^b i'tibārum: ihtiyārum TT || ayak: ayağ T₂, S₁, V, A₁ || toprağı: toprağı T₂, A₂, B, K, S₅ tofrağı V.

189 || 2^a reng ilen: reng ile A₁, V, S₃, S₂, B, İÜ, S₄, S₁₀ renginlen S₁ || maña: benüm S₃, İÜ || âbādlık: âbādliğ A₂, KN, T₂, S₄, S₅.

189 || 3^a hadengi: hayālî A₃, B, M, K, T₁, S₁, S₃, İÜ, TN, S₇, S₉, S₁₀ || deger: diger B || degmez maña ğamzeñ hadengi: ğamzeñ hadengi baña degmez V.

189 || 3^b degme: veh ki S₁ || kaydı: kaydın T₁ || âzādeem: üftādeem A₃.

5 Bu beyit S₄'te yoktur.

189 || 4^a küyuñda: küyında A₃.

189 || 4^b kimse ki: bir kimse A₃ || bu devrde kimse ki: yā rāb bu devrde kimse TT.

7 Bu beyit S₂ ve TT'de yoktur.

189 || 5^a oñırsan mescide: eder tağyır-i zevk S₃.

189 || 5^b tã'at: tãkat K || âlāyiş-i: ârāyiş-i S₁, İÜ.

9 Bu beyit S₃ ve S₅'te yoktur.

189 || 6^a devrinden: zevkından A₁, KN, TT, S₂, A₂, S₄, S₆, S₇ || kim: çün T₂ || vērür: édüp A₃ eder İÜ || zevk: hāl T₂, TT.

189 || 6^b durmadın: çırmadın A₃ vërmedin A₁, KN, TT, BN, S₄, [G] devrden A₂, S₂, TN, [T] durmayup T₂ || devr: zevk S₁, A₃ cām T₂.

189 || 7^a istersen: isterseñ S₂, A₃ || ki men: müdām A₃.

189 || 7^b bir zevk bundan: bu zevkı andan A₃, S₇ bu zevk andan TN bir zevk andın BN bir zevk mundan A₁, V, T₂, TT, S₆, S₁₁ || ğayrı: ğayr A₁, İÜ, B, KN, TT, T₂, V, S₃, S₄, S₅, S₆, S₁₀, S₁₁ – BN || tā: tā ki bu BN.

190.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

1. Cânlar vèrüp senün gibi cānāna yètmişem
Raḥm eyle kim yétince saña cāna yètmişem
2. Şükrāne-yi vişālüne cān vèrdüğüm bu kim
Çoḡ derd çekmişem ki bu dermāne yètmişem
3. Hālüm dèyüp murāduma yètsem 'aceb degül
Bir bendeem ki dergeh-i sulṭāne yètmişem
4. Mür-ı muḥaḳḳarem ki serāsime çoḡ gezüp
Nā-gāh bârgāh-ı Süleymāne yètmişem
5. Bir bülbülem ki gülşen olupdur nişīmenüm
Yâ tûṭiyem ki bir şekeristāne yètmişem
6. Devr-i felek müyesser édüpdür murādumı
Güyâ ki ṭālib-i güherem kâne yètmişem
7. Miskīn Fuzūliyem ki saña dutmışam yüzüm
Yâ bir kemīne ḳaṭre ki 'ummāne yètmişem

190 A₁ 52^a, İÜ 49^a, B 77, A₂ 48^b, A₃ 60^b, KN 54^a, M 58^a, K 54^a, T₁ 133^a, P 263^a, S₁ 177^a, T₂ 59^b, S₂ 46^a, V 49^b, TT 52^a, S₃ 6^a, BN 40^b, TN 72^b, S₄ 77^a, S₅ 54^b, S₆ 55^b, S₇ 58^a, S₈ 46^a, S₉ 61^a, S₁₀ 53^a, S₁₁ 67^a.

190 || 1^a gibi: kimi A₁, KN, [T, TD].

190 || 3^a hālüm: derdim [G] || yètsem: irsem A₃, T₁.

190 || 7^a dutmışam: tütmişam A₃ || yüzüm: ümmid S₁.

190 || 7^b ḳaṭre ki: ḳaṭre A₁, K ḳatreyem ki B || 'ummāne: 'ummān V.

191.

Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlün

1. Yâr hâl-i dilümi zâr bilüpdür bilübem
Dil-i zârumda nè kim var bilüpdür bilübem
2. Yârı ağyâr bilüpdür ki maña yâr olmaz
Men dağı anı ki ağyâr bilüpdür bilübem
- 3.⁴ Zülfini ehl-i vefâ şaydına dâm eyleyli
Meni ol dâma giriftâr bilüpdür bilübem
4. Men nè hâcet ki kılam derd-i dilüm yâre ‘iyân
Kamu derd-i dilümi yâr bilüpdür bilübem
5. Yâr hem-şoğbetüm olmazsa Fuzûlî nè ‘aceb
Özine şoğbetümi ‘âr bilüpdür bilübem

191 A₁ 52^b, İÜ 49^b, B 78, A₂ 48^b, A₃ 60^b, KN 54^b, M 58^a, K 54^a, T₁ 133^a, P 263^a, S₁ 177^a, T₂ 60^a, S₂ 46^b, V 50^a, TT 52^a, S₃ 6^b, BN 41^a, TN 73^a, S₄ 77^b, S₅ 55^a, S₆ 56^a, S₇ 58^b, S₈ 46^b, S₉ 61^a, S₁₀ 53^a, S₁₁ 67^a.

191 || 1^a bilübem: bilürem A₁, A₃, B, KN, M, K, T₂, TT, P, [G].

191 || 1^b dil-i: hâl-i M, K || bilübem: bilürem A₁, A₃, B, KN, M, K, T₂, TT, P, [G].

191 || 2^b bilübem: bilürem A₁, A₃, B, KN, M, K, T₂, TT, P, [G].

4 Bu beyit TT’de yoktur.

191 || 3^a şaydına: kaydına S₂, A₂ kasdına [G].

191 || 3^b meni: men hem KN, T₁ || bilübem: bilürem A₁, A₃, B, KN, M, K, T₂, TT, P, [G].

191 || 4^a kılam derd-i dilüm yâre ‘iyân: kılam şerh aña derd-i dilümi S₃, B, K, M, İÜ kılam şerh aña derd-i dili S₁, P aña şerh kılam derd-i dili S₉.

191 || 4^b kamu derd-i dilümi yâr bilüpdür: dil-i zârumda nè kim var bilüpdür A₃, B, M, K, T₁, S₁, P, TN, S₇, S₉ gam-ı derd-i dilümi yâr bilüpdür S₄ || bilübem: bilürem A₁, KN, TT, T₂, A₃, B, M, K, P, [G].

191 || 5^a şoğbetüm: şoğbeti A₃ || olmazsa: olsa V.

191 || 5^b özine: özüme S₂ || şoğbetümi: şoğbetini A₃, S₂ || bilübem: bilürem A₁, A₃, B, KN, M, K, T₂, TT, P, [G].

192.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Hış ol zamân ki hârim-i vişâle mahrem idüm
Nê mübtelâ-yı belâ nê muqayyed-i ğam idüm
2. Gezerdüm itlerün içre fezâ-yı küyuında
Yêrüm bihişt-i berîn idi men bir Âdem idüm
3. Hemîşe secdegehüm hâk-i âsitânuñ idi
Bu i'tibâr ile bir ser-bülend-i 'âlem idüm
- 4.⁴ Gedâ-yı küyuñ idüm böyle zilletüm yoğ idi
Serîr-i salţanat-ı ħurbda mu'azzam idüm
- 5.⁶ Zamân zamân eşer-i pertev-i cemâlüniden
Mu'âlic-i dil-i pür-derd ü çeşm-i pür-nem idüm
- 6.⁸ Ziyâde ğam-zedeem hecr ile hoş ol günler
Ki men bu ğam-zedelikden ziyâde ħurrem idüm
7. Fuzûlî olmaz imiş miĥnet-i firâka müfid
Bu zevĥ zikri ki bir vaĥt yâre hem-dem idüm

192 A₁ 52^b, İÜ 49^b, B 78, A₂ 49^a, A₃ 61^a, KN 54^b, M 58^b, K 54^b, T₁ 133^b, P 263^b, S₁ 177^b, T₂ 60^a, S₂ 46^b, V 50^a, TT 52^b, S₃ 6^b, BN 41^a, TN 73^a, S₄ 77^b, S₅ 55^a, S₆ 56^a, S₇ 58^a, S₈ 46^b, S₉ 61^b, S₁₀ 53^b, S₁₁ 67^b.

192 || 1^a ol: - V.

192 || 2^a itlerün: itleri A₁ || içre: ile M || küyuında: küyında T₂.

4 Bu beyit V'de yoktur.

192 || 4^a böyle: beyle A₁, KN, T₂, A₂, S₄, [T, G, TD] hiç S₅ || yoğ: yoğ A₂, A₃, S₂, M.

6 Bu beyit S₂'de yoktur.

192 || 5^b pür-derd ü: pür-derd V pür-derde A₂ || çeşm-i: çeşm ü T₂.

8 Bu beyit V'de yoktur.

192 || 7^a miĥnet-i: miĥnet ü T₁, TT.

192 || 7^b zikri: zikr V rüy S₂ fikri [G] || hem-dem: mahrem V, A₁, KN, TT, T₂, BN, S₄, S₅, S₆, [G].

193.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ney gibi her dem ki bezm-i vaşluñı yâd eylerem
Tâ nefes vardur kıru cismümde feryâd eylerem
2. Rûz-ı hicrândur sevin ey murğ-ı rûhum kim bugün
Bu kıfesden men seni elbette âzâd eylerem
3. Vehm êdüp tâ şalmaya sen mâha mihrin hîç kim
Kime yetsem zûlm u cevrüñden aña dâd eylerem
4. Kıan yaşıum kıılmaz vefâ giryân gözüm isrâfına
Munca kim her dem ciger kıanından imdâd eylerem
5. İncimen her nêce kim ağıyâr bî-dâd eylese
Yâr cevriyçün göñül bî-dâda mu'tâd eylerem
6. Bilmişem bulman vişâlün lîk bir ümmîd ile
Gâh gâh öz hâtır-ı nâ-şadumı şâd eylerem
7. Levh-i 'âlemden yudum eşk ile Mecnûn adını
Ey Fuzûlî men dağı 'âlemde bir ad eylerem

193 A₁ 53^a, İÜ 50^a, B 78, A₂ 49^a, A₃ 61^a, KN 55^a, M 59^a, K 54^b, T₁ 133^b, P 263^b, S₁ 177^b, T₂ 60^b, S₂ 46^b, V 50^b, TT 52^b, S₃ 7^a, BN 41^b, TN 73^b, S₄ 78^a, S₅ 55^a, S₆ 56^a, S₇ 58^b, S₈ 47^a, S₉ 61^b, S₁₀ 56^a, S₁₁ 67^b.

193 || 1^a gibi: kimi A₁, KN, [T, TD] || dem: geh A₁, KN, [G] || vaşluñı: vişâlünü S₅.

193 || 1^b vardur: var bu S₂.

193 || 3^a tâ: kim T₁ || sen: ol [G] || mâhâ: mâh T₁ || mihrin: mihir S₁ mihri M mihrünü S₂.

193 || 3^b zûlm u cevrüñden aña: zûlm cevrüñden aña T₁, P, S₉ zûlm cevrenden aña V cevri ü zûlmünden oña A₁ cevri ü zûlminden oña T₂ cevri ü zûlmünden aña S₄ cevri ü zûlmünden aña KN, [T, TD] || dâd: yâd T₂.

193 || 4^a isrâfına: girdâbına A₁ || kıılmaz: êtmez [G].

193 || 4^b munca: bunca A₂, B, M, K, T₁, S₂, S₃, İÜ || kıanından: kıanında KN, S₁.

193 || 5^a eylese: eyleye İÜ.

193 || 5^b mu'tâd: münkad [G].

193 || 6^a bulman: yolın T₁ || vişâlün: firâkuñ T₁ vişâlin [T, G, TD] || bir: bu TT, T₂, A₁, KN, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₁, [T, TD, D].

193 || 7^a levh-i: levh [T] || 'âlemden: 'âlemde S₁, A₂.

194.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Şem'-i şâm-ı fırkatem şubh-ı vişâli n'eylerem
Bulmuşam yanmağda bir hâl özge hâli n'eylerem
2. Ğayra 'arz êt her nè esbâbuñ ki var êy dehr-i dñn
Men ki ehl-i zevkâm esbâb-ı melâli n'eylerem
3. Yoñ 'aceb ger mâla rağbet milke kılman iltifât
Men gedâ-yı küy-ı 'ışkâm milk ü mâli n'eylerem
4. Ehl-i hâlem dème büt vaşfın maña êy büt-perest
Hâl bilmez dil-ber-i şâhib-cemâli n'eylerem
5. İhtimâl-i hecr teşvîşine degmez zevk-ı vaşl
Vaşl kim var anda hicrân ihtimâli n'eylerem
6. Nahl-i kıddüñ isterem k'andan belâdur hâşılum
Bağmazam şimşâda ber vèrmez nihâli n'eylerem
7. Êy Fuzûlî kıl kemâl-i 'aql kesbin yoğsa men
Kâmil-i 'ışkâm dañı özge kemâli n'eylerem

194 A₁ 53a, İÜ 50b, B 79, A₂ 49b, A₃ 61b, KN 55a, M 59a, K 55a, T₁ 134a, P 263b, S₁ 178a, T₂ 61a, S₂ 47a, V 50b, TT 53a, S₃ 7b, BN 41b, TN 74a, S₄ 78b, S₅ 55b, S₆ 56b, S₇ 59a, S₈ 47a, S₉ 62a, S₁₀ 60a, S₁₁ 68a, TZ 65a.

194 || 1^a şem'-i: şem' ü T₁.

194 || 1^b yanmağda: 'ışkuñda TT, A₁, KN yanmağda T₂, S₅ || bulmuşam: tapmışam [T, TD, D] || bir hâl: hâli [G].

194 || 2^b men ki ehl-i zevkâm esbâb-ı melâli n'eylerem: men gedâ-yı küy-ı 'ışkâm milk ü mâli n'eylerem A₁, A₂, A₃, B, KN, M, K, T₁, S₁, T₂, S₂, S₃, P, İÜ, BN, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, [T, G] || men ki: ben bir V.

194 || 3^a 'aceb ger: eger S₄ || iltifât: i'tibâr A₃.

194 || 3^b men gedâ-yı küy-ı 'ışkâm milk ü mâli n'eylerem: men ki ehl-i zevkâm esbâb-ı melâli n'eylerem A₁, A₂, B, KN, M, T₂, S₂, S₃, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₀, S₁₁, [T, G] men bir ehl-i zevkâm esbâb-ı melâli n'eylerem İÜ, S₁, K, P, TN, S₈, S₉ men bir ehl-i zevkâm u esbâb-ı mâli n'eylerem A₃, T₁ men bir ehl-i zevkâm esbâb ü melâli n'eylerem S₇.

194 || 4^a vaşfın: hâlin A₁.

194 || 4^b cemâli: kemâli A₁.

194 || 5^b anda: onda A₁.

194 || 6^a kıddüñ: kıddüm V || k'andan: andan İÜ.

194 || 7^a êy: sen A₁, KN, T₂, A₂, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₁, TZ, [T, G, TD] || kemâl-i: kemâl u V, T₂, BN, S₈ kemâlün S₅ || 'aql: 'ışk S₃, İÜ fazl A₃, B, K, T₁, S₁, V, T₂, P, BN, TN, S₇, S₈, S₉, TZ - S₅ || kesbin: kesbini S₅ vaşfın S₁₁.

194 || 7^b 2. mısra: ey Fuzûlî men dañı âlemde bir ad eylerem A₁.

195.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Bâğa girdüm ser-i küyuñ añup efgân êtdüm
Gül görüp yâduñ ile çāk-i girîbân êtdüm
2. Baḡuban nergise bîmâr gözün kıldum yâd
Nergisi nâle vü efgânuma ḡayrân êtdüm
3. Ğonce-yi lâle dème dâğ karasın kıparup
Al vâlâya şarup sebze de pinhân êtdüm
4. Gül-i ter üzre düşen şebneme düşdi nazarum
Gözümü şevķ-ı cemâlünle dūr-efşân êtdüm
5. Berg-i gül şanma ki ḡûn-âbe tōken demde gözüm
Nēce yaprağa ciger kıanı silüp⁷ kıan êtdüm
6. Göricek sünbülü añdum şiken-i kākülünî
Sünbülü girye vü âḡ ile perîşân êtdüm
7. Êy Fuzûlî revîş-i 'aķl melûl êtdi meni
Schv kıldum ki cünün derdine dermân êtdüm

195 A₁ 53^b, İÜ 50^b, B 79, A₂ 50^a, A₃ 61^b, KN 55^b, M 59^b, K 55^a, T₁ 134^b, P 263^b, S₁ 178^a, T₂ 61^a, S₂ 47^a, V 51^a, TT 53^a, S₃ 7^b, BN 42^a, TN 74^a, S₄ 78^b, S₅ 56^a, S₆ 57^a, S₇ 59^a, S₈ 47^b, S₉ 62^a, S₁₀ 60^a, S₁₁ 68^b, TZ 65^a.

195 || 1^a añup: görüp A₃.

195 || 1^b ile: ilen A₂, KN, M, K, S₁, S₂, P, S₄, S₁₁, [T].

195 || 2^a nergise: nergis-i S₄ || bîmâr: 'ayyâr A₂, B, M, K, S₁, S₂, P, S₉ bîmâre S₄ || gözün: gözünî S₂.

195 || 2^b nâle vü: nâle A₁ zâr ile V || efgânuma: efgân ile KN, M, T₂ || ḡayrân: bîdâr T₂.

195 || 3^a Ğonce-yi: Ğonce vü A₃, S₂, M, S₅, S₇, S₈, [G, TD] || dème: dēmen S₄.

195 || 3^b sebze de: sebze A₂.

195 || 4^b şevķ: şem' S₃, [TD, D] || cemâlünle: cemâliyle V, A₁, S₅ cemâlünden S₁ cemâlünde B, A₂, A₃, M, K, T₁, P, S₂, TN, S₇, S₈, S₉.

195 || 5^a tōken: dōken V, S₁, B, K, S₃, İÜ || demde gözüm: didelerüm V, S₄.

195 || 5^b yaprağa: toprağa T₁, T₂, A₁, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₉, S₁₁, TZ, [G] tofrağı V toprağı BN, S₁₀ || silüp: şalup T₂, BN, S₄, S₅, S₁₀, S₁₁, TZ, [T, G, TD] tōküp V.

7 Silüp kelimesinin yazımında farklı imlalar kullanılmıştır: A₁ سيلب; İÜ, B, A₂, M, T₁, TT, S₃ سيلوب; KN, A₃, S₁ سيلوب; K سيلب .

195 || 6^a göricek: görüben A₁ || sünbülü: sünbül T₁, A₁ || añdum: aldim S₁ andum V || kākülünî: kākülünü V.

195 || 6^b sünbülü: sünbül K || girye: nâle [G] || âḡ ile: âḡımla [G].

195 || 7^a melûl: kıabül S₁, K || meni: bizi T₁.

195 || 7^b kıldum: êtdüm S₅.

196.

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ûlûn

1. Hicrân ile yanar geceler rişte-yi cânım
Rûşen ola ey şem' saña süz-ı nihânum
2. Bir şem'-i şebistân-ı belâyem ki degül kem
Tâ men diriyem süz-ı dil ü eşk-i revânum
3. Ey hâlvetüme şem'-i ruhından birağan nûr
Dîdârûña müştâk idi çeşm-i nigerânum
4. Sensüz geceler âh u figânum meh eşitdi
Ey meh saña hem yêtdi ola âh u figânum
5. Cânâ nè revâdur ki çeküp tiğ dem-â-dem
Ġamzeñ söke cismüm dele bağrum içe xanum
6. Hem-reng-i lebûndür dëyü kaç'-ı nazar êtmez
Hûn-ı cigerümden müje-yi eşk-feşânum
7. Pinhânî odum 'âleme fâş oldu Fuzûlî
Yâ Rab ki menüm şem' gibi yana zebânum

196 A₁ 53^b, İÜ 51^a, B 79, A₂ 50^a, A₃ 62^a, KN 56^a, M 59^b, K 55^b, T₁ 134^b, P 264^a, S₁ 178^a, T₂ 61^b, S₂ 47^b, V 51^b, TT 53^a, S₃ 8^a, BN 42^a, TN 74^b, S₄ 79^a, S₅ 56^b, S₆ 57^a, S₇ 59^b, S₈ 47^b, S₉ 62^b, S₁₀ 60^a, S₁₁ 68^b, TZ 65^b.

196 || 1^a geceler: bu gece TT.

196 || 2^b dil ü: dil KN, V, A₃, T₁.

196 || 3^a ruhından: ruhuñdan T₁, S₃, A₁, V nûrından K || birağan: birağan A₃, S₂.

196 || 3^b didârûña müştâk idi: müştâk idi didârûña A₂, S₂.

196 || 4^a âh u figânum: süz-ı nihânum A₃, T₁ || meh eşitdi: göge yêtdi T₂.

196 || 4^b meh: mâh S₄ || saña hem: hem saña K saña S₄ || ola: ola mı K || hem yêtdi ola: yitdi ola bu [G].

196 || 5^a cânâ nè: cânâ V || tiğ: tiğ-ı [T, TD].

196 || 5^b cismüm: çeşmüm T₁ || dele: dile B, [T] || içe: döke S₃, S₁, B, K, M, P, İÜ, S₈, S₉, TZ, [G].

196 || 6^b hûn-ı: hûnîn A₃, V, S₃, İÜ, S₇.

196 || 7^b gibi: kimi KN, TZ, [T, TD] || zebânum: ziyânum S₁.

197.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Tutuşdı ğam odına şād gördüğün gönlüm
Muqayyed oldu ol âzād gördüğün gönlüm
2. Diyâr-ı hecrde seyl-i sitemden oldu ħarâb
Fezâ-yı ışkda âbâd gördüğün gönlüm
3. Nê gördi bâdede bilmen ki oldu bâde-perest
Mürîd-i meşreb-i zühhâd gördüğün gönlüm
4. Firâkuñ odını gördükçe mûm tek eridi
Şebât u şabrda fûlâd gördüğün gönlüm
5. Getürdi 'acz görüp 'ışk müşkil olduğunu
Kamu hünerele üstâd gördüğün gönlüm
6. Degüldi beyle deminde bir ehl-i 'ışret idi
Bu kanlar içmege mu'tâd gördüğün gönlüm
7. Fuzûlî eyledi âheng-i 'ıyş-ĥâne-yi Rûm
Esîr-i miĥnet-i Bağdâd gördüğün gönlüm

197 A₁ 54^a, İÜ 51^b, B 80, A₂ 50^b, A₃ 62^a, KN 56^a, M 60^a, K 55^b, T₁ 135^a, P 264^a, S₁ 178^b, T₂ 61^b, S₂ 47^b, V 51^b, TT 53^b, S₃ 8^b, BN 42^b, TN 75^a, S₄ 79^b, S₅ 56^b, S₆ 57^b, S₇ 60^a, S₈ 48^a, S₉ 63^a, S₁₀ 59^a, S₁₁ 69^a, TZ 65^b.

197 || 1^a tutuşdı: tutuşdı A₃ dutuşdı S₃, B, İÜ dolaşdı T₂, TT, BN, S₅ || ğam odına: dâm-ı ğama T₂, TT, BN, S₅.

197 || 1^b ol: - B.

197 || 2^a seyl-i sitemden: seyl-âb-ı ğamdan M.

197 || 2^b âbâd: ol âbâd M âzâd S₅.

197 || 3^a ki: kim A₁, A₃, KN, T₁, TZ.

197 || 4^a gördükçe: gördükde A₃, B, S₃, İÜ, S₇, S₁₀, [G].

197 || 4^b şebât u: şebât T₁, A₁, KN, T₂, V, TN, S₄, S₇, S₈, S₁₀ || şabrda: şabra bir K || fûlâd: pûlâd A₂, S₂, T₂, TZ.

197 || 5^b üstâd: âzâd T₂.

197 || 6^a beyle: böyle B, A₃, M, S₂, S₃, TT, İÜ || deminde bir: ĥiredmend TT || 'ışret: meşreb A₃, [G].

197 || 7^a 'ıyş: 'ışk T₁ ehl-i TT || ĥâne-yi: 'ışret-i TT.

198.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Kaçan kim kâmetüñden ayru seyr-i büstân êtdüm
Koparup eşk seyl-âbıyla biñ servi revân êtdüm
2. Götürdüm gird-bād-ı âh ile hırşide tapşurdum
Gubâr-ı reh-güzâruñ cevherin gözden nihân êtdüm
3. Nişân-ı şûret-i hûbuñ vërüp bütler sücûdında
Fesâd-ı i'tikâdın kâfirüñ hâtır-nişân êtdüm
4. Olup ser-mest kıldum neş'e-yi zevk-ı lebûñ zikrin
Meye râgıb olanlar küfrini hâlka 'ıyân êtdüm
5. Görüp divârlarda Kûh-ken nakşın dêmeñ 'âşık
Menem 'âşık ki dutdum deşt terk-i hânümân êtdüm
- 6.⁷ Reh-i 'ışkında ol gül-ruh ciger kân êtdüğim bilmiş
Çeker her dem maña tığ-ı siyâset şanki kan êtdüm
7. Fuzûlî şâh-bâz-ı evc-i istiğnâ iken bilmen
Nê sehv êtdüm ki bu virâne deyri âşiyân êtdüm

198 A₁ 54^a, İÜ 51^b, B 80, A₂ 50^b, A₃ 62^b, KN 56^a, K 56^a, T₁ 135^a, P 264^a, S₁ 178^b, T₂ 62^a, S₂ 48^a, V 52^a, TT 53^b, S₃ 8^b, BN 43^a, TN 75^a, S₄ 79^b, S₅ 57^a, S₆ 57^b, S₇ 60^a, S₈ 48^a, S₉ 63^a, S₁₀ 59^b, S₁₁ 69^b, TZ 65^a-TZ 66^a.

198 || 1^a kaçan: haçan A₁, KN, V, T₂, S₅, TZ, [T] || seyr-i: serv-i S₃, İÜ.

198 || 1^b seyl-âbıyla: seyl-âbına A₁, S₅ || biñ: miñ A₁, KN || servi: serv V, S₁, S₃, K, TZ.

198 || 2^a götürdüm: koparup [G] || ile: ilen S₁ || hırşide: gerdüna B || tapşurdum: tapşurdum A₃ dapşurdum K, V.

198 || 3^a nişân-ı: nişânın S₂ || vërüp: görüp T₂.

198 || 3^b fesâd-ı: fesâdın S₃ || i'tikâdın: i'tikâd S₃ || kâfirüñ: kâfirin TT.

198 || 4^a olup: ol V || neş'e-yi zevk-ı: teşne-yi zevk-ı S₄, S₅ zevk ile şirin [G].

198 || 4^b meye: baña V.

198 || 5^a divârlarda: divârda S₂ || nakşın: nakşı S₄ || dêmeñ: dême S₄.

198 || 5^b ki: - S₂ || dutdum: ıtdum A₃ || deşt: deşt ü A₂, K, T₂, S₃, P, İÜ, TN, S₅, S₆, [T] || hânümân: hânümân K, B, A₃ || dutdum deşt terk-i hânümân: seyl-i eşkümi başumdan V.

7 İÜ'de bu gazelin son iki beyti yoktur.

198 || 6^a 'ışkında: 'ışkuñda A₁, T₁, S₄ 'ışkda V || êtdüğim: olduğum A₂, S₅ êtdüğün V.

198 || 6^b şanki: şan ki [T].

198 || 7^a bilmen: bilmem S₃ bildüm A₁.

198 || 7^b deyri: milki A₂, S₂.

199.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Muḥālîf devrden gül-gün şarâbı kıana deġşürdüm
Sürûdın çeng ü 'üduñ nâle vü efgâna deġşürdüm
2. Dahı zevk-ı vişâl-i düst şevkın istemeñ menden
Ki men zevk-ı vişâli miḥnet-i hicrâna deġşürdüm
3. Meni ey bâġbân ma'zûr dut gülzâr seyrinden
Ki men gülzâr seyrin külbeyi aḥzâna deġşürdüm
- 4.⁵ Gönül vërdüm fenâ vü fakra terk-i i'tibâr ëtdüm
Bi-ḥamdi'llâh ki âḥir küfrümi imâna deġşürdüm
- 5.⁷ Gönülden zevk bulmazdum çıḥardum çâk göġsümden
Kaşı yaylar ḥadengiyle gelen peykâna deġşürdüm
6. Niķâb-ı şüret-i hâl eyledüm ḥûn-ı ciger seyin
'İyân rüsvâlığı derd ü ġam-ı pinhâna deġşürdüm
7. Fuzûlî mende zevk-ı 'âfiyet az iste kim çoḥdan
Men anı ârzü-yi ṭal'at-ı cânâna deġşürdüm

199 A₁ 54^b, B 80, A₂ 51^a, A₃ 62^b, KN 56^b, M 60^b, K 56^b, T₁ 135^b, P 264^b, S₁ 179^a, T₂ 62^a, S₂ 48^a, V 52^a, TT 54^a, S₃ 9^a, BN 43^a, TN 75^b, S₄ 80^a, S₅ 57^a, S₆ 58^a, S₇ 60^b, S₈ 48^a, S₉ 63^b, S₁₀ 59^b, S₁₁ 69^b, TZ 66^b.

199 || 1^a devreden: devrde S₄ || şarâbı: şarâbın A₁, V.

199 || 1^b sürûdın: sürûdı S₃ sürûd-ı T₁ || çeng ü: çeng K, T₁ || 'üduñ: 'üdn A₁, KN 'üdi S₃ || nâle vü: nâle K.

199 || 2^a şevkın istemeñ menden: şevkı istemeñ benden T₂ vaşlın istemen benden V.

199 || 2^b vişâli: vişâl-i K, [G] || miḥnet-i: mihneti [G].

199 || 3^a dut: tut A₃ || seyrinden: seyrinde T₁.

5 Bu beyit S₁'de yoktur.

199 || 4^a fenâ vü: fenâ A₁, V || fakra: fakra vü V fakır S₄.

7 Bu gazelin son üç beyti S₅'te yoktur.

199 || 5^a gönülden: gönülünden V || bulmazdum: bulmayup S₂ bulmadum V || göġsümden: sinemden S₂, A₁.

199 || 5^b yaylar: yâlar A₃, B, S₃ || ḥadengiyle: ḥadengiyle M ḥadenginden V.

199 || 6^b rüsvâlığı: rüsvâlığın T₁, S₁, A₃.

199 || 7^b men anı: men onı A₁ || ṭal'at: şüret TT || cânâna: hicrâne V.

200.**Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün**

1. Kıldı ol serv seher nâz ile hammâma hırâm
Şem‘-i ruhsârı ile oldu münevver hammâm
2. Görinürdi bedeni çâk-i girîbânından
Câmeden çıldı yeñi ayını gösterdi tamâm
3. Nîl-gün fuṭaya şardı beden-i ‘üryanın
Şan benefşe içine düşdi muḳaşşer bādām
4. Oldı pâ-büs-ı şerifiyle müşerref leb-i havz
Buldu didâr-ı laṭîfiyle ziyâ dîde-yi cām
5. Şandılar kim şatılur dâne-yi dürr-i ‘arâkı
Urdı el kîseye çoḡlar kılup endîşe-yi hām
6. Kâkülün şâne açup kıldı hevâyı müşgîn
Tiğ müyün daḡıdup êtdi yeri ‘anber-fâm
7. Ṭâs elin öpdi ḥased kıldı kara baḡrumı su
Yêtdi şu cismine reşk aldı tenümden ârām

200 A₁ 54^b, B 81, A₂ 51^b, A₃ 63^a, KN 57^a, M 60^b, K 56^b, T₁ 136^a, P 264^b, S₁ 179^a, T₂ 62^b, S₂ 48^b, V 52^b, TT 54^a, S₃ 9^a, BN 43^b, TN 76^a, S₄ 80^b, S₅ 57^b, S₆ 58^a, S₇ 60^b, S₈ 48^b, S₉ 63^b, S₁₀ 57^b, S₁₁ 70^a, TZ 66^b.

200 || 1^a ol serv: ol A₁ || seher: sehî V.

200 || 1^b oldı: boldı V || münevver: müzeyyen KN, T₂, TT, BN, S₅, S₆, S₈, [G].

200 || 2^b çıldı: - V.

200 || 3^a şardı: sardı A₁, KN, V, T₂ || ‘üryanın: üryanı T₁.

200 || 3^b şan: san V, S₄ || içine: içre A₁.

200 || 4^a leb-i havz: hammâm A₃.

200 || 4^b laṭîfiyle: şerifiyle A₃.

200 || 5^a şatılur: satılur V, T₂, S₄ || dâne: kaṭre T₂.

200 || 5^b urdı el kîseye çoḡlar: el urup kîseye çoḡlar A₂, A₃, T₁, S₁, S₂, TN çoḡlar el kîseye vurdu A₁, [G].

200 || 6^a kâkülün: kâkülün V, T₂ kâkül T₁, K.

200 || 6^b êtdi: kıldı TT || tiğ müyün: miyg-ı müyun [G].

200 || 7^a kıldı: kıldı V êtdi S₅ || su: şan S₂.

200 || 7^b şu: su A₁, B, KN, M, T₂, A₂, S₄, S₅ - V || tenümden: elümden K.

8. Çııdı ıammâmdan u perde-yi çeşmüm şarınup
Dutdı âsâyiş ile gûşe-yi çeşmümde maķâm
9. Merdüm-i çeşmüm ayağına revân su tökdi
Ki gerek su tökile servüñ ayağına müdâm
10. Müzd-i ıammâm Fuzûlî vërürem cân naķdın
Kılmasun şarf-ı zer ol serv-ķad-i sîm-endâm

200 || 8^a çııdı: çııdı ol S₁ || ıammâmdan ü: ıammâmdan S₁ ıammâmdan ol A₁, V, TT, S₄, S₇, S₈, [T, TD].

200 || 8^b dutdı: ıtıtdı A₃, S₂.

200 || 9^a su tökdi: şu tökdi A₃, S₁, TT şu dökdi S₃ su dökdi B, K, M tökdi çü şu S₂.

200 || 9^b su: şu S₃, S₁, TT, S₂, A₃ || tökile: dökile B, M, K, S₃.

200 || 10^a vërürem: vereyim [G].

200 || 10^b serv-ķad: sîm-ber A₁ serv-ķad u S₂, S₈, [T, TD].

*TT'de iki fazla beyit vardır:

İzleyüp üstine keş keş geçer oldu şabun
Sürilür pâyına her laķza êderdi iķdâm

Eydür ıammâm ıazînemde nê var ise bugün
Şu gibi şarf êdeyüm ol mehûñ üstine tamâm

*Sg'de fazla beyit vardır:

Giydi altun ķabasın baēladı altun kemerin
Eyledüm ķopķacılık ıızmetini ben de tamam

“ķopķacılık” kelimesinin okunuşundan emin deēiliz: قیچه چلق

201.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Êy kemân-ebrû şehîd-i nâvek-i müjgânuñam
Bulmuşam feyz-i nazar senden senün kurbânuñam
2. Kâkülün târına peyvend etmişem cân rîştesin
Başuñ için bir terahhum kıl ki ser-gerdânuñam
3. N'ola kılsam terk-i mey minnet kılup zâhidlere
N'eylerem mey neş'esin men kim senün hayrânuñam
4. Şâne-veş yüz nâvek-i ğam sancılupdur cânuma
Tâ esîr-i halka-yı gîsû-yı müşg-efşânuñam
5. El çeküp kaç'-ı nazar kılmış 'ilâcumdan tabîb
Bildi güyâ kim harâb-ı nergis-i fettânuñam
6. Câna meylün var ise hükm eyle teslim eyleyem
Pâdişahum men senün bir bende-yi fermânuñam
- 7.⁷ Gönce kılmaz şâd gül açmaz dutulmuş gönlümi
Ârzûmend-i ruh-ı al ü leb-i handânuñam
- 8.⁹ Kan édüp bağrum işüm âh étme her dem ey felek
Hürmetüm dut bir eki dem kim senün mihmânuñam
9. Êy Fuzûlî âteş-i âh ile yandurduñ meni
Gâlibâ şanduñ ki şem'-i külbe-yi ahzânuñam

201 A₁ 55^a, İÜ 52^a, B 81, A₂ 51^b, A₃ 63^b, KN 57^b, M 61^a, K 57^a, T₁ 136^b, P 264^b, S₁ 179^b, T₂ 63^a, S₂ 49^a, V 48^a, TT 54^b, S₃ 9^b, BN 43^b, TN 76^b, S₄ 81^a, S₅ 57^b, S₆ 58^b, S₇ 61^a, S₈ 49^a, S₉ 64^a, S₁₀ 57^a, S₁₁ 70^b, TZ 67^a.

201 || 1^a nâvek: hançer S₂.

201 || 3^a kılup: koyup A₂.

201 || 4^a yüz: biñ T₂ || nâvek: hançer T₂ || sancılupdur: şancılupdur M, TT, S₂ || cânuma: sineme A₃, T₁, TN, S₇, S₈ gönlüme V, A₁ bağrıma [G].

201 || 4^b halka: turre A₂, S₂ || gîsû: zencir S₄ || müşg: misk TT.

201 || 5^b güyâ kim: kim güyâ [G] || fettânuñam: mestânuñam A₃, A₁, KN, S₈, [G].

201 || 6^b pâdişahum men: şâh sensen men A₃, B, K, T₁, S₃, İÜ, S₁, P, TN, S₇, S₉, TZ şâhsan ben de M.

7 Bu beyit S₄'te yoktur.

201 || 7^a kılmaz: kılmaz T₁ || şâd: şâd u A₃, A₂, KN, T₁, TT, S₂, T₂, S₃, İÜ, BN, TN, S₅, S₆, S₇, S₁₁, TZ, [T] || dutulmuş: tutilmiş A₃, M tutilmiş TT.

201 || 7^b ârzûmend-i: ârzûmend ü S₂ || âl u: âl S₂.

9 Bu beyit A₂, S₂ ve S₄'te yoktur. İÜ'de bu gazelin ilk dört beyti bulunmamaktadır.

201 || 8^a âh: - T₂ || felek: melek A₃ || işüm âh étme: işimdir âh [G].

201 || 8^b dut: tut A₃, M || dem: gün S₃, TT, K, T₂, İÜ, TN, S₈, [G] || kim: ben K, T₂.

201 || 9^a âteş-i: âteşin TT || meni: bizi TT.

*G'de fazla beyit:

İlâ bir kurbân keserler halk-ı 'âlem 'ıyd için
Dem-be-dem sâ'at-be-sâ'at ben senün kurbânuñam

202.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Secdedür her kıanda bir büt görsem âyînüm menüm
H'âh kâfir h'âh mü'min dut budur dînüm menüm
2. Bağbân şimşâd u nesrînün maña 'arz etme kim
Ol kad ü ruhsârdur şimşâd u nesrînüm menüm
- 3.⁴ Hâk-i dergâhın nazardan sürme ey seyl-âb-ı eşk
Kılma zâyî' sürme-yi çeşm-i cihân-bînüm menüm
4. Eşk mevci gezdürür her yan tenüm hâşâkini
Mümkün olmaz eşk tahtîkiyle teskinüm menüm
- 5.⁷ Çâre umdum la'l-i şîrînünden eşk-i telhüme
Telh güftâr ile alduñ cân-ı şîrînüm menüm
6. Mende sâkin oldu derd-i işk Mecnûndan geçüp
Andan artuğdur meger işk içre temkinüm menüm
7. Ey Fuzûlî her yeten ta'n eyler oldu hâlüme
Bu yeter ehl-i melâmet içre tahsînüm menüm

202 A₁ 55^b, İÜ 52^a, B 82, A₂ 52^b, A₃ 63^b, KN 57^b, K 57^b, T₁ 136^b, P 265^a, S₁ 180^a, T₂ 63^b, S₂ 49^a, V 48^b, TT 54^b, S₃ 10^a, BN 44^a, TN 76^b, S₄ 81^b, S₅ 58^a, S₆ 58^b, S₇ 61^b, S₈ 49^a, S₉ 64^b, S₁₀ 57^b, S₁₁ 71^a.

202 || 1^a kıanda: kıanda V, TT, T₂, A₁, KN, S₄, S₅, [T] || bir büt görsem: görseñ bir büt T₁.

202 || 1^b kâfir: mü'min A₁, S₃, TT, B, T₂, İÜ, BN, S₆ || mü'min: kâfir A₁, S₃, TT, B, T₂, İÜ, BN, S₆ || dut: tüt A₃.

202 || 2^a şimşâd u: şimşâd A₁, KN, K, T₁, TT, V, S₈, S₉ || nesrînün: nesrînüm V || etme kim: eyleme A₃.

202 || 2^b kad u: kad T₁, V || ruhsârdur: ruhsâredür A₁.

4 Bu beyit S₃'te yoktur.

202 || 3^a dergâhın: dergâhuñ A₁, S₄ || sürme: şürme K şalma A₂, S₂ || eşk: çeşm V.

202 || 4^a gezdürür: gezdür T₁ || yan: dem A₁, A₂, S₂, S₃, TT, İÜ, BN, S₄, [T] || tenüm: ten T₂, TT, BN, S₅, S₆, [T, G] || hâşâkini: hâşâkümi A₁, KN, TT, BN, S₄, S₅, S₆, [T, G].

202 || 4^b teskinüm: temkinüm V, K, T₂.

7 Bu beyit S₁'de yoktur.

202 || 5^a umdum: buldum T₂ etdim [G].

202 || 6^b andan: ondan A₁ || temkinüm: teskinüm T₂, K.

202 || 7^a eyler: eder A₂, TT, S₂.

202 || 7^b tahsînüm: temkinüm T₁.

203.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Zâyir-i mey-hâneem muğ secdesidür tã'atüm
'Işk pîrüm naqd-i cân nezrüm tevekkül niyyetüm
2. Her yaña baħsam şürâhî tek sücüd etmek işüm
Kanda olsam bâde tek düşmek ayağa 'adetüm
3. Tavruma zâhid eger şüretde eyler i'tirâz
İhtilâf etsem anı şermende eyler sîretüm
- 4.⁵ Bes ki cām-ı mey gibi hoş-meşreb ü şâfi-dilem
Hürmetüm vâcib bilür her kim bilür keyfiyyetüm
5. Mu'teberlerdür ğurûr ehli men andan fâriğam
İ'tibâra çün degül kâbil muħaqqar hey'etüm
- 6.⁸ 'Işk erbâb-ı riyâdan zâyil etmiş gönlümi
Faqr esbâb-ı 'alâyıkdan götürmiş rağbetüm
7. Êy Fuzûlî faqr toprağında devlet iste kim
Sâye ol toprağa şalmışdur hümâ-yı himmetüm

203 A₁ 55b, İÜ 52b, B 82, A₂ 52a, A₃ 64a, KN 58a, M 61b, K 57b, T₁ 137a, P 265a, S₁ 180a, T₂ 64a, S₂ 49b, V 48b, TT 55a, S₃ 10b, BN 44b, TN 77a, S₄ 81b, S₅ 58a, S₆ 59a, S₇ 61b, S₈ 49b, S₉ 64b, S₁₀ 55b, S₁₁ 71a, TZ 67b.

203 || 1^b nezrüm: şabrum S₃, İÜ.

203 || 2^a her yaña: her saru A₁, KN, T₂, V, TT, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₁, [T, TD, D] kaçancı S₂ hancaru [G] || baħsam: varsam [G] || şürâhî tek: şürâhî-veş A₃.

203 || 2^b kanda: ħanda A₁, KN, TT, V, T₂, S₄, S₅, [T] ħanda TZ.

203 || 3^a tavruma: davruma V tavrum S₃ tavrumga A₁ durma S₄ || eger: yanına S₄.

203 || 3^b anı: onı A₁ || sîretüm: şöhetüm TT.

5 Bu beyit A₁'de yoktur.

203 || 4^a bes: men TT || gibi: kimi KN, TZ, [T, TD] || meşreb ü: meşreb K.

203 || 4^b bilür: durur S₂ dutar KN, S₄, S₆, S₁₁, [T, TD, D].

203 || 5^a mu'teberlerdür: mu'teberlikdür A₁, İÜ, B, A₂, A₃, M, K, T₁, P, S₁, S₂, V, S₃, TN, S₄, S₅, S₇, S₈, S₉, TZ || ehli: aşlı K, B, İÜ ehl V || men: benden A₂ || andan: ondan A₂.

203 || 5^b çün: çok V, TT, [G] || hey'etüm: şabi'atüm A₁ şinetüm KN, TT, TZ, [G] niyyetüm A₃, S₄, S₅.

8 Bu beyit K'da yoktur.

203 || 6^a riyâdan: vefâdan A₃, B, M, T₁, S₁, S₃, P, İÜ, TN, S₇, S₈, S₉ || zâyil: fâriğ A₂, [T, TD, D] || gönlümi: mihrini S₁, M mihrümi S₃, B, İÜ, TZ.

203 || 6^b esbâb-ı: erbâb-ı T₂.

203 || 7^a faqr: 'ışk T₂ || toprağında: tofrağında V toprağında KN, K, B, S₄, S₅.

203 || 7^b sâye: şâye T₁ || toprağa: tofrağa V toprağa KN, T₂, B, K, S₄, S₅ || şalmışdur: salmışdur A₁, V, T₂, S₄ || himmetüm: devletim [G].

204.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Kerem kıl kesme sâķi iltifâtun bî-nevâlardan
Elünden geldügi hayrı dirîğ étme gedâlardan
2. Esîr-i ğurbetüz biz senden özge âşnâmuz yoĥ
Ayaĥuñ kesme başuñ-çün bizüm miĥnet-serâlardan
3. Şabâ küyında dil-dâruñ nêdür üftâdeler ĥâli
Bizüm yêrden gelürsen bir ĥaber vêr âşnâlardan
4. Dême zâhid ki terk ét sîm-ber bütler temâşâsın
Meni kim kırtarur Tañrı şataşdurmuş belâlardan
5. Girüp mescidlere ger muķtedâlar peyrevi olman
Budur vechi ki hergiz görmedüm yüz muķtedâlardan
6. Ṭabîbâ ĥâk-i küy-ı yârdandur eşk teskîni
Bize arturma zaĥmet göz yaşarur tütîyâlardan
- 7.⁷ Felekdür mihri zâ'il yâr ĥâfil 'ömr müsta'cil
Nêdür tedbir bilmen câna yêtdüm bî-vefâlardan

204 A₁ 56^a, İÜ 52^b, B 82, A₂ 52^b, A₃ 70^b, KN 58^b, M 61^b, K 58^a, T₁ 137^b, P 265^a, S₁ 180^a, T₂ 64^b, S₂ 49^b, V 53^a, TT 55^a, S₃ 10^b, BN 45^a, TN 77^b, S₄ 82^b, S₅ 59^a, S₆ 59^b, S₇ 62^a, S₈ 49^b, S₉ 65^a, S₁₀ 61^a, S₁₁ 71^b, TZ 68^a.

204 || 2^a biz senden: biz sizden S₂, T₂, BN, S₅, S₈, S₁₀, [G] sizden V bir seyrden S₄.

204 || 2^b ayaĥuñ: ayaĥın A₁.

204 || 3^a küyında: küyuñda A₁ || üftâdeler: bî-çâreler M, K, T₁, A₃, TN, S₇, S₉.

204 || 3^b gelürsen: gelürseñ TT gelürsüz T₁.

204 || 4^b şataşdurmuş: şataşduran A₃, T₁, İÜ, S₇, S₉ şataşdurĥan M, K.

204 || 5^b görmedüm: bulmadum A₁, KN, S₄.

204 || 6^a küy-ı: küyuñ T₁ || yârdandur: düstdandur S₁, S₃, İÜ, S₄, S₇.

204 || 6^b yaşarur: yaşadur A₁ yaşardan A₃ yaşardur V, S₄, [G].

7 Bu beyit S₄'te yoktur.

204 || 7^a felekdür: felekden T₂, BN felekde V, [T, TD, D] || mihri: mihr A₂, M, T₁, V, T₂, S₂, S₇, S₈, S₉, [T, TD, D] mihr-i [G].

204 || 7^b nêdür: nê T₂, TT || bilmen: êdeim T₂ eyleyem TT, S₅ || câna: cânâ T₂, TT || yêtdüm: n'êdeyüm T₂ n'êdem bu TT, S₅.

- 8.¹ Vücûdum ney gibi sūrāḥ sūrāḥ olsa âh etmek
 Maḥabbetden dem urdum incimek olmaz cefâlardan
9. Fuzûlî nâzenînler görseñ ızhâr-ı niyâz eyle
 Teraḥḥum umsa ‘ayb olmaz gedâlar pâdişâlardan

1 Bu beyit S₄'te yoktur.

204 || 8^a gibi: kimi A₁, KN, TZ, [T, TD] || sūrāḥ sūrāḥ: şūrāḥ şūrāḥ A₃ || olsa: olma V || âh etmek: etmezsin
 âh S₁ ‘ayb etmek V.

204 || 8^b urdum: urduḡ T₂, TT, S₅, [G] || cefâlardan: belâlardan [G].

204 || 9^a eyle: eyler [G].

204 || 9^b pâdişâlardan: pâdişâhlardan V pâdişâhlerden A₁, T₁.

205.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Yağma cânım nâle-yi bî-ihtiyârumdan şağın
Tökme kanum âb-ı çeşm-i eşk-bârumdan şağın
2. Su vërür her şubh-dem gözyaşı tîğ-ı âhuma⁴
Çoh meni incitme tîğ-ı âb-dârumdan şağın
3. Cevr odı yağdı meni yanumda durma ey gönül
Bir tutışmış âteşem kurb-ı civârumdan şağın
- 4.⁶ Ten evinden rah̄tuñı cehd eyle ey cân daşra çek
Âfet-i seyl-i sirişk-i bî-çarârumdan şağın
5. Gerçi bir hâk-i rehem kimse meni almaz göze
Çoh hâkâretle nazar kılma gubârumdan şağın
- 6.⁹ Gelme kabrüm üzre ey işk içre men tek olmayan
Ta'ne daşidur saña seng-i mezârumdan şağın
7. Şah-ı milk-i miñnetem hayl ü sipâhum derd ü gam
Hayl-i bî-hadd ü sipâh-ı bî-şumârumdan şağın
8. Ey Fuzûlî kansı mañbûbı ki sevsen rah̄mi var
Kıl hazer ancak menüm bî-rah̄m yârümden şağın

205 A₁ 56^a, İÜ 53^a, B 83, A₂ 53^a, A₃ 64^a, KN 58^a, M 62^a, K 58^a, T₁ 137^b, P 265^b, S₁ 180^b, T₂ 64^a, S₂ 50^a, V 53^a, TT 55^b, S₃ 11^a, BN 44^b, TN 78^a, S₄ 82^a, S₅ 58^b, S₆ 59^b, S₇ 62^b, S₈ 50^a, S₉ 65^b, S₁₀ 62^a, S₁₁ 72^a, TZ 68^a.

205 || 1^a ihtiyârumdan: i'tibârumdan A₁ || şağın: şağın A₁, B, KN, K, T₂, V, S₄, S₅.

205 || 1^b tökme: dökme B, M, K, T₁, S₁, S₃, İÜ || şağın: şağın A₁, B, KN, K, T₂, V, S₄, S₅.

205 || 2^a su: şu A₃, TT, S₂, S₃ || gözyaşı: hürşid B.

205 || 2^b şağın: şağın A₁, B, KN, K, T₂, V, S₄, S₅.

4 Bu mısra ile 247. gazelin 1. mısrası aynıdır.

205 || 3^a yağdı: yağdı S₃ || meni: tenüm TT || durma: furma A₃, S₂.

205 || 3^b tutışmış: dutışmış S₁, B, T₂, S₃, İÜ || âteşem: âteş T₂ || kurb-ı: kurb u S₁₀, [TD, D] || şağın: şağın A₁, B, KN, K, T₂, V, S₄, S₅.

6 Bu beyit T₁'de yoktur.

205 || 4^a cân: dil A₂, [G] || daşra: taşra M, S₂, TT taşra K || çek: at A₃.

205 || 4^b şağın: şağın A₁, B, KN, K, T₂, V, S₄, S₅.

205 || 5^b şağın: şağın A₁, B, KN, K, T₂, V, S₄, S₅.

9 Bu beyit T₂, S₃ ve S₅'te yoktur.

205 || 6^a üzre: üstine A₁ || içre: ehli V || olmayan: ölmeyen [T, TD].

205 || 6^b daşidur: taşidur A₂, TT, B, S₂, A₃, M, İÜ || mezârumdan: mezârından [G] || şağın: şağın A₁, B, KN, K, T₂, V, S₄, S₅.

205 || 7^a hayl ü: hayl-i A₁, A₂, KN, M, K, T₁, V, S₇, S₈, [G].

205 || 7^b bî-şumârumdan: bî-hisâbumdan A₁ bî-çarârumdan T₂ || şağın: şağın A₁, B, KN, K, T₂, V, S₄, S₅.

205 || 8^a kansı: kanğı S₂ hansı A₁, V, T₂, TT, S₄, S₅, [T] hansı TZ || sevsen: sevsen KN, V, S₄ sevdün K || rah̄mi var: rah̄m eder A₁.

205 || 8^b şağın: şağın A₁, B, K, T₂, V, S₄, S₅.

206.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Êy gëyüp gül-gün dem-â-dem 'azm-i cevân eyleyen
Her taraf cevân êdüp döndükçe yüz kan eyleyen
2. Êy meni mahrûm êdüp bezm-i vişâlınden müdâm
Gayrı h'ân-ı iltifâtı üzre mihmân eyleyen
3. Êy dem-â-dem reşk tîğıyla menüm kanum töküp
Mey içüp ağyâr ile seyr-i gülistân eyleyen
4. Bunca kim efgânımı ey mâh eşitdün geceler
Demedün bir gece kimdür bunca efgân eyleyen
- 5.⁷ N'ola ger cem'iyet-i hâtırdan olsam nâ-ümîd
Cem' olur mı hüblar zülfi perîşân eyleyen
6. Yâr dün çekmişdi katlüm kaşdına tîğ-ı cefâ
Yêtmesün maķşûdına yâ Rab peşimân eyleyen
7. 'Işk derdiyle olur 'aşık mizâcî müstaķîm
Düşmenümdür düstlar bu derde dermân eyleyen

206 A₁ 56^b, İÜ 53^b, B 83, A₂ 53^b, A₃ 64^b, KN 59^a, M 62^b, K 58^b, T₁ 138^a, P 265^b, S₁ 181^a, T₂ 64^b, S₂ 50^a, V 53^b, TT 55^b, S₃ 11^b, BN 45^b, TN 78^a, S₄ 83^a, S₅ 59^b, S₆ 60^a, S₇ 62^b, S₈ 50^a, S₉ 65^b, S₁₀ 63^b, S₁₁ 72^b, TZ 68^b.

206 || 1^a gëyüp: gezip [G].

206 || 1^b döndükçe: durdukça S₄.

206 || 2^a vişâlınden: vişâlûniden A₂, S₂, S₅ vişâlûnde V.

206 || 2^b gayrı: gayr K, V, T₁.

206 || 3^a reşk: eşk KN, T₁, A₃, A₁ || kanum: cânum V || töküp: döküp S₃, S₁, B, K, İÜ alup V töken S₄, [G].

206 || 3^b içüp: içün S₁ || ile: ilen KN, S₁, A₁, S₄, S₅.

206 || 4^a bunca: munca S₁, T₁, V, P, TN, S₉, TZ, [T, D] nêce A₁, KN, T₂, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₀, S₁₁, [TD, G] || efgânımı ey mâh: efgânımı ey meh S₃, B, T₂, İÜ, S₈, S₁₁ efgânımı ey S₁ ey mâh efgaanım [G] efgânımı ey cân S₉.

206 || 4^b bunca: munca S₁, A₁, KN, TT, V, T₂, P, S₅, TZ, [T] || efgân: nâlân V.

7 Bu beyit S₅'te yoktur.

206 || 5^a olsam: olsañ T₁.

206 || 5^b zülfi: zülfin V, T₁, İÜ, TN, S₇, [TD] zülf KN.

206 || 7^b düşmenümdür: düşmendür A₁ düşmenindür V || bu: ol S₃, İÜ.

- 8.¹ Zâhidüñ ta'n ile dönderdüm yüzün mihrâbdan
Nêce bulmaz ecr biñ kâfir müselmân eyleyen
- 9.³ Derd-i hicrân nâtüvân étmiş Fuzûlî hasteni
Yoh mıdur yâ Rab devâ-yı derd-i hicrân eyleyen

1 Bu beyit S₃'te yoktur.

206 || 8^a zâhidüñ: zâhidin TT || yüzün: yüzüm T₁, K, [G] gözüm M || ta'n ile: ta'niyle [G] || mihrâbdan: ağıyardan S₅.

206 || 8^b nêce: munca T₁, A₁, KN, T₂, BN, TN, S₅, S₆, S₁₀, S₁₁, [G] bunca TT, S₄, S₈ || ecr biñ: ecr miñ T₁, A₁, V ecr bir İÜ ecrinüñ S₁ ecrini A₃, S₂.

3 Bu beyit A₂'de yoktur.

206 || 9^a hasteni: haste'i S₃, TT, S₂, M, S₈.

206 || 9^b yoh mıdur: yokdur V.

207.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. N'ola zâhid bilse küfr-i zülfün îmân olduğın
Şimdi görmişler midür kâfir müselmân olduğın
2. Men eger 'aşık olup dîn vermeseydüm gârete
Kim bilürdi 'ışk milki kâfiristân olduğın
- 3.³ Kıl şevâbây göz töküp kan vâkıf et gâfilleri
Meyl edenler 'ışka bilsünler bağır kan olduğın
- 4.⁵ Taşa beñzer kanlu her pergâle kim gözden çıkar
Andan êtdüm fehmi gönlüm şehri vîrân olduğın
5. Va'de-yi vaşlına ol günden ki vërdüm gönlümü
Men anuñ⁸ bilmez midüm âhîr peşimân olduğın
6. 'İşkını âsân görüp oldum esîri tıfl iken
Bilmedüm geldükçe bir âşüb-ı devrân olduğın
7. Êy Fuzûlî hûblar vaşlına eylersen heves
Güyyâ bilmezsen ol vaşl içre hicrân olduğın

207 İÜ 53b, B 84, A₂ 54a, A₃ 67a, KN 59a, K 59a, T₁ 140b, P 266a, S₁ 181a, T₂ 65a, S₂ 50b, V 53b, TT 56a, S₃ 11b, BN 45b, TN 81a, S₄ 83b, S₅ 59a-S₅ 60a, S₆ 60a, S₈ 50b, S₉ 66a, S₁₀ 63b, S₁₁ 72b.

207 || 2^a olup: bolup S₄ || vermeseydüm: vermeyeydim [G].

207 || 2^b milki: milkin A₂, S₂, S₅, [G] milk A₃.

3 Bu beyit S₃'te yoktur. İÜ'de bu gazelin sadece ilk üç beyti vardır.

207 || 3^a kıl: göz S₄ || göz: çün S₄ || töküp: döküp S₁, B, K, İÜ || et gâfilleri: gâfilleri S₂ et 'aşıkları A₃ et 'âlemleri [G].

207 || 3^b bağır: ciger TT, İÜ, [T, TD, D]

5 Bu beyit A₂'de yoktur.

207 || 4^a taş: daşa KN, V, T₂, TT, S₄, S₅ || kanlu: kanlar S₁ kanla [G].

207 || 5^a ol günden ki: ol gün kim S₁, B, K, S₃, S₈, S₉ kim ol gün T₁, TN ol mâhuñ ki V, S₁₁ ol mâha ki S₆ || vërdüm: vëürdüm T₁, B, K, S₃, TN.

207 || 5^b anuñ: anı B, A₃, K, T₁, S₁, S₃, TN, S₈, S₉ seni A₂, S₂ || bilmez midüm: bilmezdim T₂, S₅ || âhîr: âhîrde T₂.

8 A₁, M nüshalarında bu gazel, İÜ nüshasında da bu beyit yoktur. KN, V, TT, T₂, S₄ nüshaları dışındaki nüshalarda "anı" okunuşu yaygındır. Beytin anlamı gözetilerek ve bizden önceki bilimsel çalışmalara tabi olunarak KN, V, TT, T₂, S₄ nüshalarında geçen "anuñ" okunuşu tercih edilmiştir.

207 || 6^a görüp: bilüp A₂, A₃, T₁, TN, [G, D].

207 || 6^b geldükçe: getdükçe T₂.

207 || 7^a vaşlına: 'ışkına B vaşlını S₄.

207 || 7^b güyyâ: güyâ A₂, A₃, T₁ || bilmezsen ol: bilmez misen ol T₁ bilmez misen A₃, A₂ bilmez misin [G] || içre: - T₁.

208.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Sipihrüñ fârigam vaşluñda mâh u âftâbından
Ġaraž 'id-i vişâlündür bu ay u gün hisâbından
2. Temâşâ-yı ruḥuñ 'azmine çıldı âftâb ammâ
Gelürken sür'at ile düşdi yüz yerde şitâbından
3. Felek maḥcûbdur şem'î ruḥuñdan yandurup çarḥı
Çıharmak ister anı şu'le-yi âhum ḥicâbından
4. Felek 'ışķuñda ol ġâyetde êy meh muḡtarib olmış
Ki her nè eylese bilmez nè eyler ıztırâbından
5. Güneş levḥi degül gökde şu'â' üstinde zerrîn ḥaṭ
Felek almış eline bir varak ḥüsnüñ kitâbından
6. Degirmen dâne içün çizginür bî-hûde devr étmez
Mücerredsen gönül vehm étme çarḥuñ inķılâbından
7. Kimi huş-yâr görseñ sen aña vèr cām-ı mey sâķı
Bi-ḥamdî'llâh Fuzûlî mestdür vaḥdet şarâbından

208 A₁ 56^b, B 84, A₂ 54^a, A₃ 65^a, KN 59^b, K 59^a, T₁ 138^b, P 266^a, S₁ 181^b, T₂ 65^b, S₂ 51^a, V 54^a, TT 56^a, S₃ 12^a, BN 46^a, TN 78^b, S₄ 83^b, S₅ 60^a, S₆ 60^b, S₈ 50^b, S₉ 66^a, S₁₀ 64^a, S₁₁ 73^a.

208 || 1^a vaşluñda: vaşlında KN, V, S₂ || mâh u: mâh T₁, V.

208 || 2^a 'azmine: seyrine S₂ || çıldı: geldi S₃.

208 || 2^b sür'at ile: sür'atinden A₃, K, T₁, S₁, P, TN, S₈, S₉ || yerde: yerden V.

208 || 3^a şem'î: şerm-i A₂, S₁, B, S₂, K, A₃, P, TN, S₄, S₉, S₁₀, S₁₁ || çarḥı: şem'î S₃, A₃, TT.

208 || 3^b anı: onı A₁ || âhum: şem' A₁.

208 || 4^a felek: melek A₂, S₅ || 'ışķuñda: 'ışķında A₁ || êy: ol A₁ || meh: dil TT || muḡtarib: ıztırâb KN || olmış: étmiş KN.

208 || 4^b bilmez: bilmez kim V.

208 || 5^a üstinde: altında [G].

208 || 5^b felek: melek A₁, KN, T₂, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₀, [T, G] || almış: olmuş S₁.

208 || 6^b étme: eyle S₃, S₄ || çarḥuñ: çarḥ V.

208 || 7^a görseñ: görsen KN, V || sen aña vèr: sen aña şun [TD] aña vèr A₁, KN, B, V, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₀, [T] vèr aña T₂ || cām-ı mey: cām-ı mey êy A₁, T₂, V, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₀, [T] cām êy TT, [G] cāmı iy [TD].

208 || 7^b vaḥdet: ġaflet [G].

209.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Düst bî-pervâ felek bî-raḥm devrân bî-sükûn
Derd çoḡ hem-derd yoḡ düşmen ḵavî ṭālî' zebûn
2. Sâye-yi ümmîd zâ'il âftâb-ı şevḵ germ
Rütbe-yi idbâr 'âlî pâye-yi tedbîr dūn
3. 'Aḳl dūn-himmet şadâ-yı ṭa'ne yêr yêrden bülend
Baḡt kem-şefḵat belâ-yı 'ışḵ gün günden füzûn
4. Men ġarîb-i milk rāḥ-ı vaşl pür-teşvîş ü mekr
Men ḥarîf-i sâde-levḥ ü dehr pür-naḵş-ı füsûn
5. Her sehî-ḵad cilvesi bir seyl-i ṭûfân-ı belâ
Her hilâl-ebrû ḵaşı bir ser-ḥaṭ-ı meşḵ-ı cünûn
- 6.⁶ Yelde berg-i lâle tek temkîn-i dâniş bî-şebât
Suda 'aks-i serv tek te'sîr-i devlet vâjgûn
- 7.⁸ Ser-ḥad-i maṭlûbe pür-miḥnet ṭarîḵ-ı imtiḥân
Menzil-i maḵşûde pür-âsîb rāḥ-ı âzmûn

209 A₁ 57^a, B 84, A₂ 54^b, A₃ 65^a, KN 60^a, M 63^a, K 59^b, T₁ 141^a, P 266^a, S₁ 181^b, T₂ 66^a, S₂ 51^a, V 54^b, TT 56^a, S₃ 12^a, BN 46^b, TN 81^a, S₄ 84^a, S₅ 60^b, S₆ 61^a, S₇ 62^a, S₈ 51^a, S₉ 66^b, S₁₀ 61^b, S₁₁ 73^b. TZ 69^a.

209 || 1^a düst: yâr A₃ || bî-raḥm: bî-raḥm u S₃, S₂, [T] || bî-sükûn: ser-nigûn S₁.

209 || 1^b çoḡ: yoḡ M.

209 || 3^a şadâ: ḵaşîr K || ṭa'ne: ṭa'n A₃, [D].

209 || 3^b şefḵat: himmet A₂ || belâ-yı: binâ-yı S₁, M || füzûn: zebûn A₁.

209 || 4^a milk: milk ü A₃, S₃ - T₁ || rāḥ-ı: - T₁, S₅ || pür-teşvîş ü: pür-teşvîş KN, V, K, BN || ġarîb-i milk rāḥ-ı vaşl: ġarîb-i milk vaşl-ı yâr S₅ ġarîb ü rāḥ-ı milk-i vaşl S₆, S₁₁, [T, TD] ġarîb-i milk vaşl u rāḥ S₁₀, [D] ġarîb-i milk-i vaşl u rāḥ [G].

209 || 4^b levḥ ü: levḥi K levḥ B, T₁, S₂, V || pür-naḵş-ı: pür-naḵş u KN, S₂, A₂, TN, S₇, [D] pür-mekr ü T₂, S₁₀, [G] naḵş-ı pür- T₁, S₆ || füsûn: fûnûn A₃, B, M, K, S₁, S₃, P, TN || levḥ ü dehr pür-naḵş-ı füsûn: naḵş u levḥ ü dehr pür-füsûn A₁.

209 || 5^b meşḵ: 'ışḵ T₁, M.

6 Bu beyit A₁ ve S₄'te yoktur.

209 || 6^a temkîn-i: temkîn ü KN, S₁, V, S₂, S₃, P, BN, S₅, S₆, S₉, S₁₁ || dâniş: âteş T₁, TN âteş-i dil S₉.

209 || 6^b suda: şuda A₃, TT, S₂, S₃.

8 Bu beyit S₄'te yoktur.

209 || 7^a maṭlûbe: maṭlûb A₁, KN, S₂, V, S₅, S₉, [TD, G, D] || pür: her T.

209 || 7^b maḵşûde: maḵşûd A₁, KN, S₂, V, S₅, S₉, S₁₁, TZ, [TD, G, D] || pür-âsîb: pür-âsîb ü S₅.

- 8.¹ Şâhid-i maḳṣad nevâ-yı çeng tek perde-nişîn
Sâgar-ı ʿişret ḥabâb-ı şâf-ı şahbâ tek nigûn
9. Tefriḳa ḥâşıl ṭarîḳ-ı milk-i cemʿiyyet maḥûf
Âh bilmen nʿeyleyem yoh bir muvâfîḳ reh-nümûn
10. Çihre-yi zerdin Fuzûlînüñ dutupdur eşk-i al
Gör aña nè renkler geçmiş sipihr-i nîl-gûn

1 Bu beyit S₄'te yoktur.

209 || 8^b şâf-ı: şâf [D].

209 || 9^b bilmen: bilmem T₁ || nʿeyleyem: nʿeyleyin M, K.

209 || 10^a dutupdur: ʔutupdur A₃, M dolupdur S₁.

209 || 10^b aña: oña A₁ || renkler: renkle A₁ renk ilen TT || geçmiş: çekmiş T₂, TN, S₄, S₈, S₁₁, [G] geçdi

S₁₀ || sipihr-i nîl-gûn: sipihr-i ser-nigûn V, S₁₁ lâle-gûn A₂ sipihr-i vâjgûn [G].

210.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Çirâğ köydüricek âteş-i nihânumdan
Fetilesin kıluram mağz-ı üstüh'ânımdan
2. Açıldı girmege ğam cân evine revzenler
Çekende oğlarıñı cism-i nâtüvânımdan
- 3.⁴ Oğıñ taşarruf édüp cismi kaçd-ı cân etdi
N'olaydı rahm kılup geçse idi cânımdan
- 4.⁶ Bir igne etdi meni za'f riştem ol kândur
Ki muttaşıl tökilür çeşm-i hün-feşânımdan
5. Edâ-yı şükr-i hadengüñdür ol şadâ ki çıhar
Zamân zamân tökilen kaçre kaçre kânımdan
6. Oğıñ muşâhabetiyle geçer hoş evkâtum
Helâk olurдум eger depreneydi yanımdan
7. Ğam-ı nihânumı eyler Fuzûlî ellere fâş
İyen 'azâbdaem nâle vü fiğânımdan

210 A₁ 57^a, İÜ 54^a, B 85, A₂ 55^a, A₃ 65^b, KN 60^a, M 63^a, K 59^b, T₁ 138^b, P 266^b, S₁ 182^a, T₂ 66^b, S₂ 51^b, V 54^b, TT 56^b, S₃ 12^b, BN 47^a, TN 79^a, S₄ 84^b, S₅ 61^a, S₆ 61^b, S₇ 63^a, S₈ 51^b, S₉ 67^a, S₁₀ 65^b, S₁₁ 74^a, TZ 69^a.

210 || 1^b kıluram: ederim [G].

210 || 2^a girmege: görmege KN, A₃ || ğam: cân A₃ - V || cân: ten A₃.

210 || 2^b oğlarıñı: oğlarını V, T₂, S₅.

4 Bu beyit S₅'te yoktur.

210 || 3^a oğıñ: oğın V || cismi: cisme A₃, M, K, T₁, S₃, P, İÜ, TN, S₇, S₉ cism V, T₂ || etdi: kıldı A₃ étdüm TN.

210 || 3^b geçse idi: geçeydi V, S₂, S₃, S₈ geçmeseydi A₃, T₁, S₁ çıkmasaydı [G] || cânımdan: kânımdan A₁, A₃, T₁.

6 Bu beyit S₃'te yoktur. İÜ'de bu gazelin ilk iki beyti bulunmamaktadır.

210 || 4^a igne: iplik TT || kândur: hūbdur A₂ hūndur S₂ || za'f: za'f-ı [G].

210 || 4^b tökilür: dökülür S₁, B, K, İÜ yügürür T₂, S₅ || hün-feşânımdan: dūr-feşânımdan A₁.

210 || 5^a hadengüñdür: hadengidür M, [G].

210 || 5^b tökilen: dökilen S₁, B, K, S₃, İÜ tökülür S₄ || kaçre kaçre kânımdan: çeşm-i hün-feşânımdan A₁, S₄.

210 || 6^a oğıñ: onun [G] || geçer hoş: hoşem ki A₁ || evkâtum: ahvâlüm S₃.

210 || 6^b olurдум: olurdı A₁ || depreneydi: tepreneydi A₁, V, T₂, S₄ çıkmasaydı A₃ çıkşa idi S₃, İÜ.

210 || 7^a illere: iller S₁.

210 || 7^b iyen: igen A₃, TT, S₂, M, P yaman A₁.

211.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Üceldün kabrüm ey bî-derdler seng-i melâmetden
Ki ma'lûm ola derd ehline kabrüm ol 'alâmetden
2. Mezârum üzre koymañ mîl eger küyında cân vërsem
Koyuñ bir sâye düşsün kabrüme ol serv-ķâmetden
3. Gören sâ'atde ol ķâmet kıyâmin kıymadum cânâ
Kıyâmet hem gele ķurtılmayam men bu nedâmetden
4. Kıyâmetde hisâbı olmayanlardandır ol ğâfil
Ki farķ eyler firâķuñ şâmını şubh-ı kıyâmetden
5. Târîķ-ı şabr u tedbîr-i selâmet lezzetin bilmen
Maña 'ışķ u melâmet yêg gelür şabr u selâmetden
6. Tabî'at inhirâfın gör hevâ-yı 'ışķdan tende
'Îlâc êt düşmedin sâķî mizâcum istikâmetden
7. Fuzûlî geķ selâmet kūķesinden şabr kūyından
Ferâğat olmayan yêrde sefer yêgdür iķâmetden

211 A₁ 57^b, İÜ 54^a, B 85, A₂ 55^a, A₃ 66^a, KN 60^b, M 63^b, K 60^a, T₁ 139^a, P 266^b, S₁ 182^a, T₂ 66^b, S₂ 51^b, V 55^a, TT 56^b, S₃ 13^a, BN 47^a, TN 79^b, S₄ 84^b, S₅ 61^b, S₆ 61^b, S₇ 63^b, S₈ 51^b, S₉ 67^a, S₁₀ 66^a, S₁₁ 74^a, TZ 69^b.

211 || 1^a üceldün: yüceldün A₃, S₂.

211 || 2^a mezârum: kararum S₁ || üzre: üste A₁ || koymañ: komañ S₂ || küyında: küyünda T₁, TT, V, S₅.

211 || 2^b bir: kim S₃, İÜ || kabrüme: kabrüm T₁ başuma A₁, T₂, V, A₃, TT, BN, S₅, S₆ üstüme S₃, İÜ, S₈ - B.

211 || 3^a kıymadum: kıymaduñ A₃.

211 || 3^b gele: gelür A₁, [G] || ķurtılmayam: ķurtılmayasan A₃ || nedâmetden: kıyâmetden A₁.

211 || 4^a kıyâmetde: kıyâmet T₁ || hisâbı: mâ-cerâsı T₁ cezâsı A₃ || ol: ey S₄.

211 || 4^b eyler: êtmez KN, TT || şâmını: şubhını TT, V, S₅ || şubh-ı: şâm-ı TT, V, S₅ rûz-ı B.

211 || 5^a şabr u: şabr V || tedbîr-i: tedbîr ü T₁, K || bilmen: bilsem T₁.

211 || 5^b u melâmet: selâmet V || selâmetden: nedâmetden S₁ || 'ışķ u: 'ışķ-ı [G].

211 || 6^a hevâ-yı: devâ-yı A₂, S₂ || tende: bende A₃, S₁ benden T₁.

211 || 6^b düşmedin: düşmedi S₁.

211 || 7^a kūķesinden: kūķesinde V || şabr: faķr S₃ || kūyından: milkinden TT.

212.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Budur farkı gönül maşşer güninün rüz-ı hicrândan
Kim ol cân dönderür cisme bu cismi ayırur cândan
2. Dutup rāh-ı 'adem bulmuş dehānuñdan gönül kāmın
Maña hem cezmdür ol 'azm men hem qalmazam andan
3. Ğamum şerh etmek için isterem her gördüğüm sâ'at
Dutam dāmānuñı degmez elüm çāk-i giribāndan
4. Tāvāf-ı kūyuñ isterdüm kılam bār-ı ğam-ı 'ışkuñ
Ħam etti kāmētüm yollar dutıldı ħār-ı müjgāndan
5. Nē hoş ülfet dutupdur nātüvān cismümle cān güyā
Şanur bir tār-ı müdür ol ser-i zülf-i perişāndan
6. OĦuñ geldükçe çeşmüm tökse bağrum kanın andandur
Ki bağrum kanına yer kalmadı sīnemde peykāndan
7. Sitem taşsı melāmet ħançeri bī-dād şemşīri
Fuzûlî her cefā kim gelse hoşdur cāna cānāndan

212 A₁ 57^b, İÜ 54^b, B 85, A₂ 55^b, A₃ 66^a, KN 60^b, M 64^a, K 60^b, T₁ 139^b, P 266^b, S₁ 182^b, T₂ 67^a, S₂ 52^a, V 55^a, TT 57^a, S₃ 13^a, BN 47^b, TN 80^a, S₄ 85^a, S₅ 61^b, S₆ 62^a, S₇ 63^b, S₈ 51^b, S₉ 67^b, S₁₀ 65^a, S₁₁ 74^b, TZ 69^b.

212 || 1^a güninün: kūyunuñ İÜ, S₃ || rüz-ı: şām-ı A₃.

212 || 1^b dönderür: taşşurur A₃.

212 || 2^a dutup: tutup A₃.

212 || 2^b cezmdür: cürmdür T₁, A₃ ħübdur S₂ || andan: ondan A₁.

212 || 3^a ğamum: ğam V.

212 || 3^b dutam: tutam A₃ || degmez: gétmez A₂, S₂ yétmez S₃, İÜ.

212 || 4^b etti: oldı T₂ || yollar: yollarda V || dutıldı: tutıldı A₃, M töldı V || müjgāndan: hicrāndan T₂.

212 || 5^a dutupdur: tutupdur A₃, M || cismümle: cismümde A₃, M, K, T₁, S₁, T₂, V, S₃, P, İÜ, TN, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ cism ile [G].

212 || 5^b tār-ı: täre T₁, V || ser-i: ħam S₂.

212 || 6^a oĦuñ: oĦın V || geldükçe: geldükde A₁, B, M, K, T₁, S₁, T₂, TT, P, BN, TN, S₅ || tökse: dökse S₁, B, K, S₃, İÜ || bağrum: bağru A₁ bağrı S₄ || kanın: kanı A₃, T₁ || andandur: ondandur T₁, A₁.

212 || 6^b kalmadı: kalmaya V, B.

212 || 7^a taşsı: daşı A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅.

212 || 7^b cefā: belā A₂, S₂ || hoşdur: yēgdür S₁ || cānāndan: cāndan A₁, T₁.

213.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Bezm-i ʿışk içre şarâbumdur sirişk-i lâle-gün
Kıldı ğam kıddüm büküp cām-ı şarâbum ser-nigün
2. Her taraf pür-hün eliflerdür çekilmiş gögsüme
Yâ hevâdan mevc urur bağrumdaki deryâ-yı hün
3. Arturur eyyâm-ı hicrânun sirişküm hiddetin
Müddet-i eyyâm mey keyfiyetin eyler füzün
- 4.⁵ Mesken etmiş yâr mâr-ı zülfi çeşmüm rahnesin
Pend vermen kim anı andan çıharmaz bin füsün
5. Kaṭ'-ı ülfet ğalibâ düşvârdur kim eylemiş
Naṣṣ-ı Şîrin ile Ferhâdî muḳayyed Bisütün
6. Rişte-yi cân eyledüm peyvend târ-ı zülfine
Âh kim çekmekde imdâd eylemez baht-ı zebün
7. Êy Fuzûlî men melâmet gevherinün genciyem
Ejdehâdur kim yatur çevremde zencîr-i cünün

213 A₁ 58^a, İÜ 54^b, B 86, A₂ 55^b, A₃ 66^b, KN 61^a, M 64^a, K 60^b, T₁ 139^b, P 267^a, S₁ 182^b, T₂ 67^a, S₂ 52^a, V 55^b, TT 57^a, S₃ 13^b, BN 47^b, TN 79^a, S₄ 85^b, S₅ 62^a, S₆ 62^a, S₇ 64^a, S₈ 52^a, S₉ 67^b, S₁₀ 65^a, S₁₁ 75^a, TZ 70^a.

213 || 1^a ʿışk: eşk A₁ || şarâbumdur sirişk-i: sirişkümdür şarâb-ı T₂, BN, S₅, S₆, S₈, [T, G, TD].

213 || 1^b ğam: ħam T₁ || ser-nigün: lâle-gün T₂.

213 || 2^a gögsüme: sineme S₂.

213 || 2^b urur: uran V, T₂ érür S₄ || bağrumdaki: bağrumdağı S₂ gögsümdeki S₃, İÜ.

213 || 3^a sirişküm: sirişküüm ü A₁, KN, S₄.

213 || 3^b müddet-i: lezzet-i A₂ || eyyâm mey: eyyâmuñ A₃, S₄ || füzün: zebün A₃, T₁.

5 Bu beyit S₃'te yoktur.

213 || 4^a yâr: yâr u V târ T₂ || mâr-ı: mâr u V târ-ı A₂, S₂ zülfi TT || zülfi: yine TT || rahnesin: perdesin A₂, S₂ sahnesin [G].

213 || 4^b kim anı: anı kim K kim onı A₁ || biñ: miñ A₁, KN.

213 || 5^a ülfet: şöhet T₂.

213 || 6^a eyledüm: eylerim [G] || zülfine: zülfüne A₁, KN, S₄.

213 || 6^b zebün: nigün [G].

213 || 7^a gevherinün: milkinün T₂ || genciyem: sulṭānıyam T₂ kâniyam B.

213 || 7^b ejdehâdur: ejdehâ V.

214.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Egerçi igne tek geçdüm cihānuñ her nê varından
Henüz ardumcadur kayd-ı ta'alluk zülfi tārından
2. Şehīd-i 'ışk olup feyz-i bekā kesb eylemek hoşdur
Nê hāşıl bî-vefā dehrün hayāt-ı müste'arından
3. Hābāb-ı eşk ü āh-ı pür-şerer kılmış meni fāriğ
Cihānuñ kaşr-ı sīm-endūd u kâh-ı zer-nigārından
4. Görinmez şüret-i ümmīd-i vaşluñ levh-i cānumda
Mükedderdür meger ol āyine cismüm gubārından
5. Uzanur rişte-yi tül-ı emel dīdār zevkıyla
Ham açıldukça ol gül-çihre zülf-i tāb-dārından
6. Sañadur iktidāsı tavf-ı küy-ı Leylī etmekde
Hās u hārı kopar ey nāka Mecnūn reh-güzārından
7. Fuzūliden melāmet ihtirāzın isteyen gūyā
Degül vākıf dil-i sūzān u çeşm-i eşk-bārından

214 A₁ 58^a, İÜ 55^a, B 86, A₂ 56^a, A₃ 66^b, KN 61^b, M 64^b, K 61^a, T₁ 140^a, P 267^a, S₁ 182^b, T₂ 65^b, S₂ 52^b, V 55^b, TT 57^b, S₃ 14^a, BN 46^a, TN 80^a, S₄ 86^a, S₅ 60^b, S₆ 60^b, S₇ 64^a, S₈ 52^a, S₉ 68^a, S₁₀ 66^a, S₁₁ 75^a, TZ 70^b.

214 || 1^a igne tek: igne S₁ || her nê: cümle A₃, S₂, T₂, BN, S₅, S₆, S₈, S₁₁ yoh u V, S₁₀, [G].

214 || 1^b ta'alluk: 'alāyık A₂, S₂ || zülfi: zülf-i KN, T₂, K, S₅, TZ.

214 || 2^a hoşdur: olmaz S₃, İÜ.

214 || 2^b dehrün: devrün T₂ yārūñ A₁, KN, || müste'arından: isti'arından S₂.

214 || 3^a eşk ü: eşk K, V, S₄, TZ || āh-ı: āh u V || kılmış: kıldı S₃, İÜ || meni: iyen S₁.

214 || 3^b kaşr: fakr S₁ fahr S₂ || endūd u: endūd A₁, A₃, KN, K, T₁, T₂, S₂, V, S₄, S₅, S₇, S₈, S₉, TZ endūz u TT.

214 || 4^a cānumda: zātında V cānumdan [G] || şüret-i ümmīd-i vaşluñ levh-i cānumda: levh-i cānumda ümmīd-i şüret-i vaşluñ S₃, İÜ.

214 || 4^b mükedderdür: mükedder A₃ || ol āyine cismüm: ol āyine cism K āyine cismüm BN, S₆ āyine çeşmüm A₃, TN çeşmüm ol āyine T₁ ol āyine çeşmüm M, S₁, TT, V, S₇, S₉, [G] ol āyine çeşm P.

214 || 5^a tül-ı: tül u A₁ || zevkıyla: zevk eyler KN şevkıyla TT.

214 || 5^b ol: o İÜ || tāb-dārından: tāb-dārlarından B tārından S₅.

214 || 6^a sañadur: saña T₁ bañadur S₅ || iktidāsı: iktidā-yı A₂, [G].

214 || 6^b mecnūn: leyli M || kopar ey: kopardı [G].

214 || 7^a melāmet: selāmet V || isteyen: eyleyen T₁, S₂, A₃.

214 || 7^b vākıf: vākıfdur S₁ || sūzān u: sūzān V, T₁, K || eşk-bārından: eşk-bārumdan S₂, İÜ.

215.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Yere düşmez her ne oğ kim atsa ol ebrû kemân
Gün şu'â'ıyla anuñ çoğ farkı var ey âsmân
2. 'Işk nâmûsı men ü Mecnûna düşmiş lâ-cerem
Gam yükin çekmekdeyüz men bir zamân ol bir zamân
- 3.⁴ Yoğ reh-i 'ışkuñda bir menzil yaşum gird-âbına
Yol itürmişdür işi ser-geşte gezmekdür hemân
4. Kâm mümkindür uzun 'ömr ile zülfünden velî
Bulmağ olmaz devr-i ruhsârûnda haţtuñdan emân
5. Hiç kim sırr-ı dehânın bilmez ol 'İsâ-lebün
'Âlemi gavğâya şalmışdur mücerred bir gümân
6. Şem'-i ruhsârûñ nihân dut çeşme-yi hürşidden
Nûr-ı çeşmüm ihtirâz olmaz yaman gözden yaman
7. Ey Fuzûlî çekmeseñ râh-ı tevekkülden kâdem
Menzil-i maşşûda yétmekdür muqarrer men zamân

215 A₁ 58^b, İÜ 55^a, B 86, A₂ 56^b, A₃ 67^b, KN 61^b, M 65^a, K 61^a, T₁ 141^a, P 267^a, S₁ 183^a, T₂ 67^b, S₂ 52^b, V 56^a, TT 57^b, S₃ 14^a, BN 48^a, TN 81^b, S₄ 86^a, S₅ 62^a, S₆ 62^b, S₇ 64^b, S₈ 52^b, S₉ 68^b, S₁₀ 66^b, S₁₁ 75^b, TZ 70^b.

215 || 1^a yere: yerde K || atsa: atar T₁.

215 || 2^a men ü: ben A₃, T₁, TT, V, S₂, TN, S₄, S₇, S₈ beni A₂ ben-i [G] || düşmiş: düşmez [G].

215 || 2^b gam: kim T₂, S₅ || çekmekdeyüz: çekmekdeüz TT || men: biñ A₃ ol S₃, V, İÜ || ol: ben S₃, V, İÜ.

4 Bu beyit B ve V'de yoktur.

215 || 3^a reh-i 'ışkuñda: ser-i küyuñda TT.

215 || 3^b yol: yoğ A₃ yitük S₁ || itürmişdür: yitürmişdür A₃, S₂ itürenler TT || gezmekdür: gétmekdür A₂, S₂ gezmekden S₄ || hemân: 'ıyân S₁.

215 || 4^a 'ömr: ğayr S₃ || velî: vefâ M.

215 || 4^b bulmağ: bulmağ A₃, B, S₂ || ruhsârûnda: ruhsârında S₃, İÜ.

215 || 5^a sırr-ı dehânın: bir sırr K.

215 || 5^b gavğâya: kavğâya A₁ || şalmışdur: salmışdur V, T₂ || bir gümân: bu gümân A₃, S₁, B, K bi-gümân V, TZ, [G].

215 || 6^a nihân dut: nihân tüt A₃, M, S₂ nihândur A₁.

215 || 6^b olmaz: eyle A₂, B, S₂, P, TN, S₉, TZ, [TD] étmez S₃, İÜ.

215 || 7^a çekmeseñ: çekme sen A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅, S₁₀, [T, G, TD] çekmegil S₂, TT.

215 || 7^b muqarrer: mücerred T₂ murâduñ TT || men zamân: biz zamân V bi-zamân A₁, A₂, KN, ben hemân S₂ bi-gümân A₃, M, K, T₁, S₁, T₂, S₃, P, İÜ, BN, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ bir zamân S₄ ben zıman [G].

216.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Görüp mühlik menüm çevremde baħr-i iřķ tuġyânın
Kaçup bir daġa çıhdı Kûh-ken kırtarmaġa cânın
2. Bıraħmıř itlerine pâre pâre gönľümü ol meh
Üleşdürmiş kesüp erbâb-ı istiħķâķa kırbânın
3. Menüm çāk-i giribānum görüp ‘ayb eylemez ol kim
Görür ser-mest çıhdukça anuñ çāk-i giribânın
4. Gönľü ġam hem-demidür kının êy göz merdümi içme
Bilürsen kına kıandur ġam saña kıoymaz anuñ kının
5. Gözüñ kim ġüşe-yi miħrâb dutmış dîn kıılır yaġma
Bu milküñ etmek olmaz fark kıâfirden müselmânın
6. Gözüñ merdümleri çoħdan kıılurlar da‘vâ-yı iřķuñ
Nê ġâcet yaşların řormaķ añarlar Nüh tûfânın
7. Fuzüli çekme yâruñ oħların her laħza yarañdan
Saña mı kıaldı çekmek her zamân bir yâr hicrânın

216 A₁ 58^b, İÜ 55^b, B 87, A₂ 56^b, A₃ 67^a, KN 62^a, M 65^a, K 61^b, T₁ 140^a, P 267^b, S₁ 183^a, T₂ 67^b, S₂ 53^a, V 56^a, TT 58^a, S₃ 14^b, BN 48^b, TN 80^b, S₅ 62^b, S₆ 62^b, S₈ 52^b, S₉ 68^b, S₁₀ 66^b, S₁₁ 76^a, TZ 71^a.

216 || 1^a iřķ: eřķ TT.

216 || 1^b daġa: řaġa S₂ || çıhdı: çıkmış T₂, S₅, S₆, S₁₀, [G] çıhmış V, TZ, [TD, D] çıkmış BN.

216 || 2^a bıraħmıř: buraķmıř M buraħmıř A₁ || itlerine pâre pâre: pâre pâre itlerine A₁, KN, TZ, [T] || gönľümü: gönľüm TT baġrumı M, K || ol meh: ol řuħ V, T₂, BN, S₅, S₆, [G] ol ġül-ruħ TT.

216 || 3^a ‘ayb: men‘ T₂.

216 || 3^b görür: görüp A₂, M, S₂, [T, G] || çıhdukça: çıķdukķa B, A₃, M, K, T₁, P, S₁, TN, S₈ || anuñ: onuñ A₁.

216 || 4^a merdümi: merdüñ V || içme: içre V tøkme A₃, TT açma [G].

216 || 4^b anuñ: onuñ A₁, KN, T₁, T₂.

216 || 5^a dutmış dîn: dutmışdur A₂, S₂ tütmiş dîn A₃ dutmış ten [G].

216 || 5^b milküñ: milke V || etmek: etmez V || olmaz: olmaķ V.

216 || 6^b řormaķ: sormaķ A₁, S₅ řormaġ K sormaķ KN || añarlar: aña şor T₂ aña yâ T₁, S₁ çü kıopdı S₅ analar [G].

216 || 7^a çekme yâruñ: melâmet A₁ || yarañdan: yanuñdan T₂ cânından [G].

217.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Şifâ lutf'èt men-i bîmâra la'l-i nûş-ḥandüñden
İyen hem olma ey bî-derd ğâfil derdmendüñden
2. Semendüñ ḳatlüme segritdün ammâ ḳorḥum andandur
Ki sebḳat'ède nâ-geh tevsen-i 'ömrüm semendüñden
3. Murâd-ı ḥâṭıruñ ger müşkil olmaḳdur işüm olsun
Nê çâre geçmek olmaz ḥâṭır-ı müşkil-pesendüñden
4. Bilüirdüm sende hem var ol hevâ kim mendedür ey ney
Dem urduḳça eger çıḥsaydı âteş bend bendüñden
5. Ḥarîş eyler meni pendün mezâḳ-ı 'ışḳa ey nâşih
Dirîğ'etme ki maḥzûzam senün peyveste pendüñden
6. Kemend-i dūd-ı âhuñdur Fuzûlî çarḥ boynında
'Aceb şayyâdsan kim çarḥ ḳurtılmaz kemendüñden

217 A₁ 59^a, İÜ 56^a, B 87, A₂ 57^b, A₃ 69^a, KN 62^a, M 65^b, K 61^b, T₁ 144^a, P 267^b, S₁ 183^b, T₂ 68^a, S₂ 53^b, V 56^b, TT 58^a, S₃ 14^b, BN 48^b, TN 84^b, S₄ 86^b, S₅ 62^b, S₆ 63^a, S₉ 69^a, S₁₀ 60^b, S₁₁ 76^a, TZ 71^b.

217 || 1^a men: beni A₂, M ten A₁ dil KN, T₂, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₀, [T, G, TD].

217 || 1^b iyen hem: igen hem S₁, T, B, M, A₃ igende S₂ uyan hem V || bî-derd: bî-derd ü A₁.

217 || 2^a segritdün: segriddün T₁ segriddün S₁ sür'at ḳılır S₂ || ḳorḥum: ḳorḳaram TT vehm S₃ vehmüm İÜ || andandur: andan TT ondandur A₁.

217 || 3^a murâd-ı: murâdum A₂ || olsun: bolsun V.

217 || 4^a bilüirdüm: bilürem V || mendedür: mende var A₂, S₂, S₄, S₅, S₁₀, S₁₁, TZ, [G].

217 || 5^a eyler: etdi T₂.

217 || 5^b maḥzûzam: maḥfûzam S₁, A₁.

217 || 6^a âhuñdur: âhumdur A₁, S₄ || boynında: boynuñda V.

218.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Ele alur gezicek ol gül-i ra‘nâ etegin
Vehm eder kim duta bir ‘aşık-ı şeydâ etegin
2. Bildi kim hâk-i reh oldum etegin dutmağ için
Götürür düşmege koymaz yere ‘amdâ etegin
3. Dâdlar kıлмаğa ol kâfir elinden geceler
Çıhar âhum göge tâ duta Mesîhâ etegin
4. Şâmlar kanlu yaşum mevcine elbette deger
Her nêce kim götürür çarh-ı mu‘allâ etegin
5. Eyle ‘uryân gerek âvâre-yi şahrâ-yı cünûn
Ki ta‘alluk tikenî dutmaya kaç‘â etegin
6. Rind hâk olsa dağı dürd-i hum-ı bâde olur
Nê ise koymaz elinden mey-i şahbâ etegin
7. Güller açıldı Fuzûlî yağalar çâk édüben
Gel dutalum mey ü maḥbûb ile şahrâ etegin

218 A₁ 59^a, İÜ 56^a, B 87, A₂ 57^a, A₃ 67^b, KN 62^b, M 65^b, K 62^a, T₁ 141^b, P 267^b, S₁ 183^b, T₂ 68^b, S₂ 53^b, V 56^b, TT 58^a, S₃ 15^a, BN 49^a, TN 82^a, S₄ 87^a, S₅ 63^a, S₆ 63^a, S₇ 64^b, S₈ 53^a, S₉ 69^a, S₁₀ 60^b, S₁₁ 76^b, TZ 71^b.

218 || 1^a gül: büt S₄.

218 || 1^b duta bir: tuta bir A₃ dutalar A₂.

218 || 2^a kim: ki V || dutmağ: tütmağ A₃, S₂ dutmağ T₁, T₂, S₃, İÜ.

218 || 2^b götürür: götürüp A₂, S₂ görünür A₁ || yere: bize İÜ, S₃.

218 || 3^a dâdlar: dâd S₁.

218 || 3^b çıhar: çıka V || tâ duta: tütmağa A₃.

218 || 4^a deger: teger A₃.

218 || 5^a eyle: öyle M şöyle S₂.

218 || 5^b tikenî: dikenî S₁, B, K, S₃, İÜ || dutmaya: tütmaya S₂ || kaç‘â: aşlâ A₃.

218 || 6^b mey-i: mey ü [T, D].

218 || 7^a édüben: édüben V oldı A₂.

218 || 7^b gel dutalum: gel tütalum A₃ dutalum gel S₂ || mey ü: mey V, K.

219.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Görmesem her göz açanda ol gül-i ra'nâ yüzün
Göz yumunca eşk-i gül-günüm dutar dünyâ yüzün
2. Gerçi kâfirsen saña ey büt yéter ol ecr kim
Rağbetüñ büt-hâneden dönderdi biñ tersâ yüzün
3. Perde-yi çeşmümde nakş-ı cevher-i tîguñ senüñ
Mevce beñzer kim dutar tahrîk ile deryâ yüzün
4. Olma ey şahrâ-nişin gâfil degül her su serâb
Mevc-i eşk-i germ-i Mecnündür dutan şahrâ yüzün
5. Yâd-ı ruhsârıyla ol mâhuñ gözüm kan yaş töker
Her gören sa'atde hırşîd-i cihân-ârâ yüzün
6. Nâz edüp dönderme ey bî-derd yüz 'uşşâkdan
Munca hem gösterme fakr ehline istiğnâ yüzün
7. Ey Fuzûlî dūd-ı âhum tîre eyler 'âlemi
Görmesem bir lahza ol mâh-ı melek-sîmâ yüzün

219 A₁ 59^b, İÜ 56^b, B 88, A₂ 57^a, A₃ 68^a, KN 62^b, M 66^a, K 62^a, T₁ 142^a, P 267^b, S₁ 184^a, T₂ 68^a, S₂ 53^a, V 57^a, TT 58^b, S₃ 15^b, BN 49^a, TN 82^b, S₄ 87^a, S₅ 63^a, S₆ 63^b, S₇ 65^a, S₈ 53^a, S₉ 69^b, S₁₀ 61^a, S₁₁ 77^a, TZ 72^a.

219 || 1^a görmesem: görmişem S₁ || açanda: açınca S₂.

219 || 1^b dutar: tutar A₃.

219 || 2^a ey: ol T₁ || ol: bu A₂, T₂, S₃, İÜ, BN, S₅, S₆, S₇, S₁₀, TZ, [G].

219 || 2^b büt-hâneden: mey-hâneden A₃, S₁, T₁, V, TN, S₁₀, S₁₁, TZ || biñ: miñ A₁, KN, yüz M, B, K, TZ, [G].

219 || 3^a çeşmümde: çeşimde T₁ çeşminde [G] || nakş: nakd [TD].

219 || 3^b mevce: bunca TT || beñzer: mevâce TT || dutar: duta A₁, KN, [T, G, TD] tutar A₃ || deryâ: dünyâ T₁ tersâ A₁.

219 || 4^a degül her su: degül her şu S₃, A₃ degül her yan A₂ degüldür bu TT.

219 || 4^b mevc-i eşk-i: eşk-i mevc-i T₁, A₃, S₇ || germ-i: çeşm-i A₃, B, M, K, S₁, T₁, S₃, P, İÜ, TN, S₇, S₈ çeşmüm S₉ || dutan: dutar T₁ tutar A₃ || şahrâ: deryâ T₂, K.

219 || 5^a yaş: yaşın A₃ || töker: döker S₃, S₁, B, K, İÜ, S₅, S₆, S₈, S₉ töküp T₁, A₃ döküp S₇ dolar S₂, A₁, BN, S₄, TZ, [T, G].

219 || 6^b munca: bunca M, B, S₂, K, TZ || hem: kim V || gösterme: gösterdi V || fakr: 'ışk A₁, T₂, BN, S₄, S₅, S₆, TZ, [TD, D] || gösterme fakr ehline: 'ışk ehline gösterme [G].

219 || 7^a dūd-ı: derd ü S₁ tîr-i T₂.

219 || 7^b görmesem: görmişem S₁ || bir: her T₁, S₅, [G] || ol mâh-ı: evlâd-ı [G].

220.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Şun' mi'mârî yaşar sâ'atde gerdün maḥzenin
Dūd-ı âhum çıhmağa açmış kevâkib revzenin
2. Gün batup yıldız çıkar şanmañ ki gök dihkânınıñ
Gece âhum dağıdır gündüz yığılgan hırmenin
3. Göz töker israf ile hün-âbe la'lin güyyiâ
Kim ciger dağında ol la'lün bulupdur ma'denin
4. Döymek olmaz tığ-ı bî-dâdına şîrîn leblerün
Ger felek Ferhâd-veş taş etse 'uşşâkuñ tenin
5. Şubḥ tek çâk et Fuzûlî pîrehen 'ışk içre kim
Bilmeye kimse giribânından anuñ dâmenin

220 A₁ 59^b, İÜ 56^b, B 88, A₂ 58^a, A₃ 68^a, KN 63^a, M 66^b, K 62^b, T₁ 142^a, P 268^a, S₁ 184^a, T₂ 68^b, S₂ 54^a, V 57^a, TT 58^b, S₃ 15^b, BN 49^b, TN 82^b, S₄ 87^b, S₅ 63^b, S₆ 63^b, S₇ 65^a, S₈ 53^b, S₉ 69^b, S₁₀ 62^a, S₁₁ 77^a, TZ 72^b.

220 || 1^a şun': şubḥ S₂ men' S₁ 'ışk S₈ || mi'mârî: mi'mârın A₁ || yaşar: yasar İÜ, KN, basar S₃, TT, A₁ başan A₂ düzen A₃ yapar her S₁ yapar bir T₁ yapar S₆, S₇, S₉, S₁₁ yapan S₈. [G, TD].

220 || 1^b çıhmağa: çıkmağa S₁, A₁, KN, T₂, V, S₄, S₅ çıhmağa T₁ || açmış: etmiş S₁, K, B, S₈ ehl-i S₉ dutmuş S₃, T₂, İÜ.

220 || 2^a şanmañ: dèmeñ S₂, A₂ şanma S₄ || gök: gün A₂, A₃, M, T₁, TN, S₇, S₈ || gök dihkânınıñ: kevkeb dehkânın [G].

220 || 2^b dağıdır: tağıdır A₃ || yığılgan: yığılmış A₁, KN, TT, T₂, BN, S₄, S₆, S₁₁, TZ, [T, TD, D] yığılan V ta'alluk A₂, S₂ yıkılmış S₅.

220 || 3^a töker: döker A₃, B, K, T₁, S₁, S₃, İÜ || ile: ilen A₂, TT || hün-âbe: hün-âb A₂, TT || la'lin: la'li A₃, B, S₁, M, K, P, S₆, S₇, S₈, S₁₀, S₁₁ la'l S₉ || güyyiâ: güyâ A₂, T₁, K güyyâ [TD] gâlibâ S₅.

220 || 3^b dağında: tağında A₃, S₂ dağından V.

220 || 4^a döymek: dözmek A₁, KN, BN, TN, [T, TD] düzmek [G] || bî-dâdına: bî-dâd ile A₂, [G] || leblerün: lebün TT.

220 || 4^b taş: daş A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅ || etse: éde TT || 'uşşâkuñ: 'uşşâk V.

220 || 5^a şubḥ tek: şubḥ-veş A₁, KN, T₂, TT, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₁, [T, G, TD] || ét: - A₁.

220 || 5^b giribânından: giribânınıñdan A₁, KN, S₄ || anuñ: onuñ A₁, KN || dâmenin: senin A₁.

221.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Kûrıtımış ğalibâ şevk odı Ferhâduñ gözi yaşın
Ki ger ahsaydı la'l eylerdi bî-şek Bisütün taşın
2. Belâ yolında ğavgâya kaçan⁴ men tek dözer⁵ Mecnûn
Kaçan olmaz duran tek yeg bilür her kimse yoldaşın
3. Demeñ gözyaşı ile def^f olur 'ışk âteşi tenden
Bu od her yere düşse fark kılmaz kûrusın yaşın
4. Beyân-ı 'ışk besdür levh-i ruhsârumda hûn-ı dil
Beşâret ehline zâhir kıılır her nakş nakşâşın
5. Fuzûlî bâde-h'ârı düzahî dër hâlk hayranem
Ki Hâk neçün şalupdur cennete mey-hâne evbaşın

221 A₁ 60^a, İÜ 57^a, B 88, A₂ 58^b, A₃ 68^b, KN 63^a, M 66^b, K 62^b, T₁ 142^b, P 268^a, S₁ 184^a, T₂ 69^a, S₂ 54^a, V 57^b, TT 58^b, S₃ 16^a, BN 49^b, S₅ 63^b, S₆ 64^a, S₈ 53^b, S₉ 70^a, S₁₀ 62^b, S₁₁ 77^b, TZ 72^b.

221 || 1^a şevk: 'ışk A₂, S₂ || odı: - S₁ || gözi: gözün A₁.

221 || 1^b ki ger: eger A₃, V || ahsaydı: akeydi M, K || la'l eylerdi bî-şek: la'l eylerdi yaşım S₂ bî-şek la'l ederdi T₂ || taşın: daşın A₁, KN, T₁, S₁, T₂, V, S₅.

221 || 2^a kaçan: haçan A₁, KN, çıhañ V || men tek: bildün K || dözer: özer A₃ döyer S₃, A₂, TT, B, S₂, İÜ düzer [G].

221 || 2^b duran: çuran A₃ || yeg bilür her: bilür her K yeg her S₂ yeg bilürüm T₁ || olmaz duran tek: ben tek düzer ol [G] || her: bir [T].

4 "kaçan" kelimesinin buradaki kullanımı "kaf-hı" değişmesi ve bunların Fuzûlî'nin imlasındaki yeri hakkında fikir verici niteliktedir. "bak, yok" gibi kelimeler "bah, yoh" şeklinde "hı"lı hâlleri ile kafiye sıralamasında karşımıza çıkmaktadır. Bu kelimelerin kafiye dışı kullanımlarında hem "kaf"lı hem de "hı"lı şekillerine nüshalarda rastlanmaktadır. "hanı, haçan, handa" gibi kelimelerin, nüshalarda hem "kaf"lı hem de "hı"lı şekli karşımıza çıkmaktadır. Bazi nüshalarda bunlardan biri ağırlıklı olsa da bütün nüshalarda kelimelerin her iki yazımını da bulmak mümkündür. Bu beyitteki anlam, kelimenin "kaf"lı şekli olan "kaçan"ı zaruri kılmaktadır. Sesteş kelimeler arasındaki uyumdan faydalanmak için şairin birinci mısra ve farklı yerlerde "haçan" şeklinde yazılan kelimeyi "kaçan" şeklinde yazmayı tercih ettiği görülmektedir. Aynı durum "kanda" kelimesinin yazımında da geçerlidir. Kelimenin "kan" ile olan ilgisini kurmak için "handa" yerine "kanda" tercih edilmiştir. Böyle bir ilgi olmadığı durumlarda hangi yazımın tercih edildiğini söylemek kolay değildir.

5 Nüshalarda "dözer" ve "döyer" şeklinde karşımıza çıkan ve aynı anlama gelen kelimenin yazımında nüshaların durumuna göre hareket edilmiştir.

221 || 3^a demeñ: dëmen A₁ || ile: ilen A₂, KN, TT, S₅ || def: ref İÜ || olur: - V || tenden: benden A₃, TT, [G] menden A₁ bende T₂.

221 || 3^b bu: bir V, S₂ || od: oddan V || her: yer S₁ || yere: yerde TT, S₁, V, S₂, [G] || kılmaz: étmez S₃, TT, İÜ eylemez T₂.

221 || 4^a besdür: bellidür S₁ besdür V || ruhsârumda: ruhsârûnda A₃, V ruhsârında [G].

221 || 4^b beşâret: başîret TT || ehline: olana M.

221 || 5^a bâde-h'ârı: bād-h'ârı S₂ bâde-h'âre V bâde-h'âr T₂, TT, S₅.

221 || 5^b şalupdur: sabupdur V.

*T₁'de fazla beyit:

Felek Ferhâd ilen mizâna şalmış Bisütün daşın

Âğırdur şişe çekmiş göge yetürmiş anuñ başın

222.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kûh-ken biñ tîşeni künd eylemiş bir dağ ilen
Men kıparup şalmışam biñ dağı bir dırnağ ilen
2. Ğam yolında men kılup ğetdiyse Mecnûn yoh 'aceb
Şayruya düşvârdur hem-rehlik etmek sağ ilen
3. Gerd-i râhuñ vèrmese gözyaşına teskîn n'ola
Dutmağ olmaz böyle seyl-âbuñ yolın toprağ ilen
- 4.⁵ Ğam uğurlar 'ışk bâzârında nağd-i 'ömrümi
Kılmağ olmaz sūd sevdâda yaman ortağ ilen
5. Ravza-yı kûyuñda bulmışdur Fuzûlî bir mağâm
Kim aña cennet kıuşı yétmez biñ ıl uçmağ ilen

222 A₁ 60^b, İÜ 57^a, B 89, A₂ 58^a, A₃ 68^b, KN 63^b, M 66^b, K 63^a, T₁ 142^b, P 268^a, S₁ 184^b, T₂ 69^b, S₂ 54^a, V 57^b, TT 59^a, S₃ 16^a, BN 50^a, TN 83^a, S₄ 88^a, S₅ 64^a, S₆ 64^b, S₇ 65^b, S₈ 53^b, S₉ 70^a, S₁₀ 62^b, S₁₁ 77^b, TZ 73^a.

222 || 1^a biñ tîşeni künd eylemiş: künd eylemiş biñ tîşeni B, T₂, V, TT, BN, S₅, S₆, S₈, S₁₀, [G, T, TD] || tîşeni: tîşeyi S₂, S₁₁ tîşe'i M, K, TT, S₈ || dağ: tağ A₃, S₂.

222 || 1^b şalmışam: salmışam V atmışam [G] || dağı: tağı S₂ || dırnağ: ırnağ A₃.

222 || 2^a men: benüm A₃ || ğetdiyse: ger ğetse A₃, T₁, S₅ || yoh: né T₂, TT, S₄.

222 || 2^b şayruya: sayruya A₁, KN, V, T₂, S₅ || düşvârdur: düşvâr olur V, TT || hem-rehlik: hem-râhlik S₂ || sağ: sağ A₁, KN, TT.

222 || 3^a gerd-i: kûh-ı S₁ || vèrmese: vermeye [G] || teskîn: temkîn S₁.

222 || 3^b dutmağ: dutmağ TT, T₂, B tutmağ A₃ tutmağ S₂ || böyle: beyile TT, T₂, A₁, A₂, S₄, S₅, TZ, [G, T, TD] || yolın: yolu A₁ önün TT || toprağ: toprağ KN, S₁, B, K, A₁, İÜ, S₅ girdâb T₂.

5 Bu beyit V'de yoktur.

222 || 4^a ğam uğurlar: ğam okırlar S₃, İÜ ğamdan oğlar S₄ kem okurlar S₅, [G].

222 || 4^b kılmağ: kılmağ A₁, A₃, B, S₂, T₂ || ortağ: toprağ A₁.

222 || 5^a bulmışdur: tapmışdur A₂, TT, [T, TD, D] dutmuşdur [G].

222 || 5^b aña: oña A₁ || biñ: miñ A₁ görüñ S₂ || kim aña cennet kıuşı yétmez biñ ıl uçmağ ilen: fâyir-i cennet aña yétmez biñ ıl uçmağ ilen TT.

223.

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ûlûn

1. Gerd-i rehin êy eşk yuduñ çeşm-i terümden
Terk-i edeb êtdün n'ola düşseñ nâzerümden
2. Hûnîn müjelerdür mi veyâ merdüm eliyle
Oğlar çekilüp daşra atılmış cigerümden
3. Her bâde ki sensüz içerem bezm-i belâda
Hûn-âb olup elbette çıhar dîdelerümden
4. Seyl-âb-ı sirişk ile hoşem 'ışk yolında
Hâşâk-i ta'alluk kıparur reh-güzerümden
- 5.⁶ Taşlara döğüp başımı rüsvâ gezer oldum
Êy 'âkl kaçup kırtılagör derd-i serümden
6. Kes mihrüñi êy çarh güneşden saña her şubh
Bir şu'le yêter âteş-i âh-ı şehirümden
7. Sîm-âb-ı sirişk êtdi meni ğarķa Fuzûlî
Tâ devr cüdâ kıldı büt-i sîm-berümden

223 A₁ 60^a, İÜ 57^b, B 89, A₂ 58^b, A₃ 69^a, KN 63^b, M 67^a, K 63^a, T₁ 143^a, P 268^a, S₁ 184^b, T₂ 69^b, S₂ 54^b, V 58^a, TT 59^a, S₃ 16^a, BN 50^a, TN 83^a, S₄ 88^a, S₅ 64^a, S₆ 64^a, S₇ 65^b, S₈ 54^a, S₉ 70^b, S₁₀ 63^a, S₁₁ 78^a, TZ 73^a.

223 || 1^a rehin: rehün A₁, S₅ || yuduñ: yudun A₁ || çeşm-i: çeşmüm T₁.

223 || 2^a mi: bu S₆ || veyâ: bu yâ S₂, S₁₁, [T, D] bu yâr V || merdüm: her dem V merdüm-i A₂ || eliyle: çeşmüm A₂.

223 || 2^b oğlar: odlar T₂ || daşra: taşra A₃, M, S₂, S₃, TT, İÜ.

223 || 3^b olup: olur KN, S₄, S₆, [TD, D, T].

223 || 4^a 'ışk: eşk V, K, M bezm-i T₂ || yolında: belâda T₂.

6 Bu beyit S₂'de yoktur.

223 || 5^a taşlara: daşlara A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅ || döğüp: urup A₃, B, M, K, T₁, S₁, S₃, P, İÜ, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ.

223 || 6^a mihrüñi êy: mihrî anuñ V || çarh: mâh S₃, A₃, İÜ || saña her: yaña her A₃, [G] ki bu her V ki saña TT her T₁ baña her S₅ || şubh: gün A₂, S₂.

223 || 7^a sîm-âb: seyl-âb A₁, B, M, V, T₁, K, TN, S₄, S₆, S₈, S₁₁, TZ, [G] || meni: ben S₁ - S₂ || ğarķa: ğarķ KN, V, K, S₄.

223 || 7^b büt-i: beni A₂, TT, M, A₁, S₄.

224.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Tâ sirişk-i dîde-yi Ferhâdı gördi lâle-gün
Çeşmeler şuyunu gözden şaldı küh-ı Bîsütün
- 2.³ Tâ 'alem kıldurdı âh-ı âteşinüm şerm edüp
Kıldı hürşidün felek zerrîn livâsin ser-nigün
3. Taş bağırlu olmasaydı Bîsütün Ferhâd için
Su yerine gözlerinden ağıdurdı seyl-i hün
4. Ey gören biñ dağ ile şabr u şebâtum eyleme
Nisbetüm Ferhâda kim bir dağ ile olmuş zebün
5. Kuş yuvası şanma kim ser-geşte Mecnûn başına
Hâr u has cem' eylemiş gird-âb-ı deryâ-yı cünûn
- 6.⁸ Tâ görindi şafha-yı hüsnünde haţtuñ reşkden
Taşa çaldı âftâbuñ sâde levhîn çarh-ı dñn
7. Ey Fuzûlî hâk-i kûy-ı yâre yêtdüm kanı Hızır
Kim vêrüp kâmin olam âb-ı hayâta reh-nümün

224 A₁ 60^b, İÜ 57^b, B 89, A₂ 59^a, A₃ 69^b, KN 64^a, M 67^b, K 63^b, T₁ 143^a, P 268^b, S₁ 185^a, T₂ 70^a, S₂ 54^b, V 58^a, TT 59^b, S₃ 16^b-35^a, BN 50^b, TN 83^b, S₄ 88^b, S₅ 64^b, S₆ 64^b, S₇ 66^a, S₈ 54^a, S₉ 70^b, S₁₀ 63^a, S₁₁ 78^a, TZ 73^b.

224 || 1^b şuyunu: suyunu KN, V, B, T₂, İÜ, S₅ || gözden: başdan A₃.

3 Bu beyit V'de yoktur. İÜ'de bu gazelin sadece ilk üç beyti vardır.

224 || 2^a şerm: şerb S₁, K.

224 || 2^b hürşidün: hürşidin TT || livâsin: libâsin A₃, B, K, T₁, S₁, S₃, P, İÜ, TN, S₇, S₈, S₉ külâhın M || ser-nigün: nil-gün A₃, B, K, T₁, S₁, S₃, M, P, İÜ, TN, S₇, S₈, S₉.

224 || 3^a taş: daş A₁, KN, V, T₂, S₄, S₅ || bağırlu: bağılu S₁.

224 || 3^b su: şu A₃, S₃, TT, S₂ || ağıdurdı: ağıdur A₃ ahar-idi S₄.

224 || 4^a biñ: miñ A₁, KN, bir S₂ || ile: ilen B.

224 || 4^b bir: - T₁ || dağ ile: dağ ilen B dağ ile A₃, S₂ dağlan A₁, S₅ || olmuş: oldu [G] || ferhâda kim bir dağ: bir dağa kim ferhâd S₄.

224 || 5^a yuvası: yuvasın [G] || kim: ey V || ser-geşte: divâne [G].

224 || 5^b deryâ-yı: şahrâ-yı A₁.

8 Bu beyit TT ve S₄'te yoktur.

224 || 6^b taş: daşa KN, T₁, V, T₂, A₁, S₅ || çaldı: çalduñ V || âftâbuñ: âftâbın V || levhîn: levhi K.

224 || 7^a yêtdüm: n'êtdüm T₁ || kanı: hanı A₁, KN, V, TT, T₂, S₄, S₅.

224 || 7^b vêrüp: vërem A₃, B, V, S₄, S₇, [T] || olam: olup V alam T₁ alayum A₁ || âb: - T₂ || hayâta: hayât V.

225.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Cem' gönlün devr cevrenden perîşân olmasun
Çarh fermânuñla gezmekden peşimân olmasun
2. Yêr işi gök cünbişi re'yüñle bir dem olmasa
Yëddi iklim ü toköz gerdün-ı gerdân olmasun
3. Bir binâdur devletün olmış penâh-ı hâş u 'âm
Ol binâ yâ Rab cihân oldukça vîrân olmasun
- 4.⁴ Kılmasa 'âlem murâduñca medâr olsun harâb
Olmasa devrân senün re'yüñle devrân olmasun
5. Çizginürken düstlar kâminca fermânuñda çarh
Hâkim-i taḫdîrden taḡyîr-i fermân olmasun
6. Tâbî' olsun cümle-yi 'âlem senün fermânuña
Cümle-yi 'âlemde senden ḡayrı sulṭân olmasun
7. Laḡza laḡza gülşen-i medḥûñde ḡüyâ olmasa
Bülbul-i nuṭṭı Fuzûlînün ḡoş elḡân olmasun

225 A₁ 61^a, B 90, A₂ 59^a, A₃ 69^b, KN 64^a, M 67^b, K 63^b, T₁ 143^b, P 268^b, S₁ 185^a, T₂ 70^a, S₂ 55^a, V 58^b, TT 59^b, S₃ 35^a, BN 50^b, TN 83^b, S₄ 89^a, S₅ 64^b, S₇ 66^a, S₈ 54^b, S₉ 71^a, S₁₀ 64^a, S₁₁ 78^b, TZ 73^b.

225 || 1^a devr: dehr A₃ cev S₃ || cevrenden: devrinden S₃.

225 || 1^b gezmekden: gezmekde A₁ dönmekden [G].

225 || 2^a bir: her T₁ || olmasa: olmasun B.

225 || 2^b yëddi: heft A₁, KN, T₂, BN, S₄, S₅, S₁₁, [G] || toköz: doköz S₁, T₂, B, K, V || gerdün-ı: gerdân V gerdün [G] || gerdân: gerdün S₁, V.

4 Bu beyit TT'de yoktur.

225 || 4^a kılmasa: kılmaya S₃ || 'âlem: devrân A₂, S₂ || murâduñca: medâruñca A₁, KN, T₂, BN, S₄, S₅ medârınca V, [G].

225 || 4^b olmasa: olmasun A₁, K dönmese T₂ dutmasa [T] || re'yüñle: re'yüñce S₁₀, [T, G, TD].

225 || 5^a düstlar: düstum A₃ || kâminca: kâmuñca A₃, T₁ || fermânuñda: femânuñla T₂.

225 || 5^b taḫdîrden: taḡyîrden T₁ || taḡyîr-i: taḡyîre A₁, KN, V, S₈, [T, G, D].

225 || 6^a 'âlem: 'âlemler A₃, T₁, V.

225 || 6^b ḡayrı: ḡayr KN, S₃, V, TT, T₂, S₄, S₅, TZ özge P, [G].

225 || 7^a medḥûñde: 'ömründe A₂ küyuñda S₂.

226.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

1. Toprakdan götür meni ey eşk-i lâle-gün
Başumdan etme sāyeñi kem ey ḥabāb-ı ḥūn
2. Êl ta'nesinden isterem ol kūya gétmeyem
Öz ihtiyārum ile meni koyma ey cünün
- 3.⁴ Teskīn bulur cigerde ḥarāret sirişk ile
Süz-ı dil ile sīnede rāḥat olur füzün
4. Ey ḥūn-ı dīde kesme cigerden ta'alluḡuñ
Mihrūñ şavutma sīneden ey âteş-i derūn
5. Bir gün bize sa'adet-i vaşl etmedüñ naşib
Bizden götür nüḥüsetüñ ey ṭālī'-i zebūn
6. Ol ğamze ḥançerine bir uğratmaduñ bizi
Kes bizden aşnālıḡuñ ey baḥt-ı vājgūn
7. Ey çarḡ kıl Fuzūlinüñ āhından ihtirāz
Kim bir gün etmeye yēdi ṭāḡuñı ser-nigūn

226 A₁ 61^a, B 90, A₂ 59^b, A₃ 70^a, KN 64^b, M 68^a, K 64^a, T₁ 144^a, P 268^b, S₁ 185^b, T₂ 70^b, V 59^a, TT 59^b, S₃ 35^a, BN 51^a, TN 84^a, S₄ 89^a, S₅ 65^a, S₇ 66^b, S₉ 71^a, S₁₀ 64^b, S₁₁ 79^a, TZ 74^a.

226 || 1^a toprakdan: toprakdan A₂, B, K toprağdan A₁, KN, T₂, S₄, S₅ toprağdan A₃, TT, S₃ tofrağdan V.

226 || 1^b başumdan: başumda S₁ || sāyeñi: sāye A₁ || ḥabāb: aḥbāb T₁ || ḥūn: dūn A₁, V.

226 || 2^a gétmeyem: varmayam V, T₂.

226 || 2^b koyma: koma B.

4 Bu beyit T₂'de yoktur.

226 || 3^a bulur: olur V.

226 || 3^b dil ile: derūnuñla V || sīnede: sinemde KN sīne-yi V || olur: bolur M.

226 || 4^a kesme: çekme S₄.

226 || 4^b şavutma: savutma V, B, S₃, T₂, S₅ || sīneden: sīnede A₂, A₃.

226 || 5^a bize: bizi A₃ || sa'adet-i: sa'adete A₃ || etmedüñ: etmeñ A₃ || naşib: dirig A₃.

226 || 5^b nüḥüsetüñ: nüḥüsün K yaman sitāremüz V || ey: ayā KN.

226 || 6^a uğratmaduñ: oğ atmaduñ S₄ || bizi: bize S₄.

226 || 7^b kim: tā S₃ || bir gün etmeye: etmeye bugün T₂ || ser-nigūn: nigūn TT || yēdi: yere [G].

227.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Bâr-ı mihnetden nihâl-i kâmetün ham olmasun
Başumuzdan sâye-yi serv-i kadûn kem olmasun
- 2.³ Hâşılum ruhsâr u la'l ü çeşm ü gamzeñ olmasa
'Ömr bir ân bir nefes bir lahza bir dem olmasun
3. Gerd-i râhuñ 'azm-i gerdün êtdi kim bu qadr ile
Şöhre-yi 'âlem hemîn 'İsâ-yı Meryem olmasun
- 4.⁶ İltimâs êtdüm şabâdan tütîyâ çekdürmeğe
Ağlama ey göz gubâr-ı dergehi nem olmasun
- 5.⁸ Sen tek âfet geldügin bilmişdi kim Hâkdan melek
İltimâs eylerdi kim 'âlemde Âdem olmasun

227 A₁ 61^b, İÜ 58^a, B 90, A₃ 70^a, KN 64^b, M 68^a, K 64^b, T₁ 144^b, P 269^a, S₁ 185^b, T₂ 71^a, S₂ 55^a, V 58^b, TT 60^a, S₃ 35^b, BN 51^a, TN 84^b, S₄ 89^b, S₇ 66^b, S₈ 54^b, S₉ 71^b, S₁₀ 64^b, S₁₁ 79^a, TZ 74^b.

227 || 1^a bâr: yâr T₁, V târ S₂ || olmasun: bolmasun T₂, TT, [G].

227 || 1^b başumuzdan: başumuzdañ V || sâye-yi: şâye-yi T₁ || olmasun: bolmasun T₂, TT, [G] || serv-i kadûn: serv-kağûn [TD].

3 Birinci mısradaki sevgiliye ait güzellik unsurlarından üçü yüz ve yüzle ilişkili unsurlardır. "Ruhsar, la'l, çeşm, gamze" dördlüsü, "ruhsar, kadd, çeşm, la'l" dördlüsüne göre daha fazla uyum içinde görünmektedir. İkinci mısradaki şair en küçük zaman birimlerini peşpeşe sıralıyor. An, lahza, dem aynı kavramın farklı ifadeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple dördüncü kelimenin "nefes" olması bu yapıya daha uygun görünüyor. İki mısrayı birlikte değerlendirdiğimizde her iki mısradaki da şair, birbiriyle yakın anlamlı veya aynı zeminde bulunan kavramları birlikte kullanmaktadır. Birinci mısradaki kavramlar ile ikinci mısradakiler arasında da anlamca bir bağ bulunmaktadır. Ruhsar-an, la'l-nefes, çeşm-lahza ve gamze-dem sınıflandırmaları birçok çağrışıma kapı aralamaktadır.

227 || 2^a hâşılum: görmesem T₂, A₁, KN, S₂, TT, BN, S₄, S₁₁, [T, G, TD] || ruhsâr u: ruhsâr-ı V, S₈, S₉, TZ, [G] || la'l ü: la'l K, S₈ kadd u T₂, A₁, KN, S₂, BN, S₄, S₁₁, [T, TD, D] kadd TT kaddin [G] || çeşm ü: çeşm K, TT, V, S₇, S₈, S₉ || gamzeñ: la'lün S₂, TT, A₁, KN, BN, S₄, S₁₁, [T, G, TD] hâlün T₂ zülfüñ TZ || olmasa: bir zamân T₂ dem-be-dem A₁, S₂, TT, BN, S₄, S₁₁, [T, G, TD].

227 || 2^b an: ay A₁, [G] gün TN, S₁₁, TZ || bir an: vîrân S₄ || nefes: zamân A₁, KN, V, TT, S₂, T₂, BN, S₄, S₁₁, [T, G, TD] || olmasun: bolmasun T₂, BN, [G].

227 || 3^a gerd-i: hâk-i TT.

227 || 3^b 'İsâ-yı: 'İsâ vü V, S₄ 'İsâ-yı ibn A₃ || olmasun: bolmasun T₂, [G].

6 Bu beyit S₂'de yoktur.

227 || 4^a êtdüm: êtme S₄ || çekdürmeğe: çek 'aynuma TT çekdürmeği KN.

227 || 4^b gubâr-ı: ki hâk-i TT || nem: yemm S₁ güm M || olmasun: bolmasun V, T₂, [G].

8 Bu beyit A₁'de yoktur. İÜ'de bu gazelin ilk beş beyti yoktur.

227 || 5^a âfet: âdem A₃ || bilmişdi: bilseydi S₂ || kim: ger S₂ - S₄ || melek: felek V || kim hâkdan melek: çokdan felek S₄ çoktan kim felek [G].

227 || 5^b eylerdi kim: eyler idi S₁ || 'âlemde: bir dağı A₃ || olmasun: bolmasun T₂, [G].

- 6.¹ Dêr imiş zâhid ki olmak ‘aybdur rüsvâ-yı ‘ışk
Bu sözi fâş étmesün rüsvâ-yı ‘âlem olmasun
7. Êy Fuzûlî zevk-ı derd-i ‘ışka nokşân hayfdur
İhtiyâ et penbe-yi dâğuında merhem olmasun

1 Bu beyit S₂'de yoktur.

227 || 6^a ‘ışk: halk S₁, S₃, İÜ.

227 || 6^b olmasun: bolmasun T₂, [G].

227 || 7^a hayfdur: şa‘ydir T₁ olmasun T₂ || ‘ışka: ‘ışk [G].

227 || 7^b penbe-yi: sine-yi A₃ kim gönül S₃, İÜ || dâğuında: dâğında S₃, İÜ, S₄ || olmasun: bolmasun T₂, [G].

228.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Gör sirişküm şeb-i hicrân dème kim kıandır bu
Zerre zerre şerer-i âteş-i hicrândur bu
- 2.³ Şanmañuz kıanlı döğün sine delüp baş çekmiş
Şu'le-yi âteş-i âh-ı dil-i süzândur bu
3. Kesme ümmîd gönül başına çizginmekden
Ola nâ-geh düşe fırsat ele devrândur bu
4. Dem-be-dem cânımı ey derd ü belâ incitmeñ
Luţf edüñ bir eki dem kim size mihmândur bu
- 5.⁷ Nè yağarsan oñın ey âteş-i dil vaşl günü
Bize hicrân geçesi şem'-i şebistândur bu
6. Gönül ister ala bir bû ser-i zülfünden lik
Vêrmedin cân diler almak şanur âsândur bu
7. Dün demişsen ki Fuzûlî maña kıurbân olsun
Saña kıurbân olayum yine nè ihsândur bu

228 A₁ 61^b, İÜ 58^a, B 91, A₂ 59^b, A₃ 70^b, KN 65^a, M 68^b, K 64^b, T₁ 144^b, P 269^a, S₁ 185^b, T₂ 71^a, S₂ 55^b, V 59^a, TT 60^a, S₃ 28^a, BN 51^b, TN 85^a, S₄ 90^a, S₅ 65^a, S₆ 65^a, S₇ 67^a, S₈ 55^a, S₉ 71^b, S₁₀ 67^a, S₁₁ 79^b, TZ 74^b.

228 || 1^a hicrân: hicrâna S₄ || dème kim: dème S₄ demegil [G].

228 || 1^b hicrândur: pinhândur [T].

3 Bu beyit A₁'de yoktur.

228 || 2^a şanmañuz: şanma kim V || kıanlı: kanla [G] || delüp: dolup S₁, T₂, B, TZ || baş: kıan TT || çekmiş: çıkmış TT.

228 || 2^b âh-ı: âh u S₂.

228 || 3^a gönül başına: başın kûyına A₁.

228 || 3^b ola nâ-geh: ola ki tâ ki V || ele: ile S₃ bile İÜ ola T₂.

228 || 4^a derd ü: derd S₁, TT.

228 || 4^b dem: gün A₃, TT || kim: ki V || size: bize A₃.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

228 || 5^a oñın: oñuñ A₁ || vaşl: hecr V, S₄.

228 || 6^a ister ala bir: almak dilemiş TT ister ala dermân S₁ || bû: bûse A₃ || zülfünden: zülfinden TT || lik: anuñ TT - A₃.

228 || 7^a maña: saña T₁.

228 || 7^b olayum: olayın A₂, S₂, M.

229.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Nihâl-i derddür Mecnûn yêr êtmiş sâyesin âhû
Başında kuş yuvası berg ayağında selâsil su
2. Maña zâl-i felek çekdürdi ol müy-ı miyân cevrin
Görün bir târ-ı müyî néce ejder êtmiş ol cādû
3. Olur meyl-i dil efzûn âsitânuñ taşına her dem
Egerçi resmdür yaşdukdan ikrâh eylemek şayrû
4. Teraḥḥum kıl bükilmiş kaddüme vehm eyle âhumdan
Şaḥın çıḥmaya nâ-geh yaydan oḥ êy kemân ebrû
5. Nêdür dedüm ruh-ı şâfuñda 'aks-i merdüm-i çeşmüm
Dêdi gelmiş gemiyle Rûma deryâ kaṭ' êdüp Hindû
- 6.⁷ Kaşuñ yayı firâkıñdan ḥadengüñ gibi inceldüm
Nêce bir çekdürür 'ışkuñ maña zulmin nè gücdür bu
7. Fuzûlî ayru düşdün yârdan şabr êtmege yêr yoh
Düşüp şahrâya efgân êdelüm sen ayru men ayru

229 A₁ 61^b, İÜ 58^a, B 91, A₂ 60^b, A₃ 71^a, KN 65^b, M 69^a, K 65^a, T₁ 145^b, P 269^a, S₁ 186^a, T₂ 71^b, S₂ 55^b, V 59^b, TT 60^a, S₃ 28^a, BN 51^b, TN 85^b, S₄ 90^b, S₅ 65^b, S₆ 65^a, S₇ 68^a, S₈ 55^a, S₉ 72^a, S₁₀ 67^a, S₁₁ 80^a, TZ 75^a.

229 || 1^b başında: başı V || yuvası: kanadı S₁, B, K, S₃, M, P, İÜ, S₈, S₉, S₁₀, TZ || ayağında: ayağından V || berg: börg [TD] || su: şu A₃, S₁, TT, S₂, S₃ mü [G].

229 || 2^a zâl-i: Zâl-i [T, TD] || müy-ı miyân: müy-miyân [TD].

229 || 2^b bir: ol A₂, V her [G] || êtmiş: kılmış A₃, T₂, [G] || cādû: hevâ S₂, A₂.

229 || 3^a âsitânuñ taşına her dem: âsitânuñ daşına her dem A₁, KN, T₁, T₂, S₅ dem-be-dem eşküm yügürmekde V.

229 || 3^b yaşdukdan: yasdukdan V || şayrû: sayrû V, S₅.

229 || 4^a vehm: raḥm A₁ kim V || eyle: vehmüm V || âhumdan: andandur V.

229 || 4^b oḥ êy: ol oḥ A₂, V her [G] || ol oḥ ey KN, BN, S₆, S₁₁, [T, TD, D] || çıḥmaya nâ-geh yaydan oḥ êy kemân ebrû: kim çıkmaya yaydan nâ-geh ol oḥ êy kemân ebrû T₂.

229 || 5^a şâfuñda: u la'lüñde A₂, S₂.

229 || 5^b êdüp: êder V.

7 Bu beyit S₄'te yoktur.

229 || 6^a kaşuñ: kaşı B || yayı: yay A₃ || firâkıñdan: firâkıñdan V mezâkıñdan A₁ ḥadenginden TT || ḥadengüñ: miyânüñ TT || gibi: kimi A₁, KN, TZ, [T, G, TD].

229 || 6^b zulmin: zulmi A₂ zulmet S₁ cevrin A₁ || çekdürür 'ışkuñ: çekdirirsen sen [G].

229 || 7^a düşdün: düşdük [TD] || şabr êtmege: ağlamağa A₁.

229 || 7^b men: biz S₁.

230.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Bülbül-i dil gülşen-i ruhsâruñ eyler ârzü
Tûtî-yi cân lâ'l-i şekker-bâruñ eyler ârzü
2. Nâme vü kâşîd peyâmıyla hoş olmaz hâtırüm
Öz lebünden lehce-yi güftâruñ eyler ârzü
3. Serv ü gül nezzâresin n'eyler saña hayrân olan
'Ârîzuñla kıdd-i hoş-reftâruñ eyler ârzü
4. Ârzü eyler ki men tek muttaşıl bîmâr ola
Kim ki vaşl-ı nergis-i bîmâruñ eyler ârzü
- 5.⁵ Hecr bîmarî tenüm bād-ı şabâdan dem-be-dem
Şihhat için şihhat-i aḥbâruñ eyler ârzü
- 6.⁷ Zûlmet-i hecründe baḥmaz şem'e çeşmüm merdümü
Pertev-i ruhsâr-ı pür-envâruñ eyler ârzü
- 7.⁹ Ârzümend-i vişâlündür Fuzûlî haste-dil
Vaşluñ ister devlet-i didâruñ eyler ârzü

230 A₁ 62^a, İÜ 58^b, B 91, A₂ 60^a, A₃ 71^a, KN 65^b, M 69^a, K 65^a, T₁ 145^a, P 269^b, S₁ 186^a, T₂ 71^b, S₂ 56^a, V 59^b, TT 60^b, S₃ 28^b, BN 52^a, TN 85^a, S₄ 90^b, S₅ 66^a, S₆ 65^a, S₇ 67^a, S₈ 55^a, S₉ 72^b, S₁₀ 67^b, S₁₁ 80^a, TZ 75^b.

230 || 2^a nâme vü: nâme-yi V, K, S₄, S₁₁, [TD, D] hâme vü A₂ || peyâmıyla: peyâmıylan A₁, KN, V, M, A₂, BN, S₅.

230 || 2^b lehce-yi güftâruñ eyler ârzü: lehce-yi la'l-i şekker-bâruñ eyler ârzü S₁.

230 || 3^a serv ü: serv A₃, KN, K, V, T₂, TZ || nezzâresin: nezzâre S₃, İÜ.

230 || 3^b 'ârîzuñla: 'ârîzuñlan A₂, A₁, KN, S₄, S₁₁, [TD] || kıdd-i: serv-i A₂ serv ü S₂ || hoş-reftâruñ: gül reftâruñ A₂.

230 || 4^a eyler: n'eyler TT.

5 Bu beyit T₁'de yoktur.

230 || 5^b şihhat: sohbet [G] || aḥbâruñ: bîmâruñ S₄.

7 Bu beyit A₂ ve T₂'de yoktur.

230 || 6^a baḥmaz: yakmaz V || şem'e: ğayra TT.

9 Bu beyit A₂'de yoktur.

230 || 7^a vişâlündür: cemâlündür S₃, İÜ.

231.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Ramazân oldu çeküp şâhid-i mey perdeye rû
Mey için çeng dutup ta'ziye açdı gîsû
2. Bildi muṭrib ki nêdür hâl götürdi ḳopuzı
Bezmden çekdi ayağını şurâhı vü sebû
3. Bezm kânûnı bozıldı nê için çeng ile def
Yıgılup êtmeyeler hâkim eşiginde gülû
- 4.⁵ Ramazân ayı gerek açıla cennet ḳapısı
Nê revâ kim ola mey-hâne ḳapısı baĝlu
- 5.⁷ Feth-i mey-hâne için oḫıyalum fâtihalar
Ola kim yüzümüze açıla bir baĝlu ḳapu
- 6.⁹ Âftâb-ı ḳadeḫ êtmez ramazân ayı ṭulû^c
Nê belâdur bize yâ Rab nê ḳara gündür bu
7. İntizâr-ı mey-i gül-reng ile bayrâm ayına
Baḫa baḫa inecedür gözümüze ḳara su
8. Ramazân oldu budur vehmi Fuzûlînüñ kim
Nêce gün içmeye mey zühd ile nâ-geh duta ḫû

231 A₁ 62^a, İÜ 59^a, B 92, A₂ 60^b, A₃ 71^b, KN 66^a, M 69^b, K 65^b, T₁ 145^b, P 269^b, S₁ 186^b, T₂ 72^a, S₂ 56^a, V 60^a, TT 60^b, S₃ 28^b-66^a, BN 52^b, TN 86^a, S₄ 91^a, S₅ 66^a, S₆ 65^b, S₇ 67^b, S₈ 55^b, S₉ 72^b, S₁₀ 67^b, S₁₁ 80^b, TZ 75^b.

231 || 1^a şâhid-i: şâhid ü S₁.

231 || 1^b dutup: ṭutup A₃, B tutup TT.

231 || 2^a götürdi: getürdi V || ḳopuzı: kopuzun [G, TD].

231 || 2^b şurâhı vü: şurâhı V.

231 || 3^a bezm: bezm ü KN || nê: mey T₁, V, A₁, [G].

231 || 3^b yıgılup: yıkılup KN, S₃, S₄ || eşiginde: eşigine [G].

5 Bu beyit K'da yoktur.

231 || 4^a ayı: oldu S₄.

7 Bu beyit A₁'de yoktur.

231 || 5^a oḫıyalum: okıyayum T₁.

231 || 5^b ola kim: olayum İÜ || yüzümüze: gözümüze B.

9 Bu beyit S₄'te yoktur.

231 || 6^a êtmez: olmaz T₁.

231 || 7^a intizâr-ı: intizârüm TT || gül-reng: gül-gün V.

231 || 7^b inecedür gözümüze: gözümüze inecedür S₁, K, T₂ ayına gözümüze V yinecekdür gözümüze A₁, KN, S₅ || ḳara su: ḳara şu A₃, S₃, TT hem ḳara su V.

231 || 8^a vehmi: vehm S₃, İÜ.

231 || 8^b nâ-geh: tâ ki V || duta: ṭuta A₃.

232.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Eger çıhsaydı derdüñ cismden dërdüm ki cāndur bu
Në hācet derdüñi yëgdür dëmek cāndan 'iyāndur bu
2. Dem-ā-dem hūblar cevriyle artar lezzeti 'ışkuñ
Yamandur bu ki taḥḫiḫ ētmedin dërler yamandur bu
3. Ḥadengi sāyesinde hoş geçür evḳātuñı ēy dil
Ki gülzār-ı ḥayātuñ zīneti serv-i revāndur bu
4. Tutuṣdum āteş-i dilden ciger ḳanıyla ğarḳ oldum
Egerçi bir şerāre oddur ol bir ḳaṭre ḳandur bu
5. Cihāna ḳaddüñ ile kākülünñden fitneler düşmiş
Ḳıyāmet ibtidāsı fitne-yi āḫir zamāndur bu
6. Dëdiler bî-ḥaberler bâğ-ı cennet kūyuña beñzer
Ḥaber vërdi maña andan gelen Ādem yalandur bu
7. Fuzûlî ḳıldı feryād u fiğānum tîre gerdünü
Henüz ol māḥ şormaz kim në feryād u fiğāndur bu

232 A₁ 62^b, İÜ 59^a, B 92, A₂ 61^a, A₃ 72^a, KN 66^a, M 70^a, K 65^b, T₁ 146^a, P 269^b, S₁ 186^b, T₂ 72^a, V 60^a, TT 61^a, S₃ 66^a, BN 52^b, TN 86^b, S₅ 66^b, S₆ 65^b, S₇ 68^a, S₈ 55^b, S₉ 73^a, S₁₀ 68^a, S₁₁ 81^a.

232 || 1^a derdüñ: derdim [G] || ki: kim B || cāndur: ḳandur K.

232 || 2^a lezzeti: lezzet-i A₁, KN, V, T₂, B, TT, S₅ || 'ışkuñ: 'ışḳum TT.

232 || 2^b bu: budur TT.

232 || 3^a sāyesinde: sāyesinden T₁, V, S₅.

232 || 3^b ḥayātuñ: cihānuñ T₁, S₁, T₂.

232 || 4^a tutuṣdum: tutuṣdum A₃ dutuṣdum S₃, B, İÜ tutuṣdın S₁ tutuṣtun [G] || ḳanıyla: ḳanına TN, S₆, S₈, [T, G, TD].

232 || 4^b egerçi: eger o T₂ || oddur ol: od-durur T₂.

232 || 5^a cihāna: cihānda A₂, TT || ḳaddüñ: düşmiş A₁ || ile: üzere A₁, İÜ, A₂, A₃, KN, M, K, T₁, P, S₁, T₂, V, TT, S₃, BN, TN, S₅, S₆, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, [G] || kākülünñden: kākülünden V, T₂.

232 || 6^a dëdiler: diyerler [T].

232 || 7^a fiğānum: fiğānuñ A₃, T₁.

232 || 7^b şormaz: sormaz KN, V, S₅.

233.¹**Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün**

1. ‘Âşık oldum yine bir tâze gül-i ra‘nâya
Ki şalur âl ile her dem meni yüz ğavgâya
2. Let urup kâleb-i fersüde mi geh habs kıılır
Geh serâsime vü ‘üryân biraħur şahrâya
- 3.⁵ Yüzümün ğan ile kîmuħtını al êtdüm kim
Âlet-i şan‘at ola ol büt-i bî-pervâya
- 4.⁷ Bu nê işdür ki bizi igne gibi inceldüp
Şalur iplik gibi her dem bir uzun sevdâya
5. Ayağın bağlamış âvârelerün şan‘at ile
Yoħ nihâyet ser-i kūyında gezen şeydâya
- 6.¹⁰ Laħt laħt olmuş iken ğamze direfşini çeküp
Çâre-sâz olmadı bir gün men-i ğam-fersâya
7. Yaħa çâk êdeni başmağ gibi şalur ayağa
Ëy Fuzûlî gör anuñ êtdügi istîgnâya

1 Gazelde birinci mısraların ilk harflerinin terkiibiyle “ALİ BÂLÎ” ismi oluşmaktadır. Gazelin konu bütünlüğü de dikkate alındığında bu ismin Fuzûlî’nin yaşadığı bölgede mesleğini icra eden bir ayakkabıcıya ait olması kuvvetle muhtemeldir.

233 A₁ 62^b, İÜ 59^b, B 92, A₂ 61^a, A₃ 73^b, KN 66^b, M 70^a, K 66^a, T₁ 147^b, P 269^b, S₁ 187^a, T₂ 72^b, V 60^b, TT 61^a, S₃ 66^b, BN 53^a, TN 88^a, S₄ 91^b, S₅ 66^b, S₆ 66^a, S₇ 68^b, S₈ 56^a, S₉ 73^a, S₁₀ 68^a, S₁₁ 81^a.

233 || 1^b her: bir S₁ || şalur: alur [G].

233 || 2^a let: mest S₃, B || fersüde mi: fersüde A₃, T₁ || geh: beni A₃, T₁ kim V.

233 || 2^b serâsime vü: serâsime K || biraħur: burağur A₃, T₂.

5 Bu beyit A₁’de yoktur.

233 || 3^a yüzümün: üzümün V || kîmuħtını: kîmuħtum K muħtumı A₃ kîmaħtını [T] sînemi T₁, S₁, T₂, [G] || êtdüm: êtdün A₃, T₁ || ğan: ğanı [G].

233 || 3^b ola: ile KN, V.

7 Bu beyit S₄’te yoktur.

233 || 4^a bizi: beni A₃, S₅ || gibi: kimi A₁, KN, [T, G, TD] || inceldüp: inceldi A₁ inceldür V inceltdi KN, TT, S₅ incelttin [G].

233 || 4^b gibi: kimi A₁, KN, [T, TD] || şalur: salıp [G].

233 || 5^a ile: ilen A₂, A₃, M, K, T₁, S₁, T₂, P.

233 || 5^b yoħ: nağar A₂ || nihâyet: êtmez A₂ || kūyında: kūyuñda T₁, V, S₅ || gezen: olan A₂, M.

10 Bu beyit S₄’te yoktur.

233 || 6^b men-i: ten-i A₁, İÜ, KN, BN, S₅, S₈, [T, G, TD] || bir gün: hergiz [G].

233 || 7^a gibi: kimi A₁, KN, [T, TD] || şalur: saldı [G].

233 || 7^b gör: bağ TT, S₅, [T] || anuñ: onuñ A₁, KN - T₂.

234.

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

1. Olsaydı mendeki ğam Ferhâd-ı mübtelâda
Bir âh ile vèrürdi biñ Bîsütünü bâda
2. Vèrseydi âh-ı Mecnûn feryâdumuñ şadâsın
Kuş mı karar êderdi başındaki yuvada
3. Ferhâd u zevk-ı şûret Mecnûn u seyr-i şahrâ
Bir râhat içre her kim ancak menem belâda
4. Eşk-i revânuma el cem' oldu var ümîdüm
Kim ola vara vara cem'iyetüm ziyâde
5. Geh ğamzeñ içmek ister kıanımı gâh çeşmüñ
Korhum budur ki nâ-geh kıanlar ola arada
6. Serverlik ister isen üftâdelik şî'âr êt
Kim düşmedin ayağa çılmadı başa bâde
7. Ger görmemek dilerseñ resm-i cefâ Fuzûlî
Olma vefâya tâlîb dünyâ-yı bî-vefâda

234 A₁ 63^a, İÜ 59^b, B 93, A₂ 62^a, A₃ 73^a, KN 66^b, M 70^b, K 66^b, T₁ 147^a, P 270^a, S₁ 187^a, T₂ 73^a, S₂ 56^b, V 61^a, TT 61^b, S₃ 66^b, BN 53^a, TN 87^b, S₄ 91^b, S₅ 67^a, S₆ 66^b, S₇ 69^a, S₈ 56^a, S₉ 73^b, S₁₀ 68^b, S₁₁ 81^b.

234 || 1^b vèrürdi: vèreydi V || biñ: miñ A₁, KN, T₂ yüz B || bîsütünü: bîsütün S₁, V.

234 || 2^a feryâdumuñ: feryâdınıñ TT || şadâsın: şadâsı A₂.

234 || 2^b kuş mı: kuşları V || karar: kahr V || êderdi: edeydi A₃, V || başındaki: başında S₂.

234 || 3^a ferhâd u: ferhâd A₃, T₁, V, İÜ, TN ferhâda S₈, [TD, G, D] || zevk-ı: zevk ü S₄ || şûret: şîrin A₂, S₂ || mecnûn u: mecnûn A₁, A₃, K, T₁, V mecnûna S₈, [TD, G, D] || seyr: esîr V seyr ü S₄.

234 || 3^b bir râhat içre her kim: el zevk ü râhat içre TT.

234 || 5^a geh: gâh V || içmek ister: ister içmek T₂ || kıanımı: kıanımı T₂, BN, S₆, S₁₀, [TD].

234 || 5^b nâ-geh: - T₁ || ola: düşe TT, [G].

234 || 6^a serverlik: serverlik B servlik V, T₁ || isen: isen KN, V olsañ S₄ || üftâdelik: üftâdelik İÜ, B, KN, M, K, V, A₃, A₂, S₃, S₁, S₄ üftâdelik T₁, A₁, S₅.

234 || 6^b düşmedin: düşmedi A₁, V.

234 || 7^a dilerseñ: dilerseñ A₃, TT, S₂, S₃, İÜ || cefâ: vefâ TT.

234 || 7^b olma: olmaya S₁ olgıl TT.

235.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. İstedüm merhem oğundan cigerüm yaresine
Atdı biñ oğ ki deger her oğı bir pâresine
2. Birbiriyle çekişür gerd-i rehûn-çün müjeler
Gör nè kıanlar düşecekdür olaruñ aresine
3. Çekmez oldı gönül oğlar yükin ol serv meger
Çekerek ata oğın rahm êde bî-çâresine
4. Kıanı gözyaşı gibi ehl-i nazar kim yürüyüp
Bir içim şu vère deşt-i gamuñ âvâresine
- 5.⁶ Her taraf 'akslerümdür görinen yâ yığılup
Geldi su halkı sirişküm suyu nezzâresine
6. Bilmezem kim nazar ehli nêsini eksildür
Ğazab eyler nazar êtsem meh-i ruhsâresine
7. Êy Fuzûlî cigerüm kıanını kıoymaz tøkile
Cân fidâ ol şanemuñ ğamze-yi hûn-h'âresine

235 A₁ 65^a, İÜ 60^a, B 93, A₂ 64^a, A₃ 73^b, KN 69^b, M 70^b, K 66^b, T₁ 148^a, P 270^a, S₁ 187^b, T₂ 73^b, S₂ 58^b, V 61^a, TT 63^b, S₃ 67^a, BN 56^a, TN 88^b, S₄ 94^b, S₆ 69^a, S₇ 69^a, S₈ 56^b, S₉ 73^b, S₁₀ 68^b, S₁₁ 85^a.

235 || 1^a istedüm: isterem K, S₂ || yaresine: pâresine KN, T₁, S₁, A₂, S₈, S₁₁, [G].

235 || 1^b biñ: miñ A₁, KN, T₂ bir M || deger: dege B, T₂, S₂ || oğı: biri A₃, B, T₁, S₁, T₂, V, S₃, İÜ, TN, S₇, S₈, S₁₁ || bir: cân [G] || pâresine: yaresine [G].

235 || 2^a birbiriyle: birbiri-çün A₁ || rehûn-çün: rehûnden A₁.

235 || 3^a oğlar: oğları TT || meger: çeker A₂.

235 || 3^b bî-çâresine: bir pâresine K.

235 || 4^a kıanı: kıanı A₁ kıatı S₁, V, S₉ kıansı KN || gibi: kimi KN, [T, TD] || nazar kim: nazaruñ V || yürüyüp: yürürüp BN, S₈, [G, T, TD].

235 || 4^b şu: su A₁, B, A₂, KN, V, T₂, İÜ, S₄.

6 Bu beyit M, K ve S₂'de yoktur.

235 || 5^a taraf: zaman [G] || 'akslerümdür: 'akslerümde V.

235 || 5^b geldi: çekdi A₂ || su: şu S₁, TT, S₃, A₃ || suyu nezzâresine: şuyı nezzâresine S₁, TT, S₃ bî-nezzâresine A₃.

235 || 6^a kim: ki V || nêsini: nêsın A₁.

235 || 6^b eyler: êtsem A₁ || êtsem: eyler A₁.

235 || 7^a tøkile: døkile S₁, B, K, S₃, İÜ tøkile S₁.

235 || 7^b fidâ: vërür A₂, S₂.

236.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Bâğa gir bülbüle ‘arz-ı gül-i ruhsâr eyle
Yıh gülün ‘ırzını bülbül gözine h‘âr eyle
2. Bağ şahidlerine zülf ile çeşmün göster
Sünbülü derhem édüp nergisi bîmâr eyle
3. Gonceye lâf-ı le‘âfetde ağız açdurma
Laḥḫa laḥḫa anı şermende-yi güftâr eyle
4. Serve âzâdlık ismiyle yaraşmaz yürimek
Anı hem şive-yi reftâre giriftâr eyle
5. Dâr-ı dünyânı gönül cehd kılup terk édegör
H‘âb-ı ğâffetde iken kendüni bidâr eyle
6. Êy ciger zaḥmı ağız açma ḥadengin görüben
Yétene râz-ı nihânum yéter izhâr eyle
7. Kes Fuzûlî tama‘un ğayrı temennâlardan
Kanda olsañ taleb-i devlet-i didâr eyle

236 A₁ 65^b, İÜ 60^b, B 93, A₂ 64^b, A₃ 74^a, KN 69^b, M 71^a, K 67^a, T₁ 148^b, P 270^a, S₁ 187^b, T₂ 73^b, S₂ 58^b, V 61^b, TT 63^b, S₃ 67^b, BN 56^a, TN 89^b, S₄ 95^a, S₆ 69^a, S₇ 69^b, S₈ 56^b, S₉ 74^a, S₁₀ 69^a, S₁₁ 85^a.

236 || 1^b yıh: yoḥ KN, K, S₁, V, S₄, [G].

236 || 2^a çeşmün: ḫâlün V.

236 || 3^a le‘âfetde: le‘âfetden V.

236 || 3^b anı: onı A₁, T₂.

236 || 4^a serve: serv S₃ || âzâdlık: âzâdlık TT âzâdelik S₃, A₂, B, M, İÜ, S₈ âzâdlıĝ A₁ âzâdelik A₃, S₂, T₂.

236 || 4^b anı: onı A₁ hem A₃ || hem: anı A₃ bir T₂.

236 || 5^a dünyânı: dünyâyı T₁, TT, S₂, K, BN, S₆, S₈, S₉, S₁₁ dünyâ‘ı V || cehd kılup: kayd bilüp A₃, T₁.

236 || 5^b kendüni: özüni TT, A₁, A₂, KN, V, BN, S₄, S₆, S₁₁, [G, T, TD].

236 || 6^a ciger: ecel TT || görüben: gördin V göricek İÜ, S₃, [TD, D] gözünen TN.

236 || 6^b yétene: yine bu TT.

236 || 7^a ğayrı: ğayr A₁, İÜ, B, A₂, KN, M, K, T₁, S₁, T₂, V, S₃, S₄.

236 || 7^b kanda: ḫanda A₁, KN, TT, V, S₄, [T] || olsañ: olsa B || devlet-i: rif‘at-i [G].

237.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Uyup âhûya düşdi müşg Mecnûn tek beyâbâne
N'ola çekseñ anı zencîr-i zülf-i 'anber-efşâne
2. Çeker kâfir gözün her dem cigerden gamze peykânın
Nê güçdür bu nê vèrdi alabilmez bir müselmâne
3. Belâ nâvekleri şancılmasun mı gönlüme her yan
Dolaşur şâne tek her laḫza ol zülf-i perîşâne
- 4.⁵ Oḫuñ geldükçe sinemden şadâlardur çıḫar bilmen
Dil eyler nâle yâ peykân deger sinemde peykâne
- 5.⁷ Şadâ-yı nâvekün çıḫdukça cân ḫurrem olur gūyâ
Bu zindân-ı belâdan çıḫmaḡa ruḫşat vèrür câna
6. Boyanup ḡana olmış pâre pâre güller a'zâsı
Meger ḫançer çeküp sen serv tek çıḫduñ gülistâne
7. Melâmet odına yanduñ Fuzûlî çıḫ bu 'âlemden
Terahḫum kıl revâ görme ki 'âlem oduña yane

237 A₁ 65^b, İÜ 60^b, B 94, A₂ 64^a, A₃ 74^a, KN 70^a, M 71^b, K 67^a, T₁ 149^a, P 270^b, S₁ 188^a, T₂ 74^a, S₂ 59^a, V 61^b, TT 64^a, S₃ 67^b, BN 56^b, TN 89^b, S₆ 69^b, S₈ 57^a, S₉ 74^b, S₁₀ 69^b, S₁₁ 85^b.

237 || 1^a mecñûn tek: mecñûn-veş TT tek mecñûn S₂.

237 || 1^b çekseñ: çeng A₁ || anı: onı A₁, T₁, S₁, T₂.

237 || 2^a kâfir gözün: kâfir tek A₂.

237 || 3^a şancılmasun: sancılmasun KN, V, S₃, TT, B, K, T₂, İÜ || gönlüme: göğsüme A₃, B, M, T₁, S₁, T₂, S₃, P, İÜ, TN, S₈, S₉, [TD] bağrumı V || yan: dem B, [TD] an S₁₁.

237 || 3^b dolaşur: tolaşur A₃ döneleşür V || şâne tek: şâne V || ol: dil A₂.

5 Bu beyit S₃'te yoktur.

237 || 4^a çıḫar: çıḫan TT, İÜ, S₆, S₈, S₁₀ çıḫan A₁, [T, TD] || bilmen: bilmem T₁, TN, S₈, S₉.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

237 || 5^a çıḫdukça: çıḫduysa A₂, S₂ geldükçe T₂ || cân: - V || olur: bolur V.

237 || 5^b çıḫmaḡa: çıḫmaḡa KN, V, S₃ || vèrür: diler A₁ mıdur M || câna: ḫâne S₁.

237 || 6^a boyanup: boyayup S₁ || olmış: - A₃ || pâre pâre: pâre pâre dolmuş A₃.

237 || 6^b çıḫduñ: çıḫsañ A₂ || çeküp sen: çekipsin [G].

237 || 7^a çıḫ: çok S₁ çok V.

237 || 7^b görme: kılma V || oduña: adlara V, A₁ odlara KN, T₂, TT, [G].

238.

Müfte'îlün Fâ'ilâtü Müfte'îlün Fa'

1. Ey dil-i ser-geşte vü şikeste vü vâlih
*Şalli ve sellim 'ale'n-nebiyyi ve âlih*³
2. Na't-ı Nebîdür kemâl-i 'aql nişânı
*Fe'ti bimâ şâ'e min şifâtı kemâlih*⁵
3. Dâğ-ı firâkına ihtimâl ne mümkün
*Ehḫākanî nâru iştîyâkı vişâlih*⁷
4. Zikri ile hoş geçür hemîşe zamânuñ
*Müftekiren fi cemâlihî ve celâlih*⁹
5. Eyle ḫayâl-i ruḫın nazarda muşavver
*Vaḫtebisi'n-nûra min şu'â'ı cemâlih*¹¹
- 6.¹² Marzî vü meşkûrdur cemî'-i fi'âli
*Aḫsene men ḫaşṣahu cemî'e ḫiṣâlih*¹⁴
7. Tâbî'î olmaḫdadur necât Fuzûlî
*Yessereka'llâhu tâbî'an li fi'âlih*¹⁶

238 A₁ 64^a, İÜ 61^a, B 94, A₂ 62^b, A₃ 72^a, KN 67^b, M 71^b, K 67^b, T₁ 146^a, P 270^b, S₁ 188^a, S₂ 57^a, V 62^a, TT 62^a, S₃ 68^a-70^b, BN 54^b, TN 86^b, S₄ 93^a, S₅ 68^a, S₆ 67^b, S₇ 69^b, S₈ 57^a, S₉ 74^b, S₁₀ 70^a, S₁₁ 83^a.

238 || 1^a ser-geşte vü: ser-geşte-yi A₁, B, KN, M, K, T₁, S₁, S₂, S₃, TT, V, P, İÜ, BN, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, [T] || şikeste vü: şikeste-yi A₁, B, KN, M, K, T₁, S₁, S₂, S₃, TT, P, İÜ, BN, TN, S₄, S₅, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, [T, G] - V.

3 Peygambere ve âline salat ve selam söyle.

238 || 2^a 'aql: 'aqlı A₂, S₂ 'ışk [G].

238 || 2^b min: biñ V.

5 Onun kemalının sıfatlarını zikret.

238 || 3^b nâru: nâr ve S₁ || vişâlih: cemâlih M.

7 Ona kavuşmak için duyduğum arzusun ateşi beni yaktı.

238 || 4^a zikri: fikri A₂, S₂ || zamânuñ: zebânuñ A₁, KN, S₄, [G].

238 || 4^b müftekiren: mütefekkir TT.

9 Onun güzelliğini ve yüceliğini fikrederek.

238 || 5^a eyle: ey M || ruḫın: ruḫuñ TT, V ruḫını A₁, KN, S₆ ruḫı S₄ || muşavver: taşavvur [TD, D] manzûr S₆.

238 || 5^b vaḫtebisi'n-nûra: vaḫtebisi'ş-şevka M || cemâlih: vişâlih T₁.

11 Onun güzelliğinin nuruyla aydınlan.

12 Bu beyit V'de yoktur.

238 || 6^a fi'âli: ḫiṣâleh S₃ ḫiṣâli İÜ.

238 || 6^b ḫiṣṣeti: hassahu [G, TD].

14 Onun bütün güzel meziyetleri vermekle ne iyi etmiştir.

238 || 7^a tâbî'î: tâbî' A₁.

238 || 7^b yessereka'llâhu tâbî'an li: aḫsenu yâ fike iḫtidâ'u A₁, A₂, S₂, S₄ aḫsenu mâ fike iḫtidâ'u TT, S₅, [T] yessereka'llâhu iḫtidâu [G].

16 Allah, onun fiillerine tabi olmanı kolaylaştırsın.

239.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Çarardur âftâbı sâye çekseñ perde ruhsâre
Dirildür gonce halkın dürc-i la'lün gelse güftâre
2. Saña bir söz deyince geçdi 'ömrüm hasbeten li'llâh
Su'alüm kâm-ı dil vermekde muhtâc étme tekrâre
3. Dil-i şad-pâre'i cem' eylemek küyuñda müşkildür
Olur mı cem'e kâbil her itün ağzında bir pâre
4. Ser-i zülfünde her mü şayd kılmış bir dil-i süzân
Düşüpdür şanasan bir şu'le od şem' üzre her târe
5. Temennâ-yı vişâlün-çün degül giryem budur kaşdum
Ki seyl-i eşkden yer kalmaya küyuñda ağıyâre
- 6.⁷ Başum kaldurmasun hâk-i rehünden ser-nigün çeksün
Çeker olsa muşavvir şüretüm küyuñda dîvâre
7. Fuzûlî za'f-ı ten 'özriyle kesme nâle-yi zâruñ
Bizi çün çeng tek mu'tâd kılduñ nâle-yi zâre

239 A₁ 64^a, İÜ 61^b, B 94, A₃ 74^b, KN 68^a, M 82^a, K 67^b, T₁ 149^b, P 270^b, S₁ 188^b, S₂ 57^b, V 62^a, TT 62^b, S₃ 68^a, BN 54^b, TN 90^a, S₄ 93^b, S₅ 68^a, S₆ 67^b, S₇ 70^a, S₈ 57^b, S₉ 75^a, S₁₀ 72^a, S₁₁ 83^a.

239 || 1^a çarardur: çaradur A₁, V, S₃ || âftâbı: âftâb V. || çekseñ: - T₁.

239 || 1^b halkın dürc-i la'lün gelse: dürc-i la'lün ile gelse A₁ halkın dürc-i la'lin V halkın açâ dürc-i la'l S₃ halkın dürc-i la'l İÜ || güftâre: - V.

239 || 2^a bir: her İÜ || geçdi: gençdi İÜ || 'ömrüm: cânum T₁ 'ömrün S₅.

239 || 2^b dil: - S₁ || tekrâre: güftâre S₁, A₃, B, K, S₃, M, P, İÜ, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁.

239 || 3^a pâre'i: pâre A₁, A₃, S₇, S₉ pâreni S₁, [T, G, TD] pâremi M, K, T₁, TN, S₈, S₁₀ || küyuñda: küyında A₁, KN, S₄.

239 || 4^a bir: her T₁, P.

239 || 4^b şu'le od: şu'ledür S₂ || her: bir A₃, V, S₅ || târe: yana A₁, pâre KN.

239 || 5^a vişâlün-çün: vişâl için K || giryem: mümkün S₂.

239 || 5^b eşkden: eşkde A₁ || yer: tır T₁ || küyuñda: küyında V, S₄.

7 Bu beyit S₃'te yoktur.

239 || 6^a rehünden: rehünde A₁ deründen S₅, [G].

239 || 6^b küyuñda: küyında A₃, S₄.

239 || 7^a ten: - A₁ || kesme: kesdün V || nâle-yi: nâle vü V, [TD, D].

239 || 7^b çün: sen S₁ || nâle-yi: nâle vü V, A₃, [TD, D].

240.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1.² Rahm ét ey şeh men-i dervîş çeken âhlara
Ki gedâ âhı eşer eyler olur şâhlara
2. Mihri yoğ mahlara âh eşer étmez yâ Rab
Vêr bir inşâf bu mihri yoğ olan mahlara
3. Kaşlaruñ tākına vërsem dil-i sūzân ne ‘aceb
Resmdür aşıla qandîl nazargâhlara
4. Mâyil-i serv qadûñ vaşlına yétmez neşe kim
Baht şâyeste degül himmeti kûtâhlara
5. Sâķî-yi bezm-i cünûn nergis-i mestüñdür kim
İçürür bâde-yi ğaffet dil-i âgâhlara
6. Baħma ey dîde zenaħdânına maħbûblaruñ
Gezme ğâfil hâzer ét düşmeyesen çâhlara
7. Êy Fuzûlî vera‘ ehli reh-i mescid dutmuş
Sen reh-i meygede dut uyma bu güm-râhlara

240 A₁ 64^b, İÜ 61^b, B 95, A₂ 63^a, A₃ 75^a, KN 68^b, K 68^a, T₁ 147^a, P 271^a, S₁ 188^b, S₂ 57^b, V 62^b, TT 62^b, S₃ 68^b, BN 55^a, TN 87^b, S₄ 93^b, S₅ 68^b, S₆ 68^a, S₇ 68^b, S₈ 57^b, S₉ 75^a, S₁₀ 69^b, S₁₁ 83^b.

2 Bu beyit A₁'de yoktur.

240 || 1^a men-i: beni T₁ dil-i KN, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₀, [T, G, TD].

240 || 1^b eyler: êder TT, BN, S₅, S₆ || olur: ulu [T, TD, D].

240 || 2^a mihri: mihri B || mahlara âh eşer étmez yâ rab: mahlara âh eşer étmez imiş A₃, T₁ mahlara étmez eşer yâ rab B âh eşer mahlara étmez yâ rab V.

240 || 2^b yoğ: yoğ A₃, S₂.

240 || 3^a tākına: yayına A₁ || sūzân: vîrân S₃, İÜ.

240 || 4^a serv qadûñ: serv-qadûñ [TD].

240 || 4^b şâyeste: hem-râh K || himmeti: himmet S₃, İÜ.

240 || 5^a bezm: mest S₄.

240 || 5^b dil-i: dili KN, V, [T, TD, D].

240 || 7^a ehli: ehl V || mescid: cennet A₃ || dutmuş: tütmiş A₃.

240 || 7^b dut: tüt A₃ || uyma: umma A₁ || bu: o A₃.

241.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Yine ol mâh menüm aldı qarârüm bu gece
Çıhacağdur felege nâle-yi zârüm bu gece
2. Şem‘-veş mahrem-i bezm eyledi ol mâh meni
Yanacağdur yine hecr odına varum bu gece
3. Hem vişâli urar od cānuma hem hicrânı
Bir ‘aceb şem‘ ile düşdi ser ü kârüm bu gece
4. Nê tütündür ki çıhar çarha dil-i zâre meger
Hecr dâğını urar lâle-‘izârüm bu gece
5. Şubha şaldı bu gece şem‘ gibi katlümü hecr
Ola kim şubh gelince gele yârüm bu gece
6. Pâre pâre cigerüm itlerine nezr olsun
Ol ser-i kūya eger düşse güzârüm bu gece
7. Var idi şubh-ı vişâline Fuzûlî ümmîd
Çıhmasa hasret ile cān-ı figârüm bu gece

241 A₁ 64^b, İÜ 62^a, B 95, A₂ 63^b, A₃ 75^a, KN 68^b, M 72^a, K 68^a, T₁ 149^b, P 271^a, S₁ 189^a, S₂ 58^a, V 62^b, TT 63^a, S₃ 68^b, BN 55^a, TN 90^b, S₄ 94^a, S₅ 68^b, S₆ 68^a, S₇ 70^b, S₈ 58^a, S₉ 75^b, S₁₀ 70^a, S₁₁ 84^a.

241 || 1^b nâle-yi zârüm: nâle vü zârüm [T, TD, D].

241 || 2^a mâh: yâr A₂.

241 || 2^b hecr: ‘ışk B.

241 || 3^a urar od: od urar S₃ od olur T₁, A₃ olur od [G] || hem: ğam A₁.

241 || 3^b ser ü: ser A₃, S₄.

241 || 4^a zâre: zâr S₂ || çarha: ‘arşa [G].

241 || 4^b dâğını: dâğı K || lâle: ol meh A₁.

241 || 5^a gibi: kimi KN, [T, TD].

241 || 5^b kim: ki V.

241 || 6^b kūya: kūyına M.

241 || 7^a Fuzûlî: Fuzûlî bir TT || var idi şubh-ı vişâline Fuzûlî ümmîd: ey Fuzûlî var idi şubh-ı vişâline ümmîd A₁, KN, S₄, [T] || şubh-ı: şubh [G, TD].

241 || 7^b çıhmasa: çıkmaya A₂, A₃, B, M, K, T₁, S₁, S₃, P, İÜ, S₇, S₉ || hasret: hayret T₁.

242.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Nihâl-i servdür kıddün kaşuñ nûn ol nihâl üzre
Mişâl-i noқта-yı nûn hâlün ol müşgîn hilâl üzre
2. Olup hayrân götürmen haţt u hâlünden nazâr güyâ
Gözüm merdümlelidür noқtalar ol haţt u hâl üzre
3. Hâm êtdün kâmetüm ger terk-i ser kıldumsa ma'zûrem
Nê 'özrüm var eger dêrlerse olmaz noқта dâl üzre
4. Zülâl-i hûn-ı dildendür gözüm peymânesi memlû
Hâbâb üstindedür ol noқта kim qorlar zülâl üzre
- 5.⁶ Yazar göz perdesine eşk şerh-i hâl bilmez kim
Oşınmaz kan ile yazılsa haţ evrâk-ı al üzre
- 6.⁸ Dem-â-dem kill-i müjgân ile tıfl-ı merdüm-i çeşmüm
Haţ-ı sevdâ-yı hâlün meşk êder levh-i hayâl üzre
7. Fuzûlünün tarîk-ı nazma tab'ın müstaķim êtmiş
Hayâl-i kâmetün kim bir elifdür i'tidâl üzre

242 A₁ 64^b, İÜ 62^a, B 96, A₃ 72^b, KN 69^a, K 68^b, T₁ 146^b, P 271^a, S₁ 189^a, S₂ 58^a, V 63^a, TT 63^a, S₃ 69^a, BN 55^b, TN 87^a, S₅ 69^a, S₆ 68^b, S₈ 58^a, S₉ 75^b, S₁₀ 70^b, S₁₁ 84^a.

242 || 1^a servdür: serv A₃, [G] || kıddün: kıddündür A₃, [G].

242 || 1^b hâlün: kaşuñ V || müşgîn: miskin S₁ || hilâl: gazâl [G].

242 || 2^a götürmen: götürsün S₁ götürsem S₅ || haţt: hâl A₁ || hâlünden: haţuñdan A₁.

242 || 2^b noқtalar: noқта S₂.

242 || 3^a ser kıldumsa: kılsam V || ger: tek [G].

242 || 3^b nê: - A₃ || noқта dâl: haţt u hâl S₃, İÜ noқта hâl A₁ || dêrlerse: der olsa [G].

242 || 4^a memlû: güyâ A₁ || 1. misra: zülâl-i eşkime kim doludur peymâne-yi derdim [G].

242 || 4^b üstindedür: altındadır TT, [TD, D] astındadır KN, S₁, [T] || kim qorlar: dêrler S₂ kim konur [G].

6 Bu beyit S₃'te yoktur.

242 || 5^a eşk şerh-i hâl: eşk şerh-i hâli A₁, KN, S₂, BN, S₅, S₆, S₁₁, [T, D] hâl şerh T₁ haţ-ı şerh TT eşk-i sürhum hâli [G].

242 || 5^b yazılsa: yazıla T₁ yazılmaya S₁.

8 Bu beyit A₁ ve T₁'de yoktur.

242 || 6^a kill: tîr [G].

242 || 6^b meşk: 'ışk S₁, K || haţ-ı: hased [G] || hayâl: cibâl [G].

242 || 7^a nazma tab'ın: tab'a nazmın S₃, İÜ, S₅ || êtmiş: gördüm A₁, KN.

243.

Mef'ûlû Fâ'ilâtün Mef'ûlû Fâ'ilâtün

1. Muşḥaf demek ḥaṭâdur ol şafḥa-yı cemâle
Bu bir kitâb sözdür fehmi eden ehl-i ḥâle
2. Ruḥsâre nokṭa olmak resm-i ḥaṭ olmasaydı
Düşmezdi menzili etmek ruḥsârûn üzre ḥâle
3. Ḥayrân-ı mâh-ı rûyuñ ḥurşide mihr şalmaz
Müş tâk-ı tāk-ı ebrûñ eksük baḥar hilâle
4. Kındurdu gerd ḥaṭṭuñ âyine-yi murâda
Kıflı urdu ıkd-ı zülfüñ gencine-yi vişâle
- 5.⁶ Devrân maña kalem tek sevdâ kapusını açdı
Tâ ḳaddümi ğamuñdan dönderdi za'f nâle
6. Resm-i vefâ Fuzûlî senden kemâle yétmiş
Hoş kâmil-i zamânsan aḥsent bu kemâle

243 A₁ 65^a, İÜ 62^b, B 96, A₂ 63^b, A₃ 75^b, KN 69^a, M 72^b, T₁ 150^a, P 271^b, S₁ 189^b, S₂ 58^b, V 63^a, TT 63^a, S₃ 69^b, BN 55^b, TN 90^b, S₄ 94^b, S₅ 69^b, S₆ 68^b, S₇ 70^b, S₈ 58^b, S₉ 76^a, S₁₀ 70^b, S₁₁ 84^b.

243 || 1^a ol: bu S₃, İÜ.

243 || 1^b kitâb: kitâbdur V.

243 || 2^a ruḥsâre: nazara A₁ ruḥsâr A₂ || nokṭa: üzre S₂ || olmak: kıymak A₃, T₁, S₁, TN, S₇, S₈, S₉, [G]
|| olmasaydı: olmayaydı [G].

243 || 2^b etmek: - S₃.

243 || 3^a şalmaz: salmaz KN, V, S₄.

243 || 3^b müş tâk: ruḥsâr V || ebrûñ: ḳaşuñ S₄.

243 || 4^a kındurdu: kırtardı T₁ döndürdü TT || gerd ḥaṭṭuñ: ḥaṭ gerdüñ V ḥaṭṭ-ı rûyuñ S₅.

6 Bu beyit A₂'de yoktur.

243 || 5^a maña: saña A₁ || sevdâ: hicrân V.

243 || 5^b za'f nâle: za'f-i ḥâle V, A₁, [G].

243 || 6^a yétmiş: étmiş V || senden: benden [G].

243 || 6^b bu: bir T₁ || aḥsent: aḥsentü [G].

244.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Hâzer kıl âh odından cevruñi uşşâka az eyle
Has u hâşâki yahma şu'lesinden ihtirâz eyle
2. Şanemler secdesidür bizde tât Tañrı-çün zâhid
Kimi görseñ sen öz dînuñde teklîf-i namâz eyle
- 3.⁴ Hâkıkat haţtını yazmak dilersen levh-i zâtıñda
Haţın gül-ruhlaruñ manzûr dut meşķ-ı mecâz eyle
- 4.⁶ Şanemler seng-dillerdür eşitmezler söz êy râhib⁷
Yeter bî-hûde men tek anlara 'arz-ı niyâz eyle
5. Senüñ nâzuñ görende 'aql kalmaz hasbeten li'llâh
Emân vër tâlib-i didâra bir dem terk-i nâz eyle
6. Yoluñda intizâr-ı mağdemüñle hâk olan çoğdur
Hıram êt bir kadem biñ hâksârı ser-firâz eyle
7. Fuzûlî câna tapşurduñ hayâlin şimdi rûsvâsan
Saña kim dër ki her nâ-mağreme ifşâ-yı râz eyle

244 A₁ 63^a, İÜ 63^a, B 96, A₂ 61^b, A₃ 74^b, KN 67^a, T₁ 150^a, P 271^b, S₁ 189^b, S₂ 56^b, V 63^b, TT 61^b, S₃ 69^b, BN 53^b, TN 91^a, S₄ 92^a, S₅ 67^a, S₆ 66^b, S₈ 58^b, S₉ 76^a, S₁₀ 71^a, S₁₁ 82^a.

244 || 1^a âh: 'ışķ A₁, KN, S₄, S₅, [G].

244 || 1^b hâşâki: hâşâk ile V || yahma: yağma [G].

244 || 2^a şanemler: şanem V || bizde: bize B, S₄.

244 || 2^b dînuñde: dînuñce V || görseñ sen: kim görseñ [G].

4 Bu beyit A₁ ve T₁'de yoktur.

244 || 3^a haţtını: levhîni A₂, V, TT, S₂, BN, TN, S₄, S₅, S₈, S₁₁, [G] harfini KN || dilersen: dilerseñ S₂, TT.

244 || 3^b haţın: haţuñ TT haţı V || gül-ruhlaruñ: gül-ruhlara V || dut: tüt A₃, S₂ || meşķ: 'ışķ A₂, S₃, İÜ terk TT || mecâz: mecâl V || manzûr: ma'zûr [G].

6 Bu beyit A₁, İÜ, T₁ ve S₃'te yoktur.

7 Aynı ailenin üyesi olan KN, S₄, S₅ dışındaki nüshalarda "zâhid" varyantı yaygın olmasına rağmen beytin anlamı göz önüne alınarak "râhib" okunuşunun daha isabetli olduğu değerlendirilmiştir. Diğer nüshalardaki "zâhid" varyantı, büyük bir ihtimalle 2a mısraının sonundaki "zâhid" in burayı etkilemesi ile oluşmuştur.

244 || 4^a söz êy: sözi KN, V, A₃, TT, B, P, S₅, S₉, S₁₀, [G] sözüñ A₂, S₈ || râhib: zâhid B, A₂, A₃, P, S₁, S₂, V, BN, TN, S₆, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, [G] dâyim TT..

244 || 4^b 'arz-ı: 'arz u V, TT.

244 || 5^a senüñ: seni S₂.

244 || 5^b emân vër: emânet A₂, S₂ emândur S₁, T₁, S₃, İÜ, S₉ || tâlib: 'aşķ A₁, İÜ, KN, BN, S₄, S₅, S₈, [T, G, TD].

244 || 6^a yoluñda: yolında A₁.

244 || 6^b biñ: miñ A₁, KN, bin V, TT || hâksârı: ser-fürûzi TT || ser-firâz: ser-efrâz B, TT.

244 || 7^a câna: cânla S₁ || tapşurduñ: tapşurduñ A₃ dapşurduñ V || hayâlin: gamını S₃ - İÜ.

245.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Batalı kana oĥuñ dîde-yi giryân içre
Bir elifdür şanasan kim yazılır kan içre
2. Yêridür sîne-yi sūzānuma küllhan dêseler
Anca kim yandı oĥuñ sîne-yi sūzān içre
- 3.⁴ Cānı ten içre nê şahlardum eger bilseydüm
Ki degül gizlü ğam-ı la‘l-i lebün cân içre
- 4.⁶ Alagör oĥlarını didelerümden êy dil
Ĥayfdur olmaya nâ-geh yite müjgân içre
5. Çāk gönîlüm yarasında yaraşur peykānuñ
‘İkd-ı şebnem hoş olur ğonce-yi ĥandān içre
6. Ķaddüñe serv demiş ğoncelerin ta‘nından
Duramaz bād-ı şabā hîç gülistān içre
7. Êy Fuzûlî kime sūz-ı dilümi şerĥ kılam
Yoh menüm gibi yanan âteş-i hicrân içre

245 A₁ 63^b, İÜ 63^a, B 97, A₂ 62^a, A₃ 76^a, KN 67^a, M 73^a, T₁ 150^b, P 271^b, S₁ 189^b, S₂ 57^a, V 63^b, TT 61^b, S₃ 70^a, BN 53^b, TN 91^b, S₄ 92^b, S₅ 67^b, S₆ 67^a, S₇ 71^a, S₈ 58^b, S₉ 76^b, S₁₀ 71^a, S₁₁ 82^a.

245 || 1^a batalı: batmaya A₁ batıcak S₄ || kana: kanlu S₄.

245 || 1^b kan: cân A₂, [T].

245 || 2^a dêseler: dër isem A₃.

245 || 2^b anca kim yandı: anca kim batdı TN, S₇ bes ki yanmışdur S₁, B, V, S₃, M, P, İÜ, S₉ bes ki batmışdur S₈, S₁₀ || oĥuñ: itüñ İÜ || sîne-yi sūzān: dîde-yi giryân TT || anca: bunca [G].

4 Bu beyit A₁'de yoktur.

245 || 3^a şahlardum: saklardum B, T₁, S₁ şahlardum KN, V.

245 || 3^b gizlü ğam-ı: küfr-i ni‘am T₁ || la‘l-i: la‘l ü S₄ || lebün: lebân İÜ.

6 S₅'te bu beytin ikinci mısrası bir önceki beytin ikinci mısrası olarak kaydedilmiştir. Bu beytin ilk mısrası ile bir önceki beytin ikinci mısrası S₅'te yoktur.

245 || 4^a didelerümden: dideler için S₂ didelerinden [G].

245 || 4^b yite: ite B, A₁, A₂, KN, V, BN, TN, S₄, S₅, S₆, S₈, S₉, S₁₀, [T] ine [G].

245 || 5^a yarasında: arasında V, B, TT, [G] yarasından A₂, M || yaraşur: yaşurdur TT yaşurur S₄ || peykānuñ: peykânın TT.

245 || 5^b hoş: çok T₁ çoğ A₃.

245 || 6^a ğoncelerin: ğonce lebün S₄.

245 || 6^b duramaz: ıuramaz A₃ durmaya A₂, S₂.

245 || 7^a sūz-ı: ĥâl-i S₃, M, İÜ, S₈, S₉, S₁₀ derd ü V derd-i [G] || kılam: kılum TT edeyüm A₁, KN, BN, S₄, S₆, [T, TD, D].

245 || 7^b gibi: kimi A₁, KN, [T, TD].

246.¹**Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün**

1. 'Ârızuñ görse felek mihr birañmaz aya
Zerre zerre kılp anı birañur şahrâya
2. Şüretün 'aksin alup bâğa girer her dem su
Reşkten kıan içürür berg-i gül-i ra'nâya
3. Yèridür 'aksüñe âyine demür bend ursa
Nè içün kıarşu durur sen gibi bî-hem-tâya
- 4.⁶ Bulduğı yerde hasedden gün urur sâyeñe tığ
Ki refik olmaya sen mâh-ı melek-simâya
- 5.⁸ Oña peykân dikilür ğamzeñ içün peyveste
Doñınur ta'ne oñı kıaşuñ ucından yaya
- 6.¹⁰ La'l-i nâbuñ şıfatı şehd-i muşaffâdur lik
Acı etmiş anı şafrâ-yı hased şahbâya
7. Yâr şalmazsa Fuzûlî saña meylin nè 'aceb
Nèce meyl etmek olur sen gibi bir rüsvâya

1 Bu gazelde de "ALÎ BÂLÎ" ismiyle muvâşşah sanatı yapıldığı söylenebilir. Ancak 2. beytin ilk mısrasının başlangıç kelimesi elimizdeki nüshaların çoğunda "suretün" olarak kaydedilmiştir. Gazelde muvâşşah sanatı bulunduğunun kabul edilmesi durumunda bu kelimenin "leblerün" olarak düzeltilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte 233. gazelin kelime kadrosu ve şiirin yapısı şahsa özgü nitelikler göstermektedir. Burada ise şiirin işlenişi, kelime kadrosu ve düzeni için bunu söylemek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle nüsha ailelerinin işaretleri doğrultusunda "suretün" okunuşu tercih edilmiştir.

246 A1 63b, İÜ 63b, B 97, A2 62b, A3 76b, KN 67b, M 73a, T1 151b, P 271b, S1 190a, V 64a, TT 62a, S3 70a, BN 54a, TN 92b, S4 92b, S5 67b, S6 67a, S7 71b, S8 59b, S9 77a, S10 71b, S11 82b.

246 || 1b kılpur: kılpur A1, A2, KN, V, TT, BN, S4, S5, S6, S8, S11, [G, T, TD] || anı: onı A1 || birañur: birañur A3.

246 || 2a şüretün: leblerün A3, T1, TN, S7, [TD] lebünün S8 || 'aksin: 'aksi S3, S4 || su: şu S3, S1, TT, A3, İÜ.

246 || 2b reşkten: reşkdin A1, M || ra'nâya: hamrâya A1, V, TT, BN, S4, S5, S6, [G].

246 || 3a 'aksüñe: reşkten A2, A3, T1, TT || bend: bende TT || ursa: düşe TT olsa A2, S3, M, İÜ, S8, S10, S11.

246 || 3b durur: durar A1, V, S5 turur A3, TT || gibi: kimi A1, [T, TD] meh-i S4 teki [G] || bî-hem-tâya: bî-pervâya V.

6 Bu beyit S4 ve S5'te yoktur.

246 || 4a yerde: - V || gün: göz V.

246 || 4b olmaya sen: olmayasan A1.

8 Bu beyit A1'de ve S4'te yoktur.

246 || 5a dikilür: tıkilür A2, V, TT, S5.

246 || 5b doñınur: toñınur A2, KN, TT, A3, V, S5 || kıaşuñ: ğamzeñ A3.

10 Bu beyit S3'te yoktur.

246 || 6a şehd-i: câm-ı M || muşaffâdur: muşaffâdan T1 || lik: yêg T1.

246 || 6b anı: - A1.

246 || 7a şalmazsa Fuzûlî saña meylin: salmazsa Fuzûlî saña meylin A1, A2, V, S4, S5 şalmazsa Fuzûlî baña meylin

A3, S7 meylin saña şalmazsa Fuzûlî S1, M, S3, B, İÜ, S8, S9, S10 meylin baña şalmazsa Fuzûlî T1, TN.

246 || 7b sen: ben A3 || gibi: kimi A1, KN, [T, TD] || bir: - TT.

247.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Su vèrür her şubḥ-dem gözyaşı tîğ-ı âhuma
Kim tökem kanın sipihrüñ şalsa mihrin mâhuma
2. Şem'-i ruḥsâruñ odı kıldı meni âteş-perest
Çâk-i sinemden temâşâ eyle âteşgâhuma
3. Tütiyâ tek çeşm-i erbâb-ı nazardur menzilüm
Gerçi ḥâk-i reh-güzârem dîde-yi bed-ḥ'âhuma
- 4.⁵ Ğam kimi öldürse kanlu tek kaçır menden yaña
Şâh-ı derdem ilticâ eyler 'ulüvv-i câhuma
- 5.⁷ Bir fakîrem durmasun kimse maña ta'zîm içün
Kanda gêtsem ey gözüm su sep ğubâr-ı râhuma
6. Ğâfilem sırr-ı leb-i cân-perverüñden tâ ḥaṭuñ
Kondurupdur gerd mir'ât-ı dil-i âgâhuma
7. Ey Fuzûlî yâre dönderdüm yüzüm âgyârdan
Haşmı çoḥ gördüm şığındum şıdk ile Allâhuma

247 A₁ 66^a, İÜ 63^b, B 97, A₂ 65^a, A₃ 75^b, KN 70^a, M 73^b, T₁ 150^b, P 272^a, S₁ 190^a, T₂ 74^a, S₂ 59^a, V 64^a, TT 64^a, S₃ 71^a, BN 57^a, TN 91^a, S₄ 95^b, S₆ 69^b, S₇ 71^a, S₈ 59^a, S₉ 77^a, S₁₀ 72^a, S₁₁ 86^a.

247 || 1^a su: şu A₃, V, S₃, TT, İÜ || tîğ: şem' T₁.

247 || 1^b tökem: dökem S₃, S₁, İÜ töken A₁ || şalsa: salsa T₂, S₄ şala T₁ || mihrin: mihrüñ A₁, T₂ mihr ü S₃, İÜ.

247 || 2^a şem': şevk T₂ || ruḥsâruñ: rüyuñ A₁ || meni: şol meni A₁.

247 || 2^b sinemden: sinemde S₁, TT, V, T₂, BN.

247 || 3^a tek: -veş TT || çeşm-i: çeşmüm T₁.

247 || 3^b reh-güzârem: reh-güzâr S₃.

5 Bu beyit S₃'te yoktur. İÜ'de bu gazelin sadece ilk üç beyti vardır.

247 || 4^a kimi: gibi M, T₁, V, T₂, [G] günü A₂, S₂ kişi TT || öldürse: olursa A₂, S₂, TT || kanlu tek: cevri ile V, B kan okuñ A₂, S₂ ol kaçır M || kaçır: çıkar S₁ gelür M || menden: bendeñ V başdan S₁ mendin A₁ || yaña: baña S₁.

247 || 4^b eyler: éder V.

7 Bu beyit V'de yoktur.

247 || 5^a durmasun: çurmasun A₃.

247 || 5^b kanda: ḥanda A₁, KN, TT, S₄ || gêtsem: yêtsem T₂ || gözüm: perî S₃ || su: şu S₃, A₃, S₁, TT, S₂.

247 || 6^a leb-i: lebüñ V || cân-perverüñden: cân-perverinden S₃ || tâ: kim TT yâ [G].

247 || 6^b gerd: gerdi S₂ || dil-i âgâhuma: cemâl-ullâhuma [G].

247 || 7^a yâre: yâri S₄ || yüzüm: yüzün S₄.

247 || 7^b çoḥ: çün S₃ || şığındum: şıkindum S₃, T₂.

248.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Yürütmeñüz 'araķı meclis içre bâde ile
Harâm-zâdeni kıoymañ helâl-zâde ile
- 2.⁴ Vêrür sitem sebaķın tıfı-ı haķıtuña zülfün
Koma ol içi kıaranı bu levhi sâde ile
3. Maña zamân ile Mecnün muķaddem olsa n'ola
Oyunda şâh berâber degül piyâde ile
4. Kaşuñ belâsına düşdüm felek ğamın çekerek
Bu güçlü yayı çeker oldum ol kebâde ile
5. Kıapuñda ham kıadümi gezdürüp yürür göñlüm
İtüñ-dürür yügürür her taraf kıılâde ile
6. Menem müderris-i 'ilm-i cünün kıanı Mecnün
Ki ber-murâd ola devrümde istifâde ile
- 7.¹⁰ Başum ayağuña ger düşse men'in eylemezem
Nê eyledi maña nem var bir fütâde ile
- 8.¹² Meni şağınma Fuzûlî ğam içre Mecnün tek
Ki men ziyâdeem andan ğam-ı ziyâde ile

248 A₁ 66^a, B 98, A₂ 65^a, A₃ 76^a, KN 70^b, M 73^b, T₁ 151^a, P 272^a, S₁ 190^b, T₂ 74^b, S₂ 59^b, V 64^b,
TT 64^a, S₃ 71^a, BN 57^a, TN 92^a, S₄ 96^a, S₆ 70^a, S₇ 71^b, S₈ 59^a, S₉ 77^b, S₁₀ 72^b, S₁₁ 86^a.

248 || 1^a yürütmeñüz: getürinüz S₄.

248 || 1^b harâm-zâdeni: harâm-zâde'i A₂, V, M, TT, S₄ harâm-zâdeyi S₂.

4 Bu beyit S₃'te yoktur.

248 || 2^a vêrür: vêr S₂ || zülfün: hüsñün A₃.

248 || 2^b ol içi: bu içi S₁, M, A₃, B, P, S₇, S₉ o yüzü [G] || kıaranı: kıaray S₂, S₁, M, S₈, S₁₁ || bu: o A₃,
B, M || levhi: levh-i A₁, A₂, A₃, M, T₁, T₂, S₂, V, TT, P, BN, TN, S₄, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁, [TD].

248 || 3^b oyunda: öninde V || degül: midür S₃.

248 || 4^b ol: o S₁.

248 || 5^b itüñ-dürür: itüñdür T₂ atuñdur A₁.

248 || 6^a 'ilm-i: ders-i S₃ || cünün: vefâ T₂ || kıanı: kıanı A₁, KN kıatı V.

248 || 6^b ber-murâd: bir murâd A₁, KN, S₂, S₄, [G] || ola: ala A₁, KN, S₂, S₄, [G] || devrümde: devrinde
T₁ || istifâde: isti'âde A₁, KN.

10 Bu beyit A₂ ve A₃'te yoktur.

248 || 7^a başum: yaşum S₂, [TD, D] || ger düşse: düşdiyse S₄ || men'in: men' B, M, T₁, S₁, S₃, TN, S₈,
S₉, S₁₀ || eylemezem: etmezem B.

248 || 7^b nê: nem TT || maña: saña T₁.

12 Bu beyit A₂'de yoktur.

248 || 248 || 8^a meni: bana [G] || şağınma: şağınma V oğıma A₁, KN, S₄, [T] || Fuzûlî ğam içre: ğam içre
Fuzûlî T₂.

248 || 8^b andan: ondan A₁.

249.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Hışdur ey gün tâlî'ün kim düşdüñ ol hâk-i dere
Ehl-i devlet dâmenin dutduñ yetersen bir yere
2. Dâme düşmiş bir şikârem kim 'adem şahrâsına
Menzilümden her taraf açmış ecel biñ pencere
3. La'lün eṭrâfında ḥaṭṭuñdan gönül eymin degül
İ'timâd olmaz yeñi imâna gelmiş kâfere
4. Ḥaṭ ne ḥâcet ehl-i dil kaydına ruḥsârûñ yeter
'Âlemi dutmaḳda gün muḥtâc olur mı leşkere
5. Sâye şalduñ suya serv-i nâzı reşk öldürdi kim
Men dururken devlet-i vaşluñ ne nisbet âḥere
- 6.⁷ Başda her tüg 'ışḳ odından bir tütündür kim çıkar
Çizginen başum belâ bezminde beñzer micmere
7. Ey Fuzûlî mende râḥat koymadı şeydâ gönül
İsterem kim kırtılam andan vërem bir dil-bere

249 A₁ 66^b, B 98, A₂ 65^b, A₃ 73^a, KN 71^a, M 74^a, T₁ 147^b, P 272^a, S₁ 190^b, T₂ 74^b, S₂ 59^b, V 64^b, TT 64^b, S₃ 71^b, BN 57^b, TN 88^b, S₆ 70^a, S₈ 59^b, S₉ 77^b, S₁₀ 72^b, S₁₁ 86^b.

249 || 1^a düşdüñ: düşdi T₁, S₁, V.

249 || 1^b dutduñ: tütüñ A₃, B tüt kim S₂ || yere: dere S₂.

249 || 2^a kim: ki [TD].

249 || 2^b menzilümden: menzilümdür A₂ || ecel: okun S₁ || biñ: miñ A₁, KN.

249 || 3^a eṭrâfında: eṭrâfına S₃, M || eymin: etmiş S₁, S₃, M açmış T₁, A₃ iymîn [TD] imen [T] eymin [G].

249 || 3^b imâna: İslâma V.

249 || 4^b dutmaḳda: tütmaḳda A₃, B, S₂ || olur mı: olmaz S₃ || leşkere: aḥtere V.

249 || 5^a şalduñ: salduñ A₁, V || suya: şuya S₁, A₃, TT, S₂, S₃ || nâzı: nâz V || öldürdi: öldürdi ve'y S₁.

249 || 5^b dururken: tırurken A₃ durur kim T₁ || âḥere: içre S₂.

7 Bu beyit T₂'de yoktur.

249 || 6^a tüg: mû S₂ || 'ışḳ odından bir tütündür: 'ışḳ odına bir tütündür M 'ışḳ odından her tütündür V odından bir tütündür S₁ bir tütündür 'ışḳ odından A₂, S₂, [G].

249 || 7^a mende: sende M.

249 || 7^b kim: ki V || kırtılam: kırtaram V || andan: ondan A₁, T₂ || vërem: vër T₁.

250.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1.² Göñül seccâdeye başma ayak³ tesbiha el urma
Namâz ehline uyma anlaruñla durma oturma
2. Egilüp secdeye şalma ferâgat tâcını başdan
Vuzûdan su sepiüp râhat yuħusun gözden uçurma
3. Saķın pâ-mâl olursan bûriyâ tek mescide girme
Ve ger nâ-çar girseñ anda minber gibi çoħ durma
4. Mü'ezzin nâlesin alma kulağa düşme teşvîşe
Cehennem kapusın açdurma vâ'izden ħaber şorma
- 5.⁸ Cemâ'at izdiħâmı mescide şalmış küdüretler
Küdüret üzre luş et bir küdüret sen hem arturma

250 A₁ 66^b, İÜ 64^a, B 98, A₂ 65^b, A₃ 72^b, KN 71^a, M 74^b, T₁ 148^b, P 272^b, S₁ 191^a, T₂ 75^a, S₂ 60^a, V 65^a, TT 64^b, S₃ 71^b, BN 57^b, TN 89^a, S₄ 96^a, S₆ 70^b, S₈ 60^a, S₉ 78^a, S₁₁ 87^a.

2 İÜ'de bu gazelin ilk dört beyti yoktur.

3 Gazel, yek ahenk bir gazel olduğu için metnin parçaları arasında sıkı ilişki bulunmaktadır. Gazelde, rindane bir bakışla, zahidane hayat ve bu hayatın unsurları gönül üzerinden ironik bir dille eleştirilmektedir. İlk mısradan öbür fark yeğlendiğinde şairin gönlü namazdan men etmesinin sebebi, elinde içki olmasına bağlanmaktadır. Bu durumda şairin rindane yaklaşımı yok olmakta ve metin, şeriâtın bakış açısına bürünmektedir. Sanki şair gönlünü tariz yollu, Nisa 43. Ayeti de hatırlatarak, içki içiyor ve namaza meyl etmiyor diye eleştirmektedir. Oysa metindeki öbür beyitler incelendiğinde şairin gönlünü değil zahidane hayatı eleştirdiği görülür.

250 || 1^a göñül: dilâ S₂ || seccâdeye başma ayak: seccâdeye basma ayak V tâ var elüñden cām-ı mey T₁ tâ var elüñde cām-ı mey A₁, KN, S₃, T₂, S₂, TT, BN, TN, S₄, S₆, S₈, S₉, S₁₁, [T, G, TD]

250 || 1^b anlaruñla: onlaruñla T₁ onlar ilen A₁, T₂ anlar ile V, TT, S₄ onlar ile [G] || durma: ıurma A₃, M dur S₂.

250 || 2^a şalma: salma A₁, TT, T₂, S₄.

250 || 2^b su: şu S₁, TT, S₂, A₃, S₃ || râhat: ğaffet S₃ || yuħusun: yukusu [G] || vuzûdan su sepiüp: vuzû suyu ile [G].

250 || 3^a olursan: olursañ V.

250 || 3^b ve ger: eger A₁, KN, T₂, S₄, [G] || girseñ: girsen KN, V, S₄ || anda: onda T₂ || gibi: kimi A₁, KN, T₂, [T, TD] || durma: ıurma A₃.

250 || 4^a nâlesin: nâlesi A₁ || kulağa: kulaķa B || düşme: girme S₃.

250 || 4^b şorma: sorma KN, T₂, V, T₁, TT, S₄.

8 Bu beyit S₄'te yoktur.

250 || 5^a cemâ'at izdiħâmı: cemâ'atle imâmı A₃, B, M, T₁, S₁, S₃, P, İÜ, S₈, S₉ cemâ'atle izdiħâmı TN cemâ'atler ħamu A₁ cemâ'atler ħamı KN || şalmış: salmış V, T₂, A₁ şalmışdur KN aldı [G].

250 || 5^b sen hem: sen de S₂ daħı TT hem sen [G].

6. Haṭîbin şanma şâdık mescidüñ kavliyle fi'l étme
 İmâmın şanma 'âķil ihtiyâruñ aña tapşurma
7. Fuzûlî behre vërmez tã'at-ı nâķış nêdür cehdüñ
 Kerem kıl zerķı tã'at şüretinde ḥadden aşurma

250 || 6^a ḥaṭîbin: ḥaṭibüñ T2 || mescidüñ: vâ'izüñ A3, [TD, D] anuñ S2 mülḥidüñ P, S8, S11 müftînin [G].

250 || 6^b ihtiyâruñ: hem emânet TT || aña: oña A1, KN || tapşurma: dapşurma V tapşurma A3 || şanma: şayma [T] dutma [TD, D].

250 || 7^a nêdür: budur İÜ, S3.

250 || 7^b zerķı: zerķ V, TT, M.

251.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey vücūd-ı kâmilün esrâr-ı hikmet maşdarı
Maşdarı zātuñ olan eşyâ şifātuñ mazharı
2. Mazharı her hikmetün sensen ki kilik-i kudretün
Şafha-yı eflâke nakş etmiş huṭṭ-ı aḥteri
3. Aḥteri mes'ūd olan oldur ki ṭab'-ı pâkinün
Kâbil-i feyz ola luṭfuñdan şafâ-yı cevheri
4. Cevheri ma'yüb olan nâkış menem kim muttaşıl
Sâdedür ḥaṭṭuñ hayâlinde zamîrüm defteri
- 5.⁶ Defteri a'mâlümün ḥaṭṭ-ı ḥaṭâdandır siyâh
Kân töker çeşmüm hayâl etdükçe hevl-i maḥşeri
6. Maḥşeri eşküm vërür seyl-âba ger rûz-ı cezâ
Olmasa maḥbûl dergâha sirişküm gevheri
7. Gevheridür işk bahrinün Fuzûlî âb-ı çeşm
Lîk bir gevher ki luṭf-ı Hâk aṇadur müşteri

251 A₁ 67^a, İÜ 64^a, B 99, A₂ 66^a, A₃ 77^a, KN 71^b, M 74^b, T₁ 151^b, P 272^b, S₁ 191^a, T₂ 75^b, S₂ 60^a, V 65^a, TT 65^a, S₃ 72^a, BN 58^a, TN 92^b, S₄ 96^b, S₆ 70^b, S₇ 72^a, S₈ 60^a, S₉ 78^a, S₁₀ 73^a, S₁₁ 87^a.

251 || 1^b maşdarı: maşdar-ı A₁, İÜ, A₂, KN, S₁, T₂, S₂, TT, S₃, BN, TN, S₄, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, [G] || olan: senün A₃, S₃, İÜ.

251 || 2^a mazharı: mazhar S₃, T₂, İÜ, TN, S₄ || hikmetün: kudretün B hikmeti TN, S₄ || kudretün: hikmetün S₄.

251 || 3^a aḥteri: aḥter S₁, S₃ || pâkinün: pâküñe A₁, KN pâkidür V pâk tek T₂ pâki tek S₁ l pâkdan BN pâk ilen TN pâk ile [T, TD, D] nâzüki [G].

251 || 3^b şafâ-yı: şafâ vü S₃, İÜ.

251 || 4^a cevheri: cevher S₁ || nâkış: şimdi M || kim: tek V || muttaşıl: dâyim T₂.

251 || 4^b ḥaṭṭuñ: hâl S₃ || hayâlinde: hayaliyle A₂, A₃, B, M, T₁, S₁, S₃, V, İÜ, TN, S₇, S₈, S₉.

6 Bu beyit S₄'te yoktur.

251 || 5^a defteri: defter-i A₁, A₃, M, S₁, T₂, S₃, V, P, İÜ, BN, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁ || a'mâlümün: a'mâlün P || ḥaṭṭ-ı: ḥaṭṭı V, T₂, A₃.

251 || 5^b töker: döker S₁, B, S₂.

251 || 6^a maḥşeri: defteri S₄ || eşküm: eşküm eger V || vërür: vère A₁, KN || seyl-âba ger: seyl-âb ger T₂ olursa V.

251 || 6^b maḥbûl dergâha: maḥbûl-i dergâhuñ A₃, S₁, S₂, BN, TN, S₈, S₁₀, [TD, G, D].

251 || 7^b luṭf-ı: sır-ı A₂, S₂ feyz-i S₄ || ḥâk aṇadur: ḥâk oṇadur İÜ, A₁ ḥâkdur aña T₂ ḥâk'dır ona [G] || müşteri: rehberi A₂.

252.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Ėy vücûduñ eşeri hıllkat-i eşyâ sebebi
Nebi ol vaqt ki bi'l-fi'l gerekmezdi nebi
2. Seyyid-i Ebṭahî vü ümmî vü Mekkî vü zekî
Hâşimî vü Medenî vü Kureşî vü ‘Arabî
3. Sebkat-i zât ile eyvân-ı risâlet şadrı
Şeref-i aşl ile fihrist-i rüsûl münṭahabı
4. ‘Azm-i çarḥ etdi Mesîhâ ki bula mi‘racuñ
Yêtmedi menzil-i maşşûda ṭarîḫ-ı ṭalebi
- 5.⁵ Enbiyâda kime sen tek bu müyesserdür kim
Âdeme vech-i mübâhât ola ‘izz-i nesebi
- 6.⁷ Hâlef-i mu‘teber-i Âdem ü Havvâ sensen
Ce‘ala’llâhu fidâ’en leke ümmî ve ebî⁹
7. Yâ Nebi kılma Fuzûlîni kapuñdan maḥrûm
‘Afv kıl var ise dergâhda terk-i edebi

252 A₁ 67^a, İÜ 64^a, B 99, A₂ 66^b, A₃ 77^a, KN 71^b, M 75^a, T₁ 152^a, P 272^b, S₁ 191^b, T₂ 75^b, V 65^b, TT 65^a, S₃ 72^b, BN 58^a, TN 93^a, S₄ 97^a, S₇ 72^a, S₈ 60^b, S₉ 78^b, S₁₀ 73^b, S₁₁ 87^b.

252 || 1^a eşeri: eşer-i M, S₁, TT.

252 || 2^a ebṭahî vü: ebṭahî A₁, İÜ, A₂, A₃, KN, B, M, T₁, S₁, T₂, BN, TN, S₃, S₄, S₇, S₈, S₉ || ümmî vü: ümmî İÜ, A₁, A₂, A₃ B, M, T₁, T₂, S₃, BN, TN, S₄, S₇, S₈, S₉ mekkî S₁ mekkî vü S₁₀, [G] || mekkî vü: mekkî İÜ, A₁, A₂, A₃ B, M, T₁, T₂, S₃, BN, TN, S₄, S₇, S₉, ümmî S₁ ümmî vü S₁₀, [G] zekkî TT.

252 || 2^b hâşimî vü: hâşimî İÜ, A₂, A₃ B, M, T₁, S₁, T₂, S₃, TN, S₇, S₈, S₉, || medenî vü: medenî A₂, A₃, B, M, T₁, T₂, BN, TN, S₇, S₉ kureşî S₃, İÜ, S₈ kureşî vü TT, S₁₁ ġureşî S₁ || kureşî vü: kureşî A₂, A₃, B, M, T₁, T₂, BN, TN, S₇, S₉ medenî S₁, S₃, İÜ, S₈ medenî vü TT, S₁₁.

252 || 3^b şeref-i: şeref ü TT || aşl: ‘izz TT ‘ilm A₂ zât B, A₃, S₁, T₁, M, V, S₃, R, İÜ, S₇, S₉ || rüsûl: belâ [G].

5 Bu beyit İÜ ve S₃’te yok.

252 || 5^b ‘izz-i: ‘izz ü A₃, T₁, V.

7 Bu beyit S₄’te yoktur.

252 || 6^a hâlef: hıllkat M, V, S₃, İÜ, S₇, S₁₁ hil’at T₁, R, TN halk T₂.

252 || 6^b fidâ’en: fidâke T₂ || ve ebî: zekkî V.

9 Allah, annemi ve babamı sana feda etsin.

252 || 7^b dergâhda: dergâhuñda TT.

253.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Êy hoş ol günler ki ruhsârûn maña manzûr idi
Çeşm-i ümmîdüm çirâğ-ı vaşldan pür-nûr idi
2. Kurb şevkı 'âfiyet-bahş-ı ten-i bîmâr olup
Vaşl zevkı râhat-efzâ-yı dil-i mehcûr idi
3. 'İzzetüm şem'i münevver tâlî'üm 'azmî kavî
Devletüm hükmi revân 'ayşum evi ma'mûr idi
4. Dâmen-i ikbâlûme gerd-i ta'arruz yétmeyüp
Çeşm-i hâsîd çihre-yi cem'iyetümden dûr idi
- 5.⁶ Âdem idüm kurb-ı dergâhuñda bulmışdum kabûl
Menzilüm cennet meyüm Kevşer enîsüm hûr idi
6. Baht ma'lûbum müyesser kılmağa ma'hkûm olup
Dehr esbâbum müheyyâ kılmağa me'mûr idi
7. Her du'â kılsam tevaşşuhsuz olurdu müstecâb
Her temennâ eylesem ihmâlsüz ma'kdûr idi
- 8.¹⁰ Hecr vehminden yetürmezdim küdüret gön'lüme
Gerçi devrânûn muhâlif gezmegi meşhûr idi
9. N'ola ger şalsa Fuzûlîni gam-ı hicrâne çarh
Vaşl eyyâmında ol gâfil iyen mağrûr idi

253 A₁ 67^b, İÜ 64^b, B 99, A₂ 66^a, KN 72^a, M 75^b, T₁ 152^b, P 273^a, S₁ 191^b, T₂ 76^a, S₂ 60^b, V 65^b, TT 65^a, S₃ 72^b, BN 58^b, TN 93^b, S₄ 97^a, S₈ 60^b, S₉ 79^a, S₁₀ 74^a, S₁₁ 88^a.

253 || 1^a ol: ân S₁.

253 || 1^b çirâğ: çirâğı A₂ || vaşldan: vaşldın A₁, KN vaşluña T₂.

253 || 2^a kurb: kurbı V || şevkı: şevk A₁, A₂, KN, T₂, V şevkın S₄ || 'âfiyet: 'âkıbet KN || ten: dil A₂, T₁, S₁, TT, S₂, TN, S₈ || olup: idi M, B, T₁, S₁, S₃, V, P, İÜ, TN, S₈, S₉, S₁₀.

253 || 2^b zevkı: zevk V || mehcûr: mecrûh M, S₂.

253 || 3^a şem'i: şem' V || 'azmî: 'azm V bahtı S₄.

253 || 3^b hükmi: hüküm V.

253 || 4^a yétmeyüp: koymayup TT konmayup S₄.

6 Bu beyit S₂'de yoktur.

253 || 5^a âdem idüm: ol ümidüm TT || dergâhuñda: dergâhında V, T₂, S₄ dergâhuña A₂.

253 || 6^a olup: idi A₁, KN.

253 || 6^b dehr: mihr A₂ || esbâbum: esbâbı S₄.

253 || 7^b ihmâlsüz: imânsuz T₁.

10 Bu beyit S₂ ve T₂'de yoktur.

253 || 8^a hecr: devr [G].

253 || 9^a şalsa: salsa A₁, KN, T₂, V, S₄ sala T₁ || Fuzûlîni: Fuzûliyi S₂ || hicrâne: hicrân S₁ || gam-ı: gam u [G].

253 || 9^b eyyâmında: eyyâmından S₃ || iyen: iğen S₂, B.

254.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Êy tegâfûl birle her sâ'at kılan şeydâ meni
Vâkıf ol kim öldürür bir gün bu istignâ meni
2. Zâ'fûm êlden yaşuran ahvâlûmi şahlar velî
Nâle-yi bî-ihtiyârumdur kılan rüsvâ meni
3. Ger meni hûn-âbe-yi eşküm nihân eyler nê sūd
Kanda olsam miḥnet-i 'ışkuñ kılar peydâ meni
4. Vâlih-i zevk-ı leb-i mey-gün u çeşm-i mestüñem
Sâkiyâ şanma ḥarâb êtmiş mey-i şahbâ meni
5. Hâli êtmışdür meni menden maḥabbet düstlar
'Ayb kılmâñ görseñüz 'âlemde bî-pervâ meni
- 6.⁷ Güşe-yi miḥrâb dutmışdum reh-i zühd ü şalâḥ
Koymadı öz hâlûme ol nergis-i şehlä meni
7. Êy Fuzûlî bir şanem zülfine göñlüm bağladum
Çekdi zencir-i cünûna 'âkıbet sevdâ meni

254 A₁ 68^a, İÜ 65^a, B 100, A₂ 67^a, KN 72^b, M 75^b, T₁ 152^b, P 273^a, S₁ 192^a, T₂ 76^a, S₂ 60^b, V 66^a,
TT 69^b, S₃ 73^a, BN 59^a, TN 93^b, S₄ 97^b, S₇ 72^b, S₈ 61^a, S₉ 79^a, S₁₀ 74^a, S₁₁ 88^a

254 || 1^a sâ'at: laḥza T₂ || şeydâ: rüsvâ TT.

254 || 1^b bir gün: âḥır [G].

254 || 2^a yaşuran: yaşurur T₂ yaşur V yaşurur [G] || şahlar: saklar T₂, B şahlar A₁, KN, T₁, V, TT, S₄.

254 || 2^b bî-ihtiyârumdur: bî-ihtiyârumdan S₁, T₂.

254 || 3^a meni: benüm S₃ || eşküm: çeşmüm V || nihân: revân T₁.

254 || 3^b kanda: ḥanda A₁, KN, V, TT, S₄ || peydâ: rüsvâ A₁, KN şeydâ TT sevdâ T₁ || miḥnet-i 'ışkuñ:
şüret-i 'ışkuñ S₈ nâle vü zârum [TD, D] nâle-yi zârum [T].

254 || 4^a leb-i mey-gün u: mey-i gül-gün u TT leb-i mey-gün V, S₁.

254 || 4^b mey-i şahbâ: mey ü şahbâ [T, D].

254 || 5^a êtmışdür: êtmışdi B.

7 Bu beyit S₂'de yoktur.

254 || 6^a miḥrâb: miḥrâba T₁, [G] || dutmışdum: dutdum ben A₂ || zühd ü: zühd S₁.

254 || 6^b koymadı: koymaz S₃ koymasaydı İÜ koymasaydı S₁.

255.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Bırahdı hâke hüsünün âftâb-ı 'âlem-ârâyı
Götürdi yer yüzinden mu'ciz-i la'lün Mesîhâyı
2. Êki gözden revân etmiş sirişküm kâmetün şevkı
'Aşâ-yı mu'cizi gör kim êki bölmiş bu deryâyı
3. Bükilmiş kaddümi kırtarıgör kullâb-ı zülfünden
Haşadur çekmesün çoğ bağı çökmüş bir şınuğ yayı
4. Ruhuñ üzre ham-ı ebrûnı görmek isterem ammâ
İyen düşvâr olur gün var iken görmek yeñi ayı
5. Şarâb-ı nâba lutf êt muhtesib kahr ile çoğ bahma
Mükedder kılma 'aks-i tîreden cām-ı muşaffâyı
- 6.⁷ Yedi gündür ol ayı görmezem âhum şerâriyla
N'ola kılsam Benâtü'n-naş ile yeksân Süreyyâyı
7. Fuzûlî eşk seyliyle perîşân olma şabr eyle
Aña hem var ola âhîr dutup durur mı dünyâyı

255 A₁ 68^a, İÜ 65^a, B 100, A₂ 67^a, A₃ 77^b, KN 72^b, T₁ 153^a, P 273^a, S₁ 192^a, T₂ 76^b, S₂ 61^a, V 66^a,
TT 66^a, S₃ 73^a, BN 59^a, TN 94^a, S₄ 98^a, S₇ 72^b, S₈ 61^a, S₉ 79^b, S₁₀ 74^b, S₁₁ 88^b.

255 || 1^a hâke: serv A₁ yere KN, S₄ || hüsün: kaddün A₁, V.

255 || 1^b götürdi: getürdi T₂ || la'lün: lutfuñ T₁ la'l S₃ zülfün T₂.

255 || 2^a revân etmiş sirişküm: sirişküm cārî olmuş S₃ || şevkı: şevkın A₂, V.

255 || 2^b mu'cizi: mu'cizin TT - V || bu: ol bu T₁, V.

255 || 3^b çekmesün: bükmesün TT || bağı: bağrumı V || bir: bu T₂, S₂ || şınuğ: şınuğ KN, S₃, İÜ şınuğ
A₁, S₁ şınuğ TT müşteri S₂ çürük [G] || yayı: yay V.

255 || 4^a ebrûnı: ebrüyü A₁.

255 || 4^b iyen: igen A₃, B, S₂, S₃, P, İÜ, S₇ veli TT || olur: irür S₄ || var iken: var S₁ batmadın A₂, S₂.

255 || 5^a nâba: nâb A₁, A₂, KN, S₂, V, S₃, TN, S₇, S₈, S₁₀ nâbı TT || lutf: kahr S₄ || ét: - V || kahr ile çoğ
bahma: çoğ mîhr ile bahma A₁ lutf ile çok bahma S₄.

7 Bu beyit S₃'te yoktur.

255 || 6^a görmezem: görmedüm B.

255 || 7^a seyliyle: seylinde S₁.

255 || 7^b aña: oña A₁ buña A₂, S₂ || dutup durur mı: dutupdur mı bu T₂ tutup tırar mı A₃ dudupdur mı
S₁ dutup durmaz bu TT, S₄ dutuptur rüyü [G] || dünyâyı: dünyanı T₂.

*G'de 280. gazelin 4. beyti bu gazelde gösterilmiştir:

Belâdur şehrlerden ben gibi rüsvây-ı hâlk olmak

Ne hoş Ferhâd u Mecnûn menzil etmiş küh u sahrâyı

256.¹**Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün**

1. Meni cāndan uşandurdı cefādan yār uşanmaz mı
Felekler yandı āhumdan murādum şem'î yanmaz mı
2. Kāmu bīmārına cānān devā-yı derd éder ihsān
Nêçün kılmaz maña dermān meni bīmār şanmaz mı
- 3.⁴ Ğamum pinhān dutardum men dēdiler yāre kıl rüşen
Dêsem ol bî-vefā bilmen inanur mı inanmaz mı
- 4.⁶ Şeb-i hicrān yanar cānum tōker kıan çeşm-i giryānum
Uyadur hālkı efgānum kıara bahtum uyanmaz mı

1 Rudolf Dvorak ve Sadeddin Nüzhet Ergun, Bâkî'nin bu gazele bir tahmis yazdığını ifade ederek bunu Fuzûlî'nin Bâkî üzerindeki tesirine örnek gösterirler. Sabahattin Küçük, bu tahmise yazma nüshalarda rastlamadığını, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi 3424 nolu şiir mecmuasında bu tahmisi gördüğünü belirtmiş ve tahminin üslup bakımından Baki'nin şiirlerine pek benzemediğini ifade etmiştir. Daha sonra bu tahminin 16. yy. şairlerinden Mânî'ye ait olduğunu söylemiştir. Bu tespitlerden sonra Sabahattin Küçük, Fuzûlî'nin Bâkî üzerinde fazlaca tesiri olmadığını vurgulamıştır.

Aynı makale içinde sayın Küçük, yukarıda künyesi verilen şiir mecmuasında Fuzûlî'ye ait bir tesdise rastladığını belirtmiş ve muhtevası yönünden değerlendirerek tesdisin Fuzûlî'ye ait olma ihtimalinin kuvvetli olduğunu söylemiştir. Bizden önceki hiçbir çalışma içerisinde yer almayan, değerlendirdiğimiz ve gördüğümüz nüshaların hiçbirinde bulunmayan bu tesdisin üslup özellikleri dikkate alındığında Fuzûlî'nin Türkçe *Divânı* içinde böyle bir metnin bulunmasının mümkün olmadığını söyleyebiliriz. Öncelikle Fuzûlî divanda "erenler" kelimesini kullanmamıştır. Ayrıca Fuzûlî dinî-tasavvufî bir şiir yazsa dahi bunu açık tasavvufî terim ve kavramlarla yazmamıştır. Ne tevhidinde ne de naatlarında bu tesdisteki açık tasavvufî anlatım görülmez. Fuzûlî'nin bu remizli anlatımı dolayısıyladır ki hâlâ şairin beşeri aşkı mı ilahî aşkı mı işlediği tartışılmaktadır. Sayın Küçük'ün bu şiirin Fuzûlî'ye aidiyetiyle ilgili söylediği muhteva özelliklerine, kendilerinin de belirttikleri gibi, hemen hemen bütün divan şairlerinde rastlanır. Bu sebeple araştırmacı tarafından ifade edilen değerlendirmeler bu tesdisin Fuzûlî'ye aidiyetini tam olarak ortaya koymamaktadır. [Sabahattin Küçük, "Fuzûlî'nin Bâkî Üzerindeki Tesiri ve Divânında Yer Almayan Bir Şiiri Hakkında", *Bu Alamet ile Bulur Soran Beni Fuzûlî Kitabı*, (İstanbul: Kesit Yayınları, 2011), 373-378.]

256 A₁ 68^b, İÜ 65^b, B 100, A₂ 67^b, A₃ 77^b, KN 73^a, M 76^a, T₁ 153^b, P 273^b, S₁ 192^b, T₂ 77^a, S₂ 61^a, V 66^b, TT 66^a, S₃ 73^b, BN 59^b, TN 94^b, S₄ 98^b, S₇ 73^a, S₈ 61^b, S₉ 79^b, S₁₀ 74^b, S₁₁ 89^a, TZ 76^a.
256 || 2^b dermān: ihsān T₂ || bīmār: bīmārı S₂.

4 Bu beyit T₂ ve V'de yoktur.

256 || 3^a ğamum: ğam A₂, İÜ || dutardum: tūtardum A₃.

256 || 3^b mı: yā S₃, İÜ.

6 Bu beyit T₂'de yoktur.

256 || 4^a cānum: bağrum A₃, T₁ || tōker: dōker S₁, B, M, S₃, İÜ || kıan: hūn A₁.

256 || 4^b uyadur: uyarur A₃, [G].

- 5.¹ Gül-i ruhsâruña karşı gözümden kanlı ahar su
 Ḥabîbüm faşl-ı güldür bu ahar sular bulanmaz mı
6. Degüldüm men saña mâ'il sen êtdün 'aqlumı zâyil
 Maña ta'n eyleyen ġâfil seni görgeç utanmaz mı
7. Fuzûlî rind-i şeydâdur hemîşe halka rüsvâdur
 Soruñ kim bu ne sevdâdur bu sevdâdan uşanmaz mı

1 Bu beyit S₃'te yoktur.

256 || 5^a ahar su: ahar şu TT ahar şu A₃, S₂, İÜ su ahar KN şu ahar S₁.

256 || 5^b ahar: kara T₂ || sular: şular A₃, S₂, S₁, T₁, İÜ.

256 || 6^b utanmaz mı: inanmaz mı A₁, A₂ || maña ta'n: beni ta'n S₄ beni men' [G] || ġâfil: câhil [G].

256 || 7^a rind-i: rind ü A₁, A₂, KN, TT, A₃, V, M, P, BN, TN, S₄, S₇, S₉, S₁₁, TZ, [T].

256 || 7^b soruñ: şoruñ A₂, A₃, S₃, İÜ || sevdâdur bu sevdâdan: gavgadur bu gavgadan [G].

257.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Gêtdi elden şanemüñ sünbül-i müşg-efşânı
Yine devr êtdi perîşân men-i ser-gerdânı
2. Eyle mu'tâd olubem âteş-i hicrânûña kim
Görmesem yandurur elbetde meni hicrânı
3. Gökde âhum yêli söndürdi çirâğın güneşüñ
Yêrde eşküm ayağa urdı dür-i gâlţânı
4. Göz beyâzına çeker la'llerüñ şüretini
Dem-be-dem hâme-yi müjgân ile bağrum kanı
5. Çıhdı cân kimseye ızhâr edebilmen derdüm
N'edeyüm âh bu derdüñ nè ola dermânı
- 6.⁷ Êy sitem daşını bî-derdlere zâyî' eden
Yapagör bir nece daş ile dil-i vîrânı
7. Vêrse cân yêtmese cânâna Fuzûlî nè 'aceb
Her kişi kim sêver öz cânı içün cânânı

257 A₁ 68^b, İÜ 66^a, B 101, A₂ 68^a, A₃ 78^a, KN 73^a, M 76^b, T₁ 153^b, P 273^b, S₁ 192^b, T₂ 77^a, S₂ 61^b, V 66^b, TT 66^b, S₃ 74^a, BN 59^b, TN 94^b, S₄ 98^b, S₇ 73^a, S₈ 61^b, S₉ 80^a, S₁₀ 75^a, S₁₁ 89^a, TZ 76^a.

257 || 1^a elden: eldeñ V || sünbül: kâkül V.

257 || 1^b men: dil A₁, KN, V, TT, T₂, BN, S₄, S₁₁ meh S₉.

257 || 2^a eyle: öyle A₃, B || hicrânûña: hicrâna T₁ hicrân ile S₃, M, İÜ, S₈, S₉, S₁₀, [G] hicrânına TZ, [TD, D] || kim: gönlüm T₁.

257 || 2^b görmesem: görmişem S₁.

257 || 3^b yêrde: bir dem T₂ || ayağa: ayağa S₁ || urdı: şaldı T₂, S₄, TZ, [G] çaldı B.

257 || 4^a göz beyâzına: gör seyâhat ki TT || la'llerüñ: la'l-i lebün A₁, T₂, S₁₁, TZ, [TD, D].

257 || 5^a edebilmen: edebilmem A₂, S₂ edebilmez V.

257 || 5^b n'edeyüm: n'edeyin M, B nè dëym A₁, İÜ, A₃, T₂, TT, S₃, BN, S₄, S₁₀, S₁₁ || ola: olur İÜ, B || dermânı: fermânı V.

7 Bu beyit S₂'de yoktur.

257 || 6^a daşını: taşını S₁, B, A₂, A₃, S₃, M, İÜ.

257 || 6^b daş: taş A₂, S₁, B, A₃, M.

257 || 7^a yêtmese: yêtmeye S₁, A₃, A₂.

257 || 7^b sêver: şever A₁, TT.

258.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Géceler tâ hâlûme gerdûn temâsâ étmedi
Terk édüp bî-dâdını bir mihr peydâ étmedi
2. Nâvekin gör kim yarup eşküm dutar göz perdesin
Ëy dëyen Mûsâ 'aşâsı kaç'-ı deryâ étmedi
3. Her demüñden biñ Mesîhâ zinde-yi câvid olur
Sen eden izhâr i'câzı Mesîhâ étmedi
- 4.⁵ Âşiyân tâ ravza-yı küyuñda dutdı murğ-ı dil
Geçdi tavf-ı Ka'beden uçmağa pervâ étmedi
5. Hiç 'âbid añmadı la'lün ki gözden kan töküp
Secdeden durduğça tağyîr-i muşallâ étmedi
6. Zâf-ı tâli' kesdi dünyâdan naşibin zâhidün
Yohsa öz re'yiyle zâhid terk-i dünyâ étmedi
7. Étmedi êlden nihân bir gece tavf-ı küyuñı
Kim Fuzûlîni şadâ-yı nâle rüsvâ étmedi

258 A₁ 69^a, İÜ 66^a, B 101, A₂ 68^b, A₃ 82^a, KN 73^b, M 76^b, T₁ 159^b, P 273^b, S₁ 193^a, T₂ 77^b, V 67^a, TT 70^a, S₃ 74^a, BN 60^a, TN 101^a, S₄ 99^a, S₅ 69^b, S₈ 62^a, S₉ 80^b, S₁₁ 89^b, TZ 76^b.

258 || 1^a hâlûme: hâlûmi A₃.

258 || 2^a nâvekin: nâvekün TT nâveki A₁, KN, S₄, S₅ || yarup: töker TT || dutar: töker A₃ yarup TT.

258 || 2^b dëyen: duyan İÜ || 'aşâsı: 'aşâsın T₁.

258 || 3^a demüñden: deminden A₁, KN, T₂, S₄ demüñde A₃, T₁, TN, [G] || biñ: miñ A₁, KN, T₂.

258 || 3^b izhâr i'câzı: izhâr-ı i'câz A₃, V, [G] i'câzı izhâr A₂.

5 Bu beyit S₃'te yoktur.

258 || 4^a dutdı: tutdı A₃ tutdı B.

258 || 4^b tavf: tavfa V || pervâ: pervâz KN, S₄.

258 || 5^a añmadı: anmadın T₁ || la'lün ki gözden: la'l gözinden V || töküp: döküp S₁, B, S₃, İÜ.

258 || 5^b durduğça: durduğca KN, T₁, S₁, S₃, TT, İÜ durduğça A₃.

258 || 6^a tâli': tab'ı [G].

258 || 6^b re'yiyle: cehdiyle A₂ râhiyla V.

258 || 7^a étmedi: étmedin A₁ olmadı S₄ || êlden: özün A₁ || nihân: - A₂ || bir: her A₂ || küyuñı: ka'bede S₄.

259.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Fâriğ etdi mihrün özge meh-liqâlardan meni
Hırz imiş ıışkuñ senün şahlar belâlardan meni
2. Göñlüm alduñ gösterüp yüz luţf minnet cânuma
Eyledün müstağnî özge dil-rübâlardan meni
3. Vâmık u Ferhâd tek rüsvâyâ kılmañ nisbetüm
Bir fakîrem şanmañuz ol ħod-nümâlardan meni
4. 'İşve vü nâz ile ref' êtdün ğam u endühümü
Sihr ilen bîgâne kılduñ aşnâlardan meni
- 5.⁶ Kıl tekellüm zülfün endühını göñlümden geder
Bir füsün ile ħalâş êt ejdehâlardan meni
- 6.⁸ Ğâyet-i zühd ü vera' zâhid vişâl-i ħür ise
Vechi yoĥ men' êtmegün ħürî-liqâlardan meni
7. Her cefâ kılsañ Fuzûlî tek şikâyet kılmazam
'İşk eţvârında şanma bî-vefâlardan meni

259 A₁ 69^a, İÜ 66^b, B 102, A₂ 68^b, A₃ 78^a, KN 74^a, M 77^a, T₁ 154^a, P 274^a, S₁ 193^a, T₂ 77^b, V 67^b, TT 66^b, S₃ 74^b, BN 60^b, TN 95^a, S₄ 99^b, S₅ 70^a, S₇ 73^b, S₈ 62^a, S₉ 80^b, S₁₀ 75^b, S₁₁ 90^a, TZ 76^b.

259 || 1^b şahlar: sahlar V, A₁, S₄, S₅.

259 || 2^a alduñ: alup A₂, V aldı T₂ || yüz: biñ B || luţf: luţf u A₃, S₁, S₃, İÜ, [T].

259 || 2^b eyledün: eyledi T₂ || dil-rübâlardan: meh-liqâlardan TT.

259 || 3^a rüsvâyâ: mecnûna V || kılmañ: kılma S₃, İÜ.

259 || 3^b şanmañuz ol: men şağınmañ A₂, A₃, V, S₃, M, İÜ, T₁, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₁ bende şanmañ S₁, B || ħod-nümâlardan: bî-ĥayâlardan A₂ ħod-binâlardan S₁.

259 || 4^a işve vü: işve A₁, KN, T₁, S₅ şive TT || ref': def S₁, A₁, B, V || ğam u: ğam KN, S₁.

259 || 4^b ilen: ile M, T₂, TZ, [G] || kılduñ: kıldı T₂ êtdün B, S₁₁, [T, TD].

6 Bu beyit V ve TT'de yoktur.

259 || 5^a tekellüm: tekellüf T₁ || zülfün: zülf A₁, KN || geder: götür S₄, [G].

259 || 5^b ile: ilen A₂, T₁ || ħalâş êt: ħalâş S₁.

8 Bu beyit TT'de yoktur.

259 || 6^a zühd ü: zühd A₃, T₁, S₁.

259 || 6^b êtmegün: etmek S₃ eylemek İÜ, S₁₀, [T, TD, D] etmeniz [G] êdesen S₅ êtmege TN || ħürî-liqâlardan: ħür-liqâlardan V ħürâ-liqâlardan A₁ || vechi: vech-i [TD].

259 || 7^a kılsañ: êtseñ B || kılmazam: êtmezem T₂.

259 || 7^b şanma: şanman İÜ şanmañ A₁, KN, TT, V, S₄ şayma T₁, A₃ şaymañ S₅ || eţvârında: eţvârda S₄ etvârına [G].

260.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Çihre-yi zerdümde gör hem-dem sirişk-i alümi
Ol gül-i ra'nâya bir reng ile bildür hâlümü
2. Tâ ki servüm başa başum üzre gâhî bir kâdem
Ëy muşavvir reh-güzârî üzre çek timsâlümü
3. Ëy felek yoĥdur palâs-ı fakırdan 'arum menüm
Aṭlasuñdan bilmişem üstün muḥaḳḳar şâlümü
4. Ëy hoş ol kim 'ışk ḥarfin bir daḥı tekrâr edem
Ḥaşr divânında görgeç nâme-yi a'mâlümü
5. Hîç kim yoĥdur ki nâlemden şikâyet eylemez
Şükr kim 'arz eyleyen çoĥdur saña aḥvâlümü
6. Niyyetüm oldur ki ruḥsârûñ görüp cânım vërem
Muşḥaf-ı ruḥsâr açup kılğıl mübârek fâlümü
7. Şubḥ u şâm ol kıble-yi ebrû muḳâbildür maña
Ëy Fuzûlî Tañrı gözden şaḥlasun iḳbâlümü

260 A₁ 69^b, İÜ 66^b, B 102, A₂ 68^a, A₃ 78^b, KN 74^a, M 77^a, T₁ 154^a, P 274^a, S₁ 193^b, T₂ 78^a, V 67^b, TT 70^a, S₃ 74^b, BN 60^b, TN 95^b, S₄ 100^a, S₅ 70^a, S₇ 73^b, S₈ 62^b, S₉ 81^a, S₁₀ 76^a, S₁₁ 90^a, TZ 77^a.

260 || 1^a hem-dem: her dem A₁.

260 || 1^b bir reng: bu reng TT, TN, S₄, S₈, S₁₀, [G, TD, D] reng T₁, S₃, İÜ || hâlümü: bir hâlümü T₁.

260 || 2^a servüm: servüñ TT || başum üzre gâhî: gâhî başum üzre B nâ-geh başum üzre T₂, TZ bâri başum üzre S₃, İÜ her dem başum üzre A₂ || ki servüm: nigârım [G].

260 || 2^b ey: ân T₁ || çek: yaz M.

260 || 3^a palâs: libâs A₁, KN, V, A₂, TT, T₂, BN, S₄, S₅, S₁₁, TZ, [T, G].

260 || 3^b aṭlasuñdan: aṭlasından S₁, T₂ || üstün: yëgrek A₁, KN, S₄.

260 || 4^a ḥarfin: ḥarfî T₂ ta'rifini S₄ || bir: bin S₄ || daḥı: - S₄ dağı [G] || edem: edeyüm A₁ ede A₂, M.

260 || 5^b 'arz eyleyen çoĥdur saña: 'arz eyleyen yoĥdur saña KN çoĥdur saña 'arz eyleyen S₁, T₂, TZ, [G].

260 || 6^a oldur: budur TT.

260 || 6^b ruḥsâr açup kılğıl: ruḥsâr ile kılğıl A₂, KN, [T, TD, D] ruḥsâr açup kılğıl V, TT, TZ ruḥsâr ile kılğıl A₁, T₂, TT, BN, S₄, S₅ ruḥsârı açup kıl TN ruḥsârın açup kıl [G]

260 || 7^a muḳâbildür: berâberdür TT, BN, TN, S₄, S₅, S₉, S₁₁, [G].

260 || 7^b şaḥlasun: saḥlasun S₁, B saḥlasun TT, A₁, V, S₄.

261.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Yâr kılmazsa maña cevır ü cefâdan ğayrı
Men aña eylemezem mihr ü vefâdan ğayrı
2. Êy dëyen ğayra gönül vërme xanı mende gönül
Ser-i zülfünde olan bahtı xaradan ğayrı
3. Kıldı Mecnûn gibi çoğlar heves-i 'ışk velî
Döymedi derde men-i bî-ser ü pâdan ğayrı
- 4.⁵ Müşg-i Çin zülfün ile eylese da'vâ ne 'aceb
Ne olur yüzi xara kılma hâfâdan ğayrı
5. Lebine çeşme-yi hayvân dëmezem kim lebinün
Var bir câna yarar feyzî beğâdan ğayrı
6. Hîç kim bilmedi tahkîk ile ağzuñ sırrın
Sırr-ı ğaybı ne bilür kimse Hudâdan ğayrı
7. Êy Fuzûlî bize taqdîr gam etmiş rûzî
Kılalum şabr nêdür çäre rızâdan ğayrı

261 A₁ 69^b, İÜ 67^a, B 102, A₂ 69^a, A₃ 78^b, KN 74^b, M 77^b, T₁ 154^b, P 274^a, S₁ 193^b, T₂ 78^a, V 68^a, TT 69^a, S₃ 75^a, BN 61^a, TN 95^b, S₄ 100^a, S₅ 70^b, S₈ 62^b, S₉ 81^a, S₁₀ 76^a, S₁₁ 90^b, TZ 77^b.

261 || 1^b aña: oña A₁, S₃, İÜ || mihr ü: mihr S₁.

261 || 2^a dëyen: vëren T₁ || xanı: hanı A₁, KN || gönül: degül A₁.

261 || 2^b zülfünde: zülfinde A₃, TT, T₂, TZ || bahtı: baht-ı İÜ, B, A₂, A₃, M, T₁, S₁, T₂, V, S₃, TN, S₈, S₉, TZ.

261 || 3^a gibi: kimi A₁, KN, T₂, B, TZ, [T, TD] || çoğlar: çokdan A₂.

261 || 3^b döymedi: dözmedi T₂ duymadı [G] || derde: derd-i TT, S₄, S₅ cevire S₁ derdine KN derdini [G] || men-i: dilin TT, S₄, S₅ ben [G].

5 Bu beyit S₄'te yoktur.

261 || 4^a müşg-i: miskin V || zülfün ile eylese da'vâ ne 'aceb: zülfiyle da'vâ ederse ne 'aceb TT eylese da'vâ ne 'aceb zülfin ile S₁.

261 || 4^b olur: bolur A₁ || xara kılma: xaralarda A₂, M || hâfâdan: xaradan M.

261 || 5^a lebine: lebün TT baña T₂ || lebinün: lebinün T₂, TT.

261 || 5^b bir: biñ A₂, TT, S₄, S₅, [T, G, TD] miñ A₁ yüz T₂ || bir câna: bî-câna V || yarar: deger A₁, A₂, TT, V, T₂, BN, S₄, S₅, S₁₁, [T, TD, D] || feyzî: feyz T₂, V, S₄, S₅, TZ.

261 || 6^a ağzuñ: ağzı A₂, A₃ || sırrın: sırrını A₁ sırrı T₂.

261 || 6^b kimse: ğayr S₁, S₄.

261 || 7^a taqdîr: taqdim T₂ || 1. mısra: bezm-i 'ışk içre Fuzûlî neçe âh eylemeyem TT.

261 || 7^b kılalum: edeyüm T₂ || 2. mısra: ne temettu' bulunur neyde şadâdan ğayrı TT.

262.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Yıhıdı sâķī bir ayağ ile men-i efgârı
Bir tepük eyledi vîrân bu kühen dîvârı
2. Gâh ma'mûr kıılır bâde meni gâh hârâb
Görünüz gâh yapup gâh yıhan mi'mârı
3. Gün çıhınca saçaram gevher-i eşk encüm tek
Géceler yâduma geldükçe meh-i ruhsârı
4. Dil yaħar dâğ gözün fikri ile hecr günü
Bu çirâğ ile mi saħlar gece ol bîmârı
5. Yoħ özinden ħaberi kim ki gelür dünyâya
Bezmden daşra kıomaz pîr-i muğân huş-yârı
- 6.⁷ Bize çün kıadr bulunmaz çıħalum dünyâdan
Müşteri yoħ nece bir bekleyelüm bâzârı
7. Kıayd-ı İslâm Fuzûlî saħna bir âfetdür
Bir ħişâr edegör andan özüne zünnârı

262 A₁ 70^a, B 103, A₂ 70^a, A₃ 82^b, KN 74^b, M 78^a, T₁ 159^b, P 274^a, S₁ 193^b, T₂ 78^b, V 68^a, TT 70^b,
BN 61^a, TN 101^b, S₄ 100^b, S₅ 70^b, S₇ 76^a, S₈ 62^b, S₉ 81^b, S₁₀ 76^b, S₁₁ 91^a, TZ 77^b.

262 || 1^a ile: ile bu B || men-i: ten-i A₁, KN, TT, BN, S₄, S₅, S₈, [T, TD, D].

262 || 1^b tepük: tepük S₁, B.

262 || 2^a bâde: sâķī A₃, T₁.

262 || 2^b yapup: yıķup T₂ || yıhan: yapan T₂.

262 || 3^a saçaram: saçaram A₃, M.

262 || 4^a dâğ: dâğı S₄ || gözün: gözin S₁ görün [G] || fikri ile: fikr ile V fikri-çün A₃ || günü: dñni M.

262 || 4^b bu: bir A₂, [T] || saħlar: şaķlar A₂, A₃, M || gece ol: gece o T₂ géceler KN, V.

262 || 5^b daşra: taşra M, TT, B || kıomaz: kıoymaz V, TT.

7 Bu beyit S₁'de yoktur.

262 || 6^a çün: çok T₁, A₃, [G] || dünyâdan: âlemnden V.

262 || 7^a islâm: taklîd A₁, KN, TT, T₂, BN, S₄, S₅, S₁₁, [T, TD, D] || saħna: bize T₂, [G].

262 || 7^b andan: anda T₁ ondan A₁, T₂.

263.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Nê görür ehl-i cefâ mende vefâdan ğayrî
Nê bulur şem'î yağan kimse ziyâdan ğayrî
- 2.³ Êy olan sâkin-i mescid nê bulupsan bilmen
Büriyâsında anuñ bûy-ı riyâdan ğayrî
3. Gel hârâbâta nazar sâkiye kıl kim yoğdur
Ruğ-ı şâf u mey-i şâfında şafâdan ğayrî
4. Ser-be-ser vâdi-yi miñnetdür ü ğam milk-i vücûd
Bir ferâğat yeri yoğ şehr-i fenâdan ğayrî
5. Cümle-yi halk maña yâr içün ağyâr oldı
Kalmadı kimse maña yâr Hudâdan ğayrî
6. 'Azm-i küyında gönül yârlıg ister bizden
Elümüzden nê gelür hayr du'âdan ğayrî
7. Fakr imiş fakr Fuzûlî şeref-i ehl-i vücûd
Özüne eyleme hem-dem fuğarâdan ğayrî

263 A₁ 70^a, İÜ 67^b, B 103, A₂ 69^b, A₃ 83^b, KN 75^a, M 78^a, T₁ 160^a, P 274^b, S₁ 194^a, T₂ 78^b, S₂ 61^b, V 68^b, TT 70^b, S₃ 75^b, BN 61^b, TN 101^a, S₄ 101^a, S₅ 71^a, S₇ 76^b, S₈ 63^a, S₉ 81^b, S₁₀ 76^b, S₁₁ 91^a, TZ 78^a.

263 || 1^a görür: bilür S₁ || cefâ: vefâ S₃, İÜ || mende: bizde A₃ || vefâdan: cefâdan S₃, İÜ.

263 || 1^b şem'î: şem' T₂, TT, P, BN, S₄, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ, [G, TD, D].

3 Bu beyit S₅'te yoktur.

263 || 2^a olan: olup A₁, KN, S₄ || bulupsan: bulursan A₃, S₂ || bilmen: bilmem A₃ andan S₂ degilen [G].

263 || 2^b büriyâsında: büriyâsından S₄ || anuñ: onuñ A₁, KN, T₂, S₄.

263 || 3^a yoğdur: yoktur T₂, S₄.

263 || 3^b ruğ-ı: mey-i A₃ ruğ u T₁ || şâf: şâfi M, V || mey-i: ruğ-ı A₃ || şâfında: şâfide T₁ şâki vü A₂ şâkide M şâf u S₂ şâf V.

263 || 4^a miñnetdür ü: miñnetdür V miñnet-i derd ü T₁ miñnet-i ğamdur M miñnetde T₂ || vücûd: 'adem S₂.

263 || 4^b şehr-i: şimdi V || fenâdan: beğâdan V.

263 || 5^a oldı: olmuş T₂.

263 || 5^b kimse: yâr S₃, İÜ || yâr: kimse S₃, İÜ.

263 || 6^a küyında: küyuñda KN, TT, T₂, A₁, BN, TN, S₅, S₁₀, TZ, [T, TD] küyuñla S₄ || yârlıg: yârlıx A₁, KN, V, M, S₄, S₅ || ister: istersen V || bizden: benden M.

263 || 6^b elümüzden: ilümüzden İÜ, M, TT, S₃ || hayr: aña T₂.

263 || 7^a ehl-i: aşı-ı M || fakr imiş fakr Fuzûlî şeref-i ehl-i vücûd: gird bād-ı deşt-i gam tek ey gönül her lahza âh [G].

263 || 7^b özüne: özüñi T₂.

264.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Tereşşuh kabrümün daşından etmiş çeşmümün yaşı
Hayâl eyler gören kim la'ldendür kabrümün daşı
2. Nê zibâsan ki şüret bağlamaz taşvîr-i ruhsârûn
Taḥayyür şüret eyler şüretün çekdükde naḳḳâşı
- 3.⁴ N'ola gird-âb-ı ğam dërsem men-i ser-geşte dünyâyâ
Şanur kim çizginür 'âlem kimün kim çizginür başı
- 4.⁶ Sipih-r-i pür-kevâkibden degül derde devâ mümkün
Hayâl etmeñ vère tiryâk-ı zehr-i ğam bu haşhaşı
5. Bekâsı mümkün olmaz olsa ger divâr-ı 'ömründe
Meh ü hürşiddin hışt-ı binâ eflâkden kâşî
- 6.⁹ Vêrür emvâta ihyâ bâde güyâ kim çıhup her dün
Şalur feyz-i Mesihâ bâdeye hum-hâne huffâşî
7. Fuzûlini reh-i 'ışkuñda eşk ü âh êder rüsvâ
Belâdur her kimün bir yolda ğammâz olsa yoldaşı

264 A₁ 70b, İÜ 67b, B 103, A₂ 70b, A₃ 79a, KN 75b, T₁ 155a, P 274b, S₁ 194a, T₂ 79a, S₂ 62a, V 68b, TT 71a, S₃ 75b, BN 62a, TN 96a, S₄ 101b, S₅ 71b, S₈ 63a, S₉ 82a, S₁₀ 73a, S₁₁ 91b, TZ 78b.

264 || 1^a daşından: taşından T₂ taşından A₂, A₃, B, S₁, S₂ daşdan V daşına [G] || etmiş: eyler A₃ || çeşmümün: gözümün V.

264 || 1^b gören: göreñ A₁ || daşı: taşı A₂, A₃, B, S₁, S₂ || hayâl eyler gören: gören şanur meger T₂.

264 || 2^a bağlamaz: bağlaman S₁.

264 || 2^b çekdükde: çekdükçe B, S₁₀ çekmekde S₁₁ gördükde S₁, T₁, TT, TN, S₅, S₈, [G] || taḥayyür şüret eyler şüretün çekdükde naḳḳâşı: şanur kim çizginür 'âlem kimün kim çizginür başı V.

4 Bu beyit S₂ ve V'de yoktur.

264 || 3^a dërsem: dësem A₂ dërse A₁, KN, TT, T₂, BN, S₅, S₁₀, TZ, [G] vërse S₄ || men-i: bu ben B beni A₂ dil-i A₁, KN, TT, T₂, BN, S₄, S₅, S₁₀, TZ, [G] || ser-geşte dünyâyâ: ser-geşte dünyana KN segeşteni bâde TT.

6 Bu beyit A₁'de yoktur.

264 || 4^a sipih-r-i pür-kevâkibden: sipihrûn bir kevâkibden V.

264 || 4^b etmeñ vère: etmeñ vërür S₁, S₁₁ etmekdedür A₂, A₃, T₁, S₂, V, TN etme vere S₁₀, [G].

264 || 5^a olsa: olmasa İÜ || 'ömründe: 'ömrinde T₂ 'ömründen A₁, İÜ, BN, S₄, S₅.

264 || 5^b meh ü: meh-i V || hürşiddin B hürşid V || hışt-ı: hışt u A₂, TT, S₂, BN, S₄, S₅, S₈, S₁₀ || kâşî: daşı A₁, KN, S₄, [G]

9 Bu beyit TT ve S₅'te yoktur.

264 || 6^a vërür: êder S₂ || emvâta: emvâtı S₂ || her dün: her gün A₁, A₂, KN, TZ her dem T₂ günden S₄, [G].

264 || 6^b şalur: şalur V şanur S₄ || huffâşî: evbâşî A₂.

264 || 7^a eşk ü âh: eşk âh V âh u eşk T₂, S₄.

264 || 7^b belâdur: belâdan S₁ || bir: bu TT, A₁, KN, S₄ || olsa: ola TT, A₂, A₁, V, T₂, BN, TN, S₅, TZ.

265.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Hâşilum yoĥ ser-i küyuında belâdan ğayrı
Ġarażum yoĥ reh-i ‘ışķuında fenâdan ğayrı
- 2.³ Ney-i bezm-i ğamem êy âh nè bulsañ yële vër
Oda yanmış ķuru cismümde hevâdan ğayrı
3. Perde çek çihreme hicrân ğünü êy ķanlı sirişk
Ki gözüm görmeye ol mäh-liķâdan ğayrı
- 4.⁶ Yêtdi bî-kesligüm ol ğâyete kim çevremde
Kimse yoĥ çizgine gird-âb-ı belâdan ğayrı
- 5.⁸ Nè yanar kimse maña âteş-i dilden özge
Nè açar kimse ķapum bād-ı şabâdan ğayrı
- 6.⁹ Bozma êy mevc gözüm yaşı ĥabâbın ki bu seyl
Ġoymadı hiç ‘imâret bu binâdan ğayrı
7. Bezm-i ‘ışķ içre Fuzûlî nèce âh eylemeyem
Nè temettu‘ bulınur neyde¹² şadâdan ğayrı

265 A₁ 70^b, İÜ 68^a, B 104, A₂ 69^b, A₃ 79^a, KN 75^a, M 78^b, T₁ 155^a, P 274^b, S₁ 194^b, T₂ 79^b, S₂ 62^a, V 69^a, TT 67^a, S₃ 76^a, BN 61^b, TN 96^b, S₄ 101^a, S₅ 71^a, S₇ 74^a, S₈ 63^b, S₉ 82^a, S₁₀ 77^a, S₁₁ 92^a, TZ 78^b.

265 || 1^a ser-i: reh-i TT || küyuında: küyında A₂, A₃, TN, S₄ ‘ışķuında TT || belâdan: fenâdan M, TT.

265 || 1^b reh-i: ser-i A₂, TT || ‘ışķuında: ‘ışķında A₃ || fenâdan: belâdan TT.

3 Bu beyit T₂ ve S₄’te yoktur.

265 || 2^a ney-i: beni A₁.

265 || 2^b cismümde: cismde T₁.

265 || 3^a çihreme hicrân ğünü: hicr ğünü çeşmüme S₂ || sirişk: yaşum A₂, [T] || çihreme: dideme BN, [T].

6 Bu beyit İÜ ve S₃’te yoktur.

265 || 4^b çizgine: çevreme A₁ çevrile [G].

8 Bu beyit V’de yoktur.

9 Bu beyit S₂’de yoktur.

265 || 6^a mevc: eşķ A₂, T₂, S₃, M, İÜ, TZ.

265 || 6^b ķoymadı: ķomadı V, S₃ || hiç: hiç bir V.

265 || 7^a ‘ışķ: - T₂ || eylemeyem: eylesesem A₂, T₁ eyleyem A₁ eylemeyeyem KN || 1. mısra: êy Fuzûlî bize taķdır-i ğam êtmiş rûzi TT.

265 || 7^b neyde: mende A₃, S₁, T₂, S₂, V, A₁, S₇, TZ nè de S₁₁ || şadâdan: hevâdan A₃ ĥudâdan T₂ || 2. mısra: ķılalum şabr nêdür çäre rızâdan ğayrı TT.

12 “neyde, bende, mende” yazımının alttaki noktaların tek okunması sonucu çeşitlendiĝi söylenebilir. “ya” harfinin noktaları bazı yazımlarda tek nokta gibi okunabilecek durumdadır, bu da harfin “be” olarak okunmasına sebebiyet vermiş, yukarıdaki “nun” harfinin noktası da ikinci harf olarak kabul edilmiştir. Noktaların yerleri çoĝu yazımda sabit olmadıĝı için böyle bir okumaya kapı aralamaktadır.

266.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. H̱ayret ey büt şüretüñ gördükde lâl eyler meni
Şüret-i ẖälüm gören şüret hayâl eyler meni
- 2.³ Mihr şalmazsan maña raḥm eylemezsen bunca kim
Sāye tek sevdā-yı zülfüñ pāy-māl eyler meni
- 3.⁵ Ża'f-ı ṯālī' m̱ānī'-i tevḥīḳ olur her nēce kim
İltifātüñ arzümend-i vişāl eyler meni
- 4.⁷ Men gedā sen şāha yār olmak yoh ammā n'eyleyem
Ārzü ser-geşte-yi fikr-i muḥāl eyler meni
5. Tīr-i ğamzeñ atma kim baḡrum deler ḳanum töker
'İḳd-ı zülfüñ açma kim āşüfte-ẖāl eyler meni
6. Dehr vaḳf étmiş meni nev-res cevānlar 'ışḳına
Her yēten meh-veş esīr-i ḥaṭṭ u ḥāl eyler meni
7. Ėy Fuzûlī ḳılmazam terk-i ṭarīḳ-ı 'ışḳ kim
Bu fazīlet dāḥil-i ehl-i kemāl eyler meni

266 A₁ 71^a, İÜ 68^a, B 104, A₂ 71^a, A₃ 79^b, M 79^a, T₁ 155^b, P 275^a, S₁ 194^b, T₂ 82^b, S₂ 62^b, V 69^a, TT 71^a, S₃ 76^a, BN 62^b, TN 96^b, S₄ 102^b, S₅ 72^a, S₇ 74^a, S₈ 63^b, S₉ 82^b, S₁₀ 77^a, S₁₁ 92^a, TZ 79^a.

266 || 1^a hayret: ḥasret S₃, İÜ || gördükde: görende S₄.

266 || 1^b 2. mısra: şāye tek sevdā-yı zülfüñ pāy-māl eyler beni V.

3 Bu beyit S₂'de yoktur.

266 || 2^a şalmazsan: salmazsan A₁, T₂, V, S₄ || raḥm: mihr S₄ || bunca: munca S₁, TT, A₁, T₂, İÜ, S₄, S₅, TZ.

266 || 2^b 2. mısra: şüret-i ẖälüm gören şüret hayâl eyler beni V.

5 Bu beyit S₃'te yoktur. S₄'te bu beytin ikinci mısrası bir önceki beytin ikinci mısrası olarak kaydedilmiştir. Bu beytin ilk mısrası ve bir önceki beytin ikinci mısrası S₄'te yoktur.

266 || 3^a tevḥīḳ olur her nēce kim: olur her nēce kim baḡaram A₁ tevḥīḳ eğerse yārılık V.

266 || 3^b iltifātüñ: iltifātu T₂ || vişāl: hayāl S₄.

7 Bu beyit A₁'de yoktur.

266 || 4^a şāha: şāh V şāhid İÜ || olmak yoh ammā n'eyleyem: olmak yoḡ ammā n'eyleyem A₃, S₂ olmaḳlıḡum yoḡdur veli TT.

266 || 4^b ser-geşte-yi: ser-geşte vü V.

266 || 5^a kim: - T₂ || töker: döker S₁, B, S₃, İÜ.

266 || 6^a vaḳf: neḡr T₂ || étmiş: eyler A₁, S₄ || nev-res: yüz bin [G].

266 || 6^b meh-veş: maḡbüb A₂, S₂.

266 || 7^b dāḥil-i: vāṣıl-ı S₂.

267.¹**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

1. Aldı gülzâr içre şu 'aks-i 'izâr-ı alüñi
Çekdi güller şüretin manzûr édüp timşâlüñi
2. Adın etmiş gün alup bir 'aks mir'ât-ı felek
Şubh gösterdükde sen ruhsâr-ı ferruh-fâlüñi
- 3.⁵ Şerhe bir gün kılduğın bî-dâdı çekmez haşre dek
Ol melek kim yazmak ister nâme-yi a'mâlüñi
- 4.⁷ Seyl-i hûn hâlün hayâliyle bozup göz merdümün
Merdüm etmiş çeşm-i hûn-bâre hayâl-i hâlüñi
- 5.⁹ Murğ-ı dil kalmadı kim şayd olmadı bir dem aña¹⁰
Sâkin et pervâzdan şah-bâz-ı müşgîn-bâlüñi

1 KN'de bu gazelin sadece ilk beyti vardır. 75^b ile 76^a arasında eksik varak bulunmaktadır.

267 A₁ 70^b, İÜ 68^b, B 104, A₂ 70^b, A₃ 79^b, KN 75^b, M 79^a, T₁ 155^b, P 275^a, S₁ 195^a, T₂ 79^b, S₂ 62^b, V 69^b, TT 71^a, S₃ 76^b, BN 62^b, TN 97^a, S₄ 102^a, S₅ 71^b, S₇ 74^b, S₈ 64^a, S₉ 83^a, S₁₀ 77^b, S₁₁ 92^b, TZ 79^b.

267 || 1^a aldı: şaldı A₂, S₂ || şu: su A₁, KN, T₂, V, A₂, M, TT, B, S₅.

267 || 1^b timşâlüñi: ruhsârını [G].

267 || 2^a alup: felek T₂ || 'aks: - T₁.

267 || 2^b şubh gösterdükde sen: şubh-demde görüben TT.

5 Bu beyit S₂ ve V'de yoktur.

267 || 3^a şerhe: şerh A₁ şehre A₃ || kılduğın: kılduğın S₃, S₄ kılduğın A₁ értüğüñ T₂ || bî-dâdı: bî-dâd T₂ || çekmez: kılmaz TT, S₅ etmez [G] || haşre: şerha S₁ || dek: tek T₂, S₄.

267 || 3^b yazmak: yazmak T₂ yazmağ A₃, S₅.

7 Bu beyit TT ve S₅'te yoktur.

267 || 4^a hayâliyle: hayâliyen A₃ || merdümün: merdümi S₃, İÜ, S₄.

9 Bu beyit B, S₂, T₂, S₃, İÜ ve V nüshalarında yoktur.

10 Elimizdeki nüshaların hiçbirinde bu yazım bulunmamaktadır. Fakat sentaks bakımından bu kullanım nüshalarda bulunan yazımlardan daha anlamlı gözükmektedir. Bu sebeple daha önce yapılan Fuzûlî Divanı neşirlerine tabi olunarak bu yazım tercih edilmiştir.

267 || 5^a olmadı: etmedün A₁ || bir dem aña: bir dem saña TT bir dem onı A₁, A₂ her dem aña S₁₁ bir dem evi S₁ bir dâm evi A₃, T₁ bir dâm anı M bir dâmdan S₄, S₅ bir dem yaña TN ey şüh çeşm BN bir dâm-ı zülf S₇ bir dâm için S₈.

267 || 5^b şah-bâz: şeh-bâz TT şahin A₃.

- 6.¹ Koymadı bir kimse cevruñ çekmege raḥm êt demi
 Men^c kıl ḥûn-rîzlikden ğamze-yi kıttâlûñi
7. Ğam günü üstümde senden özge yoḥ éy düd-ı âh
 Luṭf kıl menden götürme sâye-yi iḳbâlûñi
8. Êy Fuzûlî bes ki ğamnâk oldu aḥvâlûñ şoran⁵
 Ğamdan ölseñ hîç kim şormaz dahı aḥvâlûñi

1 Bu beyit A₃ ve S₄'te yoktur.

267 || 6^a koymadı: koymaduñ A₂, T₁, TT, A₁, T₂, BN, TN, S₅, S₁₁, TZ kıomaduñ S₂ koymadın [G] || raḥm êt: raḥmet [T].

267 || 6^b ḥûn-rîzlikden: ḥûn-rîzlikden T₁, S₁ ḥûn-rîzlikden T₂, TT || kıattâlûñi: fettânûñi V, T₂ || 2. mısra: sâkin êt pervâzdan şah-bâz-ı müşğîn-bâlûñi S₂.

267 || 7^a senden: sensen A₃, T₁ || özge: ğayrı S₃, M, V, B, İÜ, S₈, S₉, S₁₀, [T] || éy düd-ı âh: éy düd u âh T₁ éy berķ-ı âh TT éy börķ-ı âh V berķ-ı âh T₂.

267 || 7^b kıl: êdüp S₃, TT, İÜ, [T, TD, D].

267 || 8^a aḥvâlûñ: aḥvâlîn T₂ aḥvâlüm S₁₁ || şoran: soran T₂, S₄ senüñ A₂, A₃, B, M, T₁, S₁, S₃, V, P, İÜ, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ nêdür A₁ gören S₁₁.

267 || 8^b ölseñ: ölsün T₂ || şormaz: sormaz A₃, V, T₂, S₄, S₅.

5 Cem Dilçin'in dikkat çektiği üzere kelime tekrarları Fuzûlî'nin önemli üslup özelliklerinden biridir. Birinci mısradaki "aḥvalün soran" ile "şormaz dahı aḥvalûñi" kullanımı arasında böyle bir ilişki vardır. Nüshaların çoğunluğunun ihtiva ettiği "aḥvalün senün" farkı bu üslup özelliğine uymamaktadır.

268.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Gördüm ol hırşid hüsünin ihtiyârum kalmadı
Sâye tek bir yerde durmağa kararum kalmadı
2. Bir gün olmaz tal'atın görmek müyesser âh kim
Zerrece ol gün yanında i'tibârum kalmadı
3. Pâk kıldı şüretümden za'f dehr âyînesin
Eyle mahv oldum ki bir zerre gubârum kalmadı
- 4.⁵ Ğam günü hem-demlerüm ğark oldılar gözyaşına
Silmege gözyaşımı bir ğam-güsârum kalmadı
- 5.⁷ Rûzgârum hoş geçerdi âh kim devrân dönüp
Oldı ahvâlüm harâb ol rûzgârum kalmadı
6. Râh-ı ışk içre maña ancağ fenâ mağşûd idi
Şükr kim mağşûda yêtdüm intizârum kalmadı
7. Êy Fuzûlî el kâmu âgyârum oldu yâr için
Sûz-ı dilden ğayrı bir dil-sûz yârüm kalmadı

268 A₁ 71^a, İÜ 69^a, B 105, A₂ 71^a, A₃ 80^a, M 79^b, T₁ 156^a, P 275^a, S₁ 195^a, T₂ 82^b, S₂ 63^a, V 69^b, TT 71^b, S₃ 76^b, BN 63^a, TN 97^b, S₄ 102^b, S₅ 72^a, S₇ 75^a, S₈ 64^a, S₉ 83^a, S₁₀ 77^b, S₁₁ 93^a, TZ 79^b.

268 || 1^b sâye: zerre T₂ || bir yerde durmağa: bir yerde çurmağa A₃ durmağa bir yerde T₁, TT, T₂ bir yerde kılmağa S₄.

268 || 2^b gün: gül A₃, B, M, T₁, S₁, S₃, V, İÜ, TN, S₇, S₈, S₁₀. [T, TD].

268 || 3^a şüretümden: za'f-ı tenden TT, [G] levh-i tenden A₁ || za'f: dehr TT levh-i [G] || dehr: levh TT her V || şüretümden za'f dehr: za'f levh-i dil ki dehr S₄ za'f tenden levh-i dehr S₅.

268 || 3^b eyle: öyle B.

5 Bu beyit S₂'de yoktur.

268 || 4^a oldılar: oldı A₂ || göz: gözüml A₂ || yaşına: yaşuma M, T₁, S₁, P, S₇, S₈, [T, TD, D].

268 || 4^b yaşımı: yaşını A₃, TT, S₃, T₂, İÜ, S₁₀.

7 Bu beyit S₂'de yoktur.

268 || 5^a dönüp: dün S₁ anı M dutup İÜ, S₄.

268 || 5^b ol: u S₃, M, İÜ, S₁₀, [G] âh S₁₁ || rûzgârum: gül-izârum T₁.

268 || 6^a maña: fenâ T₁ || ancağ: el-hak TT || fenâ: baña T₁.

268 || 7^a âgyârum: âgyâr S₃, M, İÜ, S₉, S₁₁ âgyârûn S₁₀.

268 || 7^b ğayrı: ğayr V, TT, T₂, S₄, S₅.

269.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Her gören 'ayb etdi âb-ı dide-yi giryânımı
Eyledüm taḥkîk görmiş kimse yoḥ cānānımı
2. Laḥza laḥza hūblar gördüm ki dil қаşındadır
Pāre pāre eyledüm men hem dil-i sūzānımı
3. Çoḥ yètürme göklere efgānum èy kāfir saḫın
İncinür nā-geh Mesīḥā eşidüp efgānımı
4. Kılma her sā'at meni rüsvā-yı ḥalk èy berḫ-ı âh
Eyleme rüşen şeb-i ḡam külbeyi aḫzānımı
- 5.⁷ Çıḫma èy dīvāne bāzār-ı melāmetden dèyü
Muttaşıl çāk-i giribānum dutar dāmānımı
6. Qansı bütdür bilmezem imānımı ḡāret kılan
Sende imān yoḥ ki sen alduñ dèyem imānımı
7. Èy Fuzûlî cāna yètmişdüm göñüldeñ şükr kim
Baḡladum bir dil-bere ḫurtardum andan cānımı

269 A₁ 71^b, İÜ 69^a, B 105, A₂ 71^b, A₃ 80^b, KN 76^a, M 79^b, T₁ 156^b, P 275^b, S₁ 195^b, T₂ 83^a, S₂ 63^a, V 70^a, TT 68^a, S₃ 77^a, BN 63^a, TN 97^b, S₄ 103^a, S₅ 72^b, S₇ 74^b, S₈ 64^b, S₉ 83^b, S₁₀ 78^a, S₁₁ 93^b, TZ 80^a.

269 || 1^a âb: âh S₄.

269 || 1^b eyledüm: eylerem A₁ || görmüş kimse yoḥ: kimse görmemiş T₁, A₃ görmüş yoḥ benüm S₄.

269 || 2^a hūblar: hūbları A₃, T₁ || dil қаşındadır: қаşd-ı cān eder A₃ kaan içmekdedir [G].

269 || 2^b eyledüm: eylerem V, İÜ, [T].

269 || 3^a saḫın: saḫın S₃ yeter T₂.

269 || 3^b nā-geh: gūyā [G] || eşidüp: eşidür V, S₄, [G].

269 || 4^a berḫ-ı: düd-ı A₁, S₄.

7 KN'de bu gazelin ilk dört beyti yoktur. 75^b ile 76^a arasında eksik varak bulunmaktadır.

269 || 5^a melāmetden: selāmetden V.

269 || 5^b dutar: ıutar A₃ || dāmānımı: dāmānuñı V.

269 || 6^a qansı: ḫansı A₁, KN, TT, V, T₂, S₅ ḫanḫı S₂.

269 || 6^b sende: senden T₁ bende [G] || imān yoḥ: yoḥ imān TT, S₅ || sen alduñ: alduñ T₂, A₁ || dèyem: dīnüm ü A₁ dīnümü T₂ || imānımı: imānuñı V.

269 || 7^b andan: ondan A₁, T₂.

270.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Cânımuñ cism ile zevk-ı ittişâli kalmadı
Âh kim sensüz dirilmek ihtimâli kalmadı
2. Şükr li'llâh baht yâr oldı yétürdüm tîguña
Başumuñ bir kılcı boynumda vebâli kalmadı
3. İstedüm ol mâha 'arz-ı hâl edem hayret maña
Eyle gâlib oldı kim bir söz mecâli kalmadı
4. Bilmezem hâlün hayâlin kanda taşvîr eyleyem
Dâğdan bir yer ten ü cânımda hâlî kalmadı
- 5.⁶ Her kimi gördünse ğam üftâdesi dutduñ elin
Veh ki menden ğayrı bir ğam pây-mâli kalmadı
6. Êy hoş ol ser-mest kim gönlinde zevk ü şevkden
Âhîret endîşesi dünyâ hayâli kalmadı
7. Âferîn ey câm kim sildün gönül âyînesin
Hâtır-ı pākümde dünyānuñ melâli kalmadı

270 A₁ 71^b, İÜ 69^b, B 105, A₂ 72^a, A₃ 81^a, KN 76^a, M 80^a, T₁ 156^b, P 275^b, S₁ 195^b, T₂ 86^b, V 70^a, TT 71^b, S₃ 77^b, BN 63^b, TN 98^a, S₄ 103^b, S₅ 72^b, S₈ 64^b, S₉ 83^b, S₁₀ 78^b, S₁₁ 93^b, TZ 80^b.

270 || 1^a cism ile: cismümle S₁, A₂, M.

270 || 2^b başumuñ: başuma T₁, A₁.

270 || 3^a edem: eyledüm V || hayret: ğayret S₃, M ğasret [G].

270 || 3^b eyle: öyle B.

270 || 4^a hayâlin: hayâli S₄ || kanda: ħanda A₁, KN, V, TT, S₄, S₅ || eyleyem: edeyüm T₂, [G] eylesem İÜ.

270 || 4^b hâlî: cânı T₁ râhat V.

6 Bu beyit S₃'te yoktur.

270 || 5^a gördünse: gördünse V, S₄ || dutduñ: tütduñ A₃.

270 || 5^b menden: senden A₁ || ğayrı: ğayr KN, V, TT, T₂, S₄, S₅, TZ || pây-mâli: pây-mâl V pây-mâlüm A₁.

270 || 6^a kim: - S₁ || gönlinde: gönülde A₁ gönlümde V || zevk ü şevkden: zevk-ı şevkden M, T₁, P, S₁, T₂, BN, TN, S₄, S₅, S₈, S₉, [G] şevk-ı zevkden V, TT, B zevk-ı bâdeden A₂, [T].

270 || 6^b hayâli: vebâli V, A₃, BN, S₅ melâli TT, S₁₀, [G].

270 || 7^a câm: cân TT, [G] || kim: ki S₁ || sildün: bildün S₁, V, T₂.

270 || 7^b pākümde: pākūñde S₃, İÜ || dünyānuñ: dünyânın S₃, İÜ || melâli: vebâli B, TT, [G] hayâli S₄ || hâtır-ı pākümde dünyānuñ melâli: eyle mahv oldum ki bir zerre ğubārüm A₂.

8. Dürd-nisbet pây-mâl-i kayddur her kim ki var
Bezm-i dehr içre harîf-i lâ'ubâli kalmadı
9. Gör Fuzûlî 'ışk tuğyânın 'adem milkin gözet
'Azm-i künc et kim hevânuñ i'tidâli kalmadı

270 || 8^a dürd-nisbet: kayd-nisbet S₄ || dürd-nisbet pây-mâl-i kayddur her kim ki var: pây-mâl-i kayddur
her kim ki vardur dehrde T₂.

270 || 8^b dehr: 'ışk V 'ayş [G].

270 || 9^a 'adem: fenâ TT.

270 || 9^b hevânuñ: hevânın TT.

271.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Giryedür her dem açan gamdan dutulmuş gönlümi
Eşkdür hâlî kılan kan ile dolmuş gönlümi
2. Ey perî-veşler cefâ resmin unutmañ lutf'êdün
Eylemeñ bed-hû cefâ mu'tâdi olmuş gönlümi
- 3.⁴ Va'de-yi vaşl ile ey gül-ruhlar etmeñ muẓtarib
Miḥnet-i hicrân ile ârâm bulmuş gönlümi
4. Hañcer-i bî-dâd ile her dem urar zaḥm üzre zaḥm
Hiç bir dem görmedüm oñmış oñılmış gönlümi
- 5.⁷ Pây-bend-i lutf olup bir yerde sâkin bulmadum⁸
Deşt-i ḥayretde tereddüdden yorılmış gönlümi
6. Sîm-berlerden gelen daşları yıgmış çevreme
'Işk ma'mûr eylemek ister bozılmış gönlümi
7. Her zamân bir âteşin ruḥsâr sevdâsın çeker
Ey Fuzûlî gör bu odlara urılmış gönlümi

271 A₁ 72^a, İÜ 70^a, B 106, A₂ 72^a, A₃ 81^b, KN 76^b, M 80^b, T₁ 157^b, P 275^b, S₁ 196^a, T₂ 80^a, S₂ 63^a, V 70^b, TT 68^a, S₃ 77^b, BN 64^a, TN 99^a, S₄ 104^a, S₅ 73^a, S₈ 65^a, S₉ 84^a, S₁₀ 78^b-S₁₀ 88^a, S₁₁ 94^a, TZ 80^b.

271 || 1^a giryedür: giryeden KN giryê T₁ || açan: açar T₁ || dutulmuş: çutulmuş A₃.

271 || 1^b eşkdür: eşkden S₁ || dolmuş: çolmuş A₃ dutmuş T₁.

271 || 2^a lutf: rahm A₁, A₃, T₁ || êdün: êdüp TT.

271 || 2^b eylemeñ: eyleme S₃, İÜ.

4 Bu beyit S₂ ve S₅'te yoktur.

271 || 3^a ey: ol T₁ || etmeñ: olmañ A₂, V || muẓtarib: ıztırâb A₃, KN, T₁, S₁, S₃, İÜ, TN, S₉.

271 || 3^b miḥnet-i: miḥnet ü A₃, V, [G] || bulmuş: dutmuş S₃, TT, A₁, T₂, İÜ, S₉ dutulmuş S₁₁.

271 || 4^a ile: eyler T₁ || urar: görür A₂, S₁, B, S₂, M, P, TN, S₉ bulur T₂ || üzre: ile KN.

271 || 4^b görmedüm: görmezem S₃, İÜ || oñmış: olmuş T₁ || oñılmış: yorılmış M || oñmış oñılmış: uymuş avunmuş [G] uñmuş uñulmuş [T].

7 Bu beyit TT'de yoktur.

8 Hamid Araslı, "bolmadum" ve "olmadum" okunuşlarının yanlış olduğunu; doğrusunun "bulmadum" olması gerektiğini ifade etmiştir. Hamid Araslı (Redaktör), Fuzûlî Divânı, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası Neşriyatı, Bakü, 1958, s. 10.

271 || 5^a bir: bu M || bulmadum: olmadum A₁, A₂, A₃, KN, T₁, T₂, P, TN, S₄, S₈, S₉, S₁₀, TZ, [T] görmedüm (TD, D) olmadı [G].

271 || 5^b tereddüdden: tereddüde V tek ü püdan A₃ || yorılmış: bozılmış KN, T₂, [G].

271 || 6^a sîm-berlerden: bî-ḥaberlerden TT || daşları: taş ile S₁ taşları A₃, B, S₂, M okları TT || yıgmış: yıkmış TT, S₅ yıgman [G].

271 || 6^b bozılmış: yıhılmış A₁, KN, TT, S₅, [G] yıgılmış S₄.

271 || 7^a ruḥsâr: ruḥsâre A₁, S₄.

271 || 7^b bu: bir S₁.

272.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Şanma kim bülbül açar uçmağa bâl ü perini
Gül yahup anı şavurmuş göge hâkisterini
2. Gözüm ü yüzüm arasında müjem sedd oldu
Ki gözümünden su çıhup yumaya hâk-i derini
3. Mevc-i eşküm görüp ebrûya salur çîn ne ‘aceb
Ki şuvarmak çıharur ol kılıcuñ cevherini
4. Düşdi vaşf-ı dür-i dendâni ağızdan ağıza
Êşidüp şaldı beyâbâna defiz gevherini
5. Göz yüzün görmese kanlar tökilür âh n’ola
Fitne’i⁷ başa müşerref kıla göz manzarını
- 6.⁸ Reşha-yı câm bizi dutdı n’ola ger sâkî
Gele kırtara bizi ala ayağı terini
7. Oldı nezzâremüze cem‘ Fuzûlî etfâl
Gel dutalum bu sipâh ile cünün kişverini

272 A₁ 72^b, İÜ 70^a, B 106, A₂ 72^b, A₃ 81^b, KN 76^b, M 80^b, T₁ 157^b, P 276^a, S₁ 196^a, T₂ 80^a, V 70^b, TT 72^a, S₃ 78^a, BN 64^a, TN 99^a, S₄ 104^a, S₅ 73^a, S₇ 75^a, S₈ 65^a, S₉ 84^a, S₁₀ 79^a-S₁₀ 88^a, S₁₁ 94^b, TZ 81^a.

272 || 1^a bâl u perini: per ü bâlini V.

272 || 1^b anı: onı A₁ öti S₄ || şavurmuş: savurmuş KN, V, T₂, S₄, S₅ || göge: yele A₂ || gül: gün [TD].

272 || 2^a gözümü: gözüm KN gözüme vü || yüzüm: yârüm M || müjem sedd oldu: çeri çekdi müjem İÜ, B, A₃, M, T₁, P, S₁, S₃, S₇, S₈, S₉, S₁₀ her müjem sedd oldu TT müjem sedd çekdi TN || müjem: müjen [G].

272 || 2^b su: şu S₁, A₃, S₃, İÜ || yumaya: yumasa S₁ || hâk-i derini: hâkisterini TT.

272 || 3^a salur: şalur S₃, S₁, B, T₂, M şalup TT, S₄.

272 || 3^b şuvarmak: suvarmak B, KN, V, BN, TN, S₄, S₅, S₁₀ su vèrmek T₁, A₁, T₂, TZ şu vèrmek A₃, S₁₁ şu vèrmek S₈ şavurmak S₇ || ol kılıcuñ: ol kılıcın V kılıcuñ KN.

272 || 4^a dür-i: dür ü S₁.

272 || 4^b şaldı: saldı V, S₄.

272 || 5^a yüzün: yüzün TT nûrın T₁ || kanlar: kanlarla A₁ || tökilür: dökülür S₁, B, S₃, İÜ tolur A₁.

272 || 5^b fitne’i: fitneni KN, TT, S₄, S₁₁, [T, TD] kademın T₂ bir kadem V || başa: başma S₁ yasa [G] || kıla: éde T₁, S₁, TT || göz: öz S₃ || manzarını: merdümını A₁.

7 Tarlan, 1950’de yayımlanan divan neşrinde kelimeyi “fitneni” şeklinde okumuş fakat 1985’te çıkan serhinde “kademün” farkını yeğlemiştir. Cem Dilçin, Fuzûlî Divanı Üzerine Notlar’da “fitneyi basmak” kelime grubunun “yenmek” anlamında deyim olduğunu ifade etmiş ve iki beytin de ortak öznesinin “göz” olduğunu söylemiştir.

8 Bu beyit S₃’te yoktur.

272 || 6^a bizi: yeri TT || dutdı: tıtdı A₃.

272 || 6^b ayağı: ayağa V ayağ S₄ || terini: tozını A₂, M.

272 || 7^b dutalum: tıtalum A₃ dutalı A₁ || kişverini: leşkerini İÜ || bu sipâh ile cünün kişverini: mey ü maḥbûb ile şahrâ yolını TT mey ü maḥbûb ile şahrâ etegin S₅.

273.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Tâb-ı süz-ı sînenen eksilmeseydi göz nemi
Göz yumup açınca seyl-âba vëürdüm 'âlemi
- 2.⁴ Her gözüm pür-mevc bir deryâdur ol deryâ üze
Her kaçumdur mevcden bir ser-nigün olmuş gemi
3. Mûy-ı jülidemdedür cem'iyet-i eşnâf-ı gam
Milk-i sevdânûn budur gûyâ sevâd-ı a'zamı
4. Hecr var êy dîde vaşl eyyâmı tökme hûn-ı dil
Saḥla kim elbette anuñ hem gelür bir gün demi
5. Âdemiden çoḥ olur zâhir perî-veşler veli
Az olur vâkı' perî-veşlerde sen tek âdemî
6. Vaşl yâdıyla gönül söndürme âhum âteşin
Külbe-yi târumdan ikrâh êtmesün hicrân gamı
7. Êy Fuzûlî kıldı cânım riştesin pür-pîç ü tâb
Bir perî-veş dil-beruñ sevdâ-yı zülf-i pür-ḥamı

273 A₁ 72^b, İÜ 70^b, B 106, A₂ 73^a, A₃ 82^a, KN 77^a, M 81^a, T₁ 158^a, P 276^a, S₁ 196^b, T₂ 80^b, V 71^a, TT 72^a, S₃ 78^b, BN 64^b, TN 99^b, S₄ 104^b, S₅ 73^b, S₇ 75^b, S₈ 65^b, S₉ 84^b, S₁₀ 79^a-S₁₀ 88^a, S₁₁ 94^b, TZ 81^b.

273 || 1^a eksilmeseydi: eksilmiş-idi S₄.

273 || 1^b seyl-âba: bir seyl-âba S₄ || vëürdüm: vërdüm İÜ, S₄.

4 Bu beyit T₂'de yoktur.

273 || 2^a mevc bir: mevcdür A₁ mevc A₂, M || deryâdur: deryâda A₁ deryâdur u A₂, M || deryâ üze: deryâlara S₁ deryâda yüze B deryâ yüzi A₁ deryâ yüze S₃, İÜ.

273 || 2^b bir: her A₁, T₁.

273 || 3^a jülidemdedür: jülidem-dürür A₃, TT jülidemledür M || gam: ḥalk TT.

273 || 3^b sevdânûn: dünyânûn TT deryânûn A₁, KN, S₄, S₅ || budur gûyâ: bu deryâdur T₂.

273 || 4^a hecr: hecrdür V, S₄ || tökme: dökme S₁, B, S₃, İÜ.

273 || 4^b elbette anuñ hem gelür bir gün demi: anuñ gelür elbette bir gün hem demi A₂ bir gün gelür elbette anuñ hem demi T₂ elbette hem bir gün gelür anuñ demi M elbette hem anuñ gelür bir gün demi TN, [T, TD] || hem gelür: her gelür V kim gelür T₁ || gelür: düşer [G].

273 || 5^a zâhir: ḥâşıl T₂ || perî-veşler: perîşânlar T₁ || veli: demi S₃, İÜ.

273 || 5^b vâkı': zâhir T₂.

273 || 6^a yâdıyla: yâd ile KN yâdından TT yâr ile S₅ || söndürme: söndürdüm A₂ yandurma V || âhum: âh A₁, T₂, S₄ || âteşin: şu'lesin [G].

273 || 6^b târumdan: nâzumdan T₁ âhumdan S₄ || ikrâh: ger âh T₂ || hicrân: dünyâ TT.

273 || 7^a kıldı: kü ? kıldı A₁ || riştesin: riştesi S₃, T₂, İÜ rişte S₄ || pîç ü tâb: pîç tâb A₂.

273 || 7^b zülf-i: zülf ü A₃ || pür-ḥamı: perçemi A₂.

274.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ğarķ-ı hûn-âb-ı dil êtdi dide-yi giryân meni
Anca kıan tœkdüm ki bu reng ile dutdı kıan meni
2. Her taraf yüz ğam helâküm kıaşdın êtmiş Tañrı-çün
Bir dem êy gözden ahan hûn-âbe kııl pinhân meni
3. Yoh mecâlüm özge gül-ruhsâra sensüz baķmağa
Eylemiş hecr-i ruķuñ öz hâlûme hayrân meni
- 4.⁵ Rûz-ı vaşl êy gün çeküp bir tiĝ minnet kıoy maña
Yohsa minnetsüz helâk eyler şeb-i hicrân meni
5. Ğarķ-ı hûn-âb oldu cism-i hâksârüm âh kim
Dürd-veş şaldı ayaklara ğam-ı devrân meni
6. Penbe-yi dâğum nihân êtmiş ser-â-ser cismümi
Kim melâmet kılmaya her kim görüp 'üryân meni
- 7.⁹ Bir meh-i bî-mihreem mâ'il Fuzûlî yoh 'aceb
Kılsa her yan zerre-nisbet çarķ ser-gerdân meni

274 A₁ 73^a, İÜ 70^b, B 107, A₂ 73^a, A₃ 83^b, KN 77^a, M 81^b, T₁ 160^b, P 276^a, S₁ 196^b, T₂ 84^a, V 71^a, TT 72^b, S₃ 78^b, BN 64^b, TN 102^a, S₄ 105^a, S₅ 74^a, S₇ 80^a, S₈ 65^b, S₉ 84^b, S₁₀ 79^b-S₁₀ 88^b, S₁₁ 95^a, TZ 81^b.

274 || 1^b tœkdüm: dœkdüm S₁, B êtdüm A₁, KN tœkdi TT, S₅, [G] êtdi S₄ || ki bu reng ile: bu reng ile ki M, BN ki yüz reng ile T₂ ki mundaķ A₁, TT, S₄, S₅ ki bundak [G] || dutdı kıan: aldı kıan V, S₈, S₁₁ kıan dutdı T₂ dutdı âhir kıan A₁, KN, TT, S₄, [G] âhir kıan BN || anca kıan tœkdüm ki bu reng ile dutdı kıan meni: anca merdüm kıanı tœkdüm ki dutdı kıan beni A₂ anca merdüm kıanını tœkdüm ki dutdı kıan beni [T].

274 || 2^a helâküm: helâke T₂.

274 || 2^b ahan: aķar S₁.

274 || 3^a baķmağa: bağmağa S₃ tapmağa A₃.

274 || 3^b eylemiş hecr-i ruķuñ: eyle kim kıılmış ğamuñ A₁, TT, BN, S₄, S₅, S₈, S₁₁, [T, G, TD].

5 Bu beyit T₁'de yoktur.

274 || 4^a vaşl: hicrân A₁, KN, A₂, A₃, V, TN, S₅, S₇, S₁₁, TZ, [G] hecr B, TT, BN vaşlınuñ S₁₀ || êy gün: sen A₃, [G] gün A₁, KN, A₂, V, TN, S₅, S₇, S₁₁, TZ gül S₁₀ êy cân S₉ || kıoy maña: kıo maña S₃, M, İÜ cânuma S₇.

274 || 5^a hûn-âb: hûn-âbe T₁ || oldu: êtdi İÜ, S₃ || cism-i: cismüm A₃, T₁.

274 || 5^b şaldı: şaldı TT, A₁, S₄ || ayaklara: ayaklara KN, TT, T₂, S₄ ayaķlara V ayaĝdan bu A₁ || devrân: hicrân V, S₅.

274 || 6^a dâğum: dâĝ-ı KN dâĝın [G].

274 || 6^b kılmaya: kıılma TT etmeye [G] || görüp: görür S₄.

9 Bu beyit S₁, T₂ ve TZ'de yoktur.

274 || 7^a bî-mihreem: bî-mihre A₂, V, TT bed-mihreem A₁, KN, S₅ bed-mihre [G] || mâ'il: mâ'ılsen V, TT, [G] mâ'il ben A₂ || yoh: nê TT.

274 || 7^b her yan: 'üryân T₁, TN || zerre: dürd İÜ, S₃ || nisbet: bâzlıĝ A₂ san bu TT.

275.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Hışdur  rmek ol beden vaşına p r hen gibi
Geh el  pmek  st n tek geh ayak d men gibi
2. 'Aks şalmaz peyker m g zg ye başsam za'fdan
' lem-i ş retde bir şeyd  bulunmaz men gibi
3. Cem'd r g nl n sen n kim var men tek  oşları n
Men per ş nem ki tapılmaz ma'na bir sen gibi
4. Bu  emen g l-ruşlarına derd-i dil kılmaz eşer
Y z dil n var ise h m ş ol g n l s sen gibi
- 5.⁶ Ger dilerse  edesen naşz re-yi did r-ı y r
Kend' z n g rme arada d de-yi r şen gibi
6. D men n doldursa gerd n d rr ilen t k ebr tek
D rr i  n tel   tme k mu n başr-i ter-d men gibi
- 7.⁹ Sal naşardan la'l hem g rse  sirişk-i al tek
La'l i  n her daşa urma başu nı mi'den¹¹ gibi

275 A₁ 73^a, İ  71^a, B 107, A₂ 73^b, A₃ 80^a, KN 77^b, M 81^b, T₁ 158^b, P 276^b, S₁ 197^a, T₂ 83^a, V 71^b, TT 72^b, S₃ 79^a, BN 65^a, TN 99^b, S₅ 74^a, S₇ 75^b, S₈ 66^a, S₉ 85^a, S₁₀ 79^b-S₁₀ 85^a, S₁₁ 95^b, TZ 82^a.

275 || 1^b ayak: ayağ A₁, T₁, T₂, TT || gibi: kimi A₃, TZ, [T, TD].

275 || 2^a şalmaz: salmaz A₁, T₂, V || başsam: başdum T₂ || za'fdan: za'f tek S₃.

275 || 2^b  lem-i:  lemde V || gibi: kimi A₃, KN, TZ, [T, TD].

275 || 3^a men: ben m A₃ ||  oşları n:  ařıķu n TT, S₅.

275 || 3^b tapılmaz: bulunmaz S₁, B, T₂, S₃, M, İ , S₇, S₈, S₉, S₁₀ || gibi: kimi A₃, KN, TZ, [T, TD].

275 || 4^a bu: bir S₃.

275 || 4^b var ise: ger olsa A₂ || ol g n l: ol g nl mi T₁ g n l TT ol gel İ  || s sen gibi: s sen kimi A₃, KN, TZ, [T, TD] - T₁.

6 Bu beyit T₂'de yoktur.

275 || 5^a dilerse : dilerse  A₃, TT.

275 || 5^b kend' z n: gend z n [T] || gibi: kimi A₁, A₃, KN, TZ, [T, TD].

275 || 6^a doldursa: şoldursa A₃ doldurılsa A₁ doldura T₂ || ilen: ile A₁, V, TT, [T, TD] || t k ebr tek: d k ebr tek S₃, B, S₁, İ  hem ebr tek V  y başr T₂.

275 || 6^b gibi: kimi A₃, KN, [T, TD].

9 Bu beyit A₁'de yoktur.

275 || 7^a sal: çal S₁, TT, S₃, T₂ || la'l: la'li A₃ || g rse : g rsen KN, V, S₃, İ  g rse  hem TT.

275 || 7^b daşa: şaşa A₂, S₁, B, A₃, M || urma:  alma V || mi'den: ma'den [G, T, TD] || gibi: kimi A₃, KN, TZ, [T, TD].

11 Kelimenin "mi'den" okunuşu i in bk.  mer Z lfe, "Fuz l 'nin Div n   zerine Birka  Not", *Osmanlı Araştırmaları: The Journal of Ottoman Studies*, S. 35, s. 233-243.

- 8.¹ Kârgâh-ı şun‘da bir şüret êt naķş-ı zâmîr
Biñ hayâlûñ dutmağıl ser-riştesin sūzen gibi
9. Gözyaşıyla dâne dâne cem‘-i esbâb êtme kim
Yêle vërür dehr anı pâ-mâl êdüp hırmen gibi
- 10.⁴ Baħrler seyr eyleseñ muṭlaķ ter olmaz dâmenüñ
Ger hevâ-yı ‘ışķ ile memlû iseñ yelken gibi
- 11.⁶ Kanda olsañ kapu levhi tek gözet ‘ışmet yolın
Açma göz divârlardan her êve revzen gibi
12. Êy Fuzûlî menzil-i maķşûda yêtmek isteseñ
Hiç rehber yoķ-durur eṭvâr-ı mustaḥsen gibi

1 Bu beyit V’de yoktur. T₂’de bu beytin ilk mısrası ile bir önceki beytin ikinci mısrası yoktur.

275 || 8^a şun‘da: şun‘dan T₁ za‘fdur TT || bir: her TT, S₅ || êt: -TT.

275 || 8^b biñ: miñ A₁ KN, sen TT || hayâlûñ: hayâlin A₁ || dutmağıl: dutmagıl A₁ ṭutmağıl A₃ || ser-riştesin: ser-rişte-yi A₂, A₃, B, M, T₂, P, S₃, İÜ, T₁, BN, TN, S₇, S₈, S₉, S₁₀ || gibi: kimi A₃, KN, TZ, [T, TD].

275 || 9^a yaşıyla: yaşına S₃ || dâne dâne: dâne T₁.

275 || 9^b vërür: vër V || anı: onı A₁, T₂ || êdüp: êtmese V || gibi: kimi A₃, KN, TZ, [T, TD].

4 Bu beyit V’de yoktur.

275 || 10^a eyleseñ: eylesün A₁.

275 || 10^b gibi: kimi A₃, KN, TZ, [T, TD].

6 Bu beyit V’de yoktur.

275 || 11^a kanda: ḥanda A₁, KN, T₂, TT, S₅ || olsañ: olan KN, S₃, T₂, İÜ || kapu levhi tek: kapucı tek T₂ қаапусу тек сен [G] || ‘ışmet yolın: - T₁.

275 || 11^b divârlardan: divâra serden TT || gibi: kimi A₃, KN, TZ, [T, TD].

275 || 12^a isteseñ: istesen A₂, KN, V dileseñ A₁.

275 || 12^b yoķ-durur: yoķ aña A₃ yoķ saña T₂ || gibi: kimi A₃, KN, TZ, [T, TD].

276.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Mey pey-â-pey şunma sâķī kılma lâ-ya'kıl meni
Êtme bir dem devlet-i didârdan ġâfil meni
2. Zehr-i kahrûñ içmedin var ise kâşduñ kâtlüm ét
Âb-ı hayvân içsem öldürmek olur müşkil meni
3. 'Âr kâtlümden saña men teşne âb-ı tîġuña
Öldürür hasret ger öldürmezseñ êy kâtil meni
- 4.⁵ Men saña hayrân u menden ġayrı senden bî-ħaber
Şükr aña kim 'ışķuña kılmış hemân kâbil meni
- 5.⁷ Êy hoş ol ser-mestlik vakti ki ref olup hicâb
Zevķ-ı mey bî-ihtiyâr eyler saña mâyl meni
- 6.⁹ Döne döne la'l-i mey-günüñ öper êy ġonce-leb
Kılmasun mı reşk-i cām-ı bâde hûnîn-dil meni
7. Zevķ nokşâñı bir âfetdür maña êy pîr-i deyr
Koyma nâķış bir nêce cām ile kıl kâmil meni

276 A₁ 73^b, İÜ 71^b, B 108, A₂ 73^b, A₃ 84^a, KN 78^a, M 82^a, K 69^a, T₁ 160^b, P 276^b, S₁ 197^a, T₂ 84^a, V 72^a, TT 73^a, S₃ 79^b, BN 65^b, TN 102^b, S₅ 74^b, S₇ 77^a, S₈ 66^b, S₉ 85^b, S₁₀ 80^a-S₁₀ 85^b, S₁₁ 96^a, TZ 82^b.

276 || 1^b bir: her A₁, KN, T₂, [G].

276 || 2^a kahrûñ: kahrın A₁, KN || kâşduñ: kâşd S₃ fikrûñ T₁, T₂.

276 || 3^b ger: beni ger S₁ || öldürmezseñ: öldürmezsen A₁, KN, V, TT, B, İÜ, BN, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁ || kâtil: ġâfil TT.

5 Bu beyit A₂'de yoktur.

276 || 4^a ġayrı: ġayr KN, T₂, TT, S₅.

276 || 4^b aña: oña S₃, İÜ, A₁ || 'ışķuña: 'ışķla A₃ || hemân: hemîn A₁, KN, T₂, S₁₁, [T, TD, D] || hemân kâbil: nihan kaail [G].

7 Bu beyit T₂'de yoktur.

276 || 5^a olup: olur KN, S₁, V, TT, A₁, İÜ, BN, TN, S₅, S₈, S₁₀.

9 Bu beyit S₃'te yoktur.

276 || 6^a mey-günüñ: mey-günün TT || êy: ol TT || ġonce-leb: muġbece V.

276 || 6^b kılmasun: kalsun İÜ || reşk: eşķ V || cām-ı: cām u [G].

276 || 7^a maña: saña TT, V.

276 || 7^b koyma: koma V kılmağil TT || nâķış: nokşân A₁, KN, S₅ nokşân u TT || bir nêce: bir TT.

8. Ḳurtılam ğamdan dârem kûyuñda ammâ bilmezem
 Ḳurtarur mı baħr-i ğam mevcinden ol sâhil meni
9. Êy Fuzûlî devlet-i bâķî fenâdandur maña
 Kim fenâdur eyleyen maķşûduma vâşıl meni

276 || 8^a kûyuñda: gönlümde TT.

276 || 8^b mevcinden: mevcinde A₂, T₂.

276 || 9^a devlet-i: haķ bilür T₂.

277.

Mef'ûlû Fâ'ilâtün Mef'ûlû Fâ'ilâtün

1. Merhem koyup oñarma sînemde kıanlu dağı
Söndürme öz elüñle yandurdugıñ çirâğı
2. Uymış cünûna gönîlüm ebrûña dër meh-i nev
Nè i'tibâr aña kim seçmez kıaradan ağı
- 3.⁴ Kıaddüñ ğamında servüñ şormağa za'f-ı hâlin
Gülzârdan kesilmez ırmaqlaruñ ayağı
4. Dür tek dişüñ sözini her dem eşitmek ister
Bahrûñ müdâm anuñ-çün sâhildedür kıulağı
5. Zülfi siyeh şanemler olmış senüñ esîrûñ
'İşkûnda her birinüñ öz zülfi boynı bağı
6. Ger müşğ dërse 'aşık ol büy-ı zülfe sâkî
Tünd olma bir kıadeğ vër ter eylesün dimağı
7. Devrân havâdişinden yoh bākümüz Fuzûlî
Dâru'l-emānumuzdur mey-hāneler bucağı

277 A₁ 73^b, İÜ 72^a, B 108, A₂ 74^b, A₃ 84^b, KN 78^a, M 82^b, K 69^a, T₁ 161^a, P 277^a, S₁ 197^b, T₂ 80^b, V 72^a, TT 68^a, S₃ 80^a, BN 65^b, TN 102^b, S₄ 105^a, S₅ 75^a, S₇ 77^a, S₈ 66^b, S₉ 86^a, S₁₀ 80^b-S₁₀ 85^b-S₁₀ 87^a, S₁₁ 96^b, TZ 83^a.

277 || 1^a sinemde: göğsümde S₅ || kıanlu: odlu T₂.

277 || 1^b söndürme: söndür A₁ || yandurdugıñ: yandurduğın A₂ yandurduğın KN, V, S₅.

277 || 2^a uymış: olmuş V, S₇, [G] || gönîlüm: mâil [G] || ebrûña: oña A₁ || dër: ol T₂.

277 || 2^b aña: oña S₃, İÜ, A₁, KN || seçmez: seçmezden A₁.

4 Bu beyit S₅'te yoktur.

277 || 3^a şormağa: sormağa A₁, KN, T₂, S₄ şormayınca T₁ || hâlin: hâlün V.

277 || 3^b ırmaqlaruñ: ırmağlaruñ A₃, V, TT ayrılmağın S₄.

277 || 4^a sözini: şıfatın T₁, S₁, A₃ || ister: olmaz S₃, K, M.

277 || 4^b kıulağı: ayağı T₂.

277 || 5^a zülfi: zülf A₂, S₃, İÜ.

277 || 6^a sâkî: 'aşık A₁.

277 || 6^b bir kıadeğ vër: ver ayağı ter [G].

277 || 7^b bucağı: bucağı S₃.

278.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Kâmetün hıdmetine servün egilmez başı
Nê bilür ehl-i tarîkûn revîşin ol nâşî
2. Öginür dîde ki hayrânem ezelden yüzüne
Oldı ma'lûm bu lâfında ki çoğdur yaşı
3. Eşk la'li reh-i 'ışkuında dutupdur etegüm
Korhulıkdur nêce şalup gèdelüm yoldaşı
4. Yètdi ol gâyeteye za'fım ki çeker taşvîrüm
Her zamân dâyire-yi hayrete biñ nakqâşî
5. Muhtesib Tañrı için gel maña çoğ vèrme 'azâb
Meyl-i mescid mi éder meygedeler evbâşî
6. Kesdi men şifteden ehl-i selâmet yolını
Bes ki eṭrâfuma cem' oldı melâmet taşî
7. Êy Fuzûlî nê belâ oğları kim gelse maña
Sebeb ol kaçları yayuñ gözidür yâ kaçî

278 A₁ 74^a, İÜ 72^a, B 109, A₂ 74^a, A₃ 84^b, KN 78^b, M 83^a, K 69^b, T₁ 161^b, P 277^a, S₁ 197^b, T₂ 81^a, V 72^b, TT 68^b, S₃ 80^a, BN 66^a, TN 103^a, S₄ 105^b, S₅ 75^a, S₇ 80^a, S₈ 67^a, S₉ 86^a, S₁₀ 81^a-S₁₀ 87^a, S₁₁ 96^b, TZ 83^a.

278 || 1^a servün: serv S₃, İÜ.

278 || 1^b ehl-i tarîkûn: rāh u tarîkûn T₂ ehl-i tarîkat TT || revîşin: revîş İÜ.

278 || 2^a öginür: öykünür A₃ || ki: - A₃.

278 || 2^b bu: o M || çoğdur: yohdur TT.

278 || 3^a eşk la'li: eşk tıftı T₂ eşk-i la'l BN, S₅, S₇ eşk-i la'lüm S₈, [TD, D] eşk seyli S₁₁ 'ışk tıftı TZ || 'ışkuında: 'ışkında A₂, S₁, B, K, M, S₃, İÜ, S₉ || dutupdur: tutupdur A₃ || etegüm: eşigüm TT.

278 || 3^b korhulıkdur: korculıkdur T₁ korculuıkdur KN || şalup: salup V, T₂, S₄ koyup A₂ || gèdelüm: gèdeyüm TT, S₈, [G].

278 || 4^b biñ: miñ A₁, KN, T₂.

278 || 5^a gel maña çoğ vèrme 'azâb: verme bana çok da edeb [G].

278 || 5^b mescid mi éder: mescid éde T₂ mescid mi eyler S₄.

278 || 6^a selâmet: melâmet V, TT, T₂.

278 || 6^b bes ki: ben ki S₃, İÜ bes S₁ eyle kim A₂ || eṭrâfuma: eṭrâfumuzı A₁ eṭrâfumuzı S₄ eṭrâfına İÜ çevreme A₂ || cem' oldı: dutdı A₁ doldı S₄ || melâmet: selâmet A₁, KN || taşî: daşı A₁, TT, V, T₂, İÜ, S₄, S₅.

278 || 7^b kaçları: kaçî A₃ gözleri B || yayuñ: kemānuñ A₃.

279.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

1. Hış geldi dün ol aya sirişküm nežâresi
Beyle olur ki 'âşıkuñ işler sitâresi
2. Êy her maraz 'ilâcına hûkm eyleyen tabîb
Bimâr-ı derd-i 'ışk olanuñ yolı mı çâresi
3. N'oldı götürmedüñ ele şad pâre gönümi
Vehm eyledüñ mi el kese bu şîşe pâresi
- 4.⁵ Çıhmağ diler sefine-yi ten cünbüş eyle cân
Deryâ-yı 'ışkdan ki 'ademdür kenâresi
5. Dêrler ki var Vâmık u Mecnûn 'aceb degül
Dağılmış ola âteş-i 'ışkum şerâresi
- 6.⁸ Senden hemîşe tîr-i belâdur gelen maña
Beyle olur mı 'âşık u ma'sûkuñ aresi
7. Êy söyleyen Fuzûliye 'ışk içre şabr kııl
Söyle bu merhem ile kimüñ bitdi yaresi

279 A₁ 74^a, İÜ 72^b, B 109, A₂ 75^a, A₃ 85^a, KN 79^a, M 83^a, K 69^b, T₁ 161^b, P 277^a, S₁ 198^a, T₂ 81^a, V 72^b, TT 68^b, S₃ 80^b, BN 66^b, TN 103^b, S₄ 106^a, S₅ 75^b, S₇ 77^b, S₈ 67^a, S₉ 86^b, S₁₀ 81^a-S₁₀ 87^b, S₁₁ 97^a, TZ 83^b.

279 || 1^b beyle: böyle A₃, B || olur ki: olur mı T₁ olur çü V, TT olur çi A₁ || 'âşıkuñ: 'âşıkın TT || beyle olur: bir iş düşer [G].

279 || 2^a her: gevher S₁ || eyleyen: eylenen İÜ || tabîb: hekim B, K, T₁, S₁, S₃, İÜ, TN, S₇, S₈, S₉.

279 || 2^b derd: - T₂.

279 || 3^a n'oldı: n'olduñ A₃ || götürmedüñ: getürmedüñ A₁, KN, [T].

279 || 3^b vehm: havf A₃ || mi: ki T₂ || bu: ol T₂, TT, B, S₁₀, TZ, [G].

5 Bu beyit A₁, T₂ ve S₄'te yoktur.

279 || 4^a cünbüş eyle: cünbüşiyle İÜ, B, A₂, A₃, M, K, T₁, S₁, V, TT, BN, S₃, S₅, S₇, S₈, S₉, S₁₀, TZ, [G, TD].

279 || 5^b dağılmış: dağılmağ A₂ || ola: olsa A₂, [T] || 'ışkum: âhum A₃, V, T₂, TT, S₁₀, TZ, [G].

8 S₅'te bu beytin ikinci mısrası yerine ilk beytin ikinci mısrası yazılmıştır.

279 || 6^a tîr-i belâdur gelen maña: tîr-i belâdur baña gelen A₃, S₁, T₁, TN, S₇, S₈ tîr-i cefâdur gelen maña A₂, KN, V, BN, S₄, S₅, S₁₁, [T] tîr-i cefâdur baña gelen TT sengdür gelen baña T₂ seng-i cefâdur gelen baña S₁₀ seng-i belâdur gelen maña TZ.

279 || 6^b beyle: böyle A₃, B, V || 'âşık u: 'âşık T₁ âşıkuñ A₁ || ma'sûkuñ: ma'sûkla A₁.

280.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Meger h'âb içre gördün ey gönül ol çeşm-i şehlâyı
Ki kılduñ tarfetü'l-âyn içre ğark-ı eşk dünyâyı
2. Yêtürdi âhumı gerdüna ol büt gör nè kâfirdür
Dêmez kim gökde âhum incide nâ-geh Mesîhâyı
- 3.⁴ Çekersen ey muşavvir şüretin ol meh-veşüñ ammâ
Nê mümkündür murâduñca çekilmek kaçları yayı
4. Belâdur şehrlerde men gibi rüsvâ-yı halk olmak
Nê hoş Ferhâd u Mecnûn menzil êtmîş küh u şahrâyı
- 5.⁷ Görinmez yâr halk eşküm temâşâsına cem' olmuş
Eger nâ-geh görünse ol perî gel gör temâşâyı
- 6.⁹ Dutup kuşlar başumda âşiyân feryâda gelmişler
Çıh ey âhum odı bir dem başumdan şav bu ğavġâyı
7. Fuzûlî haţtı sevdâsın kalem tek başa salmışsan
Gêder başuñ eger başdan gêdermezsen bu sevdâyı

280 A₁ 74^b, İÜ 73^a, B 109, A₂ 75^b, A₃ 82^b, KN 79^a, K 70^a, T₁ 157^a, P 277^a, S₁ 198^a, T₂ 81^b, S₂ 63^b, V 73^a, TT 65^b, S₃ 80^b, BN 69^a, TN 98^b, S₈ 68^a, S₉ 86^b, S₁₀ 81^b-S₁₀ 82^a-S₁₀ 87^b, S₁₁ 97^b, TZ 84^a.

280 || 1^a gönül: gözüm A₃ || ol: şol TT ey KN.

280 || 1^b dünyâyı: deryâyı V, TT, K.

280 || 2^a büt: meh A₂, S₂.

280 || 2^b dêmez kim: dêmez ki V dêmêdi S₂ || âhum: nâ-geh A₃, B, K, T₁, S₁, S₃, T₂, TT, P, İÜ, BN, TN, S₈, S₉, S₁₀ || nâ-geh: âhum A₃, T₂, TT, S₁₀ nâlem B, K, T₁, S₁, S₃, P, İÜ, BN, TN, S₈, S₉.

4 Bu beyit TT'de yoktur.

280 || 3^a ol meh-veşüñ: meh-veşlerin [G].

280 || 3^b mümkündür: müşkildür S₂, [T] || murâduñca: muradınca V || çekilmek: çekilmez S₂ || kaçları: kaçlarıuñ S₁ ol kaşı V.

280 || 4^a belâdur: acebdür A₃ || gibi: kimi A₃, KN, TZ, [T, TD] tegi A₁ || halk: 'ışk V || 1. mısra: 'acebdür şehr ü êlde ben tegi rüsvâ-yı halk olmak TT.

280 || 4^b ferhâd u: ferhâd T₂ || menzil: mesken A₃ || küh u: küh A₁, T₁ || 2. mısra: hoş ol ferhâd u mecnûn mesken êtmîş küh u şahrâyı TT.

7 Bu beyit S₃'te yoktur.

280 || 5^a yâr: yâr u A₁, A₂, KN, TT, BN, S₁₀, S₁₁, TZ, [T, G, D] || cem' olmuş: ğark olmuş V hayrandır [G].

9 Bu beyit S₂'de yoktur.

280 || 6^a dutup: şutup A₃ || başumda: yaşumda İÜ başında [G] || kuşlar başumda: başumda kuşlar TT || feryâda: feryâd K.

280 || 6^b çıh ey: çık V || şav: sav A₁, KN, V, T₂ || başumdan şav: yaşumdan şav İÜ başından dür [G].

280 || 7^a haţtı: hat T₁, K, V || başa: sâye V || salmışsan: şalmışsan A₃, B, KN, S₂, K, S₃, İÜ.

280 || 7^b gêdermezsen: gêdermezsen A₃ çıkarmazsan A₁, KN, TT, T₂, A₂, S₂, S₁₁, TZ, [G].

281.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Mübeddel kıılmağa şubh-ı vişâle şâm-ı hicrânı
Menüm âhum alupdur şubh u şâm çarh dâmânı³
2. Gözüm yaşıyla hem-reng olduğuyçün keşf-i rāzumda
Başarken bağruma düşdi gözümden bağrumuñ kanı
3. Dil-i pür-hün mıdur sīnemde yâ ol kaşları yayuñ
Çekilmiş nāveki cismümde kalmış kanlu peykānı
4. Yüzün görmek temennāsındaem ammā budur müşkil
Ki dem düşdükçe açdurmaz maña göz eşk tuğyanı
- 5.⁷ Dēdün ēy Hızır beñzer yâr la'li āb-ı hayvāna
Bu ta'zīm ile toprağdan götürdün āb-ı hayvānı
6. Nişār-ı hāk-i pāyūn lāyıkı bir gevher isterdüm
Kamu gözden geçürdüm kaatre kaatre eşk-i gālānı
7. Fuzūlinün yēter 'ışkına inkār eyle ēy gerdün
Güvāh-ı hāl yētmez mi saña feryād u efgānı

281 A₁ 74^b, İÜ 73^a, B 110, A₂ 75^a, A₃ 83^a, KN 79^b, K 70^b, T₁ 159^a, P 277^b, S₁ 198^b, T₂ 81^b, V 73^a, TT 66^b, S₃ 81^a, BN 66^b, TN 100^b, S₄ 106^b, S₅ 75^b, S₈ 68^a, S₉ 87^a, S₁₀ 81^b-S₁₀ 82^a, S₁₁ 97^b, TZ 84^a.

281 || 1^a kıılmağa: kıılma sen V.

281 || 1^b alupdur: olupdur A₃, BN elidür A₁, İÜ, B, A₂, KN, S₁, T₂, TT, S₃, S₄, S₅, [T, G] alıdır S₁₀ || şâm: şâm bu TT şâm u İÜ, KN, B, T₁, P, S₁, V, BN, TN, S₅, S₈, S₉, S₁₀, [G, T] şâmı A₃ || dâmânı: dünyanı İÜ devrânı S₃, S₈ fermânı T₂.

3 Hezec bahrinin aruzu ile birinci beytin darbı dışındaki tef'ilelerine kabz zihafı uygulanabilmektedir. Bu beytin her iki mısrasında da üçüncü tef'ileler makbûzdur (mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün).

281 || 2^a yaşıyla: yaşına A₁, BN, KN, S₄, S₅, TZ, [T, TD, D] || rāzumda: rāzumdan İÜ, A₂, TT, S₃, S₈ rāzında TN, S₄, S₁₀, TZ, [G] zârında T₁ zârında V.

281 || 2^b başarken: baharken TT basarken S₄, S₅ || düşdi: damdı [G].

281 || 3^a kaşları: kaşlarıñ V || yayuñ: yanuñ KN yayı V.

281 || 3^b nāveki: nāvek KN, T₁, V, K, T₂ || cismümde: cismde T₁.

281 || 4^a temennāsındaem: temennāsındayam A₂ || budur müşkil: bu-durur müşkil B bu müşkildür S₁, [G].

281 || 4^b maña: buna İÜ.

7 Bu beyit S₃'te yoktur.

281 || 5^a dēdün: dedim [G] || āb-ı hayvāna: ab-ı hayvānı [T].

281 || 5^b toprağdan: toprağdan KN, TT, T₂, S₄, S₅ toprağdan S₁, B, K, İÜ toprağdan A₁ toprağdan V || götürdün: götürdün İÜ.

281 || 7^a ey: - K.

281 || 7^b saña: baña KN, V.

282.¹**Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün**

1. Dil ğâretine tâze ħaţuñ çekdi leşkeri
Şındurdu biñ gönüllü şafın bir yeñiçeri
2. Hûblar senüñ kapuña gelürler bölük bölük
Gétmezler özge kapuya sensen ağaları
- 3.⁵ N'ola aşarsa göz müjede eşk kaçresin
Aşar şubaşı yol kesici kanlu kâfiri
4. Odlu gönül evine girer ğam günü oĥuñ
Yoldur mı gece oda başa bir yaban⁸ eri
5. Göz defterine şalmışam oĥı ħisâbını
Aç ey gönül öninde revân oĥı defteri

1 Bu gazel A₃, TT, S₇ ve S₉'da metin içerisinde, B'de ise kenarda yer almaktadır. Tarlan'da ve Gölpınarlı'da (1948 baskısı) bu gazel yoktur. Dipnottan anladığımız kadarı ile TD'ye D, F₂, H ve M nüshaları yoluyla dâhil olmuştur. D: İstanbul Murad Molla Kütüphanesi Dügümlü Baba Kısmı No: 420 (İstinsah tarihi: 1820). F₂: İstanbul Fatih Kütüphanesi No: 3852/1 (İstinsah kaydı yok). H: İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Hâlet Efendi Kısmı No: 684 (İstinsah tarihi: 1700). M: İstanbul Hüseyin Paşa Kütüphanesi Mihrişah Sultan Kısmı No: 364 (İstinsah tarihi: 1695). Gazelin üslup ve anlam özellikleri Fuzûlî'ye aidiyeti hususunda bazı şüpheler doğurmaktadır. Bütün bunlara rağmen şiirin Fuzûlî'ye ait olmadığına tam kanaat getiremediğimiz için gazeli metne dâhil ettik.

282 B 102, A₃ 83^a, TT 67^b, S₇ 76^b, S₉ 88^b.

282 || 1^b şındurdu: şındurdu TT || gönüllü: gönül TT.

282 || 2^a gelürler: tırurlar A₃.

282 || 2^b kapuya: kapu yerge TT.

5 Bu beyit B'de yoktur.

282 || 3^a aşarsa: aħıtsa TT || müjede: müjeden TT.

282 || 3^b aşar: aħar TT || kesici: kese mi TT.

282 || 4^a evine: özrine TT || girer: gezer TT.

282 || 4^b başa: yaħar TT başar S₇, S₉ || eri: deri TT || yaban: yatan [TD, D].

8 Bu gazelin bulunduğu nüshalarda kelime “yaban” olarak kaydedilmiştir. TD ve Dilçin “yatan” farkını yeğlemişlerdir. Dilçin, “ırsal-i mesel açısından TD'deki biçim doğru olmalıdır” demiş fakat beyte anlam vermemiştir. Oysa beyti “yatan” ile anlamlandırmak daha zordur. “oda basmak” grubunun “ateşe basmak” yerine “oda basmak, ev basmak” gibi düşünülmesi daha doğru görünmektedir: “Okun gam günü ateşli gönül evine girer; gece bir yabancının oda basması yol mudur.” Öbür türlü beytin anlamı zorlanmaktadır.

282 || 5^a oĥı: oĥuñ A₃ o derdüm TT.

282 || 5^b öninde revân: bu tende evkâd A₃, S₇ evkâd S₉ yolında mekân TT bu tende gözün [TD, D].

- 6.¹ Gözgüde ‘aks-i hâlûnî gördüm gelüp dedüm
 Koymaz mı dâğ gögsine Rûmuñ alenderi
7. Bilmen nêdür günâh Fuzûlî çeker maña
 Her lahza ol cefâ kılcı cevır ançeri

1 Bu beyit B’de yoktur.

282 || 6^a hâlûnî: hâlîni A₃.

282 || 6^b mı dâğ gögsine rûmuñ: bu dâğı gögsüme rüyuñ TT.

282 || 7^a bilmen: bilmem B || günâh: günehi B günâhı [TD, D] günâh-ı [G] || maña: saña TT, [TD, D].

282 || 7^b kılcı: kılcı vü TT.

283.

Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün Mütefâ'ilün

1. Yeter ey felek bu cefâ yêtür men-i zâre serv-i revânımı
Meh-i tal'at ile münevver et dil ü dide-yi nigerânımı
2. Ruḥum üzre ḥaṭṭ-ı sirişkümü defe'ât ile qalem-i müjem
Raḳam êtdügiyçün el oḫıyup bilür oldu râz-ı nihânımı
3. Cigerüm odını nihân iken ele zâhir êtdi mürûr ile
Göreyüm yere geçe âb-ı çeşm-i ter-i şerâre-feşânımı
- 4.⁵ Dotalum ki zülfi siyâhuñı dutan üzre şâbit olur güneh
Nê revâ ki gamze-yi kıtîlün güneh etmeden töke qanımı
- 5.⁷ Bu belâya şaldı meni kadûñ ki yaşurdu yer yüzini yaşum
Bu yere yêtürdi meni gamuñ ki felek eşitdi fiğânımı
6. Nêce kıdd u hâl u ḥaṭ u ruḥuñ gam u renc ü derd ü belâ ile
Büke kıddümi töke yaşumı yıḫa gönlümi yaḫa cânımı
7. Sitemün daşıyla başı sınıḳ bedeni şikeste Fuzûliyem
Bu 'alâmet ile bulur meni soran olsa nâm u nişânımı

283 B 110, KN 79^b, M 83^b, K 70^b, T₁ 159^a, P 277^b, V 73^b, TT 65^b, BN 67^a, TN 100^b, S₄ 106^b, S₅ 76^a, S₈ 68^b, S₉ 87^a, S₁₀ 82^b, S₁₁ 98^a, TZ 84^b.

283 || 1^b tal'at ile: tal'atiyle [TD] || dil ü: dil V.

283 || 2^a qalem: qalemi TT kılam K || müjem: müje V, B || ruḥum: ruhun [G] || sirişkümü: sirişkini [G].

283 || 3^a cigerüm: ciger S₄ || ele: - V || êtdi: olduñ K.

283 || 3^b çeşm-i: çeşmüm V || ter: - S₄.

5 Bu beyit S₄'te yoktur.

283 || 4^a olur: bolur TT || güneh: günâh S₁₁, [T, TD, D].

283 || 4^b töke: döke B, K.

7 Bu beyit S₄'te yoktur.

283 || 5^a şaldı: saldı V || kadûñ: - V || yer yüzini: yer yüzi V yüzini K yer yüze KN yer yüzün S₅.

283 || 5^b meni gamuñ: beni felek M gamuñ beni K.

283 || 6^a ḥaṭ u: - B || gam u: - M gam S₅ || belâ ile: belâya V || 1. misra: nêce bir bu ḥüsñ ü hâl u ḥaṭuñ gam u derd ü belâ vü renc ile TT || renc ü derd ü: derd ü renc ü S₄, S₅, TZ, [G] derd ü renc KN.

283 || 6^b töke: döke B, K || yaḫa: ala KN, TT, S₄.

283 || 7^a daşıyla: taşıyla M, B, K daşı ile [T, TD] || sınıḳ: yaruḡ TT, [T] yaruḳ S₄, S₅, [G].

283 || 7^b 'alâmet: melâmet T₁, TN || ile: içre S₅ || bulur: bula S₄ || soran: şoran M, B sorar S₄ || olsa: olursa TT.

284.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey şaf-ı nevk-i müjeñ zülf-i melâmet şânesi
Her girih zülfünde bir dâm-ı taḥayyür dânesi
2. Bülbul-i cân evc-i istiğnâ-yı ḥüsnün ṭâ'iri
Ṭâ'ir-i dil pertev-i şem'-i ruḥuñ pervânesi
3. Gönlümi kılmış ḥayâl-i merdüm-i çeşmün vaṭan
Şükr kim merdüm-nişin olmuş bu ğam vîrânesi
- 4.⁵ Devr-i ruḥsârunda ḥaṭṭuñ hey'eti 'ıṣḳ ehline
Bezmi-ğamda kan ile dolmuş belâ peymânesi
- 5.⁷ Şem'-i rûyuñ tâbı ḥurşîd-i kıyâmet pertevi
Ḥoḳḳa-yı la'lüñ sözi ḥ'âb-ı 'adem efsânesi
- 6.⁹ Zâyî' olmaz vâdi-yi vaḥdetde ol âvâre kim
Beste-yi zencîr-i zülfündür dil-i dîvânesi
7. Kanlu yaşın anca kim saçmış Fuzûlî her taraf
Lâle-reng olmuş ḥabâb-ı mey gibi ğam-ḥânesi

284 A₁ 75^a, İÜ 73^b, B 110, A₃ 85^a, KN 80^a, M 84^a, K 71^a, T₁ 162^a, P 277^b, S₁ 199^a, T₂ 82^a, S₂ 63^b, V 73^b, TT 69^a, S₃ 81^b, BN 67^a, TN 103^b, S₄ 107^a, S₅ 76^a, S₈ 67^b, S₉ 87^b, S₁₀ 82^b, S₁₁ 98^b, TZ 85^a.

284 || 1^a zülf-i: cânâ S₂, [T].

284 || 1^b zülfünde: dâmuñda T₁ || dâm-ı: dâm u A₃.

284 || 2^a evc-i: rûḥ-ı M, K || ḥüsnün: çeşmin [G].

284 || 2^b dil: cân TT || pertev-i: pertevi TT.

284 || 3^a çeşmün: çeşmüm V, S₃, İÜ.

284 || 3^b olmuş: oldı S₃, İÜ || bu ğam: ğam İÜ belâ T₁ gönül S₃ || vîrânesi: pervânesi İÜ peymânesi T₁.

5 Bu beyit T₁'de yoktur.

284 || 4^b kan ile: kanlu T₂ || dolmuş: tolmış A₃ dolmuşdur T₂.

7 Bu beyit V'de yoktur.

284 || 5^a tâbı: tâb-ı T₂, TT, TZ, [G] bâkî KN.

284 || 5^b ḥoḳḳa-yı: ḥızır-ı TT || sözi: sözidür TT.

9 Bu beyit S₄'te yoktur.

284 || 6^a vaḥdetde: vaḥdete A₁, S₅.

284 || 7^a yaşın: yaşı T₁, TT, TN yaş T₂ || anca kim: anca S₂, T₂, TT bes ki M, B, K, S₁, S₃, V, P, İÜ, S₈, S₉, S₁₀, TZ nice kim || saçmış: saçmış KN saçmışdur S₂, M, B, K, S₁, S₃, V, T₂, TT, P, S₈ saçmışdur İÜ, S₉, S₁₀, TZ açmış [G].

284 || 7^b gibi: kimi KN, TZ, [T, TD] || ğam-ḥânesi: ḥum-ḥânesi A₃, B, M, K, T₁, S₁, V, S₃, P, İÜ, TN, S₈, S₉, S₁₀ kaşânesi T₂.

285.

Mef'ûlû Mef'âlûn Mef'ûlû Mef'âlûn

1. Âyîne sêver cândan ruhsâre-yi cânânı
Bir gâyeteye yetmiş kim ayrılса çıkhar cânı
2. Feryâd ki 'aks oldu ol kim göreyüm dêrdi
Âyîne-yi ruhsârûn levh-i dil-i hayrânı
3. Ol çâh-ı zenaḥdânda dêrdüm görürem⁵ gönölüm
Gönölümde görür oldum ol çâh-ı zenaḥdânı
4. Âzâdelerün gönlin cem' etmiş iken gâflet
Depretme şabâ bi'llâh ol zülf-i perişânı
- 5.⁷ Yâre ğam-ı pinhânım izhâr edebilmezdüm
Şâdem ki revân oldu gözden cigerüm kıanı
- 6.⁹ Dêrd ü ğam-ı pinhânım fehmi etdi el âhumdan
Yüz âh ki fâş oldu dêrd ü ğam-ı pinhânı

285 A₁ 75a, İÜ 73b, B 111, A₃ 85b, KN 80a, M 84a, K 71a, T₁ 162a, P 278a, S₁ 199a, T₂ 84b, V 74a, TT 70a, S₃ 81b, BN 67b, TN 104a, S₄ 107a, S₅ 76b, S₆ 71a, S₇ 79b, S₈ 67b, S₉ 88a, S₁₀ 83a, S₁₁ 98b, TZ 85a.

285 || 1^b gâyeteye: ḥâlete A₁, KN, BN, S₄, S₅, [T] || ayrılса: ayırса T₁, İÜ.

285 || 2^a ol: - S₃ || dêrdi: dêrdüm A₁, B, M, K, T₁, T₂, S₃, V, TT, P, İÜ, BN, TN, S₄, S₅, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ, [G, TD].

285 || 2^b dil-i: dil ü T₁.

285 || 3^a zenaḥdânda: zenaḥdâna A₁, A₃, KN, T₁, T₂, S₃, V, TT, İÜ, BN, TN, S₄, S₅, S₇, S₁₁, [T, G, TD] || görürem: görür S₁ vêrürem A₁, A₃, TT, T₁, BN, TN, S₄, S₅, S₇, S₉, S₁₀ vêreyüm KN, V, T₂, [T, G, TD] ki vêrem S₃, İÜ vêrürdüm S₁₁.

5 Hamid Araslı da "görürem" varyantının daha doğru olduğunu belirtmiştir. Hamid Araslı (Redaktör), Fuzûlî Divânı, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası Neşriyatı, Bakü, 1958, s. 9.

285 || 4^a âzâdelerün: âzâdelerin A₁, S₃, T₂, S₄ âvârelerün V, S₅ || gönlin: gönölün T₂ gönüller K || gâflet: olma T₂.

285 || 4^b depretme: tepretme A₁, KN, TT, T₂, S₄ tepretme V.

7 Bu beyit A₃, T₁ ve TT'de yoktur.

285 || 5^b cigerüm: cigerün V.

9 Bu beyit S₃'te yoktur. İÜ'de müstensihlin gözü kaymış bunun sonucunda 4 ve 5. beyitleri tekraren yazmıştır. Bu tekrar yazımda 5. beytin ilk mısrası yazılmaya başlanmış ancak 6. beytin ilk mısrasıyla devam edilmiştir. Bu sebeple 6. beytin ilk mısrası İÜ'de hatalıdır.

285 || 6^a dêrd ü: dêrd S₁, M yâr TT yâre A₃, T₁ || ğam-ı: ğam u KN || el: dil KN, S₄.

285 || 6^b dêrd ü: dêrd A₃ || oldu: itdi [T, TD] || pinhânı: pinhânı [T, TD].

7. Hicrân gècesin görgeç düzağ elemin bildüm
Kim rûz-ı kıyâmetdür yâruñ şeb-i hicrânı
8. Cândan geçeli buldum râhat ğam-ı ‘âlemden
Hoş hîkmet ile buldum ol derde bu dermânı
9. Yâ Rab nè sebeddendür kim hiç eşer kılmaz
Dil-dâre Fuzûlînün feryâd ile efgânı

285 || 7^a gècesin: gècesi A₁, A₃, KN, S₄ || bildüm: çekdüm V gördüm M buldum İÜ.

285 || 8^a buldum râhat: oldum râhat M râhat buldum TT || ğam-ı ‘âlemden: ğam-ı cânândan T₂ kamu
‘âlemden TT ğamu ‘âlemde S₄.

285 || 9^a sebeddendür: sebeddür S₄ || kim: bu kim S₄.

286.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

- 1.² Maḥşer günü görem dèrem ol serv-kâmeti
Ger anda hem görünmese gel gör kıyâmeti
2. Terk-i mey êtdün ey gönül eyyâm-ı gül gelür
Elbette bu işün çekilür bir nedâmeti
3. Mecnûn ki pâdişâh-ı sipâh-ı vuhûş idi
Men tek musahḥar êtmedi milk-i melâmeti
4. Şahrâ-neverd iken maña taşvîr-i Kûh-ken
Ögretti şehr-i 'ışkda resm-i iḳâmeti
- 5.⁷ Seng-i melâmet ile çekün çevreme ḥişâr
Eşküm fenâya vèrmesün ehl-i selâmeti
- 6.⁹ Zâhid çoḡ êtme ṭa'ne mey üftâdesine kim
Çoḡları yıḥdı pîr-i muḡânuñ kerâmeti
- 7.¹¹ Ğam zulmetinde bulmağa derd ü belâ meni
Hoşdur¹² Fuzûlî âteş-i âhum 'alâmeti

286 A₁ 75^b, İÜ 74^a, B 111, A₂ 76^a, A₃ 85^b, KN 80^b, M 84^b, K 71^b, T₁ 162^b, P 278^a, S₁ 199^b, T₂ 84^b, V 74^b, TT 74^a, S₃ 82^a, BN 68^a, TN 104^b, S₄ 107^b, S₅ 76^b, S₆ 71^a, S₇ 77^b, S₈ 68^b, S₉ 88^a, S₁₀ 83^a, S₁₁ 99^a, TZ 85^b.

2 Bu beyit A₂'de yoktur.

286 || 1^a görem dèrem: görem dèdüm KN, TT, TN, S₄, S₁₀, [G, D] dèdüm görem A₁, BN, S₆, S₈, S₁₁ dèrem görem V gördüm dèrem S₅.

286 || 1^b anda: onda A₁.

286 || 2^a ey: - K || gül: mey V.

286 || 2^b bu: her TT.

286 || 3^a sipâh-ı: sipâh u V vuhûş-ı T₁ || vuhûş: tıyûr T₁ vuhûş-ı tıyûr V.

286 || 4^a taşvîr-i: mânend V.

286 || 4^b 'ışkda: 'ışka [G].

7 Bu beyit TT ve S₄'te yoktur.

286 || 5^a ile: üzre T₂.

9 Bu beyit TT ve S₄'te yoktur.

286 || 6^a ṭa'ne: ṭa'n V, B || mey: ğam A₂.

286 || 6^b muḡânuñ: muḡânım V.

11 Bu beyit TT'de yoktur.

12 Hamid Araslı "besdür" varyantının daha doğru olduğunu ifade etmiştir. Hamid Araslı (Redaktör), Fuzûlî Divânı, Azərbaycan SSR İlimler Akademiyası Neşriyatı, Bakü, 1958, s. 9.

286 || 7^b hoşdur: çoḡdur V besdür [TD].

287.

Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün

1. Revâcın nağd-i peykânunla bulmuş hüsn bâzârı
Geçer nağdün eger biñ Yüsufun olsañ harîdârı
2. Meger devr-i ruhuñ tarhın çeker gül şafhası üzre
Kim olmuş gevher-efşân bülbülün pergâr-ı minķârı
3. Çeker biñ dâyre çevremde hırz için sirişkümden
Hamîde kıaddümün bî-hûde çizginmez bu pergârı
4. Geçer nâlem felekden ham kıadümni çenge beñzetmeñ
Ki çıhmaz perdeden çengün şadâ-yı nâle-yi zârı
5. Yeñi aydan felek satlında biñ kıaleb düzüp bozmuş
Verince kıaşlarun tākına şüret şun' mi'mârı
- 6.⁷ Şanemler kıdmetin tāt bilen rind ecrsüz kıalmaz
Kılur biñ rişte-yi tesbîh işin her târ-ı zünnârı
7. Fuzûlini dehânuñ kıayreti bir derde şalmış kim
Nê pinhân êtmegi mümkündür ol derdün nê izhârı

287 İÜ 74^b, B 111, A₂ 76^a, A₃ 86^a, KN 80^b, M 85^a, K 71^b, T₁ 163^a, P 278^a, S₁ 199^b, T₂ 85^a, V 74^b, TT 69^a, S₃ 82^a, BN 68^a, TN 104^b, S₅ 77^a, S₆ 71^a, S₇ 79^b, S₈ 68^b, S₉ 88^b, S₁₀ 83^b, S₁₁ 99^b, TZ 86^a.

287 || 1^a peykânunla: peykânla V, T₂, TT || bâzârı: güftârı S₃, İÜ.

287 || 1^b biñ: miñ KN, T₂ || olsañ: olsa A₂, M, TT, V, S₇.

287 || 2^a tarhın: hañın S₃, K, M, İÜ, S₈, S₉, S₁₀ üzre TT || üzre: tarhın TT.

287 || 2^b gevher: 'anber S₃, İÜ || pergâr-ı: her cevri V.

287 || 3^a çeker biñ: çeker miñ KN, T₂ çekersen A₃ çekersen T₁.

287 || 3^b hamide: çemende KN, A₃ || kıaddümün: kıametün KN.

287 || 4^a ham: - S₁ || kıadümni: kıaddümi S₃ || beñzetmeñ: beñzetme T₂.

287 || 4^b nâle-yi: nâle vü A₃, KN, V, [TD].

287 || 5^a biñ: miñ KN || 1. mısra: felek satlında miñ kıalib tüzüp pozmuş yeñi aydan T₂.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

287 || 6^a kıdmetin: kıdmeti K secdesin S₁, T₂, A₃ || rind: zühd S₅ || kıalmaz: olmaz V eyleri T₁.

287 || 6^b biñ: miñ KN, T₂ || işin: işi KN, V, [G] iş K eşit S₁ uş A₂ || her: bir A₃.

287 || 7^a Fuzûlini: Fuzûlinün İÜ || dehânuñ: dehân B || kıayreti: kıayretün B || şalmış kim: salmış kim V şalmışdur A₂.

287 || 7^b êtmegi: êtmegin T₂.

288.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'âlû Fâ'ilün

1. Êy her tekellümüm haţ-ı sebzûn hikâyeti
Virdüm hemîşe muşhaf-ı ruhsârûn âyeti
2. Êrmiş şahîh nakl ile ervâh-ı kudsden
İsâya mu'ciz-i leb-i la'lûn rivâyeti
3. Dil kişverini gâret ederlerdi hûblar
Men' etmeseydi şahne-yi şevkuñ himâyeti
4. Bildüm tarîk-ı 'ışk haţarnâkdür velî
Men dönmezem bu yoldan ölüm olsa gâyeti
5. Kaddûn helâkiyem düşebilmen ayağuña
Bir derde düşmişem ki bulunmaz nihâyeti
- 6.⁷ Bes kim seni görende gèder menden ihtiyâr
Gelmez beyâna miñnet-i 'ışkuñ şikâyeti
7. Şükr et Fuzûlî etme figân yâr kılsa cevır
Kim ehl-i 'ışka cevrdür anuñ 'inâyeti

288 A₁ 76^a, İÜ 74^b, B 112, A₂ 76^b, A₃ 86^a, KN 81^a, M 85^a, K 72^a, T₁ 163^a, P 278^b, S₁ 200^a, T₂ 85^b, S₂ 64^a, V 75^a, TT 67^b, S₃ 82^b, BN 68^b, TN 105^a, S₄ 108^a, S₅ 77^a, S₆ 71^b, S₇ 78^a, S₈ 69^a, S₉ 89^a, S₁₀ 84^a, S₁₁ 99^b, TZ 86^b.

288 || 1^a sebzûn: sebz İÜ.

288 || 1^b virdüm: derdün V.

288 || 2^b rivâyeti: hikâyeti S₃, İÜ.

288 || 3^b şevkuñ: şevk S₃, İÜ.

288 || 4^a 'ışk: 'ışkı S₂, S₅.

288 || 4^b yoldan: yolda A₃, S₃, İÜ || olsa: ola A₁, KN, V, TT, BN, S₅, S₆.

288 || 5^a düşebilmen: düşebilmem S₂.

288 || 5^b düşmişem: düşmezem K.

7 Bu beyit S₁'de yoktur.

288 || 6^a menden: elden A₁, M.

288 || 6^b şikâyeti: nihâyeti T₁ hikâyeti A₂, T₂.

288 || 7^a etme: kılma B || kılsa: ederse A₂.

288 || 7^b anuñ: onuñ T₂.

289.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Göz kararı eşk-i gül-günümde hâlün şadkası
Eşk-i gül-günüm gül-i ruhsâr-ı alûn şadkası
2. Dûd-ı âhumdan kararmış zâr u ser-gerdân tenüm
Âteşin ruhsâr üze müşgîn hilâlün şadkası
3. Şevk-ı vaşluñ yanduran nâķış vücûdum mâh tek
Zerre zerre âftâb-ı bî-zevâlün şadkası
4. Âşiyân-ı tende murğ-ı rûhı etmen terbiyet
Olmasa pervâne tek şem'î cemâlün şadkası
5. Hecrûne başum fidâ olsun ki cânım almadı
Êtdüm âhîr müjde-yi zevk-ı vişâlün şadkası
6. Yûsuf-ı güm-geşte kimdür kim saña mânend ola
Yüz aña mânend hüsn-i bî-mişâlün şadkası
7. 'Afv eder hıdmetde her noķşânumuz pîr-i muğân
Ëy Fuzûlî cânımız ehl-i kemâlün şadkası

289 A₁ 76^b, İÜ 75^a, B 112, A₂ 76^b, A₃ 86^b, KN 81^a, M 85^b, K 72^b, T₁ 163^b, P 278^b, S₁ 200^a, T₂ 85^b, V 75^a, TT 73^a, S₃ 83^a, BN 68^b, TN 105^b, S₄ 108^b, S₅ 77^b, S₆ 71^b, S₇ 78^a, S₈ 69^a, S₉ 89^b, S₁₀ 84^a, S₁₁ 100^a, TZ 86^b.

289 || 1^a kararı: karesi [TD].

289 || 1^b gül-i: dutar V.

289 || 2^a kararmış: karalmış A₁, S₄ || zâr u: zâr V, T₁, S₄ || tenüm: menüm KN gezer T₂.

289 || 2^b âteşin: âteş K || ruhsâr: ruhsârûña S₄ || üze: üzre A₂, KN, T₁, S₁ - S₄.

289 || 3^a şevk: şem' T₂ || nâķış: nâ-ķaķ T₁ || vücûdum: vücûduñ T₁ || mâh tek: şem'ün TT.

289 || 3^b bî-zevâlün: bî-mişâlün TT.

289 || 4^a rûhı: rûh T₁, S₇ rûħa A₁, KN, TT, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₁, [G] || etmen: etmeñ V etmiş T₁, TN, S₇, S₈ etme S₆ etmem S₉ || terbiyet: mużtarib V.

289 || 4^b pervâne tek: pervâne-yi S₁, T₁, A₃, TT, S₇ pervâne-veş S₈.

289 || 5^a hecrûne: hicrânûña KN ğamzeñe S₄ || almadı: almadın A₂ almaduñ B, T₁, S₁, TN, S₇ olmadı T₂, S₁₁ kalmadı TT, A₁, S₉.

289 || 5^b êtdüm âhîr: âhîr êtdüm A₃ || müjde-yi: müjdeme A₁.

289 || 6^a mânend: ħayrân T₂.

289 || 6^b yüz aña: yüz oña KN, S₃, İÜ, T₂ yüz saña TT nûruña A₁ yüzüne S₄ || bî-mişâlün: bî-zevâlün A₂, T₂ bî-maķâlün S₄.

289 || 7^a 'afv eder: 'afv eder her KN luţf êde TT 'afv êde S₅ || her noķşânumuz: her taķşîrimüz A₁, A₂, TT, BN, S₄, S₅, S₆, S₁₁ her noķşânuma M taķşîrimüz KN taķşîrimizi [G].

289 || 7^b ehl-i kemâlün: pîr-i muğân TT.

290.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Lebûn 'aksi gözüm yaşını mey tek lāle-gün etdi
Zenaḥdānuñ murādum düst-kāmın³ ser-nigün etdi
2. Saña 'aksün muḳâbil durduğıyçün ḥüsn lâfiyla
Anı cām içre ğayret ğarḳa-yı gird-âb-ı ḥün etdi
3. Özin nisbet kııurdu zülfüne zencir her sâ'at
Bu sevdâlar anı ser-ḥalḳa-yı ehl-i cünün etdi
4. Anuñ tek kim perişanlıḳ ziyâsın arturur şem'ün
Maña cevruñ ziyâd olmaḳ saña meylüm füzün etdi
5. Müjeñ ḥançerlerin göñlüm başar bağına vehm etmez
Aña cādü gözün güyâ ki ta'līm-i füsün etdi
6. Bekâ-yı şüret-i Şirîn içün tevfiḳ mi'mârı
Binâ-yı 'ışḳ-ı Ferhâduñ esâsın Bîsütün etdi
7. Fuzûlıden şebât u şabr-ı cevır ü ḳahr az iste
Kim ol bî-çâre'i derd ü ğamuñ bî-ḥad zebün etdi

290 A₁ 76^a, İÜ 75^b, B 112, A₂ 77^a, A₃ 86^b, KN 81^b, M 85^b, K 72^b, T₁ 164^a, P 278^b, S₁ 198^b, T₂ 83^b, V 75^b, TT 69^b, S₃ 83^a, BN 70^a, TN 105^b, S₄ 108^b, S₆ 72^a, S₈ 69^b, S₉ 89^b, S₁₀ 84^b, S₁₁ 100^b, TZ 87^a.

290 || 1^b zenaḥdānuñ: zenaḥdānın V, TT || düst-kāmın: dest-gāhın S₄, S₈, [TD].

3 Hamid Araslı "dest-gāhın" olması gerektiğini belirtmiştir. Hamid Araslı (Redaktör), Fuzûlî Divanı, Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası Neşriyatı, Bakü, 1958, s. 9.

290 || 2^a durduğıyçün: durduğı-çün A₃ || lâfiyla: lâfindan V, A₂.

290 || 2^b anı: onı KN, T₂ meyi [G] || ğarḳa: ğarḳa KN || ḥün: cünün KN.

290 || 3^a kııurdu: vürürdi T₂ || zencir: zünnâr TT.

290 || 3^b sevdâlar: rüsvâlar T₁ || anı: onı A₁, KN, T₂, S₄.

290 || 4^a anuñ: onuñ S₁, A₁, T₂ || kim: bir V || perişanlıḳ: perişanlıḡ TT, A₁, KN, T₂, S₄.

290 || 4^b maña: saña V || cevruñ: cevır V || ziyâd: füzün TT || olmaḳ: olmaḡ T₂ eyler V || saña: baña V.

290 || 5^a ḥançerlerin: ḥançerleri T₁ ḥançerin V || başar: basar A₁, KN || bağına: bağıruma M || vehm etmez: her sa'at TT.

290 || 5^b aña: oña S₃, İÜ o A₁, S₄ || cādü: cādülü A₁ || gözün: gözlerün S₄ gözülerün KN || güyâ ki: gör kim ne V bilmen ne T₂.

290 || 7^a şebât u: şebât T₂, TT, K, S₃, M, İÜ, S₈, S₁₁ || şabr-ı: şabr u A₁, B, A₂, A₃, M, T₁, P, S₁, V, S₃, TN, S₄, S₉, S₁₁, [G] || cevır ü: cevır S₃, S₈ ḳahr u V || ḳahr: mihr T₁ cevır V || iste: et V.

290 || 7^b kim: ki A₁, KN, S₆, S₉, S₁₁, [T, TD] || bî-çâre'i: bî-çâreni A₁, T₂, S₄, S₆, S₁₁, TZ, [T, G, TD] bî-çâreyi A₃ || derd ü: derde M || bî-ḥad: ğâyet A₃.

291.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Êy saçuñ fikri kamu sevdâlaruñ sermâyesi
Olmasun başumdan eksük serv-ğaddüñ sâyesi
2. Baş koyar her şubḥ-dem ḥurşid ḥāk-i pâyüñe
Bu sa'âdetden anuñ geldükçe artar pâyesi
3. Görmemiş mehd-i zemîn⁵ bir tıfl sen tek tâ felek
Dehr zâlin kılmış eṭfâl-i reyâḥîn dâyesi
4. Sen selâmet kisvetin zîver kıl êy ehl-i şalâḥ
Kim maña bes müy-ı jülidem cünün pîrâyesi
5. Berķ-ı âhından Fuzûlinün köyerdi bî-ḥaber
Dünler efgân ile bîdâr olmasa hem-sâyesi

291 A₁ 76^b, İÜ 75^b, B 113, A₂ 77^b, A₃ 87^a, KN 82^a, M 86^a, K 73^a, T₁ 164^a, P 279^a, S₁ 200^b, T₂ 86^a, V 75^b, TT 73^b, S₃ 83^b, BN 69^a, TN 106^a, S₄ 109^a, S₅ 78^a, S₆ 72^a, S₇ 78^b, S₈ 69^b, S₉ 90^a, S₁₀ 86^a, S₁₁ 100^b, TZ 87^b.

291 || 1^a kamu: nece V.

291 || 1^b serv-ğaddüñ: serv ğaddüñ [D] serv-i ğaddüñ [T].

291 || 2^a koyar her: koyardım V || pâyüñe: küyüñ A₂ || 1. mısra: baş koyar ḥurşid ḥāk-i pâyüñe her şubḥ-dem TT.

291 || 2^b sa'âdetden: sa'âdetde T₂ sa'âdetdür B || anuñ: onuñ A₁, KN, T₂ || payesi: sayesi A₁.

291 || 3^a zemîn: felek T₂, TT, İÜ || tâ: yâ A₁, S₁ êy A₃ || felek: melek A₃.

291 || 3^b eṭfâl-i: tıfl-ı M || dâyesi: dânesi S₁, İÜ || zâlin: Zâl'in [TD].

5 İÜ'de önce "felek" yazılmış sonra üzerine "zemîn" yazılarak düzeltilmiştir. Dipnota nüshalar arası ilişkiyi göstermesi bakımından ilk hâli alınmıştır.

291 || 4^a sen: bes S₁ || selâmet: melâmet B || kisvetin: kisveti S₄ || êy: - İÜ || şalâḥ: vera' A₂, V ḥired [G].

291 || 4^b jülidem: jülide A₂, K || pîrâyesi: sermâyesi T₁, A₃.

291 || 5^a Fuzûlinün: Fuzûlini T₂ || köyerdi: gülerdi S₄ || bî-ḥaber: çarḥlar TT.

291 || 5^b dünler: durup TT || olmasa: olmasun T₂ || hem-sâyesi: peymânesi A₁, B, K, M, İÜ.

292.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Dün gönül dil-bere şerh-i ğam-ı pinhân etdi
Cem‘ iken gönlini bir pâre perîşân etdi
2. Yêr dutam dêrdi gönül nâle ile küyuñda
Yêtmedi bir yere her nêce ki eġġân etdi
3. Va‘de vêrdi cigerüm kıanın içe müjġânıñ
İntizâr ile bu ħasret cigerüm kıan etdi
4. Ğamze tıġıyla gözün gönlümi yüz pâre kılup
Her birin bir hedef-i nâvek-i müjġân etdi
5. Kıldı miġrâba kıaşıñ fikri faķîhi mâyil
Gör nêce kâfiri ol va‘z müselmân etdi
6. Göreyüm çoġ yaşasun dide ki merdümlik êdüp
Ğam hücümında meni eşk ile pinhân etdi
- 7.⁹ Êy ecel cân tãma‘ın kıılma Fuzûliden kim
Bir kemân-ebrûya çoġdan anı kıurbân etdi

292 A₁ 76^b, İÜ 76^a, B 113, A₂ 77^b, A₃ 87^a, KN 82^a, M 86^a, K 73^a, T₁ 164^b, P 279^a, S₁ 200^b, T₂ 86^a, V 75^b, TT 73^b, S₃ 83^b, BN 69^b, TN 106^b, S₄ 109^b, S₅ 78^a, S₆ 72^b, S₇ 78^b, S₈ 70^a, S₉ 90^a, S₁₀ 86^a, S₁₁ 101^a, TZ 87^b.

292 || 1^a dil-bere: güllere S₄.

292 || 1^b cem‘: şâd T₂ || gönlini: gönlümi TT, A₁, KN, T₂, S₄, S₆, S₁₁, TZ, [G] göñli V.

292 || 2^a dutam: tütam A₃, B duta T₂ || dêrdi gönül: dêrdi TT dir idi dil [G].

292 || 2^b yêtmedi bir yere: bir yere yêtmedi A₃, T₁, S₁, S₃, İÜ, TN yêtdi bir yere A₁, T₂, A₂, V, M vermedi bir yere [G].

292 || 3^a kıanın: kıanı A₂, T₂ || içe: içer V içse S₁ için A₂, S₅.

292 || 4^a gönlümi: bağrumı V cismümi A₂ || kılup: kıılır V, T₁.

292 || 5^a miġrâba: miġrâb V, S₄ || fikri: fıkır V zikri T₂ meyli S₄ || faķihi: ħaķibi M.

292 || 6^a göreyüm: göreyin M, B || yaşasun: yaşa ey T₂ || êdüp: ile A₁.

292 || 6^b hücümında: hücümüyla M, K || pinhân: ‘ummân [TD].

9 Bu beyit A₂’de yoktur.

292 || 7^a kıılma: kesme V êtme S₈, [G, D].

292 || 7^b anı: onı A₁, KN, T₂.

293.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1. Êy göz ol nergis-i hûn-h'âre nigâh étme dahı
Rûzgârum gâ-m-ı 'ışk ile siyâh étme dahı
2. Êy gözüm yaşı bu ser-geşteligün terkin kıl
Serv-kâmetlere kaç'ı ser-i râh étme dahı
- 3.⁵ Êy gönül 'ömrümi vërdün yële 'âşıklıg ile
Bağma her gonce-leb ü gül-ruha âh étme dahı
- 4.⁷ Bağma êy cân haç u ruhsârına maḥbûblaruñ
İhtiyâç eyle günâh üzre günâh étme dahı
- 5.⁹ Kılma êy 'ışk maña 'arz perî-çihreleri
Şüret-i hâlûmi lehv¹¹ ile tebâh étme dahı
- 6.¹² Götür êy nefis hevâ vü hevesün 'âlemden
Herze herze taleb-i rıf'at u câh étme dahı
7. Êy Fuzûlî mey ü ma'sûk mezâkın terk ét
Özüni 'âşî-yi dergâh-ı İlâh étme dahı

293 A₁ 77^a, İÜ 76^a, B 113, A₃ 87^b, KN 82^b, M 86^b, K 73^b, T₁ 164^b, P 279^a, S₁ 201^a, T₂ 86^b, V 76^a, TT 73^b, S₃ 84^a, BN 69^b, TN 106^b, S₄ 109^b, S₅ 78^a, S₆ 72^b, S₇ 79^a, S₈ 70^a, S₉ 90^b, S₁₀ 86^b, S₁₁ 101^b, TZ 88^a.

293 || 1^b 'ışk: hecr S₃, İÜ || siyâh: tebâh V.

293 || 2^a êy: gel TT || ser-geşteligün: ser-geştelinin V ser-geşteligün S₄.

293 || 2^b kaç': terk S₄.

5 Bu beyit A₁'de yoktur.

293 || 3^a gönül: gönlin A₃ || vërdün: vërdüm V, [G] || 'âşıklıg: 'âşıklık A₃, V, T₂, M, K, S₄ || ile: édüp M.

293 || 3^b gonce-leb ü: gonce-leb-i B, KN, M, K, S₃, İÜ, S₄, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ gonce-lebe TT serv-
kaddi T₂ || 2. mısra: özümi 'ışkla rüsvâ-yı cihân étme dahı T₁ özüni 'ışk ile rüsvâ-yı siyâh étme dahı TN.

7 İÜ ve S₃'te bu beyit yoktur.

293 || 4^a cân: dil T₂, TZ || haç u: haç M, T₁, T₂, V, TN, S₅, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ.

9 İÜ ve S₃'te bu beyit yoktur.

293 || 5^a 'ışk: eşk A₃, S₅ || 'arz: 'arza A₃, T₁, S₁ || çihreleri: çihrelerden K.

293 || 5^b lehv: sehv T₂, B, KN, TN süz A₁, TT, S₄, S₆, S₁₁, [G] âh M, K lu'b BN sen S₁₀ mihr [T, TD, D] || tebâh: siyâh A₁, KN, V, S₄.

11 Değerlendirdiğimiz nüshaların çoğunda "levh" farkı bulunmaktadır. Gölpinarlı'nın tercih ettiği "süz" farkı üç nüshada yer alırken TD ve Tarlan'ın tercih ettiği "mihr" farkı değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmamaktadır. Gazelin anlam çerçevesi dikkate alındığında bu gazelin zahidane bir üslupla kaleme alındığını söyleyebiliriz. Kendinden önceki beyit ve kendisinden sonraki beyitler dikkate alındığında "levh" kelimesinin kavram çerçevesine daha iyi oturduğu söylenebilir. "Günah, lehv, heva-heves, nefis, asi-yi dergah" olma gibi kavramlar bu çerçevede düşünülebilir.

12 Bu beyit S₄'te yoktur. S₅'te bu beytin ikinci mısrası bir önceki beytin ikinci mısrası olarak kaydedilmiştir. Bu beytin ilk mısrası ve bir önceki beytin ikinci mısrası S₅'te yoktur.

293 || 6^a götür: getir T₂.

293 || 6^b rıfat u: rıfat-ı KN, K, T₁, S₁, S₃, V, TT, İÜ, BN, S₅, S₆, S₇, S₈, S₁₁, TZ, [TD, T].

293 || 7^a mey ü: mey V.

294.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Göñül yétđi ecel zevk-ı ruḥ-ı dil-dâr yétmez mi
Ağardı müy-ı ser sevdâ-yı zülf-i yâr yétmez mi
2. Yétürđi başuñı gerdün ayağa bâr-ı miḥnetden
Ḥayâl-i ḥalka-yı gîsü-yı 'anber-bâr yétmez mi
3. Saña yétđi ecel peymânesin nûş étmege nevbet
Hevâ-yı çeşm-i mest ü ğamze-yi ḥûn-ḥ'âr yétmez mi
4. Yéter oldı kulağa bang-ı rıḥlet dehr bâğından
Nê durmışsan temâşâ-yı gül-i ruḥsâr yétmez mi
5. Yéter cem' eyle bâr-ı ma'siyet tağyîr-i eṭvâr ét
Ḥayâ kıl yoḥ mıdur inşâfuñ ol kim var yétmez mi
6. Hidâyet menziline yétđiler sa'y ile aḳrânun
Dalâlet içre sen ḳaldun saña ol 'âr yétmez mi
- 7.⁷ Fuzûlî dême yétmek menzil-i maḳşûda müşkildür
Dutan dâmân-ı şer'-i Aḥmed-i Muḥtâr yétmez mi

294 A₁ 77^a, İÜ 76^b, B 114, A₃ 87^b, KN 82^b, M 87^a, K 73^b, T₁ 165^a, P 279^a, S₁ 201^a, T₂ 87^a, V 76^b, TT 74^a, S₃ 84^a, BN 70^b, TN 107^a, S₄ 110^a, S₅ 78^b, S₆ 73^a, S₇ 80^b, S₈ 70^b, S₉ 90^b, S₁₀ 86^b-S₁₀ 89^a, S₁₁ 101^b, TZ 88^a.

294 || 2^a başuñı: başını B.

294 || 3^a peymânesin: peymânesi S₄ || étmege: étmek T₂ || nevbet: fırsat S₄.

294 || 3^b çeşm-i: çeşm ü A₁ || mest ü: mest A₁, M, K.

294 || 4^a dehr: - TT || bâğından: bâğında S₄.

294 || 4^b durmışsan: ṭurmışsan A₃.

294 || 5^a eṭvâr: aḥvâl TT.

294 || 5^b inşâfuñ: insâf [G].

294 || 6^b ol: bu A₃, KN, T₂, V, TZ.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

294 || 7^b dutan: ṭutan A₃, B saña T₂.

MUSAMMATLAR

1.

TERCİ'-BEND

Fa'îlâtün Fa'îlâtün Fa'îlâtün Fa'îlün

I²

1. Men kimem bir bî-kes ü bî-çâre vü bî-hânumân
Tâli'üm âşüfte iķbâlüm nigün bahtum yaman
2. Nemlü eşkümden zemîn memlû ünümden âsmân
Âh u nâlem nâvek ü peyveste ham kıaddüm kemân
3. Tîr-i âhum bî-ḥaṭâ te'sîr-i nâlem bî-gümân
Muttaşıl ğam-ḥâne-yi sinemde yüz ğam mihmân
4. Kanda bir ğam itse menden istesünler men zamân
Yoḥ maña kayd-ı belâ vü dâm-ı miḥnetden emân
5. Çıhdı cân gönlümde endüh u ğam u miḥnet hemân
Ëy menüm cânım sen ü gönlüm senüñle şâd-mân
6. Sensüz olman ayru miḥnetden belâdan bir zamân
el-Amân hicrân belâ vü miḥnetinden el-amân

1 A₁ 77^b, İÜ 76^b, B 114, A₂ 78^a, A₃ 89^a, KN 83^a, M 87^b, K 74^a, T₁ 165^b, P 279^b, S₁ 201^a, T₂ 87^b, V 76^b, TT 75^a, S₃ 84^b, BN 70^b, TN 107^b, S₄ 110^b, S₅ 78^b, S₆ 73^a, S₇ 80^b, S₈ 71^a, S₁₀ 89^a, S₁₁ 102^a, TZ 88^b.

2 Bu bent A₂'de yoktur.

1 || I || 1^a bî-kes ü: bî-kes A₁, KN, S₄, S₆, S₉, S₁₀, S₁₁ || bî-çâre vü: bî-çâre A₁, A₃, KN, TT, T₂, TN, S₄, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁.

1 || I || 2^a nemlü: memlû T₁ || zemîn: hevâ T₂ || ünümden: âhumdan S₃.

1 || I || 2^b âh u: âh A₁, S₈ || nâvek ü: nâvek A₃, KN, M, K, T₁, S₃, TN, S₈ nâveki [G] || kemân: hemân [T].

1 || I || 3^a bî-ḥaṭâ: bî-hevâ A₁ || te'sîr-i: te'sîr ü S₁.

1 || I || 3^b mihmân: pinhân V.

1 || I || 4^a kanda: ḥanda S₁, A₁, KN, TT, S₃, İÜ, S₄, [T] || itse: yitse A₃ || menden: mihmân A₁ || men zamân: bî-gümân S₄.

1 || I || 4^b kayd-ı: dâm-ı S₁, T₁, S₃, İÜ, TN, S₄, S₇, S₈ dâm u A₃ || belâ vü: belâda K || dâm-ı: kayd-ı A₃, T₁, S₁, S₃, İÜ, TN, S₄, S₇, S₈ derd ü [G].

1 || I || 5^a cân: - B || endüh u: endüh-ı A₁, K, T₁, T₂, S₁, S₃, V, İÜ, BN, TN, S₆, S₇, S₈, S₉, TZ || ğam u: ğam-ı KN, K, S₉ belâ-yı T₂.

1 || I || 6^a sensüz: senden M.

II

1. Fâriğ idüm cümle ‘âlemden bilür ‘âlem meni
‘Ayb ederdi bî-haber şanup benî Âdem meni
2. Koymadı devrân-ı çarh öz hâlûme hurrem meni
Şād iken ‘âlemde çarh êtdi esîr-i ğam meni
3. ‘Işk nâ-gâh oldı peydâ dutdı müstaḥkem meni
Şaldı yüz sevdāya ol gîsû-yı ḥam-der-ḥam meni
4. Şimdi Mecnûndan ğam-ı ‘ışk içre şanmañ kem meni
Yâr ḥod kılmaz ḥarîm-i vaşlına maḥrem meni
5. Sen ki maḥremsen şabâ bi’llâh añup her dem meni
Söyle ey gül kim saña baḥt eylemez hem-dem meni
6. Sensüz olman ayru miḥnetden belâdan bir zamân
el-Amân hicrân belâ vü miḥnetinden el-amân

III

1. Bülbül-i zârem gül-i ruḥsâr-ı alûnünden cüdâ
Tûṭî-yi lâlem şeker-nisbet maḳâlûnünden cüdâ
- 2.⁸ Dêr idüm şabr eyleyem olsam cemâlûnünden cüdâ
Bilmedüm düşvâr imiş olmaḳ vişâlûnünden cüdâ
3. Tîre oldı rûzgârüm zülf ü ḥâlûnünden cüdâ
Oldı şahrâ menzilüm vahşî ğazâlûnünden cüdâ

1 || II || 1^b şanup: şanup V şanur A₂.

1 || II || 2^a hurrem: bir dem B.

1 || II || 3^a nâ-gâh: nâ-geh İÜ, KN, TT, S₃, A₁ || oldı: boldı S₄ || dutdı: ıutdı A₃, B.

1 || II || 3^b şaldı: saldı A₁, T₂, TT, S₄ atdı S₅ || yüz: bir A₂ || ol: şol A₃, S₁ - K || gîsû: ebru S₅ || ḥam-der-ḥam: ḥam-ber-ḥam A₂, A₃, T₁, S₁, TT, BN, S₈, [G] ender M.

1 || II || 4^a ğam-ı: reh-i B || şanmañ kem: kem şanmañ S₃.

1 || II || 4^b ḥod: çün T₂, TT || vaşlına: vaşluña T₂.

1 || II || 5^b kim: çün [G].

1 || II || 6^a sensüz: senden [G].

1 || III || 1^b nisbet: yanlıg S₁, S₃, İÜ şîrîn A₃, TN.

8 S₅’te bu bendin sadece ilk iki beyti vardır.

1 || III || 2^a eyleyem: eyleyin A₂ || cemâlûnünden: vişâlûnünden TT, T₂.

1 || III || 2^b bilmedüm: âh kim TT || olmaḳ: olmaḳ T₁, S₁ bolmaḳ S₄ || vişâlûnünden: cemâlûnünden TT, T₂.

1 || III || 3^a tîre oldı rûzgârüm: tîre boldı rûzgârüm T₁, S₁ rûzgârüm tîre boldı A₃ || zülf: ḥaṭṭ V, [T].

1 || III || 3^b 2. mısra: ḥam getürdi kâmetüm müşgîn hilâlûnünden cüdâ S₁ ḥam getürdi kâmetüm müşgîn hilâlden cüdâ T₂.

- 4.¹ Mû tek inceldi tenüm nâzûk nihâlünden cüdâ
 Hâm getürdi kâmetüm müşgîn hilâlünden cüdâ
5. Çıhdı cân-ı nâ-tüvân şîrîn zülâlünden cüdâ
 Oldum el-kıssa ruḥ-ı ferḥunde-fâlünden cüdâ
6. Sensüz olman ayru miḥnetden belâdan bir zamân
 el-Amân hicrân belâ vü miḥnetinden el-amân

IV⁴

1. Sîne çâk ü dîde nemnâk ü beden efgârdur
 Cân ḥazîn ḥâtır ḡamîn şeydâ gönül bîmârdur
2. Men bu ḡam içre ki def'in eylemek nâ-çârdur
 Maşlaḥat şordum dâdiler maşlaḥat izhârdur
3. Söyledüm derd-i dilümni bildi ol kim yârdur
 Kılmadı bir raḥm bes kim zâlim ü ḥûn-ḥ'ârdur
4. Dâḥı izhâr eylemen né ḥâcet-i tekrârdur
 Eylerem şabr u taḥammül tâ ḥayâtum vardur
5. Câna yêtgeç mende tâ kim kuvvet-i güftârdur
 Söylerem ey gül ki senden ayrulık düşvârdur
6. Sensüz olman ayru miḥnetden belâdan bir zamân
 el-Amân hicrân belâ vü miḥnetinden el-amân

1 Bu beyit S₃'te yoktur.

1 || III || 4^a tenüm: kâddüm S₁ || nihâlünden: nihâlinde A₁.

1 || III || 4^b kâmetüm: kâmetün A₂ || 2. mısra: oldı şahrâ menzilüm vahşi ḡazâlünden cüda S₁ oldı şahrâ menzilüm müşgîn ḡazâlünden cüda T₂.

1 || III || 5^a zülâlünden: nihâlünden A₁ maḡâlünden M.

4 Bu bent S₅'te yoktur.

1 || IV || 1^a sîne çâk: sine-çâk [TD].

1 || IV || 1^b ḥazîn: ḡamîn M || ḡamîn: ḥazîn M.

1 || IV || 2^a nâ-çârdur: düşvârdur V, T₂, S₃, İÜ, TZ.

1 || IV || 2^b şordum: sordum A₁, KN, TT, K, T₂, V, S₄.

1 || IV || 3^a dilümni: dilümi V, T₂ || bildi: bildüm KN, V, TT || yârdur: zârdur [G].

1 || IV || 3^b bes kim: ol kim S₄ || zâlim ü: zâlim T₁, S₄.

1 || IV || 4^a eylemen: eylemek V || ḥâcet: ḥâcet uş K || tekrârdur: izhârdur A₂, A₃, B, K, T₂, M, S₇, TZ.

1 || IV || 4^b eylerem: eylemek A₁, B, KN, M, K, T₁, V, TT, BN, TN, S₄, S₆, TZ, [G].

1 || IV || 5^a mende tâ kim: tâ ki bende T₂, B bende tâ ḥod S₄ || kuvvet-i: kuvvet ü K kudret-i T₁, T₂.

1 || IV || 5^b gül: cân S₁, S₃, İÜ || ayrulık: ayrulıḡ KN, T₁, TT, S₁, S₃, İÜ || düşvârdur: nâ-çârdur T₂.

V¹

1. Yâr bilgeç hâlûmi bir raḥm peydâ eyleye
Añlayup derd-i dilûmni bir mudâvâ eyleye
2. Olmaya ğâfil maña min ba'd pervâ eyleye
Raḥm édüp ancak meni 'âlemde rüsvâ eyleye
3. Tâ özin göñlüm anuñ 'ışkında şeydâ eyleye
Duta dāmânın anuñ vaşlın temennâ eyleye
4. Kılmaya ikrâh cevrenden mudârâ eyleye
Düşmeye andan cüdâ küyında me'vâ eyleye
5. Ve'r özinden yâr anı ayırsa ğavġâ eyleye
Dem-be-dem yüz şevk ilen bu beyti inşâ eyleye
6. Sensüz olman ayru miḥnetden belâdan bir zamân
el-Amân hicrân belâ vü miḥnetinden el-amân

1 Bu bent T₂ ve S₅'te yoktur.

1 || V || 1^a hâlûmi: hâlûme T₁, A₃ || eyleye: eylese S₁, A₃, A₁, KN, TT, S₃, İÜ, T₁, BN, TN, S₄, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁.

1 || V || 1^b derd-i: hâl-i A₃ || dilûmni: dilûmi V, TT || eyleye: eylese A₁, İÜ, A₂, A₃, KN, T₁, S₁, TT, S₃, M, BN, TN, S₄, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁.

1 || V || 2^a olmaya: olmasa A₁, KN, S₃, TT, İÜ, BN, S₄, S₆, S₈, S₉, [G] olmayup M || maña: saña V || pervâ: peydâ B || eyleye: eylese A₁, İÜ, A₂, A₃, KN, T₁, S₁, TT, S₃, M, BN, TN, S₄, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁.

1 || V || 2^b eyleye: eylese A₁, İÜ, A₂, A₃, KN, T₁, S₁, TT, S₃, M, BN, TN, S₄, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁.

1 || V || 3^a özin: özüñ A₁ || anuñ: onuñ A₁, KN, S₄ || eyleye: eylese A₁, İÜ, A₂, A₃, KN, T₁, S₁, TT, S₃, M, BN, TN, S₄, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁.

1 || V || 3^b duta: tuta B dutsa A₁, KN, TT, BN, S₄, S₆, S₈, S₁₁, [G] || dāmânın: dāmānuñ V || eyleye: eylese A₁, İÜ, A₂, A₃, KN, T₁, S₁, TT, S₃, M, BN, TN, S₄, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁.

1 || V || 4^a kılmaya: kılmasa A₁, KN, TT, A₂, A₃, S₄, S₇, S₈, [G] || cevrenden: cevri ilen S₁, S₃, İÜ cevri ile A₃, TN, S₈ || eyleye: eylese A₁, İÜ, A₂, A₃, KN, T₁, S₁, TT, S₃, M, BN, TN, S₄, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁.

1 || V || 4^b düşmeye: düşme A₁, A₂, KN, S₃, S₄, S₈, [G] düşmedin TT || andan: ondan A₁, KN || cüdâ: ıraġ A₁, KN || küyında: küyuñda A₁, V || eyleye: eylese A₁, İÜ, A₂, A₃, KN, T₁, S₁, TT, S₃, M, BN, TN, S₄, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁.

1 || V || 5^a ve'r: ger A₁, KN, V, B, TT, S₄, S₆, S₁₁, TZ, [G] yâr S₁ er BN dūr TN || yâr anı: anı yâr T₁, A₃, B, BN, TN, S₄, S₇ onı yâr A₁, KN, S₁₁ || eyleye: eylese A₁, İÜ, A₂, A₃, KN, T₁, S₁, TT, S₃, M, BN, TN, S₄, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁.

1 || V || 5^b dem-be-dem yüz şevk ilen: dem-be-dem yüz şevk ile A₂, B, KN, K, M, S₄, TZ, [T, G, TD] dutsa dāmânın kıla A₁ || eyleye: eylese A₁, İÜ, A₂, A₃, KN, T₁, S₁, TT, S₃, M, BN, TN, S₄, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁.

VI¹

1. ‘Âkıbet âhum menüm ol mâha te’sîr étmeſe
Bunca efsûnum perî-veſ yâri teſhîr étmeſe
2. Yâr hâl-i zâruma bir fikr ü tedbîr étmeſe
Bî-vefâlîk resmini geldükçe tağyîr étmeſe
- 3.⁴ Ol cevân-ı nâzenîn meyl-i men-i pîr étmeſe
Dutaram bir yâr men hem ‘ömr tağşîr étmeſe
4. Yâr yâr olmaz gönül ‘uſşâk ile bir étmeſe
Zülfini ‘aşıqların boynına zencîr étmeſe
5. ‘Âşıkuñ kaydına yüz nîreng ü tezvîr étmeſe
Görmeyen sâ’atde yüz ‘ömr ile tağrîr étmeſe
6. Sensüz olman ayru miñnetden belâdan bir zamân
el-Amân hicrân belâ vü miñnetinden el-amân

1 Bu bent S₅’te yoktur.

1 || VI || 1^a ol: ſol S₁, S₃, İÜ, S₇ || étmeſe: étmeye M, K, V, S₄.

1 || VI || 1^b bunca: munca S₁, A₁, KN, T^T, V, S₃, İÜ, S₄, TZ || efsûnum: efgânun T^T || étmeſe: étmeye M, K, V, S₄.

1 || VI || 2^a fikr ü: fikr-i T₁, K, T₂, BN, TN, S₄, S₇, S₈, S₉ || étmeſe: étmeye M, K, V, S₄.

1 || VI || 2^b bî-vefâlîk: bî-vefâlîğ A₂, KN, TT, B, A₃, S₁, S₃, İÜ, S₄ || étmeſe: étmeye M, K, V, S₄.

4 Bu beyit A₁’de yoktur.

1 || VI || 3^a ol: ſol S₁, S₃, İÜ || étmeſe: étmeye M, K, V, S₄.

1 || VI || 3^b dutaram: tutaram A₃, B || men hem: men ger M şâdık A₃ || ‘ömr: ğayr A₂ || étmeſe: étmeye M, K, V, S₄.

1 || VI || 4^a olmaz: olup S₁, A₃, S₃, İÜ, S₈, S₉ olsa S₇ || ‘uſşâk ile: ‘uſşâk ilen T₁, İÜ ‘uſşâkına S₃ || bir: seyr S₃, TT, TZ || étmeſe: étmeye M, K, V, S₄ olmasa A₂.

1 || VI || 4^b étmeſe: étmeye M, K, V, S₄.

1 || VI || 5^a nîreng ü: nîreng-i A₂, A₃, T₁, K, V, S₈ miñ mekr ü T₂ || tezvîr: efsûn A₁ tedbîr M, K || étmeſe: étmeye M, K, V, S₄.

1 || VI || 5^b tağrîr: tağşîr A₃, V, S₃ ta’sîr M, İÜ, BN || étmeſe: étmeye M, K, V, S₄.

VII

1. Faḫr ‘ışḫ içre Fuzûlî ‘izz ü cāhumdur menüm
Şīve-yi mihr ü maḥabbet resm ü rāhumdur menüm
2. Derdümi şābit kılan ‘uşşāḫa āhumdur menüm
Āh bu da‘vāda bir ‘ādil güvāhumdur menüm
- 3.³ Gerçi ğam maḫşûdı ḳat-l-i bî-günāhumdur menüm
Ġam degül çün künc-i mey-ḥāne penāhumdur menüm
- 4.⁵ Dergeh-i pîr-i muġān ümmîdgāhumdur menüm
Men anuñ bir çākeri ol pādişāhumdur menüm
5. Ėy ki her cürm olsa luṭfuñ ‘öẓr-ḥ’āhumdur menüm
Ayıran senden meni baḥt-ı siyāhumdur menüm
6. Sensüz olman ayru miḥnetden belādan bir zamān
el-Amān hicrān belā vü miḥnetinden el-amān

1 || VII || 1^a ‘izz ü: ‘izz-i T₂.

1 || VII || 1^b resm ü: resm-i T₁, [G].

1 || VII || 2^b ‘ādil: şādık A₃.

3 Bu beyit A₁’de yoktur. S₄’te ikinci mısra yerine bir sonraki beytin ikinci mısrası yazılmıştır.

1 || VII || 3^a ḳat-l-i bî günāhumdur: bir ḳat-l-i günāhumdur A₂ ḳat-l-i günāhumdur S₅.

5 Bu beyit S₁’de yoktur.

1 || VII || 4^b anuñ: onuñ A₁, KN, T₂ || çākeri: çaker İÜ ḳuluyam T₂.

2.

TERCİ‘-BEND

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

I

1. Getür sâķī ķadeķ kim nev-bahār-ı ‘âlem-ārâdur
Zemîn sebz ü hevâ cân-baķş u gûlşen râķat-efzâdur
2. Perîşân olma kim gûl-berg tek ħâlâ bu gûlşende
Neşât u ‘ayş içün esbâb-ı cem‘iyyet müheyyâdur
3. Açıldı lâle gûldi ġonce geldi ‘ışret eyyâmı
Zebân-ı ħâl-i sebz e ‘ışret îmâsına ġüyâdur
4. Gör öz ħâlûnî vü çekme ġam-ı mâzî vü mustakbel
Ki ħâlâ mevsim-i gûl-ġeşt ü devr-i câm-ı şahbâdur
5. Seķer gûlzâra ġir bi’llâġ bu mevsimlerde vü her dem
Temâşâ kııl ki dîvânında ġülnüñ ġoş temâşâdur
6. Açıldı ġonce tûmârı vü ma‘lûm oldu mazmûnı
Budur kim fevt kıılmañ mevsim-i gûl câm-ı gûl-ġünü

2 A₁ 79^a, İÜ 85^b, B 118, A₂ 79^b, A₃ 88^a, KN 84^b, M 90^b, K 77^a, T₁ 175^a, P 281^a, S₁ 208^a, T₂ 89^a, V 79^a, TT 74^b, S₃ 93^a, BN 72^b, TN 112^a, S₅ 79^b, S₆ 75^a, S₇ 88^b, S₁₀ 90^b, S₁₁ 103^a, TZ 92^a.

2 || I || 1^a nev-bahâr: âftâb A₁, KN, [G].

2 || I || 1^b hevâ: - V || cân-baķş u: cân-baķş A₁, KN, T₁, B, K, T₂, V, S₁₀.

2 || I || 2^a ħâlâ: dâyim M.

2 || I || 2^b neşât u: neşât-ı A₁, K, V, BN, S₉, S₁₀, [G].

2 || I || 3^a lâle gûldi ġonce geldi: ġonce gûldi lâle yêtdi TT ġonce geldi T₂.

2 || I || 3^b ġüyâdur: müheyyâdur V imâdur K.

2 || I || 4^a gör: sen TT || ħâlûnî vü: ħâlûnî M, A₂, T₂, V ħâlûnî gör TT ħâlûnî hem S₁₀ ħâlini sen [G].

2 || I || 4^b gûl-ġeşt ü: gûl-ġeşt T₁, K, T₂, V, S₉ || devr-i câm-ı: câm-ı devr-i V vaķt-i câm u A₂ vaķt-i devr-i TN.

2 || I || 5^a gûlzâra: gûlzârda V || bi’llâġ bu mevsimlerde vü: bi’llâġ bu mevsimlerde V bi’llâġ bu mevsimlere K fehm êt bu mevsimlerde kim TT || seķer: sabâ [G].

2 || I || 5^b ġülnüñ: ġülüñ A₂, M, K, T₁, S₁, S₇, S₉, S₁₀, [T, TD] ġülin TT verdin [G].

2 || I || 6^a tûmârı vü: tûmârı S₁.

2 || I || 6^b kıılmañ: kıılman V kıılma S₃, İÜ.

II

1. Getür sâķi ķadeķ bil kim ta'allül fevt-i furşatdur
Bu furşat var iken fevt étme kim furşat ġanîmetdür
2. Zemîne *keyfe yuķyi'l-arz*² yazmış ġâme-yi sebze
Nazār ķıl kim bu hem âşâr-ı raķmetden bir âyetdür
3. Deyerler cennet içre âteş olmaz bu 'acebdür kim
ġülistân âteşin ġül birle reşk-i bâġ-ı cennetdür
4. Cihânı reşk-i ġülgâr-ı Ĥalîl eden bahâr êrmiş
Bu feyz-i 'adl-i İbrâķîm Ĥân-ı pâķ-sîretdür
5. Anuñ yanında kim ġül-berg-i ġülgâr-ı me'ânîdür
Anuñ bezminde kim serv-i revân-ı bâġ-ı behcetdür
6. Açıldı ġonce tûmârı vü ma'lûm oldı mazmûnı
Budur kim fevt ķılmañ mevsim-i ġül câm-ı ġül-ġünü

III⁷

1. Getür sâķi ķadeķ bolduñsa ġâl-i dehrden âġeh
Ki devrân üstedür peyveste şubķ u şâm u sâl u meh
- 2.⁹ Ĥazân deycûrıda ġülgâr bezminden azan bûlbûl
Çirâġ-ı ġül yaķup ġalvet-serây-ı vaşla bulmış reh

2 || II || 1^b furşat: furşaddur A₂.

2 Ölü topraġa nasıl can veriyor. *Kur'an* 30 Rum 50.

2 || II || 3^a deyerler: eydürler A₃, M, K, T₁, S₁, V, İÜ, S₇, S₉ eşitdüm A₁, KN, TT, BN, S₅, S₆, S₁₁, [G]
çü derler S₁₀ || âteş: düzaķ S₃, İÜ.

2 || II || 3^b âteşin: âteş-i A₂, K, T₂ âteşi S₉.

2 || II || 4^a cihânı: cihân-ı [G] || reşk-i: eşk-i M || ġalîl: irem A₁, KN, TT, BN, S₅, S₆, S₁₁, [G] || eden: êtgen
B iken A₂ sanman [G] || êrmiş: êtmîş A₁, [G] olmuş TT.

2 || II || 4^b ġân-ı: ġân u A₃ || sîretdür: surettir [G].

2 || II || 5^a anuñ: onuñ A₁, T₂ || ġül-berg-i: her berk [G].

2 || II || 5^b anuñ: onuñ T₂, A₁, KN || bezminde: yanında S₁, S₉ || serv-i: reşk-i T₂ serv ü TT, BN, [G] bâġı
S₉ || revân: revân u S₁, S₁₁, TZ bahâr T₂, S₉ riyâz S₃, İÜ, S₅, S₆ reyâķin A₁, KN, TT, BN, [G] ||
bâġ-ı: bâġ u V, BN.

2 || II || 6^b ķılmañ: ķılma V, S₃, İÜ.

7 Bu bent A₁ ve T₂'de yoktur.

2 || III || 1^a bolduñsa: olduñsa KN, V, S₁₁, [T, G, TD] olduñ çü S₃ bolduñ çü İÜ bildün ki TZ || ġâl-i: râz-ı
KN, TT, S₆, S₁₁, [T, G, TD] ġâlâ A₃ || dehrden: devrden B.

2 || III || 1^b üstedür: üstinedür S₁ üzredür KN, S₃, B, İÜ, BN, S₅, S₆, S₁₀, S₁₁, [T, G, TD] iştedir A₃,
S₇ || şâm u: şâm KN.

9 Bu beyit S₅'te yoktur.

2 || III || 2^a deycûrıda: deycûndur A₃ || bezminden: bezminde A₂, A₃, V, M, K, BN, S₉, TZ, [G] || azan:
gezen TT || ġazân deycûrıda: ġazândan ķurtulup [TD].

2 || III || 2^b vaşla: vaşl S₃, İÜ bezme V || bulmış: tapmış KN, BN, S₆, S₁₁, [G, T, TD].

3. Gül açmış ḥ'ân-ı vaşlın bülbüle teklîf eder her dem
Ki ger mihmân iseñ ḥ'ân-ı Ḥalîlu'llâha bismi'llâh
4. Cihânda dün mükedder-ḥâtır idüm fâl-ı fetḥ içün
Bugün gülzâra girdüm gül kitâbın açmağa nâ-geh
5. Açıldı ḡonce tûmârı vü ma'lûm oldu maẓmûnı
Budur kim fevt kılmañ mevsim-i gül câm-ı gül-günü

IV⁴

1. Getür sâkî kadeḥ kim 'ayş hoşdur gül zamânında
Zamân fevt étme dehrûñ ḡuşşa-yı sûd u ziyânında
2. Kâmârî taḥteḥ'el-enhâr oḡır gülzâr vaşfinda
'Anâdil hâzihî cennât oḡır gülzâr şânında⁷
3. Şabâ ḡonce dehânın pür-zer étse hîç 'ayb olmaz
Ki medḥ-i ḡân-ı Ḥâkân-ḡadrdür ḡonce dehânında
4. Hevâ sebze zebânın tîz eger kılsa yêridür kim
Şenâ-yı ḡân-ı ḡayr-encâmdur sebze zebânında
- 5.¹⁰ Kadeḥ dutmaḡdan ikrâh étmezem tâ kim eşitdüm men
Seḡer bülbül dilinde gül ḡatında sebze yanında
6. Açıldı ḡonce tûmârı vü ma'lûm oldu maẓmûnı
Budur kim fevt kılmañ mevsim-i gül câm-ı gül-günü

2 || III || 3^a vaşlın: vaşlı KN, B, TT, BN, S₅.

2 || III || 3^b Ḥalîlu'llâha: Ḥalîlu'llâh V, TT, S₃.

2 || III || 4^a cihânda dün: cihândan dün KN, S₁, TT, B, A₃, S₃, İÜ, S₅, S₆, S₁₁ cihândadır V || ḡâtır idüm: ḡâtırım bir V.

2 || III || 5^b kılmañ: kılma V, S₃, İÜ.

4 Bu bent B ve T₂'de yoktur.

2 || IV || 1^b dehrûñ: devrûñ T₁, TN || ḡuşşa-yı: ḡuşşa vü A₁, M, K, T₁, V, S₉, [G] || sûd u: sûd V.

2 || IV || 2^a kâmârî: kâmâr A₁, V.

7 Bu beyitte atıf yapılan ayet: *Kur'an* 20 Tahâ 76.

2 || IV || 3^a 'ayb: küfr T₁, TN || olmaz: érmez A₂, K érmez S₁, M, S₉.

2 || IV || 3^b ḡân-ı: ḡân u KN || ḡâkân-ḡadrdür: ḡâkân ḡadridür A₁ ḡâkân medḥidür V bin hakan-durur [G].

2 || IV || 4^a tîz: ter TT || eger: ger S₁.

2 || IV || 4^b zebânında: zamânında İÜ.

10 Bu beyit A₂, K ve S₁'de yoktur.

2 || IV || 5^a dutmaḡdan: tûtaḡdan A₃ dutmaḡdan TT || tâ kim: nâ-geh A₃, T₁.

2 || IV || 5^b dilinde: elinde T₁, A₃, S₃, V, İÜ, S₉ || sebze: ḡonce A₁, KN, TT, S₃, İÜ, S₆, S₁₀, S₁₁, [G].

2 || IV || 6^b kılmañ: kılma V, S₃, İÜ.

V¹

1. Getür sâkî kıadeh kim bâğ u şahrâ lâlezâr oldu
‘Aceb faşl u huceste mevsim ü hoş rûzgâr oldu
2. Şükûfe bergi toprağ üzre sîmîn hıştlardur kim
Esâs-ı ‘ayş-ı hâlk ol hıştlardan üstüvâr oldu
3. Ciger kanı gibi gêtmişdi gözden tâze gül şekli
Yine dâğ-ı dil-i ehl-i vefâ tek âşkâr oldu
4. Çıhardı sebze vü gül hâkdan çoğ la’l ü firûze
Velî yüz şükr kim hân hâk-i pâyına nişâr oldu
5. Fuzûlî ger hazân vakti olurduñ muttakî hâlâ
Mey iç kim mevsim-i gül geldi eyyâm-ı bahâr oldu
6. Açıldı gence tûmârı vü ma’lûm oldu mazmûnı
Budur kim fevt kıılmañ mevsim-i gül câm-ı gül-günü

1 Bu bent T₂’de yoktur.

2 || V || 1^b faşl u: faşl-ı A₁, KN, TT, B, A₃, V, M, S₇, S₁₀, TZ, [TD, G] || mevsim ü: mevsim-i A₃, KN, V, M, T₁, S₇, S₉, [TD, G].

2 || V || 2^a bergi: berg M || toprağ: toprağ A₂, A₃ torpağ M torpağ K torpağ S₃, İÜ tofrağ V toprağı S₁ || sîmîn: zerrîn S₃, İÜ.

2 || V || 2^b ‘ayş-ı: ‘ayş u TT || hâlk: bezm T || hıştlardan: hışt birlen A₂ hışt birle V, B || üstüvâr: bî-karâr A₃, T₁.

2 || V || 3^a kanı gibi: kan kimi A₁ kanı kimi KN, [T, TD] || gül: dür V || şekli: hâlâ M.

2 || V || 3^b yine: günün TT.

2 || V || 4^a sebze vü: sebze-yi B, [G] hâkdan TT || gül hâkdan: sebzeler TT || çoğ: çün S₃, İÜ || la’l ü: la’l T₁, S₁, V, S₅, S₁₀.

2 || V || 4^b kim: bu kim S₅ || hân: cân V - S₅.

2 || V || 5^a hazân: hazânî V || vakti: vakt V vaktinde A₁, KN, S₁₀, [T, TD, D] faşl [G] || olurduñ: olduñ A₁, KN, S₁₀ [T, TD, D] irerdüñ A₃, M, K, T₁, S₁, S₃, İÜ, S₇, S₉, TZ gezerdüñ TN.

2 || V || 5^b bahâr: nev-bahâr V.

2 || V || 6^b kıılmañ: kıılma S₃, İÜ.

3.

MÜSEDDDES

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1.² Menem ki kıâfile-sâlâr-ı kârvân-ı ğamem
 Müsâfir-i reh-i şahrâ-yı miḥnet ü elemem
 Hâķır baḥma maña kimseden şaġınma kemem
 Faķır-i pâdişeh-âsâ gedâ-yı muḥteşemem
 Sirişķ taḥt-ı revândur maña vü âh 'alem
 Cefâ vü cevır mülâzım belâ vü derd ḥaşem
- 2.⁴ Nê milk ü mâl maña çarḥ vërse memnûnam
 Nê milk ü mâlden âvâre kılsa maḥzûnam
 Egerçi müflis ü pest ü muḥaķķar u dûnam
 Dem-â-dem eyle ḥayâl eylerem ki Kıârûnam
 Gönülde naķd-i vefâ genci lîķ pinhânî
 Gözüm ḥızâne-yi la'l ü güher velî fânî

3 A₁ 81^a, İÜ 78^b, B 116, A₂ 83^a, A₃ 90^b, KN 87^b, M 89^a, K 75^b, T₁ 167^a, P 280^b, S₁ 202^b, T₂ 89^b, V 78^a, TT 76^b, S₃ 86^b, BN 76^a-BN 75^a, TN 109^b, S₄ 113^b, S₅ 81^b, S₆ 77^a, S₇ 82^b, S₈ 72^a, S₁₀ 91^a, S₁₁ 108^b, TZ 90^b.

2 Bu bent T₂'de yoktur.

3 || 1^a kıâfile: ğâfile S₁, V || kârvân-ı: kârbân-ı A₂, A₃, B, [G, TD, D] miḥnet ü M, K || ğamem: sitemem M, K.

3 || 1^b şahrâ-yı: şahrâ vü V, T₁ || miḥnet ü elemem: miḥnet ü sitemem A₂, A₃, B, T₁, S₁, TN, S₈ ğuşşa vü elemem V, K.

3 || 1^c maña: buna İÜ || kimseden şaġınma: şanma kimseden ki T₁.

3 || 1^d pâdişeh: pâdişâh A₁.

3 || 1^e revândur: revân bes A₂, A₃, M, K, S₁, T₁, S₃, İÜ, TN, S₇, S₈, TZ || maña: ki S₁ || vü: bu B.

3 || 1^f derd: derd ü S₁, TT, V derddür ü İÜ || cefâ vü cevır mülâzım belâ vü derd ḥaşem: belâ vü derd mülâzım cefâ vü cevır ḥaşem [G].

4 Bu bent T₂'de yoktur.

3 || 2^a milk ü: milk V, S₈, S₁₀ || çarḥ vërse: vërse çarḥ A₁, A₃, KN, S₄, S₆, S₁₁, [T, G, TD].

3 || 2^b milk ü: milk V.

3 || 2^c müflis ü: müflis-i KN, S₈, S₁₀, S₁₁, [D] || muḥaķķar u: muḥaķķar-ı V, S₈, S₁₁, [D].

3 || 2^d ḥayâl: kıyâs A₂.

3 || 2^e gönülde: gönül K.

3 || 2^f la'l ü: genc ü A₂ genc V.

- 3.¹ Hâyât şarf édüben derd kılmışam hâşıl
 Sirişk-i al u ruh-ı zerd kılmışam hâşıl
 Zâmîr gözgüsine gerd kılmışam hâşıl
 Tabî'at-ı seg-i şeb-gerd kılmışam hâşıl
 İşüm kara gece tâ şubh nâle vü feryâd
 Nê vêrseler aña şâkir nê dêseler aña şâd
4. Sirişk-rîz gül-endâmlar hevâsı ile
 Şikeste-hâl siyeh zülfler belâsı ile
 Zamâne içre ğam-ı 'ışk mâ-cerâsı ile
 Hemîşe maşlahatum özgeler rızâsı ile
 Nê devr-i gerdiş-i gerdün menüm murâdum ile
 Nê ğâyet-i emelüm hüs-n-i i'tikâdum ile
5. Hâsüd şüret-i ahvâlûme nazar kılmaz
 Cefâ kıılır men-i bî-çâreye hâzer kılmaz
 Şanur ki nâle-yi zârum aña eşer kılmaz
 Anı mürûr ile 'âlemde derbeder kılmaz
 Zamâne içre mücerrebdür intikâm-ı zamân
 Hemîşe yahşıya yahşı vêrür yamana yaman

1 Bu bendin 2 ve 3. mısraları A₁'de yoktur.

3 || 3^a hâyât: hayal [G] || édüben: édüben V.

3 || 3^b âl u: âl KN, V.

3 || 3^c zâmîr: marîz S₁.

3 || 3^e nâle vü: nâle A₁.

3 || 3^f vêrseler: dêseler TT, S₄, S₆, S₁₁, [T] || aña: oña S₃, İÜ, A₁, KN, T₂ || dêseler: kılsalar TT, A₁, KN, V, S₄, S₅, S₆, S₁₁, [T, TD, D] || aña: oña S₃, İÜ, A₁.

3 || 4^a ile: ilen A₂, A₃, T₁, T₂.

3 || 4^b belâsı: cefâsı A₂, A₃, M, K, T₁, S₁, S₃, İÜ, S₇ || ile: ilen A₂, A₃, T₁, T₂.

3 || 4^c 'ışk: şerh V || ile: ilen A₂, A₃, T₁, T₂.

3 || 4^d ile: ilen A₂, A₃, T₁, T₂.

3 || 4^e devr-i gerdiş-i gerdün: devr-i gerdiş-i devrân KN devr-i gerdiş-i T₁ gerdiş-i felek-i dün TT || ile: ilen A₂, A₃, M, K, T₁, S₁, T₂, V, S₃, İÜ, TZ.

3 || 4^f ile: ilen A₂, A₃, M, K, T₁, S₁, T₂, V, S₃, İÜ, TZ.

3 || 5^a ahvâlûme: ikbâlûme V, T₂.

3 || 5^b bî-çâreye: bî-çâreden T₁ || hâzer: nâzar V, B vefâ A₂.

3 || 5^c şanur: şalır S₁ || nâle vü: nâle vü S₁₀, [TD, D] || zârum: âhum S₁₀ || aña: oña S₃, İÜ, A₁, KN, [G].

3 || 5^d anı: onı KN, T₂ || 'âlemde: 'âlem B || 4. mısra: meger ki âh-ı şehir onı derbeder kılmaz A₁.

3 || 5^f hemîşe: zamâne B || yahşı vêrür: yahşı-durur T₁, K, TZ yahşıdur S₁ yahşı gelür A₁, S₄, S₆, [G] yahşı kıılır TT yahşıdur ü T₂.

6. Hoşem ki hâme-yi taḫdîr-i İzid-i müte‘âl
 Vücûd levhine taṣvîr edende şüret-i hâl
 Raḫam kılan eger idbârdur v’eger iḫbâl
 Olur taḡayyür aña ḡayrdan bir emr-i muḫâl
 Sa‘âdet-i ezeli ḫâbil-i zevâl olmaz
 Güneş yer üstine hem düşse pây-mâl olmaz
7. ‘Azîz-i Haḫ ḫased-i düşmen ile olmaz ḫ’âr
 Ḥasûd ḫîlesi iḫbâli eylemez idbâr
 Egerçi gül-büne gâhî ḫazândan âfet var
 Tedârik eyler aña ‘âkıbet nesîm-i bahâr
 Ğaraḫ ki her kim ezelden olursa devletmend
 Muḫâldür yête âşâr-ı devletine gezend
8. Egerçi bir nece gün iḫtizâ-yı ‘âlem-i dün
 Cihânda eyledi iḫbâl râyetini nigûn
 Zamâne şüret-i aḫvâlüm êtdi diğerk-gûn
 Vefâ ḫaṭına ḫalem çekdi çarḫ-ı bûḫalemûn
 Bugûn zâmâne ol aḫvâlden peşimândur
 Egerçi kâfir idi ḫalîyâ müselmândur
-
- 3 || 6^a hâme-yi: nâme-yi S₁.
 3 || 6^b şüret-i: naḫş-ı M.
 3 || 6^c idbârdur: idbâr-durur A₃ || v’eger: eger A₁, KN, TT, TN, S₄, S₁₀, S₁₁, TZ, [G] ve ger [TD].
 3 || 6^d olur: bolur T₂ || aña: oña S₃, İÜ o A₁, KN, || bir: her A₁, KN.,
 3 || 6^e ezeli: ebedî V.
 3 || 6^f üstine hem: üstine V üstine ger S₄.
 3 || 7^a haḫ: ten A₂ || ile: ilen TT.
 3 || 7^b iḫbâli: iḫbâl KN, V, S₄.
 3 || 7^c gül-büne: bülbüle A₁, KN, S₄, S₅, S₆, [G] gülşene A₃, S₁₁ || gâhî: gâh S₃, TT, TN, S₄, S₅, S₆, S₁₁ || ḫazândan: ḫazânda A₁, KN, S₄, S₅, S₆, S₈, S₁₁, [T, G].
 3 || 7^d aña: oña A₁, KN o İÜ || ‘âkıbet: ‘âfiyet [T].
 3 || 7^e her kim: her ki S₁ kim ki A₃ || ezelden olursa: olursa ezelde A₂, T₂.
 3 || 8^a iḫtizâ-yı: âftâb-ı İÜ, B, A₂, A₃, M, K, T₁, P, S₁, T₂, V, S₃, TN, S₇, S₈, TZ || dün: gün S₃, İÜ
 3 || 8^c aḫvâlüm: aḫvâlin A₁, KN, TT, V, S₅, S₆, S₁₁, TZ, [G] aḫvâli A₂ iḫbâlüm T₂ aḫvâl S₄ || êtdi: etti T₂.
 3 || 8^e bugûn: kûnûn A₁, KN, TT, V, S₄, S₅, S₆, S₁₀, S₁₁, [T, G, TD].

9. Fuzûlî eyledüğün ‘ahdüñe vefâ kılgıl
 Yeter şikâyet édüp şerh-i mâ-cerâ kılgıl
 Vücûduñı hedef-i nâvek-i belâ kılgıl
 Kâmu cefâlara şabr eyleyüp du‘â kılgıl
 Kim ola düst rızâsı hemîn saña hâşıl
 Rızâ-yı düstdur aşl-ı temettu‘ ey ğâfil

3 || 9^a kılgıl: kılgıl A₁, KN, T₂, V, TT, S₄, S₅.

3 || 9^b kılgıl: kılgıl A₁, KN, TT, T₂, V, S₄, S₅.

3 || 9^c belâ: cefâ A₂ || kılgıl: kılgıl A₁, KN, T₂, V, TT, S₄, S₅.

3 || 9^d kâmu: ğam u S₃, İÜ || cefâlara: belâlara S₃, T₂, İÜ, TZ || eyleyüp: eyle S₄ || kılgıl: kılgıl A₁, KN, TT, T₂, V, S₄, S₅.

3 || 9^e ola: olsa V.

3 || 9^f aşl-ı: ancak A₁, KN, TT, V, S₄, S₅, S₆, S₁₀, S₁₁ ehl-i S₇ || ey ğâfil: ğâfil A₁ ‘âkil KN, V, TT, S₅, S₆ vâşıl S₁₁.

4.

MÜSEDDDES

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

1. Dün sâye şaldı başuma bir serv-i ser-bülend
Kim kıaddi dil-rubâ idi reftârı dil-pesend
Güftâre geldi nâ-geh açup la'l-i nûş-ıand
Bir piste gördüm anda töker rîze rîze kıand
Şordum meger bu dürc-i dehendür dëdüm dëdi
Yoh yoh devâ-yı derd-i nihânuñ-durur senüñ
2. Egmiş hilâli üstine kıarf-ı külâhını
Çoh dil-şikestenüñ göge yetürmiş âhını
Zülfin dağıtdı gizledi ebr içre mâhını
Gördüm yüzinde halka-yı zülf-i siyâhını
Ol pîç ü tâbı çoh nè resendür dëdüm dëdi
Devr-i ruhumda rîşte-yi cânuñ-durur senüñ
- 3.⁴ Vërmış fûrûğ şem'î ruhı gün çirâğına
Şalmış şikest serv-i kıadi gül budâğına
Dün serv tek başanda kıadem göz bulağına
Bir nèce kıardan elem ërmış ayağına
Gül bergine batan nè tikendür dëdüm dëdi
Müjgân-ı çeşm-i eşk-feşânuñ-durur senüñ

4 İÜ 80^a, B 120, A₂ 80^b, A₃ 92^a, M 92^a, K 78^a, T₁ 168^b, P 281^b, S₁ 203^b, T₂ 91^b, S₂ 64^a, V 80^a, TT 77^a, S₃ 87^b, TN 111^a, S₆ 76^a, S₇ 83^b, S₈ 73^b, S₁₀ 92^a, S₁₁ 105^b, TZ 93^b.

4 || 1^a şaldı: saldı V, K, T₂ || bir: ol [G].

4 || 1^c nâ-geh: tâ ki V.

4 || 1^d anda: onda T₂, [G] || töker: döker K, B.

4 || 1^e şordum: sordum S₁, V, S₃, İÜ || dehendür: dehândur S₃ || dëdüm: senüñ S₃ || dëdi: dëdüñ T₁.

4 || 1^f nihânuñ-durur: nihân-durur V nihândur S₃.

4 || 2^a egmiş: ögmiş K || hilâli: hilâl S₁, V || üstine: üzre çü A₃, S₃, TT, İÜ, S₇ || kıarf-ı: kıurfa K.

4 || 2^b şikestenüñ: şikeste tek İÜ || yetürmiş: yetgürmiş İÜ.

4 || 2^c dağıtdı: kıağıtdı A₃ || gizledi: gözledi T₂.

4 || 2^d halka-yı: dâne-yi V, S₃, TT, S₇ || zülf-i: kıâl-i V, S₃, İÜ, S₇.

4 || 2^e ol: şol [G].

4 || 2^f ruhumda: ruhunda [G] || cânuñ-durur: cânuñdadur V.

4 Bu bent S₂'de yoktur.

4 || 3^a ruhi: ruh-ıT₁, S₃, İÜ ruh u V.

4 || 3^b şalmış: salmış V, B || kıadi: kıad-i T₁, S₃, İÜ kıad u V.

4 || 3^c başanda: basanda T₁, TT, K, V, T₂.

4 || 3^e tikendür: dikendür K, B.

4 || 3^f feşânuñ-durur: feşânuñdur V, T₂.

- 4.¹ Seyr ile şaldı bāğa güz̄er ol semen-‘izār
 Envā^c-ı zib ü zinet ile faşl-ı nev-bahār
 Açmış gül üzre sünbül-i gīsū-yı müşg-bār
 Yaħmış laṭif ayağına gül-berg tek nigār
 Nesrīne reng-i lāle nédendür dédüm dēdi
 Ğamzem ħadengi tökdügi ħanuñ-durur senüñ
- 5.³ Düşmiş ‘ızārı üzre mu‘anber selāsili
 Āşüfte-ħāl édüp nēce bī-şabr u bī-dili
 ‘Aqlumnı vālih eyledi şekl ü şemāyili
 Göz gördi ħāmetin dil ü cān oldı māyili
 Veh bu nē ṭurfe serv-i ħemendür dédüm dēdi
 Manzūr-ı dīde-yi nigerānuñ-durur senüñ
- 6.⁵ Seyl-i sirişküñ oldı revān ħāk-i kūyına
 Cān vālih oldı la^l-i leb ü güft ü gūyına
 Dil düşdi dām-ı silsile-yi müşk-būyına
 Ol laħza kim şataşdı gözüm zülf ü rüyına
 ‘Aķreb meh-i münire vaṭandur dédüm dēdi
 Vehm eyle kim ħaṭarlu kırānuñ-durur senüñ

1 Bu bent A₃ ve S₂'de yoktur.

4 || 4^a şaldı bāğa: bāğa şaldı TT çıkdı gülşene T₂ || güz̄er ol semen: güz̄ār ol semen A₂, TT, B, V, S₃, S₆, S₁₁ güz̄er ol simin T₁ ol serv-i gül T₂.

4 || 4^b zib ü: zib S₁ || ile: ilen T₁.

4 || 4^c açmış: tökmiş S₁, TT, S₃, İÜ, S₈, S₁₀, [G, TD, D] || sünbül-i: sünbülü [G].

4 || 4^d yaħmış: étmiş S₃ yıgmış T₂.

4 || 4^f ğamzem: ğamzeñ T₁, K, V || tökdügi: dökdügi K, B || ħanuñ-durur: ħanuñdur T₂.

3 Bu bent TT'de yoktur.

4 || 5^a üzre: üste [T].

4 || 5^c ‘aqlumnı: ‘aqlumı V, T₂, M, [G].

4 || 5^d ħāmetin: ħāmetün S₁, T₂.

4 || 5^e ṭurfe serv-i: ṭurfe serv ü M serv-i ṭurfe-yi A₃ ṭurfe V.

5 Bu bent M'de yoktur.

4 || 6^a sirişküñ: sirişk K.

4 || 6^b la^l-i: la^l ü K, TT, S₁ || leb ü: leb-i A₃, T₁ || güft ü: güft T₁ || 2. mısra: göz baħakaldı zülf ü ħadd u rüy-ı müyina V.

4 || 6^d şataşdı: sataşdı V || zülf ü: zülf T₁ || 4. mısra: aldandı tıfı tek dil anuñ reng ü būyına S₁, A₃, S₃, İÜ, S₇.

4 || 6^f vehm eyle kim ħaṭarlu: vehm eyle kim ħaṭar bu T₁, T₂, A₃, TN éy çok ħaṭalu kendü B feh̄m eyle kim ħaṭarlu S₆ || 6. mısra: ārāyış-i riyāz-i revānuñ-durur senüñ A₂, S₉, TZ.

- 7.¹ Dün şubh-dem ki lāle vü nesrîn şalup niķāb
 Gül çihresinden aldı şabā perde-yi hicāb
 Gülzāra çıhdı seyr ile ol reşk-i āftāb
 Şebnem nişārın etdi yüküş lü'lü'-yi hoş-āb
 Bunlar nêdür nê dürr-i 'Adendür dëdüm dëdi
 Epsem Fuzûlî eşk-i revānuñ-durur senüñ

1 Bu bent S₂'de yoktur.

4 || 7^a lāle vü: lāle V.

4 || 7^b aldı: açdı TT.

4 || 7^c çıhdı: girdi TT || ile: ilen M, K için A₂ || reşk-i: mäh-ı V.

4 || 7^d nişārın: nişārı T₁, S₁ nişār A₃, S₇, S₁₀ || yüküş: üküş A₃, S₇ güneş M, K, S₁, T₁, S₃, İÜ, TN, S₈, S₉, S₁₀ yöğüş [G].

4 || 7^e bunlar nêdür: bunlar TT lü'lü' midür S₁, S₃, A₃, İÜ, S₇, S₁₀ bunlar ne dür [T] || nê: ya S₁, S₃, İÜ.

4 || 7^f epsem: öpsem S₃.

5.

TAHMÎS

Fa'îlâtün Fa'îlâtün Fa'îlâtün Fa'îlün

1. Tâ cünün rahtın gëyüp dutdum fenâ milkin vağan
Ehl-i tecrîdem kabûl êtmen kabâ vü pîrehen
Her kabâ vü pîrehen gëysem mişâl-i ğonce men
Ger senüñ-çün kılmamam çâk ey büt-i nâzûk beden
Gürüm olsun ol kabâ egnümde pîrâhen kefen
2. Gerçi sevdâ-yı ser-i zülfüñdenem zâr ü zelîl
Geçmen ol sevdâdan olduċça maña 'ömr-i tavîl
Şanma terk edem bu sevdânı ger olsam men kıtîl
Çıhmaya sevdâ-yı zülfüñ başdan ey meh ger yüz ıl
Üstüñ 'ân-ı kellem içre dutsa 'akrebler vağan
3. Gâlib oldı şubh-dem şevk-ı gül-i rüyuñ maña
Seyr-i bağ êtdüm ki bü-yı gül vëre teskîn aña
Gül görüp yâduñla dürr-i eşk saçdum her yaña
Düşdi şebnem bâğa gir tâ gül nişâr êtsün saña
Sebzenüñ her bergine bir dür ki tapşurmuş çemen

5 A₁ 79^b, İÜ 81^a, B 121, A₂ 81^b, A₃ 93^a, KN 86^a, M 93^a, K 79^a, T₁ 169^b, P 282^a, S₁ 204^b, T₂ 92^b, S₂ 65^a, TT 78^a, S₃ 88^b, BN 73^b, TN 113^a, S₅ 80^b, S₆ 78^a, S₈ 74^a, S₁₀ 92^b, S₁₁ 107^a, TZ 94^a.

5 || 1^a cünün: cihân T₁, BN || rahtın: - S₃ || dutdum: ıutdum A₃, S₁, B, S₂ kıldum T₂ || milkin: küyün T₂ || gëyüp: görüp [G] || vağan: veċen [TD].

5 || 1^b êtmen: êtmem T₂.

5 || 1^c mişâl-i: besân-ı A₂, T₂.

5 || 1^d ger: kim S₂ || kılmamam: kılmışam A₂, T₁ kılmama A₃ || büt-i: gül-i T₂, S₂ || nâzûk: sîmîn T₁.

5 || 1^e gürüm: gorum [T] görem [G] || ol: bu A₁, KN, A₂, TT, B, BN, S₅, [T] şol S₁.

5 || 2^a ser: - S₃ || zülfüñdenem: zülfündeem KN, A₃, T₁, TT, S₂, S₃, İÜ, A₁, T₂, BN, TN, S₅, S₆, S₈, S₁₁, TZ, [G] zülfündeem S₁₀.

5 || 2^b geçmen: geçmez S₂ || maña: saña S₁ || 'ömr-i: hicrân-ı T₂.

5 || 2^c sevdânı: sevdâyı S₃, B, S₂, S₆, TZ || ger olsam: olursam A₃, M, K, T₁, T₂, S₂, TN, S₈, S₉, [G] olsam S₁ || men: hem S₂, B, S₁, S₃, İÜ ger A₃, S₈.

5 || 2^d çıhmaya: çıkmama S₅ || meh ger yüz ıl: mah yüz yıl [G].

5 || 2^e dutsa: ıutsa A₃, B, S₂.

5 || 3^a oldı: olmuş S₅, [G].

5 || 3^b bü-yı gül vëre: vëre bü-yı gül A₁, S₁ || teskîn: müşkîn S₉ || aña: maña A₁, İÜ, B, A₂, A₃, KN, M, T₁, S₁, T₂, S₂, S₃, TN, S₅, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁ ona [G].

5 || 3^c saçdum: saçdum A₃, S₂, K, M, S₃ || her yaña: meh baña T₁.

5 || 3^d saña: baña T₁.

5 || 3^e sebzenüñ: sebz tek [G] || bir: her A₁ || dür: gül A₂, TT || tapşurmuş: dapşurmuş K.

4. Dêr idüm êy dil getürme hîç derd ehline şek
 Tâ seni hem şalmasun bir derde devrân-ı felek
 Almaduñ pend imdi ‘âşıkşan işüñ âh eylemek
Êy gönül ‘ışk ehline her şeb gülerdüñ şem’ tek
Men dëmez miydüm ki tañla ağlayasıdur gülen
5. H’âh sincâb eylesün ferşin Fuzûlî h’âh küñ
 Hecr ara muñlak yuñu görmez göz eglenmez gönül
 Yârsuz ‘ışk ehlinüñ dinlenmegi mümkün degül
Nëce dinlensün Hâbîbî sensüz êy endâmı gül
Kim batar cismine tende her tüg olmuş bir tiken

5 || 4^a dil: gül A₂, TT, M, S₁₀, S₁₁.

5 || 4^b şalmasun: salmasun T₂, S₅ şalmayup T₁, A₃ salmaya [G] || bir: bu T₁ yüz T₂ bi [G].

5 || 4^c almaduñ: almadın T₁ || imdi: uyduñ S₂ || ‘âşıkşan: ‘âşıkşan T₁, TT.

5 || 4^d şeb: tün S₁ dün A₃, S₃, İÜ dem A₁, T₂, S₁₀, [G].

5 || 4^e tañla: dañla KN, S₃, TT, S₁, T₂, İÜ, BN, S₅, S₆ âhir M, K, S₂, S₉, TZ yarın A₂ ferdâ A₃, T₁, TN,
 S₈ bir gün A₁, S₁₀, S₁₁ || ağlayasıdur: ağlasıdur S₁ || dëmez miydüm: dëmezdüm mi [TD, D].

5 || 5^a eylesün: eylesün A₁ || ferşin: ferşi KN, S₃, TT, T₁, A₁ ferş İÜ, T₁, BN, S₉, S₁₁ || küñ: gül [G].

5 || 5^b ara: êrür S₅ || göz: - T₁.

5 || 5^c ehlinüñ: ehline T₂ || dinlenmegi: dinlenmegi S₁, TT, B, A₁ eglenmegi A₂, A₃, M, T₁, S₂, S₈, S₁₁.

5 || 5^e kim: çün S₁, S₃, İÜ || cismine: cânına A₁ || tende: sensüz T₂ || tüg: düğ B || tiken: diken S₂.

6.

MUHAMMES

Fa'îlâtün Fa'îlâtün Fa'îlâtün Fa'îlün

1. Ten bozıldı eşk-i çeşm-i hûn-feşânumdan menüm
Köydi cân gönlümdeki süz-ı nihânumdan menüm
Tâ eşer var cism ü cân-ı nâtüvânumdan menüm
Gam kem etmez göz ü gönlüm cism ü cânımdan menüm
Bu başımdan şavılup ol gêtse yanımdan menüm
2. Meyl-i vaşl egmiş kadümni çeng-i bezm-i yâr tek
Reglerüm sızlar el ursam çeng üzre târ tek
Çeng nè mümkün kim êde zârlıg men zâr tek
Bes ki memlûyam hevâ-yı 'ışka mûsikâr tek
Bîñ fiğan her dem çıhar her üstülh^vânımdan menüm⁴
3. 'Âlemi dutdı sirişküm kıanı dutmazsan haber
Şaldı yaşum rahñeler yollara kılmazsan nazar
Kıan yaşumdan sarı kim dutmuş yoluñ kııl bir güzêr
Meyl kııl menden yaña senden bu istiğnâ yêter
Kıanlu isem dâhı gel geç şimdi kıanımdan menüm

6 A₁ 80^a, İÜ 81^b, B 122, A₂ 82^a, A₃ 93^b, KN 86^b, M 93^b, K 79^b, T₁ 170^a, P 282^b, S₁ 205^a, T₂ 93^a, V 81^a, TT 79^a, S₃ 89^b, BN 74^a, TN 114^a, S₅ 81^a, S₆ 78^b, S₇ 84^b, S₈ 74^b, S₁₁ 107^b, TZ 95^a.

6 || 1^a eşk-i çeşm: çeşm-i eşk B || hûn: dür A₁.

6 || 1^b köydi: yandı M, K, S₁, S₃, V, İÜ, S₈, S₉, S₁₁ küydi [T] göydü [G].

6 || 1^c var: - V || cism ü: cism A₂, M.

6 || 1^d etmez: olmaz A₂, T₂ || göz ü: göz KN || gönlüm: gönlül ü TT || cism ü: cism K.

6 || 1^e şavılup: savılup KN, V, T₂.

6 || 2^a vaşl: bezm A₁, A₂, KN, TT, T₂, BN, S₅, S₆, S₁₁, TZ, [G] || egmiş: etmiş A₁, A₂, TT, T₂, BN, S₅, S₆, S₈, S₁₁, TZ, [G] || yâr: târ A₁, KN, V, B, S₉.

6 || 2^c çeng: çeng ü S₃, TT, K, A₂, A₃, TN, S₈, S₉, TZ, [G] || nè: ney [G] || mümkün kim: mümkün ki T₂, A₁, TZ mümkün değil A₂ mümkün mi A₃ || zârlıg: zârlıq A₁, KN, V, M yârlıg [G].

6 || 2^e biñ: miñ A₁, KN, || her: bir [G].

4 Bu mısra S₅'te yoktur.

6 || 3^a dutdı: tıtdı A₃, B || kıanı: kıatı V kıanı A₂ hiç T₂ || dutmazsan: tıtmazsan A₃, B dutman sen S₁ devâsın T₁ dutmaz mı S₅ duymazsan [T, TD].

6 || 3^b şaldı: aldı V, S₅ || yaşum: başum A₁, KN, V || rahñeler: rahñesin B, M, K, S₁, T₁, V, TN, S₈, S₉, TZ || yollara: odlara A₃, B, M, K, S₁, T₁, V, S₃, İÜ, TN, S₇, S₈, S₉, TZ otlara T₂ || kılmazsan: şalmazsan A₂, A₁, TT, [G] || nazar: haber S₃.

6 || 3^c yaşumdan: yaşumdı K || sarı kim: sarı kim M sarı kim V şaru kim A₂ nâ-geh B || dutmuş: tıtmış A₃, B || yoluñ: yolum [G] || kııl bir güzêr: kılgıl sefer A₁.

6 || 3^d kııl menden: kılmazsan A₂ kııl her dem T₁, KN, A₁, TN, S₈ kııl bir dem TT, T₂, BN, S₆, S₁₁, [T, G, TD] kııl servüm S₅ kııl bizden TZ || yaña: maña A₂, T₁, TT, T₂, A₁, BN, TN, S₅, S₆, S₈, S₁₁, [T, G, TD] saña KN, S₆ || senden: sizden V, M, K her dem A₁, TT, B, S₁₁, [G] bir dem S₅ servüm BN, [T, TD, D] êy serv TZ – S₆ || bu: - TZ || yêter: her dem yêter S₆.

- 4.¹ Göz evi tek oldu eşkümden çoḡ evler ġark-ı âb
 Öz evi tek kıldı çoḡ ev merdüm-i çeşmüm harâb
 ‘Âlemi seyl-âba vërdüm ey cemâli âftâb
 Görinür merdüm gözine seyl ilen kıpmış habâb
 Suyu her ev kim gëder eşk-i revânumdan menüm
5. Ey ḡayâlün ḡalveti naḡd-i revânum maḡzeni
 Gözyaşı olur revân her geh ḡayâl êtsem seni
 Luṭf umup senden ser-i küyuñda dutdum meskeni
 Gel gözüm nûrî Fuzûlî tek çoḡ aḡlatma meni
 İncimez mi ḡaṭıruñ âh u fiḡanumdan menüm

1 Bu bent T₂'de yoktur.

6 || 4^a çoḡ: çoḡ A₃.

6 || 4^b öz: göz A₁, KN, A₃, B, T₁, TT, TN, S₅, S₆, S₇, S₁₁, [G] çoḡ A₂ || evi tek: suyundan A₂ || çeşmüm: çeşm K.

6 || 4^c ‘âlemi: ‘âlemdi K || vërdüm: vërdi T₁, S₁.

6 || 4^d merdüm: her dem A₃, B, V, TT, S₅, S₆ - A₁, KN || gözine: gözine her dem A₁, KN || ilen: ile V, TT, S₃, İÜ.

6 || 4^e suya: şuya S₁, A₃, S₃ || gëder: gëde S₁ || eşk-i: reşk-i V || revânumdan: revânumdur A₁, KN,.

6 || 5^a ḡayâlün: ḡayâlin S₁ ḡayâlüm M, T₁ ḡayâl-i A₃, T₂ || ḡalveti: ḡalvetüm A₃, T₂ || naḡd-i: eşk-i M, K.

6 || 5^b gözyaşı: gözyaşum A₁, [G] kıan yaşın TT || geh: dem S₃, A₁, İÜ, KN, S₁₁, [T, TD, D] || ḡayâl: revân V.

6 || 5^c ser-i: ne T₁ || dutdum: tıtdum A₃ êtdüm B dutam S₅.

6 || 5^d gözüm: gözi A₂ || Fuzûlî tek: Fuzûlîni T₂ Fuzûlî'nün A₂.

6 || 5^e ḡaṭıruñ: ḡaṭırum T₂ || âh u: âh S₁, S₈ bunca A₂ munca A₁, KN, TT, BN, S₅, S₆, S₁₁, [T, G, TD].

7.

MUHAMMES

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Vây yüz biñ vâi kim dil-dârdan ayrılmışam
Fitne-çeşm-i sâhîr-i hûn-h'ârdan ayrılmışam
Bülbül-i şürîdeem gülzârdan ayrılmışam
Kimse bilmez kim nê nisbet yârdan ayrılmışam
Bir qadi şimşâd u gül-ruhsârdan ayrılmışam
- 2.³ Qaddi tûbâ la'li firdevsün şarâb-ı Kevşeri
Hulq u hûyî çün melek sîretde⁵ emşâli perî
Burc-ı eflâkûn sa'âdetlü şereflü ahteri
Hüsn-ârâ mecmû'ı hûblaruñ ser-â-ser serveri
Bir qadi şimşâd u gül-ruhsârdan ayrılmışam
- 3.⁶ Düstlar men nâle vü feryâd kılsam 'ayb imes
Çarh-ı bed-mihrûn elinden dâd kılsam 'ayb imes
Gam diyârın dil-ârâ âbâd kılsam 'ayb imes
Bu binâ birle cihânda ad kılsam 'ayb imes
Bir qadi şimşâd u gül-ruhsârdan ayrılmışam

7 İÜ 82^a, B 123, A₂ 84^a, A₃ 94^a, M 94^a, K 80^a, T₁ 171^a, P 282^b, S₁ 205^b, T₂ 93^a, V 81^b, TT 79^b, S₃ 90^a, TN 114^b, S₆ 80^a, S₇ 85^a, S₈ 75^a, S₉ 97^a, S₁₀ 93^a, S₁₁ 110^a, TZ 95^b.

7 || 1^a biñ: min T₂ || kim: - V.

7 || 1^b çeşm-i: çeşm ü A₃, TT, TN, [G, TD, D] çeşmi S₆, S₁₁, TZ || sâhîr-i: sâhîr ü B saçar A₂.

7 || 1^d kim: ki V.

7 || 1^e şimşâd u: şimşâd A₂, B, V, S₃, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ.

3 Bu bent M ve T₂'de yoktur.

7 || 2^a qaddi: qadd T₁, V, TN dutdı S₇ || la'li: la'l A₂, T₁, S₁, V, İÜ, TN, S₇.

7 || 2^b hulq u: hulqı vü V, A₃, B, K, S₃, S₁, İÜ, T₁, TN, S₆, S₇, S₈ hulku [G] || hûyî çün: hûyî A₃, K, S₁, S₃, İÜ, S₆, S₇, S₈, S₁₀ hûyî V, T₁ hûyîdur B, S₉, TZ hûyî kim S₁₁ || sîretde: şüretde S₃, İÜ, S₆, S₇, S₁₀, S₁₁, [T, G, TD] || emşâli: emşâl ü T₁, V emşâl-i K, B, S₁, A₃, S₃, A₂, İÜ, TN, S₆, S₇, S₈, S₉, S₁₁, TZ || çün melek sîretde emşâli perî: hûb hem şüreti mişl-i perî TT.

7 || 2^c eflâkûn: eflâk A₂, K, B, S₉ || sa'âdetlü: sa'âdetde A₂ sa'âdetüñ K, B, S₉.

7 || 2^d hûblaruñ: hûbanuñ A₃, TT.

7 || 2^e şimşâd u: şimşâd A₂, K, S₃, V, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ.

5 Tarlan, Gölpinarlı ve TD'de "suret" tercih edilmiştir. Hem elimizdeki nüshaların işareti hem de "hulk ve huy"un sîret bağlantılı olması bizi "sîret" farkını tercihe yöneltmiştir. Ayrıca "emsali perî" denerek zaten surete gönderme yapılmaktadır. Burada fiziki görünüşün hem meleğe hem de periye benzetilmesi mısranın akışıyla uyumlu değildir. Mısranın ilk kısmında melek sîrete, ikinci kısmında ise peri surete gönderme vardır.

6 Bu bent T₂'de yoktur.

7 || 3^a men: ger S₃ || nâle vü: nâle-yi M, K || imes: imiş V, A₂, B, [T] imen S₃ yok TT.

7 || 3^b imes: imiş A₂, B, V, [T] imen S₃ yok TT.

7 || 3^c imes: imiş A₂, V, B, [T] imen S₃ yok TT.

7 || 3^d birle: birlen K, A₂, S₃, İÜ, [T, TD] || imes: imiş V, B, A₂, [T] imen S₃ yok TT.

7 || 3^e şimşâd u: şimşâd A₂, V, S₃, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁.

- 4.¹ Düşmüşem ğam-ḥâne-yi hicrâne zâr u derdnâk
 Nâhun-ı ḥasret bilen êdûp giribânımı çâk
 Günde yüz kez hecr tiğıylan oluram³ men helâk
 Gerdiş-i devvâr cevrenden men-i dil-ḥaste ḥâk⁴
 Bir ḫadi şimşâd u gül-ruḥsârdan ayrılmışam
- 5.⁵ İştîyâk-ı şevḫden cân u dilüm âlûdedür
 Şâm-ı ğam ferzâne-yi baḫtüm menüm yuḥudadur
 Ağlamaḫdan çeşm ü cism-i derdnâküm sudadur
 Şanma êy hem-dem ki feryâdüm menüm bî-ḥüdedür
 Bir ḫadi şimşâd u gül-ruḥsârdan ayrılmışam

1 T₂'de bu bent yoktur. T, TD ve G'de 4 ve 5. bent yer değiştirmiştir.

7 || 4^a ğam-ḥâne-yi: ḥum-ḥâne-yi B ğam-ḥâne vü T₁ || hicrâne: hicrânda A₂ || zâr u derdnâk: derd ü zârnâk T₁.

7 || 4^b bilen: bile T₁, V, İÜ, TN, S₆, S₇, [G] ile S₃, TT, S₁₁ ilen S₈, S₉ || êdûp: êdûp ki TT || giribânımı: giribânımnı TN, S₆, S₇, [T, TD].

7 || 4^c günde: göz V || hecr tiğıylan: hecr tiğıyla S₁, S₃, İÜ, S₆, S₈, S₁₀, S₁₁, [G] tiğ-ı hecr ile A₃, T₁, TN, S₇ tiğ-ı hecr ilen TT || oluram: olurum İÜ, V, S₆, S₁₀, [T, G, TD] olursam TN.

7 || 4^d devvâr: eflâk S₃ || dil-ḥaste ḥâk: dil-ḥastenâk A₂, A₃, B, M, K, T₁, S₃, V, İÜ, TN, S₆, S₇, S₈, S₁₀, S₁₁, TZ, [G, TD].

7 || 4^e şimşâd u: şimşâd V, S₃, M, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ.

3 "ayrılmışam, düşmüşem" gibi fiillerle birlikte düşünüldüğünde "oluram" daha doğru görünmektedir. "olurdum" farkını tercih ettiğimizde yaşadığı olumsuz hâlin sona erdiğine dair bent içinde bir karine olması gerekir ki buna raslayamıyoruz. "ayrılmışam, düşmüşem" fiilleri de olumsuz hâlin bir noktada başladığını ve hâli hazırda devam ettiğini ifade etmektedir. Bu düşünceler ve ele aldığımız nüshaların genelinin işareti doğrultusunda "oluram" okunuşu tercih edilmiştir.

4 Tarlan, dipnotta bütün nüshalarda "hastenâk" geçmesine rağmen bu şeklin "her vech ile" hatalı olduğunu ifade etmektedir. Dilçin, "hastenâk" kullanımının Farsça dil bilgisi bakımından yanlış olduğunu belirtip metindeki tercih ettiğini ifade etmektedir. Tarlan ve Dilçin'in yaptıkları açıklamalar dikkate alınarak metindeki kullanım tercih edilmiştir.

5 Bu bent İÜ, S₁, T₂, S₃, S₆, S₈ ve S₁₀'da yoktur.

7 || 5^a dilüm: tenüm A₂, T₁, TT, B, TN, S₇, S₁₁ || şevḫden: vaşldan S₁₁, [G, D].

7 || 5^b şâm-ı: şâh-ı TT || ferzâne-yi: ferzânesi TT

7 || 5^c ağlamaḫdan: ağlamaḫdan T₁ || çeşm ü: çeşm T₁, V, TT, TN, S₇, S₁₁, [TD] çeşm-i [T] || derdnâküm: nâtüvânüm A₃, S₁₁, TZ, [G] ḥâksârüm TT || sudadur: şudadur A₃.

7 || 5^d hem-dem: zâhid TT.

7 || 5^e şimşâd u: şimşâd A₂, V, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ.

- 6.¹ Vaşl umup cevri ü cefâsını çekerken cân henüz
 Mihr umup şevkında yanarken dil-i sūzân henüz
 Cism-i ğamnâkümde var iken ğam-ı hicrân henüz
 Yêtmedin pâyâne âh u nâle vü efğan henüz
 Bir kıadi şimşâd u gül-ruhsârdan ayrılmışam
7. Milk-i vaşlı dil-berûn gönlümde ma‘mûr olmadın
 ‘ışk câmından dil ü cân mest ü maḥmûr olmadın
 Derd-i bî-dermân-ı hecrinden tenüm⁴ dūr olmadın
 Hem Fuzûlî ‘ışk u ‘aşıklığı meşhûr olmadın
 Bir kıadi şimşâd u gül-ruhsârdan ayrılmışam

1 Bu bent V’de yoktur.

7 || 6^a çekerken: çekermen T₂.

7 || 6^b umup: açup T₂ – İÜ, S₃ || şevkında: şevkından İÜ, S₃ || dil-i: ol T₁ || sūzân: biryân T₂.

7 || 6^c ğamnâkümde: ğamnâkinde T₂ nemnâkümde A₂ || ğam-ı hicrân: dil-i sūzân T₂.

7 || 6^d yêtmedin: yêtmedi S₃ || nâle vü: nâle-yi K.

7 || 6^e şimşâd u: şimşâd A₂, M, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ.

7 || 7^a vaşlı: vaşl S₃ || dil-berûn: benüm A₂, TT || gönlümde: küyında T₂ gönlünde [G] || olmadın: olmadan [T].

7 || 7^b câmından: câmında T₂ || mest ü: mest A₂, K || olmadın: olmadan [T].

7 || 7^c derd-i bî-dermân-ı: derdümi dermân-ı A₂, S₇ derd çoḡ dermân-ı T₁ derd-i bî-pâyân-ı S₃, İÜ derd-i bî-dermân [G] || hecrinden: hicrândan S₃, T₂, İÜ, TN, S₈, S₁₀, TZ hicrânın S₆ hecrinde A₃ hücûmundan [G] || tenüm: menüm T₁ benüm K, A₃, S₁, S₇, S₉ || dūr: tûr A₃ || olmadın: olmadan [T].

7 || 7^d ‘ışk u: ‘ışk T₁, V || ‘aşıklığı: ‘aşıklığını A₃ ‘aşık nev’i T₁ - T₂ || olmadın: olmadan [T].

7 || 7^e şimşâd u: şimşâd A₂, T₂, V, S₃, S₇, S₈, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ.

4 A₂ ve T₂’de tek nokta kullanıldığından ve B’de kelime açık olarak okunamadığı için bu nüshalarda doğru tespit yapmak zorlaşmaktadır. Ancak A₂ ve T₂’de kelime “menüm” şeklinde yazıldığı için tek nokta tercih edildiği düşünülebilir. B’deki yazım da “menüm” okunuşuna yakın görünmektedir. Bu değerlendirmeler A₂, T₂ ve B nüshalarındaki okunuştan emin olunamadığı için dipnota yansıtılmamıştır.

8.

TAHMÎS¹

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

1. Cândadur şubh-ı ezelden mihr-i ruhsârûn seniñ
 N'ola tâ şâm-ı ebed olsam talebkârûn seniñ
 İmdi cânâ bolmamış men 'aşık-ı zârûn seniñ
Ëy ezeldin tâ ebed könlüm giriftârûn seniñ
Çäre kıl kim boldı cânım asru efgârûn seniñ

1 Bu tahminin kaynağını teşkil eden gazel, Günay Karaağaç tarafından hazırlanan Lutfi *Divânı*'nda [Karaağaç: 1997.] 133. gazel olarak yer almaktadır. Metindeki şekli ile divandaki şekli arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar müstensihlerden kaynaklanabileceği gibi Fuzûlî'nin elindeki nüshadan da kaynaklanabilir. Elimizdeki nüshaların hiçbirinde gazel Lutfi *Divânı*'ndaki gibi aktarılmadığı için farklılığın Fuzûlî'nin elindeki nüshadan kaynaklanması kuvvetle muhtemeldir. Gazel, "Lutfi *Divânı*"nda aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

- 1 iy ezeldin tâ ebed könlüm giriftârûn seniñ
 çäre kıl kim boldı cânım asru efgârûn seniñ
 2 şer' içinde bolsa ger ösrük sözige i'tibâr
 kanıma birgey tanuqluğ ikki 'ayyârûn seniñ
 3 kâsd-i cânım kılşañız min yüz çivürmes-min bigim
 barı körmüş bolğa-min bir lahza didârûn seniñ
 4 çün hayâlî mezhebinde yok-turur resm-i vefâ
 ay könlül ni yerge yitsün nâle-yi zârûn seniñ
 5 her kaçan Lutfini öltürseñ cefâ tığı bile
 anda hem bolğay meniñ rûhum mededkârûn seniñ

8 B 124, A₂ 85^a, A₃ 94^b, M 95^a, K 81^a, T₁ 171^b, P 283^a, S₁ 206^a, T₂ 93^b, S₂ 65^a, V 82^a, TT 78^b, TN 115^b, S₆ 79^a, S₇ 86^a, S₉ 98^a, S₁₁ 111^a, TZ 96^a.

8 || 1^a şubh-ı: mihr K mihrûn S₉ rûz T₂ || ezelden: ezel A₂.

8 || 1^b şâm-ı: şâm u V || olsam: bolsam A₂ bolsa TT || talebkârûn: giriftârûn V.

8 || 1^c imdi: şimdi V, [T, TD, D] || bolmamış: bolmuşam A₃ bolmuş mı T₁, S₇ olmamış T₂ olmışam V, S₁₁, TZ, [G] || men: mın S₁, TT, A₃, [T] - T₁ || zârûn: zârûm V || 'aşık-ı: 'aşık ü [TD].

8 || 1^e kıl: kılğıl S₁ kılğıl A₃ || boldı cânım: bolur S₁ oldı cânım A₂, S₉ bolupdur A₃, S₂ dil bolupdur TT, S₇ dil olupdur S₆, [G] boldu gönüm T₂, TZ || asru: esrük A₃, TT zâr u [G] esrû [T] - T₂ || efgârûn: dil-dârûn M, K, V, S₉ - T₂.

2. Duttılar teşhîs-i derd için mu‘âlicler regim
 Tapdı bu şîhhat ki şîhhatden yakındür² ölmegim
Cân vèrür demde kaçımğa Tañrı için gel begim
Bârı görmiş bolğa-min bir lahza didârûñ senüñ
3. Hûblarnı imtiyhân kılmakda çekdim çoğ cefâ
 Nâle-yi zâr ile bildüm derd-i dil bulmaz şifâ
 Men şınadum şimdi sen pendim eşit kıl iktifâ
Çün-ki hûblar mezhebinde yoğ imiş resm-i vefâ
Êy gönül nè yerge kêtkey nâle-yi zârûñ senüñ
4. Köñlüm aldı ol êki ‘ayyâr çeşm-i pür-humâr
 Şimdi cân kaçdın hem etmişler nè mekr ilen ki var
 ‘Örf içinde olsa her ‘ayyâr kavli üstüvâr
Şer’ ilen ger dutsalar esrük sözine î tibâr
Çanuma bergey danuğlık êkki ‘ayyârûñ senüñ

8 || 2^a dutdılar: ıutdılar A₃, S₂, B || regüm: rekim [G].

8 || 2^b tapdı bu: tapdı A₂ buldı bu A₃, M, K, T₂, V, S₂, S₆, S₇, S₉, TZ buldı bir S₁ bildi bir S₁₁ buldular [G] || ki: kim bu A₂ || 2. mısra: bil ki şîhhatden yañındur ölmegim yârüm benüm TT || şîhhatden: firhatden [T, TD, D].

8 || 2^c derd ile: derd ilen M, K, S₉ derdden [T, TD, D].

8 || 2^d cân vèrür: cân vèren A₃, S₁₁, [G] cânı vèr bu S₂ || demde: cânumda A₂ çağda B, S₁₁, [T, TD, D] || kaçımğa: katumğa A₃, TT, S₆ başumğa T₂, S₉, [T, TD, D] kaçma S₂ katuma S₇ buyur gel S₁₁ yanumğa TZ, [G] || gel begüm: gel kim begüm S₂ gel bir begüm TT gel ey begüm TN, S₉ ey begüm S₁₁.

8 || 2^e bolğa-min: bolğa ben A₂, M, [G] bolğayın S₂ bolğa V bolğamıza S₁ olayum S₁₁ || didârûñ: dil-dârûñ [TD].

2 Bu kelimenin yazımında nüshalarda çoğunlukla tek “ya” harfi kullanılmıştır. Bu sebeple kelimenin hem “yakın” hem de “yakın” okunması mümkündür.

8 || 3^a kılmakda: kılmakda A₃, T₁ kılğanda TT çekmekde A₂ etmekte T₂, [T, TD, D] || çekdüm çoğ: çok çekdüm B, TT, A₂, S₉ çoğ çekdüm [T, TD, D] çoğ gördüm TZ.

8 || 3^b nâle-yi: nâle vü [TD, D] || bildüm: buldum T₂ bulmaz TT || bulmaz: çün kim TT.

8 || 3^c şınadum: şınadum V şınurdum A₂, S₆, S₁₁ uşandum M hōd öldüm T₂ çü bardum TT savurdum [G] fakîrûñ S₉ || şimdi: imdi TT || pendüm: pendin T₂.

8 || 3^d yoğ: yoğ TT yok K, S₁, T₁, T₂, V, S₇.

8 || 3^e yerge: yere A₃, B, M, K, T₁, S₁, TT, V, TN, S₆, S₇, S₉ yerke [G] kim S₁₁ || kêtkey: yétkey A₃, B, S₁, T₁, T₂, S₂, TT, S₆, S₇, TZ, [G] yétđi A₂ gêtseñ TN bî-eşerdür S₁₁ || nâle-yi: nâle vü A₃, V, [TD, D].

8 || 4^a çeşm-i: çeşmüm T₁.

8 || 4^b şimdi: şimdiden TT, S₆, S₇, [G] || mekr ilen ki var: reng ilen ki var T₂, [T, TD, D] reng ile ki var TT fikr eyler ki var S₁ reng ile var V || kaçdın: kaçdına [T, TD, D] || hem etmişler: etmişler TT, S₆, S₇, [G] durmuşlar [T, TD, D].

8 || 4^c olsa her: olsa A₂ olsa ger [T, TD].

8 || 4^d ilen: ile A₂, TT, T₂, S₁₁, [T, TD] || dutsalar: ıutsalar S₂, B ıutsa A₃ || esrük: servüñ S₁ || sözine: sözlerine A₃.

8 || 4^e birgey: vèrgey A₃, B, K, S₁, V, S₂, S₆, S₉, TZ vèrdüñ T₁, TN vèrdi S₇ eyler S₁₁ || danuğlık: danuğlık B, S₆, [G] danuğlık V, TT danuğlık K şanuğlık A₂, S₂, [T] şanuğlık A₃ tanuğlık T₂ tanuğlık [TD] ta'alluk S₇.

5. Şanma cevır êtseñ Fuzûlî incinüp şekvâ kıla
 Ger cefâ kııl ger vefâ cânım fidâ sen kıatile
 Men hod öldüm imdi sen tiğ-ı cefâ alup ele
Lütfini öldürseñ ey dil-ber cefâ tiği ile
Anda hem bolğay menüm rûhum meded-kâruñ senüñ

8 || 5^a cevır: terk T₁ || êtseñ: êtdüñ S₂, S₁₁ || incinüp: inciyüp [G] vefâ A₂ || şekvâ: şekve TT, TN terküñ T₂, B, TZ, [T, TD, D] terkin A₂ terk V.

8 || 5^b cefâ: vefâ TT || vefâ: cefâ TT || sen: ol T₂.

8 || 5^c imdi: şimdi A₂, T₂, M, TZ yoksa K.

8 || 5^d lütfini: lütf ilen K, TN, [G] lütfle S₂ lütf ile S₉, S₁₁, TZ lütfüñ S₆ || dil-ber: kıatil A₃ || cefâ tiği: terahhüm S₉ || ile: bile A₃, A₂, TT, TN, S₆, TZ, [T, G, TD].

8 || 5^e anda: onda T₂, S₁₁, [G] || bolğay: olğay S₁, S₂, K, A₃, M, S₆, S₉ bolsun T₂, TZ olsun S₁₁.

9.

MUHAMMES

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ėy harîr içre tenün muṭlaḳ bilür içre gül-âb
Gögsün âb-ı rüşen ol âb üzre düğmeñdür ḥabâb
Beylesen maḥbûb yoḥ nezzâreñe 'âlemde tâb
Vay eger terçek çıḥup serpüp leçek şalsañ⁵ niḳâb
Hiç şek yoḥ kim seni görgeç olur 'âlem ḥarâb
- 2.⁷ Dil çeküp zerrîn utaḡañ vèrdi la'lünden şoraḡ
Dutdı ol güftâr içün la'l-i bünâgüşuñ ḳulaḡ
Zülfüne hem-dem daraḡ âşüfte men andan ıraḡ
Diş şalup her pîç ü tâb açduḳça zülfünden daraḡ
Rişte-yi cânumḡa reşkinden düşer yüz pîç ü tâb

9 A₁ 80^b, İÜ 83^a, B 124, A₂ 85^b, KN 87^a, M 95^b, K 81^b, T₁ 172^a, P 283^b, S₁ 206^b, T₂ 94^a, S₂ 65^b, TT 78^a, S₃ 90^b, TN 116^a, S₄ 112^b, S₆ 79^b, S₇ 86^b, S₈ 75^b, S₉ 98^b, S₁₀ 93^a, S₁₁ 108^a, TZ 97^a.

9 || 1^b rüşen: cennet S₃, A₂, M, K, İÜ, S₆, S₉, S₁₁ || ol: ü TT, A₁, KN, [T, G] || üzre: içre A₂, M, A₁, S₄ üzredür S₆ || düğmeñdür: tüğmeñdür S₁, S₂, A₂, M, S₃, TN, S₉ tüğmeñ S₆.

9 || 1^c beylesen: böylesen S₂, B, S₉ eyle A₁, KN, TT, S₆, [G] öyle S₁₀ sen tegi TZ || maḥbûb: maḥbûb u S₁ maḥcûb T₂, [T, TD, D] zibâsan ki A₁, KN, TT, S₆, S₁₀, [G] || nezzâreñe 'âlemde: nezzâruña 'âlemde S₃, İÜ, S₁₁ 'âlemde nezzâreñe [G] || tâb: âb T₂ || beylesen maḥbûb: ėy büt-i meh-rû ki S₄.

9 || 1^d vay: veh A₁, KN, S₄, [G] || terçek çıḥup serpüp leçek: serpüp leçek terçek çıkup T₂ || şalsañ: salsañ T₂ açsañ TT, A₁, KN, S₆, [T] salsan S₄ açsan [TD] || terçek: tezcek [G] || serpüp leçek: şarup leçek S₁₁ serpipilecek [G].

5 B'de "salsan nikab" farklı bir yazı ile eklenmiştir.

9 || 1^e görgeç: 'âlem görüp A₁ || olur: bolur S₄.

7 Bu bent S₁₁'de yoktur.

9 || 2^a dil: el TT baş S₄ || utaḡañ: utaḡañ TT utaḡañ A₁ otaḡın [G] || şoraḡ: sürâḡ A₂, TT, B, K, TN, S₆, S₉, S₁₀, TZ, [G, T, TD] sürâḡ A₁, KN, T₂.

9 || 2^b dutdı: ıutdı S₂, B || ḳulaḡ: ḳulaḳ KN, T₂.

9 || 2^c hem-dem: her dem S₄ || daraḡ: taraḡ TT taraḡ A₁, KN, S₄ taraḡ B || andan: ondan A₁ senden S₁, S₂, S₃, İÜ, S₆ || ıraḡ: ıraḳ A₁, KN, T₂ yıraḡ B.

9 || 2^d şalup: şalup T₂, S₄ şalur TT || her: bir T₁, S₇ || açduḳça: açduḳdan T₁ açduḳda [T, TD] || daraḡ: taraḡ TT taraḡ A₁, KN, S₁, S₄ niḳâb T₂.

9 || 2^e cânumḡa: cânumda T₂, S₁₀ || reşkinden düşer: reşkinde düşer T₂ reşkümden düşer M düşdi reşkindin A₁, KN, S₄ düşgey reşkindin TT düştü reşkten [G].

3. Ėy yűzi gűl gűnleđi gűl-gűn u donı kırmızı
 Āteşin kisvet gűyűp odlara yandurduű bizi
 Ay u gűndűr hűsn baĥşinde cemālűn ‘acizi²
 Ādemođlından senűn tek dođmaz Ėy kâfir kıızı
 Gűyiyâ ataű meh-i tâbândur anaű âftâb
4. Al saç bâđuűnda műşğın saç perîşân-hâliyem
 Sîm sâķ űzre kıızıl ĥalĥâllar pâ-mâliyem
 Şanma ĥalĥâlűn gibi mihrűnden Ėy meh ĥâliyem
 ‘Ārızuű devrinde zerrin silsileű timşâliyem
 Ėamzeű oĥından ĥazın cânumda yűz biű ıztırâb
5. Sűrmeden gűzler ĥara eller ĥınâdan lâle-reng
 Hîĥ şâhid yoĥ bu reng ilen ki sensen şűĥ u şeng
 Vesmelű kaşuű yaşıl tozlu kemân ĥamzeű ĥadeng
 Ėamze vű kaşuűna meyl eyler Fuzűlî bî-direng
 Ėuş ‘acebdűr kıılmağay tîr ű kemândan ictinâb

- 9 || 3^a gűnleđi: gűnleđi S₁ gűmleđi A₂, S₂, S₃, S₉, S₁₀ kűyűneđi [G] lebleri S₁₁ || gűl-gűn u: gűl-gűn A₂, S₁ || donı: űonı S₂.
- 9 || 3^b âteşin: âteş T₁ || kisvet: ĥil’at T₂ || yandurduű: yađduű sen K.
- 9 || 3^c ay u: ay S₄ || baĥşinde: baĥşinde T₂ baĥşuűnda T₁ baĥtuűnda S₇ bâbında A₂, M, S₆, [G] yanında KN burcında S₃, İŬ devrinde A₁, S₁₁.
- 9 || 3^d âdemođlından: âdemođlında A₂, KN, M, P, T₂, S₄, [G, T, TD] || senűn: senűn İŬ || dođmaz: űođmaz M, S₂ dođmaz T₂ olmaz S₄ || kâfir: zâlim S₁, S₂, K, S₉.
- 9 || 3^e ataű: anaű S₃, İŬ zâtuű K || tâbândur: tâbân A₁ || anaű: anaűdur A₁ ataű S₃.
- 2 İŬ, B, M, K, T₁, S₁, S₂, S₃, S₆, S₇, S₉, S₁₀ ve S₁₁’de 3 ve 4. mısralar yer değiştirmiştir.
- 9 || 4^a saç bâđuűnda: saç bâđuűnda K, S₂, İŬ, S₉ saç bâđuűnda T₁, B, S₇ saç çağında T₂ saĥaĥ altında A₁, KN, TT, S₄, [G, TD, D] saĥı bađuűnda TN saĥuű bađuűnda S₁₀ yanađuűnda o S₁₁ || saç: saç KN, TT, K, İŬ, S₉.
- 9 || 4^b űzre: űstinde A₂, T₁, S₁, S₂, S₃, İŬ, TN, S₇ űstine S₉ || kıızıl: zer A₂, T₁, S₁, S₂, S₃, İŬ, TN, S₇.
- 9 || 4^c gibi: kimi A₁, KN, TZ, [T, TD] bigi M || mihrűnden: mihrűnde T₂.
- 9 || 4^d zerrin: altun A₂, M || silsileű: silsile A₂, KN, M, K, TT, B, A₁, S₄, S₉, TZ, [T, G].
- 9 || 4^e ĥamzeű: ĥamze A₁ || oĥından: oĥuűndan A₁ || cânumda: cânumğa A₂, S₃, S₄, S₆, [G] || biű: miű A₁ min KN, T₂, S₄.
- 9 || 5^a eller: ellerden İŬ || ĥınâdan: ĥinnâ İŬ kınâdan [G].
- 9 || 5^b reng: resm A₁, KN, TT, S₄, [G] || ilen: ile A₁, İŬ, B, A₂, M, T₁, S₁, S₂, TT, S₃, TN, S₄, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, [G] || şűĥ u: şűĥ S₁, K, S₁₀.
- 9 || 5^c yaşıl: yeşil B, [T] || ĥamzeű: kirpűk A₁.
- 9 || 5^d ĥamze vű: ĥâmzeűe vű B ĥamzeűe A₁ ĥamze i [G] || kaşuűna: kaşuűna M, K, S₁₀, S₁₁, TZ kaşuűna TT, S₃, TN, S₉ kaş ile T₂ kaşuűdur B.
- 9 || 5^e ‘acebdűr: ‘aceb kim A₁, TT, S₄, S₆ || kıılmağay: kıılmamaĥ A₂, B, M, K, T₁, S₁, S₂, S₃, İŬ, TN, S₇, S₉ etmemek T₂, S₁₀ kıılmadı S₆ eylemez S₁₁, TZ || tîr ű: tîr-i K.

10.

MURABBA‘**Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün**

1. Nêce bir vesvese-yi ‘aql ile ğamnāk olalum
Gelün ālāyiş-i ğamdan çıhalum pāk olalum
Neş’e-yi mey bulalum³ kıabil-i idrāk olalum
Mest ü medhüş u ħarābātī vü bī-bāk olalum
2. Rindler bezmine ser-mest sebū tek girüben
Zevķ bağına girüp cām gülünü derüben
Meye dërlerse bahā ‘aql metā‘ın vërüben
Mest ü medhüş u ħarābātī vü bī-bāk olalum
3. Pây-best-i mey-i şāfî olalum dürd mişāl
Vêrelüm sâkıye cân eyleyelüm kesb-i ħelāl
Neş’eden bilmeyelüm ‘āleme keyfiyyet-i ħāl
Mest ü medhüş u ħarābātī vü bī-bāk olalum

10 İÜ 83^b, B 125, A₂ 86^a, A₃ 95^a, M 96^a, K 82^a, T₁ 173^a, P 284^a, S₁ 207^a, T₂ 94^b, S₂ 66^a, TT 81^a, S₃ 91^a, TN 117^a, S₆ 80^b, S₇ 87^a, S₈ 76^a, S₉ 99^a, S₁₀ 93^b, S₁₁ 111^b, TZ 97^b.

10 || 1^a bir: bu T₂ || ‘aql: nefis TT.

10 || 1^b ālāyiş-i: ārāyiş-i A₂.

10 || 1^c neş’e-yi mey: neş’eden T₁ neş’eden mey S₇ || bulalum: tapalum B, [T, TD, D] bilmeyelüm T₁ dutalum S₁₀.

10 || 1^d mest ü: mest-i K, [T, TD, D] || medhüş u: medhüş T₁ || ħarābātī vü: ħarābātī-yi S₆, [T, TD, D].

3 B’de “tapalum” yazılmış fakat “bulalum” şeklinde düzeltilmiştir.

10 || 2^a sebū tek girüben: sülükün görüben A₂.

10 || 2^c meye dërlerse bahā ‘aql metā‘ın: eldeki dîn ile dünyânı şarāba A₂ || vërüben: şatuban K.

10 || 2^d mest ü: mest-i A₃, K, [T, TD, D] || medhüş u: medhüş T₁ || ħarābātī vü: ħarābātī-yi S₆, [T, TD, D].

10 || 3^a pây-best: pây-māl T₂.

10 || 3^b kesb-i: kesb ü TT || ħelāl: kemāl TT, A₃, S₆, S₇, S₁₀, S₁₁, TZ, [TD, D] melāl S₂.

10 || 3^c bilmeyelüm: bildürelüm S₆, S₁₁, [G, D] || ‘āleme: ‘ālemi T₂ ‘ālem TT, S₂, S₉, S₁₀.

10 || 3^d mest ü: mest-i K, A₃, [T, TD, D] || medhüş u: medhüş T₁, A₃ || ħarābātī vü: ħarābātī-yi S₆, [T, TD, D].

4. Mey ḥabâbı gibi mey-ḥânedede bir ev dutuban
 'İkd-ı engür gibi bir araya baş çatuban
 Alsalar din ile dünyânı şarâba şatuban
 Mest ü medhûş u ḥarâbâtî vü bî-bâk olalum
5. Bâdeden gayrı ki ğam def'ine bir cām yeter
 Naḳdini her nêye her kim verecek olsa iter
 Êy Fuzûlî revîş-i ehl-i riyâdan nê biter
 Mest ü medhûş u ḥarâbâtî vü bî-bâk olalum

10 || 4^a ḥabâbı: şâfî A₂, TT || gibi: kimi [T, G, TD] || mey-ḥânedede: - T₂ || dutuban: tütuban A₃, B, S₂.

10 || 4^b gibi: kimi [TD] || araya: arada A₂ || çatuban: çaluban S₃ || bir: her [G].

10 || 4^c dünyânı: dünyâyı S₃, B, S₂, M, İÜ, S₆, S₉, S₁₀, S₁₁, [G].

10 || 4^d mest ü: mest-i K, A₃, [T, TD, D] || ḥarâbâtî vü: ḥarâbâtî-yi S₆, [T, TD, D].

10 || 5^a gayrı: gayr B, T₂, S₁, S₆, TZ || ğam: ölüm A₃ || cām: cāmı K, B, S₂, S₁₁, [T, TD, D].

10 || 5^b naḳdini her nêye her kim verecek olsa iter: her nêy her nêye her kim verecek olsa yiter T₁ her nêy her nêye her kim verecek olsa iter TN naḳdini nêye her kim verecek olsa iter T₂ naḳdini her nêye kim verecek olsa ol iter TT naḳdini her nêye kim verecek olursa iter S₁ naḳdini her nêye her kim verecek olursa iter S₂ naḳdini her nêye her kim verecek olsa yiter A₃ sırr-ı mey seyrine her kim olacak olsa iter A₂ her nêy seyrine kim verecek olsa yiter B naḳdini her nêye kim verecek olsañ ilter S₆ naḳdüñi her nêye kim verecek olsañ iter S₁₁ her nêye yerine her kim verecek olsa yiter S₇ naḳdini neş'eye her kim verecek olsa yiter S₁₀ naḳdini nisyye her kim vürüben olsa iter TZ naḳdini nisyye her kim verir elbette iter [G].

10 || 5^c ehl-i riyâdan: 'aql-ı ziyâdan T₁.

10 || 5^d mest ü: mest-i K, A₃, [T, TD, D] || medhûş u: medhûş K, A₃ || ḥarâbâtî vü: ḥarâbâtî-yi S₆, [T, TD, D].

11.

MURABBA‘**Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün**

1. Perîşân-ḥālün oldum şormaduñ ḥâl-i perîşânüm
Ġamuñdan derde düşdüm kılmaduñ tedbîr-i dermânüm
Nê dersen rûzgârüm beyle mi geçsün güzel ḥanum
Gözüm cânüm efendüm sevdüğüm devletlü sulṭânüm
- 2.⁶ Esîr-i dâm-ı ‘ışkuñ olalı senden vefâ görmen
Seni her kanda görsem ehl-i derde âşnâ görmen
Vefâ vü âşnâlıĝ resmini senden revâ görmen
Gözüm cânüm efendüm sevdüğüm devletlü sulṭânüm
3. Deger her dem vefâsuz çarḥ yayından maña biñ oḥ
Kime şerḥ eyleyem kim miḥnet ü endüh u derdüm çoḥ
Saña qaldı mürüvvet senden özge hiç kimsem yoḥ
Gözüm cânüm efendüm sevdüğüm devletlü sulṭânüm

11 İÜ 84^a, B 125, A₂ 87^a, A₃ 95^b, M 96^b, K 82^b, T₁ 173^b, P 284^a, S₁ 207^a, T₂ 95^a, V 82^b, TT 80^a, S₃ 91^b, TN 117^b, S₆ 81^a, S₇ 87^b, S₈ 76^b, S₉ 99^b, S₁₀ 94^a, S₁₁ 112^a, TZ 98^a.

11 || 1^a şormaduñ: sormaduñ T₂.

11 || 1^b dermânüm: dermânüñ T₂.

11 || 1^c dersen: dersen TT, S₁₁ || beyle mi: böyle mi A₃, B, V, S₉, S₁₀ böyle K || geçsün: geçsün mi K || güzel ḥanum: gülüm balum K, A₃ benüm cânüm A₂ gözüm cânüm B, S₁, S₃, İÜ güzel cânüm S₁₁ bégüm ḥanum TZ.

11 || 1^d gözüm: güzel S₃ bégüm T₂ || cânüm: ḥanum S₃, İÜ || efendüm: ‘azizüm TT.

6 Bu bent A₂’de yoktur.

11 || 2^a dâm-ı: derd-i TT, S₆, S₁₁, TZ, [G] || vefâ: cüdâ S₃, İÜ || görmen: görmem S₃, İÜ, S₁₁.

11 || 2^b kanda: ḥanda S₃, TT, İÜ yerde T₂ || derde: ‘ışka S₆, [G] || görmen: görmem S₃, İÜ, S₁₁.

11 || 2^c âşnâlıĝ: âşnâlık M, V || revâ: cüdâ V, S₃, İÜ || görmen: görmem S₃, İÜ, S₁₁.

11 || 2^d gözüm: bégüm T₂ güzel S₃, İÜ || cânüm: ḥânüm S₃, İÜ || efendüm: ‘azizüm TT.

11 || 3^a vefâsuz: cefâsuz A₂ || yayından: elinden A₂ || biñ: bin S₁ bir T₂, V, A₃, S₆, S₁₁ || oḥ: oḥ V, A₃, K, TT.

11 || 3^b eyleyem: eyleyin M, A₂ || endüh u: endüh T₁ || çoḥ: yoḥ A₂.

11 || 3^d gözüm: bégüm T₂ güzel S₃, İÜ || cânüm: ḥanum S₃, İÜ || efendüm: ‘azizüm TT.

- 4.¹ Gözümden dem-be-dem bağrum ezüp yaşum gibi gétme
 Seni terk étmezem çün men meni sen dağı terk étme
 İyen hem zâlim olma men gibi mazlûmı incitme
 Gözüm cânum efendüm sevdüğüm devletlü sulţânım
5. Kâtı gönülün nêden bu zulm ile bî-dâda râğıbdur
 Güzeller şan'atı olmaz cefâ senden nê vâcibdür
 Senün tek nâzenîne nâzenîn işler münâsibdür
 Gözüm cânum efendüm sevdüğüm devletlü sulţânım
- 6.⁴ Nazar kılmazsan ehl-i derd gözden ağıdan seyle
 Yamanlığıdur işün 'uşşâk ilen yahşî midur beyle
 Gel Allâhı seversen bendeñe cevri étme luţf eyle
 Gözüm cânum efendüm sevdüğüm devletlü sulţânım
7. Fuzûlî şîve-yi ihsânun ister bir gedâyündür
 Dirildükçe seg-i küyün ölen de hâk-i pâyündür
 Gerek öldür gerek koy hüküm hükümün re'y re'yündür
 Gözüm cânum efendüm sevdüğüm devletlü sulţânım

1 Bu bent T₂'de yoktur.

11 || 4^a gibi: kimi TN, TZ, [T, TD].

11 || 4^c iyen hem: iğen hem A₃, B, S₇, S₉ iyen V ayâ S₁₁ || olma: olup V, İÜ, S₃, S₆, [G] || gibi: kimi A₃, S₆, TZ, [T, TD, D] tegi T₁, S₁, S₃, İÜ, TN, [G] || mazlûmı: mazlûm B, V mazlûma S₆ || incitme: zulm étme B incime İÜ.

11 || 4^d gözüm: güzel S₃, İÜ || cânum: hânım S₃, İÜ || efendüm: 'azizüm TT.

11 || 5^a zulm ile: zulm u T₂ || kâtı: niçin S₆, S₁₁, [G] || nêden bu: demâdem S₆, S₁₁, [G].

11 || 5^b şan'atı: sünneti T₁, B, A₂, V, TN, S₆, S₇, S₉, S₁₁, [T] sen tegi P, S₁, TT, [TD, D] sen gibi S₁₀ mihneti [G].

11 || 5^d gözüm: güzel S₃, İÜ bégüm T₂ || cânum: hânım S₃, İÜ || efendüm: 'azizüm TT.

4 Bu bent B, T₂ ve S₃'te yoktur.

11 || 6^a derd: derde A₂, V || gözden: gözünden M, K, T₁, S₁, P, TN, S₇ || ağıdan: ağan M, K, T₁, S₁, P, TN, S₇, TZ.

11 || 6^b yamanlığıdur: yamanlıkdur M, TT, S₆, S₉, S₁₀ || 'uşşâk ilen yahşî midur: 'uşşâk ile yahşî midur A₂, A₃, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ, [T, TD] 'uşşâk ile yahşî degül TT, TN 'uşşâk ilen yahşî degül S₁, S₇ 'aşıklara yahşî midur M 'aşıklara yahşî degül K, İÜ yahşî degül 'aşıkla V || beyle: böyle V, A₃, S₉.

11 || 6^c bendeñe: bendeye TT.

11 || 6^d gözüm: güzel İÜ || cânum: hânım İÜ || efendüm: 'azizüm TT.

11 || 7^a ihsânun: ruhsârûn S₃, İÜ refâtârûn TN.

11 || 7^b dirildükçe seg-i küyün ölen de hâk-i pâyündür: dirildükçe seg-i küyün yolında hâk-i pâyündür B, TZ diler gece ser-i küyün yanında hâk-i pâyündür S₃, İÜ diler gece ser-i küyün yata hâk-i pâyündür S₆ diler gece ser-i küyün yata bî-nevâyündür S₁₁ dirilir gece seg gündüz olanda hâk-i pâyündür A₃ diri olduça küyün senün bir hâk-i pâyündür T₂ gezer gece seg-i küyün yolında hâk-i pâyündür TT dirildükçe ser-i küyün yolunda hâk-i pâyündür S₇, [G].

11 || 7^c koy: ko M, K, [T, TD, D] || hüküm: hüküm ü T₁ || hükümün: hüküm ü T₁, S₃, TT, T₂, İÜ, TN hüküm S₁, S₉.

11 || 7^d gözüm: güzel S₃, İÜ bégüm T₂ || cânum: hânım S₃, İÜ || efendüm: 'azizüm TT.

12.

MURABBA'**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

1. Hâşılum berķ-ı havâdişden melâmet dâğıdur
Mesnedüm kūy-ı melâmetde fenâ toprağıdur
Zâr gönlüm tende zindân-ı belâ dutsağıdur
Raḥm kıl devletlü sulṭānum mürüvvet çağıdur
2. Devr cevrenden ten ü cānumda rāḥat ḳalmadı
Şüret-i ḥālümde āşār-ı ferāğat ḳalmadı
Miḥnet ü ğam çekmege min ba'd ṭāḳat ḳalmadı
Raḥm kıl devletlü sulṭānum mürüvvet çağıdur
3. Gönlümün milkin cefâ seyl-ābı vîrân eyledi
Baḥtımın ḥālîn hücum-ı ğam perîşân eyledi
Bağrumı endîşe-yi devr-i felek ḳan eyledi
Raḥm kıl devletlü sulṭānum mürüvvet çağıdur
- 4.⁵ İntihâsuz cevrlər odlara yandurdı meni
Acı sözler datlu cānumdan uşandurdı meni
Ḥalkdan bî-hüde efgānum utandurdı meni
Raḥm kıl devletlü sulṭānum mürüvvet çağıdur

12 İÜ 84^b, B 126, A₂ 87^b, A₃ 97^a, M 97^a, K 83^a, T₁ 174^a, P 284^b, S₁ 207^b, T₂ 95^b, V 83^b, TT 80^b, S₃ 92^b, TN 118^b, S₆ 81^b, S₇ 88^a, S₉ 100^a, S₁₀ 94^b, S₁₁ 113^a, TZ 98^b.

12 || 1^a havâdişden: havadişde V.

12 || 1^b melâmetde: melâmetden S₁ || fenâ: belâ T₂ || toprağıdur: toprağıdur K, TT, B, T₂, S₁, İÜ tofrağıdur V.

12 || 1^c zâr: şâd M, K || dutsağıdur: ṭutsağıdur A₃, TT, B.

12 || 1^d mürüvvet: teraḥḥum T₂.

12 || 2^a cevrenden: cevrinde V, T₂ || ten ü: ten V dil ü T₂.

12 || 2^c çekmege: çekmede A₂.

12 || 2^d mürüvvet: teraḥḥum T₂.

12 || 3^a milkin: 'aksın V.

12 || 3^c devr: cevr T₂.

12 || 3^d mürüvvet: teraḥḥum T₂.

5 Bu bent B'de yoktur.

12 || 4^a meni: bizi T₂.

12 || 4^b datlu: ṭatlu A₂, A₃, M.

12 || 4^c efgānum: feryādum A₂, A₃, T₁, S₁, TN, S₆, S₇, S₉, S₁₁, [G].

12 || 4^d mürüvvet: teraḥḥum T₂.

- 5.¹ İsteyüp bir çâre çoḡ yeldüm yügürdüm her yaña
 Raḥm édüp bir kimse imdâd etmedi muṭlaḡ maña
 Çâresüz ḡaldum mürüvvet isteyü geldüm saña
 Raḥm ḡıl devletlü sulṭānum mürüvvet çağıdur
6. Dâde geldüm ‘adl dīvânına feryâdum eşit
 Sen ki ‘adilsen gör efgānum nêdendür ġavre yêt
 Şerḡ-i ḡâlüm şor murâdum vër elüm dut fikrüm et
 Raḥm ḡıl devletlü sulṭānum mürüvvet çağıdur
7. Gör Fuzûlinün ruḡ-ı zerdinde eşk-i alini
 Perde-yi idbâr dutmış şûret-i iḡbâlini
 Derdmendüñdür ‘inâyetler édüp şor ḡâlini
 Raḥm ḡıl devletlü sulṭānum mürüvvet çağıdur

1 Bu bent TT’de yoktur. S₁’de bu bendin 3. mısrası yoktur.

12 || 5^a isteyüp: istedüm M, K, T₂, S₉, S₁₀ || çoḡ: - V || yügürdüm: yüpürdüm A₃, K, S₉ yürüdüm M.

12 || 5^c isteyü: isteyüp A₂, T₁, B, S₃, İÜ, TN, S₆, S₇, TZ, [T, G].

12 || 5^d mürüvvet: teraḡḡum T₂.

12 || 6^b ‘adilsen: ġâfilsen A₂ || nêdendür: nêdür A₃ || ġavre: ġavrüme A₃ || yêt: et İÜ.

12 || 6^c şor: sor T₂ || vër: - A₂ || dut: tüt A₃, B.

12 || 6^d mürüvvet: teraḡḡum T₂.

12 || 7^a gör: ger T₂.

12 || 7^b idbâr: idbâra A₃, T₂, TT, A₂, TN, TZ || dutmış: tütmiş A₃, B dutdı V çekmiş T₂ dönmiş TN || şûret: sāye V çihre A₂.

12 || 7^c derdmendüñdür: derdmendindür S₃, İÜ derdmenddür T₂ derdmendüñde K derdmendün M derdmende kim || ‘inâyetler: ‘inâyet B || édüp: ḡılup K, S₃, M, İÜ || şor: sor TT, T₂.

12 || 7^d mürüvvet: teraḡḡum T₂.

MUKATTA'LAR

1.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1.² Hâmd-i bî-ḥad dem-be-dem ol mübdi'-i eşyâya kim
Hilḳat-i imkân vücûb-ı zâtını icâb eder
2. Geh sevâd-ı gird-bâd-ı ḳahrı ḥâk-i türeyi
Tütiyâ-yı dide-yi ḥurşid-i 'âlem-tâb eder
- 3.⁵ Geh nüzûl-i ḳaçre-yi bârân-ı ebr-i raḥmeti
Yer yüzinde sebze-yi pejmürdeyi sîrâb eder
4. Meyde muzmer eyleyüp keyfiyyet-i tağyîr-i ḥâl
Sîm-berler zülfini cân ḳaydına ḳullâb eder
- 5.⁸ Câna hem elbette andandur bu isti'dâd kim
Rağbet-i maḥbûb u pervâ-yı şarâb-ı nâb eder
6. Ola kim maḳbûl êde 'özt-i günâhum çün bilür
Kim 'amel teklîfini cem'îyyet-i esbâb eder

1 İÜ 86^b, B 127, A₂ 88^b, A₃ 97^b, M 97^b, K 84^b, T₁ 176^b, P 285^a, S₁ 208^a, T₂ 96^b, S₂ 66^b, V 84^a, TT 82^a, S₃ 94^b, BN 75^a, TN 119^b, S₅ 83^a, S₆ 82^b, S₇ 90^a, S₈ 78^a, S₉ 100^b, S₁₀ 94^b, S₁₁ 114^a, TZ 99^a.

2 Bu beyit S₈'de yoktur.

1 || 1^b vücûb-ı: vücûd-ı M, K cûd-ı A₃.

1 || 2^a gird-bâd: gird-bâdı İÜ gird-i bâd [G] || ḳahrı: ḳahr V || türeyi: türeye A₃, [G] türeni T₂.

5 Bu beyit S₈'de yoktur.

1 || 3^a câna: cân M || hem elbette andandur: elbette hem andandur B, TT hem ondandur elbette T₂.

1 || 3^b yer yüzinde: yer yüzinden TT, S₅, [G] || pejmürdeyi: pejmürde'î TN, S₆, S₇, S₁₀, S₁₁ pejmürdeler V pejmürde S₁, TT, K, İÜ, BN, S₉, TZ.

1 || 4^a muzmer: maẓmûn S₁ maẓhar TT.

1 || 4^b zülfini: zülfi T₂, K.

8 Bu beyit A₂'de yoktur.

1 || 5^a câna: cân M || hem elbette andandur: elbette hem andandur B, TT hem ondandur elbette T₂.

1 || 5^b maḥbûb u pervâ-yı: maḥbûb u sevda-yı T₂, [TD] maḥbûb-ı pervâ-yı T₁, B, A₃, S₇, S₉, S₁₀, TZ pervâ-yı maḥbûb-ı V maḥbûb ile cân-ı S₂ maḥbûb u hercâyî [G].

1 || 6^a kim: hem S₅ || çün: kim TT çok V || bilür: bilüp V || êde: ola S₅, [G] || 'özt-i: özt ü [TD].

2.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Çoğ tefâhür kılma cem'-i māl ile ey h'āce kim
Sīm ü zer cem'iyyeti ehl-i ğurūr eyler seni
- 2.³ Bārgāh-ı kurbdan cem'iyyet-i māl ü menāl
Her nē miqdār olsa ol miqdār dūr eyler seni
3. Gerçi ni'met çoğ kifāyetden tecāvüz kılma kim
İmtilā bār-ı bedendür bī-ħuzūr eyler seni

3.

Mef'ülü Fâ'ilâtü Mef'ülü Fâ'ilün

1. Ehl-i kemāle cāhil eger kıdr kılmasa
Ma'zūrdur melāmetin etmek revā degül
2. Cāhil ṭabī'atında mezāk-ı kemāl yoh
Her nefse iktidā-yı ṭabī'at ḥaṭā degül
3. Ülfet hemişe fer'i olur āšnālıguñ
Cāhil fazilet ehli ile āšnā degül

2 A₁ 82^a, İÜ 87^a, B 127, A₂ 88^b, A₃ 98^a, KN 88^b, M 98^a, K 85^a, T₁ 176^b, P 285^a, S₁ 208^a, T₂ 96^b, S₂ 67^a, V 84^a, TT 82^a, S₃ 94^b, BN 75^b, TN 119^b, S₄ 115^a, S₅ 83^b, S₆ 82^b, S₇ 90^a, S₈ 78^a, S₉ 100^b, S₁₀ 95^a, TZ 99^b.

2 || 1^a kılma: étme T₂.

2 || 1^b cem'iyyeti: cem'iyyet-i [G].

3 Bu beyit A₁'de yoktur. İÜ ve S₃'te 2 ve 3. beyitler yer değiştirmiştir.

2 || 2^a kurbdan: kurbda KN, S₄.

2 || 2^b her: kim K || miqdār: maqdūr S₄ || olsa: oldı T₂ || dūr: tūr A₃.

2 || 3^a kifāyetden: kânā'atden T₂ || kılma: étme A₃, T₂.

3 İÜ 87^a, B 127, A₂ 88^b, A₃ 98^a, M 98^a, K 85^a, T₁ 176^b, P 285^a, S₁ 208^a, T₂ 97^a, S₂ 67^a, V 84^b, TT 82^a, S₃ 95^a, TN 120^a, S₆ 83^a, S₇ 90^b, S₈ 78^a, S₉ 100^b, S₁₀ 95^a, S₁₁ 121^a, TZ 99^b.

3 || 1^a kılmasa: bilmese A₂.

3 || 1^b ma'zūrdur: ma'zūr dut A₂, T₂, [T, G, TD] || etmek: étmen İÜ.

3 || 2^b iktidā-yı: iktizā-yı S₃, TT, T₂, İÜ || ḥaṭā: revā V, S₃.

3 || 3^a fer'i: fer' V.

4.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Êy şafâ-yı şûretüñ kaydın çeken bil kim henüz
Jengden âyîne-yi idrâküñi pāk étmedüñ
2. Jengdür âyîne-yi idrâke her şûret ki var
Sen henüz êy sâde bu mazmûnı idrâk étmedüñ

4 B 127, A₂ 89^a, A₃ 98^a, M 98^a, K 85^a, T₁ 177^a, P 285^a, S₁ 208^b, T₂ 97^a, S₂ 67^a, TT 82^b, TN 120^a,
S₆ 83^a, S₇ 90^b, S₈ 78^a, S₉ 101^a, S₁₀ 95^a, S₁₁ 120^b, TZ 100^a.

4 || 1^a şafâ-yı: şıfat-ı S₁, [G].

4 || 1^b idrâküñi: idrâkini T₂ || pāk: şâf K.

4 || 2^a idrâke: idrâk-i A₂.

4 || 2^b sen: bes TT || bu: bir S₂.

5.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Êy vücûd-ı kâmilün âyîne-dâr-ı feyz-i Hâk
Âsitânun kible-yi hâcât-ı erbâb-ı yakîn
2. Êy kemâl-i re'fetün sermâye-yi emn ü emân
Ve'y cemâl-i şevketün pîrâye-yi dünyâ vü dîn
3. Hüsni-i re'yün âftâb-ı 'âlem-i şıdķ u şafâ
Hâk-i pâyün menşe'-i cem'yyet-i rûy-ı zemîn
4. Gelmemiş bir sen gibi pākîze-ťinet 'âleme
Tâ binâ-yı 'âlem etmiş naķş-bend-i mâ' u tñn
5. Mesned-i Nüşîrevândur buķ'a-yı dârü's-selâm
Sensen istiħķāk ile Nüşîrevâna cā-nişîn
- 6.⁷ Cismdür ma'nâda burc-ı evliyâ sen rûh-ı pāk
Bir nigîndür hıttâ-yı Bağdâd sen naķş-ı nigîn
- 7.⁸ Serverâ yüz şükr kim feyz-i kemâl-i re'fetün
Evliyâ burcını etmiş reşk-i firdevs-i berîn
8. Hâş u 'âm olmuş nevâl-i ni'metünden behremend
Âferîn êy şehriyâr-ı milk-perver âferîn
9. Men ki bir kemter du'â-güyam nazar şalduñ maña
Qoymaduñ hâk-i mezelletde qalam zâr u hâzîn

5 İÜ 87^a, B 127, A₂ 89^a, A₃ 98^b, M 98^b, K 85^a, T₁ 177^a, P 285^a, S₁ 208^b, T₂ 97^a, TT 85^a, S₃ 95^a, TN 120^a, S₆ 83^a, S₇ 90^b, S₉ 101^a, S₁₀ 95^a, S₁₁ 121^a, TZ 100^a.

5 || 1^a hâķ: 'ayn T₂.

5 || 2^a êy: ve'y İÜ, A₂, M, K, T₁, S₁, S₃, S₆, S₇, S₉, S₁₁ ve êy TN || re'fetün: râhatuñ T₁ rıfatuñ TT.

5 || 2^b pîrâye-yi: sermâye-yi S₃, İÜ, [G].

5 || 3^b menşe'-i: neş'e-yi T₂, K menşei [G].

5 || 4^a bir sen gibi pākîze tñnet: bir sen kimi pākîze tñnet A₃, TZ, [T, TD] bir sen teđi pākîze tñnet TT pākîze gevher bir senün tek T₂.

5 || 5^b istiħķāk ile: istiħķākına S₁ || nüşîrevâna: nüşîrevân T₂.

7 Bu beyit TT'de yoktur.

8 Bu beyit T₂'de yoktur.

5 || 7^b evliyâ burcını: evliyâlar burcın K || etmiş: kılmış A₂, [T, TD].

5 || 8^a ni'metünden: na'tünden A₂.

5 || 9^a şalduñ: şalsuñ T₁ kıldın [G] || men ki bir kemter: kemterinin bir [G].

5 || 9^b zâr u: h'âr T₂.

10. Zâyî' iken kıadrümi bildürdüñ ehl-i 'âleme
Tîre iken eyledüñ hâk-i vücûdum 'anberîn
11. Ebr-i luţfuñ kıldı hâr-ı huşkumı gül-berg-i ter
Feyz-i cûduñ kıldı eşk-i h'ârumı dürr-i şemîn
12. Nî'metüñ şükri maña farz êtdi izhâr-ı şenâ
Şefkatüñ tavkı meni kıldı ğulâm-ı kemterîn
13. Ğam degül ehl-i ğarâz eylerse menden men'î hayr
Ğam degül ehl-i ğased bağlarsa men miskîne kîn
14. Rûzgâr ile menüm maķşûdumı hâşıl kılup
Ol ki men' eyler olur bed-h'âh-ı Rabbü'l-'alemîn
15. Hîç şek yoh kim yêter maķşûda kıalmaz nâ-ümîd
Hırmen-i elţâfuñ etrâfında olan hûşe-çîn
16. Var ümîdüm mihr ü mâh êtdükçe devrân olasan
Kâm-yâb u kâm-rân u kâm-baķş u kâm-bîn

5 || 10^b vücûdum: vücûduñ S₁.

5 || 11^a hâr-ı: hâr u S₁ hâk-ı TT || ter: tek T₂.

5 || 11^b kıldı: êtdi A₂ || eşk-i h'ârumı: seng-i hâremi A₂, A₃, K, T₂, M, TN, S₉, S₁₁, TZ, [T] eşk-i hâremi
S₇ âb-ı çeşmümi S₁₀ eşk-i şûrumu [G].

5 || 12^a nî'metüñ: nî'met B || şenâ: sâz T₂.

5 || 12^b kıldı: êtdi A₃.

5 || 13^a eylerse menden: benden kılursa T₂.

5 || 13^b bağlarsa men: bağlar ben-i [G] || miskîne: bî-kese S₃, TT, İÜ bî-kîne S₆, S₁₁.

5 || 14^b ol: kim T₂ || olur: anuñ T₁ onuñ T₂ seni TT || bed-h'âh-ı: merdûd-ı A₂.

5 || 15^a kıalmaz: olmaz S₃, B.

5 || 15^b elţâfuñ: ihsânüñ M, K || olan: onı T₂ ola S₃.

5 || 16^a mihr ü: mihr K, T₂ || mâh: meh T₂ || êtdükçe: olduķça M || olasan: olası S₁ êdesen TT.

5 || 16^b kâm-yâb: kâm-rân T₂ || kâm-rân u: kâm-rân S₃ kâm-yâb u T₂ || kâm-baķş u: kâm-baķş S₁.

6.

Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlün

- 1.² Perde çek ‘aybına zulmet gibi hâlkıñ dâyim
Ger dilerse ki naşib ola saña âb-ı hayât
- 2.⁴ Kılma hırşîd gibi ‘ayb-nümâlık ki felek
Yere şalmaya seni ba‘de ‘ulüvv-i derecât
3. Cehd kıl zâtuñ ola maẖhar-ı âşâr-ı qabûl
Kılma ol câha tefâhür ki ola hâric-i zât
4. Fazl olur şanma saña menzilet-i aşl u neseb
Câh olur şanma saña keşret-i esbâb u cihât
5. ‘Âriyetden özüñe kılma kâmer tek zînet
Ġayrdan ‘âriyetün nûr ise hem yazıya at

6 İÜ 87^b, B 128, A₂ 89^b, A₃ 99^a, M 99^a, K 86^a, T₁ 177^b, P 285^b, S₁ 209^a, T₂ 97^b, S₂ 67^a, V 84^b, TT 82^a, S₃ 95^b, TN 121^a, S₆ 83^b, S₇ 91^a, S₈ 78^a, S₉ 101^b, S₁₀ 96^a, S₁₁ 120^a, TZ 100^b.

2 T₂'de 1 ve 2. beyitler yoktur. İÜ'de sadece ilk beyit vardır.

6 || 1^a gibi: kimi TZ, [T, TD].

6 || 1^b ger: ki A₃ || dilerse: dilerseñ S₁, TT, A₃, V.

4 2. beyit ve sonrası 14. kıtanın 2. beytine kadar eksik varak sebebi ile İÜ'de bulunmamaktadır.

6 || 2^a gibi: kimi TZ, [T, TD] || nümâlık ki: nümâlık ki V, B nümâlık A₃.

6 || 2^b şalmaya: salmaya V.

6 || 3^b kılma: kılmaz B || câha: câh ile A₃ || ki: kim M, K, T₁, S₁, S₂, TT, V, TN, S₆, S₁₀ || ola: olur B degül S₃, S₇, [G] || hâric-i: hâriş-i A₂ fâriğ-i S₁ qâbil-i S₃, S₇, [G].

6 || 4^a menzilet-i: menzilet ü T₁ || aşl u: aşl-ı K.

6 || 4^b esbâb u: esbâb-ı M, K, T₁, S₁, T₂, V, TN, S₇, S₉, S₁₁, TZ, [G].

6 || 5^a özüñe: özüñi TT sözüñe [TD] || zînet: zîver V.

6 || 5^b Ġayrdan: ‘ârdan A₂ Ġayrıdan S₁, A₃ || hem: ger V sen TT.

7.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey mu'allim âlet-i tezvîrdür eşrâre 'ilm
Kılma ehl-i mekre ta'lîm-i ma'ârif zinhâr
2. Hîle içün 'ilm ta'lîmin kılan müfsidlere
Katl-i 'âm içün vîrür cellâda tîğ-ı âb-dâr
3. Her nè tezvîr êtse ehl-i cehl añâ olmaz şebât
Mekr-i ehl-i 'ilmdür aşl-ı fesâd-ı rûzgâr

8.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Her kimün var ise zâtında şerâret küfri
İştîlâhât-ı 'ulûm ile müselmân olmaz
2. Ger kara taşı kızıl kan ile rengin êtseñ
Tab'a tağyîr vîrüp la'l-i Bedaḥşân olmaz
3. Eyleseñ tûṭiye ta'lîm-i edâ-yı kelimât
Nuṭḫı insân olur ammâ özi insân olmaz

7 B 129, A₂ 90^a, A₃ 99^a, M 99^a, K 86^a, T₁ 178^a, P 285^b, S₁ 209^a, T₂ 97^b, S₂ 67^b, TT 82^b, S₃ 96^a, TN 121^a, S₆ 84^a, S₇ 91^b, S₈ 78^b, S₉ 102^a, S₁₀ 96^a, S₁₁ 120^a, TZ 101^a.

7 || 1^a âlet-i: âfet-i A₂ || tezvîrdür: tezvîredür T₁ || eşrâre: esrâr-ı T₁.

7 || 1^b ta'lîm-i ma'ârif: hem ta'lîm-i 'irfân TT.

7 || 2^a içün: ile TT || 'ilm: - T₁ || kılan: eden A₂, [T, TD, D] veren S₆, S₇, [G] || müfsidlere: maḥdurlara A₃.

7 || 3^a êtse: olsa T₂ eylese S₂ || añâ: oña S₃, T₁, T₂ || olmaz: kılmaz T₂.

7 || 3^b aşl-ı fesâd-ı: ehl-i fesâda T₂.

8 B 129, A₂ 90^a, A₃ 99^a, M 99^b, K 86^a, T₁ 178^a, P 285^b, S₁ 209^a, T₂ 98^a, S₂ 67^b, V 84^b, TT 82^b, S₃ 96^a, TN 121^a, S₆ 84^a, S₇ 91^b, S₈ 78^b, S₉ 102^a, S₁₀ 96^a, S₁₁ 120^b, TZ 101^a.

8 || 1^a küfri: eşeri A₂.

8 || 2^a taşı: daşı S₁, TT, T₂, V taşı B.

8 || 2^b tab'a: tab'ı S₂ || vîrüp: vîrür A₂, K, V, TZ oluban S₂.

*G, T ve TD'de fazla beyit:

Her uzun boylu şecâ'at edebilmez da'vâ

Her ağaç kim boy atar serv-i ḫirâmân olmaz

9.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Baḥîl kılmasa cem' êtdügi direm şarfin
Nihâl-i maqşadı ser-sebz olup şemer vërmez
2. Elindeki güheri bezl kılmasa mümsik
Şeb-i ğamına emel müjde-yi şehër vërmez
3. Tükenmeyince kevâkib güneş tulû' êtmez
Tökilmeyince şükûfe nihâl ber vërmez

10.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Êy ki endîşe-yi māl ile serāsime olup
Dün ü gün dehrde âşüfte geçer ahvâlün
2. Cem'-i māl eyledüğün rāḥat içündür ammā
Rāḥatun eksük olur her nêce artar mālün
3. Mālı çoḡ êtme ḥazer eyle 'azābından kim
Renci artar ağır oldukça yüki ḥammālün

9 B 129, A₂ 90^a, A₃ 99^b, M 99^b, K 86^a, T₁ 178^a, P 285^b, S₁ 209^b, T₂ 98^a, S₂ 67^b, V 85^a, TT 82^b, TN 121^b, S₆ 84^a, S₇ 91^b, S₈ 78^b, S₉ 102^a, S₁₀ 96^b, S₁₁ 121^a, TZ 101^a.

9 || 1^a kılmasa: êtmese V || cem': şarf V || êtdügi: - T₂ || şarfin: ḥarcın TT.

9 || 1^b maqşadı: maqşad V.

9 || 2^a kılmasa: êtmese T₁, S₂.

9 || 2^b emel: ecel M sebil S₂ || müjde-yi: mürde-yi S₂.

9 || 3^a tükenmeyince: dükenmeyince A₃, S₂, K tökilmeyince T₂, TZ ṭolanmayınca TT ṭolmayınca B tolmayınca A₂ || kevâkib: kevkeb T₂.

9 || 3^b tökilmeyince: dökilmeyince A₃, B, S₂, K, M.

10 B 129, A₂ 90^a, A₃ 99^b, M 99^b, K 86^b, T₁ 178^b, P 286^a, S₁ 209^b, T₂ 98^a, S₂ 67^b, V 85^a, TT 83^a, S₃ 96^a, TN 121^b, S₆ 84^b, S₇ 92^a, S₈ 78^b, S₉ 102^a, S₁₀ 96^b, S₁₁ 120^b, TZ 101^b.

10 || 1^a olup: gezüp TT, [G].

10 || 1^b dün ü: dün V, S₂ || dehrde: dehr ârâ M || geçer: êder S₂.

10 || 2^b rāḥatun: rāḥat S₃.

10 || 3^a māl: māl A₂, M, T₁, T₂, TT, S₁, TN, S₇ || çoḡ: çoḡ A₃, B, S₂ || êtme: yığma V.

10 || 3^b ağır: yüki A₂ || oldukça: olinca M || yüki: ağır A₂.

11.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Men şubḥ u şâm dūd-ı dil-i sūznāk ile
Bağrın kebāb édüp vèrürem çarḥa inḳılāb
2. Ḥūt u Ḥamel medārı ile āsmān daḥı
Ḳan yutdurup vèrür dil-i sūzānuma 'azāb
3. Dünyāda yolḥ ferāğata ümmîd nêşe kim
Ḳan yutdurur oda nêce kim çizginür kebāb

12.

Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün

1. 'İlm kesbiyle rütbe-yi rıf'at
Ârzü-yı muḥāl imiş ancak
2. 'Işḳ imiş her nê var 'ālemde
'İlm bir ḳıl ü ḳāl imiş ancak

11 B 129, A₂ 90^b, A₃ 99^b, K 86^b, T₁ 178^b, P 286^a, S₁ 209^b, T₂ 98^b, V 85^a, TT 83^a, S₃ 96^b, TN 121^b, S₆ 84^b, S₇ 92^a, S₈ 79^a, S₉ 102^b, S₁₀ 96^b, S₁₁ 119^b, TZ 101^b.

11 || 1^a şubḥ u: şubḥ V || dūd-ı: dūd u S₁ derd-i A₃, [G] - TT || dil-i sūznāk: dil-i āh u zār T₁ dil ü āh zār T₂.

11 || 1^b bağrın: bağrum V, S₃ bağrı T₂ || kebāb: kitāb T₁.

11 || 2^a daḥı: ḥayy V dağı [G].

11 || 2^b ḳan: ḳanun T₁, S₃ || yutdurup: yutturup T₁ yuddurup S₃, T₂, TT || vèrür: vèrüp T₂.

11 || 3^a yolḥ: çoḳ A₂ || ferāğata: ferāğat-ı A₂, [T, TD, D] || nêşe: nête TT.

11 || 3^b yutdurur: yuddurur V, TT, K, T₂, S₃, TZ yaḳdurur S₆ aḥıdur [TD, D] yağıdurur S₁₁, [G] || nêce: nêşe B.

12 B 129, A₂ 90^b, A₃ 100^a, M 100^a, K 86^b, T₁ 178^b, P 286^a, S₁ 209^b, T₂ 98^b, V 85^a, TT 82^b, TN 122^a, S₆ 84^b, S₇ 92^a, S₈ 79^a, S₉ 102^b, S₁₀ 96^b, S₁₁ 119^b, TZ 101^b.

12 || 1^a 'ilm kesbiyle: kesb-i 'ilm ile TT || rütbe-yi: pāye-yi [T, TD, D].

12 || 1^b muḥāl: cemāl A₃ || ancak: bildüm T₂.

12 || 2^b ḳıl ü: ḳıl K || ancak: bildüm T₂.

13.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Olsa maşşûduñca devrân-ı felek bir nêce gün
Olma mağrûr êy ki hâl-i dehr rûşendür saña
2. Kâtil-i âbâ vü ecdâduñ mu'âf êtmez seni
Umma andan düstlîk resmin ki düşmendür saña

14.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1.⁵ Gelün êy ehl-i haqîkat çıhalum 'âlemden
Ġayr yêrler gezelüm özge şafâlar görelüm
2. Seyr-i germiyyet-i ğavġâ-yı kıyâmet kılalum
Vaz'-ı cem'îyyet-i hengâme-yi maşşer görelüm
3. Reviş-i silsile-yi dehr melûl êtdi bizi
Nêce bir dehrde evzâ'-ı mükerrer görelüm

13 B 130, A₂ 90^b, A₃ 100^a, K 86^b, T₁ 179^a, P 286^a, S₁ 210^a, T₂ 98^b, V 85^b, TT 83^a, S₃ 96^b, TN 122^a, S₆ 84^b, S₇ 92^a, S₈ 79^a, S₉ 102^b, S₁₀ 97^a, S₁₁ 119^b, TZ 102^a.

13 || 1^a olsa: ola V.

13 || 1^b êy ki: eyle T₂ ġâfil A₃ ehl-i [G] || hâl-i dehr: dehr A₃ || rûşendür: düşmendür V || saña: baña A₃.

13 || 2^a êtmez: dêmez T₁.

13 || 2^b andan: onda T₂ || düstlîk: düstlîġ A₂, B, T₂ || resmin ki: kâmin ki V resmin B.

14 İÜ 88^a, B 130, A₂ 90^b, A₃ 100^a, K 87^a, T₁ 179^a, P 286^a, S₁ 210^a, T₂ 98^b, S₂ 72^a, V 85^b, TT 83^a, S₃ 96^b, TN 122^a, S₆ 84^b, S₉ 102^b, S₁₀ 97^a, S₁₁ 119^a, TZ 102^a.

5 Eksik varak bulunması münasebeti ile İÜ'de ilk beyit yoktur.

14 || 1^a 'âlemden: dünyâdan T₂, [T, TD, D].

14 || 1^b ġayr yêrler: ġayrı yêrler A₃, P, S₂, S₉, [G, T, TD] ġayrılarla T₁ || gezelüm: görelüm A₃ || görelüm: sürelüm T₁.

14 || 2^a seyr-i: serd V || kılalum: êdelüm A₂, A₃, TT görelüm S₁₁.

14 || 2^b vaz'-ı: vaşl-ı A₃, K.

14 || 3^a dehr: 'ışk V || bizi: beni V, T₂.

14 || 3^b bir: bu S₃ her T₁ || dehrde: devrde A₂, T₂ demde T₁ || mükerrer: mükedder V muhâlif A₂.

15.

Fe‘îlâtün Mefâ‘ilün Fe‘îlün

1. Séverem ol nigâr-ı sîm-beri
Ki cefâ-pîşe vü sitemgerdür
2. Nêşe kim aña ‘ışk-bâzlığum
Ma‘şiyet olduğu mu‘karrerdür
3. Cevr ile ol müdâm men‘üm édüp
Reh-i zühd ü şalâha rehberdür
4. Qâbil-i ecr olursa cevri n’ola
Emr-i ma‘rûf u nehy-i münkerdür

15 B 130, A₂ 91^a, A₃ 100^a, K 87^a, T₁ 179^a, P 286^a, S₁ 210^a, T₂ 99^a, S₂ 68^a, V 85^b, TT 84^b, TN 122^b,
S₆ 85^a, S₇ 92^b, S₈ 79^a, S₉ 103^a, S₁₀ 97^a, S₁₁ 120^a, TZ 102^a.

15 || 2^a nêşe kim: nêtekim A₃ bilse her A₂ || aña: oña T₂ kim ki A₂ resm-i V, [G] || bâzlığum: bâzlıķum T₂.

15 || 2^b mu‘karrerdür: mükerrerdür S₁.

15 || 4^a cevri: zecri T₂, K, TZ, [G].

15 || 4^b ma‘rûf u: ma‘rûf V, K.

16.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Hemîşe düstüm oldur dêrem ki māl vèrüp
Kılır tabî'atımı beste-yi 'alâka-yı māl
2. 'İbâdet-i Hâk u kesb-i 'ulüm için muṭlak
Kõmaz mulâhaza-yı zabṭ-ı māl mende mecâl
3. Müdâm düşmen aña söylerem ki mālum alup
Maña müyesser êder ni'met-i ferâgat-i hâl
4. Huzûr-ı kalb vèrür revnaḫ-ı 'ibâdet-i Hâk
Ferâg-ı hâṭır olur mücib-i huşûl-i kemâl
5. Fiğân ki düstümü düşmenümden êtmen fark
Kemâl-i cehl ile evḫât şarf olur meh ü sâl
- 6.⁷ Bu cehl ile özümi ehl-i ma'rifet şanuram
Zihî taşavvur-ı bâṭıl zihî hayâl-i muḫâl

16 İÜ 88^a, B 130, A₂ 91^a, A₃ 100^b, K 87^a, T₁ 179^a, P 286^a, S₁ 210^a, T₂ 99^a, S₂ 68^a, V 85^b, TT 83^b, S₃ 97^a, TN 122^b, S₆ 85^a, S₉ 103^a, S₁₀ 97^b, S₁₁ 118^b, TZ 102^a.

16 || 1^a düstüm oldur dêrem ki māl vèrüp: düstüm oldur dêr ki māl vèrüp V düst aña dêrem māl vèrüp S₂ düstüm oldur ki māl vèrüp T₂.

16 || 1^b 'alâka-yı: 'alâyık V.

16 || 2^a hâk u: hâk T₂ hâkka V || 'ulüm: 'ulüvv V.

16 || 2^b kãmaz: kãmaz T₂ || zabṭ-ı: cem'-i T₂ - K || mende: bizde V || mecâl: menâl T₁.

16 || 3^a aña: oña T₂, İÜ || mālum: māl S₁ men'üm V || alup: êdüp V alır [G].

16 || 3^b êder: êde A₂, TT || hâl: māl V, TZ bâl A₂, [T, TD, D].

16 || 4^a kalb vèrür: kalb-durur A₂ || hâk: için T₂.

16 || 4^b olur: olup A₂, V.

16 || 5^a êtmen: êtmeñ V, T₂ êtmez S₁ êtmeyüben TT.

16 || 5^b olur: êder V.

7 Bu beyit T₂ ve S₂'de yoktur.

16 || 6^a cehl: vech [G] || şanuram: bilürem A₂.

16 || 6^b hayâl-i: hayâl u T₁.

17.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Nêce bir nefs temennâsı ile
Yemek ü içmek ola dil-h‘âhuñ
2. Eyleyüp zühd ü vera‘dan nefret
T‘â‘at-ı Hâkdan ola ikrâhuñ
3. Ma‘bedüñ maṭbaḥ ola şâm u seḥer
Müsterâḥ ola ziyâretgâhuñ
4. Bunun için mi olupsan maḥlûk
Bu mıdur emri saña Allâhuñ

17 İÜ 88a, B 130, A₂ 91^b, A₃ 100^b, K 87^b, T₁ 179^b, P 286^b, S₁ 210^b, T₂ 99a, S₂ 68a, V 86a, S₃ 97a, TN 123a, S₆ 85^b, S₇ 92^b, S₉ 103^b, S₁₀ 97^b, S₁₁ 119a, TZ 102^b.

17 || 2^a zühd ü: zühd S₁.

17 || 4^a mi: sen S₃ - İÜ.

17 || 4^b emri saña: saña emri V.

18.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Êy kâdı-yı huceste-liķā kim Hāk eylemiş
Şāhib-serîr-i mesned-i hūkm-i ķazā seni
2. Cehd eyle kim mulāhaza-yı nef'-i dünyevî
Hūkm-i ķazāda êtmeye ehl-i hata seni
3. Maķbûl-i hālķ kılmış iken 'ilm ü ma'rifet
Merdûd-ı Hālîķ eylemeye irtişā seni

19.

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Zūlm ile aķçalar alup zālim
Eyler in'ām hālķa minnet ile
2. Bilmez anı ki êtdügi zūlme
Görecekdür cezā mezellet ile
3. Müdde'ası bu kim rızā-yı İlāh
Aña hāşıl ola bu 'âdet ile
4. Cenneti almaķ olmaz aķça ile
Girmek olmaz bihişte rüşvet ile

18 İÜ 88^b, B 131, A₂ 91^b, A₃ 100^b, K 87^b, T₁ 179^b, P 286^b, S₁ 210^b, T₂ 99^b, S₂ 68^b, V 86^a, TT 83^b, S₃ 97^a, TN 123^a, S₆ 85^b, S₇ 92^b, S₉ 103^b, S₁₀ 97^b, S₁₁ 117^a-117^b, TZ 102^b.

18 || 2^b hata: fenā T₂.

18 || 3^a hālķ kılmış iken 'ilm ü ma'rifet: hālķ êtmîş iken ehl-i ma'rifet V hālķ kılmış iken ehl-i ma'rifet S₂ kılmış oña ehl-i ma'rifet T₂.

18 || 3^b hālîķ: hālķ T₂ hāk TT.

19 İÜ 88^b, B 131, A₂ 91^b, A₃ 101^a, K 87^b, T₁ 180^a, P 286^b, S₁ 210^b, T₂ 99^b, S₂ 68^b, V 86^a, TT 83^b, S₃ 97^b, TN 123^a, S₆ 85^b, S₇ 93^a, S₉ 103^b, S₁₀ 98^a, S₁₁ 118^a, TZ 103^a.

19 || 1^b hālķa: hālķ S₃, İÜ hākķa A₃.

19 || 2^a anı: olan T₁ ola T₂ || zūlme: zūlmi A₂, TT, V.

19 || 2^b görecekdür: göresidür TT || mezellet: 'adâlet [T].

19 || 3^a rızā-yı: rızası T₁.

19 || 3^b aña: oña T₂, İÜ || ola: olur S₁₁, TZ, [T, TD].

19 || 4^a almaķ: almağ A₃, B, İÜ.

19 || 4^b girmek: görmek T₂.

20.

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

1. Bîñ iken kıadr u kıymetüñ bir olur
Muẓtarib olsa ıalbüñ ey ‘arîf
2. Eyle teskîn-i ıalb hâşıl kim
Elfi taḥrîk-i ıalb eyler elif

21.

Mef‘ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

1. Oldur ğazel ki feyzi anuñ ‘âm olup müdâm
Ârâyiş-i mecâlis-i ehl-i ıabûl ola
2. Vird-i zebân-ı ehl-i şafâ vü sürûr olup
Maẓmûnı zevķ-baḥş u serî‘u’l-ḥuşûl ola
3. Andan nè sûd kim ola mübhem ‘ibâreti
Her yêrde istimâ‘ın edenler melûl ola

20 B 131, A₂ 92^a, A₃ 101^a, K 88^a, T₁ 180^a, P 286^b, S₁ 210^b, S₂ 68^b, TN 123^b, S₆ 85^b, S₇ 92^b, S₉ 104^a, S₁₀ 98^a, TZ 103^a.

20 || 1^b olsa: ola A₃, K, T₁.

21 İÜ 88^b, B 131, A₂ 92^a, A₃ 101^a, K 88^a, T₁ 180^a, P 286^b, S₁ 211^a, T₂ 100^a, S₂ 68^b, TT 83^b, S₃ 97^b, TN 123^b, S₆ 86^a, S₇ 93^a, S₉ 104^a, S₁₀ 98^a, S₁₁ 118^a, TZ 103^a.

21 || 1^a anuñ: onuñ T₂ || olup: ola T₂ olur A₂ || müdâm: - S₂.

21 || 2^b baḥş u: baḥş A₃, K, S₃, İÜ, S₉, TZ || u serî‘u’l-ḥuşûl ola: - T₂.

21 || 3^a andan: ondan T₂ || kim: ki K.

21 || 3^b istimâ‘ın: istimâ‘ı S₁ istimâ‘ A₂, T₂, S₃.

22.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Şarf-ı naḳd-i 'ömr edüp men kesb-i 'irfân etmişem
Ehl-i dünyâ hem kemâl-i cehl ile taḥşil-i māl
2. Dehr bir bâzârdur her kim metâ'ın 'arz eder
Ehl-i dünyâ sîm ü zer ehl-i hüner faẓl u kemāl
3. Kim ki menden nef' bulmaz istemen nef'in anuñ
Ol ki yoḥ nef'üm aña nef'i maña olmaz ḥelâl
- 4.⁴ İstemen nâdân maña ger vërse genc-i sîm ü zer
Kim 'ıvaḥsuz mâla nâdândan taṣarrufdur vebâl

23.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Eyleyüp nâdâna 'arz-ı faẓl u izḥâr-ı hüner
Şerm-sâr etmek 'atâ ummak nêdür zulm-i şariḥ
2. Sen bilürsen mücmelen andan nê alursan velî
Bilmez ol kim alduḡı senden ḥasendür yâ ḳabîḥ
3. Zâhiren şatmak hüner almak 'atâ bir bey'dür
Tıflıdır nâdân buyurmaz şer' anuñ bey'in şaḫîḥ

22 İÜ 89^a, B 131, A₂ 92^a, A₃ 101^a, K 88^a, T₁ 180^b, P 287^a, S₁ 211^a, T₂ 99^b, V 86^b, TT 84^a, S₃ 97^b, TN 123^b, S₆ 86^a, S₉ 104^a, S₁₀ 98^b, S₁₁ 117^b, TZ 103^b.

22 || 1^a şarf-ı naḳd-i 'ömr: şarf-ı 'ömrüm naḳdîn TT 'ömr naḳdîn şarf T₂ || men: biz V - TT || kesb-i: ehl-i A₂ || etmişem: olmuşam A₂.

22 || 3^a istemen: istemez S₁ || nef'in: nef'ün TT || anuñ: onuñ T₂.

22 || 3^b yoḥ nef'üm: nef'üm yoḥ [T, TD, D] || aña: oña S₃, T₂ || nef'i maña olmaz: olmaz baña nef'i S₃, S₁, İÜ, T₂, S₆ || 2. mısra: ol ki nef'i yoḥ baña nef'üm aña olmaz ḥelâl TT.

4 Bu beyit A₂'de yoktur.

22 || 4^a nâdân: seyrân TT || genc-i: genc ü TT, T₁.

22 || 4^b nâdândan: dâdân S₁, K, V, TN, S₉, S₁₀ zindân-ı TT, [G] - T₂.

23 B 132, A₂ 92^a, A₃ 101^b, K 88^a, T₁ 180^b, P 287^a, S₁ 211^a, T₂ 100^a, S₂ 69^a, V 86^b, TN 124^a, S₆ 86^a, S₉ 104^a, S₁₀ 98^b, S₁₁ 117^b, TZ 103^b.

23 || 1^a 'arz-ı: 'arz u V || faẓl u: faẓl S₁, K || hüner: kemāl A₂.

23 || 2^a bilürsen: bilür V || andan: ondan T₂, [T] || alursan: olursan S₁, [T].

23 || 2^b alduḡı: olduḡı TZ olduḡın [T] || senden: benden V || ḥasendür: ḥaseddür A₃.

23 || 3^a şatmak: satmak V, T₂.

23 || 3^b anuñ: onuñ T₂ || bey'in: sözün T₁ || şaḫîḥ: ḳabûl V.

24.

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Sa‘d u naḥs aḥvâlini kılsañ müneccimden su‘âl
Muḳtedâ-yı ma‘rifet Bercîs ü Keyvândur aña
2. Eyleseñ remmâlden teftîş-i ḥâl-i nîk ü bed
Mürşid-i râh-ı yakîn Engîs ü Leḫyândur aña
3. Noḳṭa-yı eşkâl-i reml ü seyr-i ecrâm u nücüm
Kime rehber olsa feyz-i ‘aḳl bühtândur aña
4. Bilmiş ol kim her nê şâdır olsa zîşt ü ḥûbdan
Maẓharı bir ‘ilmdür kim ‘aḳl ḫayrândur aña

24 İÜ 89^a, B 132, A₂ 92^b, A₃ 101^b, K 88^b, T₁ 180^b, P 287^a, S₁ 211^a, T₂ 100^a, V 86^b, TT 83^a, S₃ 98^a, TN 124^a, S₆ 86^b, S₉ 104^b, S₁₀ 98^b, S₁₁ 118^b, TZ 104^a.

24 || 1^a kılsañ: kıldum A₂, [T] || müneccimden: mineccimde [G].

24 || 1^b bercîs ü keyvândur: bercîs-i keyvândur V engîs ü leḫyândur S₁, S₃, İÜ, TN, S₆, S₁₁ -engîz leḫyândur T₁.

24 || 2^a ḥâl-i: ḥâl u A₃, T₁.

24 || 2^b mürşid-i: mürşide V || engîs ü leḫyândur: engîs-i leḫyândur T₁ engîsin leḫyândur V bercîs ü keyvândur S₁, S₃, İÜ, S₆, S₁₁ bercîs-i leḫyândur S₉ || aña: oña T₂ saña V.

24 || 3^a eşkâl-i: ecrâm-ı T₂ || reml ü: reml V, TZ || ecrâm u nücüm: ecrâm-ı nücüm S₁, A₂, TT, B, K, S₃, V, S₉, S₁₀, TZ eşkâl-i nücüm T₂ encüm hem nücüm A₃ encâm u nücüm S₃, İÜ aḥvâl-i nücüm TN encâm-ı nücüm S₆, S₁₁, [G].

24 || 3^b olsa: ola A₃ olmaya V || aña: saña V.

24 || 4^a şâdır: zâhîr TT || zîşt ü ḥûbdan: ḥûb u zîştten A₂, T₂, S₃, TN, S₁₁, [T, TD].

24 || 4^b maẓharı: maẓhar T₁, T₂ || ‘aḳl: cümle A₂, TT, [T] || aña: oña T₂.

25.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Êy haṭâ-yı lafz ile Qur'an şükühin şınduran
Mu'ciz-i âyât-ı Qur'andan ḥazer kılmaz mısın
2. Her elif bir ḥançer-i ḥün-rîz-i bürrândur saña
Ḥançer-i ḥün-rîz-i bürrândan ḥazer kılmaz mısın
- 3.⁴ Bir ḥakîm-i kâmilün dârü'-şifâ-yı ḥikmetin
Êtmek istersen ḥarâb andan ḥazer kılmaz mısın

25 B 132, A₂ 92^b, A₃ 101^b, K 88^b, T₁ 181^a, P 287^a, S₁ 211^b, S₂ 69^a, V 87^a, TN 124^a, S₆ 86^b, S₉ 104^b, S₁₀ 99^a.

25 || 1^a haṭâ-yı: haṭâlu V || lafz ile: nuṭk ilen T₁, TN || şınduran: şınduran S₁, K, A₂, V.

25 || 1^b Qur'andan: Qur'andır S₁, A₂ || kılmaz mısın: etmez misin T₁, S₁, S₂.

25 || 2^a ḥün-rîz-i: ḥün-rîz ü A₃.

25 || 2^b ḥançer-i: ḡonce-yi V || ḥün-rîz-i: ḥün-rîz ü A₃ || bürrândan: bürrândur T₁.

4 Bu beyit K'da yoktur.

25 || 3^a bir: her A₂ || ḥikmetin: ḥikmeti A₂.

25 || 3^b kılmaz: etmez A₂.

26.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Sen nê âfetsen maña ey 'aql-ı bed-fercâm kim
Bulmağ olmaz şüret-i kurbuñda âşâr-ı neşât
2. Tıflar divâneler senden müberrâ olmağın
Dünyâ vü 'uqbâda bulmuşlar kemâl-i inbisât
- 3.⁴ 'İzzet ü zilletde bilmezler çarîk-ı imtiyâz
Hûllet ü hürmetde çekmezler 'azâb-ı ihtiyât
- 4.⁶ Ol ki dâ'im hem-nişinüñdür mu'azzebdür müdâm
Neşe kim teklife hükmi-i şer' ile sensen menât
- 5.⁸ Ol zamândan kim saña vërdüm 'inân-ı ihtiyâr
Ol zamândan k'eyledüm muhkem senünle irtibât
6. Olmayup hâlî gam u endühdan fakrum evi
Hâr pisterdür maña peyveste hâkister bisât
7. Olmasaydum kâş ki hergiz senünle hem-nişin
Kılmasaydum kâş ki muṭlağ senünle ihtilât

26 B 132, A₂ 92^b, A₃ 102^a, K 88^b, T₁ 181^a, P 287^a, S₁ 211^b, T₂ 100^b, TT 84^a, TN 124^b, S₆ 86^b, S₇ 93^a, S₉ 104^b, S₁₀ 99^a, S₁₁ 116^b, TZ 104^a.

26 || 1^a nê: bir A₂, S₁₁, [T, TD, D] – S₁₀ || maña: saña T₂ || 'aql-ı: baht-ı A₂ || bed-fercâm: nâ-fercâm TT, T₂, S₇.

26 || 1^b bulmağ: bulmağ A₃, B.

26 || 2^a divâneler: divânedir [G].

4 Bu beyit T₂'de yoktur.

26 || 3^a imtiyâz: i'tibâr T₁, [G].

26 || 3^b hûllet: zulmet TT hîllet [T, G] || çekmezler: bilmezler TT.

6 Bu beyit T₂'de yoktur.

26 || 4^a mu'azzebdür: muḳayyetdür T₁ mukarrebdür [G].

26 || 4^b neşe kim: nêtekim TT || teklife: teklif-i S₁, A₃, S₆, S₉, S₁₁, [TD, G] || hükmi-i: 'ilm-i K || menât: binât T₁, [G].

8 Bu beyit TT'de yoktur.

26 || 5^b zamândan: zamân A₂, T₂ || k'eyledüm: kim eyledüm A₂, T₂ ki eyledüm A₃ || muhkem: muṭlağ [G].

26 || 6^a fakrum: nefsum A₂, B, [T, TD] gönüm S₆, S₁₁, [G].

26 || 6^b hâr: hâk T₂.

26 || 7^a olmasaydum: olmayaydum A₃, B, K, S₁, S₉.

26 || 7^b muṭlağ: hergiz K || ihtilât: irtibât A₂.

27.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mef'â'ilü Fâ'ilün

1. Ey h'âce ger kuluñdan oğullık murād ise
Şefkat göziyle baḥ aña dāyim oğul gibi
2. Ve'r oğluñı umarsañ ola şāhib-i edeb
Elbette eyle zilletle mu'ād kul gibi

27 B 133, A₂ 93^a, A₃ 102^a, K 89^a, T₁ 181^b, P 287^a, S₁ 211^b, T₂ 100^b, S₂ 69^a, V 87^a, TT 84^a, TN 124^b,
S₆ 87^a, S₇ 93^b, S₉ 105^a, S₁₀ 99^b, TZ 104^b.

27 || 1^a oğullık: oğullar S₂.

27 || 1^b aña: oña T₂ || gibi: kimi TZ, [T, TD].

27 || 2^a ve'r: ger T₂ vur [G] || umarsañ: dilerseñ A₃ dilerseñ K.

27 || 2^b zilletle: zillet ile A₂ hıdmete V || gibi: kimi TZ, [T, TD].

28.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Êy vezîr-i milk-perver kim nizâm-ı milk için
İntihâb etmiş cemi'-i halkdan sultân seni
2. Hâll u 'ağdın 'âlemün kılmış müfevvez re'yüne
Nâ'ib-i hükûm-i hilâfet eyleyüp devrân seni
3. Kıl hâzer kim olmaya nâ-geh mizâcuñ munḡalib
Kılmaya ser-mest cām-ı şevket-i dīvân seni
4. Olasan inşâf için manşûb iken ehl-i fesâd
Êde dîn ehline âfet kıllet-i imân seni
- 5.⁶ Êtmege ma'mûre-yi İslâmı vîrân kendüye
A'zam-ı a'vân u enşâr eyleye şeyṭân seni
6. Êtmiş iken efḡal-i halk-ı cihân ikbâl ile
Erzel-i ehl-i cehennem eyleye Sübhân seni

28 İÜ 89a, B 133, A₂ 93a, A₃ 102a, K 89a, T₁ 181b, P 287b, S₁ 211b, T₂ 100b, V 87a, S₃ 98a, TN 125a, S₆ 87a, S₇ 93b, S₉ 105a, S₁₀ 99b, S₁₁ 116b, TZ 104b.

28 || 1^a milk-perver: milk ü server T₂.

28 || 1^b halkdan: gayrden [G].

28 || 2^a hâll u: hâll T₁, V || 'ağdın: 'ağdün S₃, V 'ağd T₂ || 'âlemün: 'âlemin S₃ 'âlemi T₂.

28 || 2^b eyleyüp: eylemiş T₂.

28 || 3^a mizâcuñ: mizâcın V, S₃.

28 || 4^a manşûb iken ehl-i: manşûb iken aşl-ı İÜ, K manşûbuñı aşl-ı T₁ ma'sûm ki ehl-i V.

28 || 4^b âfet: tâ kim K.

6 5. beyit İÜ ve S₃'te yoktur.

28 || 5^a etmege: etmek V etme kim [G].

28 || 5^b a'zam-ı: a'zam u A₃, K, T₁, P, V, S₇, S₁₁ || a'vân u: a'vân-ı T₁, V, T₂, [G] || enşâr: inşâf T₂ || eyleye: ile S₁.

29.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey ki 'âlemde maḥabbet adını mezmûm édüp
Her zamân bir mâh ruḥsârûn olursan mâyli
2. Geçdi 'ömrün şâhid-i maḥşad cemâlin görmeyüp
Şâhid-i maḥşad şağınmışsan arada ḥâ'ili
3. 'Ârif iseñ tutagör ser-rişte-yi feyz-i beḳâ
Terk kıl bu şüret-i fânî vü naḳş-ı zâyili

30.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Dehr bir seyl-âbdur mülḥaḳ 'adem deryâsına
Biz ki ser-gerdânuz ol seyl-âba düşmiş ḥâr u ḥes
2. Çizginür ḥâr u ḥas ol seyl-âb olduḳça revân
Yêtmedin deryâya râḥat mümkün olmaz bir nefes

29 İÜ 89^b, B 133, A₂ 93^b, A₃ 102^b, K 89^a, T₁ 181^b, P 287^b, S₁ 212^a, T₂ 101^a, S₂ 69^a, V 87^b, TN 125^a, S₃ 98^b, S₆ 87^a, S₇ 94^a, S₉ 105^b, S₁₀ 99^b, S₁₁ 117^a, TZ 104^b.

29 || 1^a ey ki: eyle T₁ || adını: 'âdeti S₃ || édüp: eden S₂.

29 || 1^b mâh: yâr V.

29 || 2^a maḥşad: maḥşûd T₂ || cemâlin: ḥâlin T₂ || görmeyüp: görmedün S₂.

29 || 2^b şağınmışsan: şağınmış A₃ şanursan S₂ şağınmışdır [G] || arada: ara yérde S₂.

29 || 3^a tutagör: dutagör S₁, T₂, A₂, S₃ || feyz-i beḳâ: dâr-ı beḳâ T₂ tûl-ı emel V.

29 || 3^b bu: bir T₁, S₂ || naḳş-ı: nefis-i A₂.

30 B 133, A₂ 93^b, A₃ 102^b, K 89^b, T₁ 182^a, P 287^b, S₁ 212^a, T₂ 101^a, S₂ 69^b, TN 125^b, S₆ 87^b, S₇ 93^b, S₉ 105^b, S₁₀ 100^a, S₁₁ 118^a.

30 || 1^a 'adem: fenâ S₁, S₂ || deryâsına: şahrâsına V.

30 || 1^b seyl-âba: girdâba V deryâya T₂.

31.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Kef-i hırş ile dâ'im dâmen-i dünyâ-yı dñn ıtutsań
Zamâne şür-baht eyler seni peyveste deryâ tek
2. Mülevves olmayup tecrid ile çıřsań bu 'âlemden
Seni zâl-i felek ħurşide cüft eyler Mesîhâ tek

32.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Êy güzel zâtuń ma'ârif birle rengin eđegör
Ĥaıı-ı müşgîn perde-yi ruşsâr-ı gül-gün olmadın
2. Şoşbet-i erbâb-ı 'ilm ü ma'rifetden kesb kıl
Ĥüsn-i siret şüret-i ħâlün diger-gün olmadın
3. Cehd kıl kim görmeye ħurşid-i ruřsârıń zevâl
Nür-ı feyzinden hilâl-i ħadrün efzün olmadın

31 B 133, A₂ 93^b, A₃ 102^b, K 89^b, T₁ 182^a, P 287^b, S₁ 212^a, T₂ 101^a, S₂ 69^b, V 87^b, TN 125^b, S₆ 87^b, S₉ 105^b, S₁₀ 100^a, S₁₁ 117^a.

31 || 1^a hırş: cürm A₃ || ıtutsań: dutsań A₂, V, K, T₂ dutuń S₁ || dünyâ-yı: gerdün-ı [G].

31 || 1^b deryâ: dünyâ V.

31 || 2^b felek: - T₂ || eyler: éde V.

32 B 134, A₂ 94^a, A₃ 103^a, K 89^b, T₁ 182^a, P 287^b, S₁ 212^a, T₂ 101^a, TN 125^b, S₆ 87^b, S₇ 94^a, S₉ 105^b, S₁₀ 100^a, S₁₁ 116^a.

32 || 1^a rengin: tezyin [G].

32 || 1^b Ĥaıı-ı: Ĥaıı u T₁ || olmadın: olmadan [T].

32 || 2^a 'ilm ü: 'ilm A₃.

32 || 2^b siret: şüret S₁, K, A₃, T₂, S₆, S₁₀.

32 || 3^b nür-ı feyzinden: - T₂.

33.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Elüñden âhlar ey ahter-i baht-ı siyâhum kim
Meni halk içre 'âlî-kadr iken gâyetde h'âr êtdün
2. Kılup hırşîd-i hırmân maṭla'-ı ümmîd gerdünin
Vücûdumdan mişâl-i sâye selb-i i'tibâr êtdün
3. Sevâd-ı dîdemi muṭlaḡ beyâz-ı 'ayne dönderdün
Beyâz-ı hüsn-i hâlüm hâl-i rüy-ı rûzgâr êtdün

34.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey gönül muṭlaḡ 'ibâdet kılmayup 'ömrün tamâm
Eyledün sevdâ-yı zülf-i her perî-ruhşâre şarf
2. Şaç ağardı gel yeter mir'ât-ı bahtuñ tîre kııl
'Ömrden bir dem ki kalmış eyle istiğfâre şarf

33 B 134, A₂ 94^a, A₃ 103^a, K 89^b, T₁ 182^a, P 287^b, S₁ 212^b, T₂ 101^b, S₂ 69^b, V 87^b, TN 125^b, S₆ 88^a, S₇ 94^a, S₉ 106^a, S₁₀ 100^b.

33 || 1^a elüñden: elinde T₂ || âhlar: dâdlar [TD, D] || ey ahter-i: ey kevkeb-i T₂ bir nêçe ey A₃.

33 || 2^a maṭla'-ı: maṭla'ın K || gerdünin: gerdünü V.

33 || 2^b vücûdumdan: vücûduñdan T₁ || selb-i: serv-i A₃, K.

33 || 3^a dönderdün: döndürdün V.

33 || 3^b hâlüm: 'âlem A₃, K || hâl-i: hâk-i S₁.

34 B 134, A₂ 94^a, A₃ 103^a, K 90^a, T₁ 182^b, P 288^a, S₁ 212^b, T₂ 101^b, S₂ 69^b, S₆ 87^b, S₇ 94^b, S₉ 106^a, S₁₀ 100^b, S₁₁ 118^b.

34 || 2^a saç: saç S₁, K, T₂, B zac S₂ || ağardı: aḡardı T₂ içürdi S₂ || bahtuñ: hüsnüñ T₂ ḡalbün A₃, K, [T, TD, D] || tîre: târe T₂ || kııl: dut S₁, K, S₇ tût S₂.

34 || 2^b istiğfâre: istiğnâya S₂.

35.

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Hıredmendî ki dâ'im 'âlem-i 'ilm içre seyr eyler
Esâlib-i fûnûn-ı şî'rden elbette ğâfildür
2. Mezâk-ı şî'r hem bir özge 'âlemdür hâkîkatde
Êki 'âlem musahhar eylemek ğâyetde müşkildür

35 B 134, A₂ 94^b, A₃ 103^a, K 90^a, T₁ 182^b, S₁ 212^b, S₂ 69^b, TT 85^a, TN 126^a, S₆ 87^b, S₇ 94^b, S₉ 106^a, S₁₀ 100^b.

35 || 1^a 'ilm: 'ışk [G] || seyr eyler: bahseyler [G].

35 || 1^b esâlib-i: sâlibdür TT || şî'rden: 'ışkdan TT.

35 || 2^a şî'r: 'ışk B, TT.

35 || 2^b musahhar: müyesser S₁, K, A₃, S₂, S₆, S₉, S₁₀.

36.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Pâdişâh-ı milk dînâr u direm rüşvet vërüp
Feth-i kişver kıılmağa eyler müheyyâ leşkeri
2. Yüz fesâd u fitne tahrikiyle bir kişver alur
Ol dahı âşâr-ı emn ü istikâmetden berî
3. Gösteren sâ'atde devrân-ı felek bir inkılab
Hem özi fânî olur hem leşkeri hem kişveri
4. Gör nè sulţānam men-i derviş kim feyz-i sühan
Eylemiş iqbālümü âşâr-ı nuşret mazharı
5. Her sözüm bir pehlivândur kim bulup te'yîd-i Hâk
'Azm kııldığda dutar tedric ile baħr ü beri
- 6.⁵ Kanda kim 'azm êtse mersûm u mevâcib istemez
Kansı milki dutsa degmez kimseye şûr u şeri
7. Pây-mâl êtmez anı âsîb-i devr-i rûzgâr
Eylemez te'sîr aña devrân-ı çarh-ı çenberi
- 8.⁸ Kılmasun dünyâda sulţānlar maña teklîf-i cûd
Bes-durur başumda tevfiķ-ı kanâ'at efseri
9. Her cihetden fâriğam 'âlemde hâşâ kim ola
Rızķ içün ehl-i beķâ ehl-i fenānuñ çâkeri

36 İÜ 89^b, B 134, A₂ 94^b, A₃ 103^a, K 90^a, T₁ 182^b, P 288^a, S₁ 212^b, T₂ 101^b, V 88^a, TT 84^b, S₃ 98^b, TN 126^a, S₆ 88^a, S₇ 94^b, S₉ 106^a, S₁₀ 100^b.

36 || 2^a fitne: mekr T₂ || alur: alup V durup T₂.

36 || 2^b emn ü: emn-i K dâmen T₂.

36 || 4^a gör nè: görme A₂ || kim: der S₁.

36 || 5^a bulup: dutar S₃, TT, İÜ, S₆ bulur [G].

36 || 5^b dutar: tutar A₃, B || tedric ile: tahrik ile T₂, B.

5 Bu beyit T₂'de yoktur.

36 || 6^a kanda: hānda TT, [T] || mersûm u: mersûm T₁ || istemez: istemezem S₁.

36 || 6^b kansı: hānsı V, B hānķı TT || milki: milke V || dutsa: tutsa A₃, B || şûr: hayr A₃.

36 || 7^a anı: onı T₂.

36 || 7^b aña: oña S₃, İÜ, T₂ || çarh-i: çarh u T₂.

8 8. beyit İÜ, TT ve S₃'te yoktur.

36 || 8^a kılmasun: kılmasunlar T₁ || dünyâda: dünyede T₁ || sulţānlar: sulţānuñ A₂ sulţān A₃ || maña: - T₁ || cûd: vücûd A₃ hud [G].

36 || 8^b kanâ'at: 'inâyet V.

36 || 9^a ola: olur T₁.

36 || 9^b rızķ: zer V || beķâ: fenâ T₂ || ehl-i: dërler T₂.

37.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Şadâ-yı ney haram olsun³ dedün ey şüfî-yi câhil
Yele vërdün hilâf-ı şer' ile nâmûsın İslâmuñ
2. Bu endâm ile vecdiyyâtdan dem urmak istersen
İlâhî ney gibi sūrāḥ sūrāḥ ola endâmuñ

38.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Muttaşıl ma'rifet ehlini ayaklara şalup
Felek-i sifle kılur miḥnet ü ğam pā-mālî
2. Ol ki cāhildür édüp cümle murādın ḥaṣıl
İ'tibār ile kılur mesned-i kâdrin 'ālî
- 3.⁸ Bu sebebden bilürem kim bu cihân 'avretdür
'Avretün beyledür evlâdı ile e'fâli
4. Ulu evlâdı keser südden ü te'dib vëür
Süd vëürüp luṭf ile bağlar beşige eṭfâli

37 İÜ 90^a, B 135, A₂ 95^a, A₃ 103^b, M 100^a, K 90^b, T₁ 183^a, P 288^a, S₁ 213^a, V 88^a, TT 85^a, S₃ 99^a, TN 126^b, S₆ 88^a, S₇ 94^b, S₉ 106^b, S₁₀ 101^a, S₁₁ 114^b.

37 || 1^a olsun: olmaz A₂, A₃, B, M, K, T₁, S₁, V, S₃, İÜ, TN, S₇, S₉, S₁₁ olur [G].

37 || 1^b şer' ile: şer' ile M, TT, B, V, S₆, S₇, [G, T, TD] || nâmûsın: nâmûs-ı A₃, M, K, T₁, S₁, S₃, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁.

3 Sadece TT, S₆ ve S₁₀'da "olsun" varyantı kullanılmıştır. Kıtalarda genel olarak zahidane bir eda söz konusudur. Ancak Fuzûlî'nin rindane tavrı dikkate alınarak azınlıkta kalan nüshalardaki varyant tercih edilmiştir.

37 || 2^a urmak: urmağ A₃ || istersen: isterseñ A₂, TT || vecdiyyâtdan dem urmak istersen: vecd etmek dilerseñ ehl-i hâl içre [G].

37 || 2^b gibi: kimi [T, TD] || sūrāḥ sūrāḥ: şūrāḥ şūrāḥ A₃ || ola: olsun T₁, S₁, TT, S₃, S₇, [G].

38 B 135, A₂ 95^a, A₃ 103^b, M 100^a, K 90^b, T₁ 183^a, P 288^a, S₁ 213^a, T₂ 102^a, S₂ 69^b, V 88^a, TN 126^b, S₆ 88^b, S₇ 95^a, S₉ 106^b, S₁₀ 101^a.

38 || 1^a ayaklara: ayağlara T₂.

38 || 1^b miḥnet ü: miḥnet A₃, T₁.

38 || 2^a édüp: eder [G].

38 || 2^b mesned-i: mesned ü [T, TD, D].

8 Son iki beyit TN'de yoktur.

38 || 3^a bilürem: bilübem B, [T, TD].

38 || 3^b beyledür: böyledür A₃, B, S₂ || evlâdı: eṭfâli V akvâli [G].

38 || 4^a südden ü: südden ü B südden V, K, M südden T₂ || vëür: vëürüp T₁, S₁, T₂, S₂, S₆, [G].

38 || 4^b süd: süt T₂, B || vëürüp: vëür [G].

39.

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

1. Yağamı pençe-yi taḥvîf-i reh-i şer‘ dutar
Dâmen-i ma‘rifet-i ehl-i riyâset dutsam
2. Jeng-i iflâş dutar âyine-yi râḥatımı
Terk-i ḥükkâm kılup künc-i ḳanâ‘at dutsam
3. Hiç ‘âlemde⁵ bulunmaz eşer-i râḥat-ı dil
Oluram muḫṭaribü’l-ḥâl nè şan‘at dutsam

39 B 135, A₂ 95^a, A₃ 104^a, M 100^a, K 90^b, T₁ 183^b, P 288^a, S₁ 213^a, T₂ 102^a, V 88^b, TN 126^b, S₆ 88^b, S₇ 95^a, S₈ 79^b, S₉ 107^a, S₁₀ 101^b, S₁₁ 114^b.

39 || 1^a pençe-yi: bir nece T₂ || dutar: tutar A₃, B.

39 || 1^b riyâset: ri‘âyet K riyâzet [TD] || dutsam: tutsam A₃, B.

39 || 2^a jeng: zeng A₂, K, T₁, S₁, T₂, V, TN, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, [G] || iflâş: iḥlâş K || dutar: tutar A₃, B.

39 || 2^b ḥükkâm: aḥkâm A₃ || dutsam: tutsam A₃, B.

39 || 3^a ‘âlemde: ḥâletde A₂, A₃, S₆, S₇, S₁₀ ḥâlinde B, T₁, S₁, TN, S₉ ḥâlete T₂ râḥatda V || dil: rûh [G].

39 || 3^b muḫṭaribü’l-ḥâl: muḫṭarib-i aḥvâl K || şan‘at: ḥâlet T₂ || dutsam: tutsam A₃, B.

5 A₁, S₂, S₃ ve TT nüshalarında yoktur. M, K ve S₁₁ nüshalarında “âlemde” biçimi tesbit edilmiştir. Farklar arasında gösterilen “hâlinde”; “hâletde” farkındaki “t” harfinin noktasının yazımındaki hatadan meydana gelmiş olabilir. Bu durumda nüshalarda “hâletde” yazımının yaygın olduğunu söyleyebiliriz. Bu fark “hiçbir hâlde” olarak anlamlandırıldığında beytin anlamına “âlemde” farkından daha uygun gibi gözükmektedir.

40.

Mef'ûlû Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Doğruluğ ile iste 'ulüvv-i maḳâm kim
Geldükçe ḫâlûne vèrè devr-i felek revâc
- 2.³ Doğruluğ ile ḫarflere şadrdur elif
Yâ ḫarfini ayağa bıraḫmışdur i'vicâc
- 3.⁵ Doğrular ile gez ki seni ser-bülend êde
Egriler ile eyleme elbette imtizâc
- 4.⁷ Yâ ihtilâṭı ile serir oldı pây-mâl
Başda maḳâm dutdı elif nuşret ile tâc

41.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Müdde'î eyler maña taḳlîd nazm u neşrde
Lik nâ-merbûṭ elfâz u mükedder zâtı var
2. Pehlüvânlar bād-pâlar segridende her ṭaraf
Ṭıfl hem cevân êder ammâ ağaçdan atı var

40 İÜ 90^a, B 135, A₂ 95^a, A₃ 104^a, M 100^b, K 91^a, T₁ 183^b, P 288^a, S₁ 213^b, T₂ 102^a, S₂ 72^a, TT 84^a, S₃ 99^a, TN 127^a, S₆ 88^b, S₇ 95^b, S₈ 79^b, S₉ 107^a, S₁₀ 101^b, S₁₁ 114^b, TZ 105^a.

40 || 1^a doğruluğ: doğruluğ A₃, S₂, B || 'ulüvv-i maḳâm: maḳâm-ı 'ulüvv T₁, T₂.

40 || 1^b ḫâlûne: ḫâlûni TT ḫâl ile T₁ || revâc: 'ilâc M.

3 Bu beyit TN'de yoktur.

40 || 2^a doğruluğ: doğruluğ T₂ doğruluğ A₃, M, B, S₂ || şadrdur: şadr olur T₂.

40 || 2^b ḫarfini: ḫarfin K || ayağa: yabâne A₃ ayağa S₁ || bıraḫmışdur: bıraḫmış-durur T₂, S₇, S₁₀, S₁₁, [G] bıraḫmışdur S₃ || i'vicâc: 'ivâc T₁, T₂, S₁₀, S₁₁, [G] in'ivâc İÜ, S₃.

5 Bu beyit T₂'de yoktur.

40 || 3^a doğrular ile: doğrular ile M, A₃ doğruluğla T₁, S₃, İÜ doğruluğ ile S₂, B || gez: gir S₃ || êde: ile S₃.

7 Bu beyit S₂'de yoktur.

40 || 3^b eyleme: - S₃.

40 || 4^a ihtilâṭı ile: ihtilâṭ ile T₁, A₃ ihtilâṭ M, K || serir: serire K || pây-mâl: pây-mâl ile K ser-bülend S₃, İÜ.

40 || 4^b dutdı: ṭutdı A₃.

41 İÜ 90^b, B 135, A₂ 95^b, A₃ 104^a, M 100^b, K 91^a, T₁ 183^b, P 288^b, S₁ 213^b, T₂ 102^b, S₂ 70^a, V 88^b, TT 84^b, S₃ 99^a, TN 127^a, S₆ 88^b, S₇ 95^b, S₈ 79^b, S₉ 107^a, S₁₀ 101^b, S₁₁ 116^a, TZ 105^a.

41 || 1^b elfâz ü: elfâz A₂, V, S₇ elfâzı S₃, TZ, [T, G, TD].

41 || 2^a segridende: segritende T₂, TT || ṭaraf: yaña B.

41 || 2^b atı: eli T₂.

42.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ol sebebdan Fârsî lafz ile çoğdur nazm kim
Nazm-ı nâzûk Türk lafzıyla iyen düşvâr olur
2. Lehce-yi Türkî kabûl-i nazm u terkîb etmeyüp
Ekşer-i elfâzı nâ-merbûṭ u nâ-hemvâr olur
3. Mende tevfiḳ olsa bu düşvârı âsân eylerem
Nev-bahâr olğaç tikenden berg-i gül izhâr olur

42 İÜ 90^b, B 135, A₂ 95^b, A₃ 104^a, M 100^b, K 91^a, T₁ 184^a, P 288^b, S₁ 213^b, T₂ 102^b, S₂ 70^a, V 88^b, TT 84^b, S₃ 99^a, TN 127^a, S₆ 89^a, S₇ 95^b, S₈ 79^b, S₉ 107^a, S₁₀ 102^a, S₁₁ 116^a, TZ 105^a.

42 || 1^a nazm: şî'r B.

42 || 1^b türk: türkî A₃, M, A₂ || lafzıyla: lafz-ıla A₃, M, A₂, [T] || iyen: igen A₃, TT, B, S₂, S₇, S₉.

42 || 2^a türkî: türk T₁ || nazm u: nazm-ı M, K, T₁, T₂, V, TN, S₇, [G] || etmeyüp: olmayup A₂, TT eyleyüp İÜ, S₆.

42 || 2^b ekşer-i: ekşeri A₃, TN, [G] || elfâzı: elfâz V, T₂, S₃, İÜ, [G] || nâ-merbûṭ u: nâ-merbûṭ T₁, K, T₂.

42 || 3^a olsa: ola A₃ || bu: bir T₁ || 1. mısra: ben de bir tevfiḳ ile düşvâr âsân ederem V.

42 || 3^b olğaç: olğaç V olğaç T₂ || tikenden: dikenden S₁, B, S₂ 'ademden S₃, İÜ, S₆, [G].

RUBÂİLER

1.¹

Ahreb

Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'al

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'al

1. الحمد لمن انار قلبي و هدا
والشكر لما فيه من الشوق بدا
2. ما امدح واهباً سواء ابدا
لا اشرك في ثناء ربي احدا

2.³

Ahreb

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'al

Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'al

1. الحمد لمن عز كملاً و علا
من قام بامرہ و من نازعلا
2. ثم الصلوات و التحيات على
من فضله الله بعز و علا

1 Benim kalbimi aydınlatan ve bana doğru yolu gösterene hamd olsun. Kendisi şevkin başlangıcı olana şükürler olsun. Ondan başka hiç kimseyi övmem. Duamda Allah'a kimseyi ortak etmem.

1 İÜ 90b, B 136, A2 96a, A3 104b, M 101a, K 91a, T1 184a, P 288b, S1 213b, S2 72a, V 88b, TT 85b, S3 99b, TN 127b, S6 89a, S7 96a, S9 107b, S10 102a, TZ 105a.

1 || 1b bedā: yedā V ebedā TT.

1 || 2a vāhiben: enbiyā'i ve TT vāhiyen [G].

1 || 2b eşrikü: şerike TT || şenāi: şenā vü A2, K.

3 Kemâl bakımından yüce ve üstün olana hamd olsun. Onun emrine uyanlar yükseldi, aykırı giden yoktur. Salat ve selam o kişiye olsun ki Allah onu yücelik ve yükseklikle faziletlendirmiştir.

2 İÜ 90b, B 136, A2 96a, A3 104b, M 101a, K 91b, T1 184a, P 288b, S1 213b, V 89a, TT 85b, S3 99b, TN 127b, S6 89a, S7 96a, S9 107b, S10 102a, TZ 105a.

2 || 1a limen: bi-men [G] || 'alā: hedā V.

2 || 1b kāmehu: fesāmehu V || bi-emrin: bi-emrihi TT, [G] || nāze'a lā: fāze'a lā A2 nāze' ve lā A3 nāze' lā K lāriğ lā TT.

2 || 2b 'izzin: 'izze men TT.

3.

Ahreb**Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al****Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al**

1. Êy feyz-i vücûd şâhid-i cûd saña
Ve'y şâhid-i cûd her nê mevcûd saña
2. Ümmîd-i kabûl u i'timâd-ı keremüñ
Merdüduñı etmiş yine merdûd saña

4.

Ahreb**Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ul****Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al**

1. Êy zâtuña mümkinât burhân-ı vücûb
Şâbit saña imtinâ'-ı imkân-ı 'uyûb
- 2.³ Şâyeste-yi ni'met-i hayât-ı ebedî
Ervâh-ı ma'ârifüñle ebdân-ı kılûb

3 A₁ 82^b, İÜ 91^a, B 136, A₂ 96^a, A₃ 104^b, KN 89^a, M 101^a, K 91^b, T₁ 184^a, P 288^b, S₁ 214^a, S₂ 72^b, TT 85^b, S₃ 99^b, BN 75^b, TN 127^b, S₄ 115^a, S₅ 83^b, S₆ 89^a, S₇ 96^a, S₉ 107^b, S₁₀ 102^a, S₁₁ 122^a, TZ 105^b.

3 || 1^b ve'y: êy T₁, S₄, [G].

3 || 2^a kabûl u: kabûl-i A₁, KN, A₂, M, K, T₁, S₁, S₂, S₃, TT, S₄, TN, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, [TD].

3 || 2^b merdûduñı: merdûdunı TT merdûduña S₃, İÜ merdûña T₁ || etmiş: yétmiş T₁ || merdûd: makbûl S₃.

4 A₁ 82^b, İÜ 91^a, B 136, A₂ 96^a, A₃ 104^b, KN 89^a, M 101^a, K 91^b, T₁ 184^b, P 288^b, S₁ 214^a, S₂ 70^a, V 89^a, TT 85^b, S₃ 99^b, BN 75^b, TN 128^a, S₅ 83^b, S₆ 89^b, S₇ 96^a, S₉ 107^b, S₁₀ 102^a, S₁₁ 122^a, TZ 105^b.

4 || 1^b saña: baña M.

4 || 2^a ni'met: himmet S₂.

4 || 2^b kılûb: vücûb M || ebdân-ı: ebdân u [G].

3 Bu beyit A₁'de yoktur.

5.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'**

1. Êy 'ukde-güşâ-yı 'Acem ü Türk ü 'Arab
Ressâm-ı rüsüm-ı faẓl u âşâr-ı edeb
2. Maẓmûn-ı ħadîşün sebaķ-ı her millet
Da'vâ-yı ķabûlün sened-i her mezheb

6.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül**

1. Høş ol ki dem-i ecel çekem bâde-yi nâb
Ser-mest yatam ķabrde tâ rûz-ı ħisâb
2. Ğavġâ-yı kıyâmetde duram mest ü ħarâb
Nê fikr-i ħisâb ola nê idrâk-i 'azâb

5 İÜ 91^a, B 136, A₂ 96^a, A₃ 105^a, M 101^b, K 91^b, T₁ 184^b, P 288^b, S₁ 214^a, S₂ 70^a, V 89^a, TT 85^b, S₃ 100^a, TN 128^a, S₆ 89^b, S₇ 96^b, S₉ 108^a, S₁₀ 102^b, S₁₁ 122^a, TZ 105^b.

5 || 1^a türk ü: türk V, K.

5 || 1^b faẓl u: faẓl T₁.

5 || 2^a sebaķ-ı: sebeb-i S₃, TT, İÜ, TZ, [G].

5 || 2^b mezheb: millet V.

6 İÜ 91^a, B 136, A₂ 96^b, A₃ 105^a, M 101^b, K 91^b, T₁ 184^b, P 288^b, S₁ 214^a, V 89^a, TT 86^a, S₃ 100^a, TN 128^a, S₆ 89^b, S₇ 96^b, S₉ 108^a, S₁₀ 102^b, S₁₁ 122^b, TZ 105^b.

6 || 1^a ol: an V || dem-i ecel çekem: dem-i ecel çeküp A₂, A₃, M, K, TT, TN, S₉, S₁₀, TZ ecel demi çekem S₁₁ çekem dem-i ecel [TD].

6 || 1^b yatam: yata M || ķabrde: ķabre K.

6 || 2^a duram: tıram A₃ dura M - K || mest ü: mest M, T₁.

6 || 2^b ħisâb: sevâb [G] - T₁ || idrâk-i: pervâ-yı V, TT, S₃, İÜ, S₆, S₁₁, [G].

7.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'**

1. Sâķī kerem et şarāb-ı gül-fām yürüt
Gül-fām şarāba vërme ārām yürüt
2. Bezm içre ḥabāb-ı eşk-i gül-günumdan
Bîñ cām yürütme cām içün cām yürüt

8.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fä'**

1. Cānumda olan zaḥîre-yi nuṭķ u ḥayât
Cismümde olan cevher-i ḥüsn ü ḥarekât
2. Şarf olmadı ḥüblar reh-i 'ışķında
Efsûs ki bî-hüde geçürdüm evķât

7 İÜ 91^a, B 136, A₂ 96^b, A₃ 105^a, M 101^b, K 92^a, T₁ 184^b, P 289^a, S₁ 214^a, S₂ 72^a, V 89^b, TT 86^a, S₃ 100^a, TN 128^a, S₆ 89^b, S₇ 96^b, S₉ 108^a, S₁₀ 102^b, S₁₁ 122^b, TZ 106^a.

7 || 1^a kerem: - S₁.

7 || 2^a ḥabāb: şarāb V.

7 || 2^b bîñ: bir S₁ || yürütme: yerine S₁ || cām içün: cāma bir V leb-be-leb [TD, D] cem' içün [G].

8 İÜ 91^b, B 137, A₂ 96^b, A₃ 105^a, M 101^b, K 92^a, T₁ 184^b, P 289^a, S₁ 214^a, S₂ 70^b, TT 86^a, S₃ 100^a, TN 128^b, S₆ 89^b, S₇ 96^b, S₉ 108^a, S₁₀ 102^b, S₁₁ 122^b, TZ 106^a.

8 || 1^a nuṭķ u: nuṭķ S₃, M, İÜ, S₇, S₉, S₁₁, TZ luṭf u TT.

8 || 1^b cevher-i: cevher ü S₂, TT || ḥüsn ü: ḥüsn-i A₃, B, M, TN, S₉, S₁₁, [G, TD].

8 || 2^a ḥüblar: ḥüblaruñ A₃ ḥübların TT 'ömrüm K || reh-i: ḥüblar K.

8 || 2^b efsûs: feryād T₁, S₁, S₂, TN, S₇ || geçürdüm: geçürdüñ TT.

9.

Ahreb

Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'

Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

1. Ta'mîr-i bîkâ' u cem'-i māl êtdün dut
Her ârzü êtdünse aña yêtdün dut
2. Çün 'ömr beķāsına dutılmaz ümmîd
Her hâl ile geldüğün gibi gêtdün dut

10.

Ahreb

Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'

1. Dêrler ki kıılır gönce leb-i yâr ile baḥş
Gül-berg-i ter ol la'l-i güher-bâr ile baḥş
2. Ol bir nêce dilsüzlere tōhmetdür bu
Da'vâya gerek lehce-yi güftâr ile baḥş

9 İÜ 91^b, B 137, A₃ 105^a, K 92^a, T₁ 185^a, P 289^a, S₁ 214^b, S₂ 70^b, S₃ 100^b, TN 128^b, S₆ 89^b, S₇ 96^b, S₉ 108^a, S₁₀ 103^a, S₁₁ 122^b, TZ 106^a.

9 || 1^a ta'mîr-i: ta'mîr ü T₁ || bîkâ' u: bîkâ' K bikaa'-u [G] || êtdün: êtdün İÜ ettin [G] || dut: tut A₃, B, S₂.

9 || 1^b ârzü êtdünse: ârzü ki êtdünse A₃ ârzü êtdün K, S₁₁ ârzüyu k'ettin [G] || aña: oña S₃ || yêtdün: yettin [G] || dut: tut S₂, B, A₃.

9 || 2^a dutılmaz: tutılmaz A₃, B.

9 || 2^b hâl ile: hâline S₃, İÜ || gibi: kimi TZ, [T, G, TD] || dut: tut A₃, B, S₂.

10 İÜ 91^b, B 137, A₂ 96^b, A₃ 105^b, M 101^b, K 92^a, T₁ 185^a, P 289^a, S₁ 214^b, S₂ 70^b, V 89^b, TT 86^a, S₃ 100^b, TN 128^b, S₆ 90^a, S₇ 97^a, S₉ 108^b, S₁₀ 103^a, S₁₁ 123^a, TZ 106^a.

10 || 1^b güher: şeker TT.

10 || 2^b da'vâya: zirâ ki A₂, S₁₁, [T, TD, D] || gerek: gele S₃, İÜ, S₆, [G] || lehce-yi: lehce vü TT, A₂, TZ, [T, TD, D] eyliye [G].

11.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'**

1. Êy mihr-i ruḥuñ ḳadīm ü 'âlem ḥādīs
İzhâr-ı vücûda keşf-i râzuñ bâ'is
2. Geçdüm ser-i küyuñda êki 'âlemden
Lî beyne maḳâmeyni makâmün şālīs²

12.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül**

1. Ḥayl-i ḡamuñ êtdi naḳd-i 'ömrüm târâc
Şabr ile müyesser olmadı derde 'ilâc
- 2.⁴ Ruḥsâruma tökdi merdüm-i çeşmüm ḳan
Hindüyı görüñ la'l vërür Rûma ḥarâc

11 İÜ 91^b, B 137, A₂ 96^b, A₃ 105^b, M 102^a, K 92^a, T₁ 185^a, P 289^a, S₁ 214^b, S₂ 70^b, TT 86^a, S₃ 100^b, TN 128^b, S₆ 90^a, S₇ 97^a, S₉ 108^b, S₁₀ 103^a, S₁₁ 123^a, TZ 106^b.

11 || 1^a ḳadīm ü: ḳadīm T₁.

11 || 2^a küyuñda: küyında A₂.

11 || 2^b lî beyne maḳâmeyni: lî beyne maḳâm bes TT lî ma'âllâhu ḳatı S₂.

2 İki makam arasındaki üçüncü makam benimdir.

12 B 137, A₂ 97^a, A₃ 105^b, M 102^a, K 92^b, T₁ 185^a, P 289^a, S₁ 214^b, T₂ 102^b, S₂ 70^b, S₃ 100^b, TN 129^a, S₆ 90^a, S₇ 97^a, S₈ 77^a, S₉ 108^b, S₁₀ 103^a, S₁₁ 123^a, TZ 106^b.

12 || 1^a naḳd: cümle A₃.

12 || 2^a tökdi: dökdi S₃, B, K || ḳan: ḳanı S₁.

12 || 2^b hindüyı: hindüya A₂, B, M, K, P, S₁, S₃, S₆, S₉, S₁₀, S₁₁, TZ || görüñ: gözün A₂, S₁₀, S₁₁.

4 T₁, T₂, TN ve S₇'de bu rubainin son iki beyti yerine 13. rubainin son iki beyti yazılmıştır. Bu rubainin son iki beyti ile 13. rubainin ilk iki beyti TN ve S₇'de yoktur.

13.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

1. Êy fâyide-yi 'ilmüne 'âlem muhtâc
 Hâk-i kâdemün ehl-i hüner başına tâc
2. Her kimde ki gördi himmetün sū'-i mizâc
 Ol sū'-i mizâca lutf ile kıldı 'ilâc

14.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al

1. Êy şerbet-i vaşluñ elem-i hecre 'ilâc
 Bâzâr-ı ğamuñda eşk nağdine revâc
2. Ger dutsa ğadengün reg-i cānum nê 'aceb
 Nabz ile kıılır tabīb teşhîş-i mizâc

13 B 137, A₂ 97^a, A₃ 105^b, M 102^a, K 92^b, P 289^a, S₁ 214^b, S₂ 70^b, TN 129^a, S₆ 90^a, S₈ 77^a, S₉ 108^b, S₁₀ 103^a, S₁₁ 123^a, TZ 106^b.

13 || 1^a 'ilmüne: 'ulūmuña A₃.

13 || 2^b lutf ile kıldı: kıldı lutf ile A₃, B, K, S₁, S₂, TN, S₆, S₇, S₁₀, S₁₁, TZ, [G].

14 B 137, A₂ 97^a, A₃ 105^b, K 92^b, T₁ 185^b, P 289^a, S₁ 214^b, T₂ 102^b, S₃ 100^b, TN 129^a, S₆ 90^a, S₇ 97^a, S₈ 77^a, S₉ 108^b, S₁₀ 103^b, S₁₁ 123^b, TZ 106^b.

14 || 1^a vaşluñ: vaşlın T₁ || hecre: derde A₂ || 'ilâc: mizâc T₁, T₂, TN, S₇.

14 || 1^b ğamuñda: ğamında T₂.

14 || 2^a dutsa: tutsa A₃, B || reg: reh S₁.

14 || 2^b mizâc: 'ilâc A₂, T₁, B, K, T₂, S₁, TN, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁.

15.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al**

1. Êy zıkr-i lebûn nâsih-i enfâs-ı Mesîh
Nuṭṭkuñ *ene eṣṣaḥ*² kelimâtında faṣîḥ
2. İzhâr-ı ḳabûlün eşer-i luṭf-ı ḥafî
İḥfâ-yı şerî'atün-durur ḫulm-i şarîḥ

16.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül**

1. Dutdukça ele sāğar-ı şahbâ-yı şabûḥ
Artar eşer-i zevḳ-ı dil ü rāḫat-ı rūḥ
2. Ṭuğyân-ı ğama müfiddür zevraḳ-ı mey
Ṭûfân ḫaṭarında eyile kim keṣti-yi Nûḥ

15 B 138, A₂ 97^a, A₃ 106^a, M 102^a, K 92^b, T₁ 185^b, P 289^a, S₁ 215^a, T₂ 103^a, S₂ 71^a, S₃ 101^a, TN 129^a, S₆ 90^a, S₇ 97^a, S₈ 77^a, S₉ 109^a, S₁₀ 103^b, S₁₁ 123^b, TZ 107^a.

15 || 1^b nuṭṭkuñ: lafzuñ T₂ || kelimâtında: kelimâtuñ T₂.

15 || 2^a ḳabûlün: ḳabûl S₃ || luṭf: nuṭṭ A₂ || eşer-i: eşeri [G, D].

15 || 2^b şerî'atün-durur: reh-i şerî'atün A₂, [T, G, TD].

2 Atıf Ben Arab'ın en fasihiyim. Muhammed Bâkır el-Meclisî, *Bihârü'l-Envârî'l-Câmi'atü li-Düreri Abbâri'l-E'immeti'l-Ethâr*, Kum: Ahyaü'l-Kütübi'l-İslâmiye, 1968, C. 17, s. 157; Ebû's-Seâdât Mecdüddin el-Mübârek b. Esîrüddin Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî (İbnü'l-Esir), *en-Nihâye Fi Garibi'l-Hadis ve'l-Eser*, Tahk. Tâhir Ahmed ez-Zâvî ve Mahmûd Muhammed et-Tanâhî, Beyrut: Dâru'l-Ihyâi et-Türâsi'l-Arabî, C. 1, s. 171.

16 B 138, A₂ 97^a, A₃ 106^a, M 102^a, K 92^b, T₁ 185^b, P 289^a, S₁ 215^a, T₂ 103^a, S₂ 71^a, S₃ 101^a, TN 129^a, S₆ 90^b, S₇ 97^b, S₈ 77^a, S₉ 109^a, S₁₀ 103^b, S₁₁ 123^b, TZ 107^a.

16 || 1^a dutdukça: ṭutdukça S₂, B || ele: eger S₃.

16 || 1^b rāḫat-ı: rāḫat u T₁.

16 || 2^a müfiddür: müfid K || zevraḳ-ı: sāğır-ı [G].

16 || 2^b ḫaṭarında: ḫaṭarından S₃ ḫaṭarına T₁, S₁.

17.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al**

1. Gül devri hoş ol kim duta gül-fâm kadeh
Bezminde demî dutmaya ârâm kadeh
2. Her şubh ki hürşîd-şîfat kaldura baş
Bezmin bezeyüp gezdüre tâ şâm kadeh

18.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'**

1. Mey şevkı olupdur maña 'âdet ey şeyh
Geldükçe bu şevk olur ziyâdet ey şeyh
2. Hoşdur maña mey saña 'ibâdet ey şeyh
Re'y ile degül 'ışk u irâdet ey şeyh

17 B 138, A₂ 97^b, A₃ 106^a, M 102^b, T₁ 185^b, P 289^b, S₁ 115^a, T₂ 103^a, S₆ 90^b, S₇ 97^b, S₈ 77^a, S₉ 109^a, S₁₀ 103^b, S₁₁ 123^b, TZ 107^a.

17 || 1^a kim: ki A₂, M, S₉, S₁₀, TZ, [T, G, TD] || duta: tuta B dutdı A₂, M, S₉, S₁₀, TZ, [G] tıtdı A₃.

17 || 1^b dutmaya: tıtmaya A₃, B.

17 || 2^b bezeyüp: bezedüp A₂, B bezelüp S₁.

18 B 138, A₂ 97^b, A₃ 106^a, M 102^b, T₁ 186^a, P 289^b, S₁ 115^a, T₂ 103^a, S₃ 101^a, TN 129^b, S₆ 90^b, S₇ 97^b, S₈ 77^b, S₉ 109^a, S₁₀ 95^b, S₁₁ 124^a, TZ 107^a.

18 || 1^a şevkı: şevk M zevk T₁ zevkı TN || maña: saña S₃.

18 || 1^b bu şevk olur: olur şevk TT bu şevk ola T₂.

18 || 2^a mey saña: saña T₁.

18 || 2^b re'y ile: râyumla A₂, [T, TD] || degül: gerek S₃, [G] || 'ışk u: 'ışk-ı S₁, T₁, S₇, S₉ 'ağl u S₃.

19.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'**

1. Ger kûyuña eşküm güzer eyler güstâh
Ve'r kıddüñe çeşmüm nazâr eyler güstâh
2. 'Ayb eyleme reng-i çihre-yi zerdüm gör
Kim çoğları 'âlemde zer eyler güstâh

20.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al**

1. Bir âb u hevâdur eşk-i germ ü dem-i serd
Kim andan alur neşv ü nemâ gül-bün-i derd
2. Gülzâr-ı ğamuñ benefşe vü yâsemeni
Dûd-ı dil-i âşüftedür ü çihre-yi zerd

19 B 138, A₂ 97^b, A₃ 106^a, T₁ 186^a, P 289^b, S₁ 115^a, T₂ 103^b, TT 86^a, S₃ 101^a, TN 129^b, S₆ 90^b, S₇ 97^b, S₈ 77^b, S₉ 109^a, S₁₀ 95^b, S₁₁ 124^a, TZ 107^b.

19 || 1^a ger: gör T₁ || eşküm: gönüm [T, TD].

19 || 1^b kıddüñe: rüyuña A₃ yüzüñe TT || çeşmüm: çeşm T₂ || nazâr: nâzer [TD].

19 || 2^a reng-i: reng ü S₁ âhî-yi A₂ || zerdüm: zerdin A₂, A₃, S₉ zerdümi B, T₂, S₆, S₁₀, [G, D].

19 || 2^b 'âlemde: dünyâda TT.

20 B 138, A₂ 97^b, A₃ 106^b, M 102^b, T₁ 186^a, P 289^b, S₁ 115^a, S₆ 90^b, S₇ 97^b, S₈ 77^b, S₉ 109^b, S₁₀ 95^a, S₁₁ 124^a, TZ 107^b.

20 || 1^a âb u: ab T₁, TT || hevâdur: hevâ vü T₁.

20 || 1^b neşv ü: neşv M, T₁.

20 || 2^b dil-i: dil ü S₁.

21.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

1. Tâ devrdedür dâ'ire-yi kevn ü fesâd
Mümkin degül olmak hareketından şâd
2. Tâs-ı felek içre ku'beteyn-i encüm
Göstermez imiş hîç kime nakş-ı murâd

22.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al

Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

1. Tâ maḥmil-i mihrdür bu zengârı mehd
Mihrüñle vefâ ehline muḥkemdür 'ahd
2. Birdür bize bezmgâh-ı 'ışkuñda felek
Ger qahr ile zehr vërse ve'r luṭf ile şehd

21 B 138, A₂ 97^b, A₃ 106^b, M 102^b, T₁ 186^a, P 289^b, S₁ 215^b, T₂ 103^b, S₂ 71^a, S₃ 101^b, TN 129^b, S₆ 90^b, S₇ 98^a, S₉ 109^b, S₁₀ 95^b, S₁₁ 124^a, TZ 107^b.

21 || 1^a dâ'ire-yi: âyine-yi S₃, [G] || kevn ü: kevn S₃, A₃, S₁, S₂, T₂.

21 || 1^b degül: - T₂.

21 || 2^a tās-ı: tāsın T₁ || ku'beteyn: ka'beteyn [G].

21 || 2^b göstermez imiş: göstermedi T₂. || hîç: - T₂.

22 B 138, A₂ 98^a, A₃ 106^b, M 103^a, T₁ 186^a, P 289^b, S₁ 215^b, T₂ 103^b, S₃ 101^b, TN 129^b, S₆ 91^a, S₇ 98^a, S₉ 109^b, S₁₀ 104^a, S₁₁ 124^b, TZ 107^b.

22 || 1^a mihrdür bu: mihre var u A₂.

22 || 1^b ehline: ehlinedür B, T₁, S₁, TN, S₇ 'ahdine A₃, M, S₉ 'ahdüñedür T₂ || muḥkemdür: muḥkem B, T₁, S₁, T₂, TN, S₇.

22 || 2^a birdür: her nê A₂ || bize: baña A₃ || 'ışkuñda: 'ışkıñda S₃.

22 || 2^b zehr: zer M || ve'r: ger T₂.

23.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül**

1. Her yêrde ki ol sîm-ber ü sîmîn-ḥad
‘Arz eyleye ‘arız açā sünbül çeke ḳad
2. Reng-i gül ü bûy-ı sünbül ü cilve-yi serv
Ḥükm eylemezem ki ola maḳbül-ı ḥired

24.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül**

1. Tâ boynuma şaldı ol ḥam-ı zülf kemend
Tedbîr ile açılmadı boynumdan bend
2. Çoḡ pend vèrildi olmadı fâ'idemend
Yètmez mi maña pend vèren ḥalḳa bu pend

23 B 139, A₂ 98^a, A₃ 106^b, M 103^a, T₁ 186^b, P 289^b, S₁ 215^b, T₂ 103^b, S₆ 91^a, S₇ 98^a, S₈ 77^b, S₉ 109^b, S₁₀ 104^a, S₁₁ 124^b, TZ 108^a.

23 || 1^a sîm-ber ü: sîm-ber-i M, S₆, S₇, S₉, S₁₀, TZ semen-ber-i A₂, S₁, [T, TD] semen-ber ü [D] sîm-beri T₁ serv-ḳad T₂, S₁₁ || sîmîn-ḥad: sîmîn-ḳand T₁.

23 || 1^b eyleye: eyleme S₁ eylese [G] || açā: çeke T₁.

23 || 2^a cilve-yi: cilve vü A₃.

23 || 2^b eylemezem: eylemez M || ki: kim T₂, B kim ki M.

24 B 139, A₂ 98^a, A₃ 106^b, T₁ 186^b, P 289^b, S₁ 215^b, T₂ 103^b, TT 86^a, S₃ 101^b, S₆ 91^a, S₇ 98^a, S₈ 77^b, S₉ 109^b, S₁₀ 104^a, S₁₁ 124^b, TZ 108^a.

24 || 1^b tedbîr ile: tedbîrümle T₁ || açılmadı: açıldı T₁ || bend: ol bend A₃.

24 || 2^b yètmez mi: yètmez T₂.

25.

Ahreb

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'

1. Def-i ğam-ı rûzgâradur bâde müfid
Def-i elem-i 'ışka ruḥ-ı sâde müfid
2. Terk-i mey ü ma'şûkdur ol 'illet kim
Olmaz aña hiç nesne dünyâda müfid

26.

Ahreb

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al

1. Êy şehd-i lebûn sözi şekervâr lezîz
La'lûn gibi kıanda bir şeker var lezîz
2. Teng-i şeker olmasaydı dürc-i dehenûn
Olmazdı çıhan lehce-yi güftâr lezîz

25 B 139, A₂ 98^a, A₃ 107^a, T₁ 186^b, P 289^b, S₁ 215^b, T₂ 104^a, S₂ 71^a, TT 86^b, S₆ 91^a, S₇ 98^a, S₉ 110^a, S₁₀ 104^a, S₁₁ 124^b, TZ 108^a.

25 || 1^a def-i: ref-i A₃, T₁, T₂, TZ.

25 || 1^b def-i: ref-i S₉, TZ, [G].

25 || 2^a ma'şûkdur: maḥbûbdur S₂.

25 || 2^b hiç: hiç kim S₂.

26 İÜ 92^a, B 139, A₂ 98^a, A₃ 107^a, M 103^a, T₁ 186^b, P 290^a, S₁ 215^b, T₂ 104^a, TT 86^b, S₃ 101^b, S₆ 91^a, S₇ 98^b, S₈ 77^b, S₉ 110^a, S₁₀ 104^a, S₁₁ 125^a, TZ 108^a.

26 || 1^a şekervâr: şeker-bâr S₁.

26 || 1^b gibi: kimi TZ, [T, TD] || kıanda: ḥanda TT.

26 || 2^a dürc-i: derc-i [G].

27.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'**

1. Ger miḥnet-i kesrdür ve ger ni'met-i şabr
Şabr ile ḵanā'atda gerek müslim ü gebr
2. Her miḥnet ü ni'met ki vërürsen yâ Rab
Vër ni'mete bir ḵanā'at ü miḥnete şabr

28.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'**

1. Her dem maña yâr 'arz-ı ruḥsâr eyler
Ḥüsnine meni beter giriftâr eyler
2. Güyâ ki kemâl-i 'ıṣṣ dersin oḥıdur
Her dem maña ta'limini tekrâr eyler

27 İÜ 92^a, B 139, A₂ 98^a, A₃ 107^a, K93^a, T₁ 187^a, P 290^a, S₁ 216^a, T₂ 104^a, S₂ 71^a, TT 86^b, S₃ 101^b, TN 130^a, S₆ 91^a, S₇ 98^b, S₉ 110^a, S₁₀ 104^a, S₁₁ 125^a, TZ 108^b.

27 || 1^a miḥnet-i: ni'met-i T₁, TT, S₁₀, S₁₁, TZ, [G] || kesrdür: gebrdür S₂, TT derddür T₂ kesr-i derd K dehrdür S₁₁ gösterir TZ yüsrdür [G] || ve ger: ve eger A₃ || ni'met-i: miḥnet-i S₁₀, S₁₁, TZ.

27 || 2^a her: ger [G] || miḥnet ü ni'met: ni'met ü miḥnet T₂, TT, B, S₆, S₁₀, S₁₁, TZ, [G] || vërürsen: vërürsen B.

28 İÜ 92^a, B 139, A₂ 98^b, A₃ 107^a, K93^a, T₁ 187^a, P 290^a, S₁ 216^a, T₂ 104^a, TT 86^b, S₃ 102^a, S₆ 91^b, S₇ 98^b, S₈ 80^a, S₉ 110^a, S₁₀ 104^a, S₁₁ 125^a, TZ 108^b.

28 || 1^b ḥüsnine: ḥüsnîyle A₃, B, K, S₁, S₃, İÜ, S₆, S₉ ḥüsnünde T₂ || beter: yeter A₂ yine T₂.

28 || 2^a oḥıdur: okıdup T₁.

28 || 2^b ta'limini: ta'limin T₁ ta'limi S₁.

29.

Ahreb

Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'

Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al

1. Hecrûn cigerini her kimün kan eyler
Tedric ile vaşluñ aña dermân eyler
2. Zülfün kimi kim müddet ile kâfir eder
La'lün anı bir demde müselmân eyler

30.²

Ahreb

Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al

Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'

1. Her dil ki esîr-i ğam-ı hicrân olmaz
Şâyeste-yi zevk-ı vaşl-ı cānān olmaz
2. Her derd ki var var dermānı velî
Bî-derdlerün derdine dermân olmaz

29 B 139, A₂ 98^b, A₃ 107^a, M 103^a, K 93^a, T₁ 187^a, P 290^a, S₁ 116^a, T₂ 104^a, S₂ 71^b, TT 86^b, TN 130^a, S₆ 91^b, S₇ 98^b, S₈ 80^a, S₉ 110^a, S₁₀ 104^a, S₁₁ 125^a, TZ 108^b.

29 || 1^a eyler: eder T₂.

29 || 1^b tedric ile vaşluñ aña: vaşluñ aña tedric ile TT.

29 || 2^a zülfün: zülf T₁ || kimi kim: gibi kim M, S₂ gibi A₂ || eder: eyler A₃.

2 İÜ'de 29. rubai yoktur. 30. rubainin 3. mısrasının yerine 29. rubainin 3. mısrası yazılmıştır.

30 İÜ 92^a, B 139, A₂ 98^b, A₃ 107^b, K93^a, T₁ 187^a, P 290^a, S₁ 116^a, S₂ 71^b, TT 86^b, S₃ 102^a, S₆ 91^b, S₇ 98^b, S₈ 80^a, S₉ 110^b, S₁₀ 104^a, S₁₁ 125^b, TZ 108^b.

30 || 1^b zevk-ı: zevk u TT.

30 || 2^a var dermānı: vardur dermānı B, TT dermānı S₂ var dermān [G] || velî: ve lik [G].

31.¹**Ahreb****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'**

1. Çııdu felege âh u fiğānum sensüz
Çoı derde muıayyed oldu cānum sensüz
2. Ayıralı çarı sen ĥabibi menden
Bī-ıākāt u bī-tāb u tūvānem sensüz

32.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al**

1. Biz 'ālem-i 'ıııı 'ālem-ārālarıyuz
Mey-ĥāne-yi derd dürd-peymālarıyuz
2. Gül-berg-i nedāmet çemenidür 'ālem
Biz bu çemenün bülbül-i şeydālarıyuz

1 Tek nüshada bulunan bu rubainin Fuzûlî'nin Türkçe Divanı'nda bulunmaması kuvvetle muhtemeldir.
31 A₂ 98^b.

32 İÜ 92^a, B 140, A₂ 98^b, A₃ 107^b, M 103^a, K93^a, T₁ 187^b, P 290^a, S₁ 116^a, T₂ 104^b, S₂ 71^b, TT 87^a,
S₃ 102^a, TN 130^a, S₆ 91^b, S₇ 99^a, S₈ 80^a, S₉ 110^b, S₁₀ 104^b, S₁₁ 125^b, TZ 109^a.

32 || 1^b derd: derd ü A₃.

32 || 2^a gül-berg: gülzâr T₂ || nedāmet: nedāmetün A₂.

32 || 2^b bülbül: 'ālem T₁.

33.

Ahreb**Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'****Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'**

1. Kimdür ki ğamuñda nâle-yi zâr êtmez
Derdin saña nâle ile izhâr êtmez
2. Feryâdına hîç kimsenüñ yétmezsen
Feryâd ki feryâd saña kâr êtmez

34.

Ahreb**Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'****Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'**

1. Cânân ise maṭlûb ṭama' cāndan kes
Maṭlûb ise cān ümîd cānāndan kes
2. Cān sevmek ile müyesser olmaz cānân
Yâ bundan ümîd yâ ṭama' andan kes

33 B 140, A₃ 107^b, M 103^b, K93^b, T₁ 187^b, P 290^a, S₁ 216^a, T₂ 104^b, S₂ 71^b, TT 87^a, TN 130^a, S₆ 91^b, S₇ 99^a, S₈ 80^a, S₉ 110^b, S₁₀ 104^b, S₁₁ 125^b, TZ 109^a.

33 || 1^a ğamuñda: ğamında T₂ || nâle-yi: nâle vü A₃, S₁₀, [TD, D].

33 || 2^a kimsenüñ: kiminüñ S₂ kimüñ TT || yétmezsen: bakmazsan S₂.

34 İÜ 92^b, B 140, A₂ 98^b, A₃ 107^b, M 103^b, K93^b, T₁ 187^b, P 290^a, S₁ 216^b, T₂ 104^b, S₂ 71^b, TT 87^a, S₃ 102^a, TN 130^b, S₆ 91^b, S₇ 99^a, S₈ 80^a, S₉ 110^b, S₁₀ 104^b, S₁₁ 125^b, TZ 109^a.

34 || 1^b maṭlûb: maḳṣûd T₂, S₂.

34 || 2^a sevmek ile: sevmegiñe T₁.

34 || 2^b bundan: yârdan T₂ || andan: cāndan T₂, TT.

35.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül**

1. Sûz-ı dilüm eşk-i alden eyle kıyâs
Endühumı za'f-ı hâlden eyle kıyâs
2. Hürşîd ki hüsnüñle kıılır baḥş-i kemâl
Terk-i edebın zevâlden eyle kıyâs

36.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al****Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'**

1. Edvâr-ı zamân dâ'ire-yi ḥayret imiş
Esbâb-ı cihân meḥâlik-i miḥnet imiş
2. Dünyâya heves étmemek étmekden yeg
Çün evveli hırş u âḫiri ḥasret imiş

35 İÜ 92^b, B 140, A₃ 107^b, M 103^b, K93^b, T₁ 187^b, P 290^a, S₁ 216^b, T₂ 104^b, S₂ 71^b, TT 87^a, S₃ 102^b, TN 130^b, S₆ 92^a, S₇ 99^a, S₈ 80^b, S₉ 110^b, S₁₀ 104^b, S₁₁ 126^a, TZ 109^a.

35 || 1^a âlden: âlden T₁.

35 || 2^a ḥüsnüñle: ḥüsnüñle M, K, T₂, S₉ || kıılır: âder T₂, TT || baḥş-i kemâl: baḥş ü cedel A₃.

35 || 2^b zevâlden: - T₂.

36 İÜ 92^b, B 140, A₃ 108^a, M 103^b, K93^b, T₁ 187^b, P 290^a, S₁ 216^b, T₂ 104^b, TT 87^a, S₃ 102^b, TN 130^b, S₆ 92^a, S₇ 99^a, S₈ 80^b, S₉ 111^a, S₁₀ 104^b, S₁₁ 126^a, TZ 109^b.

36 || 1^a edvâr-ı: idbâr-ı T₁, TT, TN, S₇, [G] devvâr-ı S₁₁.

36 || 1^b cihân: zamân T₂ || meḥâlik-i: meḥâlik ü M, TT, K, S₁₀ memâlik-i TN, [G] dâyre-yi T₂ || miḥnet: ḥayret T₂.

36 || 2^a heves: ṭama' S₃, İÜ, S₆, S₁₀, S₁₁.

36 || 2^b çün: çu [TD] || hırş u: hırş T₁, TT, B, T₂, S₉ ḥasret S₁₁ || âḫiri: âḫir T₂ || ḥasret: ḥayret TT miḥnet T₂.

37.

Ahreb**Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilün Fa'****Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'****Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilû Fe'al**

1. Kûyuñda senüñ né ıaşa kim urdum baş
Kıldum anı ğarķ-ı hûn töküp gözden yaşı
2. Gözyaşına rahm eyle ki çoĸ müddetdür
Bî-dâduña şabr edüp başar bağına taş

38.

Ahreb**Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'**

1. Êy kesb-i kemâle i'tikâduñ nâķış
Taḥşîl-i kemâle ictihâduñ nâķış
- 2.³ 'Âr étme talebde kıl hâzer andan kim
Kâmiller içinde ola aduñ nâķış

37 İÜ 92^b, B 140, A₃ 108^a, K93^b, T₁ 188^a, P 290^b, S₁ 216^b, T₂ 105^a, S₃ 102^b, S₆ 92^a, S₇ 99^b, S₈ 80^b, S₉ 111^a, S₁₀ 104^b, S₁₁ 126^a, TZ 109^b.

37 || 1^a né ıaşa: né daşa S₃, T₂, İÜ ıaşa S₁.

37 || 1^b anı: onı T₂ || töküp: döküp S₁, B, K, S₃, İÜ.

37 || 2^a eyle: kıl T₂ || çoĸ: çün İÜ.

37 || 2^b başar: basar T₁ || taş: daş S₃, T₂, İÜ.

38 İÜ 93^a, B 140, A₃ 108^a, M 103^b, K 94^a, T₁ 188^a, P 290^b, S₁ 216^b, T₂ 105^a, S₃ 102^b, TN 130^b, S₆ 92^a, S₇ 99^b, S₈ 80^b, S₉ 111^a, S₁₀ 104^b, S₁₁ 126^a, TZ 109^b.

38 || 1^a kesb-i: kesb ü S₃ şabr-ı S₇ || kemâle: kemâl u T₂ kemâl S₃, İÜ cemâle [G].

38 || 2^a talebde: talebden S₁, T₂, S₂, İÜ, S₆, S₁₀, [TD] || kıl: ét S₁, T₂, S₃, İÜ, S₆, S₁₀.

3 Son iki mısra S₁₁'de yoktur.

39.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'
Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

- 1.² Hoş ol ki kılup rehber-i şıdkın ihlâş
 Halvetgeh-i kurbе ola ihlâş ile hâş
2. Şarrâf-ı vefâ pûte-yi te'dibe şalup
 Her gışdan êde miss-i vücûdını hâlâş

40.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al
Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül

1. Êy bād kıl aḥvālūmi cānānuma 'arz
 Ser-geşteligüm serv-i ḥırāmānuma 'arz
2. Öldürdi kināyet ile aḡyār meni
 Bu zulm-i şarīḥi eyle sulṭānuma 'arz

39 İÜ 93^a, B 140, A₃ 108^a, M 104^a, K 94^a, T₁ 188^a, P 290^b, S₁ 216^b, S₃ 102^b, TN 131^a, S₆ 92^a, S₇ 99^b, S₈ 80^b, S₉ 111^a, S₁₀ 104^b, S₁₁ 126^b, TZ 109^b.

39 || 1^a kılup: kılur T₁.

39 || 1^b kurbе: kurbde TN ihlâsa [G] || ihlâş ile: ihlâşa S₃, İÜ kurb ile [G].

39 || 2^a te'dibe: te'dib İÜ nârına [T].

39 || 2^b gışdan: gışda S₁, TZ || miss-i: ferr-i M, K ḥüsn-i T₁, TN hass-ı [G].

2 İlk iki mısra S₁₁'de yoktur.

40 İÜ 93^a, B 141, A₃ 108^a, M 104^a, K 94^a, T₁ 188^a, P 290^b, S₁ 217^a, T₂ 105^a, TT 87^a, S₃ 103^a, TN 131^a, S₆ 92^a, S₇ 99^b, S₈ 80^b, S₉ 111^a, S₁₀ 104^b, S₁₁ 126^b, TZ 110^a.

40 || 2^a öldürdi: güldürdü [G] || kināyet: kināyeti T₂.

40 || 2^b zulm-i: zulm u K || şarīḥi: şarīḥ S₁, T₂.

41.

Ahreb

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'al

Mef'ûlû Mefâ'ilûn Mefâ'ilû Fe'al

Mef'ûlû Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn Fa'

1. Êy cevher-i işkuñ eşeri cism ü 'araz
Yoh 'âşıkâ senden özge 'âlemde ğaraz
2. Çün bildüñ esirüñem tarahhüm kıl kim
Tedbîr gerek muşahhaş olduċda maraz

42.

Ahreb

Mef'ûlû Mefâ'ilûn Mefâ'ilû Fe'al

Mef'ûlû Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn Fa'

1. Zâhid mey-i nâbdandur ikrâh ğalaţ
Sen h'âh sözüñ şahîh dut h'âh ğalaţ
2. Mescidlere girdüğüm degül ragbetden
Ser-mestligümde eylerem râh ğalaţ

41 İÜ 93a, B 141, A₃ 108b, M 104a, K 94a, T₁ 188b, S₁ 217a, T₂ 105a, TT 87a, S₃ 103a, S₆ 92b, S₇ 99b, S₈ 81a, S₉ 111b, S₁₀ 104b, S₁₁ 126b, TZ 110a.

41 || 1^a eşeri: eşer-i M, K, T₂ || cism ü: cism B canda [G] || 'araz: ğaraz T₁, S₁₁₁.

41 || 2^a bildüñ: bildüm T₁.

41 || 2^b olduċda: olduċa T₂ || maraz: ğaraz T₂.

42 İÜ 93a, B 141, A₃ 108b, M 104a, K 94a, T₁ 188b, P 290b, S₁ 217a, T₂ 105a, V 89a, TT 87b, S₃ 103a, TN 131a, S₆ 92b, S₇ 100a, S₈ 81a, S₉ 111b, S₁₀ 105a, S₁₁ 126b, TZ 110a.

42 || 1^b sen: êy TT || şahîh: dürişt T₂ || dut: tut A₃, M tut B.

42 || 2^a girdüğüm: geldüğüm T₂.

42 || 2^b ser-mestligümde: ser-mestligümden S₁, T₂, S₆, S₁₀, TZ bu mestligümünden S₁₁.

43.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'
Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al

1. Dâğ urma dil-i hazîne ey müşğîn haṭ
Ger mâyl-i ḥüsn-i haṭ iseñ kılma ğalaṭ
2. Kim eylememiş kâtib-i dīvân-ı kaza
Ol harflerin kâbil-i tezyîn-i nuḳaṭ

44.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'

1. Mey nefyini eyleyüp şî'âr ey vâ'iz
Dutduñ reh-i ta'n-ı 'ışk-ı yâr ey vâ'iz
- 2.³ Terk-i mey ü maḥbûb ederüz cennet için
Şerḥ eyle ki cennetde ne var ey vâ'iz

43 B 141, A₃ 108^b, M 104^b, K 94^b, T₁ 188^b, P 290^b, S₁ 217^a, T₂ 105^b, S₆ 92^b, S₇ 100^a, S₈ 81^a, S₉ 111^b, S₁₀ 105^a, S₁₁ 126^b, TZ 110^a.

43 || 1^b ḥüsn: - T₂.

43 || 2^b ol: dil M, T₂ || tezyîn-i: tazmîn-i [G] || nuḳaṭ: noḳaṭ [T, TD].

44 İÜ 93^b, B 141, A₃ 108^b, M 104^b, K 94^b, T₁ 188^b, P 290^b, S₁ 217^a, T₂ 105^b, S₃ 103^a, S₆ 92^b, S₇ 100^a, S₈ 81^a, S₉ 111^b, S₁₀ 105^a, S₁₁ 127^a, TZ 110^b.

44 || 1^a nefyini: nef'ini İÜ, S₁, S₃ men'ini T₂, S₁₀, [G].

44 || 1^b dutduñ: tütduñ A₃, B.

44 || 2^a mey ü: mey T₁, S₁₀ || maḥbûb: ma'sûḳ T₂ || ederüz: nêdür T₂, TZ diduñ [T, TD] edip [G].

44 || 2^b cennetde: cennet T₂, B.

3 İÜ'de 44. rubainin 3. mısrası yerine 45. rubainin 3. mısrası yazılmıştır. S₁₁'de 44. rubainin son iki mısrası yerine 45. rubainin son iki mısrası yazılmıştır. 45. rubai İÜ ve S₁₁'de yoktur.

45.

Ahreb**Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'****Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al**

1. Tehdid ile geçdi rûzgâr ey vâ'iz
Fevt oldı şarâb-ı vaşl-ı yâr ey vâ'iz
2. Ger Kevşer ü hûr ise ğaraż vërme 'azâb
Nè terk buyur nè intizâr ey vâ'iz

46.

Ahreb**Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'****Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'**

1. Ey vaşf-ı cemâlüne taḥayyür mâni'
Vërmiş saña işbât-ı kemâlin şâni'
2. Vaşluñda cefâ-yı ta'ne-yi aġyâruñ
Hecründe meni ḥayâle étmiş kâni'

45 B 141, A₃ 108^b, M 104^b, K 94^b, T₁ 189^a, P 290^b, T₂ 105^b, TN 131^a, S₆ 92^b, S₈ 81^a, S₉ 111^b, S₁₀ 105^a, TZ 110^b.

45 || 1^b şarâb-ı: şarâb u T₁.

45 || 2^a kevşer ü: kevşer-i A₃, S₁₀ || hûr: havz İÜ.

45 || 2^b nè: ni [TD].

46 İÜ 93^b, B 141, A₃ 109^a, M 104^b, K 94^b, T₁ 189^a, P 290^b, S₁ 217^a, T₂ 105^b, S₃ 103^b, TN 131^b, S₆ 92^b, S₇ 100^a, S₉ 112^a, S₁₀ 105^a, S₁₁ 127^a, TZ 110^b.

46 || 1^b kemâlin: kemâli T₂.

46 || 2^b étmiş: eyler S₃, İÜ.

47.

Ahreb**Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'****Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al**

1. Pervâneye zulm-i bî-hisâb eyler şem'
2. Zûlm odına bağırını kebâb eyler şem'
1. Güyâ ki bilür zulm ser-encâmı nêdür
2. Bî-hûde degül ki ıztırâb eyler şem'

48.

Ahreb**Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'**

1. Her şâm yêter vişâl-i cânâna çirâğ
2. Tâ şubh kâlor hem-dem ü hem-hâne çirâğ
1. Reşk odına yandurur meni her sâ'at
2. Vehm eylemez âhum odına yana çirâğ

47 İÜ 93^b, B 141, A₃ 109^a, M 104^b, K 94^b, T₁ 189^a, P 291^a, S₁ 217^b, T₂ 105^b, TT 87^b, S₃ 103^b, TN 131^b, S₆ 93^a, S₇ 100^a, S₉ 112^a, S₁₀ 105^a, S₁₁ 127^a, TZ 110^b.

47 || 1^a pervâneye: pervâne'e İÜ.

47 || 1^b bağırını: bağırumı T₂.

48 İÜ 93^b, B 142, A₃ 109^a, M 104^b, K 95^a, T₁ 189^a, P 291^a, S₁ 217^b, T₂ 106^a, TT 87^b, S₃ 103^b, TN 131^b, S₆ 93^a, S₇ 100^b, S₉ 112^a, S₁₀ 105^a, S₁₁ 127^b, TZ 111^a.

48 || 1^b şubh: şâm S₁ || dem ü: dem M.

48 || 2^a yandurur: yandurdu A₃, TT, B, T₂, S₃, İÜ, TN, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, [G] || meni: - S₁.

49.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

1. Her geh ki bahâr kıldı ârâyış-i bâğ
Nevmîdlik urdı lâle-veş bağrına dâğ
2. Zirâ diken üzre dutdı bülbül mesken
Gül bād güzergehinde yandurdu çirâğ

50.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al

1. Yoğ dehrde bir muvâfık-ı ıtab' harîf
Kim şöhbeti dil-güşâ ola ıtab'ı zarîf
2. Feryâd ki nâ-cins muşâhibler ile
Bî-fâ'ide zâyî' oldu evkât-ı şerîf

49 İÜ 94^a, B 142, A₃ 109^a, M 104^b, K 95^a, T₁ 189^a, P 291^a, S₁ 217^b, S₃ 103^b, TN 131^b, S₆ 93^a, S₇ 100^b, S₉ 112^a, S₁₀ 105^a, S₁₁ 127^a, TZ 111^a.

49 || 1^a geh: dem [G].

49 || 1^b nevmîdlik: nevmîdlik S₁ || bağrına: bağruma K, T₁, S₁, S₃, TN, S₆, S₇, S₁₀, S₁₁.

49 || 2^a diken: tiken A₃, S₃, M || dutdı: tıtdı A₃, B dutları İÜ || bülbül mesken: mesken bülbül M.

50 İÜ 94^a, B 142, A₃ 109^a, K 95^a, T₁ 189^b, P 291^a, S₁ 217^b, TT 87^b, S₃ 103^b, TN 132^a, S₆ 93^a, S₇ 100^b, S₉ 112^a, S₁₀ 105^a, S₁₁ 127^b, TZ 111^a.

50 || 1^b şöhbeti: şöbet-i [TD] || dil-güşâ ola: ola dil-güşâ S₁ || ıtab'ı zarîf: ıtab'ı zarîf İÜ hıllıkı laîf TT lafzı zarîf [G].

51.

Ahreb**Mef'ülü Mefā'ilün Mefā'ilü Fe'al****Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fa'**

1. Men züh'd ü vera'dan urmazam lâf-ı hılâf
Dâyim ruḥ-ı sâde isterem bâde-yi şâf
2. Terk-i mey ü maḥbûb edebilmen muṭlaḳ
Ger etmek olur dèrem zihî bî-hûde lâf

52.

Ahreb**Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'al****Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilün Fa'**

1. Êy nâvek-i bî-dâduña her sîne hedef
Ve'y cevher-i peykânûña her dîde şadef
2. Feryâd u figânûm ğam-ı hicrânûñdan
Bezm-i ğamadur nevḫa-yı ney nâle-yi def

51 İÜ 94^a, B 142, K 95^a, T₁ 189^b, P 291^a, S₁ 217^b, S₃ 104^a, TN 132^a, S₆ 93^a, S₉ 112^b, S₁₀ 105^b, S₁₁ 127^b, TZ 111^a.

51 || 1^a züh'd ü: züh'd T₁, S₁₀, S₁₁, TZ || lâf-ı: lâf u K, [G] || hılâf: güzâf S₁₀, [G].

51 || 2^a edebilmen muṭlaḳ: ederem cennet için S₃ eder cennet için İÜ.

51 || 2^b 4. mısra: ger itse idüm urmaz idim lâf-ı hılâf [G].

52 İÜ 94^a, B 142, A₃ 109^b, M 105^a, K 95^a, T₁ 189^b, P 291^a, S₁ 217^b, TT 87^b, S₃ 104^a, TN 132^a, S₆ 93^a, S₇ 100^b, S₉ 112^b, S₁₀ 105^b, S₁₁ 127^b, TZ 111^b.

52 || 1^b dîde: sîne S₁, B.

52 || 2^a feryâd u: feryâd K || ğam-ı: ğam u [G].

52 || 2^b nevḫa-yı: nâle-yi M, K, S₁₀, S₁₁, [D] || nâle-yi: nevḫa-yı M, K, S₁₀, S₁₁, [D].

53.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün fFâ'****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül**

1. Êy sâlik-i rāh-ı Hâk saña kâç'-ı tarîk
Düşvârdur olmazsa refîkuñ tevfiķ
2. Dut dāmen-i mürşid-i tevekkül ki saña
Maķşûd müyesser ola tevfiķ refîķ

54.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'**

1. Ser-menzil-i her murāda rehberdür 'ışķ
Keyfiyyet-i her-kemāle mazherdür 'ışķ
2. Gencīne-yi kâ'ināta gevherdür 'ışķ
Taķķîķde hem zât-ı muṭahherdür 'ışķ³

53 İÜ 94^a, B 142, A₃ 109^b, K 95^b, T₁ 189^b, P 291^a, S₁ 218^a, TT 87^b, S₃ 104^a, TN 132^a, S₆ 93^b, S₇ 100^b, S₉ 112^b, S₁₀ 105^b, S₁₁ 128^a, TZ 111^b.

53 || 1^b olmazsa: olmasa A₃, K || refîkuñ: refîķ S₃, İÜ.

53 || 2^a dut: tüt A₃, B.

53 || 2^b müyesser: yolına S₃.

54 İÜ 94^b, B 142, A₃ 109^b, T₁ 190^a, P 291^a, S₁ 218^a, TT 88^a, S₃ 104^a, TN 132^a, S₆ 93^b, S₇ 101^a, S₉ 112^b, S₁₀ 105^b, S₁₁ 128^a.

54 || 1^a her-murāda: maķşûda ki TT.

54 || 2^b 4. mısra: mişkât-i vücûda maşdardur 'ışķ İÜ, B, T₁, P, S₁, TT, S₃, S₇ her şâdır olan dānişe maşdardur 'ışķ S₁₀, S₁₁ müştāk-ı vücûda tîr-i maşdar 'ışķ TN müştāk-ı vücûdâta maşdardur 'ışķ S₆ müşteķât-ı vücûda cümle maşdardur 'ışķ S₉ mişkât-ı vücûd-ı halka maşdardur 'ışķ [G] || maşdardur: beher maşdardur TT || mişkât-i: müşteķât-ı B, S₇ 'ışķat TT mişkât-i şaf S₃.

3 Metindeki okunuş sadece A₃'te bulunduĝu hâlde vezin dikkate alınarak bu tek nüshadaki okuma tercih edilmiştir.

55.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'**

1. 'Uşşâka degül kayd-ı 'alâyık lâyık
Hergiz ğam-ı rûzgâr çekmez 'aşık
2. Kayd-ı ğam-ı rûzgâr bir 'illetdür
Ol 'illete 'ışkdur tabib-i hâzık

56.²**Ahreb****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'
Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül**

1. يا من بسطا الارض و اجرى الافلاك
ادراك كماله كمال الادراك
2. فى الارض و فى السماء لا رب سواك
ما نعيد يا واحد الا اياك

55 İÜ 94^b, B 142, A₃ 109^b, M 105^a, K 95^b, T₁ 190^a, P 291^a, S₁ 218^a, TT 88^a, S₃ 104^b, TN 132^b, S₆ 93^b, S₉ 112^b, S₁₀ 105^b, S₁₁ 128^a, TZ 111^b.

55 || 1^a 'uşşâka: 'uşşâk S₁ || kayd-ı: kat'-ı TT.

55 || 1^b rûzgâr: rûzgârı TT.

55 || 2^b hâzık: şadık T₁.

2 Ey yeri döşeyen ve felekleri hareket ettiren! Senin kemalini idrak etmek idrakin kemalidir. Yerde ve gökte senden başka Rab yoktur. Ey tek olan (Allah)! Senden başka kimseye ibadet etmeyiz.

56 İÜ 94^b, B 143, A₃ 109^b, K 95^b, T₁ 190^a, P 291^a, S₁ 218^a, S₃ 104^b, S₆ 93^b, S₇ 101^a, S₈ 81^a, S₉ 113^a, TZ 112^a.

56 || 1^b kemâlü'l: kemâl-i S₃, İÜ.

56 || 2^b yâ: mâ A₃, K, S₆, S₇, S₈, S₉, [T] || na'budu: ta'budu A₃.

57.¹**Ahreb****Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'****Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'**

1. يا من بك التجا من كان سواك
طوبى لمن اهدا بما فيه رضاك
2. برهانك فى الكمال يكفى لولاك
لولاك لما دار مدار الافلاك

58.

Ahreb**Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'****Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'**

1. Mecnûn oda yandı şu'le-yi âh ile pāk
Vâmîk suya batdı eşkden oldı helāk
2. Ferhād hevesle yële vërdi 'ömrin
Hāk oldılar anlar menem imdi ol hāk

1 Ey herkesin sığındığı (Peygamber)! Ne mutlu senin rızan için çalışanlara... Kemaline delil olarak “levlāk” yeterlidir. Sen olmasaydın felekler dönmezdi. Atıf: Sen olmayaydın kainatı yaratmazdım. Ebü'l-Fidâ İsmâil b. Muhammed b. Abdilhâdi el-Cerrâhi el-Aclûni, *Keşfü'l-Hafa ve Müzîlül-İlbâs 'Ammeştehere Mine'l-Ehâdis 'Alâ Elsinet'in-Nâs*, Nşr. Yusuf b. Mahmûd el-Hâc Ahmed, Mektebetü'l-İlmi'l-Hadis, C. 2, s. 191, (No. 2123); Muhammed Bâkir el-Meclisî, *Bihârü'l-Envârî'l-Câmi'atü li-Düreri Abbâri'l-E'immeti'l-Ethâr*, Kum: Ahvâü'l-Kütübî'l-İslâmiye, 1968, C. 16, s. 47.

57 İÜ 94^b, B 143, A₃ 110^a, T₁ 190^a, P 291^b, S₁ 218^a, S₃ 104^b, S₆ 93^b, S₇ 101^a, S₉ 113^a, TZ 112^a.

57 || 1^b ihtidâ: iktidâ B, [G] Allâh T₁ ihdâ [T] || bimâ: lemâ S₃, İÜ.

58 İÜ 95^a, B 143, A₃ 110^a, M 105^a, K 95^b, T₁ 190^b, P 291^b, S₁ 218^a, TT 88^a, S₃ 104^b, TN 132^b, S₆ 93^b, S₇ 101^a, S₉ 113^a, S₁₀ 105^b, S₁₁ 128^a, TZ 111^b.

58 || 1^b suya: şuya S₁, B, A₃ || eşkden: eşkinden A₃.

58 || 2^a hevesle yële: heves ile T₁, B, K.

58 || 2^b imdi: eyledi T₁.

59.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'**

1. Tâ halka-yı zülf-i yâra düşdün ey dil
Dâm-ı ğam-ı rûzgâra düşdün ey dil
2. Efsûs ki kûṭb-ı ehl-i cem'iyetken
Ol dâ'ireden kenâra düşdün ey dil

60.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül**

- 1.³ Hürşîd ki kıldı şubḥ-dem 'arz-ı cemâl
Dergâhuña yüz sürmek ile buldı kemâl
2. Çün yêtdi kemâle êtdi sen mâh ile baḥş
Ol terk-i edeb vêrdi kemâline zevâl

59 İÜ 95^a, B 143, A₃ 110^a, K 95^b, T₁ 190^b, P 291^b, S₁ 218^b, T₂ 106^a, TT 88^a, S₃ 104^b, TN 132^b, S₆ 94^a, S₇ 101^a, S₈ 81^b, S₉ 113^a, S₁₀ 105^b, S₁₁ 128^b, TZ 112^a.

59 || 1^a yâre: yâr T₂ || düşdün: dutduñ T₂.

59 || 1^b dâm-ı: dâym TT || ğam-ı rûzgâra düşdün: rûzgâr dutduñ T₂.

59 || 2^b kenâra düşdün: kenâr dutduñ T₂.

60 İÜ 95^a, B 143, A₂ 99^a, A₃ 110^a, K 96^a, T₁ 190^b, P 291^b, S₁ 218^b, S₃ 105^a, S₆ 94^a, S₇ 101^b, S₉ 113^a, S₁₀ 105^b, S₁₁ 128^b, TZ 112^a.

60 || 2^a êtdi: kıldı S₁.

3 Bu beyit A₂'de yoktur.

61.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
 Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
 Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

1. Meh durdı muķābil saña bulduķda kemāl
 Gördi ki özinde sence yolū hüsñ ü cemāl
2. Bir ġāyete yētdi incelūp ġamdan kim
 Za'f-ı beden ile bedr iken oldu hilāl

62.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'
 Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
 Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al

1. Ėy 'uķde-ġüşā-yı rişte-yi tedbîrüm
 Her řā'ata 'afvuñ sebeb-i taķşîrüm
2. Taķşîrümē ētme özge taķdır-i cezā
 Şermendeligüm yēter benüm ta'zîrüm³

61 İÜ 95^a, B 143, A₂ 99^a, A₃ 110^a, M 105^a, K 96^a, T₁ 190^b, P 291^b, S₁ 218^b, T₂ 106^a, TT 88^a, S₃ 105^a, TN 133^a, S₆ 94^a, S₇ 101^b, S₉ 113^b, S₁₀ 105^b, S₁₁ 128^b.

61 || 1^a durdı: řurđı A₃, B.

61 || 1^b hüsñ ü: hüsñ T₁, B, T₂, S₃, İÜ, TN, S₉, S₁₀.

61 || 2^a ġāyete: ġāyetde S₁ || incelūp: incinūp T₂.

62 İÜ 95^a, B 143, A₂ 99^a, A₃ 110^b, K 96^a, T₁ 190^b, P 291^b, S₁ 218^b, TT 88^a, S₃ 105^a, TN 133^a, S₆ 94^a, S₇ 101^b, S₈ 81^b, S₉ 113^b, S₁₀ 106^a, S₁₁ 128^b, TZ 112^b.

62 || 1^b řā'ata: řā'at A₂ || sebeb-i: sebebi TT.

62 || 2^a taķdır-i: ta'zîr-i A₃, K, S₆, TZ ta'zîr-i S₁₁.

62 || 2^b benüm: maña [T, TD] || ta'zîrüm: ta'zîrüm A₃, S₆, S₉, S₁₀, TZ taķdırüm A₂, T₁, TN, [T, D] taķşîrüm S₃, K, İÜ, S₇, [G].

3 S₁'de kelime "ta'zîrüm" ve "taķdırüm" okunmaya müsaitdir. B'de kelime net okunamamaktadır. Geriye kalan nüshalardan A₃, TT, S₆, S₉, S₁₁'de "ta'zîrüm" kelimesi açık okunmaktadır. A₃, S₆, S₉'da "zel" harfi ile yazılan kelime TT ve S₁₁'de "ze" ile yazılmıştır. A₂, T₁ ve TN'de kelime açık olarak "taķdırüm" şeklinde yazılmıştır. İÜ, S₃, K ve S₇ nüshalarında kelime "taķşîrüm" biçiminde yazılmıştır. "ta'zîrüm" ve "taķdırüm" gibi her ikisi de beytin anlamına uyan okunuşların çeşitlenmesinde Arap alfabesinin yazım özellikleri etkili olmuştur. "Kaf" harfinin başının ve noktalarının belirgin olmaması bu harfin "ayn" olarak değerlendirilmesine, noktaların tek olarak okunmasına ve "dal" harfine aktarılmasına böylece "ta'zîr" okunuşunun ortaya çıkmasına sebep olmuş olabilir. Noktaların birleşik yazılması da bir diğer sebeptir. Bu durumun tersi de mümkündür. "taķşîrüm" yazımında ise göz kayması veya hatırdaki kelimeyi tekraren yazmak söz konusudur. Çünkü bu kelime ikinci mısradaki kafiye. Dördüncü mısranın tam üzerinde yer almaktadır, bu da göz kaymasına kapı aralamaktadır. Cem Dilçin, Fuzûlî'nin üslup özelliklerinden söz tekrarlarına dayanarak ve "özge" kelimesini karine olarak "taķdırüm" okunuşunu tercih ettiğini ifade etmektedir.

63.¹**Ahreb-ahrem****Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'****Mef'ûlün Fâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül****Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'**

1. قد يقضنى دوام دائى دائم
ما لى جسد على المساعى قائم
2. يا لائم لو وقعت فى ما انا فيه
والله لناصحت و لمت اللائم

64.³**Ahreb****Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al****Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al**

1. Hem-dem gör ahan sirişk-i alümni menüm
Dutmuş ruḥ-ı kehrubâ mişâlümni menüm
2. Bi'llâh yüri ol gül-ruḥa 'arz eyleyigör
Bir reng ile bu şüret-i ḥâlümni menüm

1 Devamlı hastalık beni bitirecek. Bedenimin ayakta durmaya gücü kalmadı. Ey beni kınayan, benim hâlîme sen de düşesin. Allah'a yemin olsun nasihat eder kınayanı kınardın.

63 İÜ 95^b, B 144, A₂ 99^a, A₃ 110^b, K 96^a, T₁ 191^a, P 291^b, S₁ 218^b, S₆ 94^a, S₇ 101^b, S₉ 113^b, TZ 112^b.

63 || 1^a yakkazanî: takkazaynî S₁, A₃, S₇ yenkazanî S₆ yeḳkazaynî T₁, P, S₉ neḳkazanî A₂ enkazanî [G] || devâmü: devâ'i A₂ || dâ'i: re'yi [G] dâr A₃.

63 || 1^b cesedin: cedâli A₃ cedeli S₉.

63 || 2^a lâyim: lâyimu [G].

63 || 2^b le nâşahte: lemâsahte [G] || lümte'l-lâyim: milletü'l-lâyim A₃.

3 TT'de sayfa kenarında yer almaktadır.

64 İÜ 95^b, B 144, A₂ 99^a, A₃ 110^b, M 105^a, K 96^a, T₁ 191^a, P 291^b, S₁ 218^b, T₂ 106^a, TT 88^a, S₃ 105^a, TN 133^a, S₆ 94^a, S₇ 101^b, S₉ 113^b, S₁₀ 106^a, S₁₁ 129^a, TZ 112^b.

64 || 1^a hem-dem gör: hem-dem gözüm T₁ gör hem-dem [T, TD, D].

64 || 1^b dutmuş: tütmiş A₃, B.

64 || 2^a yüri: yüzi TN bizi S₁₁, [G] || 3. mısra: zinhâr ki bildür ol gül-i ra'nâya T₂.

64 || 2^b bir: bu S₁, T₂, S₁₀ yüz S₆ || bu şüret-i: bir şevâb T₂ şüret-i S₆ bildür şüret-i S₉ ol şüret-i S₁₁.

65.¹

Ahreb

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül
 Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
 Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

1. قد شرفك الله بطوف الحرمين
 من رؤية مشهدين قرت لك عين
2. طوبى لمن القاك لان التحقيق
 من زارك قد زار علياً و حسين

66.

Ahreb

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
 Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

1. Efgândur işüm serv-i hırâmânun-çün
 Qandur cigerüm gonce-yi handânun-çün
2. 'Işkuñda gam u guşsa çeküp pîr oldum
 Men pîre terahhum êt yigit cânun-çün

1 Ey iki haremın tavafıyla şereflenen! İki meşhedi görmekle gözün aydınlandı. Ne mutlu sana ulaşanlara...
 Seni ziyaret eden Ali ve Hüseyin'i ziyaret etmiş olur.

65 İÜ 95^b, B 144, A₂ 99a, A₃ 110^b, K 96^b, T₁ 191a, P 291^b, S₁ 219a, T₂ 106a, S₃ 105^b, TN 133a, S₆ 94^b, S₇ 102a, S₉ 113^b, TZ 113a.

65 || 1^b qarret: kurren S₁ karte A₂ gurren T₂.

65 || 2^a elkäke: ebkäke T₂.

66 İÜ 95^b, B 144, A₂ 99a, A₃ 110^b, M 105^b, K 96^b, T₁ 191a, P 292a, S₁ 219a, TT 88a, S₃ 105^b, TN 133^b, S₇ 102a, S₈ 81^b, S₉ 114a, S₁₀ 106a, S₁₁ 129a, TZ 113a.

66 || 2^b êt: - K || yigit: igit T₁, S₁, TT, TZ, [G] 'aziz M || cânun: başun M.

67.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al
Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

1. Êy gâ'ib olan dîde-yi hûn-bârumdan
Ve'y râhat alan sîne-yi efgârumdan
2. Men varumı yoĥ senüñ-çün êtdüm nè revâ
Sen ıutmayasan ĥaber yoĥ u varumdan

68.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fâ'

1. Ĥûn-âbe töküp dîde-yi giryânumdan
Sensüz boyadum yêr yüzün öz kıanumdan
2. Öz kıanumı eylerem özümlê da'vâ
Gêtmezse elüm n'ola giribânumdan

67 İÜ 96^a, B 144, A₂ 99^a, A₃ 111^a, K 96^b, T₁ 191^b, P 292^a, S₁ 219^a, T₂ 106^b, TT 88^b, S₃ 105^b, TN 133^b, S₆ 94^b, S₇ 102^a, S₉ 114^a, S₁₀ 106^a, S₁₁ 129^a, TZ 113^a.

67 || 1^a olan: olalı T₂ || ĥûn-bârumdan: giryânumdan A₂.

67 || 1^b alan: olan A₃, T₁, S₁, S₃, İÜ, TN, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, [G].

67 || 2^a yoĥ senüñ-çün êtdüm: çün senüñ-çün êtdüm S₁₁ yoĥ êtdüm senüñ-çün [TD].

67 || 2^b ıutmayasan: dutmayasan S₁, K, A₂, TT || yoĥ u: yoĥ K, T₁, S₉ yoĥ A₃.

68 İÜ 96^a, B 144, A₂ 99^b, A₃ 111^a, K 96^b, T₁ 191^b, P 292^a, S₁ 219^a, TT 88^b, S₃ 105^b, TN 133^b, S₆ 94^b, S₇ 102^a, S₉ 114^a, S₁₀ 106^a, S₁₁ 129^a, TZ 113^a.

68 || 1^a ĥûn-âbe töküp: ĥûn-âbe döküp S₁, B ĥûn-âb döküp K ĥûnâbe-feşân [G].

68 || 1^b yêr yüzün öz: yêr yüzünü öz T₁ yir yüzünü TN, [T, G] bu yüzünü TZ.

68 || 2^a kıanumı: kıanuma K || eylerem: eyledüm T₁ || özümlê: özümlen TT.

68 || 2^b gêtmezse: yêtmez çü T₁, S₃, İÜ, TN, S₇ gêtmez çü TT gêtmese S₆ yêtmezse TZ || elüm n'ola: elüm çäk-i T₁, S₃, TT, İÜ, TN, S₇ n'ola elüm TZ, [G].

69.

Ahreb

Mef'ûlû Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn Fa'

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilûn Fa'

Mef'ûlû Mefâ'ilûn Mefâ'ilû Fe'al

1. Kaddine dëdüm ki serv-i büstândur bu
Tünd oldı ki ey haste ne hezyândur bu
- 2.² Pâ-beste vü 'ür u bî-zebândur dëdügün
Ĥandân u kabâ-püş u hîrâmândur bu

70.

Ahreb

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilûn Fa'

Mef'ûlû Mefâ'ilûn Mefâ'ilûn Fa'

1. Dëdüm lebine la'l-i Bedaĥşândur bu
Güldi dëdi ey fakîr bühtândur bu
2. Bir taş a ne reng ile kılursan nisbet
Şîrîn ü şeker-feşân u ĥandândur bu

69 İÜ 96^a, B 144, A₂ 99^b, A₃ 111^a, K 96^b, T₁ 191^b, P 292^a, S₁ 219^a, T₂ 106^b, TT 88^b, S₃ 105^b, TN 133^b, S₆ 94^b, S₇ 102^a, S₈ 81^b, S₉ 114^a, S₁₀ 106^a, S₁₁ 129^b, TZ 113^a.

69 || 1^b haste: fakîr K, S₇, S₉, S₁₀ || ne: - K || hezyândur: bühtândur A₃, K, S₉, S₁₀, TZ.

69 || 2^a 'ür u: 'üd T₁ 'ür S₁, İÜ, S₁₀ || dëdügün: dëdün TT.

69 || 2^b ĥandân u: ĥandân T₁, S₁₀ || kabâ-püş u: kabâ-püş K, T₁, S₁, S₁₀.

2 S₇'de bu rubainin son iki beyti yerine 70. rubainin son iki beyti yazılmıştır.

70 İÜ 96^a, B 144, A₂ 99^b, A₃ 111^a, M 105^b, K 97^a, T₁ 191^b, P 292^a, T₂ 106^b, V 89^b, TT 88^b, S₃ 106^a, TN 134^a, S₆ 94^b, S₉ 114^a, S₁₀ 106^a, S₁₁ 129^b, TZ 113^b.

70 || 1^a bedaĥşândur: dirâĥşândur T₁, B, İÜ.

70 || 1^b güldi: güldi vü TT || dëdi ey: dëdi TT, T₂ || fakîr: fakîh V fakîr ne A₃.

70 || 2^a taş a: daş a S₃, TT, T₂, İÜ daş ile T₁ || ile: ilen K.

71.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ül
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

1. Yandurdu meni şevk-ı cemâlün ey mäh
Her laḫza 'aceb degül yêtürsem göge âh
2. Zülfün girihi çıhdı elümden nâ-gâh
Gör kim ne cefâ kıldı maña baḫt-ı siyâh

72.

Ahreb

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al

1. Ruḫsâre ser-i zülfî perîşân eyle
Gözden gül-i ruḫsârûnı pinhân eyle
2. Bir nece perîşânları öz ḫâline koy
Her laḫza yêter kaşd-ı dil ü cân eyle

71 İÜ 96^a, B 145, A₂ 99^b, A₃ 111^a, K 97^a, T₁ 191^b, P 292^a, S₁ 219^a, T₂ 106^b, V 89^b, TT 88^b, S₃ 106^a, TN 134^a, S₆ 94^b, S₇ 102^b, S₉ 114^b, S₁₀ 106^a, S₁₁ 129^b, TZ 113^b.

71 || 1^a şevk-ı: ḫüsn ü [T] şem'-i [G].

71 || 1^b 'aceb degül: degül 'aceb S₃, TT, İÜ, S₇, S₁₀.

71 || 2^a elümden: ünümden İÜ.

71 || 2^b kıldı: etdi B || maña: saña İÜ.

72 B 145, A₃ 111^b, K 97^a, T₁ 192^a, P 292^a, S₁ 219^a, T₂ 106^b, TT 88^b, TN 134^a, S₆ 95^a, S₇ 102^b, S₉ 114^b, S₁₀ 106^b, S₁₁ 129^b, TZ 112^b.

72 || 1^a ruḫsâre: ruḫsârûña T₂ ruḫsâr S₁, S₁₀, S₁₁ || zülfî: zülf-i T₁, TN, S₆, S₇, S₉, S₁₀, S₁₁, [TD] zülfüni T₂ || eyle: etgil TZ, [G].

72 || 1^b gül-i: meh-i [G] || eyle: etgil TZ, [G].

72 || 2^a öz ḫâline koy: öz ḫâline ko B ḫandân eyle T₂.

72 || 2^b eyle: etgil TZ, [G].

73.

Ahreb

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al
Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

1. Müjgānumı ey şem' güher-bâr etme
Pinhân ğamumı 'āleme izhâr etme
2. 'Işk ehline zulmdür vefâ etmemegün
Zinhâr bu zulmi etme zinhâr etme

74.

Ahreb

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al
Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al

1. Ruhsârûna 'ayb etme nigâh êtdügümi
Gözyaşı töküp nâle vü âh êtdügümi
2. Ey pâdişeh-i hüsn terahhüm çağıdur
'Afv eyle ki bilmişem günâh êtdügümi

73 İÜ 96^b, B 145, A₂ 99^b, A₃ 111^b, M 105^b, K 97^a, T₁ 192^a, P 292^a, S₁ 219^a, T₂ 107^a, V 89^b, TT 89^a, S₃ 106^a, TN 134^b, S₆ 95^a, S₇ 102^b, S₉ 114^b, S₁₀ 106^b, S₁₁ 130^a, TZ 113^b.

73 || 1^a şem': şüh S₃, TT, [G] serv A₃ || güher-bâr: perîşân V.

73 || 1^b ğamumı: ğamı İÜ || 'āleme: 'ālem TT.

73 || 2^a 'ışk ehline: bi'llâh ki T₁, A₂, B, S₆, S₁₁ bi'llâh ki ne T₂, İÜ, TN, S₇ bi'llâhi ki TT bi'llâh baña S₃ || zulmdür: zulm-durur V || vefâ: cefâ T₂, A₂, B, S₆ || etmemegün: etmedüğün TT, T₂ etmemek M, S₁₀, S₁₁.

73 || 2^b bu zulmi etme: etme bu zulmi İÜ, B, A₂, A₃, M, K, T₁, S₁, V, S₃, TN, S₆, S₇, S₉, TZ eyleme bu zulmi S₁₁.

74 B 145, A₂ 99^b, A₃ 111^b, K 97^a, T₁ 192^a, P 292^a, S₁ 219^a, T₂ 107^a, V 90^a, TT 89^a, TN 134^b, S₆ 95^a, S₇ 102^b, S₉ 114^b, S₁₀ 106^b, S₁₁ 130^a, TZ 113^b.

74 || 1^b töküp: döküp S₁, K, B || vü: - V || âh: zâr V, S₁, K.

74 || 2^a pâdişeh-i: pâdişâh-ı V || çağıdur: kıl kim [G].

75.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'al**

1. Feryād ki 'ışk bî-ķarār ètdi meni
Derd ü ğam ile zâr u nizâr ètdi meni
- 2.² Hâk-i ser-i kūyuñda ğubâr ètdi meni
Ser-geşte vü hâr u hâksâr ètdi meni

76.

Ahreb**Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'****Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'**

1. Gördüm seni elden ihtiyârum gètđi
Bağdum qadüñe şabr u ķarârüm gètđi
2. Hâk oldum u her yaña ğubârüm gètđi
el-Ķışsa ķapuñda i'tibârüm gètđi

75 İÜ 96^b, B 145, A₂ 99^b, A₃ 111^b, K 97^b, T₁ 192^a, P 292^a, S₁ 119^b, T₂ 107^a, V 90^a, TT 89^a, S₃ 106^a, TN 134^b, S₆ 95^a, S₇ 103^a, S₈ 82^a, S₉ 114^b, S₁₀ 106^b, S₁₁ 130^a, TZ 114^a.

75 || 2^a kūyuñda: kūyında A₃, T₂, TN, TZ.

75 || 2^b hâr: zâr T₁, TT, S₃, İÜ, TN hâk S₇ || hâksâr: bî-ķarār TT.

2 P'de son iki beyit yoktur.

76 İÜ 96^b, B 145, A₂ 100^a, A₃ 111^b, M 105^b, K 97^b, T₁ 192^b, S₁ 119^b, T₂ 107^a, TT 89^a, S₃ 106^b, TN 135^a, S₆ 95^a, S₇ 103^a, S₈ 82^a, S₉ 115^a, S₁₀ 106^b, S₁₁ 130^a, TZ 114^a.

76 || 1^b qadüñe: boyuña T₁ yüzüñe B.

76 || 2^a oldum u: oldum S₁.

76 || 2^b ķapuñda: kapından [G].

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Cenk. “Fuzûlî’nin ‘Türkçe Divan’ındaki XXV. Gazel Nesîmî’ye mi Ait?”, *Prof. Dr. Tahir Üzgör’e Armağan* içinde, Editörler Üzeyir Aslan-Hakan Taş-Ömer Zülfe, 29-43, Ankara: Yayınevi, 2018.
- Ahdî. *Gülşen-i Şuarâ*. Hazırlayan S. Solmaz. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005.
- Âlî. *Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısmı*. Hazırlayan Mustafa İsen. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1994.
- Ali Suad. *Seyahatlerim*. İstanbul, 1912.
- Alî-şîr Nevâyî. *Mizânü’l-Evzân*. Hazırlayan K. Eraslan. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2015.
- Ambros, E. G. “‘Cennete Rüşvetle Girilmez’ Fuzûlî’nin Eserlerinde Atasözleri”. *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgan Çakır, 193-200, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.
- Âşık Çelebi. *Meşâirü’ş-Şuarâ*. Hazırlayan Filiz Kılıç, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2010.
- Ayverdi, İlhan. *Misallı Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 2005.
- Bağdatlı Rûhî. *Divân* 1287 [1870].
- Beyânî. *Tezkiretü’ş-Şuarâ*. Hazırlayan İbrahim Kutluk, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1997.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Muvazzah İlmi Kelam*. İstanbul: Bilmen Yayınevi.
- Bursalı Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. Hazırlayan A. Fikri Yavuz-İsmail Özen, İstanbul: Meral Yayınevi, 1972.
- Cunbur, Müjgan. *Fuzûlî Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi*. Ankara, 1958.
- Çağbayır, Yaşar. *Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007.

- Çavuşoğlu, Mehmed. “Fuzûlî ve Anadolu Şâirleri”. *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 233-244, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.
- Çelebioğlu, Âmil. “Fuzûlî’nin Bir Beyti Üzerinde Bazı Düşünceler”. *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 61-72, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.
- Çıpan, Mustafa. “Fuzûlî’nin Gazellerine Yazılan Nazîrelerden Bazıları ve Bestelenmiş Şiirleri”. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(3), (1997): 103-114.
- Dakûkî, İbrahim. “Fuzûlî’nin Hayatı Hakkında Bazı Yeni Tesbitler ve Arapça Dîvânı Üzerine Düşünceler”. *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* içinde, 53-68, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.
- Dehhoda, A. E. *Lugat-nâme*. Tahran: Çap-hâne-yi Dânişgâh-ı Tahrân, 1999.
- Demirel, Gamze. “Fuzûlî’nin “Bağdad Kasidesi” ve Düşündürdükleri”. *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 201-208, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.
- Dilçin, Cem. *Fuzûlî Dîvânı Üzerine Notlar*. Cambridge: Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2001.
- Dilçin, Cem. *Fuzûlî’nin Şiiri Üzerine İncelemeler*. İstanbul: Kabcacı Yayınevi, 2010.
- Doğan, Muhammed Nur. *Fuzûlî’nin Poetikası*. İstanbul: Kitabevi, 1997.
- Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu‘fî el-Buhârî. *Sahîb-i Buhârî ve Tercemesi*. Çeviren Mehmed Sofuoğlu, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1987.
- Ebû’l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr’l-İfrîkî el-Mısırî. *Lisânü’l-Arab*. Kum: Neşrî Edebi’l-Havza, 1984.
- Ebû’l-Fidâ İsmâîl b. Muhammed b. Abdilhâdî el-Cerrâhî el-Aclûnî. *Keşfü’l-Hafa ve Müzîlül-İlbâs ‘Ammeştehere Mine’l-Ehâdis ‘Alâ Elsineti’n-Nâs*. Neşreden Yusuf b. Mahmûd el-Hâc Ahmed, Mektebetü’l-İlmi’l-Hadîs.

- Ebü's-Seâdât Meccüddîn el-Mübârek b. Esîrüddîn Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî. *en-Nihâye fî Garîbi'l-Hadîs ve'l-Eser*. Tahkik Tâhir Ahmed ez-Zâvî, & Mahmûd Muhammed et-Tanâhî, Beyrut: Dâru'l-İhyâi et-Türâsi'l-Arabî.
- Ebüzziya Tevfik. *Numûne-yi Edebiyat-ı Osmâniye*. İstanbul, 1329/1911.
- Eliyeve Kengerli, Gülşen. *Azerbaycan Fuzûlî Araştırmacılığı*. (S. K. Yalçın, Çev.) Elazığ: Manas Yayıncılık, 2013.
- Emin Âbid. *Hayat I*(16). (1927): 314.
- Ertaylan, İsmail Hikmet. *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*. Bakü: Azer Neşriyat, 1967.
- Faik Reşad. *Tarih-i Edebiyat-ı Osmanî*. İstanbul, 1308/1890.
- Fuzûlî. *Fuzûlî Divânı*. Hazırlayan Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1948.
- Fuzûlî. *Fuzûlî Divânı*. Hazırlayan Ali Nihat Tarlan, İstanbul: Üçler Basımevi, 1950.
- Fuzûlî. *Farsça Divân: Edisyon Kritik*. Hazırlayan Hasibe Mazioğlu, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1962.
- Fuzûlî. *Fuzûlî'nin Farsça Divânı*. Hazırlayan Ali Nihat Tarlan, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1950.
- Fuzûlî. *Kırk Hadis Tercemesi*. Hazırlayan Kemal Edip Kürkçüoğlu, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1951.
- Fuzûlî. *Leylâ ile Mecnûn*. Hazırlayan Necmettin Halil Onan, İstanbul: Maarif Basımevi, 1955.
- Fuzûlî. *Fuzûlî Divânı*. Hazırlayan H. Araslı, Bakü: Azerbaycan SSR İlimler Akademiyası Neşriyatı, 1958.
- Fuzûlî. *Fuzûlî Divânı*. Hazırlayan K. Akyüz, S. Yüksel, S. Beken, M. Cunbur, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1958.
- Fuzûlî. *Leylâ ile Mecnûn*. Hazırlayan H. Araslı, Bakü, 1958.
- Fuzûlî. *Matla' u'l-İ'tikâd fî Ma'rifati'l-Mabda'i va'l-Ma'âd*. Çeviren M. at-Tancî, Hz., E. Coşan, & K. Işık, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1962.

- Fuzûlî. *Hadikatüs-Sü'edâ*. Hazırlayan Ş. Güngör, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.
- Fuzûlî. *Leylâ ve Mecnûn*. Hazırlayan Muhammet Nur Doğan, İstanbul: Çantay Kitabevi, 1996.
- Fuzûlî. *Rind ile Zahid*. Çeviren Hüseyin Ayan, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2012.
- Fuzûlî. *Sıhhat ile Maraz*. Çeviren Hüseyin Ayan, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2012.
- Gibb, E. W. *A History of Ottoman Poetry*. London, 1904.
- Gibbs, R. W. *The Poetics of Mind*. Cambridge: Cambridge University, 2002.
- Glucksberg, S. *Understanding Figurative Language*. New York: Oxford University Press, 2001.
- Gündüz, Tufan. "Safevîler". *DİA*, 35: 451-457, Ankara: TDV Yayınları, 2008.
- Hasan Amid. *Ferheng-i Amid*. Tahran: Müessese-yi İntişarat-ı Emir-i Kebir, 1984.
- Hasannebioglu, Cumali Ünal. "Çağdaş Bir Şiir Kitabı Olarak Fuzûlî Dîvânı". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*, 313-319, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.
- Hawkins, A. R. *Teaching Bibliography Textual Criticism and Book History*. London: Pickering&Chatto, 2007.
- İsen, Mustafa. "Türk Dünyasında Bir Köprü İsim: Fuzûlî". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*, 43-47, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.
- Kalpakkı, Mehmet. "Nazîre Geleneği Çerçevesinde Fuzûlî'nin Enîsü'l-Kalb'i". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 245-253, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.
- Kaplan, Mahmut. *Tevhid Fuzûlî*. İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2010.

- Karahan, Abdülkadir. *Fuzûlî'nin Mektupları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Mezunları Cemiyeti Yayınları, 1948.
- Karahan, Abdülkadir. *Fuzûlî Muhiti Hayatı ve Şahsiyeti*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995.
- Karahan, Abdülkadir. "Fuzûlî'nin Psikolojisi Üzerine". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*, 191-197, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.
- Kartal, Ahmet. Türk'ün Fuzûlî Muhabbeti. *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 47-59, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.
- Kâşgarlı Mahmud. *Divânü Lûgati't-Türk*. Çeviren Besim Atalay, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.
- Katip Çelebi. *Keşfü'z-Zünûn*. Çeviren Şerefettin Yaltkaya, Rıfat Bilge, İstanbul, 1941.
- Kelemen, E. *Textual Editing and Criticism*. New York: W.W. Norton & Company, 2008.
- Kınalı-zâde Hasan Çelebi. *Tezkiretü's-Şuarâ*. Hazırlayan İbrahim Kutluk, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- Korkmaz, Zeynep-Olcay, Selahattin. *Fuzûlî'nin Dili Hakkında Notlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, 1956.
- Kortantamer, Tunca. "Eroticism in the Ghazal Poetry: Bâkî and Fuzûlî-the two most famous Ottoman poets of the 16th Century". *Eski Türk Edebiyatı Makaleler* içinde, Hazırlayan Ş. Yağcı, F. Ülken, 79-98, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2004.
- Kortantamer, Tunca. "Gazelin Anlam-Yapı İlişkisinde Metaforların İşlevi". *Eski Türk Edebiyatı Makaleler* içinde, Hazırlayan Ş. Yağcı, F. Ülken, 70-78, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2004.
- Kortantamer, Tunca. "Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlışıları". *Eski Türk Edebiyatı Makaleler* içinde, Hazırlayan Ş. Yağcı, F. Ülken, 31-54, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2004.

- Kortantamer, Tunca. “Modern Dünyanın Kendi Klâsiklerine Yaklaşım Biçiminden Öğrenilebilecek Çok Şey Vardır”. *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri* içinde, Hazırlayan Ş. Yağcı, F. Ülken, 65-68, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2004.
- Kortantamer, Tunca. “Gül Kasidesi”. *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 245-253, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.
- Köksal, M. Fatih. “Bazı Beyitlerinden Hareketle Su Kasidesine Yeni Bakışlar”. *I. Uluslararası Türk Dünyası Şair ve Yazarları Sempozyumu Fuzûlî’nin Türk Kültür ve Sanat Dünyasındaki Yeri Bildiriler Kitabı* içinde, 62-74, Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi Basımevi, 2009.
- Köprülü, Fuad. “Fuzûlî”. *İslâm Ansiklopedisi*, 4: 686-699, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1947.
- Köprülü, Fuad. “Habîbî”. *Edebiyat Araştırmaları 2*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.
- Kurnaz, Cemal. “Cumhuriyet Döneminde Fuzûlî Dîvânı’na Bir Nazire: Âlî Dîvânı”. *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*, 283-292, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.
- Küçük, Sabahattin. “Fuzûlî’nin Bâkî Üzerindeki Tesiri ve Dîvânında Yer Almayan Bir Şiiri Hakkında”. *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 373-378, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.
- Kürkçüoğlu, Kemal Edip. “Fuzûlî’nin Mu’ammâ Risâlesi”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 7(1), (1949): 61-109.
- Lakoff, G., & Johnson, M. *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press, 2003.
- Lane, E. W. *An Arabic-English Lexicon*. Beyrut: Librairie Du Liban, 1968.
- Latîfî. *Tezkiretü’ş-Şuarâ ve Tabsîratü’n-Nuzamâ*. Hazırlayan Rıdvan Canım, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2000.

- Levend, A. S. *Arap Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi*. Ankara: İş Bankası Yayınları, 1959.
- Lutfî. *Lutfî Divânı*. Hazırlayan G. Karaağaç, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.
- Martin, G. D. *Multiple Originals New Approaches To Hebrew Bible Textual Criticism*. Atlanta: Society of Biblical Literature, 2010.
- Maruf Celil. “Fuzûlî ve Özbek Şairleri”. *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri*, 49-51, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.
- Mazıoğlu, Hasibe. *Fuzûlî Üzerine Makaleler*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.
- Mazıoğlu, Hasibe. *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.
- McGann, J. J. *A Critique of Modern Textual Criticism*. Virginia: The University Press of Virginia, 1992.
- Mengi, Mine. *Divân Şiiri Yazıları*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2000.
- Mir Hamza Nigârî. *Divân-ı Seyyid Nigârî*. Hazırlayan Azmi Bilgin, İstanbul: Kule İletişim, 2003.
- Muallim Naci. *Esâmî*. İstanbul, 1308/1890.
- Muhammed Bâkır el-Meclisî. *Bihârü'l-Envâr el-Câmi'atü li-Düreri Ahbârî'l-E'immeti'l-Ethâr*. Kum: Ahyâü'l-Kütübî'l-İslâmiye, 1968.
- Mütercim Asım Efendi. *Burhan-ı Katı Tercümesi*. İstanbul: Matbaa-yı Amire, 1287/1870.
- Mütercim Âsım Efendi. *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Nazmi-zâde Murteza. *Gülşen-i Hülefâ*. Hazırlayan İbrahim Müteferrika, İstanbul, 1143/1730.
- Niyâzî. *Nevâ'î'nin Sözleri ve Çağatayca Tanıklar el-Lugâtu'n-Nevâ'iyye ve'l-İstişhâdâtü'l-Cağâtâiyye*. Hazırlayan Mustafa Sinan Kaçalın, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

- Okay, Orhan. “Yaşayan Fuzûlî”. *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* içinde, 275-281, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.
- Olgun, Tahir. *Fuzûlî’ye Dâir*. İstanbul: Selamet Basımevi, 1936.
- Onay, Ahmet Talat. *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*. Hazırlayan Cemal Kurnaz, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1996.
- Özgüdenli, Osman Gazi. “Müşa‘şa‘lar”. *DİA*, 32: 155-156, Ankara: TDV Yayınları, 2006.
- Öztekin, Özge. “Dîvân Şiiriyle Deyişbilim Arasında Yapısal Bir Köprü: Fuzûlî ve Bâkî Dîvânlarında Yer Alan Biçimbirimsel Yinelemeler”. *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 335-361, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.
- Öztoprak, Nihat. “Elifname Yazma Geleneğine Göre Fuzûlî’nin Elifnamesi Üzerine Bazı Değerlendirmeler”. *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 319-333, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.
- Pala, İskender. “Fuzûlî’nin Kafiye Örgüsü”. *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* içinde, 119-128, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.
- Pala, İskender. *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1998.
- Polat, Salahattin. *Metin Tenkidi*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015.
- Redhouse, J. W. *A Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2011.
- Kuşoğlu, Mehmet Oğuzhan. “Sâdıkî-i Kitâbdâr’ın Mecmâ’ü’l-Havâs Adlı Eseri” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2012.

- Salim Efendi. *Muhavere-yi Rind ü Zahid*. İstanbul: Tasvîr-i Efkâr Matbaası, 1285/1868.
- Small, K. E. *Textual Criticism and Qur'ân Manuscripts*. Lexington Books, 2011.
- Süleyman Nazif. *Fuzûlî*. İstanbul, 1343/1925.
- Sümer, Faruk. "Akkoyunlular". *DİA*, 2: 270-274, Ankara: TDV Yayınları, 1989.
- Steingass, F. *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. Beyrut: Librairie du Liban Publishers, 1998.
- Şemseddin Sami. *Kamusu'l-Alam*. İstanbul, 1314/1896.
- Tarlan, Ali Nihat. *Metin Tamiri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1937.
- Tarlan, Ali Nihat. *Fuzûlî Divânı Şerhi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1985.
- Topaloğlu, Bekir. *İslam Kelamcılarına ve Filozoflarına Göre Allah'ın Varlığı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2001.
- Tulum, Mertol. *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.
- Uçar, Şahin. "XX. Yüzyılda Fuzûlî Divânı'na Bir Nazire: Şeyda Divânı". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* içinde, 293-295, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.
- Uçman, Abdullah. "Rıza Tevfik'in Kaleminden Fuzûlî ve 'Leylâ ile Mecnûn'". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 23-45, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.
- Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005.
- Uzun, Mustafa. "Fuzûlî'nin Bestelenmiş Şiirleri". *Fuzûlî Kitabı 500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri* içinde, 327-354, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1996.

- Üzgör, Tahir. *Yûnuş'tan Fuzûlî'ye*. İstanbul: MVT Yayıncılık, 2011.
- West, M. L. *Textual Criticism and Editorial Technique*. Stuttgart: B.G. Teubner, 1973.
- Yalçinkaya, Şerife. "Klâsik Nesirde Paralel Dil Yapıları -Fuzûlî'nin Türkçe Dîvân Dîbâcesi-". *Bu Alâmet ile Bulur Beni Soran Fuzûlî Kitabı* içinde, Derleyen Hanife Koncu-Müjgân Çakır, 403-425, İstanbul: Kesit Yayınları, 2011.
- Yavuz, Kemal. "Leylâ ile Mecnûn Hikâyesinin Edebiyattaki Yeri". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 2(4), (Aralık 2005): 57-69.
- Yeni Tarama Sözlüğü*. Düzenleyen Cem Dilçin. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.
- Yüksel, Sedit. "Sohbetü'l-Esmâr Fuzûlî'nin Değildir". *Türkoloji Dergisi*, IV(1), (1972): 115-136.
- Zülfe, Ömer. "Türkçe Dîvân'daki LXVI. Gazel Fuzûlî'nin mi?". *Turkish Studies/Türkoloji Dergisi*(2), (2006): 227-236.
- Zülfe, Ömer. "Fuzûlî Divân'ı Üzerine Birkaç Not". *Osmanlı Araştırmaları: The Journal of Ottoman Studies*(35), (2010): 233-243.

EKLER

EK 1: TÜRKÇE *DİVÂN*'DA BULUNMASI ŞÜPHELİ ŞİİRLER

GAZELLER

1.¹

Mef'ülü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

1. Çünkü gözüme gelmedi hergiz hayāl-i h'āb
Sākī getir piyāle vü doldur şarāb-ı nāb
2. Furşat-durur bu gēce gelün içelüm meyi
Şem'ile muṭrib ü men (ü) sākī-yi müşg-nāb
3. Ma'mūr dut neşāṭ ile cām (cān) meskenin müdām
Nēce nēce bu dehr ēder hāneler ḥarāb
4. Zerrāk zāhidün içelüm ḳanını şabūḥ
Maḥrūm şūfinün ḳılalum baḡrını kebāb
5. Hergiz zemāne kimseyi ḥoşnūd ḳılmadı
Her fīkr nā-muvāfīḳ (u) her fī'l nā-şavāb
6. Żāyī' geçürme furşatunı ağla her nefes
Bu 'ömr-i nāzenin çu bilürsen ḳılur şitāb
7. Gel ēy ḥarīf şimdi nasīḥat ḳabūl ḳıl
Cevr eyleme Fuzūlī'ye ḥācet degül 'itāb

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan bu gazel TD'ye L nüshasından girmiştir. Cenk Açıkgöz, bu gazelin Nesimî'ye ait olduğunu "Fuzûlî'nin 'Türkçe Divan'ındaki XXV. Gazel Nesimî'ye mi Ait?" isimli makale ile ortaya koymuştur. L: İstanbul Murad Molla Kütüphanesi Lala İsmail Efendi Kısım No: 472 (İstinsah tarihi: 1690).

2.¹**Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlün**

1. Mihri gönümde nihân olduğın ol mâh bilür
Kimse bilmez fuḳarâ sırr-ı dilin şâh bilür
2. Şormañ ol mâhla hâl-i dilümi Tañrı-çün
Bileli anı özüm bilmezem Allâh bilür
3. Gâh yüz luṭf kıılır gâh teğâfûl gûyâ
Gâh bilmez bu giriftârlıḡum gâh bilür
4. Cân fidâ eylemege yâre hemîn men bilürem
Bu ṭarîḳi dème bir ġâfil ü güm-râh bilür
5. Naẓar-ı luṭf diriğ étme Fuzûliden kim
Saña şıdḳ ile özin bende-yi dergâh bilür

3.²**Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlün**

1. Êy cihân-dîde gözüm bunca ki çoḡ yaşıuñ var
Az görüpsen êyü gün ne yaman başuñ var
2. Var ruḡsâruma hûn-âbe çeken müjġānum
Ḳıl ḳalem gibi ki naḳş étmege naḳḳâşıuñ var
3. Şevḳ-ı la‘lüm oda şalar nêçe kim ḳarşumda
Âteşin ṭal‘at ilen zülf ü göz ü ḳaşıuñ var
4. La‘l kânı gibi ger göġsümi çâk eyleyeler
Anda hûn-âbe ilen renklü çoḡ ṭaşıuñ var
5. Reh-i ‘ışḳ içre Fuzûlî dème tenhâ yürürem
Ki ḡabersüz ġam u miḡnet gibi yoldaşıuñ var

1 Değerlendirdiğimiz nüshalardan A₃, TN, S₇ ve S₉’da yer alan bu gazel dipnottan anladığımız kadarı ile TD’ye de AE₉ ve M₃ nüshalarından girmiştir. AE₉: İstanbul Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Manzum Eserler Kısmı No: 339 (İstinsah: 1840). M₃: Maarif Vekaleti Ankara Umumi Kütüphanesi No: 339 (İstinsah kaydı yok).

2 Değerlendirdiğimiz nüshalardan A₃, TN, S₇ ve S₉’da yer alan bu gazelin Türkçe Divan’da bulunması şüphelidir.

4.¹**Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün**

1. Hevâ-yı 'ışk başta dilde tâb-ı nâr-ı fırkât var
Belâ hâkinde ten pâ-mâl gözde âb-ı hasret var
2. N'ola bezm-i belâda sîne-yi nâlânı çâk étsem
Derûn-ı dilden ol yâre yine 'arz-ı maḥabbet var
3. Meh-i nev sanma tutmuş çarḥı tiğ-ı şu'le-yi âhum
'Adû-yı bed-nihâda ölmez isem yine niyyet var
4. Lebin yâdına cân vèrmiş dèyu Ferhâd-ı dil cânâ
Yine efvâh-ı 'âlemde 'aceb Şîrîn ḥikâyet var
5. Gehî derd-i firâḳ-ı yâr gâhî ta'ne-yi âğyâr
Fuzûlî şanma bu miḥnet-serâda istirâḫat var

5.²**Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün**

1. Yoluñda cân vèren kimi derûnumda 'alâmet bar
Şehîd-i tiğ-ı 'ışk olmağa gönlümde şehâdet bar
2. Meni gel öldürüb kırtar belâdan çünki ey hûnî
Nè sende merḥamet şefkât nè mende şabr u tâḳat bar
3. Tökildi gözlerüm yaşı nazar kılmaduñ ey meh-rû
Düşübdür ılduzum düşkün sitâremde nuḥûset bar
4. Efendüm pâd-şâhumsan kime varub edem şekvâ
Maña çoḫ cevri ü zulm êtdüñ saña senden şikâyet bar
5. Gedâ-yı 'âlemi sulṭân u sulṭânı gedâ eyler
Şarâb-ı 'ışk-ı dil-berde Fuzûlî özge ḥâlet bar

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan bu gazel Gölpınarlı'da yer almaktadır. Gölpınarlı, gazeli hangi nüshadan aldığını belirtmemiştir.

2 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan bu gazel TD'ye AE₁ nüshasından girmiştir. Ömer Zülfe, gazelin Fuzûlî'ye ait olmadığını "Türkçe Divan'daki LXVI. Gazel Fuzûlî'nin Mi?" isimli makalesinde ortaya koymuştur. AE₁: İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Efendi Manzum Eserler Kısmı No: 341 (İstinsah tarihi: 1609).

6.¹**Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün Mefâ'ılün**

1. Nevâ vü sâz ile mey nûş edenler dil-rübâlardur
Çeken derd ü belâ bezm-i ğam içre bî-nevâlardur
2. Perîşân étme kâkûl başuñ içün ey perî-peyker
Ki her bir kâkûlün târında yüz miñ mübtelâlardur
3. Gel ey zâhid eger ehl-i yakîni görmek istersen
Özinden bî-gümân bigâne olmuş âşnâlardur
4. Geçüb dil-dâre yâr olmak dilersen müdde'âlardan
Seni yârûndan ağyâr eyleyen bu müdde'âlardur
5. Cefâ vü cevri çoğ dil-berlerün mihr ü vefâsı az
Fuzûlî çek elüñi n'etmek olur bî-vefâlardur

7.²**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

1. Bende-yi mü'min olan çeşm (çeşmi) ter ü giryân olur
Çeşm (çeşmi) giryân olmıyan elbette bî-îmân olur
2. Vesvese şeytânı koyub aña 'ibâdet eyleyen
İncidür halk-ı Hudâyı 'âkıbet Mervân olur
3. Adını hâcî koyub Haccâc andan yahşıdur
Bağş ile hacce geden çöllerde ser-gerdân olur
4. Kaldı bir ümmidümüz Şâh-ı Velâyet beytine
Göstere bir doğru yol ol demde ki divân olur
5. Nûh'un şandugına geşt-i tekâpüymüş penâh
İ'tikâd ile mebâdâ bir zeman tûfân olur
6. Ey Fuzûlî bu cihânda i'tibârûñ kalmamış
Düzedur yüz miñ 'imâret âhiri vîrân olur

1 S₆ ve S₁₁'de bulunan bu gazel dipnottan anladığımız kadarı ile TD'ye Ç, M₂, M₃ nüshalarından aktarılmıştır. Ç: Çorum Milli Kütüphane No:2160/231 (İstinsah tarihi: 1742). M₂: Maarif Vekaleti Ankara Umumi Kütüphanesi No: 1280 (1668). M₃: Maarif Vekaleti Ankara Umumi Kütüphanesi No: 339 (İstinsah kaydı yok).

2 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan bu gazel TD'ye Ç nüshasından girmiştir. Ç: Çorum Milli Kütüphane No:2160/231 (İstinsah tarihi: 1742).

8.¹**Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlâtün Fe‘îlün**

1. Segrîdür cilveye ol serv semendin yeñemez
Kim anı görse figân etmege kendin yeñemez
2. Gerçi şîmşâd le‘âfetde çeküpdür göge baş
Nâz tahtında anuñ serv-i bülendin yeñemez
3. Eyle dîvânelîge düşdi gönül kim dil-dâr
Şalsa ger boynına hem zülf-i kemendin yeñemez
4. Kaçabilmez dil-i dîvâne saçuñ kaydından
N’etsün ol vaḥşî ayağındaki bendin yeñemez
5. Êdemez men‘ Fuzûlî’ni kadeḥden zâhid
Hiç kim kûy-ı ḥarâbât levendin yeñemez

1 A3 ve TN’de bulunan bu gazelin Türkçe Divan’da bulunması şüphelidir.

9.¹**Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün**

1. Dehr bir menzil alâyık kârbânı pîş imes
Söz amu efsâne el efsâne-anı pîş imes
2. Terk-i fikr-i dünyâ vü sevdâ-yı ‘uğbâ eyle kim
Dünyâ vü ‘uğbâ ayâlî vü gümânî pîş imes
3. Ehl-i aşmet kisvetin zer-beft eder bilmez kim ol
Bağ-ı cem‘iyyet bahârına azânı pîş imes
4. Ger tuvânâlığ sözün söyler melûl etgeç azâ
Her kimi görseñ tüvânâ nâ-tüvânı pîş imes
5. Eyleyüp miñnet zamânında dem-â-dem ıztırâb
İsteme râhat ki râhat hem zamânı pîş imes
6. ‘Ömr nağdin sûd sevdâsında zâyî‘ eyleme
Ol kim adın sûd kılmazsan ziyânı pîş imes
7. İ‘tibâr ey dil Fuzûliden götür kim ol fağır
Bî-dil ü bî-çâre vü bî-anümânî pîş imes

1 TN’de bulunan bu gazel dipnottan anladığımız kadarı ile TD’ye F₂, T ve Ü₇ nüshalarından girmiştir. F₂: İstanbul Fatih Kütüphanesi No: 3852/1 (İstinsah kaydı yok). T: İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Kütüphanesi No: 896 (İstinsah tarihi: 1652). Ü₇: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 1532 (İstinsah kaydı yok).

10.¹**Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün**

1. Ğoncesin gül bülbülün kıatline peykân eylemiş
Bülbül açılğan gülü yüzüne kalkân eylemiş
2. Gül ‘arūsın şulh için bülbül nikâh etmiş meger
Özünü yaşıl budag içinde pinhân eylemiş
3. Ğonce peykânını tiz etmeklik için şâh-ı gül
Cismini baştan ayağa mişl-i sevhân eylemiş
4. Dehr ara ger bir sınık dīvâr görsen eyle bil
Ol Süleymân milkidir kim çerh vîrân eylemiş
5. Êy Fuzûlî mihrine aldanma çerhin gerdişi
Göke yetirmiş velî hâk ile yeksân eylemiş

11.²**Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün**

1. Kâmetün serv [ü] yüzün gül-berg ra‘nâsan gülüm
Gül hem olmaz böyle kim ğâyet de zîbâsan gülüm
2. Ğonce tek güldüm nihânî söz-ilen rahm etmedün
Êy dirîğâ kim igen bî-rahm-ı şeydâsan gülüm
3. Kanda bolsañ bezm-i ruhsârûnda ârâyış tapar
Gülden artuķ şem‘den pek meclis-ârâsan gülüm
4. Bolmasa vaşluñ müyesser bolmasun cismümde cân
Dirlügümden sen baña ancak temennâsan gülüm
5. Bu Fuzûlinün reh-i ‘ışkında sen hem şükr kim
Gül gibi ter-dâmen olmaķdan müberrâsan gülüm

1 Değerlendirdiğimiz nüshalardan S10’da yer alan bu gazel Gölpınarlı tarafından İstanbul basmasından Fuzûlî’ye aidiyeti şüphelidir kaydıyla çalışmasına dâhil edilmiştir. İstanbul basması: “1328’de Ahmet Kamil matbaasında basılıp M. Fuat Köprülü’nün ön sözü ilave edilerek Yeni Şark kütüphanesi tarafından 1924’te yayınlanan İstanbul basması...”

2 Bu gazel değerlendirdiğimiz nüshalardan T1, A3 ve S7’de vardır. Gazelin, Fuzûlî’ye aidiyeti şüphelidir.

12.¹**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

1. Kalmışam ğurbetde hayrân zâr u giryân n'eyleyem
Haste vü rencür u bîmâr u perîşân n'eyleyem
2. Olmuşam derde giriftâr u ğamuñdan aĝlaram
Çünkü étmez bu felek derdüme dermân n'eyleyem
3. Gerçi devrân dolanur her laḫza çoḫlar râyına
Dönmedi hergiz menüm râyumca devrân n'eyleyem
4. Tâ ki vaşluñdan cüdâ düşdüm demî hûş olmadum
Eyledi hecrüñ meni her laḫza giryân n'eyleyem
5. Bilmişem şubḫ-ı vişâlün kadrini şâm-ı firâḫ
Lîk yandurdu meni derdüñle hicrân n'eyleyem
6. Gerçi pinhân eyledün mihrün Fuzûlî gönline
Gönlümün şehri ğamuñdan olsa vîrân n'eyleyem

13.²**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

1. Gel beru luṭf eyle ey serv-i gül-endâmum menüm
Şol leb-i cân-perverüñden vër gülün kāmum menüm
2. Senden ayrı Hâḫ bilür ey nâzeninler serveri
Miḫnet ü ğamla geçer her şubḫ ile şāmum menüm

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda olmayan bu gazel dipnottan anladığımız kadarı ile TD'ye Ü₈ ve F₂'den; Gölpinarlı'ya ise kendi nüshasından dâhil olmuştur. Gölpinarlı "Fuzûlî'ye aidiyeti şüphelidir" kaydını düşmüştür. Gölpinarlı'nın nüshası: (İstinsah tarihi: 1668). Ü₈: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 813 (İstinsah kaydı yok). F₂: İstanbul Fatih Kütüphanesi No: 3852/1 (İstinsah kaydı yok).

2 Değerlendirdiğimiz nüshalarda olmayan bu gazel TD'ye F₂ nüshasından dâhil olmuştur. Gölpinarlı hangi nüshadan alındığını belirtmese de muhtemelen kendi nüshasından metne dâhil etmiştir. Gölpinarlı "Fuzûlî'ye aidiyeti şüphelidir" kaydını düşmüştür. Gölpinarlı'nın nüshası: (İstinsah tarihi: 1668). F₂: İstanbul Fatih Kütüphanesi No: 3852/1 (İstinsah kaydı yok).

3. Düşmesün hiç kimse yâ Rab men kimi cāndan cüdâ
Tâ ezelden beyle yazılmış serencāmum menüm
4. Vêrmegil zâhid maña qorğu cehennemden şahın
Cennetümdür ‘arızı zülfi-dürür dāmum menüm
5. Geçmesün hiç kimsenün miskîn Fuzûlî tek günü
Hep geçen ğamla fenâ dünyâda eyyāmum menüm

14.¹

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

1. Şubh-dem gülzâr içinde çaldı bülbül erġanün
Yâ eyyühe’l-‘uşşâķ kûmû enneküm lâ-tüsmē’ün
2. Erguvân dutdı piyâle nesteren doldurđı cām
Muṭribâ çal naġme-yi *yâ eyyühe’l-müstagfirün*
3. Her görenler hûsn-i ḥaṭṭuñ ohıdı şad-âferîn
Lâ bi-şey’i aḥsenü illâ ḳalîla teşķürün
4. Gözlerün ser-ḥûş olanda bâde-yi pür-ḥûn içer
Zîr-i lebde çağrışur sâķî *ve lâ hûm yeḥzünün*
5. Sen Fuzûlî yâr yolında cān vêürsen ‘âķibet
Êşidenler dēyeler *innâ ileyhî râcî’ün*

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan bu gazel TD’ye B nüshasından girmiştir. B: Bursa Umumi Kütüphanesi No: 731 (İstinsah kaydı yok).

15.¹**Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün**

1. Öyle şîrîn leblerin aşüfte-hâl eyler beni
Halk Ferhâd-ı belâ dîde hayâl eyler beni
2. Bir gönül érmez dehânın remzine hiç vech ile
Yok yere vâbeste-yi fikr-i muhâl eyler beni
3. Gird-bâd-ı deşt-i ğam tek ey gönül her lahza âh
'Işk ser-gerdân [ü] bir müşkin ğazâl eyler beni
4. Néce 'arz edem nigâra hâl-i zârım bilmezem
Sihr-i hüsnü 'arızın gördükte lâl eyler beni
5. Öyle inceldim hayâl-i târ-ı zülfünden onun
Ey Fuzûlî her gören bir mü hayâl eyler beni

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bulunmayan bu gazeli Gölpınarlı, İstanbul baskmasından almıştır. İstanbul baskmasına da bir nüshadan alındığı kaydedilerek alındığını belirtmiştir. İstanbul baskması: "1328'de Ahmet Kamil matbaasında basılıp M. Fuat Köprülü'nün ön sözü ilave edilerek Yeni Şark kütüphanesi tarafından 1924'te yayınlanan İstanbul baskması..."

MUKATTA‘LAR

1.¹**Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün**

1. من از اقلیم عرب حیرتی از ملک عجم
هر دو کردیم به اظهار هنر کام طلب
2. یافتیم از دو کرم پیشه مراد دل خویش
او زر از شاه عجم من نظر از شاه عرب

2.²**Mef‘ülü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün**

1. Yevmü’s-su’âl hâzrete ‘arz eyleyim eger
Elţâf u merhâmetle kûlundan cevâb ala
2. Dünyâ evinde kûnuğ oturdûk bir êki gün
Lâyık mıdır kerîme kûnuğtan hîsâb ala

1 Fuzûlî’nin Farsça divanında bulunan bu dübeyt, oradan Türkçe divan nüshalarına geçmiştir. Değerlendirdiğimiz nüshalardan BN, S5 ve S11’de vardır. Gölpınarlı K’da divanın üst kapağında bulunduğunu ve E’de olmadığını belirtmiştir. Tarlan’da aynı dördlük rubailer bölümünün sonunda yer almaktadır. Tarlan, “Ko nüshasında birinci sahife zâhrında ayrı bir yazı ile” notunu düşmüştür. Aşağıda da görüleceği üzere her ne kadar arşiv numaraları farklı olsa da bu iki nüsha aynıdır. Gölpınarlı’nın ve Tarlan’ın verdikleri nüsha bilgileri kıyaslandığında aynı nüshadan -bizdeki KN nüshasından- farklı arşiv numaraları ile bahsettikleri görülecektir. Bu nüsha TD’de Gölpınarlı’daki arşiv numarası ile yer almıştır. K: Konya Müze kütüphanesi 2429, D. 6.66 (İstinsah tarihi: 1576). Ko: Konya Müze Kütüphanesi 404 2/127 (İstinsah tarihi: 1576). Nüshanın güncel arşiv numarası 464’tür.

2 Değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı yalnız O’da olduğunu belirtmiştir. O: 1262 (1845) Tebriz taş basması.

3.¹**Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘al (fe‘ül)**

1. کلاهست بر فرق ینکیچری
که حیران شوی چن درو بنکری
2. ز سیم و زرش کارساز آمده
ولیکن چو انبان دراز آمده
3. چو بر فرق ان قوم بد رک نهند
در انبان زرین سر سک نهند

4.²**Mefā‘ilün Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün**

1. اگر به من نبود پادشاه را لطفی
نمی کنم گله کان هم نشان شفقت اوست
2. ز ضعف قالب من واقف است و می دانم
که بار فاقه سبکتر ز بار منت اوست

5.³**Fe‘ilātün Mefā‘ilün Fe‘ilün**

1. مردم این دیار را با من
اثر شفقت و عنایت نیست
2. یا در ای ن قوم نیست معرفتی
یا مرا هیچ قابلیت نیست

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı yalnız K'nın kapak kağıdında bulunduğunu belirtmiştir. K: Konya, Müze kütüphanesi 2429, D. 6.66 (İstinsah tarihi: 1576).

2 Fuzûlî'nin Farsça divanında bulunan bu dübeyt, oradan Türkçe divan nüshalarına geçmiştir. Değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı yalnız kendilerinde ve kapak kağıdında olduğunu belirtmiştir.

3 Fuzûlî'nin Farsça divanında bulunan bu dübeyt, oradan Türkçe divan nüshalarına geçmiştir. Değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı, yalnız kendilerinde kapak kağıdında kayıtlı olduğunu ifade etmiştir.

6.¹**Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilû Fe'ûlûn**

Ḥızır ister iken hırşâ düçâr oldu Fuzûlî
Bâlık yerine toruna tosbağa ilişti

7.²**Mefâ'ilûn Fe'ilâtûn Mefâ'ilûn Fe'ilûn**

گره چو عقده تسبیح باشدش به زبان
مئذنی که نگوید علی ولی الله

1 Değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı yalnız kendilerinde olduğunu kaydetmiştir.

2 Değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı yalnız kendilerinde olduğunu kaydetmiştir.

RUBÂ'ÎLER

1.¹

Mef'ûlû Mefâ'ilû Mefâ'ilün Fâ'
 Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'ul
 Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'
 Mef'ûlû Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ul

1. از سبقت سوری خلافت مقصود
جز عرض کمال اسد الله نبود
2. افتاد سه صفر اگرچه پیش الفی
پیاست که در مرتبه قدر که فزود

2.²

Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilü Fe'al
 Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

1. 'Işkuñda gönül egerçi kıan ise yêter
Yohsa ğarazuñ bu nîm cân ise yêter
2. Kıurbānuñ olam eger sitemdür besdür
Başuñğa içün ger imtiḥān ise yêter

3.³

Mef'ûlû Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'

1. Meh-veşler içinde bir nigārum vardır
Hecr ile bu nev' rûzgārum vardır
2. Rûsvālīguma naşîḥat eyler nâsiḥ
Sanur ki elümde ihtiyārum vardır

1 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalardan sadece S₅'te bulunmaktadır. Gölpınarlı, E'de olmadığını K'nın da kapak kağıdında bulunduğunu belirtmiştir. Tarlan'da hangi nüshalardan alındığı belirtilmemiştir. Ancak Ko ve C nüshalarında mevcut olduğu dipnottan anlaşılmaktadır. K: Konya, Müze kütüphanesi 2429, D. 6.66 (İstinsah tarihi: 1576). Ko: Konya Müze Kütüphanesi 404 2/127 (İstinsah tarihi: 1576). C: Bay Ali Canib Yöntem'in Hususi Kütüphanesinde (İstinsah tarihi: 1579).

2 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. TD'de rubainin hangi nüshalardan alındığı belirtilmemiştir.

3 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı, rubainin E ve O nüshalarında bulunmadığı kaydını düşmüştür.

4.¹**Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'**

1. Rengüm gül-i za'farâna döndi sensüz
Kaddüm ham olup kemâna döndi sensüz
2. Kurbânun olam eger sitemdür besdür
Peymânem elümde kana döndi sensüz

5.²**Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'**

1. Gurbetde garîb şâdmân olmazmış
Hiç kimse garîbe mihribân olmazmış
2. Altun kafes içre ger kızıl gül bitse
Bülbüle tiken tek âşiyân olmazmış

6.³**Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'****Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'**

1. Dâ'im özümü bî-ser ü sāmân gördüm
Üftâde-yi der-i dâğ-ı hicrân gördüm
2. Bir katla ki munda Nûh tûfan gördi
Men Nûh degüldüm nece tûfân gördüm

1 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı, yalnız O nüshasında olduğunu belirtmiştir.
O: 1262 (1845) Tebriz taş basması.

2 Değerlendirdiğimiz nüshalarda bu rubai yoktur. Gölpınarlı yalnız O nüshasında olduğunu belirtmiştir.
O: 1262 (1845) Tebriz taş basması.

3 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. TD'de hangi nüshadan alındığı belirtilmemiştir.

7.¹

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'
Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fâ'

1. Besdür baña lâ ilâhe illa'llâhum
Yâr olsa Muhammeddü'r-rasûlu'llâhum
2. Va'llâh êkisi dâduma yetmez bi'llâh
Luṭf eylemese 'Alî veliyyu'llâhum

8.²

Mef'ûlü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fa'
Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'

1. Gül faşlı bu ıl aceb bahârum geçdi
Ġam birle bu çâḳlarda medârum geçdi
2. Sensüz ne diyem ne çekmişem el-ḥâşıl
Ḳanlar yuda yuda rûzgârûm geçdi

1 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı, yalnız O nüshasında olduğunu belirtmiştir. O: 1262 (1845) Tebriz taş basması.

2 Bu rubai değerlendirdiğimiz nüshalarda yoktur. Gölpınarlı, E nüshasında olmadığını belirtmiştir.

EK 2: FUZÛLÎ VE *DÎVÂN*INA DÂİR GÖRSELLER



Âşık Çelebi'nin *Meşâirü's-Şuarâ* adlı eserinde yer alan Fuzûlî tasviri, Millet Yazma Eser Ktp., Ali Emîrî Tarih, Nr. 772, vr. 532a

Fuzûlî'nin Türkçe *Divânı*'nın dibacesi,

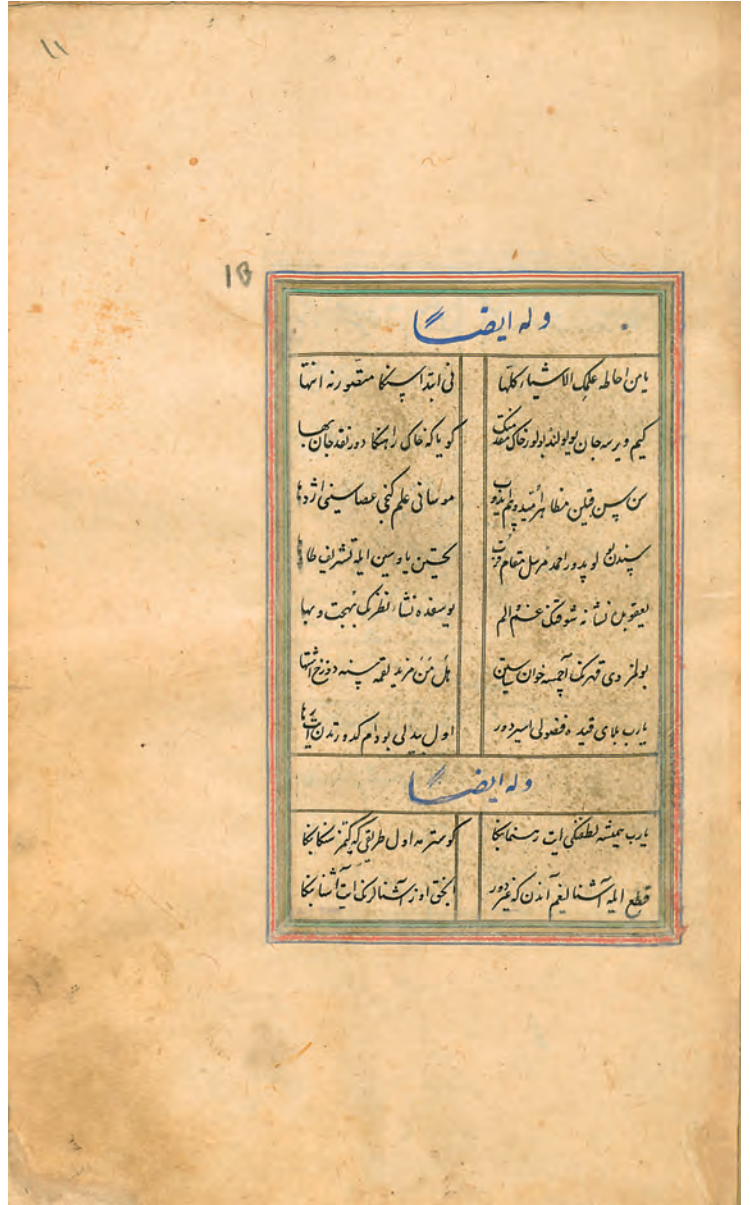
Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Pertev Paşa Nr. 414, 3b-4a





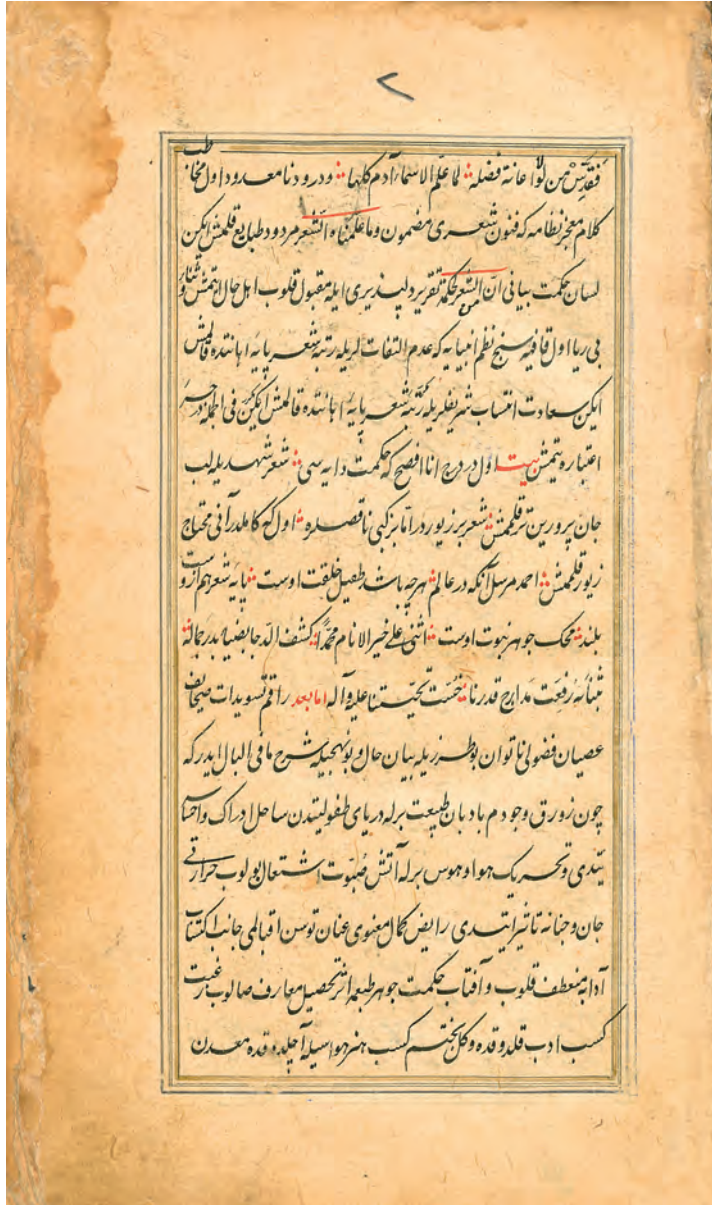
Fuzûlî'nin Türkçe *Divânı*'nda gazellerin başladığı kısım,
 Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Pertev Paşa Nr. 414





Fuzûlî'nin Türkçe *Divânı*'nda gazellerin başladığı kısım,
Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Ayasofya Nr. 3944, 9b-10a





Fuzûlî'nin Türkçe *Divânı*'nın dibacesi,
Süleymaniye Yazma Eser Ktp., İzmir Nr. 518, 5b-6a

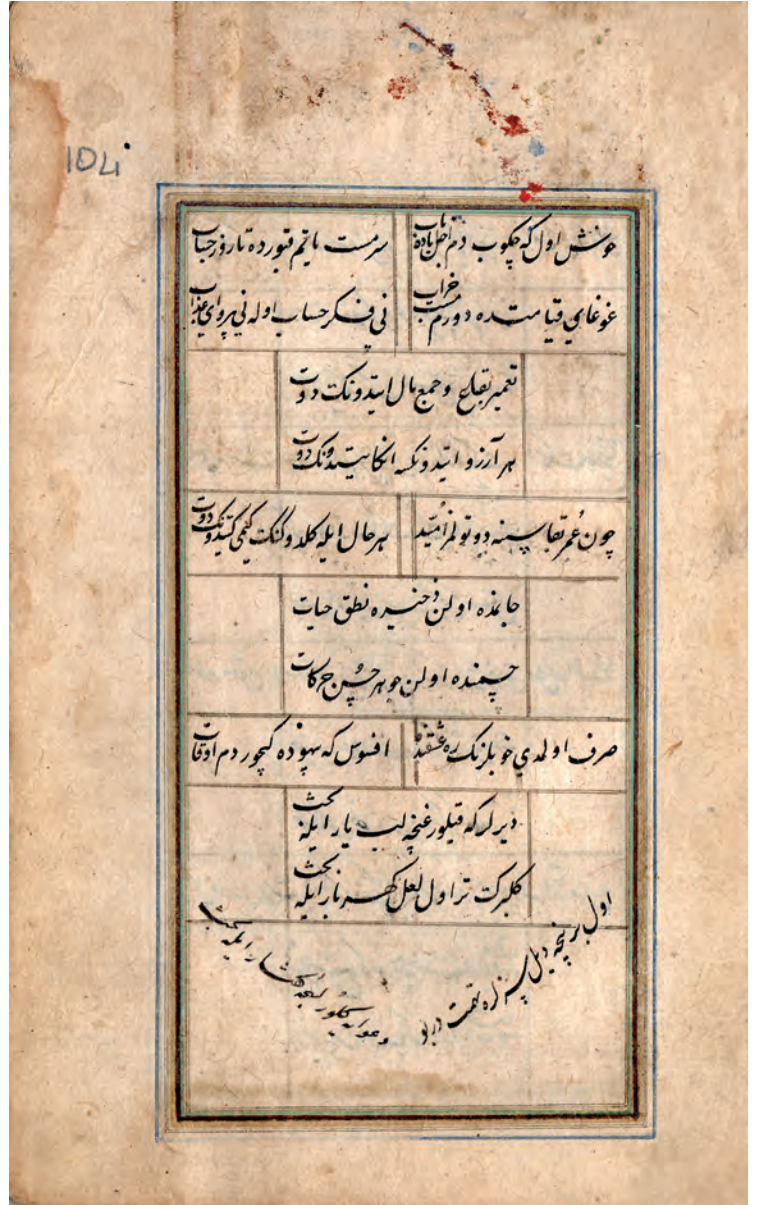


محمد اول شهنشاه افريقه که سقييه سکنان جبار بخون طبع توج استغراق و الشواء
 ميچشم النماون مستغرق کرد اسب روان ايتشکل کين سلسله شستنا انا الله بن استغراق
 شعور اسلامي صحيح و سالم حاصل کيچشم شمس پاسبان بي قياس و انظار علم سماء
 و زمينه که به طبع نظر افريقه فرقان ايدوب مزرعه قلوب اهل سرخانه موت کلام
 موزون کيچشم شمس زني صانع که لوح جان کک حسن توفيق ازلدن اقتضای نظم
 جان پرور رقم قلش کمال شکر کسي بکل و لمز و لير تاندن اکامت کيچشم طبع
 ايتشکل کرم قلش شمس عی که نامه توفيق اود او رقم مصفا اوداک ارباب سخن
 نقش خیال طبع موزون از علاقه های لطف حاصل و ست نیست چون علم و لوت و
 کسب این کمال رفیع من اهدا الشکر لى الى على و قدر استکمال لامور و علما



Fuzûlî'nin Türkçe *Divânı*'nda gazellerin başladığı kısım, Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Yazma Bağışlar Nr. 6391, 9b-10a





Fuzûlî'nin Türkçe *Divân*'nda rubâîlerin başladığı kısım, Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Yazma Bağışlar Nr. 6391, 103b-104a



الحمد لمن آثاره تبلي و هذا والى كمل ما فيه من الشوق يد

ما اجمع و اجمع سواه ابد

لا اشتهى كنى ثناى ربه

الحمد لمن عز و كماله و على من قام بامر و من باج

ثم الصلوات و التحيات على

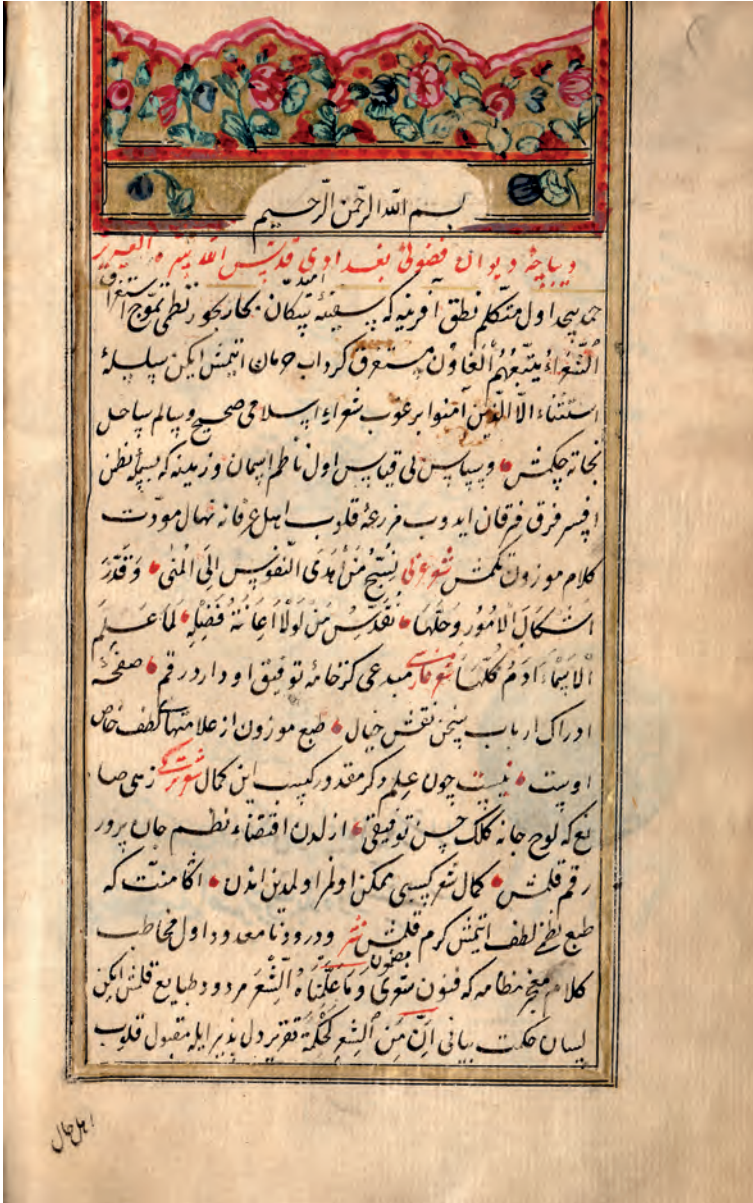
من فضله الله يعينه او على

اي عهده كنى عجب و كرمه رستم رسوم فضل و اثاره

مضمون حدیثك یبقی ملت دعواي قبولك یسند هر ملت



Fuzûlî'nin Türkçe *Dîvânı*'nda gazellerin başladığı kısım, Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Darulmesnevi Nr. 408, 6b



Fuzûlî'nin Türkçe *Divânı*'nda dibacenin başladığı kısım,
 Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Esad Efendi Nr. 2681, 1b



Fuzûlî'nin Türkçe *Divânı*'nda gazellerin başladığı kısım, Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Yazma Bağışlar Nr. 5162

